LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒԼԻՍ 1932
1 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1920 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հայերն ու Թուրքերը իրարմէ բաժնուած են արիւնալի անցեալով: Իրարմէ բաժնուած են հոգեպէս եւ ֆիզիքապէս: Թուրքերը ոտնակոխելով մարդկային ամէն իրաւունք, յենեցան իրենց սուրին, մնացին տէրը Հայ հայրենիքին, ու բախացան իրենց բնաջնջման քաղաքականութեամբ, ու ոճրագործի անգթութեամբ, մնացած հայութիւնը չորս հովերուն ցրուեցին, երբ այլ եւս սուրը չէր հասնիր անոնց վիզը թռցնելու:

Հոգեկան եւ ֆիզիքական այս անջրպետը, սակայն, բաւական չեղաւ լուծելու հայ–թրքական յարաբերութեան խնդիրը: Թուրքերը այդ խնդիրը լուծուած նկատեցին, ու շատ անգամ լռութեամբ անցան՝ հայուն գոյութիւնն իսկ անտեսելով: Բայց փրկուած հայութիւնը ամփոփուեցաւ, դասաւորուեցաւ զանազան վայրերու մէջ, ու թէեւ պարտուած, սակայն իր ֆիզիքական գոյութեամբ իսկ՝ դարձաւ Թուրքին մտահոգութեան առարկան:

Ու, այսօր, հայ–թրքական կնճիռը կը մնայ ամէնէն հրատապ հարցը թէ Հայուն եւ թէ Թուրքին համար: Այդ խորունկ վէրքը սուրով չբուժուեցաւ, ոչ ալ երկու կողմերէն մէկը վերջնականապէս մեռաւ: Երկու ազգերը, արիւնլուայ, դարձեալ իրարու օձիքը կը բռնեն, երբեմն լռութեան մէջ, երբեմն ալ հրապարակով, թէեւ աշխարհագրական մեծ տարածութիւններ զանոնք կը բաժնեն իրարմէ:

Այս վերջին տարուան ընթացքին Թուրք մամուլի արտայայտութիւնները ցոյց կուտան թէ Թուրքիոյ մտահոգութիւններէն մէկը, (մինչ ամէնէն խորունկ ծալքերուն մէջ պահուած), հայկական դատն է, դատ մը որ ամուր շղթայով Թուրքի եւ հայուն վիզը իրարու կապած է: Անոնք կամ միասին պիտի ազատին կամ միասին պիտի խեղդուին: Տասը տարին բաւական եղաւ հասկցնելու Թուրքերուն, որ սուրի մէկ հարուածով՝ հայկական դատին հանգոյցը կտրուած չէր:

Թուրք մամուլը, այս գիտակցութեամբ յաճախ կը մօտենայ հայ–թրքական յարաբերութեան: Սակայն, յաղթական թաթարի հոգեբանութիւնը Թուրք միտքը կը մղէ կամ ոճրագործի յոխորտանքին, եւ կամ ջարդարար ամբոխավարութեան:

Պոլսոյ Թրքական «Վագըթ» թերթի խմբագրականէն քանի մը [illegible] կան նշոյլ մըն է այդ հոգեբանութեան:

Երբ Թուրքիան կը պատրաստուի մաս կազմելու Ազգերու Դաշնակցութեան, հայ–թրքական յարաբերութեան խնդիրը բնականօրէն օրակարգի նիւթ կը դառնայ: «Վագըթ»ի խմբագրականը՝ Ժընեւի նախօրեակին գրուած՝ կոչուած է հանրային կարծիք բանեցնելու ընդդէմ Հայերուն, որոնք կրնան իրենց պահանջները ներկայացնել Ազգերու Դաշնակցութեան, երբ Թուրքիան ալ ներս մտնէ Ազգժողովէն: Ու Թրքական թերթը իր պարտքը կը կատարէ Թրքավարի ձեւով:

«Օձերը դարձեալ գլուխ կը բարձրացնեն». *ահա վերնագիրը, որմէ կրնաք դատել թէ ի՛նչ մեթոտներով Թուրք խմբագիրը կ'ուզէ լուծել հայ–թրքական կնճիռը: Թրքական թերթը խօսելով «Հայրենիք»ի քննադատութիւններու մասին, իր զարմանքը կը յայտնէ եւ կ'անդրադառնայ պատճառները այդ թշնամանքին: Ու կը շարունակէ.—* «Մենք կը կարծէինք թէ վերջերս Թուրքիայէն դուրս գտնուող Դաշնակցականներու մէջ արթնութեան նշաններ սկսած են երեւան գալ: Այս կուսակցութեան պատկանող կարգ մը հայ թերթերու մէջ «Թուրքերը եւ Հայերը դարձեալ պէտք է հաշտուին» ձեւով մեր տեսած գրուածքները, այս արթնութեան նշանը նկատած էինք: Հիմա ստիպուած ենք խոստովանիլ թէ խաբուած ենք մեր այս կարծիքին, այս ըմբռնումին մէջ»:

Այս տողերէն կ'երեւի թէ ո՛րքան անլրջութեամբ Թուրք թերթերը կը մօտենան հարցին, եւ ո՛րքան անգէտ են (թերեւս գիտաւորեալ) հայ հանրային կարծիքի մասին:

Նախ ըսենք որ Դաշնակցական ոչ եւ է թերթ չէ ջատագոված Թուրքերու եւ Հայերու հաշտութիւնը այն ձեւով, ինչպէս կ'ըմբռնեն Թուրքիոյ վարիչները: Խօսքը հաւանաբար ուրիշներու մասին է, ու «Վագըթ»ի խմբագիրը, երեւցած քանի մը անպատասխանատու արտայայտութիւնները կ'ուզէ վերագրել Դաշնակցութեան, որպէս զի իր հիասթափութիւնն արձանագրէ, եւ Թուրք հանրային կարծիքը լարէ Դաշնակցութեան, հետեւաբար՝ հայութեան դէմ:

Լսենք «Վագըթ»ի ամբոխավարութիւնները.— «Այդ հրատարակութիւնները կ'ազդարարեն մեզ վերապահ գտնուիլ եւ ուշադրութեամբ ու արթնութեամբ լսել մերթ ընդ մերթ Թուրքիոյ հետ բարեկամութենէ ճառող Դաշնակներու խօսքերը: Որովհետեւ հաւանական է որ՝ անոնք որ չեն կրնար իրենց հետապնդած նպատակները բացայայտ թշնամութեամբ ձեռք բերել, փորձեն անգամ մըն ալ բարեկամի դիմակին տակ նոր մախափորձեր պատրաստել թուրք ազգին դէմ:»

Մահափորձի մղձաւանջն է որ կը սաւառնի Թուրքերու գլխուն վրայէն, երբ Դաշնակցութեան անունը կուտան: Բայց հայ–թրքական կնճռի լուծումը կապ չունի երեւակայական մահափորձերուն հետ: Խնդիրն աւելի պարզ է եւ կը պահանջէ քաղաքական նախատեսութիւն: Եթէ Թուրք խմբագիրները եւ պետական գործիչները ուզեն «ուշադրութեամբ եւ արթնութեամբ» լսել Դաշնակցական մամուլի խօսքը, պիտի տեսնեն որ Դաշնակցութեան պահանջները, հայ ժողովուրդի արդար պահանջներն են: Մենք Թուրք ազգէն կը պահանջենք մեր բռնագրաւուած հայրենիքը եւ մեր ժողովուրդի իրաւունքներու վերականգնումը: Այս է գերագոյն պահանջը, որ մենք ունինք Թուրքերէն: Եթէ անոնք այս պահանջներն ըմբռնեն եւ գոհացում տան անոնց, երկու ազգերու հիմնական շահերն ապահովելով, բարեկամութիւնն ինքնին կը հաստատուի Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ: Բարեկամութիւնը միայն այս ձեւով ըմբռնելի է մեզ եւ ամբողջ հայ ժողովուրդին համար:

Այլապէս, եթէ մեզ լող Թուրքերը իրենց կրունկներուն տակ պահեն մեր արիւնոտած հայրենիքը եւ սուրը շողացնեն մեր գլխուն վերեւ, թշնամութիւնը պիտի շարունակուի, ու ազատութեան համար բացուած պայքարը կեանքի ու մահուան խնդիր պիտի դառնայ սերունդէ սերունդ, որքան այս երկու ազգերը գոյութիւն ունենան:

«Վագըթ»ը եթէ ուշադիր լսող է, թող լսէ եւ արձանագրէ այս կարծիքը, որ մենք բարձրաձայն կ'ըսենք, եւ որ գրուած է անջնջելիօրէն ամբողջ հայութեան հոգիին մէջ:

Կ. Ս.

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

— :-: —

Հինտէնպուրկի նոր հրամանագիրը

Գերման հանրապետութեան նախագահը Հինտէնպուրկ ստորագրեց հրամանագիրը՝ քաղաքական կուսակցութեանց անդամներու յատուկ համազգեստին մասին: Այս հրամանագրին հետ, ներքին նախարարը պիտի հրատարակէ նաեւ հրամանագիրը՝ որ կը վերցնէ քաղաքական հրապարակային ցոյցերու վրայ դրուած արգելքը՝ ամբողջ երկրին մէջ:

Այս երկու հրամանագրերը զիրար կը լրացնեն եւ կը սահմանափակեն գերման պետութեանց կարգապահական իրաւասութիւնները: Ըստ այսու, համազգեստ կրելու արտօնութեան հարցը պիտի կրնայ լուծել միմիայն կեդրոնի կառավարութիւնը, քանի որ Գերմանիոյ դաշնակցային կառավարութիւնները՝ համաձայն նոր հրամանագրերուն՝ այն ատեն միայն պիտի կրնան արգիլել համազգեստը՝ երբ անոր հետեւանքով երկրին անդորրութիւնը վտանգուած ըլլայ:

Միւս կողմէ, քաղաքական հրապարակային ցոյցերը կ'արտօնուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, պայմանաւ սակայն որ ցոյցերու կազմակերպիչները նախապէս իրաւասու իշխանութեանց իմաց տան:

Նոր հրամանագիրը որոշ չափով կը սահմանափակէ նաեւ մամուլի ազատութիւնը. գլխաւորաբար քաղաքական թռուցիկները՝ կ'ենթարկուին գրաքննութեան:

Ինչպէս կը տեսնուի, այս հրամանագրերը բոլորովին ի նպաստ են հիթլերեաններուն:

ցան Շրաօֆուրթի մէջ, ուր յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր համայնավարի մը՝ որ սպաննուեր էր հիթլերեաններու հետ կռուի մը ընթացքին: Ոստիկանները վախնալով ամբոխին սպառնալիքներէն, կրակեցին անոր վրայ: Երեք հոգի սպաննուեցան, 7 հոգի վիրաւորուեցան ծանրօրէն: Բազմաթիւ անձեր ալ թեթեւ վէրքեր ստացան:

ՀՕՐ ՄԸ ՎԻՇՏԸ

Նիւ–Ճըրսիի դատարանին առջեւ, Լինտպէրկ իր վկայութիւնը տուաւ իր տղեկին առեւանգման եւ սպանութեան պարագաներու մասին:

Վերջին դէպքերը զգալի կերպով ազդած են օդի հերոսին առողջութեան վրայ: Մինչ, մինչեւ մարտ այնքան երիտասարդ եւ կորովի կերպարանք մը ունէր:

Տարիքն առած մարդու մը երեւոյթը ունի Լինտպէրկ, մռայլ աչքերով: Դժուար զսպելով ինքզինքը, եւ մերթ ընդ մերթ ակնարկ մը նետելով իր նիշերուն վրայ, Լինտպէրկ պատմեց թէ ի՛նչպէս իր բարեկամը՝ նաւատէրը փորձեր էր կասկածի ենթարկել իր ծառաները եւ համոզել էր վերջ պատուելին, յաջողեր էր զինքը նետել կեղծ հետքերու վրայ:

Լինտպէրկ ոչ մէկ անգամ, ակնարկ մը իսկ չնետեց իր նախկին բարեկամին Քըրթէսի վրայ, որ ամբաստանեալներու նստարանին առջեւ կանգնած էր անշարժ, կրթնելով իր աջկան ուսերուն:

Դատախազին կարծիքն այն է թէ Քըրթէս դիտմամբ կեղծ հետքեր ցոյց տուեր է, ծածկելու համար փոքրիկին Լինտպէրկի բուն առեւանգիչները, որոնց ինքնութիւնը կը ճանչնար:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 29 Յունիս.— Երեք–չորս օրէ ի վեր տեւող ողողումները մեծ վնաս կը պատճառեն Ռումանիոյ մէջ, մանաւանդ Մոլտավիոյ շրջանին մէջ: Եաշ քաղաքը ներկայիս գրեթէ բոլորովին շրջապատուած է ջուրերով, որոնք կը քշեն կը տանին բազմաթիւ դիակներ:

Միայն Եաշի շրջանին մէջ, աղէտեալներու թիւը կը գնահատուի 15000: Ողողուած թաղերուն մէջ, 2000 տուներ փլելու վտանգին ենթարկուած են: Զոհերը նոր սկսած են քաշուիլ: Բայց Գալացի շրջանին մէջ, կացութիւնը ծանր է:

Ներկայիս 24 համայնքներ ջուրերու տակ ծածկուած են: 45 քիլոմեթր տարածութեան վրայ, կամուրջները փլած եւ երկաթուղին քանդուած են:

Մարդկային զոհերու մասին՝ պաշտօնական տեղեկութիւններ չկան: Բայց Եաշի, Գալացի, Պաքաուի եւ Կոլացի մէջ՝ բազմաթիւ զոհեր կան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՄԱՌԻՆ

Ամերիկեան վեթերաններու պատգամաւորութիւն մը Չիքակօ հասաւ դրամ եւ զգեստ հաւաքելու այն վեթերաններուն համար, որոնք թուով 2000, կը յամառին սպասել Ուաշինկթընի մէջ: Այս կարգի օժանդակութեանց շնորհիւ է որ անոնք կրնան տոկալ, սպասել եւ պահանջել որ գոհացում տրուի իրենց իրաւունքներուն: Ուաշինկթընէն տրուած լուրերու համաձայն անգործ վեթերանները՝ այլ եւս ոչ դրամ ունին, ոչ պարէն եւ թէ իրենց ղեկավարներուն միջեւ անհամաձայնութիւնը ծայր տուած է:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ

Երէկ կէս օրէն վերջ, վճռաբեկ ատեանը սկսաւ քննել Կորկուլովի դիմումը:

Փաստաբանները վերաքննութիւն կը պահանջեն երկու կէտերու վրայ հիմնուած: Առաջինը՝ կապ ունի Կորկուլովի մտային վիճակին մասին կատարուած քննութեան հետ: Երկրորդ կէտին մէջ՝ Կորկուլովի փաստաբանները կը պնդեն թէ ոճրագործին առաջին հարցաքննութիւնը կատարուած է ոստիկանատան մէջ՝ առանց փաստաբաններու ներկայութեան:

Ընդհանուր դատախազը պիտի հերքէ երկու կէտերն ալ եւ պիտի պահանջէ մերժել վերաքննութեան խնդրանքը:

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՈՍԿԻՆ ԿԸ ՔԱՇԷ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ Ֆրանսայի ելմտական նախարարութիւնը եւ Ֆրանսական Դրամատունը Ամերիկայի մէջ աւանդ դրուած ամբողջ ֆրանսական ոսկին կը քաշեն այս միջոցիս:

Անգլիական թերթը կը կարծէ թէ այս մասին Ֆրանսայի ուղղակի թելադրութիւն եղած է Ամերիկայի կողմէ: Այս ոսկիին պահեստը կ'արժէ 60 միլիոն տոլար:

ՌՈՒՍԵՒՌՈՒՄԷՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Վարշաւիոյ քաղաքական լաւատեղեակ շրջանակները կը հաւաստեն թէ կը սպասեն որ մէկ օրէն միւսը հասնի ռուսեւռումէն ոչ–յարձակման դաշինքի կնքման լուրը: Կը յիշուի թէ ռումէն կառավարութիւնը իր սահմաններու պահպանման մտահոգութեամբ, փափաք յայտնած էր բանակցութիւնները շարունակելու Ռուսիոյ հետ, ոչ–յարձակման դաշինքի կնքման համար:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 29 Յունիս.— Ենկիւրիի Ազգ. Մեծ ժողովը հաւանութիւն յայտնեց Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին:

ԼՕԶԱՆԻ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ՃԻԳԵՐԸ

Խմբագրական դիւան կը կազմեն նախադրութիւնը բանաձեւելու

Յոյսի վերջին նշոյլներ

Լօզանի ամենավերջին անցուդարձերուն մասին, Հաւասի պաշտօնական զեկոյցը հրատարակութեան տրուեցաւ նախագահութեան կողմէ:

Հրաւիրուած պետութիւններու պատուիրակութեանց պետերը, ընկերակցութեամբ իրենց պատուիրակութեան անդամներուն հաւաքոյթ մը ունեցան:

Խորհրդաժողովին նախագահը աշխատանքներու ներկայ վիճակին մասին տուաւ զեկոյց մը, որ պիտի հրատարակուի յետագային:

Որոշուեցաւ կազմել դիւան մը որ պիտի բաղկանայ նախագահէ մը եւ հրաւիրող պետութեանց պատուիրակութիւններու մէկական անդամներէն: Այս դիւանը պիտի քննէ հատուցումներու հարցին ներկայ վիճակը՝ նկատի առնելով նախապէս կատարուած քննութիւնները: Այս դիւանը հրաւիրուած է կարելի եղածին չափ շուտ ներկայացնելու տեղեկագիր մը՝ որ կարգ մը յանձնարարութիւններ պիտի բանաձեւէ՝ ուղղուած հրաւիրող պետութիւններու պատուիրակութեանց պետերուն:

Պատուիրակութեանց պետերը՝ նաեւ, հրաւիրեցին հրաւիրող պետութեանց առեւտրական նախարարները որ հաւաքուին, քննելու համար Լօզանի ժողովին աշխատանքներուն երկրորդ մասին վերաբերեալ հարցերը, այսինքն՝ ուսումնասիրել դրամական տնտեսական եւ ելմտական այն հարցերուն, որոնք պատճառ դարձան [illegible] բաստելու ընդհանուր ժողով մը որ մօտ ատենէն պիտի ուսումնասիրէ այս հարցերը:

Նախագահը կատարեալ լիազօրութիւն ստացաւ Լօզան հրաւիրելու Միջազգային Կարգադրութեանց դրամատան մէկ ներկայացուցիչը, ամէն անգամ որ խորհրդաժողովին գործնական աշխատանքները անհրաժեշտ դարձնեն այս հրաւէրը:

Նախագահը, նաեւ, լիազօրութիւն ստացաւ հրաւիրելու Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները որ գործակցին աշխատանքներուն, ամէն անգամ որ դիւանը հարկ տեսնէ:

Այս զեկոյցէն յետոյ, զոր կարելի է նկատել Լօզանի բուն նպատակին դամբանականը, ահա մէկ քանի մանրամասնութիւններ ֆրանքօ-գերման բանակցութեանց ընթացքին մասին:

Անգլիոյ վարչապետը Պ. Մաքտոնալտ տեսակցելէ յետոյ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ վարչապետներուն եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ, գերագոյն ճիգ մը կատարեց առաջքն առնելու համար Լօզանի վերջնական ձախողութեան: Այս կերպով էր որ յաջողեցաւ կազմել տալ խմբագրական դիւանը՝ որուն մասին պաշտօնական զեկոյցը կարդացինք վերը: Անկից յետոյ, հաւաքեց նաեւ Գերմանիոյ պահանջատէր հինգ պետութիւնները:

Այս վերջին հաւաքոյթի պատճառին եւ արդիւնքին մասին մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ. սակայն հեռագրական գործակալութիւն մը կը կարծէ թէ, հիմ բռնելով Պազէլի յանձնախումբին տեղեկագիրը՝ որ դէմ արտայայտուած է գերմանական պարտքերու վերջնական ջնջման, Անգլիոյ վարչապետը պահանջատէր պետութեանց ներկայացուցիչներուն հարց տուած է թէ պիտի ընդունի՞ն որ Եընկի ծրագրին համաձայն որոշուած տարիվճարներէն հրաժարին, մինչեւ որ Գերմանիա իր պարտքը վճարէ միանուագ գումարով մը որուն քանակը որոշուած ըլլայ երկուստեք համաձայնութեամբ:

Բոլոր պահանջատէր պետութեանց ներկայացուցիչները համաձայն գտնուած են:

Կը մնայ ուրեմն այս կարգադրութեան մասին ընդունիլ նաեւ Գերմանիոյ համաձայնութիւնը: Եւ որպէսզի գործը դիւրանայ, դիւանը աշխատած է որոշելու վերջնական գումարը որ պիտի պահանջուի Գերմանիայէն, ինչպէս նաեւ անոր վճարման եղանակները:

Իբր թէ Ֆրանսական շրջանակները համամիտ ըլլալով այս կարգադրութեան, պիտի ուզեն 2–3 տարի պայմանաժամ տալ Գերմանիոյ:

Այդ պայմանաժամէն յետոյ, Գերմանիոյ կատարած վճարումներու մէկ խոշոր մասը պիտի յատկացուի պարտքերուն: Իսկ մնացեալը Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան գործին:

Այսպէս ուրեմն, կ'ենթադրուի թէ Գերմանիա իր անհաշտ ընթացքով՝ իր դէմ կազմել տուած է պարտապահանջներու միացեալ ճակատ մը:

Մակեդոնական նոր մահափորձեր

Սոֆիայէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Խասքովայի մէջ, Միխայլովի մակեդոնական հատուածին պատկանող մէկը՝ ատրճանակի հարուածներով սպաննեց Փէթրովէրովի հակառակորդ խմբակէն մէկը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԵԹԷ ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ՁԱԽՈՂԻ

Լօզանի ժողովին պէտք է նայիլ տնտեսական համատարած տագնապին կապակցութեամբ: Անոր ձախողութիւնը պարզապէս պիտի նշանակէ սաստկացումը միւսին: Լօզանով կը ձախողին նաեւ Կեդր. Եւրոպայի տնտեսական բարւոքման ու ելմտական օժանդակութեան ծրագիրը խոշոր չափով, ինչպէս նաեւ համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովը, որ ծրագրուած էր անգլիական կառավարութեան կողմէ:

Արդ՝ Փրանքօ-գերման բանակցութեանց անկէն յետոյ, Լօզանի յաջողութիւնը՝ հրաշքի մը կը կարօտի: Այդ հրաշքը կրնան կատարել Գերմանիա եւ Ֆրանսա՝ մէկը ենթարկուելով միւսին պահանջքին: Ինչ որ ներկայ պայմաններու մէջ անհնար կը թուի ըլլալ:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն՝ եթէ Լօզանի ժողովը ձախողի:

Հարցին լաւագոյն պատասխանը կուտայ Ֆրանսական Ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբին նախագահը Պէրանժէ:

Ամփոփենք իր տեսութիւնները:

Լօզանի ձախողութեամբ, կը ստեղծուի հետեւեալ կացութիւնը:

Հուվըրի պայմանաժամը կը վերջանայ՝ առանց շարունակուելու, առանց անգամ մը եւս յետաձգուելու կամ փոխարինուելու որ եւ է կերպով: Ու Հինգերու յայտարարութիւնը որ կատարուեցաւ ժողովին սկիզբը՝ յետաձգելով գերման վճարումները ժողովի տեւողութեան, կը դառնայ առժամադրութեան պարզ ու անարժէք կէտ մը:

Եօնկի ծրագիրը եւ Լահէյի համաձայնութիւնները կը վերադառնան իրենց ուժը: Անոնց հետ նաեւ հինգի չափ մասնակի համաձայնութիւններ: Գերմանիա ուրեմն, պարտաւոր կ'ըլլայ Միջազգային Կարգադրութեանց դրամատան վճարելու գումար մը, որ պէտք է բաշխուի պահանջատէր պետութեանց, որոնց մէջ՝ նաեւ Ամերիկան:

Ըստ Պէրանժէի այս բոլորը սակայն որ տեսականօրէն ճիշդ են, տեղի չպիտի ունենան: Իրողութեանց ուժը պիտի դրժէ պայմանագրութիւններն ու յանձնառութիւնները:

...ուրէն կը պնդէ թէ այլ եւս ի վիճակի չէ որ եւ է վճարում կատարելու, բնականաբար ոչ մէկ գումար պիտի յանձնէ Միջազգային դրամատան: 114 միլիոն ոսկի մարքի առաջին անսավճարը որ պէտք է յանձնէր օգոստոս 15ին, պիտի մնայ անվճար: Նոյնը պիտի շարունակուի յաջորդ ամիսներու ընթացքին:

Ի՞նչ պիտի ընեն այդ պարագային պահանջատէր պետութիւնները:

Կրնան դիմել Լահէյի համաձայնագրին 15րդ յօդուածին տրամադրութեան. — Որ եւ է վէճ որ կը ծագի ներկայ համաձայնագիրը ստորագրող պետութիւններուն, մէկուն կամ շատերուն, եւ Միջազգային Դրամատան միջեւ՝ Նոր Ծրագրին կիրարկման կամ մեկնաբանման առթիւ, պիտի ենթարկուի հինգ տարուան համար նշանակուած իրաւարար ատեանի մը: Այս ատեանին նախագահի պաշտօնը պէտք է ըլլայ ամերիկեան քաղաքացի, երկուքը՝ պատերազմի պահուն չէզոք մնացած պետութեան մը հպատակ, միւս երկուքը պիտի ըլլան մէկը՝ Գերմանիոյ, միւսը Գերմանիոյ վրայ պահանջ ունեցող պետութեան մը հպատակ: Նոր ծրագրին գործադրութեան թուականէն սկսեալ, առաջին հինգ տարիներու շրջանին համար, այս ատեանը բաղկացած պիտի ըլլայ այն հինգ անդամներէն, որոնք ներկայիս կը կազմեն Լոնտոնի 1934 օգոստոս 30ի համաձայնութեամբ հիմնուած իրաւարար ատեանը:

Իւրաքանչիւր պահանջատէր պետութիւն ուրեմն իրաւունք ունի Գերմանիոյ դէմ դատ բանալու այս իրաւարար ատեանին առջեւ:

Ատկէց զատ, յատուկ համաձայնագրով մը՝ պահանջատէր պետութեանց իրաւունք տրուած է յանձնառութեանց խզման պարագային, Գերմանիոյ ուղղուած յայտարարութեամբ մը յայտնելու թէ «կը վերադառնան իրենց գործելու ազատութիւնը»:

Մութ ու բազմիմաստ այս խօսքը ի՞նչ կը նշանակէ:

Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Թարտիէօ՝ Երեսփ. ժողովին կը բացատրէ հետեւեալ կերպով 1930ի մարտին: «Ֆրանսա ազատութիւն չունի ստորագրելու միջազգային դաշնագրեր՝ առանց կշռելու անոնց հետեւանքները եւ եթէ կը կշռէ հետեւանքները, որովհետեւ ազատութիւն չունի մտածելու թէ միջազգային դաշնագրերը թուղթի կտորներ են: Ենթադրելը զոր կը ներկայացնենք համաձայն է նաեւ Ազգերու Դաշինքին եւ յետոյ Գրիան — Քէլլոկ դաշինքին»:

Եւ համաձայն այն ատենի ելեւմտական յանձնախումբի տեղեկագրին խօսող Մոլինէյի բացատրութեան գործելու ազատութիւնը պէտք է հասկցուի Ազգերու Դաշինքին եւ Գրիան — Քէլլոկ դաշինքին սահմաններուն մէջ:

Ուրեմն, բանի ճնշումի կամ պատերազմական միջոցներու հարց չէ որ կը ծագի: Այլ պարզապէս Ազգերու Դաշինքին յատուկ տրամադրութեանց դիմելու հարց մը:

Բայց հարցը կը լուծուի՞ առով եւ Գերմանիա, որ կը մերժէ վճարել, [illegible] պանել գումար մը որ չունի, կամ եթէ ունի՝ չուզեր տրամադրել իր պարտքերու վճարման:

Այդ պարագային, կ'ըսէ, բնաւ ծանրութիւնը Ամերիկայի ուսերուն վրայ է որ պիտի չոքի: Որովհետեւ, Գերմանիոյ բոլոր պահանջատէրերը պարտական են Հուվըրի երկրին եւ ճարպիկութիւնը ունեցած են կնքելու համաձայնութիւններ՝ որոնք իրենց պարտքերու վճարումը կը կապեն՝ առնելիքներու գանձման:

Այսպէս Ֆրանսա, որ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հետ կնքած իր համաձայնութիւնները ամրացուցած է վերապահումներով: Այդ վերապահումներէն կը բխի հետեւեալ պարագան. — Ֆրանսա յանձն առած է Ամերիկայի իր պարտքերը կարգադրել՝ այն չափով որ իր վճարման կարողութիւնը չի խանգարուի Գերմանիոյ կողմէ յանձնառութեան դրժումով կամ Ֆրանսայի պարտական եղող եւրոպական միւս պետութեանց նոյն ընթացքով՝ համաձայն 1924ի Տօզսի ծրագրին:

Լօզանի ձախողութենէն յետոյ, հաւանական է որ այս անգամ եթէ ոչ Գերմանիայէն առնելիքաւոր եւրոպական պետութիւնները՝ գոնէ՝ Ֆրանսա բռնուի Ամերիկայի հետ:

Մ. Ե.

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՓՈՒԼԵՐԸ

— :-: —

1931—32 շրջանի փակման նիստն էր որ տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ գիշեր, 25 Յունիս:

Նախագահը ծանոյց Սիրանուշի մահը եւ հրաւիրեց ներկաները՝ յոտնկայս յարգել մեծ արուեստագիտուհիին յիշատակը:

Որոշուեցաւ յաջորդ շրջանի սկիզբը, Գրական Ակումբի նիստերէն մէկը նուիրել Սիրանուշի կեանքին եւ գործին:

Օրուան զեկուցանողն էր Գ. Խանդկարեան, նիւթը՝ Խորհրդային Հայաստանի գրականութեան նոր փուլերը:

Անդրադառնալով այդ գրականութեան զարգացման փուլերուն, դասախօսը ըսաւ.

— Խ. Հայաստանի գրականութեան զարգացումը չընթանար այն ձեւով, ինչպէս եւրոպական երկիրներու գրականութիւնները: Խ. Հայաստանի գրականութիւնը «կառուցւում է», ինչպէս կը կառուցուի սոցիալիզմը: Երկրի իշխանութիւնը իր ձեռքի տակ եղած բոլոր միջոցներով ուղղութիւն կուտայ գրականութեան: Նախընտրուած գրական ուղղութիւնն է պրոլետգրականութիւնը:

Ի՞նչ է պրոլետարական գրականութիւնը:

Բոլշեւիկեան շատ պատասխանատու անձնաւորութիւններ կասկածի տակ դրած են անոր գոյութեան հնարաւորութիւնը: Տրոցկին այն կարծիքին է, որ պրոլետարական գրականութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ քանի որ պրոլետարիատի դիկտատուրան պիտի ըլլայ կարճատեւ: Խորհրդային իշխանութեան ենթակայ երկիրներու գրականութիւնը պիտի ըլլայ ոչ թէ պրոլետարական, այլ յեղափոխական:

Նոյն տեսակէտը ունի նաեւ գրական քննադատ Վորոնսկին, որ հոկտեմբերեան յեղաշրջումէն յետոյ ղեկավար դեր ունէր ռուսական գրականութեան մէջ: Նոյն իսկ Լէնինը դէմ էր, որ գրականութիւնը վերջնականապէս անցնի «պրոլետկուլտերի» ձեռքը, վախնալով որ կը հրաժարին ժառանգութիւնը օգտագործելէ եւ միեւնոյն ժամանակ անընդունակ կ'ըլլան որ եւ է արժէքաւոր նոր բան ստեղծելու: Հակառակ տեսակէտներ պաշտպանեցին Բուխարինը եւ Լունաչարսկին:

1925 յուլիս 1ին, կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն ընդունեց այն բանաձեւը որ շատ կարեւոր սկզբունք մը կը հաստատէր. կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կը յայտարարէ, որ ինքն է միակ գերագոյն մարմինը, իրաւասութիւն ունի վերջնականապէս լուծելու ոչ միայն տնտեսական ու քաղաքական այլ նաեւ գրական բոլոր խնդիրները:

Այդ որոշումը շատ բախտորոշ նշանակութիւն ունեցաւ խորհրդային գրականութեան համար, որ այնուհետեւ ոչ թէ գնաց իր բնական զարգացման ուղիով, այլ սկսեց «կառուցուիլ» կուսակցութեան ձեռքով, որպէս պրոլետարիատի դասակարգային գրականութիւն, եւ ծառայեց որպէս միջոց անոր գործի յաղթանակին:

Հայաստանի խորհրդայնացումը կը զուգադիպի այն շրջանին, երբ Ռուսաստան դեռ վերջնականօրէն չէր լուծած այս հարցը թէ ի՛նչ ուղիով պէտք է ընթանայ պրոլետարիատի գրականութիւնը: Եւ այդ պատճառով ալ այդ հարցին նկատմամբ մտքերու մէջ մեծ անորոշութիւն կար Հայաստանի մէջ 1921—25:

Հին գրագէտներէն ոմա՞ն գոյութեան իրաւունքը պիտի ընդունէին: Գրականութիւնը «ինքնահոսի» էր մատնուած: Այդ «շփոթ» շրջանի համար բնորոշ է այսպէս կոչուած «երեքի» (Ե. Չարենց, Գ. Աբով, Ա. Վշտունի) ելոյթը: Նորերն էին, որ հանդէս կուգային հայ նախախորհրդային «Թոքախտաւոր» գրականութեան տեղ ստեղծելու նոր, առողջ գրականութիւն (բանուորականութիւն), որուն մէջ պիտի գովերգուէր ոչ թէ «անբիծ սէրը», այլ «ռեալական առողջ բնազդը», ոչ թէ «անապատները», այլ «քաղաքի ժխորը»:

Գրական ոչ մէկ արդիւնք չտուաւ «երեքի» ելոյթը, մանաւանդ որ անոնք շուտով կառչեցան իրարու հետ ու բաժնուեցան: Յաջորդ տարիներուն, Հայաստանի գրականութիւնը սկսաւ զարգանալ «Մուրճ» ամսագրով: Այստեղ սկսան առաջ գալ ուրիշ միութիւններ («Ասոցիացիա», «Նոյեմբեր», եւայլն), որոնք շարունակեցին գրական — թայֆայական գզուըտուքը:

Հայաստանի գրականութիւնը քայլ առ քայլ հետեւեցաւ ռուսականին:

Ռուս խորհրդային գրականութիւնը իր զարգացման առաջին շրջանին մէջ ներշնչուեցաւ քաղաքացիական կռիւներէն: Գաղափարապէս հեշտ էր թէ քաղաքացիական պատերազմի փառքը եւ թէ կարմիրներու տարած յաղթանակը: Եւ այդ պատճառով ալ այդ շրջանի «հերոսական» գրականութիւնը, որպէս արդիւնք անկեղծ ներշնչման, գեղարուեստական էր մեծ մասամբ: Այլ է բախտը այդ շրջանի խորհրդա[illegible] խորհրդայնացումը տեղի ունեցաւ ոչ թէ քաղաքացիական կռիւներով («մեծ հոկտեմբերի») հետեւանքով, այլ իշխանութեան խաղաղ փոխանցման միջոցով: Հերոսական հոկտեմբերի փոխարէն Հայաստանը ունեցաւ իր «Նոյեմբերը», որ ամենաշատը, կարելի է «թաց Նապոլեոնին» անուանել:

Խորհրդահայ գրողները մէկ կողմէն կարդալով Ռուսերը եւ միւս կողմէն ենթարկուած հայ կոմկուսի կողմէ պաշտօնապէս ընդունուած պատմական այն փիլիսոփայութեան, թէ Հայաստանի խորհրդայնացումը տեղի է ունեցեր բոլշեւիկներու ազատամարտութեան հետեւանքով, ստիպուած էին երգելու «մեծ նոյեմբերի» «հերոսական գրուածները»: Եւ ահա «գրականութիւն» մը, որ հիմնուած է ոչ թէ իրական կեանքի վրայ, այլ փիլիսոփայի եւ կեղծիքի: Այդ «գրականութիւնը» որ աւելի ճիշդ կ'ըլլար անուանել ոչ թէ պրոլետարական, այլ պալատական, որ եւ է գեղարուեստական արժէք չէր կարող ներկայացնել:

Անցնելով խորհրդահայ գրականութեան յետագայ փուլերուն, դասախօսը մատնանշեց այն պայմանները, որոնց մէջ իր գոյութիւնն է քաշ տալիք այդ գրականութիւնը: Այդ պայմաններու ամենագլխաւորն է իշխանութեան (կուսակցութեան) ցոյց տուած վերաբերմունքը: 1925էն յետոյ, կուսակցութեան կենտկոմը աւելի ներգործօն դարձուց իր միջամտութիւնը գրական խնդիրներու մէջ: Ամենադարհուրելին այն է, որ խորհրդային իշխանութիւնը գրականութեան նկատմամբ կը կիրարկէ ոչ միայն ցենզուրա (արգելք), այլ եւ սոցզակազ դրութիւն: Կ'որոշէ թէ ինչի մասին եւ ի՛նչպէս պէտք է գրել:

Կայ նաեւ ուրիշ հանգամանք: Խորհրդային իշխանութիւնը ճշմարտութեան նկատմամբ տեսակէտներ ունի ոչ միայն անցեալի, պատմութեան, այլ նաեւ այսօրուան իրականութեան նկատմամբ: Գրողը պիտի մեկնի այդ ոչ — իրական «իրականութիւններէն»: Օրուան կեանքը վերարտադրող խորհրդահայ գրողը երբեք չպիտի մոռնայ, որ, օրինակ, խորհրդային բանւորի ամենամեծ ապրումը ոչ թէ «օրապահիկի» հարցն է, այլ «հարուածայնութիւնը», թէ հայ գիւղացին ոչ միայն 1920ին «տապալել է դաշնակներու լուծը» եւ «հաստատել խորհրդային իշխանութիւն», այլ անկէ ասդին ալ չափազանց գոհ է այդ իշխանութենէն, մեծ ոգեւորութեամբ ողջունած է «կոլլեկտիվացման», «մեքենացման» եւ «բովանդակ սոցիալիստական կառուցման» գաղափարները: Այդ բոլորին հակառակ են միայն սակաւաթիւ կուլակները, որոնց դէմ պայքար կը մղէ գիւղացին:

Այս գոյութիւն չունեցող իրականութիւնը պէտք է վերարտադրեն խորհրդահայ գրողները: Կարե՞լի է նման մի ստեղծագործութիւն գեղարուեստական համարել, գրականութիւն դառնալ: Ի հարկէ ոչ: Եւ ահա խորհրդային գրականութիւնը պրոլետ գրականութիւնը դադրեր է գեղեցիկ գրականութիւն ըլլալէ: Իր միակ նպատակը համարելով «սոցիալիզմի կառուցման» սատարումը, խորհրդային գրականութիւնը եղեր է զուտ քարոզչական զէնք մը: Կամաց կամաց հրաժեշտ է տուեր գրական այն սեռերուն, որոնք քարոզչական նպատակներու յարմար չեն: Այսօր Խ. Հայաստանի մէջ գրագէտները գրեթէ այլ [illegible] եւ պատմուածք: Ամենատարածուած գրական սեռը ակնարկն է (օչերկ, էսքիզ): Գրագէտները «բրիգադներով» կը շրջին կոլխոզներու դաշտերը, «գործուղղւում են» Ալլահվերդիի պղնձահանքերը, «կ'գւում են» կարբիդի գործարանին, նկարագրելու եւ գովաբանելու խորհրդային իշխանութեան «շինարարութիւնը»: Սա արդէն գրականութիւն չէ, այլ ճառ ու քարոզ:

Բայց կարծէք թէ, վերջապէս, կոմունիստ ղեկավարներու մէջ ալ սկսեր են հասկնալ, թէ այսպէս շարունակել կարելի չէ: Մոսկուայի կեդրոնը իր վերջին կարգադրութեամբ ցրուեց պրոլետ գրողներու կազմակերպութիւնները եւ որոշեց խորհրդային բոլոր գրողները միացնել ընդհ. միութեան մը մէջ: Այս զուտ վարչական կարգադրութիւնը ունի իր ներքին պատճառները: Մէկն է ան նահանջի օղակներէն որոնց ձեռնարկեց Մոսկուա վերջերս ուրիշ (տնտեսական, քաղաքական) մարզերու մէջ: Գրակա[նու]թեան ճակատի վրայ կատարուած այս նահանջը Խ. Հայաստանի գրակա[նու]թիւնը պիտի հանէ այն անել[...] րուն մէջ ինկեր էր վերջին շրջան[...]

Կը յաջողի՞:

Ատիկա կախուած է պայքարող [...] մերու՝ իշխանութեան եւ ժողովու[րդի] ուժերու փոխ – յարաբերութենէն[...]

Վին – Հ[...]

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷ[Ջ]

— :-: —

4000Ի ՄՕՏ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ Ե[Ւ] ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹ[ԻՒՆ] ՄԱՅՐԵՆԻՆԵՐՈՒ ԱՆՏԱՌԻՆ Մ[ԷՋ]

Սեփ. Թղթակցութիւն (յապաղա[...])

Պէյրութի մէկ կողմը շրջապ[ատ]ուած է մայրենիներու հռչակ[...] անտառներով: Հինգ վեց տ[արի]էվեր Հայաստանի Անկախութ[եան] տարեդարձի տօնը կը կատա[րուի] այդ անտառներու մէջ՝ տեղ[ական] կառավարութեան թոյլտուութ[եամբ]: Ամէն տարի ժողովուրդը կը ս[...] այդ օրուան ազատութեան հ[...] ձայնը:

Մայիս 29ի օրը, Կիրակի, [...] բազմութիւն մը՝ չորս հազարի [...] լեցուցած էր անտառը՝ առաւօ[տ]ն է սկսած: Հոն էր նաեւ Պէյր[ութի] երիտասարդութիւնը՝ որ ամբող[ջ օրը] ուրախացաւ, երգեց, պարեց[...] դանդղներ կազմակերպեց հա[յ]կան, Ֆրանսական եւ արաբակ[ան] դրօշակները պարզած: Զուգ[...] խաղեր կազմակերպեց Դաշնակ[ցու]թեան Պատանեկան Միութիւն[ը]:

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն էր [...] Անկախութեան տօնակատարութ[եան] այս տարի մասնակցեցան մեր [ժո]ղովրդի գրեթէ բոլոր խաւերը[...] կայ էին նաեւ հայ կաթոլիկ[...] մայնքի հոգեւոր պետերը[...] խօսք, որ մեր հոգեւորականութ[իւնը] կը բացակայէր, ինչպէս որ բա[ցա]կայած էր Ապրիլ 24ի համագ[...] սպասանքին:

Պէյրութի մը ունինք գաղ[...] [illegible] միութիւններ, որոն[ց] դաստիարակութին իրենց յա[տուկ] ծրագիր-կանոնագրով մը՝ հաստ[ատ]ուած մեր կուսակցութեան [...] մարմիններու կողմէ: Սովորու[թիւն] է դարձած, որ ամէն տարի կա[զմա]կերպական շարքերը փոխադ[րուին] պատանիներէն աւելի հասուն[...] իրենց վարժիչ եւ Պատանեկան [...] հանդէս միութեան հաւանութեա[մբ]: Այս տարի, Մայիս 28ի տօնակ[ատա]րութեան, շարքերուն անցան 21 [ե]րիտասարդներ՝ աշխոյժ ու խան[դա]վառ:

Կէսօրէ յետոյ, ժամը 4ին, ան[տա]ռին մէջ բացուեցաւ հանդէսի [...] տօնական մասը՝ նախագահութ[եամբ] ընկ. Գրիգոր Գուտուլեանի, որ [...] մութիւններու անունով՝ շնորհ[ակա]լութիւն յայտնեց ֆրանսական [...] գատար եւ արաբ կառավարութ[եան] ու ժողովուրդին, իրենց բարեկ[ամա]կան վերաբերումին համար՝ հա[նդէպ] հայութեան: Այնուհետեւ ան [...] բարեց Մայիս 28ի պատմ[...]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (21)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ներկայացումից յետոյ, ընկերներս բացատրեցին, որ գիւղացիների ձեռքից ցորենը խլւում է բռնութեամբ, բայց նկարը քաշւում է յատուկ ցոյց տալու համար: Եւ որպէս զի ժողովուրդը կեղծիքը չհասկնայ, Հայաստանի նկարը ցուցադրում են, օրինակ, Վրաստանում, Վրաստանինը՝ Հայաստանում՝ եւն.: Վրաստանում կը մտածեն, թէ իրօք, Հայաստանում գիւղացիները ազատ կամքով են տալիս, Հայաստանում էլ կը մտածեն հակառակը: Ճիշդ էր ասում Լէնինը, որ սինեման քարոզչութեան լաւագոյն միջոցն է:

Թիֆլիսն էլ իմ վրայ սաստիկ ճնշող տպաւորութիւն գործեց: Քաղաքը անճանաչելի էր դարձել: Ես որ Թիֆլիսի ամէն անկիւն շատ լաւ գիտէի, տեսնում էի թէ որքա՜ն ետ է գնացել համեմատած հինգ տարի առաջուան հետ: Առաջ խանութները լիքն էին ապրանքներով, քարւանսարաններում՝ եռուզեռ կար, փողոցները ողողւում էին ելեքտրական պայծառ լոյսով: Այժմ ամէն կողմ պարապ եւ ամայի էր: Հարիւրաւոր շքեղ խանութների փոխարէն իւրաքանչիւր փողոցի վրայ, յօրանջում էին կէնտ ու զոյգ կոօպերատիւներ՝ մերկ լուսամուտներով ու դատարկ դարակներով: Մի խանութի պատուհանում, սակայն, զարմանքով տեսայ բազմաթիւ ծխախոտի տուփեր ու սեւ խաւիար: Չէի հաւատում աչքերիս: Ներս մտայ ու մի տուփ ծխախոտ խնդրեցի:

— Չկայ, եղաւ կարճ պատասխանը:

— Ո՞նց թէ չկայ, զարմացայ ես, հապա այն ի՞նչ է:

Խանութի կառավարիչը քահ – քահ ծիծաղեց ու աչքերը չռած ինձ նայեց. Ի՞նչ է, լուսնի՞ց է իջել այս մարդը: Ապա, պատուհանից վերցրեց ծխախոտի ու խաւիարի մի քանի տուփ եւ բաց արաւ առջեւս, բոլորն էլ պարապ էին: Դուրս եկաւ որ հէնց այնպէս, քէֆի համար կամ ինձ պէս միամիտների փորձութեան մէջ ձգելու համար էին շարել պատուհանում:

Քաղաքի կեանքի բնոյթն էլ բոլորովին տարբեր էր: Թերթերում երբեմն գրում էին խոշոր տառերով. «Ուշադրութի՛ւն, այսինչ կոօպերատիւում վաղը 200 գրամ մակարոնի կամ պանիր են տալու»: Եւ մարդիկ, որոնք վաղուց մակարոնի կամ պանիրի երես չէին տեսել, վաղ առաւօտից խումբերով խռնւում էին յիշւած խանութը եւ ժամերով սպասում մինչեւ որ դուռը բացուէր եւ 200 գրամ պանիր ստանային...

Անվերջ քաղաքական լուրերից, բոլշեւիկեան պարծենկոտութիւնից զոր ու ցամաք ազիւսակներից կամ պառ, թերթերում ամէն օր կարդում էինք, մանր, հազիւ նկատելի տառերով.

— Գիշերը այսինչ կոօպերատիւն են թալանել:

— Այսինչ տան պատն են քանդել ու տան մէջինը տարել:

— Այսինչ տեղ 8 տարեկան աղջիկ է բռնաբարուած:

— Այսինչ գործարանի կառավարիչը ձերբակալուած է վատնումութեան համար:

— Այսինչ պաշտօնեան բանտարկուած է որպէս զեղծարար:

— Այսինչ տեղ անապաստան երեխաները սրիկայութիւն են արել:

— Այսինչ տեղ կուլակներ են գնդակահարուած կոլխոզի խոտի դէզը այրելու համար:

— Բանդիտները սպանել են այսինչ կոմսոմոլին, կամ գիւղխորհուրդի նախագահին, կամ բանթղթակցին...

Եւ այսպէս անվերջ: Գրուածն էլ դեռ մի չնչին մասն էր պատահածի: Աւելի աչքի ընկնող դէպքերը չէին արձանագրւում թերթերում: Ժողովուրդը եւ իշխանութիւնը երկու տարբեր, իրար թշնամի բանակների էին միմեանց դէմ: Ո՛վ էր յաղթելու:

Ես արդէն ատում էի կուսակցութիւնը: Կոմունիստական գաղափարը ինձ երեւում էր այլեւս հակաբնական, անիրագործելի, կեանքի ու մարդկային բնութեան հակառակ: Աչքերս բացուել էին, եւ տեսնում էի ամբողջ փտութիւնը այն կարգերի, որոնցմով այնպէս կուրօրէն հիացած էի մի ժամանակ: Այդ կարգերը խոստանում էին ազատութիւն, եղբայրութիւն ու հաւասարութիւն աշխատաւոր մարդկութեան, բայց ահա այստեղ ոչ ազատութիւն կայ, ոչ եղբայրութիւն, ոչ հաւասարութիւն:

Ցարիզմը իր Օխրանայով տապալուել է, այո՛, բայց տեղը նստել է ստալինիզմը իր Չեկայով: Ազնուականութիւնը ջնջուել է, բայց տեղը բռնել է Կոմունիստական կուսակցութիւնը: Գիւղում՝ քաղաքացիական կռիւ, թշնամանք, միմեանց դէմ դաւ, յափշտակութիւն, կաշառ, անկարգութիւն եւ ընդհանուր աւեր ու յուսալքում: Քաղաքում՝ հացի եւ աթոռի կռիւ, ճիզուիտութիւն, հաւատաքննութիւն, սուտ ու խաբէութիւն. ոչ մէկը միւսին չի հաւատում, մարդը մարդուն գայլ է: Լաւագոյն, գաղափարական կոմունիստները բոլորը կամ բանտերում են, կամ Սիբիրի արգելարաններում, կամ պաշտօնից հեռացուած, հալածական ընկճուած: Իշխանութիւնը պահւում է զէնքի բռնի ուժով, որ գտնւում է մի խումբ աննկարագիր եւ անսկզբունք բախտախնդիրների ձեռքին:

Ես տեսայ ժողովրդական ապստամբութիւններ Հայաստանում, տեսայ Վրաստանում եւ Ադրբէջանում: Կառավարութիւնը զօրքի ու զրահապ[ատ]ների ուժով, ու արիւնով ու երկաթ[ով] ճնշում էր ամէն տեղ: Ժողովուրդ[ը եւ] կառավարութիւն, այս, երկու թշ[նա]մի բանակներ, եւ հաշտութիւն չ[...] չի կարող լինել նրանց միջեւ: Ան[...] կռիւը պիտի շարունակուի, քանի [ժո]ղովրդի հոգին սպանուած չէ բոլ[որո]վին...

Ես ուղղակի խելքս կորցրած [...] էի, դառն հիասթափութեան ցա[...] Շրջում էի քաղաքում առանց նպ[ատակի] խոկ անտանելի վիշտը ճմլում էր [...] սրտս: Քուն ու հանգիստ չունէի: [...] էինք մտածում մենք արտասահման[...] նում եւ ինչ դուրս եկաւ իրակա[նում]: Արտասահմանում քարոզում էին[...] Խորհրդային երկրում ամէն ինչ [...] չելի է: Ահա, օրինակ, պանկար[...] նը. հիմքից վերացուած է բուրժ[ուա]կան կարգերի այդ ահաւոր սիմբ[...]

Մ. Ա. Վ.
(Շար.)

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

նշանակութիւնը։ Խօսեցան ընկերներ Աւետիք Սահակեան (Հայր Աբրահամ), Նիկոլ Աղբալեան, Խօսրով Թիւթիւնճեան. եւ պատանիներու վարիչ Արամ Սահակեան, որ շնորհաւորեց երիտասարդներու մուտքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։

Բոլոր խօսողները առանձնապէս ընդգծեցին, որ Մայիս 28ը ամբողջ հայ ժողովուրդի տօնն է եւ ան կը մարմնացնէ հայութեան անկախութեան ձգտումը։ Անոնք ներշնչեցին բազմութիւններուն այն խոր հաւատքը, որ մեր արի անձնուէր ժողովուրդը նորէն պիտի տիրանայ իր քաղաքական ազատութեան, պիտի ամբողջացնէ մեր հողերը եւ ի մի ամփոփէ հայ տարագիր բազմութիւնները՝ ցրուած օտար երկիրներու վրայ։

Տօնակատարութիւնը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ երգեց ժողովուրդը խորին պատկառանքով։

Նշանակալից երեւոյթ մըն էր նաեւ այն, որ արաբատառ տեղական թերթերը՝ «Էլ Բաաթ», «Էլ Թէհար» եւ «Սաատ էլ Սահիլ» միաբերան լուրջ եւ յարգալից վերաբերում ցոյց տուին մեր ժողովուրդի տենչանքներուն հանդէպ եւ մաղթեցին որ մեր ժողովուրդը ազատագրուի բռնաւորներու իշխանութենէն։ «Էլ Բաաթ» եւ «Էլ Թէհար» նաեւ պատմական հակիրճ ակնարկ էին նետած մեր անկախութեան տօնի ծագման վրայ, շեշտելով միաժամանակ մեր ժողովուրդի կարգապահութիւնը։ Իսկ «Սաատ էլ Սահիլ», տրուզներու օրաթերթը գրեց՝ «Մեր հայ եղբայրներուն ամէնէնանկեղծ մաղթանքներ եւ զգացումներ կը յայտնենք ու կը սիրենք հաւատալ, որ անոնք նորէն իրենց անկախութեան պիտի տիրանան»։

* *

Ժողովրդական առածը կ'ըսէ. «Երուսաղէմ սուրբ է, բայց միթէ՞ հոն շուն չկա՞յ»։ Այո՛, անպիտան տարրեր ամէն տեղ կան՝ միշտ խառնակելու պատրաստ։ Մայիս 28ի անկախութեան տօնին տարեդարձին առիթով տեղի մէկ քանի կարմրակտուց ագլորները եւ մողէսները՝ խմորատիպ թռուցիկ մըն էին հրապարակած՝ ապիկարութեամբ եւ գռեհկութեամբ լեցուն, ուղղուած «հակաշխարհային իմպերիալիզմի» եւ Դաշնակցութեան դէմ։

Ինչ ըսենք. այս թափթփուք խլէզներն ալ մեր շրջանի «բարի պտուղներն» են։ Խոստովանինք սակայն, որ թռուցիկը, ըստ ձեւի, թէեւ ուղղուած էր Դաշնակցութեան դէմ, սակայն փաստօրէն ան հասցէագրուած էր Մոսկուայի.— «Մի քիչ փող ուղղարկեցէք», այս էր անոր բուն իմաստը։

ՀԱՅՋԱՐԱԿ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԵՐԱՅԻ ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Բերայի Ազգային Մատենադարանը շուրջ տասը տարիէ ի վեր իր բախտին ձգուած է ու անգործածելի կը մնայ։ Արդէն հինէն ի վեր կանոնաւոր դասաւորում եւ ամբողջական ցուցակագրութիւն չէ եղած, որով անկարելի դարձած է անկէ օգտուիլ։

Պատրիարք Հօր նախաձեռնութեամբ յատուկ յանձնախումբ մը պիտի կազմուի եւ պարտականութիւն պիտի դրուի անոր՝ ներկայանալի վիճակի մը մէջ դնելու Մատենադարանը։ Յանձնախումբը նախ առին հետամուտ պիտի ըլլայ ստուգելու թէ ինչ գրադարաններ կան թաղերու մէջ, լքուած կամ փճացումի դատապարտուած։ Թէ այդ գիրքերը եւ թէ հին ձեռագիրները պիտի հաւաքուին ու խնամքի առարկայ պիտի ըլլան։ Յետոյ Ազգ. Մատենադարանը ամբողջանալու պէտք ունի, մանաւանդ նոր հրատարակութիւններով։

Դիմում պիտի կատարուի բոլոր հեղինակներուն եւ հրատարակիչներուն, որպէսզի իրենց երկերէն ու հրատարակութիւններէն մէկ-մէկ օրինակ ղրկեն Մատենադարանի հասցէին։

ՀԱԶԱՐ ՈՍԿԻ ՆՈՒԷՐ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ

Լոնտոնաբնակ Պ. Ներսէս Պ. Կիւլպէնկեան իր հանգուցեալ հօր յիշատակին հազար ոսկիի նուիրատուութիւն մը ըրած է ձեռամբ Պ. Զ. Բէխեանի, յատկացուելու համար Հիւանդանոցի կարօտութեանց։

ԱՆՄԱՀ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆ ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԸ ԿԱՆԳՆԵԼՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿ

Ֆիլիպէաբնակ Էտիրնէցիներ որոշած են, իբր հայրենակցի պարտականութիւն (Յ. Պարոնեան Էտիրնէ ծնած է) անմիջապէս շիրիմ մը կառուցման նախաձեռնարկ ըլլալ եւ մոռացումէ փրկել «անմահ գրագէտին հողակոյտը»։

Վերջին աստիճան յուզիչ է ու գնահատելի Էտիրնէցի ազգայիններու այս նախանձախնդրութիւնը հանդէպ իրենց մեծ հայրենակցին, որ մեր գրականութեան մէջ պանծալի անուն մը ունի, իր անզերազանցելի տաղանդով։

× Յ. Պարոնեան թաղուած է Օրթագիւղի Ազգ. գերեզմանատան մէջ։ Անշուշտ իրեն ժամանակակիցներ եւ յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուողներ յիշողութեամբ կրնան ճշդել թաղուած վայրը, եթէ որոշ արձանագրութիւն մը չունի տեղին թաղ. Խորհուրդը։

Շիրիմին կառուցման սկսելու ատեն մասնախումբ մը պիտի կազմուի Պոլսոյ մէջ, մօտէն հսկելու շինութեան գործին եւ զբաղելու բացման հանդիսութիւններով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Նոր Խարբերդի Մարզամարզը

Համա-Խարբերդցիական Միութեան Կեդր. Գործադիր Մարմինը ստացած է Նոր Խարբերդի բնակիչներու անուանացանկը իր բոլոր մանրամասնութիւններովը։

Այդ ցանկին վրայ նշանակուած են իւրաքանչիւր անձի անունը, ծննդավայրը, տարիքը, եւ ո՛րկէ եւ ե՛րբ գաղթելը։

Նորակառոյց աւանին մէջ կը գտնուին (Մայիս 1, 1932) 98 անձինք, 50 արու եւ 48 իգական սեռէն, հետեւեալ բաժանումներով.— 41 Խարբերդցիներ՝ 7 գիւղերէ, 24 Մեծկերտցիներ, 16 Չարսանճագցիներ, 12 Սեբաստացիներ, 3 Տրապիզոնցիներ, մէկ Ատանացի եւ մէկ Ակնցի ընտանիք։ Ընդամէնը քսան ընտանիք եւ մի քանի ամուրիներ։

Ամէնէն ուշագրաւ կէտը սա է որ 12 տարեկանէն վար եղողները կը կազմեն գրեթէ ամբողջ բնակչութեան կէսէն քիչ պակաս. 41 երախաներ։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Նորակազմ Հայ Բժշկական Միութեան առաջին ճաշկերոյթ-հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Մայիս 5ին Հօթէլ Էմփայրի գեղեցիկ սրահներուն մէջ։ Ներկայ էին մօտ երեսուն հայ բժիշկներ։

Օրուան նախագահը եւ ատենապետ Տօքթ. Նազաշեան ջերմ խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց Տօքթ. Գալաքեանին, որ նախաձեռնողը եղած է այսպիսի անհրաժեշտ Միութեան մը կազմութեանը, յետոյ հրաւիրեց զայն խօսելու։

Տօքթ. Գալաքեան կարճ զեկոյց մը ըրաւ հայ բժիշկներու մասին, ուրկէ յայտնի եղաւ որ Նիւ Եորք քաղաքի եւ շրջականերու մէջ կը գտնուին մօտ 45 հայ բժիշկներ, որոնք գրեթէ բոլորն ալ խանդավառութեամբ պատրաստակամ են իր հրաւէրին՝ անդամակցելու Միութեան, որուն նպատակը պիտի ըլլայ ընկերական սերտ կապեր հաստատել հայ բժիշկներու մէջ, որոնցմէ շատերը երկար տարիներ այս հսկայ քաղաքին մէջ ցրուած ապրելով, երբեք առիթ չեն ունեցած իրար ճանչնալու։ Միութեան երկրորդ նպատակը պիտի ըլլայ դասախօսութիւններու միջոցով նպաստել բժշկական գիտութեան մշակումին եւ ծանօթ պահել իր անդամները բժշկական աշխարհի նորութիւններուն։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունահայ երրորդ ողիմպիականը

Յունիս 12ին, Սելանիկի մէջ տեղի ունեցած է Յունահայ Գ. Ողիմպիականը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Սելանիկի եւ Աթէնքի մարզիկները։ Ներկայ եղած է հազարէ աւելի երկսեռ բազմութիւն։

Աթենացիներու 50ի դէմ 57 կէտերով առաջին հանդիսացած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Սելանիկի մասնաճիւղը։ Աթէնքը առաջին եղած է դրօշարշաւի մէջ, իսկ վոլի պոլի առաջնութիւնը շահած է Սելանիկը։ Վազքի բոլոր մրցումներուն մէջ յաղթական եղած է Աթէնքը։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆԴ ԹՐԱՎԷԶԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երրորդ զաւկին ՄԿՐՏԻՉի։

Փարիզ, 27 Յունիս 1932

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

ԱՐԵԳԱԿՆԱՅԻՆ ՈՒԺԻ ԿԱՅԱՆ ՄԸ ՄԵՌԵԱԼ ԾՈՎԻՆ ՋՈՒՐԸ

Ա՛յն չափով որ մեքենագիտութիւնը կը յառաջդիմէ ճարտարարուեստի զանազան մարզերուն մէջ, նոյն համեմատութեամբ ջանք կը թափուի կարելի եղածին չափ խնայողաբար առաջ բերել շարժիչ ուժը իր բոլոր ձեւերով։

Ըստ այնմ, մեքենաներուն շարժում հայթայթելու համար, մարդիկ նախ օգտագործեցին հովերուն ուժը, յետոյ ջուրերուն ուժը, ինչպէս նաեւ դարերու ընթացքին երկրիս կեղեւին մէջ ամբարուած կարծր ու հեղուկ վառելանիւթերուն ջերմական զօրութիւնը։

Ռուսերը օգտագործելու համար արեգակնային ուժը, որ ջերմութեան անսպառ աղբիւր մըն է, ծրագրած են Կեդրոնական Ասիոյ մէջ շինել մեծ գործարան մը, որ խիստ աժան գինով իրենց պիտի հայթայթէ ջուրի շոգի, շարժման մէջ դնելու համար շոգեշարժ թուրպիններն ու ելեկտրաշարժ մեքենաները։ Այդ նպատակին համար իբր յարմարագոյն տեղ ընտրած են ռուսական Թուրքեստանի Սամարղանդ քաղաքը, որ համբաւաւոր է իր տաք կլիմայով եւ օդին մաքրութեամբ։ Տարուան գրեթէ ամբողջ տեւողութեան, արեւը իր կիզիչ ջերմութիւնը կը տարածէ Թուրքիոյ այդ հողամասին վրայ ամենաստատուն ուժգնութեամբ։

Փրոֆ. Քասմինս Իւսքէնքոս այդ ատաղձին յատուկ համար շինած է մեքենայ մը, որուն միջոցաւ կարելի պիտի ըլլայ ցերեկ ատեն ամբարել արեգակնային ջերմութիւնը, շոգիի ու տաք ջուրի կուտակիչներու մէջ, եւ շարժման մէջ դնել գործարանին մեքենաները։

Անուրանալի է թէ այս ծրագրին յաջողութիւնը կոչուած է մեծ ու անհաշուելի ծառայութիւններ մատուցանել արեւադարձային երկիրներու բնակիչներուն, հոն ուր արեգակնային ջերմութիւնը իբր անսպառ աղբիւր կը յայտնուի իր ամբողջ առատութեամբ։

Ինչպէս գիտենք, Մեռեալ ծովը կը գտնուի Պաղեստինի մէջ, Սուրիոյ հարաւային ծայրը, որուն երկայնութիւնը 76 քիլոմեթր է, իսկ լայնութիւնը՝ 17 քիլոմեթր։ Անոր մակերեսը 1300 ոտք աւելի ցած է Միջերկրական ծովի մակերեսէն։ Իր մէջ կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ ասֆալտ եւ զանազան տեսակ աղեր, մանաւանդ քլորիւր տը փոթասիոմ, որ անհրաժեշտ տարր մըն է բուսականութեան համար։

Անգլիական ընկերութիւն մը այդ լիճին եզերքին վրայ հաստատած է գործարան մը, որուն միջոցաւ կարելի է լիճին ջուրը ջրհաններով առաջնորդել բաց աւազաններու մէջ, ուր արեւին ջերմութեան տակ ջուրը կը շոգիանայ եւ աղերը կը մնան հողին երեսը։

Նկատի առնելով աղերու առատ արդիւնաբերութիւնը, վերոյիշեալ ընկերութիւնը մտադիր է մեծ զարկ տալ այդ շահաւէտ ձեռնարկին։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՄԱՄՈՒԼ

Խորին ցաւով

— :-: —

«Ասպարէզ» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 10).

— «Ասպարէզի անցեալ թիւին մէջ գրուած էր Հայաստանէն փախուստ տուած որբերու ողբերգական ոդիսականը։

Անշուշտ խոր ցաւ պատճառեց այս լուրը, մանաւանդ որ որբերէն մէկ քանին զոհ գացած են Արաքսի ալիքներուն եւ սահմանապահ կարմիր զինուորներու գնդակներուն։

Այս դէպքին առթիւ երբ խոր վրդովում կը յայտնենք, արդար չէ վերագրել զայն Ներգաղթի հակառակութեան, ինչպէս փորձած են ընել «Պայքար» եւ այլ Խորհրդային Հայաստանի կեղծ բարեկամ թերթեր. կը վրդովուինք, որովհետեւ արտասահմանի հայութիւնը եւ անոր հաստատութիւնները գուրգուրանքով խնամած եւ պահած են զանոնք մինչեւ չափահասութիւն. ու այս անտեղի տառապանքն ու կորուստը կարելի էր խնայել անոնց՝ քիչ մը աւելի մարդավայել վարուեցողութեամբ։

Ըսել թէ առանց հարկեցուցիչ պատճառներու տեղի ունեցած է փախուստը, որ, ինչպէս կը տեղեկանանք տրուած նկարագրութիւններէն, եղած է չափազանց դաժան պայմաններու մէջ — պիտի ըլլար բացարձակօրէն անարդար։ Այդ տղաքը, որ վերջին տարիները արտասահմանի մէջ կ'ապրէին [illegible] պայմաններու տակ, պատճառ չպիտի ունենային Հայաստանէն փախուստ տալու մահուան գնով, եթէ հոն ենթարկուած չըլլային բացառիկ դժուարութիւններու եւ թշուառութեան։

Այս բոլոր դժբախտութիւններուն առջեւ կողմնակից ենք ներգաղթի շարունակութեան. սաստ տարակոյս չկայ, հոգ չէ թէ ի՛նչ կ'ըսեն վայ բերանները։ Բայց ասիկա պատճառ մը չէ որ մենք չքննադատենք Հայաստանի այսօրուան իշխանաւորներու անփոյթ եւ դաժան վերաբերումը՝ մանաւանդ դէպի հայ չափահաս որբերը, ու այն կեղծաւոր ու խարդախ միջոցները, որով արտասահմանի կարգ մը կեղծաւոր փարիսեցիներ կը գործածեն, իբր թէ օժանդակելու ներգաղթի ձեռնարկին։

Արտասահմանի բոլոր հայ հաստատութիւնները պէտք է արգիլեն ներգաղթի գործակալներուն սուտ եւ խաբեբայ տեղեկութիւնները, որոնք թէեւ կրնան ներգաղթողներու իբրեւ խայծ ծառայել, բայց յետագային պատճառ կ'ըլլան նորանոր ողբերգութիւններու։

Խոր ցաւ պատճառող այս դէպքերը, յոյս ունինք որ զգաստութեան հրաւիրեն արտասահմանի բոլոր շրջանակները ըլլալու աւելի շրջահայեաց եւ արդար ներգաղթի գործերուն մէջ։

Գերմանիոյ մէջ Պարսկական չամիչները ԿԸ ՄՐՑԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆԻՆ ՀԵՏ

— :-: —

Պերլինի թուրք առեւտրական ներկայացուցիչը Գերմանիոյ մէջ չամիչի սպառման մասին տնտեսական գործավարութեան ընդարձակ տեղեկագիր մը գրկած է։

Այս տեղեկագրին համաձայն, 1929ին Թուրքիայէն 17,800,000 քիլօ եւ 1930ին 18,800,000 քիլօ չամիչ ներածուած էր։ Այս քանակութիւնը 1931ին 13,600,000 քիլոյի իջած է։

Թուրք չամիչներուն դէմ գլխաւոր մրցողը պարսկական չամիչներն են. երեք տարի առաջ հազիւ 59,000 քիլոյի կը հասնէին, մինչդեռ 1931ին Գերմանիա 4,000,000 քիլօ պարսկական չամիչ ներածեց։

Այս զգալի յաւելումին պատճառը սա է որ պարսկական չամիչները արդէն լաւ պատրաստուած ըլլալով հանդերձ, Համպուրկի ազատ նաւահանգիստին մթերանոցները կը փոխադրուին, հոն ամենավերջին դրութեամբ մեքենաներով կը մաքրուին եւ կանոնաւոր կերպով ամփոփուած կ'ըլլան։

Պարսիկ չամիչներուն Գերմանիոյ մէջ վաճառումը Հայերու կողմէ կը կատարուի։ Հայերը մանաւանդ րէքլամի կարեւորութիւն կուտան եւ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ծախուիլը կ'ապահովեն։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Գալէնեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը։

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր։ Ասիկա ճշմարտութիւն մըն է։ Չի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը։

Սոյն երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիքին ճանչնալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստանի»ի հեղինակ Յովհ. Գ. Գալէնեան՝ պատրաստեց Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ թերթօնի ձեւով թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի։

Սոյն աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ հին Հայաստանը, Կիլիկիան, Նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հետաքրքրական տեսարաններ։

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

Ու խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ երկարօրէն։ Կէս օր էր։ Բէյպալճեան էֆէնտի մեկնեցաւ տունէն։ Տիկինը սենեակը նստեր էր։ Ճաշէն վերջ Արփին անցաւ սենեակ, մինչ Աստղիկ Նորանցքի «քանափէ»ին վրայ նստաւ՝ գիրք մը ձեռքին։ Քիչ ետքը, բաներ մը հասան ականջին։ Ոտքի ելաւ։ Հայրը կը խօսէր Դաւիթ Էֆէնտիի հետ ունեցած իր խօսակցութեանը մասին։ Սպասուհին կ'երգէր սեղանը։

— Մայր մը, — կ'ըսէր Բէյպալճեան, — քթին տակէն հեռացնելու իր աղջիկը։ Վրաս տաք ջուր թափուեցաւ երբ Դաւիթ էֆէնտին հակըռեց... «Խօսք ենք» կը խաղանք։ Մինչեւ ե՞րբ պատասխանի սպասէ տղուն... օրօրեցինք կեցանք... ատանկ տուն, տեղ, դրամ... հօրը ամբողջ հարստութիւնը տղուն...

= Աղէկ, բայց, երբ չուզեր, ի՞նչ կրնանք ընել։

— Ի՞նչ ըսել է՝ չուզեր...

= Անշո՛ւշտ, քանի որ խելքը անգամ մը պառկեր է անոր...

— Անոր ինչի՞ն, ճանը՛մ...

Ու ոտքի ելաւ Բէյպալճեան։ Սիկառ մը վառեց։ Ձեռքը տարաւ գրպանը, քանի մը անգամ չափչփեց սենեակը ու.

— Անունս խայտառակ ըրաւ ան չէ՞ր, — շարունակեց, — թերթին մէջ չգրածը չմնաց... ինք եթէ չըլլար, ես ընտրուած պիտի ըլլայի... Կ'արտաքսեմ Աստղիկը տունէս, — բարկացաւ յանկարծ, — եթէ վերջ չտայ այս բաներուն... Ես խօսք տուած եմ Դաւիթ էֆէնտիին...

Տիկին Բէյպալճեան չպատասխանեց։ Միտքը չէր կրնար։ Թէեւ ինք ալ չէր արտայայտուած աղջկան։ Այսուհանդերձ, նախատեսեր էր որ օր մը պիտի ունենային բախում մը՝ հայր ու աղջիկ...

Աստղիկ ոտքի ելաւ ու անլսելի քայլերով անցաւ միւս սենեակը։ «Տուն, տեղ, դրամ... ատ միւսին ինչի՛ն, ճանը՛մ»։

Այո՛, բայց, Աստղիկի համար գոյութիւն չունէին այդ բոլորը։ Ընդհակառա՛կն։ Ան կը տագնապէր այլապէս մտահոգիչ մտածումներէ։ Սա գրքին մէջի քրօքին, օրինակ։ Ու կասկածը աւելի կը շեշտուէր իր մէջ քանի կ'անդրադառնար Սուրէնի վերապահութեան։ Թէեւ, կը դիտէր, պատահական հանդիպումներուն, գեղանի բոցը անոր աչքերուն մէջ։ Սուրէնի գաղափարական տղու յատկանիշը, հասարակական դիրքը, գրական տաղանդն ու մշակուած միտքը իր մէջ առեղծեր էին արտառոց նուիրում մը։ Պաշտամունք մը՞ աւելի ճիշտը։ Եւ սակայն, ակամայ եւ յաճախակի բաղդատութիւնը իր մտքին մէջ՝ իր ու անոր, զինքը իր աչքին առջեւ կը դնէին խոնարհ ու անարժան դիրքի մը վրայ։ Աստղիկ կ'երկչոտէր, նոյն իսկ, սենեակին մենութեանը մէջ, երբ գլուխը կախ ու Սուրէնին ուրուագծուող պատկերովը տարուած, կը նայէր գրքին տողերուն կամ «դանթէլի» հիւսքին, ուր երկու սեւ ու մութ աչքեր, եւ մեծ ճակատ մը կուգային, կորնթարդ մազերու խուրձով մը...

Աստղիկի այս տեսական խռովքը չէր վրիպած, անշուշտ, ուրիշներու աչքէն։ Ոմանք նպաստաւոր ակնարկութիւններ իսկ ըրած էին։

Այսուհանդերձ, տունէն ներս փոթորիկը ծայր էր տուեր. ու, հակառակ իր հօրը տուած խոստմանը, ինք կը մերժէր վերջնական համաձայնութիւն մը...

Ու հիմա պիտի մեկնէր ժողովի մը՝ հանդէսի մը նախապատրաստութիւնները կատարելու համար։ Ժողովին ներկայ պիտի ըլլար եւ Սուրէն։ Բայց, հօրը սպառնալիքը կար։ Յետոյ սա առաջարկը...։ Մտաբերեց Յակոբը իր թաւշերով, գորշ ու անորոշ աչքերով, եւ վանող ու խորշեցնող բան մը եկաւ ներսէն։ Հօրը խոստացած ըլլալը աւելի տագնապեցուց զինքը։ Գնաց պատուհանին։ Նայեցաւ պարտէզ։ Անոնց դրան...։ Չկա՛ր...։ Ինչո՞ւ չկար։ Գէշ նախազգացում մը՝ տրոփում տուաւ սրտին։ Ձեռքը տարաւ ճակտին, մազերը տուաւ ետեւ, իր սլացիկ ու ճապուկ մարմինը, որ կը պարզուէր նուրբ շրջազգեստին ներքեւ, կոթնցուց պատին, եւ անդիմադրելի, կոհակուող խեղդո՛ղ ու յորդող յուզումով մը լացաւ...

Քիչ վերջ, ժամը 3 հնչեց։ Պէտք էր մեկնիլ։ Ինչպէ՞ս, սակայն հա՞յրը։ Սա այտերը ուռած ու կարմրած տղա՞ն...։ Բայց, յանկարծ, այդ անախորժ մտապատկերէն թելադրուած, մեկնելու աւելի մեծ պահանջ մը զգաց...։ Վար իջաւ։ Մայրը դուրս ելեր էր։ Գլխարկը դրաւ ու փողոց գտաւ ինքզինք...

Երբ եկեղեցւոյ փողոցը մտաւ, հեռուէն նշմարեց սլացիկ շքեղատեսիլ աղջիկ մը, որ դէպի վար կուգար։ Օտար մըն էր, անշո՛ւշտ։ Ոչ ոք կար փողոցին մէջ՝ իրմէ ու այդ օտարուհիէն զատ, որուն կը հետեւէր բեռնակիր մը՝ valise մը բռնած։ Աստղիկ կը քալէր՝ ակնարկը անոր, մինչ օտարուհին արագ ու ճկուն, կը մօտենար իրեն։ Աւելի՛ յառաջացաւ։ Աստղիկ ուշադրօրէն նայեցաւ։ Կարծես պիտի ճանչնար...։ Կեցաւ աղջիկը։ Աստղիկ ճանչցաւ. քրօքին էր...։ Սարսուռ մը զգաց... Աչքերը մթագնեցան. կարծես պիտի իյնար...

— Կը ներէք, օրիո՛րդ...

= Հրամմեցէ՛ք...

— Գիտէ՞ք թէ ո՞ւր կը բնակի Պ. Սուրէն Դարբինեանը...

= Ինչպէ՞ս... Պ. Սուրէն... Բնակարա՞նը... Պ. Սուրէնը... տեսնել կ'ուզէք... Դո՞ւք... ո՞չ, չեմ գիտեր...

Եւ Աստղիկ վերսկսաւ քալել. բայց, յանկարծ խելքի պտոյտ մը ունեցաւ։ Տուները սկսան փուլ գալ աչքին։ Հեւք մը լեցուց իր կուրծքը...

Աղջիկը կը նայէր իրեն՝ տարօրէն եւ միանգամայն ուշադիր նայուածքով մը։ Անոր այնպէս թուեցաւ թէ անծանօթ չէր այս դէմքը...։ Ինք եւս վերսկսաւ քալել։ Բայց Աստղիկի պատկերը մնաց տեսողութեանը առջեւ։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Սպանիչը ձերբակալուած է եւ խոստովանեցաւ թէ գործած է մակեդոնական ներքին յեղափոխական կազմակերպութեան հրամանով:

Անգլիոյ փոխվրէժը Իրլանտայի դէմ

Երէկ, անգլիական կառավարութիւնը գրաւեց Իրլանտայի կալուածական տարեվճարներու հարցով:

Իրլանտա պարտաւոր էր Անգլիոյ վճարել այսօր 15 միլիոն ստերլինի գումար մը՝ այդ գլուխէն: Բայց Իրլանտայի վարչապետը որոշած ըլլալով պահել այդ գումարը, կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը որոշած է յառաջիկայ շաբթու խորհրդարանին ներկայացնել օրինագիծ մը, որ մաքսատուրքի կ'ենթարկէ իրլանտական ներածումները:

Ամերիկայի նախագահական ընտրութիւնը

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴԷՄ ԵՆ ԸՄՊԵԼԻՒ ԱՐԳԵԼՔԻՆ

Ամերիկայի ռամկավարներու ընդհ. ժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները: Հաւանական կը նկատուի որ նախագահական ընտրութեան իբր թեկնածու ներկայացող 8 անձերէն՝ Ռուզվէլդ պիտի յաջողի ապահովել երկու երրորդի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը:

Ընդհ. ժողովին յանձնախումբը որ կը մշակէ կուսակցութեան ծրագիրը, 18ի դէմ 35 ձայնով պահանջ դրած է ջնջել ոգելից ըմպելիի դէմ արգելքի օրէնքը: Սակայն դէմ արտայայտուած է պետերազմական պարտքերու ջնջման:

Փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգումը

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ԱՆՁԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ

Ամերիկեան Երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին փոխ-նախարարը կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգման եւ սպանութեան հետեւանքով անձնասպան եղած աղախինին մասին: Ցայտնեց թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը ստացած է այդ մասին Նիւ-Եօրքի անգլիական ընդհ. հիւպատոսին տեղեկագիրը: Անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչը հարցաքննած է Լինտպէրկի բնտանիքին բոլոր անդամները եւ սպասաւորները եւ այն համոզումը գոյացուցած է թէ աղախինին անձնասպանութեան մէջ ամերիկեան ոստիկանութիւնը որեւէ պատասխանատուութիւն չունի:

⁂ Նիւ-Եորքի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց մէկը որուն վրայ կասկած կը ծանրանայ թէ մասնակցած է առեւանգման գործին:

ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«ՖԱՆԹՕՄԱ» ԵՒ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

"ՖԱՆԹՕՄԱ„ ՀԱՅ Է ԵՂԵՐ

Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց օտարական մը՝ որուն համար փարիզեան թերթ մը կը գրէ թէ իբր հայ կը ներկայանար: Սակայն ծագումով յեհ է եւ կը ճանչցուէր «Ֆանթօմա» կեղծանունով:

Այս անձը որ ուսանող էր իբր թէ եւ կը հետեւէր համալսարանի գիտութեանց ճիւղին, առեւէ մը ի վեր գաղտնի հսկողութեան տակ առնուած էր: Ձերբակալման պահուն՝ իր վրայէն գտնուեցան Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան վերաբերեալ կարեւոր փաստաթուղթեր:

Իր բնակարանին մէջ կատարուած խուզարկութիւնը երեւան հանեց նաեւ պայուսակի մը մէջ պահուած ուրիշ կարեւոր փաստաթուղթեր:

Գաղտնի ոստիկանները հսկողութիւն կը կատարեն նաեւ Սէն-Տրնի բնակող ուրիշ անձերու վրայ, որոնց հետ յարաբերութիւն կը մշակէր «Ֆանթօմա» եւ ատոնց միջոցաւ կը հայթայթէր մետաղագործարաններու մէջ պատրաստուած պատերազմական նիւթերու վերաբերեալ տեղեկութիւններ:

Լրտեսութեան այս գործը՝ շնորհիւ կատարուած քննութիւններուն ու խուզարկութիւններուն, յայտնուած է թէ կարծուածէն աւելի կարեւորութիւն կը ներկայացնէ:

Ձերբակալուեցան նաեւ ութ ուրիշներ՝ որոնք կը պատկանին համայնավար կուսակցութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ վարժ եւ կիսավարժ կարուհիներ (première main եւ seconde main) արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար: Դիմել Տիկ. Պարոնվարդեանի, առաւօտները ժամը 9—12, Maison Adrine, 16 rue de Cotte, մեթրօ Ledru Rollin.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մեթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր միթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ժեներ. Ֆիւանգութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Ց. Հ. Յ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէնվաղը Շաբաթ իրիկուն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ արուարձանի եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Ազբիւր Սերոբ, Վռամեան, Կկնունի, Համազասպ, ընկ. կարօ, Ջաւարեան, Վրէժ եւ Աւետմեթակոմիտէներն ուխումբերը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Հաւաքատեղին նամակով կը տեղեկացուի վարչութիւններուն:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 242 րիւ Տիւքէզլէն: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի բոլոր խումբերու՝ Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Անդրանիկ խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. նախկին Գրադարանի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլ. Օտտօի եւ Սէն Լուի Պատ. Միութեան բոլոր անդամները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼՈՒԱՐԻ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Ս. Թ'էթիէնի Ս. Շամոնի եւ Տէկուանի պատգամաւորները այս Կիրակի ժամը 3.30ին, ընկ. Մ. Թորոսեանի բնակարանը:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ենթակոմիտէի ընկերները խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Դուրեան Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով: Կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

Ներկայացում-պարահանդէս

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Սալ Հիւսիէնի մէջ, 13 Rue d'Issy, Պիյանքուր

Կը ճախագահէ՝ ընկ. Ս. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, ընտիր ճազ:
կը ներկայացուի՝ «ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»

Մուտքը 5 Փրանք

ՑԷր եւ Տիկին Լեւոն Գ. Զօհրապ. (Պուքրէշ), օրիորդներ Ցոլոքէզ եւ Հերմին Գ. Զօհրապ, Արամ Գ. Զօհրապ, Արաքսի եւ փեսա Քրմըզ (Գանիրէ), կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՔԼԱՐԱ Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ

(Գինը ողբացեալ Գրիգոր Զօհրապի) կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ (30 Յունիս) Նէօյեիի (Փարիզ) իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ, 2 Յուլիս առաւօտեան ժամը 9ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեանը՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեանը, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով: Իրենց, ծանօթներ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը. Արիստակէս Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul. Marseille.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Միութեան հաւաքավայրին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ երիտասարդները: Կարեւոր օրակարգ. (Ողիմպիական մարզահանդէսի պատրաստութիւն)

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 131 rue Fbg. du Temple սրճարանը, մեթրօ Պէլվիլ: Օրակարգ՝ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Ե. Սրբու. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ ու անդամուհիները, ինչպէս նաեւ Բիւրակն երգչախումբի անդամ ու անդամուհիները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբի մէջ: Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Պուլըվառ Օսսօի մանկապարտէզի հանդէսը

Փութացէ՛ք ներկայ գտնուիլ Տիկին Մարի Սիմոնեանի Պուլըվար Օսսօի (Մարսէյլ) «Հայ փեթակ» մանկապարտէզի ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 րիւ Շար, Սալօն Շարի մէջ:

Կը նախագահէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

70—80 կայտառ Հայորդիներ բեմի վրայ

Ձեր ներկայութեամբ քաջալերեցէք վաղուան սերունդը

Գիթեռնիկներու եւ շուշաններու պարը ձեզի պիտի տայ դրախտային տեսարան մը: Փութացէ՛ք ծափահարելու «Հայ փեթակ»ի սիրուն մեղուները:

Գիները՝ ժողովրդական:

Ժողովրդային հանդէս Լիոնի մէջ

Կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ
ԱՒ. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
եւ մասնակցութեամբ Տէսինի «ԿՈՄԻՏԱՍ» երկսեռ երգչախումբի:
Տիկ. ՆՈՒԱՐԴ ՊԱԼԵԱՆ (դաշնակ), Օր. A. KODANI (դաշնակի ընկերակցութիւն)
եւ ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻԽՊԻԽԵԱՆ (սօփրանօ) Փարիզէն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, Էմիլ Զոլա սրահին մէջ
127-129, rue Boileau, ԼԻՈՆ

Ցայտագիր՝ Կ. Վարդապետ, Գ. Սիւնի, Ա. Պարթեւեան, Գ. Ղափարեան եւ Ա. Գ. Մելքոնեան:

Տոմսերու գիները՝ 6 եւ 4 փրանք

Սրճարան եւ զանազան ուտելիքներ բերել բացարձակապէս արգիլուած է: Սրահին դուռը կը բացուի ժամը 8ին, հանդէսը կը սկսի 8.45ին, սրահին դուռը կը փակուի 9էն մինչեւ առաջին բաժնի վերջանալը:

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISÇONSULTE
Droit Français et International Privé
18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ քաղաքացիական դատերը, ներքին տոնէ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Բացուած է

ԽԻՐՈՊԵԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր կը գտնէք ամէն տեսակի ընտիր եւ մաքուր ապրանքներ, ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ԳՆՈՎ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ: Ապրանքներ կ'ընդունինք ամէն տեղէ: Կանոնաւոր յանձնում:

63bis Ave. Carnot CACHAN (Seine).

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐՁԱԿ

Նուպար Ամիրխանեան

Րիւ Սօլնիէէն փոխադրուած է 171 Ave. de Clichy, Paris (17), Métro Brochant: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ: Աժան եւ ընտիր կերպասներ: Ա. Փասօն ալ կը կարէ:

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ:

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

մեթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ. — կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԲՈԲ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Գաղափան նահանգում բոլորին առաւել համբաւաւոր փոխարէն Գիբցի կարդինալի քարտուղար Նշանաւոր հանրային ազդեցութիւնը իր դագաղի ճակէտին էր հասցրել, եւ Մոնտանէլլին ճիշդ այն մարդն էր, որ կարող էր յարուած պահել այդ յափշտակուած տրամադրութիւնը: Նրա վարած անարատ խիստ կեանքը մի անսովոր հաղուագիւտ երեւոյթ էր հռոմէական եկեղեցու պաշտօնեաների մէջ եւ արդէն ինքնին գրաւում էր ժողովրդի ուշադրութիւնը, որ վարժուած էր դասի, կաշառքի ու սիրային էնդրիկների եկեղեցականի սպառնեցում: Բաց ի դրանից՝ նա տէր էր մեծ հռետորական տաղանդի, եւ կարող էր ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ աչքի ընկնող դեր խաղալ շնորհիւ իր գեղեցիկ ձայնին եւ արտաքին մեծաշուք տեսքին:

Գրասինի, ինչպէս միշտ, լարել էր իր բոլոր ուժերը, որ նոր ճանաչուոր մարդուն իր տունը ձգի, բայց Մոնտանէլլին չէր բռնւում. բոլոր հրաւէրներին պատասխանում էր նոյն քաղաքավարի ու կտրուկ մերժումով. պատրուակելով միշտ իր տկար առողջութիւնը եւ շատ զբաղուած լինելը: Ոչ ուժ ունիմ, ասում էր նա, ոչ ժամանակ հիւր գնալու:

— Ի՞նչ տեսակ ամենակեր արարածներ են այդ Գրասինիները, ասում էր արհամարհանքով Մարտինին Ջեմմային, երբ միասին անց էին կենում եպիսկոպոսարանի հրապարակով մի ցուրտ ու պայծառ կիրակի առաւօտ: — Նկատե՞լ էք, ինչպէս խոր գլուխ է տալիս Գրասինին կարդինալի կառքը անցնելիս: Նրա համար բոլորովին նոյն է թէ ինչ մարդ է, բաւական է որ դարձել է խօսակցութեան առարկայ: Ես երբեք չէի տեսել այդ առաքելութեան նշանաւոր մարդոց սիրահար: Անցած օգոստոսին Բոքի եռեւից էին ընկել, այժմ էլ Մոնտանէլլիի: Յուսամ, որ խոքին սրբազնութիւնը իրեն շողոքորթուած է զգալու այդ ուշադրութիւնից, որը նա կիսում է բաղդախնդիրների մի բաւական մեծ խմբի հետ:

Երկուսով եղել էին մայր եկեղեցում եւ լսել էին Մոնտանէլլիի քարոզը: Անհագին չէնքը բերնէ բերան լիքն էր ունկնդիր ծարաւի ամբոխով եւ Մարտինին վախենալով, որ Ջեմմայի գլխի ցաւը չբռնի նորից, համոզել էր դուրս գան դեռ պատարագը չաւարտած: Մի ամբողջ շաբաթեան անձրեւներին յաջորդող այդ արեւոտ առաւօտը պատրուակ դարձաւ նրան, որ մի պտոյտ առաջարկի Սան Նիկոլայի այգեպատ բլուրների վրայով:

— Ոչ՝ — պատասխանեց Ջեմման: — Պտոյտը ամենայն սիրով, եթէ ժամանակ ունիք: Բայց ոչ բլուրների վրայ: Գնանք Լունկարնոյի ափով: Մոնտանէլլին այդ տեղով է անց կենալու եկեղեցուց վերադարձին. իսկ ես, Գրասինիի նման շատ եմ ուզում տեսնել նշանաւոր քարոզչին:

— Բայց մի քիչ առաջ էր որ տեսանք:

— Հեռուից: Եկեղեցում բազմութիւնը խիստ էր շատ, իսկ երբ կառքով եկաւ, մէջքը դէպ ի մեզ էր նստած: Եթէ չհեռանանք, կամուրջից անպատճառ կը տեսնենք նրան հիանալի կերպով: Ջէ՞ որ կենում է Լունկարնոյի ափին:

— Բայց ի՞նչ փչեց ձեր գլխին, որ յանկարծ Մոնտանէլլիին տեսնել ցանկացաք: Դուք առաջ երբ եւ իցէ չէք հետաքրքրւած նշանաւոր քարոզիչներով:

— Ինձ իբր նշանաւոր քարոզիչը չէ, այլ մարդը: Ուզում եմ տեսնել շատ է փոխւել իմ վերջին անգամ տեսնելուց ի վեր:

— Ե՞րբ էր դա:

— Արթուրի մահից երկու օր յետոյ:

Մարտինին նրան նայեց վրդովմունքով: Նրանք հէնց նոր էին դուրս եկել Լունկարնոյի վրայ, եւ Ջեմման կանգնել էր հայեացքը ջրին, դէմքի մի անկենդան արտայայտութեամբ:

— Ջեմմա՛, սիրելիս — ասաց Մարտինի մի վայրկեան յետոյ — մի՞թէ ձեր ամբողջ կեանքը չարչարուէք պիտի այդ դժբախտ պատմութեան պատճառով: Մենք ամէնքս էլ մոլորութիւններ ունեցել ենք տասնըեօթ տարեկան հասակում:

— Բայց մենք ամէնքս չենք սպանել մեր ամենալաւ բարեկամին տասնըեօթ տարեկան հասակում: — Պատասխանեց Ջեմմա յոգնած կերպով եւ թեւը յենլով քարէ՛ վանդակին: Նա լուռ նայում էր ջրին, Մարտինին նոյնպէս. վերջինս միշտ վախենում էր խօսելու, երբ Ջեմմայի վրայ այս տեսակ տրամադրութիւն էր գալիս:

— Ես երբեք չեմ կարող նայել ջրին առանց անցեալը յիշելու. — ասաց նա դանդաղ, հայեացքը խօսակցի վրայ բարձրացնելով, եւ իսկոյն աւելացրեց ձայնի մի թեթեւ ջղային դողով. — գնանք, Չեզարէ, ման գանք, խիստ է ցուրտ միեւնոյն տեղը կանգնած:

Լուռ անց կացան կամուրջը ու իջան գետի ափով: Մի վայրկեան յետոյ խօսակցութիւնը նորից կապւեց:

— Ի՞նչ հրաշալի ձայն ունի: Մի բան կայ նրա ձայնի մէջ, որ ջոկւում է բոլոր միւս մարդկային ձայներից: Եւ ինձ թւում է, որ այդտեղ է նրա յաջողութեան գաղտնիքը:

— Իսկ որ զարմանալի ձայն ունի, — համաձայնեց Մարտինի: Նա ուրախ էր խօսակցութեան այս նոր նիւթից, որից եւ պինդ բռնեց հեռացնելու համար Ջեմմայի ուշադրութիւնն այն սարսափելի յուշերից, որոնք զարթել էին գետի տեսքից:

— Բաց ի ձայնից՝ ամէնից նշանաւոր քարոզիչն է նա որ ես երբ եւ լսել եմ: Միայն ինձ թւում է, որ նրա հրապոյրի գաղտնիքը աւելի խորն է: Նա խիստ է ջոկւում իր ապրելու ղանակով միւս բարձր պաշտօնեաներից: Իտալիայի բարձր հոգեւորականութեան մէջ, բաց ի միայն պապից, հազիւ թէ մէկը գտնուի այդպէս անբասիր անունով: Անցած տարի գնում էի Ռումանիա, անցայ նրա թեմով, աչքովս տեսայ թէ ինչպէս խստակեաց լեռնցիք սպասում էին անձրեւի տակ, որ տեսնեն նրան կամ դիպչեն նրա հագուստի ծայրին: Այնտեղ պատուում են նրան սուրբի պէս, իսկ դա մի արժէ Ռումանիայի պէս տեղում, որ նրանք մեծ մասով ատում են բոլոր փիլոնաւորներին: «Երեւի ժողովուրդը շատ է սիրում իր եպիսկոպոսին», ասացի ես մի ծերունի գիւղացու, տիպիկ կոնդրապանդիստի:

(Շար.)

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :•: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒԼԻՍ 1932

2 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1921 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

Այս վերջերս Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը անուէր ջրաղացի մը կերպարանքն առած է։

Գ. Նախագահը հրաժարեցաւ. Գ. Նախագահին խնդրանքներ կը հասնին ամէն կողմէ, որ իր հրաժարականը ետ առնէ. Գ. Նախագահը գնաց, Գ. Նախագահը եկաւ, կամ պիտի գայ... Ու անուէր ջրաղացը կը դառնայ, այս օդային խօսքերն աղալով։

Բայց, վերջ ի վերջոյ, մեր հանրային կեանքով զբաղողներու համբերութիւնն ալ սահման մը ունի։ Ու, պէտք է ըսել՝ որ այդ համբերութիւնը խիստ երկար տեւեց։

Խօսինք պարզ եւ նոյնքան սրտցաւութեամբ, որքան սրտցաւութիւն ունենալ կը յաւակնին անոնք, որ Բարեգործականը վարելու կոչուած են։

Ահա, երկու տարին կը բոլորի այն օրէն, երբ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան բարեհաճեցաւ ստանձնել Բարեգործականի նախագահութիւնը։ Այդ դէպքը շատերուն կողմէ արձանագրուեցաւ մեծ ուրախութեամբ։ Դաշնակցական մամուլը սահմանափակեց իր քննադատութիւնները եւ բաւականացաւ, երբեմն երբեմն, ցուցմունքներ ընելու, ընդհանուր գործին զարկ մը տալու բարեացակամութեամբ։ Դաշնակցական մամուլն իր այդ ընթացքով կ՚ուզէր հնարաւորութիւն տալ Բարեգործականի կեդրոնական վարչութեան եւ իր նոր նախագահին վերակազմելու Բարեգործականի կազմակերպութիւնը, բարեկարգելու անբարեկարգ Բարեգործականը, որ այնքան դժգոհութիւններու տեղի տուած էր, եւ ստեղծելու լաւ մթնոլորտ մը այս հաստատութեան շուրջ, որ համազգային դեր մը ունենալու կոչուած է մեր իրականութեան մէջ։

Հայ ժողովուրդը եւ հայ մամուլն ի՞նչ ակնկալութիւններ ունէին նոր նախագահէն։ Պարզ ու մեկին բանք։ Կը սպասէին մեծ ու արտակարգ բարեգործութիւն մը, խոշոր դրամագլուխ մը իր ծով հարստութենէն, Հայոց ծով կարիքներուն ընդառաջելու համար։ Աւելի՛ դաս, կը յուսային տեսնել յանձին նոր նախագահին, խելացի եւ կորովի վարիչ մը, որ իր բազուկն ու թողածը դիմանար եւ Բարեգործականի գործերը ղեկավարէր այնքան սրտցաւութեամբ, որքան հոգատարութիւն ունէր իր սեփական գործերուն մասին։

Այս երկու հիմնական ակնկալութիւններն ալ չիրականացան։ Սպասողական վիճակը տեւեց մինչեւ Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը։ Բարեացակամ մթնոլորտը չպակսեցաւ Բարեգործականին եւ իր նոր նախագահին։ Եւ սակայն գործերն ընթացան հին ճանապարհով, իսկ մեր ժողովուրդի կարիքները իրարու վրայ դիզուեցան, եւ մնացին զուրկ անմիջական օգնութիւններէն։

Լիազօր պատուիրակ մը, հակառակ անոր մասին եղած բազմաթիւ վերապահումներուն, շարունակեց ներկայացնել Բարեգործականը հայ ժողովուրդին առջեւ, ու ժողովուրդն անգիտացաւ թէ կեդրոնական վարչութեան եւ թէ նախագահին գոյութիւնը։ Ծրագիրներն ու խոստումները իրարու յաջորդեցին, առանց շօշափելի օգուտներ տալու. «Մեր խօսքը հայ ժողովուրդին» լրագրական յայտարարութիւնն ալ եկաւ զարդը կազմելու Բարեգործականի «բարոյական» գործունէութեան։

Այսու հանդերձ, այս համբերատար ժողովուրդը սպասեց որ «ազգին մեծերը» բան մը ընեն, պիտի ընեն, կամ կրնայ ըլլալ որ պիտի ընեն։

Ու ահա հրաժարականը։

Հիմա նոր սպասում, հրաժարեցաւ, չպիտի հրաժարի։ Ու «աղնուաշուք» բանակցութիւններ, որոնք ամիսներ կը տեւեն եւ կը սպառեն տարի մը եւ բոլորել, որ պիտի արձանագրուի Բարեգործականի հաշուեին, որպէս... գործունէութիւն։

Վերջ տուէ՛ք այս կամկար եւ անշուք ընթացքին։ Ազնուաշուք բառը որ սեփականութիւնը կը թուի ըլլալ Բարեգործականի շրջանակներուն, չի զօրեր ծածկելու այն անշքութիւնը, որու մէջ հեւազհեւ կը խրուի Բարեգործականը։

Մեր ժողովուրդի մշակութային եւ տնտեսական ներկայ բացառիկ վիճակը անշուքէն բան մըն ալ վար է, ու գարմանի կը սպասէ։ Բարեգործականը իր բոլոր հնարաւորութիւններով կոչուած է օրը օրին հասնելու ամէն տեղ, ձեռք կարկառելու մեր ցրուած ժողովուրդին, դիմագրաւելու բազմաթիւ դժուարութիւնները, որ մեզ կը շրջապատեն։

Ժամանակը հասած է, որ Բարեգործականի ղեկավար շրջանակները վերջ տան այս սպասողական երկար շրջանին, եւ իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները կեանքի մէջ իրականացնեն։ Ժամանակն ամէն օր մեզ կը մաշեցնէ։ Բազմաթիւ վայրերէն աչքերը յառած կը մնան դէպ ի Բարեգործականի կեդրոնը, մինչդեռ այնտեղ, դիւանագիտական տեսարաններն իրարու կը յաջորդեն, անորոշ ժամանակով։

Բայց ըսենք, ու սրտի ցաւով կրկնենք, որ Բարեգործականի դրամը կը հոսի, առանց իր իսկական նպատակին երթալու, եւ կը հոսի առանց սպասելու նախագահներու երթալուն կամ գալուն։

Օրինակ մը միայն, բազմաթիւ օրինակներէն, անուէր ջրաղացի պատկերը պարզելու համար։ Բարեգործականի Ամերիկայի մասնաճիւղի անցած տարուան հաշուական տեղեկագիրը մէջտեղն է։ Անդամատուրքերէն, գանձանակներէն, հանգանակներէն եւ զանազան ձեռնարկներէն տարեկան մուտքը եղած է 12,018 տոլար։ Նոյն շրջանի վարչութեան գրասենեակի, պաշտօնեաներու, «Յուշատետր»ի եւ հաւաքոյթներու տարեկան ելքը եղած է 12,918 տոլար...

Պէտք կա՞յ երկարապատում բացատրութիւններու։ Պէտք կա՞յ սպասելու նախագահներու բարեհաճութեան՝ այս անհաշիւ ծախքերը յատկացնելու հայ մշակութային ձեռնարկներուն, որոնց համար կեանքի կոչուած է Բարեգործականը։

Մենք նախագահներէն հրաշք չենք սպասեր։ Բարեգործականի վարիչ մարմինը կրնայ եւ պարտաւոր է ունենալ նախագահ մը որ իր սիրտը եւ խելքը տրամադրէ հանրային գործին, եւ բոլորը միասին, հաւաքական կամքով, իսկական ղեկավարը հանդիսանան Բարեգործականին, անկողմնակալ ու համազգային ոգի մը բերեն այդ հաստատութենէն ներս, եւ մանաւանդ՝ հաստատութեան գործերը գրասենեակներէն հանեն եւ ուղղեն դէպ ի ժողովուրդը որ ծով կարիքներ ունի։

Վերջապէս մենք կ՚ուզենք որ Բարեգործականը հասկնայ այս բոլորը եւ գիտակցի թէ՝ միայն Ամերիկայի իր մասնաճիւղի պաշտօնէութեան եւ գրասենեակի ծախքը, 12,918 տոլարը, հրաշքներ կրնայ գործել Սուրիոյ կամ Յունաստանի մէջ, ուր հայ դպրոցները 12,000 սէնթի կարօտ են։

Եթէ շատ անգամ կը լռենք, այդ չի նշանակեր թէ ըսելիքներ չունինք։ Մենք կը փափաքինք որ Բարեգործականի պատասխանատու շրջանակները գործի ձեռնարկեն եւ հաճոյքը պատճառեն մեզ՝ իրենց գործերը գնահատելու համար։

Կ. Ս.

ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական ոստիկանութեան կատարած քննութիւնները երեւան հանած են լրտես «Ֆանթօմաս»ի եւ իր ընկերներուն վերաբերեալ բոլոր գաղտնիքները։ Ցայտնուած է թէ այս կազմակերպութեան պարագլուխն էր Ֆանթօմա եւ իր փրանսացի ընկերները միմիայն երկրորդական դեր մը կատարած են։

Ռուսական լրտեսներու հետ ուղղակի կապ կը պահէր Ֆանթօմա, որ իրեն իսկ անձամբ անոնց կը յանձնէր գողցուած փաստաթուղթերը եւ կը յայտնէր Ֆրանսայի ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ քաղուած տեղեկութիւններն եւ գաղտնիքները։

Այս կազմակերպութեան պատկանող երկու լրտեսներ միայն յաջողած են փախուստ տալ։

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ

Կը յիշուի թէ յունիս 13ի որոշումով Ամբաստանիչ Ատեանը Սէնի Եղեռնադատ ատեանին կը յղէր Կորկուլովի դատը։

Հանրապետութեան Նախագահին սպանիչը այս որոշման դէմ վերաքննութեան դիմած էր։

Վերաքննիչ ատեանը նախորդ օր լըսելէ յետոյ ընդհ. դատախազը եւ պաշտպանիչին փաստաբանները, մերժեց Կորկուլովի դիմումը։

Կորկուլովի դատը ուրեմն, մօտ ատենէն պիտի տեսնուի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ։

Դատավարութեան հաւանական թուականն կը նկատուի յուլիս 25ը։

ՅՈՅՆ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Փանկալօսեաններու օրկանը «Ակրոպոլիս» կը գրէ թէ, զինուորական շրջանակներու մօտ տիրող մտահոգութեանց եւ շրջան ընող զանազան զրոյցներու հետեւանքով, բոլորովին արտակարգ զինուորական միջոցներ ձեռք առնուած են մայրաքաղաքին մէջ։ Ի միջի այլոց հրամայուած է, որպէսզի, մինչեւ նկատերը զինուած հետեւակազօրքի երկու գումարտակներ դիրք բռնեն Լիքաւէթի շրջակաները եւ Ամպէլօքիփոսի ծայրամասը։

Այս երկու գումարտակները երկու օրէ ի վեր կը գտնուին արդէն իրենց պարտականութեան գլուխը։

✕ Զինուորական ընկերակցութեան կազմութեան վերաբերող փրօթօքօլին բովանդակութիւնը հրատարակուած ըլլալով թերթերուն կողմէ, պատերազմական նախարարութիւնն ու զինուորական այլ իրաւասու շրջանակներ յայտարարեցին թէ, հրատարակուած պատճէնը բնագրին յար եւ նման է։

Փոխ – վարչապետ Գ. Կօնտիլիս երէկ խօսելով այս փրօթօքօլին մասին հետեւեալը յայտարարեց.

— Չեմ կրնար հաստատել, թէ փրօթօքօլի հրատարակուած պատճէնը կը համապատասխանէ բնագրին։ Արդէն իսկ հրամայուած է հարկ եղած քննութիւնը կատարել։ Եթէ ստուգուի թէ ճիշդ է այս պատճէնը, այն ատեն ապահովաբար ատիկա կը հակասէ բանակին պարտաւորութեանց, տրուած ըլլալով, որ այդ փրօթօքօլին մէջ կան կարգ մը յանձնառութիւններ, որոնք օրէնքով արտօնուած չեն։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

— :•: —

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Մրցանակաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, վարժարանի շէնքին մէջ նախագահութեամբ ժորժ Կոյեայի՝ անդամ փրանսական Ակադեմիոյ։

ՇԷՅԽ ՊԱՐԶԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

«Ցուսուբրէս»ի թղթակիցը տառյց աղբիւրէ կը տեղեկանայ, որ Շէյխ Պարզանի իր գրաւած հողերու գաշտային մասերը ձգած եւ ամրացած է լեռնային մասերու մէջ։

Այս նահանջը տեղի ունեցած է ոչ թէ կամովին, այլ զինական հարկադրանքի տակ։

Շէյխի ռազմական ուժերը մնացած են անվթար եւ կը պահեն իրենց ամբողջ ռազմունակութիւնը։

ՊՈՄՊԷՅԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոմպէյի Հնդիկներուն եւ մահմետականներուն միջեւ նոր կռիւներ ծագեցան։ Ոստիկանութիւնը յաջողած չըլլալով կռուարարները հանդարտեցնել, կրակ բացաւ անոնց վրայ։ Չորս հոգի սպաննուեցան։ Մէկը վիրաւորուեցաւ։

Այս կերպով նոյն օրուան մէջ սպաննուածներու թիւը կը բարձրանայ 13ի։

Գ. ԷՏՈՒԱՐ ԷՐԻՕ ՓԱՐԻԶ ԴԱՐՁԱՒ

Ֆրանսայի վարչապետ Գ. Էտուար Էրիօ Լօզանէն դարձաւ Փարիզ, ուր նախարարաց խորհուրդին պիտի տեղեկացնէ Լօզանի մէջ կատարուած աշխատանքները եւ ստացուած արդիւնքը։

ՓՈՔՐԻԿՆ ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԱՌԵՒԱՆԴՈՒՄԸ

Փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգման գործին մէջ տգեղ դեր կատարող Նաւատէյլի՝ Քըրթիսի դատավարութիւնը շարունակուեցաւ։

Իբր վկայ կանչուած ոստիկաններ բոլորն ալ վկայեցին ընդդէմ Լինտպէրկի հեղծ բարեկամին։

Ամէնէն կարեւոր վկան էր Ուիլըրն գաղտնի ոստիկանը, որ ըսաւ թէ Քըրթիսի մեղսակցութիւնը բուն առեւանգիչներուն հետ՝ կասկածէ դուրս է։ Ցայտնեց նաեւ թէ Նիու – Ճըրսիի ոստիկանութիւնը պիտի կրնար անմիջապէս ձերբակալել առեւանգիչները, երէ երբեք Քըրթիս գայն դրած չըլլար կեղծ հետքերու վրայ։ Հաւատալով նաւատիրոջ անկեղծութեանն ու պարկեշտութեանը, ոստիկանութիւնը լքեր էր բուն առեւանգիչներուն հետքը։

Մանր լուրեր

ԱԹԷՆՔԻ թերթերը կը գրեն թէ օրէնսդրական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան սեպտեմբեր 25ին։

Գ. ՓՈՆՍՕ Սուրիոյ փրանսական մարզպանը Պէյրութէն մեկնեցաւ Ֆրանսա գալու համար։

ԿԻՆԵՐՈՒ քուէարկութեան իրաւունքին մասին փրանսական Ծերակոյտին մէջ՝ վիճաբանութիւնները առաջ կը տարուին դանդաղօրէն։ Ցայտնի չէ թէ օրինագիծը ե՞րբ քուէարկութեան պիտի դրուի։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Բանակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ

Գերման պատուիրակութիւնը սկզբունքով ընդունած է վճարումը գումարի մը որուն քանակը եւ վճարման եղանակը կը մնայ որոշել։ Եւ եթէ կազմուած խմբագրական դիւանը յաջողի նման կարգադրութիւն մը ի գլուխ հանել, համաձայնութիւնը երբ թէ վերջնապէս պիտի կնքուի եւ խորհրդաժողովին պիտի մնայ արձանագրել իրողութիւնը։

Սակայն Գերմանները կը մնան հաւատարիմ իրենց ըմբռնումին թէ հատուցումներու փոխարէն որոշուելիք գումարը պէտք է ծառայէ ընդհանուր հաշուեյարդարի եւ վստահութեան վերահաստատման. մէկ խօսքով կարգադրութիւնը բոլոր այն հարցերուն, որոնք պատերազմէն ի վեր կը զբաղեցնեն պետութիւնները։ Մասնաւորաբար կը պնդեն որ վերնան «Վերսայլի դաշնագրին անհաւասարութիւնները» որոնց կարգին եւ ամէնէն առաջ՝ «զինուորական անհաւասարութիւնները»։

Ֆրանսայի վարչապետը Գ. Էրիօ տեսակցութիւններ ունեցաւ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ վարչապետներուն հետ։ Տեսակցութեան ընթացքին վարչապետները քննած են հարցին կարգադրութեան քաղաքական կողմերը։

Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետները քննեցին նաեւ հաւանական որ եւ է կարգադրութեան մասին՝ Ամերիկայի հաւանութեան եւ համամտութեան հարցը։ Ֆրանսա եւ Անգլիա չեն կրնար որ եւ է կարգադրութենէ յետոյ՝ Գերմանիան բոլորովին ղերծ յայտարարել՝ առանց Ամերիկայի հաւանութեան, այնպէս որ կարելի ըլլայ պատերազմական պարտքերու հարցը վերջնապէս կարգադրուած նկատել։

Իսկ գերման պատուիրակութիւնը իր եւրոպական պահանջատէրերուն հետ գործը կարգադրելէ յետոյ, չուզեր կարգադրութիւնը ենթարկել Ամերիկայի հաւանութեան։

Լօզանի մէջ կազմուած խմբագրական դիւանը որոշած է Գերմանիոյ առաջարկել 7 միլիառ ոսկի մարքի վճարումը, այսինքն 42 միլիառ ֆրանք։ Դիւանը քննեց նաեւ վճարման եղանակները։

Ցայտնի եւ իմաստագէտ Շարլ Ռիսթի կողմէ մշակուած ծրագիր մը՝ վճարումներու եղանակին յատուկ՝ ընդունուած է։ Կէտ մը միայն կը մնայ վիճելի, Գերմանները սակայն, տակաւին չեն ընդունած դիւանին կողմէ առաջարկուած գումարը, եւ ոչ ալ այդ մասին՝ իրենց կողմէ գումար առաջարկած են։ Եւ այժմ կը խուսափին յստակ պատասխան տալէ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Ժամանակ չկորսնցնելու համար եւ հատուցումներու հարցը՝ սկզբունքով կարգադրուած նկատելով, Լօզանի մէջ սկսան նախապատրաստել տնտեսական առաջին մեծ խորհրդաժողովը։ Կազմուած է տնտեսական եւ ելմտական յանձնախումբ մը, որ արդէն աշխատանքի ձեռնարկելով հետեւեալ առաջարկները ներկայացուց.

1) Կազմել ելմտական եւ տնտեսական յանձնախումբ մը՝ որ պէտք է բաղկացած ըլլայ երկու մասնախումբերէ։

2) Անմիջապէս Լօզանի մէջ իսկ ուսումնասիրել կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի ցորենի հարցը։

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը ներկայացուց ծրագիր մը որ կը նախատեսէ կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի ցորենի մասին նախընտրական մաքսատուրք մը՝ ցորենի այն քանակին վրայ, զոր մեծ պետութիւնները յանձն կ՚առնեն գնել։ Փոխարէն այդ երկիրները պիտի սահման մաքսատուրքի նուազում մը իրենց նախընտրած նիւթերուն վրայ։

Գերմանները համամիտ են այս ծրագրին։ Իտալացիները կարգ մը թեթեւ վերապահումներ ունին։ Ամէնէն աւելի կը հակառակին Անգլիացիները, որոնց համար հարցը դժուար է լուծել առանց նկատի առնելու անգլիական գաղթապետութեանց պարագան։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մասնագէտները նոր հաւաքոյթ մը ունեցան խորհրդակցելու Աւստրիոյ ելմտական օժանդակութեան գործին վրայ։ Գործողութեան մանրամասնութիւնները արդէն մշակուած են։ Կը մնայ միայն գիտնալ թէ Ֆրանսա պիտի մասնակցի՞։

Ֆրանսայի վարչապետը յայտնեց թէ իր երկիրը պիտի մասնակցի Աւստրիոյ ելմտական օժանդակութեան գործին պայմանաւ որ նախապէս կնքուի քաղաքական համաձայնութիւն մը։ Այդ համաձայնութեամբ Աւստրիա եւ Գերմանիա պէտք է յստակօրէն յանձն առնեն լքելու Անշլուսի վերակազմութեան ամէն փորձ։

Ռուսական սահմանագլուխի միջադէպ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 30 Յունիս.— Սորոքայի մօտերը (Քիզինոյի շրջան) սահմանապահները նշմարեցին պոլշեւիկեան չորս սուրհանդակներ, որոնք կը փորձէին Տնիեստրը անցնիլ՝ անցեալ գիշեր։

Տեսնելով որ երեւան ելած են, չորս պոլշեւիկները կրակեցին ռումէն սահմանապահներուն վրայ, ռումանական հողը մտնելու համար ամէն կերպով։ Երկու կողմէն կրակեցին իրարու վրայ՝ երկար ատեն։

Ամէնէն վերջը՝ պոլշեւիկներէն երեքը փախան դէպի ռուսական հող, չորրորդը կարելի եղաւ ձերբակալել։ Իր վրայէն գտնուեցաւ մեծ քանակութեամբ թռուցիկ՝ ռումաներէն լեզուով, ինչպէս նաեւ ուրիշ փաստաթուղթեր՝ որոնք պիտի քննուին։

Նոյն գիշերը դասալիք երկու ռուս սպաներ Տնիեստրը կտրեցին լողալով եւ յանձնուեցան ռումանական իշխանութեանց։

Քիզինոյի մէջ երեւան հանուած է խորհրդային զինուորական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ԶՔՕՍՆՈՒ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Արդի Հայ գրականութիւնը որոշ ճգնաժամ մը ցոյց կուտայ մօտենալու պատմութեան։ Նպատակ չունիմ ներկայացնելու թերութիւններն ու առաւելութիւնները այդ ճգնաժամին։ Սակայն կ'ուզէի աւելցնել թէ արտասահմանի արդի հայ գրականութիւնը կը փորձէ մնալ հին օրերու պատմութեան մէջ, մինչ Հայաստանի գրականութիւնը կ'աշխատի ներկայացնել օրուան կեանքը քրոնիկի ձեւով։

Հայաստանի այդ քրոնիկագիրներէն, երիտասարդ մը, Մկրտիչ Արմէն, մեզի կը բերէ բազմաթիւ պատմուածքներ «Նոր օրերու կեանքէն»։ Իր վերջին գործը, «Քաղաքը բլուրի վրայ», նիւթ ունի Յունաստանի Թրքահայ գաղթականներուն տեղաւորումը Հայաստանի մէջ։ Ճիշդ է թէ Մկրտիչ Արմէն կը սիրէ հիւմիւրը բայց չի գիտեր արուեստ դնել այդ հիւմիւրին մէջ։ Ահա թէ ինչո՛ւ իր վերջին վէպին մէջ զզուանք կը պատճառէ ծիծաղը, որ կը նետէ Թրքահայ գաղթականներուն վրայ, չարչի դարձնելով բոլորը (եւ յետոյ ի՛նչքան ագէտ է Թրքահայ լեզուին քերականութեան մասին)։ Իր Պատմուածքներու ստուար հատորին մէջ, սակայն, քրոնիկագիրը կը յայտնուի աւելի յաջող, աւելի իրական, աւելի մօտ իր պատկերներուն։ Այդ պատմուածքները կը կազմեն տեսակ մը նկարագրութիւն Հայաստանի ինչպէս որ է։

Այսպէս, հետեւելով Մկրտիչ Արմէնի մէկ պատմուածքին, կ'ուզէի ձեզի տալ սինէմա մը Հայաստանի կեանքէն, «յեղափոխական» այն պայքարէն, նորակոչ համայնավար պատանիներու գործէն, — պատերազմ Աստուծոյ եւ եկեղեցիներու դէմ։ Անհրաժեշտ է, մեծ յեղափոխութիւններու ժամանակ, կազմակերպել բարեկենդանային ներկայացումներ, որպէսզի զբօսնու թշուառ ժողովուրդը. Եւ համայնավարները լաւագոյն բարեկենդանը կուտան ժողովուրդին՝ կոմունիստ պատանիները հագուեցնելով եպիսկոպոսներու, վարդապետներու եւ քահանաներու պէս, բուրվառ ու շուրջառ տալով անոնց, փողոցէ փողոց պտըտցնելով զանոնք, սպառնական ճառեր ու անհամ երգեր կրկնելու համար եկեղեցիներու առջեւ։

Նման «Բարեկենդան» մըն է, որ կը նկարագրէ Մկրտիչ Արմէն։

X

Տաղաւար է։

Կը ղօղանջեն Երեւանի եկեղեցիները։ Փողոցներուն մէջ եռուզեռ։ Եկեղեցի կը փութայ բազմութիւնը, — կիներ, ծերեր ու չափահասներ։

Եկեղեցիէն քիչ մը հեռու, ակումբին մէջ են հաւաքուած «կոմերիտ»ները՝ դաւադրութեան մը համար։ Նոյն եռուզեռը ակումբին առջեւ։ Ոչ ընթերցում, ոչ ալ ներկայացում, հաւաքուած են «իրօք որ մի արտակարգ բանի համար»։ Ակումբէն ներս փութկոտ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, այնքան որ հետաքրքրութիւնը կը շարժէ դուրսիններուն։ Կը ծածկեն դուռները, որպէս զի «օտարներ» չյայտնուին, այլ անակնկալի մը պէս պայթի քիչ յետոյ։

— Շարքի՛։

Հրամանը տրուած է։ Եւ «կոմերիտ»ները դուրս կը թափին ակումբէն։

— Տղերք ջան, ուղիղէն գնալիս, խօսել — խնդալ չեղնի։ Ման ոլում, ի՛նչ կ'էնէք հրէք, համաւում գնացէք, կոմսոմոլիստի նման։ Խէլ — պահա լոզունգ բաց թողնել չեղնի, խուժանի պէս չերգէք, բրար հետ մէկ ձէնով…

Բոլորը գոց գիտեն խօսքերը, զորս քիչ յետոյ դուրս պիտի թափեն իրենց բերնէն հաւատացեալ կիներու դէմ։ Անհամբեր են տղաքը եւ կ'աղմկեն։

— Սօ՛, էգտիգ սուս, ուխտաւորի էշը խօ չի զռա…

Նոր ուխտաւորներ են։ Եկեղեցի պիտի երթան, բայց տարբեր նպատակով։

— Տղէք ջան, երգը մոռնան չէնէք։ Ով որ խօսքերը հըլ լաւ չէ սորվէլ, թող Մկոյից առնէ։ Ֆովը տպած պատրաստ կայ։

Եւ ահա ակումբէն դուրս կ'ելլեն ծպտեալ կոմունիստ պատանիները, — Բարեկենդանի խեղկատակ դիմակաւորներ, ամենքն ալ տէրտէրի պէս հագուած, ուրիշներ պատարագաւոր, մէկը տիրացու կամ սարկաւագ, բուրվառը ձեռքին, խաչեր, մոմեր եւ

— Ալէլուիա…

— Օրհնեա՛ է աէր…

Կղերականներու թափօրին հետ խումբը պարժուաններու, չարչիներու…

Ծիծաղ մը կը փրթի ամէն կողմէ։ Շատեր կ'աշխատին գուշակել դիմակաւորներուն ինքնութիւնը։

— Կաւլիկ տէրտէրն ո՞վ է։

— Մկօն է։

— Կա՞րճը…

— Չի ճանաչուիմ։

— Տիրացո՞ւն…

— Սէրգօն է։

— Չէ, Սէրգօն չէ։

Եւ դեռ ուրիշներ, որ Յիսուս եղած են, Մայր Աստուածածին, Հայր Աստուած։

— Բան — ման պակաս չկա՞յ։ Բան մոռնան չէրի՞ք…

— Գլխաւո՞րը…

Եւ ահա խումբ մը «կոմերիտ»ներ ներս կը վազեն ակումբէն, բերելու ցուցատախտակները, որոնց վրայ մեծատառ գրուած են հակակրօնական խօսքեր եւ նկարուած են կղերականներու խաղքութիւնները։

Եւ հիմա, յառա՛ջ։

Խումբը կ'անցնի փողոցէ փողոց Յանկարծ հրամանատարը կը պոռայ.

— Մկօ՛, գլէ…

Եւ Մկօն կը սկսի աղիողորմ, խնդալէն ճաթելնելու աստիճան ողբալի ձայնով, երգել.

Երկինք, երկիր արքայութիւն,
Էլ չեն տալիս մեզ զօրութիւն,
Էլ չեն խուզւում մարդիկ հազար,
Մօրուքներս տանենք բազար։

Յետոյ, այս դիմակաւոր տէրտէրը կ'երկարէ վիզը եւ կը կոզկոզէ.

Կոմսոմոլի Զատիկն եկաւ,
Վայ մեր օրին, էս ի՞նչ եղաւ։

Եւ ահա «կոմսոմոլ»ներն են, որ կը յանկերգեն.

Կոմսոմոլի Զատիկն եկաւ,
Վայ ձեր օրին, էս ի՞նչ եղաւ։

Իսկ խումբը բարձրաձայն կ'արտասանէ հակակրօնական խօսքեր։ Մայթերուն վրայ, պառաւ կիները կը խաչակնքեն՝ դարձնելով իրենց երեսները, իսկ համայնավարները կը ծափահարեն «հուռա՛»ս պոռալով։

— Դէպ ի Փրկչի ժամը, կը տրուի հրամանը։

Եկեղեցիին մօտենալով, խումբը կը թնդացնէ օդը հակակրօնական երգերով։ Արարողութիւնը կը դադրի պահ մը եւ հաւատացեալները դուրս կը խուժեն եկեղեցիէն։

— Մեղա՛յ քեզ, Աստուած, մեղա՛յ, մեղա՛յ…

— Աստծու կրա՛կը թափւի ձեր վրայ, կոմսոմոլներ…

Պառաւներու այս անէծքին կը պատասխանեն կոմսոմոլները՝ իրենց գոց սորված խօսքերով.

— Կրօնը ափիոն է, որ թմնեցնում է մասսաների ուղեղները։

— Կորչի կրօնը…

— Կեցցէ՛ կոմունիզմը…

Այսպէս, խումբը կը շրջի փողոցէ փողոց եւ եկեղեցիէ եկեղեցի։ Այս անգամ հրաման կը տրուի երթալ Աստուածածնայ եկեղեցին.

— Դէպ ի սուրբ կոյս մայրիկ Մարիամ մայր Աստուածածինը։

Ամէնէն բազմամարդ եկեղեցին է այդ։ Մկօն կը մաքրէ կոկորդը։ Ցուցանակները վեր կը բարձրանան, շարքերը կ'աշխուժանան։

— Մարիամ Աստուածածին, առաջ արի՛…

Եւ խումբին առջեւ կուգայ աղջիկ մը, որ հագուած է Աստուածածնայ պէս։ Ու կ'երգէ.

Հայր Յովսէփը ամուսինս էր,
Հայր Աստուածը՝ սիրականս,
Հազար ջահէլ հրեշտակներ
Գիշեր ցերեկ լիքն էր տանս,
Ո՞րն է հայրդ, Յիսո՛ւս, ասա՛,
Հայր Յովսէ՞փը թէ հայր Աստուած։

Աղջիկը ողբագին կ'երգէ եւ խումբը կը կրկնէ իր յանկերգը։ Սուտ լացեր ու ողբեր, քրքիջներ ու ծիծաղներ։ Եւ ահա Մկօն իր երգով։ Եկեղեցիէն դուրս կը թափին քահանաները եւ տիրացուները, խաչ ու բուրվառ ձգած։ Կիները «մեղա՛յ» կը կարդան։ Սեղան մը կը դրուի եկեղեցիին առջեւ։ Կոմերիտ մը կը ցատկէ վրան եւ ճառ մը կ'արտասանէ։ Միթի՛նկ է յայտարարուած։ Մինչ տիրացու մը, զարմանքի մէջ թաղուած, բնազդաբար բուրվառը կը շարժէ միթինկին մէջ։ Քիչ յետոյ կը խօսի Մարիամ Աստուածածինը։ Սակայն կրօնաւէր մարդիկ այլ եւս չեն հանդուրժեր եւ կը յարձակին «կոմսոմոլներուն վրայ։ Կռիւ մը, — իրար կը խառնուին շարքերը, բուրվառ ու սեղան, կին ու երախայ։ Կը հասնի ոստիկանութիւնը եւ կը ձերբակալէ կրօնքին պաշտպանները։ Եւ խումբը, յաղթական, կը վերադառնայ ակումբ, երգելով.

Կոմսոմոլի Զատիկն եկաւ
Վա՛յ ձեր օրին, վա՛յ ձեր օրին…

Գրականութի՞ւն է այս։ Ո՛չ երբեք։ Քրոնիկ մը, որ կուտայ կեանքն ինչպէս որ է Հայաստանի մէջ։

ՇԱՀԷՆ

ՍԹԱՆՊՈՒԼԸ ՊՈԼԻՍ ՉԷ

«Մաթէնի թղթակիցը, Փիէր Իսմպուրկ, որ պտոյտ մը կը կատարէ Մարսէյլ-Աթէնք-Պոլիս-Դամասկոս-Երուսաղէմ աղեղին վրայ, պահ մը կը կենայ եւ կը նկարագրէ Պոլիսը, վերի խորագրին տակ.—

Երբ Թուրք բժիշկները նաւ կը բարձրանային, քննելու համար, որ Հըլլայ թէ ժանտախտ տանինք Պոլսոյ ջուրերուն մէջ, մեր նաւամատոյցը տակաւին կը տեսնէր Տարտանէլի նեղուցին վրայ։ Հելլենագէտ մը գիտակը քէին աղաղակեց.

— Ահա Տրովադան։

— Ահա Գէլլիպոլուն, քիչ եա ալ՝ ցոյց տալով աւերեալ ծովեզերեայ բլուր մը, ուր կը հանգչին մեր մեռելները։ Սաարաւը կը հասնի Բիլիտ-իւլ-Պահրի ամրոցը, որուն պատերը սիրտի ձեւն ունին։

Յխրալուր ճամբով մըն է, որ հիմա կը մտնենք Սթանպուլ, քաղաքը, որուն անունները եղան փոխն ի փոխ Բիւզանդիոն ու Կոստանդնուպոլիս։

Թերեւս մեծ քաղաք մըն է Սթանպուլը, սակայն գիտելով զայն Մարմարայէն, արեւով ողողուած, պէտք է ըսել թէ գեղեցիկ քաղաք մըն է Սթանպուլ։ Բայց եւ այնպէս Սթանպուլը երբեք կարելի չէ ըսել թէ այն խորհրդանուշ եւ հաճոյատենչ քաղաքն է, որ կը գինովցնէր Լոթին։

Երկար ատեն օրօրուեր ենք Պոլսոյ հմայքով։ Հիմա եւս, երբ կը մըտածենք Պոլսոյ մասին, մեր երեւակայութեան առջեւ կուգան Ռակիզէի հեզասահ նաւակները, հարեմներու ոգօղեալ կիները պատուհաններու արծաթազօծ վանդակին ետեւ, — աշխարհ մ'ամբողջ գունագեղ, նկարչական, բոլորովին համապատասխան այն գաղափարին, զոր ունէինք ժամանակին Արեւելքի մասին։ Ափսո՛ս, բիւզանդական քաղաքը հիմա քանիներու հիասթափութիւն կը պատճառէ։ Ինքնաշարժը կը թափառէ ամէն տեղ։ Կիները, որ նետեցին քօղը, չեն կրցած տակաւին վայլեցնել արեւմտեան մեր նորաձեւութիւնը։ Եւ այրեր կան, որ դժուարութեամբ կը հանդուրժեն մըլոն գլխարկ կրելու սովորութեան, որ չընդհանրանար հրամանագրի պարզ ընթերցումով։

Բացի մինարէներու նետերէն, գմբէթներու խորափիթքէն, ոչ մէկ բան, Սթանպուլի մէջ, կը յիշեցնէ արեւելքը, ուրկէ մեզի կը հասնէին վարդի անուշները եւ լոյսը։

Շուկային մէջ բազմաթիւ կրպակներ։ Ամէն բան կը ծախուի այնտեղ։ Շաքարեղէն, ծաղկեփնջակ, հարսնցուի քօղ, կօշիկ, օծիք…։ Վաճառորդները, որ առնոք յամպար, լխուած ու պատկերազարդ կաշի կը ծախէին, հիմա մրցումի ելեր են, կապկելու համար Եւրոպան։

Ուրիշ տեղ պէտք է փնտռել Պոլիսը, որ կը կախարդէր Փիէր Լոթին։ Ոսկեղջիւրի երկայնքը, փողոցներ վերուոր սալայատակով, ցեխով, որ Էյուպ կ'ուղղուին։ Մայթերու եզերքը գերեզմանաքարեր, որ կը մաշին։ Ճերմակեղէն են փռեր, չորնալու համար, քարերուն վրայ, ուր կը բնակին մանեկները։

Ազաւնիներու վուվուն կը լսուի Էյուպի մզկիթի բակին մէջ, ազնիւ ու գիրուկ ազաւնիներու, որոնց թռիչքավը կարծես տասնեակ հազար տերեւներ կը յարէին հինգ հարիւր տարուայ սօսիներու վեհափառ բարձրութեան։ Որմածակէ մը կը գիտես, թանկագին զարդերու ետեւը, շիրիմը Էյուպի, որ աշակերտն է Մուհամմէտի։ Ճերջը երկար տարածութիւնը գերեզմանոցին գերեզմանաքարեր, որ լաւ տնկուած չեն հողին մէջ, այրերունը քարէ սիւն մըն է փէս մը զգամթին, կիներունը՝ ծաղիկներով զարդարուած։ Եւ գերեզմանաքարերու այս անտառը կը յիշեցնէ վայրի թզենիները։ Մարդ լռութեան մէջ, դաշտին վրայ, ուր հազարաւոր մեռելներ խուճապահար բազմութեան մը նման կը կենան՝ ապաւինելով որ Էյուպ իր հօտը առաջնորդէ Ալլահին դրախտը, եւ գուայ յիշողութեան մէջ հին տարիներ։

Յետոյ բանիցի այն սխուր ճամբան, որ կ'առաջնորդէ Բիւզանդիոնի պարիսպները, որոնց երկայնքին կը հանգչին օրթոտոքս մեռելները։ Աջին կը բարձրանան Էյուպի գերեզմանաքարերը, այգիներով եւ խոճիթներով եզերուած։

Մեծ ճամբան, որ ծով կ'երկարի, կը քերէ եզերքն այն փայտաշէն քաղաքին, որ, 1910ին, դեռ գնաց աղետալի հրդեհի մը։ Այնուհետեւ ոչ ոք քաջութիւն ունեցաւ վերաշինելու կամ աւերակները մաքրելու։

Բոլոր այս երեւոյթները պատրանքը կուտան գահընկէցութեան մը։ Ոչ եւս է Թուրք ամենամեծ քաղաքը իր անցեալով, իր փառքով, ազգէն անդին առնուած եւ իրարու միացուած քաղաքակրթութեանց։ Բազմաթիւ յանկարծական փախուստներ հեւանդացուցին զայն։ Ամայի են մզկիթները։

Կ'անցնիմ Փիէր Լոթիի տան առ- ջեւէն, զետեղուած է մարմարեա- տախտակ մը իբրեւ նշան հաւա- տարմութեան, զոր ան ցոյց տուա- Թուրքերուն, թէ դժբախտութեան եւ թէ բախտաւորութեան օրերուն։ Լուսանկարչի մը ցուցատախտակ- մասամբ կը ծածկէ մարմարը։ Քա- ղաքին Թագաւորն է լուսանկարիչը։ Գուրանի օրէնքները այլ եւս ար- գելք չեն այլեւս եւ կիներու լու- սանկարուելին։ Կարելի է դիտել գա- ղուհիններուն դէմքը, առանց վախ- նալու ներքինիի մը թուրէն։ Կար- ծես այն տպաւորութիւնը կայ թէ մարդիկ չեն սիրեր այլ եւս ինչ ո- այնքան մարդիկ սիրեր են ժամա- նակին։ Սակայն ի՛նչպէս վայլեց- Այա-Սօֆիայի խորհուրդը առանց Գուրանի մրմունջներուն։ Առանց սահմանելու, կարելի՞ է մտածել թէ ի՛նչպէս շարժանկարի լուսատախ- տակ մը դրուեցաւ սիւնին վրայ որ կը կրէ Մահմուտ Բ.ի ձեռքին կնիքը։ Քանի մը շարթերուն մէջ սինէմայի վերածուած է մզկիթը։ Եւ հնչեղ կամարներուն տակ Թուրք և- րիտասարդները կուգան կարդա- Թուրք Մարքսը։

Կազմին լուսանկարը կը տեսնուի ամէն պատի վրայ։ Իր անունը ա- ձէնուն շրթներուն մէջ։

1932ի Պոլիսը ծարաւ է բարեփո- խումներու։ Անցեալը տակաւին ող- է, եւ Թուրքերը կ'աշխատին ա- համարձակ զայն հոն ուր գերի է- անցեալին։ Մաւզգիները, — քիչ անոնց թիւը, եւ ոստիկանները ճախ անոնցմէ քարթ կը պահանջե- իրաւունք ունենալու համար կրե- փաթթոցը, — քանի մը օրէ ի վե- Աստուծոյ կը կանչեն Թուրքերէ- լեզուով, — Ալլահ ապաբերէ՛ն կ- հաւկնայ միայն Թուրքերէնը ա- դէն սկսած են գրել լատինակա- տառերով, ձայնագիրը գրել կը սո- վեցնէ ուխ դասով։ Արագ կը թա- մանեն Ա. Տիւմա Որդին ու կը խ- ղան դայն Անկախութեան Փողոցի մէջ, Բերա։

Թաքսիմի հրապարակը, — այսօր կը կոչուի Անկախութեան Հրապա- րակ, — կը բարձրանայ խոլաւին ո- ռաջին արձանը։

Յիշատակարանին հիւսիսային ե- րեսին վրայ կը տեսնուին Մուսթա- ֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ փաշա բանա- կին գլուխը, — 1922ին է, — մեծ Գ- մանատարը Ֆէս կը կրէ։ Անոնց ա- քերուն տակ կը հեծէ Թշուառ կի- մը չարշաֆի մէջ։ Հարաւային կո- մը Կազին հագուած է եւրոպակա- ձեւով, որմնկոթ հագած են նաեւ հանրապետութեան նախարարները Թրքուհին եւրոպական զգեստ կը կրէ։

Դեռ երէկ էր, երբ ինքնաշարժ չկար Սթանպուլի մէջ, եւ Սուլթա- նը կը սարսափէր հեռախօսէ։ Մինչ ահա անգին Էնկիւրի ուժ կը ստա- նորոգուելու համար։ Էնկիւրի հա- բաւականութեան տարիքն ունի։ Հա- բաւականութիւնը չի ճանչնար գերի-

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

II.—Ի՞ՆՉ ԿԱՐԵԼԻ Է ԵՒ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ

Այսպէս ուրեմն, չափահաս եւ նախապէս առողջ 1000 անդամ ունեցող Փոխադարձ Օգնութեան ընկերակցութիւն մը ամէն տարի առ առաւելն երեք Թոքախտաւոր պիտի ունենայ, որոնց կանխահաս պայմանաժամին համար պէտք է նախատեսել 30,000 Ֆրանքի գումար մը։

Այս գումարը պիտի վճարեն անդամները, իւրաքանչիւրը 30 Ֆրանք։ Վճարումի երկու ձեւեր կան։

Կամ նախապէս կ'որոշուի տարեկան անդամավճար մը, վերոյիշեալ հաշուով 30 Ֆրանք։ Հիւանդութեան, ծերութեան եւ նման պարագաներու դէմ Փ. Օ. ընկերակցութիւնները ընդհանրապէս այս ձեւը ընդունած են։

Կամ իւրաքանչիւր անդամ կը վճարէ փոքրիկ գումար մը՝ օրինակ 10 Ֆրանք, ամէն անգամ որ Թոքախտի պարագայ մը երեւան կուգայ ընկերակցութեան անդամներուն մէջ։ Այս ձեւը կը կիրարկուի մահուան պարագային Փ. Օ. ընկերակցութեանց կողմէ։ Ամէն անգամ որ անդամ մը կը մեռնի, մնացեալ անդամները կուտան նախապէս որոշուած անդամավճար մը (10—20 Ֆրանք), որուն գումարը անմիջապէս կը յանձնուի այրիին։ Զանց կ'ընեմ կարգ մը կանոնագրային մանրամասնութիւններ որոնք թոյլ կուտան վարիչ մարմնին անմիջապէս ընել այդ վճարումը, եւ յետոյ գանձել անդամավճարները։ Թոքախտի պարագային եւս նոյն դրութիւնն ընդունել։

Այսպէս կամ այնպէս էականը այն է որ տարեկան համեստ վճարումի մը փոխարէն, զոր ամէն ոք ի վիճակի է ընելու, անդամները ոչ միայն առողջապահական—կանխազգուշական խորհուրդ եւ աջակցութիւն պիտի գտնեն ընկերակցութեան քով, այլ Թոքախտի պարագային իւրաքանչիւրը իրաւունք պիտի ունենայ 10,000 Ֆրանք գումարի մը, որ պիտի գործածուի լաւագոյն միջոցներով անոր արագ դարմանումին համար, Վարիչ Մարմնին հսկողութեան եւ հակակշռին տակ։ Ինչ որ բժշկական, նիւթական եւ բարոյական կարեւոր օգնութիւն մըն է ունեւորին համար, իսկ անգին բարիք մը, փրկութիւն մը՝ չունեւորին համար, որ ներկայ պայմաններուն մէջ, Թոքախտի պարագային, ստիպուած է, հիւանդութիւնը իր հետ քաշքշելով, բարեկամներու կամ միութիւններու դուռը բախել՝ քանի մը հարիւր Ֆրանք մուրալու, եւ ի վերջոյ, հիւանդանոցի մը անկիւնը մեռնելու համար, յաճախ պատճառ ըլլալով իր ընտանիքին նիւթական եւ ֆիզիքական քայքայման։

Փ. Օ. այս ձեւ ընկերակցութեան անդամակցութիւնը սահմանափակելի 15—50 կամ 18—45 տարեկան այր եւ կին չափահասներուն։ Բայց կարելի է եւ պէտք է որ ամուսնացած անդամներու զաւակներն ալ օգտուին ընկերակցութեան ընծայած առաւելութիւններէն, փոխարէն փոքրիկ գումարի մը — իւրաքանչիւր զաւկի համար տարեկան 5—10 Ֆրանք — զոր կը վճարեն ծնողները։ Այս ձեւով իրական հսկողութեան եւ կանխազգուշական միջոցներու կարելի է ենթարկել մանուկներն ու պատանիները եւս, որոնք վարակումի լաւագոյն գետինը կը ներկայացնեն։

Ինքնին է այժմ որ այդքան համեստ անդամավճարներէ գոյացած պիւտճէով, Փ. Օ. ընկերակցութիւն մը պիտի կրնա՞յ իրագործել իր ծրագիրը, այսինքն ոչ միայն դարմանել տալ իր անդամներէն Թոքախտաւորները, այլ եւ հոգալ առողջապահական փրոփականտի եւ կանխազգուշական այլազան միջոցներու գործադրութեան առթիւ ըլլալիք ծախքերը։ Այո՛, եթէ ընկերակցութիւնը ունենայ 1000 անդամ. այդքան անդամ ունեցող ընկերակցութիւն մը կրնայ բոլորովին ինքնաբաւ դառնալ տարեկան 30 Ֆրանք անդամավճարով։ Հակառակ պարագային, պիտի դիմէ ուրիշ աղբիւրներու (նուիրատուութիւն, եւն.), աւելցնելու համար իր նիւթական միջոցները։

Ամէն պարագայի, Թոքախտին դէմ պայքարն ու պաշտպանութիւնը ազգային հանգամանք մը ունենալով, անհրաժեշտ է կազմել Կեդրոնական Մարմին մը որ պիտի աջակցի Փ. Օ. ընկերակցութիւններու կազմութեան եւ միւսնոյն ատեն պիտի ստանձնէ առողջապահական փրոփականտի եւ կանխազգուշական միջոցներու գործադրութեան հոգը եւ ծախքերը, որպէս զի ընկերակցութիւնները միայն Թոքախտաւորներուն եւ Թոքախտի տրամադիրներու դարմանումին յատկացնեն անդամավճարներէն գոյացած գումարները։

Երկու տարի առաջ, Փարիզի մէջ, այս ծրագրով Կեդր. Մարմնի մը կազմութեան ձեռնարկուեցաւ եւ այդ ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքը խոր արձագանգ գտաւ ունեւոր շրջանակներու մէջ, որոնք ինքնաբերաբար խոստացան նիւթական կարեւոր գումարներով օժանդակել, յաջողութեան պարագային։ Դժբախտաբար բոլորովին ճղճիմ պատճառներ ձախողութեան դատապարտեցին ձեռնարկը։ Պատճառ չկայ սակայն որ փորձը չկրկնուի կազմելու համար Թոքախտի դէմ պայքարի եւ պաշտպանութեան Կեդր. Մարմին մը։

Այսու հանդերձ անհրաժեշտ չէ ըսպասել անոր կազմութեան, հիմը դնելու համար Փ. Օ. ընկերակցութեան մը։ Սակայն ո՞վ պիտի ստանձնէ անոր նախաձեռնութիւնը։

Այդ ուղղութեամբ լաւագոյն աշխատանքը պիտի կրնային կատարել Հայրենակցական Միութիւնները։ Եւ ի՛նչ մեծ բարիք պիտի ըլլար անոնցմէ կազմուած Mutualité մը՝ ոչ միայն Թոքախտի, այլ ընդհանրապէս հիւանդութեան, անգործութեան եւ մահուան դէմ։ Դժբախտաբար անոնցմէ շատերը անունով միայն գոյութիւն ունին։ Փ. Օ. սկզբունքի հիման վրայ գործունէութիւնը կրնայ ոգեւորել ու նոր կեանք տալ անոնց եւ դարձնել զանոնք ազգօգուտ կարեւոր ուժ մը։

Հ. Բ. Ը. Մ. եւս, իր կտակատար աշխատանքը շարունակելով հանդերձ, կրնայ նախաձեռնարկ ըլլալ զանազան նպաստներով Փ. Օ. ընկերակցութեանց կազմութեան եւ վարել զանոնք։ Եւ կը խորհիմ որ այս ուղիով կրնայ թափանցել ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ, դառնալ միութեան զօրաւոր եւ օգտակար կապ մը եւ իսկապէս Բարեգործական Միութիւն մը, փոխանակ մնալու կտակատար Մարմին մը։

Կայ Միութիւն մը եւս, Զ. Ռ. Մ.-ը, որ ներկայիս ամէնէն յարմար պայմաններուն մէջ կը գտնուի, կ'ենթադրեմ, իր անդամակցութիւնով, իր թերթով եւ եռանդով, անմիջապէս գործադրութեան դնելու համար Թոքախտի եւ միւսնոյն ատեն մահուան պարագային Փ. Օ. ընկերակցութիւն մը կազմելու գաղափարը։ Վստահ եմ որ այդ ուղղութեամբ իր կատարելիք աշխատանքը իր շուրջ պիտի հաւաքէ նոր սերունդին կարեւոր մասը, ինչպէս նաեւ շատերու նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը։

Քանի մը յօդուածով փորձեցի ընդհանուր գծերը տալ այն ծրագրին, որուն գործադրութեամբ կարելի է իրապէս պայքարիլ Թոքախտին դէմ եւ պաշտպանել գաղութահայ սերունդը։ Եւ համոզուած եմ, հակառակ կարգ մը առարկութիւններու զորս կը նախատեսեմ եւ դժուարութիւններու, թէ կարելի է եւ պէտք է զէթ Ֆրանսայի եւ Թերեւս ուրիշ գաղութներու մէջ իրագործել այդ ծրագիրը, այսինքն Փ. Օ. ընկերակցութիւններ կազմել ոչ միայն Թոքախտի, այլ եւ անգործութեան, հիւանդութեան եւ մահուան պարագային։ Ու գաղութահայութիւնը նիւթապէս, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս պահպանելու համար լաւագոյն աշխատանքը կատարած պիտի ըլլան բոլոր անոնք — անհատ, միութիւն, մամուլ — որոնք պիտի աշխատին այդ ուղղութեամբ։ Միայն թէ եռանդով պէտք է լծուիլ այդ գործին եւ կորովի աշխատանք կատարել յաջողելու համար։

Անհատական կեանքի մէջ ամէն ճիգ կը թափենք նուազագոյն միջոցներով առաւելագոյն արդիւնքը ստանալու «քարէն՝ հաց հանելու» համար։ Իսկ հաւաքական կեանքի մէջ ճիգ չընելու համար դժուարութիւնները կը բոլորենք, անոնց քովէն կ'անցնինք, եւ զուր կը վատնենք տրամադրելի միջոցները, եղած հացն իսկ քարի կը փոխենք։

Արդ, եթէ կ'ուզենք պահպանել մեր հաւաքական գոյութիւնը, պէտք է ընտրենք եւ գործադրենք ամէնէն արդիւնաւոր եւ արմատական միջոցները եւ այդ առթիւ պէտք է գիտնանք ճակատիլ ամէն կարգի դժուարութիւններու դէմ։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

մանկացները, որ կը ահռնուէին համ-բաներուն վրայ, ոչ ալ 1200 մզ-կիթները, որ մոռցուեցան Սթամ-պուլի մէջ։

— Քանի տարիէն, կ'ըսէր Թուրք մը, Էնկիւրի պիտի դառնայ աւրիկեան մեծ քաղաք մը։

Եթէ կարելի չէ նմանցնել Չիքա-կոյի, պէտք է ըսել որ քանի տարիէն Գոլիաը պիտի դառնայ նկար-չական անուն մը, որ տեղուած է աշխարհի հին քարտէսին վրայ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԼՎՈՎԻ ՄԷՋ

— :-: —

ԼՎՈՎ, 22 Յունիս.— Յունիս 19ին, Լվովի մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը հայկական ցուցահանդէսին, որ կը ներկայացնէ Հայերուն պատմական դերը Լեհաս-տանի մէջ, 12րդ դարէն մինչեւ 19րդ դար։ Այս ցուցահանդէսը՝ որուն հո-վանաւորութիւնը ընդուներ էին Հ. Յովսէփ Արքեպիսկոպոս Թէոդորո-վիչ եւ Պ. Վարդան Քէչէշեանը՝ կազմակերպուեցաւ նախաձեռնու-թեամբ «Լվովի Անցեալի Բարե-կամներուն Ընկերութեան», եւ տեղւոյս բոլոր թանգարաններ-րուն, եւ գիւանատուններուն, ինչ-պէս նաեւ հայկական Արքեպիսկո-պոսութեան եւ Լվովի Հայերուն միութեան աջակցութեամբ, նոյն ընկերութեան սրահներուն մէջ։ Ցու-ցադրուած են կարեւոր յիշատա-կարաններ Լեհաստանի Հայերուն անցեալէն։ Այս ցուցահանդէսը 5 մա-սի բաժնուած է։ 1. Կրօնական (ե-կեղեցական զարդարանքներ եւ հիւսքեր), 2. Կրօնական նկարներ եւ պատմական պատկերներ, 3. Ձեռա-գիրներ, 4. Հայերը լեհական գրա-կանութեան եւ երաժշտութեան մէջ, 5. Նկարներ, պծագրութիւններ եւ լուսանկարներ։

Լվովի հայկական ցուցահանդէ-սին ամէնէն արժէքաւոր առարկան է 1197 տարուան ձեռագիր Աւետա-րանը, որ Գրիգոր անուն մէկը գրած է Լեոն Ա. Կիլիկեայ Թագաւորին ժամանակ։ Այս Աւետարանին ման-րանկարները Հայոց միջին դարու նկարչական արուեստի մասին հա-րազատ գաղափար մը կուտան։ Նոյնպէս ուրիշ աւետարաններ, սաղ-մոսարաններ, ժամագիրքեր, շարա-կաններ, երգագիրքեր, սուրբերու կենդանագիրներ եւայլն այս ցուցա-հանդէսին մէջ կը տեսնենք։ Բոլոր ձեռագիրները հայկական մանրա-նկարներով եւ գեղանկար սկզբնա-տառերով զարդարուած են, որոնցմէ երկու հատը 17րդ դարուն գրուած են Լվովի մէջ։

Պատմական պատկերները կը ներ-կայացնեն տեղւոյս Հայ արքեպիսկո-պոսները, անոնց հռոմէական եկեղեց-ւոյն միանալէն ասդին (1630), ինչ-պէս նաեւ ծանօթ լեհական Հայերը, մեծ մասամբ 17 եւ 18 դարուն։

Եկեղեցական զարդարանքները, ճոխ ասեղնագործում, եւ անօթները, մասնատուփները, խաչերը, ամէնքը արծաթեայ կամ ոսկեայ, որանչելի հայկական գեղեցիկ արձանագրու-թիւններով զարդարուած, եւ վերջա-պէս գէնքերը՝ ոսկիով ու հայերէն տառերով դրուագուած — կ'ապացու-ցանեն Լեհաստանի Հայոց գեղեցիկ արուեստը եւ հարստութիւնն անցեա-լին մէջ։ Անոնց ընկերական եւ քաղա-քական դիրքը նախ Լեհաստանի մէջ, առանձնաշնորհուած լեհական թագա-ւորներու կողմէ, կը կենդանանայ մեր աչքերուն առջեւ, շնորհիւ բազմաթիւ վկայագիրներու, որոնցմէ ամենահինը 1367 թուականէն է։

Այս առթիւ յիշեցնել պէտք է, որ Եւրոպայի միակ հայկական ճարտա-րապետական յիշատակարանը Լվու-վի Հայոց Մայր եկեղեցին է, որուն ամենահին մասը 14 դարէն է։

Ցուցահանդէսին մանրամասնովը տպագրած է լեհական լեզուով ցուցակ մը, խմբագրութեամբ իր առեւտրա-րին՝ Պ. Զօլովսքի, Լվովի գիւանա-տունի վարիչին։

Հայկական ցուցահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ 30 սեպտեմբեր 1932։

Պ. Ք.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Արտաքին գործավարութեան ելեւ-մուտքի վիճաբանութեան ընթացքին, Թէվֆիք Րիւշտի հետեւեալ ճառը խօ-սեցաւ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ։

— Մեր արտաքին քաղաքականու-թեան մասին նոր յայտարարութիւն-ներ չպիտի ընեմ։ Պատճառը աշխարհի եւ ձեր արտաքին գործավարութեան մէջ գործունէութեանց նուազումը չէ։ Ընդհակառակն ամէն կողմ ամէն ժա-մանակէ աւելի գործունէութիւն կայ։ Եւ ձեր արտաքին գործավարութիւնը ամէն տարի անցնող տարիէն աւելի կ'աշխատի եւ աւելի լաւ պիտի աշխա-տի։ Հանրապետական Թուրքիոյ ար-տաքին քաղաքականութիւնը կը հե-տապնդէ իր որոշ եւ ճակատագրուած կատարելութեան ուղեգիծը։ Որոշ ը-սի, որովհետեւ ան ի վաղուց անտի մեր յայտարարած խաղաղութեան ճամբէն կը քալէ անվարան։ Ճակա-տագրուած ըսի, որովհետեւ ան գծ-ուած է անցեալին դասերէն ծնած օ-րինակներով, մեր մեծ յեղաշրջման ներշնչումներով, մեր մեծ պետին ու ազգին մեծ ուժով եւ ընդունակութիւ-նով, Ազգ. Մեծ Ժողովին բարձր վար-չութեամբ եւ առաջնորդութեամբ ու դէկավարութեան եւ մեր աշխարհագրու-թեան հարկադրութեամբ, մեր Ըամէթ փաշայի կառավարութեան հասկացո-ղութեամբ, մէկ խօսքով նիւթական եւ բարոյական ուժերուն մասնակցու-թեամբ։ Ահա այս քաղաքականութեան բնոյթը մէկ բառով բացատրելու հա-մար կրնամ ըսել թէ ան Գրիան - Քէլ-լոկ դաշինքին ոգիով կը շարժի։

Եթէ այս ուխտը օրինակ կ'ընտրեմ պատճառը այն է որ, ընդհանուր պա-տերազմի ցաւալի անցքերու եւ ռճիր-ներու յիշատակը մաքերու մէջ թար-մացնող վաւերագիրը այն է։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՀՌՈՄԻ ՀԱՄ-ԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գալով արտաքին գործավարութեան այս տարուան, այսինքն 1931—1932 տարեշրջանի գործունէութեան, այս առթիւ մեր չէֆին Ըամէթ փաշայի ըն-կերակցութեամբ մեր կատարած ու-ղեւորութեան մասին պէտք է խօսիմ նախ եւ առաջ։ Նախ Մոսկուայի եւ ապա Հռոմի ճամբորդութիւնները՝ ուր երթուդարձի միջոցին Աթէնք ալ հանդիպեցանք, յետոյ ալ Թէհրան եւ Սօֆիա այցելութիւնները, այս տար-ուան մեր գործունէութեան գոյն եւ ձեւ տուող դէպքեր են։ Այս այցելու-թեանց բնոյթը եւ արդիւնքը նոյնու-թեամբ յայտնուած է, օրը օրին հրա-տարակուող զեկոյցներով եւ փոխա-դարձ ճառերով։ Այս բոլոր այցելու-թեանց մէջ գոհունակութեամբ արձա-նագրուելիք պարագայ մը կայ մա-նաւորապէս. — Մեր գացած այս բո-լոր բարեկամ երկիրներուն մէջ, թէ կառավարութիւնները եւ թէ ժողո-վուրդները մեզի հանդէպ խիստ լաւ ընդունելութիւն եւ հիւրասիրութիւն ցոյց տուին։

Մեր այս այցելութիւնները հնարա-ւորութիւն ընծայեցին այդ կառավա-րութեանց եւ մեր միջեւ գոյութիւն ունեցող զօրաւոր վստահութեան ար-տայայտութեան եւ հակառակ ալ-խարհի վրայ տիրող վարկի անդամա-լուծման, առիթ եղան չահագրգռուող-ներու կարողութիւնը եւ վարկը ցոյց տուող վարկային գործողութեանց։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒ-ԹԻՒՆՆԵՐ

Միջազգային գործունէութեան մա-սին խօսելու համար, պէտք է յիշեմ տարնայէ պատելու համար աշխար-հի ի գործ դրած ջանքերը, Զինաթա-փութեան Խորհրդաժողովը՝ որուն գոհունակութեամբ կը մասնակցինք, եւ Լօզանի խորհրդաժողովը՝ որուն սահմանափակ դրադումով ուղղակի չենք շահագրգռուիր։ Այս երկու խոր-հրդաժողովները, որոնց ի սրտէ յա-ջողութիւն կը մաղթենք եւ որոնցմէ մին ընդհանուր, իսկ միւսը մասնաւոր բնոյթ կը կրէ, իրենց դրական կամ ժխտական արդիւնքով, մեծ ազդեցու-թիւն պիտի ունենան աշխարհի ըն-թացքին վրայ։ Այս խորհրդաժողով-ները ինչ արդիւնք ալ որ տան, կարե-լի է կարծել թէ օրըստօրէ աւելցող ու սաստկացող տնտեսական ու վստահու-թեան տագնապին կատարեալ դարման մը գտնելու պէտքը ամէնքը պիտի մղէ վերջապէս համաշխարհային տնտե-սական խորհրդաժողովի մը գումար-ման։

Միջազգային գործերու մասին խօ-սած միջոցիս, կ'ուզեմ մէկ երկու խօսք ալ Ազգաժողովի մասին ընել։ Սպասողիմանց սահմանափակման ընդհ. յանձնաժողովի նիստերէ մէ-կուն մէջ աշխատեցայ բացորոշ կեր-պով յայտնել Թուրքիոյ այս հաստա-տութեան հանդէպ ունեցած դիրքը ի վաղուց անտի մեր հետապնդած քա-ղաքականութիւնը, անխախտ բարե-կամութիւնները եւ մեր յարաբերու-թիւնները, ինչպէս արդէն առոնց հիմ-նական կէտերը թերթերու մէջ ալ ե-րեւցան։

Ինչպէս կը տեսնէք, Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիային արտաքին քա-ղաքականութիւնը կը կայանայ իր հաստատուն ճամբէն այսինքն խաղա-ղութեան ու հանդարտութեան մէջ, զարգացման դիծի վրայէն քալելու եւ իրեն վիճակուած կատարելութիւնը հետապնդելու մէջ։ Սըրբի պէտի յայ-տարարութեանց առթիւ, կ'ուզեմ փո-քրր կէտ մը լուսաբանել։ Իր յայտա-րարութիւնը ցոյց կուտայ թէ Ֆալը կուսակցութեան կառավարութեան քաղաքականութիւնը, կուսակցութե-նէն դուրս գանուող մեր ընկերներուն հաւանութեան ալ արժանացած է եւ թէ որչափ ազգային է անիկա։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԷԿԸ ՉՈՐՍ ԵՂԱՒ

ՎԻԷՆ, 26 Յունիս.— Ինչպէս քա-նիցս գրուած է «Յառաջ»ի մէջ, տեղ-ւոյս գաղութը հաստատուած է 1923էն ի վեր։ Ներկայիս հազարէն աւելի թիւ մը ունի, տեղաւորուած երկու թաղամասերու մէջ։ Բոլորն ալ մինչեւ օրականով աշխատաւոր-ներ են։ Բացի մէկ քանի արհեստա-ւորներէ եւ սեփական գործ ունեցող-ներէ, կան ամէն տեսակ կազմա-կերպութիւններ եւ Միութիւններ։ Երկար ատեն գաղութը ոչ մէկ կր-թական լուրջ ձեռնարկ կատարած էր մեր մատաղ սերունդը փրկելու, թէեւ քանի մը անգամ փորձեր ե-ղան, բայց ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ զանազան պատրուակներով ձա-խողեցան։

Անկից երկու տարի առաջ էր որ Պ. Յ. Մկրեանը հրապարակ իջաւ Ազգ. Միութեան անունին տակ գոր-ծելու, իր հետ օգնական ունենալով Պ. Հ. Յակոբեանը։

Ձեռնարկեցին դասախօսութեանց կազմակերպութեան։ Հ. Յ. Դաշնակ-ցութիւնը այս գեղեցիկ գործին հա-մար իր ակումբը տրամադրեց սի-րայօժար։ Դասաւանդութիւնները տեղի ունեցան շաբաթը երկու օր, երեկոյեան ժամը 7էն 9։

Դժբախտաբար բոլոր մանուկնե-րը չէին կրնար օգտուիլ այս առի-թէն, ինչպէս ըսի Հայերը տեղաւոր-ուած են, երկու թաղամասերու մէջ, որոնք իրարմէ երեք քիլոմեթր հե-ռու են։ Այս պարագան նկատի ունե-նալով Կէմէրէկի Հայք, միութեան ալ ձեռնարկեց նման դասախօսու-թեանց շարքի մը, միւս թաղամա-սին մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղւոյս կոմիտէն իր բոլոր ուժերը լարեց սկսուած դասաւանդութիւնները տե-ւականացնելու համար, Հէնչակեան-ները եւ չմնալու համար իրենք ալ ձեռնարկներ կատարեցին։ Այս երեք ձեռնարկները սկսան շարունակուիլ կանոնաւոր։ Գալով մեր ազգայնա-կան ռամկավարներուն՝ ինչ ըրին կամ ինչ կ'ընեն մեր մատաղ սե-րունդը փրկելու համար։

Որեւէ ձեռնարկի մէջ Դաշնակ-ցական մատ տեսնելով ջանք չեն խնայեր քայքայելու, զանազան պատրուակներով ու Ազգ. միութիւնը ապօրէնի է, դասատուները կղեր-քիչներ են, եւայլն, եւ իրենց բեր-նին վայել այլ շլրտութիւններ։ Հա-կառակ ասոր, կրթական այս հա-մեստ ձեռնարկները երթալով կը զօրանան եւ կ'ամրանան։ Այս տար-ուան սկիզբէն, Լիոնէն իբրեւ ուսու-ցիչ հրաւիրուեցաւ Պ. Ա. Գառօնէն եւ դասաւանդութեան օրերը եւ ժա-մերը աւելցան։

Գոհունակութեամբ պէտք է յի-շել տեղւոյս Հայ Կարմիր Խաչի նոր վերակազմուած մասնաճիւղը որ գուրգուրալով մեր մատաղ սերունդի վրայ, անմիջապէս իր մասնակցու-թիւնը բերաւ կոկիկ ամսավճարով մը։ Ասոր վրայ ռամկավարները ազ-գասիրական պարտականութիւն սե-պեցին առանձնակ մը մանուկներ փողոց թափել, գրկելով դասաւան-դութիւններէն եւ այս օրերս իրենք ալ ձեռնարկած են դասախօսութիւն-ներ կազմակերպելու դասատու ընտ-րելով իրենցմէ մէկը։ Բարեյաջող ձեռնարկները քանդելու լաւագոյն ձեւն է կ'երեւի իրենց համար, երբ մէկը չկարենալով ձախողեցնել՝ չոր-րորդ մը կը փորձեն հաստատել։

Գ. Թամուկեան

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութա-ցնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թեր-թին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

—)(o)(—

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական վերին մարմինը, այս տարի եւս կը կազմա-կերպէ սկաուտական ընդհ. բանակում մը ամբողջ օգոստոս ամսուան ընթաց-քին՝ Նիսի շրջանին մէջ։

Հոս պարտք կը համարենք յիշեցնել մեր յարգելի ծնողքներուն եւ հայրե-նակիցներուն՝ որ քանի տարիներէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանակումները տեղի կ'ունենան ամենայն յաջողու-թեամբ խմբապետներու առջեւ լուրջ հսկողութեան տակ, առանց որ եւ է վտանգի, եւ բոլոր այն սկաուտները կամ պատանիները որ մասնակցած են վերոյիշեալ բանակումներուն, մեծա-պէս օգտուած են թէ բարոյապէս եւ թէ ֆիզիքապէս։

Արձանագրութիւնները արդէն իսկ սկսած են։ Բոլոր անոնք որ կ'ուզեն արձանագրուիլ կրնան դիմել իրենց շրջանի խմբապետներուն՝ հետեւեալ հասցէներով։

Պուա - Գոլոմպ - Անիէրի շրջանը դիմել խմբապետ Կ. Մօզաեանի, 7, Rue Hoche, Bois Colombes։

Իսի-լէ-Մուլինօ, Պէվլի եւ Փրէ - Սէն - Ժէրվէի շրջան, Ս. Սահակեան, 55,Ave. Président Wilson, Pré-St.-Gervais։

Փարիզ, 18-19րդ թաղամասի գայ-լիկներ, դիմել Զարեհ Հանէսեանի, 22, Rue des Bois, Paris 19e։

Porte d'Italie, Gentilly եւ Bicêtre Սեդրաք Պալպալեանի, 32, Rue Berth։

Սէվրանի մասնաճիւղ, հաւաքատե-ղին խմբապետ Վահան Քէրէսթէճեա-նի։

Սարսէլի մասնաճիւղ, խմբ. Ն. Ան-տիլեանի, 7, Rue de la Chapelle, Sarcelles։

Ալֆորվիլի մասնաճիւղ, դիմել խմ-բապետներուն, Այվազեան եւ Դաւիթ-եան, ամէն կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցի։

Անկիէնի մասնաճիւղ, խմբապետ Վ. Մանուկեանի, 6, Rue Gérard Toutin, Deuil։

Վիլիէ-լը-Պէլի մասնաճիւղ, տեղ-ւոյն վարիչին Ա. Շիրինեանի, 4, Rue Turin, Arnouville les Gonesses։

Վէնսէնի, Ռօնի Սու Պուա եւ Ռէնսիի մասնաճիւղերը դիմել խմբապետ Հայկ Մերկերեանի, 55, Rue de Meaux, Paris 19e։

Բաց ատի ամէն օր առաւօտները ժամը 9.30էն 12, Հ. Աբէլեանի, 226, Rue Lafayette, Paris։

Բանակումի մասնակցութեան պայ-մանները են, 15 օրուան համար 225 ֆրանք։ Իսկ մէկ ամսուան համար 400 ֆրանք։ Արձանագրութիւնները կը դադրին Յուլիս 17ի կիրակի, անկէ վերջ կատարուած դիմումները նկատի չեն առնուիր։

Բանակումի կրնան մասնակցիլ բաց ի սկաուտներէ ոչ - սկաուտ պատանի-ներ 7 տարեկանէն մինչեւ 13 տարե-կաններ միայն։

Իւրաքանչիւր մասնակցող սկաուտ կամ ոչ - սկաուտ, պարտի ի ձեռին ունենալ բժշկական վկայագիր մը՝ զոր կրնայ ձրիօրէն ստանալ դիմելով Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խա-չի մասնաճիւղին, ամէն երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները։

Փարիզի եւ Շրջանի Սկաուտական Գործադիր Խորհուրդ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ (ԵՐՐՈՐԴ) ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Զ. Ռ. Միութեան Պատգմ. գ. ժո-ղովը, որ տեղի պիտի ունենար Զա-տիկին, յետաձգուած էր կարգ մը պատճառներով։ Այժմ որոշուած է այդ ժողովը գումարել Օգոստոս 13, 15ին, Աստուածածնայ տօնին, գոր-ծերու նօսրացման ժամանակ։ Ժողովը կը բացուի 13 Օգոստոս շաբաթ կէս օրէն յետոյ։ Ամէնէն ծնունդ շրջանի մեր պատգամաւորները ընկեր-ները պարտաւոր են ճամբել ամէնէն ուշը շաբաթ կէսօրին։ Պատգամաւոր-ներու ճաւաքման ի դիւրութիւն, կուտանք ընկեր Գեաիկեանի ճասցէն, 13, Rue des Dominicaines, Marseille։ Պատգամաւորները, ժողովի օ-րակարգի նիւթերուն մասին իրենց մասնաճիւղերու բանաձեւերէն ու գե-կոյցէն անկախ, կը ճրաւիրուին ու-սումնասիրել Յունաստանի եւ մաս-նաւորաբար Սուրիոյ որբային կազ-մակերպութեանց ճարցը, ինչպէս նաեւ որբերու ագարակին ծրագիրը, որոնք՝ այնքան պիտի զբաղեցնեն Պատգմ. ժողովը։

Նկատի ունենալով, որ յյաջորդե-ցան կեդրոնին փորձերը իր լիագօր ներկայացուցչով անձամբ ճաղոր-դակցութեան մտնելու Սուրիոյ մասնա-ճիւղերուն ճետ, նոյն ատեն ճետզճե-տէ աւելի զգալով որ անճրաժեշտ է Միութեան գործունէութեան ծան-րութեան կեդրոնը աւելի երկար ա-տեն ճեռու չպաճել ճայ որբերու բուն գործունէութեան դաշտէն, մասնաճիւղերուն կը մնայ քննել այս ճարցը եւ ղրկել Պատգմ. ժողովին։

Զ. Ռ. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶ

Երիտասարդ դաշնակաճարուճի Օր. Ճամպազ, 26 յունիսին, *Association Léopold-Rellan*ի կողմէ ստա-ցաւ ուսուցչի վկայագիր, ի վար-ձատրութիւն իր կարողութեան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակցողներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

Եռեւ նայեցաւ. փորձեց յիշել թէ ո՞ւր էր տեսած զայն... Չկրցա՛ւ։ Կրկին եռեւ դարձաւ։ Գլուխը դար-ձուցեր էր եւ՛ Աստղիկ... Ու ծերա-նուհին ճանչցաւ զայն... Ժամացոյցի կափարիչին եռեւի աղջիկն էր... այդ...

Աստղիկ երբ դպրոցի սրահէն ներս մտաւ, Սուրէն առանձին էր։ Յառաջացաւ վարանքով ու երկչոտ։ Ցուցումը դեռ կ'այրէր իր հոգին, ու սիրտը չէր դադրեր ուժգնօրէն տրոփելէ։ Սրսփուք մը զգաց՝ մեղ-մէ։ լռութիւն մը կը տիրեց սրահին մէջ։ մի՛շտ այն հեռաւոր օրուան նման, երբ Սուրէն օրապահ էր ու Աստղիկ բարձրացեր էր վեր՝ Նազա-րէն գանգատելու...

Աւելի յառաջացաւ։ Սուրէն սե-ղանին վրայ եռած՝ տոմսերը կարգի կը դնէր։ Ոտնաձայնը լսեց ու գլու-խը բարձրացուց, տեսնելով Աստղիկը, ընդոստ ոտքի ելաւ։ Յառաջանալ ուզեց. կեցաւ։ Անոր սլացիկ հասա-կը, թեթեւ ու սահադնաց քայլերը, նուրբ ու թափանցիկ զգեստին շր-ջինը, եւ մթագնող, յուզական փայ-լը սեւորակայ աչ. բիբերուն, կր-կին խռովեցին զինքը։ Հաճելի ու հոգեպարար ջերմութեամբ մը լեցւ-ուեցաւ մարմինը։ Մանաւանդ որ, այս հանդիպումը, իր վերադարձէն ի վեր, առաջին ազատ հանդիպումն էր՝ ոտնաձայներէ ու ակնարկներէ հեռու։

Աստղիկ մօտեցաւ ու ձեռք տուաւ։ Կը դողար։ Կը դողային։ Ու երկուքն ալ գիրար բարեւեցին դրեթէ չըն-չուն եւ փորձանաւոր յուզումով մը, որ անզգացանալ չի տար՝ ձեռքի հպումի փնտռուա՛ծ հաճոյքին՝ հպած վայրկեանին...։ Սուրէն չէր սպասեր անոր։ Կը փափաքէր որ գար, ան-անշուշտ։ Բայց, գիտէր,-Տէր Մեսրո-պի տունը, լսեր էր թէ տէր Գէորգը խօսած է մօտակայ նշանտուքի մը մասին...

— Կ'երեւի դեռ կանուխ է — յըն-չաց Աստղիկ։

= Այո՛, թերեւս կ'ուզէիք աւելի ուշ եկած ըլլալ։

— Ո՛չ...

Եւ, իրարու նայեցան։

Տեսա՛ն զիրար...

Ու Սուրէն զգա՛ց, որ Աստղիկ ջերմ ու բաբախուն բան մը դրաւ այդ հոյեին մէջ։ Պահը հրապուրիչ էր եւ քաղցր՝ երկուքին ալ համար։ Որքան հզօրապէս ցանկացեր էր, Աստղիկ, ըլլալ առանձին ինչպէս այժմ էր արդէն, գոնէ քանի մը րո-պէով, այս անուանական, զրաւիլ ու զգայուն տղուն հետ։

Ու հիմա եկեր էր զգզգանքով։ Ցուցումով մը, որ կը մղէ ու կը վա-նէ, միանգամայն։ Միջոցի մը նը-ման, որ ծաղիկին կը յօրի ու կը թափ՝ առաւելէ մը առաջ սահելի...

Ցանկարծ, եռեւ նայեցաւ։ Սար-սափ մը կար աչքերուն մէջ։ Նայե-ցաւ եւ՛ Սուրէնին։ Ի՛նչ, ի՛նչ կար աչքերուն մէջ...։ Խօսիլ ուզեց։ Ու-զեց ըսել թէ քիչ առաջ... Ու չկր-ցա՛ւ։ Սուրէն կը նայէր ոտքի՝ տար-տամ ու խռով, նման այն հեռաւոր օրուան, երբ...

Եւ ահա նոյն սրահին մէջ էին երկուքը։ տարիներու երկարատե՛ւ, հեռացնող ու քաղցր յիշատակներէ վերջ, խորունկ ու լուռ տագնապներէ յետոյ, երբ պատանեկութենէն եկող յուզում մը արշալոյսէ արշա-լոյս կը կաթկթի տրտմութեան ամ-պէն ու կ'աճեցնէ սիրոյ առաջին սերմը...։ Ու ծիլը կը սկսի։ Ծոցունը ծայր կուտայ։ Հասա՛կ կը նետէ ա-ղաղող զգայնութենէ մը սնուցուած, եւ կը բողբոջի, կը լեցուի, կը ծաղ-կի...

Ցետոյ, հովեր կուգան։ Ծոցունը կը ճկի։ Կը հակէ գլուխը վար՝ մեծ ու անդիմադրելի թախիծով մը ծանրաբեռնուած, բայց սպասո՛ւն արեւազին, որ պիտի գայ, պիտի գա՛յ, անպայման...

Փաղաքը հանդիպած «Հովէն» ե-կած ցօղունն էր հիմա՝ սրահին մէջ։ Ռոզուած էր ու կը դողար դեռ։ Դեռ կը վարանէր։ Աստղիկ աւելի տժ-գունեցաւ, երբ նկատեց որ Սուրէն տամսերը կը մէկդիզէր, ու ենթա-դրեց թէ դուրս ելլել կ'ուզէ...։ Ու-շադրօրէն նայեցաւ անոր։ Վերապահ ու անընտել բան մը կար Սուրէնի աչքերուն մէջ։ Ցիշեց փողոցը... Աղջիկը որ կուգար հովի նման... «Հովն մըն ալ ան՝ որ ճկեր էր իր սիրոյ ցօղունը... Ու կասկածը չեղ-տուեցաւ։ «Կ'երեւի գիտէ թէ եկած է» մտածեց...

«Անշուշտ, Աստղիկ գիտէ թէ Ցա-կոբը...», կը մտածէր Սուրէն, նո՛յն պահուն։ Բայց, որչափ ուզէր զգաց-նել իր ներքին վշտահաութիւնն։Ուզեց հպա՛րտ ըլլալ։ Անտարբերալ։ Չի-մացնել, նոյն իսկ, թէ տագնապած էր այդ լուրէն։ Ընդհակառակն, ըն-պէտական խռովքէն վերջ, փորձեց ինքնամփոփուիլ։ Ըլլալ սա՛ռն ու այնպէս մը ձեւացնել թէ կը խօսէր Աստղիկի հետ պարզ ծանօթի մը նման...։ Բայց, ձայնը չհաղորդեց գողդողալէ։ Խօս՞վք մըն էր։ Տրամա-թի՞ւն։ Խորտակուիլ սկսող երազի մը ճարճատի՞ւնը...։ Ո՛վ գիտէ։ Ճար-ճատող հպարտութիւն մը, թերեւս...

Եւ, արագօրէն ժողվեց տետրակները եւս։ Դրաւ սեղանին անկիւնը։ Ցե-տոյ, դառնալով Աստղիկին,

— Կը ներէք, — ըսաւ — կուզամ քիչ յետոյ...

Քարացաւ Աստղիկ։ Կ'երթա՛ր...։ Կ'երթար՝ զինքը ձգելով հոն, երբ ինք թողած էր իր տունը իր հարն՝ այս հանդիպումին ստորադասելով զայն...։ Մինչ Սուրէն կ'ուզէր մեկ-նիլ։ Ո՞ւր։ Ցո՛ւն։ Միաա՞ն...

= Կը մեկնի՞ք, — յընչաց։

— Կը տեսնէ՛ք։ չէ՞։

Եւ սակայն, Սուրէն, անդրադառ-նալով իր ձայնին սառն չեշտին, անմիջապէս աւելցուց.

— Եկողներ կ'ըլլան. թերեւս ան-պատեհ է ձեզի համար...

= Ձեզի՝ համար, թէ ինծի...

— Ո՛չ, ձեզի համար...

= Ինծի՞... Սրբի՛ք...

— Ինչպէ՞ս թէ...

= Որրեք, ի հարկէ... Ես ու դուք՝ ի՞նչ կայ անբնական ու անպատեհ... այս սրահին մէջ... ուրիշ առթիւ չէ՞նք եղեր միթէ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

յրտեսութեան մեծ կազմակերպութիւն մը: 10ի չափ անձեր ձերբակալուեցան եւ անոնց բնակարաններուն մէջ գտնուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր՝ որոնք Ռուսիա պիտի ղրկուէին:

Ռումանիոյ ու չ-յարձակման դաշինքը

Ժընեւէն առնուած լուրերու համաձայն, ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման մասին Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչները չեն կրցած գտնել բանաձեւ մը՝ որ թոյլ տայ շարունակել բանակցութիւնները: Այս ձգձգումները նկատի ունենալով, լեհական կառավարութիւնը որոշեր է առանց սպասելու ռումանական ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման, Ռուսիոյ հետ կնքել նման դաշնագիր մը:

Այս առթիւ ռումէն թերթերը խիստ դիտողութիւններ կ'ուղղեն Լեհաստանի հասցէին:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Փրուսիական կառավարութիւնը քննել յետոյ ընկերվարական Ֆորվէրց թերթը դադրեցնելու մասին կեդրոնի կառավարութեան կողմէ փոխանցուած թղթածրարը, որոշեց ընթացք չտալ պահանջին:

Փրուսիոյ ներքին նախարարը Սէվըրինկ, երկար նամակի մը մէջ կը բացատրէ այս որոշման դրդապատճառները.

— Ընդունելով-մէկտեղ որ կ'ըսէ այդ թերթին կողմէ վարչապետին եւ կառավարութեան դէմ ուղղուած յարձակումները խիստ են, պէտք է ընդունիլ նաեւ թէ անոնք ներշնչուած են տարակայական եւ ազգային նկատումներէ, եւ կը ձգտին մանաւանդ պաշտպանել Գերման ժողովուրդին ներքին միութիւնը, երբ այս պահուան կը պայքարի իր արտաքին ազատութեան համար:

Անգլօ-իրլանտական վէճը

Անգլիոյ գաղթային նախարարը խորհրդարանին մէջ յայտնեց թէ Իրլանտա չէ կատարած կալուածական տարեվճարը եւ հաստատեց թէ, երկուշաբթի օր, խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որ իրլանտական ներածումները կ'ենթարկէ մասնաւոր մաքսատուրքի: Առով Անգլիոյ պետական գանձը պիտի կրնայ գոցել բացը՝ որ առաջ կուգայ այդ պատճառով:

Իրլանտա, յայտարարեց գաղթային նախարարը, ոչ միայն Անգլիոյ կը պարտի հողերու գնման փոխարժէքը, այլեւ ուրիշ պարտքեր եւ եթէ ատոնք չվճարուին, Անգլիա պիտի ունենայ 5 միլիոն ստերլինի բաց մը՝ ամբողջ տարուան համար:

Այն յայտարարութիւնը թէ կառավարութիւնը մտադրած է տնտեսական փոխ վրէժի դիմել հանդէպ Իրլանտայի, ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ երեսփոխանական ժողովին կողմէ:

Իրլանտայի ներածումները դէպի Անգլիա, կը հասնին տարեկան մօտ 30,000,000 ստերլինի: Անգլիոյ այս որոշման մասին, Իրլանտայի կառավարութիւնը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Տէ Վալերայի նախագահութեամբ:

Խորհրդային բանակին ուժը

Խորհրդային պատերազմական գործավարը Վորոշիլով՝ ամէն անգամ որ առիթը ներկայանայ՝ չի թերանար փառաբանել կարմիր բանակի դասակարգային հանգամանքը եւ անոր ամբողջ ջանքը կը ձգտի զարգացնել անոր յեղափոխական նկարագիրը:

Այս մասին, Մոսկուայի պատերազմական գերագոյն խորհուրդին պաշտօնաթերթը «Կրասնայա Զվեզտա», գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ պրոլետարական ծագում ունեցող ուսանող – սպաներու քաղաքական որակը:

Ըստ բոլշեւիկեան թերթին, գիւղական վարժարաններն ընդունուած երկրագործական եւ ճարտարագործական բանուորներու թիւը բարձրացած է 56էն 67 առ 100ի. մինչ գիւղացիներունը իջած է 34էն 24,2 առ 100ի. ինչ որ կը նշանակէ թէ գիւղական տարրը զգալի կերպով կը նուազի բանակին մէջ:

Գալով կրթութեան, միջնակարգ կրթութիւն ստացած երիտասարդներու թիւը կը ներկայացնէ 20,1 առ 100ի համեմատութիւն մը: Բայց միայն նախնական կրթութիւն ստացած երիտասարդներու թիւը իջած է 85էն 70,7 առ 100ի:

Այս քաղաքական արդիւնքները գոհունակութեամբ արձանագրելով մէկտեղ՝ բոլշեւիկեան թերթը պարտք կը զգայ դիտել տալու թէ «տկար կողմը կը մնայ միշտ կրթութեան միջին աստիճանը, զոր յոյս չկայ մօտ ատենէն բարձրացած տեսնելու»:

Ց. Հ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէնայսօր Շաբաթ իրիկուն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ արուարձանի եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Ազբիւր Սերոբ, Վռամեան, Ակնունի, Համազասպ, ընկ. Կարօ, Ջաւարեան, Վրէժ եւ Աստուածատուր կոմիտէներն ու խումբերը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ, հաւաքատեղին նամակով կը տեղեկացուի վարչութիւններուն:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի բոլոր խումբերու՝ Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Գուկունեան, Մարզպետ եւ Անդրանիկ խումբի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. նախկին Դրագարանի սրահին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը այս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրագարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Գուլ. Օտտոյի եւ Սէն Լուի Գաւ. Միութեան բոլոր անդամները, վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼՈՒԱՐԻ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Ս. Թ'էթէյնի Ս. Շամոնի եւ Տրկուանի պատգամաւորները վաղը Կիրակի ժամը 3.30ին, ընկ. Մ. Թորոսեանի բնակարանը:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ենթակոմիտէի ընկերները խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Դուրեան Դրագարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով: Կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ:

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 131 rue Fbg. du Templeի սրճարանը, մէթրօ Պէլվիլ: Օրակարգ՝ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Անդամ եւ ոչ-անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Ե. Սրբու. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ ու անդամուհիները, ինչպէս նաեւ Բիւրակն երգչախումբի անդամ ու անդամուհիները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբի մէջ: Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեան՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, թրքական՝ բանակին մէջ սպայի պաշտօնով: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Աբիսողոմ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

Նոր յատուկ մօթէօրներ

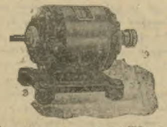

1/16 ձիու ուժ մօթէօր եւ բէնածոն 300 ֆրանք
1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ ջատատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեամբ վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը:

HOVHANESSIAN Ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5:

ՆԷՕՅԷԻ ՍԻՒՌ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Գաւաստը Պուլոնիի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10-15,000 Ֆր., 5 փիէս 15-20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու: Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ: Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Գօբա): Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), հեռաձայն՝ Marcadet 56-63: Փափաքողներու կը ղրկուի չէնքին պատկերազարդ գրքոյկը:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

Բ Ո Թ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Եւ նա ինձ պատասխանեց. «Մենք սառում ենք եպիսկոպոսներին, նրանք բոլորն էլ սուտխօս են, բայց սիրում ենք սրբազան Մօնտանէլլիին. նա երբեք սուտ չէ խօսած ու չէ գործած անիրաւութիւն»:

—Զարմա՛նք. — բացագանչեց Ջեմմա գրեթէ ինքնիրեն. — իսկ ինչը գիտէ՞ք թէ ժողովուրդը ի՛նչ է մտածում իր մասին:

— Ինչո՞ւ պիտի չգիտենայ: Միթէ ժողովրդի ասածը ճիշդ չէ՞:

— Ճիշդ չէ:

— Ինչի՞ց գիտէք:

— Իրենից:

— Ի՞նչն է ասել ձեզ. Մօնտանէլլի՞ն: Ձեզ հասկանում:

Կինը թափ տուեց ճակտին ընկած մազերը ու զարմաւ խօսակցին: Ու նորից կանգ առաւ: Ջեմմա նորից յենուեց վանդակին ու ինչ որ գծում էր գետնին հովանոցի ծայրով:

— Ձեզարէ, մենք այսպէս մօտիկ բարեկամներ ենք, իսկ ես մինչեւ այժմ դեռ չեմ պատմել ձեզ հանգամանօրէն Արթուրի պատմութիւնը:

— Եւ պէտք էլ չէ, սիրելիս — արագ ընդհատեց Ջեմման: — Ես գիտեմ բոլորը:

— Ձեզ պատմել է Ճիովաննի՞ն:

— Այո, մեռնելիս. մի գիշեր երբ մօտը հսկում էի: Ջեմմա, սիրելիս, լաւ է ճշմարիտը գիտենաս, քանի որ մի անգամ խօսք է բացուել արդէն: Նա ասում էր, որ այդ ծանր պատմութիւնը ձեզ տանջում է ընդմիշտ, եւ խնդրում էր, որ մի բարի ընկեր լինեմ լինեմ ձեզ համար ու հեռացնեմ ձեր հոգին անցեալի մտածմունքից: Ես աշխատեցի, սիրելիս, ինչ կարող էի, բայց երեւի ապարդիւն:

— Գիտեմ որ դուք միշտ մի ճշմարիտ ընկեր էք եղել. — պատասխանեց Ջեմմա մեղմօրէն, մի վայրկեան աչքերը բարձրացնելով. — եւ առանց ձեր բարեկամութեան իմ վիճակս շատ վատ կը լինէր: Իսկ սրբազան Մօնտանէլլիի մասին ուրեմն ոչինչ չէ՞ ասել:

— Ես չգիտէի, որ նա էլ այս գործում խառն է: Ճիովաննին ինձ պատմել է միայն մատնիչի պատմութիւնը, այլ եւ թէ...

— Այլ եւ թէ ինչպէս ես խփեցի Արթուրին ու նա գնաց խեղդուեց: Այն ժամանակ ես կը պատմեմ ձեզ հիմա Մօնտանէլլիի մասին:

Նրանք վերադարձան դէպի կամուրջը, որի վրայով պէտք է անց կենար կարդինալի կառքը: Ջեմմա խօսելիս յամառ նայում էր ջրին:

— Այն ժամանակ Մօնտանէլլին կանոնիկ էր ու Պիզայի հոգեւոր ճեմարանի տեսուչը: Նա փիլիսոփայութեան դասեր էր տալիս Արթուրին ու պարապում էր նրան որ համալսարան մտնի: Նրանք ջերմ կապուած էին իրար, ու աւելի սիրող ընկերների էին նման քան ուսուցչի ու աշակերտի: Արթուր յարգանքով էր նայում Մօնտանէլլիի կոխած հողին անգամ: Յիշում եմ ինչպէս մի անգամ նա ինձ ասաց, թէ կը գնար ջուրը կ'ընկնէր, եթէ յանկարծ իր պատրէին կորցնելու լինէր. նա այդպէս էր անուանում Մօնտանէլլիին: Յետոյ մէջ ընկաւ այդ լրտեսի պատմութիւնը, որը արդէն գիտէք: Յաջորդ օրը հայրս ու Բերտէնները, այսինքն հօր կողմից Արթուրի եղբայրները որ զզուելի մարդիկ էին, ամբողջ օրը ման էին գալիս նրա դիակը Դարսէնում, իսկ ես նստած սենեակումս մտածում էի եղածի վրայ:

Մի վայրկեան լուռ առաւ ու շարունակեց.

— Ուշ գիշերին հայրս սենեակս մտաւ ու ասաց «Ջեմմա, զաւակս, ցած իջիր, մի մարդ է եկել, քեզ տեսնել է ուզում»: Ցածը ընդունարանում բազմոցը մի ուսանող էր, մեր խումբի անդամներից մէկը: Սաստիկ դունատ էր ու դողում էր ամբողջ մարմնով: Նա յայտնեց ինձ, որ Ճիովաննին նորից գրել էր բանտից թէ տեղեկացել է բանտապանից ճշմարտութիւնը թէ ինչպէս Կարդին խաբել էր Արթուրին խոստովանութեան ժամանակ: Ուսանողը աւելացրեց. «Լաւ է որ գոնէ իմացանք նրա անմեղ լինելը»: Հայրս բռնեց ձեռքիցս եւ աշխատում էր մխիթարելու. նա այն ժամանակ դեռ չէր իմանում, որ ես խփել էի Արթուրին: Վերադարձայ սենեակս ու նստեցի միայնակ ամբողջ գիշերը: Առաւօտեան հայրս Բերտէնների հետ գնաց նաւահանգստի ատազանում մի հետք որոնելու: Ամէնքն էլ յոյս ունէին, որ դիակը կը գտնեն:

— Բայց չգտա՞ն, չէ՞:

— Ո՛չ. երեւի հոսանքը ծովն էր քշել: Սենեակումս նստած էի միայնակ, երբ սպասուհին յայտնեց թէ մի «զբօսաշրջութիւն հայրս եկաւ հիմա», ինքը ասաց որ հայրս նաւարաններում է ու նա էլ գնաց: Ես հասկացայ, որ դա Մօնտանէլլին էր լինելու, վազեցի ետեւից ու գտայ մօտ վրայ հասայ: «Հայր Մօնտանէլլի, ձեզ հետ խօսել եմ ուզում»: Նա կանգ առաւ ու լուռ սպասեց դրան: Ա՛խ, Ձեզարէ, եթէ դուք նրա դէմքը տեսնէիք. ամբողջ ամիսներով հալածում էր ինձ վերջը: «Ես դոկտոր Վարրէնի աղջիկն եմ, ասացի, եւ եկել եմ ձեզ յայտնելու, որ Արթուրին ես սպանեցի»: Ու պատմեցի նրան բոլորը, իսկ նա կանգնած քարի պէս անշարժ լսում էր ինձ, մինչեւ որ վերջացրի. յետոյ ասաց. «Հանգստացէք, զաւակս. Արթուրին սպանողը դուք չէք, ես եմ: Ես խաբեցի նրան ու նա բացաւ խաբէութիւնը»:

Այդ խօսքերով շուռ եկաւ ու գնաց, առանց ոչինչ աւելացնելու:

— Է՛, իսկ յետո՞յ:

— Չգիտեմ, թէ ինչ եղաւ վերջը: Նոյն երեկոյեան ինձ պատմեցին, որ նա փողոցում կաթուած էր ստացել ու տարել էին նաւարանների մօտ մի տուն: Ահա բոլորը ինչ որ գիտեմ: Հայրս ամենայն զօրով ունէր դէպի ինձ եւ արաւ ամէն բան, ինչ որ կարող էր: Երբ պատմեցի նրան եղելութիւնը, նա իսկոյն թողեց իր գործը ու անմիջապէս փոխադրեց ինձ Անգլիա, որպէս զի ոչինչ այլ եւս ինձ անցեալը չյիշեցնէ: Վախենում էր, որ ես էլ ջուրը կ'ընկնեմ: Եւ իսկապէս այդ ժամանակ շատ էի մօտիկ այդ մտքին: Բայց քիչ յետոյ հայրս հիւանդացաւ, զուրս եկաւ որ քաղցկեղ է ու ես ստիպուած էի խելքս գլուխս հաւաքելու, ինձնից զատ ուրիշ խնամող չունէր:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameсme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԲ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ 1932

3 JUILLET 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1922

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Յունիս 29ին քաշուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը հաւանութիւն յայտնած է Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելուն:

Ուրեմն, Թուրքիան Ժընեւ կուգայ, ու անոր հետ՝ Հայկական Հարցն ալ Ժընեւ կ'երթայ: Այսպիսով, դիւանագիտական պայքարի նոր հորիզոն մը կը բացուի, ուր Հայերը եւ Թուրքերը դէմ դէմի պիտի գան երրորդ ուժի մը ներկայութեան, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնն է:

Ամէնէն առաջ ըսենք թէ մենք հաւատք չունինք դիւանագիտական աշխարհին վրայ, ուր սեփական շահերը կը գերադասուին բոլոր տեսակի արդարութիւններէն, ու տկարը կը մատնուի անուշադրութեան: Այդ գիտակցութիւնն ունի հայ ժողովուրդը, ու լաւ է, որ այս պարագային ալ նոյն գիտակցութեամբ ներկայանայ Ժընեւ:

Ազգային ազատագրութեան խնդիրը կը լուծուի պայքարի բազմաթիւ ճակատներուն վրայ: Մենք գիտենք, ու հայ ժողովուրդը գիտէ որ կազմակերպուած բազուկն է գերագոյն միջոցն ազգային ազատագրութեան, սակայն դիւանագիտական ճակատն ալ կայ ու միշտ կը մնայ միջոցներէն մէկը՝ պայքարը շարունակելու համար:

Թուրքերը Ժընեւ եկած միջոցին՝ իրենց դէմ պիտի գտնեն հայկական պահանջները, ու այս անգամ պայքարը պիտի մղուի դիւանագիտական գետնին վրայ: Հայկական պատասխանատու շրջանակները, առանց ընկրկելու, պէտք է լծուին այդ պայքարին: Այս ալ խոշոր թեւերէն մէկն է այն ընդհանուր ճակատին, որ կ'երկարաձգուի Հայութեան եւ Թրքութեան միջեւ, եւ պէտք չէ թողնել, որ Թուրքերն այդ ճակատէն սպրդելով անցնին, առանց դիմադրութեան:

Հայերը ի՞նչ կը պահանջեն, եւ խնդիրն ի՞նչպէս կը ներկայանայ դիւանագիտական սեղանին:

Հայոց պահանջները կը հիմնաւորուին միջազգային բոլոր այն փաստաթուղթերով, որոնք կը ճանչնան հայկական իրաւունքները Թրքական տիրապետութեան տակ գտնուած Հայաստանի վրայ: Այդ փաստաթուղթերը բազմաթիւ են: Բայց ամէնէն կարեւորը Սեւրի դաշնագիրն է, ստորագրուած տասնեակ մը պետութիւններու, Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Թրքական կառավարութեան կողմէ:

Հայերն, ուրեմն, հրապարակ կուգան իրենց ամբողջական իրաւունքը պահանջելու Թուրքիայէն: Ազգերու Դաշնակցութիւնը վերին հսկողն է կնքուած դաշնագիրներու պահպանման, բայց կարող է առարկել թէ Ազգաժողովը յատուկ պարտաւորութիւններ չունի Սեւրի դաշնագրին վերաբերմամբ, իսկ Թուրքերը կարող են 1922ի Լօզանի դաշնագիրն առաջ քշել, Սեւրի պարտաւորութիւնները ջնջուած նկատելով: Այս պարագային, հայկական Հարցը իր ամբողջական վիճակէն դուրս կուգայ եւ կը մտնէ այն աստիճանին մէջ, որ աստիճանով Ազգերու Դաշնակցութեան ստանձնած յանձնառութիւնները կը պարտաւորեցնեն:

Արդ, հայութիւնը, այս սահմանափակ ձեւին մէջ իսկ — Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտօնական այնպիսի խոստումներ ունի, որ կարող է լաւագոյն կերպով պաշտպանել իր իրաւունքները եւ պահանջել, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որպէս իրաւարար Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ, իր նախորդ որոշումները յարգէ եւ յարգել տայ Թուրքիոյ:

Քանի մը խօսք Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնառութիւններու մասին:

1.— 1921ին Ազգերու Դաշնակցութիւնը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կ'ընդունէր Հայկական Օջախի մը հիմնումը Թրքական Հայաստանի մէջ, ամբողջովին անկախ՝ Թրքական հովանաւորութենէն:

2.— 1922ին, նոյն հարցը քննուեցաւ եւ բանաձեւն իր ամբողջութեան մէջ վաւերացուեցաւ:

3.— Լօզանի դաշնագրէն յետոյ, 1923ին եւ 1924ին, Ազգերու Դաշնակցութիւնը կրկին անդրադառնալով Հայկական Հարցին եւ նկատի առնելով 700,000էն աւելի ցրուած հայութեան տեղաւորումը, միշտ հաստատակամօրէն կանգնեցաւ իր 1921ի եւ 1922ի որոշումներուն վրայ:

Ինչպէս կը տեսնէք, Ազգերու Դաշնակցութիւնը որոշ յանձնառութիւններ ստանձնած է հանդէպ Հայերու: Եթէ ժամանակին զինուորական ուժով չկրցաւ արժեցնել իր որոշումները, միջազգային զօրաբանակ մը չունենալուն պատճառով, եւ եթէ Թուրքին խօսք չկրցաւ հասկցնել դիւանագիտական ճանապարհով, որովհետեւ ան անդամ չէր Ազգերու Դաշնակցութեան, այսօր, երբ Թուրքիան կ'ուզէ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, երբ Ազգաժողովը պարտաւորութիւններ պիտի ստանձնէ իր նորեկ անդամին հանդէպ, կրնայ եւ պարտաւոր է լուծում մը տալ այն պարտաւորութիւններուն որ ստանձնած է նաեւ հանդէպ հայ ժողովուրդի, որ թէեւ տեղ չունի Ազգաժողովին մէջ, բայց կանգնած է անոր դռներուն առջեւ:

Հայկական Հարցը իր ամբողջական ծաւալով, Հայկական Հարցը Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումներու սահմանին մէջ, ու հայ ժողովուրդը, որպէս փոքրամասնութիւն մը, իր լքեալ գոյքերու խնդրով, իր մարդկային տարրական իրաւունքներով ջրաղացի ծանր քար մըն է կախուած Ազգերու Դաշնակցութեան վզէն, եւ Թուրք ազգի վզէն: Անկէ ազատում չկայ, մինչեւ որ անոր տարրական իրաւունքները չյարգուին:

Դիւանագիտական այս պայքարը վերջինը չէ, այլ ըստ մեզ նոր կը սկսի, բոլորովին նոր թափով, գործունէութեան նոր եղանակով: Մենք, Հայերս այս անգամ Ժընեւ կ'երթանք շատ տկար՝ մեր բազուկով, բայց կ'երթանք ոչ թէ որպէս խնդրարկու, այլ հոն կ'երթանք, որպէս մշտատեւ փորձանք մը, որ արդարութեան ձայնը կը ներկայացնէ Ազգերու Իրաւարար Ատեանին առջեւ:

Ու այս պայքարը, եթէ այս տարի արդիւնք մը չտայ, պիտի կրկնուի ամէն տարի, ու ամէն անգամ, երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր նիստերը գումարէ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներու ներկայութեան:

Հայկական Հարցը Ժընեւի մէջ, յետ այսու, պիտի դառնայ Նոր Տանցիկ մը, ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱՆՑԻԿԸ, աշխարհի խիղճը խռովելու:

Ազգերու Դաշնակցութեան մաս կազմող 54 պետութիւններու սահմանին մէջ, այսօր 700,000 հայութիւն մը կայ, որ ամենօրեայ խռովք դարձած է, ու եթէ այդ խռովքը կազմակերպուած ձեւով ներկայանայ Ժընեւ, իր ամենօրեայ ծանրութեամբ պիտի ճնշէ քաղաքական մթնոլորտին վրայ, գոնէ համոզելու բոլորը, մանաւանդ Թուրքերը, թէ առանց Հայ ժողովուրդի խաղաղութեան՝ Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնն անկարելի է:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԱՀՆ ՈՒ ՎՆԱՍԸ

Խորհրդային Միութեան տնտեսական քաղաքականութեան մէջ, սկիզբէն ի վեր որդեգրուած է «գեղեցիկ» ձեւ մը հաշուեկշիռներ ներկայացնելու: Ինչ որ կայ ու կը մնայ՝ շահ կը նկատուի, հարիւրին հարիւր: Վնասները հաշուի մէջ չեն մտներ: Այդ վնասները կը նկատուին անհրաժեշտ կորուստ, — բարոյական օգուտ՝ յեղափոխական ոգիներուն համար: Վերջին հաշուով, անոնցմէ կորուստները կ'անցնին բոլշեւիկեան յաղթանակի ցուցակին մէջ:

Հայաստանն ալ կ'ընթանայ նոյն ճանապարհով, որպէս անբաժան մասնիկը Խորհրդային Միութեան:

Ու ինչ որ կը մնայ հողին երեսը, մեր խեղճուկ հայրենիքին մէջ, գերագոյն շահ մը կը նկատուի: Ու հայ ժողովուրդը, ոտնակոխուած՝ փառք կուտայ Աստուծոյ, որ այսքանն ալ մնացած է. — տակաւին կը շնչէ, հեռուապար՝ «շինարարութիւնն իր գագաթնակէտին հասած է»:

— «Կեցցէ՜... կեցցէ՜...»

Լաւ. բայց անողոք թիւերն աւելի նշանակութիւն ունին առնելիք — տալիքի խնդիրներուն մէջ, քան հազարաւոր ճառերը:

Քիչ մըն ալ ելքի թիւերուն ուշադրութիւն դարձնենք:

1930ին եւ 1931ին, միայն երկու տարուան ընթացքին, երբ գիւղական տնտեսութիւններու համայնացումով աշխարհը զարմացուցին, Ռուսաստանը կորսնցուց 2 միլիոն փութ ցորեն, 4 միլիոն ձի, 16 միլիոն եղջիւրաւոր անասուն, 30 միլիոն ոչխար, 12 միլիոն խոզ. այսինքն Ռուսաստանի ամբողջ անասուններու 25 առ 100ը: (Այս թիւերը կ'առնենք Ս. Դեմոկրատ կուսակցութեան յայտնի պարագլուխ Ա. Աբրամովիչի կարդացած բանախօսութենէն, որ զետեղուած է «Պօսլէտնի Նովօսթի» թերթին մէջ, թիւ 4085):

— «Կեցցէ՜... Կեցցէ՜...»:

Իսկ Հայաստանի կորուստները աւելի բարձր համեմատութիւններ ունին, — անասուններու 30 առ հարիւրը կոտորուած է: Ու գիւղատնտեսական բոլոր ճիւղերը 40 առ հարիւր կորուստներ ունեցած են համայնացման խելագար քաղաքականութեամբ:

Բայց... տակաւին գիւղեր կան Հայաստանի մէջ, որ կը ծխան, եզներ ու կովեր կան հայ հողին վրայ, որ կ'արածեն, փոշոտ փողոցներ կան, որ կը վերանորոգուին: Այո՛, այո՛, դրամ կը ստացուի Մոսկուայէն՝ Հայաստանը վերաշինելու համար: Ալ ի՞նչ կ'ուզենք, փող կուտան Հայաստանին: Ո՞վ պիտի տար այդքան գումար...

Ու ոչ ոք հաշիւ չըներ, տեսնելու որ Հայաստանը այս չորս տարիներու խելագար քաղաքականութեամբ՝ իր կանխիկ ունեցածէն ո՛րքան վնասած է, ո՛րքան տասը տարիներու ընթացքին չէ ստացած պետական պիւտճէէն:

«Շինարարութիւնը» կը շարունակուի:

Բոլշեւիկեան հաշուեկշիռ: Արտասահմանեան ջրոտ ուղեղներ:

Միշտ «փառք Աստուծոյ» մնացորդին համար...

ԲԻՎԱՐԷՑ

Ներգաղթի
Դ. կարաւանին մեկնումը

— :-: —

«Հորիզոն» կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ ներգաղթի 4րդ կարաւանի մասին, որ արդէն մեկնած պէտք է ըլլայ:

Ներգաղթի 4րդ կարաւանի փոխադրութեան համար տրամադրուած է [illegible] նաւը:

Դ-րդ կարաւանի մաս կը կազմեն Աթէնքէն, Կորնթոսէն, Փաթրասէն, Սելանիկէն, Սէրէզէն եւ Տրամայէն գաղթականներ:

ա) Ներգաղթողները իրենց մօտ պէտք է ունենան միայն այն իրերը որոնք անհրաժեշտ են նաւուն մէջ Փիրէայէն մինչեւ Պաթում: Ինչպէս օրինակ՝ ուտելիք, անկողին, իսկ այն ամէն իրերը որոնք ճանապարհին չպիտի գործածուին, պիտի իջեցուին նաւուն ամբարը եւ առանց բացառութեան: Ուստի այդ կարգի իրերը լաւ կերպով ծրարուին եւ մեկնողին անունը, մականունը եւ իր կարգաթիւը յստակ կերպով պէտք է գրուին ծրարներուն վրայ:

բ) Կարգապահութեան եւ մաքրութեան հսկելու համար ընտրուած է 6 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որուն տրուած հրահանգներուն պէտք է անսալ. գործադրել ընդդիմացողները Պաթումի մէջ կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅՈՑ ՀԵՏ

Դամասկոսի «Էլիֆ Բաա» թերթը Լիբանանի սահմանադրութեան բարեփոխութեան մասին խօսելով կը յայտարարէ որ արդէն կատարուած են հետեւեալ բարեփոխութիւնները.

1.— Հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուի չորս տարուան համար եւ նախագահը վերընտրելի չի կրնար ըլլալ:

2.— Երեք նախարարութիւններ միայն գոյութիւն ունենան:

3.— Դահլիճը պատասխանատու պիտի ըլլայ Հանրապետութեան նախագահին, միայն պետութեան խնդիրը պիտի ենթարկուի երեսփոխանական ժողովի վաւերացումին, եթէ ժողովը չվաւերացնէ դահլիճը կ'իյնայ:

4.— Հանր. նախագահը իրաւունք ունի լուծելու ժողովը:

5.— Երեսփոխաններու ընդհ. թիւը 80 պիտի ըլլայ, որոնց մէջ պիտի գտնուին բոլոր համայնքներու ներկայացուցիչները: Կառավարութեան կողմէ նշանակելի երեսփոխաններ չպիտի գտնուին ժողովին մէջ:

6.— Ընտրութիւնները պիտի ըլլան ուղղակի, մէկ աստիճանի վրայ:

7.— Առժամեայ կառավարութեանց պետերու կողմէ ցարդ տրուած որոշումները միմիայն մարզպանը կրնայ փոխել:

Այս կէտերը գրելէ վերջ «Էլիֆ Բաա» կ'աւելցնէ որ մարզպանութիւնը եւ տեղական կառավարութիւնը արդէն հայ պետերու հետ սկսած են բանակցութեան. Հայերէ առնուելիք երեսփոխաններու շուրջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ
Մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Ազգերու Դաշնակցութիւնը՝ բացառիկ եւ լիակատար նիստի մը մէջ, զբաղեցաւ Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրով՝ գործակցելու համար «ազնիւ դատ»ին: Այս մասին, «Մաթէն»ի թղթակիցը կը հեռաձայնէ.

— Սովորութիւնը այդ չէ: Դաշինքը կը նախատեսէ որոշ խնդրանք մը այն պետութեան կողմէ, որ կը փափաքի մտնել մեծ շրջանակին մէջ: Զանց առնուեցաւ եւ պարզ է թէ, գործը կը պատրաստուէր արդէն՝ քանի մը շաբաթներէ ի վեր, քանի որ Էնկիւրիի ժողովը կրցաւ, առաջուց իր պատասխանը տալ հրաւէրի մը, որ դեռ ճամբայ չէր հանուած: Յուզիչ կողմն այն է որ, Յունաստան, ամէն գնով ուզեց՝ հինգ դարու թշնամիի մը այս միջազգային մկրտութեան մէջ՝ կնքամօր դեր կատարել: Առաջին ակնարկով՝ կարելի չէր, որովհետեւ կանոնագրական ձեւականութիւնը որ եւ է ճառ չի նախատեսեր ուժ տալու համար յանձնուած բանաձեւին: Ձեւականութիւնը խախտեցին եւ Պ. Հիմանս որ կը նախագահէր, բացառաբար շնորհ մը ըրաւ Յունաստանի արտաքին նախարարին Պ. Միխալաքօփուլոսի, այս կանոնազանցութիւնը արդարացնելով նախարարին դէպ ի Աթէնք մօտալուտ մեկնումովը:

«Շնորհիւ այս ճարտարութեան, առիթն ունեցանք լսելու հակիրճ, բայց բացառիկ արժէքով ճառ մը. որովհետեւ, իրօք, վերջ գնելով կէս հազարամեակի պատմութեան, նոյն իսկ այս հանդիսաւոր վայրին մէջ, ուր վարժուած են սին ճոռոմաբանութեան, խօսքերը կ'ազդէին տակաւին, երբ իրականութիւն մը կ'արտայայտէին:

«Հելլէն պատուիրակը ոչինչ չափազանցեց յայտարարելով.

— Եթէ, հազիւ քանի մը տարի առաջ, մէկը գար այս բեմէն յայտարարէր թէ Յունաստան եւ Թուրքիա օր մը ձեռք ձեռքի պիտի տան՝ սերտօրէն միացած քալելու համար դէպ ի հասարակաց իտէալ մը, թերեւս պիտի ընդունուէր սկեպտիկ ժպիտներով, ինչպէս՝ իր գուշակութիւններուն մէջ՝ շատ հեռու գացող տեսանող մը: Երանի՜ թէ շատ չանցած կարենայինք ողջունել նման իրողութիւններ, որոնք, առտնին, ցնորք կը թուէին եւ դեռ այսօր, կը կարծուի թէ դժուար է անոնց հասնիլ. բայց ամուր եւ վճռական կամք մը կրնայ վերջնապէս զայն ստանալ:

«Խորհրդածութեան արժանի եւ սկեպտիկներուն յոյս տալու չափ բան մը կար: Փոքր գործ մը չէ ապահովաբար, հաշուեյարդարի ենթարկել վէճ մը որ կը սկսի Այա-Սոֆիայի՝ Օսմանցիներուն կողմէ գրաւման թուականէն, [illegible] զոր պատմութիւնն ուզեց ընդունիլ իբր Միջին դարու վերջը եւ սկզբնաւորութիւնը արդի ժամանակներու»:

Լօզան կ'աշխատի դանդաղօրէն

Լօզանի մէջ կ'աշխատին դանդաղօրէն, խօսակցութեան վերջնական ելքը ապահովելու յոյսով: Գերմանիա չուզելով մէկտեղ խզման մը պատասխանատուութիւնն ստանձնել, չուզեր նաեւ ընդունիլ Ֆրանսական պատուիրակութեան կողմէ մշակուած վճարման եղանակի ծրագիրը:

Տակաւին կարելի չէ եղած վերջնական համաձայնութեան մը գալ, Գերմաններու պարտադրուելիք գումարի քանակին մասին: Ֆրանսա առաջարկած է չորս միլիառ ոսկի մարք, վրան բարդելով Եօնկի եւ Տօզի փոխառութիւնները եւ Հուվըրի առաջարկով յետաձգուած գումարը:

Իսկ Անգլիացիները կը մերժեն ընդունիլ չորս միլիառէն աւելի գումար:

Կարեւորագոյն կէտն ալ դեռ վերջնապէս չէ ճշդուած, այն որ համաձայնութիւնը այն ատեն միայն իրական պիտի ըլլայ, եթէ ընդունուի Ամերիկայի կողմէ:

✕ Գերման վարչապետը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ վարչապետին հետ, վճարելի գումարին մասին: Գերմանական շրջանակները կ'ըսեն թէ Ֆոն Փափէն վճռապէս յայտնած է՝ Մաքտոնալտի թէ Գերմանիա չի կրնար ընդունիլ ծրագրուած կարգադրութիւնը: Իսկ համաձայն Ֆրանսական շրջանակներէ բխած տեղեկութիւններու, Ֆոն Փափէն յայտնած է թէ գերման պատուիրակութիւնը ոչինչ կրնայ ընել՝ եթէ իրեն չներկայացնեն յստակ, վերջնական առաջարկներ: Աւելցուցած է նաեւ թէ Գերմանիա փոքր գումար մը միայն պիտի կրնայ տալ:

Զինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ժողովին մասնակցող փոքր պետութիւնները հաւաքաբար դիմում մը պիտի կատարեն ժողովի նախագահին Հէնտըրսընի:

Այս պետութիւնները տեսնելով որ իրենց շրջանակէն դուրս, բանակցութիւններ կը կատարուին մէկ քանի շաբաթէ ի վեր՝ մասնաւորաբար Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ միջեւ, իրենք եւս որոշեր էին իրենք իրենց մէջ խորհրդակցիլ Զինաթափութեան ժողովի աշխատանքներուն մասին:

Այս աշխատանքներուն արդիւնքն է որ փոքր պետութեանց ներկայացուցիչները պիտի յայտնեն Զինաթափութեան ժողովի նախագահին: Անոնք եկած են այն եզրակացութեան թէ, արձակուրդի առթիւ, ժողովը իր աշխատանքներուն դադար տալէ առաջ, փոխանակ ի նպաստ զինաթափութեան սին արտայայտութիւններ ընելու, պէտք է անյապաղ եւ յստակօրէն արտայայտուի այն կէտերուն մասին, որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է, կամ կրնայ գոյանալ:

Այս կէտերը որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է, ուսումնասիրուած են փոքր պետութեանց պատուիրակներուն կողմէ: Անոնք կ'առաջարկեն որ Զինաթափութեան ժողովը ոչ թէ որոշէ սահմանափակել, այլ կրճատել սպառազինումները: Այս կրճատումները այժմէն իսկ անոնք կը նկատեն կարելի օդանաւային սպառազինութեանց, պատերազմական ելեւմուտքներու մէջ եւն.:

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

I. ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՀԱՅՈՑ Ի ՍՓԻՒՌՍ ԵԼԼԱԴԱՅԻ

…Ի՞նչ կայ, լեցուեր էք քաղքըներ գրոց մարդիկդ. քաղքնըրէն խեր չկայ. կուգա՞ս հետս տանեմ մեր երկիրը. տես իմա՛լ անուշ երկիր է, իմա՛լ ժողովուրդ ունենք… Արժէ որ մեռնենք անոր համար.

Գէորգ Չաւուշ

Քաղաքէ քաղաք եւ փողոցէ փողոց, վրիպեցայ կատարելու պարտականութիւնս Գէորգ Չաւուշի հանդէպ։

Այդ վրիպումը ծանր կուգայ ինծի, որովհետեւ, Գէորգ Չաւուշն էր որ, իր հերոսական մահովը, Դաշնակցութեան միւռոնը կաթեցուց սրտիս մէջ։ Մտքին տատանումները նահանջեցին անդարձ երբ, 1907-ին, ձեռքէ ձեռք անցած «Դրօշակ» մը կը պատմէր Գէորգի վերջին կռիւն ու չիջումը՝ աչքերը բաց։ Թեւերը պետին փռուած՝ անզօր կատաղութեամբ, եւ հայեացքը յառած դէպ ի Մուշի դաշտն ու սարերը։

Թող պարագս ըլլայ, ընկերներ, ուրիշ առիթով մը քաւել մեղքս։ Իսկ առայժմ, քաղաքէ քաղաք եւ փողոցէ փողոց, փորձեմ ներկայացնել սեւն ու ճերմակը այս աշխարհին։ Անշուշտ ամէնէն առաջ մեր ժողովուրդին։

Եւ թող Գէորգը ներէ մեզի, եթէ «գրոց մարդիկս», լեռներով եւ ծովերով բաժնուած իր «անուշ երկիրէն», չկարենանք իրեն չափ ճանչնալ անոր Հայաստանեան եւ ցիրուցան պանդխտութեան այսօրուան կեանքը։ Անոնց տառապանքն ու ճիգը։ Ու վերելքը։

Տեսնելով այդ ժողովուրդին մնացորդները երկիրէ երկիր, կայանէ կայան, օրը օրին շփուելով անոնց հետ, խառնելով քու հեւքդ անոնց հեւքին, հետեւելով անոնց բացած հետքերուն, դուն ալ պիտի գոչես, բոլորովին ինքնաբեր, եւ ի խորոց սրտի.

— Իմա՛լ ժողովուրդ ունենք… Արժէ որ մեռնենք անոր համար։

Կ'ունէինք երէկ, եւ Գէորգը քաջերուն մահը չատ չէր տեսներ ժողովուրդին համար։

Կ'ունենանք այսօր ալ, բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ։ Կտրուած՝ ե՛ւ արմատէն ե՛ւ կաթէն։ Եւ եթէ հրացանն ուսին մեռնիլ չկայ, կա՛յ ճիգը սրտին ու մտքին, — խանդավառ աշխատանքը ի պատիւ նոյն ժողովուրդին։ Մահի տեղ հասնելու գրիչով։

Արժէ՛ որ հասնինք անոր համար։ Ամէն տեղ եւ ամէն օր։ Pro Patria.

×

Կը սկսիմ սահմանամերձէն։

Տէտէ Աղաճ, — այսօրուան կոչումով՝ Ալեքսանդրուպոլիս։ Քանի մը ժամ՝ թրքական սահմանագլուխէն։

Անտանելի խոշք մը կ'ալեկոծէ հոգիդ, երբ աչքերդ կ'ուղղես դէպ ի ծովափ։ Ահա Կէլիպոլուի լեռները, եւ սարալանջերը Տարտանէլին՝ քնացող կոկորդիլոսներու պէս փռուած ծովուն երկայնքը։

«Երկու շաբաթ մնաց… Նեղուցը ճեղքուած է… Շուտով կը հասնին…»։

Եւ հասա՞ն։ Հասան, երբ մէկ միլիոն կմախքներու «ազգութիւնն» անգամ կարելի չէր զանազանել։

Բայց, լքուած է այս ճամբան։ Թողունք աշխարհագրութիւնն ու պատմութիւնը, եւ քրքրենք Մնացորդաց տարեան։ Այնպէս ինչպէս որ կայ։ Սեւովն ու ճերմակովը։

Գտնուած է աչքիդ առջեւ, Յունաստանէն մինչեւ Միջագետք։ Հայ ժողովուրդը՝ ի սփիւռս աշխարհի։ Եւ այս ծովափին վրայ։ ×

Հայ գաղութը՝ 1000—1200 հոգի,— 15,000ի մէջ։ Համեստ խանութպաններ, արհեստաւորներ եւ բանուորներ։ Մեծ մասով՝ Թրակիայէն եւ Փոքր Ասիայէն։ Աւելի հին են բուն Հայաստանցիները, որոնք եկած են 1922էն շատ առաջ։

Դպրոց մը՝ 120 աշակերտով։ Մանկապարտէզն ալ միասին։

Վա՛յ ձեզ, քաղքցիներ արեւմտաքի, որ չունիք մխիթարութիւնը այս տարրական պահանջին — հայկական դպրոց։ Տարեկան հանդէսն էր, — ցուցահանդէսը մէկ տարուան աշխատանքին, եւ չկրցայ զսպել արցունքս, բաղդատելով «մեր» Փարիզին, Մարսէյլին կամ Լիոնին հետ։ Ահա տեսէք թէ ի՛նչպէս «Հայը Հայ կը պահեն», այս հեռաւոր ծայրագաւառին մէջ, ամսական հինգ — տասը տրախմիով (մէկ - երկու Ֆրանք), դուրգուրանքով եւ յարատեւութեամբ։

Ու տեսէք դուք, մանաւանդ, երիտասարդներ եւ մանկամարզուհիներ մեծ պողոտաներու, — թէ ի՛նչպէս ձեր տարեկիցները կ'ուսուցանեն մեծերին ու փոքրին, կը սպասեն ինչ որ բերած են իրենց հետ, սերունդէ սերունդ փոխանցելու համար «Մ'է Մեծաւորին»։ Հոգ չէ թէ նախնական, հոգ չէ թէ երբեմն խաթարուած հելլենական սուր չեշտով մը։ Գիտի սորվինք եթէ իմանաք վարձքը իրենց վաստակին, — ամսական 800, 600 եւ 400 դրախմի (5—6 դրախմին մէկ ֆրանք է), — վարժուհիներու համար, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն, իբրեւ ամուր աշխատաւորներ…

1922ին, 3—5 տարեկան երախաներ, արդէն դարձած 12—15 տարեկան, ոչ միայն կը խօսին ու կը գրեն հայերէն, ոչ միայն կ'երգեն մեր բոլոր երգերը, այլ եւ կ'արտասանեն տիրաբար։ Դուք պէտք է տեսնէիք սա պատարմաչի աղջիկը, այնքան սիրուն եւ համարձակ, երբ կ'արտասանէր բազմութեան առջեւ, կամ իր ընկերները որ կուլային, հասած ըլլալով գուրգուրանքի ժամը…

Շրջանաւարտները — եօթը աղջիկ եւ երկու մանչ։ Տնտեսական աղջիկը այստեղ ալ խանդավառ է ամէն կարգ ու սարք, եւ տղաքը հազիւ 12—15ը բոլորած, կը նետուին շուկայ, հեռանալով ե՛ւ պատանութեան երազները ե՛ւ դպրոցը։ Ու դպրոցին մէջ ալ, ինչպէս ամէն տեղ, կը տիրապետեն աղջիկները։

Տէտէ Աղաճը ունի ուրիշ լուսաւոր աղբակ մը, Տարօնեան Միութիւնը, որ բաղկերակն է երիտասարդական շարժման, իր լսարանով ու գրադարանով։

Բանուոր տղաք են, կրակոտ աչքերով, եւ հազիւ ազատած օրուան տաժանքէն — գիշերուան ժամը 10ին — դուք բոլորը պիտի տեսնէք զ'ր եւ է շարժման հետ։ Անոր գլուխը կամ բոլորակը։

Դժբախտաբար, վերջերս անձնական վէճ մը ծագելով, կազմուած է երկրորդ Միութիւն մը, «Մասիս — Հայկական»։ Ընելիք պիտի չունենային, եթէ մէկը միւսին պակասը լրացնելով, օգնէր կարելի եղածին չափ շատ երիտասարդներ կապելու հայրային կեանքին։ Եկա՛ծ է ժամանակը կազմակերպել օրկանները լուծելու տիրական, տեղւոյն, զանգուածային կազմակերպութեանց մէջ։ Ուժի կռիւ է, իսկ ուժերու համախմբումը՝ ամէն բանէ վեր։

Եւ Ալեքսանդրուպոլիսը ունի նաեւ դաշնակցական կամք եւ զանգուած։ Ո՞ւր չունի։ Մեռ ու ոսկոր դարձած տարեցին քով՝ խանդավառ երիտասարդը։

Ալեւորը կը փոխուի, կը նորոգուի, բայց չի հատնիր։ Ինչպէս ամէն տեղ։

×

Մեռա՛ծ է քաղաքը, ինչպէս բովանդակ Յունաստանը։ Մանաւանդ Թրակիան ու Մակեդոնիան։ Չունի ներքնաշխարհ, ոչ ալ շարժում՝ դէպ ի ծով։ Ուրեմն դատապարտուած՝ ինքն իր մէջ հալելու, մինչեւ ցնոր անօթութիւն։

Բոլորովին տարբեր է տնտեսական տագնապը՝ այս աշխարհին մէջ։ Բոլորը կը տորոուին միեւնոյն անձկութեամբ, ապաւինելով հունձքին։ Ու կը զարմանաս տեսնելով դիմադրական կորովը՝ մերիններուն։ Ինչպէս ամէն տեղ։

Ոչ մէկ հետք Թուրքի եւ Թրքախօսութեան, բաց ի բարքերէն, որ աւելի շատ արեւելեան են։ Մինարէները գլխատուած, ամէն տեղ, այս սահմանագլխէն մինչեւ Կրետէ։ Բացառութիւն են՝ Կիւմիւլճինա (Գոմոթինի) եւ Քսանթի (Իսքէչէ), ուր փաթթոցն ու շալվարը, ֆէսն ու կարմիր գօտին իրենց քաշմանելի տաւերը կը պարտցնեն փողոցներու մէջ, մինարէներու շուքին տակ։

Յունաստանը փրկուա՞ծ է դարաւոր մղձաւանջէն։

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԲԱՑԱՏՐԵՆՔ „ՊԸՃԻՆԿՕ„Ն

Երեք տարի է որ՝ ժողովուրդի սիրած գուսանը երկիրէն մէկն է պարձեր իմ հեղինակած «Պըճինկօ» երգը։

Կ'երգուի հանդէսներու մէջ։ Արժանացած է երկու տարբեր եղանակներու. մէկը անպաշտօն՝ Գ. Վ. Սրուանձտեանց, միւսը՝ պաշտօնական մրցումը շահած Գ. Արայ Պարթեւեանց յօրինուած։

Ցարդ լոյս չտեսաւ մրցումին պայմաններուն համաձայն մրցանակուած Ա. Պարթեւեանի եղանակը։ Որով Նորեան Եղբայրներուն ու «Հայրենիքի» խմբագրութեան նըպատակը, — ժողովուրդին գուսանսիրային երգ մը տրամադրել — կը մնայ թերակատար։

Բայց այդ արգելք մը չեղաւ որ «Պըճինկօ»ն երգուի իր զոյգ եղանակներով, Ամերիկայէն Եւրոպա, գրեթէ ամէն հանդէսի մէջ. անուանի երգչուհիներու բերնով, ինչպէս են. Տիկիններ՝ Գարաեան, Հէքիմեան (Պոստոնի վրայ), Էքիզեան, Նուարդ Շաղոյեան-Ճիվէլէկեան, Թութզուշեան, Ստամպուլեան, Զուլալեան, Մալխասեան, եւ Օր. Նեւ՝ Սուղամնիկեան, Վերժին Գազանճեան, Աչեծ Քիւրքճեան, Զապէլ Սարգիսեան եւ ուրիշներ՝ Ամերիկահայ բեմերուն վրայ։ Իսկ Տիկին Արմենուհի Լ. Գեւոնեան եւ Օրիորդներ՝ Թորոսեան ու Պիլպիլեան Յունաստանի մէջ։

Երգին «Պըճինկօ» անունը չատերուն հետաքրքրութիւնը շարժած է։ Իսկ երգին երրորդ տունը՝ անանց աչքին քիչ մը բնապաշտական է…։

Ի՞նչ է «Պըճինկօ»ն։

Պըճինկօ կամ Ըո՛ւ Պըճինկօ անունով ու կրկնակով ակրտած իմ այդ երեք տուներ սիրային բանաստեղծութեանս մէջ, — ինչպէս պիտի նկատէ ուշիմ ընթերցողը — ես ջանացած եմ խտացնել՝ մարդկային կեանքի երեք շրջաններուն պատկերն ու յոյզերը.

Առաջին՝ Մանկապատանեկութիւն։

Երկրորդ՝ Երիտասարդութիւն։

Երրորդ՝ Ամուսնաւոր Կեանքը։

Կարդանք, ու երգե՛նք ալ, միասին.—

ԱՌԱՋԻՆ ՏՈՒՆ

— Արեւ ըլլամ՝ ծամի՛մ, մալի՛մ վերեւէդ.
կամ շուք ըլլամ՝ աչի՛մ, ճամփի՛մ քովի ճեռ։
Դէմքի՛դ մառալ, ա՛յ սիրական,
Քայլերուդ ճետ՝ ծաղկէ ծաղիկ վէ՛տ ի վէտ։
Ըո՛ւ Պըճինկօ՛, Պըճինկօ՛, Պըճինկօ՛։

Կեանքի գարունն է այս քառեակին մէջ։ Մանչ ու աղջիկ քով քովի, կ'աճին, կը բացուին, իրարմով կամ իրար եռեւէ՝ իտէալական սիրոյ ճամբան կը քալեն։

Երգը հիւսուած է արուի՛ն բերանը թէ էգին։ — Առաջին քառեակովը՝ արուին ալ, էգին ալ։ Արուն ալ կրնայ արեւն ըլլալ, շուքն ըլլալ՝ իր սիրածին, էգն ալ։

Առաջին տունը՝ Սիրոյ Մեղեդին է։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՈՒՆԸ

— Ես արեգակ՝ դու ես ծո՛վը ծիրանի.
Հալինք լեցուինք՝ իրար ծո՛ցը ճուլանի։
Ջո՛վը երգէ, ա՛յ սիրական,
Ջապո՛ր լարով. ճամբար անգամ երանի։
Ըո՛ւ Պըճինկօ՛, Պըճինկօ՛, Պըճինկօ՛։

Այս երկրորդ տունով, սէրը երգողն իր սեռը կրնայ արու ցուցնել, իրաւամբ։ Արեգակը է՛ եւ կը մնայ մեր Վահագն խարտիշագեղ պատանեակին խորհրդանշանը։ Տիեզերքի բեղմնիչ արու ոյժը յաւէտ «Ծիրանի ծովը» դիցանուշ Աստղիկն ու երկունքի բովն է հոլանի։

Բայց կրնայ նաեւ պարզ փոխաբերութեամբ (ժողովրդական ըմբռնումի մը համաձայն)՝ արեգակն ընդունիլ իբր բոցագէս գեղձան աղջիկ, եւ ծովն իբր արու բեղմնիչ ոյժ։

Թէ՛ մէկ, թէ՛ միւս ձեւովը՝ առոյգ երիտասարդ զոյգեր կազմելու անվախճան իղձն է կ'երգուի,— գարեւու լարովը, բիւր հազար խաղերով։

ԵՐՐՈՐԴ ՏՈՒՆԸ

— Արո՛ւ թէ էէ, երկո՛ւ թէ մէկ մարմին ենք.
Արու եւ էգ՝ ծագ ու թռնիր կը ճամնենք.
Մեր աշխարհի չորս ծագերուն
Արեւի պէս բոց ու բարի կը շաղենք։
Ըո՛ւ պը՛ճինկօ՛, պը՛ճինկօ՛, դը՛ճինկօ՛…։

Հասուն, ամուսնաւոր, զաւակաւոր կեանքն է գծուած, այստեղ, քանի մը գիծով։

Ընտանիքի՝ ընդհանուր գնդաստանի գաղափարականն է կը փառաբանուի։ Ամուսիններու սուրբ նաւոտ կը ծիածանուի վրան։

Եկեղեցիի նոյն խորհուրդներէն ամէնէն սրբազանն ու իրականը,— պսակի եւ ամուսնութեան, «աճեցէք եւ բազմացէք»ի խորհուրդն է այդ։ —«Եղիցին երկոքեան ի մարմին մի», եւ «սուրբ են անկողինք նոցա»։

Ո՛ր սիրակցորդ զոյգը, տարիներու կայքին հետ, մարմնով, որսով ու հոգիով, իրարմէ բաժան կը կարծէ զինքը կամ կենակիցը։

Սիրեցին, միացան, ու ծնան երկու սեռէ զաւակներ ու թոռներ. մեր աշխարհի բոլոր կողմերը բազմամարդելու, տիեզերածնութեան մեծ օրէնքին համաձայն.— «Աճեցէք եւ բազմացարուք, լցէք զերկիր եւ տիրեցէք դմա»։

Ով որ յետնեալ միտքով «ռնապաշտական» գտնէ Պըճինկոյի այս երրորդ ու աւարտական - եզրափակ քառեակը, ամէնէն մեծ կեղծաւորն է։

— Բնական օրէնքները մաքուր են ու մարդկային։ Սէր, սեռ ու սերունդ,— կեանքի կանոնն են։

**

Պըճինկօ հնչեղ անունը՝ ժողովրդական երգի կրկնակ մըն է (1), ու դիմախաղ մը նոյն ատեն—

— Ըո՛ւ արտասանէ՛ թուշերդ շունչով ուռեցնելով, ապա կուփով թուշիդ (կամ թուշերուդ) դա՛րկ պայթեցուր՝ շրթունքիդ վրայ հնչելով պը՛ճինկօ,— այնպէս իբր թէ բաց ըլլայ,—

— Չօ՛փ… պը՛թ… ճի՛ն-կօ՛…։

Երեք անգամ իրարու վրայ կրկնէ՛, կ'ունենաս.—

Պարզ նմանաձայնութի՛ւն մը (Onomatopée) թէ ոչ հին խաղաբառի մը աղաւաղ ձեւը, կամ անձի անուն,— ստուգաբանելի խնդիր մը կը մնայ։

ՉԻԹՈՒՆԻ

(1) «Ադուլէսն եկաւ վերին թաղէն, ըո՛ւ պըճինկօ՛, պըճինկօ՛, պըճինկօ՛. «Մածուն կերաւ թափաւ վերէն, օ՛ պըճինկօ, պըճինկօ, պըճինկօ»։ ՉԻԹ.

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՄԲԱՆ

Դաշտերը կը թուալին իր քայլերուն առջեւ,
Սարերը եւ տուները կուգան, կը սեղմուին իրեն,
Բայց ճամբան, որպէս հպարտ եւ սիգապանծ մարդ մը
Զանոնք ետ կը մղէ իր խրոխտ քայլերով։

Անտարբեր, ան կը մխրճի աշխարհին մէջ
Կը հեւայ ան անտառներու եւ քաղաքներու երեսին,
Կ'ըմպէ արեւուն փայլը եւ աստղերու լոյսը
Արբեցուցիչ գինիի մը նման։

Քննարարալի եւ կայծկլտուն պանդոկներուն
Ան կը բանայ յանկարծ դուռը եւ զանոնք կը լեցնէ մարդոցմով,
Ան, «դուռ»ով եւ «քեզ»ով է մուրացիկներու եւ իշխաններու հետ
Եւ անոնց կ'իշխէ ինչպէս հզօր Ոգի մը։

Դուն կը կարծես որ ան կ'առաջնորդէ երկինք
Ուր հովերը իրենց շուրջպարը բռնած են
Ու իրենց ակնարկը կը յառեն դէպ ի սա խեղճ աշխարհը
Ուր տենչանքներու բոցը կ'առկայծի…

Դուն ձեռք կ'առնես ցուպդ, դողդոջուն ձեռքով մը,
Եւ — հոն կը գտնես միայն փոշի, կայծքար եւ աւազ։

Թարգմ. Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Ա. ՓԷՅՁՈՒԼՑ

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

— :-: —

Salle Gaveauի բեմը խորանի մը նման, իր հոգւոյ երդեհոնով։

Ու բեմին առաջ, երաժշտախումբի վրայ քիչ մը վերէն իշխող՝ սիլուէ[թ] մը, սեւ, նուրբ, վայելուչ ու ճշգրիտ շրջագծերով։

Արայ Պարթեւեան, երիտասարդ եւ բազմաշնորհ, «Պճինկօ»ին — այ[ն] սիրուն ու ինքնատիպ եւ այնքան սի[րուած] կտորին հեղինակը, որ իր առա[ջին] Նուագահանդէսը կուտայ։

Յայտնութիւն մը՝ նոյն իսկ իր ա[ռա]ջին ծանօթ յաջողութիւններէն յ[ետ]ոյ։

Յայտնութիւն մը՝ մանաւանդ ի[ր]բեւ ղեկավար։

Եւ հաճոյք մը, անխառն, հոգեպա[րա]ր՝ դիտել իր ջղուտ, ճշգրիտ [...] վարժ շարժումները, որոնց երբ[եմն] հազիւ նկատելի, գուսպ ցուցմունքներուն տակ Լիւքսէմպուրկի երաժշտախումբը՝ կիրթ ու ներդաշնակ՝ գի[տ]ցաւ թարգմանել հայ երգն ու մեղեդին այնքան նրբութեամբ՝ որքան [...] յաջողօրէն Weberի «Ouverture d'Oberon»ը, կամ Schubertի գմայլելի «Symphonie Inachevée»ն։

Պարթեւեան կազմած էր իր յայտա[գի]րը՝ հակառակ իր կամքին՝ մաս [...] տալ գործերով։

Դժբախտաբար զանազան պատճառով կարելի եղած չէր պատրաստ[ել] երգչախումբ մը, որ պիտի կրնար հա[...] տարակութեան ներկայացնել իր Նո[...] «Հայր Մեր»ը։ Զրկանք մը մեզի։

Եւ սակայն, դարձեալ, հաճոյքը [...] ունեցանք առաջին անգամ լսելու [...] բերեանի «Գիւղին ճամբան», երկ[...] չարական, «Շողեր ջան» հիմնակ[...] երգին շուրջը գրուեց variation [...] «Մայր Արաքսի» եւ «Մանողի երգ[...] Խաչատրեանի «Գարուն եկաւ»ը եւ[...]

Անվերապահօրէն պիտի յայտնեմ [...] Պարթեւեանի նուագահանդէսը կ[...] տարեալ հաճոյք մը եղաւ այն բա[...] կան տուեալ հասարակութեան [...] մար որ — հակառակ վերջերս յա[...] նեցուցիչ յաջորդականութեամբ [...]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ **(22)**

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իսկ իրականութեան մէ՞ջ… Օրէնքով հանրաժներ չկան, բայց միայն Թիֆլիսում կառավարութեան կողմից արձանագրուած 4000 պոռնիկ գոյութիւն ունի եւ այդ միայն արձանագրուածների թիւն է, իսկ չարձանագրուածների հաշիւը չկայ։ Պոռնկութիւն Երեւանում։

Իսկ Թուրքաստանի մասին խօսելն իսկ աւելորդ է։ Տնտեսական կարիքը աշխատաւոր կանանց փողոց է նետում մի կտոր հացի փոխարէն ծախելու համար իրենց մարմինը։ Յաճախ փողոց են դուրս գալիս մատաղահաս աղջիկներ։ Աւելի զարհուրելի երեւոյթ քան պոռնկութիւնը «սոցիալիստական կարգերում», ի՞նչ կարելի է երեւակայել։ Եւ կառավարութիւնը այդ չարիքը դարձրել է հասոյթի աղբիւր…

Ամերիկայում ծաղրում էինք բուրժուական կեղծաւորութիւնը, թէ ազգային ըմպելիները օրէնքով արգիլել են, իսկ ամէն տուն խմիչք ունի։ «Սոցիալիստական» Ռուսաստանը մէկ ծայրից միւսը մէկ համատարած օղետուն է. խմում են ամէնքը եւ անհաշիւ։ Օղին միակ ապրանքն է որ կարելի է գնել առանց հերթի, առանց անզամատոմսի, անսահմանափակ քանակով։ Պետական գինետները միակ խանութներն են, ուր ապրանքը երբեք չի պակասում։ Մէկ միլիարդ րուբլի հասոյթ ունի կոմունիստական կառավարութիւնը ոգելից ըմպելիների վաճառքից։ Կարելի է երեւակայել, թէ ինչքան է սպառում սոված ու դժբախտ ժողովուրդը այդ թմրեցնող թոյնից…

Արտասահմանում քարոզում էինք, թէ Խորհրդային Միութիւնը միակ երկիրն է ուր գործազրկութիւն գոյութիւն չունի, մինչդեռ իրականում ոչ մի տեղ այնքան գործազուրկներ չկան, որքան այստեղ։ Տարբերութիւնը միայն այն է, որ դրամատիրական երկիրներում գործազուրկները արձանագրուած են եւ նպաստ են ստանում, իսկ այստեղ՝ ոչ։ Գործազուրկների թշուառութիւնը աննկարագրելի է, անուն չունի։ Ինքնասպանութիւնների թիւը՝ անհաշիւ է։ Ես ինքս տեսայ գետեզերքի մի փողոցի վրայ, մի կին կախել էր իր երկու երեխաներին, յետոյ էլ ինքն էր կախուել։ Զաւակների վրայ կպցրել էր մի թուղթ այսպիսի մակագրութեամբ. «Ապրեցէք ու զուարճացէք, իսկ մենք գերադասում ենք մեռնել, քան սոված մնալ ու պոռնկութիւն անել»…

ՓԱԽՈՒՍՏ

Այլ եւս անկարելի էր ապրել, խեղդւում էի այս դժոխքում։ Տառապում էի գիշերային մղձաւանջներից։ Հանգիստ չէին տալիս կեանքի անարդարութիւնները։ Հեռանալ, փախչել, բայց ի՞նչպէս, ո՞ւր։ Միեւնոյնն է՝ ո՞ւր եւ ի՞նչպէս, միայն թէ հեռու այս զարհուրանքից։ Պատուաւոր աշխատանք կարելի չէր գտնել։ Չեկայում ծառայել չէի ուզում, թէեւ հնարաւոր էր։ Այսպէս անգործ թափառել ու ներքին ցաւերը քշքշել — մինչեւ ե՞րբ։ Եւ թողի Թիֆլիսը։

Կոմունիստ մտերիմ ընկերներիցս մէկը կուսակցութեան շրջկոմից բերեց կնքուած մի վկայական, պէտք եղած բաները գրեցինք վրան, եւ ես դարձայ լուրջ յանձնարարութեամբ Խորհրդ. Միութեան զանազան կողմերը գործուղուող մի ընկեր։ Այդ թուղթը ինձ իրաւունք էր տալիս ձրի ճամբորդելու եւ որոշ արտօնութիւններ վայելելու, եւ ես թափառեցի չատ տեղեր։ Ես ռազմավիրական ճանապարհով անցայ Վլատիկաւկազ եւ Արմաւիր, շրջեցի գիւղերը, տեսայ բազմաթիւ կոլխոզներ։ Այնտեղից անցայ Տուապսէ եւ նաւով մի քանի անգամ ճամբորդեցի Օտեսա—Բաթում, Բաթում—Օտեսա։ Փնտռում էի մի հնար որ որեւէ օտար նաւ ընկնեմ։ Անկարելի եղաւ. հսկողութիւնը չափից աւելի խիստ էր։ Եւ քիչ մնաց չէկիստների ճանկը ընկնէի։

Հետքս կորցնելու համար Բաթումից երկաթուղիով անցայ Բագու, այնտեղից Աշխաբադ, սահմանի մօտերը։ Մտածում էի այս կողմով ազատել կեանքս՝ հոգիս եւ մարմինս։

Ամէն տեղ ուր եւ եղայ, պատկերը նոյնն է ինչ որ եւ Հայաստանում կամ Վրաստանում, իսկ որոշ տեղեր՝ նաեւ աւելի մռայլ։ Ժողովուրդը ուղղակի թշնամի էր իշխանութեան։ Կոմունիստական կուսակցութիւնը այլասերուել, բիծուել էր մահացու, անբուժելի հիւանդութեամբ։ Կառավարութիւնը սաստիկ անհանգիստ էր, վախը մտել էր սիրտը, բայց արտաքնապէս ցոյց չէր տալիս։ Ամէն կողմ «անկարգութիւններ», «խայտառակութիւններ», «բանտիտիզմ»։ Կուսակցականները ցերեկը աշխատում էին իրենց պաշտօնների վրայ, իսկ գիշերը՝ հրացանը ուսերին՝ մինչեւ լոյս պահակութիւն էին անում քաղաքների փողոցներում եւ շրջաններում, կարծես պատերազմական դրութիւն լինէր յայտարարուած։

Այս վիճակից, ի հարկէ, ամէնից չատ տուժում էին գիւղացիներն ու բանուորները։ Դասակարգերը երկրում չէին վերացուած, միայն դերերն էին փոխուած. կուսակցական, բիւրոկրատ, կարմիր մտաւորական — դասակարգեր են։ «Հաւասարութիւն» բառը հեգնանքով է արտասանւում։ Խօսքի ազատութիւն չկայ։ Ժողովներից մարդիկ ձանձրացել են եւ գնում են ստիպման տակ, իբրեւ պարտականութիւն։ Կուսակցականներն իրենք էլ զզուել են ժողովներից։ Կարծիքի ազատ արտայայտութիւնը վտանգաւոր է. «թէքում»ի վախը կախուած է ամէնքի գլխին։ Ժողովներում մարդիկ կրկնում են ինչ որ ասում է վերեւից, հնազանդութեամբ մասն են բարձրացնում առաջարկուած բանաձեւին [...] յօրանջելով սպասում են, թէ ե՛[րբ] արտօնութիւն պիտի ստանան հեռանալու։ Բոլոր հարցերը անցնում [են] «միաձայնութեամբ»։

Ամէնքը դժգոհ են, բաց ի Չեկայ[ի] (Կէփէու), որին բաւարարելու համար ոչինչ չի խնայւում։ Չեկիստը կու[շտ] է, լաւ հագնուած, դրամ ունի, ն[...] առջեւ բաց են չատ հնարաւորութի[ւն]ներ։ Նրա ընտանիքը ապահովա[ծ] է։

Կառավարութիւնը աշխատում [է] լաւ պահել եւ կարմիր բանակը, [...] փաստերը ցոյց են տալիս, որ փա[...] թիւնը զօրամասերի մէջ էլ կ է [...] Այսպէս, չատ տեղեր գիւղացիներ[ը] մերժեցին ճնշել գիւղացիական ապ[ս]տամբութիւնները եւ պէտք եղաւ Չ[ե]կայի եւ կոմունիստական ուժերին դ[իմ]ելու։ Մի չարք վայրեր մի ազ[գի] պատկանող գիւղացիներին ճնշե[լու] համար ուղարկեցին ուրիշ ազգի պա[տ]կանող զինուորներ։

Մ. Ա. Վ.

(Շար.)

ուող ներկայացումներուն — եւ. ե էր իր համակրանքը տալու երիտասարդ երաժիշտին, եւ գեղարուեստական բաւարարութիւն ստանալու անկէ:

Ձեմ ցաւիր՝ որ Գարթեւեան օտար մեծ վարպետներու գործերը միախառնած էր բոլորովին հայկական կտորներու հետ: Այդ առթիւ եղաւ մեզի անոր մէջ գտնելու, ճանչնալու՝ բաց ի հեղինակի ինքնուրոյն խմորքէն՝ զգայուն, թրթռացող եւ տիրական բացայայտ կարողութիւններով օժտուած ղեկավարը:

Արդարեւ Weberի եւ Beethovenի Ouvertureները վարելու համար ո՛չ ոճով եւ զգայնութեամբ՝ ինչպէս իրենք եղան, պէտք էր ունենալ լիակատար վստահութիւն իր կարողութիւններուն վրայ, արուեստի այդ հսկաներուն սաւառնած բարձրութիւնները թափանցելու կարող թռիչք, եւ անոնց հմայքին տակ չկքելու չափ տոկուն դիտական կառուցուածք:

Այդ բոլորը գտանք Գարթեւեանի մէջ, մանաւանդ Շուպէրի Symphonieին մերթ պղտոր ու մերթ փոթորկոտ գաշնաւորումներուն թարգմանութեան մէջ, հրանդուտ, զգացումի եւ ըմբռնումի ճշգրիտ վերարտադրութեամբ, ու ղեկավարուած զարմանալի ինքնավստահութեամբ մը:

B. ու Ներժանի կրկնօրէն գրուեց եղաւ մեզի՝ Օր. Երամեանի ջութակով solo ընկերակցութեան պատճառով, ուր շնորհալի արուեստագիտուհին — ժամուած Ecole Normale de Musiqueի մէջ — յայտ բերաւ ուշագրաւ խաղ մը, ըմբռնումի եւ վերարտադրութեան գնահատելի յատկութիւններով:

Հայկական կտորներուն մէջ բացառապէս գրաւիչ եղան «Մայր Արաքսի» ընդգծն նոր, ընդլայնուած, եւ գեղարուեստական ճոխ նկարագիր մը հագած ձեւաւորումը, ուր քնարի հագեխօսով բաժին մը — Mlle Goudaisի մատներուն տակ կը պատկերացնէր Արաքսի ափերուն դէմ պար բռնող ալիքներուն ջինջ ընդհարումները:

Անվիճապաշտ ընդունելութիւն գտաւ նաեւ «Մանուկ Երգը», ապրող ու կենդանի շեշտերով, հաճելի յղացումով մը, որուն առթած հաճոյքը բռնադատեցաւ կրկնել Գարթեւեան, հասարակութեան անվերջ ծափերուն տակ տալով:

«Շողեր ջանըր» ծանօթ կտորը առաջին անգամ ըլլալով իր միօրինակ ու ազգային ձեւը թօթափած — առանց սակայն կորսնցնելու իր հայկական նկարագիրը — հասաւ բարձր երաժշտութեան մը մանրայատկութիւններուն, հորիզոններու ընդլայնումով, նոր գաշնաւորումներու բերած նոր հրապոյրներով, առեղծելով խոր հայ երգը՝ որ վերջապէս պէտք չէ մնայ գեղջուկ — ճիշդ է հայրենի՝ բայց աղքատ — կառուցուածքի մը չորս պատերուն մէջ:

Գարթեւեան անոր սիրուած՝ բայց փոխւ՝ մարմինը կը պարուրէ իր երեւակայութեան չորս ծալքերէն բերուած շղարշներով եւ գունազեղ բեհեզներով, եւ լաւ է այսպէս:

Մեր սիրուն եւ տաղանդաւոր փոքրիկ երգչուհին՝ Օր. Իրիս Պիւզպիւզեան լայն բաժին մը առաւ համերգին հաճոյքին, երգելով Զօպանեանի «Երազ»ը, Արդերեանի «Գիւղիս ճամբան», Մեծարենցի «Գիշեր»ը, Խաչակեանի «Գարուն եկաւ»ը, եւ այն կայծկլտուն գոհարը՝ Չիթունիի «Օ Գիճինկօ»ն, որուն մէջ Գարթեւեան վարպետ մը քմայքին ներշնչուած պահուն՝ մատերու քանի մը շարժումով ապրեցուցած է Հայ երգը, եւ որուն այնքան գրաւիչ եւ հարազատ թարգմանն է Օր. Պիւզպիւզեան:

Նուագախումբը — որ կիրթ ղեկավարութեան մը տակ մարզուած է — մէկ անձի պէս ակնածիչ Գարթեւեանի ցուպին, ցոյց տալու համադրութիւն մը՝ գրեթէ մեքենական, որ ուշադրաւ է:

Աչքերան հաճելի էր ունկնդրել հայ երիտասարդ երաժշտագէտին հեղինակութիւններուն ներդաշնակութիւնները՝ որքան դիտել իր ապրող, թրթռացող, երբեմն կերպարուող սիլուէթը՝ ուր երկու նուրբ ձեռքեր մեղմ, փոքր շարժումներով երաժշտութեան սահանքները կը բանային կամ կը գոցէին:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ՏՕՆԸ

(ՅՈՒՇԵՐ)

Մշոյ արեւմտեան կողմը կը բարձրանայ Ինճակեան լեռնաշղթան, որուն վրայ կառուցուած է Մշոյ Ս. Կարապետ, շրջապատուած բարձրաբերձ պարիսպներով: Ունի զուլալ ու պաղ աղբիւրներ, խրախճանքներին քովէն կախուած մէկ-մէկ պղինձէ թասեր Սրբավայր մը, որ օժտուած է բնութեան բարիքներով: Հոն է որ ուխտի կուգան Վարդավառի տօնին օրը: Աստ կը տեսնեմ չարան-չարան ուխտաւորներ, որոնք կուգան հեռաւոր կամ մօտակայ տեղերէ, հայ վաճառականը ձգած առեւտուրը, գոցած խանութը, ու հայ շինականը ձգած մանգաղը եւ թողած կալն ու կութը, բոլորը կուգան իրենց հաւատքին տուրքը մատուցանելու այդ հնամեայ տաճարին:

Արեւածագին կը բացուին պարիսպներու դռները ու մենք Ռոլան ու Գափլանի դուռնէն ներս կը մտնենք: Երուգեա, իրար անցեր, երգ ու նուագ: Ուրախ են բոլորին արտերը, կը ծիծաղին դէմքերը: Մենք ալ կը խառնուինք այդ բազմութեան, կը յառաջանանք մէյտանի կողմը. Աստուա՛ծ իմ, ի՛նչ ուրախութիւն, մէկ կողմը ձիարշաւ կ՚ըլլայ, միւս կողմը ըմբշամարտութիւն: Անդին գեղջկական պարեր կը դառնան, քոֆն ալ «ռուփըյն» ու «զուռնան» օդը կը թնդացնեն: Լարախաղացը չուանին վրայէն «Նա՛ մուրատտաա Ս. Կարապետ» կը կանչէ եւ «չալթամա» կը զարնէ: Բիչ անդին յեղափոխականը իր ճառը կը խօսի եւ ծափերու տեղատարափ: Այդ բոլորին պակաս կարծես լրացնելու կուգայ դանդաղաշուն զօղանջը:

Կը դիմենք եկեղեցի, որ լեցուած է հաւատացեալ բազմութեամբ: Պատարագուողը քարոզ կուտայ ժողովուրդին, կը յորդորէ, որպէսզի իրենց անասունները ծախեն եւ զէնք գնեն, միակ առով կարելի է պահել մեր պատիւն ու կեանքը:

Այսպէ՛ս կը տօնէին Տարօնցիները Վարդավառի օրը: Իսկ այսօր, Վարդավառի տօն է նորէն, բայց չկա՛յ Մշոյ Ս. Կարապետը: Չկա՛յ եւ անոր հաւատացեալ ժողովուրդը: Մնացած ենք քանի մը բեկորներ, ինկած օտար հորիզոններու տակ, հեռու մեր սիրելի հողէն: Այս երկտողս կը գրեմ, որպէս զի իմ տարագիր հայրենակիցներս գոնէ վայրկեան մը ինծի հետ ապրին անցեալի անուշ յուշերը:

Հայրենիքիս կարօտն է, Վարդավառի օրով, որ ինձ թելադրեց պահ մը ապրիլ հին յուշերով, միտքով մեր ծննդավայրը երթալ:

Տարօ՛ն իմ սիրական, կարօտ մը ունիմ քեզ. կարօտս սրտիս, գիշերներս անքուն կը տանջուի հոգիս...

Սորտարցի

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ժիփ

Երեքշաբթի, Փարիզի մօտիկ Նէօյիի մէջ մեռաւ ֆրանսացի ծանօթ գրագիտուհի Ժիփ, բուն անունով Սիպիլ-Կապրիէլ-Մարի-Անթուանէթ տը Ռիքէթթի տը Միրապօ, կամ կոմսուհի տը Մարթէլ տը Ժանվիլ:

Այս երկար անունին փոխարէն կարճ կեղծանուն մը, Ժիփ: 83 տարեկան: Միրապոյի շառաւիղներէն:

Երեսուն տարեկան էր, երբ սկսաւ գրել Petit Bobը: Այնուհետեւ յաջողութիւնը դարձաւ իր շուրջը եւ իրարու ետեւէ տուաւ 40ի մօտ վէպեր: Ֆրանսական թերթերը, տալով իր մահուան լուրը, յիշուն են յարգանքի, գովեստի խօսքերով Ժիփի շարադրանք ժողովրդական էր, իր վէպերը պիտի մնան թանգարան մը, ուր կը պատկերանան վերջացող դարուն բարքերը:

Ժիփ սիրելի վիպագիրն էր մանկամարդ աղջիկներուն: Վերջերս սկսած էր գրել իր յիշատակները, այնքան թարախուն: Ինչպէս Գոյլթը, ամուսնութեններն ետքն է, որ կը նուիրուի գրականութեան: Եւ այնուհետեւ երբեք չի ձգեր գրիչը: Ամուսնութենէ առաջ իր միակ հաճոյքը կը կազմէր ձի նստիլ ու շրջիլ անտառներուն մէջ: Ազնուական իր գերդաստանը մանչ ժառանգորդ մը կ՚ուզէր, բայց Ժիփ ծընաւ՝ յուսախաբութիւն պատճառելով իր ծնողքին: Ասկից՝ մանչոյ դաստիարակութիւնը որ տրուեցաւ իրեն:

Կը սիրէր Զարդ Տիբրնի վէպերը, այդ վէպերէն առաւ նաեւ կեղծանունը, որ շատ մը անուն է: Կը սիրէր նաեւ երգիծել, բայց շատ անուշ: Ասով՝ իր խորքին մէջ կը մնէր փիլիսոփայելու ձգտում մը: Ահա թէ ինչո՞ւ Անաթոլ Ֆրանս փիլիսոփայ կ՚անուանէր զայն: Իր գործերէն յիշենք Coup du Lapin, Elle et Lui, Mariage de Chiffon, Friquet, Petit Bleu: Հայերէն թարգմանուած է այս վերջինը, Կապուտիկը, Ժագ Սայապալեանի կողմէ: Կը սիրէր յստակ ու մաքուր գրականութիւնը, չէր սիրեր սամկաբանութենէ: Կ՚ատէր նաեւ այն գրականութիւնը, որ հոգեբանական բարդ վերլուծումներու մէջ կ՚իյնայ: Այսու հանդերձ փորձեր էր գծուար գրականութիւն ալ (Journal d'un Philosophe): Մտած էր քաղաքական պայքարի մէջ, խառնուած էր Տրէյֆիւսի գաւթին, մասնակցած էր Հայրենասէրներու Ընկերութեան: Ժամանակ մը առեւանդեցին զինք իր քաղաքական հակառակորդները, բայց պատուհանէն ցատկելով փախաւ իր արգելարանէն: Հակառակ էր հանրապետականներուն եւ թագաւորականներուն, բայց չէր ներեր երիտասարդի մը, որ չի միանար հանրապետական կամ թագաւորական խմբակի մը: «Ձեր տարիքը այդ կը թելադրէ» կ՚ըսէր երիտասարդի մը: Մեծ հաւատք ունէր նոր սերունդին վրայ, — «ուժեղ սերունդ է, խենթ բայց յանդուգն» կ՚ըսէր յաճախ:

ԱԶԳ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անոնք, որ տեղեակ են ունին «գրականութեան քաղաքականութեան» մասին, դժուար չպիտի կարծեն մօտեցնել այս երկու բառերը, — ազգ եւ գրականութիւն: Վասն զի գրականութիւնն է մէկը այն կարեւոր ազդակներէն, որ ազգ կը շինեն: Ահա թէ ինչո՞ւ Գերմանացիները, ընդհ. պատերազմին սկիզբը կը գրէին թէ մնանկացած է Ֆրանսական ազգը, փաստ՝ իր վէպերը: Եթէ Գերմանացիները սխալեցան, սխալը կը ծագէր սխալաճանաչումէն: Հիմա գերմանացի մըն է դարձեալ, Քուրցիուս, որ կը փորձէ ճանչնալ Ֆրանսական միտքը: Ու կը գրէ

— Գրականութիւնը կարեւոր դեր մը կը կատարէ այն հասկացողութեան մէջ, որ Ֆրանսա ունի իր մասին եւ իր քաղաքակրթութեան մասին: Չկայ ուրիշ ազգ մը, որ նման հասկացողութիւն ունենայ: Միայն Ֆրանսան է, ուր ազգը իր ճակատագրին իրական արտայայտիչը կը կարծէ գրականութիւնը: Թերեւս քիչ մը կարելի ըլլար բաղդատութեան բերել Անգլիան՝ նըկատի առնելով բարոյական եւ քաղաքական կարգ մը տուեալները, — ընկերային կազմութիւն, կայսրութիւն, եկեղեցի, մարզանք, եւն. Սակայն անգլիական քաղաքակրթութեան գլխաւոր գաղափարները չէք կրնար գտնել ոչ Շէյքսփիրի, ոչ ալ Քիցի մէջ: Հետեւաբար, անկարելի է հասկնալ Ֆրանսայի ընկերային ու քաղաքական կեանքը՝ եթէ տեղեակ չէք իր գրականութեան: Ֆրանսայի մէջ, ազգային բոլոր տեսաբանները ելած են գրականութենէն: Ով որ կ՚ուզէ քաղաքական դեր մը խաղալ, պէտք է որ նախ գրական փորձեր կատարէ: Ցանկալի թէ ազդեցութիւն կը չափի որ եւ է մէկը հանրային կեանքի վրայ, սխալ պիտի ըլլար՝ եթէ երբեք տիրապետած չէ խօսուած եւ գրուած բառին:

ՄԱՐՍԷՅԼԵԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլի մարզական հայ հաւաքականութիւնը, Սեպուհ Մանուկեանի, Փարսամեանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տուած շատ մը յաղթութիւններէն յետոյ, յունիս 26ին ալ ուրախութիւնը ունեցաւ ծափահարելու հեծելանիւի ախոյեան Տիգրան Աբրահամեանը, 18ամեայ պատանին:

Մրցում մը տեղի ունեցաւ 100 քիլոմեթր տարածութեան վրայ, եւ 200է աւելի մարզիկներու մասնակցութեամբ: Մրցման տեւողութեան, մեր պատանի ազգակիցը շատ արկածներ անցուց: Սակայն բնաւ չյուսահատեցաւ, ու մրցման վերջաւորութեան դժուարին զառիվերը մեծ յաջողութեամբ մագլցելով, առաջին հանդիսացաւ, հայ եւ օտար հոծ բազմութեան ծափահարութեան արժանանալով: Եւ մասնաւորապէս շնորհաւորուեցաւ Մարսէյլի երես փոխան եւ մրցման նախագահ Պ. Coussaint Ambrosiniէն, նոյն մրցման յաջողութեամբ մասնակցեցան նաեւ Արապեան եւ Հոփիկեան հայ պատանիները:

Վարդան Քիւրքճեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի 25 յունիս թիւ 1915 «Օրը Օրինի բաժնին մէջ «Եթէ պիտի ծախէին՝ ինչո՞ւ շինել տուին» խորագրով տրուած լուրը Մարսէյլի շրջանի մատուռներուն անուրջով ծախուելուն մասին՝ դժբախտաբար իրականութիւն է: Պատասխանատուցոց կը տրուէր Գալաքեան սրբազանը: Ճշմարտութիւնը բոլորովին տարբեր է:

Երեք մատուռներու անուրջով ծախուելուն բուն պատասխանատուները իրենց շրջանները եղած են: Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը այդ իփօթէքի դրուած եկեղեցիներու խնդիրը 6—7 ամիսէ ի վեր իր ժողովներու խորհրդակցութեան նյութ ըրած է եւ այդ ուղղութեամբ շարունակ խառն ժողովներ ունեցաւ թաղականներու հետ, շուրիքին աշխեր առնելու համար դիմում ըրաւ փոխատուին, եւ բանի վաճառման արգելքը մէջտեղէն վերցնելու համար, համաձայնութեան եկաւ իրեն հետ՝ այն է վճարելով յետնեալ տոկոսները գումարը, որ կը հասնէր 7200 ֆրանքի ինչպէս նաեւ դատական ծախքերը՝ մօտ 500 ֆր. որով մատուռները պիտի փրկուէին երկու տարուան անպատեհութիւններէ:

Վարչութիւնը ժողովի հրաւիրեց խնդրոյ առարկայ շրջաններու հոգաբարձութիւնները եւ փորձեց գանէ որ անոնք վճարեն յետնեալ տոկոսները 7200 ֆրանքը: Շրջաններէն Սէն Լուի որ համեմատաբար քիչ տոկոս պարտք ունէր, մօտիկ 500 ֆր. յանձն առաւ վճարելու 2000 ֆր., պարզապէս օգնելու համար միւսներուն. իսկ Սէնթ Մարկրիթ, որ երբեք տոկոսի հաշւոյն սուէ դրամ չէր վճարած եւ մօտաւորապէս 5400 ֆր. կը պարտէր, առաջարկուեցաւ որ գոնէ 3000 ֆր. բերէ, ինչ որ մերժեցին, «մենք ի վիճակի չենք ըսելով»: Ահա թէ ինչո՛ւ. ձախողեցաւ վարչութեան ամփոփ երկար ժամանակուան կատարած աշխատանքը այս ուղղութեամբ:

Մինչդեռ վարչութիւնը յաջորդաբար շրջանները ժողովի հրաւիրելով ամէն ճիգ կը թափէր նոյն կարգադրութիւն մը ընել այս ազգային արժանապատուութեան առաւ բնոյթ խնդիրը լուծելու համար, անոնք շրջանները առանձին գաղտնի աշխատանք կը տանէին եւ կը ձգէին որ իրենց մատուռները անուրջով ծախուին որպէսզի իրենք յետոյ գնեն: Այդ ձեւը յաջողեցաւ երկուքին միայն՝ Սէնթ Մարկրիթի եւ Սէնթ Անթուանի: Իսկ երրորդը Սէն Լուի ամէնէն քիչ պարտք ունեցողը մնաց մէջտեղ՝ ազգայինի մը շլացուցիչ խոստումներուն հետեւանքով: Իրենց պարտքը որ 8000ը չէր անցներ՝ այժմ իրենցմէ կը պահանջուի գրեթէ 7 անգամը: Այս ալ տարբեր խնդիր է, այժմէն Սէն Լուի հարցին կարելի է անդրադառնալ, եթէ այն անձնաւորութիւնը որ խոստացած էր անուրջէն առաջ իրենց թէ «դուք հանգիստ եղէք, ես ձեր շէնքը պիտի գնեմ անուրջի օրը եւ ձեզի կը յանձնեմ», չկատարէ իր խոստումը: Յիշեալ ազգայինը արդէն քանի մը ամիս առաջ երեսփոխանական ժողովին մէջ հրապարակաւ խոստացաւ այդ բարիքը ընել Սէն Լուիին: Ուստի իրեն պարտք ունիմ կատարելու այս երկտողով անարդարութեան մը դէմ հանդէպ սրբազան Գալաքեանին այս ճշդումը հրապարակաւ ընելով:

Գ. Ճանկլամեան

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Գալչեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը:

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր. Ասիկա ճշմարտութիւն մըն է: Չի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը:

Սոյն երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիքին ծանօթնալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստանի» հեղինակ Յ. Գալչեանը՝ պատրաստել Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ թերթօնի ձեւով թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի:

Սոյն աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ հին Հայաստանը, Կիլիկիան, Նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հնագիտական տեսարաններ.

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

— Կը յիշէ՞ք դեռ...

Կը տարակուսի՞ք...

— Ի՞նչ գիտնամ...

— Պէտք էր գիտնալ ու գիտցնել ի՛ք եւ՝ ինծի..

— Որպէ՞սզի..

Որպէսզի...

— Մոռնայի՛ք կրկին...

Ընդհակառա՛կն. որպէսզի երբ հարկ ըլլար յիշեցնէի ձեզի... Ես անձնէի իմ մէջս ալ պահէի զայն հոգիիս խորը... առնէի անով... Մինչ դուք կը մեկնիք . Կ՚անհամբերէ՞ք, նոյն իսկ...

Եւ, նետուեցաւ առաջ, աղիք կանգնելով Սուրէնի դէմ: Աչքերուն մէջ բոց կար ու թախիծ. արիւնո՛ղ բան մը ու կասկած: Ամէն, ամէն բան կար աչքերուն մէջ..

Ընչակտուր, հեւքոտ ու արտփուն շարունակեց.

— Դուք ինծի խօսած էիք, կը յիշէ՞ք, այն լուսալուսնին, ծովեզրի, խոշալէն. ըսած էք թէ մարդ պէտք է հետապնդէ զայն... («հետապնդել ու գտնել») — Սուրէն յիշեց Դիմաքսեանի ճառը, երբ այս սրահին մէջ ինք ու Աստղիկը կը պատրաստուէին դպրոցական ներկայացման — «... Նպատակ մը դարձնել զայն՝ օր մը անպայման տիրանալու համար անոր»)... այո՛, հետապնդել զայն, յարատեւ եւ աննկուն կերպով. ծովերու վրայ, թէ ծովերուն դէմ...

— Ի հարկէն կեանքի գնով, — ընդմիջեց Սուրէն:

— Անշո՛ւշտ... անտեսելով ու լքելով ամէն բան... Ես ալ այդ խօսքին է զոր կը հետապնդեմ... Մինչ դուք կը մեկնիք... Գործ մը կը պատրուակէք: Ինչո՞ւ այս վերապահութիւնը. մինչեւ ե՞րբ, վերջապէս...

— Ինչի՞ մասին կը խօսիք...

— Ձեր եւ իմ մասին. մեզ կապող ու կաշկանդող զգացումի մասին...

— Դո՞ւք...

— Այո՛. ինչո՞ւ կը տարակուսիք...

— Որովհետեւ...

Ու կիսատ թողուց: Չթոյլատրեց ինքզինքին զգացնել Աստղիկին այն դառնութիւնը, զոր ունէր ինք: Եւ սակայն անոր անակնկալ ու բուքսակ պօռթկումը յուզեց զինքը: Նայեցաւ Աստղիկին աչքերուն: Լճացեր էին: Սեւ ու խոր աչքերը լեցուե՜ր էին: Ու յուզումը շատցաւ, յանկարծակի եւ առատ ջուրի մը նման, որ յանկարծ կը յորդի երաշտ հողին վրայ: Մինչ Աստղիկ կը փորձէր մեծ ու ծանրագին քար մը վերցնել իր կուրծքին վրայէն...: Անոր թախ ու թարմացող մարմինը կը դողդղար նրբանձիգ բարտիի մը նման ու շունչը, լայն, հեւքոտ, տա՛ք շունչը կը լեցնէր մթնոլորտը: Տարօրինակ է մենութիւնը. սանձ կը գնէ ու կը թեւարձակէ, միանգամայն: Կը խեղդէ, երբեմն, կը ծրարէ հոգիդ ու կլանել կուտայ կամ խիզախութեան կը տանի մեզ: Կը բանայ ծոցակը սրտին ու կը յորդեցնէ...

Ա՛յդ յորդումն էր Աստղիկը: Զե՛ղո՛ւն, լայնավէժ, անդիմադրելի հոսումը իր զգացումին...:

Զգացում մը, որ աւելի անճեր էր վերջին օրերը: Լեցուցեր էր իր կուրծքը եւ պատռե՛լ կ՚ուզէր զայն: Երիտասարդ ու երազահմայ աղջկան իր սիրտը սկսեր էր աւելի ուժգնօրէն բաբախել, երբ կրկին լսեր էր Յակոբի մասին: Որքա՜ն հեռու էր ան Սուրէնէն եւ իրմէ... Բթամիտ, անտրամաբանական, բարձր ու անխօս, ցա՛նցառ նայուածքով:

Իսկ այս տղա՛ն: Օ՛հ, այս հասակը. ահա, իր դէմ. անոր աղուոր ու խոհուն գլուխը՝ սեւ, անզուսպ ու կարճթորդ մազերով, որոնք կը պարուրեն լայն ճակատին ու աչքերուն վրայ ինչպէս սաղարթախիտ ճիւղ մը՝ որ հովանի կը ձգէ մութ ու պաղ ջուրի մը վրայ...

Իր այդ բացէական պահէիումը, իրեն համար անբացատրելի համարձակութեամբ մը, տարօրինակ չթուեցաւ իրեն: Թէեւ գիտեր որ ինք վարանոտ էր յաճախ: Փոքրացեր ու նսեմացեր էր, հետզհետէ, ներքնապէս. քանի ան բարձրացեր էր իր աչքին: Գիշերներ, յաճախ երբ մութը իջեր էր, ինք եղեր էր սենեակ, անոր մենութեանն ու լռութեանը յանձնուած, աչքերը փակ ու շրթները սեղմ, մտապատկերելու համար հմայիչ ու գեղեցիկ կերպարանքը Սուրէնին, կանգնեցուցեր էր զայն իր դէմ, իր մօտը. շատ մօտը, ճակատը դրեր էր անոր կրծքին, ու յանկարծ, հօրը ձայնը եկեր խանգարեր էր իր անփոխարինելի անուրջը...

Հիմա, այս սրահին մէջ, չկար այդ ձայնը: Ու մինակ էին: Կենդանի ու խօսուն՝ ինք ու ան: Հովը, բաց պատուհանէն կը սահէր ներս ու կը զգուէր անոնց հասակը: Խոր ու վերածնող լռութիւն մը կը տիրէր: Բայց, ուրիշ ձայն մը կար, հիմա, Աստղիկին ականջին: Ուրի՛շ սարսափ մը: Ուրի՛շ վտանգ մը — «Գիտէ՞ք թէ ո՛ւր կը բնակի Պ. Սուրէն Թուրքէնեան»:

Կրկին խօսեցաւ Աստղիկ: Կարծեց թէ ահա ներս կուգայ հիմա...

Եւ ու նայեցաւ... Նայեցաւ եւ Սուրէնի աչքերուն... սարսռաց... Նախանձ մը չէր իր զգացածը: Ոչ ալ՝ վախ մը: Այսինքն այդ անծանօթ ու գրաւիչ աղջկան չէր որ կը նախանձէր. այլ՝ անոր յաւակնութիւններուն ..

Խժլաուբ մը լսուեցաւ, յանկարծ: Սրահին բարձրադիր ու մեծ ժամացոյցն էր: Իրարու նայեցան: Սուրէն մատները տարաւ բաճկոնակին գրպանին: Ուզեց հանել ժամացոյցը: Բայց, մատները մնացին հոն. հոն էր եւ ուղղակի Աստղիկին ուղղուած նայուածքը...

Ու հարուածներն սկսան: Ժամանակն էր: Կրնային գալ ժողովականները:

— Լաւ է որ — վերսկսաւ Սուրէն:

Ու նորէն կիսատ թողուց խօսքը: Դրան նայեցաւ: Աստղիկ ալ հոն կը նայէր...: Ժամն էր. այո՛. ճակատագրական ժամը: Իր երազը դէմն էր հիմա. երբ իրենց ու անոր դուռը կը բախէին. ինք չէր կրնար վարանիլ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Ց. Դ.

Փարիզ եւ արուարձանները

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Մութիւալիթէի սրահին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Օրակարգի շարունակութիւն։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւարդ, Փաթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը այս ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրագարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը, այս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Պուլըվար Օսսօի մանկապարտէզի հանդէսը

Փութացէք ներկայ գտնուիլ Տիկին Մարի Սվաճեանի Պուլըվար Օսսօի (Մարսէյլ) «Հայ փեթակ» մանկապարտէզի ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ, Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 բիւ Շար, Սալոն Շարի մէջ։

Կը նախագահէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵԳԻՍԿ. ԳԱԼԱՔԵԱՆ

70—80 կայտառ Հայորդիներ բեմի վրայ

Ձեր ներկայութեամբ քաջալերեցէք վաղուան սերունդը

Թիթեռնիկներու եւ շուշաններու պարը ձեզի պիտի տայ դրախտային տեսարան մը։ փութացէ՛ք ծափահարելու «Հայ փեթակ»ի սիրուն մեղուները։

Գ ի ն ն ե ր ը՝ ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒԻ է մեկնումի պատճառաւ Վիլիէ-լը-Պէլի մէջ, կայարանէն 3 վայրկեան հեռու, փավիյոն մը, 5 սենեակ, խոհանոց եւ 258 մեթր հող։ Գին՝ 50,000 ֆր., 20,000 ֆր. կանխիկ, մնացեալին համար դիւրութիւն կը տրուի։ Դիմել Հ. Աբէլեանի, 226 rue Lafayette, Paris, Métro Jaurès կամ Louis-Blanc. Tel. Nord 89-06, 95-79.

ՎԱՐՁՈՒ Է նպարավաճառի խանութ մը իր բոլոր կազմածներով (կշիռ, զարակներ, սեղան եւայլն) Bld. de la Villette մօտ։ Տարեկան վարձք 3000 ֆր.։ Պայլ՝ 9 տարի, բրփրիզ՝ 10000 ֆր.։ Դիմել Հ. Աբէլեանի, 226 Rue Lafayette, Փարիզ, մեթրօ Լուի Պլան, Հեռ. Nord 89-06 եւ 95-79։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիայ Հաճի գիւղէն հայր՝ Նշան Տէյիրմէնճեան՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նախապէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով։ Իրենց, մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Աբրահամ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ ՎՍԵՄ. ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ

10 Յուլիս Կիրակի ժամը 2-8, Մուրաթ-Ռափայէլեան վարժարանին պարտէզին մէջ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— Կը նուագէ «Sandrossian Orchestra» ճազը։
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Բարձրախօս գործիքներով, զետեղուած պարտէզին զանազան մասերուն մէջ, Բատիօյի գործարանատէր Գ. Մարտիկ Գասմաճեանի կողմէ, 66 rue Mouffetard, Paris.

ՊԻՏԻ ՆՈՒԱԳԷ ՓՈՔՐԻԿ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԸ ՌԱՖՖԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ.— Հայ արուեստագէտներու խումբի մը եւ ֆրանսացի առաջնակարգ արուեստագէտներու կողմէ։

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՊԱԼԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՋՈՒԱՐՃԱԼԻ ԽԱՂԵՐ, ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒՄ (Phébus). 22 Bld. Bonne Nouvelle, Paris

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով **Մուտք 10 ֆրանք, տղոց համար 5 ֆրանք**

Անձրեւի պարագային հանդէսը տեղի կ'ունենայ վարժարանի թատերասրահին մէջ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նուարդեան եղբայրները կը ծանուցանեն իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն որ այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց հօր եւ մօր ՏԻԳՐԱՆ եւ ԼՈՒՍԻՆ ՆՈՒԱՐԴԵԱՆՆԵՐՈՒ մահուան տարելիցին առթիւ, Սէն Ժէրոմի (Մարսէյլ) Հայոց մատրան մէջ։

Մասնաւոր հրաւէր ըրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ազդով։

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
"ԿՈՄԻՏԱՍ" ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԽՈՒՄԲԻ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

9 ՅՈՒԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԻՆ **Salle Gaveau մէջ, 45 Rue la Boëtie**

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ՝ 90 ՀՈԳԻ ղեկավարութեամբ Պ. ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ

Տիկին Ռօզ Պասմաճեան (Soliste des Concerts Poulet)

Տիկին Զապէլ Ընֆիաճեան (ԴԱՇՆԱԿ)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7 ֆրանք

Կը ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԱՅ ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆՆԵՐԸ, ԾԱՆՕԹ ՎԱՅՐԵՐԸ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

ԾԱՆՕԹ.— Հանդէսը կը սկսի ժամը ճիշդ 9ին, երգերու ժամանակ դռները փակ կը մնան։ Կը խնդրուի 10 տարեկանէն վար տղաք չբերել։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Չեխոսլովաքիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԷ — ՅՈՒԼԻՍ 1932 — 5 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1923 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՐՔԵՐԸ

Հայ ժողովուրդն, իր ներքին կազմակերպութեամբ՝ խիստ տկար է: Ու այդ ներքին տկարութիւնը զգետնող է, ամէն վայրկեան մեզ կը ջլատէ, կը քամէ մեր կենսական ուժերը եւ պարտութեան ճամբուն վրայ կը պահէ մեր ժողովուրդը:

Մինչդեռ մենք հասարակական կամքի պէտք ունինք, ուժերու խնայողութեան պէտք ունինք, բոլոր ազգերէն եւ ժողովուրդներէն աւելի՝ մենք պէտք ունինք հաշուի առնելու մեր ժողովուրդի տնտեսական եւ բարոյական միջոցները, եւ այդ աղբիւրներէն հասող կենսունակութիւնը գործածել՝ ամէնէն անհրաժեշտ պահանջներուն համար:

Իրապաշտութեան տեսակէտէն բնազդն իսկ պիտի մղէր մեր ժողովուրդը աւելի զօրաւոր ներքնակազմ, չմեռնելու իրարու, հասարակաց ճիգով դիմագրաւելու վտանգները, որ մեզ կը շրջապատեն, որ կուգան ամէն կողմէ խեղդելու մեր տկար մարմինը. բնութեան օրէնքն է, որ տկարակազմները ենթակայ են մանրէներու յարձակումին: Այս պարագային, եթէ արտաքին վտանգին դէմ կռիւը որոշակի պարտականութիւն մըն է, առաջին քայլը պիտի ըլլայ ներքին ուժերու վերակազմութեամբ, համախմբումով եւ անոնց կենսունակութիւնը՝ վտանգներուն դիմագրաւելու:

Ամէն տեղ ու ամէն ճակատի վրայ մեր ժողովուրդը վտանգի ենթակայ է: Եթէ շատ բաներուն իր ձեռքը չի հասնիր, անկասկած է որ այդ ձեռքը իր ներքին կեանքին կրնայ հասնիլ: Ինչ որ դառն է խոստովանիլ, այն է որ՝ ներքին կեանքի մէջ անկամութիւն մը կը տիրէ, ու այդ անկամութենէն կամ չարակամութենէն ուժերը կը ցրուին, մինչ ապակեդրոն ուղղութեամբ, անհաշիւ եւ անհամապատասխան մեր ներկայ նիւթական եւ բարոյական կացութեան:

Այս ընդհանուր անհարկի կ'ընդգրկէ, գրեթէ, մեր բոլոր գաղութները: Ամէն ոք իր միջավայրին մէջ կարող է փոքրիկ հաշուեկշիռ մը պատրաստել եւ տեսնել բացասական երեւոյթներէն, անհաշիւ ապառումներէն:

Հեռաւոր վայրերու օրինակները այս անգամ պահեստի պահենք: Ամփոփենք մեր տեսութիւնը մեր անմիջական շրջապատին վրայ, Փարիզն առնենք որպէս օրինակ: Փարիզն իր շրջապատով կը հաշուէ մօտ 18.000 հայութիւն մը: Ոստան [illegible] կը գտնէք: Մեծագոյն անուններն ալ որպէս յաւելեալ չյայտնեմ: Ու այդ պատճառով, որքա՜ն աչքեր կան յառած դէպի Փարիզ:

Բայց կայ ողբերգական երեսն ալ այս արտաքին կեանքին: Դուք կարդացիք ու կը շարունակէք կարդալ օգնութեան ճիչերն անգործներու, անօթիներու, ծերած հիւանդներու: Դուք կարդացիք մեր աշխատակցին տեղեկութիւնները Փարիզի մէկ թաղին մասին, ուր բազմանդամ ընտանիքները հիւանդութիւններէն կը հալին: Դուք կարդացիք թոքախտի թերթօնը, ուր կը պատկերացուի հիւանդութիւններու վտանգը, որուն ենթակայ են հայ բեկորները, շատ անգամ անգիտակից ու անպաշտպան: Ալ չխօսինք կրթական խեղճութիւններու մասին:

Հեռուէն դատողները պիտի կարծեն թէ Փարիզի մարմինները, փոքրիկ շարժումով մը, կրնան այս բոլոր վէրքերը դարմանել, կամ արդէն դարմանած են: Փարիզը եւ Ֆրանսայի շրջանը երջանիկ են ու կարող են ձեռք կարկառել ապերջանիկ շրջաններուն:

Անշուշտ կարող են, եթէ կազմակերպութիւն ունենային. եթէ բազմաթիւ կազմակերպութիւններով իրար չջլատէին, որուն արդիւնքը հաւասար է կազմակերպութիւն չունենալուն:

Փարիզը կեդրոնատեղին է այնքան մարմիններու, որ ուրիշ գաղութները չունին: Փարիզը [illegible] ունի իր հասարակական, դրական, մշակութային եւ գեղարուեստական հաւաքոյթներով, որ նախանձը կը շարժէ հեռաւոր գաղութներուն: Բայց իրականին մէջ՝ անկեդրոն, անդէմ եւ եթէ կ'ուզէք՝ անօրմալ գաղութ մըն է:

Ազգային եւ քաղաքական երեւոյթները, այս անգամ քննութեան առարկայ չընենք: Ընթերցողի ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք միայն անցած վեց ամիսներու հանրային շարժման վրայ:

Ցուցակէն ասդին, եթէ ի մի հաւաքենք բոլոր միութիւններու հանրային օժանդակութիւնները՝ պիտի տեսնենք թէ քանի մը տասնեակ հազարներու սահմանին մէջ կը մնան: «Եղբայրական անմիջական օգնութեան» մարմին մը կազմուեցաւ, օրը օրին անօթի անգործներուն անմիջապէս օգնութիւն հասցնելու: Ու դուք տեսաք որ ընդամէնը 10.000 ֆրանք միայն կարելի եղաւ հաւաքել, հինգ ամսուան ընթացքին: Կարմիր Խաչ, Տիկնանց Միութիւն, Ազգասիրական եւ ուրիշ միութիւններ, առանց անուան խտրութեան, ինչ որ կրցան ճարել՝ հիւանդի մը, դպրոցի մը, կամ այլ անհրաժեշտ կարիքի մը հասնելու համար, բոլորը միասին 30—40,000 ֆրանքը չանցնիր:

Այս անզօրութեան պատկերին միւս երեսը դիտենք: Նոյն հայութիւնը, նոյն միութիւններու կամ անհատներու ու խմբակներու նախաձեռնութեամբ անցած վեց ամիսներու ընթացքին ունեցաւ թատերական, երաժշտական, մէկ խօսքով գեղարուեստական եւ հասարակական հանդէսներ եւ հաւաքոյթներ, որոնց համար Փարիզի 18000 հայութիւնը ծախսեց մօտ չորս հարիւր հազար ֆրանք:

Երբ տասնեակ երիտասարդներ կը մեռնէին Թոքախտէն, երբ երեք մասունքներ կը ծախուէին պարտքի դիմաց, երբ մանկապարտէզ մը կը գոցուէր քանի մը հազար ֆրանքի պակասէն, Փարիզի հայութիւնը կրնայ մօտ կէս միլիոն ֆրանք ծախսել թատրոնի եւ հանդէս-խնջոյքներու:

Այս հակասութիւնները ցոյց կուտան որ մենք ներքնապէս կազմակերպուած չենք, մեր գործերը հաւասարակշռուած չեն, ու մեր ժողովուրդի նիւթական եւ բարոյական ուժը կը սպառի անհաշիւ, ու շատ անգամ անօգուտ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ գաղթական թերթերը կը գրեն թէ որոշուած է, յառաջիկայ աշնան, Էջմիածնի մէջ, ընտրել նոր կաթողիկոս, ինչպէս հաներ է, արտօնել «Խորհրդային» Հայաստան.

Ու ծափ ու ծնծղայ կը զարնեն տխուր անկարողութեամբ: Պոլսոյ հայ թերթերը կը գրեն թէ ցնծութեան մէջ է ինկեր հայ ժողովուրդը, յոյսով որ նոր կաթողիկոս մը պիտի ընտրուի: Կը հաւատա՞ք, մեր ժողովուրդն ալ Պոլսոյ գաղթականներուն չափ յիմա՞ր կը կարծէք զայն: Մեր ժողովուրդը շատ լաւ գիտէ թէ կաթողիկոս մը ընտրել առանց դեռ ի՛նչ գործեր կան ընելիք.

Այսու հանդերձ բաց աչքով տեսնո՞ւն տխրութիւնները եւ պատրաստուելիք զուարճալի երթալու դէպ ի Էջմիածին.

Նախքան օրուան ՅԱՌԱՋի մէջ, մեր ընթերցողները կարդացին թէ ինչպէս Երեւանի կոմսոմոլները, դիմակաւորուելով ոմանք Աստուծոյ կերպարանքով, ոմանք Յիսուսի պէս, ուրիշներ Տիրամօր ձեւով, կանչ կը յարուցանէին եկեղեցիներուն առջեւ Աստուած, Յիսուս, Տիրամայր, Յովսէփ, Հոգին Սուրբ եւ ժողովուրդը իրարու կը փաթթուէին եւ իրար կը ծեծէին, վրայ կը հասնէր ոստիկանութիւնը, կը ձերբակալէր կրօնաւորները եւ կ'առաջնորդէր բանտ:

Սոյնչափ գիտեմ, որ կաթողիկոսական ընտրութիւններուն առթիւ, արտասահմանի պատգամաւորները դիմաւորելու համար, հիմակուընէ պատրաստ թիւն կը տեսնեն Երեւանի կոմսոմոլները:

Նոյն իսկ երգեր են հիւսած.

Ռուփէնս ու Մարտիրոս,
Գալուս, Գեորգոս ու Կիրակոս,
Բարսեղս ու Ղազարոս,
Փիլոսոս, Մարկոս, Գրիգորոս,
Վաղարշակոս ու Անդրէաս,
Աստուածոս, Բիբլիոս,
Ընտրել Հայոց կաթողիկոս

Այս երգով, ժամով ու խունկով, կոմսոմոլները Երեւանէն Էջմիածին պիտի առաջնորդեն մեր Թաղաս — Մարկոսները: Ճամբուն դուռները պիտի բացուին եւ կոմսոմոլ մը, Աստուծոյ պէս ծպտուած, Էջմիածնի դասումը պիտի դարձնէ եկեղեցիներուն երեսին, ճինչ պատգամաւորները: Յետոյ կերպարանափոխուած, պիտի հարցնեն իրենց իրենց թէ ինչո՛ւ հաւաքուեցին հոն, ինչու եկան եւ ինչ եղան.

ՀԱՐԹԻՒՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱ (Միխան). — Յունիս 16ին, երեկոյեան ժամը 4,45ին, զգալի եղան ստորերկրեայ ցնցումներ: Առաջին հասած տեղեկութիւններու համաձայն երկրաշարժէն փլած են 2 տուն, մէկը Ղարաքիլիսայի, միւսը՝ Ալեքսանդրապոլի մէջ: Մարդկային զոհեր չկան (*Խորհ. Հայաստան*, 18 յունիս):

ԽՄԲ. — Դարձեալ նոյն շրջանն է, Զանգեզուր, ուր պատահեցաւ վերջին աղէտալի երկրաշարժը.

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՎԷՃ ՄԸ

Առնէ մը ի վեր վէճ մը գոյութիւն ունի Պաղեստինի եւ Սուրիոյ ֆրանսական իշխանութեանց միջեւ: Պաղեստինի անգլիական մարզպանութիւնը կ'ուզէ որ սուրիական սահմանէն մաս մը հողեր կցուին Պաղեստինի, դիւրացնելու համար Քարիւղի Ճամբու շինութիւնը, որ պիտի հանդիպի այդ հողերուն. սակայն ֆրանս. մարզպանութիւնը չէր ուզեր կցել այդ տարածութիւնները:

Այժմ աւելի սաստկացած է այդ վէճը, որովհետեւ Քարիւղի Ճամբու շինութիւնները սկսած են: Երկու իշխանութեանց համաձայնութեամբ կազմուած է յանձնախումբ մը, վէճի քննութեան համար: Յանձնախումբի անդամներն են Ամմանի միւթէսարրիֆը, Պէհին պէյ Խաթիպ եւ Պաղեստինի մարզպանի օգնականը:

Յանձնախումբը իր քննութիւնները աւարտելէ վերջ պիտի պատրաստէ տեղեկագիրը. անկէ վերջ երկու մարզպանները պիտի գթաղին լուծումով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Անգլօ-ֆրանսական համաձայնութիւն մը

Գերմանիա կ'ընդունի, բայց կը սակարկէ

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատուիրակութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ, Գերմանիոյ առաջարկուելիք գումարին վրայ: Զինք պահանջուի 4 միլիառ 200 միլիոն մարք:

Գերման պատուիրակութիւնը ընդունելով մէկանգ միանուագ այս գումարի սկզբունքը, սկսած է սակարկել եւ ներկայացուց հետեւեալ հակառաջարկները: Գերմանիա կ'ընդունի հատուցումներու պլանէն վճարումներու վերակսելու սկզբունքը, երբ տարի տեւող պայմանաժամէ մը յետոյ, պայմանաւ սակայն որ Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը թոյլ տայ:

Գերմանիա կ'ընդունի ընդամէնը վճարել երկու միլիառ ոսկի մարք, բայց սրոշ տարեվճարներով, հաւանաբար 10 տարուան ընթացքին:

Ամերիկա եւ պատերազմի պարտքը

Ուաշինկթընէն տրուած լուր մը համաձայն, Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը տրամադիր է վիճելու պատերազմական պարտքերու կրճատման մասին:

Պաշտօնական շրջանակներէ բխած է այս լուրը: Այս մասին վիճաբանութիւնները պէտք է կատարուին ամէն մէկ պարտական պետութեան հետ առանձին եւ պատճառ չպիտի տան հատուցումներու ջնջման:

Հատուցումները նուազեցնելու որ եւ է փորձ որ կը կատարուի եւրոպական պետութեան մը կողմէ, պայման դնելով որ Ամերիկա կրճատէ պատերազմական պարտքերը, կ'ըսուի թէ պիտի հանդիպի Ամերիկայի ընդդիմութեան եւ գէշ տպաւորութիւն պիտի գործէ Ամերիկայի հանրային կարծիքին վրայ: Որովհետեւ, Ամերիկա կը շարունակէ անջատ հարցեր նկատել հատուցումներն ու պատերազմական պարտքերը:

Կը յիշուի թէ երբ Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Պ. Լավալ Ամերիկա այցելեց անցեալ աշնան, նախագահ Հուվըր յատակ գիրք մը բռներ էր. ամերիկեան կառավարութիւնը տրամադիր էր այն ատեն պատերազմական պարտքերը նկատի առնելու, խորաքննել պետութեան վճարման կարողութիւնը հիմ բռնելով: Ինչ որ կը նշանակէ պարտքերու վերաքննութիւն: Հուվըրի ընթացքը այս հարցին մէջ՝ չէ փոխուած:

Հանրապետական կուսակցութիւնը կը զգուշանայ այս հարցը արծարծել ընտրական պայքարի ընթացքին. բայց ամէնկարեւորներու կողմէ կատարուած յայտարարութիւնը ընդդէմ պարտքերու ջնջման, չի կարծուիր թէ ամէն դուռ կը փակէ փոխադարձ համաձայնութեանց առջեւ:

Ամերիկա կը յետաձգէ յունական վճարումները

ԱԹԷՆՔ. 3 Յուլիս. — Կը հաղորդուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը ընդունած է յունական կառավարութեան առաջարկը երկու եւ կէս տարի եւս երկարաձգելու յունական պարտքերու վճարման պայմանաժամը:

Այս դիւրութիւնը Յունաստանի տրուած է անկախ միջազ. որ եւ է համաձայնութենէ որ կրնայ գոյանալ մօտ ատենէն՝ պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին մէջ:

Ամերիկայի եւ Յունաստանի միջեւ գոյացած առաջին համաձայնութեան հետեւանքով, յունական կառավարութիւնն իրաւունք ունէր Ամերիկայէն ուզելու վճարումներու յետաձգում մը, այն պարագային որ Յունաստան իր տնտեսական կացութեան պատճառով՝ ի վիճակի չըլլար կատարելու իր յանձնառութիւնները:

Պուլկարիոյ մէջ սով

ՍՕՖԻԱ. 3 Յուլիս. — Պուլկարական թերթ մը շարք մը յօդուածներ կը հրատարակէ հարաւային Պուլկարիոյ մէջ տիրող սովին վրայ: Սովը այնքան մեծ աւեր կը գործէ, կը գրէ թերթը, որ հազարաւոր մանուկներ անսնունդ կը մնան եւ այնքան նիհարցած են, որ մեռնելու վտանգին ենթարկուած են:

Քուշուքովաք գիւղին մէջ, բազմաթիւ անձեր մեռած են երկարատեւ անօթութենէ:

Թերթը կը պահանջէ որ անմիջական միջոցներ ձեռք առնուին, այս դժբախտներուն օգնելու համար:

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Իրլանտա պիտի մերժէ վճարել

Պատասխանելով Անգլիոյ աշխատաւորական երեսփոխաններու նախագահին հրաւէրին, իրլանտական աշխատաւորականներու պետը Ուիլեըմ Նորթըն Լոնտոն հասաւ, տեսակցելու համար քաղաքական զանազան անձնաւորութեանց հետ: Տեսակցութեանց ընթացքին պիտի քննուին անգլիական կառավարութեան տալիք որոշումները՝ երբ փոխվերէ ընդդէմ Իրլանտայի կալուածական պարտքերու գործումին առթիւ:

Լոնտոնի մէջ՝ Իրլանտայի աշխատաւորականներու պետը մամուլին յայտարարեց թէ Իրլանտայի կառավարութիւնը չի կրնար ետ առնել իր որոշումը եւ թէ աշխատաւորականները այս հարցին մէջ ուժ պիտի տան Տէ Վալերայի կառավարութեան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

— :-: —

ՀԻԹԼԷՐ ԿԸ ԽՕՍԻ

Հիթլերեան կուսակցութիւնը եւ «Արոյրէ Ճակատ»ը Միւնիխի մէջ կազմակերպած էին երկու ցոյցեր: Երկու հակառակորդ կազմակերպութիւնները իրենց համազգեստներով անցք կատարեցին քաղաքին փողոցներուն մէջ: Տեղատարափ անձրեւը խանգարած էր ցուցարարներուն խանդավառութիւնը: Միջադէպեր չպատահեցան: Սակայն հարիւրի չափ համայնավարներ՝ պատշգամներէն փորձեցին խանգարել հիթլերեաններն ու գրգռել: Սակայն, ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք:

Հիթլերեանները հաւաքուած էին քաղաքին արուարձանի մարզական հանդիսավայրերը գրաւեր էին համար:

Հիթլեր այս ցոյցերու ընթացքին ճառ մը խօսեցաւ Գերմանիոյ քաղաքականութեան կացութեան մասին:

— *Մեր հակառակորդներուն, ըսաւ, մեր շարժման մէջ տեսնել կ'ուզեն ներկայ թշուառ կացութեան մէկ արտայայտութիւնը. բայց այս շարժումը նախ ժայթքեցաւ գերման ժողովուրդի հոգիի թշուառութենէն եւ արտայայտութիւնն է այն խոլական զոր այս ժողովուրդը կ'առաջարկէ: Կ'ուզենք ամբողջ ազգը փրկել եւ ոչ թէ դասակարգ մը: Կաթոլիկ կուսակցութեան քաղաքագէտները չեն որ պիտի սահմանեն հիթլերեաններու իրաւունքը իշխանութեան գլուխ ալ անցնելու: Վճռած ենք Գերմանիան վերակազմել նոյն իսկ տնտեսապէս եւ ասոր համար, [illegible] ժողովուրդին: Պէտք է որ աշխատաւորութիւնը քաշենք նոր Գերմանիոյ դատին կողմը եւ գիտակցութիւնը հիմ բռնենք մեր վերածնունդին:*

«Ինծի համար կարեւորութիւն չունի թէ մեր հակառակորդները կ'ըսեն թէ պէտք է վերջ տալ ֆոն Փափէնի կառավարութեան. որովհետեւ եւ միայն կը գրախեմ անոնցմով որ Գերմանիան կառավարեցին 1918 նոյեմբեր 7էն, մինչեւ մեր օրերը.»

ՆԱՒԹԱՀԱՆՔԵՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կը հաստատուի թէ մեծ յաջողութեամբ պսակուած են այն խուզարկութիւնները, որոնք կատարուեցան գտնելու համար նաւթային երակներ Զաքինթոսի եւ Քեփերիների շրջաններուն մէջ: Զաքինթոսի նաւթահանքերու շահագործման արտօնութիւնը տրուած էր անգլօ-հելլենական ընկերութեան մը, որ հիմակուընէ իսկ կը յաջողի օրական 50 թօնօ նաւթ արտադրել: Կ'ենթադրուի թէ, կարճ ժամանակէն օրական արդիւնաբերութիւնը պիտի հասնի 1500 թօնայի:

Քեփերիների նաւթահանքերուն շահագործումը տրուած են Շաւինեակին Ետանուլաթոս եղբայրները: Երէ խուզարկութիւնները յաջողութեամբ պսակուին, հելլենական ճարտարարուեստին համար ձեռք պիտի ձգուի անհրաժեշտ նախանիւթ: Հելլենական ճարտարարուեստին երկու երրորդը կը գործէ նաւթով:

ՊՐԻԱՆԻ ԱՃԻՒՆԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

Պրիանի աճիւնը ցարդ կը հանգչէր Փասիի գերեզմանատան մէջ: Կիրակի օր, աճիւնը փոխադրուեցաւ Քոշրէլ ուր զետեղուեցաւ յատուկ դամբանին մէջ:

Մասնաւոր կառախումբով յառաջացուած էին Փարիզէն Քոշրէլ տանելու համար անոնք որ կ'ուզէին ներկայ ըլլալ արարողութեան: Հավաքուած բազմութիւն մը այս կերպով, կրցած էր իր վերջին յարգանքը մատուցանել խաղաղութեան այս անխոնջ առաքեալին: Ներկայ էին կառավարութեան անդամները, օտար դիւանագիտական մարմինը, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը եւ Բէյլոկ:

Պ. Էրիօ, Ֆրանսայի վարչապետը, որ Լօզանէն ուղղակի Քոշրէլ անցեր էր, արտասանեց ճառ մը, որով շեշտեց անոր քաղաքական դէմքը եւ մանաւանդ կատարած դերը Ժընեւի մէջ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Պարսկաստանի տնտեսական նախարարութիւնը (Վզարաթէ Իխթիսադ) իր ստեղծման շրջանում, գործնէութեան լայն ասպարէզներ չունէր, բայց, նախատեսում էր։ Պարսիկ հեռատես դիւանագէտները ականատես համաշխարհային տնտեսական քաոսին, երկրի տնտեսական դիմադրական կարողութիւնը բարձրացնելու համար, ձեռնուել սկսին այդ նախարարութեան, մէկ կողմից, զարկ տալու ներքին արդիւնաբերական ձեռնարկներին, միւս կողմից, այդ նախարարութեան միջոցով հաւասարակշռելու Պարսկաստանի ներածման եւ արտածման ցուցակ խնդիրը։

Դեռ Ղաջարների թագաւորութեան օրով, ներածումը աւելի շատ էր, քան արտածումը. իսկ արտածման նիւթերը անմշակ եւ աններկայանալի վիճակում, այսպէս, չոր մրգեղէնը, ձեռագործ աշխատանքները։ Գորգի մասին չեմ յիշում, որովհետեւ վերջինիս որակը այժմ աւելի ցածր է, քան առաջ։ Այդ էլ ունի իր պատճառները, որի համար կ՚անդրադառնանք մի առանձին յօդուածով։

Երկրից դէպի արտասահման ծառայող դրամը ոչ չափ, ոչ կշիռ ունէր։ Ամէն ինչ թողնուած էր պատահականութեան։ Ստիպողական եւ անհրաժեշտ նիւթերը՝ շաքար, հիւսուածեղէն, գեղօրայք, մի խօսքով, ոչ գիւղատնտեսական նիւթեր քամում էին Պարսկաստանի նիւթական աղբիւրները, եւ յաճախ, պետական ելեւմուտքի բացերը ծածկւում էին արտաքին փոխառութիւններով — Անգլիայից, Ռուսիայից — մեծ մասամբ, ի վնաս երկրի շահերի։

Առանց երկրում անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծելու հնարաւորութիւնների, երկրի ներածումը ու արտածումը հաւասարակշռելու բոլոր տեսակի ծրագրները պիտի դատապարտուէին աձլութեան. միւս կողմից, Պարսկաստանը ճիշտ է, հարուստ է անմշակ մնացած հանքային նիւթերով, բայց գերազանցա-

Իսկ վերջինս, իր զարգացման մէջ որ եւ է առաջադիմութիւն ցոյց չի տալիս, որովհետեւ խթանող չկայ։ Արդեօ՞ք անհրաժեշտութիւն չի ներկայանում այս ուղղութեամբ աշխատանքներ կատարելու, թէ՞ պետական շրջանակները որոշ նպատակներ ունին։

Այդ մեզ անծանօթ է։

Ճակնդեղի արդիւնաբերութեան աշխատանքներին ամէն տեսակի դիւրութիւններ տրւում են, որովհետեւ Թէհրանի կից՝ Քահրիզակի եւ Քարանի նոր բացուելիք շաքարի գործարանների համար անհրաժեշտ նիւթն է կազմում։

Ձոյլ շաքարի գործարանները դանդաղ, բայց հաստատուն հիմքերով, կառուցւում են։ Անշուշտ, բոլոր մասնագէտները եւ անհրաժեշտ նիւթերը արտասահմանից են բերւում։ Միայն, ինչպէս երեւում է, վարչական մասը կաղում է. որովհետեւ յաճախ վարչութիւնները փոխւում են. վերջերս Քահրիզակի գործարանի ղեկավարութիւնը յանձնուած է Բանկը Միլլուն, այսպէս կոչուած, կիսապաշտօնական պետական բանկին, որի դրամագլուխը 800 հազար թուման է միայն։ Մասնագէտը Գերմանացի. Դոկտ. Ժիլ-ւէյլրրան։

Ժողովուրդը անհամբեր է վայելելու երկրի շաքարը, որովհետեւ դրսից եկածը, մեծ մասամբ Ռուսիայից, շատ սուղ է վաճառւում, քիլօն 7 դրան։

Իսկ վերջին ռուսեւպարսկական դաշնագրի համաձայն, շաքարը, լուցկին եւ նաւթը միայն Ռուսիայից կը գնուի։ Այս մենաշնորհը, շահումների ախորժակները բացել, եւ այդ նիւթերի արժէքները բարձրացել են։ Միւս կողմից, Խ. Ռուսաստանը ժամանակին շաքարը, լուցկին եւ նաւթը հասցնել չի կարողանում։ Իսկ Թաւրիզում գործող լուցկու գործարանները, ոչ մի յառաջդիմութիւն ցոյց չեն տալիս, թէեւ պետութիւնից դրամական օժանդակութիւն ստացել են։

Հիւսուածեղէնի արդիւնագործութիւնը Պարսկաստանում լայն չափեր է ստացել։ Մէկ կողմից, պետական բանակի հագուստեղէնը մատակարարւում է միայն այդ միջոցով. իսկ միւս կողմից, արտասահմանից ներածւող հիւսուածեղէնի քանակը հարիւրին 80 կրճատուած է։ Այս երկու հանգամանքները, պարսիկ դրամատէրերի մէջ շահ ապահովելու նախաձեռնութիւն են ստեղծել, եւ Պարսկաստանի համար եւ բոլոր քաղաքներում, առանց նկատի ունենալու տեղական պայմանները, իրար ետեւից նորանոր գործարաններ են բացւում։

Այսպէս՝ Թաւրիզում թէլի եւ մրդի գործարանները սունկի նման [illegible] հսկայածախս գործարանը հազիւ իր ծախսերն է ծածկում։ Իսպահան վաղուց գոյութիւն ունէր կտորեղէնի գործարանը, բայց որակով թոյլ։

Կառավարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացրել է Եազդի մետաքսի արդիւնագործութեան վրայ։ Միայն ներկատան եւ յարակից մասերը բացելու համար յատկացրել է 200 հազար թուման։ Եւ Եազդը, որ համարւում է կրակապաշտ Պարսիկների (Զարդաշտականների) կեդրոն, հսկայական չափով առաջադիմում է։ Նրա արդիւնագործած մետաքսեղէնը, կտաւը, բրդեղէն կտորները Պարսկաստանի շուկայում իրենց յայն տեղն ունին գրաւած։

Եւ որքան այդ ասպարէզում երկիրը առաջադիմում է, այնքան այդ տեսակի նիւթերի ներածումը պակասած է։ Այս տարի խոշոր տոկոսով այդ ապրանքների ներածումը կրճատուել է։

Նոյնը նաեւ օճառի արդիւնագործութեան մէջ։ Նախկին տարիներում, մաքսային հաշւեցուցակների համաձայն, երկիր էր մտնում 1 միլիոն թումանի օճառ եւ անուշահոտեղէն։ Պետական շրջանակները յոյս ունեն, որ կարճ ժամանակում այդ տեսակի նիւթերի ներածման չափը զէրօյի պիտի հասնի։

Թաւրիզի, Թէհրանի եւ ուրիշ քաղաքների նման գործարանները, օրէ օր լաւ որակի ապրանք են հանում շուկայ, եւ յետ մղում ներածուած եւրոպական նիւթերը։

Միայն, ինչպէս նկատեցի, հաշիւ եւ տեղական պայմաններ նկատի ունենալու մտահոգութիւն չկայ։ Մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն չի արւում որեւէ ձեռնարկ կատարելիս, ամէնքը իրենց գործարանները ուզում են հաստատել կամ մայրաքաղաքում, կամ էլ մեծ քաղաքներում, գաւառական քաղաքները թողնուած են անուշադրութեան. մինչ դեռ, օրինակ, Թէհրանի օճառի գործարանների համար ճարպը, բաւական թանկ գաւառներից են բերւում, Ղազուինի բրդի գործարանը իր նիւթը Քիրմանշահից։ Մէշէդից է բերւում եւ այսպէս բոլորը։ Սա երկու անպատեհութիւն ունի, մէկ որ արդիւնագործած ապրանքը թանգ է նստում (կտորեղէնը քիչ է տարբերւում արտասահմանի արժէքներից), երկրորդ, գաւառական քաղաքները դատապարտւում են անգործութեան, գործազուրկների թիւը օրէց օր գաւառներում աւելանում է։

Կաշիի գործարանները՝ Թաւրիզում եւ Համադանում, իրենց զարգացման փուլի մէջ են։ Միայն, այն բոլորը, որոնք մասնաւոր ձեռնարկներ են, մրցումի շնորհիւ, հազիւ կարողանում են իրենց բացը ծածկել։ Միասին ընկերութիւններ կազմելու խիստ օգտակար մտայնութիւնը, մեր երկրից բացակայում է։ Այդ է պատճառը, որ շատերը վախենում են, եթէ մի օր աշխարհը իր տնտեսական բնական պայմաններ ստանալու են, այն սունկի պէս [illegible] ինչ պիտի լինի, մասնաւանդ, արդիւնագործուած նիւթերը աժան չեն վերջանում։

Չոր մրգեղէնի գործը մնում է նախկին պայմաններում։ Այն գործող դպրոցները, մեծ մասամբ Թաւրիզում Ատրպատականում, խիստ պահպանողական են։ Եթէ այս ուղղութեամբ էլ առաջադիմութիւն լինի, հետեւութեամբ կարող է Թիւրքական չոր մրգեղէնը Եւրոպայի շուկայից յետ մղել, ինչպէս անցեալ եւ այս տարի՝ Համբուրգի շուկայում։

Մի խօսքով, երկրում եռ ու զեռ է տիրում, անընդհատ գործարանների պատուէրներ տրւում են Եւրոպա։

Պարսիկ դրամատէրերը իրենց դրամագլուխը որեւէ ձեւով օգտագործել են ուզում։

Իսկ ի՞նչ ենք անում մենք, պարսկահայերս։

Այլքոլ պատրաստել, գինի ծախել, հիւրանոց, ճաշարան բաց անել, գորգի, չոր մրգեղէնի, մորթեղէնի միջնորդ վաճառականներ դառնալ — ահա մեր առաջադիմութիւնը։

Ձեռքներս ծալել, նստել ենք, թէ ե՞րբ պիտի գայ Մեսիան, որ Ռուսաստանում կարգ ու կանոն մտցնի, որպէս զի մենք էլ սկսենք մեր հին ճախարակը մանել, եւ հին օրերի շահերը վայելել։ Հետաքրքիր մտայնութիւն, որ հէնց այժմուանից անյաջողութեան է դատապարտուած։

Մեր հայրենակիցները, Պարսիկները ամէն մարզում առաջադիմում են, մեզ էլ ամէն միջոց եւ հնարաւորութիւն տալիս են իրենց հետ այդ աշխատանքներին լծելու, բայց ո՞ւմ կ՚ասէք։

Որ եւ է Պարսկահայ, որ եւ է ձեռնարկ չի կատարել։ Ձենք հաշւում արտասահմանից եկող Հայերին, որոնք այս թոհ ու բոհի մէջ, իրենք թուալում են, եւ շատից-քիչ, որոշ ձեռնարկների ձեռնամուխ լինում։

Հաւաքական աշխատանք, բաժնետիրական ընկերութիւններ կազմելու մտահոգութիւն, մտածում անգամ գոյութիւն չունի մեր մէջ։ Եւ... Պարսկահայութիւնը, օրից օր առաջադիմելու, հարստանալու փոխարէն աղքատանում [illegible] է։

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ԳԸԼԸՃ ԱԼԻ ՊԷՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Բ.— ՄԱՐԱՇԻ ՎԵՐԱԳՐԱՒՈՒՄԸ

Գըլըճ Ալի պէյ հետեւեալ կերպով կը շարունակէ իր յիշատակները.

— Ամերիկացի միսիոնար Լէյմէն գիս ճանչցաւ։ Արդէն անճանաչելի վիճակ մը ունէի։ Մազերս ու մօրուքս իրարու խառնուած էին, հագուստներս պատառ պատառ եղած էին. գոյնն ու ձեւը անյայտ գլխանոց մը դրած էի եւ գնդերով ու շարք շարք փամփուշտակալներով ծածկուած էր մարմինս։ Ինքզինքս ճանչցուցի Լէյմէնի։

Այդ վայրկեանին ամօթի զգացում մը ունէր այս միսիոնարը, որ Հայերէն աւելի Հայ երեւնալով [illegible] մէջ բռած էր.

[illegible] Հայկական բազմանքներուն ծառայելուն։

[illegible] եւ ներողութիւն խնդրեց։ [illegible] մէջ զարկի վաճառականի հանդամանքով [illegible]

— Պ. Լէյմէն, մեր նպատակը Հայը, Ֆրանսացին կամ Ամերիկացին չէ։ Մեր նպատակն է թշնամիին այս ջղեկցիկ երկիրը գրաւողին դէմ, ով որ ալ ըլլայ ան։ Ֆրանսացիները քաշուեցան [illegible], անոնք որ մեր վրայ զէնք չեն պարպեր, բարեկամ [illegible] են։ Այս պատճառով ձեր միջամտութեան հարկ չկայ։ Հայերը տարիներէ ի վեր մեզի հետ ապրած են եւ ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ չտեսնուած ձեւով խաղաղութեան ու բարութեան մէջ աշխատած են, նոյն փաբարեւմամբ պիտի տեսնեն թէ այսօր եւ թէ վաղը։

Այն պահուն երբ Պ. Լէյմէն նկուն բայց զոհ երեւոյթով կը մեկնէր, բոլոր [illegible] կրակող Հայերուն յանձնարարէ կրակը դադրեցնել։ Միեւնոյն ատեն յանձնարարեցի այլ եւս չգործածել իր հետ բերած խոշոր սերմակ դրօշը։

— Պ. Լէյմէն, ըսի, այլ եւս պէտք չկայ այս դրօշակին, մենք Ամերիկացիները կը նկատենք բարեկամ, եւ ոչ թէ թշնամի։

Պ. Լէյմէն շնորհակալութիւն յայտնեց եւ մեկնեցաւ։

Անոր մեկնումէն յետոյ մեր ուժերուն հրամայեցի կրակը դադրեցնել. [illegible] օրուան դժնդակ ու արիւնալի պայքարը վերջ գտած էր։

Մարաշը ազատուած էր...

Հրամայեցի վերագրաւել Այնթապի արտաքին բոլոր անցքերը։ Քիչ [illegible] կը գանձայինք եւ մեր կազմակերպութիւնը ներքին [illegible] կը պատրաստուէր, երբ Ֆրանսացիները օգնական ուժեր բերին, ինչ որ [illegible] ժողովուրդին բարոյական ուժը։

Կարգ մը երեւելիներ եւ [illegible] հետ փախնալով մխտական քարոզութիւն կը կատարէին, [illegible]։ Մինչդեռ Ֆրանսացիները խիստ [illegible] մատնուած էին եւ [illegible] թէ յաջողութեամբ պիտի փրկէինք Մարաշի մէջ եղածին նման ներքին ու արտաքին յարձակում [illegible] Ֆրանսացիները ինքզինքնին [illegible] համար հաւանաբար [illegible] պիտի բանէին, բայց ի վերջոյ ամբողջ այդ շրջանը ազատած պիտի ըլլար։

[illegible] Ֆրանսացիներուն տրուած այս հարուածները հիմը դրին [illegible] բանակցութեան։

Այնթապի Թուրք երիտասարդութիւնը յուսադրելու համար հետեւեալ յայտարարութիւնը ցրուել տուի քաղաքին մէջ։

Այնթապի Թուրք եղբայրներուն.

Լսեցի թէ քաղաքին մէջ նոր ուժ մը մտցուցած են Ֆրանսացիները, որոնց կատարած բռնութիւնները մէջտեղն են։ Անոնք կ՚ուզեն տեղաւորուիլ Թրքական հողերուն վրայ եւ Հայերը պաշտպանելով փճացնել Թուրքին գոյութիւնը։ Երբեք մի մտահոգուիք սակայն եղբայրներ. Թշնամիները պիտի չհասնին իրենց նպատակին։ Մեզի հետ է Աստուած, որ պաշտպանն է բոլոր ճնշումներուն եւ տառապանքներուն։

Այս տեսակի գրաւումի մը չի կրնար համակերպիլ Թուրքը։ Երբեք մի յուսահատիք եթէ պաշարման վիճակ հռչակեն Ֆրանսացիք. Ազգային Հզօրութիւնը ձեր միակ ուժն է։ Հաստատեցէք թէ պատիւներն էք Թուրք ազգին։ Մի խորտակէք [illegible] վառերը եւ ապաստանեցէք ձեր իրաւունքներն ու պատիւը փրկելու համար։ Մեր մեծ դատին յաջողութեան համար բոլորէդ օժանդակութիւն կը սպասեմ։

Հարաւային Շրջանի Միլլի ուժերու
Ընդհ. հրամանատար Գըլըճ Ալի

Նոյն օրը Այնթապի Ֆրանսացի հրամանատարն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակած էր, բայց երիտասարդները իմ յայտարարութիւնս Ֆրանսականին վրան փակցուցած եւ Ֆրանսական յայտարարութիւնն ալ [illegible] վրայ աւելին քսած են՝ իբրեւ [illegible]։

Այս դէպքը մեծ ազդեցութիւն գործեց Այնթապի մէջ։ Ֆրանսացիները անյոյս վիճակի մատնուած էին քաղաքին մէջ։

X

[illegible]

Այդ միջոցին ձիաւոր սուրհանդակ մը ինծի յանձնեց «դադրեցուցէք» մակագրութեամբ նամակ մը, որ կը կրէր Մարաշի կեդրոնական մարմնի կնիք. [illegible]

Պըյդա Ալի պէյ,

Թիւրքէն ճամբայ ելած զօրաւոր [illegible] մը Այնթապ մտնելու [illegible] Գաղըքլը հասած է, [illegible] ընդհարումի սկսած է [illegible] ուժերուն հետ։

Թշնամին գերակշիռ եւ ընդհարումը խիստ արիւնալի է։ Ձեր հայրենասիրութենէն կը սպասենք որ [illegible] բայցանելով, Քիլիս — Այնթապ ճամբուն մէջ մտնէք եւ այդ կերպով [illegible] դառնաք կացութեան։

Կացութիւնը խիստ փափուկ է։ Այնթապի մէջ Ֆրանսական զօրամաս [illegible] բանակը կը բաղկանար 400 Ֆրանսացի զինուորներէ, որոնց վրայ նոր ուժեր [illegible] յաւելումը ամէն բանէ առաջ [illegible] կարելի [illegible] կան կորով։ Այս պայմաններուն [illegible] անհրաժեշտ կը դառնար [illegible] դառնալ Այնթապի։

Գիշերային արագ շարժումով մը 14 ժամ յետոյ երբ արշալոյսը կը ծագէր, Քաթմանձը հասած էինք [illegible]։

Գիշերը անցուցինք Նամաղոպա [illegible] գին մէջ, ուրկէ կանուխ ճամբայ ելլելով երեկոյեան մօտ հասանք Գա[illegible] գիւղը.

Անմիջապէս քննութիւն մը կատարեցի կացութեան մասին։ Դժբախտաբար ստացած տեղեկութիւններս [illegible] չէին։

Թշնամին, որ Քաթմայէն ճամբայ ելած էր Այնթապ երթալու համար Գաղըքլը գիւղին մօտակայ Քուճը [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (23)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կարմիր բանակայինների նամակները ենթարկւում են ամենախիստ գրաքննութեան։ Աշխատում են որ դրսից անպատ լուրեր չհասնեն զինուորների ականջին։ Ես տեսնուեցի հարիւրաւոր կարմիր բանակայինների հետ, ծանօթ թէ անծանօթ, թէ մեր գիւղում ու շրջանում, թէ Թիֆլիսում եւ թէ Ռուսաստանում. իրենց բախտաւոր էին զգում միայն նրանք ովքեր կրթութիւն չունէին եւ չէին հասկանում շուրջը կատարուածներից շատ բան, կամ իրենց ետեւը ընտանիք չունեցողները։ Միւսները բոլորն էլ դժգոհ էին եւ ցասումով էին խօսում կառավարութեան գործած անարդարութիւնների մասին։

Լաւ թէ վատ, երկու տարի բանակում ծառայելուց յետոյ, զինուորը վերադառնում է գիւղ եւ առաջին օրից հէնց ընկնում է հակասութիւնների մէջ։ Բանակում եղած ժամանակը նրան ներշնչել էին, որ աշխարհիս միակ սուրբ եւ արդար իշխանութիւնը խորհրդային իշխանութիւնն է, գիւղում տեսնում է՝ բռնութիւն, կամայականութիւն, թալֆայական հաշիւներ, կեղծ, դրկանք։ Հասկանալի է, որ բանակում ստացած «քաղաքագիտակցութիւնը» շատ շուտով գոլորշիանում է նրա գլխից, եւ նաեւ միանում է գիւղի դժգոհների բանակին։

Դասալքութիւնը զօրամասերից առօրեական երեւոյթ է, բայց այդ մասին ոչ մի տեղ չի յայտնւում։ Զօրքի վիճակով հետաքրքրուելը խիստ արգիլուած է։

Ժողովրդի մտաւոր մակարդակը, մանաւանդ քաղաքական — հասարակական տեսակէտից, բաւական բարձր է, թէեւ միակողմանի։ Նոյն իսկ խորհրդային թերթերի եզովպոսեան լեզուն հասկացւում է առանց դժուարութեան։ Գրուածները ընդունւում են ի հակառակէն, գրողը մի բան է ասում, ընթերցողը հակառակն է հասկանում։ Կամ տողերի մէջ իմաստ փնտռում։

Ցիշում եմ, Խորհրդային Միութիւնն այցելել էր յայտնի գրող Պանայիտ Իստրատին։ Ամեն օր յետոյ, թերթերում վրդովւելով գրուեց, որ արտասահմանի մամուլում Իստրատին գրպարտութիւններ է արել Խորհրդային իշխանութեան հասցէին. մենք նրան այնպէս լաւ ընդունեցինք, իսկ նա, Թշուառականը, գրում է թէ Խորհրդային Միութեան մէջ հաց ստանալու համար մարդիկ հերթի են կանգնում։ Ընթերցողները դրանից իրենց եզրակացութիւններն էին անում։

Կամ, օրինակ, Խորհրդային մամուլը ամէն օր խօսում է իմպերիալիստներից սպառնացող պատերազմական վտանգի մասին, ժողովուրդը կարդում ու երազում է. Աստուա՜ծ, երբ պիտի գայ փրկարար պատերազմը։

Բայց մամուլը, ի հարկէ, ունենում է ազդեցութիւն մարդկանց վրայ եւ մարդկանց սխալ դաստիարակութիւն է տալիս։ Օրինակ, Խորհրդային Միութեան սահմաններում տարածուած է այն համոզումը, որ արտասահմանի տասնեակ միլիոնաւոր բանուորութիւնը կոտորւում է սովից եւ ուղղակի [illegible] դրամատէրերի ձեռքում։ Այնտեղ չգիտեն, որ արտասահմանի գործաւորի բանուոր տարիներով զրկուած է [illegible] պետութիւնից կամ [illegible]ներից եւ, յաճախ դէպս, աւելի լաւ է ապրում քան խորհրդային բանուորը։ Այնտեղ համոզուած են, որ Մուսոլինիի Ֆաշիստ. ռէժիմի տակ բանուորները հազարներով բանտ են նետւում, տասնեակներով գնդակահարւում ու բնաջնջւում են։

Պարսկաստանից անցնելիս ես իմ աչքերովը տեսայ, որ բոլոր քաղաքներում աժան գներով խորհրդային ապրանքներ էին ծախւում — խմիչք, սապոն, կերպասեղէն, շաքար, թէյ, շաքար — մինչդեռ Ռուսաստանում մարդիկ թէյի կարօտ են քաշում եւ բանուորական ճաշարաններում շաքարի փոխարէն գործ են ածում սախարին, թէեւ շաքարի գինը գանձւում են բանուորների ռոճիկներից։ Արտասահմանում 50 գրամ հասարակ ծխախոտ (մախորկա) ծախւում էին 4 րուբլով, իսկ քիչ անդին, Պարսկաստանում, ռուսական ընտիր ծխախոտը վաճառւում էր քսանապատիկ աւելի աժան գնով։

Տայարի գինը կառավարական օրէնքով, 1 րուբլի 96 կոպէկ էր, իսկ դուրսը եւս շուկայում, ծածուկ ծախւում էր 25–30 րուբլով։ Ցարական 10 ոսկի րուբլիանոցը 1924-ին խորհրդային դրամով արժէր 11 րուբլի եւ նոյնիսկ 9 ուկէս րուբլի, իսկ իմ հեռանալու ժամանակ՝ 30 րուբլի։

Մասնաւոր մարդկանց ոսկի ծախելը արգիլուած է, պէտք է ծախել միայն պետութեան, իսկ կառավարութիւնը ոսկին գնում է նախապատերազմական գներով, այսինքն՝ ոսկի 10 րուբլիանոցի փոխարէն տալիս է նոյնքան չերվոնեց թուղթ, որը արժէքազուրկ է եղած։ Մասնաւոր մարդկանց վաճառողներին խիստ պատիժ է տրւում։ Այսպէս ծխախոտի յայտնի վաճառական Սէյրանեանը, որ արդէն ուժից ընկած ծերունի էր, Սիբիր աքսորուեց միայն իր պսակի մատանին ծախած լինելու համար, ի հարկէ, ծայրայեղ կարիքից ստիպուած։ Ես տեսայ որդուն, Գոլիային, կայարանում, որ արցունքը աչքերին ճանապարհ էր գնում աքսոր ուղարկուող հօրը։

Հացի ֆունտը կոօպերատիւներում 7 կոպէկ էր, իսկ մասնաւոր մարդկանց մօտ, եթէ գտնուէր, 80 կոպէկ։ Կոօպերատիւներից բանուորներին օրական տրւում էր 800 գրամ, ոչ-բանուորին՝ 400 գր., երեխաներին՝ 200 գր.։ Սապոն, եղած ժամանակը, տրւում էր ընտանիք-գլուխ ամսական 400 գր.։ Կարագ, պանիր՝ չէր գտնւում, եղած դէպքում ընտանիք-գլուխ տրւում էր 50–100 գրամ։ Կօշիկ՝ զոյգը 100–150 րուբլի, այն էլ մեծ դժուարութեամբ էր ճարւում, նոյնպէս եւ մանուֆակտուրան ու հագուստ։ Սպիտակ հաց չկար, երբեմն տալիս էին հիւանդներին, բայց ստանալու համար պէտք էր ներկայացնել բժշկական վկայական։

Եկեղեցիների մեծ մասը գրաւուած էր. զանգերը հանուած էին։ Եկեղեցի գնալը օրէնքով արգիլուած չէր, բայց գնացողները կասկածի եւ հալածանքի տակ էին ընկնում, մանաւանդ երիտասարդութիւնը։ Այսպէս կոչուած «Հանգստեան տներից», Սեւ Ծովի ափերին, օգտւում էին, կարելի ասել, բացառապէս արտօնեալները, առաջին հերթին կոմունիստները, խորհրդային բարձր պաշտօնեաները, «հարուածայիններ» եւայլն։ Ժողովուրդը թշնամանքով էր վերաբերւում «հանգստեան տներից» օգտուողներին. կոչում էր «հացկատակներ»։ Թատրոններից էլ օգտւում էին արտօնեալ դասերը։ Բանտում ես աշխատում էի իբրեւ կօշկակար, մեր կարած կօշիկների 90 առ հարիւրը գնում էր չեկիստներին եւ կոմունիստներին, մնացածը՝ կոօպերատիւներին, որտեղից նոյնպէս, առաջին հերթին, տրւում էր բոլշեւիկներին։

X

Անկարելի է թուել ու նկարագրել բոլոր այն անարդարութիւնները, որոնց ականատես եղայ ես։ Եւ այժմ, երբ բախտը ինձ, վերջապէս ժպտաց, եւ ես դուրս պրծայ խորհրդային դժոխքից, [illegible] ու անկաշկանդ եմ վերյիշում այդ ամէնը։ Ամերիկայից ես մեկնեցի [illegible], կենսուրախ, խանդավառ, հայրենիքս ծառայելու անզուսպ տենչով... Հայրենիքից հեռացայ յուսահատ, հոգով ու մարմնով հիւանդ, սրտաբեկ ու կոտրուած թեւերով։

Գրում եմ այս տողերը սրտի կսկիծով։ Գրում եմ որպէս զի ուրիշներն էլ իմանան։ Գրում եմ քաւելու համար անցեալի մեղքս։ Ինչքա՞ն մարդկանց ինքս էլ մոլորած, խաբել եմ [illegible] նալով, — թէ խորհրդային Միութիւնը բանուորի եւ գիւղացիի ազատ հայրենիքն է, ուր աշխատաւորութեան միահամուռ ջանքերով ընկերվարութիւն է կառուցւում։ Ո՛չ, [illegible] սուտ է, անամօթ կեղծիք ու խաբէութիւն է։ Ընկերվարութիւն չկայ, Խորհրդային Միութիւնը մի ահաւոր բանտ ու տանջարան է բանուորների եւ գիւղացիների համար։

Մ. Ա. Վ.

(ՎԵՐՋ)

լու լերան վրայ ընդհարումի թանուած էր Շահին պէյի ուժերուն հետ։ Ցաւալուածական տեղեկութեանց համաձայն, թշնամին պարտութեան մատնած էր Շահին պէյի ուժերը եւ իր գէմը ուրիշ դիմադրութիւն չտեսնելով ազատօրէն յառաջացած էր իր ճամբան եւ յաջողած էր Այնթապ մտնել։

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

— :·: —

Գոմոն Սէն — Միլլէն Լա Րոզիէր եւ շրջակայքի հայութիւնը որ կարելի է հաշուել 500էն 600 բնակիչ, այս վերջերս գեղադոյն ճիգեր կ՚ընէ ունենալու համար իր սեփական Մատուռ Ժամատունը։

Այս նպատակին համար ընտրելէ յետոյ յանձնախումբ մը, դիմած է Արք. Կոմ. Վարչութեան առ ի վաւերացում, իսկ վարչութիւնը գնահատելով եւ վաւերացնելով խնդրեց Արամենայն Սրբազանէն Ժամատունէ։ Սրբազանը եւս անմիջապէս պատասխանեց ...ժամատունը եւ գլուխ արձանագրելով Ֆրանսական կառավարութեան հայ գաղթականներու տուած 70 հազարի մնացածէն 5000 ֆրանք յանձնեց յանձնախումբին։ Այդ 70.000 ֆրանքի գումարը պէտք է ըսել որ չատ պատշաճ կերպով գործածուեցաւ շրջանի մատուռներու շինութեան՝ հողի գնման կանխավճարի ձեւով։ Յանձնախումբը եռանդով ձեռնարկած է հանգանակութեան եւ քանի մը օրուան մէջ արդէն իր մէջէն 15,000 ֆրանքի հասցուցած է գումարը՝ հինգ հազարով կ՚ընէ ընդհանուր գումար 20,000 եւ կը շարունակեն առանց վհատելու իրենց հանգանակութեան ժամանակը ...այս սրբազան գործին յաջողութեան, որ պահանջ պիտի ըլլայ նուազագոյն 300 հոգիներու համար։ Գովելի է անոնց ճիգերը եւ քաջալերանքի արժանի։

Հանգանակիչ յանձնախումբը նամակներ ղրկած է Բարեգործականին եւ հայրենի մեծահարուստ անձնաւորութեանց մեծ յոյսերով եւ ակնկալութիւններով, բայց դժբախտաբար որքան որ կը յուսանք այդ ակնկալութիւնները ...այն եղած են, ոմանց չոր ու ցամաք մերժումով եւ ոմանց ալ քար անտարբերութեամբ։

Ցաւալի է Բարեգործականին ժխտական պատասխանը որ երբեք չէր սպասուեր, քանի որ ան այս վերջին տարիներս իր գոյութեան իրաւունքը կ՚արդարացնէր միմիայն կրթական գործին սատարելով, ինչ որ ազգը իրաւունք ունէր իրմէն սպասելու։ Գիտեմ թէ ասկէ քանի մը տարի առաջ Բարեգործականը որոշ գումարով մը օգնութեան հասաւ Գոմոնի Մանկապարտէզին որ դատապարտուած էր գոցուելու։ Նկատուածները մէկ կողմ դնելով իսկ՝ գնահատական էր այս ժեստը, իսկ այժմ տարօրինակ կը թուի այս մերժումը իրեն ուղղուած այն սրտառուչ կոչին ի պատասխան։ Արդեօ՞ք խորթութիւն կայ Փարիզի արուարձաններու մանկապարտէզներու եւ Գոմոնի շինուելիք դպրոցին մէջ։ Կը հարցնեմ ի՞նչպէս պիտի հանդուրժեն Մարսէյլի Բարեգործականի անդամները այս անարդարութեան հանդէպ, շարունակելով յումպէտս իրենց տարեկան ...ները։ Բարեգործականէն երբեք չէինք սպասեր այս վերաբերմունքը

Շէնքին համար նախատեսուած է 50 հազար ֆրանք որուն 20 հազարը պատրաստ կարելի է ըսել։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի, գովելի է հայ աշխատաւորներու, արհեստաւորներու եւ գործաւորներու գեղեցիկ վերաբերմունքը դէպ ի այս հասարակական գործը, անոնցմէ ոմանք արծաթագրուեցան իրրեւ դրամ չարաթներով մրի աշխատելով։ Իսկ արհեստաւորները ձրի պատուհաններ ու դռներ շինել փայտով միասին, ուրիշ մը անձրեւի եւ ջուրի խողովակները տրամադրել։ Ահա թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը կը շինէ իր դպրոցն ու եկեղեցին, աւելի արժէքաւոր քանի որ անոր սեփական տէրը ինքն է ոչ թէ անհատ մը որ օր մը կարող է իր մէկ քմահաճոյքին հետեւանքով փակել այդ դռները հասարակութեան առջեւ։ Մենք տեսած ենք հայրենիքի մէջ եկեղեցիին դէմ յանդիման կանգնած դպրոցը։ Օտարութեան մէջ շինուած հոյակապ եկեղեցիները ժամանակի ընթացքին մոռացութեան դատապարտուած են, դպրոցն է որ միմիայն կապը կը պահէ այս ժողովուրդին դէպ ի իր մայրենի լեզուն եւ հայրենիքը, այլապէս ամէն մէկ քայլափոխին այլասերման վտանգն է որ կը սպառնայ հիմէն անոր գոյութեան։

Գ. Շահլամեան

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ԵՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

— :·: —

Ազգային պատմագրութեան համար ինկող Տարօն — Տուրուբերանի անմահներու յիշատակի օրն է Վարդավառը. օր մը որ ոչ միայն Տարօնցիներուս այլ ամբողջ հայութեան պարտականութիւն կ՚ըլլայ յարգանքով տօնելու։

Եթէ բաղդատութեան դնենք անոնց կեանքն ու գործը՝ մեզ նման ստրկութեան լուծի տակ տքացած ազգերու հերոսներու կեանքին ու գործին հետ, ինչպիսին են Սերպիա, Յունաստան, Պուլկարիա եւն. կրնանք հակառակը ըսել որ մերինները ալ աւելի յանդուգն, ալ աւելի անձնազոհ, ալ աւելի գոհաբերուող եղան, քանի որ հակառակ մեր աշխարհագրական դիրքին ու քաղաքական չնչահեղձ մթնոլորտին, առանց կազմակերպուած հրացաններ, առանց մարտական միջոցներու, յետնեքու անմատչելի բարձունքներէն գերբնական ուժով մը հրաշքներ գործեցին. 40 տարի անդադար Տարօն անկախութեան վրէժխնդրութեան ուխտով պայքարեցաւ ընդդէմ թրքական գազանի բռնութեան.

Այս անսահման զոհողութենէ վերջ որքան ցաւալի է մեզ ըլլալ հայրենի ազատ հողի վրայ, ունենալ մեր Պանթէոնը, ուր անոնց աճիւններու վրայ կանգնած կոթողներու առջեւ հայ եռագոյնով ու սուրով, հայ ազատորդիներով, փառաւորել տօնել զիրենք

Աւա՜ղ, հեռո՜ւ ենք... կրակէ, սուրէ, աքսորէ, բազմապիսի չարչարանքներէ ազատողներս ալ՝ անօգուտ ճակատագիրը ցրուեց զինք մեր ձեռքերուն, այս օտար ափերուն վրայ, ուր ոչ հայրենասիրական սեմ կը բռնենք ոչ ալ հայրենի զգացումներով դոյնզգոյն անուշաբոյր ծաղիկ։

Սակայն այս դժբախտ անչափաւորութեան հայրենի մոգական ուժը տակաւին չէ ցնդած մեր միտ ու ոսկորէն. մեզ մերթ ընդ մերթ կը հրահրէ պարտադրելու չմոռնալ հայրենիքը չմոռնալ անոր սիրոյ համար մեռնող մեր սիրելի հերոսները։

Այսպէս համախմբուած հայրենիք անցնող տրտմօրօր երազներու երանութեան մէջ, կը խոնարհինք անհուն երախտագիտական զգացումներով մեր հերոսներու անմահ յիշատակի առջեւ երբ Վարդավառը գայ։

Մինչեւ չատերը տակաւին չեն կրցած ըմբռնել Տարօնոյ յեղափոխութեան գաղափարի վեհութիւնը, Տարօնոյ հերոսներու կեանքն ու գործը, որոնք կեանքի ամէն դառնութիւնները կրելով, հայրենի դաշտ, անտառ, լեռ, ձոր, կտրելով ուզեցին արթնցնել Հայը իր դարաւոր ստրկութեան քունէն.

Մեր մէջ կեանքի բազմակողմանի ըմբռնում չկար։ Հերոսներն էին որ ազատութեան գաղափարը արթնցուցին թէ ի՞նչ է կեանքը, ի՞նչ է հայրենիքը, ի՞նչ է ազատութիւնը։

Հասկցուցին թէ ապրելու համար պէտք է լաւ ապրիլ, ազատ ապրիլ, ձգտում ունենալ, յեղափոխել անարդարութեան ու բռնակալութեան դէմ, մարմնով ու հոգիով, գեղարուեստով եւ կրօնով։

Արդիւնաւէտ ազգի մը մէջ կեանքի բոլոր երեւոյթները ներդաշնակ համաչափութեամբ պէտք է զարգանան։

Ահա թէ ինչ էր անոնց մեզի գծած ճանապարհը որու վրայ նայիլ անգամ չենք կրնար. քանի որ շղթայած է մեզ բախտը եւ այս պատճառով մեր մէջ առաջացած է տեսակ մը ընկերային հիւանդագին վիճակ եւ եթէ այս հիւանդագին վիճակը չբուժուի հետեւանքը կ՚ըլլայ քայքայում, մեղկացում։

Մեր այս հիւանդագին վիճակը բուժել կարելի է միայն հերոսներու պաշտամունքով

Մարսէյլ Գ. Շէլխկեան

Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԷՆ

Բարեգործականի 30 յունիսի զեկոյցէն քաղելով, Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարագրէն կուտանք այն հատուածը՝ որ կը բացատրէ հրաժարման դրդապատճառը

Ամէն դժուարութեանց հետ նոր անակնկալ դէպք մը կուգայ սակայն Միութեան խաղաղութիւնն վրդովել, այն է Երեւանի կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցի։ Պ. Խանճեանի անհեթեթ ատրկութիւնով իմ անձիս դէմ նախատինքներ բրած է. ի զուր սպասեցինք որ Հայաստանի կառավարութիւնը հերքէր այդ բացարձակ անտեղի յարձակումը. ուստի ես իբրեւ նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան պարտաւորուած եմ հրաժարիլ, ի նկատի ունենալով որ Բարեգործականը Երեւանի կառավարութեան հետ գանազան բարեգործական ձեռնարկներու համար անհրաժեշտ կապ ունի, եւ ես իմ անուամբ եւ ստորագրութեամբ չեմ կարող յարաբերութիւն ունենալ անոնց հետ՝ իբրեւ նախագահ՝ ներկայ պարագաներու ներքեւ։

Պ. Կիւլպէնկեանի հրաժարման յաջորդող պարագաներուն մասին, Բարեգործականի կուտայ հետեւեալ զեկոյցը.

— Երբ Տ. Կիւլպէնկեան վերադարձաւ ճամբորդութենէ, որուն ընթացքին հետազօտ մը պատասխանած էր իրեն ուղղուած նամակին, կրկնելով իր հրաժարականը, Կեդր. Ժողովէ կողմէ պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանար Վսեմ. Տ. Գ. Նորատունկեանէ, Տիգրան Խան Քէլէկեանէ, Առաքել եւ Զարեհ Պէյ Նուպարէ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ հրաժարեալ նախագահին հետ, որ, թէեւ յոյժ սիրալիր կերպով ընդունեցաւ յարգոյ պատուիրակները, անոնց իր հոգածութեան եւ անպայման աշխատակցութեան մասին հաւաստիքներ տալով, բայց եւ այնպէս անխախտ մնաց իր որոշումին վրայ, անգամ մը եւս թուելով պատճառները՝ քաղ. Խանճեանի ճառը, հայ թերթերու խմբագրումները եւ իր համոզումը թէ իր ներկայութիւնը Միութեան համար աւելի վնասակար էր քան օգտակար։

«Այս տեսակէտին համաձայն չգտնուելով, Միութեան պատուիրակները պարզ տեսած են հերքել մեր նախագահին տարակուսները։ Արդարեւ, եթէ բացարձակօրէն անարգար են քաղ. Խանճեանի վերագրումները, որոնց դէմ Կեդր. Ժողովը բողոքեց Հայաստանի կառավարութեան ուղղուած իր 7 Մայիս թուակիր պաշտօնագրով, եւ որոնցմէ վերջ Երեւանի պաշտօնաթերթին մէջ (24 Մայիսին) աւելի եւս բուռն յօդուած մը հրատարակուեցաւ, եթէ ժամուլին քննադատութիւններն ալ անխուսափելի են որ եւ է ձեռնարկի հանդէպ որ կը շարժի եւ կը ստեղծագործէ, սակայն եւ այնպէս Տ. Կիւլպէնկեանի անձնաւորութիւնը մեր ազգին զեկավար շրջանակներուն եւ մեր Միութեան բոլոր բարեկամներուն յարգանքովը շրջապատուած է միշտ։ Այն խանդավառութիւնը որով ընդունուեցաւ շուրջ երկու տարի առաջ իր ընտրութիւնը եւ այն անկեղծ ցաւը զոր իր հրաժարականը պատճառեց, ցայտուն փաստ է որ ազգը համօրէն գիտցաւ գնահատել, ինչպէս կ՚արժէր, Տ. Կիւլպէնկեանի մարդ յատկութիւնները, անձնական հմայքը եւ անձնուէր գեկավարութիւնը։

«Այս բացատրութիւնները սակայն չեն կրցած սարսել յարգոյ նախագահը, որ չնորհակալութիւն յայտնելով ...ցումներուն համար, կրկնած է թէ իր որոշումը անդառնալի ըլլալով հարկադրուած էր պնդել իր հրաժարականին վրայ, նոյն իսկ Միութեան շահուն համար, մանաւանդ որ իր յարաբերութիւնը Հայաստանի կառավարութեան հետ այլ եւս անկարելի դարձած էր.

«Այս պայմաններուն մէջ, Կեդր. Վարչ. Ժողովը, իր 15 Յունիսի նիստին մէջ, ինքզինքը գտաւ Տ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի հրաժարականը ընդունելու տխուր հարկադրանքին առջեւ, եւ հրաժարեալ նախագահին ուղղեց իր երախտագիտական զգացումները՝ այն աշխատակցութեան համար զոր իր կարճատեւ նախագահութեան շրջանին ընծայեց, դէպ ի Միութիւնը իր ցոյց տուած վեհանձնութեան համար, ինչպէս նաեւ իր խոստումին համար՝ բարոյապէս եւ նիւթապէս զօրավիգ կանգնելու Հ. Բ. Ը. Միութեան, որուն կը միացնեն ինքը թանկագին կապեր եւ յիշատակներ։

«Կեդր. Ժողովը, աւելի նպաստաւոր

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՈԽԱՌՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՏՈՒՐՔ

«Հայրենիք» վերի խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յունիս 14).

— «Իր Հնգամեայ Ծրագիրը կատարելու ձախողանքէ փրկելու, ինչպէս նաեւ վերահաս պատերազմի մը հանդէպ աւելի պատրաստ ըլլալու համար, Խորհրդային կառավարութիւնը վերջերս կարգ մը արտակարգ գիջումներ ըրաւ ժողովուրդին։ Օրինակ՝ որոշ արտօնութիւններ տուաւ գիւղացիներուն իրենց արտադրութիւնները յաւելեալ մասը ազատօրէն շուկայ հանելու եւ ուզած գնով ծախելու, թեթեւցուց տուրքերն եւ կենսամթերքներու բաշխման դժուարութիւնները եւ անգամ խրախուսեց «բուրժուաներուն» ու «կուլակներուն» անմախլընթաց գիւրութիւններ տուաւ։

Սակայն, դրամական Մոսկուա ի վիճակի չեղաւ տրամադրել խոշոր փոխառութիւն մը կնքելու իր Հնգամեայ Ծրագիրը եւ գինուորական պատրաստութիւնները աւարտելու համար, Խորհրդային կառավարութիւնը ուրիշ ելք չէ գտած, բայց եթէ կրկին դիմելու ներքին փոխառութեան միջոցին, որով կ՚ուզէ 3200 միլիոն ռուբլի կամ 1600 միլիոն տոլար կորզել ժողովուրդէն։

Որոշ է, թէ Խորհրդային Միութեան բազմիցս թալանուած ժողովուրդը չպիտի կարենայ եւ ոչ ալ ուզէ իր ազատ կամքով այդքան խոշոր դրամական պահողութիւններ ընել։ Ուստի Մոսկուայի իշխանաւորները բռնի միջոցով պիտի փորձեն գանձել իրենց յայտարարած «փոխառութիւնը», որ իրականին մէջ պիտի դառնայ հազիւ քօղարկուած հակայամփիթխար տուրք մը։

Արդարեւ Մոսկուայէն եկած տեղեկութիւններու համաձայն, Խորհրդային կառավարութիւնը կը պահանջէ, որ ամէն աշխատաւոր իր «յօժար կամքով» տայ առնուազն իր երեք չաբաթականները։ Եւ որովհետեւ Խորհրդային Միութեան գրեթէ բոլոր արդիւնաբերութիւնը կառավարութեան հակակշռին տակ է, այդ զոհողութիւնն ընելէ խուսափող աշխատաւոր մը փողոց պիտի նետուի, եթէ չկատարէ կառավարութեան պահանջը։

Ասիկա ուրիշ բան չի նշանակեր, բայց եթէ այն, որ Ստալինի վերջերս ըրած գիջումները ժողովուրդին ոչ միայն յետ կ՚առնուին անկէ, այլ եւ աւելի ծանր բեռեր կը դրուին անոր ուսերուն վրայ»։

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ.

«Ոստիկանութիւնը կասկածի մը վըրայ սկէսէ տեսած է կարգ մը անձեր հսկողութեան տակ առնելու եւ քննութիւն կատարելու։ Խնդրին բնոյթը պիտի հասկցուի կատարուած քննութեանց վերջանալէն յետոյ։ Ոստիկանական շրջանակներուն մէջ այս մասին խիստ լռութիւն կը պահուի»։

հանգամանքներու սպասելով, որոշեց յետաձգել նոր նախագահի մը ընտրութիւնը, խնդրելով իր անձնուէր փոխ-նախագահներէն՝ Տեարք Տ. Քէլէկեան, Զարեհ պէյ Նուպար եւ Գ. Խումըբեան, որ հերթով տանձնեն թափուր մնացած նախագահական բարձր պաշտօնը եւայլն

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հայ երաժշտութիւնը

Յունիս 23ին Տոքթ. Պ. Քէօփրիւլեան Լվովի (Լեհաստան) Թատրոնէն դասախօսութիւն մը կարդաց հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երաժշտութեան մասին։ Եւ յետոյ ձայնագիրով մը նմոյշներ տուաւ հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երաժշտութենէն

✕ Կվարտալնիկ Մուզըկզնի, Վարշաւայի երաժշտական ամենամեծ հանդէսը 14—15 թիւով (յունուար — ապրիլ 1932) կը հրատարակէ տիկին Տոքթ. Քէօփրիւլեանի մէկ ուսումնասիրութիւնը հայ երաժշտութեան մասին, ժողովրդական ու եկեղեցական, ինչպէս նաեւ Կոմիտաս վարդապետի մասին։ Լեհական գիտական գրականութեան մէջ առաջին փորձն է այս

Տիկին Քէօփրիւլեան, լեհ երաժշտագէտ, որ ծանօթ է իր բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններով ֆրանսերէն, լեհերէն եւ գերմաներէն, վերջերս Անահիտի մէջ կ՚երեւար նաեւ հայերէն ուսումնասիրութեամբ մը լեհ մեծ երաժիշտին, Շոփէնի մասին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

1.— Թշնամութիւն եւ Հաշտութիւն, կատակերգութիւն երեք արարուածով, Հ. Գէորգ Վ. Փանչիկեան, Վիեննա, 1932, էջ 46, Գին՝ 6 ֆրանք։

2.— Պանդօկի գողը, զաւեշտ մէկ արարուածով, Հ. Գէորգ Փանչիկեան, Վիեննա, 1932, էջ, Գին՝ 3 ֆրանք։

3.— Ոսկեայ սապատը կամ Ակամայ մուրիկը, կատակերգութիւն մէկ արարուածով, Հ. Գէորգ Փանչիկեան, Վիեննա, 1932, էջ 34, Գին՝ 5 ֆրանք։

Այս գրքերը կը կազմեն թատերական շարք մը, դպրոցներու համար։ Հրատարակութիւն Վիեն. Մխիթարեան տպարանի։ Դիմել՝ Librairie des P. P. Méchitharistes. Mechitharistengasse 4. Vienne (Autriche)։

1.— Ազգային դէմքեր, Հ. Սիմոն Երեմեան, Թ. շարք. տպագր. Վենետիկ, 1931։ Գին՝ 3 ֆրանք։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Մինչ Սուրէն դեռ կը մտածէր Անոր այնպէս կը թուէր թէ խեղաթիւթիւն մը կրնայ ծանր արժել Աստղիկին։ Ինք յանձն առած էր երազի մը ճամբուն դառնութիւնը։ Բայց Աստղիկը, — կը խորհէր — կրնար աւելի բախտաւոր ըլլալ։ Կ՚ուզէր սիրանալ անոր. անշա՜ւշտ թի՛չ երազներ էր, իր կարգին, այս մենութիւնը։ Եւ որքա՜ն տագնապեր էր տարակոյսէն, որ չկար հիմա, ո՛չ, չկար հիմա... ։ Եւ ահա իր դէմն էր ան՝ իր զգացումին ամբողջ թափով, եւ նուիրումի պատրաստ։ Սպասածն՝ բառ մը եւ հաւանութեան մը։ Բայց, տարօրէն մտահոգութիւն մը դեռ կը կաշկանդէր Սուրէնը։ Ու կը մտածէր թէ Աստղիկ, այդ անպատրաստ ու դիւրաթեք աղջիկը, կրնա՞ր

տոկալ այն անխուսափելի տագնապին, որ, իրենց եւ իր տանը մէջ եղբաւն պիտի գար տարբեր ձեւերով։ Կը վարանէր, նաեւ ապագայ պատասխանատուութեան մը առջեւ։ Մօրին ու սրտին պայքարն էր։ Երազին ու իրականութեան պայքարը։ Դուռն, ճնշող, ծանր բարդութիւններով։

— Ինչո՞ւ կը լռէք — խօսեցաւ վերջին Աստղիկ — դուք առաջ աւելի յանդուգն էիք... Կը յիշէ՞ք այն օրը, ձեր տանը, երբ խիզախ քայլ մը առիք... հիմա, երբ աւելի ազատ կրնանք-շարժիլ, կը վարանիք ու կը լռէք...

Այո՛, ինչո՞ւ կը լռէր։ Ինք ալ չէր գիտեր։ Ի՞նչ ըսէր։

Այո՛, թէ ոչ։ Խոստովանի՞լ ու հրահրե՞լ, թէ... թէ ի՛նչ, սակայն։ Ինքն՝ ի թիավարել իր զգացումին դէմ։ Երբ մանուանդ խաւսեր էր ալիքը ու կը ծեծէր իր կուրծքը։

Այն պահուն, տոնաձայներ լսուեցան բակէն։ Խօսուտուք կիներու մէջէն։ Կուգային։ Անհամբեր պէտք էր։ Աստղիկի սիրտը սկսաւ աւելի ուժգնօրէն տրոփել։ Աւելի մօտեցաւ Սուրէնին։ Ուզեց փարիլ անոր։ Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ ահա կը քանդուի երազը... Թէ կրնան գալ, թէ կրնայ մեկնիլ Սուրէն ու գտնել... Սարսափած էր ու տագնապած։ Գոռալ կ՚ուզէր ու չէր կրնար։ Փաթթուիլ կ՚ուզէր ու կծկուիլ անոր կուրծքին վրայ, բայց դեռ կը յամենային փնտռուած բազուկները։ Կը չնչէր արագ ու հեւալ։ Տա՛ք, քաղցրօրէն տաք մը անցաւ մարմիննէ։ Նայուածքը տուաւ Սուրէնի նայուածքին։ Եղնիկի մը նման որ երկար փնտռտուքներէ վերջ մայրը կը տեսնէ՝ տղուն ձորի մը մէջ, ջուրին տղին, ու հրճուանքը կը ճառագայթէ իր մաքուր աչքերուն մէջ... Ու նետուիլ կ՚ուզէ։ Կը նետուի։ Նետուեցա՞ւ Աստղիկ։ Թէ՞ դրկուեցաւ...։ Ոտնաձայները մօտեցան,

սակայն վտանգի պահն էր։ Փաթթուեցան պահը։ Այն պահը, որ սարսափին հետ խիզախութիւնը կը ծնցնէ։ Ու այդ խենթ ու գորեղ գրկախառնումը, որ ըղձանք էր, յորդում էր ու անզսպելի գերիվե՛ր բան մը, հոգեպնդեց Սուրէնը։ Հագեփախեց զայն։ Բիչ առաջ վարանող այդ երիտասարդը դարձաւ ինքնավստահ ու վճռական, նաւապետին նման, որ կ՚օրօրուէ գինիի չիշին առջեւ ու անոր հետ, եւ, վտանգի ազդանշանին վրայ, զարմանալի ու գերմարդկային ինքնամփոփումով մը կը կառչի ղեկին. .

Սուրէն ծռեցաւ ականջին ու աշագօրէն մրմնջեց թերթ մը։ Վազեց դուռ։ Ինքնաբերաբար մը դրաւ զայն դրան գուրսի կողմը։ Նորէն կոպեց ու վերադարձաւ։

Ազատած էին։ Մինակ։ Զիրար սեղմած՝ երկու թռչուններու նման հովէն օրօրուող ճիւղի մը վրայ...։ Աստղիկ խելացնոր յուզման մը մատնուած էր։ Թեւերը գրեր էր անոր ուսին, մարմինը ամբողջովին կռթնցուցած՝ անոր յաղթ իրանին, կծկուած, ծուարած նոյն իսկ, ու երբեք դրած Սուրէնի կուրծքին, աչքերը փակ, կը չնչէր արտակարգ խռովքով մը...։ Պահ մը տարակուսեցաւ այդ երջանկութեան, գլուխը վերցուց, նայեցաւ Սուրէնին, եւ ուզեց համոզուիլ թէ իրա՛ւ անոր գրկին մէջ էր, անոր թեւերովը պարուրուած...։ Մինչ Սուրէն, կ՚ըմբոշխնէր պահը, գերագանցօրէն երջանիկ այն մտածումէն թէ իրն էր, վերջապէս իրը...։ Ու մեծ, բուռն, տարօրէն հրճուանքէ մը մղուած շոյեց անոր մազերը եւ դարձնելով Աստղիկի դէմքը իր դէմքին, համբուրեց զայն շրթներէն ջերմ, գեղուն, անդիմադրելի տենչանքով մը...

Աստղիկը համբուրուած Սուրէնի Զեկրնարկուս... հազիւ կը լսէր շշնջուն բառերը Սուրէնին, զոր կ՚արտաբերէր ան՝ գգուելով գինքը ու համբուրելով խելայեղ յուզումով մը։ Ու անոր բառերը կը թրթռային իր մէջ, կը վերստեղծէին տեսիլ մը, որ պահ մը պատրանք էր թուած, եւ որուն, անձայն, սեւեռած մնացեր էր իր գիտակցական ու զգացողական կեանքի ամբողջ ընթացքին, ինչպէս փոթորիկէ բռնուած նաւ մը հեռակայ բայց միշտ մօտ թուող փարոսի մը...

Արտասովոր խռովքը Աստղիկին, եւ պայծառ ու գեղաբոյր մարմինը անոր, անօրինակ յուզման մը մատներ էին Սուրէնը։ Ու երկուքը, պահ մը, ընդհլուղուեր էին. կարծես։ Այդ պահը երեւակայուած, բայց դեռ անծանօթ աշխարհ մը բացեր էր Սուրէնի համար։ Վհի՛ու Լոյսի ...ջանքի, հոգեպարար յոյզերու աշխարհ մը...։

⁂

Ժամեր վերջ, երբ Սուրէն տուն վերադարձաւ, չափազանց խռովուած գտաւ մայրը։ Ըսաւ թէ «փէջ ալաֆրանկա աղջիկ մը» եկեր էր, ձգեր էր valise մը, ու, սպասելէ վերջ բաւական ատեն, մեկներ էր, թողլով նամակ մը։

Սուրէն առաւ նամակը ու բացաւ. իր աչքերը բացեր էր եւ՝ յմայրիկը...

Ֆրանսուհին էր։ Թանի մը տողեր միայն։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Իրլանտական կառավարութիւնը կ'ուզէ որ այս մասին կազմուելիք խառնարար ատեանին անդամները ազատօրէն նշանակուին:

Եթէ փոխանակ այս առաջարկը ընդունելու, անգլիական կառավարութիւնը պարզապէս պիտի փոխվրէժի միջոցներու, Անգլիացիներն ալ այնքան պիտի նեղուին որքան Իրլանտա, որ պիտի ջանայ իր հասոյթի աղբիւրները կազմակերպել՝ բոլոր հաւանականութեանց դիմագրաւելու մտադրութեամբ:

Ուիլեըմ Նորթըն հաւաստեց թէ ներկայիս՝ իրլանտական նոր ընտրութեանց հարց չի կրնար ծագիլ, եւ թէ, եթէ Տերակայը պնդէ հաստատմութեան երդումի ջնջման օրինագծին մէջ մտցուելիք փոփոխութեանց վրայ, օրինագիծը պիտի քուէարկուի 18 ամիս յետոյ, երբ Տերակոյտը փոխուի:

Զինաթափութեան ժողովը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Սըր Ճոն Սայմըն փափաք յայտնած էր այսօր հրատարակելու ծովային հինգ պետութիւնները, անոնց յայտնելու համար անգլիական հակառաջարկները՝ ընդդէմ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրին՝ նաւային զինաթափութեան մասին: Ամերիկեան պատուիրակութիւնը մերժած է այս հրաւէրը յայտնելով թէ նաւային զինաթափութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը պէտք է քննուին ցամաքային եւ օդային զինաթափութեան հարցերուն նման, Զինաթափութեան ժողովին մասնակցող պետութեանց կողմէ, ասոնց խորհուրդով: Այսպէս ուրեմն, Միացեալ – Նահանգները կը լքեն այն եղանակը որուն հիման վրայ կնքուած էր 1921ի Ուաշինկթընի եւ 1930ի Լոնտոնի դաշնագրերը: Գործնականապէս ուրեմն կը դրժեն 1929ի Հուվըր – Մաքտոնալտ համաձայնութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց զինուորական ծառայութեան շրջանը 14 ամիսէն իջեցնել 12 ամսուան:

ՖԱՇԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆՆԵՐԸ.— Մէկ տարուան ընթացքին իտալիոյ ֆաշական լեգէոնները ունեցած են 181,938 հոգիի յաւելում:

Ներկայիս՝ ֆաշական լեգէոնները կը բաղկանան 1,329,693 հոգիէ:

ԻՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՐԿԱԾ.— Բուռն փոթորիկի մը ընթացքին, երկու ճեպընթացներ բախում ունեցան Փրակայի մօտերը: Կառքերէն շատերը ճանդուելով, եւ 15 մեթր բարձրութենէ վար գլորեցան: Բեկորներուն տակէն կարելի եղաւ դուրս քաշել 9 դիակ եւ 20ի չափ վիրաւորներ:

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւասարդ, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը այսօր ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին. Հ. Յ. Դ. Դրադարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը, այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին.

Երգահանդէս Վիէնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երկսեռ երգչախումբի
Ղեկավարութեամբ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ: Յայտագիր. Կոմիտաս վրդ., Դ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Դ. Ղազարեան, Ա. Պարթեւեան եւ Պ. Պետրոսեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեանը որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեանը, որ 1915ին կը ծառայէր Երզրում. թրքական բանակին մէջ ապայի պաշտօնով: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Արիստագէս Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soud, Marseille.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

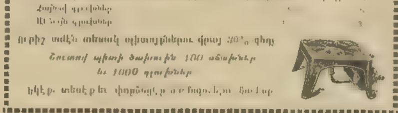

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Հօրս մահից յետոյ միացի մենակ փոքրիկ եղբայրներս գրկիս, մինչեւ որ անդրանիկ եղբայրս կարգադրեց նրանց իր մօտ առնել: Դրանից յետոյ էր, որ սիրեցի Ճիովաննիին: Երբ նա Անգլիա եկաւ, մենք վախենում էինք առաջին հանդիպումից. մեր մէջ մի այդ տեսակ սարսափելի յիշատակ կար ընկած: Նա այնպէս զատն զգջում էր իր սխալը, իր այն դժբախտ նամակը, որ գրել էր բանտից: Բայց կարծեմ թէ, ընդհակառակը, ընդհանուր վիշտը մեզ աւելի մօտեցրեց միմեանց:

Մարտինին ժպտաց ու շարժեց գլուխը:

— Դուք ինչպէս էիք, չգիտեմ, — ասաց նա, — բայց Ճիովաննին ձեզ սիրահարել էր հէնց առաջին հանդիպումից. Ցիշում եմ, երբ առաջին անգամ Լիվորնօ գնալուց յետոյ Միլան վերադարձաւ, այնպէս յափշտակուած էր ձեզնով, որ հոգիներս հանեց իր անգլուհու Ջեմմայով: Ես ուզում էի ատում էի ձեզ այն ժամանակ: Ա՛յ, կարդինալը:

Կառքը անցաւ կամուրջը ու մօտենում էր Լունգարնոյի ափին մի մեծ տան: Մօնտանէլլին նոր էր ընկել բարձին սաստիկ յոգնած եւ անկարող այլ դարձնելու ոգեւորուած ամբոխին, որ հաւաքուել էր մուտքի մօտ նրան տեսնելու: Տանջուած նրա դէմքին ճանաչեց անոյ ոգեւորութիւնը կորել էր բոլորովին, եւ արեւի ճառագայթները մերկացնում էին նրա կնճիռները, հոգսերի ու յոգնածութեան թողած այդ հետքերը: Երբ կառքից իջաւ ու տուն մտաւ ծանր ու կքած ծերունու քայլերով, Ջեմման շուռ եկաւ ու դանդաղ դիմեց դէպ ի կամուրջը: Նրա դէմքը մի վայրկեան կարդինալի յուսահատ ու խամրած հայեացքն էր արտացոլում. Մարտինին լուռ գնում էր կողքից

— Ես յաճախ եմ հարց ուել ինձ — սկսեց Ջեմմա մի կարճ լռութիւնից յետոյ — թէ նա ինչ խորհուրդ մասին էր ասում: Այնպէս երբեմն անցել է մտքովս... գիտէ՞ք, ինչքան էլ որ տարօրինակ լինի, զարմանալի նրմանութիւն կայ երկուսի մէջ

— Ի՞նչ երկուսի:

— Արթուրի ու Մօնտանէլլիի մէջ: Եւ այդ նկատողը միայն ես չեմ: Բաց ի դրանից, զգացւում էր, որ այդ ընտանիքի յարաբերութեան մէջ ինչ որ մի ծածուկ բան կար: Տիկին Բերտոնը Արթուրի մայրը, զարմանալի աղնիւ կին էր: Նա էլ նոյն ոգեշունչ դէմքը ունէր, ինչ որ Արթուրը: Միայն նա կարծես միշտ վախ ունէր մի բանից, յանցանքի վրայ բռնուած մարդու նըման. Նրա խորթ որդու կինը վերվերիչ կերպով կոպիտ էր վարւում: Իսկ ինքը Արթուրը այնպէս անմիջական նըման չէր այդ բոլոր տափակ Բերտոններին: Ի հարկէ, մանկութեան մարդ ամէն բանի հաւատում է, բայց այժմ երբ անցեալն եմ վերյիշում, ինձ թըւում է, որ Արթուրը Բերտոններից

— Գուցէ մի բան է իմացել իր մօր մասին եւ այդ էլ եղել է նրա մահուան պատճառը եւ ոչ թէ Կարտիի դէպքը — ասաց Մարտինին: Այդ միխիթարանքը միայն գտաւ

Ջեմման ցնցեց գլուխը:

— Եթէ տեսնէիք նրա դէմքի արտայայտութիւնը երբ ես խփեցի, այդպէս չէիք խօսի. Ջեմմայի Մօնտանէլլիի մասին կարելի է բոլորը ... հաւանական, բայց ինչ որ ես եմ արել, դրանից ոչինչ չի փոխւում

Ու մի քանի քայլ առաջ գնացին առանց խօսելու:

— Սիրելի բարեկամս, — ասաց վերջապէս Մարտինին, — եթէ մի առժամանակ ... փոխելու, արժէր որ մարդ մտածէր հին սխալների մասին, բայց բանն այն է, որ մտածելուց ոչինչ ... չի գայ, լաւ է՝ թողէք մեռելները թաղեն իրենց մեռելները: Այն ինչ որ այն ժամանակ պատահել է, սարսափելի է ի հարկէ, բայց այժմ դժբախտ պատանին գուցէ աւելի երջանիկ է քան իր դեռ ապրող շատ ընկերները, որոնք կամ աքսորուած են կամ բանտում: Մենք այժմ պարտաւոր ենք մտածելու այդ թշուառների մասին եւ խօսելու չունինք մեռելների համար ցաւելու: Ցիշեցէք Շէլլիի խօսքը «Անցածը մեռած է, պատկանում, իսկ ապագան քո ձեռքին է»: Օգտուեցէք այդ ապագայից, քանի դեռ ձերն է եւ խորհեցէք, ոչ թէ ինչ վատ բան որ արել էք մի ժամանակ, այլ թէ ինչո՞վ կարող էք օգտակար լինել այժմ:

Ու յուզուած բռնեց նրա ձեռքից, բայց յանկարծ թողեց ու դէպ ի կողք մի շարժում արաւ, երբ իր ետեւից մի մեղմ ու ձիգ ասաց ձայնի հնչիւնը լսեց.

— Սրբազան Մօնտանէլլին անշուշտ այնպէս է, ինչպէս որ դուք ասում էք, յարգելի բժիշկ: Թէ խելք կ'ուզէ՝ նա չափազանց է լաւ այս աշխարհի համար, եւ պէտք չէր լինի եթէ նրան ... աշխարհը ... : Ես վստահ եմ, որ նա այնտեղ էլ նոյն իրարանցումը առաջ կը բերի, ինչպէս եւ այստեղ: Հաւանօրէն շատ կան այնտեղ ոգիներ, որոնք երբեք չեն տեսել այնպիսի մի հրաշալիք, ինչպիսին է ... կարդինալը, իսկ ոգիները ամէն բանից աւելի նորութիւնն են սիրում:

— Այդ դուք որտեղի՞ց գիտէք. —

... Ռիքարդօ հազիւ ... անհամբերութեամբ

— Սուրբ գրքից, սիրելի բժիշկ: Թէ ... Աւետարանին, ամենապատկառելի ոգիները անգամ ... պատուականութիւնը ... իսկ աղնուութիւնն ու կարդինալը ամէնից տարօրինակ խառնուրդն թւում ինձ, նոյնչափ ... ... Ա՛յ, պարոն Մարտինի ... Բոլլան Ի՞նչ ... անձրեւներից յետոյ, չէ. ... էիք գնացել լսելու նոր Սաւոնարոլային:

Մարտինին շուռ եկաւ: Բոռ ... էր մեկնել գեղեցիկ ձեռնոցով ... նուրբ ձեռքը, սեխակոր բերնին ու ... ձիերին մի ծաղիկ: Պայծառ արեւը ... լում էր նրա հայելու նման փայլած կօշիկների վրայ եւ լուսաւորում ... նրա ժպտուն դէմքը դէպի ... պարծող մի լոյսով: Մարտինինի ... նայող հաշմ երեւաց ու աւելի թէթեւ ... քան սովորաբար Բոռը ... սեղմեց Մարտինիի ձեռքը, որ եւ ... ... մեղմօրէն ասաց նրա բարեւը

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵՎԵԼԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒԼԻՍ 1932

6 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1921

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԱՃՈՒՄԸ

Թրքական պիւտճէի քննութեան ընթացքին Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը, արտաքին աշխարհին բան մը հասկցնելու համար, զարմանահրաշ յայտարարութիւններ արձանագրած է Թուրքերու արագընթաց աճումին մասին:

Ազգային պաշտպանութեան գործավարը կը յայտարարէ թէ Թրքական զինուորներու թիւն աւելցած է, հակառակ պիւտճէի կրճատման, որովհետեւ, Թուրքիոյ բնակչութիւնն այժմ արդէն 17 միլիոնի հասած է...

Ներքին գործերու գործավարը, Շիւքրի պէյ, խօսելով Թուրքիոյ բնակչութեան թիւերուն հետ, ու մասնաւորապէս հիմնուելով գիւղացիութեան վրայ, Ազգ. Ժողովը կը խանդավառէ այն յոյսով թէ 1945ին Թուրքիոյ բնակչութեան թիւր պիտի հասնի 25 միլիոնի:

Բացայայտ է Թուրքիոյ իրարանցումը, անմարդաբնակ տարածութիւնները լեցուն ներկայացնելու: Անցած երկու – երեք ամիսներուն, Թուրքիան շատ բան լսեց իր երկրի տարածութեան մասին: Իտալիոյ նկրտումները կչռեց, ու վախը սրտին մէջ՝ դիւանագիտական ժպիտներով փակեց խնդիրը: Բայց Թրքական մամուլը շատ զբաղեցաւ Ֆրանսական կարգ մը թերթերու այն արտայայտութիւններով՝ որ Իտալիոյ ցոյց կու տային Թրքական անբնակ վայրերը:

Կան նաեւ Հայերը, ինչո՞ւ չէ, որոնք մշտապէս պահանջատէրը կը մնան իրենց զաւթուած հայրենիքին:

Կան շատ ուրիշ աչքեր, մեզմէ անյայտ, որ իրենց նայուածքը սեւեռած կը պահեն Թուրքիոյ վրայ: Ու Թուրքիան, բնականօրէն կ'անհանգստանայ այդ սեւեռումներէն:

Նոր Թուրքիա, Միջնաւոր Արեւելքի հզօր ուժը, ֆէսերը կո– [illegible] Խորհրդային Միութեան մէջ հալեցնող, դաշնակից Խորհրդային Միութեան, բարեկամ Իտալիոյ եւ Յունաստանի, հիմա ալ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, բայց... երկրի տարածութիւնը կայ ու կը մնայ, եւ սեւեռուն աչքերը մօտ ու հեռու հորիզոններէն կը փայլատակեն:

Թուրքիա, որ յեղափոխական անօրինակ քայլերով երկիրը կերպարանափոխեց, դարու մը խալիֆայութիւնը ջնջեց, ճնշուած ազգերու գլուխը կտրելով՝ անոնց հարցը փակեց, կամ կարծեց փակել, գետնատարած պարտութենէն վեր կեցաւ՝ ազգային պետութիւն մը կազմակերպեց, Եւրոպան իր ոտքին խոնարհեցուց դիւանագիտական ճակատին վրայ, այդ Թուրքիան, գիտակցելով այն մեծ ու աղէտաւոր վէրքը, որ բնակչութեան նուազումով յայտնի էր, բնականօրէն պիտի դիմէր «յեղափոխական» միջոցներու, ազգաբնակչութեան աճման խնդիրն ալ լուծելու ու լեցնելու տարածութիւնները, որպէս զի դատարկութիւններու վրայ ախորժակ ունեցողները իրենց ախորժակը զսպեն:

Ու Թուրքիա, անվարան, կը դիմէր «յեղափոխական» նյութի մը, երկրի նօսրութիւնը խտացնելու համար: 1927ի մարդահամարը, որ Թուրքիոյ թիւր կը հասցնէր 14 միլիոնի, այս մտահոգութեան պարզ պատասխան մըն էր: Մենք վեց տարի առաջ անդրադարձած ենք այդ մարդահամարին: Բոլոր տուեալները (Թրքական եւ եւրոպական) մէկտեղելով՝ Թուրքիոյ մէջ կ'ունենայինք առաւելագոյն 10 միլիոն բնակիչ: Ուրիշ ազգերը եւ ոչ Թուրք տարրերը դուրս հանելով այս առաւելագոյն թիւէն, կը մնար 7 միլիոն Թուրք բնակչութիւն մը:

Հինգ – վեց տարի Թուրքերը մխիթարուեցան 14 միլիոն բնակչութիւն ունենալու հաւատով եւ կարծեցին թէ այդքանը բաւական է լայն բացուած աչքերը կուրացնելու համար: Սակայն պատմութիւնը քալեց իր ճանապարհով, իրականութեան ճանապարհով: Թուրքիոյ ամէնէն տկար կողմը մնաց երկրի դատարկութիւնը: Ու հիմա, համաձայն պարագային եւ քաղաքական մթնոլորտին, Թուղթի վրայ, Թուրքերու թիւը կը բարձրանայ 17 միլիոնի: Այսինքն, 14 միլիոնն ապահովելէն յետոյ, անցած վեց տարիներուն, տարին կէս միլիոն մարդ աճած է Թուրքիոյ մէջ: Մարդահամարի լեզուով՝ այդ կը նշանակէ հարիւրին չորս աճում: Բարձրագոյն թիւը, որ մէկ անգամ միայն արձանագրուեցաւ Հայերու հաշուին, որպէս համաշխարհային մրցանիշ:

Այդ ալ բաւական չէ: Ըստ երեւոյթին Թուրքիան պատճառներ ունի վախնալու սրուած ախորժակներէն: Ու ներքին գործավարը պէտք տեսած է աշխարհին հասկցնելու թէ 1945ին Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը պիտի հասնի 25 միլիոնի, այս անգամ տարին մօտ 700,000 մարդու աճում նախատեսելով:

Թրքական դիւանագիտութիւն: Մէկ քարով երկու թռչուն զարնել, կամ կառքով նապաստակ բռնել, ի հարկէ, կարելի է Թրքական ճակատին վրայ: Բայց Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Թուղթի վրայ, վեց տարուան ընթացքին, 9 միլիոն բնակչութիւնը 17 միլիոնի բարձրացնել եւ տասը տարի յետոյ ալ 25 միլիոն խիտ բնակչութեամբ դատարկ տարածութիւններ ծածկելը կը մնան Թուղթին վրայ, առանց որ եւ է մէկը խաբելու: Խաբուողը կը մնայ Թուրքը, որովհետեւ իրականութիւնը, ժամանակ թուական իրողութիւնները Թրքական ճանչցողութեան ենթակայ չեն:

Կ. Ս.

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Քանի մը օր առաջ Սոֆիայի մէջ զինուորական նախարարութեան շէնքին դիմաց, քաղաքային պարտէզի մայթին վրայ նկարիչ – ուսուցիչ Իվ. Թոտորով կը կարդար մահագդ մը, խոսքով սպաննուած մակեդոնացի Պետր Անգելովի մասին: Անոր մօտեցաւ անծանօթ երիտասարդ մը եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ կը կարդաս. չէ՞ որ դուք սպաննեցիք:

Նկարիչը պատասխանեց.

— Գնա՛ գործիդ:

Անծանօթը յանկարծ ատրճանակը հանեց եւ երեք հարուած արձակեց Թոտորովի գլխուն եւ խոյս տուաւ, իսկ Թոտորով անշունչ վար ինկաւ:

Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ բռնել մարդասպանը, որ առաջին հարցաքննութեան իսկ խոստովանեցաւ թէ կը կոչուի Բոժկօ Ջանով, ինքն է սպանիչը, թէ հրաման ստացած էր դեռ քանի մը ամիս առաջ, սպաննելու մակեդոնական գործիչ եւ երեսփոխան Պետր Մրմէվը: Երբ իրեն յայտնեցին թէ սպաննուողը ուրիշ անձ է, չուզեց հաւատալ, վստահօրէն պնդելով որ իր սպաննածը Մրմէվն է:

Ոստիկանութիւնը 10 հոգի մը, որոնց մէջ էր Մրմէվ, ցոյց տուաւ անոր, բայց մարդասպանը չկրցաւ ճանչնալ զայն: Մրմէվ յայտնեց իսկ զինքը, դարձեալ անօգուտ, այն ատեն ցոյց տուաւ իր անձնագիրը:

Ջանով տեսնելով իր սխալած [illegible]

Ջանով, 29տարեկան, քանի մը տարիէ ի վեր եկած է Մակեդոնիայէն Անտոն Շտէրէվի հետ, որ քանի մը ամիս առաջ սպաննուեցաւ Ստամպոլի մէջ: Մրմէվի սպանութեան հրամանը, իրեն տուած է երկայնահասակ մէկը, զոր իրեն ծանօթացուցած է ասկէ առաջ Շտէրէվ, յայտնելով որ իրենցմէ է (փրոթոկերովեան):

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՍԵՐԲ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ

Զէյկրատի դատարանը վերջացուց դատավարութիւնը 30 համայնավարներու, որոնք կը մեղադրուէին համայնավարական քարոզչութեամբ: 18 հոգի դատապարտուեցան 1էն 4 տարի բանտարկութեան: Միւսները անպարտ արձակուեցան:

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՏՆԻԵՍՏԵՐԻ ՎՐԱՅ

Տնիեստրի վրայ նոր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ Ալպայի մօտերը: Պոլշեւիկներու պատկանող նաւակ մը, որուն մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ անձեր, փորձեց ռումանական եզերքը հասնիլ: Սակայն ռումանական եզերապահ մը զայն նշմարած ըլլալով, կրակ բացաւ նաւակին վրայ: Նաւակին մէջ գտնուողները ստիպուեցան անձնատուր ըլլալ եւ յանձնուեցան ռումէն սահմանապահներուն: Իրենցմէ մէկը որ պոլշեւիկեան գործակալ մըն էր, սպաննուեցաւ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՑՈՅՑ ՄԸ ՁԱԽՈՂԱԾ

Փարիզի համայնավար սէնտիքաներու կեդրոնը՝ կոչ ուղղած էր իր անդամներուն նախորդ օր հաւաքուելու Քոնֆորտի հրապարակը եւ յետոյ, հոն ալ ցոյց կատարելու Երեսփ. ժողովին առջեւ, ընդդէմ օրավարձերու եւ թոշակներու նուազման ծրագրին:

Ոստիկանութիւնը՝ նախապէս առած միջոցներու դիմած էր: Համայնավարները որ խումբ խումբ կը հասնէին, կը պաշարուէին ոստիկաններու կողմէ եւ կը տարուէին դէպ ի Թիւիլըրիի մուտքը եւ անկից դէպ ի ոստիկանատուն:

Այսպէս, 300 ցուցարարներ ձերբակալուեցան եւ մէկ քանի ժամ յետոյ ազատ արձակուեցան, երբ արդէն ցոյցը ձախողած էր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Թան»՝ Էնկիւրիէն տրուած հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ.

— Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ Խալք կուսակցութիւնը իր Երեքշաբթի նիստին մէջ, որոշեց Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, այն պարագային որ հրաւիրուի: Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան հրաւէրը անմիջապէս որ ընդունուի, կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացնէ, խնդրելով որ որոշում մը տայ:

Էնկիւրիի մէջ շրջող զրոյցներու համաձայն, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութիւնները՝ գրեթէ բոլորը առաջարկած են Թուրքիան ընդունիլ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Գաւառական գեկոյց մը կը հերքէ արտասահմանի մէջ հրատարակուած այն տեղեկութիւնը թէ Խորհրդային կառավարութեան թելադրութեամբ, Թուրքիա՝ իբր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքի պայման պիտի դնէ Տարտանէլի վրայէն միջազգային հսկողութեան վերացումը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական պատասխանը գերման առաջարկին

Իտալիոյ վերջին ռազմախաղը

Լօզանի Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը սպասէ վարչապետ Պ. Էրիոյի վերադարձին, պատասխանելու համար իր պատասխանը գերմանական առաջարկներուն: Ֆրանսական շրջանակները այն կարծիքն ունին թէ գերմանական առաջարկները կը ձգտին խանգարել բանակցութեանց ընթացքը. բայց առանց չպիտի կրնան յաջողութիւն գտնել. [illegible] չկամութիւն ցոյց կու տան իրենց համար շահաւորանց նպաստաւոր պայմաններու առջեւ: Որովհետեւ, փաստ է թէ Գերմանները ընդունելով 2 միլիառի վճարումը, կը նշանակէ թէ կրնան վճարել, երբ կը յայտարարէին թէ սնանկացած են:

Ֆրանսական պատուիրակները նոր տեսակցութիւն մը ունեցան անգլիական պատուիրակներուն հետ, խորհրդակցելու համար գերմանական առաջարկներուն մասին:

Ֆրանսական պատուիրակները յայտնեցին թէ առանց Ֆրանսական վարչապետին ներկայութեան, չպիտի կրնան հիմնապէս քննել գերմանական առաջարկները:

Անգլիոյ վարչապետ նիստի հրաւիրեց Հինգերու դիւանը, որուն պարզեց բանակցութեան ընթացքը եւ ստեղծուած կացութիւնը:

Մաքտոնալտ կը յուսար նոյն օրն իսկ տեսակցութիւն մը ունենալ գերման վարչապետին հետ: Այս տեսակցութիւնը տեղի չունեցաւ:

Եւ ինչպէս Ժընեւի մէջ, Լօզանի մէջ ալ, փոքր պետութիւններու ներկայացուցիչները սկսած են տրտնջալ թէ իրենք ալ հարցին մէջ կողմ ըլլալով մէկտեղ հեռու կը մնան կատարուած աշխատանքներէն եւ բանակցութիւններէն: Անգլիոյ 'վարչապետը' Լօզանի Ժողովին նախագահի իր հանգամանքովը՝ հարկ դատեց ուրեմն հաւաքել հրաւիրուած պետութեանց ներկայացուցիչները եւ անոնց պարզել օրուան կացութիւնը:

Այս հաւաքոյթին մէջ, Մաքտոնալտ յայտնեց թէ մեծ յոյս ունի որ Լօզանի Ժողովը պիտի կրնայ իր աշխատանքները վերջացնել հինգշաբթի իրիկուն ամէնէն ուշը, եւ հետեւաբար, պատուիրակութիւնները պիտի կրնան հրաւիրուիլ լիակատար նիստի մը: Յայտնեց նաեւ թէ եթէ հատուցումներու հարցը վերջանայ կարգադրութեամբ մը, մեծ յոյս ունի թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը գալ Ամերիկայի հետ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵԼՈՅԹ ՄԸ

Մինչ գերման պատուիրակութիւնը կ'ընդունի գոնէ 2 միլիառի վճարում մը, Իտալական պատուիրակութիւնը կը շարունակէ պնդել հատուցումներու եւ պարտքերու ջնջման տեսակէտին վրայ:

Իտալական պատուիրակութիւնը Լօզանի մէջ ցրուեց տասը Իտալիոյ արտաքին նախարարին Պ. Կրանտիի մէկ յայտարարութիւնը.

— Երեք շաբաթ տեւող աշխատանքներէ յետոյ, կ'ըսէ Պ. Կրանտի, աւելի եւս համոզուած եմ որ, բոլորին շահը նկատի ունենալով, Լօզանի կացութեան մէջ՝ միակ ելքը կը կայանայ «սպունգ»ի հարուած»ին մէջ:

Լօզանի ժողովը չէ հրաւիրուած մեզ ապահովելու համար ապագայ կամ կասկածելի վճարումներ, որոնք պիտի նպաստէին պահպանելու եւ ծանրացնելու այսօրուան կեղծ եւ անբնական կացութիւնը:

Խորհրդաժողովը հրաւիրուեցաւ կատարելու համար փոխանակութեան վերսկսման եւ վստահութեան վերահաստատման անհրաժեշտ գործը:

Պէտք է զգուշանալ որ նախընթաց ծրագրերուն տուն տուող ոգին չսպրդի մեր ներկայ աշխատանքներուն մէջ:

Լօզանի մէջ ստացուելիք կարգադրութիւնը պէտք է վերջնա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՏԱԼԻՆ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ՀԻՒԱՆԴ

Վարշաւիոյ ճամբով՝ Մոսկուայէն տրուած լուրեր կը հաստատեն Ստալինի հիւանդութիւնը: Կարմիր բռնապետը ծանրօրէն հիւանդ է եւ կ'ըսուի թէ, երկու շաբաթէ ի վեր ո՛չ ոք կրցած է յարաբերութեան մտնել անոր հետ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վիեննայի աւստրիական մամուլը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին որոշումը՝ Աւստրիոյ ըլլալիք 300,000,000 շիլինի փոխառութեան մասին: Աւստրիական մամուլը կը յուսայ թէ այս շաբթու, Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ այս որոշման վաւերացումէն յետոյ, ամսուան ընթացքին իսկ նոյն որոշումը պիտի վաւերացնեն այն խորհրդարանները՝ որոնց երկիրները կը մասնակցին փոխառութեան եւ այս կերպով, Աւստրիա պիտի կրնայ սեպտեմբերին իսկ՝ իր տրամադրութեան տակ ունենալ կարեւոր գումար մը:

ՍՈՔՈԼՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փրակայի մէջ սկսան Սոքոլներու կազմակերպած հանդէսները: Կիրակի կէսօրէն վերջ, 180,000 հոգիի ներկայութեան, 17,000 այրեր եւ 16,000 կիներ՝ անցք կատարեցին:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԽՄԵԼ Կ'ՈՒԶԷ

Ամերիկայի ռամկավարներու կողմէ նախագահութեան [illegible] ռամկավարներու ընդհ. ժողովին բանաձեւը եւ թէ ոգելից ըմպելիի արգելքը արդէն կարելի է բացուած նկատել:

ԼԵՀԵԻՌՈՒՍԱԿԱՆ ՈՉ – ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻ ԿՆՔՈՒՄԸ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 3 Յուլիս.—Վարշաւայէն հաւաստի աղբիւրէ բխած լուրերու համաձայն, լեհական կառավարութիւնը մտադրած է այս շաբթու ընթացքին, ստորագրել լեհեւռուսական ոչ – յարձակման դաշինքը, առանց սպասելու որ նման դաշինք մը կնքուի Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ:

Միւս կողմէ, կ'ըսուի նաեւ թէ ռուսեւռումէն դաշինքի կնքման մասին՝ բանակցութիւնները կը շարունակուին:

Ռումանական թերթ մը կը յայտնէ թէ Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ բանակցութիւնները կը կատարուին ո՛չ թէ երկու կողմերու սահմանային վէճակը ճշդելու, այլ 1929ին իրենց միջեւ ստորագրուած փրոթոքոլը ընդլայնելու համար:

Պաշտօնական շրջանակներ տակաւին չեն հաստատած այս տեղեկութիւնը:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

Ամերիկայի մէջ անկախութեան տօնի հանդէսներուն առթիւ, զանազան արկածներով սպաննուած են 200 հոգի, մէկ օրուան մէջ:

Իսկ Թեքսասի մէջ, 135 հոգի խեղդուած են Ատլանտիկի ողողումներուն հետեւանքով:

ՊՈԼԻՍԸ ՍԹԱՆՊՈՒԼ

Թուրքիոյ ներքին գործավարութիւնը նոր հրամանագրով մը կրկին յիշեցուցած է թէ Պոլիսը կը կոչուի Սթանպուլ (**Istamboul**):

Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ՝ Կ. Պոլիս անունը գործածել արգիլուած է: Եւ այն նամակները որոնց վրայ գրուած է Կ. Պոլիս փոխանակ Սթանպուլի, իրենց հասցէներուն չպիտի յանձնուին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ. ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ. ՁՈՐՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ.— ՑՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Հիմա որ վարժարաններու տարեկան քննութիւնները տեղ տեղ վերջացած, եւ ոյլ տեղեր ալ վերջանալու վրայ են, կ'արժէ ամփոփ գծերով, վիճակագրական տախտակ մը հանել անցնող տարուան մէջ, վարժարան յաճախող մանուկներուն, վարժարաններու երեւմութքին եւ գանազան կրթական գործերուն մասին.

Այսպէս՝ սկսելով Բոքինիոյ արուարձանէն — Աթէնքի նշանաւոր կեդրոններէն մին — արձանագրենք որ ունի չորս կրթական յարկեր. Հ. Կ. Խաչի Զաւարեան վարժարանը, Ազգ. վարժարանը, Հայ Կաթողիկէներու եւ Հայ Բողոքականաց վարժարանները [illegible]

[illegible]

...բոյծ մը, որ իրեն յարմար վայրը գտած ըլլալ կը թուի Պիրեւսէ՝ 6,500 [illegible] աւելի քան [illegible] 100—120 աշակերտներով [illegible] 200

Ֆիքս — Անեգա երեք վարժարաններ Ազգ. վարժարանը աւելի քան 500 երկսեռ աշակերտներով եւ 15,000 [illegible] 6,000 [illegible]

[illegible]

ԲՈՂՈՔ

— :-: —

Իրիկուն է: Տաճարին կառուցէն, ժամացոյցին զանգը [illegible]

[illegible]

Բեհզէն մաս կազմող ընտանիքները այսօր նաւ նստան (932 Ցուծիս 28 Գր.):

Հոն՝ իր կայքին արձանագրենք որ կառավարութիւնը փոքրիկ չափով մը գոհացում տուաւ նէրգաղթողներուն անոնց տուներուն իրական արժէքին մէկ քառորդը վճարելով: Բոլոր ներգաղթողներէն 150ական եւ 200ական ոսկիի գումարներ գանձուեցան «Նոր Ճարժում» քուրքին համար, որ հոգեվարքի իր շրջանը կը բոլորէ Կրետէի թէ նոյեմբերին նոր կարաւաններ ալ պիտի մեկնին — 4000 հոգի — ատաւելապէս Պուլկարիայէն եւ Ցունաստանէն: Խօսքը կայ նաեւ Սուրիոյ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՏՆՏԵՍԱԳԷՏԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

Տնտեսական տագնապին առաջ բերած երեւոյթները ծանօթ են ամէնուն, այսինքն՝ գնումի եւ սպառումի կարողութեան սահմանափակում, նախկին նիւթերու մթերմանց կուտակում, մեծաքանակ աղքատներու զինելուն [illegible]

[illegible]

...ու եւ ինքզինք կողմէ ծրագրուած գրութիւնը իր արդիւնք պիտի աւելցնէ միեւնոյն ատեն արտադրութիւնն ու սպառումը, եւ տնտեսական վերականգնումի համար նոր ուժեր չարժման մէջ պիտի դնէ:

Մասնագէտներուն կը մնայ խորապէս ուսումնասիրել Փրոֆ. Միլիոյի առաջարկած գրութիւնը եւ զայն գործադրութեան դնելու համար հարկ եղած գործնական միջոցները:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՒՆԻ

[illegible] ...քէն կը փախչի: Կը գողայ ձայնը [illegible], կը սղոյ, կը հառաչէ, կը բողոքէ եւ կ'ալեկոծէ տարազներին մթնոլորտը: Ու կը մնա՛յ սիրտը աքսորականին: Օ՛, որքան նման է անոր աղօթքը մեր «Հայր մերին»:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Ծրեն

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ամերիկեան դրամատան մը տնօրէնը կը յայտնէ [illegible]

— Տարուան առաջին չորս ամիսներուն, ճարտարարուեստական գործառնութիւնները ամբողջ երկրին մէջ [illegible]

[illegible]

...գոհացնել անկարելի, առանց անոնց ծանրութեան տակ ճզմուելու կամ խորտակուելու:

Միացեալ Նահանգաց պատմութեան մէջ ուրիշ առեններ ալ այսպէս եղած է. եւ տագնապներու ատեն տնտեսական դրութիւնը ինքն իր մէջ գիմադրական ույժ ստեղծած է. պատճառ մը չկայ որ այս անգամ ալ այդպէս չըլլայ: Հիմնական չինարար ույժեր կը գործեն երկրին ամէն կողմը եւ շատ անգ կարեւոր վերանորոգումներ ի գլուխ եկած են արդէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

— :-: —

Էնկիւրիի Ազգային ժողովին [illegible] ելեւմտական գործավարութեան [illegible] վճռադատութեան առթիւ, [illegible] Մուսթաֆա [illegible] կարգ մը [illegible]

[illegible]

1945ԻՆ 25 ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՒՐՔ

[illegible]

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

— Տաքսիմ կան [illegible]

[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԳԱՐԱԿԻ ՊՂՆՁԱՀԱՆՔԵՐԸ

Զանգեզուրի մէջ յոգնածին քաղուածաբար.—

Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Ագարակի արճճախառն (molybdin) պղինձի հանքերը, Մեղրիի շրջանին մէջ։

Այդ պղնձահանքերը շահագործուած են 19րդ դարուն, 70—80 թուականներուն։ Շահագործումը մեծ ծաւալ չէ ստացած, որովհետեւ հանքերը հեռու էին երկաթուղիէն, չկային ճամբաներ։

Հանքային այդ գօտին կը գտնուի Ջուլֆա – Ալիաթ երկաթուղիին մօտ, 4—5 քիլոմեթր հեռու։ Հանքախուզութեան առաջին փորձերը այստեղ կատարուած են 1930ին։ Այժմ հաստատուած է, որ հանք պարունակող շերտը ունի երեք քիլոմեթր երկարութիւն եւ 200 մեթր լայնք։ Հանքը միջին հաշւով կը պարունակէ 0,6—0,7 առ հարիւր պղինձ։ Լէնինգրադի փորձերը ցոյց տուին, որ այդ հանքերէն կարելի է պղինձ ստանալ 12 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Մինչեւ ներկայ տարուան սկիզբը, այդ հանքերուն մէջ պղինձի պաշարը կը հաշուուէր 631,440 տակառաչափ։

Այս պղնձահանքին արժէքը մեծ է անոր համար, որ արճիճ կը պարունակէ։ Տակաւին կը շարունակուին վիճաբանութիւնները թէ կարելի՞ է արճիճ հանել այդ հանքերէն։ «Զաքաւկասեան Բոլշեւիկ» թերթը 26 յունիս 1931ին կը հրատարակէր ճարտարագէտ Եմիլիանովի մէկ յօդուածը, ուր կ՚ըսուէր թէ, Միացեալ Նահանգներու կատարած փորձերուն նման, կարելի է եւ անհրաժեշտ օգտագործել Ագարակի (Հայաստան) պղինձով ու արճիճով խառն հանքերը, արճիճային պողպատ պատրաստելու համար։ Այդ պարագային, հարկ չի մնար բարդ միջոցներով արճիճը զատել պղինձէն ու վերամշակել կրկնակի ու եռակի ծախքով։

ԱՌԽԱՏԱՒՈՐ ՋՆՈՒՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻՆ

«Խորհ. Հայաստան» (16 յունիս) կը գրէ թէ Ալլահվերդիի հանքերը մեծ պահանջ ունին բանուորի։ Մայիսի վերջին տասնօրեակին (20-31) կարելի եղած էր հաւաքել 79 բանուոր, 31ը հեռաւոր շրջաններէ, 48ը ինքնաբերաբար մօտիկ շրջաններէ։ Եւ սակայն հաւաքուած բանուորներուն փոխարէն նոյնքան, նոյն իսկ աւելի հեռացած են հանքերէն։ Այսպէս վերջերս 24 բանուոր եկած էին, բայց նոյն ժամանակ հանքերէն հեռացած էին 69 բանուոր։ Շամլուղի հանքերը եկեր էին 2 բանուոր, հեռացեր էին 58 բանուոր։ Այսպէս ուրեմն մայիսի վերջին տասնօրեակին ընթացքին Ալլահվերդիի հանքերէն հեռացած են 211 բանուոր։ Մայիս ամսուան ամբողջ ընթացքին ինքնաբերաբար հանքերը ներկայացած են 266 բանուոր, հանքերէն հեռացած են 544 բանուոր։ Այսպէս օր ըստ օրէ փոխանակ փարատելու Ալլահվերդիի բանուորական տագնապը, ալ աւելի կը ծանրանայ՝ քանի կը շատնան բանթողները։ Անհրաժեշտ է առաջին առթիւ 200 բանուոր։

⁂ Առողջապահութեան մէջ եւս բանուորի մեծ պահանջ կայ։ Գործարանը բանեցնելու համար անհրաժեշտ է 210 հոգի, մինչ իրականին մէջ գործարանը ունի 180 բանուոր։

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ

Յունիս 20ին Լէնինականի մէջ բացուեցաւ երկամսեայ դասընթացք մը մամուլի աշխատակիցներ պատրաստելու համար։

Այս դասընթացքը ունի հայերէն, թրքերէն եւ քիւրտերէն բաժիններ, եւ պիտի պատրաստէ 50 հոգի երկու ամսուան ընթացքին։ Թեկնածուները ընտրուած են կուսակցականներէ եւ կոմերիտական վարժարաններու շրջանաւարտներէ։

ՄԵԾ ՍԱՐԴԱՐԱԲԱԴԻ ՄԱՍԻՆ

Մեծ Սարդարաբադի ոռոգման ցանցը, ըստ շինարարական մարմնի ծրագրին, կը բաղկանայ երկու ջրանցքէ, — 75 եւ 180 քիլոմեթր երկարութեամբ, — եւ երկու ջրամբարներէ (Բուղդաչէն ու Բոզուլթոյ)։

Հայաստանի ջրային տնտեսութեան ներկայ տարուան իր ծրագրին մէջ մտցուցած է ջրանցքներու գծին ու ջրամբարներու վայրին երկրաբանական քննութիւնը եւ այդ նպատակով Լէնինգրադի հանքաբանական վարժարանին ընթացաւարտ դասարանի երեք ուսանող է հրաւիրած։ Այդ ուսանողները ներկայիս կը բողոքեն, որ Հայաստանի ջրային տնտեսութիւնը ոչ մէկ նախապատրաստական աշխատանք կատարած է, շատ անփոյթ կը շարժի գործին մասին։

Բողութիւն աշխատանքները հսկայական ծաւալ ունին։ Ամբարտակի երկու նախագիծեր կան, երկու նախագիծերով ալ ամբարտակին բարձրութիւնը պէտք է հասնի 32 մեթրի, իսկ երկարութիւնը կամ 2400, կամ 3654 մեթրի։

Թէեւ թերութիւններէն զատ, ջրային տնտեսութիւնը չէ իսկ խորհած աշխատաւորներու տունեւքի մատակարարման հարցին մասին։

ԹԻՖԼԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Թիֆլիզի հայ թատերախումբը, որ տասը տարիէ ի վեր դուրս չէր ելած Թիֆլիզէն, ահա կը մեկնի գաւառ՝ ներկայացում տալու հեռաւոր հայաշատ անկիւններու մէջ։

Խումբը ճամբայ ելաւ միասին առնելով իր թատերագործերը։ Իր խաղացանկին մէջ կան Արիւնոտ անմոլոտ, Հռոմի պապը, Վերամնալում, Բոռը (ՑԱՌԱՋի թերթօնը), Բուլղարիսճ կրակէ օղակում, Սաագանոյ, Թոմաս իդոր տնակը, Առլ Հիջէ։

Թատերախումբը ներկայացումներ պիտի տայ Ախալցխա, Պաթում, Սուխում, Շահումեան։

⁂ Երեւանի պետական առաջին թատերախումբը հասած է Թիֆլիզ եւ սկսած է իր ներկայացումներուն։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԴԱՆԻԱՅԱ

Քանատայի հայերը 300,000 տոլար հատուցում կը ստանան

Անկէ առաջ գրած էինք, որ Քանատայի Հայերը քանատական կառավարութեան միջոցով որոշ հատուցումներ ստացած են՝ պատերազմի ընթացքին Թուրքիոյ մէջ իրենց կրած կորուստներուն փոխարէն

Թորոնթոյի թերթերուն համաձայն 254 Հայերու պահանջներու ընդհանուր գումարը եղած է 8,917,119 տոլար։ Քանատական կառավարութիւնը իր կողմէ տուած է 300,000 տոլար, իր հայ քաղաքացիներու որոշ պահանջներուն գոհացում տուած ըլլալու համար։

Այս պարագան մեծ աղմուկ առաջ բերած է քանատական մամուլին մէջ, որ անոր հետ կապած է քանատական զինուորներու պահանջներուն գոհացում չտրուելու պարագան։ Ինչպէս կ՚ըլլայ, կ՚ըսեն թերթերը, որ կառավարութիւնը իր վեթերաններուն համար դրամ չունի, բայց Հայերուն 300 հազար տոլար դրամ կուտայ։

Ջրելու համար մամուլի մէջ երեւցած դիտողութիւնները, Քանատայի արտաքին նախարարը տախտած է բացատրութիւն մը տալ մամուլի միջոցով։

1915ին, կ՚ըսէ այս բացատրականը, Թուրքերը կոտորեցին Հայերը։ Լօզանի դաշնագրով, Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն կարգադրեցին, որ Թուրքիոյ հաշւոյն Գերմանիոյ մէջ գտնուած 5,000,000 Բրիտական ոսկիի գումարը յատկացուի հատուցում տալու այն՝ Հայերուն, որոնք կորուստներ ունեցան կոտորածներու ընթացքին։ Փարիզի մէջ կազմուեցաւ յանձնախումբ մը, որ զբաղեցաւ այս խնդրով։

Քանատայի մէջ բրիտանական հպատակութիւն ընդունած Հայերը, որոնք Թուրքիոյ մէջ տուներ, կալուածներ, ծնողք, եղբայրներ, քոյրեր եւ այլ պարագաներ կորսնցուցած էին, 9,000,000 տոլարի մօտ պահանջ մը ներկայացուցած էին։

Փարիզի յանձնախումբը նկատի առած է միայն այն պահանջները, որոնք կը բխէին կիներու կամ զաւակներու կորուստներէն։

Նիւթական կորուստներու համար կատարուած պահանջները ետ վերադարձուած են Փարիզի յանձնախումբին կողմէ։ Քանատայի կառավարութիւնը երկար ժամանակ զբաղած է աննկատ ձգուած այս պահանջներով, ցանոնք կերպով մը գոհացնելու համար եւ վերջապէս որոշած է 300,000 տոլար վճարել 3,200,000 գումարէն, որ յատկացուած է նման նպատակներու համար, եւ որմէ 500,000 տոլար պիտի յատկացուի վեթերաններուն։

«Թորանթօ Տէյլի Սթարը» համաձայն, Փարիզի յանձնախումբը որոշ գումարներ նշանակած է մարդկային կորուստներու համար. — Օրինակ՝ այր մը իր կորսնցուցած կնոջ համար կը ստանայ 100 թրք. ոսկի (241 քանատական տոլար) եւ երախայի մը համար՝ 20 թրք. ոսկի (48 տոլար)։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Պուքրէշի Միսաքեան վարժարանի ամավերջ հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 19ին։ Ներկայ էին վարժարանի Հոգաբարձութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ ժողովրդեան խուռն բազմութիւն մը։ Տեղի ունեցան արտասանութիւններ, երգեր, մանկապարտէզի սանուհիներու պարեր եւ մարմնամարզի խաղեր։

Հոգաբարձութեան ատենապետ Գ. Փօղոս Տէյիրմէնճեան կարդաց Հոգաբարձութեան տարեկան տեղեկագիրը, որու համաձայն այս տարի յիշեալ մարմինը շատ կարեւոր կարգադրութիւններ ըրած է, վարժարանի յառաջդիմութեան համար՝ հաստատելով երեք գաւառներու դասարաններ եւ պաշտօնի կոչած՝ երկու ուսեմէն եւ մէկ հայ ուսուցիչներ, ինչպէս եւ մարմնամարզի ուսուցիչ մը։

Երջանաւարտներու ցանկը կարդաց եւ խօսեցաւ տնօրէն Գ. Գէորգ Ղազարեան։

Այս տարուան շրջանաւարտները 9 հոգի են։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հ. Ա. ՂԱԶԻԿԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՇՈՒՐՋ

Պոլսահայոց Պատրիարքը, Կեդր. Սանասարեան վարժարանի տնօրէնութիւնն ու խնամակալութիւնը եւ ազգային հասարակական այլ մարմիններ ցաւակցական նամակներ ուղղած են Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Հայր Արսէն Ղազիկեանի մահուան առթիւ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ Հ. Մ. ՃԵՄԱՐԱՆԻ 111ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Վերջերս տեղի ունեցաւ Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական ճեմարանի հիմնադրութեան 111րդ տարեդարձի հանդէսը։ Ճեմարանի ընդարձակ բակը լեցուած էր երկսեռ հասարակութեամբ։ Դպրոցի սկաուտները իրենց համազգեստը հագած կը հսկէին իրենց կարգապահութեան։

Հանդէսը բացուեցաւ «Տէր կեցո՛» զմեզ երգով, որ ընդունուեցաւ ոտքընկայս ծափերով։ Ապա մէջ ընդ մէջ եղան հայերէն եւ անգլիերէն արտասանութիւններ եւ ազգային երգեր, որոնցմէ յետոյ կարդացուեցաւ փոխ տեսուչ Գ. Սիմոն Մխիկեանի տեղեկագիրը։

Ընդհանուր աշակերտութեան ֆիզիքական առողջութիւնը գոհացուցիչ է։ Վերջին 1931-32 ուսումնական շրջանին ճեմարանին աշակերտութիւնը ունեցեր է մեծ յաջողութիւններ բոլոր խաղերու եւ մարզական մրցումներու մէջ, որոնցմէ նշանաւորն է Լըքնաւի մէջ տեղի ունեցած ըմբշամարտը, ուր աշակերտները շահեցան հինգ մեծ արծաթեայ բաժակներ։ Աշակերտներու առողջութեան ժեծապէս կը նպաստէ Կրէտեան լողարանը, որ գրեթէ ամէն օր բաց է ոչ միայն աշակերտութեան, այլ եւ բոլոր անոց համար, որոնք անդամ են այդ լողարանին։ Այս լողարան-աւազանը կառուցուած է 1930ին Պետրոս Հ. Կրէտեանի կողմէ մօտ 40 հազար ռուփի ծախքով եւ նուիրուած ճեմարանին։

Ներկայիս աշակերտութեան թիւն է 138 ուսուցիչներունը 12։ 1931ին ճեմարանը ունեցեր է ընթացաւարտներ, իսկ այս տարի՝ 5։ Հանդէսին նախագահը խօսեցաւ, բացատրելով ժողովուրդին ճեմարանի մատուցած ծառայութիւնը եւ փառաւոր արդիւնքը իր 111 տարուան գոյութեան ընթացքին, որուն քենդանի ապացոյցներն են Հնդկաստանի, Ճավայի, Պարսկաստանի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ գտնուող ճեմարանի աշակերտները, իրենց յաջողութիւններով։

Յետոյ յանկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՑԱՌԱՋ»ը

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Վաղը կը սկսինք հրատարակել մեր նոր թերթօնը

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Պատկերազարդ. Հաճելի, օգտակար եւ շահեկան ընթերցում մը, բոլոր Հայերուն համար։

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Պապէսեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը։

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր։ Անիկա ճշմարտութիւն մըն է։ Չի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը։

Սոյն երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիքը ճանչնալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստանի» հեղինակ Յովհ. Գ. Պապէսեան՝ պատրաստած է Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ թերթօնի ձեւով թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի։

Սոյն աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ հին Հայաստանը, Կիլիկիան, Նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հետաքրքրական տեսարաններ։

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՋՈՀԵՐԸ

:-: —

Ս. ՓԻՒՌ-Սիւ ՃՕՊՆԱ, 30 Յունիս. — Անցած տարուան վերջերը գործազրկութեան տագնապի առթիւ «Յառաջ»ի մէջ քանի մը անգամ գրուեցաւ Վիրէլ սիւռ Պուոպրի (Իզէռ) մասին։

Այդ գիւղաքաղաքը որ ունի երկու մետաքսի գործարան, կը համրէր 70—80ի չափ հայութիւն, որոնց 30ը միայն կանոնաւոր ինքնութեան թուղթեր ունէին, իսկ միւսները կը մնային ժիրանցիփ անցագիրներով։

Անկէ 2 տարի առաջ գործարանին տէրը Պ. Ֆավօն գործաւոր-գործաւորուհիներու առիթագական պէտք ունեցաւ։ Հինէն հոն գտնուող Հայերուն առաջարկեց որ ինքը փոխ դրամ տայ ու Հայերը իրենց ազգականները Պոլսէն բերել տան։ Այնպէս ալ եղաւ։ Հոն գտնուող Հայերը իրարու հետ մրցումի ելան Պոլսէն ազգական բերելու համար ու բերել տուին 40—45ի չափ Հայեր, որոնք հազիւ թէ տարի մը կամ տարիուկէս աշխատեր էին երբ անցած տարի նոյեմբերէն սկսեալ գործարանը գոց կը մնար։ Կանոնաւոր թուղթեր ունեցողները գրեթէ բոլորն ալ մէկ ամիս առաջ շրջակայ գիւղերը կամ աւելի հեռուները գործ գտան ու գացին, որոնց մէկն ալ առոգաղրելոյ։ Իսկ ո՞ւր կրնային երթալ անոնք, որ թրանզիթ անցագրերէ զատ որեւէ ինքնութեան թուղթ չունին։ Մէկ քանիներ յաջողեցան ասդին-անդին ազգականներու միջոցաւ ինքնութեան թուղթեր հանել տալ, տեղաւորուեցան։ Մնացածները մօտ 25—30 հոգի ոչ ազգական ունին, ոչ դրամ, ոչ ալ նպաստ հոգացող։ Այս ցաւալի պայմաններուն մէջ այլեւս կրնաք երեւակայել անոնց թշուառութիւնը։ Երկար բարակ գրելու պէտք չկայ։ Յուսահատութիւնը ծայր աստիճանին հասած է։ Ո՞ւր երթան, ո՞ւր դիմեն, լեզուն չեն գիտեր, տեղ չեն գիտեր, ցաւ հասկցնելիք մէկը չունին։ Անշուշտ պիտի ըսէք թէ «Թող անկանոն թուղթով բերել չտային կամ չգային», բերել տուողները գործատէրին խոստումներուն վստահելով բերել տուին։

Իսկ եկողները Պոլիս եղած ժամանակ ի՞նչ գիտնան Ֆրանսայի կանոնները, օրէնքները։ Յանցանքը գործատիրոջն է։ Քանի որ բերել տուաւ, պէտք էր որ թուղթերը կանոնաւորել տար, կամ անգործութեան միջոցին, աջէկ-ձախ գործ տար։ Թողեալ կ՚ուզեն, չեն կրնար, ֆրանսերէն գիտցող չկայ։

Այժմ գործարանը 15—20 օրէ ի վեր վերաբացուած է, սակայն 200—200 հոգի աշխատցնողը այսօր միայն առած է 20—25 հոգի, ան ալ անշուշտ բոլորը ազգակիցներէն։ Իրեն դիմող Հայերուն գործատէրը ըսեր է որ անկարելի է ասկէ վերջ անէ հայ գործի ընդունիլ։ Գացէք ուրիշ տեղ գործ գտէք, սակայն ո՞ւր...

Համապատասխան մարմիններու ուշադրութեան յանձնելով այս տարաբախտ հայրենակիցներու պարագան, կը խնդրենք որ ճար մը մտածեն անոնց համար, դիմելով ուր որ պէտք է։

Կէօսէեան Կարապետ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՑԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Դ. ՄԱՍ

«... Միջերկրական, Մարմարա, Սեւ ծով՝ հիմա քեզ Թունէի ջմը ելանք՝ իտալական շոգենաւով։ Հանդիպեցանք եւ հոս։ Մեծագոյն բաղձանքս էր քեզ տեսնել։ Ի զո՜ւր փնտռեցի եւ սպասեցի։ ցերեկաւ։ Շոգենաւը շուտով կը մեկնի։ Ժամադրոյր... յայտնեց թէ չէի կրնար աւելի մնալ...

Ժանէթ

Յ. Գ.— «Valise», ուր գրքերդ կան, ինծ յանձնեց Պ. Վանցեանս։

Նոյն

XI

— Հա՛յ կեցի հա՛յ... թօհա՛ք բան պէ... Էս ա ասանկ "կ՚ըլլա՛"մ էղեր... հիչ հաւտալս չի գար կոր, խալո՛ր... ծնկլըներս զիաեւ քի խմս չեն գա, Մարիամ... Մարդ ծերացա՛ւ մի կը փոխուի կոր, վէսէլա՛մ...

— Ծե՞րս ո՛րն է, Գարո՛յ, — զօ- գոհեցաւ Մարիամ հօրքուրը — ձենք ծե՞ր ենք, ի՞նչ է...

— Աս գործը ո՛ւժ կուտայ մարդուն, քեռի՛, — մէջ ինկաւ Արամ, ոտքի ելլելով եւ տարատին մետաքսեայ փէշերը թօթվելով — առնկ հոգի կուգայ մարդուն վրայ...

— Կենսութիւնը պաշխա՛ բան է, Աւա՛զ... Վրանիդ կը նայիմ նէ... հէ՛յ կիտի օրեր...

— Հէ՛, — ձայնը բարձրացուց կրկին հօրքուրը. — քալած տանեը կը թեղա ըւկը թեղա՛ր մանչլէն...

Կառքը պատրաստ էր։ Քեռին եղները լծեց եւ «մութը չիջած քաշուեցան»։

Առաջ ամբողջ օրը զբաղած էր զէնքերու նորոգութեամբ. զատուրումով ու տաքցման քրծով, զամին յետընկալ անկիւնը, ուր հրաշ մը կը պլպլար։ Ու մինչ հօրքուրը, զգանը սեղմն եւ հաւերը շուրջը, նստեր բարդ կը մանէր, Ներսէս ձայնը կուգար խարտոցին կամ մուրճին։

Ու, կանոնաւորաբար, քեռին կը փոխադրէր զէնքերը, կառքը տանելով մինչեւ ստորակայ եւ հեռաւոր վայրերը, ուր, գիշերը յայտնաբերան հետ վար կուտային զանոնք։

Քեռին եւ հօրքուրը տարօրինակ համակերպութեամբ մը կը տանէին այդ աշխատանքը եւ մեծ յանդգնութիւն ցոյց կուտային։ Նոյն իսկ անգամ մը, ճամբան, քեռին, խուզարկումի վտանգին առջեւ, անցած էր կառքին անիւներուն եւփն, ու յարգերուն մէջէն զէնքը քաշելով, կառոցի կոհւ մը ձգած էր՝ ապաններով երկու ոստիկաններ, ու տեղն ու անտեղը թաղելով զանոնք, լուռ-կայ լուռ...

«Սուրբ գործը» կ՚ըսէին արտակարգ երկիւղածութեամբ մը, ու ոտքիկս իրենց պաշտամունքին առարկան էր։ Հարցնել չէին գիտեր։ Կը կատարէին ինչ որ հրահանգուէր՝ լուռ համակերպութեամբ մը, մի՛ շատ ընտրողական մղումով մը, եւ, շատ անոնք, իրենց տարիքին եւ ուժին անհամապատասխան հերոսով մը։

Այսուհանդերձ, Արամ ու Սուրէնը շատ մտահոգ էին։ Ծրագրի ամբողջական իրականացմանը համար, զգացուած պահանջին հազիւ մէկ չորրորդը կրցած էին հայթայթել ընկերներու կատարած զոհողութիւններով եւ Կեդրոնի օժանդակութեամբ։ Իսկ զինուորական մարզանք առնող ազգը կէսին չէին բաւեր զէնքերը։ Մնաց որ ընդդիմադիրները բուռն ու բացայայտ պայքար կը մղէին այդ ձեռնարկին դէմ ու ամէն օր խոչընդոտ մը կը հանէին։ Դեռ շաբաթ մը առաջ, երկեղեցւոյ կանանց պահարանին ներքեւ պահ դրուած զէնքերը տեսեր էր տէր Գէորգը եւ լուր տուեր՝ Դաւիթ էֆէնտիին։ Անհագին ազդուկ էր բարձրացած եւ պղտորած էին լուր տալ կառավարութեան, բայց, արդէն յաջողեր էին մէկ գիշերուան մէջ փոխադրել։

Այդ օրը, քեռին ճամբայ ելլելէն վերջ, Տիգրան եւ Կեղ. Մարմիններու խառն նիստ մը տեղի պիտի ունենար Աշոտենց տունը։ Սուրէնը եւ Արամը հոն էին։

Իսկ տէր հայրը կը կատակէր Սիրանին հետ, որ ամուսնացեր էր, արդէն, Աշոտին հետ, ու կը բնակէր հոն։ Արամն ու տէր հայրը քիչ յետոյ բարձրացան վերի սենեակը։ Դեռ կը բացակայէին քանի մը ընկերներ։ Սուրէն մտախոհ երեւոյթ մը ունէր։

— Ասանք ո՞վքեր են, — հարցուց Արամ, պատը կախուած շրջանակաւոր լուսանկար մը վար առնելով, որ Աշոտին, Սուրէնին եւ ուրիշներու զպրոցական մէկ խմբանկարն էր։

— Ճանչցա՞ր, — վրայ բերաւ Սուրէն՝ ոտքի ելլելով եւ մատները մօտեցնելով անոր։

— Ո՛չ։

— Հա՛ւ նայէ, տեսնեմ...

— Աս Աշոտ չէ՞, քիթը բերանը ծռած. կարծես պիտի լայ, յանկարծ... Դո՞ւն... հա՛, զո՞ւն ալ կաս...

— Ահա՛, ա՛ս, Յակոբին զովը նստած եմ...

— Աս ծոլլաւա՞նը...

— Այո՛, մանկլամբը...

— Իսկ աս՛... Առաքին է, կարծեմ...

— Այո՛...

Հը՛... խմացա՞ր, — ձայնը լըռեցուց Արամ, պատկերը տեղը կախելով։

Ի՞նչ բան։

— Անագին աղմուկ ելեր է տունը։ Տանտիրուհին կը պատմէր, Հանելով ինծմէ առուկ թէ եղ՛ւս է որ քեզի հետ կապ մը ունի...

— Ի՞նչ պատասխանեցիր։

— Ժխտեցի, անշո՛ւշտ։ Թէեւ անհաւատալի։ Համաձայն իր պատմածին, Առաքինը շատ ընդդիմացեր է հօրը. ժխտեր է թէ ինք խոստում մը ունի. եւ յայտներ է թէ անձնասպան կ՚ըլլայ, եթէ հայրը ընթացք տայ Դաւիթ էֆէնտիի առաջարկին...

Գետով, սենեակին տանիք հանելով։

— Միւսը ո՞ւր, — հարցուց։

Բայց, դեռ պատասխան չստացած, լուեցաւ Սարգիսին ձայնը։

— Ընկեր Սուրէն, ներկայ են բոլորը։

Բարձրացան սենեակ։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

կան կարգադրութիւն մը ըլլայ եւ ջնջումը պէտք է կիրարկուի հանդէպ եւրոպական բոլոր պետութեանց, ըլլան անոնք պարտական թէ պարտատէրներ՝ հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու մէջ: 1

Այսպէս միայն կարելի է պատրաստել տիեզերական կարգադրութիւն մը.

Պէտք է որ այստեղ հաւաքուած ամէն մէկ պետութիւն, ոչ թէ խօսքով, այլ գործով քաջութիւնն ունենայ պատասխանատուութեան, զոհողութեան եւ վտանգի իր բաժինն առանձնելու, ինչպէս կը պահանջէ ներկայ պահու ծանրութիւնը»:

*** Լօզանի մէջ զրոյց կը շրջի թէ գերման պատուիրակութիւնը համաձայն չէ ֆոն Փափէնի հետ, զոր կը մեղադրեն թէ գերման հակառաջարկներու մշակման մէջ, պէտք եղած չափով նկատի չէ առած պատուիրակութեան բաղձանքները եւ աւելի, դանոնք մշակած է ըստ իր անձնական տեսակէտին:

Կ՚ըսուի թէ գերման պատուիրակութիւնը ձեռնարկած է մշակելու նոր հակառաջարկներ, զոր այսօր ինք պիտի ներկայացնէ ժողովի նախագահին՝ Մաքտոնալտի:

Անգլօ-իռլանտական վէճը

Կը յիշուի թէ իռլանտական կառավարութիւնը մերժած ըլլալով հատուցանել կալուածական պարտքի տարեվճարը մէկուկէս միլիոն ոսկիին, անգլիական կառավարութիւնը առաջարկած էր հարցին քննութիւնը յանձնել իրաւարար ատեանի մը: Իռլանտայի վարչապետը Տէ Վալերա այս առաջարկն ալ մերժած էր, առարկելով թէ իրաւարար ատեանը բաղկացած պիտի ըլլայ միմիայն Անգլիացիներէ եւ իր կողմէ առաջարկեր էր իրաւարար ատեանի կազմին մէջ դնել օտար պետութեանց հպատակ անձնաւորութիւններ:

Անգլիոյ գաղթային նախարարը յայտարարեց թէ, անդիկանալէ յետոյ Իռլանտայի մերժողական պատասխանին, անգլիական կառավարութեան կը մնայ յատուկ մաքսատուրքերու ենթարկել իռլանտական ներածումները: Գաղթային նախարարը՝ անգլիական խորհրդարանին մէջ յայտնեց նաեւ թէ, կառավարութիւնը միշտ փափաքելով վէճը կարգադրել խաղաղօրէն ու բարեկամաբար, կը խնդրէ որ խորհրդարանը յատուկ մաքսատուրք դնելու իրաւունքը կառավարութեան տայ այն պարագային համար, երբ այլ եւս ուրիշ որ եւ է միջոց չմնայ, թէ այս մաքսատուրքերը պիտի նշանակուին այն չափով որ՝ կարելի ըլլայ տարեվճարին փոխարէնը առնել:

Կառավարութեան բանաձեւին ուրեմն, իրաւունք կուտայ 100 առ 100 աւելցնելու իռլանտական ներածումներու վրայ մաքսատուրքը:

Զինաթափութեան ժողովը

Օդանաւորդութեան միջազգայնացման հարցը կը շարունակէ զբաղեցնել Զինաթափութեան ժողովի յանձնախումբը: Երկու գլխաւոր տեսակէտներ կան դէմ առ դէմ: Մէկը՝ Ֆրանսական տեսակէտը՝ որ կը պահանջէ միջազգայնացնել օդանաւորդութիւնը: Միւսը՝ կը թելադրէ պահել քաղաքային օդանաւորդութեան ազգային հանգամանքը՝ ենթարկելով հսկողութեան: Այս տեսակէտին վրայ կեցած է գլխաւորաբար իտալական պատուիրակութիւնը՝ որ միւս պատուիրակութեանց ուղղուած յուշագրով մը կը քննադատէ Ֆրանսական տեսակէտը:

Ըստ իտալական տեսակէտին, քաղաքային օդանաւերու մասին՝ ժողովին կողմէ առնուելիք որոշումը պէտք է ծառայէ արգիլելու որ անոնք չգործածուին զինուորական նպատակներու. բայց պէտք է նաեւ զգուշանալ որ այդ նպատակին հետ կապ չունեցող որ եւ է ուրիշ նպատակ չվնասուի տրուած որոշման հետեւանքով:

Ֆրանսական պատուիրակութեան առաջարկը միջազգայնացնելու օդանաւորդութիւնը, չերաշխաւորեր թէ պետութիւնները չպիտի կրնան քաղաքային օդանաւերը գործածել զինուորական նպատակներու: Իսկ հսկողութեան եւ տեղեկատուութեան վրայ հիմնուած եղանակ մը, ըստ իտալական պատուիրակութեան, յաւագոյն է:

Հնդկական խռովութիւնները կը սաստկանան

Պոմպէյի վերջին խռովութիւններու ընթացքին, սպաննուած են 10 եւ վիրաւորուած 200 հոգի:

Քանի մը հազար հոգիէ բաղկացած յուղարկաւոր մահմետականներու բազմութիւն մը, փորձեց գերեզման մը մտնել՝ արգիլուած ճամբով մը: Ոստիկանութիւնը յարձակած ըլլալով բազմութեան վրայ, շատերը փախան փողոցին մէջտեղը ձգելով դագաղը: Բայց շատ չանցած վերադարձան աւելի մեծ բազմութեամբ եւ հետեւելով ընդդիմութեան կանոնական եղանակին, երկար ժամեր զետինը պառկած մնացին դագաղին շուրջը:

Ց. Դ. — Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Կարտաշիր ներկայութիւն: Օրակարգի շատ բովանդակութիւն:

ԱՆԻՇՈՒԻ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Կրագարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Երգահանդէս Վիէնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երգչախումբի

Ղեկավարութեամբ Գ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ կաթոլիկ սրահին մէջ: Յայտագիր. Կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Դ. Ղազարեան, Ա. Պարթեւեան եւ Գ. Պետրոսեան:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Dameame, Paris (13) — Le Gérant H. STEPHAN

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԱՌԱՔԱՂ ԿԸ ԿԱՆԷ

Լիլի բնակիչներէն մէկը, 60 տարեկան, քանի մը օրէ ի վեր կոկորդի ցաւէ կը տառապէր: Ուզեց հասկնալ թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ կոկորդին խորը: Անցաւ հայելիին առջեւ, վերէն ու վարէն ձեռքով բռնեց շրթունքը ու խրամէ անջատեց, բայց բերանը սրքան որ կրնար: Այս գործողութենէն յետոյ, երբ տեսաւ թէ անտանելի լեզուն անընդհատ կը շարժի եւ կ՚արգիլէ դիտելէ կոկորդին յատակը, առաւ պատառաքաղ մը եւ ուժգին կոխեց լեզուին վրայ զայն զսպելու համար: Բայց կ՚երեւի մարդուն լեզուն՝ խօսք հասկցող տեսակէն չէր Ըմբոստական շարժում մը ըրաւ — որմէ կ՚երեւի, մեր ծերուկը սարսափած՝ դողով քաշեց ձեռքը եւ միշտ նոյնքան սարսափով նշմարեց թէ պատառաքաղը որ մնացեր էր բերնին մէջ՝ կը սահէր ու կ՚երթա՜ր, կ՚երթա՜ր դէպ ի ներս, դէպ ի վար ր պառնալով զինքը խեղդել... Երբ մարդուկին խելքը գլուխն եկաւ, ըզգաց որ լեզուն զէշ խաղ մը խաղացեր էր իր գլխուն եւ պատառաքաղը հանդարտ կը հանգչէր ստամոքսին խորը:

Հիմա ինքն ալ հանդարտած կը սպասէ՞ պատառաքաղը դուրս հանելու դժուար գործողութեան վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

Բ Ո Ռ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Ամփոփած Բիբարգօ բացագանչեց

— Կարծես, տիկինը տկար է:

Այնպէս զուարթ էր նա, որ դէմքը գլխարկի եղերքի տակից գրեթէ ծերունի էր նմանում, իսկ վզին կապած ժապաւէնները բարձրանում էին ու իջնում դրա ուժգին զարկից:

— Ես տուն եմ գնում. — ասաց նա թոյլ ձայնով:

Կառք կանչեցին ու Մարտինին նստեց նրա կողքին որ տուն տանի: Բռնել ծունկ քիչ ուղղելու համար Ջեմմայի վէշը, որ կախուել էր կառքից ու աչքերը յառեց նրան. Մարտինին տեսաւ, թէ ինչպէս Ջեմման եւ նետեց խոկուն սարսափ դէմքին

— Ի՞նչ եղաւ ձեզ, Ջեմմա. — Հարցրեց նա անգլիերէն, երբ կառքը շարժուեց: — Ի՞նչ ասաց ձեզ այդ սրիկան:

— Ոչինչ, Չեզարէ: Ես... ես վախեցայ: Ինձ թուեց որ...

Մի ձեռքով ծածկեց աչքերը. իսկ Մարտինին լուռ սպասում էր, մինչեւ կինը ինքն իրեն գտնի: Քիչ-քիչ Ջեմմայի դէմքին երեւաց սովորական գոյնը:

— Իրաւունք ունիք, — ասաց վերջապէս ուղղելով գառնալով ու իր սովորական ձայնով: — Աւելի քան անօգուտ է որ մարդ դարձնեն սարսափելի անցեալը: Քայքայում է մարդու ջղերը եւ անհրաժեշտ մաներ են ծնում: Եկ երբեք չխօսենք այդ բոլորի մասին, Չեզարէ, թէ չէ ամէն հանդիպող մարդու դէմքին մի խորհրդաւոր նմանութիւն եմ գտնելու Արթուրի հետ: Զգայարանքի մի տարօրինակ պատրանք է սա, մի քօշմար օրը ցերեկով: Ա՛յ հիմա, երբ այդ զզուելի թեթեւսոլիկը մօտեցաւ, ինձ թուաց, կարծես Արթուրը լինէր:

V

Անտարակոյս Բոռը չնորհք ունէր իրեն թշնամիներ ստեղծելու: Օգոստոսին էր եկել Ֆլօրենցիա, իսկ հոկտեմբերի վերջին կոմիտէի երեք քառորդը արդէն Մարտինիի կողմն էր: Մոնտանէլլիին ուղղած նրա վայրի յարձակումները դուր չէին գալիս Բոռի երկրպագուներին անգամ: Գալլին սկզբում հակուած էր հաւանութիւն տալու սրամիտ երգիծաբանի ամէն մի արարքին ու ասածին, բայց նա էլ շատ չանցած տխուր սրտով սկսեց համաձայնելու, որ լաւ կը լինէր եթէ Բոռը Մոնտանէլլիի օձիքը բաց թողնէր: Չէ՞ որ մարդավարի կարդինալները առանց այն էլ շատ չեն, հանդիպածի հետ պէտք է քիչ քաղաքավարի լինել:

Ծաղրանկարների ու կատակների այդ անձրեւին բոլորովին անտարբեր էր միայն ինքը Մոնտանէլլին: «Արժենաւին չի արժէր այդքան եռանդ սպառել, ասում էր Մարտինին, ծաղրելու համար մի մարդ, որ այդ աստիճան բարեսրտօրէն է վերաբերում քո ծաղրին»: Քաղաքում պատմում էին, թէ ինչպէս մի անգամ Մոնտանէլլին Ֆլօրենցիայի արքեպիսկոպոսի հետ ճաշելիս, յանկարծ իր գրպանից գտնում է Բոռի կծու պասկւիլներից մէկը, կարդում է ու տալիս արքեպիսկոպոսին՝ ասելով.

— Սրամիտ բան չէ, այնպէս չէ՞:

Մի անգամ քաղաքում լոյս ընկաւ մի թերթիկ «Աւետման գաղտնիքը» վերնագրով. Եթէ նոյն իսկ հեղինակը բաց թողած լինէր այս անգամ իր սովորական ստորագրութիւնը, — թեւաւոր բաց մի Բոռ — թերթիկի շար ու կծու ոճը կասկած թողնել չէր կարող ընթերցողին, թէ ով էր գրուածքի հեղինակը: Երգիծաբանութիւնը գրուած էր խօսակցութեան ձեւով Մոնտանէլլիի ու Թոսկանայի մէջ. վերջինս սուրբ կոյս Մարիամի դերակատարն էր, իսկ Մոնտանէլլին աւետող հրեշտակի կերպարանքով, շուշանների մի փունջ ձեռքին, իբրեւ խորհրդանշան մաքրութեան, եւ պսակուած խաղաղութեան ձիթենիով՝ աւետում էր ճիզուիտների գալուստը: Ամբողջ պամֆլէտը լիքն էր անձնական վիրաւորիչ ակնարկներով ու կծոտ ենթադրութիւններով: Ֆլօրենցիայում ամէնքը երգիծաբանութիւնը ագեղ գտան ու անարժան, բայց եւ այնպէս ամբողջ Ֆլօրենցան ծիծաղեց: Բոռի չափազանց լրջութեամբ աստծ անհեթեթութիւնների մէջ մի այնպիսի տիրող ուժ կար, որ նոյն իսկ նրա հակառակորդները ծիծաղում էին կարդալիս, ճիշդ ինչպէս եւ ջերմ կողմնակիցները: Եւ պասկւիլը իր եռ մղող թոնին հակառակ, մեծ տպաւորութիւն արաւ տեղացիների վրայ Մոնտանէլլիի անձնական բարի անունը այնքան ամուր էր, որ նոյն իսկ ամենասուր պասկւիլին անգամ լրջօրէն վնաս տալ չէր կարող, բայց եւ այնպէս մի վայրկեան բոլորն էլ լարուած էին նրա դէմ: Բոռը գիտէր, թէ ուր պէտք է խայթել, եւ թէեւ յափշտակուած ամբոխը դեռ միշտ հաւաքւում էր կարդինալի տան շուրջը, երբ վերջինս դուրս էր գալիս կամ վերադառնում, սակայն «ճիզուիտ» ու «Սանֆէտիստների լրտես» նշանաւոր բացագանչութիւնները յաճախ խառնւում էին արդէն բարեւի ու օրհնութեան կոչերին:

Մոնտանէլլիին պաշտպանողներն էլ քիչ չէին: Պասկւիլի երեւալուց երկու օր յետոյ տեղական կղերական լրագիրը մի ազանչելի յօդուած տպեց «Եկեղեցու պաշտպանութեան» վերնագրով, որի տակը ստորագրած էր «Եկեղեցու որդի»: Մի տաք պաշտպանողական էր դա Մոնտանէլլին Բոռի վիրաւորանքների դէմ: Նամուն հեղինակը մի անսովոր պերճախօսութեամբ ու եռանդով բացատրում էր նախ խաղաղութեան բարեգործական ներողամտութեան հատուածը, անւանում էր նոր պատմ. իբրեւ այդ վարդապետութեան մարգարէն եւ վերջում պահանջում Բոռից, որ նա ապացուցանէ իր ենթադրութիւնների գոնէ մէկը. հանդիսաւոր կերպով էլ հանդում էր հասարակութիւնը, որ հաւատ չընծայի — անամօթ խօսքերին: Եւ պաշտպանողական ուժը եւ յօդուածի գրական արժէքը այնքան բարձր էր ընթացիկ լրագրական գրուածքների մակարդակից, որ քաղաքում բոլոր հետաքրքրութիւն գրաւեց: Հեղինակութիւնը նրանով աւելի էր դրդւում, նոյն իսկ լրագրի խմբագրութիւնը գուշակել չէր կարողանում թէ ով էր հեղինակը: Յօդուածը շուտով առանձին էլ տպագրեց պամֆլէտի ձեւով եւ անանուն պաշտպանի մասին խօսում էին արդէն Ֆլօրենցիայի սրճարաններում:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R C Seine 776 ...

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒԼԻՍ 1932
7 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1923

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ՖԷՅՍԱԼԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շէյխ Պարզանի ապստամբութիւնը, որ առենէ մը ի վեր ծաւալած էր Մուսուլի շրջանին մէջ, կարծես իր վախճանին կը հասնի: Հեռագիրները կը հաղորդեն թէ Շէյխ Ահմէտ Պարզան անգլեւիրաքեան ուժերէն ճնշուած՝ անցած է Թուրքիա եւ յանձնուած թրքական հրամանատարութեան: Այժմ ան կը գտնուի Էնկիւրի: Թրքական իշխանութիւնները Շէյխին իբրեւ բնակավայր նկատի ունին Ադրիանուպոլիսը:

Քրտական շարժման մէկ խոշոր արարն ալ կը փակուի վարագոյրով: Բայց պատմութիւնը յուսաբանութեան կը կարօտի: Իսկ պատմական անցքը Մերձաւոր Արեւելքի կարեւորագոյն դէպքերէն մէկն է եւ մեզ կը չահագրգռէ մեծապէս:

1930ի քրտական ընդարձակ ապստամբութիւնը, որ պայթեցաւ Արարատի շրջանին մէջ եւ արձագանգներ գտաւ քրտական զանազան լեռնամասերուն վրայ, ազգային ազատագրական շարժում մըն էր ուղղուած Թուրքիոյ դէմ: Այդ շարժման համակիր էին քրտական զանազան հատուածները, Թուրքիոյ ներսը եւ Թուրքիայէն դուրս, այն գիտակցութեամբ, որ քրտական հարցի լուծումը գերազանցապէս Թրքական լուծէն ազատագրուիլ կը նշանակէ: Առիկէ յետոյ միայն Քիւրտերը կրնան մտածել քրտական հատուածներու միութեան մասին:

Այս հիմնական ուղեգիծը դժուար իրագործելի էր. նախ այն պատճառով որ բոլոր Քիւրտերը տակաւին լիովին իւրացուցած չէին այդ քաղաքականութիւնը, եւ երկրորդ՝ Թուրքիայէն դուրս գտնուած հատուածներն ունէին տեղական այնպիսի կարեւոր քաղաքական խնդիրներ լուծելու, որոնք Քիւրտերը կը մղէին անջատ գործունէութեան:

Ահա, այդպիսի կարեւոր խնդիր մը հրապարակ կը գրուէր Իրաքի մէջ, երբ տակաւին Արարատի ապստամբութեան վերջին գործողութիւնները կը շարունակուէին Մուսուլի սահմաններուն վրայ: Այդ թուականին, Անգլիոյ նախաձեռնութեամբ, Իրաքը կը պատրաստուէր մէկ – երկու տարիէն անդամ դառնալ Ազգերու Դաշնակցութեան, որմէ յետոյ անգլիական հովանաւորութիւնը պիտի վերնար: Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ այդ առթիւ կնքուած դաշնագրութիւնը քրտական ինքնավարութեան իրաւունքներն անտեսած էր: Իսկ Մուսուլի եւ Սիւլէյմանիէի քրտութիւնը, որ 7 — 800,000 բնակչութիւն կը հաշուէ, Իրաքին միացուած էր միջազգային որոշ յանձնառութիւններով: Անգլիան առանձնած էր այդ յանձնառութիւնները: Մինչդեռ, հիմա, Անգլիան կարգադրելով իր գործերը Իրաքի Թագաւորութեան հետ, առերեւութապէս կ'երդնու կը կրճատէր կէս – ինքնավար իրաքեան Քիւրտիստանի իրաւունքները եւ գայն կը յանձնէր Ֆէյսալի բարեհաճութեան:

Իրաքեան Քիւրտիստանը առաջին տարիներուն քաջալերութիւններ ստացաւ Անգլիայէն, որ օգտագործեց Քիւրտերը որպէս հաւասարակշռող ուժ՝ Արաբներուն դէմ: Մուսուլի շրջանի Քիւրտերը յուսացին որ իրենց ինքնավարութիւնը պիտի ընդարձակուի, ու իրենք, Իրաքի Թագաւորութեան սահմանին մէջ՝ կէս – անկախ պետութիւն մը դառնան: Բայց անգլիական չահերը թելադրեցան Արաբներուն կողմը: Ու երբ որոշուեցաւ ջնջել հովանաւորութիւնը եւ Իրաքն անդամ դարձնել Ազգերու Դաշնակցութեան, Քիւրտերու առջեւ դրուեցաւ հրատապ հարց մը: — Պաշտպանել քրտական իրաւունքները Իրաքի մէջ, եւ աշխատիլ միջազգային իրաւական դրութիւն մը առեղծել իրաքեան Քիւրտիստանին, երբ Իրաքը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Տեղական ուրիշ հանգամանքներն ալ եկան՝ միացան այս հիմնական պատճառին, ու մենք ականատես եղանք Շէյխ Մահմուտի ապստամբութեան, (Սիւլէյմանիէի շրջանին մէջ), որ վերջացաւ Շէյխին անձնատուութեամբ ու աքսորով: Տարի մը չանցած Շէյխ Պարզանի պարզեց ապստամբութեան դրօշը, որ ահա, այսօր կը ծալլուի, շնորհիւ Անգլիացիներու զօրեղ աջակցութեան, որ բերին իրաքեան զօրքերուն:

Անցած երկու տարիներուն տեղի ունեցած քրտական երկու ապստամբութիւններն ալ ճնշուեցան գերազանցապէս անգլիական ուժերու միջամտութեամբ: Այլապէս թէ Սիւլէյմանիէի Շէյխ Մահմուտը եւ թէ մանաւանդ Շէյխ Ահմէտ Պարզանը ոչ միայն դիւրին ընկճուելիք ուժեր չէին, այլ կրնային պարտութեան մատնել արաբական զօրքերը եւ վտանգել Պաղտատը:

Ֆէյսալ Թագաւորը, առ այժմ յաջողած է իրաքեան Քիւրտիստանի երկու մեծագոյն ուժերը ընկճել, մէկը աքսորի մէջ կը պահէ՝ իր թեւարկութեան տակ, իսկ միւսը՝ բախտի տեսուչ խաղով մը կ'երթայ Էնկիւրի: (Քիւրտիստանի խակական Թշնամին, աքսորի մէջ նոր ու վտանգաւոր գործիք մը դառնալու Մուսթաֆա Քէմալին ձեռքը՝ քրտական շարժումը թեքելու Իրաքի եւ Պարսկաստանի դէմ, ի հարկէ ի վնաս այս պետութիւններուն եւ քրտական ընդհանուր շարժման:

Բայց այս Շէյխերը մէջտեղէն վերցնելով՝ քրտական հարցը չի վերնար Իրաքի հորիզոնէն: Քիւրտերը Իրաքի ազգաբնակչութեան մէջ երրորդը կը կազմեն եւ բացարձակ մեծամասնութիւն են իրենց հայրենի հողերուն վրայ: Շէյխ Մահմուտէն եւ Ահմէտ Պարզանէն յետոյ՝ նոր Շէյխեր պիտի կանգնին այս ժողովուրդին գլուխը եւ պայքարը պիտի շարունակեն:

Մեր խօսքը, անշուշտ, չի հասնիր Ֆէյսալ Թագաւորի վարչութեան: Սակայն, կ'ենթադրենք որ այդ նոր Թագաւորութեան պետական մարդիկը պիտի մտածեն սիրաշահիլ Քիւրտերը, յանձնել անոնց ինքնավարութիւնը եւ դաշնակցային կապերով Քիւրտիստան մը ունենալ գինակից, քան թշնամի կորսուած:

Պաղտատ նստողները պատմութիւնը մեզմէ աւելի լաւ գիտնալու պարտաւորուած են: Ու անոնք եթէ պատմութեան նային, պիտի տեսնեն թէ վեցերորդ դարէն մինչեւ 13րդ դարը, Մուսուլի եւ շրջականներու Քիւրտերը առ նուազն քանի անգամ ապստամբած են արաբական կայսրութեան դէմ, քանի անգամ Մուսուլը գրաւած են, իշխանապետութիւններ հիմնած, խալիֆաներ վար առած, Պաղտատը գրաւած, եւ կայսրութեան թիկունքը հարուածելով, առիթած են ամենակարող խալիֆայութիւնը նահանջելու իր հեռաւոր տիրապետութիւններէն: Այժմ, երբ Ֆէյսալը Հարունալ Ռաշիտը չէ, թէեւ Պաղտատի մէջ կը նստի, պէտք է նկատի առնէ առաւ դարու փոթորկալի պատմութիւնը եւ նախընտրէ քրտական բարեկամութիւնը:

Ու այս, պիտի ըլլայ այն առողջ քաղաքականութիւնը, որ գոհացնելով պիտի դառնայ Իրաքի վերածնունդին, քրտական պատուար մը պիտի առեղծէ թրքական սահմանին վրայ, եւ քրտութիւնը, շաղկապուած իր միւս հատուածներուն՝ պիտի նետուի քրտական շարժման խակական բեմը, Թուրքիոյ դէմ:

Քրտական ազատագրութեան հիմնական ու ամբողջական գործը Թուրքիոյ մէջն է, Թուրքիոյ դէմ: Հնարաւորութիւն պէտք է տալ Քիւրտերուն, որպէսզի այս հիմնական գծէն չշեղին:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՄԱՐԶԱՑԻՆ ԱԼ... ԿԱՐՄԻՐ Է

Կ'ըսեն թէ Թոմարզացին էշը գողցեր, ներկեր ու նոյնէն ծախեր է տիրոջը:

Ապահովաբար լաւ չէր ներկեր: Այլապէս կարելի՞ էր իմանալ խաբէութիւնը: Նրբանն ներկեր կան, որ չեն կրնար ծածկել ներքնի ներկը:

Նոյն պատմութիւնն է, որ կուտայ մեզի Րէյսիին (Միացեալ Նահանգներ) «Նոր Թոմարզա» ամսաթերթը, օրկան Թոմարզայի Հայրենակցական Միութեան:

Այս թերթին յօդուածագիրները խաչած *սառախօղի* նման կարմիր են, եւ կը փառաբանեն խորհրդային իշխանութեան բարիքները, — «սոցիալիստական իրաւակարգը, նոր կարգերու, նոր խոէալներու աշխարհը»:

«Նոր Թոմարզա» չի գոհանար կարմիր ներկելով իր գաղափարները, եւ ներկ մըն ալ կը զարնէ իր լեզուին: Երեւանցի գրողները կը պնդեն թէ բրնահայերէնը ներմակ է եւ ռուսահայերէնը՝ կարմիր: «Նոր Թոմարզա»ն ալ տեղ կարմիր լեզու կը գործածէ, *ամով* եւ *քցով* կը գրէ եւ *հէնց* ու *մէնչ* բառեր ալ կ'ըսէ:

Դժբախտաբար, իշուն պատմութեան նման, «Նոր Թոմարզա»ն լաւ չէ ներկեր իր գաղափարները, ոչ ալ իր լեզուն.

Օրինակ. վերջին թիւին մէջ, յօդուածագիր Տիրան, որ *Մուրճ ու Մանգաղ* (տողագիր) ... ստորագրած մը ունի, (տասը գլուխ ...) տեղ տեղ ... կը խօսի իր լեզուին հին ներկը: Իսկ Միհրան ... «Խորհրդային» Հայաստանը, բոլոր կուտայ որ իր յօդուածին տակ գրուի *սպարանէ Մինչեւոյ Անկախ Հայաստանի* եւ միջազգայնական ներկուած նայն Թոմարզացին է, որ ահա կ'երգէ.

Թոմարզայի հայրենակցական դրօշին տակ,
Պիտի կերտենք մեր հին փառքն ու յիշատակ:

(Այնտեղ խորհրդային Հայաստանի մէջ):

Նոյն Թոմարզացին չի՞ գիտեր, որ «Մեր հին փառքն ու յիշատակը» կը կազմեն, ըստ Ա. Խանջեանի, (կարդալ *Պրոլետարի* մէջ, 21 մայիս), «հայ ֆէոտալական հայրապետական – դաշնակցական լուսաւորչական աշխատանքը», զոր հայ կարմիրները վճռեր են քանդել, մինչեւ այն առթիւն որ «քարը քարի վրայ չմնայ նացիոնալիստական, կղերական, բուրժուական եւ տիրացուական» այդ «փառքն ու յիշատակը»:

Է՞հ, «նոր» Թոմարզացին ինքզինք կը ներկէ, բայց այսքան միայն կը ներկէ: Տակի ներկը չի կրնար ծածկել: Ո՞վ կրնայ հաւատալ, որ Թոմարզացին, որքան ալ նոր կոչէ ինքզինք, կամունիստ կը դառնայ մորթով, միսով եւ ոսկորով:

ՀԱՐՈՒՆ

ՇԷՅԽ ՊԱՐԶԱՆԻ ԱՆՁՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

— :·: —

Լոնտոնի Գաղթային Պաշտօնատունը կը հաստատէ այն լուրը թէ բրիտանական օդանաւորդութեան միջամտութեան եւ իրաքեան զօրքերուն յառաջացման հետեւանքով, Պարզանի շէյխը եւրկադրուեցաւ անձնատուր ըլլալ Զայթայի հիւսիսային սահմանին վրայ գտնուող թրքական ուժերու հրամանատարին:

Շէյխը հպատակութեան նամակ մը գրեց Իրաքի կառավարութեան:

Պաշտօնատունը կը հաստատէ թէ այս յաջողութենէն առաջացութիւնը հետեւանք է այն ջաջութեան եւ անվեհերութեան, զոր ցոյց տուին բրիտանական օդանաւորդները, որոնք բազմաթիւ գծուարին եւ վտանգաւոր ...

... մեծ մասը կը պատկանի նմանապէս իրաքեան բանակին եւ ոստիկանութեան, որոնք գրաւած են լեռնային շրջաններու մէջ հոգամասեր եւ որոնք կրցած են դիմադրել շէյխին մոլեռանդ կուսակիցներուն վայրագ ընդդիմութեան, առանց բշնամական շարժում մը առաջ բերելու քիւրտ ազգաբնակչութեան խոշոր զանգուածին կողմէ:

Պաշտօնէն կ'իմացուի թէ Շէյխ Ահմէտ Պարզան Անգորայի Էնկիւրի կը գտնուի եւ թէ թուրք իշխանութիւնները Ադրիանուպոլիսը իբրեւ բնակավայր նշանակած են անոր:

Թրքական թերթերը կը գրեն այս մասին.

— Պարզանի Շէյխը Ահմէտ՝ Միջագետքի զօրքերուն ... փրկուելու համար սահմանը անցնելով Թուրքիա եկած է ... կը ... արդէն իրեն ... անցնելուն պէս. Թուրքերը առին իրեն եւ իրեն ընկերացող 100ի չափ կուսակիցներուն զէնքերը:

Պարզանի Շէյխին Թուրքիա անցնելովը վերջ կը գտնէ քառամսեայ հետապնդում մը: Այս հետապնդման մէջ անգլիական օդանաւային ուժերը կարեւոր դեր մը կատարած են: Վերջին քանի մը օրուան մէջ անգլ. օդանաւերը Եգիպտոսէն այդ շրջանակը բերած էին Նորթ-Էմբէրթըն՜չայրի գօրագունդին պատկանող ջոկատները:

✕ Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ նիշդ է անգլ. թերթերու այն լուրը թէ Պարզանի Շէյխը ապաստանած է Թուրքիա: Շէյխը եւ իր հետեւորդները ի մօտոյ յարմար տեղ մը պիտի բնակեցուցուին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ մէջ ընտրութիւնները պիտի կատարուին յուլիս 31ին: Ու քանի կը մօտենայ այս թուականը, այնքան կռիւները կը շատնան հակառակորդ տարրերու միջեւ:

Այսպէս, նախորդ օր. բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են ամբողջ Գերմանիոյ մէջ՝ աջերու եւ ձախերու միջեւ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՆԵՐԳԱՂԹԻ 4ՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԻՆ

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ ներգաղթի 4րդ կարաւանը մեկնած է «Ինտրէպոս» նաւով: Կարաւանին մաս կը կազմեն 1750 հոգի, որոնց 350ը Հին Յունաստանի շրջանէն:

Առ այժմ, մինչեւ սեպտեմբեր, ոչ մէկ աշխատանք չպիտի տարուի նոր կարաւան պատրաստելու համար: Մեր տեղեկութեանց համաձայն, առաջին առթիւ պիտի փոխադրուին Պուլկարիոյ մէջ արձանագրուած գաղթականները:

(«Նոր Օր», 2 Յուլիս)

Իսկ Աթէնքէն, Յունիս 28ի թղթակցութիւն մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.

— Այսօր մեկնեցաւ դէպ ի Սելանիկ Դ. կարաւանի շոգենաւը: 315 հոգի առնուած են հին Յունաստանէն: Մնացեալը Նորէն է, Սելանիկ, Տրամա, Սէրէզ, Գավալա եւն.: Փաթրասէն եւ Կորնթոսէն գալիքներուն տրամադրուած են փոխադրական միջոցներ ձրիօրէն Փիրէա փոխադրուելու, նոյնպէս Սէրէզէն, Տրամայէն եւ այլ վայրերու մեկնելիքներուն՝ դէպ ի Սելանիկ փոխադրութեան համար:

Շոգենաւը վաղը Սելանիկ պիտի հասնի եւ 30ին կը մեկնի Պաթում: Ուտեստեղէնը հոգացած են Նանսէնեան օֆիսը եւ Բարեգործականը: Միջազգային Կարմիր Խաչը եւ Հելլէն Խաչը հագուստեղէն եւ խտացած կաթ նուիրած են փոքրերուն:

Ցարդ մեկնողներուն թիւը կ'ըլլայ աւելի քան 6500: Պ. Շահվերտեան դեռ կը մնայ. Ե. կարաւանի մըն ալ խօսք կայ: Ամէն պարագայի անկէ առաջ պիտի մեկնին հաւանաբար Պուլկարիայէն արձանագրուած 1000ի մօտ անձեր եւ մաս մըն ալ Պոլսէն:

Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Թրքական պատուիրակութիւնը

ԺԸՆԵՒ, 5 Յուլիս.— Վաղը ժամը 10ին, Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի Ժընեւի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Փոլ Հիմանսի:

Ժողովին օրակարգի միակ նիւթն է Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին հարցը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ անոր ընդունելութեան մասին:

ԷՆԿԻՒՐԻ, 5 Յուլիս.— Կը հաստատուի թէ Ժընեւի աշխատանքներուն մէջ՝ Էնկիւրիի կառավարութիւնը իր կողմէ ներկայացուցիչ նշանակած է Լոնտոնի նոր դեսպանը Մունիր պէյը: Սեպտեմբերին երբ վերարացուի Ազգերու Դաշնակցութեան նստաշրջանը, Թուրքիա պիտի ղրկէ բազմանդամ պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք Րիւշտիի:

Լօզանի ժողովին մէջ

Սակարկութիւններ եւ նոր պայմաններ

Լօզանի ժողովը այս անգամ անյայտ ճգնաժամ մը կ'անցնէ, շնորհիւ գերմանական նոր պայմաններուն:

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ հազիւ Փարիզէն Լօզան հասած, հաւաքեց Ֆրանսական պատուիրակութեան անդամները, տեղեկանալու համար առեղծուած կացութեան, որմէ յետոյ գնաց տեսակցելու ժողովի նախագահին Պ. Մաքտօնալտի հետ, յայտնելու համար թէ Ֆրանսա բացարձակապէս կը մերժէ գերմանական հակառաջարկները եւ իբր ամենավերջին նուազագոյն պահանջ, կանգ կ'առնէ 4 միլիառ ոսկի մարքի միանուագ գումարին վրայ, որ որոշուած էր գլխաւոր հինգ պահանջատէր պետութեանց կողմէ:

Պ. Էրիօ հազիւ մեկնած էր Պ. Մաքտօնալտի քովէն, երբ գերմանական նոր պայմանները հաղորդելու եկաւ ֆոն Փափէն ընկերակցութեամբ Գերմանիոյ ելմտական նախարարին:

Այս տեսակցութեան ընթացքին՝ գերման վարչապետը յայտնեց Պ. Մաքտօնալտի թէ, անկարելի է որ երկու միլիառ 600 միլիոն ոսկի մարքէն աւելի գումարի մը վճարումը ընդունի Գերմանիա. — Այս 600 միլիոնը, ըստ գերման վարչապետը, ոչ միայն կը կազմէ առաւելագոյնը որմէ վեր չեմ կրնար երթալ, այլ նաեւ, այդ գումարն ալ չպիտի կրնամ ընդունիլ՝ եթէ մերժուին կարգ մը քաղաքական պայմաններ՝ զոր մենք անհրաժեշտ կը նկատենք:

Ահա այդ պայմանները.

1) Սպառազինութեանց մէջ՝ իրաւունքներու հաւասարութիւն, զոր գերման պատուիրակութիւնը անընդհատ կը պահանջէ Ժընեւի մէջ՝ փետրուար 2էն ի վեր.

2) Ջնջում Վերսայլի դաշնագրին 8րդ հատուածին, որ կապ ունի հատուցումներուն հետ. ջնջում մասնաւորաբար 231րդ յօդուածին, որ Գերմանիոյ կը վերագրէ պատերազմի պատասխանատուութիւնը:

3) Ամբողջական վաւերացում Լօզանի կարգադրութեան, որ այդ կերպով պիտի դառնայ Գերմանիոյ ուղած վերջնական կարգադրութիւնը:

4) Վերահաստատում գերման երկաթուղիներու եւ Ռայխսպանքի ինքնավարութեան, այսինքն՝ վերացում միջազգային հսկողութեան՝ որ ծանր կը կշռէ գերման երկաթուղիի ընկերութեան եւ դրամատան վրայ:

Պ. Մաքտօնալտ ի զուր պնդեց թէ գերմանական այս պահանջները անընդունելի են եւ կրնան ձախողեցնել խորհրդաժողովը.

Անգլիոյ վարչապետը գերմանական այս պայմանները հաղորդեց Պ. Էրիոյի, որ բացարձակապէս մերժեց նոյն իսկ նկատի առնել զանոնք, յայտարարելով. — Ո՛չ մէկ պատրուակով, չենք ուզեր քաղաքական որ եւ է, ուղղակի թէ անուղղակի յանձնառութիւններու տակ մտնել: Որքան ցարդ բարեհան գտնուեցանք ու հաշտարար ոգի ցոյց տուինք, այնքան անհաշտ պիտի մնանք այս կէտին վրայ: Ատոնք այն տեսակ եղանակներ են որոնք չեն գար Ֆրանսացիներուն:

Իսկ Ֆրանսայի ելմտական նախարարը որ կ'ընկերակցէր Պ. Էրիոյի, Պ. Մաքտօնալտի յիշեցուց գրամական զոհողութիւնները՝ որոնց կ'ենթարկուի Ֆրանսա, ընդունելով չորս միլիառի միանուագ գումարը: Երեկի տարեվճարներով Գերմանիա պէտք է հատուցանէ 34 միլիառ մարք: Ուրեմն, երբ վերջնական գումար ընդունելով չորս միլիառը, 30 միլիառի նուազում մըն է որ կը ստանայ արդէն Գերմանիա (180 միլիառ ֆրանք):

ՍԵՒԻՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

2. ՏԵՂԱՑՈՒՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱԿԸՆԹԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կոմոտինի: — Թուրքերը կը յամառին կոչել Կիւմիւլճինա: Մօտ երկու ժամ՝ Տէտէ Աղաճէն: Իսկ վեց ժամ հեռու՝ պուլկարական սահմանագլուխն:

Կատարեալ արեւելք: Կը խորդայ, կը խուժայ, կը յօրանջէ:

Աչքի առջեւ բերէք Անատոլուի քաղաքներէն որ եւ է մէկը, — սրածայր մինարէներով, ապարօշներով, սեւ ու ճերմակ ճչալվարներով եւ կտուէ քօղերով: Արեւելք՝ նաեւ իր բարքերով եւ խառնիճաղանճ Թուրքերէնով:

Ի հարկէ քաղաքը ունի նոր մաս մըն ալ: Եւ նոր տարր. Ամէն կողմերէ եկած Յոյներ ու Հայեր, ինչպէս եւ Թուրքեր:

Երկու տարի առաջ, հակաքէմալական բերդ մը կը համարուէր Կիւմիւլճինան, իր Հօճա Սապրիներով, Զօփար Խամալիներով եւ մնացորդով: 1930 Հոկտեմբեր 30ի համաձայնութեամբ, քշուած են բոլորն ալ: Եւ քէմալականութիւնը կ'ընդարձակէ իր նուաճումները. Թուրքերէնը կ'ուսուցանեն թէ՛ արաբական եւ թէ՛ լատինական տառերով: Հիները չեն ուզեր բաժնուիլ արաբական տառերէն: Նորերը, ընդհակառակն, նախանձախնդրութեամբ կը գործածեն քէմալական բարեփոխումները, եւ կը հաւատան իրենց գաղտնի: Հիներու գլխուն կ'արտածն «Ակատարար»ին փառքը

Եւ տակաւին մեր մէջ պնդողներ կան թէ ինչ որ կը հրամանագրուի քէմալականութեան մէջ՝ խարուսիկ է եւ արուեստական:

Եթէ կախաղանի սարսափը գլխարկ դնել կուտայ Անատոլուի մէջ, այստեղ ի՞նչ բան է որ նոյն իսկ «Խամանինէ» կարդալ կուտայ Թուրք երիտասարդին, խորհրդային բոլոր հրատարակութիւններով

X

Բնակչութեամբ՝ Թուրքն ու Յոյնը կը հաւասարակշռեն իրար: Երրորդ տարրը՝ Հայն է: Հին ու նոր գաղութ: Երկու հարիւր տուն, որոնց 140ը գաղթական: Բոլորը մէկ՝ ամփոփուած միեւնոյն թաղին մէջ: Շրջապատած՝ եկեղեցին, դպրոցն ու Հայ Ակումբը: Այս վերջինը՝ ժողովուրդի Տուն մը, երկու յարկ, երեք ընդարձակ սրահներով, որոնց մէկը վարձու տրուած է իրրեւ սրճարան: Վերնայարկը՝ «Ցասպիմաւէր» Միութեան սրահն է, բաւական լաւ կահաւորուած:

Այստեղ ալ՝ երկու Միութիւն, երկուքն ալ երիտասարդական: Երկուքն ալ երկսեռ եւ ճոխ գրադարանով:

Մէկը՝ «Սեւանեան», ունի համեստ սրահ մը մէջ, բայց ունի աւգոյժն, բառին իսկ երիտասարդական բովանդակութեամբ: Այս մէկը՝ «պըլբալիկար», միւսը՝ քիչ մը աղնուական: Սեւանեանը՝ ազգ ունի. միւսը՝ չունի: Սեւանեանը «դաշնակցական» է: «Ցասպիմաւէր»ը՝ մեծ մասով տղոց, թէ՛ անդամներով եւ թէ՛ ղեկավարով: Մէկուն մէջ հայերէնը գերակշռ է, միւսին մէջ՝ սառնական արուեստը: Սեւանեանը իր թատերախումբով եւ ժողովրդական, հայրենաշունչ հանդէսներով, երգերով ու արտասանութիւններով կը պարծի. միւսը՝ երաժշտութեամբ: Արդարեւ ունին գեղեցիկ նուագախումբ մը:

Մեր ամէնէն կուռ ազգ գաղութնե-րէն մէկն է եղած՝ Կոմոտինին: Երկու տարի առաջ, մահու չափ կ'ատէին իրար տեղացին ու եկուորը: Կարելի էր հաշտեցնել Թուրքին հետ, բայց ոչ իրարու հետ: Դէթ այդպէս կը պատմէին բանգէտները:

Երկու տարի յետոյ, ո՜րքան փոխուած է պատկերը:

Հաստատուած է համերաշխութիւն մը — թերեւս թշուառութեան համերաշխութիւնը, — քանի որ նիւթապէս հաւասարած են բոլորն ալ, շնորհիւ միջոյ տագնապին

Եւ ինծի համար մխիթարութիւն մը եղաւ միեւնոյն երդիքին տակ, միեւնոյն սրահին մէջ համախմբուած տեսնել ոչ միայն երկու հատուածները, այլ եւ երկու Միութեանց անդամները, բանախօսութեան մը առթիւ.

Երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ Կոմոտինիի եւ Ալեքսանդրուպոլսոյ, գոնէ դուք թոյլ մի տաք որ ձեր այնքան սիրուն ծաղկեփունջերը փուշեր դառնան անցորդներուն, ձեր հնասէր եղբայրներուն համար: Թոյլ մի տաք որ մեր խանդավառ խանդը յանդի դառն յուսախաբութեան մը, — այս անգամ անդարմանելի:

Թողէ՛ք հիները միայն իրենց վէրքերով: Ապարէզ կայ բոլորիդ համար ալ: Եւ եթէ դժուար է մէկ անգամէն հոգեբանութիւն փոխել եւ միեւնոյն ճամբով ընթանալ, գոնէ մի առնէք այնպիսի քայլեր որ քէն կ'արծարծեն: Թող մէկը միւսին պակասը լրացնէ, երկու թեւերով:

Երկու թեւեր՝ թեւ տալու համար այս խառնարանում չբքանին

X

Ալեքսանդրուպոլիս: Նոյն լոյսերը Ալեքսանդրուպոլսոյ փայլին ու չրքապատին համար է:

Ընդհակառակն, Կոմոտինին, ինչպէս Ալեքսանդրուպոլիսը, ունին արդէն հաստատ ունեցած անուանումներ մը, տղաքներ եւ աղջիկներ, որ կրնան բաց ճակատով պատուել ո՛ր եւ է քաղաքի մէջ: Եթէ հին գաղութին պատանիները գրկուած են սոցիալական մեծամասնութեան, յատուկ կարողութեան հայերէն, նորերը իրենց հետ բերած եւ պահած, զարգացուցած են գեղարուեստական բնազդ մը: Թրակիոն, Բիւթանիոն, Փոքր Ասիոն, նոյն իսկ անապատ այստեղ ալ նետուած են կայծեր, հուռներ ու ծիլեր, որոնք արդէն աճած, գոյն կուտան հանրային կեանքին:

Եւ ի՜նչ հմայք ունին անոնք, ի՜նչ թովիչ, մանաւանդ թէ աղջիկ:

Դաշտն ենք: Մէկ ժամ հեռու՝ քաղաքէն: Բառն — երեսուն երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ: Շատերը առտնց գուլպայի: Պարերն, կը պարեն: Երգը ու ծիծաղ եւ սերած՝ հայկական ճոխութեամբ:

Քիչ անդին, ծառերու տակ, խումբով վրայ կծկուած Թուրքեր, — այր, կին, մանուկ: Ակռաչ — ապուշ կը նային, հարկն համարձակելով աչքերը բարձրացնել: Ոչ երգ, ոչ ժպիտ, ոչ խաղ:

Որովհետեւ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, ոչ երգ ունին, ոչ ժպիտ, ոչ ալ խաղ

— Ձեր մայրերը ի՞նչպէս թոյլ կուտան որ այսպէս յետ ու ձոր կը պտտիք:

Փոքր բերնին բռնած Թրքուհի մըն է որ կը հարցնէ, մեր աղջիկներուն:

— Իսկ ձեր հայրերն ու մայրերը ի՞նչպէս թոյլ կուտան, ի՞նչպէս թոյլ տուին որ յետ ու ձոր նետուին մեզի պէս հարիւր հազարներ, ոչ թէ երգելու կամ խաղալու, այլ բիրով, բրի չով, կացինով, հրացանով, դանակով եւ գոյշեղով մորթուելու համար

Երգեցէք, տղաք, աղջիկ հաւաքով: Եւ դուք աղջիկներ՝ հայկական խօսքով, խնդացէք աչքերով: Աղջիկներ, սիրուհիներ, եւ աղջիկներ թրքական:

Եւ փա՛ռք ձեզ, մայրեր, որ անապատներէն, աքսոր բանտերէն, մութիրներէն եւ ճախճախուտքէն փրկեցիք այս բոլորը:

Երգ մը թրթռուն, երգ մը շնչառ կը արտորուի դրչիս տակ: Երգ մը՝ ի պատիւ այս աղի աղջիկներուն եւ միւս բոլորին.

Կրակը ձեր սեւ աչքերուն,
Փայլը ձեր այնքան սիրուն,
Լուռ տագնապը ճակատ ձեր…

ՇԱՏԻՐԻՆ ՄԻԿԻ

ՄԵՐ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Գրական թերթի մէջ (Երեւան) 10 յունիսի թիւով Գ. Սեւակ վերստին կը քննէ Աբեղեանի ուղղագրութիւնը, որ կը գործածուի Հայաստանի մէջ, ներկայիս. վերջերս Աբեղեանի ուղղագրութիւնը բարեփոխելու մասին որոշ ձգտում մը տեսնուած ըլլալով, կ'արտատպենք այս յօդուածը իբրեւ նիւթ մեր լեզուին պատմութեան.

1922 թուին Ռ. Հայաստանի Ժող. Կոմ. Խորհուրդի որոշումով պաշտօնապէս կեանք մտած Աբեղեանական ուղղագրութիւնը յեղափոխական մի խաղար քայլ էր մեր աւանդական ուղղագրութեան քարացած անկանոնութիւնների վերացման եւ լայնազոյն զանգուածներին գրագէտ դարձնելու գործի հեշտացման տեսակէտից:

Այսօր Խորհրդային հասարակութիւնը նորից դրել է ուղղագրութեան վերափոխման հարցով եւ Լուսժողկոմատը նոյն իսկ ներկայացրել է կիսապաշտօն մի նախագիծ, որն արդէն քննարկւել է ուսուցիչների, գրականագէտների եւ լեզուաբանների կողմից: Անհրաժեշտ է առաջ քննադատութեան ենթարկել Աբեղեանական ուղղագրութիւնը՝ ելնելով նրա տառնումէկամեայ գործնականից եւ հարցի ծանրութիւնը փոխադրել նրա բացասական կէտերի վրա:

Արդ, ինչպիսի բարեփոխում էր Մ. Աբեղեանի առաջարկած եւ Ժող. Կոմս. Խորհուրդի ընդունած բարեփոխումը եւ արդարացրի՞ց արդեօք նա իրեն եւ մեր ակնկալութիւնները:

Այս տեսակէտից մօտենալով խնդրին, պէտք է արձանագրել, որ այդ բարեփոխումը ոչ միայն ուղղագրական, այլ եւ ԱՅԲՈՒԲԵՆԻ բարեփոխում էր եւ որքան առաջ ու նպատակայարմար էր առաջինը, նոյնքան առաջ եւ աննպատակայարմար էր երկրորդը:

Այդ նոր ուղղագրութեամբ կատարեցին հետեւեալ գիտական եւ գործնական տեսակէտից ընդունելի փոփոխութիւնները:

Ա.— Սահմանեց միօրինակ գրութիւն նոյնահունչ, բայց տարբեր տառերի համար (հին ուղղագրութեամբ մենք ունէինք սեր-սէր, հոտ-հօտ, հարկ յարկ. ... յետ) հնչական տեսակէտից չարդարացող ու խոշոր դժուարութիւններ յարուցող գրութիւնները որոնք վերացւեցին.

Բ.— Վերացւեցին եա, եօ, իւ երկբարբառ գրութիւնները, որոնք ակնյայտօրէն հակառակ էին հնչական սկզբունքին:

Գ.— Վերացւեց բառի վերջում համր յի գրութիւնը ձայնաւորից յետոյ (ծառայ, երախայ, տղայ եւլն):

Դ.— Կայունացւեց յ եւ վ հնչիւնների ուղղագրութիւնը թուել գրուած, հաւ եւլն. դարձան թվել, գրված, հավ. Ցակոբ, յետոյ եւ այլն դարձան Հակոբ, հետո եւայլն:

Այսքանն իրօք ուղղագրութեան բարեփոխում էր եւ ընդունելի: Սակայն Աբեղեանի բարեփոխումը չսահմանափակւեց դրանով եւ փոփոխեց նաեւ մեր ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ՝ վերացնելով է եւ օ տառերը, որը կարող է արդարանալ միայն այն հնչիւնին մի գիրը ձեւական-տրամաբանական տեսակէտից: Հնչական ուղղագրութիւնը միանգամայն ընդունելի է գրութեան նոր անցած ժողովուրդների համար, բայց ոչ դարաւոր գրականութիւն ունեցող ազգերի, որոնց այբուբենն անխուսափելիօրէն օրգանապէս կապուած է լեզւի հետ եւ ենթակայ չէ մեքենայական ու վարչական փոփոխութիւններին: Գրի ու լեզւի կապի միխանիքական ըմբռնմամբ միայն կարելի է բացատրել զուտ հնչական սկզբունքի պահանջը աւանդական գրանձեւ ու նեցող լեզուների նկատմամբ.

Կարելի՞ է արդեօք պահանջել որ նոյն սկզբունքով փոփոխուի օրինակ ռուսական ուղղագրութիւնը, ոչ Այլապէս կը առեղծուի ժառանգորդութեան խոշոր խզում եւ բառերի ստուգաբանական այլասերում, որը կը վերացնի լեզւի նիւթին, օրգանական տրամաբանութիւնը յօգուտ արտաքին, հնչական տրամաբանութեան. բառերը կը դառնան անճանաչելի եւ հարկ կը լինի գործածել աւելորդ տառեր:

Մեր նոր ուղղագրութիւնը անտեսել է այս հանգամանքը՝ ելնելով հնչական սկզբունքից եւ նպատակ ունենալով՝ հեշտացնել ուղղագրութիւնն այնչափ, որ «համարեա առանց սովորելու կարելի լինի անսխալ գրել»: Բայց աւա՜ղ, Աբեղեանի տրամաբանութիւնը բաղխւեց կեանքի գործնական տրամաբանութեանը եւ փշրւեց, մանաւանդ այն պատճառով, որ մենք չունենք միօրինակ արտասանութիւն եւ ուղղախօսութիւն: Եւ ահա ծայր առաւ Աբեղեանական ուղղագրութեամբ մի պառակտուած նոր սերունդի սխալագրութիւնների շարանը՝ յետեւ, անվերջ, անօրդ, անվերաջ, ... ընկերաշ, մեծաւ, միթրւ, քաղաքային, վերնեաք եւլն. եւլն.: Այս սխալների գլխաւոր մասը բխում է ստուգաբանական տրամաբանութիւնից, որը միանգամայն անտես է առել Աբեղեանը (ՎՈՐՈՇ-ընՎՈՐՈՇ, անՎՈՐՈՇ, ՎՈՂՋ-առՎՈՂՋ, ՅՍԼՔ-վերՋԵԼՔ):

Մեր այբուբենը եւ մեր լեզուն փոխադարձ ներթափանցմամբ կազմել են մի օրգանական միասնութիւն, որի պատճառով անկարելի է փոփոխել այբուբենը, առանց ազդելու լեզւի վրայ:

Այստեղից եզրակացնում ենք, որ անհրաժեշտ է հիմնովին վերանայել մեր նոր ուղղագրութիւնը եւ նրա միջից դուրս հանել ուլտրայեղափոխական կէտերը՝ թողնելով միայն առողջը եւ գործնականը:

Մի երկու խօսք էլ Լուս. Ժող. Կոմ. ի առաջարկած նախագծի մասին եւ ապա անցնենք մեր սեփ. ... առաջարկութիւններին:

Լուսժողկոմատն առաջարկում է վերականգնել է եւ Օ տառերն իրենց հին հնչումով, ոչնչացնել Ո տառը մեր այբուբենից, բառամիջում գրել է, եւ Օ (բէրել, բօլօր եւն.), ՅԵ բառասկզբում գրել Ե (երէկ, եթէ), ՎՈ բառասկզբում գրել ՎՕ (վօսկի, վօրդի) եւ վերականգնել ԵԱ, ԵՕ երկբարբառները (եար, եօթ, Աբեղեան), սկզբունքային ոչ մի հող չունեցող «էկլեկտիկ» այս առաջարկը գերազանցապէս յենւում է ճաշակի եւ մասամբ հնչական տեսակէտի վրայ:

Սակայն, եթէ Աբեղեանը մեր Ե եւ Ո տառերի հնչումը փոխելով կարողացաւ նուազագոյնին հասցնել աւանդական ուղղագրութեամբ եղած բառապատկերներից կտրուելու անհրաժեշտութիւնը, այս առաջարկը ձգտում է ոչնչացնել ժառանգորդութեան նոյնիսկ այս փոքր մնացորդը:

Գ. ՍԵՒԱԿ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

:-:

Սուրիոյ խորհրդարանի օրակարգի երրորդ հարցն էր կառավարութեան ընտրութիւնը. Ինչպէս ըսինք նախապէս, ... ներ գոյութիւն ունին ժողովին մէջ, որոնք են Հիւսիսային Սուրիոյ Զափաւորական կուսակցութիւնը 28 ..., ... Հագգը պէյ Ազմի նախագահութեամբ. 23 քուէ. իսկ ազգայնականները 15 քուէ: Այս երեք կուսակցութիւններու մէջ է որ պայքար տեղի պիտի ունենար կառավարութեան ընտրութեան շուրջ: ... խորհրդարանական ... հանրապետութեան նախագահը կառավարութիւնը կազմելու գործը պիտի յանձնէր մեծամասնութիւն ունեցող կուսակցութեան՝ հետեւաբար եւ Հիւսիսային Սուրիոյ պլոքին, որուն նախագահն է Սուպհի պէյ Պէրէքէթ: Բայց հանրապետութեան նախագահը ինչպէս եւ Ֆրանսական շրջանակները տեղեակ ազգայնականներուն Սուպհի պէյ Պէրէքէթի ընտրութեան դէմ բռնելիք անհաշտ վերաբերումին, կառավարութեան կազմութիւնը յանձնեցին Հագգը պէյ Ազմին, որ ազգայնականներու եւ չափաւորականներու մէջտեղ գտնուող պլոք մը կը ներկայացնէ: Երեք օր շարունակ կառավարութեան կազմութիւնը տակաւ մնաց, Հիւսիսային Սուրիոյ պլոքին ընդդիմութեան վրայ: Անոնք իրենց թուի գերազանցութիւնը դրսելի ընել տալ յետոյ, միայն համաձայնեցան Հագգը պէյ Ազմի կառավարութեան, կառավարական ու Ֆրանսական շրջանակներէ զատ նաեւ ժողովրդեան լայն խաւերուն տեսանելի ու զգալի դարձաւ այն պարագան, որ չափաւորականները երկպառակութեան եւ հանդիսաւոր հա... մար գիտեն գիտէի եւ չտարուիլ ... նական ու խմբակցական նեղ ... շիներէ: Այս պարագան շատ ... եւ բարերար ազդեցութիւն ունեց... մտաւորական Դամասկոսի ժող... վրդեան վրայ, որ կը սպասէր ... խումբերու եւ անհաշտ վերաբեր... մանը:

Այժմ, այն արդիւնքն ... է որ հանրապետութեան աթոռը ... դրաւէ այդ երեք հոսանքներ ... դուրս չէզոք անձնաւորութիւն ... Մուհամմէտ Ալի պէյ Ապիտ ..., իր քաղաքական ու դիւանագի... կան պատրաստութիւնով կայ ... կրնար ըլլալ այդ հոսանքներուն ... ջեւ, եւ պիտի կրնայ առնել ... խաղաղական ... Կառավարութիւնը յանձնուած ... լու Հագգը Պէյ Ազմի. որ իր ... բնութիւնը չափաւորականներու ... մօտենայ, իսկ երեսփոխանա... ժողովի նախագահութիւնը հիւսի... յին Սուրիոյ պլոքին, որուն ձեռ... նաեւ ժողովի կէսը: Կառավարակ... կազմինը ազգայնականներուն ... ները եւ Հիւսիսային Սուրիոյ ... քէն մէկը անհատաբար, առանց ... ռակցական իրաւախոհութեան ... գովը այս ընտրութիւններէն ... որուշեց նաեւ երեսփոխանական ... նախագահութիւններու ամսաթուա... ները խնայողութեան եւ պոհ... թեան հիման վրայ, եւ ցրուեց ... յառաջիկայ Հոկտեմբերին գումա... լու համար իր բնականոն նստ... շրջանը:

Այս ձեւով, այժմ Սուրիան ... քաղաքական կայուն ձեւ մը ... ցած է եւ խաղաղութեան ... փոխադարձ համակերպութեան մ... նոլորտի մը մէջ է: Ազգայնական... րու նախկին ծայրայեղ կեցուա... եւ յախորտանքները վերջ գտած ... լալ կը թուին, եւ այս ի յարկէ ... փաստականներու կազմակերպուա... վիճակով եւ ձեւակերպուած քաղ... քականութիւնով, որուն մէջ հի... կան եւ փրկարար դեր կատա... Հիւսիսային Սուրիոյ պլոքը իր ... խաղաղ հովանաւոր պետութ... բռնած դիրքը զօրութ... ... ... տարկալ դարձած է բոլորին համ... Ինչպէս որ նոյնիսկ ամէնէն այ... մերժ ազգայնականներու կողմէ ... չի պատկերացուիր Սուրիան-առա... Ֆրանսական հովանաւորութե... Այժմ այդ հովանաւորութեան ... մանակամիջոցն է որ խնդրոյ ն... է այդ հոսանքներու կողմէ, ... մէկ քանի տարիէն մինչեւ 25 տա...

Վերջացող նստաշրջանը, ինչպ... պէտք է համարել առաջին հա... բուանը Սուրիոյ քաղաքական կա... քին: Յառաջիկայ շրջան ... պէտք ըլլան քաղաքական խմ... ման եւ դասաւորման շրջան ... ուր իւրաքանչիւր կուսակցութ... կամ պլոք պիտի ձեւակերպէ ... պահանջները եւ որոշէ իր ... այն հիմնական խնդիրներուն շ... որոնք պիտի գրաւեցնեն յառաջի... նստաշրջանը: Այդ խնդիրներն ... հովանաւոր պետութեան ... կնքուելիք դաշնագիրը եւ ... նադրութեան յօդուածներուն ձե... կերպումը, որոնց մէջ կը մա...

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [1]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ ՓՈԽԱՆ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ

«Հայուն ծառայելը Քաղաքակրթութեան ծառայել է»

ԿԼԷՏՍԹՕՆ

Ազնիւ հայրենակի՛ց,

Գիտեմ, որ դուն ալ ինծի պէս Հայու սիրտ կրելուդ, հայ աւանդութիւններուն մինչեւ վերջ անթառամանելիօրէն կառչած մնացած ըլլալուդ, դրախտէն եկած հայ՝ լեզուն խօսելուդ եւ երեք հազար տարիէ ի վեր քու նախնիքներէդ քեզի ժառանգ մնացած՝ բայց աւազակներէն յափշտակուած քու սուրբ հայրենիքդ ԱՆՈՅՇ ՀԱՅԱՍՏԱՆԴ ձեռք ձգելու եւ ա՛յդ կերպով միայն քու արդար ու յաւէտ անվիճելի իրաւունքիդ տէր դառնալու սուրբ տենչով պայքարելուդ համար չարդուած, տարագրուած, քու սրտի հատորներէդ բռնի բաժնուած ու ամէնէն վերջ քու դպրատը բոյնէդ դուրս նետուած ես ու այսօր, զրկուած քու հայրենիքէդ ու քեզմէ անդարձ բաժնուած ճանապարհ սիրելիներուդ անծանօթ շիրիմներէն, կը ցնդուիս օտար հորիզոններու տակ՝ քու կամաւոր աքսորիդ մէջ, միշտ մռայլ ու մութ ճակատագրի մը հետ դէմ յանդիման:

Այլուստի եղէգ զատ, միտքդ եւ ուղեղդ կրծող անմիջական հարցը՝ քու պատակից այլասերումով՝ ունեցնիկ երազներուդ առարկան եղող քու անմահ հայրենիքիդ մոռացումի ենթարկուելու անհուր հեռանկարը ունիս աչքիդ առջեւ, այնպէս չէ՞: Այս դառն իրականութիւնը Դամոկլեան սուրի պէս կախուած է ուսերուդ վրայ եւ կարծես բնական օրէնքի չափ անյեղլի ու անդառնալի սկսած է ըլլալ այլ եւս:

Միայն, մի՛ մոռնար, որ Հայը իր ՀԱՅ հանգամանքով, հայու զգացումով եւ Հայ անկախ Հայրենիքի նուիրական գաղափարով միայն կրցած է քալել պատմութեան բոլոր փուշերուն վրայէն՝ արիւնաթաթաւ ոտքերով եւ տառապանքի գերմարդկային ոգիով, եւ *սակայն ապրիլ*:

Հայուն անզուգական մարտիրոսագրութեան եւ տոկունութեան բարձրաբարբառ ու պերճախօս ապացոյցները տալու համար բաւական է յիշել թէ՝ երբեք հազար տարի առաջ Ասորեստանի Սալմանասար թագաւորին՝ Հայաստանի հողին վրայ ի գործ դրած խժդժութիւններէն, պիւնաշտա Լէնկթիմուրի արհաւիրքներէն, դարուս մեծագոյն անարգարին՝ Ապտիւլ — Համիտի անվերջ արիւնահեղութիւններէն եւ համաշխարհային տիեզերատարած Մեծ-Պատերազմի միջոցին հայկական անլուր կոտորածներէն վերջ Հայը դարձեալ ապրած է, — կ'ապրի ու պիտի ապրի, միշտ պաղպատէն ու կրանիթէն աւելի իր տոկունութեամբ եւ ՀԱՅ ԱԳՐԵԼՈՒ անվկանդ կամքին հետեւանքով, որովհետեւ ՀԱՅ մնացած է ան միշտ բոլոր անհատ փորձութեանց դէմ:

Արդ, որպէս զի ան *միշտ հայ մնայ*, փութա՛ նախ դուն կարդալ եւ *անմիջապէս ու անյապաղ* տալ՝ իբրեւ օրուան անյետաձգելի եւ ամենաերամայական պէտքը՝ անոր զաւակներուն ձեռքը՝ զանոնք *Հայ պահելու* սահմանուած «*Հայաստանի աշխարհագրութիւն*»ը, որ միտքը դրած է ձուլուելու տխուր վտանգին դէմ պաշտպանել քու սրտահատոր զաւակդ կամ թոռնիկդ, որ Հայ է տակաւին, բայց հեռո՛ւ հայ Հայրենիքէն, հայ աւանդութիւններէն ու սրբութիւններէն, կրնայ օր մը դիւրին միջավայրէն շատ շուտ յափշտակուիլ ու կլանուիլ: Այն ատեն ատո՞ղ, շատ ուշ է այլ եւս: Եւ շատ ուշ պիտի ըլլայ՝ երբ Հայրենիքի վսեմ գաղափարը խորհրդանշող հայական շէնքին ամենաղիւսները այսպէս մէկիկ մէկիկ իյնան հզօր բրիչներու անողոք հարուածներուն տակ ու յանձնուին պատմութեան:

Եթէ դուն կ'ուզես զօրաւոր ըլլալ, զօրացո՛ւր քու ազգդ՝ զօրացնելով հայրենագիտութեան մէջ քու զաւակդ, որ վաղուան հայ ազգին ուժեղ մանեկն ըլլալ սահմանուած է եւ որ իրեն նման ուժեղ մանեակներուն հետ պազայ ուժեղագոյն եւ անխորտակելի զանգուածը պիտի կերտէ: Մտածէ՛ եւ լրջօրէն մտածէ: Երբ մանեակը փրկես, ամբողջութիւնը փրկած կ'ըլլաս, որովհետեւ մանեակը մասն է ամբողջութեան. որով երբ մանեակը ապրի, ամբողջութիւնն ալ կ'ապրի. երբ ամբողջութիւնը ապրի, մանեակն ալ կ'ապրի անոր հետ՝ իբրեւ անբաժան մասը անոր, այլ խօսքով, այսրդ *Հայ ամբողջութեան հետ դուն ալ կ'ապրիս*՝ ուպէս մանեակը այդ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԻՒՆ:

Մտածէ՛ եւ լրջօրէն մտածէ՛:

ՅՈՎ. Հ. ՊԱՊԼԵԱՆ

փոքրամասնութիւններու իրաւունքները։

Ինչպէս ըսինք վերը սահղմուած մթնոլորտը եւ չափաւորականներու գերակշիռ թիւը երաշխիքներ են, որ այս երկու կարեւոր խնդիրներն ալ այս երկրի համար պիտի ստանան լաւագոյն լուծում մը եւ պիտի բացուի խաղաղութեան նոր շրջան մը։ Այդ խաղաղութեան մէջ է որ կառավարութիւն թէ խորհրդարան պիտի կրնան ձեռնարկել անտեսական վերականգնումի մասին, որ այս երկրի համար ամէն բանէ վեր է։ Այս երկիրը պէտք ունի արտադրութեան կազմակերպութեան, ընկած գիւղատնտեսութենէն մինչեւ ճարտարարուեստ եւ՝ արհեստներ։ Երկրի հիմնական հարստութիւնը եւ առեւտուրի ընթացքը փոխուած են արտաքին պայմաններու եւ սահմաններու փոփոխութիւնով։ Անհրաժեշտ է նոր հիմեր եւ ճանապարհ գծել։ Իրողութիւն է որ հավանաւոր ղեկավարութիւնը տարբ տարի է կ'աշխատի այդ ուղղութեամբ, բայց այդ չի բաւեր. անհրաժեշտ է որ տեղացի տարրն ալ ճիգ գործ դնէ արագացնելու համար այդ գործը։ Այս մասը ըմբռնած ըլլալ կը թուին արաբ ղեկավար շրջանները եւ մասնաւորապէս վերջին սատեակ տարիներուն հասնող երիտասարդ սերունդը։

ԶԱՐԵՀ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ազգ. Պաշտպանութիւնը

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Ազգ. պաշտպանութեան վարչութեան պիւտճէի քննութեան առթիւ, գործավար Զէքիայի պէյ ճառ մը խօսելով հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— 1932ին պիւտճէն կը բաղկանայ 40 միլիոն 200,000 ոսկիէ։ Առջի տարին մեր պիւտճէն կը բաղկանար 71 միլիոնէ, իսկ անցեալ տարի 59 միլիոնէ։ Այս տարի 19 միլիոնի ցեղչ մը կատարեցինք։

Մեր կառավարութիւնը այս խնայողութիւնը կատարելու քաջութիւնը ունեցաւ, որովհետեւ նախ մեծ վստահութիւն ունի ազգ. պաշտպանութեան վերաբերեալ խնդիրներու մասին, երկրորդ՝ որովհետեւ մեր կառավարութիւնը զգօնապէս կ'ուզէ [illegible] զինաթափութեան ի նպաստ առաջ եկած միջազգային մեծ հոսանքին։

Անմիջապէս աւելցնեմ թէ, այս խնայողութիւնը ոչ մէկ ցնցում առաջ պիտի բերէ պաշտպանութեան կազմակերպութեան ընդհանուր գիծերուն մէջ։

Բանակի ղեկավար ծախսերէն մէկն ալ պարէնաւորումն է, որ մինչեւ հիմա շատ նպաստաւոր պայմաններու մէջ կը գտնուի։ Այսպէս յաջողած ենք զինուորի մը պարէնաւորումը ապահովել 17 դրուշի։ Անցեալ տարուան նախատեսումները իրականացան ամբողջովին, բանակը գործածեց դպրոցներէն եկած նոր տարրերով։

Նորակիր զինուորներն ալ կ'աւելնան ամէն տարի։ Այս թիւը 140 հազարէն բարձրացած է 175 հազարի։ Աւելի կը հասկցուի թէ Թուրքիոյ բնակչութիւնը 17 միլիոնի հասած է։

ԲԱՆԱԿՆ ՈՒ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Մեր բանակները հետեւած եւ ապահովուած են արդիական բանակներու ամէն տեսակ սպառազինութիւնները։ Գալով օդային ուժերուն, պարտ կը զգանք հրապարակով շնորհակալութիւն յայտնել օդանաւային ընկերութեան որ մեծապէս կը նպաստէ անոնց զարգացումին։ Այս տարի օդային երթեւեկութեան սպասարկութիւն պիտի հաստատուի Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի միջեւ, իսկ յառաջիկայ տարի օդային այդ գիծը պիտի երկարի մինչեւ Տիարպէքիր։

Թրքական արդի օդանաւային գործարանները ի վիճակի են իրենց միջոցներով օդանաւեր շինելու։ Գալով բանակին ռազմամթերքին, բաւականաչափ վիճակի մէջ կը գտնուի։ Արդէն իսկ գործունէութեան սկսած է նաեւ պողպատի նորակառոյց գործարանը, որ պիտի կարենայ տարեկան 200 քիլոմեթր երկարութեամբ շոգեկառքի գիծ պատրաստել։

Ամերիկացիներուն հետ մէկ տարուան համար փորձի պայմանագրութիւն մը կնքած ենք, բայց այդ պայմանագրութիւնը երբեք Ամերիկացիներուն չի տար կեդրոնական գործարանները։ Գործարանը կառավարութեան կը պատկանի։ Ամերիկացիք օգնական չինող մասնագէտներ պիտի տրամադրեն, որոնք կառավարութեան հրամանին համաձայն պիտի աշխատին եւ մեզմէ պիտի ստանան իրենց վարձքը։ Ուրիշ որ եւ է յանձնառութիւն գոյութիւն չունի կողմերուն միջեւ։

Թուրքիոյ մէջ օդային սպասարկութեան մենաշնորհը միմիայն Թուրքերուն կը պատկանի եւ որ եւ է ընկերութիւն իրաւունք չէ ստացած Թուրքիոյ օդային գիծերը շահագործելու։ Լուֆթ Հանզա ընկերութեան արտօնութիւն տրուած է միայն Եւրոպայի եւ Պոլսոյ միջեւ օդային սպասարկութիւն մը հաստատելու։

Այս բացատրութիւնները գոհացուցիչ նկատուեցան եւ վաւերացուեցաւ ազգային պաշտպանութեան պիւտճէն, որ կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Ցամաքային բանակ 32 միլիոն 243 հազար 930, օդային՝ 943,000, ծովային՝ 3,605,560, զինուորական գործարաններ՝ 2,955,800 եւ քարտէսներու ընդհ. տնօրէնութիւն՝ 547,265 ոսկի։

Երեսփոխան մը կ'առաջարկէ Հայերուն եւ Հրեաներուն ձեռքէն առնել գրավաճառութիւնը

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ անցեալ օր կրթական գործավարութեան պիւտճէի քննութեան առթիւ, կրթական գործավարը խաստ պէյ զանազան հարցումներու պատասխանելով յայտարարեց.

— Նախակրթարանը կրթութեան հիմն է։ Ամէն օր դպրոցներ կը փակուին կուսակալութեանց մէջ։ Գոնիայի նահանգին մէջ օրինակ, կ'ուզեն փակել 40 վարժարաններ, ինչ որ 139 ուսուցիչներու անգործութեան պատճառ պիտի ըլլայ։ Մինչեւ այսօր 30 ուսուցիչներ միայն բաց մնացած են հոն.

Ներկայիս գրել կարդալ գիտցողներուն թիւը երկու ու կէս միլիոնէն աւելի է։ Մեծ կարեւորութիւն պիտի տանք գիւղացիներու զարգացումի եւ 16 էջնոց գրքոյկներ պիտի հրատարակենք

Նախակրթարաններու ուսուցիչներուն մաքրագործումը անհրաժեշտ է, որովհետեւ գտնուած է ուսուցիչ մը որ պատասխանելով այն հարցումին թէ ո՛ր դաշնագիրը ապահոված է Թուրքիոյ անկախութիւնը, յիշատակած է ... Սեւրի դաշնագիրը։

Նման ուսուցիչ մը ոչ թէ պաշտօնազուրկ կ'ընեմ, այլ եւ սահմանէն դուրս կը հանեմ։

Գործավարէն յետոյ Պէկիմ Աթալայ պէյ բեմ բարձրացաւ եւ սխալ տեղեկութիւններ պարունակող դպրոցական դասագիրքերուն անդրադառնալով ըսաւ.—

Ձեմ ըսեր որ մենաշնորհի ենթարկենք գրավաճառութիւնը, բայց մեծ բարիք մը ըրած պիտի ըլլանք երկրին, եթէ գրավաճառութիւնը ազատենք Հայերու եւ Հրեաներու ձեռքէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ա. Մելքոնեանի համերգը

ԼԻՈՆ, 4 Յուլիս.— Յունիս 29ին Էմիլ-Զոլա սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Գ. Ա. Մելքոնեանի համերգը մասնակցութեամբ Օր. Իրիս Գիւլպիւլեանի եւ Տէզինի «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբի։

Հակառակ ներկայ տնտեսական ծանր տագնապին, Լիոնի հայութիւնը չզլացաւ իր լայն օժանդակութիւնը տալու Ա. Մելքոնեանի կազմակերպած համերգին։

Գ. Մելքոնեան երկու տարի անընդհատ աշխատած է Տէզինի մէջ երգչախումբ մը պահել «Կոմիտաս» անունով։ Անշուշտ քաջալերելի է այս ձեռնարկը, եւ գիտենք թէ ինչ դժուարութիւններով հիմը դրաւ։ Բայց ինչ որ մենք կը սպասէինք Մելքոնեանէն, չէր իրականացած, բաղդատմամբ իր ացնաջան աշխատանքին։

Յայտագիրը բաղկացած էր Կոմիտաս վրդ.ի, Գ. Սիւնիի, Դ. Ղազարեանի, Ա. Գարթեւեանի եւ Մելքոնեանի ներդաշնակութիւններով ինչպէս նաեւ Griegի, Chopinի Sindingի եւ Rossini դասական կտորներով։

Յայտագիրը բաժնուած էր երկու մասերու։ Համերգը սկսաւ Գր. Սիւնիի «Սարերի հովին մեռնիմ» եւ «Մայրէն կուգայ ձիաւորով»։

Դժբախտաբար երգչախումբը տկար էր այս երգերուն մէջ։ Նախ rythmeը կը պակսէր եւ երկրորդ՝ ձայնական սեռը չափազանց թոյլ ու մելամաղձոտ երեւոյթ մը կը ներկայացնէր։ Երկրորդ երգին «Ինծի՛ կ'ը Փնտրիք»ին trioletները կլանուած էին։ Գ. Մելքոնեան շատ լաւ գիտէ թէ այս երգին ամէն տարբերութիւնը կը կայանայ իր trioletներուն մէջ։ Առանց անոնց՝ երգը իր ուժգնութիւնը կը կորսնցնէ։

Ապա յաջորդեց Տիկ. Ն.-Գալեանի իր դաշնակով։ Տիկինը օժտուած է նուագելու բարեմասնութիւններով։

Յաջորդաբար երգչախումբին կողմէ երգուեցան Կոմիտաս վարդապետի «Ետար ջան արի» եւ «Էս օր ուրբաթ է», բաւականին յաջող։ Բայց ինչպէս ըսի, երգերու տեւողութեան ընթացքին ձայներու ուժգնութիւնը չէր նշմարուեր ընդհանրապէս։

Ետքը բեմ բարձրացաւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած, տաղանդաւոր երգչուհի Օր. Իրիս Գիւլպիւլեան, որ երգեց Ա. Գարթեւեանի «Աշուղական» Օրհօրը «Օ՛ն Գրճինիօ՛ն» երգեց հրաշալիօրէն։

Նմանապէս՝ Կոմիտաս վրդ.-ի «Ծիրանի ծառը», «Հո՛յ նազանիմ» եւ «Կուռնկ»։ Այս վերջինին մէջ Օր. Գիւլպիւլեան [illegible]

Օր. Իրիս Գիւլպիւլեան գեղանդամ է Հայ Գեղջուկ երգերու արտայայտութեանց մէջ, այսու համեմատ պէտք է խոստովանինք, որ ձայնի ճկունութեան, բառերու լաւ արտաբերման եւ gesteի բնականութեան մէջ արժանի է գնահատութեան.

Երգեց նաեւ Ա. Մելքոնեանի «Հով արա», «Ախ իմ բախտը» եւ «Բարձր սարերը»։

Մելքոնեան ջանացած է իր երգերը պահել գեղջկային երգերու ոճով, ինչպէս նշանակած էր յայտագրին տակը «Հով արա»ի եւ «Բացհանդի» նկատմամբ. Բայց երբ քննենք, պիտի տեսնենք որ ոչ մէկ առնչութիւն ունին գեղջկային երգերուն հետ։ Այսու ամենայնիւ օժտուած են գեղեցիկ motifներով։

«Ախ իմ բախտը» եւ «Բարձր սարերը» («Անուշ»էն) իր արտադրութիւններն են։ Ան կը ջանայ ներկայիս վերարտադրել «Անուշ»ը։

Երգուեցան յաջորդաբար «Կայծ հոգւոյս»՝ Գր. Սիւնիի, «Օրօր»՝ Մելքոնեանի, «Դիլմար ջան»՝ Դ. Ղազարեանի։

Այս վերջին երկուքը կրնան լաւագոյնները համարուիլ, մանաւանդ առաջինին մէջ Ա. Մելքոնեան գեղեցիկ հրաշալիք մը ի յայտ կը բերէ։

Երգուեցան փակելու Կոմիտաս վարդապետի «Սարերի վրով գնաց» եւ «Երի ջան»ով։

Վերջինը գիւղին երգ մը չէ։ Գրուած որքան պարզ, նոյնքան բարդ է իր բացայայտութիւնով։

Նախ երգուածքին չափը սովորականէն արագ էր, եւ յետոյ «Երի ջան»ը, աշխոյժ ու արագընթաց, պիտի յաջորդէր առաջինին, շարունակուելով գրեթէ նոյն միապաղաղ թեմով։

Կը շնորհաւորենք Գ. Մելքոնեանի ջանքերը ծառայելու հայ արուեստի եւ կը մաղթենք յաջողութիւն նոր համերգներու համար։

Գ. ԳԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԿՈՉ ԻԹԱԼԻԻ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

)(o)(

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ազգի մը ուժը իր թիւէն կախում չունի միայն, այլ եւ այդ ազգը կազմող անհատներու արժէքէն։ Բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս զօրացած եւ կազմակերպուած մէկ հայ պատանին աւելի կ'արժէ, քան բախտին յանձնուած տասը երիտասարդը։ Այս կէտը նկատի ունենալով Հ. Մ. Ը. Մ.-ը ուխտած է, սկաուտական շարժումին նշանաբան ունենալով Բարձրացիր Բարձրացուր ոսկի խօսքը։ Մենք Հայերս բոլոր ազգերէն աւելի պէտք ունինք զօրաւոր կազմակերպութիւններու ձեռք բերելու համար մեր իրաւունքները։ Եթէ կ'ուզէք որ ըլլան ձեր զաւակները բարոյականի տէր եւ կարգապահ ու հնազանդ, յանձնեցէք զայն սկաուտական կազմակերպութեան, պետութիւն ունեցող ազգերն իսկ ուժ կուտան նման կազմակերպութեանց, որպէս զի առողջ մտքի եւ դաստիարակութեան տէր եւ մարզուած զաւակներ ունենան։ Ուստի նկատելով բաղիս անկազմակերպ վիճակը եւ փոքրիկները որ ձգուած իրենց բախտին, զուրկ բարոյական եւ ֆիզիքական դաստիարակութենէ մոռնալով մայրական լեզուն կը քալեն դէպ ի այլասերում պարտք սեպեցինք [illegible]

Պարտք սեպեցինք բաղիս սրտցաւ հայրենակիցներէն խումբ մը միանալով վերակազմել սկաուտական մարմին մը նպատակ ունենալով հաւաքել բաղիս փոքրիկները, տալ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, պատրաստել բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս առողջ փոքրիկներ, որպէս զի ապագային կարող ըլլան օգտակար թէ իրենց եւ թէ ծնողացը։

Այս առթիւ կը հրաւիրենք ձեզ խորհրդակցական ժողովի վերակազմել օգտակար ձեռնարկին համար այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Rue Blanqui, վարի անկիւնի սրճարանը 6bis Rue de Verdun, Gentilly:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Իթալիի
Մասնաճիւղի Վարչութիւն

5 Յուլիս 1932

ԱՄԷՆ ՄԷԿ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ [illegible] կը շարուի ՅԱՌԱՋը.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

— :-:

«Նոր Օր» խմբագրականի մը մէջ քննելով քրտական շարժման փուլերը եւ անդրադառնալով վերջերս Իրաքի շրջանի մէջ տեղի ունեցող կռիւներուն, կը գրէ (Յունիս 29).

— «Բայց վերջացա՞ւ Քիւրտերուն կռիւը։ Երբեք։ Թրքօ-իրաքօ պարսիկ սահմանագլուխներու շրջանը դարձած է հրոսակային շարժումներու կեդրոնավայր։ Առաջուան պէս պատերազմական մէկ ճակատ չկայ այլ եւս, բայց կան գիւղեր ու բարձունքներ, որոնք վերածուած են քիւրտ յեղափոխական ռազմիկներու բոյներու։ Կը շարունակուին հայդուկային կռիւները, երբեմն բուռն, երբեմն մեղմ, շարունակաբար կամ ընդհատումներով։ Առաջուան բացերը չկան, բայց աւերակները կը մնան, մուխը կը բարձրանայ, մոխիրը կը մնայ տաք։ Թերեւս, ժամանակաւոր կերպով քիւրտ քաղաքական դատը պարտուեցաւ, բայց յեղափոխական դատը կը մնայ աւելի քան կենդանի եւ քիւրտ ժողովուրդի հոգիին մօտիկ

Ազատագրական պայքարի երկրորդ բերդին անկումը նոր կացութիւն կը ստեղծէ քիւրտ ժողովուրդին համար։ Վերագնահատութեան փորձ մը, մինչեւ այսօր տարուած աշխատանքի մասին, կրնայ գործունէութեան նորանոր հորիզոններ բանալ։ Անկասկած է որ բազմաթիւ սխալներ գործուեցան քիւրտ ղեկավարներու կողմէ, որոնք անխուսափելի էին։ Սխալներ գործած են նաեւ ուրիշ ազգեր, որոնք նոյն պայմաններուն տակ, իրենց ազատագրութեան պայքարը մղեցին։ Կարեւորը գործուած սխալները չեն, այլ անոնցմէ հանուելիք դասը եւ փորձառութիւնը վաղուան համար։

Քիւրտ յեղափոխութիւնը այլ եւս մանուկ չէ։ Կը գտնուի երրորդ շրջանին սեմին։ Յետոյ, առաջուան պէս, անկախութեան դատը փոքրամասնութեան մը ձգտումը ըլլալէ դադրած եւ դարձած է համաքրտական ձգտում։ Կը մնայ համախմբել ուժերը, միացնել վաշտերը, մէկ գաղափարի շուրջ խմբել բոլոր աշիրէթները եւ խարազանել ազգային գիտակցութիւնը

Այս պարագային կարելի է յուսալ որ քրտական ազատագրութիւնը կը մտնէ բնական հունին մէջ։ Ուժերու համախմբում։ Ահա նշանաբանը, որուն շուրջ պէտք է բոլորուին Քիւրտերը»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ, Բ. Տարի, թիւ 16-17 (Ապրիլ — Մայիս), հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Հակահիւծախտային պայքարը՝ խմբագրական, Գինիին արժէքը՝ Տօքթ. Լէփէր, Կաղապար հաց՝ Տօքթ. Քոլոլեան, Ջուր խմելու արուեստը՝ Տօքթ. Շ. Այվազեան, Ցփսութեան վտանգը՝ Տօքթ. Վ. Մարտիկեան, Մէկ եւ միւս՝ Տօքթ. Գ. Փափազեան, Հիւանդութեանց պատասխանատու կերը՝ Տօքթ. Մ. Քէչիչեան, Ցողախտաւորութիւն՝ Տօքթ. Հ. Եազմաճեան, [illegible], Եղէկ՝ Տօքթ. Տէր-Մովսէսեան, Տղուն Փոքրիկներու կրթութիւնը՝ Փ. Սանասար, [illegible]՝ Տօքթ. Եազըճեան, Կաթի [illegible]՝ Տօքթ. Հաչեան, [illegible] Տօքթ. Մ. Քէչիչեան, Հարցարան։

Տարեկան բաժնեգին՝ Ֆրանսա 40 ֆրանք, արտասահման 50 ֆրանք.

Հասցէ Dr. Kéchichian, 31, Rue de la Rochefoucauld, Paris.

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԻ Հօրինում ու հրատարակում, Լեւոն Շանթ, գին 15 ֆրանք

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեանը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

''ՅԱՌԱՋ''Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԽՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Նա՛խ կարդացին նամակ մը Կեդրոնէն ուղարկուած, որով յայտնելէ յետոյ Ընդհ. ժողովի մօտալուտ գումարումը, կը յանձնարարէին երկու պատգամաւորներ ընտրել տեղէն ... [illegible] գտնուելու պայմանաւ։ Ժողովը որոշեց հարցը տանիլ Շրջ. ժողովին, որ պէտք էր գումարուէր շաբաթէ մը, եւ թեկնածու ներկայացնել Դիմաքսեանն ու Աւագը։

Աւագ չա՛տ հակառակեցաւ, բայց, եղած պնդումներուն վրայ տեղի տուաւ, որովհետեւ Դիմաքսեան, Սուրէնին ուղղուած անձնական նամակով մը կը յանձնարարէր անպատճառ յաջողցնել Աւագի ընտրութիւնը, կարգ մը կարեւոր օրակարգերու պատճառաւ։

Յետոյ, անցան Աշոտի զեկուցման ուրիշ խնդրի մը մասին։

— Ծննէս աղան խանութը առանձին էր երբ ներս մտայ — սկսաւ Աշոտ։ Դուռը գոցեցի ետեւէս։ Հակառակեցաւ. աթոռ քաշեցի դրանը առջեւ, ու յայտնեցի իրեն թէ Մարմնի որոշումով տեղական [illegible] պաշտպանութեան գործին համար պէտք է վճարէ քառն ոսկի։ Մէկէն բորբոքեցաւ. «աչքի եղաւ» [illegible] «իմ ուղեր խօսի, էկեր ին խնամի խօսի» պոռաց...։ Յետոյ, անցնելով սպառնալու, հեռուեց նայեցէք, սկսաւ, օտքին գտեի՞նը փրած ին, ի՞նչ է...։ Թի՛չ փորձանք բացիք ազգին գլխուն, մէյ մըն ալ դրա՛մ...։ Ծննէս աղա, ըսի, ասիկա ամէնուս յատուկ գործ է ամբողջ ժողովուրդին կեանքին հետ կապուած խնդիր մը. էս ժողովո՛ւրդ մի... կ'թան կո՞վ կարծեցիք, ի՞նչ է, ա՛ս ազգը... տո՛ւր, վերա՛ տուր... հոշի. փնտռող չկա՛յ եա... տա՛նք քի ծախին ձեր ժխեներ... Ազգը պիտի փրկեն էդեր... փաշա՛նս պիտի փրկեք... Ինքզինքին Փաշա չունեցողը ազգին ի՞նչ խեր կրնայ ունենար... ի՞նչ կ'ուզէք կոր աս ազգէն պէ... Առաւօտէ պէ՛լա՞ կը փնտռէք կոր... Հայրի՛կ իշտէ ձեզի. Գնա՛ գործիդ. Առաւօտէ սէրս...

— Զիջեցուցի՞ր քթին բերնին հաւա մը — ընդմիջեց Խորէն չարաճճիօրէն։

— Ոչ. Ասիկա պլուխս խուժեց պիտի պլլէի ճիտին եւ շա՛տ առաւ պիտի ընէի ոտքս տակ. բայց, Մարմնի որոշումը ըսել ու լսել էր... ի՞նչ կրնայի ընել...

— Լա՛ւ ես ըրեր, — ձայնեց Արամ։

Աւագ. յոնքերուն տակէն Խորէնին նայեցաւ. յետոյ Արամին։

— Տեղական Մարմնի զիջող վերաբերումը — խօսք առաւ Սուրէն, — իր արդէն անդրադարձած է անեղած անհատներու հոգեբանութեանը վրայ։

— Պատճառը այն է, որ Հայրիկի Թուլցուցեր է մեզ — աւելցուց Աւագը — Թուլցեր ենք ներքին կեանքին մէջ, թուլցեր ենք արտաքին կեանքին մէջ...

— Բլթակը կը կոխեն կը անցմաւի, — ընդմիջեց Խորէն աչքերը չռելով կիսաբանալէն։

Արամ, տեղական Մարմնի ներկայացուցիչը, մխտեց Սուրէնի առարկութիւնը եւ աւելցուց.

— Կ'առաջարկեմ Թերթի մէջ բուռն յարձակում մը սկսիլ այդ եւ նման տիպարներուն դէմ ու լաւ մը սորվել։ Այդպիսով խոլլաներուն պլուխն կոտրել ու կը դադրին Թուխս նստելէ ոսկիի դէզերուն վրայ։

— Ընկեր Արամ, ընդմիջեց ուրիշ մը, — անոնք յոգնածէ բանէ չեն ազդուիր. երեսուն Թերթա՛ [illegible] կուգայ կոր կ'ըսեն։

— Հետզհետէ կ'ա ես կը համոզուիմ որ — ձայն առաւ Սուրէն — կուսակցութիւնը, ինչպէս կը պնդէ ընկեր Աւագը, շեղած է իր ճշգրիտ ճամբէն։ Միանգամընդմիշտ վե՛րջ պէտք է տալ այս երեւոյթներուն ու կիսկատար գործելակերպին։ Այս շարժումը անձն է որ կը մերժէ... Մէկէն միւսը շղթայուած հոգեբանութիւն մըն է... Ձէ՛ն տար, կը փոխէ մէկն ու միւսը, ու միացեալները անմիջապէս խեղդի կուգան...

— Երկուք երկուք ալ չորս, — գոչեց Խորէն գոհունակ շեշտով մը։

Ա՛ս ա՛ն է, — հաստատեց Աւագ. պէտք է ցոյց տալ կուսակցութեան ուժը խօ՛, մեր քէյֆին չենք աշխատիր. .

— Այո՛, բայց, հանրային դժգոհութիւն կը ստեղծենք — առարկեց Արամ — խնդիրը դիւրին է. հատ մը պակաս, հատ մը աւելի... Բար մը հանած կ'ըլլանք ոտքերնուս առջեւէն... Ու ամբողջ հարցիւը կը մաքրուի քանի մը փամփուշտով։

Մէ՛կ հատով - կրկին ընդմիջեց Խորէն.

— Խորէն, — խստացուց դէմքը Աւագ.

— Հոգ չէ, հոգ չէ, — ժպտեցաւ Սուրէն.

— ... Ու ապա, շարունակեց Արամ, — մենք ստիպուած ենք շրջահայեաց ըլլալ։ Չենք չտանք հակառակորդներուն ձեռքը..

— Ան տեսն, թո՛ղ իրական պէտքը ձեռքէդ — ընդդիմացաւ Աւագ — սրբենք յեղափոխական անունը։ Մենք խօսքի ու վէճի համար չէ, որ հրապարակ իջանք, այլ գործի։ Իսկ գործը բազուկով կ'ըլլայ։ Այդ բազուկը պէտք է շարժի թէ՛ ներսը, եւ թէ՛ դուրսը. այս է մեր դժբախտ ճակատագիրը...

**

Զարմանալի՛։ Կրկին մոռցեր էր ստ լամբին սեւցած շիշը տանիլ տուն, որ մայրիկը մաքրէ։ Սուրէն քիչ մը վար առաւ պատրոյգը։ Բարիւղը գրեթէ սպառեր էր։ Նայեցաւ թերթի փորձերուն։ Նոր լռութիւն մը կը տիրէր շուրջը։ Հանեց սիկառին տուփը։ Վառեց։ Արմունկները սեղանին, մատները իր երկար մազերուն, ու ակնարկը լամբին՝ մնաց պահ մը։ Յոգնած էր։ Քունը կը նեղէր զինքը։ Աւագին մեկնելէն ի վեր, կարգ մը ուրիշ գործեր ալ իր վրայ մնացեր էին։ Առաւօտ կանուխ պէտք էր ելլել, երթալու համար Ջաղացք։ Խորէնը երեք օրէ ի վեր չէր երեւցած։ Ելաւ ոտքի։ Ցուրտ հով մը կը փչէր դուրսը։

Կ. ՄՍՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Փարիզ եւ շրջակաները

Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Գաւճուկեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ԱՆԻԷՌԻ-Գուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սոսոյեն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի եւ խիստ կարեւոր հարցեր։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Երգահանդէս Վիէնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երկսեռ երգչախումբի կողմէ

Ղեկավարութեամբ Գ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ կաթոլիք սրահին մէջ։

Յայտագիր.— Կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Դ. Ղազարեան, Ա. Պարթեւեան եւ Գ. Պետրոսեան։

Դաշտահանդէս Շավիլի մէջ

Հ. Յ. Դ. Արդարութեան խումբի կողմէ, Յուլիս 24ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 31 յուլիս Կիրակի օր, St. Cloudի անտառին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Սէն Թ'էթիէնի նորակազմ մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը Հարմոնի մէջ։

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ Վ. ՄԵՏՐԱԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՕՐ. ՀԷՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ (Կրօնօպլէն)

եւ Գ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱՐԷԿԵԱՆ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, ծայկական պար փոքրիկներու կողմէ եւ կենդանի պատկեր։

Մուտքը ազատ է

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԹՈՒՐՆՈՒԱ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած դերձակ եղբայրք փափազեաններու կողմէ

17 Յուլիս կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Շահող խումբը պիտի ստանայ խիստ արժէքաւոր բաժակ մը (Coupe internationale)։

Երջաններէն մասնակցիլ փափաքող բոլոր հայ խումբերը մանրամասնութեանց համար պէտք է դիմեն փափազեան եղբայրք դերձակատուն՝ 3 rue Juiverie, Vienne (Isère).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արամենակ Թաշճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արզաթ Խաչատուրեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն, Հ. Յ. Դ. Ռընասի Գէորգ Չաւուշ խումբին եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն ԶԱՐԶԱՆԴ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ զաւակցէն մահուան առթիւ։

Ռընաս

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԲՈԹ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բոլը պատասխանեց սուր յարձակումներով պապի ու նրա արբանեակների հասցէին, մասնաւորապէս Մոնտանէլլիի, ակնարկելով որ անշուշտ նրա համաձայնութեամբ էին գրւում այդ նախորդները։ Դրան անանուն պաշտպանը նորից պատասխանեց մի պայթուցիկ բոցով Մոնտանէլլիի Ֆլօրենցա լինելու բոլոր ժամանակը երկու գրագէտների մէջ բռնկած վէճը գրաւում էր ընդհանուրի ուշադրութիւնը, նոյն իսկ աւելի քան հէնց ինքը հշանաւոր քարոզիչը։

Ազատական կուսակցութեան մի քանի անդամները համարձակութիւն առին վերջապէս ու մատնանիշ արին Բոթի աւելորդ թշնամութիւնը Մոնտանէլլիի նկատմամբ, բայց այդ բացատրութիւնները ոչ մի ցանկալի հետեւանք չունեցան։

Նա սիրալիր ժպտում էր ու պատասխանում թեթեւակի կակազելով.

— Ձ—ձիշդն ասած, պարոններ, դուք այնքան էլ բարեխիղճ չէք։ Տիկին Բոլլայի հետ պայմանաւորուելիս, ես պահանջեցի, որ ինձ չխանգարէք մ—մի քիչ զուարճանալու։ Այդպէս էր մեր պայմանը։

Հոկտեմբերի վերջը Մոնտանէլլի վերադարձաւ Ռոմանիա իր թեմը, ու մեկնելիս մի հրաժեշտի քարոզ տուաւ Ֆլօրենցայում։ Այդ քարոզի մէջ խօսեց նախ ծագած մրցակցութեան մասին, ու մեղմիւ մեղադրելով երկու գրագէտների խստութիւնը, խնդրում էր իր անյայտ պաշտպանին ներողամտութեան օրինակ տալ ու ընդհատել այդ անօգուտ ու տգեղ բանակռիւը։ Յաջորդ օրը տեղի կղերական թերթում մի յայտարարութիւն երեւաց, թէ սրբազան Մոնտանէլլիի հրապարակով յայտնած ցանկութեան համեմատ «Անկեղծութեան որդին» դադրեցնում է վէճը։

Այսպիսով վերջին խօսքը մնաց Բոթին։ Նա բաց թողեց մի թերթիկ, ուր յայտնում էր, թէ ինքն իրեն բոլորովին զինաթափ է զգում ու ընկճուած Մոնտանէլլիի քրիստոնէական հեզութեան առաջ, թէ ինքը պատրաստ է հաշտութեան արցունքներ թափելու ու գրկելու առաջին հանդիպած սանֆեդիստին։ «Ես նոյն իսկ համաձայն եմ, — ասում էր նա վերջում, — գրկելու իմ անյայտ հակառակորդիս։ Եւ եթէ ընթերցողները գիտենային, այնպէս ինչպէս ես ու սրբազանը, թէ ինչ են պարունակում իմ խօսքերը եւ թէ ինչու իմ հակառակորդս իր անունը չի տալիս, այն ժամանակ նրանք էլ կը հաւատային իմ զղջումիս անկեղծութեանը»։

Նոյեմբերի երկրորդ կէսին նա յայտնեց կոմիտէին թէ գնալու է ծովի ափը մի երկու շաբաթ հանգստանալու։ Ասում էր թէ Լիվորնօ է գնալու, բայց բժիշկ Ռիքարդօն, որ քիչ յետոյ այնտեղ էր եկած եւ ցանկացել էր նրան այցելել, ի զուր որոնել էր ամբողջ քաղաքում։ Դեկտեմբերի հինգին մի խոշոր քաղաքական շարժում սկսուեց պապական նահանգում ու ապենինեան շղթայի ամբողջ երկայնքովը։ Այն ժամանակ բոլորն էլ իսկոյն հասկացան Բոթի յանկարծական ձմեռնանոցի պատճառը, որ ձմեռուան կէսին իր համար արձակուրդ էր առնել։ Նա վերադարձաւ Ֆլօրենցա, երբ ապստամբութիւնը հանգաւ, եւ փողոցում հանդիպելով Ռիքարդօին՝ ասաց նրան ներքին սիրալիրութեամբ։

— Առաջին, որ որոնել էք ինձ Լիվորնոյում, մինչդեռ ես ապրում էի Պիզայում։ Ի՛նչ սիրուն հին քաղաք է. Մի ինչ որ բան ունի, որ Արկատիան է յիշեցնում։

Ծննդեան տօները եկաւ մի անդամ գրական կոմիտէի յերեկոյ նիստին բժիշկ Ռիքարդօի տանը։ Նիստը բազմամարդ էր, եւ երբ նա ներս մտաւ մի քիչ ուշ, ժպտալին ներողութիւն խնդրելով իր անճշտապահութեան համար, սենեակում ոչ մի բաց աթոռ չկար արդէն։ Ռիքարդօ ուզէր եկաւ միւս սենեակից մի բազկաթոռ բերելու, բայց Բոթը առաջը կտրեց.

— Անհանգիստ մի լինիք, ես կը տեղաւորուեմ։

Մօտեցաւ պատուհանին, որի մօտ գրել էր Ջեմման իր աթոռը, ու անփոյթ յենեց գլուխը լուսամուտի շրջանակին։ Կիսափակ աչքերով նայում էր նա տիկնոջ, մի նուրբ սֆինքսեան ժպիտ շրթունքին, որ յիշեցնում էր Լէօնարդօ դա—Վինչիի նկարներից մի պատանու նայուածքը։ Եւ նոյն վայրկեանին այն բնազդական անվստահութիւնը, որ Ջեմման միշտ զգում էր դէպ ի նա, փոխուեց յանկարծ մի անհասկանալի սարսափի։

Խորհրդակցութեան նիւթը մի բրոշիւր էր, ուր բացատրելու էին կոմիտէի հայեացքը երկրին սպառնացող սովի մասին եւ այն միջոցների, որ պէտք է ձեռք առնէր։ Դժուար էր մի եզրակացութեան յանգիլը, քանի որ կոմիտէի կարծիքները այդ առթիւ շատ էր բաժան։ Աւելի արմատական կուսակցութիւնը, որոնց թւում եւ Ջեմման, Մարտինին ու Ռիքարդօն, կողմնակից էին բաւէն մի կոչ անելու կառավարութեանն ու հասարակութեանը, որ իսկոյն եւ եթէ միջոցներ ձեռք առնեն գիւղական բնակչութեանը օգնելու համար։ Աւելի չափաւոր մէկ մասը, որոնց թւում ի հարկէ եւ Գրասսինին, վախենում էին, որ չափազանց խիստ լեզուն աւելի կը գրգռէ մինիստրութիւնը, փոխանակ համոզելու։

— Ի հարկէ, պարոններ, լաւ է միջակեան օգնութիւնը, — ասաց նա իր հանգիստ ու կարեկից հայեացքը ձգած գրգռուած արմատականներին։ — Մեր մեծամասնութիւնը գիտական գեղեցիկ բաներ է ցանկանում, որ ոսկայն հազիւ թէ ստանանք։ Եթէ մենք սկսենք այդ թօնով խօսելու, թէ պէս առաջարկում էք, կառավարութիւնը ոչ մի միջոցի էլ չի դիմի, մինչեւ որ իսկական սովի վրայ հասնի։ Եթէ դուք կարողանաք մինիստրութիւնը համոզէք որ տեղեկութիւնը հաւաքէ հունձքի դրութեան մասին զանազան կողմերում, դա արդէն լինէր մի քայլ դէպ ի առաջ։

Գալլի, որ կանգնած էր վառարանի անկիւնում, յառաջեց առարկելու ախոյեանին.

— Մի քայլ առաջ։ Բայց սովը մեր չի սպասի որ այդ տեսակ քայլերով մենք առաջ շարժուենք։ Ամբողջ ժողովուրդը կը կոտորուի մինչեւ մենք օգնութիւն հասցնելու կը լինենք։

— Հետաքրքիր էր իմանալ ... սկսեց Սակկոնի, բայց մի քանի ձայներ ընդհատեցին նրան։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒԼԻՍ 1932

8 JUILLET 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1926

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՋ ՄԸ ԱՅՍ ԱՆԵԼ ՎԻՃԱԿԻՆ

Այսօրուան «Յառաջ»ի Գ. էջին մէջ կը կարդանք Փարիզի Ազգատախնամի զեկոյցը, որ լուծուած կը յայտարարէ «Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան» Յանձնաժողովը:

Նման ձեռնարկներու քայքայման ազդանշանն է որ կը տրուի ինչպէս միշտ՝ գաւառէն կեդրոնէն:

Այս կազմակերպութիւնը՝ անշուշտ, իր գործունէութեամբ ու առաջադրութիւններով լրիւ չէր համապատասխաներ մեր ըմբռնումներուն:

Այս տարուան սկիզբները, երկար ու ամուլ խորհրդակցութիւններէ, կարգ մը ազգային տարրերու կողմէ՝ սայթաքեցման անխուսափելի խաղերէն յետոյ, երբ կարելի եղաւ ոտքի հանել ձեռնարկը, մենք անվարան համակրանքով ողջունեցինք զայն:

Մեզ համար, Ե. Ա. Օգնութիւնը՝ առաջին քայլն էր, որ բխած հայկական անկայուն կեանքի պարտադրութենէն իսկ, կ'արժէր ամբողջն կազմակերպել ու տեւականացնել, իբրեւ հուսկ ապաստանը այն թշուառ հայորդիներուն, որոնք վերջին պահուն միայն՝ կը յօժարին ձեռք երկարել:

Մեր թելադրութիւններն ու դիտողութիւններն այդ մասին, թերեւս արտայայտուած քիչ մը խստութեամբ, կը բխէին ձեռնարկին հանդէպ անկեղծ բարեկամութենէ: Կ'ուզէինք որ գործը ամբանար, ընդլայնէր իր սահմանները, պաշտօնական եւ անհրաժեշտ մասը կազմէր Ֆրանսայի գաղթահայ հաւաքականութեան եւ ընդգրկէր այս ամբողջ շրջանին օգնութեան պէտքերու յանձնաժումը:

Հաւաքեր ու բաշխեր է 42,531 ֆրանք: Կաթիլ մը ջուր պէտքերու անապատին մէջ: Բայց թերեւս այն կաթիլը որ կենդանութեան պահ մը եւս կը շնորհէր ծարաւահիւծ օրհասականին:

Եւ մինչ գաւառական անկիւններէ ալ կուգան նման ձեռնարկներու կազմալուծման լուրեր, օգնութեան կանչերը կը շատնան ու կը սաստկանան:

Ու բնական էր: Անգործութիւնը ամէն վերջն է որ ամէնէն աւելի ուժգնօրէն պիտի հարուածէ հայ աշխատաւոր զանգուածները: Ամէն վերջն է որ ամէնէն աւելի անոնք պիտի ենթարկուին տոկունի ամիսներուն.

ամբէն կը զոհանային կրծիլով իրենց նիհար խնայողութիւնները, — արդար վաստակը տաժանակիր աշխատանքի

Ու քանի՜ երկարի տնտեսական տագնապը, այնքա՛ն աւելի պիտի հիւծէ Ֆրանսայի հայութեան մեծագոյն մասը: Բազկացած առաւելապէս աշխատաւոր տարրերէ, շատերը ո՛չ միայն կը գալարուին անլոյս ու յամառ տագնապի մը գլաններուն տակ, այլ եւ կը մնան ենթակայ իրաւական անորոշ կացութեան մը հետեւանքներուն:

Անգործութիւնը կառավարութեան աչքը բացաւ նաեւ ինքնութեան «անկանոն» թուղթերու վրայ: Ու թէեւ, Աշխատանքի նախարարին յայտարարութիւնները՝ քաղաքական ապաստաններու մասին, կրնան հայ իրաւասու շրջանակներու խիղճը յանձնել զուր ինքնախաբէութեան մը մխիթարանքներուն, բայց ոչ մէկ կերպով կրնան ապահովել անոր ու անկեղծ ենթակաները՝ մանաւանդ գաւառական անկիւններու մէջ: Գաղտնիք չէ թէ սատար փաղանգ մը կը կազմեն այն հայրենակիցները՝ որոնց ինքնութիւնը կրնայ կասկածելի թուիլ կառավարական ազատարկութեանց: Գաղտնիք չէ նաեւ թէ, յանուն այս գաղթականութեան գործող հայ հաստատութիւններէն ո՛չ մէկը ցարդ՝ հետաքրքրուած է պատրաստելու վիճակագրութիւն մը — հոգ չէ թէ թերի, նկատի առնելով միջոցներու պակասն ու դժուարութիւնները—: Ու զայն դասաւորելով՝ ներկայացնելու ուր որ պէտք է, հաւաքական դարման մը փնտռելու համար կացութեան:

Աւելորդ է փաստելու հլլել թէ ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորումը՝ շատերը պիտի փրկէր անգործութեան ու անօթութեան տառապանքէն, մանաւանդ գաւառի մէջ: Շատերուն համար, մէկը կապուած է միւսին: Շատերուն համար՝ մէկ հարցին լուծումը կը նշանակէ լուծումը տագնապին, անգործութեան նպաստի առացումով, կամ աշխատանքի ապահովումով:

Ու մեզ հետ, նաեւ շատ ուրիշներ ալ չեն գիտեր թէ ի՞նչ կը խորհին ու մանաւանդ կը բանին հայ իրաւասու եւ պատասխանատու շրջանակներ:

Ահա ուրեմն, երկու հարցեր, անգործութիւն եւ ինքնութեան թուղթեր, մէկը՝ օգնութեան, միւսը՝ կանոնաւորման պահանջներով: Հարցե՛ր որոնք պիտի բաւէին մօռցնելու «շրջանակային» եսասիրութիւնները եւ գործակցութեան մղելու իրաւասու մարմինները, եթէ անոնց չպակսէր բան մը ընելու կամքը, յօժարութիւնն ու կորովը:

Ու բան մը ընել կարելի պիտի ըլլար անշուշտ, եթէ իրաւասու իւրաքանչիւր շրջանակ կամ միութիւն, ինքն իսկ գիտնար թէ ի՞նչ կրնայ ընել իր միջոցներով, մէկը՝ անգործներու օժանդակութեան, միւսը՝ ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման մէջ:

Որովհետեւ տարիներու աղմկալից գործունէութենէ մը յետոյ, երբ դեռ ծայրն ենք ծրարոց, անտէր ու անճար ժողովուրդին հետ՝ պէտքը կը զգանք հարց տալու, Գաղթականաց զոյգ դիւաններուն, Բարեգործականին, Ազգ. եւ Հայրենակցական ու այլ միութիւններուն, եւն.

— Իւրաքանչիւրդ ի՞նչ կրնաք ընել:

Պատասխանը դիւրաւ պիտի կրնային տալ իրարու եւ հանրութեան, եթէ, թերեւս, ո՛վ գիտէ, չողուն չպարի տակ խնամքով պարտկուած անկարութիւնը լոյսին հանելու վախը չկասեցնէր շատերը:

Բայց, այս վիճակը՝ իր հլքը կը պահանջէ:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՌ ՄԸ ԺԸՆԵՒԷՆ ԴՈՒՐՍ

Սա քովի սիւնակին մէջ՝ անշուշտ կը կարդաք Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ Թուրքիոյ մուտքին առթիւ արտասանուած ճառերը: Ու եթէ կրնաք, ջանացէք խնդալ:

Որովհետեւ խնդուքը՝ միշտ ուրախութիւն, անփութութիւն եւ երջանկութիւն չէ որ կը յայտնէ: Այլ երբեմն ալ զայրոյթ ու զայրոյթ:

Ժամանակին, ֆրանսացի մեծ առակախօսը Լա Ֆոնթէն՝ անասունները կը խօսեցնէր փիլիսոփայի իմաստութեամբ:

Ժընեւ հաւաքուած իմաստուններն՝ Լա Ֆոնթէնի պէտք չունին խօսելու համար, երբ իրարու հետ կը մրցին գովեստին լաւագոյնն ու ամէնէն առատը ուղղելու անոր որ՝ դեռ քանի մը տարի առաջ՝ նոյն սրահին մէջ՝ «տաւարի» կը յայտարարուէր:

Բայց ինչ ալ ըսեն, այս մարդիկը՝ որոնցմէ շատերը առաջին անգամ ըլլալով Թուրք մը տեսան Ժընեւի մէջ միայն, չեն կրնար աւելի անկեղծաբար ըլլալ քան որ եւ է Հայ, որ դժբախտաբար, այնւելքէն արեւմուտք, հիւսիսէն հարաւ, կրնայ ամէն տեղ բերան բանալ, սակայն բաց ի Ժընեւէն:

Եւ եթէ կարենար հան ալ ձայն հանել, անշուշտ պիտի ըսէր.

— Պարոննե՛ր, ձեր ուշացած շողոմաբանութիւնները կեղծ դրամի ձայն կը հանեն: Թուրքին հանդէպ ձեր բարեկամութիւնը հաշուական է ու բռնաբարական: Մենք Հայերս միայն [illegible] կը հռոդուրժենք սիրով, եղբայրական համբերութեամբ:

«Թուրքը կողոպտեց մեզ: Ինչ որ ձգեր էր մեզ, այն ալ տարին:

«Թուրքը ջարդեց մեզ: Անոնք որ ողջ էին մնացեր, այսօր դարձած՝ յանուն համերաշխութեան ու սիրեցեալ խաղաղութեան եւ յանուն Թուրքիոյ ազգային պաշտպանութեան պէտքերուն, պատրաստ են իրենց վիզը դնելու թրքական հարուածներուն տակ:

«Թուրքը հալածեց ու կը շարունակէ հալածել մեզ: Կ'օրհնենք ձեռքը որ մեզ կը զարնէ:

«Թուրքը խլեց մեր հողերը: Յանուն բարեկամութեան ու բարգաւաճման, քաղաքային հետաքրքրութենէ անկից:

«Դո՛ւք պարոննե՛ր. ենթարկուեցէք մեր վիճակին նո՛ր եւ յետոյ նառեցէք Թուրքի հանդէպ ձեր բարեկամութենէն:»

«Եւ եթէ հաւաքուեր էք այստեղ Լա Ֆոնթէնի հետեւողութեամբ՝ միջկենդանական խաղաղութիւն հաստատելու, բայց տուէք որ մենք ալ ներկայանանք իբր զառն Աստուծոյ:»

Այսպէս պիտի խօսէր Հայը՝ Թէքէեան «Էֆէնտի»ի բերնով:

ԽԱՐՏՈՅ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Գոյական թերթերը հետեւեալ լուրը կը հրատարակեն՝ տրուած Փարիզէն —

Արժանահաւատ աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է արգիլել կարգ մը շահախնդիրներու գաղտնի եւ յայտնի դաւերով Թուրքիոյ դէմ կատարած շարժումները: Այս հարցէն ըլլալով, Մէհմէտ Ալիի Փարիզի մէջ հրատարակած «Լա Ռէփիւպլիք Անչէնէ» թերթը փակելէ զատ, շատ ստորին նպատակներով հրատարակուող եւ Նէճաթի Րիֆաթ ստորագրութեան ներքեւ կարգ մը միջնորդ Հրեաներու խմբագրած «Լա Թիւրքի Լիպրը» անուն թերթն ալ փակելու հրաման տուած է: Այս օրերս թէ ֆրանսական պաշտօնական եւ թէ ելմտական ու տնտեսական շրջանակներու մէջ, ի նպաստ Թուրքիոյ բարեկամական ընթացք մը զգալի կ'ըլլայ: Հայօնները, Րընէ Վալանտերը եւ 150ոնցները հասկցած են որ այլ եւս Ֆրանսայի մէջ ալ չպիտի կրնան մընալ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան մուտքը

Թէմապական կառավարութեան

ԺԸՆԵՒ, 6 Յուլիս.— Ազգերու Դաշնակցութիւնը այս առտու մասնաւոր նիստ մը յատկացուց՝ այս միջազգային կազմակերպութեան մէջ մտնելու համար. Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին

Այս նիստին մէկ մասին ներկայ եղաւ Գ. Քելլոկ՝ չրջապատուած զինաթափութեան ժողովի ամերիկեան պատգամաւորներէն: Ժողովին նախագահը Գ. Հիմանս դայն ողջունեց իբրեւ Արիսթիտ Պրիանի հետ հեղինակը Փարիզի դաշնագրին, որ Ազգերու Դաշնակցութեան դաշինքին հետ, կը կազմէ խաղաղութեան դաշինքը:

Տասնեւվեց պետութեանց ներկայացուցիչներ խօսք առին պաշտպանելու համար՝ ի նպաստ Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին՝ Սպանիոյ եւ Յունաստանի պատուիրակութեանց կողմէ, անցեալ շաբթու ներկայացուած բանաձեւը: Այդ պետութիւններն են Աւստրալիա, Պարսկաստան, Իտալիա, Գերմանիա, Փորթուգալ, Անգլիա, Հունգարիա, Ֆրանսա, Ճափոն, Պուլկարիա, Լեհաստան, Հնդկաստան, Իրլանտա, Աւստրիա, Գանատա եւ Քոլոմպիա:

Բոլոր ճառախօսները ուրախութիւն յայտնեցին եւ շնորհաւորեցին Թուրքիան՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ իր մուտքին առթիւ:

Աւստրալիոյ պատուիրակը որ կապուած է Կէլլիպօլուի մէջ, ոգեկոչեց թրքական բանակին հերոսութիւնը եւ ուրախութիւն յայտնեց որ Մուսթաֆա Քէմալի հանրապետութիւնը, այսօր, միջազգային գործակցութեան քաղաքականութիւն մը կը կիրարկէ:

Իտալիոյ ներկայացուցիչը չեշտեց Իտալացիներու մասնաւոր ուրախութիւնը՝ նկատի առնելով Թուրք հանրապետութեան հետ՝ իրենց մտերմական յարաբերութիւնները

Գերմանիոյ ներկայացուցիչը՝ յանձին Թուրքիոյ ողջունեց «հաւատարիմ, հին բարեկամ մը»: Փորթուգալի պատուիրակը իր երկրին համակրութիւնը եւ անոր բարեկամական շնորհաւորութիւնները յայտնեց:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը Թուրքիոյ այս անդամակցութեան մէջ նշմարեց Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ նոր յառաջդիմութիւնը՝ դէպ ի տիեզերականացում եւ գովեց հիւսեց թրքական քաղաքականութեան՝ որ չէ սահմանափակուած [illegible]

Թուրքիոյ անդամակցութեան մէջ նշմարեց նոր յառաջդիմութիւն մը՝ դէպ ի տիեզերականացում: — Այս ժողովին մէջ արտասանուած բառերն, ըսաւ, նշանն են այն բանին որ կը մօռցուի, նպաստելու համար խաղաղութեան կազմակերպման: Եւրոպայի մէջ աւելցուց՝ Թուրքիոյ ամէնէն հին բարեկամութիւնն եղաւ Ֆրանսայինը՝ որուն մեծ թագաւորը գայթակղութեան տեղի կուտար, ըսելով թէ ինքը հաւատացեալներու հրամանատարն էր:

Ուրախութիւն յայտնեց նաեւ Լեհաստանի ներկայացուցիչը: Իսկ Քոլոմպիոյ պատուիրակը՝ ողջունեց Թուրքիան, որ մարդկութեան ամէնէն մեծ պատմութիւններէն մէկն ունի: «Մենք, ըսաւ, Սպանիայէն սերածներս՝ ճանչցանք մեր հաւատալիքներուն եւ մեր քաղաքակրթութեան այս թշնամին քաջութիւնն ու ազդամտութիւնը: Ժամանակները փոխուած են: Այսօր, հաճոյքով կ'ընդունինք մեր մէջ՝ այս նոր անդամը»:

Նախագահը Գ. Փօլ Հիմանս հաստատեց ժողովին միաձայնութիւնը: Անյապաղ հրաւէրը պիտի ուղղուի Էնկիւրիի կառավարութեան, եւ որովհետեւ կասկած չկայ թէ Թուրքիա պիտի հաւանի մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, նոր նիստ մը պիտի գումարուի յուլիս 18ին, երկուշաբթի օր, յայտարարելու համար Թուրքիոյ վերջնական մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

ՆՈՐ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

Գերմանական նոր առաջարկ մը

Լօզանի ժողովը օրհասական եռուզեռ մը կ'ապրի երկու օրէ ի վեր: Տեսակցութիւններ Անգլիոյ վարչապետին, Իտալիոյ արտաքին նախարարին, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետներուն միջեւ փոխադարձաբար:

Հինգերու դիւանը իր մշակած բանաձեւին մասին՝ Գերմաններուն հետ բանակցութեան մտնելէ առաջ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ անծպատ պայմաններու տակ: Ֆրանսացիները որ կը կարծէին թէ բանաձեւի կէտերուն շուրջ կատարեալ համաձայնութեան մէջ էին Անգլիացիներուն հետ, պահ մը այն տպաւորութիւնը կրեցին թէ սխալած են: Վէճը գլխաւորաբար դարձաւ Վերսայլի դաշնագրին 8րդ գլուխին 231րդ յօդուածին շուրջ: Ֆրանսայի ելմտական նախարարը այդ առթիւ շեշտեց թէ այդ կէտին վրայ համաձայնութիւնը գոյացած է հատուցումներու շուրջ, թէ ելմտական յանձնառութիւնները որոնք նշանակուած են դաշնագրին 8րդ մասին մէջ կը ջնջուին. բայց ո՛չ բարոյական յանձնառութիւնները:

Դիւանին ներկայացուած բանաձեւը՝ որոնց շուրջ սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացած է ֆրանսական եւ անգլիական պատուիրակութեանց միջեւ հետեւեալ կէտերը կը շօշափեն.

1) Հատուցումներու մասին ընդհանուր համաձայնութիւն մը, որ հաւանութեանը պէտք է արժանանայ Լօզանի աշխատանքներուն մասնակցող պետութեանց:

2) Քաղաքական խաղաղութեան յայտարարութիւն մը:

3) Անգլօ-ֆրանսական համաձայնութիւն մը Անգլիոյ հանդէպ պարտքերու մասին:

4) Անգլօ-իտալական համաձայնութիւն մը Անգլիոյ հանդէպ Իտալիոյ պատերազմական պարտքերուն մասին:

5) Յունիս 17ի վճարումներու յետաձգումը երկարող վաւերագիր մը:

6) Համաշխարհային անտեսական խորհրդաժողովին վերաբերեալ յայտարարութիւն մը:

Դիւանին ժողովէն յետոյ, Անգլիոյ վարչապետը յայտնեց ֆրանսական պատուիրակութեան թէ գերմանական պատուիրակութիւնը նոր առաջարկով ներկայացուցեր է եւ տրամադիր է վճարելու 3 միլիառ ոսկի մարք եւ ամէն ջանք թափեց, որպէս զի ֆրանսական եւ գերմանական պատուիրակութեանց միջեւ համաձայնութիւն մը գոյանայ:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀՈՒՎԸՐԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Զինաթափութեան ժողովի դիւանը նիստ գումարեց Ժընեւի մէջ եւ այդ նիստը քաղաքական կարեւորութիւն մը ստացաւ:

Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճօն Սայմընի առաջարկով, որուն հաւանութիւն յայտնեցին Ֆրանսայի պատուիրակը պատերազմական նախարար Փօլ Պօնքուռ եւ ամերիկեան պատուիրակը Կիպսըն, դիւանը որոշեց ընդհանուր յանձնախումբին 2-3 նիստերը յատկացնել՝ լսելու համար այն պատուիրակութիւնները՝ որոնք տակաւին իրենց դիրքը չեն յայտնած հանդէպ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրին.

Այդ նիստերէն յետոյ է որ ընդհանուր յանձնախումբը իր աչքին առջեւ պիտի ունենայ բանաձեւի նախագիծ մը որ պիտի ներկայացնէ այն կէտերը՝ որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է: Կ'ենթադրուի թէ այդ կէտերը հետեւեալներն են.

1) Այն կէտերը որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի պատուիրակութեանց միջեւ:

2) Այն կէտերը՝ որոնց շուրջ համաձայնութեան եկած են երկրորդական պետութիւնները:

Գլխաւորաբար ուրեմն, քիմիական պատերազմը, օդանաւային ռմբակոծումը, զինաթափութեան մնայուն յանձնախումբը, պատերազմական ելեւմուտքի կրճատման խնդրութիւնը [illegible]

Դալով նախագահ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրին, սկզբունքի փնտռաբանութիւն մը չէ որ տեղի պիտի ունենայ, երբ պատուիրակութիւնները հրաւիրուին իրենց տեսակէտները յայտնելու: Այս վիճաբանութիւնը տեղի պիտի ունենայ յետագային, երբ պետութիւնները քննած ըլլան ծրագիրը եւ մասնագէտները յանձնախումբերը վերջացուցած ըլլան անոր մասնագիտական ուսումնասիրութիւնը:

Զինաթափութեան դիւանի նիստին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն յայտնեց թէ Անգլիա ի վիճակի է աւելի յանդուգն ծրագիր առաջարկելու զինաթափութեան ժողովին: Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը պատասխանեց թէ ուրիշ պատուիրակութիւններ ալ կրնան նոյն բաղձանքը ունենալ, սակայն դժբախտութիւնը հոն է որ բոլոր յանդուգն առաջարկները նոյն վերջնական նպատակը չեն հետապնդեր եւ հետեւաբար, աւելի լաւ է կանգ առնել միջակ այլ ընդհանուր չափի մը վրայ:

Իսկ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը հեգնանքով դիտել տուաւ թէ տակաւին ոչ եւ է կէտի շուրջ ոչ եւ է ընդհանուր համաձայնութիւն չէ գոյացած:

Բանակներու թիւի հարցը չերեւիր այն կէտերուն մէջ, որոնց շուրջ իբր թէ սկզբունքով՝ համաձայնութիւն է գոյացած: Ճշմարտութիւնն այն է որ այս հարցը վէճերու եւ անհամաձայնութեանց դուռ բացած է եւ այդ վէճերը՝ ընդհանուր յանձնախումբին մէջ կրնան լուծուիլ՝ երկար վիճաբանութիւններէն յետոյ:

Այս հարցին մէջ՝ տարակարծութիւնը գլխաւորաբար կը կայանայ անոր մէջ որ, բազմաթիւ պետութիւններ — որոնց կարգին նաեւ Ֆրանսա, կը պնդեն թէ բանակ բսելով պէտք է հասկնալ ոչ միայն իրական բանակը, այլ եւ մարտականօրէն կազմակերպուած միութիւնները. մինչ ուրիշ պետութիւններ — ինչպէս Իտալիա, Գերմանիա եւ Ռուսիա, կը հակառակին այս տեսակէտին:

ԹՐՔԱԿԱՆ թերթերը կը գրեն թէ ֆրանսական ելմտական մեծ խմբակ մը, կէսը ֆրանսական եւ միւս կէսը թրքական դրամատուններու կողմէ ապահովուելու պայմանով, Թուրքիոյ մէջ մեծ դրամատուն մը հաստատելու փափաք յայտնած է:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

«Հայրենիք» օրաթերթը գեղեցիկ մտածում ունեցած է անգլիերէնով հարցարան մը կազմելու եւ ղրկելու Ամերիկահայ նորահաս սերունդին:

Հարցումը կ'ուղղուի ամերիկեան կրթութիւն ստացած երիտասարդութեան գիտնալու համար թէ՝ իրենց առօրեայ կեանքին մէջ կը գիտակցի՞ն որ իրենք հայ են եւ ի՞նչպէս կ'արտայայտուի այդ գիտակցութիւնը, թէ՝ առնուազն ո՞ր եւ է պարտականութիւն կը զգա՞ն դէպ ի Ամերիկահայութիւնը կամ դէպ ի ամբողջ հայ ժողովուրդը, թէ՝ անոնք հայերէն կը կարդա՞ն կամ անգլիերէն լեզուով՝ Հայոց մասին գրուած գիրքերը կը կարդա՞ն. թէ՝ կը փափաքի՞ն ունենալ անգլիերէն լեզուով շաբաթաթերթ մը կամ ամսագիր մը երիտասարդութեան համար. թէ՝ ի՞նչ է իրենց վերաբերմունքը դէպ ի հին սերունդը, եւն., եւն.:

Այս հարցարանին պատասխանները սկսած են գալ, հարցարանի հրատարակութենէն քանի մը օր յետոյ: Հայրենիքը սկսած է հրատարակել անգլիերէնով գրուած պատասխանները, համառօտ թարգմանութիւնը կցելով անոնց:

Ուրախալի է երիտասարդութեան այս հետաքրքրութիւնը: Անոնց արտայայտած մտքերը խիստ շահեկան են: Այս պատասխանները, գոնէ նուազագոյն չափով պիտի կրնան պարզել մտայնութիւնը նորահաս սերունդին եւ գործակցութեան գետին մը ստեղծել, ուր հին ու նոր սերունդը եթէ ոչ զուգահեռ քալելու հնարաւորութիւն պիտի ունենան, գոնէ իրար պիտի ճանչնան եւ գիտակցութիւն պիտի ունենան ապագայ քայլերու մասին:

Անջրպետը հին եւ նոր սերունդին մէջ շատ մեծ է, ինչ որ կը վերաբերի Ամերիկահայութեան: Մեր միւս գաղութները, — Պարսկաստան, Սուրիա եւ Եգիպտոս ունին, որոշ չափով հայեցի դաստիարակութիւն եւ նոր սերունդը հին սերունդի ժառանգորդը կը հանդիսանայ: Տարբերութիւնը տարիքի եւ նոր ըմբռնումներու մէջ կը կայանայ: Յունաստան, Ռումա- [illegible] կան կրթութեամբ, հայերէն լեզուի գործածութեամբ տակաւին հեռացած չէ հին սերունդէն

Մինչդեռ Ամերիկահայութեան պարագան բոլորովին տարբեր է: Ամերիկահայը անկէ 20—25 տարի առաջ տուաւ այն միջին սերունդը որ հայկական կէս կրթութիւն մը ունէր, եւ իր բարձրագոյն կրթութիւնը ստացաւ Ամերիկայի մէջ: Այդ սերունդը կապուած մնաց հայ շրջապատին: Ամերիկահայ այս մասնաւորուած սերունդը կը համապատասխանէ այն նորահաս սերունդին, որ այժմ կը հասուննայ Ֆրանսայի մէջ, որ բաւական հայերէն գիտէ եւ իր ամբողջական կրթութիւնը կը ստանայ Ֆրանսական բարձրագոյն դպրոցներուն մէջ: Այս սերունդի մասին ուրիշ անգամ մը կ'անդրադառնամ: Այժմ նկատի առնենք Ամերիկահայ մեծ գաղութի այն բազմահազար պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը, որ իր կրթութեան բերումով կտրուած է հայ իրականութենէն: Խնդրոյ առարկան այս սերունդն է:

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՞նչպէս կազմուեցաւ այդ սերունդը եւ ինչո՞ւ համար անջրպետը հին եւ նոր սերունդին միջեւ այդքան ակնբախ է Ամերիկայի մէջ:

Այս վերջին 25 տարուան ընթացքին հասած նոր սերունդը Ամերիկահայութեան ստուար մէկ մասը կը կազմէ: Եթէ հաշուենք Ամերիկայի Հայերուն թիւը 130,000, վստահօրէն կրնանք ըսել որ այդ թիւի 40 առ հարիւրը 1էն մինչեւ 30 տարեկանները կը կազմեն: Որով մօտ 50 հազարի կը հասնի Ամերիկայի երիտասարդ հայութիւնը: Այս թիւէն կարելի է հանել մօտ 10 հազար հոգի, որ հայկական շրջանակին հետ կապուած է կամ դուրսէն եկած է: Անդին կը մնայ 40 հազար հոգի, որ իր կրթութիւնը ստացած է, կամ կը շարունակէ ստանալ ամերիկեան հաստատութիւններուն մէջ:

Արդ, այս նոր զանգուածը առաջ եկած է այնպիսի գաղութէ մը, որ իր կրթութեամբ շատ նախնական էր, կամ գրեթէ անգրագէտ: Ընտանեկան նիստ ու կացով հայկական գաւառը կը ներկայացնէր: Իսկ իր քաղաքական արտայայտութեամբ՝ կապուած էր հայկական քաղաքական կուսակցութիւններուն: Կար խոշոր զանգուած մը, որ գրել – կարդալ չգիտէր, կուսակցութիւններու չէր պատկաներ, կ'ապրէր իր նախնական բարքովը եւ շատ անգամ՝ Թրքախօս էր: Երիտասարդ սերունդը կապուելով ամերիկեան դպրոցներուն եւ երիտասարդական միութիւններուն, թէ իր կրթութեամբ եւ թէ իր նոր բարք ու վարքով, ամբողջովին կը կտրուէր իր ընտանեկան միջավայրէն: Հայկական դպրոցներու չգոյութեան պատճառով հայերէնը կ'անգիտանար, որով չէր կարող հետեւիլ հայերէն թերթերուն: Միւս կողմէ, հայ քաղաքական կուսակցութիւնները հիմնուելով հին սերունդին վրայ, որպէս ազատագրութեան ձգտող տարրի, նոր եւ թափանցող միջոցներ ձեռք չէին առներ իրենց կապելու նոր սերունդը: Ընդհանուր կարծիք էր թէ՝ նոր սերունդը, որ անգլիերէն կը խօսի միայն, եւ ամերիկեան շրջանակներուն կապուած է,

Ահա այս պայմաններուն մէջ [illegible] հասուննար ամերիկահայ նոր սերունդը, կ'ընտելանար իր միջավայրին, կ'ունենար իր ուրոյն կեանքը, եւ կապերը կը բարակնային հայ հին գաղութին հետ: Փաստօրէն հոն, այժմ, ամերիկեան կրթութեամբ եւ հոգեբանութեամբ անգլիախօս գաղութ մը հասակ կը նետէ:

Ճիշդ է, կամաւորական շարժման եւ Հ. Հանրապետութեան կազմութեան օրերուն, հոգեբանական բեկումներ տեղի ունեցան, բայց սերունդէ սերունդ կապ հաստատելու եւ իրարու յաջորդող ժառանգորդներ ստեղծելու համար՝ սիստեմաթիկ աշխատանք պէտք էր, ինչ որ պակսեցաւ մինչեւ այսօր:

Հիմա, «Հայրենիք»ի նախաձեռնութիւնը, թէեւ ուշացած, կուգայ ձեռնամուխ ըլլալու մեծ գործի մը, կապելու նոր եւ հին սերունդները իրարու, անոնց հոգեկան ժառանգութիւնը փոխանցելու եւ յաջորդ սերունդներուն համար գծելու ապագայ ուղեգիծ մը: Հարցարանի ոգին այս բանին կը ձգտի:

Պատասխանները տակաւին պիտի շատնան եւ թերեւս յայտնութիւններ ըլլան մեզի համար: Շատերու կարծածին չափ՝ անտարբեր չէ այդ սերունդը հանդէպ հայ կեանքին: Ոմանք հայերէն գիտեն խօսիլ եւ քիչ մը գրել: Շատերը անգլիերէն լեզուով շատ բան կարդացած են հայութեան մասին. ինչ որ կարեւոր է, այս պարագային, այն է թէ՝ ամերիկահայ ղեկավար մտաւորականութիւնը պիտի կրնա՞յ անմիջապէս ըմբռնել նոր սերունդի հոգեբանութիւնը եւ գործնական ելք տալ անոր ձգտումներուն:

Մէկ-երկու պատասխաններուն մէջ կարդացի, — «Հայ ղեկավարներ, մենք հիւանդացանք անընդհատ լսելով սովեալ Հայաստանի մասին...»: Այո, սովեալ Հայաստանի մասին այլ եւս լսել չեն ուզեր: Կ'ուզեն քանի մը գրական երեւոյթներ տեսնել, կ'ուզեն կորովի նոր արտայայտութիւն մը լսել: Դրապաշտ սերունդ է, ու պէտք ունի խանդավառուելու գրական երեւոյթներով:

«Հայրենիք»ը պիտի բաւականանայ միայն այս պատասխանները արտատպելով եւ ընդհանուր հետաքրքրութիւն մը ստեղծելով, այլ պիտի դիմէ վճռական քայլի մը, հիմնելու «Հայրենիք» շաբաթաթերթը, անգլիերէն լեզուով, որ օրաթերթին եւ «Հայրենիք» ամսագրի կողքին՝ պիտի գայ մեծագոյն բացը գոցելու եւ իր շուրջը հաւաքելու ամերիկահայ երիտասարդ սերունդի մտաւորական ընտրանին:

Բաց ի շաբաթաթերթէն, «Հայրենիք»ը կրնայ նախաձեռնել անգլիերէն լեզուով շարք մը գրքոյկներու հրատարակութեան, որոնք ընթերցման նիւթ դառնան հայ պատանիներուն:

Անկէ երեք – չորս տարի առաջ «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ «Երիտասարդ սերունդի դաստիարակութիւնը» վերնագրով երկու յօդուածներ գրեցի: Այդ յօդուածներով առանձնապէս քննութեան կ'առնէի ամերիկահայ նոր սերունդի խնդիրը եւ կը թելադրէի անգլիերէն հրատարակութիւններու ձեռնարկել եւ Հայոց պատմութիւնը, գրականութիւնը, ազատագրական շարժումները գրի առնել այն մեթոտներով, ինչ մեթոտներով [illegible] որ ամերիկանացած նոր հայութիւն մըն է, ու այդ ճանապարհով պայծառ [illegible] Հայեցի դաստիարակութեան [illegible] ծր անհրաժեշտութեան պիտի բախէր, ու նոր սերունդի հսկայ զանգուածը պիտի մնար հեռու մեր բոլոր ջանքերէն: Մինչդեռ անգլիերէնով սկսուած գործը պիտի ընթանար այդ երիտասարդութեան սիրտն եւ ծանօթ հուներով, որ հետզհետէ պիտի թեքէր դէպ ի հայկական ընդհանուր մտահոգութիւնները:

«Հայրենիք»ի նախաձեռնութիւնը [illegible] յետոյ, պէտք է անցնի գործի: Որովհետեւ ես վստահ եմ թէ, եթէ այսօր «Հայրենիք» օրաթերթը 5000 բաժանորդ ունի հին սերունդէն, «Շաբաթաթերթ Հայրենիք»ը (անգլիերէն), յանցած հինգ տարի. 5000էն աւելի բաժանորդ պիտի ունենայ նոր սերունդէն:

Այս կապակցութեամբ, եթէ հին սերունդը հայեցի դաստիարակութեան պիտի նպաստէ, նոր սերունդը հայ ժողովուրդին պիտի կապէ եւ ապրեցնէ զայն մեր ապագային յոյսերով, նոր սերունդն ալ իր կարգին՝ հին ու փտած կազմին պիտի բերէ իր առողջ դաստիարակութիւնը, գործնական ձգտումները, թարմ ու կորովի ոգին:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Կառավարութեան ճիգը

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեսփ. ժողովը նախորդ օր զբաղեցաւ անգործութեան հարցով: Այս առթիւ, ի պատասխան բազմաթիւ հարցապնդումներու, Աշխատանքի նախարարը Գ. Տալիմիէ, ճառի մը մէջ ամփոփեց կացութիւնը եւ պարզեց կառավարութեան կիրարկած միջոցները՝ մեղմացնելու համար անգործութեան չարաղէտ հետեւանքները: Ահա կարեւոր հատուածները՝ նախարարին ճառին:

ՆՊԱՍՏԻ 180 ՕՐԸ

— Ամէնէն կարեւոր խնդիրն է նըպաստի համար նշանակուած 180 օրուան սահմանը:

Այս ժամանակը անցնելուն, նախապէս ընդունուած եւ կիրարկուած դրութեան համաձայն, նպաստը կը ջնջուէր, եւ անգործը կը ստիպուէր դիմելու բարեգործական հաստատութեանց:

Նախորդ օրէնսդրական շրջանին յայտարարեր էի թէ նպաստի այդ հըգամակը անընդունելի է եւ ոչ – գործնական: Այսօր, դեռ կարծիքս չեմ փոխած:

Անընդունելի՝ որովհետեւ անգործը կը դառնար պատասխանատու տագնապի մը տեւողութեան համար, որուն զոհն էր միայն: Վեց ամսուան դժուարին կեանքէ մը յետոյ, կը նըւազեցնէին անոր ապրուստի միջոցները, եւ զայն կը ստիպէին որ խնդրարկու մը դառնար:

Գործնական չէր, որովհետեւ ո՛չ ոք կ'անգիտանայ թէ սովորական ժամանակի մէջ, բարեգործական հաստատութեանց ռեսուրսները սահմանափակ են. Անոնք դժուարութիւն կը կը[illegible]րելու իրենց պարտականութիւնը եւ չեն կրնար աւելի ծանր բեռան տակ մտնել:

Այս կացութիւնը նուիրագործող հրամանագիրը ետ առնուեցաւ: Աւելցնեմ թէ նպաստի 180 օրուան սահմանափակման ջնջումը չպիտի տեւէ, գիտեմ որ յաւելուածական վարկեր պահանջեմ 1932ի տարեշրջանին համար:

Աշխատանքի նախարարը յայտնեց նաեւ թէ ինչ կատարած է արհեստաւորներու եւ մանր աշխատաւորներուն համար, որոնք վարձուորներ չեն, բայց նոյնքան խոր թշուառութեան մատնուած են:

—Որովհետեւ անգործութեան հանրային նպաստի սնտուկը օժանդակութիւն չէ տրամադրած անոնց մասին. Նախատեսեցինք փոխադարձ օգնութեան սնտուկի կազմութիւնը, նման անոնց որ փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւններ ստեղծած են իրենց համայնքներուն համար:

Հսկողութիւնը դիւրին չպիտի ըլլայ: Բայց մասամբ այս անպատեհութեան առաջքը պիտի առնուի, անդամները ստիպելով որ անդամավճարով մը մասնակցին: Սակայն տագնապէն վնասուած աշխատաւորներէն ի՞նչպէս պահանջել որ սնտուկի կազմութեան անհրաժեշտ գումարը հայթայթեն.

Մտածեցինք թէ քանի որ նիւթական վարկ չէ յատկացուած, կարելի է փոխատուութիւններ ընել անոնց՝ արհեստաւորներու զարգացման յատկացուած գումարներէն:

Այս նպատակով ալ օրինագիծ մը ներկայացուած է:

ՆՊԱՍՏ ԲՈԼՈՐ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ

Ցարդ, անգործութեան նպաստէն կ'օգտուէին միայն անգործները, որոնց բնակած վայրին մէջ անգործութեան սնտուկ կար: Աշխատանքի նախարարը հրամանագրով մը հրաւիրած է նահանգապետները որ իրենց կարելին ընեն՝ որպէսզի համայնքները հաստատեն իրենց նպաստի սնտուկը:

Այն պարագային որ համայնքները մերժեն, անգործները պիտի կապուին նահանգային սնտուկին՝ որուն պիտի մասնակցին համայնքները:

Բայց զեղծումներու առաջքն առնելու համար, այս մասին պատրաստուած օրինագիծ մը կը նախատեսէ խիստ պատիժներ՝ զեղծարարներուն եւ անոնց մեղսակիցներուն:

ԿԷՍ – ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

1931 յուլիս 8ի հրամանագիր մը՝ կէս – անգործներու օժանդակութիւնը կը սահմանափակէր 18 շաբթուան: Այս պայմանաժամը ալ վերցուած է յունիս 25ի նոր հրամանագրով:

Կէս – անգործներու օժանդակութիւնը ցարդ կը կատարուէր տեղական սնտուկներով, աշխատաւորական եւ գործատիրական ընկերութիւններով. [illegible] 1 [illegible]կան սնտուկներ կան որոնք կը նպաստեն 16,067 կէս – անգործներու: Յուլիս 15ի համար տեղեկագիր ուզած եմ համայնքային [illegible]ներէն: Անմիջապէս որ ստանամ այդ տեղեկագիրը, հրամանագրի նախագիծ մը պիտի ղրկուի ելմտական նախարարին, որպէսզի յարգուին կառավարութեան յանձնառութիւնները:

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Աշխատանքի նախարարը անցնելով օտար գործաւորներու հարցին, յայտնեց թէ անխնայ մերժեր է օտար գործաւորներու խնդրանքը՝ Ֆրանսա մտնելու: Եւ արդիւնքը՝ այսօր հետեւեալն է.

— 1930 մայիսին, Ֆրանսա մտած են 16,454 օտարներ. Ֆրանսայէն մեկնած են 3433 օտարականներ: 1931 մայիսին՝ մուտք՝ 12,400, ելք՝ 4433: 1932 մայիսին՝ մուտք՝ 309, ելք՝ 7 հազար 356: Յունիսին մուտք՝ 219, ելք՝ 6282: 1931ին Ֆրանսայէն մեկնած են 168,000 օտար աշխատաւոր[illegible]ներ. իսկ այս տարուան առաջին հինգ ամիսներուն ընթացքին՝ 124,000 օտ[illegible]րականներ:

Աշխատանքի նախարարը ծանր[illegible] լով մէկտեղ նախ Ֆրանսայի աշխա[illegible] տաւորներուն գործ հայթայթելու [illegible] հրամայականութեան մասին, յայտն[illegible] թէ խօսք չի կրնար ըլլալ իրենց եր[illegible] րի բռնագաղթեններուն յանձնելու [illegible] նոնք՝ որոնց համար Ֆրանսան [illegible] պատսպարան մըն է:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Խօսելով շաբաթական 40 ժամ ա[illegible] խատանքի սկզբունքին վրայ, Աշխ[illegible] տանքի նախարարը այն կարծի[illegible] յայտնեց թէ այս հարցը պէտք է կ[illegible] զագրուի միջազգային գետնի վրա[illegible] Արդէն Աշխատանքի միջազգային [illegible] մագումարը հարցը ետ սրկած է [illegible] ուսումնասիրութեան: Աշխատանքի [illegible] խարարը ամբողջովին պիտի օժանդ[illegible] կէ այս ուսումնասիրութեան, բայ[illegible] Ֆրանսա չի կրնար կիրարկել շաբ[illegible] թական 40 ժամ աշխատանքի սկզբ[illegible] քը, երբ ան չէ ընդունուած տա[illegible] որ եւ է երկրի օրէնսդրութեան [illegible]

Նախարարը առաջարկեց խորհ[illegible] րանին վաւերացնել երկու պայմ[illegible] դրութիւններ՝ որոնք աշխատանք[illegible] սահմանափակեն ածխահանքի[illegible] ոչ – նաւատորմերուն [illegible] ներու մէջ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՓԷՅՐՈՒԹԷՆ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆՔ ԱՅՍՊ[illegible]

(Յատ. Թղթակցութիւն)

Պէյրութի մէջ ազգային հիւ[illegible] կուսակցութիւնները ըմբռնած են անոնց [illegible] դարակ մը, ուր հաղատէս կարա[illegible] իրենց իրենց ազգային վա[illegible] մակերը տուած մէկ քանի ոչ [illegible] ւստու մարդիկ, որոնք համաձայն[illegible] րենց ցանկութեան կը չափին [illegible] ձեւեն ազգային գործերը ու [illegible] քմահաճոյքին համաձայն կը [illegible] տակարարեն հանրային զումա[illegible] Հայութեան չէն գալ իրենք [illegible] րենք այս ժողովուրդին, որովհե[illegible] ժողովուրդէն չեն ընտրուած [illegible] յոււրին [illegible]խանութեան գ[illegible] մեայ:

Պատմենք ապօրինի եւ [illegible] [illegible] որդ. որպէս վարժ[illegible] նի հոգաբարձութեան գանձ[illegible] Գ. Վահան Տիրացուեան պաշտ[illegible] նպաստավաճառի խանութ էր բա[illegible] Չգոհանալով նպաստ վաճառ[illegible] բացած էր նաեւ պանդոկ մը:

Մենք գիտէինք որ Գ. Վ. Տ[illegible] ցուեան իր խանութը պարտքով [illegible] բացած: Աւելի քան վեց ամիս է [illegible] լուր կը շրջէր թէ իր պարագ[illegible] հիկրնար վճարելորով յայտնի [illegible] էր սնանկութիւնը: Գ. Տիրացու[illegible] ներկայիս կը գտնուի բանտը եւ [illegible] գաբարձութեան սնտուկը գտն[illegible] ազգ. վարժարանի երկու հարիւր [illegible] կին կը գտնուի մօտը, իբրեւ հո[illegible] բարձութեան գանձապահ:

Նմանապէս հոգաբարձութեան [illegible] ատենապետ Գ Արմենակ Չէրքէզ[illegible] շատ յաճախ իր պէտքերուն համ[illegible] կը գործածէր դպրոցին լումա[illegible]

Մ Նշան ազգ. երկսեռ վարժա[illegible] նը այս տարի ունի 1300 ոսկի բ[illegible] Այս բացը գոցելու համար, հո[illegible] բարձութիւնը ձեռնարկած է հան[illegible]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

«Իմ կարօտած սրտի համար ոչ մի ուրիշ հէքեաթ չկայ,
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկայ,
Աշխարհ անցի՛ր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկայ,
Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում»:

ԱՆՈՒԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ. — *Արարատի հին անունն է Մասիս: Պարսիկները զայն կոչած են* Քոհ – ի – Նուհ *(Նոյի լեռ), իսկ իտալացի ճանապարհորդներ՝ ԺԲ. – ԺԷ. դարուն անուանած են* Monte dell' Arca di Noe = Մոնթէ տէլլ' Արգա տի Նոյէ *(Նոյի տապանին լեռը). որովհետեւ, ըստ Ս. գրոց պատմութեան, Ջրհեղեղի միջոցին Նոյի տապանը հանգչած է այս լերան վրայ: Եւրոպական բոլոր ազգեր* Ararat *անունը կուտան անոր:*

Հայր Ալիշան կը գրէ. «Արարատ անունը առաջին անգամ յիշուած է Ս. գրոց (*) մէջ: Եւրոպացիք կոչած են թարգմանաբար Արարատ, մենք Հայերս Արարատ կամ Այրարատ, Այրարատեան աշխարհ, Երկիր Այրարատեան (ամբողջ Հայոց երկիրը եւ երբեմն բուն երկիրը կը հասկցուի), հիները՝ Երկիր Այրարատայ, լատիներէն նախ In terram Armeniorum *(Հայոց երկրին մէջ) եւ ապա յ'Երկիր Այրարատայ* (In terram Ararat)*. իսկ վերջիները Տուն Այրարատեան:»*

«Նոր բանասէրներ կ'ըսեն թէ՝ անունը կուգայ բառ բեւեռագիր արձանագրութեանց Հար – Արդա *(Աստուածային հուր կամ հրաբուխ). ըստ Զանդերէնի* Անարա – արդա *(Նիպուր գերմանացին), իսկ հին սանսկրիտ լեզուի մէջ* Արիա-Վարդա *(ըստ Ռեւլինսոնի), որ կը նշանակէ* Արեաց Երկիր*, որ աւելի կը ճիշդ կը թուի:»*

Ե. դարու հայ մատենագիրները՝ Ագաթանգեղոս, Բիւզանդ, Ղազար Փարպեցի, Կորիւն, Եղիշէ եւ Մովսէս Խորենացի թէ՝ ամբողջ Հայաստանի իմաստով առած եւ թէ Հայաստանի 15 *նահանգներէն* (Այրարատեան նահանգ) *մին նկատած են Արարատը:*

Իբր լեռ՝ Արարատ անունը գործածուելէ առաջ Հայերը սոյն լեռը կ'անուանէին Մասիս*: Թէեւ այժմ ամենաժողովրդականը եւ գործնականը Արարատ անունն է:*

Արարատ անունը, որ հայկական չէ, նախ գործածած են Ասորեստանցիներն ու Բաբելացիները եւ ապա Հրեաներուն եւ Պարսիկներուն միջոցաւ փոխանցուած է Հայերուն:

ՄԻՒՍ ԱՅԼԵՒ ԱՐԱՐԱՏ. — *Արարատ անուն փոքր լեռ մը կայ Աւստրալիա կղզին հարաւային կողմը Մելպուրնի մօտ (*). նոյնպէս համանուն փոքր քաղաք մը կայ կղզին մէջ: Իսկ Հիւսիսային Ամերիկայի Վիրճինիա, Ալապամա եւ Բենսիլվանիա նահանգներուն մէջ կայ մէկ մէկ* Արարատ *անունով փոքր քաղաք: Բայց այս բոլոր Արարատները իրենց անունը կ'առնեն Հայաստանի Արարատէն:*

ՏԵՂԸ ԵՒ ԴԻՐՔԸ. — *Արարատ լեռը կը գտնուի հիւսիսային լայնութեան 39°, 42'ի եւ արեւելեան երկայնութեան 61°, 86'ի վրայ. դիրք մը որ բոլոր աշխարհագիրներու ուշադրութիւնը գրաւած է. ինչպէս երկու գերման գիտուններ՝ Ալեքսանտր Ֆոն Հումպոլտ եւ Գառլ Ռիթթէր դիտած են որ Արարատ Հին – ցամաքին մէջ, Բարեյուսոյ Գլուխէն մինչեւ Պեհրինկայի Նեղուցը տարածուող դաշտագետիններուն ամենաերկայն գիծին կեդրոնական հանգոյցը կը ձեւացնէ, նոյնպէս Սեւ եւ Կասպից ծովերուն միջեւ հաւասար հեռաւորութեան վրայ գտնուելով եւ ըլլալով Միջագետքի մեծ դաշտագետիններուն հիւսիսային ծայրը, այս լեռը երկու հաւասար մասերու կը բաժնէ Ճիպրալթա[illegible] Պայքալ լիճը տարածուող անապա[illegible] ներուն եւ ներքին ծովերուն ցած մ[illegible] ջին երկայն գիծը:*

Արարատի հիւսիսը կը տարած[illegible] [illegible]ային (alluvion) *կազմութեամբ [illegible]* Երասխի դաշտը *(*) 800 – 900 մ[illegible] բարձրութեան վրայ, իսկ հարաւա[illegible] արեւմուտքը կը գտնուի Պայազ[illegible] լեռնադաշտը՝ ծովուն մակերեւոյթէն 1[illegible] մեթր բարձրութեամբ:*

Արարատ երկու գագաթ ունի, Մ[illegible] Մասիս *եւ* Փոքր-Մասիս*, որոնք [illegible] րարմէ 800 մեթր լայնութեամբ [illegible] 2705 մեթր խորութեամբ կիրճով [illegible] բաժնուած են: Փոքր – Մասիս կը [illegible] նուի Մեծ – Մասիսի հարաւային [illegible] րեւելքը եւ ունի կրճէ[illegible] կանո[illegible] կոնաձեւ կամ քառանկիւն բր[illegible] գագաթ մը, որուն ծայրը թեք[illegible] պէս կլորցած է. Մեծ – Մասիս [illegible] կոնաձեւ գագաթ մը՝ զոյգ ծայր[illegible] բայց բազմաթիւ անկանոնութիւն[illegible] րով, որոնք կը գտնուին խիստ շա[illegible] մասնաւորապէս անոր արեւմտեան [illegible] հարաւային կողերուն վրայ:*

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԼՈՒՆԵ[illegible]

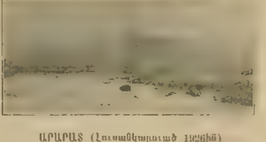

ԱՐԱՐԱՏ (Լուսանկարուած 1926ին)

(*) Արարատ անունը Ս. գրոց մէջ գործածուած է իբրեւ *երկիր* կամ *թագաւորութիւն*. «պաստուէր տուէ՛ք Արարատի, Մինիի եւ Աշքանազի *թագաւորութիւններուն*, որ անոր (Բաբելոնի) վրայ գան» (Երեմիա Գլ. ԾԱ – 27):

(*) Մելպուրնէն 75 քիլոմեթր դէպի արեւելք:

(*) Համայնքներուն Campus [illegible]xeni կոչածը:

(Շար.)

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ
ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

—)(o)(—

ԽՄԲ. — Ամէն պատասխանատուութիւն ձգելով նամակագրին, հրատարակութեան կուտանք ցնտեւեալ գրութիւնը, յուսալով որ Փարիզի Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան Մարմինը չպիտի ուշանայ լուսաբանել հանրութիւնը իր գործունէութեան շուրջ տարածուած զրոյցներուն մասին:

Փարիզի «Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան» Մարմինը ...

Այդ բոլորէն յետոյ հիմնուած գործոց փաստերու վրայ, կը սպասենք որ պատասխանատուութիւնը, հրապարակաւ կը պահանջեմ լուրջ քննութիւն մը «Եղբայրական անմիջական օգնութեան»։

Գ. Վարդանեան

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

—)(o)(—

...

Փարիզ, 3 Յուլիս

(Կնիք)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐՈՂ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, ՃԱՆԻ որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՄԱՄՈՒԼ

«Բանը խնչամն է»

—)(o)(

«Յուսաբեր» կ'ըսէ խմբագրականի մը մէջ, ճանելով Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականի խնդիրը, կը գրէ (Յունիս 24).

— «Մտածուող ազգերէ կը տեղեկանանք, ինչպէս հաղորդեցինք երկու օր առաջ, որ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան վերջնապէս հրաժարած է Բարեգործականի նախագահութենէն։

...

Մանկական խաղերը յարմար չեն գար ո՛չ իր դիրքին եւ ոչ տարիքին։

...

... ոչ միայն իր, այլ եւ Բարեգործականի՛ մեզքին չնորհիւ։»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԻԹԱԼԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

— :-:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի Մասնաճիւղը՝ որ առանց մը ի վեր անկազմակերպ վիճակ մը ունէր, վարչութեան անդամներուն մէկ մասին թաղէն հեռանալուն պատճառաւ վերստին վերակազմուած է եւ ...

... 23, Rue de Paris, Gentilly, հայկական սրճարանին վերնայարկը։

Տեղեկատու

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Պ. Կարապետ Կարպաշեան, Քէօսապցի, յաջողութեամբ աւարտեց Փարիզի ելեկտրագիտութեան դպրոցի շրջանը, եւ ստացաւ ելեկտրագէտ-մեքենագէտի վկայական, ինչպէս կը տեղեկացնէ Մեզի.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան, կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Գարնանամերձի այդ օրերուն, ...

(Շարունակելի)

Կ. ՄԵՀԵՐԵԱՆ

Ց. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Գուճուկեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԱՆԻԷՌԻ-Գուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Շռագոյն, Փաթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի եւ խիստ կարեւոր հարցեր։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏԷՍԻՆԻ Արարատ խումբի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 3ին ընկ. Մ. Ժամկոչեանի վերնատունը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազպար Քոլոեան, Այրի Տիկին Ե. Ամիրխանեան, Գ. Միսաք Ամիրխանեան, Գ. Մարտիրոս Քոլոեան (Ամերիկա), Գ. Կիրակոս Քոլոեան (Ամերիկա), Այրի Տիկ. Վ. Քոլոեան եւ զաւակունք, Գայիկ. Կարապետ եւ Օր. Շուշան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի զաւկին, քեռորդուոյն եւ հօրեղբօրորդւոյն ՏՕՆԱՊԵՏ ՔՈԼՕԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 30ին, 22 տարեկան երիտասարդ հասակին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, խոր սուգի մատնելով իր ծնողքն ու ազգականները։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԳԷՈՐԳ ՋԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլի Ռազմիկ խումբին կողմէ, 17 Յուլիս Կիրակի օր, Ford - Stains-ի անտառին մէջ։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Սէն Թ'էթիէնի նորակազմ մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը Հարմօնի մէջ։

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ Վ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՕՐ. ՀԷՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ (Կրընոպլէն) եւ Գ. ԲԱՐԿԷՆ ԱՂԱՐԷԿԵԱՆ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, նուագ, արտասանութիւն մեներգ, ծայկական պար փոքրիկներու կողմէ եւ կենդանի պատկեր։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Զ. Ռ. Միութեան Փարրըգի մասնաճիւղին անդամներէն (ով որ ազատ է) կը խնդրուի ապարան հանդիպիլ կամաւորաբար ԵՐԿՈՒՆՔ ծալելու համար, այս Կիրակի, ժամը 3էն վերջ, 11 rue Louis Blanc.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ 22 Մայիս Կիրակի օր, ուր մեծամասնութեամբ վարչութեան անդամ ընտրուեցան Գ. Գ. Խաչիկ Համբարձումեան՝ ատենապետ, Յովսէփ Իոյունեան՝ փոխ ատենապետ, Յակոբ Գէորգեան՝ քարտուղար, Վահան Ճամլեան գանձապահ, Հայկ Արգումանեան, Գարեգին Միսաքեան եւ Վարդգէս Քէլլէճեան՝ խորհրդականներ։

— Կը փնտռուի Սեվրիհիսարցի Յակոբ Ուզունեան, որ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի եւ իր եղբօր՝ Գրիգոր Ուզունեանի, c)o Garage Poste, Hmayag Aghapekian, Tauris-Perse (Via U. R. S. S.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս (Զարշատ. պայի) Նշան, մայրս՝ Ազապի, եղբայրս՝ Յարութիւն, Քոյրս Ալիս կամ Արաքսի։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Կարապետ Նշանեանի Mamultein Sanatorium, Djounié, Liban.

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

Բ Ո Ռ
(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Բարձր խօսեցէք, չենք լսում։

— Էլ ինչ կարելի է լսել, երբ փողոցում դժոխային աղմուկ են բարձրացրել, — բացագանչեց Գալլի զայրացած. — Ձեր մօտի լուսամուտը փա՞կ է, Րիքարդօ, այստեղ ոչինչ չի լսւում։ — Ջեմման ետ նայեց։

— Այո — ասաց նա, — լուսամուտը փակ է. կարծեմ փողոցով անց է կենում մի շրջիկ կրկէս կամ դրա նման մի բան.

Փողոցից լսւում էր ճիչ ու ծիծաղ ոտքերի դոփիւն եւ բոժոժների ծնկծնկոցը, այս բոլորը խառն մի սարսափելի պղնձէ գործիքի նւագին ու թմբուկի անխնայ զարկերին։

— Ի՞նչ անենք, — ասաց Րիքարդօ, — չի կարելի փողոցում լռութիւն պահանջել Մննդեան տօներին։ Ի՞նչ էիք ասում, Սակկոնի։

— Ասում էի, հետաքրքիր է՝ ինչ կարծիքի են այդ մասին Պիզայում ու Լիվորնոյում։ Գուցէ պարոն Րիվարէզը ասէ մեզ. նա հէնց այնտեղից է գալիս։

Բոռը չպատասխանեց։ Նայում էր լուսամուտից ու կարծես չէր լսում թէ ինչ են խօսում։

— Պարոն Րիվարէզ, — կանչեց Ջեմման։ Նա էր նստած ամէնից մօտիկ. եւ քանի որ Րիվարէզ շարունակում էր լռել, Ջեմմա թեքւեց դէպի նա ու դպաւ նրա ձեռքին։ Րիվարէզ գլուխը շուռ տւաւ նրան, ու Ջեմման ցնցւեց տեսնելով նրա սարսափահար դէմքը։ Կարծես մեռել լինէր։ Միայն շրթունքներն էին շարժւում մի տարօրինակ անկենդան շարժումով.

— Այո՛, — շշնջաց նա — կրկէս է.

Ջեմմայի առաջին բնազդական շարժումը եղաւ, պաշտպանել նրան միւսների հետաքրքրութիւնից։ Չգիտենալով թէ ինչպէս բանը ինչումն է, հասկանում էր սակայն, որ այդ մարդու առաջ կանգնած էր այժմ մի սարսափելի տեսիլք կամ ցնորք եւ որ այժմ ամբողջովին այդ ցնորքի ազդեցութեան տակն է։ Արագ ոտքի ելաւ ու կանգնելով նրա ու միւսների մէջտեղում, բացաւ լուսամուտը իբր թէ ցած նայելու համար։ Նրանից զատ ոչ ոք չտեսաւ Րիվարէզի դէմքը։

Փողոցից անց էր կենում շրջիկ կրկէսը իր էշ հեծած ծաղրածուներով ու գոյնզգոյն շերտաւոր զգեստներ հագած խեղկատակներովը։ Կիրակի օրւան զբօսնող բազմութիւնը ճիչ ու ծիծաղով կատակներ էր փոխանակում ու ծաղրածուների հետ թղթէ ժապաւէններ նետում իրար։ Սառշաքարով լի փոքրիկ քսակները թռչում էին դէպ ի այն սայլակը, ուր նստել էր Կոլոմբինան փետուրներով ու փայլերով զարդարւած կեղծ գանգուրները ճակատին ու չինծու ժպիտը ներկած շրթունքին։ Սայլակի ետեւից գալիս էին մի շարք խայտաբղէտ մարդիկ. փողոցային արաբներ, մուրացիկներ, գլխիկոնծի տւող ծաղրածուներ եւ իրենց ապրանքը գովող մանրավաճառներ։ Նրանք խմբւում, կոչում ու ծափահարում էին մէկին, որին Ջեմման չէր կարողանում որոշ տեսնել խիտ բազմութեան միջից։ Մի վայրկեան միայն տեսաւ պարզ, որ դա միմոս էր, մի կուզիկ ու հրէշաւոր թզուկ, խեղկատակի հագուստներով ու գլխին բոժոժազարդ մի թղթէ գտակ։ Անտարակոյս պատկանում էր շրջիկ կրկէսի խմբին ու զւարճացնում էր ամբոխը իր ծամածռութիւններով ու ծռմռումներովը։

— Ի՞նչ է պատահել. — ասաց Րիքարդօ մօտենալով պատուհանին։ — Ինչո՞վ էք այդպէս յափշտակւած։

Նա զարմացել էր, որ նրանք թողել էին նիստը այդ կարգի մի փողոցային տեսարանի համար։ Ջեմման շուռ եկաւ։

— Հետաքրքիր մտանւոր ոչինչ չկայ. — ասաց նա։ — Փողոցային կրկէս։ Բայց մի այնպիսի դժոխային աղմուկ բարձրացրին, կարծեցի մի մտանւոր բան է պատահել։

Նա կանգնել էր, մի ձեռքով պատուհանի ցածը եզրը բռնած, երբ յանկարծ զգաց, թէ ինչպէս Բոռի սառն մատները յուզւումով սեղմեցին իր ձեռքը։

— Շնորհակալ եմ. — շշնջաց նա կամաց։ Յետոյ փակեց լուսամուտը ու նստեց նրա մօտ պատուհանի վըրայ։

— Ներեցէք, պարոններ, — ասաց իր սովորական անփոյթ շեշտով — որ խանգարեցի ձեզ։ Նայում էի փողոցային խեղկատակներին. այնպէս հետաքրքիր տեսարան է։

— Սակկոնին ձեզ մի բան էր հարցնում. — ասաց Մարտինին տրտունջով։ Բոռի վարմունքը նա մի անհեթեթ ցուցամոլութիւն էր համարում. եւ դժգոհ էր, որ Ջեմման այդպէս անտակտ կերպով հետեւել էր նրա օրինակին։

Բոռը վրայից նետեց Պիզայում իրերի դրութեան մասին եղած ամէն հարց, ասելով որ այնտեղ գնացել էր հանգստանալու։ Յետոյ մի կենդանի վէճ մէջտեղ ձգեց հունձքի վերաբերմամբ, վերջն էլ պանֆլէտի, եւ խօսում էր արագ, անընդհատ, սաստիկ կակազելով, որով եւ յափազանց յոգնեցնում էր բոլորին։ Կարծես բաւականութիւն էր զգում իր սեփական ձայնը լսելուց։

Երբ նիստը վերջացաւ, եւ կոմիտէի անդամները ոտքի ելան ցրւելու, Րիքարդօն մօտեցաւ Մարտինիին։

— Ճաշին ինձ մօտ չէ՞ք մնայ. Ֆաբրիցին ու Սակկոնին խօսք են տւել մնալու։

— Շնորհակալ եմ. միայն խոստացել եմ ուղեկցել տիկին Բոլլային։

— Միթէ իսկապէս վախենում էք որ ես առանձին տուն հասնել չեմ կարող, — ասաց տիկինը ոտքի ելնելով ու վերարկուն առնելով։ — Ի հարկէ որ նա ձեզ մօտ կը մնայ, լաւ է [illegible] բացւի. այնպէս հազիւ է դուրս [գա]լիս տնից։

— Եթէ կը կամենաք, ես կ'ուղեկցեմ ձեզ. — մէջ մտաւ Բոռը, — [ի]նձ էլ նոյն է, ես արդէն այն կողմով [եմ] գնալու։

— Եթէ ճշմարիտ որ ձեր կողմ[ն է]ք գնալու...

— Իսկ դուք երեկոյեան դէմ [ին] չէք հանդիպէ՞ք, Րիվարէզ. — հարցրեց Րիքարդօ դուռը բանալով։

Բոռը գլուխը շուռ տւեց նրան [ու] ասաց ծիծաղելով.

— Ես, սիրելիս, ես գնալու եմ կրկէս։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ՆԵՐԹԵՆԻԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	6 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒԼԻՍ 1932
9 JUILLET 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1927
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Բարեգործականը զեկոյց մը հրատարակեց, լուսաբանելու Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարման պատճառները: Զեկոյցէն կը տեղեկանանք, որ Բարեգործականի Կեդր. վարչութիւնը, վերջապէս, յանգած է այն եզրակացութեան թէ՝ նախագահին հրաժարականը անդառնալի է եւ հետեւաբար՝ ընդունած է զայն: Սակայն նոր նախագահ մը չէ կրցած ընտրել եւ առ այժմ գործը թողած է փոխ-նախագահներուն, ցնոր անօրինութիւն:

Ըստ էութեան չարժէր քննել այն պատճառաբանութիւնները որ ուղղուած են Ազատ Մամուլի մը յարձակումներուն դէմ, եւ ոչ ալ այն խրատանքը, որ ցոյց տուած է Բարեգործականի կեդրոնը՝ բացաքելու Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան, ի պաշտպանութիւն իր նախագահին:

Մեր կարծիքով հրաժարականի այս փաստը եւ Գ. Կիւլպէնկեանի անդառնալի որոշումը կը բխին Բարեգործականի ներքին փառքէն, որմէ եթէ չրաժէր այս Միութիւնը, հիմնադրին երեւոյթները յաճախակի պիտի դառնան: Հրաժարականը, այս պարագային, ինքնըստ ինքեան կ'ըլլայ միայն այն չափով, որ չափով կ'ուզենք տեսնել Բարեգործականը վերակազմուած եւ ազատուած ներքին մեքենայութիւններէն: Այդ գործին մէջ, Բարեգործականի վարիչներուն եւ Մանչեաններու միջեւ գոյութիւն ունեցող փոխ-յարաբերութիւնները երկրորդական նշանակութիւն ունին:

Բարեգործականի ղեկավար շրջանակները եւ անխուսափելի վարիչ-պատուիրակը, լաւ կ'ըլլար որ հանրութիւնը լուսաբանէին Բարեգործականին հետ կապուած հիմնական խնդիրներով: Մենք այլ եւս ձանձրացած ենք այն զեկոյցներէն, որ վարիչ-պատուիրակը պարբերաբար լոյսի կը յանձնէ, կարծես Ց. Գարանեանի գրածները սորվելով ժողովուրդը անոր. Գարանեանը կը կարդայ եւ կուշտ ու կուռ կը խնդայ: Սակայն վարիչ-պատուիրակի զեկոյցները տխրութեան կը մատնեն մեր ժողովուրդը, որովհետեւ ան Բարեգործականէն շատ բան կը սպասէ, բայց ոչ երբեք կատակերգութիւն:

Ցաւանք որ, օր մը, հիմնական ու էական խնդիրներն իրենց լուծումը պիտի գտնեն, ու Բարեգործականը չինական պարիսպներով կապուած չպիտի մնայ այս ժողովուրդէն:

Այս պատասխան իր կարգին:

Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը այլ կողմով հետաքրքրական երեւոյթ մը կը պարզէ, որ էապէս կապուած չէ Բարեգործականի ներքին կեանքին հետ, սակայն շահեկան մէկ երեսը կը ներկայացնէ հրապարակ նետուած խնդրին: Այդ, այն վրդովումն է, որ յայտ կը բերեն թէ նախագահը, թէ Բարեգործականի վարիչները եւ թէ իրենց համախոհ մամուլը՝ ընդդէմ Մանչեանին եւ իր նմաններուն.

Կարդացէք Գ. Կիւլպէնկեանի պատճառաբանութիւնները, մտիկ ըրէք Բարեգործականի «բարեմիտ» դիմումը Խ. Հայաստանի կառավարութեան «ներքնլու» կոմիտէի քարտուղարի պարզաբանութիւնները, պիտի կարծէք որ այս մարդիկը Հրաժէն նոր իջած են եւ առաջին անգամն է, որ գործ կ'ունենան պոլշեւիկներուն հետ: Այլապէս, եթէ Կիւլպէնկեանի մտայնութեամբ գործող մարդիկ անտեղեակ են Մանչեաններու ամէնօրեայ «քեալլապէօզութիւն»-ներէն, վարիչ-պատուիրակը, գոնէ, տասը տարուան հայ պոլշեւիկեան թերթերուն հետեւած ըլլալու էր, գիտնալու համար թէ՝ անցած տասը տարիներու ընթացքին՝ շատ աւելի վարկաբեկիչ բաներ ըսուած են իրենց հասցէին, թէ՛ որպէս անհատ եւ թէ որպէս հաւաքականութիւն: Եւ ըսած են շատ կոպտութեամբ:

Հետեւաբար, անոնց ունեցած խռովութիւնը ստիպուած ենք տղայական գտնել, կամ, ենթադրել որ այս մարդիկ անփորձ միամիտներ են, անպատասխանատու՝ իրենց պատասխանատու պաշտօնին մէջ:

Անցէք այս պաշտօնատարներէն ամէնօրեայ «Ազդակ»ի խմբագրատունը, ուր տասը տարիէ ի վեր «Խորհ. Հայաստան» թերթը կը կարդան եւ երեւման ալ «բարեկամութիւն» կը խաղան հայ պոլշեւիկներուն հետ: «Ազդակ»ի խմբագիրը նոր լեռնէն իջած անգէտ հովիւի մը պէս կը գրէ.

— «Քեալլապէօզութիւն» կը կոչեն Հայաստանի մէջ այն ծայրայեղութիւնները որ կը գործեն մեծ ու պզտիկ ղեկավար դէմքերը: Նոյն բառով կարելի է որակել Հայաստանի Կ. Կ. Կ. Կ.ի Քարտուղարի անբարեխիղճ վերաբերումը դէպ ի Գ. Գ. Կիւլպէնկեան: Այս ծայրայեղութեան եւ մոլորութեան մէջ ինկաւ Ա. Խանջեան իր պաշտօնավարութեան առաջին օրերէն, երբ սկսաւ զանազան առիթներով «ելոյթ»ներ ունենալ գաղութահայութեան մասին:

Ու նոյնքան միամտութեամբ կ'եզրակացնէ. — «Ս. Տէր Գաբրիէլեան Փարիզ եկաւ, խանդավառութիւն մը ստեղծեց Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա եւ Յունաստան: Իսկ անոր վերադարձէն ետք Ա. Խանջեանի միակ ընելիքն եղաւ իր «ելոյթ»ներովը սառոյցներ ցանել ամէն տեղ»:

Վերէն վար յարձակողական խմբագրական մը խեղճ ու կրակ Մանչեանի մը վրայ, որ չնչին մասնիկն է տասը տարուան պոլշեւիկեան էլէմէնտ են, պարզ էլէմէնտ, ուրիշ ոչինչ: Ու մենք յաճախ անցած տասը տարուան մէջ խօսած ենք այդ յարափոփոխ տարրի «քեալլապէօզութիւն»ներու մասին: Ռամկավար խմբագիրը, կարծես ձայն բանելու Բարեգործականի հրատեան ընտրիչներուն, նոր արթնցածի պէս, մոլորութեան մէջ կը գտնէ Մանչեանները, որոնք «սառոյցներ կը ցանեն» ամէն տեղ:

Այս գետնին վրայ, մենք կը կարծենք թէ, ե՛ւ Բարեգործականը ե՛ւ «Ազդակ»ն մոլորութեան մէջ ինկած են, նոր ճանչնալով Մանչեանները, որոնք առանց մոլորման՝ տասը տարիներէ ի վեր, իրենց հասցէին գրած ու խօսած են միեւնոյն բաները:

Կ. Ս.

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— :-:

ՄԵԿՆՈՒՄ Դ. ԿԱՐԱՒԱՆԻՆ

«Հարիւրամ» հեռաձայն մանրամասնութիւնները կուտայ Դ. կարաւանին մեկնումին մասին (2 յուլիս):

Մինչեւ կէսօրուան ժամը 12ը, արդէն ամէն փոխադրութիւն դէպ ի Խուբէօր շոգենաւը, վերջացած էր. եւ վայրկեանէ վայրկեան շոգենաւ[ը] ճամբայ ելլելու կը սպասուէր: Ձեռնարկութիւնները լրացնելու համար սակայն, մեկնումը քանի մը ժամ յետաձգուեցաւ եւ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին 10 անցած, վերջապէս, Խուբէօր վերցուց խարիսխը եւ ճամբայ ելաւ:

Նորաշէն խռնուած էին հարիւրաւոր հայրենակիցներ, որոնք եկած էին ողջերթ մաղթելու ներգաղթողներուն: Այս անգամուան մեկնումը նախորդին պէս անաղմուկ չեղաւ: Երբ սկսան շոգենաւին մնացողները դառնալ, կամրջակին վրայէն, Գարեգին Մխիթարեան անունով համայնավար խուժ մը սկսաւ «Ճառ» խօսիլ, ծանօթ բանաձեւերով: Ու տես, շոգենաւին չորս կողմերէն տասնեակ մը ձեռքերու վրայ սկսան ծածանիլ փոքրիկ կարմիր դրօշակներ, անխուսափելի մուրճն ու մանգաղը վրան: Եւ շոգենաւին յետսակողմը խռնուած խումբ մը երիտասարդներ, փողի մը ընկերակցութեամբ սկսան երգել «Ինթերնասիոնալ»ը: Ծափեր եւ բացագանչութիւններ կը յաջորդէին մինչեւ շոգենաւին բացուիլը: Թէեւ փոքր՝ բայց եւ այնպէս անտեղի այս ցոյցը բարոյական գէշ տպաւորութիւն գործեց ներկայ եղողներուն եւ իշխանութեան վրայ:

Այս կարաւանով Երեւան մեկնեցաւ նաեւ բնիկ Նիմիւլէնեանցի մանկանց եւ անուանաւոր Գ. Թէսլաք Գիւլեսեան, որ հրաւիրուած է Հայաստանի կառավարութեան կողմէ, Երեւանի մէջ պաշտօն ստանձնելու համար:

Պարզանի Շէյխը

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻ

Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է.— Միջագետքի անգլ. արտաքին գործոց նախարարութեան եկած հեռագիր մը կը հաստատէ, թէ յունիս 22ին Շէյխ Ահմէտ անձնատուր եղած է Միջագետքի զինուորներուն գործակցող թրքական ուժերուն: Շէյխ Ահմէտ իր անձնատուութենէն յետոյ հնազանդութիւն յայտնած ըլլալով Միջագետքի կառավարութեան, խնդրուած է թրքական սահմանագլխի իշխանութիւններէն որ Շէյխը, երկու եղբայրները եւ հետեւորդները Միջագետքի իշխանութեանց յանձնեն: Պարզանի շրջանը այլ եւս վերջ գտած կը նկատուի: Քիւրտ ժողովուրդը գոհունակութեամբ ընդունած է երկրին վարչաձեւը:

ԹՈՒՐՔ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայէն տրուած լուրի մը համաձայն, մօտ ատենէն Թուրքիա պիտի մեկնի պոլշեւիկ մասնագէտներու եւ արհեստագէտներու խմբակ մը, որ թուրք կառավարութեան հրաւէրով, տեղւոյն վրայ պիտի մշակէ թեթեւ ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերու հաստատման ծրագրեր, ինչպէս շաքարի եւ թուղթի արտադրութեան գործարաններ: Ըսմէթ փաշայի Մոսկուա այցելութեան առթիւ, երկու երկիրներու միջեւ գոյացած համաձայնութեան գործնական առաջին քայլը կը նկատուի այս ձեռնարկը:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

Պելճիքայի ճարտարարուեստեան երկու կարեւոր կեդրոններու մէջ, գործադուլ յայտարարուած է երկու օրէ ի վեր: Կը մասնակցին 37,000 գործաւորներ: Շարժումը կը սպառնայ ծաւալիլ: Քանթոնները չափազանցուած վիճակի մէջ են եւ վախ կայ որ խռովութիւններ ծագին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանական նոր նահանջ մը

Ֆրանսայի վարչապետին վճռական յայտարարութեան առջեւ, թէ որ եւ է կերպով անկէ չպիտի տայ քաղաքական պահանջներուն, Գերմանները սկսան նահանջել: Ֆոն Փափէն յայտնեց Մաքտոնալտի թէ նկատի առնելով Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական ծանրագին կացութիւնը, գերման պատուիրակութիւնը ստիպուած է առ այժմ հրաժարիլ քաղաքական պայմաններու պահանջէն, եւ կը յուսայ որ յետագային՝ պահանջատէր պետութիւնները թոյլ պիտի տան որ Գերմանիա կրկին սեղանի վրայ դնէ նոյն հարցը:

Բայց մինչդեռ քաղաքական պայմաններու պահանջով, Գերմանիա յանձն կ'առնէր երեք միլիառ ոսկի մարք վճարել, հրաժարելով անոնցմէ, կը վերադառնայ երկու միլիառի գումարին:

Ֆրանսայի վարչապետին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին է, որ գերման պատուիրակութիւնը հրաժարած է պահանջելէ քաղաքական պայմանները

Ասորիներու գժգոհութիւնը

Կը յիշուի թէ, Իրաքի անգլիական օդանաւային կայանի ասորի ոստիկաններուն մէջ ըմբոստական շարժում մը առաջ եկեր էր եւ այս առթիւ, անգլիական ուժեր՝ Եգիպտոսէն օդանաւերով մեկնած էին Պաղտատ:

Անգլիոյ գաղթ. նախարարը զեկուցագրով մը Խորհրդարանին յայտնեց այն պատճառները, որոնց հետեւանքով, օդանաւային կայանի պահպանման յանձնուած 1500 ասորի զինուորներու մէջ՝ գժգոհութեան շարժում մը ծայր տուած է:

Այս գժգոհութեան գլխաւոր պատճառն է վախը, որ Իրաքի ասորի փոքրամասնութիւնը զգացած է՝ Իրաքի վրայէն անգլիական հոգատարութեան վերացման հետեւանքով:

Կը յիշուի թէ յունուարին, Ասորիները Ազգերու Դաշնակցութենէն խնդրեր էին թոյլ տալ իրենց որ իբր ուրոյն ազգ կազմակերպուին եւ հաստատուին Իրաքի մէջ. բայց այս խնդրանքը մերժուեր էր:

Շարժումը արդէն վերջ գտած է:

Փարիզի թրքական դեսպանը

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը պաշտօնական այցելութիւնն ընդունեց Փարիզի թրքական նոր դեսպանին Սուատ պէյի որ, նախագահին յանձնեց իր հաւատարմագիրը՝ իբր արտակարգ դեսպան

Հանրապետութեան նախագահը եւ Սուատ պէյ դեսպանը փոխադարձ մաղթանքներ ըրած են Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ բարեկամական յարաբերութեանց ամրապնդման համար:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Անգլիա եւ Հուվրի ծրագիրը

Անգլիոյ փոխ-վարչապետ Պոլտուին Ժընեւի ժողովին պարզեց կառավարութեան տեսակէտը զինաթափութեան վերաբերեալ հարցերու մասին

Նաւային զինաթափութեան մէջ յայտնեց Պոլտուին, անգլիական կառավարութիւնը համամիտ է նախագահ Հուվրի առաջարկներուն: Բայց նկատելով որ ամերիկեան առաջարկը կը վերաբերի բոլոր տեսակի մարտանաւերուն, եւ նկատի ունենալով նաեւ անգլիական նաւատորմին բացառիկ կարեւորութիւնը՝ կայսրութեան պաշտպանութեան համար, անգլիական կառավարութիւնը գործնական չի գտներ մարտանաւերու թիւը իջեցնել՝ որոշ սահմանէ մը անդին:

Անգլիական կառավարութիւնը կը կարծէ թէ կարելի է 1/3 չափով նուազեցնել մեծ զրահաւոր նաւու թիւը. իսկ յածանաւերու թիւին սահմանափակումը կարելի է նկատի առնել յառաջիկային:

Ըստ Պոլտուինի, պետութիւնները պէտք է պայմանագրութեան մը կապուին բոլորովին արգիլելու համար օդային ռմբակոծումը: Օդանաւերու թիւր պէտք է սահմանափակուի, ինչպէս նաեւ անոնց տարողութիւնը՝ բաց ի այն օդանաւերէն, որոնք կը ծառայեն զօրախումբերու փոխադրութեան:

Անգլիա արդէն ընդունած է քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի ջնջումը: Կ'ընդունի նաեւ Հուվրի առաջարկը արգիլելու 20 թոննոց մեծ հրասայլերը, զորս կը նկատէ մասնաւորապէս յարձակողական: Բայց Անգլիա յարձակողական չի նկատեր փոքր հրասայլերը:

Գալով ցամաքային զինաթափութեան, Պոլտուին յայտնեց թէ 1913էն, Անգլիոյ բանակը երկրին, գաղթավայրերու եւ Հնդկաստանի մէջ, կը բաղկանար 259 հազար հոգիէ, սպայ եւ զինուոր, եւ թէ ներկայիս՝ այդ թիւն արդէն իջած է 207,000ի.

∴ Ժընեւի անգլիական պատուիրակութիւնը զինաթափութեան ժողովի դիւանին յանձնեց յիշատակագիր մը, որով կը յայտնէ թէ, Հուվրի զինաթափութեան առաջարկները կ'ընդունի համակրութեամբ, թէ համաձայն է Հուվրի հետ որ ցամաքային, նաւային եւ օդանաւային զինաթափութեան հարցերը չեն կրնար իրարմէ անջատուիլ: Ցամաքային զինաթափութեան հարցին մէջ, Անգլիա մեծ չափով համամիտ է Հուվրի: Գալով նաւային զինաթափութեան, պէտքը կը շեշտէ նկատի առնելու իւրաքանչիւր երկրին պարագաները. իսկ օդանաւային զինաթափութեան հարցին մէջ՝ համամիտ է նաեւ որ արագ եւ կտրուկ արգելքներ դրուին

Ֆրանսական ընդծովեայ մը ընկղմած

7 հոգի կ'ազատին—63 հոգի խեղդուած

Ֆրանսական «Փրոմէթէ» ընդծովեան որ Շէրպուրկի առջեւ փորձ կը կատարէր ջուրին երեսը, յանկարծ ընկղմեցաւ 50 մեդր խորութեամբ:

Այս աղէտին պատճառը տակաւին կարելի չէ եղած ստուգել:

Շէրպուրկի ծովային հրամանատարութիւնը անմիջապէս փրկութեան միջոցներու դիմեց: Ընդծովեայէն ազատեցան ընդամէնը 7 հոգի, անոնք որ ընկղման պահուն կամուրջը կը գտնուէին: 63 հոգի կորսուած են ընդծովեային մէջ: Կը կարծուի սակայն թէ կարելի պիտի ըլլայ փրկել անոնք որ ընդծովեային խցիկներուն մէջ փակուած էին:

Ընդծովեան որ ծով իջեցուած էր 1930 հոկտեմբերին ընկղմեցաւ մէկ վայրկեանի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

— :-:

«Ժուռնալ»ի քաղաքական խմբագիրը, հետեւեալ տողերով կը պարզէ թէ Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ թելադրուած է կրտսական պէտքերէ եւ նոյնքան շահախնդիր քաղաքական նկատումներէ.

— Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր բազուկները կը բանայ Թուրքիոյ, որ խաղաղութեան ատեանին մէջ կը մտնէ իր դարաւոր ոսոխին՝ Յունաստանի միջոցով: Ինչ յուզիչ պատկեր: Միայն Ժընեւի մէջ կարելի է տեսնել նման հրաշալիութիւններ: Ու տակաւին, հոն իսկ, մարդ ստիպուած է հարց տալու ինքնիրեն թէ ի՞նչ իրական բան կայ այս հրապուրիչ ներկայացումին տակ:

Յամենայն դէպս, այս յուզիչ պարագան կրնար աւելի կանուխ ալ տեղի ունենալ: Միջազգային ակումբին մէջ մտնելու համար, ընդունելութեան պայմանաժամ չկայ. ոչ իսկ գաղտնաւանդական տեղեկագիր կը հարցնեն, ոչ տուրք վճարած ըլլալու վկայագիր: Ճշմարիտ, նոյն մանելու պէս կը մտնեն, պայմանաւ որ ներս մտնող մը ըլլայ:

Աւելին, ձգնէ որ շատ չի պատշաճիր կանոնադրութեան, որ ընդունելութեան խնդրագիր մը կը նախատեսէ: Բայց անտառակ որոշ երկիրներու համար, Ժընեւի մէջ այնքան ներողամտութիւն կը տեսնեն, որ ոչ իսկ կը հարցնեն թէ փափաք կը վերադառնա՞յ օգնութիւն խնդրելու՞ թէ, ուժի ամբողջականութիւն մը բերելու:

Այս չէ՞ Թուրքիոյ պարագան: Ան ինք ըրած էր Ազգերու Դաշնակցութեան, որովհետեւ չէր ուզեր անոր ճնշումին ենթարկուիլ, երբ Թուրքիան իմաստութիւնն ունենար մօտաւորապէս 300 միլիոն մահմետականներու գլուխը: Այն ատեն, խօսք, իսլամական աշխարհին մեծ ուժ պիտի ներկայացնէր: Նոր տեղ, երբ Թուրքիան ուզեց միայն 15 միլիոն զինակցներու համրանքութիւն մը ըլլալ, որ այսօր, շատ ուրախ պիտի ըլլար Ժընեւի մէջ փնտռելով հիմնական օժանդակութիւն մը: Արդիւնքը, այս նկատումն է մանաւանդ, որ առաւ արտաքին Թուրքիոյ մուտքին:

Անշուշտ, այդ չէ միակ պատճառը: Պէտք չէ մոռնալ թէ, Յունաստանէն առաջ, Թուրքիա Մոսկուա գնաց արտօնութիւն խնդրելու: Ան ուրիշն կրկնէ տեսակ մը պոլշեւիկեան անձնակարող կը ներկայացնէր: Պոլշեւիկները որ շատ խորամանկ են, կը նախընտրեն մնալ Դաշնակցութենէն դուրս: Անոնք հասկցած են թէ Ժընեւի ընկերակցութիւնը իր յաւուրցն շնորհները կը վերապահէ անոնց, որ չեն կախուիր իր գանձանակին չուանէն:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յոյն կառավարութիւնը վերջնական կերպով կը խորհի, թէ ընտրութիւնները հաւասարելու համար պէտք է աւարտի խորհրդարանական նստաշրջանը, որ կը լրանայ օգոստոս 18ին:

Կառավարութիւնը այս որոշման յանգած է նկատի ունենալով, որ կարելի չպիտի ըլլայ Երեսփ. ժողովը վերաբանալ յուլիս 20էն առաջ. Ելմտացոյցին եւ ընկերային ապահովագրութեան օրինագծին քուէարկութիւնը սա նուազն կը պահանջէ երկու շաբաթ.

Այս պարագային, խորհրդարանական աշխատանքները պիտի վերջանան օգոստոս 19ին եւ նոյն օրն իսկ պիտի հռչակուին երեսփոխանական եւ ծերակուտական ընտրութիւնները: Այնպէս որ, ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան սեպտեմբեր 25ի կիրակի օրը:

ՊՈՄՊԷՅԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոմպէյի մէջ նոր խռովութիւններ ծագեցան նախորդ օր: Այս խռովութեանց ընթացքին մէկ հոգի սպաննուեցաւ. 60 վիրաւորներ կան: Մզկիթի մը մէջ սպաննուած խոզ մը գտնուեցաւ: Հնդիկի մը կողմէ մահմետականներուն ուղղուած այս անարգանքը՝ կը սպառնայ նոր խռովութեանց պատճառ դառնալ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ներկայ դարու մէջ մարդիկ եւ իրերը կը մաշին շատ արագօրէն եւ անոնց մատուցած ծառայութիւններն ալ կը մնան անարժէք։ Այս ընդհանուր կանոնէն չէին կրնար խուսափիլ դաշնագրերը, որոնց բովանդակութիւնը երթալով կը դառնայ անարժէք եւ ապահովութիւնն ալ ծիծաղելի։ Ըսել որ նման եղբայրացութեան մը յանգելու համար միլիոնաւոր կեանքի եւ միլիառներով ոսկիներ պէտք է կորսուէին, որպէսզի օր մը արար աշխարհ լսէր թէ յանո՜ւն տառապող եւ ճնշուած ազգերու ազատագրութեան, յանո՜ւն մարդկային իրաւունքի պաշտպանութեան մեծ սպանդի գործը յաղթականօրէն վերջացնող ազգերու ներկայացուցիչները թուղթ ու մուրի արժանի եղած թուրքը պատուի առնելով կը հրաւիրեն Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Ճիշդ է որ Ազգերու Արիսպագոսի յարգելի եւ արժէքաւոր ներկայացուցիչները, որ տարին քանի մը անգամներ Լէմանի եզերքը, անպայման ազդուած են լճի խորքին բխած թմբլեցուցիչ եւ քնացնող յատկութիւններէն։ Աչքի զարնող քանի մը դէպքերու ներշնչումը եւ ձեռնարկներու փորձը, ազգերու համար ազգերու վրայ, պատկանած են աւելի շատ անհատականութեան քան հաւաքականութեան։ Ցարդ իրենց գործը եղած է աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովել արձանագրութիւններով, բաղդատական յարաբերութիւններով, ճիշդ այն մարդուն նման որ մեծ երկրաշարժ մը կիցնելու համար, բարձր ձայնով կը բացատրէ երկրի ծանրութեան կէտի եւ անոր հաւասարակշռութեան օրէնքները։

Ուիլսըն, Լէօն Պուրժուա եւ ուրիշներ եթէ երբեք յետ պատերազմական շրջանի մեծ գաղափարախօսները եղան, եւ ուզեցին աշխարհը օժտել միջազգային մեծ կազմակերպութիւնով մը, որու միջոցաւ պիտի լուծուէին միջազգային բոլոր կնճիռները, ժողովուրդները պիտի գտնէին իրենց խաղաղութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնն ալ իր ազատ թռիչքը, մոռցած են ամենակարեւորը, այն է շարժական դարձնել այդ հաստատութիւնը, որ փոխանակ հսկայական գաղտնի վարկերով պետութեանց սահմաններէն ներս ժողովուրդները քամուելու, պէտք է միջազգային ծախսերով փոխադրուէր ան սահմանէ սահման, ուր որ կայծ մը կայ մոխիրի տակ վառ ու վտանգաւոր, որ ոյժ ունի աշխարհը բռնկցնելու, սկսած Սառէն մինչեւ Տանցիկ, Պեսարապիա, Թրակիա եւ Հայաստան։ Նման միջոցով մը թերեւս հնարաւորութիւն տրուէր կայծերու թափը կոտրելու, եւ թուրքին ալ աւերող ու վնասակար դերը ըմբռնելու։

Ցեռանեւչորս ազգերէն եթէ 9 ուզէին ծածկել բորբոքող կրակը, 45ը պիտի տեսնէին, զգացէին, ու ցնցուէին, տեղեկանալով որ իրենցմէ շատերու այսօրուան կեանքը վաղուան մեծ վտանգներու սպառնալիքին տակ կը գտնուի։

Եթէ Տանցիկ մը այսօր միջազգային հաւասարակշռութիւնը խանգարելու բնոյթը ունի, նոյնքան եւ ա՛լ աւելի վտանգաւոր է Հնդկաստան Եւրոպա ուղիղ գծով կտրող հայկական շերտամասը, որ թէեւ այսօր աւերակ է, բայց երկու զանգուածներու շփումի եւ բաղխումի կարեւոր կէտը կը կազմէ, Եւրոպայի եւ Ռուսաստանի։

Ռուսաստանը երբեւիցէ պիտի չուզէ Ազգերու Դաշնակցութեան մաս կազմել. ան արդէն իր լայնածաւալ երկիրով, իր անսահման բնական հարստութիւններով ո՛չ թէ ենթակայի մը դիրքով այլ հաւասար հաւասար իրաւունքով պիտի կանգնի Եւրոպայի դէմ, իր ուրոյն կազմակերպութիւնով. ինչ որ պիտի ընեն Միացեալ-Նահանգները, շնորհիւ իրենց զինուորական եւ դրամական կարողութեան, համախմբելու հիւսիսային, միջին եւ հարաւային Ամերիկաները։

Աշխարհը ունի երկու բեւեռ, մարդկութիւնը պիտի ունենայ երեք, — ամերիկեան, եւրոպական եւ ռուս — ասիական։ Առաջինը իր կազմակերպութեամբ աւելի յառաջացած է, երկրորդը խմորումի մէջ է, երրորդը որքան որ սաղմնային վիճակի մէջ է տակաւին, շնորհիւ տիրող համայնավարական կարգերու, բայց անգամ մը որ դադրին կռիւի տարբեր դառնալէ, եւ երկիրը [...] կանոններ ու ճարտարարուեստի մարզիկներ, որոնք փոխանակ չորս հարիւր միլիոն Չինացիները որպէս ընչազուրկներ նկատելու, հաշուի առնեն զանոնք որպէս սպառողներ, այն ատեն արդէն Մեծն Պետրոսեան Ռուսաստանը պիտի վերերեւնայ աւելի հիմնաւորուած եւ աւելի լայնածաւալ։

Եւրոպան, մէկդի առնելով Գերմանիան, կը զգայ այդ, ու ջանք պիտի չխնայէ անշուշտ գերմանեւռուս վերջնական հասկացողութեան մը առաջքը առնելու, որպէս զի մէկ կողմէն զօրաւոր Ամերիկայի եւ միւս կողմէ ռուս — գերման — ասիականացած միութեան միջեւ չճզմուի ու պարզ սպառող շուկայի հանգամանքը չառնէ։

Վերջին չինեւճափոն պատերազմը կարեւոր փորձ մըն էր ապահովաբար այնքան վտանգաւոր ծրագիր մը վիժեցնելու, ուրիշ կարեւոր փորձ մըն է դարձեալ, Թուրքիան Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ առնելը։

Հակառակ իր մեծ հարստութեան և Եւրոպայի վրայ ձեռք բերած նիւթական ու բարոյական ազդեցութեան Ամերիկան, իր ծաւալականութեան վտանգով այնքան չի սարսափեցներ Եւրոպան, որքան Ռուսաստանը, որ հզօրատ նախանիւթերով, աւելի ընդարձակ քան Միացեալ Նահանգները եւ Եւրոպան միացած, Եւրոպան խնայելու ամերիկեան ծրագրէն շատ հեռու պիտի մնայ, պիտի ուզէ զայն օգտագործել յօգուտ իր տնտեսական յառաջացման, քամելով խախտէ անոր նախանիւթը եւ մէկդի նետելու մնացածը, ճիշդ ինչպէս ինչպէս նարինջի հիւթը կը ծծենք եւ կեղեւը կը նետենք։

Որքան որ Wall-Streetեան տիրապետութիւնը վտանգ մը կը նկատուի Եւրոպայի համար, բայց այսու հանդերձ երկու ցամաքամասերու ժողովուրդներու նոյնանման քաղաքակրթութիւնը եւ բարքերը բխած ըլլալով մէկ ակէ, կարող են մեծ վտանգի մը առջեւ միանալ. նոյն իսկ եթէ երբեք Եւրոպան ամերիկեան գաղթավայր մը դարձնելու ցանկութիւնը իրականանայ, անհրաժեշտ պիտի չըլլայ տիրող կարգ ու սարքերը տակն ու վրայ բերելու։

Ռուսաստանի ծնողական կապը իր ասիականութիւնով ինչքան որ հեռու է եւրոպականէն, նոյնքան հեռու կը մնայ իր մտածելակերպով, ի մասնաւորի իր այն բացորոշ քաղաքականութիւնով, որով այնքան աշխատած է ու կ'աշխատի Գերմանիան զատել Եւրոպայէն եւ կապել իրմով Ասիային, ուր կայ անսահման գործունէութեան անհատնում ասպարէզ։

Ամէն անգամ որ եւրոպական դրամատէրերը քով քովի եկած են աշխարհի համար վարկեր բանալու, Ռուսիան միշտ հոն գտնուած է խոշոր բաժին մը ձեռք բերելու համար. բայց երբ նոյն տեղը կամ այլուր անկեղծ համագործակցութեան մը խօսքը եղած է, հոն ներկայացած է ան որպէս խանգարող։

Ինչո՞ւ համար Ռուսաստանը պիտի համագործակցի Եւրոպային, ցեղային նմանութեա՞մբ, գաղափարական եւ հոգեբանական նոյնութիւնո՞վ, ո՛չ երբեք. եւրոպական ներքին վէճերու կարգադրութեա՞ն համար, ամենեւին [...] քաշելու եւ ներքնապէս խառնակելու համար։ Դրամին կարիք ունի իր նախնական հարստութիւնները շահագործելու համար, խառնակելու՝ որպէս զի իր գործունէութեան ծրագիրը չխանգարուի։

Եւրոպայի համար Ռուսաստանի վրայով ասիական շուկաները ձեռք անցնելն ու պահելը այսօր անկարելութիւն է. միակ ճանապարհը որ այժմ կարելիութիւն կը համարուի, այդ ալ Փոքր — Ասիան է, Պարսկաստանով Հնդկաս — Չինաստան մինչեւ Հնդկաչին չկորսնցնելու համար։

Խոշոր հարցական մը կը բացուի այժմ, թէ Թուրքիան պիտի մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ցարդ Գերմանիոյ ըրածի նման եւրոպական դրամագլուխը իր միջոցաւ Ռուսաստան փոխադրելո՞ւ, թէ իր օժիտը վերջինի ձեռքէն վերջնականապէս ազատելու համար։

Երկու պարագաներու մէջ ալ Թրքական հողամաս պիտի արժէքաւորուի որպէս շահերու հակամարտութեան թատերաբեմ, հանդիպողին երեսին խնդացող, որպէս փողոցներու անկիւնը կեցող կին, պիտի գիտնա՞յ երկու հսկայական այս հակամարտութեանց մէջ պահել իր դիրքը, թէ պիտի հակի վերջնականապէս մէկ կամ միւս կողմին։

Առ այժմ Մուսթաֆայի Համդ թուրք վարիչները ի պատուի պիտի մնան. բայց խնդիր է թէ Համդը պիտի հանդուրժէ՞ մինչեւ վերջը որ իրմէ փոխանցուած լոյսի ու քաղաքակրթութեան ջահը մարի Ռուսիոյ հրամանով, բայց Թուրքի նիհար չուանը. քանի որ Ռուսիան երբ եւ իցէ պիտի չհանդուրժէ որ Ասիոյ եւ Եւրոպայի կամուրջը հանդիսացող Փոքր — Ասիան իր ազդեցութեան սահմանէն դուրս ոպրի

Հ. ՍԻՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒՑ ՅԵՏՈՅ

— :-: —

(ԼեռնաՀայաստանի անցքերը)

Տասը տարի է անցել, Գեհնուազի, Զանգեզուրի վրայից։ Տասը ձիգ ու աւերիչ տարի, որ իր դժբախտութեան սուր ճիրանները խրած, այդ մի բուռը քաջարի ժողովրդի կրծքին, յօշոտում է մարմինը։

Եօր երախտագիտութեամբ է յիշում այդ շրջանի ժողովուրդը իր անցած դժուարին, բայց երանելի օրերը։ Յիշում է եւ մղկտում։

Մի յետ ակնարկ գցենք, վերադառնանք նորից 19—21 թիւր, եւ վերստին ապրենք այդ պատմական վե՛հ օրերը։

Կենսուրախ, լի առնական ոգով գիւղացու հետ, որ շալական շրջանի ինքնապաշտպանութեան ծանր եւ պատասխանատու բեռը, տարիներ, թաղած յանկերին, կուրծքը դէմ դրած պաշտպանեց մինչեւ վերջ։

Գեհնուազը, Զանգեզուրի յետնային երկրամասն [...] սուր սյաքի պէս գնում կպչում է Արաքին։

Գեհնուազը շատ ու շատ փոթորկալից օրեր է ապրել։ Շատ ու շատ անգամ է թշնամին ոցել ու պարիսպ Գեհնուազի ամուր պատերին. իր սուր մագիլները խրել է նրա սիրտը, ծուատելու համար. բայց միշտ էլ ծուատուած բռնել է փախուստի ճամբան։

1918—20 թիւին Թուրքը արբեցած, իր յաղթանակով, իր արիւնարբու հորդաներով ողողել էր Կովկասը։ Գաղտնի դաշնակցած մեր հարեւան Թուրքերի եւ Վրացիների հետ, ոտնակոխ արեցին մեր երկիրը, աւերեցին մեր շէն գիւղերը։

Հայ ժողովուրդը միայնակ օրհասական ճիգ էր թափում ազատելու գէթ հայութիւնը արիւնարբու Թուրքի ճիրաններից։

Մօտ տասը ամիս դիմադրելուց յետոյ, վերջը ամարդի կերպով լքեցին Բագուն։ Տաճիկները Նուրի փաշայի հրամանատարութեամբ մտան Բագու, եւ անխնայ կոտորեցին տասնեակ հազար խաղաղ հայ ընտանիքներ։

Տաճիկը չը յագեցաւ Բագուայ կոտորածով. Կովկասի բերդերը փլուած էին, նրանց բաց դռների իրաւունքը գրուած էր տաճիկ փաշաների տրամադրութեան տակ. մնում էր միակ ամենաուժեղ եւ անընկճելին, որ ընկած Օրդուբաթի եւ Զանգիլանի մէջ, խափանում էր նրանց ծրագրի իրականացման, Բագուն, Զանգիլանի վրայով միացնելու Օրդուբաթ, Նախիջեւան Տաճկաստանի հետ։

Սկսեցին ծրագրուած պաշարում. Զանգեզուր — Գեհնուազին։ Զինուած բոլոր տեսակի զէնքերով միացած ճակատով եկան չորս կողմից փորձելու անառիկ Զանգեզուր — Գեհնուազի հիմքերը։

Օրդուբաթի ուղղութեամբ, Ռալիլ փաշան, իսկ Նագուարդի ուղղութեամբ Քեազիմ փաշան. ու Զարուզի ուղղութեամբ Նուրի փաշան։

Զանգեզուր — Գեհնուազը միայնակ, բացառութեամբ Զարուզի ճակատի որը ղեկավարում էր Անդրանիկը, օրհասական օրեր էր ապրում։ Զինուորական եւ տնտեսական կռիւ էր սկսուած բոլոր ճակատներում։

Առանց իրենց կորցնելու արթուն բաժանուած վաշտերը գիրքերի, [...] պաշարի, պաշտպանողական անցնելով յարձակողական մեծ ջարդ տալով Քեազիմ եւ Ռալիլ փաշաներին փախուստի մատնեցին, գրաւեցին բաւական գնդացիր եւ ռազմամթերք։

Զախողանքի ենթարկեց նրանց ծրագիրը։

Երկար մաքառումից յետոյ երբ Ռալիլ փաշան զգալով իր անզօրութիւնը, թողեց կռուելով գրաւելու միտքը, դիմեց խորամանկութեան։

Ուղարկեց Մեղրի մի պատգամաւորութիւն, եւ առաջարկեց ընդունել խաղաղ Տաճկաց հպատակութիւնը, երաշխաւորում է որ ոչ մի վնաս չպիտի պատահի։ Ի հարկէ իր այդ խորամանկ խաղն էլ վիժեց։ Եկան պատգամաւորութեամբ երկու օր հիւրասիրելուց յետոյ, հա դարձրին ձեռնունայն։

Կատաղեց, փրփրեց Ռալիլ անուանել հայ հայակեր գազանը, բայց ստիպուած սուսիկ փուսիկ հաւաքեց իր փասափուսն ու հեռացաւ Օրդուբաթից դէպ ի Նախիջեւան։ Թողնելով Աքուլիսում էդիպին տաճիկ ասկարներով։ Մրած բոլոր Գեհնուազ Ղանթանի թուրք գիւղերը, հայաջինջ քինախական սերմեր էին ցանում մեր հարեւան թուրք գիւղացիների անդաստանում։ Եւ որի թունալից փոխհատուցային շնորհիւ, թուրք գիւղերը մատնուեց աւերի, իսկ ժողովուրդը բռնեց փախուստի ճամբան։

Քաջարի Զանգեզուր — Գեհնուազը երկար կուրծքը դէմ դրած կռուեց եւ պարտութեան մատնեց Նուրի, Քեազիմ եւ Ռալիլ փաշաների հորդաներին։ Պատռով դուրս եկաւ տաճկական, պանիսլամական մեծ ծրագրի թակարդից։

Բայց յոյսերը չկտրեցին, կեղծ եղբայրացած, Ադրբէջան բոլշեւիկների հետ, սկսեցին վերստին սիստեմատիկ գործ ածել իրենց սուրը՝ ընկերվարական կեղծ պիտակի տակ։

Դրանց միացած ուժերի շնորհիւ, [...]բիւնով, պաշարի եւ զոհաբերութեան գնով ձեռք բերած ազատութիւնը կորցրինք։

Մեր հազարաւոր մտաւոր ու [...]ուորական ուժերը ծանր խոշտանգ[...]զին, անկախ Հայաստանը, Զանգեզուրի վրայով անվտանգ ան[...] Պարսկաստան։

Ի՞նչ ծանր օրեր էին այդ, կի[...] քաշված Զանգեզուրցու եւ դաշն[...] համար։

Զանգեզուրցին աշխատեց իր [...]ցածից բաժին հանել, տեղ տա[...] ճանապարհ ձգել իր հարազատին[...]։ Ի հարկէ լրիւ չկարողացաւ կատա[րել] իր հիւրասիրական պարտականութ[իւ]նը. ոչ թէ չցանկացաւ, ոչ հնարա[...]գամ ոչ, այլ չունէր ինքն էլ [...]պում էր սովի ճիրաններում։

Շատերը անցնողներից խոր վիշ[...]ցութեամբ եւ լի դոհունակութ[...] թողին ու անցան Պարսկաստան, [...]կային շատերն էլ որ լցուած սխա[...]յութեամբ սկսեցին վատաբանել [...] խարանել Զանգեզուրցիներին։

Զանգեզուրցին արտասվեց [...] բոլոր վիրաւորանքները, վեհ հա[...]ատութեամբ, բռնած ամուր Զանգեզ[ու]րի մացառներից, չոր հաց կրծել[...] կիսաքաղց, ճանապարհեց անվնաս [...] բոլոր գաղթականներին, մնաց [...]ուեց եւս մի տարի։

Տաճիկները բոլշեւիկացած ու [...]ցած, թուրք եւ հայ տականքներ[...] եկան ողողեցին Զանգեզուրը, [...]ատմբ նրանց յաջողուեց գրաւել [...]նիան, Գորիս եւ Ղափանը, շնոր[հիւ] բոլոր սեպի Բաքուինների եւ Սմբ[...] բեգերի։ Այդ դաւաճանների գաղ[...] խրովակնաւայի շնորհիւ, կոտր[...] կռուելու թափը քաջարի մալակ[...]րի, որոնք թողին անառիկ դիրքե[...] զէնքերը վար դրին, չկռուեցին[...] դունեցին այդ խառնիճաղանճ հորդ[ա]ները ու տուժեցին։

Գեհնուազը միայնակ էր, ամուր [...]բած իր անառիկ լեռներին, օղակ[...] Գեհնուազը, լցուած կռուել եւ մեռն[ե]լու ազգասիրական վեհ գաղափար[...]յուս հնազանդ իր հրամանատար[...]րին նստած դիրքերում, սպասում [...] թշնամուն։

Գեհնուազը ինչպէս միշտ, այդ [ան]գամ էլ, ամուր, առնական թափով [...]բեց, Բերդի եւ Բարձրի գիւղ[...] հրեց դէպ ի կռուի, օրհասական [կռ]ուի։

Տկլոր, բոբիկ ամէն մէկը մէ[...]պոց հաց վերցրած տնից, կազմ[...] պատրաստ, վաշտերը վաշտապե[տ]ների առաջնորդութեամբ անմ[...] գրաւեցին իրենց դիրքերը։

Այսպէս, մօտ երեք ամիս թշ[նա]մին չկար գրաւած Զանգեզուրը [...]բեն նաւիրել էր գաւարճութեան [...] ջախճանքը։

Խօտ եւ Շնհեր գիւղացին [...] կուհին մինչեւ այսօր էլ ամօթ[...]ծութեամբ են յիշում այդ սեւ օր[...]

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 9 ՅՈՒԼԻՍ 1932

ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսական Առողջապահական Նախարարութեան Ընկերային Առողջապահութեան Ազգային Պաշտօնատունը եւ Խլիրդի դէմ Պաշտպանութեան Ազգային Լիկան՝ Ցունիս 27 — Ցուլիս 3 Խլիրդի Շաբաթ յայտարարած էին։ Այդ ցոյցին նպատակն էր փորփականատ զանազան միջոցներով ժողովուրդին մէջ տարածել խլիրդին դէմ պայքարի էական գիտելիքները, անոր ուշադրութիւնը դրաւել կանխահաս դարմանումի կենսական կարեւորութեան վրայ եւ վերջապէս ծանօթացնել հակախլիրդային կազմակերպութիւնը Ֆրանսայի մէջ։

Այդ առթիւ Ընկերային Առողջապահութեան Պաշտօնատունը մամուլի աջակցութեան դիմած էր հրատարակելու համար խլիրդի մասին յօդուածներ, զորս պատրաստած էին Ֆրանսացի ականաւոր մասնագէտներ։

Անկէ առաջ երկու յօդուած հրատարակած էի խլիրդի մասին («Յառաջ», 9 եւ 16 Ապրիլ)։ Բայց ընկերային հիւանդութիւններու դէմ պայքարի անհրաժեշտ ծանօթութիւնները, ինչպէս նաեւ կանխազգուշական եւ առողջապահական ընդհանուր գիտելիքները ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ տարածելու, անոր սեփականութիւնը դարձնելու համար, պէտք է կիրարկել ծանուցական արդի մեթոտները, այսինքն զանազան ձեւերով շարունակ կրկնել եւ ժողովուրդին մտքին ու տեսողութեանը չհեռացնել այս կամ այն գաղափարը, պատկերը կամ առարկան։

Խլիրդի մասին ինչ որքան գրուի եւ խօսուի, դարձեալ անբաւական է։ Տակաւին անցեալ շաբաթ քննեցի կին մը, որ եկած էր իր ստինքի մէկ ծանծրուան ուռածին համար «մէհելիմ» մը ուզելու։ Երեւութապէս անվնաս էր ուռը, ընկոյզի մը չափ, առանց վէրքի, առանց ցաւի։ Հիւանդին կարծիքով «մէհելիմ» մը բաւական պիտի ըլլար զայն անհետացնելու համար։ Եւ սակայն ստինքի խլիրդ մըն էր (cancer ինֆիլթրէ պէնի), որ տարածուած էր անութի խոյլերուն եւ թերեւս աւելի հեռուն։ Գործողութեան կարելիութիւնն իսկ խնդրական էր։ Հազիւ կրցայ համոզել որ յաջորդ օրն իսկ հիւանդանոց երթայ։ Քանի մը օր վերջ լուր առի որ ոչինչ կարելի է ընել, դարմանումի ժամանակը անցած է։

Եւ այդ կինը զոհ պիտի երթայ իր տգիտութեան։

Ահա թէ ինչու «Յառաջ»ի մէջ հետզհետէ ամփոփումը պիտի տամ վերոյիշեալ յօդուածներուն, զորս Ընկերային Առողջապահութեան Պաշտօնատունը «Բուժանքի» ղրկած էր հրատարակութեան համար։

⁂

Առաջին յօդուածը գրած է, խլիրդի մասին ընդհանուր գիտելիքներու շուրջ, Georges Rislet, անդամ Ֆրանսական [...] նախագահ Ընկերային Թանգարանին եւ Առողջապահական Փրոփականտի Ընդհանուր Յանձնախումբին։

Ստորեւ կուտամ այդ յօդուածին կարեւոր մասերը։

Մինչեւ վերջին տարիները, խլիրդը իրաւամբ նկատուած էր անխուսափելի եւ ճակատագրականօրէն մահացու հիւանդութիւն մը։

Այժմ կրնանք բարձրաձայն յայտարարել թէ այդ համոզումը բոլորովին ճիշդ չէ, եւ թէ ժամանակէ մը ի վեր մեծ յառաջդիմութիւններ ձեռք բերուած են այդ սարսափելի հիւանդութեան դէմ։

Տակաւին չէ գտնուած այն պատճառը, որ մարդկային էակներու ապրելակերպի ներկայ պայմաններուն մէջ յառաջ կը բերէ խլիրդը։

Ժամանակ մը կարծեցին թէ մասնաւոր տուներ կան, որոնց բնակիչները ընդունակ են խլիրդ ունենալու (maison à cancer)։ Բայց շուտով լքուեցաւ այդ վարկածը։

Ոմանք փորձեցին հաստատել խլիրդին վարակիչ ըլլալը։ Բայց այդ պարագան հաստատող ոչ եւ է վճռական փաստ չունինք տակաւին։ Ու առաւելն կարելի է ըսել թէ կարգ մը արհեստներ՝ աւելի ենթակայ կը դարձնեն խլիրդի, քան ուրիշներ։

Խլիրդը ամէն տարի ահագին թուով զոհ կը խլէ մարդկութենէն։ Անշուշտ անոր մահացութիւնը նուազ է մանկական հիւանդութիւններու, թոքախտի, սիֆիլիզի եւ թոքային սուր հիւանդութիւններու մահացութենէն. Այսու հանդերձ ամէն տարի հազար հոգիի վրայ 1.2 ը խլիրդէն կը մեռնին. այդ հաշուով միայն Ֆրանսայի մէջ ամէն տարի 40—50.000 հոգի զոհ կ'երթան այդ հիւանդութեան։

Երեւութապէս կը թուի թէ խլիրդի պարագաները հետզհետէ կը շատնան։ Իրականին մէջ, ներկայիս ալ աւելի լաւ կը ճանչնանք զայն, ուշադրութիւն կը դարձնենք անոր եւ երեւան կը հանենք զայն։ Բայց էական է զայն ժամանակին երեւան հանել, որովհետեւ ատկէ կախում ունի արմատական բուժումը, դարմանումին յաջողութիւնը։ Եւ այդ ուղղութեամբ է որ ճիգ կ'ընեն այն ընկերակցութիւնները, որոնք կազմուած են խլիրդին դէմ պայքարելու համար։

Կարելի՞ է խլիրդը ժառանգական նկատել։ Այս մասին ստոյգ տուեալներ չունինք։ Բայց պէտք է լրջօրէն նկատի առնել զայն։ Կը թուի թէ կան ազդակներ որոնք որոշ չափով տրամադրութիւն եւ գետին կը ստեղծեն խլիրդի կազմութեան եւ աճումին համար։

Այսպէս, համաձայն Փրոֆ. Կուժըրոյի եւ Քէռայի հետազօտութիւններուն, 100 խլիրդի վրայ 47ը կը կազմուին եւ կ'աճին սիֆիլիսի հետեւանքով վնասուած հիւսուածքներու մէջ, Եւ այս պարագան, մասամբ մխիթարական կարելի է նկատել, որովհետեւ կը նշանակէ թէ սիֆիլիսը լաւ դարմանելով կարելի է կարեւոր չափով խուսափիլ խլիրդ ունենալու հաւանականութենէն։

Առողջապահական կանոններու կիրարկումը, մորթին մաքրութիւնը եւ մորթային կասկածելի ուռերու անմիջական դարմանումը կանխազգուշական օգտակար միջոցներ են մորթային խլիրդին դէմ։

Բերանի խլիրդները յաճախ երեւան կուգան սիֆիլիսով եւ մասամբ ծխախոտի չափազանց գործածութեամբ վնասուած բերաններու մէջ (լեզու, կոկորդ, խռչակ, եւայլն)։ Այս պարագային եւս կարելի է կանխազգուշական միջոցներու դիմել, լաւ դարմանելով սիֆիլիսը եւ չափաւորելով կամ դադրեցնելով ծխելը։

Հարիւր խլիրդի վրայ 5ը՝ բերանին, 20ը՝ արգանդին, 40ը ստամոքսին եւ աղիքներուն, 15ը՝ ոսկորին եւ մնացեալները մարմնին ուրիշ մասերուն մէջ կը կազմուին։

Խլիրդին դէմ ներկայիս մասնայատուկ դարման մը չունինք։ Խլիրդը դարմանելու համար կամ զայն կը փճացնեն տեղին վրայ, ռէնթկէնեան ճառագայթներով եւ ռատիոմով, կամ գործողութեամբ կ'անդամահատեն մարմնին այն մասը ուր կը գտնուի ուռը։

Վիրահատութիւնը յաճախ արմատապէս կը բուժէ, պայմանաւ որ գործողութիւնը կատարուի հիւանդութեան սկիզբը, երբ ուռը տակաւին չէ ելած իր պատեանէն եւ չէ տարածուած։

Ռատիոմով եւ ռէնթկէնեան ճառագայթներով շողադարմանումը եւս արմատապէս կրնայ բուժել, միշտ այն պայմանով որ կանուխ կիրա[րկ]ուի դարմանումը։ Հակառակ պարագային բուժումի հաւանականութի[ւնը] պզտիկօրէն կը նուազի։ Այսու հա[ն]դերձ շողադարմանումը օրէ օր կը [կա]տարելագործուի եւ յոյս կայ որ [...] պագային կը դառնայ դարմանո[ւմի] միակ եւ արմատական միջոցը։

Բայց դարմանումի արդիւնքը կա[խում] ունի նաեւ այն մասէն ուր կա[զ]մուած է ուռը։

Այսպէս, մորթի, շրթունքներու, արգանդի եւ լեզուի կարգ մը խլիր[դ]ներէն շատերը կարելի է արմատապէս բուժել։

Բայց երբ խլիրդը կը գտնուի [ներ]քին գործարաններուն — ստամոքսի, աղիքներուն, լեարդին — մէջ, [...] պարագային քիչ անգամ կարելի [է] արմատական բուժում յուսալ։ Եւ [...] գլխաւորաբար այն պատճառով [որ] երկար ատեն պահուած կը մնան [այդ] գործարաններու ուռերը, եւ երբ եր[եւ]ան կը հանեն, արդէն անցած կ'ըլլ[այ] «արդիւնաւորապէս» դարմանելու ժ[ա]մանակը։

Ահա թէ ինչու ժողովուրդը պէ[տք] է բժշկական քննութեան դիմէ կասկ[ա]ծելի նշաններու եւ ուռերու առթիւ, որպէս զի կարելի ըլլայ ժամ առա[ջ] երեւան հանել խլիրդի պարագաները եւ արմատապէս փճացնել զանոնք։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

րը։ Տաճիկ ներկայութիւնը, այդ մի ժամուան իր ապրած ու անպատուած օրերը, ու անինձուն ազգագաւ Թակունցներին։ Մի պահ դադարել էր սրտը հրացան եւ գնդացիրներիւ Սեպտեմբերի 3ին 1920 թուին սկսեց յարձակում ճանդիլեանի կողմից մեծ ուժով։ Վանիձորի գիւղերի վրայով օրու տաք կռուից յետոյ թշնամուն յաղթուեց, փախուստի մատնել եւ գրաւել մեր գիւղերը։ Մեծ Գուրդէն, Փոքր Գուրդէն, Հալիքար եւ ուրիշները։

Գնդացիրային կրակը անընդհատ սրտում էր ամբողջ օրը։ Մերոնք բռնեցին Ալդարայի բարձունքնե րը։ Բայց նրանց յաղթութիւնը երկար չը տեւեց, անմիջապէս կռուի վայրը համախմբեցինք կարեւոր ուժեր, հակայարձակման անցնելով, վերստին գրաւեցինք առաջի օրը թողած գիւղերը։ Թշնամին պարտուած, վերաւոր բռնեց նահանջի ճամբան։ Դեռ այդ ճակատում չվերջացած կռիւը, սկսուեց կռիւ Օրդուբաթի կողմից։

Թշնամու կողմից գործում էր մի դաշտային, երկու հատ լեռնային թնդանօթ, եւ իրարանցում էր գցել Կաքաւաբերդի գիւղերը։ Այդ ճակատում էլ երկար չկարողացան դիմանալ, երկրորդ օրը թողնելով մեծ աւար, խուճապային փախուստի դիմեցին։

Այդպէս թշնամու ուժերը բազմամարդ, լաւ մարզուած վինտօրներով եւ հրամանատարներով, գնդացիրներով ու հրետանիներով յարձակեցին վեց անգամ առանց դադարի Ջանգիլանի կողմից, հինգ անգամ Օրդուբաթի, ամէն անգամ էլ լաւ դաս տալով, փախցրինք եւ առաջ խաղալով գրաւեցինք Ղափանը, Գորիսն ու Սիսեանը։ Ամրացանք մընացինք մինչեւ 21 թուին Յունիս-Յուլիս, վայր դրինք զէնքերը։

Թշնամին բաց գտնելով մեր գօտները իր առաջ եկաւ անարգել ու առանց կռուի գրաւեց պատմական, անառիկ ու անընկճելի Զանգեզուր Գենուազը։ Իսկ աչքի ընկնող կուող ուժերը ստիպուած բռնեցին Պարսկաստանի ճամբան։

Միակ անկիւնը ամբողջ հայութեան, որտեղ չկարողացաւ ոտք դնել Թուրքի պիղծ ոտքը, այդ Գենուազն է։ Անցան միջեղբայրական կռուի օրերը։ Թուրքի աւերիչ ձեռքը ծանրաբեռնուած թալան ու աւարով հեռացաւ մեր երկրից։ Ու նրանց տեղ կարմիրներ եկան։

Այսօր, երբ տասը տարի է անցել այդ ծանր օրերից, մխիթարական ոչինչ չկայ։

Գիւղերը քարու քանդ, տները, շտեմարանները սրբուած։ Գիւղացին հիւծուած, կմախացած, թախծոտ պատուհան ինչպէս ուրուական։

Ահա՛ պատկերը 10 տարուց յետոյ, մեր շէն, կենսուրախ եւ ըմբոստ գիւղերի։

Գ-էՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

— :-: —

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տարեվերջի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ Կիրակի, վարժարանին նորակառոյց Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ, հայ եւ ֆրանսացի խուռն բազմութեան մը ներկայութեան եւ արժանավայել հանդիսաւորութեամբ մը։

Ինչպէս սովորութիւն եղած է արդէն Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարաններու տարեգրութիւններուն մէջ, հանդէսին այս անգամ եւս կը նախագահէր ֆրանսական ակադեմիային անդամ մը՝ Պ. Ժօրժ Կոյեօ, Ներկայ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններուն մէջ կը նշմարուէին ծովակալ De La Thouillerie, Փարիզի իտալական դեսպանատան կոմսներ Della Torre եւ հիւպատոս, Oeuvre d'Orientի նախագահը, եւ ծանօթ հայ դէմքեր։

Ժամը 4.30ին հանդէսը բացուեցաւ «Marseillaise»ով եւ «Բամ Փորոտանի»ով։ Վարժարանին քաղաքական տեսուչ հրամանատար Զ. Խանդամեան իր ֆրանսերէն գեղեցիկ բացման խօսքէն վերջ Մխիթարեան կաճառի այս տարուան մրցանակը յատկացուց օսմանեան կայսրութեան նախկին շինութեանց նախարար Պ. Գեւորգ Հալաճեանի, իր վերջերս հրատարակած «De la Crise à la Prospérite» այնքան շահեկան աշխատասիրութեան համար։

Խօսք առաւ յետոյ ծովակալ De La Thouillerie որ ներշնչուած բառերով դրուատիքն ըրաւ հայ ժողովուրդի կենսունակութեան եւ վստահեցուց ներկաները որ Ֆրանսա պիտի օժանդակէ անդաստական հայութեան հանգրուան մը գտնելու գործին եւ եզրայրական սիրով պիտի օգնէ վաղուան Ազատ Հայաստանի.

Տեսուչ Հայր Սահակ վրդ.ի հակիրճ տեղեկատուութենէն իմացանք որ ներկայ տարեշրջանին վարժարանը ունեցած է 50 գիշերօթիկ եւ 4 ցերեկօթիկ աշակերտ՝ 18 ուսուցիչներով որոնց կէսը օտար։ Հայագիտական ուսումները, պատմութիւն, մատենագրութիւն եւն., աւանդուած են Մխիթարեան հայրերու կողմէ։ Գիտութիւնները եւ օտար լեզուները ֆրանսացի, անգլիացի եւ իտալացի կարող ուսուցիչներէ, իսկ երաժշտութիւն, գծագրութիւն եւ գեղագրութիւն՝ նոյնքան կարող հայ ուսուցիչներէ

Տեսուչ Հայր Սահակ Վ. աւելցուց որ վարժարանը իր դասախօսութիւններով, երաժշտական եւ թատերական հանդէսներով Փարիզահայ գաղութին ազգային, մտաւորական եւ կրթական վառարանն է հանդիսացած՝ որուն շուրջ պէտք է բոլորուին բոլոր Հայերը անխտիր։ Մուրատեան վարժարանը եղած է միանգամայն հայ եւ ֆրանսական յարաբերութիւններու յօղակապը։ Մխիթարեան միաբանութիւնը ըրած ըլլալով իր նիւթական եւ բարոյական ամենամեծ զոհողութիւնները, կ'ըսէ, աւելցուց Հ. Սահակ վրդ., հայութիւնը չկարենայ ըմբռնել այն նախախնամական դերը որուն կոչուած է Մուրատեան վարժարանը, ապագայ պատմաբանը պատասխանատուները մեր մէջ միայն պիտի փնտռէ։

⁂

Անմիջապէս վերջ դասարանի կարգով տեղի ունեցան մրցանակաբաշխութիւնները։

Վարժարանին բարի վարքի առաջին մրցանակը շահեցաւ Մարտիկ Եղիազարեան։

Բարձրագոյն դասարանէն առաջին հանդիսացած էր Նուպար Մեսրոպեան, երկրորդ՝ Արամ Գալէնտէրեան եւ Վահան Թահմազեան, երրորդ՝ Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ Արշաւիր Կլորիկեան։

Չորրորդ դասարանէն առաջին՝ Լեւոն Ջաւրեան, երկրորդ՝ Արամ Թէնկըրեան, Երրորդ՝ Եդնիկ Մաղեան։

Հինգերորդ դասարանէն առաջին՝ Ժիրայր Տէր-Թովմասեան, երկրորդ՝ Եդուարդ Մուրատեան, երրորդ՝ Անդրանիկ Միրաքեան եւ Ենովք Լազինեան։

Վեցերորդ դասարանէն առաջին՝ Յակոբ Սէֆէրեան, երկրորդ՝ Անդրէաս Կօրկանօֆ, երրորդ Նուպար Զաւրբեան։

Եօթներորդ դասարանէն առաջին՝ Ներսէս Թէնկըրեան, երկրորդ՝ Վահէ Շաքարեան եւ երրորդ՝ Ժիրայր Մարգարեան։

Աշակերտներու մրցանակաբաշխութենէն վերջ Պ. Ժօրժ Կոյեօ արտասանեց իր ակադեմական հոյակապ ճառը որ յետոյ ամանձին կերպով պիտի հրատարակուի ֆրանսական եւ հայկական մամուլին մէջ։

⁂

Ճոխ եւ զանազան էր յայտագրին գեղարուեստական բաժինը։

Վարժարանին երաժշտութեան ուսուցիչ Գ. Մ. Ալէմշահի ղեկավարութեան ներքեւ գտնուող քառաստ հոգինոց սէնֆոնիք նուագախումբը հետզհետէ նուագեց Սպենդիարեանի «Երեւանի էթիւտներ», Hydenի «Kinder Symphonie»ն եւ Գ. Մ. Ալէմշահի «Հէքեաթը», որ արժանացաւ ակադեմական Ժօրժ Կոյեօի հիացման եւ մասնաւոր գնահատանքին՝ իրեն ճառախօսութեան ակիզբը։

Նմանապէս յաջող էին աշակերտներու խմբերգները։

Աշակերտները արտասանեցին զանազան լեզուներով գեղեցիկ բանաստեղծութիւններ՝ Վ. Հիւկոյէն, Հ. Վահան վրդ. Ցովհաննէսեանէ, Լէօրարդիէն եւայլն.

Ժամը 5ին վերջացաւ ամավերջի այս գեղեցիկ եւ ընտանեկան հանդէսը, ներկաներու անօրինակ խանդավառութեան եւ ծափերուն մէջ։

Կը գնահատենք Սեւրի Մխիթարեան Հայրերը, որոնք Սէնի գեղածիծաղ ափերուն եւ լոյս քաղաքին անմիջապէս մօտիկը, Բոմբատուրեան պատմական դղեակին մէջ կ'ըկրթեն եւ կը դաստիարակեն գաղթահայ նոր սերունդը, բանալով անոր առջեւ հայրենի աւանդութիւններուն եւ փառքերուն լուսաւոր ճանապարհը։

Յ. Տ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻ ՏՈՒՐՔ

«Միլլիյէթ» (30 Յունիս կը գրէ.—

Տնտեսական տագնապի տուրքին իբրեւ լուծուած, կառավարութիւնը նոր օրինագիծ մը ներկայացուց Ազգային Մեծ Ժողովին։ Այս օրինագիծը քննութեան պիտի առնուի Նոյեմբերին, երբ կը սկսի Ազգ. Մեծ Ժողովին նոր նստաշրջանը։

Ըստ այդ նոր օրինագծին, հարկերին կէս համեմատութեամբ տնտեսական տագնապի տուրք պիտի գանձուի արժեթուղթերու եւ պարտամուրհակներու տոկոսէն, աւանդներէն ու փոխառութիւններէն։ Դրամական այսպիսի գործերէ տուրք պիտի գանձուի նոյնպէս, եթէ անոնք օտար երկիրներու հետ ալ տեղի ունենան։ Օտար երկիրներու նման դրամական գործառնութեամբ զբաղողները պարտաւոր են օրինագծին վաւերացումէն 15 օր յետոյ տեղեկացնել մասնաւոր մարմիններու։

Փոխադարձութեան պայմանով, օտար դեսպաններու, հիւպատոսներու եւ իրենց պաշտօնէութեան վճարումներէն տուրք չպիտի գանձուի։

Ազատ ասպարէզի հեռաւորդներէն, բժիշկներէն, ատամնաբոյժներէն, փաստաբաններէն, երկրաչափներէն եւ ճարտարապետներէն տագնապի տուրք պիտի գանձուի հիմ բռնելով իրենց շահը։

ՇԱՔԱՐ, ՍՈՒՐՃ ՈՒ ԹԷՅ

Լնկիւրիէն հեռախօսով կը տեղեկացնեն «Միլլիյէթ»ի (29 Յունիս.

Շաքարի, սուրճի եւ թէյի ներածման մասին օրինագիծը տպագրութեան տրուեցաւ եւ բաժնուեցաւ երեսփոխաններուն։ Ահա գլխաւոր կէտերը այդ օրինագծին.

Յօդուած 1.— Կառավարութիւնը արտօնուած է շաքարի, սուրճի եւ թէյի ներածման գործառնութիւններ իր հսկողութեան տակ առնել։ Անոնք որ կ'ուզեն շաքար, սուրճ ու թէյ ներածել, պարտաւոր են այդ ապրանքներուն արժէքով Թրքական ապրանք արտածելու խօսք տալ կառավարութեան։

Յօդ. 2.— Համաձայն 31 Մայիս 1932էն առաջ կնքուած պայմանագրութիւններու, երբ շաքար, սուրճ եւ թէյ ներածուի Թուրքիա,— կամ, այս օրինագծին հրատարակութենէն առաջ եթէ շաքարի, սուրճի ու թէյի ապսպրանքները Թրքական աքսամատոն հասնին, ապա պիտի ըլլան օրինագծին յիշեալ պայմաններէն

Յօդ. 3.— Ներկայ օրէնքը հրատարակութեան տրուելու օրէն իսկ գործադրութեան մէջ կը մտնէ իր պայմանները։

ՈՒՐԵ՞ՐԸ ԿԵՐԹԱՅ ԹՐՔԱԿԱՆ ԾԽԱԽՈՏԸ

Թրքական արտածման պաշտօնատուն վիճակագրութիւն մը պատրաստած է 1930 եւ 1931 տարիներու ծխախոտի արտածման մասին, ցոյց տալով երկիրները, որոնք ծխախոտ կը գնեն Թուրքիայէն։ Ահա թիւերու այդ տախտակը.—

	1930	1931
Երկիր	Թրք. ոսկի	Թրք. ոսկի
Գերմանիա	8,447,071	2,058,897
Ամերիկա	10,422,881	7,609,515
Աւստրիա	1,248,222	1,028,034
Պելճիքա	1,847,720	582,205
Պուլկարիա	——	——
Չեխոսլովաքիա	1,071,682	3,011,517
Ֆրանսա	147,759	66,443
Անգլիա	825,906	45,859
Հոլանտա	1,585,695	2,464,849
Յունաստան	221,786	193,049
Հունգարիա	62,366	33,147
Իտալիա	12,516,396	9,004,254
Հունգարիա	224,660	590,239
Եգիպտոս	2,327,596	1,193,565
Լեհաստան	417,976	41,483
Ռումանիա	6,230	81,893
Ռուսիա	——	——
Սուրիա	213,735	121,303
Եուկոսլավիա	64,087	59,649
Տանեմարքա	——	91,475
Ֆինլանտիա	——	18,645
Լեթոնիա	——	2,373
Եսթոնիա	——	34,410
Նորվեկիա	——	3,977
Ուրիշ երկիրներ	1,317,301	395,642
Գումար	42,981,058	28,811,423

Այս տախտակը ցոյց կուտայ, որ ամէնէն աւելի ծխախոտ կը գնէր Իտալիան։ 1931 տարուան ընթացքին մեծ քանակութեամբ ծխախոտ գնած են կարգով Իտալիա, Ամերիկա, Չեխոսլովաքիա, Գերմանիա եւ Հոլանտա. Պէտք է աւելցնել, որ Իտալիա թրքական ծխախոտ կը ներածէ եւ յետոյ կ'արտածէ ուրիշ երկիրներ։

1932 տարուան առաջին հինգ ամսուան ընթացքին, Թուրքիա արտածած է 10,556,721 Թրքական ոսկի արժէքով ծխախոտ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲՆՐՔԸ

Իզմիրի Առեւտրական Սենեակի Տնօրէնութիւնը կը տեղեկացնէ թէ այս տարի, եղանակը նպաստաւոր գացած պարագային, խաղողի բերքը պիտի հասնի յիսուն միլիոն քիլոյի։ Թուզի բերքին մասին կարելի չէ գաղափար մը կազմել, այսուհանդերձ թզենիներուն բեռնաւորումը դիտելով՝ կը կարծուի որ այս տարուան բերքը հարիւրին 15 աւելի ըլլայ անցեալ տարուան բերքէն։

Կիրասոնի կողմի բերքը կ'են թադրուի չորս հարիւր հազար կենդինար, առանց հաշուելու Թիրէպոլուի շրջանին բերքը։

Վերջին օրերս, անձրեւը նպաստաւոր է հունձքին։ Ուշաքի, Էսկիշէհիրի, Զանկրըի, Քալէճիկի, Տրապիզոնի մէջ մէկ միլիմէթր անձրեւ տեղաց Յունիսի վերջին օրերուն, իսկ Գաֆրայի, Փուլաթլըի, Էնկիւրիի, Քըրշէհիրի մէջ՝ երեք միլիմէթր, Իզմիթի, Մարզուանի, Եոզկատի, Սամսոնի, Քէօքինի, Սիվրիհիսարի մէջ՝ վեց միլիմէթր, Զօրումի, Կիրասոնի մէջ՝ եօթ միլիմէթր։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՑԸ ԼԵՇՈՒՆ ԿՌՆԱԿԻՆ ՎՐԱՅ ԴՆԵԼ ԹԷ...

Անոնք, որ Թուրքիայէն կուգան, գիտեն թէ փռապանները էջ մը ունին անպայման։ Երկու խաչոր սակառներ կը կախեն էշուն կռնակէն, հաց կը լեցնեն սակառներուն մէջ եւ գանէ գաւ պտըտցնելով էշը՝ հաց կը ծախեն յաճախորդներուն։

Պոլսոյ Քաղաքապետութիւնը հաստատած է, որ առողջապահական պայմաններու հակառակ է հացը փոխադրել այդ ձեւով։ Եւ առաջարկած է սակառներուն ներսի պատը «կալվանիզէ» ընել։

Կահապործները. Ընկերութիւնը նկատել տուած է Քաղաքապետութեան թէ կարելի չէ տեղական միջոցներով շինել պահանջուած ձեւը, եւ փոխանակ օտար երկիրներուն հասցէի նոր աղբիւր մը հայթայթելու՝ առաջարկած են բարակ տախտակով պատել սակառներուն ներսի երեսը։ Մինչ այդ, արտօնուած է, որ փռապաններուն Թուրք աշկերտները կռնակով փոխադրեն հացի սակառները։ Թուրք թերթերը չեն բսեր թէ էշը նորէն պիտի ընկերանա՞յ հացաբաշխ Թուրք աշկերտին, ինչպէս առաջ Թուրք աշկերտը կ'ընկերանար հացաբաշխ էշիքին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ամսագիր, Ժ. տարի, թիւ 8 (Յունիս), հետեւեալ նիւթ բովանդակութեամբ —

Ա. Ահարոնեան՝ Ոսկեփայլ Բզէզը, Արմ. Տիգրանեան-Ահարոնեան՝ Քառեակներ, Ե. Մէհտէրեան՝ Սէրը, Ց. Մնձուրի՝ Աշունը, Ա. Սրապեան՝ Թաշնիկի հանդոյն, Համաստեղ՝ Ապիտակ ձիաւորը, Կ. Զարեան՝ Բանկօոպը, Ա. Անոյշ՝ Առիւծը վիրաւոր, Վ. Վալադեան՝ Գարամեան Հրանդ, Ա. Աճէմեան՝ Ափերուն վրայ, Ս. Ցարգուպեան՝ Կարօտ, Լեւոն Շանթ՝ Օշին Պայլ, Ա. Գասօնէ՝ Երկու երգ, Վ. Սօֆեան՝ Դու, Վ. Հայրապետեան՝ Քղիի բանահիւսութենէն, Ա. Գիւլխանդանեան՝ Հայ-Թաթարական ընդհարումները, Ս. Մասուրեան՝ Գիտական պատերազմը, Ա. Խատիսեան՝ Քաղաքապետի մը յիշատակները, Ռ. Բերբերեան՝ Գ. Քաթիպա, Վ. Մինախորեան՝ Նոր Թուրքիոյ տնտեսական կեանքը, Տարագիր՝ Ցուց մը անցեալէն, Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը, Մ. Օ. Ամերիկահայ կեանքը, Ն. գրախօսական։

Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար։

Հասցէ՝ 13—15 Shawmut Str. Boston Mass (U. S. A.)։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Ցաչորդ առաւօտ, ամբողջ քաղաքը շշմած էր։ Սուրէնի ձերբակալուած ըլլալէն ոչ ոք լուր ունէր։ Եկեր պատկեր էր տունը եւ առաւօտ մէկնէր էր խմբապետութեան։ Մայրը չափազանց ուրախացաւ, երբ տեսաւ որ նոյն օրն իսկ Օսման էֆէնտի, ընտանեօք, փոխադրուեցաւ ուրիշ տուն մը Ամուսնոյն մահենալով,

— Տեսա՞ր, Ռուբէն — ըսաւ — փայտը վեր առ, դող շունը կ'իմանայ...

Կուսակալը չէր կրցեր բացատրել եղելութիւնը։ Սպանութիւն եւ վառօդ...։ Իրեն համար որոշ էր, սակայն, որ կուսակցութեան մէկ ձեռնարկն էր։

— Առոր մէջ, Դաշնակցութեան մա՛տը կայ — ըսաւ Մէհմէտ պէյ՝ կուսակալին մերինին գիտակցութեամբը եղած բան է... արտակարգ բան էր, պէ՛յս..։

— Այո՛, այս առաւօտ Դաւիթ էֆէնտին եկաւ եւ յայտնեց որ դրամ են ուզած ու մերժած ըլլալուն համար սպաննած են...։ Ցետոյ, շատ խնդրեց որ պաշտպանենք զիրենք... Կը զանգատի «քօմիթաճըլար» կ'ըսէ... Ծնէս ազայի կնոջը վկայութեանը համաձայն, մէկը մօտեցած ու կրակած է։ Անկէ վերջ է որ մեծ պայթիւնը լսուած է...։

— Այո՛. հա՛դ է որ անլուծելի կը մնայ հարցը։ Ի՞նչ կ'ըսէ ոստիկանապետը։

= Վստահ է որ սպաննուած է ահաբեկիչը։

— Ի՞րա՞լ

= Այո՛։

· Ո՞վ է եղեր։

· Ձեն կրցած ճանչնալ։ Ժամ մը վերջ աւելցած ուժերով գացած վերցուցած են մեր զոհերը։ Բայց, միւսը գտած չեն։ Փնտռած են, լսյսով, արեան հետքեր։ «Ոչինչ կար» կ'ըսեն.

— Ի՞նչ վարպետորդի են անոնք..

Հետապնդում կը կատարուի, անշուշտ։ Ամբողջ Թրքութիւնը զբօսնուած է։

= Այսինքն՝ խուզարկութիւններ։ Խուզարկած են, հաւէ, Սուրէնենց տունը... գտած են թուղթ մը... կարծած են որ գաղտնի գրութիւն է... տեսայ... տան «Թափուրի Թուղթն էր...

— Թափուրի՛,— ցատկեց տեղէն Մէհմէտ պէյ.

= Այո՛...

— Տուէ՛ք ինծի...

— Ի՞նչ օգուտ, երբ ինքը՝ աչք կայ ու արձանագրութիւնը՝ տոմարներուն մէջ...

— Հետապնդենք գինքը, փնտռենք ապացոյց մը զայն ձերբակալելու համար...

Զար ու խորամանկ ժպիտ մը գծուեցաւ կուսակալին դէմքին վրայ։

Աչքերը կը փայլէին զազրելի հեգնանք մը արտայայտելէն։ Մխաւոր հանեց, սիկառ մը դրաւ բերնին ու լուցկին բռնկցնելով.

= Հետապնդման հարկ չկայ,— ըսաւ — քուկինդ ձերբակալեր են ասոնքաները, բայց փախեր է... ոստիկանապետը ճանչցեր է...

— Ո՞վ...

= Սուրէ՛նը..

— Այո՞... է՛, փա՛ռս մը, ահաւասիկ..

— Անցորդ մըն էի, կ'ըսէ, կընա՞նք ապացուցանել։

— Այո՛, բայց, տարակոյս չկայ որ Սուրէն գլխաւոր թեկնածուն է այս գործին։ Դիրք մը կայ, վերջապէս յառաջոյն առիթն է ձերբակալելու զայն...

— Ո՛չ. ես կը նախընտրէի որ բունւապը անարժէք մէկը ըլլար։

— Ինչո՞ւ

= Որովհետեւ, կարելի չէ մարդնել Սուրէնը։ Կը վտանգենք ամբողջ գործը։ Պէտք է շարժիլ կամաց կամաց։ Հետապնդել առանց հասը գուրս տալու...։

Ցետոյ, ատրիկանութեան տեղէկը կանչելով իր քով, հրահանգեց թեթեւ խուզարկութիւն մը կատարել եւ այնպէս տարածայնել Թուրք հանրութեան մէջ թէ ծխախոտ փախցնողները ընդհարում ունեցած են գէտերու հետ եւ Ծնէս աղա եւս զոհ գացած է պատահաբար։

Խուզարկութիւններ կատարեցին։ Բայց, խանութը հէս գիշերուընէ պարպուած էր։ Վարպետ Ռուբէն, գժգոհ եղածէն, տունը ահագին ագմուկ էր բարձրացուցեր՝ «արիւնը ամբողջ չեն լուար» ըսելէն։

Նոյն օրը Սուրէն հրաւէր ստացաւ կուսակալէն։ Վարպետ Ռուբէն վախցաւ նախ։ Բայց, զարմացաւ յետոյ, երբ իմացաւ որ կուսակալը եղած է շատ քաղաքավար, ներողութիւն խնդրած է եղած թիւրիմացութեանց համար ու փափաք յայտնած, որ Սուրէն իր կարելին ընէ հանդարտեցնելու համար կրքերը։ Իսկ Սուրէնի մեկնած ատեն,— «յարգանքներս չէք մոռնար» — աւելցուցեր է — «պրկել Դիմաքսեան էֆէնտիին»։

Սուրէնի մայրը գոհ չէր, սակայն։ Ակնարկելով Սուրէնի գիշերը ձերբակալուելուն,— որուն տեղեկացեր էր ի վերջոյ,— ու յետոյ եղած սիրալիր ընդունելութեան,

— Մուրէն էլաւ, մութ չո՛ւրն իջաւ, անանկ չէ՞, տէ՛ր աղբար,— ըսեր էր...։

— :-: —

Դ ՄԱՍ

1

Ամիսներ վերջ, 1914ի Օգոստոսը։ Տաք արեւ մը։ Ամպի մը շուքը Տալաշեանին վրայ։

Տո՛ւմ-տում, տո՛ւմ-տում, տո՛ւմ-տում...

Բարթող էմմին՝ տանը առջեւ։ Գամը ուրիշներ։ Բոլորն ալ կէսուց ըրած։

— ... Նա՛, աս Գերմանիան է — բարակ փայտիկովը շարունակեց գծել հողին վրայ էմմին, — աանկ վերէն մինչեւ Աւստրիային կուշտը. աս՝ Աւստրիան. Ղարատաղը... Հա՛ս ա Սերպան է...

= Թուրք գլո՞խը, — հարց տուաւ գիտինը նայողներէն մին։

— Պուլղա՞րիան։

= Հա՛։

Կ. ՄԵՀԻՅԱՆ

(Շարունակելի)

Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակայքներ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը յաջորդ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Գուճուկեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Օրակարգի շարունակութիւն։

Գաւառ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ գէկոյց պատգամաւորի եւ խիստ կարեւոր հարցեր։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏԷՍԻՆԻ Արարատ խումբի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 3ին ընկ. Մ. Համալեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը 12 Յուլիս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ առժամեայ մարմինը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի կազմին պատկանող բոլոր ընկերները՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏԸ

Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին անդամներէն (ով որ ազատ է) կը խնդրուի տպարան հանդիպիլ կամաւորաբար ԵՐԿՈՒՇԱԲԹ ծալլելու համար, վաղը Կիրակի, ժամը 3էն վերջ, 11 rue Louis Blanc.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս (Չարշամպացի) Նշան, մայրս՝ Ագապի, եղբայրս՝ Յարութիւն, Բայրս Այիս կամ Արարաթ Խնայեան, դիմել Կարապետ Նշանեանի Mamultein Sanatorium, Djounié, Liban.

— Կը փնտռուի Սեվերեկցի Յակոբ Ոսկանեանը, որ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իր հասցէն հաղորդել Յակոբի եւ իր եղբօր՝ Գրիգոր Ոսկանեանի, c/o Garage Poste, Hmayag Aghapékian, Tauris, Perse (Via U. R. S. S.).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԲՈԲ
(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ի՞նչ տարօրինակ արտայայտութիւն է դա, եւ ի՞նչ տարօրինակ սէր գէպի իր փողոցի խեղկատակները. — ասաց Րիքարդօ միջամտելով Ջեմմայի մօտ։

— Զգում է երեւի որ հոգեպէս ազգակից է նրանց, — ասաց Մարտինի։ — Ինքն էլ ամբողջական մի խեղկատակ է։

— Ես կը ցանկայի, որ ուրիշ բան դուրս չգար. — ասաց Ֆաբրիցի լուրջ ձայնով։ — Եթէ խեղկատակ էլ է, շատ վտանգաւոր տեսակից։

— Վտանգաւո՞ր. ի՞նչ տեսակից։

— Այնպէս. ինձ դուր չեն գալիս նրա այդ խորհրդաւոր բացակայութիւնները։ Սա արդէն երրորդ անգամն է որ հեռանում է. ու ես ամենեւին չեմ հաւատում, որ Պիզա էր գնացել։

— Իսկ ինձ թւում է, որ նա չի էլ ծածկում, թէ գնացել էր սարերը, — ասաց Ռիկկարդի։ — Նա մինչեւ անգամ չաշխատեց էլ հերքելու, թէ գնա յարաբերութեան մէջ է կոնտրաբանդիստների հետ, որոնց հետ ծանօթացել էր Սավինեոյի ապստամբութեան ժամանակ. նրանցից օգտւում է իր գրածները փոխադրելու համար։

— Ես ձեզ հետ հէնց այդ հարցի մասին էի ուզում խօսել. — ասաց Րիքարդօ։ — Ինձ թւում է, որ մեր կոնտրաբանդի գործը Բիմարէլլին յանձնէինք ամէնից լաւը կը լինէր։ Իմ կարծիքով տպարանական գործը Պիեմոնտում լաւ կազմակերպուած չէ. եւ հէնց փոխադրութեան եղանակը, սեկանների մէջ փաթաթելը եւ այլն, այդ բոլորը աւելի քան նախնական է։

— Բայց մինչեւ հիմա ամէն բան հիանալի է գնում. — ասաց Մարտինի բարկացած։ Նա զայրանում էր որ Գալլին ու Րիքարդօն շարունակ Բոբին իբրեւ օրինակ էին առաջ քաշում. որին պէտք էր հետեւել։ Ամէն ինչ որ անցել էր նրանից առաջ յարմար էր համարում նա մինչեւ այդ ծածուկ բանդիտի յայտ ընկնելը, որ անպայման էր դառնալ ամէնքի համար։

— Առիթուած էինք համակերպելու նախկին կարգադրութեանը, երբ դեռ աւելի լաւը աչքի առաջ չունէինք։ Բայց ինքներդ էլ գիտէք, չէ՞, որքան ձեռբակալութիւններ են եղել ու որքան կալուածներ բռնուած են։ Ես համոզուած եմ, եթէ Բիմարէլլը գործը իր վրայ առնի, ամէն ինչ իւղի պէս կը գնայ։

— Ինչո՞ւ էք այդպէս կարծում։

— Նախ որ մենք կոնտրաբանդիստների համար օտար մարդիկ ենք. նրանք նայում են մեզ ոչ իբրեւ մարդու վրայ, այլ իբրեւ ուխտաւորների, որոնց խուզել է պէտք։ Իսկ Բիմարէլլը նրանց բարեկամն է, գուցէ նոյն իսկ եւ առաջնորդը, նրան հաւատում են։ Ամէն մի կոնտրաբանդիստ Ապենինեներում, հաւատացնում եմ ձեզ, Սավինեոյի ապստամբականին համար պատրաստ է անելու, ինչ որ մեզ համար երբեք չի անի։ Վերջապէս մեզանից ոչ ոք Բիմարէլլի պէս չի ճանաչում սարերը։ Մոռանալ չէ որ նա փախստական է եղել, ապրել է սարեցիների հետ ու բոլոր արահետները գոց գիտէ։ Ոչ մի կոնտրաբանդիստ չի համարձակուի նրան խաբելու, նոյն իսկ եթէ կամենայ էլ եւ ոչ մէկն էլ չի յաջողի, եթէ համարձակուի։

— Ուրեմն ի՞նչպէս, դուք ուզում էք նրան առաջարկէք որ իր վրայ առնի մեր արտասահմանեան հրատարակութիւնների ամբողջ գործը, բաժանումը, հասցէները, մթերանոցները — մի խօսքով բոլորը, թէ՞ միայն փոխադրութիւնը։

— Ինչ հասցէներին ու մթերանոցներին է վերաբերում՝ նա հաւանօրէն գիտէ արդէն այն ամէնը, ինչ որ գիտենք մենք, նաեւ այն, որ մենք չգիտենք։ Չեմ կարծում որ այդ կողմից նրան յայտնելու մի նոր բան ունենանք։ Հրատարակութիւնների տարածման մասին էլ նախ պէտք է խորհուրդ անել բոլորի հետ։ Ամէնից էականը, իմ համոզմամբ, գաղտնի փոխադրութիւնն է։ Թող մի անգամ գրքերը անփնաս հասնեն Բոլոնիա. տարածելը արդէն համեմատաբար դիւրին գործ է։

— Ես անձնապէս հակառակ եմ այդ ծրագրին. — ասաց Մարտինի — Նախ՝ Բիմարէլլի ճարպկութիւնը դեռ փորձուած չէ. ենթադրութիւն է միայն։ Մենք դեռ չենք տեսել նրան կոնտրաբանդի գործի վրայ ու չգիտենք թէ ինչպէս կը պահէ իրեն վտանգաւոր վայրկեանին։

— Դէ՛, էլ այդ կողմից վախի բան չկայ. — ասաց Րիքարդօ։ — Սավինեոյի ապստամբութիւնը ցոյց տուեց, որ նա գիտէ գործ տանել ինչպէս հարկ է։

— Բաց ի դրանից. — շարունակեց Մարտինի, Բիմարէլլի մասին մեր ունեցած շատ քիչ տեղեկութիւնների վրայ դատելով, ճշմարիտ չգիտեմ կարելի է նրան վստահանալ կուսակցութեան բոլոր գաղտնիքները. նա ինձ թեթեւսոլիկ ու ցոյցի խաղը մարդ է երեւում։ Խիստ վտանգաւոր է բոլոր կոնտրաբանդի գործը միայն նրա ձեռքը տալը։ Ի՞նչ էք կարծում, Ֆաբրիցի.

— Եթէ միայն այդ առարկութիւնները ունենայի ես, ինչ որ դուք էք առաջ բերում, — պատասխանեց փրոֆէսորը, — ես անտարակոյս ուշ չէի դարձնել նրա այն առաւելութիւնների վրայ, որ Րիքարդօն թւեց։ Ես չեմ կասկածում ոչ նրա քաջութեանը ոչ էլ հոգեկան արիութեանը։ Իսկ նա լաւ է ճանաչում սարն ու սարեցիները՝ շատ ապացոյցներ ունեցել ենք։ Կայ մի այլ առարկութիւն։ Ես համոզուած չեմ որ նա սարերը միայն փախստականի համար է գնում։ Կասկածի եմ գնում, որ ուրիշ նպատակ ունի. ի հարկէ մեր մէջը մնայ, ես իմ ենթադրութիւնն եմ ասում։ Ինձ թւում է, որ նա մի որ եւ է խմբի հետ կապ ունի, գուցէ եւ ամէնից վտանգաւորի։

— Որի՞ մասին էք ասում. կարմիր գօտիների՞։

— Ո՛չ. դանակաւորների։

— Դանակաւորների՞։ Բայց չէ՞ որ դա թափառականների մի փոքրիկ խումբ է, մեծ մասով գիւղացի, առանց որ եւ է մի կրթութեան ու քաղաքական փորձառութեան։

— Այդպէս էին եւ Սավինեոյի ապստամբները, բայց մի քանի կրթուած մարդիկ գլուխ էին կանգնած. կարելի է որ սրանց փոքրիկ խումբն էլ այդպէս է կազմուած։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԶԱՄԲԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒԼԻՍ 1932
10 JUILLET 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1928

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Անցած կիրակի Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ, ու մենք տեսանք կայտառ հայ պատանիներ, հայեցի կրթութեամբ, զինուած նաեւ օտար լեզուներով եւ գիտութեամբ։ Երրորդ տարին է որ կը բոլորէ այս վերահաստատուած վարժարանը, բայց կը խոստանայ բեղուն ապագայ մը,- հաստատաքայլ ու միայն, գարաւոր Մխիթարեան հաստատութեան պէս։

Երկու շաբաթ առաջ ալ, Պէյրութի մէջ, իր երրորդ տարեշրջանը կը բոլորէր Հայ Ճեմարանը, ապագայ մեծ յոյսերով եւ յաւատեւ կամքով։

Ահա, երկու յուսատու օջախներ, որ հիմնուեցան միեւնոյն տարուան ընթացքին, ևնելով միեւնոյն մտահոգութիւններէն եւ դիմելով միեւնոյն նպատակին։ Այս պատճառով այդ երկու կարեւոր կրթական հաստատութիւնները մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն, ու մենք պարտական կը զգանք, ամէն տարի, տարագիր հայութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել անոնց վրայ։

Սեւրի Մուրատեան վարժարանը ունի 54 աշակերտ, 18 ուսուցիչներով։ Պէյրութի Հայ Ճեմարանը այս տարի ունի 81 աշակերտ, 10 ուսուցիչներով։

Մէկը հաստատուած է Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մօտ հարիւր հազար հայութեան ծոցին մէջ. միւսը հիմք բռնած է Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ Իրաքի մօտ երկու հարիւր հազարի հասնող հայ գաղութներուն մէջ։ Բայց, իրաւամբ, այս երկու վարժարանները ամբողջ տարագիր հայութեան համար են, ու անոնք կոչուած են իրենց քաշելու հեռաւոր գաղութներու պատանիները, հայեցի բարձր կրթութիւն մը տալու անոնց։

Դոյլէճի ատաիճանով այս երկու վարժարաններու աշակերտութեան սակաւութիւնը չպէտք է չփոթեցնէ մեր ընթերցողները։ Այդ հաստատութիւններու կարեւորութիւնն այն բարձր կոչումին մէջն է, որուն լծուած են անոնք։ Երեք տարին կը բոլորեն 54 եւ 81 աշակերտով. բայց անոնց աշակերտներուն թիւը հետզհետէ պիտի բարձրանայ, հանրութիւնը հետզհետէ պիտի ծանօթանայ եւ գիտակցի այդ հաստատութիւններու կատարելիք մեծ դերին, ու գուրգուրանքով պիտի շրջապատէ զանոնք։

Տարագիր հայութեան կրթական ճակատը թոյլ է, նիւթական միջոցները խեղճուկ են, իսկ օտար վարժարաններու ընձեռած դիւրութիւններն աւելի քան կը պաշարեն հայ պատանի սերունդը։ Հայկական դիմագծի պահպանումը, որ բոլորի մտահոգութիւնն է, անշուշտ մեծապէս կախուած է նախնական կրթութենէն։ Մեր բոլոր գաղութները կլանուած են այդ մտահոգութիւններով։ Հայութեան պահպանումը, ձուլումի դէմ եղած պայքարը, այս գետնին վրայ սրտառուչ տեսարան մը կը պարզէ։ Բայց առօրեայ պայքարին լծուող հայ ժողովուրդը պէտք է գիտնայ վարել այս պայքարը, վարել այսօր, վաղը եւ հեռաւոր ապագային։

Ահա, այստեղն է որ գերազանց կարեւորութիւն կը ստանան յիշեալ դպրոցները եւ այն մէկ քանի հաստատութիւնները, որոնք ցրուած հայութեան կրթական գործին մէջ՝ միջնակարգ վարժարաններու դերը ստանձնած են։

Ապրիլեան եղեռնը հնձեց հայ մտաւորականութիւնը։ Թուրքը լաւ գիտէր թէ գլխատելով հայ մտաւոր սերունդը, գլխատած կ'ըլլայ ցրուած այն հայութիւնն ալ, որ իր սուրէն հեռու մնաց։ Այսօր, պէտք է խոստովանինք, որ հայ մտաւորական տարրը խիստ շատ նուազած է. եղածներն ալ թերի կրթութիւն ունին. ուսուցիչներէն շատերը իրենց կոչումին անհամապատասխան են։ Եւ դեռ պէտք է մխիթարուիլ այն խորհրդութեամբ, որ այսօրուան մտաւորական եւ կրթական շարժումը մշակներ կը գտնէ հին բեկորներէն։ Այս վերջին տասը տարիներուն, հայ պատանիները գրկուելով հայ միջնակարգ կրթութենէն, գալիք սերունդը, որ վաղը հայ իրականութեան մտաւորական տարրը պիտի կազմէ, հայութեան պիտի ներկայանայ նախակրթական պաշարով մը։ Իսկ եթէ իր ուսումը շարունակած է օտար հաստատութիւններուն մէջ, եւ պաշար ունի, սակայն, հայեցի կրթութիւնը պիտի մնայ նախնական աստիճանի մը վրայ։ Այս պակասութիւններով, հասունցած հայ մտաւորականութիւնն ու կրթական մշակները չպիտի կրնան կուրծք տալ ձուլումի վտանգին, չպիտի կրնան բարձրացնել Հայոց կրթական մակարդակը, եւ սփիւռքը դառնալ հայ մշակոյթին։

Այս պայմաններուն մէջ Սեւրի Մուրատեան վարժարանը եւ Պէյրութի Հայ Ճեմարանը մէկ մէկ հիմնական խարիսխներ են, Հայոց կրթական ամբողջ ճակատին վրայ, գիտակից ու կորովի պայքար մը մղելու։ Որովհետեւ, այդ հաստատութիւններն են որ տարիներու աքնաջան եւ սիստեմաթիկ աշխատանքով հետզհետէ հայ ժողովուրդին պիտի հասցնեն դրագէտը, ուսուցիչը, հանրային գործիչը, մէկ խօսքով՝ հայ մտաւորականը, որ իր ուսերուն վրայ պիտի առնէ հայութեան մշակութային պահպանման պատասխանատու մեծ գործը։

Արդ, Մխիթարեան հայրերն իրենց կարելին ըրած են, ու հիմնած են վարժարանը, որ կրնայ 31ի փոխարէն կրթել 151 աշակերտներ։ Հայ Ճեմարանը, հիմնուած է ժողովուրդի սանիթիմներով եւ գերազանց գնահատութիւններով. հոն կան 18 ուսուցիչներ, ճոն տասը. Ու մտաւոր մշակներն իրենց ճարերը կը մաշեցնեն կրթութիւն տալու պատանիներուն, որոնք վաղուան մշակները պիտի դառնան։ Ինչպէս կը տեսնէք ամէն բան պատրաստ է, եւ գործը կը քալէ։

Սակայն պարտական մը կայ որ պէտք է մեր խօսքը լսէ, աւելի՝ հրաւէր՝ այս յուսատու օջախներուն ձայնը լսէ, — այդ, հայ հասարակութիւնն է, ուներոր միջին խաւը, կրթութեան նուիրուած միութիւնները՝ Բարեգործականը առաջին հերթին, որ պարզուած դպրոցներուն՝ իրենց քսակները պէտք է բանան, որպէսզի հարիւրաւոր պատանիներ հնարաւորութիւն ունենան պատրաստուելու եւ ու պատրաստուելու վաղուան համար։ Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԱՊԱՏԻ ՔԱՐՈԶ

Անցեալներս հարցում մը ուղղած էինք «Ապագայ»ին, գիտնալու համար թէ ինչո՞ւ երկու տող լուր մը իսկ չէր գետեղած իր սիւնակներուն մէջ՝ Գէորգ Չաւուշի մահուան քառասունիւնգամեակին առթիւ, երբ ամէն օր, նոյն սիւնակներուն մէջ *Քէնթի* «Ներսաններու ցուցադրութիւնը կը տեսնենք։

Ազգային արժէքներու «նախանձախնդիր» թերթը շուարած ու սրտնեղած իր յոյզերէն, ոչ թէ անոր համար որ գեղեցիկ խօսք մը չի գտներ արձանագրելու անմահ հերոսի յիշատակին, այլ անոր համար, որ վատ բան մը չի կրնար ճարել զգացումներ յուզելու, ահա, վերջապէս, իր «սրբազան» պարտականութիւնը կը կատարէ։

«Ապագայ»ն կը հրատարակէ գրութիւն արտասահմանի փողոցներուն մէջ մեծցած տղէտ տղայի մը, որ ո՛չ երկիրը կը ճանչնայ, ո՛չ անցեալը գիտէ եւ ոչ ալ պատմութիւնը կարդալու կարողութիւնն ունի, ցայց տալու համար թէ Գէորգ Չաւուշը սպանուած է չէֆի մը բեկադրանքով եւ Սուլուխցի հայու մը ձեռքով...

Եթէ այդ անճշան տղան իր չնչին հոգեբանութեան գոհացում տալու համար գրած է այդ տողերը, թերթի խմբագրութիւնը պիտի ունենար վայրկեան մը մտածելու՝ այդպիսի գռեհիկ սուտի մը տեղ տալու համար։

Բայց «Ապագայ»ն կ'ուզէ ապացուցանել թէ՝ եթէ ազնիւ բան մը ընելու անկարող է, վատ բաներ ընելու միշտ պատրաստ է. եթէ ազգային խոշորական արժէքները փառաբանելու առնեն լը լեզուն կը կապուի, ցեխոտելու համար՝ լեզուն ազատ չ...

Բացատրական այս կողմը ... մեզ, ու մենք այդ առթիւ ... ներու պէտք չունինք։ Կ'ուզենք գիտնալ թէ, «Ապագայ»ն եւ իր նմանները, որ եւ է օր, որ եւ է պարագայ, ... գտնուի՞ն են ազնուութեան ապացոյց տալու

Ազնուութեան սիւնակը բաց կը մնայ իրենց առջեւ

ԲԻԿԱՐԻՑ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնէն սպասուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն. համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովը պիտի գումարուի սեպտեմբերին։

Թէեւ ժողովին վայրը տակաւին չէ նշանակուած, սակայն կը կարծուի թէ տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ։

Լօզանի մէջ տրուած որոշման մը համաձայն, խորհրդաժողովը պիտի բաժնուի երկու մասի. մէկը ելմտական, միւսը տնտեսական։

Ելմտական յանձնաժողովը պիտի ուսումնասիրէ ոսկիի, վարկերու, փոխանակութեանց եւ տագնապներու հարցերը։ Տնտեսական յանձնաժողովը պիտի զբաղի մաքսատուրքերու, ներածումներու սահմանափակման, արտածումներու եւ արտադրութեանց մասին համաձայնութեանց հարցերով։

Անգործութիւնը

Վերջին շաբթուան ընթացքին, իբր նպաստընկալ անգործ, քաղաքապետական սնտուկներու եւ բարեգործական հաստատութեանց մէջ արձանագրուած էին ընդամէնը 259,839 հոգի։

Նախանցեալ շաբթու անգործներու թիւն էր 263,162։ Ուրեմն մէկ շաբթէն միւսը 3323 հոգիի նուազում մը։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ յառաջիկայ ընտրութիւններուն առթիւ, կուսակցութիւնները լծուած են մեծ աշխատանքի։ Դերման ռամկավար – ազատականները չեն ուզեր միացեալ ցանկ ներկայացնել ընկերվարականներուն հետ, հակառակ շրջող զրոյցներուն։

Պերլինի մէջ, համայնավար երիտասարդութեան կողմէ կազմակերպուած ցոյց մը տեղի տուաւ խռովութեանց։ Երիտասարդները քարերով յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, որոնք կրակ բացին։ Ի վերջոյ յաջողեցան ցուցարարները ցրուել։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումը

ԺԸՆԵՒ, 7 յուլիս.— Ազգ. Մեծ Ժողովին նստաշրջանը երկարաձգուեցաւ մինչեւ յուլիս 10, որպէս զի կարենայ քննել Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցութեան հարցը

Ազգ. Մեծ Ժողովը, անկից վերջ, իր աշխատանքները պիտի վերսկսի նոյեմբեր 1ին.

× ԺԸՆԵՒ, 8 յուլիս.— Պաշտօնական շրջանակները շատ գոհ են Ազգերու Դաշնակցութեան գործակցելու համար Թուրքիոյ ուղղուած հրաւէրէն, եւ մանաւանդ, խորհուրդին անդամ երկիրներու պատուիրակներուն կողմէ, Թուրքիոյ մասին արտասանուած սիրալիր խօսքերէն.

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, վաղը խորհրդարանին վաւերացման պիտի ներթարկէ այս հրաւէրին մասին հաստատական պատասխան մը եւ խորհրդարանին հաւանութեամբ, այդ պատասխանը անմիջապէս պիտի հեռագրէ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարութեան։

× Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին առթիւ բողոքելու համար, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը մեկնած էր Ժընեւ ու ներկայացուցած յիշատակագիր մը։

Համաձայնութիւն Լօզանի մէջ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻԱՐ ԱՌԱՆՑ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒ

Անգլօ-ֆրանսական ու գերման բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուեր էին նախորդ գիշեր, վերսկսան յաջորդ օրը։ 4 ժամ տեւող վիճաբանութենէ յետոյ, կողմերուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ։ Գերմանիա հատուցումներու գլուխէն կ'ընդունի վճարել երեք միլիառ ոսկի մառք, առանց քաղաքական պայմաններու։

Համաձայնութեան մանրամասնութիւնները հետեւեալներն են.— Երեք միլիառի գումարը զոր Գերմանիա պիտի վճարէ վերջնապէս ազատելու համար հատուցումներէն, պիտի կազմուի պարտամուրհակով, որոնք պիտի յանձնուին Միջազգային դրամատան։ Երկու տարի տեւող վճարումներու յետաձգումէ մը յետոյ, Միջազգային դրամատունը շրջաբերութեան պիտի դնէ այդ պարտամուրհակները, անմիջապէս որ վստահ ըլլայ թէ ապահովուած է անոնց անուանական արժէքին 90 առ հարիւրը։

Այս գումարին շիջման համար պայմանաժամ նշանակուած է 37 տարի։ Միջազգային դրամատունը պիտի ձեռնարկէ պարտամուրհակներու յաջորդական շրջաբերութեան. ինքն իսկ նշանակելով շրջաբերութեան թուականները

Երեք միլիառի պարտամուրհակներու գնելման համար, 15 տարի պայմանաժամ տրուած է Միջազգային դրամատան, որ այդ պայմանաժամէն յետոյ, պիտի ջնջէ մնացած պարտամուրհակները։

× Լօզանի ժողովի պատուիրակութիւնները լիակատար նիստի մը մէջ ստորագրեցին հետեւեալ դիւանագիտական պաշտօնաթուղթերը։

1) Համաձայնագիր մը Գերմանիոյ հետ։

2) Գերմանիոյ վերոյիշեալ փոխանցման միջոցներու մասին համաձայնագիր մը։

3) Ոչ – գերմանական հատուցումներու վերաբերեալ որոշմնագիր մը։

4) Կեդրոնական Եւրոպայի, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Եւրոպայի վերաբերեալ որոշմնագիր մը։

5) Համաշխարհային տնտեսական եւ ելմտական խորհրդաժողովին վերաբերեալ որոշմնագիր մը։

Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հանդէպ պարտքերու մասին։

Ռուս-ամերիկեան յարաբերութիւններ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «ԴԻՏՈՂ» ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ նշաններ կան որ Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը կը փափաքի, եթէ ո՛չ պաշտօնական, գոնէ կէս – պաշտօնական շփում մը հաստատել խորհրդային կառավարութեան հետ։ Եւ ասոր համար, մտադրութիւն ունի Մոսկուա ղրկելու ամերիկեան «դիտող» մը։

Թուիս բնականաբար, գոհունակութեամբ պիտի ընդունի Ուաշինկթընի կառավարութեան կողմէ նման որոշում մը, իբր առաջին քայլը դիւանագիտական կանոնաւոր յարաբերութեանց։

Ինչ որ ալ ըլլայ, կը հաստատէ անգլիական թերթը, Ուաշինկթընի պաշտօնական կարծիքը համակրանքով կը դիտէ խորհրդային կառավարութեան հետ յարաբերութեանց մշակումը։ Ուաշինկթընի կառավարութեան այս որոշման տուն տուած են Մանչուրիոյ մէջ ճափոնական յառաջխաղացումը եւ Չինաստանի կացութենէն բխած հարցերը։

Անգլեւիռլանտական վէճը

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովը իր վերջին նիստին մէջ քուէարկեց իռլանտական ներածումներուն վերաբերեալ օրինագիծ մը։ Օրինագծին մէջ՝ փոխօգնութեան բոլոր առաջարկները մերժուեցան կառավարութեան կողմէ, ինչ որ տեղի տուաւ աշխատաւորականներու բուռն բողոքներուն։

Կալուածական տարեվճարներու հարցին մասին՝ անգլիական կառավարութեան ծանուցագիրը գրկուեցաւ իռլանտական կառավարութեան, որ հաւանաբար, այսօր իսկ պիտի զբաղի այդ հար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Սուրիական «Էլ Նիտա» թերթը կը գրէ.

— Փորձերը ցոյց տուին որ թուրք կառավարութեան հետ կնքուած համաձայնութիւններէն եւ դաշնագիրներէն ոչ մէկ օգուտ կայ, քանի որ թուրքին մտայնութիւնը ոչ մէկ փոփոխութիւն կրած է։

Կ'ըսէին որ թուրքեւսուրիական սահմանի վրայ պատահած դէպքերուն պատճառը երկու կողմերու բարի դրացնութեան քաղաքականութեան շուրջ համաձայնութիւն կնքած չըլլալն է։ Բարի դրացնութիւնը, կ'ըսէին, կրնայ վերացնել բոլոր դէպքերը եւ մարել կիրքերը։ Բայց, ահա տեսանք որ, ֆրանսական հովանաւորութիւնը այդ բոլորը ըրաւ։ Մինչեւ հիմա կնքուեցան մէկէ աւելի համաձայնագիրներ Թուրքիոյ եւ բարձր քոմիսէրութեան միջեւ, որոնք բաւական են ապահովութեան վերահաստատման։ Սակայն արդիւնքը ցոյց տուաւ որ այդ համաձայնութիւնները կնքուեցան վերջ աւելի սաստկացան եւ բազմացան անապահովութեան արիւնոտ դէպքերը։ Բոլոր գրգռութիւններու եւ յարձակումներու հեղինակները իրենք Թուրքերը ըլլալով հանդերձ, պատասխանատուութիւնը կ'ուզեն մեզի վերագրել»։

«Էլ Նիտա» յիշելով Դուրու Պէյլ ագայի գեկավարութեամբ թուրք ուսագակախումբի մը սուրիական սահմանէն ներս մտնելով Սուրգա գիւղին վրայ յարձակիլը, կ'աւելցնէ.

— Այս բոլորով հանդերձ Թուրքերը կը գրեն որ Սուրիացիներ կը յարձակին թրքական սահմանէն ներս եւ կը խանգարեն անդորրութիւնը։ Թուրք թերթեր կը դրպարտեն Սուրիացիները, երբ թէ անոնք կողոպտուածներ կ'ըլլան իրենց սահմաններէն ներս եւ կը մեռցնեն իրենց գիւղացիները։

Թուրք թերթերը կը գրեն գեռ. իբր թէ քանի մը շաբաթ առաջ Սուրիացիներէ կազմուած աւազակախումբ մը մտնելով իրենց սահմանէն ներս բռնաբարած է երեք գիւղացիներ։

× Դուրու Պէյլ ագայի ղեկավարութեամբ թրքական աւազակախումբ մը մտաւ սուրիական սահման եւ յարձակեցաւ Վէյտերան գիւղին վրայ։ Գիւղացիները դիմադրեցին եւ ժամ մը տեւող կռիւէ վերջ աւազակները ստիպուեցան փախչիլ թրքական սահման, կը գրեն Հալէպի թերթերը։

ԸՆԿՂՄԱՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՈՉ ՄԷԿ ՅՈՅՍ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսական ընկղմած ընդծովեան «Փրոմեթէ»ին փրկելու համար աշխատանքները կը կատարուին բուռն թափով։ Կարելի եղաւ ստուգել թէ ընդծովեան ընկղմած է 75 մեթր խորութեամբ։

Այս խորութեամբ, սովորաբար ոչ մէկ յոյս կայ աշխատանք կատարելու յաջողութեամբ, կամ կապ հաստատելու ընկղմած նաւուն հետ։ Սակայն փորձերը կը շարունակուին եւ իտալական «Արթիյեօ» նաւը որ կրցեր էր պատերազմի պահուն ընկղմած «Էժիփթ» նաւէն հանել մեծ քանակութեամբ ոսկի, կը յուսացուի որ իր վարպետ սուզակներով պիտի կրնայ փորձ մը կատարել, հակառակ մեծ դժուարութեանց։

Սուզակները եթէ յաջողին իջնել նաւուն քով, անոր կողքին տրուած հարուածներով պիտի փորձեն հասկընալ թէ նաւուն ներսէն պատասխան տուող պիտի ըլլա՞յ իրենց հարուածներուն։ Որովհետեւ, տակաւին յոյս կայ որ նաւուն ամրափակ խցիկներուն մէջ ողջ մնացած նաւաստիներ կան։ Ծովային ոպայ մը կը յայտնէ թէ նրման պարագաներու մէջ կարելի է տոկալ 36 ժամ, ամէնէն նպաստաւոր պայմաններու մէջ, որովհետեւ, որքան շատ ըլլայ խցիկներն ապաստանած անձերուն թիւը, այնքան կը նուազի շնչելի օդը։ Արդ, այն պահուն, երբ կը գրենք այս տողերը, 36 ժամը արդէն շատոնց անցած է...

ՍԵԻՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

3.— ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կոմսութիւն ալ ունի իր դպրոցը։ Տարեկան նպաստացոյց՝ 90.000 տրախմի, որուն 60.000ը հաստատուն եկամուտ (ազգային կալուածներ եւ թոշակ)։

Ուսուցիչ պաշտօնեաներ 20—30 մանչեր եւ աղջիկներ չարաթը երկու անգամ հայերէնի դաս կ'առնեն, շնորհիւ Կ. Պաշին, որ վարժուհի մը ապահոված է ամսական երկու հարիւր տրախմիով։ (Ոչ իսկ 40 ֆրանք)։ Հայերէնը մոռցեր էին, եւ հիմա «Լուսաբեր» եւ «Գանձարան» կը կարդան։

Եւ եթէ աւելցնեմ որ այս արեւելեան գիւղաքաղաքին մէջ Կ. Պաշը տարեկան եկամուտ ունի 15—16.000 տրախմի, կը հողայ փողոց մնացած երախաները եւ կարօտ աշակերտներուն գրենական պէտքերը, կ'օգնէ մարզական խումբին եւ 6500 տրախմի ալ պահեստի դրամ ունի, անշուշտ բարի նախանձ մը պիտի վառէ Ֆրանսայի մեր մայրերն ու քոյրերը.

յունի լեռներուն, ոտքերը փռած ցեխ ի դաշտերը։

Հեպինեսցը կը սուրայ, եւ անհատակ նորէն բարեւի կեցած են մշակները, այր թէ կին։

Բարի սովորութիւն մը, — հնամենի բարեւ կառախումբի պատուհաններէն երեւցող ճամբորդներուն։ Ինչպէս եթէ ոտքով կամ ձիով ճամբորդէիր։

Արեւ ու բարեւ ձեզ, բարի եւ արի մշակներ

Թող դալար մնան ձեր ձեռքերը Ա'յ որ ալ ըլլաք, ո՛ւր որ ալ գտնուիք

Քաղցին կուգայ ու կ'անցնի ինչպէս հեպինեսցը։ Աշա՛կն է միայն յաւիտենական։ Ե՛ւ ծառան ե՛ւ վեհապետը հողին, Մակեդոնիոյ դաշտերուն թէ մեր աշխարհի արտերուն մէջ։

Արե՛ւ ունի մեր աշխարհն ալ, բայց չունի ցորենի խուրձերուն կքնած հնձուորներ։ Ունէ՞ր եւ չունի այսօր։

Ջունի արեւուն տակ եփած, ձերմակ լաչակով մանկամարդուհիներ, աշխատանքը բաժնած՝ երկրագործ...

ԿԱՐՕՏԻ ՏԵՍԻԼՔ

... Ցաղեր եւ յոյզի երա՜զ մ'անմեկին
Ձիս գեղի՛ս, օդի՛ս, Արաքսի՛ս տարին... —
Հին երդիքներէն ծիր շաղեր ուխ — սխն
Աստուծոյ աչէն արե՜ւ կը հեղուն։
Հողի բերքերէն ուրտն ի վեր ելնին
Շէկ ոսկի թռչիս կայծ — եէֆնաթ ունի...
Ու քոյ քաղաքներ վերէն ու վարէն
Օնախս գրկած՝ յոյզե՜ր կը ցանեն...։
Մեր տունն համօրէն խո՜ղ է տրոփուն,
Երազ է, երա՜զ, — քսսար պար մ'անհուն...
Շշուկ ու մրմո՛ւնջ, տեսք — հեւք խոլական
Շուքիս շարժրնկեր՝ զուժերգի նման...

. . . . . .

Մեր հաւքերն եղէ՛րգ մը կ'երգեն վերէն,
Զոյլ բի՛ր են իրերն՝ արցո՛ւնք կը ցօղեն.
Երազ իրձ մ'հանեց ղամբանն ի վեր գլու,
Ուր շունչ մ'անսահման կը լեցուի հոգիս...
Ուր խոր տխրութեան սարսուռն անդենի
Սիրտս կը գեղու գողո՛վն հայրենի...
Կարօտի ծո՛ւփն իմ անուշ աշխարհիս,
Եւ անգէտ՝ թէ ան ո՛ւր կը տանի զիս

Հալէպ

ԱՐՏԱՇԷՍ Տ. Ց. ՏՕՆՃՈՅԵԱՆ

ՎԱՍՏԱԿԵՑԱՒ ԵՒ ԱՐԴ ՀԱՆԳՉԻ

ԳՈՅՆԻ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

—)(o)(—

ՌՈՒՍԱԿԱՆ «ԳԱՂԹՆԻ» ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ԲՌՆԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՖԻՆ ԳԱՎԱՋ

ՄՈՒԼԷՆ - ՌՈՒԺ (*)

ՆԵՐԿԱՆ

(*) ՄԻՐ.— Փարիզի մէջ ...

մեծ տիկիններր, իսկական խաբուածները ոչ կարդալ գիտէին, ոչ ալ գրել։ Ու ծերուկ աղախինները ցած ձայնով կը տրտնջային Տան տիրոջ դէմ, որ միտքը գրած էր տղաքը ծռել տալ գիրքերու վրայ՝ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։ Զարգացած ըլլայ կամ ոչ, հայ Տիկինը Արեւմուտ եւ ազնուական է, պատկառազդու բռնով մը՝ որ կը նուաճէ ամբողջ տունը։ Եւ ի՜նչ նիստեցուի մայր նաեւ, որ ամէնէն հարուստ տուներուն մէջ իսկ, ուրիշ ոչ եւ է մէկուն չի ձգեր խնամել տղան նեկը, իր ամբողջ ժամերը կ'անցընէ անոր բովը անոր խօսելով գորովագին եւ զայն փայփայելով — ի՜նչ տխրութիւն հաստատել որ հեռաւոր եւ նուազ բաղաքակիրթ նկատուած երկիրներու մէջ՝ կիներու մայրական սէրը աւելի զօրեղ է քան մեր արդիական կիներուն մէջ։

Այնտեղ, ամուսինը, ընտանիքի հայրը կը տիրապետէ իբր անվիճելի տէր, ինչպէս նահապետական շրջաններուն։ Հաշին, հօր հանդիսաւոր երեւումը կ'ընդունուի յարգալից լռութեամբ։ Ամէնքը ոտքի կ'ելլեն, մայր, զաւակներ, աղախինները խոնարհելով իրենց քօղերը վար առած, մէկ կողմ կը քաշուին յարգանքով։ Աւելցնենք որ ուրախութիւնը քիչ մը կը խեղդուի տիրոջ ներկայութեամբ, բայց աւելի ուժգնօրէն կը վերսկսի, երբ կ'ելլէ եւ կը քաշուի նորէն առանձնութեամբ։

Ամէնէն փոքրերն իսկ, քրիստոնէական ջերմ երկիւղածութիւն ունին։ Մանր չեն ծանկեր առանց որ քանդուած են ծանր խնամքութեան մը եւ մայրն է որ, ջախջախուած սրտով, բայց ոյժով եւ հաւատքով, լռին իսկ կ'ըսէ սիրական զաւակին. — Նատ չանցած, երեխայ մը պիտի ըլլաս երկինքին մէջ, մեզի շատ աւելի երջանիկ։

Հայուհիին այս բոլորովին նուաճուած, ընտանեկան կեանքը երբեք արգելք չըլլար որ իգական տաղանդներ ծաղկին։ Հրաշալի առեղծուածութիւն եւ գործագործութիւն։

Ամէն մէկ Հայուհի քիչ մըն ալ բանաստեղծ է։

Charlotte Nanteuil

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Յունիս 27ին տեղի ունեցաւ Հայ Ճեմարանի ամավերջի հանդէսը, իր պարտէզին մէջ։ Հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր ամբողջ պարտէզը։

«Համազգայինի» Սուրիոյ Կեդր. Մարմնի Նախագահ Պ. Իփէքեան, որպէս պատուիրակ Եգիպտոսի մէջ վերջերս գումարուած «Համազգայինի» համագումարին, տուաւ իր զեկոյցը։ Ուրախութեամբ հաղորդեց թէ հակառակ համաշխարհային ներկայ տագնապին, համագումարը մեծ խանդավառութեամբ եւ ոգեւորութեամբ որոշեց թափ տալ իր գործունէութեան եւ տարածուիլ գաղութներու մէջ։ Պ. Իփէքեան համագումարի համակրանքն ու շնորհակալութիւնը հաղորդեց Սուրիահայ ժողովուրդին, որմոնք այնքան խանդավառ եւ տաք վերաբերմունք մը ցոյց տուած են «Համազգայինի» հանդէպ։

Ճեմարանի վարիչ Պ. Լեւոն Շանթ կարդաց խնամքով պատրաստուած ընդարձակ տեղեկագիրը, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ.

Աշակերտական եւ ուսուցչական մարմիններու կազմը.

«Հայ Ճեմարանի գոյութեան երրորդ շրջանի հաշուետուութիւնն է որ կ'ընեմ։ Նախորդ շրջանին 64 աշակերտ ունէինք, որոնցմէ այս տարուան սկիզբը վերադարձան 53ը, պակսեցաւ 11 հոգի։ Պակսած 11 հոգիին դէմ եկան նորեկներ 28 հոգի, որով այս տարի մեր աշակերտութեան ընդհանուր թիւն էր 81, աւելի ճիշդ 1)3ը աղջիկ եւ 2)3 տղայ։ Մեր աշակերտութեան միջին տարիքն է այս տարի 15 տարեկանը։

Այս 81 հոգին իրենց տեղացիական ծագումով հետեւեալ խոշոր բաժանումները ունին. 46 հոգի Փոքր Ասիայի զանազան վայրերէն են, 16 հոգի Կիլիկիայէն, 13 Միջագետքէն եւ հիւսիսային Սուրիայէն եւ 6 հոգի ալ արեւելեան սահմաններու հայութենէն։ Ըստ քաղաքացիութեան սոսկ մեծամասնութիւնը, այսինքն 50 հոգին Լիբանանի հանրապետութեան քաղաքացի՝ այսինքն Սուրիայէն եւ Ալէքսէններու աշխարհէն. Մնացած 9 հոգին կուգան մեզի օտար սահմաններէ, մէկ հոգի Իրաքէն, երեք հոգի Եգիպտոսէն եւ հինգ հոգի Պարսկաստանէն։

Ըստ դաւանական բաժանումներու՝ 79 հոգին կը պատկանին հայ ազգային եկեղեցիին եւ 2 հոգի հայ բողոքական համայնքին.

Այս աշակերտութիւնը այս տարի բաժնուած էր հինգ կարգի։

Մեր ուսուցչական մարմինը այս տարի 11 հոգի էր։ Օտար էր միայն արաբերէնի ուսուցիչը՝ Էմիր Նասիպ Շէհապ, որ ծանօթ դէմք մըն է կրթական շրջանակներուն մէջ եւ ռեդական արաբ մամուլին մէջ։

Մնացած տասը ուսուցիչները հետեւեալներն են.

Աթիկեան Յակոբ, Աղբալեան Նիկոլ, Բարախեան Սուրէն, Խաչատրեան Օրիորդ Արմինէ, Ծովհաննէսեան Տիկին Գոհար, Լեւոն Շանթ, Պէրպէրեան Համբարձում, Վալադեան Վալադ, Տարօնեան Եղուարդ, Փափազեան Մաթէոս։ Բոլորն ալ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ուսուցիչներ.

Այս տարուան ընթացքին մեր ուսուցչական մարմինը ունեցած է 9 մանկավարժական ժողովներ, որոնց մէկ մասին մէջ քննուած են աշակերտներէն ամէն մէկուն վարքն ու նկարագիրը, թերին ու առաւելութիւնները, ընտանեկան գլխաւոր գծերը եւ աշխատանքին չափն ու ձեւը. Մնացած ժողովներն ալ գլխաւորապէս յատկացուած են եղեր աշակերտութեան ուսումնական կարողութիւններու ճշդումին։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Տարօնի հայրենակցական Միութեան 8րդ Պատգ. Ժողովը գումարուած է Ինտիանա Հարպըրի մէջ (Ամերիկա)։ Ժողովը քննած է Միութեան վերաբերեալ խնդիրները, ըրած է իր կարգադրութիւնները եւ ընտրած է Կեդրոնական Վարչութիւն մը հետեւեալ անձերէն.— Մկրտիչ Միրոյեան, Միքայէլ Մալոյեան, Դաւիթ Սարգիսեան (Ինտիանա Հարպըրէն), Հրանտ Նալպանտեան (Շիկագոյէն), եւ Արտաշէս Գալուստեան (Տիտրոյիթէն)։

Ժողովը որոշած է երկու Տարօնցի աշակերտներ ունենալ Պէյրութի Հայ Ճեմարանին մէջ եւ այդ առթիւ քուէարկած է հինգ հարիւր տոլարի գումար մը, իւրաքանչիւր աշակերտին 250 տոլար։ Աշակերտներն արդէն որոշուած են. Սարգիս Բէքիարեան (Ցալուարիկցի) եւ Յարութիւն Մխիթարեան (Մշոյ Ձորկինոյ գիւղացի)։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Ջնկուցում

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

1931—1932 ուսումնական տարեշրջանին, տնօրէնութիւնը վարեց վարժարանի կեդրոնական եւ Գալինթինա փողոցի վրայ գտնուող բաժանմունքները, կեդրոնական բաժինը բաղկացած էր 7 դասարաններէ որոնցմէ Բ.ը եւ Գ.ը իրենց զուգընթաց դասարաններով, որով ընդամէնը եղած էին 9 դասարաններ, իսկ Գալինթինայի բաժինը ունէր Ա.ը դաս. դասարանը եւ մանկապարտէզ։

Վարժարանի նախորդ ուսումնական տարեշրջանի ուսուցչական կազմը փոքր փոփոխութիւններով վերահաստատուեցաւ իր պաշտօնին մէջ Պ. Գէորգ Ղազարեանի տնօրէնութեան ներքեւ։ Տարեշրջանի բակերբին իրենց կամքով հեռացան Պ. Պ. Ե. Հայրապետեան, Վ. Կէմճեան եւ Տիկ. Կեղիրճեան, իսկ տարուան մէջ Պ. Հ. Գասպարեան։ Հրաւիրուեցան հետեւեալ նոր ուսուցիչները.— Պ. Պ. Յ. Գարիպեան, Ա. Տիրացեան, Շ Զանգու, Վ. Պզրգարու եւ մարզանքի մասնագէտ ուսուցիչ մը Պ. Մ. Բոնէսքու։ Ուսուցչական կազմը այսպէսով, կը բաղկանար 18 անձերէ, որոնցմէ 8ը այցելու, 9ը մնայուն եւ 1ը մանկապարտիզպանուհի։ Տարեշրջանը սկսաւ սեպտեմբերին, 370 աշակերտ-աշակերտուհիներով թիւ մը, որ աննախընթաց է մեր վարժարանին համար։

1931—32 տարեշրջանին եւս շարունակուեցաւ ամբողջօրեայ դրութիւնը, երբ աշակերտները դպրոց կուգային առաւօտեան ժամը 8ին եւ տուն կը մեկնէին երեկոյեան ժամը 4ուկէսին։ Կէսօրուան ճաշը կ'ըլլար դպրոցի ճաշարանը ուր ամէն աշակերտ կրնար ճաշ ստանալ 70 կամ 50 լէյ վճարելով շաբաթականեւ Վարժարանէս 114 երի ճաշ ալ կը ստանային շնորհիւ այդ նպատակին համար եղած նուիրատուութեանց.

Բոլոր աշակերտները բժշկական քննութենէ, անցնելով հաստատուեցաւ որ միայն 140—150ը կատարեալ առողջ կարելի է համարել, իսկ մնացած աշակերտները տկարակազմ են, սակաւարիւն (anémic), խոշափողային բորբոքման ենթարկուած հիւանդութեանց հակամէտ եւն. Ուրեմն կը պարզուի որ աշակերտութեան կէսէն աւելին վատառողջ են, պարագայ մը որ մտահոգութիւն միայն կրնայ պատճառել։ Տնօրէնութիւնը բժշկի խորհուրդով որոշած է յառաջիկայ տարեշրջանին կարելի եղած միջոցները ձեռք առնել՝ երախաներու առողջական վիճակը բարւոքելու համար։

Այս անցնող տարեշրջանի ընթացքին տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է բազմաթիւ նուէրներ չքաւոր աշակերտներու համար զանազան ազգայիններէն եւ մասնաւորաբար Ռ. Հ. Գ. Միջի Պուքրէշի մասնաճիւղէն։ Այդ նուիրատուութիւններու շնորհիւ չքաւոր աւելի աշակերտ աշակերտուհիներ ստացան սպիտակեղէն, տաք զգեստ վերարկու, կօշիկ գլխարկ եւն

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թրք. գրականութիւն

—)(o)(—

Պոլսոյ «Լուսաւորիչ» Կաղէճէսիսէն կը թարգմանենք հետեւեալ բանաստեղծութիւնը իբրեւ նմոյշ թրքական ստեղծագործութեան։ Ինչպէս կը տեսնուի, թուրքերը սկսած են գրել նոյն իսկ արդիական բանաստեղծութիւններ։ Քերթողը կը նկարագրէ սենեակի մը ներքին

դիմագը.

կապոյտ լոյսով սենեակ մը։
Սենեակին մէջ ծայլեր մը։
Ջայլերին մէջ՝ անկողին մը։
Լուսնկայ մըն է, որ կը բարձրանայ
ծայլերին մէջ։

Բազմած վարագոյրը յորանջեց։
Լուսինն ինկաւ փշրուեցաւ։
Աստղեր մը, երկուք
Իրար եկան ստուերները,
Եւ գայարեցան թեւ ու սրտով
Իրիկուններու կամ առաւօտներու։
Կին մըն է ան ոգիոտակ.
Կամ կին մը ծիծաղկ.
Կին մը չէ.
Կին մը խաղալ...
Իրիկուններր կամ առաւօտներր,
Երբ մուտ կ'ըլլայ պատուհանին ետեւ,
Կապոյտ լոյս մը կը ծագի.
Եւ սենեակը կը լեցուի...

Այս անհամ ստեղծագործութենէն յետոյ, տանք նմոյշ մը Թուրք ժողովրդական բանաստեղծութենէ, քաղելով Թրքական Փոլքլորին ուսումնասիրութեան նուիրուած գիրքէ մը։

Ամպ կ'իջեր ստորոտան.
Սիրտեր կ'ելլէ պատմուան.
Վէրին սէնիմ եարինի,
Ճամբայով պատմուան։

Գանիչ կէլդսէ պոլ բալաբ.
Այրմէր Թասրր Թասրր.
Սէն օլ չէլէր պէն բայմար
Եյէմ փարմաք փարմաք։

Գէյալ Թագարթու փայլալ.
Եյէմ փարմաք փարմաք.
Գու սէնէնին մոտաք.
Պրթար իւսթինէն վարմաք։

Թուրք գրողները ժամանակ մը կը պնդէին թէ հայ աշուղական գրականութիւնը կը գրուի Թրքականին ազդեցութեան տակ. նոյն իսկ կ'ըսէին թէ Թուրքերն են հեղինակը հայ ժողովրդական երգերու։ Բաղդատութի՛ւն մը, էֆէնտիներ, անա ձեռքը Խաչ մէ քը, աշխա՛րհ գիտէ մեր երգերուն համը։

Թարգմանութիւններ

-- :-:

Ռոբերթինա Սթրովսկի կը գանգատի, որ ֆրանսական արդի գրականութիւնը ողողուած է թարգմանական գործերով։

Եւ այս առթիւ կը հարցնէ թէ ֆրանսական գրականութեան նկարագիրը վտանգի չի՞ մատնուիր օտար գործերու արշաւանքին տակ։ Մանաւանդ որ ներխուժումը տեղի կ'ունենայ մեծ ու փոքր ամէն երկրէ։ Մէկ հոսանք չէ, այլ կայ անգլիական հոսանքը, իտալական հոսանքը, լեհական հոսանքը, ռուսական հոսանքը, ամերիկեան հոսանքը։ Այնպէս որ ֆրանսական ատաղանին մէջ հոսանքներու այս շատութենէն թերեւս կազմուի ջրապտոյտ մը եւ կորսուի ֆրանսական անկախ գրականութեան մը պատկերը։

Օտար գործերու թարգմանութիւնը, կ'ըսէ յիշեալ Սարգսնեկանը, գծբախտաբար չի կատարուիր ընտրովի եւ ճաշակով։ Այլ կը թարգմանուին պարզապէս անոր համար, որ այդ գործերը յաջողութիւն գտած են իրենց ազգային հողին վրայ կամ նալէյեան մրցանակ ստացած են։

Բայց Սթրովսկի կը հաւատայ, որ օտար թարգմանութիւնները չեն կրնար ընտելանալ եթէ յունէին ֆրանսական զգայնութիւն կամ ճաշակի նոյն ներերանգը։ Թարգմանուած գործերէն «հայատակութիւն» պիտի առանեան այն վէպերը միայն, որոնք կը պարզեն Ֆրանսացիին հոգւոյն խառնվքը, հոգեկան թաքուն անկիւններու կեանքը։

Այսուհանդերձ, թարգմանելու համար որ եւ է գործ, անհրաժեշտ է պահանջին զգալ անոր ընթերցման, բայց նախ թօթափել անոր լեզուին ազգային կախարդանքը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌ ՈՐՔԱՆԿ Է

Մարիկն անփծեց զորդին.—
Իմ որդի, դուն դարիբանաս։
Ն. ՔՈՒՉԱԿ

Վիէն, 5 Յուլիս.

Եթէ կը խորհինք թէ պատերազմի ընթացքին դասնութեան մրուրը քամեցինք եւ այլեւս կը հանգստանանք, չարաչար կը սխալինք։

Երկաշարքեթ առաւօտ է, աժգոյն, յուսալքուած ազգակից մը կը ներկայանայ. «Զաւակներովս անօթի եմ երեք օր է, 6 ամիս է գործ կը փնտռեմ, կ'աղաչեմ պատառ մը հաց կամ գործ մը գտէք, քաղաքին ծանօթն եմ. Կը զոհացնեմ բարոյապէս. նիւթապէս, կը մեկնի։ Կէս ժամ վերջը երկրորդ մը.— «Կ'աղաչեմ, անօթի ենք, քիչ մը հացի։

Ան ալ կը մեկնի մասամբ գոհացուած ստամոքսով։

Կէս ժամ վերջը երրորդ մը.— «Ինքնութեան թուղթս առած են, կը սպասեն որ մեկնիմ, զաւակներուս տէր եմ, կ'աղաչեմ մինչեւ մը, ... մինչեւ կը թափառիմ, գրեցի Դաղթականաց օֆիսներուն, պատասխան իսկ չառաւցայ, դրեցի Նանսէնեան գրասենեակին, սպասէ՛, դիմեցինք ներքին գործոց նախարարութեան, արդիւնքի կը սպասեմ։ Ամերիկայի առաւ իրիկուն կուգայ, «Տակաւին չմեկնեցա՞ր»։ Կ'աղաչեմ ճար մը, միջոց մը, ցոյց տուէք, տեղ մը ցոյց տուէք, հոգ չէ թէ դժոխք ըլլայ»։

Կուլայ, եւ ալ կուլամ անհիհլով եւ ճակատագիրը։

Վանմաշուք տխուր, ճար մը ցոյց տուէք, եթէ չէք կրնար նաւակ մը գտնէ վարձեցէք, տարէք ծովը թափեցէք, քանի որ ազգին անունով կը խօսիք, «գիշեր ցերեկ հասարականութեան բարօրութեան կ'աշխատինք» կ'ըսէք։

Ի՞նչ արժէք ունի հասարակականութեան բարօրութեան մասին մտածելը, երբ անոր բաղկացուցիչ տարրերը կը ծիւրին, սրն ի բուն ծծելով կեանքի գառնութեան հիւթը։

Յակոբ Մկրեան

մը, մեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին քանի մը հարիւր Ֆր. ապահովելու համար։

Վիէնի Հայ դերձակներէն, Փափազեան եղբայրները, գնելով ամենագեղեցիկ բաժակ մը (coupe internationale) կազմակերպած են ֆութպոլի մեծ թուռնուա մը, հեռաւոր թէ մօտիկ շրջանի բոլոր հայ խումբերու միջեւ, որ տեղի պիտի ունենայ յուլիս 17ին կիրակի օր Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ. Անշուշտ գովելի է Փափազեան եղբայրներու ազգասիրական ձեռնարկը, քանի որ նկատի ունենալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայ նիւթական անցուկ վիճակը կը կազմակերպեն սոյն ձեռնարկը։ Բայց մենք ունինք Վիէնի մէջ նաեւ կարգ մը առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ, որոնք եւս, յոյս ունինք թէ Փափազեան եղբայրներու օրինակին հետեւելով, եւ ուրիշ տեսակէտով, ցոյց պիտի տան իրենց նիւթական պարտականութիւնը։ Իսկ Վիէնի հայ հասարակութեան կը մնայ այդ օրը ամբողջութեամբ դաշտ մեկնիլ թէ մարզիկները քաջալերելու եւ թէ մաքուր օդին մէջ օր մը ապրելով վերյիշելու հայրենի դաշտերու անուշ յիշատակները։

Ն. Դալէ

ԱԶԳԱՍԻՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Վիէն, 6 Յուլիս.— Աւելի քան վեց տարի է գոյութիւն ունի Հ.Մ.Ը. Մ.ը Վիէնի մէջ, եւ որ արդէն ծանօթ է իր խաղերու փառաւոր յաղթանակներով եւ կրնանք ըսել, որ ֆրանսահայ գաղութներու մէջ բացի Փարիզէն — առաջին տեղը գրաւած է իր գնդակի խաղերով։

Մանաւանդ իր մրցումներով հայ անունը ծանօթացուցած է շատ մը անծանօթ անկիւններու, որոնք հայ անունը անգամ լսած չէին։

Բայց դժբախտաբար չկայ մարմին մը որ նիւթապէս օժանդակէ ինչպէս կ'ընեն ֆրանսացի մարզական խումբերը։

Մեր մարզիկները, իրենց գրպանին եւ մարզանքի գիտակից, հայ հասարակութեան ցոյց տուած օժանդակութեան ապաւինած են։ Ասկէ զատ ալ, դարձեալ մեր մարզիկները, իրենց խաղերէն, ճամբորդութիւններէն, եւ յաղթութիւնէն վերջ, պէտք է կազմակերպեն ներկայացումներ եւն., որ մասամբ թեթեւցնեն իրենց գրպանին վրայ ծանրացած բեռը։

Ամէն տարի քանի մը հարիւրներու համար, գումարներ պէտք է իրենց ճամբորդութիւններու համար, գուլպայ, կօշիկ եւայլնի համար։ Եւ անա յառաջիկայ եղանակին կրկին պէտք է որոշ գումար մը։ Բայց սա անտեսական ծանր տագնապը, որ չոքած է նաեւ հայ ժողովուրդի վզին, մեր մարզիկները կը յուսահատեցնէ իրենց ձեռնարկներուն մէջ, եւ ուրեմն, կը թուլցնէ անոնց կորովը։

Եւ անա ազգասիրական ձեռնարկ

Ֆրանսական ընտրական իրաւունքը

Հինգ նիստ մինչեւ, երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, Ծերակոյտը չկրցաւ համաձայնիլ թէ պէ՞տք է իրաւունք տալ կիներուն ընտրելու թէ ոչ։ Եւ անգամ մը եւս յետաձգուեցաւ կիներու ընտրութեան իրաւունքի մասին ներկայուած առաջարկը։

Ներսկիւսական մը յայտնեց որ բոլորովին աւելորդ է այս կայքութեան մէջ, ուր կը զանուի երկիր, ինչ հարկ կայ երկրին ընտրողներու թիւը կրկնապատկելու, երբ առնիկա պատճառ պիտի դառնայ նոր բարդութիւններու։

Պիքնիկի մէջ բաղնիկ

Պիքնիկէն կը գրեն Պոլսոյ «Սոն փօսթա» թերթին —

Քաղաքիս մէջ ընդհանուր պատերազմի յուշարձանակներէն կղմնտի չառ մը քարաշէն տուներ, որոնց ատաղձագործերն ու փեղկերը փլած եւ պատերը մերկ ու աւերակ վիճակ բռնած են։ Վերաշինութեան համար ոչ մէկ ձեռնարկ ու գիմում կը տեսնուի։ Կ'ըսուի թէ այդ աւերակ տուներէն շատերուն տէրը երբ փորուի, ոսկիի գանձեր երեւան պիտի ելլեն։ Որովհետեւ հայոց գաղթին ժամանակ այդ շէնքերուն մէջ ոսկի, արծաթ եւ զոհարեղէնի նման գոյքեր թաղուած են եւ տեղացիք կրպնդեն թէ այդ գոյքերուն մեծ մասը տակաւին հողերուն տակ կը մնան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿՈՒՆՔ, օրկան Զ. Ռ. Միութեան, Գ. տարի, թիւ 29, ամսաթերթ գրական, ուսումնասիրական, պատմական եւ որբային շարժման նուիրեալ։ Խմբագիր Շ. Նարդունի։

Բովանդակութիւն — Մեր մասնաճիւղերուն (Կեդր. Վարչ.), Պատմ. Հայաստանի աշխարհագրութիւնը (Հ. Եփրեմ Զարբհեան), Դրօշները (Զօր. Թուռլ), Մեծանակները (Ն. Մարգարեան), Թաղուհի Հայաստանի օրը (Սեպուհ Սանփաեան), Վերջին Համագումարը (Ս. Գ. Մելքոնեան), Ողջոյն «Երկունքին» (Վ. Խակէնոլրեան), Թղթակցութիւններ եւ Ծմրանկարներ։

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման մէկ տոլար։ Դիմել Kapikian, 17, Ave. Philippe Auguste, Paris

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

դուրսեան, գինետնական երգանիկ գայծերու մէջ, փնացի՛ր քաղքենի հագերու մէջ եւ կորսնցո՛ւր ամէն յոյս ապրելու։

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

24 Դեկտեմբեր 1902։ Նս, հեծելազօրաց սպայ, ապխամարխելով թռչնիկները, մանիշակի հրաշալի փունջ մը բռներ էի ձեռքիս մէջ՝ Հիմա, թշուառ, միայն գլխարկ մը գլխուս, ոչ իսկ սու մը գրպանիս մէջ, ձեռքս եմ բռներ ոչ թէ մանիշակի փունջ մը, այլ գլուխ մը կաղամբ՝ ուտելու համար։ 24 Դեկտեմբեր 1926, Վիլքոֆ։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՅՈՒՇԵՐ

«Պիգասոր (*) ճաշօսքան մտա։ Կախեցի գինի խմեց, Կերաւ ու որսացաց սպիտակ վարդեր, յետոյ հրաշալի՛ ձեւով մը աղբեց սկուտեղին վրայ Սեվրէքրիններուն շրջանին չէր այդ։ Ժողովուրդը պոռաց. — Հուռա՛։ Նուագածուները կը նուագէին վերացած։ Լռեցէ՛ք, յուշեր։

(*) *Հեղինակին ձիուն անունը։*

ԻՆՉ ՈՐ ԿՈՐՍՈՒԱԾ Է

Մնաք բարո՛վ, հանգստաւէտ անկողինները եւ մինչեւ կէսօր խաղաղ քնանալներ, մնաք բարով, օփիւմ՛, սպարանանդէս, մնա՛ք բարո՛վ, անուշակ գինի. մնաք բարո՛վ, գնդապետս, մնաք բարո՛վ, սպաներ, եւ բարե՛ւ ձեզ, Ռուսիոյ բանուորներ։ Մնաք բարո՛վ, զարդանիշեր եւ ուսանիշեր, մնաք բարո՛վ, մոյկերու կարբերը եւ տառատոկին գեղազարդ թեզանիքը։ Կարմիր որիկաները մարեցին բազերու եւ պերճութեանց փայլը։ Ինչ որ գեղեցիկ էր՝ կինկաւ, կորսուեցաւ, կախկրտուեցաւ չառո՞ւց, եւ ամէն կողմէ կուգայ գարշահոտութիւնը կէնինի արիւնազանգ կայմի ք.. քին։

ՑԱՆՑԱՆՔԸ ԼԱՀԷՑԻՆՆ Է, ԹՈՒՄՔՈՑԻՆ ՈՒ ՑԱՐԻՆ

Ի՞նչպէս։ Կայսր էր, եւ կ'ուզէր պատերազմե՞լ արգիլել։ Այդ էր գաղափարը Թոլսթոյի եւ սա էջերուն։ Չեմ կրնար մտածել, առանց զզուանք յայտնելու, թէ ինչպէս մարդիկ, փոխանակ արծարծելու թշնամութիւնը, կ'աշխատին զուք քարոզել սխոյեանին մասին։

ՑԱՆՑԱՆՔԸ ՌՈՒՍԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՆ Է

Թող Ֆրանսացիները ալ փնանան, ինչպէս փնացաւ Ռուսիան Հոկտեմբերին։ Այն ատեն միայն Ռուսերը պիտի կարենան տեսնել իրենց ցարերու գրօշը։ Այս՛, ալ բաւ են այս բարեկամութիւնները։ Ներուկ խոհարար մը բսաւ, ժամանակ մը առաջ, նստած իր զաւաթ մը վօտկային առջեւ.

— Ուշադրութիւն, պարոն, մեր արծիւը էդ ճանճի մըն է փակեր, բայց չի՞ տեսներ որ Ֆրանսան աղուոր պոռնիկ մըն է։

Ցարը մոռցաւ Սեվաստոպոլի օրերուն բարկութիւնը։ Դժբախտաբար կացինով կտոր կտոր ըրաւ կռվի կադիկ մը միայն։

ՑԱՆՑԱՆՔԸ ՅԻՍՈՒՍԻՆ Է

Ով որ իրապէս կը սիրէ Ռուսիան եւ անոր յաղթանակ կը մաղթէ, թող թքնէ հրեայ մեսիային վրայ, պոռալով. — «Կեցցէ՜ Մուհամմէտ»։ Նկրոպան, որ խորթ մայրն է Ռուսիոյ, հրեայ նորուկ պիտի ըլլայ եւ իր ո...ը պիտի արիւնի։ Հո՞գս։

(Շար.)

ցով․ Բայց չի պատուիր որ Իրլանտա անգլիական ծանուցագրին պատասխանէ մօտ ատենէն։

Անգլիոյ գաղթային նախարարը իր վերջին ճառին մէջ՝ հաշտարար լեզու մը գործածեր էր, ինչ որ լաւ տպաւորութիւն գործած է Իրլանտայի պաշտօնական շրջանակներուն վրայ եւ կը կարծուի թէ, Իրլանտական կառավարութեան պատասխանը պիտի խմբագրուի համապատասխան ոճով մը։

Պոլկար նախարարներ Փարիզ կուգան

Պուլկարիոյ նիւթական նախարարը Պ. Սթեֆանով՝ ընկերակցութեամբ Ազգային դրամատան տնօրէնին, Փարիզ կուգայ երկուշաբթի օր, բանակցելու համար Պուլկարիոյ նախապատերազմեան պարտքերու հարցին մասին։ Նոյն նպատակով Լոզանէն Փարիզ պիտի գայ Պուլկարիոյ վարչապետը Պ. Մուշանով

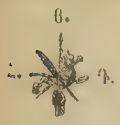

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Զեկուցում Ներկայութիւն։ Օրակարգի շարունակութիւն։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւասարդ Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat. 345 Ave Argenteuil Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը 12 Յուլիս ՆՐՆՋՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յակոբեան եւ Տէր եւ Տիկին Մինաս Յակոբեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելւոյ որդւոյն եւ եղբօր ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

7 Յուլիս 1932, Տէսին

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Ռանսի մասնաճիւղին կողմէ

31 Յուլիս Կիրակի ժամը 1էն 22, Վարժարանին պարտէզը

1 Bld. du Nord, Le Raincy

Մարզական խաղեր, նուագախումբ եւ այլ զուարճութիւններ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ

Հայկական ճաշ. պար, ձոխ պիւֆէ

Օրուան մասնակցողներու պարգեւ

փափաքողները կրնան տեսնել, գալ իրենց ճաշով միասին

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ․ Անվէռ Օփէրայէն կամ Ժան Ժօրէսէն 21A եւ Կար տը լ'Էսթէն Կարկանի գիծը եւ մինչեւ Ռէնսի-Պավիյոն։ Ճեպընթացը մեկնում ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 12.06, կէսօրէ վերջ ժամը 2, 4 եւ այլն

ՊԱՐՈՒ Ընծրեւի դէմ ապահովուած

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ Կոմիտաս [illegible] 15 ֆրանք. ՏՂԱՔ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ. Դ. [illegible] 20. ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ 8 Զէյ. [illegible] 15. ԱՐԵՒԻՆ ՃԱՄԲԱՆ. [illegible] 10. ԼՈՅՍ. [illegible] 20 ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐ. [illegible] 10. ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ Րաֆֆի 25. ՎԱԼԱՆԹԻՆ. [illegible] 20, ԹԻՐԻՇԱՆՕ. [illegible] 25. ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ. [illegible] 50. ՎԻԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, [illegible] 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Դ. [illegible] 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ. [illegible] 2 հատոր 30 ֆր. ԺԻՒՏԷՔԻՆ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ. [illegible] 2 հատոր 65 ֆր ՍԻՐՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25 ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ. [illegible] 2 հատոր 25. ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ. [illegible] 1. 50. ՍՕՖԻԱ ԵՐՈՒԼԵՈՆ. [illegible] 20. ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ [illegible] 5. QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE. Fr. Macler 35. LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ. 51 rue Monsieur-le-Prince. Tél Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր։

Առաջնական նուագախումբ Լիոնի մէջ

14 Juilletի ԱՌԹԻւ **59 Rue Dunoir**

ՌՈՒԲԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՍՐՃԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք ՊՈԼՍՈՅ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՕՂԻՆ յարակից ազանգներով. Պոլսոյ հռչակաւոր բեմին վրայ ծանօթ նշանաւոր ՄԻՏԻ ՓԱԹԻԼ ՕՂԼՈՒ, որուն պիտի ընկերակցի Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած [illegible] Պ. [illegible] եւ Լիոնի յայտնի նուագողներ.

Այս բացառիկ պատեհութենէն օգտուեցէք՝ վերապրելու հայրենիքի կարօտով։

CABINET V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

54, Rue La Fayette, Paris (9e Métro Cadet) Tél. PROVENCE 87-53

Կ'առնէ Առեւտրական, Դատական, Քաղաքային ամէն տեսակ գործեր. [illegible] եւ [illegible] գործերու համար գրաւոր կամ բերանացի խորհրդատուութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ [illegible] Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու [illegible] [illegible] [illegible] Ապահովութիւն եւ գաղտնապահութիւն։ Դիմեցէք եւ պիտի գտնէք ամէն դիւրութիւն։ Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԳՏՆԵՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

CHEZ JOSEPH

91 Rue Moncey

գանդոկ ամէն յարմարութիւններով

Istituto Nazionale Delle Assicurazioni

Ընկերութիւն «Opéra

18 Chaussée d'Antin Փարիզ (9)

Հեռ Provence 82 48

[illegible]

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Dameme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ Վ.ՍՄ. ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՆ ԹԷՎԼԷԿԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ

Այսօր Կիրակի ժամը 2-8, Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին պարտէզին մէջ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ. Կը նուագէ «Sandrossian Orchestra» ճազը

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ. Բարձրախօս գործիքներով, գետեղուած պարտէզին զանազան մասերուն մէջ. Բարեխօսի գործածութիւնը [illegible] Պ. Մարտիկ Գասմաճեանի կողմէ, 66 rue Mouffetard, Paris

ՊԻՏԻ ՆՈՒԱԳԷ ՓՈՔՐԻԿ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԸ ՌԱՖՖԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ.— Հայ արուեստագէտներու խումբի մը եւ ֆրանսացի առաջնակարգ արուեստագէտներու կողմէ։

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՊԱԼԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ. ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՋՈՒԱՐՃԱԼԻ ԽԱՂԵՐ, ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒՄ (Phébus). 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris

Ճոխ պիւֆէ՝ մատչելի գիներով

Մուտք 10 ֆրանք, տղաց համար՝ 5 ֆրանք

Ոչ ոքի տոմսակ չպիտի ղրկուի։ Տոմսակները պիտի ծախուին դաշտահանդէսի մուտքին առջեւ։

Անձրեւի պարագային հանդէսը տեղի կ'ունենայ վարժարանի թատերասրահին մէջ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Tram. թիւ 1, մինչեւ Pont de Sevres, շոգեկառք Սէն Լազարէն եւ մինչեւ Gare Sevres.

Կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները։

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél Danton 73-97

Կըստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատ, [illegible] Ներուաղեն, կուտայ certificate de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները։

Հոսկէ բոլոր փափկանճաշակներուն ճաշարան ԳԱՌԼՕ

34 Rue St Lazare Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ մատչելի, սպաս եւ անթերի մաքրութիւն

Մի մոռնար [illegible]

Մեծ ճաշարան Վալանսի մէջ

Կատարելագործուած եւ [illegible] գործուածքի [illegible] ծախեմ։ Չափաւոր գին, ընտրեալ յաճախորդներ, խիստ աժան վարձք, անսահման պայմանաժամ վարձակալութեան։ Երաշխաւորուած շահ

Մանրամասնութեանց համար գրել՝ Մ. N AHARONIANի,

3 Place de l'Hôpital, Valence (Drôme)

Plomberie Couverture

Eau, Gaz, Appareils sanitaires, installation dégout

Անմիջապէս գինով՝ [illegible] [illegible]

Դիմել՝ A. TATOULIAN. 12bis rue Eli, Gentilly, Seine

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԴՐ. ԹԷՎԼԷԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ [illegible]

[illegible]

Հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, [illegible] Օթոպիւս BA, AZ եւ BT

[illegible]

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթանները Սուլթանը, աշխարհի ամրներուն թագաւորը, [illegible] [illegible] [illegible]

Կեդրոնատեղի 93 Rue l'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

[illegible]

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ

Լուսանկարչական նոր մեթոտի համաձայն գեղեցիկ անուակներ, ամբողջ կազմուածքով, խիստ մատչելի պայմաններ, Դիմել՝ Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ 24 rue de Beguin, Lyon։ Մանրամասնութեանց համար տեղեկանալ Պ. Ա. Կիւլպէնկեանէ, 35 rue Dunoir, Lyon.

Բացուած է

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր կը գտնէք ամէն տեսակի ընտիր եւ մաքուր ապրանքներ. ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ԳՆՈՎ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ։

Ապրանքները կ'ընդունինք ամէն տեղէ։ Կանոնաւոր յանձնում։

63bis Ave. Carnot. CACHAN (Seine).

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԴՈՒՐՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. փորձի ջրեր

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)

Métro: Pigalle Tél. Marcadet 76-65

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը։ Կիրակի եւ տօն օրերը 10-12.

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14-18 եւ ժամադրութեամբ

Հայերու ժամադրավայրը ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Լէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

RÉALISATION IMMOBILIERE

[illegible]

Ամէն գիւղաքաղաքի չինութեանց եւ փոխադրութեանց համար [illegible]

[illegible]

[illegible]

Նշանեան 20, Passage Prado (Մէթրօ Սէն Տընի)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Իզմիրի ֆրանս. հիւանդանոցներու

[illegible]

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone TRINITÉ 59 54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 7.30, [illegible] ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրերը 10-12

Հոն կը կատարուին՝ ճառագայթներով [illegible] (radiographie), [illegible] (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաշփումնային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվնաս)

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ բնեածական, ելեկտրական եւ ֆիզիքական միջոցներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արգանդի եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54;

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	-
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒԼԻՍ 1932

12 JUILLET 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1929

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Գաղութներու կազմակերպութեան հարցը ճիշդ տասը տարուան պատմութիւն ունի։ Այդ խնդիրը տասը տարի անընդհատ մնաց օրակարգի առաջին հարցը, ու փոթորկեց տարագիր ամբողջ հայութիւնը։

Տասը տարի անընդհատ ծեծուած խնդիր մը, այսօր կը մնայ օրակարգին վրայ, նո՛յնքան հրատապ, ո՛րքան էր առաջին օրերուն։

Երբ խնդիր մը իր լուծումը չի ստանար, այնքան վիճաբանութիւններէն յետոյ, տրամաբանական պիտի ըլլար զայն հանել օրակարգէն։ Իսկ եթէ, նոյն խնդիրը՝ հակառակ իր անլուծելի բնոյթին՝ կը մնայ առօրեայ մտահոգութեան առարկայ եւ կը գրաւէ հայ հանրային կարծիքը, մենք ստիպուած ենք ընդունիլ խնդրին կարեւորութիւնը։

Խնդիրն, ուրեմն, մեր ներքին կեանքի հրամայական պահանջներէն կը բխի, ու տասը համար, տասը տարի յամառօրէն կուգայ հայ ժողովուրդի սեղանին վրայ, իր լուծումը գտնելու։ Հարցը իր սուր բնոյթով, ամէն տեղ, մեր ժողովուրդի առջեւ կը ցցուի, ոտքի կանգնելու, ամէն օր, ու ամէն տեղ, հայ ժողովուրդի քայլերը կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը կը շեշտեն։ Այդ անհրաժեշտութիւնը կ'անտեսէ անցեալ տարիներու բոլոր պատճառաբանութիւնները, կ'անդիմանայ ամէն տեսակի հակամարտութիւնները, խմբական ու անհատական շահերը, ու դարձեալ կուգայ հարկադրել բոլորը՝ կրկին մտածելու գաղութահայութեան նպատակայարմար կազմակերպութեան մը մասին։

Եւ սակայն խնդիրն իր լուծումը չի ստանար։

Ու այս երեւոյթը հիւանդագին կողմը կը բնորոշէ մեր ժողովուրդին, հաւաքական նկարագրի հիւանդութիւն մը, որ տարագիր հայութեան պատմութեան ամէնէն տխուր էջը պիտի կազմէ։

Տխուր՝ այն պատճառով, որ մեր ժողովուրդը բնազդօրէն *կը ձգտի կազմակերպուելու, իր գոյութիւնը պահպանելու համար. բնազդօրէն բոլոր թերթերը կը տեսնէ ու կը սոսկայ։ Սակայն* գիտակցօրէն *անկարողութեան կը մատնուի, կը ջլատուի, կը նահանջէ։ Կամքը կը պակսի՝ քայլ մը աւելի առաջ նետելու։ Հաստատութիւնը կը պակսի՝ գործի անցնելու եւ ստորճանարար վերելք մը կատարելու։*

Ու խնդիրը կը մնայ սեղանի վրայ, ժողովուրդը բնազդօրէն կը փոթորկի։ Բայց ժողովուրդի կամակատարները կը փայլին անկամութեամբ։

Ժողովուրդի կամակատարները... Որո՞նք են ժողովուրդի կամակատարները, կամ աւելի շիտակ, առ այժմ, կամքին արտայայտողները։ Բարի ըլլանք այդ իրաւունքը բաշխելու այն բոլորին, որ այդ յաւակնութիւնն ունին։ — Կուսակցութիւնները, իրենց կեդրոններով եւ մասնաճիւղերով, հայ թերթերը, իրենց մեծ ու պզտիկ խմբագիրներով եւ յօդուածագիրներով, հայկական միութիւնները, բազմաթիւ եւ բազմագոյն, Ազգային մարմինները՝ իրենց վարչութիւններով եւ առաջնորդներով. հայ մտաւորականութիւնը, ցրուած ու սպառողական, (կրնանք ըսել՝ կրաւորական). չէզոք ու սպա մարդիկ, ազգին մասին մտածող։ Եթէ դուրս մնացողներ եղան, թող իրենց անունները աւելցնեն այս ցանկին վրայ։

Արդ, խօսեցէք այս բոլորին հետ, անոնք ձեզ պիտի համոզեն թէ գաղութահայ կեանքը պէտք է կազմակերպել, եւ թէ՝ շատ ուշացած ենք այդ գործին մէջ։ Մտի՛կ ըրէք բերանացի եւ գրաւոր խօսքերը այդ խնդրի մասին, ու դուք պիտի տեսնէք թէ՝ տասը տարուան մէջ՝ հարիւր անգամ խօսած ու շեշտած են կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը։ Քով քովի բերէ՛ք հայ լրագրութեան թեր ու դէմ կարծիքները, — ու դուք պիտի հաստատէք թէ՝ դէմ արտայայտուողներէն շատերը, շատ մը պարագաներուն մէջ, աղաղակ բարձրացուցած են զօրաւոր կազմակերպութիւն մը ունենալու։

Ու դուք, բնականօրէն հարց կուտաք ձեզ, — եթէ բոլորը կը շեշտեն կազմակերպութեան անհրաժեշտութեան մասին, ինչո՞ւ համար խնդիրը չեն լուծեր, եւ անցնիլ գործնական քայլերուն։ Ո՞վ է, որ իրենց ձեռքէն կը բռնէ. .

Հարցը կը մնայ օդէն կախուած. պատասխան տուող չկայ։ Օրակարգը կը յետաձգուի վաղուան, եկող տարուան, ու այսպէս՝ շարունակաբար։

Որով, հայ ժողովուրդի կամքին արտայայտողները կը մնան բնազդական այն աստիճանին, ինչ որ ժողովուրդն ունէր։ Գիտակցութիւնը, որ կամքին հետ շաղկապուած է, կը բացակայէ։ Եւ հրապարակին վրայ տիրական կը մնայ կազմալուծող տրամադրութիւնը, ու իր աւերը կը գործէ, ապատօրէն սողոսկելով ամէն տեղ։

Մենք, ասկէ առաջ, առիթն ունեցանք քննութեան առնելու միութիւններու գործունէութիւնը, ու մատնանշեցինք այն բացասական երեւոյթները, որոնք գերազանցապէս կը բխէին կազմակերպական թերութիւններէն։ Մասնակի այդ երեւոյթներէն անցնելով ընդհանուրին, կը տեսնենք կեդրոնական կազմակերպութեան մը բացը, որ ահա տասը տարիէ ի վեր անհրաժեշտութիւն դարձած է։

Տարագիր հայութիւնը վերը բնորոշուած հոգեկան հիւանդութեան մատնուած է, հաւաքական կամքի եւ գիտակցութեան հիւանդութիւնն ունի, որմէ պէտք է բուժուի վերջապէս։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՆԿԵ՛Ր ԹԷ... ՀԱՃԻ ԽՄԲԱԳԻՐ

— :-: —

Հաճըն մը կայ Մարսիլիոյ մէջ։

Աւելի ճիշդ կ'ըլլար, թերեւս, ըսել թէ մէկը կայ, ի Մարսէյլ, որ ինքզինքը կը շփոթէ *Հաճըն*ի հետ։ Որովհետեւ գրպանները լեցուն են *Հաճըն*ով, իր գրասեղանները կը տռփան *Հաճըն*ի բեռով, նաշաարանն իսկ զարդարած է *Հաճըն*ով, ոմանք կ'ըսեն թէ մահիճն ալ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ չծախուած *Հաճըն*ներու դէզ մը։ Պառկած այդ անկողնին վրայ, մեծ երազներ կը տեսնէ ան։ Ահա թէ ինչո՞ւ ինքզինք խելացի կը կարծէ եւ մեծ.

Այդ խելացութեամբ եւ մեծութեամբ, վերջին թիւով կը պատասխանէ հայրենակիցի մը, որ կը հարցնէ թէ *Հաճըն*ի խմբագիրը ինչո՞վ իրաւունքով «ընկեր» բառը կը դնէ Շահվերդեաններու եւ խորհրդային Հայաստանի պետական վարիչներու անուններուն առջեւ, եւ ոչ թէ պարոն կամ նման բառ մը։ Միթէ «ընկեր»ը գաղափարակիցներու յատուկ չէ՞, կը հարցնէ վրդովեալ հայրենակիցը, որ ապահովաբար չէզոք է, կարմիրներուն ալ հանդէպ։

*Հաճըն*ի խմբագիրը կը պատասխանէ թէ «ինչպէս կարելի չէ *պարոն* Մուսթաֆա Քէմալ կամ *ընկեր* Հուվըր կոչել Թուրքիոյ կամ Միացեալ Նահանգներու նախագահները, ճիշդ այնպէս ալ պատշաճ չէ ըսել Տիար Սթալին, Տէր Գաբրիէլեան կամ պարոն Շահվերդեան»։ Եւ կ'իմացնէ՞ որ, «եւրոպական մեծ թերթերն իսկ երբ Ստալինի կամ Լիտվինովի մասին գրեն, «ընկեր» բառով կ'որակեն, մինչ դեռ ամէն ոք գիտէ թէ գաղափարական ի՜նչ ռոմկուլի վիհ մը գոյութիւն ունի իրենց միջեւ»։

Յետոյ չափազանցեալ յաւելուած մը։
— «Նոյն ատեն ալ, որ անհասկնալի միամտութեամբ մը փրանսական citoyen բառին թարգմանութիւնը եղող «Քաղաքացի» մակդիրը կը գործածենք»։ Ու կ'ըսէ թէ այդ բառը «փրանսերէնին իմաստը չի պարփակեր եւ կարծէք թշնամական կեցուածք մը ունի «գիւղացիին» դէմ»։ (Ի՜նչ կ'ըսես)

Եւ կը յայտարարէ. — «Մենք կը նախընտրենք ընկերին ընկեր ըսել, պէյին պէյ, մըսթըրին մըսթըր, առանց որ եւ է յետին մտքի»։

Ըսենք մենք ալ կարծիքը. — *Հաճըն*ի (ընկե՞ր, պէ՞յ, մըսթը՞ր) խմբագիրը ո՞ւր է տեսեր, որ փրանսական քաղաքի թերթերը «ընկեր» ըսեն համայնավարներուն (եւ ընկերվարականներէն դուրս)։ Նոյն... խմբագիրը ի՞նչպէս համոզեր է, որ «քաղաքացի»ն համազօր չէ citoyenին եւ թշնամական կեցուածք ունի «գիւղացի»ին դէմ (արդեօք կը շփոթէ՞ քաղքցիին հետ)։

Կարեւորն այդ չէ սակայն։ Անգամ մըն ալ Յիսուսի են ըրեր նման հարցում մը։ Հարցուցեր են թէ ինչպէս անուանեն զինքը, վարդապե՞տ, տէ՞ր։ Անուանեցէք ինչպէս կ'ուզէք, ըսեր է ան։ *Հաճըն*ի խմբագիրը մեզի չըսեր սակայն թէ ի՞նչպէս անուանենք զինքը։

— Հաճի՞ խմբագիր (պարզապէս անոր համար որ *Հաճընոյ* խմբագիրն է եւ մենք սովոր ենք պէյին պէյ ըսել, «առանց որ եւ է յետին մտքի»)։

ՀԱՐԲՈՒՑ

ՄԱՀ Պ. ԺԻԼԷԹԻ

Լոս Անճելըսի մէջ 77 տարեկանին մեռաւ Ժիլէթ որուն անունը եւ նկարը տարածուած են ամբողջ աշխարհի մէջ, շնորհիւ իր հնարած մեքենական ածելիին։

1903ին էր որ հրապարակ հանեց իր հնարած ածելին։ Այդ տարին ան ընդամէնը ծախել յաջողեր էր 53 գործիք եւ 14 երկվեցեակ շեղբ։ 1926ին կը ծախէր 15 միլիոն գործիք 50 միլիոն երկվեցեակ շեղբ, ընկերութեան ապահովելով 200,000.000 շահ։

Այս մարդը որ ամբողջ աշխարհին ածելի կը հայթայթէր, բայց չէր տար ձեռք դպցնել իր մօրուքին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ՅԵՏՈՅ

Պատերազմական պարտքերու հարցը

Լօզանի փակման ժողովին, համաձայնագրի ստորագրումէն առաջ, քաղաքական մեծ կարեւորութիւն ունեցող յայտարարութիւններ ըրին Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչները՝ պատերազմական պարտքերու սակարկման մասին։

Մասնաւորաբար նշանակելի են Ֆրանսայի ներկայացուցչին, ելմտական նախարար Պ. Ժէրմէն–Մարթէնի խօսքերը.

— Պէտք է, ըսաւ, յանուն փրանսական կառավարութեան յայտարարութիւն մը ընեմ, ճշդելու համար հրաւիրուած երկիրներու Ֆրանսայի հանդէպ ունեցած պատերազմական պարտքերու կացութիւնը։ 1932 յունիս 16ին ստորագրուած յայտարարութեան հետեւանքները կարգադրուած են այնպէս որ պատերազմական պարտքերու գլուխէն կատարուելիք վճարումները պիտի դադրին մինչեւ այն պահը ուր Լօզանի պայմանագրութիւնը զոր կը կնքենք այսօր, կիրարկութեան դրուի կամ մինչեւ որ արձանագրուի թէ այս համաձայնութիւնը անկարելի է վաւերացնել»։

Նոյն ժողովին մէջ, Պ. Մաքտոնալտ յայտնեց երկու յանձնախումբերու կազմութիւնը, մէկը՝ պիտի զբաղի Գերմանիայէն զատ միւս երկիրներու հատուցումներու հարցով։ Միւսը՝ պիտի ուսումնասիրէ կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի տնտեսական բարգաւաճման հարցը։

Առաջին յանձնախումբին նախագահ նշանակուած է Պելճիքայի նախկին վարչապետ Պ. Թէօնիս. իսկ երկրորդ յանձնախումբին նախագահ Ֆրանսայի պատուիրակներէն Պ. Ժորժ Պրիւնէ։ Իսկ համաշխարհային տնտեսական եւ ելմտական համաժողովի նախապատրաստող յանձնախումբը պիտի կազմուի յետագային։

Լօզանի ժողովը իր արդիւնքով՝ զանազան մեկնաբանութիւններու տեղի կուտայ տարբեր երկիրներու մէջ։ Գերմանիոյ մէջ, մօտաւոր ընտրութիւններուն առթիւ, մամուլի մեծ մէկ մասը կը քննադատէ գերման վարչապետը։ Իր բարեկամներն ամբողջ կը քննադատեն զինքը, իսկ իր հակառակորդներէն մէկ քանին են միայն որ կը գովեն անոր կատարած աշխատանքը։

Հուկէնպէրկի եւ Հիթլէրի թերթերը կը մեղադրեն Ֆոն Փափէնը թէ չկրցաւ հատուցումներն ու պարտքերը բոլորովին ջնջել տալ կամ ընդունիլ տալ քաղաքական պայմանները։

Երկու ուժակողմեանները կը ջանան իրենց քննադատութիւններով այն տպաւորութիւնը ձգել թէ համամիտ չէին Ֆոն Փափէնի հաշտարար քաղաքականութեան։ Իր ճառերուն եւ մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրած յայտարարութիւններով՝ Հուկէնպէրկ կը յայտնէ թէ Լօզանի համաձայնութիւնը կը գտնէ «չարաղէտ» եւ թէ Գերմանիա երբեք չպիտի կրնայ վճարել երեք միլիառը՝ զոր ընդունեց իբր պարտք։

Գալով հիթլէրեան մամուլին, կը գոհանայ հաստատելով թէ Ֆոն Փափէն «երբեք արտօնուած չէր խօսելու յանուն գերման ժողովուրդին»։

Ներկայիս, գերման կառավարութիւնը խորհրդարանական մեծամասնութիւն չունի վաւերացնել տալու համար Լօզանի համաձայնութիւնը։ Կաթոլիկները որ հաւատարիմ կը մնան Պրիւնինկի եւ կը շարունակեն ախտագրուած նկատել Ֆոն Փափէնը կը յայտնեն թէ ձեռնպահ պիտի մնան։ Միացեալ ընկերվարականները՝ կ'երեւի պիտի հետեւին կաթոլիկներու օրինակին։ Գալով հիթլէրեաններուն, հուկէնպէրկեաններուն եւ համայնավարներուն, բացէ ի բաց դէմ են։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Լօզանի նպաստաւոր ելքը, անգլիական մամուլին կողմէ նախապէս ընդունուեցաւ խանդավառութեամբ։ Բայց այս խանդավառութենէն յետոյ, մամուլը այժմ կը հարցնէ թէ Անգլիա գիտէ՞ իրօք թէ գործը ո՞ր տեղուանքն է։

Իրօք, դժուար թէ աշունէն առաջ Անգլիոյ համար կացութիւնը պարզուի։ Ամէն ինչ կախում ունի Ամերիկայի ընթացքէն, որուն յառաջիկայ տարի, Անգլիա պէտք է վճարէ 37ուկէս միլիոն ոսկի ստերլին, այսինքն ստերլինի ներկայ արժէքով 50 միլիոն։ Իսկ Լօզանի համաձայնութիւնը Անգլիան կը զրկէ մօտ 33,5 միլիոն ստերլինէ. 15,800,000 ոսկի Գերմանիայէն առնելիք, 17,750,000 դաշնակիցներէն։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ուաշինկթընի շրջանակները կը շարունակեն գոհունակութիւն ցոյց տալ Լօզանի համաձայնութեան մասին։ Սակայն պատերազմական պարտքերու վերաբերեալ հարցը սկսած է մտահոգութեան պատճառել։

Ռամկավար եւ հանրապետական մէկ քանի ծերակուտականներ յստակօրէն կը յայտնեն թէ դէմ են պարտքերու վերաքննութեան հարցին եւ կը յայտարարեն թէ Ծերակոյտը չպիտի ընդունի որ Եւրոպա առաւելութիւններ ստանայ Լօզանի մէջ՝ ի վնաս Ամերիկայի։

Արտաքին նախարարութեան մէջ՝ Լօզանի համաձայնութիւնը կը նկատեն իբր կարեւոր քայլ մը դէպ ի առաջ, սակայն կը յայտնեն նաեւ թէ Հուվըրի 1931ի յետաձգումը կը մնայ կիրարկելի, այն իմաստով որ պարտական իւրաքանչիւր ազգի վճարման կարողութիւնը նկատի պիտի առնուի։ Միւս կողմէ, Ծերակոյտի մէջ ընդունուած բանաձեւով մը՝ հարց կ'ուղղուի նախագահ Հուվըրի թէ ի՞նչ հիման վրայ Միացեալ – Նահանգները յայտարարած են որ պարտքերը պիտի զեղչուին, եթէ պահանջ ներկայացուի։ Դի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՍՊԵՏԻ

Ժընեւէն հասած մասնաւոր նամակ մը ցաւով կը ծանուցանէ մահը յայտնի գրագէտ Պ. Յովհաննէս Ասպետի (Օննիկ Չիֆթէ-Սարաֆ), կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ։

Հանգուցեալը ծնած էր Պոլիս, Սկիւտար, եւ մօտաւորապէս 55 տարեկան էր։ Բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, ստացած էր խնամեալ դաստիարակութիւն մը եւ երիտասարդ տարիքին այցելելով Եւրոպա, իր տպաւորութիւնները՝ Պոլիս դարձին հրատարակեց *Միամիտ մը Արկածները* հատորին մէջ, որ ժամանակին մեծ աղմուկ հանեց։ Իբր հատոր հրատարակած է նաեւ Պուրժէյի *Փիլիսոփայի մը Աշակերտին* թարգմանութիւնը։

Պահ մը առեւտրական ասպարէզը մնալէ յետոյ ինքզինքը նուիրած է օրագրութեան, շատ մը վէպեր թարգմանած է *Բիւզանդիոնի* մէջ, որուն միանգամայն գրական աշխատակիցը եղած է պզտիկ պատմուածքներով եւ հրապարակագրական յօդուածներով։

Զինադադարէն յետոյ եղած է անդամ *Վերջին Լուրի* խմբագրական կազմին եւ հրատարակած է գրական շաբաթաթերթ մը՝ «Հայ Միտք»։

Պոլսոյ Ազգ. Երեսփ. Ժողովին մէջ Գատար գիւղի երեսփոխան էր եւ վարեց ատենադպրութիւնը նոյն ժողովին։

Գրական գործերէն էջեր ստորագրած է *Կոչնակի* եւ Պոլսոյ եւ արտասահմանի շատ մը հայ հանդէսներու մէջ։

Պոլսոյ Քէմալական գրաւումէն վերջ ինք ալ իբր կամաւոր տարագիր գացած է Ժընեւ, ապա Մարսէյլ ուր ամուսնացաւ եւ ունի երկու փոքրիկ, իսկ չորս տարիէ, իբրեւ արժանապէս կը վարէր Ժընեւի, Պ. Կրաֆթ–Պօնարի հաստատած «Յանուն Հայաստանի» որբանոցին տնօրէնութիւնը։

—)(•)(—

ՌՈՒՄԷՆ-ՊՈՒԼԿԱՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Սիլիսթրիէյէն Պուքրէշ հասած լուրերու համաձայն, պուլկար ահաբեկիչներու խումբ մը նախորդ գիշեր, փորձեր են անցնիլ ռումանական սահմանը։ Սակայն, ռումէն սահմանապահ զօրքերը նշմարելով, կրակ բացած են անոնց վրայ։ Պուլկարները ստիպուած են փախչելու։ Ռումէն զինուորներու կրակէն 5 Պուլկարներ վիրաւորուած են։

ՁԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՎԻՃԱԿ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդային «Քրասնի Մէքիք» շոգենաւով Օտեսայէն Փիրէա հասած են ռուսական իշխանութեանց կողմէ աքսորուած վեց Յոյներ, որոնք Օտեսայի մէջ, մինչեւ այժմ առեւտուրով կը զբաղէին։

Յիշեալները ներկայանալով Փիրէայի ոստիկանութեան, յայտարարած են թէ, տնտեսական եւ վարչական տեսակէտով զարհուրելի վիճակ կը տիրէ Ռուսիոյ մէջ եւ հողագործական բնակչութիւնները սաստիկ [illegible] ենթարկուած են։

Նոր հասած այս Յոյներէն մին՝ Անտոնիոս Շահինեանս «Մակեդոնիա» թերթին տուած է՝ խորհրդային «դրախտ»ի մէջ տիրող պայմաններու մասին շատ վատ տեղեկութիւններ։

ՀԻԹԼԷՐԻ ԵՆԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

Պերլինի դատարանին առջեւ, գերմանական թերթ մը դատ բացած է Հիթլէրի դէմ։ Թերթին տնօրէնը՝ դատավարութեան ընթացքին՝ փաստեր տուաւ թէ Հիթլէր որ իր հետեւորդներուն կը յորդորէ զրկանք եւ զոհաբերութիւն արքայավայել կեանք մը կ'անցընէ։

Հիթլէր եւ իր մէկ քանի օգնականները՝ մարտի ընթացքին երբ Պերլին անցուցած են մէկ քանի օր, բնակելով ամէնէն ճոխ պանդոկը, իրենց անձնական պէտքերուն համար միայն՝ ծախսած են 25,000 փրանք։

Այդ պանդոկին մէջ՝ թունաւորուելու վախով, Հիթլէր իրեն համար առանձին ճաշ կերակուր պատրաստել կուտար։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՓԷՅՐՈՒԹԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Գաւառականի [illegible]

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

ՓԷՅՐՈՒԹ, 24 յունիս.— Պէյրութ միջազգային փոքրիկ նուագահանդէս մըն է, երաժշտութիւնը հսկայաքայլ կը յառաջէ: Ապացոյց զոյգ երաժշտանոցները, որ բացուեցան վերջին քանի մը տարուան ընթացքին եւ ուր տեղացի ու օտար բազմաթիւ երկսեռ ուսանողներ կը յաճախեն: Անոնցմէ մին կը ղեկավարուի Փարիզի երաժշտանոցէն վկայուած տեղացի տաղանդաւոր արուեստագէտի մը կողմէ՝ Պ. Վասիլ Սալլիա, որ պետական երաժշտանոցի տնօրէնն է ու միաժամանակ հեղինակը Լիբանանի ազգային քայլերգին.

Երկրորդը Ամերիկեան համալսարանի երաժշտանոցն է, որ կը ղեկավարուի հռչակաւոր տաղանդաւոր դաշնակահար եւ երգահան Պ. Արքատի Բուկէլի կողմէ:

Պ. Բուկէլ տասը տարեկանին մտած է Վիեննայի երաժշտանոցը ու մեծ արուեստագէտներու դասաւանդութիւններուն հետեւած: Վերադառնալով Ռուսիա՝ արձանագրուած է Փեթրոկրատի երաժշտանոցի դաշնակի եւ երգահանութեան դասընթացքներուն:

1915—1917 թուին, ամբողջ կեդրոնական Ռուսիան պտտած է եւ 1918ին՝ Ղրիմի երաժշտանոցի տնօրէն կարգուած է:

1921ին եկած է Պոլիս: Այս թուականին կը սկսի իր արուեստի մէջ ընդունելութեան առաջին շրջանը: Պոլսոյ մէջ կազմած եւ ղեկավարած է երկու պալէներ: Եւ ապա անցած է Սուրիա՝ արեւելեան երաժշտութեան տիպն ու նկարագիրը ուսումնասիրելու համար: Սուրիոյ մէջ ան կը քաղէ տարրերը իր շատ մը համերգներուն՝ որոնք իր համբաւը կը հաստատեն այս երկրի մէջ ու ինք առաքեալը կը դառնայ Փրանսական՝ դասական եւ արդիական երաժշտութեան:

Ամերիկեան համալսարանի երաժշտանոցը այս տարի ունի երկու շրջանաւարտ՝ մին Օրիորդ Շաքէ Պարաղաշեան է, իսկ երկրորդը հրեայ օրիորդ մը: Այս երկու շրջանաւարտներն ալ անցեալ շաբաթ օր, Ամերիկեան համալսարանի «Ուէսթ Հօլ» սրահին մէջ նուագեցին երկուքական կտորներ: Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր լայնքին ու երկայնքին երաժշտասէր միջազգային ընտիր հասարակութեան մը ներկայութեամբ:

Օր. Շաքէ Պարաղաշեան յափշտակութեան ու կշռոյթի անհրաժեշտ ըմբռնողութեամբ դաշնակի վրայ նուագեց Beethovenի «Sonate Op. 102»ը ընկերակցութեամբ Պ. Բուկէլի թաւջութակին:

Ապա բուռն եւ երկարատեւ ծափերու տակ, կատարեալ վարպետութեամբ եւ զգացումով նուագեց Chopinի «Concerts Op. 11»ը, ուր Օր. Պարաղաշեան իր նուագածութիւնը հասցուց մինչեւ գերագոյն բարձրութեան: Անոր յատկութիւններն են թրթռուն զգայնութիւն, հրաբորբ ու հուժկու նուագածութիւն, մատներու ճարտարութիւն եւ սքանչելի յիշողութիւն: Ան հակառակ իր երիտասարդ տարիքին արդէն իսկ վարպետ մըն է:

Հազուագիւտ երեւոյթներու մէջ արդէն լաւ էինք մինչ հանճարով եւ նոր նուաճումներու սպասումով: Մեծ հպարտութեամբ կ՚ողջունենք հայ երաժշտական հորիզոնի վրայ փայլող այս աստղին երեւումը: Մեր անկեղծ շնորհաւորութիւնները:

❊

Նաեւ անցեալ չորեքշաբթի՝ երեկոյեան ժամը 9ին, «ԱԷՆ Մօզէֆ» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ երաժշտութեան ուսուցիչներ Տէր եւ Տիկին Սավրանսքիի աշակերտներու ունկնդրութիւնը՝ միջազգային խուռն եւ երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեամբ

Յայտագիրը ճոխ էր եւ ճաշակով ընտրուած: Կը բաղկանար կեանքի ժպտող տաղերէ, ժպտուն եւ անհոգ սիրային երգերէ, նաեւ տրտմութեամբ համակուած վշտերգներէ:

Այս նուագահանդէսին կը մասնակցէին Հայերէ զատ նաեւ բազմաթիւ օտար աշակերտներ: Մենք հոս կ՚ուզենք անդրադառնալ միայն մեր հայրենակիցներու երգած եւ նուագած կտորներուն ու անոնց յաջողութեան մասին:

Օր. Շալվարճեան դաշնակի վրայ նուագեց Goriaի «Etude de Concert»ը: Օր. Շալվարճեան թէպէտ ունի մատներու ճարտարութիւն, սակայն իրեն կը պակսի կտորը ուսումնասիրելով նուագելու կարեւոր պահանջը:

Օր. Եղոյեան նուագեց Schumannի «Essor de l'Ame»ը մեծ յաջողութեամբ: Պէտք է ըսել որ ան շատ լաւ ուսումնասիրած էր իր կտորը: Դաշնամուրը հրաշալի եւ հեռաւոր աշխարհի մը պէս կը խօսէր սրահին մէջ:

Օր. Մէրուժա Զէյվէեան նուագեց Chopinի «Scherzo» (b moll)ը: Բնական լաւ թելերուք ունի, սակայն զուսպ կը նուագէ եւ այս պատճառաւ իսկ մի քանի տեղեր փոքրիկ շուարում մը ունեցաւ, սակայն առանց կանգ առնելու շարունակեց իր կտորը:

Օր. Մինասեան շատ զգայուն կերպով մեներգեց Rossiniի «Séparation»ը եւ Սպենդիարեանի «Շէկ Տղան», որոնք ներկաներու կողմէ արժանացան արտակարգ ծափերու:

Ու ահա սրահին մէջ կը լսուի հայ երգը: «Շէկ Տղան» ցնցեց ներկայ հայ հասարակութիւնը, ու կարօտաւոր պահ մը հոգիներ զգացին իրենց կսկիծն նորա մայրենիով հայրենական մաքրափայլ զգայնութիւններուն: Օր. Մինասեան իր կիրթ ձայնով յայտնութիւն մը եղաւ ներկաներուն համար: Ան գեղեցկօրէն արժեւորեց մեր հայրենի երգերուն անուշ հմայքը, պատկերաւոր նկարագիրը, զնելով իւրաքանչիւր վանկի վրայ անհատական թրթռումի շեշտ, հարազատ ու ճշգրիտ:

Օր. Քէհեաեան Rachmaninoffի հռչակաւոր մէկ կտորը մասնայատուկ կարողութիւն մը ցուցադրելով նուագեց եւ իր կտորով եկաւ անգամ մը եւս ապացուցանելու՝ թէ ի զուր չէ որ առաջնութիւն շահած է Լիբանանի Պետական Երաժշտանոցի մէջ յունիս 1ին տեղի ունեցող դաշնակի նուագածութեան մրցման մէջ:

Օր. Մ. Զէյվէեան մելամաղձ ձայնով մեներգեց Mascheroniի «Ave Maria»ն ջութակի ընկերակցութեամբ Պ. Ն. Կիւրիւնեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Ա. Սավրանսքիի: Օր. Զէյվէեան կարգ մը տեղեր իր ձայնը կը բարձրացնէր, որով կտորը իր արժէքը կը կորսնցնէր:

Ապա գեղեցկօրէն մեներգեցին Օր. Օր. Ալիս Մինասեան եւ Մ. Զէյվէեան դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Սավրանսքիի՝ Tchaïkowskyի «La Bergère Sincère» զուգերգը:

Մենք զմեզ հպարտ կը զգանք տեսնելով այն պարագան՝ որ Տէր եւ Տիկին Սավրանսքիի ձեռքին տակ կ՚ուսանին քանի մը տաղանդաւոր հայ օրիորդներ, որոնք մօտալուտ ապագային լաւ արուեստագէտներ ըլլալու հաւատք կը ներշնչեն մեզի:

∴

Անցեալ կիրակի համաձայն Ազգային Առաջնորդարանի եւ Ընտրողական Կեդրոնական Յանձնախումբի կարգադրութեան եւ յայտարարութեան տեղի ունեցան Լիբանանի Ազգային Գաւառական Ժողովի ընտրութիւնները:

Քաղաքը բաժնուած էր չորս ընտրական շրջաններու՝ Անդր — Նէհր, Էշրէֆիէ, Ս. Թաղ եւ Ս. Նշան, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունէր առանձին ընտրական յանձնախումբ մը եւ քուէատուփ մը: Քուէարկողները ազգային տուրքը վճարած ըլլալուն փաստաթուղթը ներկայացնելէ վերջ կը ձգէին իրենց քուէները քուէատուփին մէջ:

Քուէհամարը կատարուելով յայտնի եղաւ որ քուէներու անհամեմատ առաւելութեամբ ընտրուած են.— Անդր Նահրէն՝ Տոքթ. Եէնիգոմշեան, Տոքթ. Պէյրութեան եւ Վարդեւան Տէմիրճեան. իսկ Ս. Թաղ թաղէն Զավուշեան, Ղազար Զարգը եւ Նշան Տէմիրճեան. Ս. Թաղ թաղէն՝ Տեարք Տոքթ. Հայրապետեան, Յովսէփ Սեդրակեան եւ Արամ Աէֆէրեան. Քաղաքէն՝ Տոքթ. Վ. Փօթուքեան, Մարտիրոս Ալթունեան (երկրաչափ) եւ Զարդար Գրիգեան:

Իւրաքանչիւր ընտրական շրջանի քուէատուփերուն մօտ կը հսկէին ոստիկաններ: Ամբողջ ընտրութեան տեւողութեան ոչ մէկ տեղ միջադէպ եւ վէճ պատահած է: Միայն թէ, Ս. Թաղ թաղի մէջ, կարգ մը կարմրականներ նախապէս պատրաստուած հայհոյալից թուղթեր ցրուած են եւ առանձին քուէատուփ մը դնելով ժողովուրդը հրաւիրած են որ առանց ազգային տուրք վճարելու գան եւ քուէարկեն: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս գրաւած է քուէատուփը եւ փոխադրած պահակատուն: Այս կերպով կարմիր աղբարիկները չեն յաջողած իրենց խանգարելու փորձերուն մէջ: Կարմիրները նոյն իսկ փորձած են յարձակում գործել ոստիկաններու վրայ, սակայն այս վերջինները զէնքի դիմած են եւ վեց համայնավարներ ձերբակալուած, որոնք մինչեւ այժմ կը մնան բանտը:

∴

Կիրակի օրուան Ազգային Գաւառական Ժողովի ընտրութեան առթիւ տեղական թերթեր առանց բացառութեան ընդարձակ տեղեկութիւններ հրատարակած են: «Լիսան Իւլ Հալ» մօտաւորապէս մէկ սիւնակի մէջ ամփոփած է ընտրութեան ամբողջ իրադարձութիւնները, համայնավարներու խանգարման փորձերը եւ ընտրութեան արդիւնքը: «Էլ Ահրար» նմանապէս յիշելէ վերջ ընտրութեան կանոնաւորութիւնն ու ընտրուողներու անունները, երկարօրէն կը նկարագրէ Ս. Թաղ թաղամասին մէջ համայնավարներու կատարած փորձերը. «Էլ Նիտա», «Էլ Պայրագ», «Էլ Բաշիր» եւ «Էլ Նէհար» նմանապէս մանրամասնութեամբ կը նկարագրեն եւ բոլոր թերթերն ալ կը հրատարակեն ընտրուողներու անունները:

ՎԱՍՏԱԿԵՑԱՒ ԵՒ ԱՐԴ ՀԱՆԳՉԻ

Բազմակողմանի են Հայր Արսէնի ծառայութիւնները հայ մշակոյթին.—

Նախ իբր հայկաբան ու աշխարհաբարի կողմնակից որ յամառօրէն տքնեցաւ նոր լեզուն ձեւաւորելու եւ հիմնաւորելու համար.

Ապա իբր ուսուցիչ. Ո՞վ գիտէ իր աշակերտներուն թիւը, ըլլայ վանքին մէջ Վենետիկի, ըլլայ Պոլսոյ Կեդրոնականին, Մխիթարեանին կամ միւս վարժարաններուն մէջ: Բացի այդ, Հայր Արսէն երկու աշակերտ ունեցած է, որոնք լիովին պիտի բաւէին իր հայրենի ուսուցչի համբաւը արդարացնելու: Վարուժան ու Ահարոնը, մէկը միւսէն աղուոր հայերէնով: Յայտնութիւն մը ըլլայ թերեւս, եթէ ըսեմ որ Հ. Արսէն կը սիրէր Վարուժանը բայց կը հիանար Ահարոնի վրայ: Ցաւալի է խրատել՝ որ վերջինս կը յամառի գաղտուկ պահել ու իր գործերէն գէթ մի քանին ի մի չեն ամփոփուած դեռ:

Երրորդ՝ իբր թարգմանիչ: Ի՞նչ անխոնջ աշխատող եղած է Հ. Արսէն: Աչքի առջեւ բերէք պահ մը իր թարգմանութեանց ծաւալը: Համերոսէն ու Վիրգիլիոսէն մինչեւ Դանթէ ու Պետրարքա, Տասսոյէն ու Օսիանէն մինչեւ [illegible] ու Գասքին: Ո՞վ կրնայ ժխտել այդ գործերուն բերած նպաստը թէ աշխարհաբար լեզուին եւ թէ մեր արդի գրականութեան: Ուրիշ հարց թէ դասականներու թարգմանութեան մէջ վարպետներ օգտուած է միւս մեծ Արսէնէն, Բագրատունիի գրաբար թարգմանութիւններէն: Բայց արժէքը կայ ու կը մնայ:

Ահա չորրորդը, իբր Հանրագիտարան: Բառին բովանդակ առարկայութեամբ հսկայ աշխատանք որ մինակը պիտի բաւէր Հ. Արսէն Ղազիկեանը գալիք սերունդներու երախտագիտութեան արժանի ընելու:

Մէկ մասն արդէն տպուած, իսկ մնացեալին ձեռագիրն իր հետ Պարտիզակ էր Սարաֆի եղբօրորդւոյն: Վարդապետը յուսաց կարենալ փրկել այդ հոյակապ գործը, իր բացառութեամբ «կալի ԲԷՆԷՖԷԼի մը» մէջ գրած թաղելով: Բայց արեւելքի հրէշը որ դարերու ընթացքին ամէնէն միայն սովոր է, չխնայեց եւ այդ թաղուած գանձին: Վարդապետը վերադարձին ի զուր պեղեց իր «ԲԷՆԷՖԷԼը» գտնելու համար: Չգտաւ:

Յուսահատութիւնն անծանօթ էր վարդապետին: Վերսկսաւ տաժանելի աշխատանքը: Բայց չկրցաւ աւարտել:

Քանի մը շաբաթ առաջ, երբ ընկ. Շ. Միսաքեան Մարսէյլէն կ՚անցնէր, տեսակցութեան մը ընթացքին, խօսակցութեան նիւթ ըրինք վարդապետին քրոջ աղջկան Օր. Մարի Գասպարեանի նուագահանդէսին՝ Հայր Արսէնի այդ աշխատութեան վրայ: Իմ հետաքրքրութիւնը գոհացնելով ընկ. Շ. կը յայտնէր թէ Հ. Արսէն կը գանգատի որ հայ գրողները չեն հաճիր պատասխանել իր տեղեկութիւններու կրկնակի խնդրանքներուն: Կատակ է: Այսպէս ժլատ եղած ենք միշտ, ամէնէն կարեւոր պարագաներուն մէջ իսկ:

Տարօրինակ է, բայց Հ. Արսէն շատ կը սիրէր Բիւթանիան ու մանաւանդ Պարտիզակը եւ առիթ չէր փախցներ զայն տեղ մը տեղաւորելու:

Երբ Վենետիկէն Պոլսոյ թերթերուն անտարբերագիր թղթակցութիւններ կը գրէր երբեմն վարժարանի մասին, չէր մոռնար մեր գնդախաղի մրցումներն անգամ խօսական վարժարաններու աշակերտներուն հետ եւ յաճախ կը պատահէր որ, վարպետ խաղացող իր քրոջ որդին ըլլար կէտը նշանակողը: Ահա՛ Արսէն իր թղթակցութեան մէջ կը գնէր «Պարտիզակցի Յովհաննէս որ նշանակեց կէտը»: Իր բնագաւառի սէրը շատ զարգացած էր իր մէջ:

Մեր ընթացաւարտ դասարանի վկայականներու բաշխման հանդէսի պահուն էր, լաւ կը յիշեմ: ... Ուսումնական վարդապետը մի առ մի կը կանչէր ընթացաւարտները անունով ու ծննդավայրով

Կարգը ինծի եկաւ եւ ուսումնական մը սխալմամբ Իզմիրցի յիշատակեց զիս՝ «Իզմիրցի՝ ոչ, Իզմիթցի» ուղղեց Հ. Արսէն: Չէր կրնար հանդուրժել որ Իզմիթցին Իզմիրցի փոխուէր:

Վերջին անգամ այդ օրը տեսայ զինք: Ինը տարի է անցեր:

Երկար ատեն լուռ կը պահէի մէջս եւ երախտիք եւ յիշատակ: Կուգայ պահը որ անպաշտօնապէս կը մտածեմ արտայայտելու՝ երախտագիտութեան մը պահանջին պէս

Ահա այդ պարտքն է որ ջանացի կատարել մեծանուն ուսուցչիս հանդէպ:

Ս. Ղազարի խաղաղ մէկ անկիւնը, փոքրիկ գերեզմանատան մէջ պառկած է վեր Մարմարեայ դամբան մը կայ բազմաթիւ խաչերով, ուր կը հանգչին վարդապետներն իրենց յաւիտենական քունով:

Հոն է եւ Ալիշանը, դամբանի մը մէջ որուն կափարիչին վրայ քանդակուած է իր կիսանդրին, ու տակը սա արձանագրութիւնը —

«Վաստակեցաւ եւ արդ հանգչի»:

Անշուշտ հոն է որ կը հանգչի նաեւ ան՝ որուն ամբողջ կեանքը մանուկ Ղալաթիոյ Ղազիկեանէն մինչեւ մեծանուն Հայր Արսէն Ղազիկեանը յաւերժական տեղ մը եղաւ:

Ի՞նչ արդար պիտի ըլլար կրկնել իրեն համար եւ նոյն տապանագիրը.— «Վաստակեցաւ եւ արդ հանգչի», որովհետեւ վաստակն անխարջ եղաւ ու հանգիստն ալ պէտք է անխռով ըլլայ:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՑ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՏՈՒՉԷՆ ԿԸ ԳՈՒՇԱԿԵ…

ԵՐԿԱՐԱՏԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ

— :-: —

«Տէյլի Էքսփրէս»ը կը հրատարա… Ճէյմս Տուկլասի տեսակցութի… Մուսոլինիի հետ, որ կարգ մը… տպաւորութիւններ բրած է միջազ… յին կացութեան մասին: Ճ. Տու… հետեւեալ կերպով կը ներկայա… իր տեսակցութիւնը:

… Տուչէն, Եւրոպայի պետա… մարդը ամէնէն մենակեացը, ան… գար կ՚աշխատի ամբողջ օրը ու… չերուան մէկ մասը:

… Բազմաթիւ շքեղ յարկաբաժ… ներէ առաջնորդուեցայ մինչեւ… մը մօտ որ անմիջապէս բացուե… Այն ատեն տեսայ ահագին… սենեակ մը, գետինը ամբողջակ… գորգ ու մերկ մարմարով: Ոչ… կարասի, ոչ մէկ արձան, ոչ իսկ… մը պատերուն վրայ: Միայն հս… գրասեղան մը, որ կը… սենեակին ձախ անկիւնը ու գրասե… նին ետեւը Տուչէն, անշարժ… իր փայլուն աչքերով զիս կը դի…

— Երկու պատնէշներ կան… արգելքներ ներկայ Եւրոպայի… իկ զսպողութեան… Խաղաղ… ուժեղ է, միա… եւ կարգապահ: Նմանապէս… ուժեղ է, միացած եւ կարգապահ…

Տուչէին խօսքերը կարծես թէ… մարդկէն ողջ: Ամբողջ կեա… մէջ, պատասխանատուութեան… հաւատարիմ մնացած էր, ինչպէս… տարակարգական… հաւատք ունէր փոքր քայլերով… պարզմաութեան, պարկեշտութեա… թարութեան վրայ: Բայց մէկ հոգի… ծով, Մուսոլինի այնց… ուներ փոշիի մը պէս: Անոր հա… այդ խօսքերը անդարմանելի… մնացած անցեալի մը բեկորները… Ռազի կանգնած մարմարին վրա… կարծես ազդուած… սիլքերը եւ յօնքերը, ան իր գր… ղանին ետեւ կեցած էր փայլուն… քերով ու ծիծաղաշուրթ, կեն… ժայռի մը նման կանգնած կեան… կանութեան մէջ:

Ի զուր անոր նետեցի «Երեք… տուրք գօտիները» որոնց կը… չին ներկայիս Եւրոպական քաղ… կանութեան խաչախոսները:

Լօզան, Ժընեւ եւ Ուաշինկթըն… ինծ վերադարձուց զանոնք վախ… համարհանքով մը ու պաշտօն… քամահրանքով մը:

— Ամերիկան:

Տուչէն բառերը երկինք… բացուց ու դանդօրէն գոչեց.

— Ամերիկա՞ն, բայց ան ո… քաղաքականութիւն չունի:

Ու այդ երկիրը ընդունեց… բառով. պինհատութիւն եւ… պէրք:

— Ամերիկան ի վերջոյ ինքն… պիտի վերադառնէ բան.

— Հակալքօլական Ամերիկա… րեք ինքզինքը չպիտի վերադառնէ… տասխանեց Մուսոլինի: Եւ ան… տի հրաժարիլ գինեհատութեն… կ՚ուզէ վերադառնալ ինքզինքը: Ա… այդ, Եւրոպա դէպ ի անդունդ… տորի:

— Այսպէս, հասարակապե… թեան վրայ ոչ մէկ հաւատք չունի… հարցուցի:

— Հասարակապետութի՞ւն, … չէ՛ կրթներուն վրայ քծնծող… բլուսը: Հանրապետութիւնը…

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [3]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Եթէ լեռներու բարձրութիւնը չհաշուենք ծովի մակերեւէն, այլ իրենց գտնուած դաշտավայրերէն, Արարատ աշխարհի ամէնէն բարձր լեռն է: Ո՛չ Կովկասի եւ ոչ Անտեան լեռներու հսկաները եւ ոչ իսկ Հիմալայեա իրենց խարիսխներէն հաշուելով՝ Արարատին կ՚անցնին: [illegible], Չիմպորածօ, Էլպրուզ եւ Մոն — Բլան իրենց շուրջի դաշտերէն 3000 — 4000 մեթր միայն բարձր են, մինչ Արարատ 4355 մեթր՝ Էջմիածնի դաշտէն: Հակառակ ասոր՝ Արարատի գագաթը ա՛յնքան մօտ կ՚երեւի, որ կարծես քանի մը ժամէն կարելի է հասնիլ հոն, մինչդեռ երկու օր պէտք է. իսկ Փոքր — Մասիսի գագաթը հասնելու համար անհրաժեշտ է մօտաւորապէս հինգ ժամ. բայց ա՛յնքան շահեկան չէ ան, որքան Մեծ — Մասիս:

Արարատ աշխարհի վրայ միակ լեռն է, որ առանձին է դաշտի մը մէջ՝ կարծես տափարակ պնակի մը մէջ դրուած մէկ սարակայի նման եւ ամէն կողմէն կ՚երեւի միակտուր հսկայ քարի մը նման, որ ոչ մէկ ուրիշ լեռ զայն կը ծածկէ դիտողին աչքէն. ինչպէս կը պատահի Ալփեան, Ափրիկէի եւ Ամերիկայի լեռնաշղթաներուն մէջ բարձրացած բարձրաբերձ լեռները ո՛ւր եւ է կողմէ դիտուած ատեն:

Մեծ — Մասիսի քով կը բարձրանայ բրգաձեւ Փոքր — Մասիս, 3396 մեթր, աւելի խոնարհ եւ աւելի շնորհալի: Երկուորեակներ, որոնք անջատուած են միւս լեռներէն:

Փոքր — Մասիս, որ Եգիպտոսի ամենաբարձր բուրգէն երեսուն անգամ բարձր է, գաճաճ մը կ՚երեւի Մեծ - Մասիսի՝ Հայաստանի հսկային քով, որուն բարձրութիւնն է 5156 մեթր.

Պայծառ օրով մը Արարատի գագաթէն կ՚երեւին Սեւ ու Կասպից ծովերը եւ կովկասեան լեռնաշղթային բարձրագոյն գագաթը Էլպրուզ (5642 մեթր):

ՏԵՍՔԸ.— Օրուան ամէն ժամուն Արարատ իր երեւոյթը կը փոխէ, առաւօտուն կ՚երեւի նոր եւ յստակ գիծերով՝ հայկական խիստ ջինջ մթնոլորտին մէջ, բայց անզգալաբար արեւը ո՛րքան զենիթէն վեր բարձրանայ, դաշտավայրէն տաքցած օդը հեղհեղուկ դէպ ի լեռ կը բարձրանայ եւ հասնելով ձիւնի մարզին, իր պարունակած խոնաւութիւնը կը փոխուի շոգիի, որ իր կարգին ամպ կը ձեւացնէ Արարատի գագաթը: Այս ամպերը, հակառակ երկինքի պայծառութեան, օրուան տաք պահերուն կը դեգերին անոր գագաթին շուրջ, եւ շարունակ իրենց տեղը կը փոխեն: Բայց կը ցրուին արեւմուտի պահուն, երբ այլ եւս դաշտի տաք օդի հոսանքը կ՚ագրի դէպ ի լեռ բարձրանալէ եւ ամպ ձեւացնելէ. Այն ատեն Արարատ կը վերհերեւի առանց ամպի: Իր գագաթը կը լուսաւորուի շքեղ գոյներով ու կը փայլի փարոսի նման՝ արեւի վերջին ճառագայթներուն տակ:

Ամէն օր կը կրկնուի այս երեւոյթը եւ Արարատ արեւածագէն քանի մը ժամ յետոյ կը ծածկուի ամպերով, մինչ Արագած եւ անոր դրացի կատարները կը մնան բաց՝ առանց ամպի, քանի որ դաշտավայրերէն տաք օդին պարունակած խոնաւութիւնը խտացնելու եւ շոգիի վերածելու չափ ձիւն չունին:

Ամառը Մեծ — Մասիսի ձիւնի սահմանն է ծովի մակերեւոյթէն 4000 մեթր, իսկ Հիմալայայի սահմանն է 5300 մեթր(*): Մինչ Փոքր — Մասիսի վրայ ձիւնը ամբողջութեամբ կ՚անհետի ամառը:

Թէեւ Մեծ — Մասիս, Փոքր — Մասիսի կանոնաւոր եւ շնորհալի ձեւը չունի, բայց հեռուէն ու բարձր տեղէ մը դիտուելով՝ կ՚երեւի իր ամբողջ մեծութեամբն ու փառքովը:

Եւ թէեւ իր կողերը ամայի, մերկ ու մթագոյն են, բայց Ակոռիի կողմանի արեւէն ծնող լոյսէն շքեղօրէն լուսաւորուած իր սպիտակ վեհափառ գագաթն ու հեռուէն առած իր փառաւոր տեսքը օտարները հիացուցած են եւ որուն համար ալ արդար իրաւունքով Սաղմոսերգուն կոչած է զայն Հին Աշխարհի Հրաշալիքը:

Արարատի գեղեցկութիւնը սակայն, պէտք է դիտել հեռուէն, առանց մօտէն անոր մանրամասնութիւնը քննելու. որովհետեւ հեռուէն երեւցող իր այնքան գեղեցիկ ու Արեւելքի արեւէն գունաւորուած կողերը մօտէն դիտուելով՝ կ՚երեւին իրենց ահաւոր լերկութեան եւ յուսահատեցնող միօրինակութեանը մէջ:

ԱՐԱՐԱՏԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Մեծ Մասիս գրեթէ ամբողջութեամբ կազմուած է ծիրանաքարի միակտուր միթխարի զանգուածէ մը:

Երկու Մասիսներն ալ ամբողջութեամբ կազմուած են հրային ժայռերէ, այսինքն, խառաքարերէ (trachyte) եւ խառաքարային հողաքարէ (Tuf trachytique):

Մեծ — Մասիսի լաւային ձեւն ու թարմութիւնը կը յիշեցնէ Վեսուվի լաւան.

Արարատի հրաբխային ամենահին ճեղքերէն դուրս եկած են խառն… րեր, պազալթի լաւաներ (Lava de… salte) եւ dolérite անուն քարը:

Արարատի կողերուն վրայ է որ… ւացած են խառնարաններ եւ բազ… ման կոներ, մասնաւորապէս… Մասիսի հարաւային արեւելեան… ովթափին վրայ եւ Քիփ — Կէօլ… մէջ:

Երկու Մասիսներու կազմութի… իրենց դուրս տուած հրային ժայռ… րը եւ իրենց վրայ ձեւացած խառն… րանները ու քարքոտման կոները… պացուցանեն թէ՝ անոնք հրաբուխ… եղած են ժամանակին: Թէեւ գիտ… ները կ՚ըսեն թէ՝ Արարատ ո՛չ մէկ… բուղում ունեցած է պատմական ժա… նակներու մէջ: Միայն իր ծա… րրարբումը տեղի ունեցած է 1840…

Մեծ — Մասիսի հիւսիսային… ւելեան կողմը կը գտնուի 3000 մ… խորութեամբ վիհ մը, որուն պա… րը կազմուած են լաւայէ եւ որուն… կ՚իջնէ Ս. Յակոբի Սառնարանը… րարատեան դաշտին 800 մեթր բա… րութեամբ այս վիհին մօտ կը գտ… ուէր կործանած Ակոռի գիւղը:

ՅՈՎՀ. ՓԱՓԼԵԱՆ

(Շար.)

(*) Հիմալայեա գտնուելով տաք երկրի մէջ քան Արարատ, ամառը անոր վրայ ձիւնը կը հալի 5300 մեթր բարձրութեան վրայ, իսկ անկէ մինչեւ գագաթն է որ ձիւնով ծածկուած կ՚ըլլայ:

է։ Ժողովուրդը ոչինչ է։ Ի՞նչ կրնայ ընել ժողովրդապետութիւնը։ Ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ։ Ամէն տեղ, աշխարհիս ամէն մասերուն մէջ, ժողովուրդները յոգնած են բառեր լսելով. բառեր ու վերատին բառեր։ Ժողովուրդները զուրկ պէտք ունին գործունեայ մարդերու։ Անոնք անկարող են ինքզինքնին ազատելու։ Անոնց առաջնորդներ պէտք է։

— Ո՞ւր են այդ առաջնորդները։

Մուսոլինիի խոշոր, կրակոտ ու բիւրեղի նման աչքերը, իր առջեւ փռուած Եւրոպայի քարտէսին վրայ կը սեւեռին։ Ճերմակ կը կծկուի հեգնական ժպիտով մը։ Ձեռքերը տափարին գրպաններուն մէջ խոթեց ու վայրի ակնարկ մը նետեց առաստաղին, ան կը թուէր կարել իր արհամարհանքը սենեակին մարմարներուն վրայ

— Առաջնորդներ չկան, գոչեց։

Թող տուի որ մի քանի վայրկեաններ անցնին։

— Ի՞նչ ապագայ կը սպասէ մեզի, հարցուցի։

— Նա կը գուշակեմ քաղաքական, տնտեսական եւ ռազմական պատերազմներու երկար շարք մը։ Ներկայիս միթէ պատերազմական վիճակի մէջ չե՞նք գտնուիր

— Եւ խաղաղութիւնը, ե՞րբ պիտի ունենանք։

— Ա՛, բացագանչեց Տուչէն, ձեռքերը վեր բարձրացնելով։ Խաղաղութի՞ւնը։ Բայց միթէ խաղաղութիւն պիտի ըլլա՞յ որ եւ իցէ ժամանակ։

Անոր դէմքը յոռետեսութեան մոխիրներով ծածկուեցաւ, իր դիմագիծերուն վրայ սկեպտիկութիւնը, արհամարհանքը ու մխիթարական պատրանքներու դէմ ցասումը դրոշմուեցան։ Ան ինծ բսաւ որ հասունցումներու եւ պատերազմական պարագաներու պարագլուխը վերջացած է ու հաշուեյարդարի ենթարկուած։

— Այդ դարագլուխը այլ եւս մեռած անցեալի մը կը պատկանի։

Ու կարճ եւ կտրուկ նախադասութեամբ մը եզրակացուց.

— Եթէ Գերմանիա բսէ՝ «ո՛չ», նոյնպէս Իտալիա պիտի բսէ «ոչ»։

Մուսոլինի «ոչ»ը ընդարձակ սենեակին շուրջ բազմաթիւ արձագանգներով հնչեց։ Ու ինծ այնպէս թուեցաւ թէ Վերսայլի մահազանգն էր ու այդ անունին հետ կապուած ամբողջ խոլ ձեռնարկը որ կը փլէր։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

105 ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

— :•: —

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք.

Անհկարագրելի խանդավառութեան մէջ, Ճ. Մուսայի հայութիւնը տօնեց Հ. Հանրապետութեան 14րդ տարեդարձը, հազարէ աւելի երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեամբ, Խոր-Պէյի Լուսաւորչական եկեղեցիին մէջ ունեցանք հրապարակային ժողով մը։

Ժողովի ատենապետ ընկեր Սեբոր Շէրպէթճեան (շրջանիս Միւտիր) մեր թարգմանով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ Յաջորդաբար խօսեցան ընկերներ Հրանտ Տէվճեան, Յովթ. Թ. Գասմաճեան եւ Յակոբ վրդ. Թաշճեան (Ս. Յակոբայ միաբան) որ հիւրաբար շրջանս կը գտնուի։ Բոլոր խօսողներն ալ ջերմապէս ծափահարուեցան։ Ժողովը՝ «Մեր Հայրենիքով» փակուեցաւ եւ ժամը 5.30ին ջերմ ոգեւորութեան մէջ «Բամ Փորոտան» երգով փակուեցաւ

Յատուկ կարգադրութեամբ որպէս Մայիս 28ի ուխտաւորներ Գատ-Միութեանց շարքերէն հատուն տրղաքը մասն կուսակցութեան շարքերուն մէջ, կարճ ժամանակի ընթացքին մեր շարքերուն միացան պատանի եւ համակիր երիտասարդներ, 105 հոգի, որոնց ի պատիւ սարքուեցաւ խնջոյք մը։ Խնջոյքը տեղի ունեցաւ նոյն իրիկունը Խ. Պէյի պատմական սօսիին տակ։

Խնջոյքի նախագահ ընկ. Գէորգ Գազանճեան ոգեւորութեան մէջ «Մեր Հայրենիքով» բացաւ խնջոյքը։ Յաջորդաբար խօսեցան ընկերներ Հրանտ Տէվճեան, Վարդան Շահպազ, Հրանտ Զալըեան, Սարգիս Թօսունեան, Սարգիս Գոյուսեան, Սեբոր Շէրպէթճեան, Յովթ. Թ. Հալլաչեան եւ Յակոբ վրդ.։ Ընկերներու կողմէ եղան երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ այլ անակնկալներ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

— :•: —

ԿՐԸՆՈՊԼ, 6 Յուլիս.— Տնտեսական տագնապը ծանրացած է Կրընոպլի ու շրջանի արուարձաններու մէջ։ Մարտ 15էն մինչեւ Յունիս 30 անգործներուն թիւը բաւական նուազած էր։ Սակայն Յուլիս մէկէն սկսեալ սաստկացած կ'երեւի փոքր գործատուներու մէջ անգործներու թափօրը։ Ռոնտօէի մետաքսի մանածագործարանը երեք դուրս թափեց երեսունի չափ աշխատաւորներ, հակառակ որ տագնապի ամէնէն խիստ օրերուն այնքան ազդուած չէր։ Փոն տը Քլէի պէս ածխահանքի խոշոր գործարանէն ճամբու դրուեցան 42 հոգի։ Բարեբախտաբար Հայեր չունինք այդ դրկուածներուն մէջ։ Սակայն երկու խոշոր գործարանները կանգ առած են բոլորովին, ու այդ պատճառաւ բազմաթիւ գործաւոր գործաւորուհի դուրս թափած են։ Այստեղ ունինք 14 տուն ազգակիցներ, որոնց մասնաւած են նոյն դրկանքին։ Լանսէյի մէջ ունինք մօտ 15 տուն Հայեր որոնք կ'աշխատին թուղթի խոշոր հաստատութեան մէջ շաբաթը հինգ օր. այստեղի հայութիւնը բաւական ի վիճակի է. տագնապի հետեւերէն չազդուեցաւ։ Գրուարաւի մէջ ունինք մօտ չորս հարիւրի չափ հայ բնտանիքներ։ Մեծ մասը կ'աշխատի պիւռջինթրինի մէջ, շաբաթը լման։ Բայց տագնապի սկիզբները մեծ թիւով գործաւոր-գործաւորուհիներ դուրս հանեց։ Ուրախ ենք որ այդ գործարանին մէջ մեծամասնութիւնը կը կազմեն Հայերը։ Կրընոպլի ձուլարանէն ու երկաթի գործարաններէն 18 գործաւորներ դուրս նետուած են, այստեղ չունինք Հայեր։ Ֆօնթէնի մէջ երեք Հայեր հանած են գործէ, գանոնք մասնելով անտանելի դրութեան։

Ահա այսպէս։ Ամէն կողմ թշուառութիւն ու թշուառութիւն։ Անկից մի քանի ամիս առաջ գոնէ նպաստ կը տրուէր շատ թէ քիչ. գոհ էին իրենց վիճակէն։ Սակայն հիմա դադրեցուցած են բոլորովին։ Շարք մը անգործներ միացած ու գիմում կատարած են Կրընոպլի Քաղաքապետութին նպաստի համար։ Քաղաքապետը պատասխանած է անգործներուն թէ մէկ քանի շաբաթ յետոյ յայտնի պիտի ըլլայ։

Կրընոպլի Ֆ Հայ Կարմիր Խաչի Մանկապարտէզի մասին յաճախ գրուած է։ Ահա քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ։ Մանկապարտէզը ունի երեք դասարան (?)ական աշակերտներով։ Զափահաս աղջիկներ սկսած են դասաւանդութեանց հետեւիլ։ Մանկապարտէզը ունի երկու վարժուհիներ։ Օր. Հերմինէ Միքայէլեան, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը կը կատարէ մանկապարտէզի դասաւանդութիւնները։ Տիկին Մարի Զարոյեան, կիրակի օրուան դասաւանդութիւնները ստանձնած է եւ կուտայ հետեւեալ դասերը մանկապարտէզի աշակերտներուն, հայերէն, թուաբանութիւն, Հայոց պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւայլն.։

Փ. Մարգարեան

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Յուլիս. - Անցեալ կիրակի օրուան Տիկ. Մառի Սվաճեանի «Հայ Փեթակ» մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, ճշմարիտ վայելք մը եղաւ ներկայ բոլոր ծնողքներուն եւ ունկնդիրներուն։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Տիկ. Սվաճեան ի յայտ բերաւ իր մանկավարժութիւն(?) ճշմարիտ կոչումը՝ արժանանալով ընդհանուրի գնահատանքին։

Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ յոտնկայս, յաջորդաբար երգուելով «Մարսէյյէզ»ը եւ «Հայ երգայրներ»ը։ Կ'երգէին պզտիկները՝ ոգեւորուած ու եռանդուն, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկ. Սվաճեանի։ Բացումի ատեղծած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր, բոլորն ալ յաջող. Ցետոյ, յայտագրի կարգով եղան երգեր, արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ, եւ տրամախօսութիւններ որոնք, անխտիր, խլեցին ծափեր։ Պէտք է յիշել «Զիթապտուղին կռիւը» որ անընդհատ խնդացուց ներկաները եւ «Ծաղիկներու մարգանքը», որ գարմանալիօրէն հաճախ էր եւ շլացուցիչ։ Ֆրանսերէն երգերն ու արտասանութիւնները՝ բաւականին հաւնեցին. շատ լաւ տպաւորութիւն մը թողուցին ներկայ ֆրանսացի ունկնդիրներուն վրայ։

Յայտագրի երկրորդ մասի կէսին, Տիկ. Սվաճեան քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ իր մանկապարտէզի մասին։

— «Հայ փեթակ»ը արդիւնքն է իր անձնական ջանքերուն եւ նիւթական զոհողութիւններուն։ Իր միակ ճիգը այդ պզտիկները հայ մեծցնել եղած է.

Աշակերտութեան թիւը, ժամանակի ընթացքին 30էն բարձրացած է 86ի։ Յետոյ, շնորհակալութիւն յայտնելով ծնողքներուն որոնք ո՛չ մէկ նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւն էին զլացած իր գործի յաջողութեան, խօսքը տուաւ Գ. Սէրէնկիւլեանին, որ քանի մը բառերով բացատրեց ներկայ պայմաններու մէջ, նորահաս սերունդի հայ մեծնալու անհրաժեշտութիւնը, եւ ջերմապէս շնորհաւորեց յարգելի մանկապարտիզպանուհին՝ մանկավարժական չէշտելով անոր մանկավարժական իսկական կոչումը։

Յայտագրի միացած մասը նոյն հաճոյքով ունկնդրուեցաւ եւ «Թիթեռնիկներ»ու եւ շուշաններու պարը» յայտագրի ամէնէն յաջող մասը կազմեց՝ գոհունակ լսելով խաղերու մէջ տեսլով իրականութեան պատրանքը։

Հանդէսը վերջացաւ ժապաւէնի խաղով ամբողջ ունկնդիրները ձգելով հաճելի տպաւորութեան մը մէջ։

Տիկ. Մ. Սվաճեան իրապէս արժանի է ամէն տեսակ գնահատանքի, առանձնապէս ըլլալով ազգային տեսակէտով այնքան անհրաժեշտ ու փափուկ գործ մը, զոր ինք անձուկ պայմաններու մէջ, յառաջ կը տանի պէտք եղած կերպով։

Հանդէսը հասոյթ ունեցած է 4017 Ֆր. որմէ զուտ շահ մնացած է 3005 Ֆր.։

Ներկայ մը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... Խմբագիր,

Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ ի ներկայ տարւոյ Յունուար 17ին ընդհ. ժողովի որոշմամբ կազմուեցաւ Անգործ. Անմիջ. Օգնութ. Յանձնախումբը. Նկատելով անգործ հայրենակիցներու օժանդակութեան հարցը, անմիջապէս ձեռնարկեց հանգանակութեան, եւ զանազան գիմումներով իր կարելին բրաւ դժբախտ հայրենակիցներու կարիքները սփոփելու։

Արդ, ներկայիս կուզանք յայտնել թէ նիւթական որ եւ է միջոց չունենալով, գոյութենէ դադրած կը համարուինք։ Ուստի այս առթիւ պարտք կը սեպենք մեր հաշուետուութիւնը ընել հրապարակաւ. Նոյնպէս մեր շնորհակալութիւնները յայտնել «Յառաջ» թերթի եւ այն հայրենակիցներուն, որոնք իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերին այս գործին, եւ կը խնդրենք Անգործներու Օգնութեան Յանձնախումբս հավանուորող Մարմինէն, որ ներկայիս ընդունի մեր հրաժարականը։

Ի դիմաց Անգ. Անմիջ. Օգնութ. Յանձնախումբի Ատենադպիր՝ Ի. Աբախչինեան. Ատենապետ՝ Գէորգ Գարիպեան։

Փոն տը Շէրիւի.
4 Յուլիս 932

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

ՄՈՒՏՔ.— 1932 Յունուար 23-24ի հանգանակութենէ 637 Ֆր. 50 սանդ. մարտ 4, նախապէս հաւաքուած գումար մը, որ իր նպատակին չգործածուելով պահ դրուած է 242, մարտ 5ին Մ. Խուբէլեանէ 5, մարտ 17ին «Յառաջ» օրաթերթէն 1000, մայիս 1ին Տիկ. Շ. Փանոսեանէ 10, մայիս 2ին Գ. Ս. Փափազեանէ 5, մայիս 15ին պարահանդէսի զարդանիշէս 77, ընդհ. գումար 1976 Ֆր. 50։

ԵԼՔ.— 1932 փետր. 10ին ստացական տետրակ թուղթ 4 Ֆրանք, 13ին 4 նպաստընկալ ամուրի եւ ընտանի 125, 20ին 5՝ 175, 27ին 4՝ 125, մարտ 5ին 7՝ 225, 12ին 5՝ 140, 19ին 6՝ 155, 26ին 5՝ 125, ապրիլ 2ին 5՝ 160, 9ին 3՝ 85, 16ին 3՝ 85, 2ին 4՝ 110, 30ին 4՝ 145, մայիս 7ին 3. 95, 13ին 2՝ 60, 21ին 2՝ 60, 28ին 2՝ 52 Ֆր. 50, յունիս 30ին 1՝ 50, ընդհ. գումար 1(?)6, 30։

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԱՐԱԿԱԿԱՆ ԽԼՈՒՐԴՆԵՐԸ

«Ալիք» (Թէհրան) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յունիս 26).

— «Անվիճելի է, որ հասարակական կեանքի ու գործունէութեան մէջ պայքարը ե՛ւ անխուսափելի է, որպէս տարբեր հայեացքների, սկզբունքների, ըմբռնումների հետեւանք, ե՛ւ միանգամայն անհրաժեշտ մի գործօն հասարակական կեանքի զարգացման ու յառաջխաղացման մէջ։

Սակայն, դժբախտաբար, մեզ մօտ, Պարսկահայերիս մէջ, հասարակական պայքարները տարուել են տարբեր շարունակ այնքա՛ն այլանդակ ձեւերով, այնպիսի մի կրքոտութեամբ ու բիւնախնդրութեամբ, որ առաջ են բերել մեր հասարակութեան բոլոր խաւերում ե՛ւ զզուանք, ե՛ւ յոգնածութիւն...

Հասարակութիւնը այսօր յանլ անգամ չի ուզում նոյն իսկ որ եւ է ամենամաքուր ու գաղափարական ոչ թէ պայքարի, այլ անգամ մի պարզ բանավէճի մասին...

Անշուշտ, դեռ շատ ջրեր պիտի հոսեն մեր հասարակական կամուրջի տակով, դեռ շատ աշխատանք ու ջանքեր պիտի թափուեն, որպէս զի կարելի լինի կուլտուրապէս բարձրացնել մեր մթնոլորտը, բերումն առաջ բերել մեր հասարակութեան այդ պայքարատեսակ հոգեբանութեան մէջ եւ այդպիսով հնարաւոր դարձնել մաքուր, շիտակ ու գաղափարական պայքարներ։

Այս իրենց տխուր մտայնութեան հետեւանքով մեր հասարակական կեանքը շատ քիչ մխիթարական բան ունի. ընդհանուր առմամբ մեր հասարակական մթնոլորտը նեխուած է ու լճացած, մեր կեանքը տարուած խարխափումների մէջ խորասուզուած։

Սակայն ընդարձակ խաղաղ մարդկային բնաւորութիւնը անհնարին է։

Եթէ չկան նախկին թունոտ ու յախուռն պայքարները մեր հասարակութեան վերին եւ խոնարհ խաւերում, նա կայ մեր հասարակութեան միջին տարրերի մէջ...

Ճիշդ է, այդ պայքարը ոչ կազմակերպուած է, ոչ գաղափարական բնոյթ ունի, ոչ էլ տարւում է բացայայտ, պարզ ճակատով, այլ կրում է միանգամայն խուլ-բոյլային աշխատանքների բնոյթ, — բայց հէնց այդ հանգամանքները դարձնում են նրան աւելի վտանգաւոր, աւելի արդասաւոր։

Ոչ ոք եւ ոչինչ չի ազդում նրա սուր տեսողութիւնից եւ ամէն ինչ ենթարկւում է նրա սուրսելիւթ ու բծախնդիր քննադատութեան եւ անզուսպ յարձակումներին...

Կայք կերպը նրա միակ առաջնորդն է ու միակ օրէնսդիրը... Միշտ դժգոհ, միշտ գանգատաւոր ամէնքից եւ ամէն ինչից. նա նայում է ամէն մի հասարակական գործի ու գործիչի վրայ իր անձնական շահերի, ձգտումների ու հետաւոր յետին մտքերի ակնոցներով...

Մի տեղ առանց խղճի խայթի հաւաք ու մի բանսարկութիւններով գրպարտում, մի այլ տեղ զանազան յերիւրանքներով պղծում մարդկանց, — եւ այսպէս խեղաթիւրում հասարակական կարծիքը այնպէս, որ նոյն իսկ ամենախորաթափանց հասարակական գործիչն անգամ մոլորւում է ու շփոթւում ճարպիկօրէն լարուած թակարդի մէջ։

Ճանաչել այս հասարակական խլուրդներին, ու կասեցնել ամէն կերպ նրանց զզուելի աշխատանքները, նշանակում է մեծագոյն չարիքներից մէկը վերացնել մեր ազգային — հասարակական կեանքից»։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ՎԱՐԿԱԾ ՄԸ

Մ. Նահանգներու ծովային որոնման Երկանոցի անդամ Տօքթ. Թոմ Կին կը հաւաստէ թէ մեր արեգակնային դրութիւնը կազմուեցաւ, երբ աւելի մեծ աստղ մը երկուքի բաժնուեցաւ։ Առոյգն մէկը եղաւ մեր արեւը, իսկ միւսը կորսուեցաւ միջոցին մէջ։

Տօքթ. Կինի կարծիքով այս բանը միշտ կը պատահի աստղերուն մէջ։

Այս տեսութեան համաձայն, մեր արեւը օր մը հեղուկ աստղ մըն էր՝ եւ մէկուկէս անգամ աւելի մեծ քան հիմա։ Ելեկտրո-մագնիսական ուժեր զայն շարժման մէջ դրին, եւ այս արագութիւնը աստիճանաբար աւելցաւ ու աւելցաւ, մինչեւ ան այլեւս չկրցաւ ամփոփ մնալ, ուվերջապէս բաժնուեցաւ երկուքի։ Այս երկու մասերը իրարմէ հեռու թաւեցան. մէկը դարձաւ մեր արեւը, իսկ միւս մասը այնքան հեռուն թռած է, որ տակաւին լոյսը առնուած չէ իրմէ։

Այս բաժնման ժամանակ՝ արեւէն ինչ միւս մասին միջեւ կազմուեցաւ սիկարաձեւ զանգուած մը, որմէ կազմուեցան մոլորակները։

Տօքթ. Տ. Լինդզէ անդրադառնալով այս տեսութեան՝ կը գրէ.—

«Ընդունուած վարկածին համաձայն մեր երկիրը կազմուեցաւ երկնային մեծ արկածի մը հետեւանքով։ Ենթադրաբար՝ այլ մեծ աստղ մը ընդհարած է մեր արեւին։ Եթէ ճշմարիտ է այս տեսութիւնը, այն ատեն շատ փոքր կը դառնայ այն հաւանականութիւնը թէ՝ այլ բնակելի աշխարհներ կան.

ՉԱՐԼԻ ՉԱՓԼԻՆԻ ԳԻՒՏԸ

Ամերիկեան թերթերը կը հաղորդեն, թէ Չարլի Չափլին գտած է համաշխարհային տագնապը լուծելու միջոցը ու շուտով պիտի հրատարակէ զայն յօդուածով մը, որ 1000 բառէ աւելի պիտի չպարունակէ։ Թերթերը Չափլինը կատակով «Չարլի-տնտեսագէտ» կ'անուանեն։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Դ. ՄԱՍ

— Պուլղարիա՜ն... իշտէ ատ Պուլղարիա՛ն պ'ուտոէ եա ապուրը... ան ՀԵԼԼայ նէ ափկա զօ՛ր կ'առջէկեր նետուելու..

= Դեղադեղծը կ'ըսէ կոր քի...

— Ճանը՛մ, ընելու պէտք չկայ... աս ա՛ս է... մարդիկը որոշած են... Նայէ՛ — կրկին գետին իջնող նայուածքները — ձուկ ուտողը սանկ էրկու թեւով էկածին պէս չօրս օրէն կ'ան. իրցրում է...

— Հասպա հա ս...

— Ամի՛ս, ամի՛ս չի տեւեր։

= Ինշալլահ, ինշալլահ...

— Նալլաթոտ Հասանը կ'ըսէ կոր քի — ուրիշ ունկնդիր մըն էր այս անգամ — «Տասը օրէն թիֆլիզ ենք»...

— Ան թող ա՛ս խելքովը ապրի — ձայնը բարձրացուց Էմմին, — գորս Արամազդ կամի կերուտնոր նախ յիմարցնէ...։ Ես ձեզի ինչ ըսի. էրկո՛ւ ամիս չի տեւեր... մէյ մը մինչեւ Պոզաղը էկա՛ն, Սթամպօլ են ըսել է...։ Ինկլիզը «հուզամ կոր» ըսէ նէ՝ տանք թուրք ու բոպաւէ կը փախի՛ն, խաչոր...

Խնդուք։ Երեւակայողներ Դժգոհութիւն։ Էմմին էր կրկին.

— Էյ՛.. անոր հետ շախա՛ կ'ըլլայ... երբ՛ք ժամը Պոզազէն ներս պըտա՛ մտնէ։. Առտու մը ինշալլահ, նա, կը տեսնէ՛ք կոր ծովը — բոլոր պլուխները դարձան հոն, — շարուած պըտա՛ տեսնենք զըբըթլըները...։ Հօրերնուդ, մօրերնո՛ւդ գանկը — կըքուեցաւ յանկարծ. — Գերմանիա. հէ՜... առէ՛ք հիմա ձեզի Գերմանիա... ծի՜նա՛... նայինք ո՞ր ծակը պըտա՛ փախիք...

= Ռուսիկանը կուգայ կոր Էմմի, էրկու փառերով...

— Էյէք, ցրուեցէք... աղէ, ծէ, գնանք քաղթան... հէ՛, ի՞նչ կ'ըսէք կոր — ձայնը բարձրացուց, բերելու թէ ուրիշ նիւթի մը մասին խօսած ըլլային. — աս պալըխճի Գօլօն կայ...

— Հա՛...

— Անոր կնիկը խուլցեր է մէկէն... խապար չունի... աղբարը կ'էթայ, կը տեսնէ կնիկները կը կուլին, կը խօսին, կը նային, կը նային, ձայն չառնեն... Կը զարմանայ. կ'էթայ ժամ, կը տեսնէ, կը կարդան, կ'երգեն, կ'երերայ բերաններին, բայց ձայն ծպտուն չկայ... էկած կը պատմէ կոր... Ջուրի պէս ա հայերէն գիտէ շատ կնիկը... «Բարեթող էմմի, կ'ըսէր, աղբար գացի ձայն չկայ, գամ գացի ձայն չկայ... մէյ մը անկած ծանրցեր է ան, հեղ մոլէս ցանցնիր...

Խնդուք։ Ռուսիկանին նայուածքներ։ Մէկը սրկաւ հանեց, երկարեց՝

— Պօյրըն. էֆէնտիմ։

= Սքէմբի մը վէրմիշ աբէ էֆէնտիին, ծէ ..

— Ո՛չ. չ'ուզեր. ես չեմ նստիր. մի ժողվուիք սանկ հայուն։

Ու կը մեկնի։

Էմմիին գլխուն նորէն կը ժողվուին։

— Բացի՛ն։

— Հա՛... մեռնելնին մօտ է տէ, ապմիչ էղած են...

✕

Փողոցի մը անկիւնը խմբուած մարդիկ, դէմքերնին պայծառ։ Դունանկար «Բարակայ» մը։

Թուրք մը մօտը նկարին, կ'ըսէ քովինին.

— Պու Ինկլիզ տիր, վարօսլան, պա՛ք... տօմուզ կիպի... բ՛հ... փէյլիվան կիպի...

= Կէօրէճէկ օ հինտաէն էլքան պուրկաւի (Հինտէնպուրկի յարձակման կ'ակնարկէ)։

Քովերնին Թոֆ մը, կարճահասակ, տաքի մատներուն վրայ կանգնած, Ֆէսերուն արանքէն, տեսք Բարակային.

— Աֆթօս,—կ'ըսէ քովինին,—Քրիսա Վէնիզէլօս.

— Թափաֆթօ...

Դառնալով հայու մը.

· Թուրքէ՛յս ուռմէյա...

= Եօ՛ք...

— Թափաֆթօ, քիրիօ Վէնիզէլօս...

Հայ մը ուրիշ հայու մը.

= Ձուկ ուտողը չկայ...

— Նա, վերի անկիւնն է (շուրջը կը նայի) մ'րջի ձեւով...

= Հա՜... ինչո՛ւ սաանկ ինկած ցուցուցեր է...

— Առանց գործին անանկ կուգայ։

= Տեսա՞ր փաթթոցը...

— Հա՛... տակէն Պուլղարին ձեռքը բռնած է։

= Սըրպն ա կանկէն կը զարնէ կոր ամա...

✕

Գրասենեակը։

— Յարենը պիտի ազէ կ'ըսեն, Դաւիթ էֆէնտի։

Կայ սաանկ խօսքեր մը. ամմա, նայինք, Բէպալաքճեանս։

Շատ կա՛յ ձեռքդ..

— Է՛հ... կա՛յ եա... աս տարի Յակոբին բախտին գացի... էսէէ Առտուան պէրէքէթի կ'ըլլայ...

— Ձինուորութեա՞ն խնդիրը ի՞նչ պիտի ընեն։

= Սա՛ւս էզիր... պէյլա մի քի... Պէտէլ պըտա՛ տամ..., Կը տեսնի՞ս ինչ փորձանք բացին գլխունուս։ «Զինուոր տանք. զինուոր տանք»... Հիմա ալ ամէնէն էսէլ իրենք են փախողը... Նայէ քու Դիմաքսեանդ. իզը թողը կա՞յ ամիսներէ ի վեր։

Եկեր է նորէն։

Ե րբ։

Առջի օր։

= Իրա՞, — տեղէն ցատկեց Դաւիթ էֆէնտի։

— Այո՛։

= Առ քեզի փորձանք մը սաւա... ըսաքինն, ինտոր էղած է տէ քաղաք մտած է։

— Ես ալ զարմացայ։

= Գիտէ՛ կուսակալը։

— Այո՛, ինծի ըսաւ...։ Ջէյ որ աանոնց ալ գլուխը հախ է... ականին պիտի թափի ալ այս անգամ...։

= Ինշալլահ — շշնջաց Դաւիթ էֆէնտի. շուրջը զննելէն — Յակոբ, գոցէ տպաւ գուռը... աս հայոատնեմէյ մը անցընենք... Քու խելքդ ի՞շ կը կըտրէ...

Կ. ՄԵՀԻԱՆ

(Շարունակելի)

տեղ կուտան կարգ մը շրջանակներ թէ, եթէ Գերմանիա չի կրնար վճարել, այդ չի նշանակեր որ Եւրոպայի մնացեալ երկիրներն ալ նոյն վիճակին մէջ են:

Հիթլերի մարտական ուժերը

Հիթլերի կողմէ ընկերվարական թերթի մը դէմ բացուած դատի մը ընթացքին, հիթլերեան սպայակոյտէն մէկը խոստովանած է թէ մարտական խումբերը կրթուած են զինուորական ոգիով եւ թէ բնական է որ ուժ մը որ կազմուած է 400,000 անձերէ, ունենայ իր գաղտնի լրտեսական կազմակերպութիւնը:

Համայնավարները Ռումանիոյ մէջ

Քիշնեւի մէջ 200 համայնավարներ որոնց խառնուած էին բազմաթիւ կիներ ցոյց մը կազմակերպած էին, բողոքելու համար ընդդէմ իրենց ընկերներու ձերբակալման, այն մեղադրանքով թէ կը դաւէին պետութեան դէմ:

Ոստիկանութիւնը փորձեց զանոնք ցրուել երբ կը գտնուէին քաղաքին կեդրոնը: Ցուցարարները սկսան ատրճանակ պարպել ոստիկաններուն վրայ եւ վիրաւորեցին անոնցմէ չորսը:

Հեծեալ ոստիկանները որոնք օգնութեան կանչուած էին, յարձակում գործեցին ցուցարարներուն վրայ: Գիրկընդխառն կռիւ մը տեղի ունեցաւ. սպաննուեցաւ համայնավար մը եւ վիրաւորուեցան ուրիշ չորսեր: Քսան հոգի ձերբակալուեցան:

Աղաբեկովի առեւանգման դատը

Պուքրէշի դատարանը շարունակեց Կոստանցայի մէջ՝ Աղաբեկովի առեւանգման փորձին հետեւանքով բացուած դատը՝ ընդդէմ ահաբեկիչներուն: Կարճ դատավարութենէ մը յետոյ, դատարանը որոշեց գործը յղել եղեռնադատ ատեանին, սպանութեան փորձի մեղադրանքով:

Նոր միջադէպ Տնիեստրի վրայ

Քիշնեւէն տրուած լուրերու համաձայն, բոլշեւիկեան սահմանապահ զինուորներ որոնք հսկողութիւն կը կատարէին Տնիեստրի եզերքներուն վրայ, անցնելով ջուրի սահմանը՝ սպաննեցին երկու ռումէն զինուորներ:

Ֆրանսական ընկղմած ընդծովեան

Ոչ մէկ յոյս փրկելու

Իտալական «Արթիլիօ» նաւուն սուզակները իջան ընկղմած ընդծովայինին քով: Սուզակներէն մէկը երեք ժամ մնաց ընդծովայինին քով եւ անոր կողքին տրուած հարուածներով փորձեց հասկնալ թէ ողջ մարդ մնացա՞ծ է ներսը: Ոչ մէկ պատասխան ստացաւ: Ինչպէս յայտնի է, ընդծովեան ընկղմած է 75 մեդր խորութեամբ փոսի մը մէջ, եւ ո՛չ մէկ յոյս կայ նաւը փրկելու:

Շէրպուրկի ծովային հրամանատարը՝ իբր սուգի նշան, հրահանգեց կէս պարզել դրօշները՝ իր իրաւասութեան տակ գտնուող նաւերուն վրայ:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Արիւնահեղ նոր կռիւներ տեղի ունեցան Պոմպէյի Հնդիկներուն եւ մահմետականներուն միջեւ, երբ անոնք կը մասնակցէին «Հնդկաստանի ճնշուած դասակարգերու» համագումարին: Երեք հարիւրի չափ Հնդիկներ, բիրերով եւ դաշոյններով զինուած մըտան համագումարի սրահը եւ խուժեցին մահմետական պատգամաւորներուն վրայ, վիրաւորելով աւելի քան 50 հոգի:

Պելճիքայի հանքագործներուն բանթողը

Պելճիքայի հանքագործներուն բանթողը կը շարունակուի հետզհետէ տարածուելով եւ արիւնահեղ միջադէպերու տեղի տալով:

Լուվիէռ քաղաքը պաշարման վիճակի ենթարկուած է: Փէրոնի մէջ՝ ոստիկանութիւնը յարձակում գործեց բանթողներուն վրայ եւ վիրաւորեց 15 հոգի: Շարլըրուայի մէջ՝ բախում մը տեղի ունեցաւ ոստիկաններու եւ գործաւորներու միջեւ: Վիրաւորուեցան հինգ հոգի: Իսկ Մարշիէնի մէջ՝ գործաւորները քարկոծելով վիրաւորեցին վեց ոստիկաններ:

Կառավարութիւնը խորհրդակցութիւն կատարեց ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին, եւ նշանակեց զօրավար մը, որ տեղւոյն վրայ կարգադրութիւններ պիտի ընէ կարգապահական միջոցներու մասին:

Համաշխարհային տնտեսական համագումարը

Ժընեւի մէջ հետեւեալ կերպով կը նախատեսեն Լօզանի մէջ տրուած որոշումներու գործադրութիւնը՝ ինչ չափով որ կը վերաբերի Ազգերու Դաշնակցութեան:

Անմիջապէս որ Լօզանի ժողովին նախագահը պաշտօնապէս Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդէ տրուած որոշումները, փութով նիստի պիտի հրաւիրուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը: Այս նիստը հաւանաբար տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երեքշաբթի կամ չորեքշաբթի: Այն ատեն խորհուրդը պիտի նշանակէ յանձնախումբը որ պիտի զբաղի համաշխարհային տնտեսական համագումարը պատրաստելու գործով: Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդն է որ պիտի նշանակէ համագումարին վայրը, թուականը եւ նախագահը:

Անգլիացիները կը փափաքին որ համագումարին թուականը նշանակուի նոյեմբերին կամ դեկտեմբերին:

Գալով վայրին, հաւանական կը նկատուի որ նշանակուի Լոնտոնը, մանաւանդ եթէ նախագահը նշանակուի Անգլիոյ վարչապետը, ինչպէս հաւանական կը նկատուի:

Երկաթուղային արկած Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրի — Պոլիս երկաթուղիին վրայ, Փոլաթի եւ Պէյլիք կայարաններուն միջեւ, կառախումբի ծանր արկած մը պատահեցաւ:

Վայրաշարժ մը եւ անոր կապուած կառքերը ջախջախուեցան. 19 մեռեալ եւ 11 վիրաւորներ կարելի եղած է քաշել բեկորներուն տակէն, ուրիշ դիակներ ալ կան ծածկուած բեկորներուն տակ: Էնկիւրիէն օգնութիւն ղրկուեցաւ:

Երրորդ անգամն է որ, գրեթէ նոյն վայրը, արկած կը պատահի:

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սասուն Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազգայ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը այսօր ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ամսագիր, Ժ. տարի, թիւ 8 (Յունիս), հետեւեալ նիւթերու բովանդակութեամբ.—

Ա. Ահարոնեան՝ Ոսկեփայլ Բէշիր, Արմ. Տիգրանեան—Ահարոնեան՝ Բանակներ, Է. Մէհտէրեան՝ Սէրը, Յ. Մնձուրի՝ Աշունը, Ա. Սրապեան՝ Թոշնիկի հանգոյն, Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը, Կ. Զարեան՝ Բանկօոպը, Ա. Անոյշ՝ Առիւծը վիրաւոր, Վ. Վալադեան՝ Գարամանեան Հրանդ, Ա. Աճէմեան՝ Ափերուն վրայ, Ս. Ծարզուարթեան՝ Կարօտ, Լեւոն Շանթ՝ Օշին Պայլ, Ա. Գասոնէ՝ Երկու երգ, Վ. Սօֆեան՝ Դու, Վ. Հայրապետեան՝ Քղիի բանահիւսութենէն, Ա. Գիւլխանդանեան՝ Հայ — թաթարական ընդհարումները, Ս. Մասուրեան՝ Գիտական պատերազմը, Ա. Խաչերեան՝ Քաղաքացուի մը յիշատակները, Ռ. Բերբերեան՝ Գ. Քաթիպա, Վ. Մինախորեան՝ Նոր Թուրքիոյ տնտեսական կեանքը, Տարագիր՝ Յուշ մը անցեալէն, Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը, Մ. Օ. Ամերիկահայ կեանքը, Խ. գրախօսական:

Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար:

Հասցէ՝ 13—15 Shawmut Str. Boston Mass (U. S. A.):

Գտնուած

Սէն Շամոնէն Գ. Յակոբ Յովակիմեան «Յառաջ»ի 1545 եւ 1546 թիւերով կը փնտռէր իր ազգականներէն Գ. Գրիգոր Գարաօղլանեանը: Վերոյիշեալին հասցէն է՝ Hoveguimian Agop 3 bis rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

Ուշադրութիւն

Լիոնի Հ. Յ. Դ. ժողովրդային Գրադարանը ստացած է հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները.

Արձակ էջեր եւ ճեպանկարներ՝ Զարդարեան, Պանդուխտի կեանքէն՝ Հրանտ, Գեղամ Տ. Կարապետեանի Տարօնի Աշխարհը, Գեղամ Բարսեղեանի Ամբողջական գործը, Ռ. Արփիարեանի Ամբողջական գործը, Գրիգոր Զոհրապի Ծանօթ դէմքեր եւ պատմուածքներ, Մ. Վարանդեանի Մուրատը, Ֆերենց Հերցէի փոթորիկէն վերջը, Ռէնի Պնդակահարուածները, Վազգէն Շուշանեանի Ամրան գիշերները, Հ. Զատրեանի Լռած ջրաղացը, Պէնճուրը:

Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 7.30էն 9ը, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրորդիս Յովհաննէս Հարմանեան (Ակնայ Բենկեան գիւղէն), որ 1923 թուին Պուլկարիայէն Փարիզ եկած է եւ Սիթրոէնի գործարանը կ'աշխատէր: Իմացնել Տրդատ Հարմանեանի, Ttavers de Liban No. 2, Marseille.

— Կը փնտռուի Կարապետ ...մասեան, որ գտնուէր San Vicente Pueblo de Quintas kino, F. C. 5 Buenos Aires (Rép. Argentine): Իմացնել եղբօր՝ Լեւոն Ասատուրեանի, 11 Descartes, Asnières, Seine France.

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

Բ Ո Ռ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Եւ նկատեցէք որ Ռումանիայի ապստամբներից մեծ մասը Սավինեոյի նախկին գործիչներն են, որոնք իրենց խիստ թոյլ զգալով եկեղեցու դէմ բաց ճակատ կռւի մտնելու՝ դարձել են մարդասպան: Ձեռքերը չի հասնում թնդանօթի՝ վերցրել են դանակ:

— Բայց ինչի՞ց է ձեզ ենթադրել տալիս, որ Րիվարէցը նրանց հետ կապ ունի:

— Ես ինչպէս չեմ էլ ենթադրում կասկածում եմ միայն: Կարծում եմ որ նախ ստուգել պէտք է ամէնայն դէպս, կոնգրեսանքի գործը նրան յանձնելուց առաջ: Եթէ նա երկու գործին միանգամից ձեռնարկէ, ամենամեծ վնասը կը հասցնէ մեր կուսակցութեան: Ընդ միշտ կը փճացնէ մեր լաւ անունը, առանց ոչ մի օգուտ տալով գործին: Այսպէս թէ այնպէս այդ մասին նորից մի անգամ պէտք է խօսել, իսկ հիմա անց կենանք Հռոմից եկած նորութիւններին: Ասում են՝ այնտեղ դիտաւորութիւն կայ մի կոմիսարիա նշանակելու, որ քաղաքային վարչութեան համար մի ծրագիր մշակեն:

VI

Ջեմման ու Բոռը գնում էին լուռ Լունկարնոյի ափով: Բոռի անդուստ շատախօսութիւնը կորել էր բոլորովին. նա մի բառ անգամ չէր արտասանել Րիգարդօի տնից դուրս գալուց ի վեր, եւ Ջեմման ուրախ էր իրա լուռ մնալուն: Նա միշտ իրեն անյարմար էր զգում Բոռի ներկայութեամբ, իսկ այսօր աւելի եւս նիստի ժամանակ Բոռի տարօրինակ վարմունքը չափազանց զարմացրել էր նրան:

Ուֆֆիցիի պալատների առաջ Բոռը յանկարծ կանգ առաւ ու դարձաւ ուղեկցին.

— Յոգնեցա՞ք:

— Ո՛չ. ինչո՞ւ էք հարցնում:

— Մի մասնաւոր զբաղում չունի՞ք այս երեկոյ.

— Ո՛չ:

— Ձեզ մի խնդիրք ունիմ. կը ցանկայի որ ինձ հետ ման գալու գայիք:

— Ո՞ւր:

— Ուր ուզում էք:

— Բայց ինչո՞ւ:

Բոռը դժւարացաւ:

— Ձեզ կարող ասել. այսինքն՝ շատ է դժւար: Բայց, խնդրեմ, եկէք, եթէ կարող էք:

Եւ յանկարծ բարձրացրեց աչքերը Ջեմմայի դէմքին. մի զարմանալի արտայայտութիւն կար այդ աչքերի մէջ:

— Այսօր ձեր մէջ մի անսովոր բան է գտնում. — ասաց Ջեմման մեղմ:

Բոռը մի թերթիկ փրցրեց իր օղակի ծաղկից ու ճղլտել սկսեց: Նա ո՞ւմն էր այդպէս զարմանալի կերպով նմանում: Նմանում էր ինչ որ մի մարդու որ նոյն մատերի շարժումն ունէր ու նոյն ջղային արագ ձեւերը:

— Տրամադրութիւնս վատ է այսօր. — ասաց նա աչքերը ցած ձգելով ու հազիւ լսելի մի ձայնով: — Չէի ուզել առանձին մնալ: Կամենո՞ւմ էք մի պտոյտ:

— Լաւ: Բայց կարելի է դուք կը գերադասէիք որ ինձ մօտ գնանք:

— Ո՛չ. գնանք ընթրենք ճաշարանը: Ա՛յ, այստեղ եպիսկոպոսարանի հրապարակում մէկը կայ: Խնդրեմ, մի մերժէք. խոստացաք:

Մտան ճաշարան, բերել տւաւ ճաշը, բայց ձեռք չի դպցրեց եւ ոչ մի բանի, շարունակ լռիկ լռում էր, հացն էր փշրում ու անհամբեր խաղում սփռոցի ծոպերի հետ: Ջեմման անյարմար դրութեան մէջ էր ու զղջում էր որ չմերժեց միասին գալը: Լռութիւնը ճնշիչ էր դառնում: Բայց եւ այնպէս Ջեմման չէր ուզում մի դատարկ խօսակցութիւն բանալ այդ մարդու հետ, որ կարծես մոռացել էր նրա գոյութիւնն անգամ: Վերջապէս Բոռը բարձրացրեց հայեացքը ու ասաց կտրուկ.

— Ցանկանու՞մ էք գնանք կրկէս ներկայացման:

Ջեմման ապշած նայեց նրան: Ի՞նչ մտածել էր կրկէսի այդ մարդու գլխում:

— Երբ եւ իցէ տեսե՞լ էք այդ կարգի մի ներկայացում. — հարցրեց առաջ քան կրկէն՝ իր պատասխանը դեռ չառած:

— Ո՛չ. կարծեմ, երբեք: Ես չեմ էլ կարծում, որ հետաքրքիր լինի:

— Սաստիկ է հետաքրքիր: Ժողովուրդի կեանքը չի կարելի ուսումնասիրել առանց նրան տեսնելու: Գընանք:

Երբ տեղ հասան, շրջիկ խումբը արդէն իր բեմը սարքել էր քաղաքային դռներին մօտիկ. ջութակի սարսափելի ճզճզոցն ու թմբուկների զարկը յայտարարում էին, որ ներկայացումը սկսուած էր:

Խաղը չափազանց նախնական տեսակից էր. մի քանի խեղկատակ, արլեքէն ու ակրոբատ, օղակի միջից թռչող մի երկու ձիաւոր, քսմսուած Գոլումբինան ու մի կուզիկ, որ ծանծրալի ու տխմար կատակներ էր անում, ահա ովքեր էին կազմում խմբի ամբողջութիւնը: Կատակները ընդհանրապէս առած կոպիտ ու անպատշաճ չէին, բայց տափակ. ու ամբողջ ներկայացումը յուսահատիչ ռամկութեան կնիքն էր կրում: Ունկնդիրները ծիծաղում էին ու ծափահարում, այնպէս, թոսկանական բնածին քաղաքավարութիւնից. իսկական զւարճութիւն պատճառում էր մութեանը միայն կուզիկի խաղ որոնց մէջ սակայն Ջեմման ոչինչ գտնում զւարճալի կամ սրամ Ծամածռութեանց զզւելի մի շարք նմանել էին փորձում հանդիսականները հէնց այնտեղ իսկ, ու բարձրացնում էին երեխաներին ուսների վրայ, որ մի լաւ տեսնեն այդ խեղդամին:

— Պարոն Րիվարէց, մի՞թէ դուր է գալիս այս տեսարանը — ասաց Ջեմման դառնալով Բոռին, կանգնած էր մօտը մի ձեռքով վրանը պահող ձողերից մէկից. ինձ թւում է որ...

Նախադասութիւնը չվերջացրեց լուռ նայեց նրան: Այն օրից ի երբ կանգնած էր ինքը Մոնտանել հետ միասին իրենց դռանը, այդ ի վեր էլ երբեք չէր տեսած մի պխի անյատակ յուսահատութ մարդկային դէմքի վրայ: Նրա սին նայելով՝ ակամայ մտաբերում Դանտէի դժոխքը:

(Շար.)

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.285

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ 13 ՅՈՒԼԻՍ 1932

13 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1930 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Տարագիր հայութիւնը բաժնուելով բազմաթիւ գաղութներու, ամէնէն շատ տառապեցաւ կեդրոն մը չունենալուն երեսէն: Իւրաքանչիւր գաղութ, թողուած իր բախտին, ամփոփուեցաւ ինքն իր մէջ, երբեմն յաջողեցաւ տեղական կազմակերպութիւն մը ստեղծել, երբեմն ալ անկարելիութեան բախեցաւ: Տասնամեայ պատմութիւնը հարուստ է փաստերով, որոնք կ'ապացուցանեն թէ ազգովին անընդունակ ենք առողջ կազմակերպութիւններ ունենալու, երբ անդին, այդ ուղղութեամբ, աշխարհին խրատ տալու յաւակնութիւններ ունինք:

Այսու հանդերձ շրջաններու մեծ մասը գտաւ իր բնականոն ճամբան: Միւսներն ալ երկար տարիներու պառակտումներէն յետոյ, հետզհետէ կը մօտենան բնականոն կեանքին:

Սակայն կեդրոնական մարմնի մը բացը զգալի է ոչ միայն ժողովուրդէն, այլ նոյն իսկ տեղական ազգային մարմիններէն: Հակառակ այն իրողութեան որ համազգային կեդրոնական մարմին մը գոյութիւն չունի, տասը տարիներուն ընթացքին, դուք յաճախ կը հանդիպիք անհատական թէ հաւաքական կոչերու, ուղղուած այդ անգոյ մարմնին:

Կիրակի օրուան «Յառաջ»ին մէջ հրատարակեցինք Վիէնէն թղթակցութիւն մը: Կարդանք միասին.

«Վսեմաշուք տիարք, նաւ մը ցոյց տուէք, եւ եթէ չէք կրնար, գոնէ նաւակ մը վարձեցէք, տարէք ծովը թափեցէք, քանի որ ազգին անունով կը խօսիք, «գիշեր ցերեկ հաւաքականութեան բարօրութեան կ'աշխատինք» կ'ըսէք»:

Ու այս ճիչը ուղղուած՝ «ԱՆ ՈՐ ԱՆԿ Է»...

Ողբերգութիւնն այս «ան որ անկ է»ին մէջն է: Հայ ժողովուրդն իր մտքին մէջ կ'երեւակայէ կեդրոնի մը գոյութիւնը, կը փնտռէ ազգի պատասխանատուութիւնը ստանձնող վարիչ մարմին մը, ու ամէն անկիւնէ, բոլոր նեղ պարագաներուն, իր աղաղակը կը բարձրացնէ, յոյս ունենալով որ իր ձայնը լսող մը կ'ըլլայ: Բայց մեր ազգային ներկայ կեանքին մէջ, «ան որ անկ է»ն դատարկութիւնն է, թափուր աթոռ:

Հաւաքական կամքը կը բացակայի: Ու անոր տեղ տասնեակ մը հաստատութիւններ կը գործեն, երբեմն իրենց միութեան անունով, երբեմն «ազգին» անունով, ըստ պարագային: Երբ պատասխանատուութեան խնդիր կ'ըլլայ, անոնք կը քաշուին անյայտութեան մէջ. — «Ազգը թող խորհի այդ մասին, մենք ի՞նչ կրնանք ընել»: Իսկ երբ պէտք կայ ազդեցութիւնը տարածելու ժողովրդին վրայ, անոնք, ամէնքն ալ հրապարակ կուգան ազգը վարելու յաւակնութեամբ:

Արդ, տասը տարի կորսնցուցինք սին վէճերով, ու չկրցանք ազգային կեդրոնական մարմին մը ունենալ: Տասը տարուան ընթացքին հրապարակ դրուած հակառակ պատճառաբանութիւնները ջրուեցան ժամանակի շնորհիւ: Իսկ սուժողը եղաւ տարագիր հայութիւնը: Այժմ, որ եւ է խելահաս մարդ չի կրնար ըսել թէ այս գաղութները մէկ քանի ամսուան կամ մէկ տարուան կեանք ունին միայն: Ոչ ոք կարող է ըսել թէ՝ Խ. Հայաստանի կառավարութիւնն իր ներկայացուցիչներով պիտի կառավարէ արտասահմանի հայութիւնը: Ոչ ոք կարող է ըսել թէ մեր ներքին կեանքը կազմակերպուած է եւ հայ ժողովուրդի վարիչ մարմինները գործերը կը տանին գոհացուցիչ կերպով: Ընդհակառակն, այսօր, ամէն անգամէն աւելի՝ հայ ժողովուրդը ինքզինքն անօգնական կը զգայ, անօգնական տնտեսական գետնի վրայ, անօգնական մշակութային ճակատին վրայ, անօգնական յարաբերական գործերուն մէջ: Անկազմակերպ մեր ներքին կեանքին մէջ, ու անզլուխ՝ օտարներուն առջեւ:

Մինչդեռ, հայ ժողովուրդը ցրուած երկրէ երկիր, ենթակայ բազմաթիւ կառավարութիւններու, պատասխանատու կեդրոնի մը եւ անոր կապուած ազգային մարմիններուն պէտք ունի, որ յանուն հայ ժողովուրդին, տնօրինէ այս թափառական բազմութիւններու բախտը, պատասխան մը տայ հազարաւոր դիմումներուն, որոնք կ'ուղղուին «ան որ անկ է»ին, ու ոչ ոք կ'ընդունի այդ դիմումները, եւ մտածէ բազմաթիւ կնճռոտ խնդիրներուն վրայ, որոնք մեր գտնուած միջավայրէն կը բխին եւ ստիպողաբար լուծման կը կարօտին:

Վաթսունական թուականներուն այս ժողովուրդը ճիգ մը թափեց իր ազգային կեանքը կազմակերպելու: Հայերս, պարծանքով յիշատակեցինք, որ Արեւելքի Եւրոպացիներն ենք: Ու ահա, եօթանասուն տարի անցնելէն յետոյ, ցրուած քաղաքակիրթ ու կազմակերպուած Եւրոպայի մէջ, մեր կազմակերպական անանկութեամբ կը փայլինք:

Փակենք տասը տարուան տխուր պատմութիւնը, եւ գիտակցական ճիգ մը թափենք տխուր նոր տասնամեակ մը չբոլորելու համար:

Համազգային կեդրոն մը ստեղծելու խնդիրը հասունցած է: Այդ ուղղութեամբ հանրային կարծիքը պատրաստ է եւ անհամբեր սպասող: Հարկաւոր է կորովի նախաձեռնութիւն մը: Այդ նախաձեռնութիւնը կրնայ գալ կուսակցութիւններէն, մնացած բոլոր ուժերը համախմբելով, կամ նոյն իսկ չէզոք անհատներէն կամ խմբակներէն, որոնք պիտի կրնան համագործակցութեան լծել կուսակցութիւնները:

Ինչպէս ըսինք, հարկաւոր է նախաձեռնող մը, որ հաւատք ունենայ այս գործին վրայ, եւ յամառօրէն քալէ դէպ ի այդ նպատակի իրագործումը:

Մենք վստահ ենք որ գործը, այդ պարագային, կը պսակուի յաջողութեամբ:

Կ. Մ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՏՈՐԻՆ ԼԱՔԷՅ ՄԸ

— :-:

Բոշայ մը, աւելի տարին իր նկարագրով եւ ամբողջ գոյութեամբ, քան որ եւ է սովորական բոշայ: Աննկզբունք, թափառական՝ մէկ թեւէն միւսը, իր անձնական շահի համար սողոսկող, եւ գորտի պէս գլուխը դուրս հանող հոն՝ ուր պզտոր նաւ մը կայ, կրկնելու համար բարձրաձայն, — չնչին պարարած մը՝ *Տիգրան Զաւէն*:

Որքան լաւ հոտը առած է բոլշեւիկեան զարշահոտութեան, եւ ո՛րքան շուտ իւրացուցած է անոնց սկզբունքները, անոնց ջուրերուն երեսն ելնելու համար:

Չէ՞ որ պէտք է արդարացնէ այն նպաստը, որ կը ստանայ՝ արտասահմանի սրճարաններու բաժանելով:

Նշանախօսքը շատոնց տրուած է բոլշեւիկեան կեդրոններէն: — Իմպերիալիստական ճակատ՝ ընդդէմ Խորհրդային Միութեան: Քննել բոլոր խնդիրները այս տեսանկիւնէն: Հոգ չէ թէ խնդիրը կը դառնայ քաղաքական խորհուրդի մը կամ գրական դասախօսութեան մը շուրջ: Եթէ Լաւէն կրցաւ այդ հարցը կապել միջազգային իմպերիալիզմի պատրաստութեան՝ ընդդէմ բոլշեւիզմի, հարցը լուծուած է: Մարդուկն իր ճամբան շինած է:

Բոշան, որուն հաւարակ անունը պէտք չենք տեսներ կրկնելու, Փարիզէն ընդարձակ յօդուածներ կը գրէ «Պրոլետարի»ին, յայտնելու համար թէ «հայ բուրժուազին թիւ առած՝ յայտարարում է միացեալ ճակատ Խորհրդային Միութեան դէմ», թէ «Խորհրդային գրողի վերահաս վտանգը» կը պատրաստուի:

Ու փաստերը շարան շարան կուգան իրարու ետեւէ:

Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը, որ «իր բաժինն է բերում հակախորհրդային պատերազմի գաղափարական պատրաստութեան»:

— «Այդ ամբարիշտ աշխատանքին հանդէպ լծուեց *Ազատն*»

— «Այդ գարշելի աշխատանքին լծուած են տեսնում նաեւ Խ. Հայաստանի «բարեկամ» Բարեգործականի Կեդր. վարչութեան ժողովը»

— «Ապացո՞յց: *Յառաջն* անուանում է, «Այգինեան սգատօնը այս տարի բոլոր գաղութների մէջ տօնուեցաւ համազգային բնոյթով, համերաշխութեան եւ իրար հասկացողութեան մթնոլորտ ստեղծելով»:

— «Ապացո՞յց: Այս՛, Գ. Ա. Զօպանեանի գրկախառնումը վաւաշոտ Կարօլի՝ մինչեւ ուղն ու ծուծն ապականած կառավարութեան հետ»:

Ահա, կարկառուն ապացոյցներ, ըստ որոնց արտասահմանի հայութիւնը ձեռք ձեռքի տուած միջազգային իմպերիալիզմին՝ պատերազմի կը պատրաստուի ընդդէմ Խորհրդային Հայաստանի...

Գարշելի՛, եւ ի՛նչ գարշելի Լաւէն:

ՐԻՎԱՐԷՑ

«ԼԱ ԹԻՒՐՔԻ ԼԻՊՐԸ»

ԹԵՐԹԸ ՋԻ ԴԱԴՐԱԾ

Թրքական թերթ մը գրած էր թէ Փարիզի մէջ, հրատարակուած թուրք ընդդիմադիրներու թերթը «Լա Թիւրքի Լիպրը» դադրած է ֆրանսական կառավարութեան հրամանով:

Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ այս լուրը բոլորովին անհիմն է, եւ թէ թերթին յառաջիկայ թիւը լոյս կը տեսնէ մօտ ատենէն:

ԴԷՊԻ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆ.՛ ՆՈՐ ԵՒ ՎԻԹԽԱՐԻ ԶԷՆՔԵՐՈՎ

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, Անգլիոյ մէջ փորձը կը կատարուի նոր եւ վիթխարի ջրասուզանակի մը, որ պիտի գործածուի պատերազմական հետախուզութեան և ամբակածութեան համար:

Այս նոր ջրասուզանակը 5580 ձիու ուժ ունի եւ կրնայ բովանդակել 10 հոգի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան

▪▪▪▪▪▪▪▪

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՋԱՆԱՅ ՍԻՐՏՆ ԱՌՆԵԼ ԻՐ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ Թուրքիոյ մուտքին առթիւ, արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի պէյ պարտք սեպած է հետեւեալ հեռագիրը ուղղելու Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարին:

— Պատիւն ունիմ ձեզ գրկելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ Թուրքիոյ մուտքին մասին՝ անոր կողմէ եղած հրաւէրին պատճէնը, ինչպէս նաեւ պատճէնը՝ այդ հրաւէրին՝ իմ կառավարութեանս տուած պատասխանին: Այս առթիւ, յանուն թրքական կառավարութեան, պատիւ ունիմ ձեզ յայտնելու թէ բոլորովին բնական է որ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ հաւանական մուտքէն յետոյ, Թուրքիա շարունակէ հաւատարմօրէն պահել միջազգային յանձնառութիւնները զոր ստանձնած է ցարդ եւ որոնք արգէն, երբեք անհաշտելի չեն այդ կազմակերպութեան անդամի մը պարտաւորութիւններուն, քանի որ անոր ոչ միայն գլխաւոր ջանքը, այլ հիմնական նպատակն է պահպանել եւ տեւականացնել խաղաղութիւնը՝ ամբողջ աշխարհի մէջ: Թուրք հանրապետութիւնը իրօք, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իր մուտքով ուրիշ բան չպիտի ընէ՝ եթէ ոչ շարունակել ներկայացուած ամբողջ միջոցներով, ծառայելու հաստատ խաղաղութեան մը իտէալին, որուն իրականացման երբեք չէ դադրած ջերմօրէն ընծայելէ իր համեստ օժանդակութիւնը:

«Այս առթիւ, գիտնալով թէ Խորհրդային Միութեան կառավարութիւնը ի՛նչ ատտիճան տոգորուած է բարձր զգացումներով հանդէպ խաղաղութեան իտէալին, ուրախ եմ ձեզ հաւաստելու թէ ջանքը զոր իմ կառավարութիւնս թափած է Թուրքիոյ եւ Խորհր. Միութեան միջեւ մինչեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւնները զարգացնելու համար, որեւէ կերպով կանգ չպիտի առնէ եւ ընդհակառակն, ան պիտի ձգտի ամրացնելու մեր երկու պետութեանց գործակցութիւնը՝ իրենց խաղաղութեան իտէալին ամենամեծ բարիքին համար:

«Այս նկատումներով եւ փափաքելով ճշդորոշել մեր երկու երկիրներու միացնող բարեկամական յարաբերութեանց ապագայ զարգացումը, առաջադրած եմ քիչ ատենէն ձեզ ղրկելու աւելի մանրամասն նամակ մը, այն ոգիով որ 1926 ապրիլ 24ին, Գերմանիոյ արտաքին նախարարին կողմէ ուղղուած էր Պերլինի Խորհրդ. դեսպանին, Գերմանիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մուտքէն քիչ առաջ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար, Թուրքիոյ ուղղուած հրաւէրին՝ Թուրք արտաքին գործավարը պատասխանած է հետեւեալ հեռագրով.

— Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին անունով՝ ձեր հրաւէրին ի պատասխան, պատիւ ունիմ ձեզ հաղորդելու թէ Թուրքիա պատրաստ է դառնալու անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ թէ ցարդ կնքուած դաշնագրերու հետեւանքով՝ Թուրքիոյ ստանձնած յանձնառութիւնները՝ նոյնիսկ այն դաշնագրերը որոնք կնքուած են Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ չեղող պետութեանց հետ, բնաւ անհաշտելի չեն ժընեւի հաստատութեան անդամի պարտականութիւններուն հետ: Այս առթիւ, գիտել պիտի տամ թէ Թուրքիոյ անդամակցութենէն առաջ ստորագրուած բոլոր դաշնագրերը կնքուած են համաձայն Փարիզի դաշինքին ոգիէն, զոր ստորագրած են Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներէն շատերը: Այսպիսի տարբերութիւնն ընելով, պարտք կը զգամ աւելցնելու թէ Թուրքիա կը գտնուի մասնաւոր կացութեան մը մէջ՝ 1923 յուլիս 24ին, Լօզանի մէջ ստորագրուած պայմանագրութիւններէն բխող զինուորական պարտաւորութեանց հետեւանքով:

**** Թէվֆիք Րիւշտի Թուրք արտաքին գործավարը՝ շնորհակալութեան հեռագիր մըն ալ ուղղած է Ֆրանսայի պատուիրակ եւ պատերազմական նախարար Պ. Փօլ Պոնքուրի, Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին առթիւ անոր արտասանած համակրական ճառին համար:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ 1

Այս խորագրին տակ, «Տէյպա» կը գրէ.

— Հայկական հանրապետութեան պատուիրակութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ժողովի ամէն մէկ անդամին ղրկած է նամակ մը, ուր յիշեցնելով Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի քայքայումը եւ 1920ի Սեւրի դաշնագրով Հայաստանի գոյութեան ճանաչումը, Ազգերու Դաշնակցութենէն կը խնդրէ դարձեալ միջամտել որպէս զի վերակազմուի հայկական հայրենիքը»:

ԽՄԲ.— Հ. Հ. Պատուիրակութեան նամակին թարգմանութիւնը՝ կարդալ այսօր Բ. էջ:

Գաղտնի դաշնագրե՞ր կնքուա՞ծ են Լօզանի ժողովի ընթացքին

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները չահագրգռուած են հրատարակուած լուրով մը, որ կը յայտնէ թէ Լօզանի մէջ ստորագրուած են չորս գաղտնի դաշնագրեր.

1) Համաձայնութիւն մը Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ, Լօզանի դաշնագիրը վաւերացնելու այն ատեն միայն, երբ գոհացում առնեն իրենց պահանջատէրերէն:

2) Նոյն պետութիւնները յանձն առած են ոչ մէկ պայմանա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—)(o)(—

Գերմանիոյ զանազան վայրերուն մէջ՝ խռովութիւնները կը շարունակուին հիթլերեաններու, հանրապետականներու եւ համայնավարներու միջեւ:

Սիլեզիոյ մէջ, հիթլերեանները յարձակում գործեցին ընկերվարական ակումբաններու գրասենեակին վրայ և փորձեցին ներս խուժել: Կռուի ընթացքին, սպաննուեցան 2 հիթլերեաններ եւ 30 հոգի ալ վիրաւորուեցան:

Ուշ ատեն միայն, ոստիկանութիւնը՝ զինուորներու աջակցութեամբ յաջողեցաւ կարգը վերահաստատել:

Պրեսլաուի մօտերը, կռիւ մը տեղի ունեցաւ հիթլերեաններու եւ հանրապետականներու միջեւ: Հիթլերեանները ատրճանակ պարպեցին եւ ծանրօրէն վիրաւորեցին հինգ հոգի:

Պրէմի մէջ, ոստիկանները անակնկալի բերին 7 հոգինոց համայնավարներու խումբ մը որ կը ջանար պահուըտիլ կամուրջին տակ: Անոնց վրայէն գտնուեցան ատրճանակներ եւ ռումբեր:

ՊՈՒԼՃԻՔԱՅԻ ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԲԱՆԹՈՂԸ

)(o)(

Ինչպէս գրեր էինք, գործադուլը հետզհետէ կը տարածուի երկրին նարտարագործական կեդրոններուն մէջ: Ֆլանտրը որ ցարդ հանդարտ մնացեր էր, սկսած է շարժիլ:

Շարլըռուայի մէջ, ծանր միջադէպեր տեղի ունեցան: Կիրակի օր հանդարտութիւն տիրեր էր քաղաքին մէջ. Բայց, երկուշաբթի օր եռուզեռը սկսաւ: Ցաջորդ օրը, կանուխէն բանուորները խումբ խումբ սկսան ցոյցեր կատարել փողոցներուն մէջ:

Ոստիկանութիւնն արդէն՝ զինուած երկու գնդացիրներով՝ գրաւած էր քաղաքին մեծ հրապարակներէն մէկը՝ ուր պիտի հաւաքուէին համայնավարները, միթինկ մը գումարելու համար թատրոնին մէջ՝ որ փակուած էր կառավարութեան հրամանով: Քանի կը հասնէին համայնավարները՝ ոստիկանները կը ջանային զանոնք ցրուել:

Համայնավար 2000 բանուորներ՝ շրջակայ գիւղերէն յաջողեր էին քաղաք մտնել եւ հաւաքուիլ Ժողովրդական Տան առջեւ, ուր ընկերվարական ծերոյթ պետը Վանտերվելտ ժողովի կը նստէր: Ամբոխը որ հետզհետէ կը ստուարանար, կը պահանջէր որ Վանտերվելտ նաւ մը խօսի: Վանտերվելտ խօսեցաւ հանդարտութիւն յորդորելով: Բայց ամբոխը պահանջեց որ ընկերվարական պետերը անցնին իրենց գլուխը, տպարանալիքներ ուղղեց, ազմկեց, փորձեց խուժել Ժողովրդական Տունը, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը հասաւ եւ պարպեց հրապարակը մեծ դժուարութեամբ:

Ոստիկանները ստիպուեցան զէնքի դիմել ամբոխը վախցնելով հանդարտեցնելու համար: Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան:

Շարլըռուայի մէջ՝ պահակազօրքը օգնական ուժ ստացած է ամէն հաւանականութեան հանդէպ:

Կը կարծուի թէ համայնավար դաւ մըն է որ սարքուած է:

ՏԱՆՑԻԿԻ ՀԱՐՑԸ

Վարշաւիոյ մէջ հսկայ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, մասնակցութեամբ 50.000 հոգիի, բողոքելու համար Տանցիկի հարցին մէջ՝ Գերմանիոյ բռնած ընթացքին դէմ: Հայրենասիրական ճառերէ յետոյ, բանաձեւ մը ընդունուեցաւ հետեւեալ իմաստով. — Բոլոր այն ձեռքերը որ կը ձգտին մատնաչափ մը խլել մեր նուիրական հողէն, կը ջախջախենք:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կանտիի քարտուղարուհին որ մէկ ամիս բանտ մնացեր էր, հրաման ըստացած ըլլալով 24 ժամուան ընթացքին հեռանալ Պոմպէյէն, ենթարկուեցաւ մնկնեցաւ Պէնարէս, ուր հնդիկ Ազգ. խորհուրդը նիստ պիտի գումարէ յառաջիկայ շաբթու:

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հանրապետական վարչաձեւի հաստատումէն ի վեր ինը տարի անցած է, բայց պայքարը Թագաւորականներու եւ հանրապետականներու միջեւ ոչ միայն դադրած չէ, այլ աւելի սրուած եւ սպառնական դարձած է: 1916էն ի վեր Յունաստանի ներքին խաղաղութիւնը եւ ներդաշնակութիւնը խանգարուած է: Կուսակցական պայքարները ազգափառ չափերու հասած են: Ուժերու այս բաժանումէն տուժած են երկիրն ու ժողովուրդը: Կը տուժեն մինչեւ այսօր ալ. եկող գացող կառավարութիւններուն մեծագոյն մտահոգութիւնը կը կազմէ ներքին ճակատը: Այս պատճառաւ, արտաքին եւ ելեւմտական խնդիրները արժանի ուշադրութեամբ չեն քննուիր եւ շատ անգամ կը ձգուին ինքնահոսի:

Կացութիւնը հանրապետական վարչաձեւի հաստատումէն յետոյ աւելի բարդացաւ: Ժողովուրդին մէկ մասը որ զգացական կապերով կապուած է արքունիքին, պօյքօթի ենթարկեց հանրապետութիւնը եւ միջոցներու մէջ խտրութիւն չը դնելու պայմանաւ, սկսաւ վատաբանել նոր րէժիմը, դուրսէն եւ ներսէն: Թագաւորականներու մեծամասնութիւնը կը գտնուի Պէլոպոնէզի եւ Աստիկէի մէջ: Կարեւոր ուժ ունին նաեւ Մակեդոնիոյ մէջ:

Ինչպէս Ռուսիոյ, այնպէս ալ Յունաստանի կեանքէ կտրուած բազմաթիւ գիւղերու մէջ տակաւին չեն հաւատար թէ Կոստանդին Թագաւոր մեռած է: Կրօնական պաշտամունքներ կը կատարեն անոր առողջութեան համար եւ հաւատքով կը սպասեն այն օրուան՝ որ իրենց պիտի վերադարձնէ հանգուցեալ Թագաւորը:

Թագաւորականներուն հակումը եւ ձգտումը դէպի նախկին վարչաձեւը գաղափարական հիմքեր չունի: Տեսակ մը հին ցեղային ձգտում է, վերջին 100 տարիներու սովորութիւն: Յոյն ժողովուրդին մեծ մասը յունական արքունիքին կապող բուն պատճառը ուրիշ է: Պտոյտ մը Պէլոպոնէզի մէջ, բաւական պիտի ըլլայ համոզուելու թէ ինչո՞ւ: Չեօր դուրգուրանք կայ մանաւորապէս Կոստանդինի եւ ընդհանրապէս արքունիքի բոլոր անդամներուն հանդէպ: Միայն Թալամաթայի մէջ, արքունիքի անդամները, իշխանկամ իշխանուհի, աւելի քան 500 հոգի մկրտած են. կնքահայր ու կնքամայր եղած են: Թիւը աւելի մեծ է Բաթրասի, Կորնթոսի եւ Լէկիոնի մէջ, նոյնը նաեւ Աստիկէի մէջ: Արքունական այս սովորութեան հետեւելով, Թագաւորական կուսակցութեան գրեթէ բոլոր ականաւոր դէմքերը հարիւրաւոր մանուկներ կնքած են իրենց բարոյական պաշտպանութեան տակ առնելով զանոնք:

Այս սովորութիւնը փոքր սահմանի մէջ, տակաւին պահուած է: Ծանօթ Թագաւորական Րալլիսի համար կ'ըսուի թէ միայն Աթէնքի մէջ երկու հարիւր նորածինի կնքահայր եղած է: Իբրեւ թարմագոյն փաստ, յիշենք Փիրէայի վերջին Թաղապետական ընտրութիւններուն, Ժողովր. կուսակցութեան թեկնածու Պ. Սթրաթիկիի մէկ օրուան մէջ քառասուն գաղթական մանուկի կնքահայր ըլլալը: Ժողովուրդը սիրաշահելու եւ գրաւելու ինքնատիպ քաղաքականութիւն է ասիկա, որ լայն ծաւալի վրայ գործադրուեցաւ Կոստանդին Թագաւորին օրով: Բոլորովին անտեղիօրէն չէ որ այսօր ալ գիւղացիները Գօշօ անունը կուտան Կոստանդինի, ինչ որ ցոյց կուտայ մտերմական ու հետեւոր ազգանական կապ:

Հանրապետական վարչաձեւի հաստատումէն յետոյ, անկումի շրջան մը սկսաւ Թագաւորականներուն համար: Զգացումները մասամբ տեղի տուին իրապաշտ ըմբռնումներուն: Մանաւորապէս մայրաքաղաքին մէջ հանրային կարծիքը զգալի շրջադարձ ունեցաւ: Մեծագոյն պատճառը, ժողովուրդի հաստատուած հանրապետական ըլլալը չէ, այլ իրականութեան յարմարուելու բնազդը ու նաեւ այն հաստատ համոզումը թէ միապետութեան վերահաստատումը անխուսափելի վտանգներու առջեւ կը դնէ երկիրը, ոչ միայն արտաքնապէս, այլ նաեւ ներքին ճակատին վրայ:

Թագաւորականները քաղաքական դաւանանքէ զուրկ ըլլալնուն, շուտով հաշտուեցան իրականութեան եւ անոր պայմաններուն հետ: Նախ իրենց քաղաքական արժէքը նուազեցաւ գաղթականութեան մտամանումով: Երկրորդ՝ բանակը գործօն իրենց դէմ: Երրորդ՝ կորսնցուցին իրենց հեղինակաւոր ներկայացուցիչները — Գունարիս, Սթրաթօս եւլն — որոնք իրենց մտաւոր պատրաստութեամբ եւ բարոյական հեղինակութեամբ, հովիւի պէս իրենց ետեւէն կը քաշէին բազմութիւնները:

Հրապարակի վրայ մնացին երկրորդական դէմքեր, միջակութիւններ ինչպէս՝ Ցալտարիս, Վօզիքիս, Բրանիօթաքիս, որոնք թէ փորձառութիւն չունին եւ թէ անպատրաստ են երկրի ճակատագիրը վարելու: Ժողովրդական կուսակցութեան զարգացած մասսան այս բոլորը նկատի ունենալով, կամաց կամաց շրջադարձ կատարեց եւ դարձաւ ուղեկից հանրապետականներուն:

1922-23, կազմալուծման շրջան մը եղաւ Թագաւորականներուն համար: 1921էն յետոյ, դարձեալ կը սկսի վերելքը: Երկրին ընդհանուր շահերու նկատումով կը կազմուի քօալիսիօն դահլիճը, որուն մէջ կարեւոր տեղ կը տրուի Թագաւորականներուն:

Երկու կարեւոր դէմքեր Ցալտարիս եւ Մեթաքսաս, կը գրաւեն ներքին եւ հաղորդակցութեան նախարարութիւններուն աթոռները: Այս ժամանակամիջոցին, հիւքերը քիչ մը կը մեղմանան, կուսակցական պայքարներու վերջ կը տրուի եւ աշխատանք կը տարուի ժողովուրդին երկու մասերը հաշտեցնելու: Թագաւորականներու պնդումով, բանակէն հեռացուած Թագաւորական սպաները պաշտօնի կը կոչուին, եւ ասոնց փոխարէն, չորս հարիւր հանրապետական սպաներ պաշտօնէ կ'անցնին:

Միաժամանակ, քարոզչական կը կատարուի ժողովուրդին մէջ, ի նըպաստ արքունիքին: Աւելի քան տարի մը կը տեւէ այս վիճակը 1928ին Վենիզելոս արտասահմանէն կուգայ քաղաքական բեմ ելլելու համար. Տեսակ մը պետական հարուածով կը տապալէ քօալիսիօն դահլիճը, կը լուծէ խորհրդարանը եւ կը կատարէ նոր ընտրութիւն: Բարգաւաճութեան եւ բարօրութեան նշանաբաններով կը ներկայանայ ժողովուրդին:

Չորս տարուան մէջ երկիրը անճանաչելի ընելու խոստումներ կուտայ: Ժողովուրդը, հանրապետական թէ Թագաւորական, զանգուածովին կը քուէարկեն Վենիզելոսին:

Աննախընթաց պարտութիւն կը կրեն Թագաւորականները, որոնց ղեկավարներէն շատեր, ինչպէս Վօզիքիս եւ Մեթաքսաս, Ներսափօխան չեն ընտրուիր: Թագաւորականներու միջնաբերդը նկատուող Պէլոպոնէզի եւ Կորնթոսի անգամ իրենց քուէները կուտան Կրէտացի դիւանագէտին: Ժողովուրդի մտայնութեան մէջ զգալի շրջադարձ կատարուած էր: Զզուած զինուորական շարժումներէն, տնտեսական անկայուն վիճակէն եւ արտասահմանեան վարկի պակասէն, ժողովուրդը կը փնտռէր հուժկու եւ զօրաւոր բազուկ մը, որ իշխանութիւնը կեդրոնացուցած թաթին մէջ, երկիրը կառավարէր:

Այդ բազուկը եղաւ Պ. Վենիզելոսի անձը: Անկեղծ ըլլալու համար, պէտք է խոստովանիլ որ առաջին երկու տարիներուն, Վենիզելոս մեծ բարիքներ ըրաւ երկրին: Հաւասարակշռեց պիւտճէն, բանակը դրաւ զօրանոցին մէջ, արտասահմանէն վարկ գտաւ, ժողովուրդին վստահութիւն ներշնչեց իր ապագային համար եւ տակաւին ուրիշ բարիքներ.

Իր ժողովրդականութիւնը առաջին հարուածը կը ստանայ 1930ին, հէլլէնէ-թուրք համաձայնութենէն: Իր վստահելի յենարանը, գաղթականութիւնը, չկրցաւ տոկալ բարոյական այդ ապտակին: Ուժով ալեկոծուեցաւ գաղթականական աշխարհը, եւ Վենիզելոս, սաստիկ բազմութիւններու աչքին դարձաւ ազգային դաւաճան:

Թագաւորականները օգտուեցան հոյերանական բոլէն. Մօտեցան գաղթականութեան ու եթէ չկրցան սիրաշահիլ, գոնէ յաջողեցան անջրպետ խորացնել գաղթականութեան եւ Վենիզելոսի միջեւ: Այդ օրերուն զուգադիպեցաւ Աթէնքի քաղաքապետի ընտրութիւնը: Գաղթականութիւնը իր դժգոհութիւնը յայտնելու համար ձեռնպահ մնաց եւ ընտրուեցաւ ծանօթ Թագաւորական Մերքուրիս:

Այդ օրէն նոր վերելքի շրջան մը կը սկսի Թագաւորականներուն համար: Վրայ հասաւ 1931ի տնտեսական ու ելմտական տագնապը: Կացութիւնը դիմագրաւելու անզօրութիւնը հրաշալիօրէն օգտագործուեցաւ հակակառավարականներու կողմէ: Կրետացին չկրցաւ իրագործել խոստումները: Երկիրը մատնուեցաւ տնտեսական ու ելեւմտական աննախընթաց տագնապի: Պիւտճէին բացը հասաւ մեծ չափերու, դրախմին կորսնցուց ոսկեչափը: Մնացեալը ծանօթ է արդէն:

Ժողովուրդը, որ արդիւնքէն կը դատէ միշտ, Վենիզելոսի հանդէպ փոխեց վերաբերումը: Երկու վարչաձեւերուն միջեւ տատանուողները դիրք ճշդելով, յարեցան Թագաւորականներու եւ հանրապետութիւնը իր հմայքը կորսնցուց հանրապետականներու աչքին:

Այս շրջադարձին առաջին արտայայտութիւնը եղաւ Փիրէայի քաղաքապետական ընտրութիւնը, որ անսպասելի յաջողութիւն մը եղաւ Թագաւորականներուն համար:

Ամփոփելով՝ Թագաւորական կուսակցութիւնը վերստացած է իր նախկին ուժն ու հմայքը. հանրապետութիւնը յարգարաքեց իր վրայ գրաւած յոյսերը: Եւ այսօր, նոր րէժիմի հաստատումէն ինը տարի յետոյ, առանց չափազանցութեան կարելի է բաղել որ ուժերը հաւասար են, առանց հաշուելու բանակը.

Յաջորդով կը խօսինք հանրապետականներու մասին:

Ա. Կ.

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Գրեթէ էինք թէ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը բողոքի դիմում մը կատարած է Ազգերու Դաշնակցութեան. Թուրքիոյ մուտքին առթիւ: Ստորեւ թարգմանութիւնը այդ բողոքին:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ Պ. ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Պարոն Նախագահ եւ Պարոններ,

Այն ժամուն ուր Արդարութեան միջոցաւ ժողովուրդներուն խաղաղութիւնը ապահովելու կոչուած պետութիւններ կը պատրաստուին հրաւիրել Թուրքիան մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը, որ ստորագրած է Սեւրի դաշնագիրը եւ բազմիցս պաշտպանած է հայ ժողովուրդի դատը Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ՝ պատիւ ունի ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրելու հետեւեալ պարագաներուն վրայ:

Պատերազմէն առաջ հայ ազգը չորս միլիոնի բնակչութիւն մը կը հաշուէր, որուն երկու միլիոնէն աւելին Թուրքիոյ մէջ՝ մեծաւ մասամբ հաստատուած իրենց նախահայրերուն պատմական հողերուն վրայ՝ հայկական վիլայէթներուն մէջ:

Թուրքերը, օգտուելով մեծ պատերազմէն՝ ի կատար ածելու համար մեր ժողովուրդը բնաջնջելու իրենց ծրագիրը, զոր մասամբ միայն կրցած էին գործադրել մինչեւ այն ատեն՝ կոտորածներու եւ տարագրութեանց շարանով մը այդ Թիւը իր կէսին վերածեցին: Ու մնացորդներն ալ, մօտ մէկ միլիոն մարդկային կեանքեր, իրենց օճախներէն դուրս քշելով ու վտարելով՝ տարտղնեցին օտար աշխարհներու մէջ: Ու Թուրք կառավարութիւնը ձեռք դրաւ ամբողջ հայ ժողովուրդի ինչքին վրայ, մասնաւոր թէ ազգային ստացուածք, գիւղեր, եկեղեցիներ, հաստատութիւններ: Ամէն ինչ բռնագրաւուեցաւ կեղեքումներու ամէնէն կամայական եղանակով:

Այսօրուան Հանրապետական Թուրքիան ալ, հակառակ իր ըրած կարգ մը յայտարարութիւններուն՝ նախորդ կառավարութեանց քաղաքականութիւնն է որ կը շարունակէ:

Պատերազմէն յետոյ՝ 1920 Թուի օգոստոսի 10ին, ստորագրուեցաւ Սեւրի դաշնագիրը, որուն 88րդ յօդուածով «Թուրքիան կը յայտարարէ ընդունիլ Հայաստանը իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն մը, ինչպէս ընդունած են զայն Դաշնակից պետութիւնները»: Այս յօդուածը որոշ կերպով կը ցուցնէ արդէն որ Դաշնակից պետութիւնները Սեւրի դաշնագրէն առաջ իսկ ճանչցած էին արդէն Հայաստանի անկախութիւնը:

Բայց 1922 Թուի դէպքերուն հետեւանքով Սեւրի դաշնագիրը փոխարինուեցաւ Լօզանի դաշնագրով, որուն մէջ Հայաստանի, կամ Հայու անուան յիշատակութիւնն իսկ չկայ:

Սակայն, Ազգերու Դաշնակցութիւնը չէր կրնար չհետաքրքրուիլ հայ ժողովուրդին բախտովը եւ իր առաջին ընդհանուր ժողովին մէջ իսկ, 1920 Թուի նոյեմբերին, անիկա կը խորհէր Հայաստանը ընդունիլ իր ծոցին մէջ: Ազգերու Դաշնակցութիւնը պարտաւորուեցաւ այդ խորհուրդը մէկ կողմ ձգել՝ մանաւանդ քէմալական բանակին յարձակման պատճառով, բայց յաջորդ տարին իսկ, 1921-ին, անիկա միաձայնութեամբ կը քուէարկէր բանաձեւ մը, Հայկական Ազգային Օջախի մը ստեղծումին համար Թուրքիոյ մէջ, անկախ Թրքական ամէն տիրապետութենէ:

Այդ որոշումները կրկին ձեռք առնուեցան ու հաստատուեցան ամէն տարի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովներուն կողմէ, մինչեւ 1924 Թուականը, այսինքն Լօզանի դաշնագրին ստորագրութենէն վերջն իսկ:

Բայց Ազգերու Դաշնակցութիւնը Թուրքիոյ վրայ ազդելու ոչ մէկ միջոց ունենալով իր ձեռքին՝ պարտաւորուեցաւ տարուէ տարի յետաձգել իր որոշումներուն եւ հաստատումի ջանքերը:

Սակայն, այսօր, երբ անիկա ձեռք կ'երկնցնէ Թուրքիոյ՝ զայն հրաւիրելու համար մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, արդեօք ինքն իր հանդէպ իսկ պարտաւոր չէ՞ օգտուիլ այդ նպաստաւոր ու բացառիկ առիթէն՝ արժեցնելու համար հայկական պահանջները:

Հարիւր հազարաւոր հայ գաղթականներ, խռնուած լայն շրջանակի մը վրայ իրենց հայրենիքին շուրջը, Պարսկաստանէն մինչեւ Պալքանները, անցնելով Իրաքէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն եւ Յունաստանէն, դեռ եւս առանց հաշուելու անոնք, զորս բախտը նետած է աւելի հեռաւոր ափունքներ՝ իրենց աչքերը յառած կը մնան այն երկրին վրայ, որ իրենցն էր եւ իրենց նախահայրերունը, եւ որ կը մնայ հիմա Թափուր ու ամայի: Այդ հարիւր հազարաւոր գաղթականները, ինչպէս կրնան ընդունիլ, որ մէկ կողմէն նկատի չառնուին պետութիւններու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ իրենց հանդէպ ստանձնուած յանձնառութիւնները, մինչդեռ միւս կողմէ Թուրքիան, իրենց բոլոր դժբախտութեանց պատասխանատուն՝ մուտք գործէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ առանց արդարութեան հատուցման:

Վերջապէս, այս տողերը ստորագրող Պատուիրակութիւնը պարտականութիւն ունի իր ամենավճռական վե... բապահումներն ընելու Թուրքիոյ ն... կայ սահմաններուն վերջնական ... նալման մասին, քանի որ հայ ժողովուրդը չի կրնար ընդունիլ որ սեփականազրկուի իր դարաւոր իրաւունքներէն եւ պատմական ժառանգութ... նէն:

Հակառակ իր կրած ծանր յուսախաբութիւններուն՝ հայ ժողովուրդը հաւատք կը տածէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի գտնէ ... անաչառութիւն մը գործել եւ ան... կա կը մաղթէ որ Թուրքիոյ մուտ... Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, սկ... բնակէտն ըլլայ Արդարութեան եւ ... ուցումի նոր դարաշրջանի մը:

Ընդունեցէք, պարոն Նախագահ ... պարոններ, մեր ամենախորին յա... գանաց հաւաստիքը.

Հ. Հ. Պատուիրակութեան ... խագահ եւ Սեւրի դաշնագիրը ստ... րագրող՝

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Փարիզ, 28 Յունիս 1932

ԼՕԶԱՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

«Թայմզ» խմբագրական մը ն... ուած է Լօզանի մէջ գոյացած համա... ձայնութեան, ուր ի մէջ այլոց կ... հայ յառնտմաշական լուրեր... թիւններ կ'ըսէ:

Եւս այսու հաստատումներու գ... թիւնը, որ Եւրոպայի եւ աշխար... տնտեսական խանգարութեան ... նպաստած էր, կը դադրի գոյու... ունենալէ: Պատերազմական պարտ... քերու խնդրի առաջին մասը լուծու... է: Եւրոպայի տնտեսական զրաւթ... թոյն մը քամուած է: Հիւանդը ... կը մնայ, թէեւ կազդուրիչ ուրիշ ... դեր անհրաժեշտ պէտք է գործա... ուին, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ... թէ ան իր առողջութիւնը գտած ... սակայն տնտեսական փտախտի ... բանումը կեցած է, եւ շատ տեղե... յուսալ որ այսուհետեւ կարելի ... ըլլայ աւելի շուտ կեդրոնացնել ... բարգաւաճման ուժերը, քան անց... լին մասնաւորութիւն մնացած ... թիւնները մաքրելու: Լօզանի մէջ ... յաւ եկած մեծ համաձայնութեան ... ջիացած՝ այն գրութիւնը, որով ... կողմանի վճարումներ կ'ըլլային ... երկրէն միւս խումբ մը երկիրներ ... (իբրեւ դաշնակցած պատերազ... մեջոցին), եւ խնդրոյ առարկայ ... լոր երկիրները կը համաձայնին ... սին վերականգնել խորտակուած ... տնտական կարգը:

Հողերանական ազգեցութիւնը ... ըլլայ, առ նուազն նոյնքան կարեւո... որքան գործնականը:

Ցնտագայ վերակազմութեան ... խատանքին մէջ, կը պատուի որ Գե... մանիա լիովին եւ հաւասար ... դեր մը ստանձնէ միւս երկիրներ... հետ միասին: Կը յուսացուի որ ... պիտի օգտուի այս առիթէն, որ... տեւ, այսօր, ոչ մէկ երկիր կրնայ ... բախտագործիլ առանձին: Լօզանի մէջ... Եւրոպան հաւաքաբար կատարեց ... բաժին պարտականութիւնը պա... բաղմակողմ պարտքերու կարգադր... վերաբերմամբ: Այս գեղեցիկ ձեռն... կը մնացած ամբողջ աշխարհի վ... տարածելու համար չի կրնար իրա... նանալ միայն Եւրոպայով:

Բոլոր պետական մարդիկ, որոն...

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԲՈՒՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Երբ Արարատը դիտենք անոր ստորոտը եղող դաշտավայրէն, կը տեսնենք զանազան գօտիներ: Ծարխուր կ'երեւի աւազներու եւ հրաբխային մոխիրներու միջեւ սպիտակագոյն գօտին. աւելի վերը՝ մինչեւ լեռան կէս բարձրութեան հասնող կանաչութեան գօտին: Ցետոյ կուգայ անապատային գօտին, հրաբխային սեւ ժայռ, որ ձիւնի երակներով ընդմիջուած է: Եւ վերջապէս կը ցցուի սառոյցի պայծառ պատառով ծածկուած ըրեղ կոնը.

Արարատի գաւիթները Վեզուվի կամ Հեքլայի նման յաւիտենական յարութեան ենթակայ են: Բուսականութիւնը հոն շատ աւելի աղքատ է քան Հայաստանի միւս լեռներուն վըրայ:

Իրարու խիտ մօտ եղող երկու լեռներ՝ Արագած եւ Արարատ, հակապատկեր կը ներկայացնեն այս տեսակէտով բարեբերութիւն, ծաղկաւէտ չքեղութիւն եւ առատութիւն՝ Արագածի վրայ, անբերութիւն ու անկենդանութիւն Արարատի վրայ:

Արագածի կողերէն վար հոսող անթիւ առուակները զարնան պատճառ կը դառնան անոր երփներանգ ծաղիկներով եւ դալարագեղ կանաչութեամբ ծածկուելուն: Ամառը, մինչ Երեւանի դաշտին մէջ այրող տաք մը կը տիրէ, այս բարձր լեռնադաշտին վրայ կը տիրէ զգլխիչ զովութիւն մը, Հայաստանի դրախտը, ուր կը սնանի բազմաթիւ բնակչութիւն մը:

Արագածը հակառակ իր քիչ ձիւն ունենալուն, կ'ունենայ բազմաթիւ յորդառատ ջուրերով եւ հեղեղատներով, որոնք կը կազմուին իր վրայ գոյացած 10է աւելի լիճերէն: Նոյնպէս քանի մը փարատ հեռու Ահմանկանի հրաբուխը (Սեւան լիճին արեւմուտքը) կը հոսեցնէ բաւական Թիւով առուակներ, որոնք Սեւանայ լիճին ընդարձակ աւազանին ջուր կը հայթայթեն:

ԱՐԱՐԱՏ

Մինչ Արարատ ըլլալով Հայաստանի միակ լեռը, որ ամառ եղանակին ալ կը պահէ իր ձմրան ճերմակ վերարկուն՝ ձիւնի առատ ծածկոյթ ունի, հետազօտող բոլոր ճանապարհորդներ զարմացմամբ տեսած են որ չորս 4000 մետր բարձրութեան վրայ ձիւնհալէն ձեւացած բազմաթիւ ջուրերու փոքրիկ վտակներ կը հոսին իր դարիթափերէն վար եւ սակայն ժայռերուն ծակոտիքներէն կը ծծուին ու ստորերկրեայ խողովակներուն մէջ լեցուած ասոններին, ասոնց կարկաչիւնը կը լսուի ամէն կողմ եւ ահա այս պատճառաւ Արարատ չոր է եւ հետեւաբար աներեր:

Երկու ակեր միայն կը գտնուին Մեծ – Մասիսի ամբողջ շրջապատին վրայ, Գինոյ գետը եւ Ս. Յակոբայ աղբիւրը. ունի նաեւ Քիփ – Կէօլ լիճը՝ 3300 մետր բարձրութեան վրայ ձագարաձեւ եւ բոլորշի փոսի մը մէջ գոյացած: Այս փոսը ունի 200 մետր տրամագիծ: Իսկ Փոքր – Մասիս ունի միայն մէկ ակ:

Արդեօք, ո՞ւր կ'երթան Արարատի ձիւներէն կազմուած ջուրերը:

Գերման բնագէտ Մօրից Վակների տեսութիւնը շատ աւելի հաւանական կարելի է նկատել:

Ըստ այդ գիտունին, Արարատի ստորերկրեայ անհուն ընդունարաններուն մէջ կը հաւաքուին բազմաթիւ երակներէ ներանցուող անձրեւներ եւ ձիւնհալէ գոյացած ջուրերը:

Եթէ այս ընդունարաններուն եւ իրենց տակի հրաբխային վառարանին միջեւ եղած պատնէշը ծակելով ջուրերը թափեցան կրակին վրայ, 1840ի աղէտին պատճառը դիւրին կ'ըլլայ բացատրել:

Այս պայմաններուն տակ ի՞նչ բուսականութիւն առաջ կրնայ բերել Արարատ:

Միայն ձիւնի մարզին եւ ստորին տաք մարզին մէջ եւ 5000—10500 ... բարձրութեան վրայ եղող միջին մար... զը որ չունի դաշտագետինին կլի... մաքը, ոչ ալ գագաթին բեւեռայ... ցուրտը, այլ գտնուելով ձիւնի ս... մանին մօտ, կը զովանայ անկէ եւ Ա... րարատի կողերը շրջապատող ամ... րէն խոնաւութիւն քաղելով առաջ ... բերէ արօտավայրեր, ուր ամառը ... րենց հօտերով կուգան կը հաստատ... ուին Քիւրտեր, մանաւորապէս ... կու Մասիսներու մէջտեղը եղող Ս... տար Պուլաղի (*) խոտաւէտ լեռն... դաշտին վրայ, որուն բարձրութի... կը հասնի 2000—2400 մետրի:

(*) Առողջ ու քարմ օդով վայր մը ուր Երեւանի սարտարները ժամանակին իրենց վրանները կը հաստատէին ամառ եղանակին: Անկէ կը բխի ... առողջարար ջուրի աղբիւր (Սարտար Պուլաղ = Սարտարի աղբիւր):

Անկէ կ'երեւի Երասխի դաշտը, ... կէ անդին Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի լեռները սահման կը դնեն տեսարանին:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԼԱՍԵԱՆ
(Շար.)

...այս շատ գոհացուցիչ համաձայնութիւնը առաջ բերին, արժանի են երախտագիտութեան, իսկ բրիտանական հանրութիւնը, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն շատ կը գովէ իր վարչապետը։ Գ. Մաքտոնալտ երեւան եկաւ իր ...բանակցութիւններուն մէջ ուժեղ, գործել ...ու վարելու մէջ հաստատակամ եւ համբերատար, եւ արդար համեմատութիւններ պահելով։»

...Խմբագրականը անդրադառնալով ...Ֆրանսայի եւ գերման ներկայացուցիչներու ընթացքին, կը գտնէ որ Էրիօ ...նախագահին բերած է բարեկամութեան եւ համերաշխութեան նոր ոգի մը։ Ու ...կը գնահատէ պետական մարդոց այն ջանքերը, որով կրցան հեռու մնալ ...ազգայնական զգացումներէն, ...որ կը գործէին դուրսը։ Երկու կողմերն ալ զոհողութիւններ յանձն առին իրենց հիմնական շահերուն համար ...Եւրոպական համաձայնութեան արդիւնքներէն մէկը այն գիտակից խոստումն է, որ գերման փոխանակ...ման կուսակցութիւն մը ամէն օր կը ...պահանջէ հանրային կարծիքը շեղելու համար։ Այդ կուսակցութիւնը, որ ...կազմակերպուած է, բայց անփորձ է եւ վատ դաստիարակուած։

Բայց Լոզանի համաձայնութեան մասին հետեւեալ եզրակացութիւնները կ'ընէ — «Ամէն պարագային, Գերմանիան այս համաձայնութենէն ամէնէն մեծ շահողն է, որովհետեւ ան ճշմարտօրէն եւ օրինականօրէն ազատուած է պարտքերու այն ...բեռնութենէն, որ յիսուն տարուան ընթացքին վճարելի էին (Յունկեան ...) ամէնէն մեծ կարեւորութիւնն է։ Բայց իրեն համար, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի եւ այս երկրին համար՝ ...աշխատանքը պիտի ըլլայ շահիլ առեւտրական եկամուտներէն աւելի, քան այն գումարները, որ ...ստացած էին ոչ առեւտրական ճանապարհով։

Շատ մը արգելքներ կան, որ պէտք է պակսին կամ վերցուին երկրէ երկիր շահելու յարմարութիւններ ...։ Բայց սկզբնաւորութիւն մը արդէն դրուած է։ Յուսալի է որ ...ընդհանուր, երբ առեւտրական վաւերացումի ընթացքը վերջ գտնէ եւ ...բանակցութիւնը սկսի, պատերազմական պարտքերու ամբողջական ջնջումն ալ կարելի պէտք է դառնայ։

Տնտեսական եւ ելմտական կարգ մը ...իրներ կան լուծելիք, բայց եւրոպական ազգերը հիմա աւելի ...աւ տրամադրութեամբ պիտի կրնան ...մտաբանել զանոնք։ Այսօր անոնք ...ուած շօշափելի ապացոյցը ջերմեռանդ ցանկութեան մը, «հաստատելու նոր կարգ մը», ինչպէս կ'ըսէր Գ. ...Տմպըլէն, կամ «վերահաստատելու աշխարհի վստահութիւնը» համաձայն Գ. Մաքտոնալտի խօսքին»

Մախոնեայց գուն է

Լօզանէն վերադարձին, Մաքտոնալտ խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ Լոնտոնի մէջ։ Քամբու ճանապարհներուն մէջ, բազմութիւն մը գնահատման ցոյցեր ըրաւ իրեն։

Լոնտոնի մէջ յայտարարութիւն մը ըրաւ եւ ըսաւ թէ հիմա արտօնուած է մտածելու յոյսի եւ վստահութեան վերածնունդի մը մասին։

Թագաւորին ներկայանալէ յետոյ, յոգած ըլլալով, Մաքտոնալտ մեկնեցաւ իր գիւղը հանգստանալու քանի մը օր։

ԻՆՉ ԿԸ ՇԱՀԻՆ ՄԵԾ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

Կէօթէի հարիւրամեակին առթիւ Գերմանիոյ մէջ խնդրոյ առարկայ եղաւ, թէ մեծանուն գրագէտին գիրքերը ինչ եկամուտ ապահոված են իրեն. Կը պարզուի, որ Կէօթէի ընդհանուր եկամուտը այնքան քիչ է՝ համեմատած այսօրուան գրագէտներու առատին, որ մարդ հեգնական ժպիտ մը կ'ունենայ։

1805ին, Շթութկարտէն հրատարակիչ մը Կէօթէին կ'առաջարկէ 10.000 տոլար հրատարակելու համար անոր բոլոր գործերը, վերապահելով նաեւ 6 տարուան ընթացքին գրուելիք գործերու իրաւունքը։ 1815ին, նոյն հրատարակիչը Կէօթէի հետ կը ստորագրէ նոր համաձայնագիր մը՝ 16.000 տոլարի։ Ի վերջոյ, երբ Կէօթէի գործերը կը հասնին 40 հատորի, համաձայնագիր կը կնքուի նորէն 10.000 տոլարի, այն ալ՝ երկար բանակցութիւններէ վերջ։

Այսօր կացութիւնը բոլորովին տարբեր է։ Կան գրագէտներ, որոնց եկամուտը կը գլէ կ'անցնի մեծ առեւտրական ձեռնարկներու եկամուտները։

Ամերիկացի գրագէտներու եկամուտներու գումարը աշխարհի մրցանիշը կը տանի։

Ցետոյ կուգայ Անգլիան, Էտկար Ուոլլէս ոստիկանական վէպերու ծանօթ հեղինակը, իր գրքերէն շահած է մէկ միլիոն անգլ. ոսկի։

Պէրնար Շօ, իր հեղինակը եւ արամաութիւնը կը վաճառէ տարեկան շուրջ 50.000 ոսկիի։

Բախտաւոր հեղինակներէն յիշենք նաեւ Հօլ Քէյնը, որուն փոքրիկ օփերան միայն Անգլիոյ մէջ եղած ներկայացումներով բերած է 40.000 ոսկի։ Քօվար, բրիտ. հեղինակի իրաւունք, Ամերիկայի մէջ շահած է նոյն օփէրայէն 300.000 տոլար։ Ռէմարք, իր «Արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն» գրքէն 100.000 ոսկի, իսկ Բանիոլ՝ իր «Թօփազ» թատերգութենէն ստացած է 120.000 ոսկի։

Ահա թիւեր, որոնք ստուերի մէջ կը թողուն Կէօթէի ստացածները։

Անշուշտ, ամենատաղանդաւոր գրողները կամ ամէնէն արժէքաւոր գործերը չեն որ մեծագոյն գինը կը ստանան։ Կան հեղինակներ, որոնք, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները, «յաջողութիւն ունեցող գրագէտներ» են։

Աւելորդ է ըսել, որ գրագէտին նիւթական վիճակը մեծապէս կ'ազդէ անոր գրական արտադրութիւններուն վրայ։

Տէքօպրան չէր ըլլար այն, ինչ որ է, եթէ չունենար հնարաւորութիւնը իր երկարատեւ պտոյտներուն, որոնք ծանօթութեանց մեծ պաշար պարգեւած են իրեն։

Շօ, որ իր դէպ ի Ռուսիա եւ հարաւային Ափրիկէ կատարած պտոյտներէն աւելի սկսած է հեգնել իր հայրենակիցները, եւ արհամարհել ազգային զգացումը, այսօրուան աստիճանին հասած չէր ըլլար, եթէ նոյն հայրենակիցները իրեն ապահոված չըլլային այն հսկայական գումարները, որոնց շնորհիւ ինք՝ մտահոգութենէ ազատ, հոգեպէս առողջ, միջոցներով օժտուած, իր վերելքը յաջողեց

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

21 Յունիսին Երեւանէն կը գրեն Թիֆլիզի «Պրոլետար»ին.

Յունիս 22ին տեղի կ'ունենայ Ղոթրու նոր բացուած ջրանցքին առաջին փուլի Յունիս 25ին՝ հանդիսաւոր բացումը, սկսելու համար շահագործումը։ Ղոթրու այս ջրանցքը, որ 33 քիլոմեթր երկարութիւն ունի, պիտի ոռոգէ 51 հազար հեկտար տարածութենէն երեք հազար հեկտար բամպակ։

Հայաստանի ջրային տնտեսութեան պետ Այվազեան հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ այս առթիւ.—

Այսօր, Զանգուին ջուրը, անցնելով պարբեկ հին աւատապետներու ամրոցին պատէն, կործանելով աշխատաւոր գիւղացիներու դարաւոր ճնշման եւ հարստահարութեան խորհրդանշանը՝ այդ պատը, նուաճեալ յատակին վրայէն թաւալելով կը հասնի կ'երթայ կոլխոզներու դաշտերը։ «Ոռոգումը անհրաժեշտ է գիւղատնտեսութեան, կ'ըսէր Լենին, որովհետեւ ամէնէն աւելի եւ ամէնէն առաջ ոռոգումն է, որ կը վերաշինէ երկիրը, կենդանութիւն կուտայ հոգին, կը թաղէ անցեալը»։

Ղոթրու ջրանցքը մէկն է ամենամեծ ջրանցքներէն, ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։

Արդէն իսկ պատրաստ է այդ ջրանցքին առաջին մասը։ Ամբողջական ջրանցքը պիտի կարենայ ոռոգել բամպակի, խաղողի եւ ծխախոտի 61 հազար հեկտար տարածութիւն, որուն 45 հազար հեկտարը Հայաստանի մէջ, վեց հազար հեկտարը Նախիջեւանի մէջ։

× 23 Յունիսին Երեւանէն կը հեռագրեն Թիֆլիզի «Պրոլետար»ին թէ տեղի ունեցաւ Ղոթրու ջրանցքին բացումը։ Ջուրին կապոյտ իրանը սողաց բացուած ջրանցքէն։ Ջուրը կը հասնի մինչեւ Աղբաշ գիւղը, ուր կը վերջանայ ջրանցքը ներկայիս։ Երեք օր ետքը պիտի ոռոգուի երեք հազար հեկտար բամպակ։

Նոյն թերթին կը հեռագրեն Երեւանէն թէ Ղոթրու ջրանցքը կնքուած է Ստալինի անունով։

Այս առթիւ Երեւանէն ողջոյնի հեռագիրներ ղրկուած են Մոսկուա, շնորհաւորելով ջարկեան ... Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Այդ ողջոյնէն կ'իմանանք, որ ջրանցքին բացման համար բանուորները փորած են 940 հազար խոր. մեթր հող եւ կառուցած են 90 հազար խոր. մեթր քարային աշխատանք։ Շինած են ագուգայ մը, 650 մեթր երկար, ամենամեծը ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։

× Մեր աշխատակիցը մօտ օրէն ընդհանուր պատկեր մը պիտի տայ Հայաստանի ջրային տնտեսութեան մասին, ներկայացնելով կատարուած աշխատանքը եւ ջուրի պահանջը հինէն ի վեր։

ԲՈՒՍԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ա. Շելկովնիկեանի մէկ ուսումնասիրութենէն քաղուածաբար.—

Չեռագհեալ մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ մշակութիւնը խցանածառին (auercus suber), որ խցան կուտայ, բուժաբոյսերուն, որոնք կը գործածուին բժշկութեան մէջ, ազգազատու բոյսերուն, որոնք կը ծառայեն խաղախորդութեան, եթերատու բոյսերուն, որոնք կը գործածուին անուշահոտութեանց եւ հրուշակագործութեան մէջ, ձէթատու բոյսերուն, որոնք կուտան տեսակ տեսակ ձէթեր, ինչպէս նաեւ պտղատու եւ խժատու բոյսերուն։

Դժբախտաբար նման բոյսերու մշակութիւնը շատ ետ կը մնայ «Խորհրդային» Հայաստանի մէջ։ Ոչ թէ անոր համար, որ Հայաստանի հողն ու կլիման աննպաստ են նման մշակութիւններու համար. Ընդհակառակն։

Հայաստան, շնորհիւ իր երկրաբանական կազմութեան, կը ներկայացնէ այնպիսի բազմազանութիւն մը կլիմայի, հողի եւ ոռոգման պայմաններու, որ յիշեալ բոյսերու մշակութեան իսկ յարմարութիւն ցոյց կուտայ։

Ընդհանուր առմամբ ծովի մակերեւոյթէն բարձր Հայաստան ունի կլիմայական բոլոր գօտիները, սկսած Արաքսի ստոր հովիտէն մինչեւ Արագածի յաւիտենական ձիւնը։ Ելեւէջներ կը ներկայացնէ նաեւ անձրեւին քանակը Արաքսի հովտին հարաւ արեւելեան մասէն (200 միլիմեթր) մինչեւ Լոռի — Փամփակի շրջանը (700—800 միլիմեթր)։ Հայաստանի մէջ կարելի է հանդիպիլ ամէն տեսակ հողերու, մէկը միւսէն տարբեր, պարարտ սեւահող կամ աղուտ, աղային, կաւահող։ Այդ պատճառով ալ բազմազան է իր բուսականութիւնը։

Հայաստան ունի այլպէսի արօտատեղիներ, աղարթախիտ անտառներ ժայռերու մէջ, բուսականութիւն անպտուղ եւ քարքարոտ կիսանապատներ։

Ցոյց համար Հայաստանի բուսական նկարագիրը, պէտք է ըսել թէ ցամաքային է։ Մասնաւորաբար դաշտային մասին մէջ (Արաքսի հովիտը)։ Այստեղ բուսական ջերմութիւնը, բաղդատմամբ Անդրկովկասի ցածրադիր շրջաններուն հետ, ամենաբարձրն է (մինչեւ 4500 աստիճան) մինչդեռ ձմեռը ջերմութիւնը կ'իջնէ մինչեւ 20—25 աստիճան զէրոյէն վար, իսկ հողի մակերեսին՝ աւելի վար։

Այս տուեալներով, Հայաստանի դաշտային գօտին կը հանդիսանայ արեւադարձային միամեայ մշակութիւններու տիպար գօտի։ Այդ մշակութիւններու կարգէն են բրինձ, ծխախոտ, բամպակ, կունժ (luffa, գօլ ցուպապը), գինագիրչակը, պամեան։

Այդ շրջանին մէջ ձմեռը պաշտպանութեան կը կարօտին բազմամեայ մշակութիւնները, օրինակ խաղողի այգիները։ Թէեւ Հայաստանի այգիները կուտան մեծ քանակութեամբ շաքար պարունակող խաղող եւ բարկ գինի (բնական խմորումով 19 առ հարիւր համեմատութեամբ ալքոլ), սակայն ցուրտէն պաշտպանելու համար անհրաժեշտ է ձմեռը թաղել որթատունկերու վազերը։ Հետեւաբար պարզ է, որ Արաքսի հովտին մէջ, Երեւանէն ամէնէն մօտիկ մասը, Մարգարա գիւղէն մինչեւ Արտաշատ, կարելի է յիշեալ բոյսերէն մշակել միայն միամեայ բոյսերը, կամ բազմամեայ այնպիսի բոյսեր, որոնք կը դիմանան ձմեռուան զէրոյէն վար 25 աստիճան ցուրտին։

Յաջորդով կը խօսինք յիշեալ բոյսերու մշակութեան կարելիութեան մասին առանձին առանձին։

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

«Նոր Օր» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 9).

— «Գաղութներու մէջ համայնավար կուսակցութեան տարած աշխատանքը համայնավար բջիջներ կազմելու եւ գաղութներու ազգային մարմինները կազմալուծելու համար՝ մեծապէս կը զբաղեցնէ Ռամկավար Ազատական մամուլը վերջին ամիսներուն մէջ։

«Պոլշեւիկեան պէս կեդրոնական օրկան մը՝ որ տարիներով կամովին յուզեց տեսնել համայնավարներու քայքայիչ գործունէութիւնն ու գերը՝ մասնաւորապէս գաղթականական շրջաններու մէջ, այժմ սկսած է անհանգիստ հինցնել վտանգը մատնանշել եւ պատուիրական քարոզներ կարդալ։

Հատորներ կազմելու չափ խմբագրական ու յօդուած հրատարակեց ռամկավար մամուլը, արիւն ու քրտինք մաշեց ծոցավարդը համոզելու համար թէ գաղութներու մէջ համայնավարներ չկան, թէ դաշնակցական մամուլը իր հակառակորդները իբր համայնավար կը մատնանշէ, թէ գաղութներու հանգիստը խռովողը Դաշնակցականներն են եւայլն։

Ամբողջ ութ տարի գրեցին, բամբասեցին, ականջնին վար փակեցին, բացելու համար թէ համայնավարներ չկան գաղութներու մէջ։

Այդ օրերէն ասդին կամուրջին տակէն շատ ջուր անցած է։ Ռամկավարներու պատրանքը օդը ցնդած եւ մեր նախատեսութիւնները, թուաբանական ճշդութեամբ, իրականացած են.

Ռամկավար կուսակցութեան բարոյական մեղսակցութեամբ, գաղութներու մէջ բոյն դրած համայնավար կուսակցութիւնը սկսաւ կամաց կամաց արմատ բռնել, սնունդ գտնել գաղթակայաններու մէջ, միանգամայն օգտագործելով ամէն դժգոհ եւ տեսակի տակաները, որոնք մեր մէջ յայտնի են գաւառախոհ անունով։

Աչքերը խոշոր բացուած են այսօր եւ մեզի հետ ռամկավարներն ալ կը տեսնեն գաղութներու սպառնացող վտանգը եւ կը զգան անհրաժեշտութիւնը պաշտպանուելու այդ վտանգին դէմ, որ թէեւ մինչեւ այսօր, մեծ չափերու կրնայ հասնիլ վաղը, եթէ խիստ միջոցներ ձեռք չառնուին։

Ինչ որ պէտք էր ըլլալ ութ տարի առաջ, ռամկավարները կը խորհին ընել այսօր։ Որքան մեծ չարիքներ կանխուած պիտի ըլլային եւ որքան մեծ բարիքներ պիտի վայելէր ժողովուրդը, եթէ ժամանակին ռամկավարները ազգային արժէքներու մասին ունենային այն գաղափարը, որ ունեցաւ եւ ունի այսօր ալ Դաշնակցութիւնը։

Ռամկավար կուսակցութեան պատրանքները եթէ չըլլային, համայնավարութիւնը չուտով պիտի նահանջէր գաղութներէն եւ Շահվերդեանները քաջութիւն չպիտի ունենային մեր երեսին նետելու իրենց նախատինքն ու ժահրը։

Մեր նախատեսութիւններուն իրականացումը աւելի եւս պատճառ մըն է որ ռամկավար կուսակցութիւնը աւելի իրապաշտ ոգիով մօտենայ իրականութեան։»

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ

Բագուի «Կոմունիստ»ին մէջ (30 յունիս) կը կարդանք հետեւեալ հեռագիրը Ստեփանակերտէն.—

Ազրբէջանի գերագոյն դատարանը Ստեփանակերտի մէջ ցուցադրական նիստի մը ընթացքին քննութեան առաւ խումբ մը գիւղացիներու դատը։ Այդ գիւղացիները ամբաստանուած էին թէ սպաննած են էգիլլուի կոլխոզի նախագահը։ Երեք օրուան դատավարութենէ մը յետոյ, ամբաստանեալներէն Ավակիմ Ավակիմեան եւ Արտեմ Նահապետեան դատապարտուեցան գնդակահարութեան, իսկ սպանութեան մեղսակիցներէն Թարխան Աւետիսեան դատապարտուեցաւ 10 տարի բանտարկութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

ՌԷՆՆԱԺ, 6 յուլիս.— Այս տարի եւս Ռիւէ մարզիկները հանդէս մը կազմակերպած էին քաղաքի հրապարակին վրայ։ Հանդէսին կը մասնակցէին երեք գաւառներու ժողովուրդները, իրենց նուագախումբերով։ Երեկոյեան դէմ սակայն, ցաւալի դէպք մը սուգի մատնեց հայերը։ Ինքնաշարժի արկածի զոհ գնաց ընկ. Արմենակ Թովմասեանի զաւակը։ Արկածը պատահեցաւ հետեւեալ պարագաներու տակ։ Տղան քալած պահուն ոտքը կը սահի վար կ'իյնայ, անմիջապէս ոտքի կ'ելնէ, նորէն վար կ'իյնայ, ճիշդ այդ պահուն ինքնաշարժ մը վրայէն կ'անցնի։ Ձախ թեւը կոտրած էր եւ կուրծքէն ալ վէրքեր ստացած։ Անմիջապէս կը փոխադրուի Ռիւէ հիւանդանոցը։ Հակառակ բժիշկներու խնամքին դժբախտաբար տասը վայրկեան վերջ աչքերը կը փակէ առ յաւէտ։ Արեւշարժի երեկոյեան հիւանդանոցէն փոխադրուեցաւ Ռընած, ուր յաջորդ օր կատարուեցաւ թաղումը։ Դագաղին առջեւէն կը քալէին իր դպրոցական ընկերները իրենց տնօրէնին գլխաւորութեամբ, իսկ ետեւէն մեր փոքրաթիւ գաղութը եւ բազմաթիւ տեղացիներ։ Քանի մը աւելի ծաղկեպսակներ դրուած էին դագաղին վրայ։

Մխիթարութիւն իր վշտահար ծնողքին եւ ազգականներուն։

Վ. Խաչատուրեան

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ.Է.Պ.)

Դ. ՄԱՍ

— Առանց նայելու նէ, հարսնիք երազել պէս են. բայց, շատ ժամանակ առած են... միշտ քիթ քիթի կը նստին։

— Հա, մեր Օսմանն ալ քանի օր շիտակ կ'անցնի։ Բերաններին ի՞շ ալ, բաներ մը կ'ըսե՞ն կոր...

— Ոչինչ։

— Դուն ծունկ ծունկի էս թահսին էլ յին հետ։

— Բերնէբերան բան չառնուիր... ուշաւ Մէմուրին ալ անանկ. «Դուն շիտակ մի ըներ, ես քանի հոս եմ» սաւ երէկ։

Օսմանն ալ ինծի առանց ըսաւ... էւ հարկաւ, ճանըմ, անանկ ... էշ յարի՞ն գործնը վիզէն դառնել... հիմա թող հասկնա՛ն ճամբ ճաւռ... Առանց ի՞շ խելքով մտան պատերազմի. . Ինկիլիզին հետ կ'իյնուի՞. .

— Խելքս չի հասնիր, շիտակը։

— Զուկ ուտողը ոտքը բանայ նէ Էրզնկայ է, աղբար..

Բայց, բոլէական անդրադարձումով մը գլուխը վերցուց ու նայեցաւ գրասենեակէն դուրս։

— Յակոբ, վո՞վ է պատին տակ նստողը։

— Համալ Հասանն է։

— Հը՛, «բէյ» անկած անկածի պէս է... մազը ծակ է... — պոռալով — Հասա՛ն։

— Զուլում, չօրպաճի...

— Էֆէնտի, նայինք, ճանըմ, դուն ալ օր գործ չարիր. ատ ալ մէթալիկը տէ ճաշէ։

— Ողջ էղիր, չօրպաճի։

Տղաք գնաց գինուոր։

— Այո՛ — խօ՛ր կը հառաչէ։

— Ո՞ր կողմ։

— Առաւօ՛տ գիտէ... Աղէկ չէ, չօրպաճի, աղէկ չէ։

Եւ, աւելի մօտենալով.

— Մեզ ալ պիտի առնեն, կ'ըսեն կոր։ Մենք Մոսկովին. Ինկիլիզին հետ կռուի՞նք չափուիր։ Վերջերնիս բարին...։

×

Փոքրը քանի մը կ'ներ։

— Սա էփանս անիծ առէ քէօշէս բան մը գտնուի ձմեռը. ամէն բան պըսա՛ ոզէ, կ'ըսեն կոր։

— Հօպա՛, պէյլիկը հը ժողվէ էղեր։

— Աղէկ մտքս եկեր։ Սերոբը գնա՞ց թ'աղջի։

— Վա՛ր պէտ՛ թայ, քաղաքամ Մաքրիկ... քա սա Թօփին, թիւֆէնկին դէմ կ'երթա՞ւ։.. Մեծցուր, մեծցուրէ հիմա այտանկին հասարհանէ կրակին դէմ դրէ։

— Գոհունքա՞ն է։

— Հա՛։ Սա պահուըտիլը ալ նոր էլաւ։ Տուները, քէօշէները էրիկ մարդ լեցուած է...

— Էրէկ գիշեր կախեր են վերի թաղը։

— Բանե՞ր են։

— Վա՛յ բաղաքէս։ Անանկ ծակեր շինած են քի... Լաքին, տոլապ, ներք ձգած չուանին. ձեռքերնուն էկածը կ'առնեն էղեր... Աղջիկ կնիկայ ալ շատ կը դպին էղեր... Շատ տուներ չհասուած կը պառկին կոր. մէկէն ի մէկ կը մտնեն կոր քա քուրուքս։

— Մա՛հալլէին շուները։ Սոնքերնին էկած է տէ... Զիտա՛ս, շատը ստահակը գայ նէ ճամփին առջեւը կ'աղատէ...

×

Կուսակցային սենեակը.

Թուղթ մը ստորագրեց։ Ցեռոյ, կրկին դառնալով Սուրէնին, — ... բայց, գիտէ՞ք, — վերսկսաւ — Սուրէն էֆէնտի, թուրքիան ստիպուած էր իր դիրքը ճշդել այս համաշխարհային բանկուածի օրերուն։ Կրակը այնքան ալեծուփ էր, ու մեր սահմանները այնքան մօտ էին հրդեհին, որ ռանուած պաշտպանութեան դիմելու ստիպուած էինք։

— Ինչպէս ըսի մեր առջի տեսակցութեան, ես համոզուած եմ որ մեր երկիրը որ եւ է շահ մը չունէր իր միջամտութենէն։

— Բայց, շահը չէր որ մեզ մղեց. այլ վտանգը։

Իսկ այդ վտանգը չկար։

— Կա՛ր, ինչպէս չէ։

— Ուրկէ՞։

— Նախ ռուսական սահմանէն։

Անշուշտ. Սուրէնի համար պարզ էր այդ։ Բայց, անհրաժեշտ նկատեց անգիտանալ։ Մէհմէտ պէյ, որ գրեթէ ընկղմանած էր անկիւնի բազկաթոռին մէջ, մօտիկ կ'ընէր, ականջը սրած Սուրէնին։

— Մեզի համար էականը ձեր դիրքն է, — վերսկսաւ Սուրէն — Տեսէ՛ք, բաց ծովի առջեւ ենք եւ կ'ուզենք գիտնալ թէ յարձակման մը պարագային ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր դիրքը։

— Բայց, տարիքս շա՛տ որոշ է։ Այս երկրի քաղաքացիներն ենք, ու պէտք է ծառայենք ա՛յս երկրին շահերուն։

— Եւ սակայն, կը դժուարացնէք գինուորահաւաքման գործը։ Մենք չենք ուզեր նեղել ձեզ. դուք ալ նոյն վերաբերումը պէտք է ցոյց տաք։

— Անշո՛ւշտ, միեւնոյն տրամադրութեամբ պէտք է շարժինք...

— Նկատի ունեցէք, սակայն, որ մինչեւ ցարդ շատ չնչին թիւով Հայեր ներկայացած են...

Գիտէ՞ք ինչ. մեր ժողովուրդը վարժուած չէ գինուորական կեանքի. կը զգուշանայ, ձեզի ծանօթ է է թէ ո՛րքան բուռն պայքար մղած ենք այդ մասին։

— Ամէն պարագայի, ես ձեր լայն աջակցութիւնը կը սպասեմ, սիրելի Սուրէն էֆէնտիս... մեր ու ձեր գործակցութիւնը հիմա է որ երեւան պիտի գայ...

— Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ...

Ու ոտքի ելաւ Սուրէն, խոստանալով «իր կարելին ընել»։ Մեկնումի պահուն, կուսակալը, մպտադէմ.

— Ո՞ւր է, — ձայնեց — Դիմաքսեան էֆէնտիս իր դէմքը ցոյց չտուաւ դեռ...

Սուրէն վարանում մը ունեցաւ։ Զարմացաւ տեսնելով թէ կուսակալը տեղեկացած էր անոր ժամանումէն. բայց, ինքնամփոփուեցաւ։

Կ. ՄԵՀԻԱՆ

(Շարունակելի)

գրութիւն կնքել Միացեալ – Նահանգներու հետ որով վնասուին իրենց մէկուն շահերը:

3) Ֆրանսա եւ Անգլիա համաձայնած են դադրեցնել Քալեօ – Զըրչիլ պայմանագրութենէն բխող վճարումները, մինչեւ վաւերացում:

4) Նման պայմանագրութիւն մը կնքուած է նաեւ անգլիական եւ իտալական կառավարութեանց միջեւ:

Կէս – պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը յայտնեն այս առթիւ թէ Լօզանի յաջողութեամբ փառաւոր գործակցութեան օգին, համաձայնագիրն ստորագրողներուն կողմէ բնական է որ պէտք է նկատուի լաւագոյն միջոցը՝ յաղթելու համար Միացեալ դժուարութեանց: Բայց կը չեշտեն թէ առիկա չի կրնար ժխտել գաղտնի համաձայնութեանց գոյութիւնը, կազմելու համար եւրոպական տալիքատէրներու միացեալ ճակատ մը՝ ընդդէմ իրենց ամերիկեան պահանջատիրոջ:

Ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքը

Ռումանական թերթերը կը շարունակեն հակասական լուրեր հրատարակել ռուսեւռումէն ոչ – յարձակման դաշինքին բանակցութեանց մասին:

Կարգ մը թերթեր գրեցին թէ բարեկամ մը կը նշմարուի Ռուսիոյ, Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միջեւ՝ կատարուած բանակցութեանց մէջ եւ թէ Ռումանիա պիտի կրնայ միեւնոյն ատեն ոչ-յարձակման դաշինքը կնքել Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի հետ:

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ այս լուրերը անհիմն են եւ թէ Ժընեւի մէջ կատարուած բանակցութիւնները որ եւ է նպաստաւոր արդիւնք չեն տուած եւ հետեւաբար որ եւ է համաձայնութիւն չէ գոյացած Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ:

Կ'ենթադրուի ուրեմն թէ դաշինքը պիտի կնքուի Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, առանց Ռումանիոյ մասնակցութեան:

Փախուստ կարմիր դրախտէն

ՊՈՒՔՐԷՇ, 11 յուլիս.— Ռումանական «Ունիվերսուլ» թերթը կ'իմանայ թէ 28 ռուս գիւղացիներ, գիշերանց յաջողած են անցնիլ Տնիեսդեր գետը եւ ապաստանիլ ռումանական հողը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պօլս-Քոլոմպի Պատանեկան միութեան կողմէ

Այս Կիրակի, Արժանթէօյլի անտառին մէջ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կարմիր Խաչի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ ընկերուհիներ, բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՍԻՓԱՆ Երկսեռ Նրդշախումբի վարչական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Café Depart. Métre St. Michel.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրորդիս՝ Յովհաննէս Հարմանեան (Ակնայ Բենկեան գիւղէն), որ 1923 թուին Պուլկարիայէն Փարիզ եկած է եւ Սիթրօէնի գործարանը կ'աշխատէր: Իմացնել Տրդատ Հարմանեանի, Ttavers de Liban No. 2, Marseille.

— Կը փնտռուի Կարապետ Թումասեան, որ գտնուէր San Vincente Pueblo de Quintas Sukino, F. C. 5 Buenos Aires (Rép. Argentine)*: Իմացնել իր եղբօր՝ Լեւոն Աստուրեանի,* 11 rue Descartes, Asnières, Seine, France.

ՇԱՀԱԻՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի լէ-Մուլինօ կայարանին մօտ պօնթըրրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի: Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Գ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Հանգստաւէտ Բուլման օթօքարներ պիտի մեկնին Շաբաթ առտու ժամը ճիշդ 7ին Carrefour Chateaudun-էն (rue du Fbg. Montmartre-ի եւ rue du Chateaudun-ի անկիւնը:

Վերադարձը տեղի կ'ունենայ Կիրակի իրիկուն ժամը 11ին

ՈՒՂԵՑՈՅՑ.—

Ա. օր.— Claye. Station du Maréchal Galliéni, (arrêt), Meaux, Bois Belleau (arrêt), Chateau Thierry, Dormans, Reims.— déjeuner, visite de la ville et de la Cathédrale et d'une cave de champagne.

Fort de la Pompelle, Souain - Vienne le Château, Romagne - Verdun (dîner et logement)

Բ. օր.— Départ de Verdun à 7 heures du matin, visite des forts de Vaux, de Douaumont et de la Citadelle, retour par Ste Meune hauld et Suippes, déjeuner à Châlons sur Marne, Epernay, château Thierry, Meaux, Paris

Գին.— *150 Ֆր.* երկու օրուան բոլոր ծախքը մէջը: Ուխտագնացութեան մասնակցելու եւ այլ մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել՝ *Յ. ՏԱՐԱԵԱՆԻ*, 44 rue Lafayette.

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մութիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պօլս Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Առագոն Փաթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նաւասարդ Գրադէտներու Բարեկամներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ ԵՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՋՈՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

Ընտանեկան մեծ Դաշտապարահանդէս Տէօյի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան կողմէ իր կազմութեան տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Տէօյի կոմիտէին:

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Տէօյի Հայոց ծանօթ «Պազ ազբիւրին» մօտ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, եւն.:

Կը մասնակցի Տէօյի Վառազ. «Արծիւ» ֆանֆառի խումբը ղեկավարութեամբ Գ. Ժիրայր խտիկեանի:

Պարերու համար ընտիր ճաղ (Վիօլէն): Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով: Անձրեւոտ օդի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՌԱԶՄԻԿ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի Առնուվիլի գեղեցիկ անտառներուն մէկուն մէջ, Ford-Stains

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, մեներգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, եւն.: Ճոխ պիւֆէ:

Ծանօթ.— Կար տը Նորէն (Gare du Nord) *առնել շոգեկառք ժամը 12.9, 13.27, 15.17 եւ իջնել* Gare Villiers le Belle Gonesse.

ՖՈՒԹՊՕԼԻ ԹՈՒՌՆՈՒԱ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Դերձակ եղբարք Փափազեաններու կողմէ

Այս կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մարզադաշտին վրայ: Յաղթող խումբը պիտի ստանայ խիստ արժէքաւոր բաժակ մը (Coupe internationale):

Շրջաններէն մասնակցիլ փափաքող բոլոր հայ խումբերը մանրամասնութեանց համար պէտք է դիմեն Փափազեան եղբարք դերձակատունը՝ 3 rue Juiverie, Vienne (Isère).

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Dameme, Paris

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

Բ Ո Ւ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Հ. ՇԱՆԹ

Այդ վայրկեանին կուպիկը մի շրտաց ստանալով կլօունից գլխկոնծի տալ ու գլորեց կրկէսից դուրս մի անճոռնի կծիկ դարձած: Ու մի փոխարժէ հայհոյանք սկսւեց երկու կլօունների մէջ: Բոռը, կարծես զարթնեց քնից:

— Գնո՞ւմ ենք, թէ դեռ ուզում էք մնալ. — ասաց նա:

— Ո՛չ, կը ցանկայի որ գնանք:

Դուրս եկան վրանից ու մութ մարգագետնի միջով դիմեցին դէպ ի գետը:

Մի քանի վայրկեան չէին խօսում երկուսն էլ:

— Ի՞նչպէս էր ներկայացումը. — հարցրեց յանկարծ Բոռը:

— Շատ ողորմելի, իսկ տեղ – տեղ ուղղակի զզուելի:

— Ի՞նչն է զզուելի ձեր կարծիքով:

— Ա՛յ, այդ ծամածռութիւններն ու ծամածռութիւնները, հրէշային բան է ու բոլորովին զուրկ սրամտութիւնից:

— Ասո՞ւմ էք կուզիկի մասին:

Յիշելով նրա մասնաւոր զգուշաւորութիւնը դէպ ի ֆիզիքական թերութիւնների մասին եղած ամէն մի ակնարկութիւն, նա խուսափում էր ներկայացման այդ կողմը շօշափելուց, բայց երբ Բոռ ինքը խօսք բաց արաւ Ջեմման պատասխանեց:

— Այո՛ նա ինձ դուր չեկաւ:

— Իսկ հասարակութեանը ամէնից աւելի նա դուր եկաւ. ցաւալին էլ այդ է:

— Այսինքն իբրեւ ապացոյց հասարակութեան վատ ճաշակի՞:

— Ո՛չ. վատ ճաշակը երեւում էր ամէն բանի մէջ, բայց այդտեղ կար եւ մի այլ չարաբեր բան:

Եւ ժպտաց:

— Չարաբե՞րը. կուզիկի վերաբերմամբ:

— Ի հարկէ նրա համար դա բոլորովին միեւնոյն է: Նրա համար կուզը այնպիսի մի ապրուստի աղբիւր է, ինչպէս կլօունի համար իր ոտքերնները, կամ ինչպէս Կոլոմբինայի դերը այն դերասանուհու համար: Միայն այդ տեսարանը ինքնին այն աստիճան խեղճուկ բան է ու այնպէս նսեմացնում է մարդկային էակը:

— Է՛, հազիւ թէ նա իրեն աւելի նսեմացած զգայ, քան ինչ որ էր րեմ ընկնելուց առաջ. մենք բոլորս էլ նսեմացնում ենք այս կամ այն եղանակով:

— Այո, բայց... կարելի է դուք իմ խօսքերս նախապաշարում համարէք, միայն իմ կարծիքով մարդկային մարմինը սուրբ է: Անախորժ է երբ տեսնում եմ որ անարգ են վերաբերւում դէպ ի նա ու հրէշաւոր են դարձնում:

— Հապա մարդկային հոգի՞ն:

Կանգ առաւ ու մի ձեռքը յենելով գետափի որմին, նայեց Ջեմմայի դէմքին:

— Հոգի՞. — կրկնեց վերջինս, ինքն էլ կանգնելով ու նայելով զարմացած:

Բոռը յանկարծ լայն բաց արաւ թեւերը մի կրքոտ շարժումով.

— Մի՞թէ երբեք ձեր մտքովը չանցաւ, որ դժբախտ կլօունն էլ մի հոգի ունի. մի ապրող, պայքարող մարդկային հոգի, որ շղթայուած այդ անճոռնի մարմնին ստիպուած է նրա համար աշխատելու: Դուք, որ այդպէս կարեկից էք դէպ ի ամէն բան, այդպէս մեղքացող խեղկատակի շորեր հագած այդ մարմինը, միթէ երբեք չէ՞ք խորհած այն դժբախտ հոգու մասին, որ նոյն իսկ այդ խայտաբղէտ ցնցոտիներն էլ չունի իր սոսկալի մերկութիւնը ծածկելու համար: Երեւակայեցէք, ինչպէս նա դողում է ցրտից, կարկամում է ամօթից ու ամօթից այս բոլոր բազմութեան առաջ, ընդունելով կատակները իբրեւ խարազանի հարուածներ ու լսելով այն քրքիջը, որ այրում է շիկացած երկաթի պէս: Երեւակայեցէք, ինչպէս նա անօգնական նայում է շուրջը այդ բազմութեան: Եւ ինչպէս կը ցանկար որ սարերը ընկնէին իր վրայ, որ անդունդ ժայռերը ծածկէին իրեն. նա նախանձում է մկներին, որոնք կարող են գետնի տակ մի ծակում թաք կենալ: Եւ մի մոռանաք, որ հոգին համր է, ձայն չունի որ պոռայ. պէտք է համբերի, համբերի, համբերի... Ա՛, տխմար բաներ եմ խօսում. ինչո՞ւ չէք ծիծաղում, Միթէ չէ՞ք զգում՝ ինչ աստիճան ծիծաղելի է:

Դանդաղ ու մահու լռութեամբ շուռ եկաւ Ջեմման ու առաջ շարժւեց գետի ափով: Ամբողջ երեկոյեան ամենեւին գլուխը չէր եկել որ նրա այդ յուզումը կրկէսի ներկայացման հետ կապ կարող է ունենալ: Այժմ, երբ նրա յանկարծակի բռնկումը բաց արաւ նրա ներքինի մի աղօտ պատկերը, Ջեմման խորին խղճահարութիւնից բռնուած, մխիթարանքի մի բառ անգամ գտնել չկարաց:

Բոռը գնում էր նրա կողքից՝ գլուխը գէնը շուռ տուած ու նայում էր ջրին:

— Ես կը ցանկայի, որ դուք ըմբռնէիք, — ասաց նա յանկարծ ու դարձաւ նրան մի անվստահ դէմքով. — թէ այս բոլորը ինչ որ ասացի մի ֆանթէզի է միայն: Ես սիրում եմ այնպէս մտքեր անել, բայց տանել չեմ կարող, երբ ասածներս լուրջ են ընդունում:

Ջեմմա ոչինչ չպատասխանեց եւ գնում էին լուռ:

Ուֆիցցիի դռան մօտովն անցնելիս Բոռը ճամբից դուրս եկաւ ու մի սեւ կոյտի վրայ, որ ընկած էր թրամուէյի գծին:

— Ի՞նչ է պատահել, փոքրիկս, — հարցրեց նա եւ Ջեմման զարմացաւ նրա ձայնի անսպասելի փափկութիւնը նկատելով. — ինչո՞ւ տուն չես գնում:

Կոյտը շարժւեց ու ինչ որ խռպոտ ձայնով ու հեծեծանքով պատասխանեց: Ջեմման էլ մօտ գնաց ու տեսաւ մի հինգ տարեկան կեղտոտ ու կցկտուր տղայ, որ ընկած էր սալայատակին խրտնած գազանիկի նման: Բռնեց ու շոյեց նրա խճճուած գլուխը:

— Ի՞նչ է պատահել քեզ, — կրկնեց նորից աւելի ցած ծռուելով: Նրա թոյլ պատասխանը: — Ասում է տուն գնալու ու անկողին... տղաքը փողոցում գործ չունին... նրը: Դու բոլորովին սառել ես... ձեռքդ ու քաշ եղիր: Որտե՞ղ ես ապրում:

Բռնեց երեխայի ձեռքից, որ կացնի, բայց նա նորից... գետին ուժեղ լացով:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameame PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒԼԻՍ 1932

14 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	–
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	-

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1931 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅՈՒԼԻՍ 14Ը

Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան Տօնը, իր փառաւոր եւ փոթորկալի անցեալէն մերկացած, քաղքենի հաճոյքներու եւ համատարած պարահանդէսի մը կերպարանքը կը զգենու այսօր:

Միլիոնաւոր բազմութիւններ պահ մը կը մոռնան ծանր մտահոգութիւններն այսօրուան ու վաղուան, ժպիտը դէմքերուն վրայ, ծիծաղ կը սփռեն յեղափոխութեան մաշած ու գունատ ճանապարհին վրայ: Սակայն հոգեկան տագնապն իր ալիքներն ունի, ու այսօր, այդ առերեւոյթ ուրախ բազմութիւնները ներքին ալիքներէն քշուած, կը հեռանան Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան եզերքներէն, ուր հին յեղափոխութեան ալիքները չատոնց փշրուած են, ու կը նետուին նոր փոթորիկի մը մէջ, նոր արշալոյսներու ի խնդիր:

Քաղքենի հանդարտութիւնը երբեք այնքան խաբուսիկ եղած չէ, որքան մեր ապրած օրերուն:

Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն, Արդարութիւն. .

Ո՛րքան քմծիծաղ կայ այսօր մարդկութեան դէմքին, երբ ամէն օր կը լսէ չատոնց անբովանդակ դարձած այս բառերը: Եւ ո՛րքան անհաւատութիւն կայ նաեւ այն մարդոց քով, որոնք ամէն օր, անհատական եւ հաւաքական կեանքը կը վարեն՝ հնչեցնելով հաւասարութեան, եղբայրութեան եւ արդարութեան չեփորը:

Սակայն մարդկութիւնը կ'ապրի իր անցեալով: Եթէ Մեծ Յեղափոխութեան համամարդկային թռիչքներն այսօր քաղքենի արճարաններուն մէջ կը խեղդուին, անոր ձայնը իր հնութեան մէջ կը հնչէ հզօր ու մարդկային, եւ կը կազմէ փառքերէն մէկը մարդկութեան, որ գարերով կեանքի եռեւէն քաշուեցաւ, բայց պահ մը կեանքն իր եռեւէն քաշեց, կերտեց զայն իր հոգուն նման, անհամօրէն ու հաւաքարար ստատուածացաւ:

Ի՞նչ էր Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը: Ընկերաբանական ու պատմական ծեծուած երեւոյթներու պարզաբանումը չէ որ հոս կ'ուզենք ցուցադրել, այլ ոգին, որ դարերէն կուգար, եւ դար մը ամբողջ աշխարհը փոթորկեց: Անցաւ Ֆրանսայի սահմաններէն, դարձաւ ուրիշ ազգերու սեփականութիւնը եւ եղաւ համամարդկային հրդեհ մը, որ բերդեր խորտակեց, շղթաներ կոտրտեց, երբեմն աւերներ գործեց, բայց ազատութեան ու վերածնունդի առաջնորդեց ազգերն ու ժողովուրդները:

Անհատական ու հաւաքական պոռթկում մըն էր յանուն մարդկութեան երջանկութեան: Բազմաթիւ դեղեցիկ նշանախօսքերուն մէջ, թերեւս ամէնէն քիչ խօսուած է մարդկութեան երջանկութեան մասին: Սակայն էութիւնն այդ Մեծ Յեղափոխութեան ձգտումն էր երջանիկ մարդկութիւն մը ստեղծելու: Բռնութեան վերացումը, Պասթիյներու խորտակումը, անհատի անձեռնմխելիութիւնը, ու ապա եղբայրութիւն, հաւասարութիւն եւ արդարութիւն, իրար գրկած, խոկալ ընկերային կարգ մը պիտի տային մարդկութեան. կարգ մը, ուր երջանկութիւնը պիտի թագաւորէր:

1789էն ասդին Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան ալիքները, ճնշուած ու շղթայուած մարդկութեան մը անսահման ատելութիւնը կը բերէին տիրողներուն դէմ, բերդերը կը խորտակէին, թագակիրները կը գլխատէին, միջնադարեան կամայականութեան եւ դասական աւատապետութեան շէնքերը հիմնայատակ կ'ընէին, երկրէ երկիր, մօտ մէկուկէս դարու ընթացքին, մինչեւ մեր օրերը, մարդկութեան նոր կեանք մը շնորհելու համար: Ու այս հեղեղային ընթացքով, եթէ յեղափոխութեան մեծ սկզբունքները մաշեցան, ձեւափոխուեցան ու բաժին դարձան զանազան դասակարգերուն, տարբեր գունաւորումներով եւ տարբեր արժէքներով, մինչեւ այսօրուան անբովանդակութիւնը, երկու հիմնական սկզբունքներ մնացին համայն մարդկութեան սեփականութիւնը:

ա) Մարդկութեան երջանկութեան խռէալը:

բ) Այդ երջանկութեան հասնելու միջոցը, — յեղափոխական պոռթկումը, արի ու հզօր, բոլոր պատուարները խորտակող, բռնութիւնները զետնատարած:

Մեծ Յեղափոխութեան բազմաթիւ սկզբունքներն ու նշանաբանները դարձան սեփականութիւնը տիրող դասերուն եւ դասակարգերուն: Այդ սկզբունքներու աուր անկիւնները բթացան ու յարմարեցան տիրողներուն: Իսկ տիրողներն ալ՝ իրենց կարգին՝ հրաժարեցան աւատապետական յատկութիւններէն, մերժեցին բացարձակապետութիւնը, յեղափոխութեան տուիքներով զօրացան՝ կազմելու ժամանակակից քաղքենի հասարակութիւնը, որ բառերը կը հանդիսանար եղբայրութեան, հաւասարութեան եւ արդարութեան, եւ սակայն, հետզհետէ կը բանէր աւատապետութեան եւ միապետական բռնակալութեան տեղը, բարեփոխուած եւ աղաւաղուած:

Դար ու կէսի ոլորտութիւններէն յետոյ, այսօր մարդկութիւնը աւելի մեծ հոգեկան եւ տնտեսական տագնապի մը ենթակայ է: Նիրքն ու ատելութիւնը կուտակուած են մարդկային անարդարութեան դէմ, դասակարգային կեղեքումներուն դէմ, դրամատիրական եւ քաղքենի նոր Պասթիյներուն դէմ, նոյնքան հզօր, բայց աւելի գիտակից, քան 1789ի մարդկութիւնը:

Ահա երեք քառորդ դարէ ի վեր՝ աշխատաւոր միլիոնաւոր զանգուածները, ժառանգելով Մեծ Յեղափոխութեան անաղարտ ոգին, ծառանալով տիրող դասակարգերուն դէմ, (որոնք յեղափոխութիւնը նոր դասակարգի տիրապետութեան կռուան դարձուցին՝ ճկելով ու ծալլելով զայն իրենց ուզածին պէս), նոր ու մեծ յեղափոխութիւն մը կը հրահրեն աշխարհին մէջ, միշտ ի խնդիր մարդկութեան յիակատար երջանկութեան:

Այսօր, աշխարհը համատարած Պասթիյլ մը դարձած է, իսկ դիտակից ու ազատամիտ մարդկութիւնն այլ եւս չի կրնար հանդուրժել անոր:

Մարդկութիւնը պէտք ունի նոր Յուլիս 14ի մը: Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՇԱՏ ՈՃԻՐ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

— :-: —

«Միլլիյէթ» կը գրէ (6 յուլիս) թէ ամրան այս եղանակին չափազանց շատցած է թիւը ոճրագործութիւններուն, որոնք կը կատարուին Պոլսոյ մէջ: Անձնասպանութիւններուն թիւը եւս նոյնքան մտահոգիչ: Թերթերն սկսած են գրագել այս հարցով. եւ կ'աշխատին գտնել պատճառը: Ընդհանուր կարծիքն այն է, որ ամրան տաքերն են գլխաւոր պատճառը: Թուրք խմբագիրները կ'ըսեն, որ գիտական շրջանակներն ալ հաստատեն այդ կարծիքը: Բայց երբ կը դիմեն Պոլսոյ Բժշկ. Համալսարանի մտային հիւանդութեանց դասախօսներէն Տոքթ. Ֆախրէտտին Քէրիմ պէյի, պատասխան կը ստանան, որ տաքը չէ պատճառը Պոլսոյ ոճիրներուն: Թէեւ կան բժիշկներ, ինչպէս Կարնիէ եւ Ճէք, որոնք, հիմնուելով կարգ մը վիճակագրութիւններու վրայ, կը պնդեն թէ ոճիրները կը շատնան յունիս – յուլիս – օգոստոս ամիսներուն եւ կը նուազին դեկտեմբեր – յունուար – փետրուար ամիսներուն, սակայն պէտք է դիտել, որ Պոլսոյ մէջ շատ տաք չըրաւ վերջերս, ինչպէս կը հաստատէ թուրք բժիշկն ալ: Մտային հաւասարակշռութեան գլխաւոր պատճառը, կ'ըսէ թուրք բժիշկը, եթէ մէկը զանազան ալքոլային ախտերու տակ (ալքոլ, սիֆիլիզ) յանկարծ ոճրագործ կը դառնայ: Առիթ կը հաստատուի նաեւ Պոլսոյ անձնասպանութեան համեմատականին ու սովորութեամբ: 1928ին անձնասպան եղած էին 231 Թուրքեր, 1929ին 17 հոգի, 1930ին 135 հոգի: Այսանկ եւս տաքը չէր պատճառը:

Առանց փորձելու բժշկագիտական քննութիւն մը ոճրագործութեան եւ անձնասպանութեան պատճառներուն մասին, առանց մի առ մի բուելու անձնասպանութեան եւ ոճրագործութեան մղող ազդակները, անմիջապէս ըսենք թէ ազգէ ազգ կը տարբերին անոնք: Օրինակ, Ռուսը աւելի դիւրին անձնասպան կ'ըլլայ, Թուրքը՝ ոճրագործ:

Ու մերժելով կարծիքը, որ կ'ըսէ թէ տաքն է պատճառը Պոլսոյ մէջ վերջերս տեղի ունեցած ոճիրներուն, — խլլատն ալ հայրուխը պատճառ ցոյց կուտայ, կ'ըսէ մեր ժողովուրդը — մենք կը յայտարարենք թէ Պոլսոյ ոճրագործութիւններուն միակ պատճառն այն է, որ Թուրքերը օժտուած են լի բնէ այդ… արժանիքով: Այլապէս կարելի՞ էր երեւակայել ոճրագործութեան արհեստաւոր ձեւեր, զորս անոնք փորձեցին Հայոց վրայ:

ՀԱՐԹԻՒՑ

ԿՕՇԻԿԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԱՐԿԱԾՈՎ

—)(•)(—

«Կօշիկի Նաբոլէոնը» ինչպէս կը կոչէին զինքը, Թոմաս Պաթու սպաննուեցաւ օդանաւի արկածի մը հետեւանքով: Իր անձնական օդանաւը, որով կը ճամբորդէր, յանկարծ վար ինկաւ Զլինի մօտերը:

Արկածին պատճառները տակաւին չեն ճշդուած: Կազմուած է յանձնախումբ մը, քննելու համար արկածին պատճառները:

Թոմաս Պաթու, լեհ, արտակարգ դէմք մըն էր: Ծնած էր 1876ին եւ 30 տարի առաջ, դեռ պարզ կօշկակար մըն էր: Իր եղբօր հետ լաթէ կօշիկ կարելով՝ ապրուստը կ'ապահովէր, եւ ատկից մեկնելով ստեղծեց «կօշիկի թագաւորութիւնը» որ զինքը վերածեց վիպական անձնաւորութեան մը՝ իր շուրջին ստեղծելով առասպելներ:

Զլին կոչուած վայրը ուր ծնած էր փոքր գիւղ մըն էր: Ինքը զայն վերածեր էր 30,000 հոգինոց գործարանական քաղաքի մը: Գործարանները այնպէս մը կազմակերպած էր որ իր գործին վերաբերեալ ամէն ինչ ինքն իսկ կ'արտադրէր: Օրական մինչեւ 150,000 զոյգ կօշիկ կ'արտադրէր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ՅԵՏՈՅ

Մաքտոնալտի յայտարարութիւնները Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին առջեւ

Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնալտ՝ որ նախագահեր էր Լօզանի ժողովին, Երեսփ. ժողովին առջեւ պարզեց կատարուած աշխատանքները հատուցումներու եւ պարտքերու հարցին շուրջ:

Մաքտոնալտ նախ թուեց այն պատճառները, որոնք տուին կուտային հատուցումներու հարցին կարգադրման, եւ յայտնեց թէ իր կարծիքով, յետպատերազմեան տնտեսական դժուարութիւններուն հիմը կը կազմէին անոնք եւ թէ անոնց վերացումը էական պայման մըն էր գործերու բացուելուն:

Անգլիոյ վարչապետ հետեւեալ կերպով պարզեց կացութիւնը.

1) Գերմանիա վճարեց միմիայն հատուցումներ:

2) Ֆրանսա, Անգլիա եւ միւս երկիրները նոյն կացութեան մէջ գտնուելով, վճարեցին եւ գանձեցին պատերազմական պարտքեր

3) Ամերիկա ստացաւ պատերազմական պարտքերու կարգադրութիւնը:

Արդ, այս երեք դասակարգի բաժնուող պետութիւնները մերժեցին վիճիլ փոխադարձ պայմանագրութիւններէ բխող իրենց յանձնառութիւններուն շուրջ, չխանգարելու համար իրենց շահերը:

Միւս կողմէ, Գերմանիոյ վարչապետ Ֆոն Փափէն, վճռապէս մերժած է ընդունիլ թէ պատերազմական պարտքերու հարցը կը վերաբերի Գերմանիոյ: Իսկ ամերիկեան կառավարութիւնը պէտք տեսեր էր զգացնելու եւրոպական պետութեանց թէ չի կրնար իր պարտականներուն վրայ նայիլ իբր հատուցմանց մէջ՝ պահանջատէրի աչքով:

Ըստ Մաքտոնալտի, Լօզանի խորհրդաժողովին առաջին գործն եղած է հաշտեցնել այս երեք տեսակէտները:

Ամերիկայի ընթացքին մասին, Անգլիոյ վարչապետ ըսաւ.

— Նման հարցերը քննելով, կը դպինք ամերիկեան հանրային կարծիքի ամէնէն զգայուն կէտերէն մէկուն: Ոչ ոք պիտի կրնայ մեղադրել Միացեալ – Նահանգները իր արդեցրած ուղղութեան համար: Թէեւ Ամերիկա որ եւ է յանձնառութեան տակ չէ մտած եւ որ եւ է կերպով չէ յայտնած թէ պատրաստ է խօսակցելու, վստահ եմ թէ, աշխարհի մէջ ոչ մէկ ազգ այնքան տրամադիր է որքան Ամերիկան՝ նպաստելու ներկայ դժուարութիւնը հարթելու նիգին:

Ակնարկելով այն թելադրութեանց որոնց հետեւանքով՝ Լօզանի բանակցութիւնները պէտք է վերջնագրի մը հանգամանքն առանային՝ հանդէպ Ամերիկայի, Մաքտոնալտ պարզ սեպեց յատակօրէն ձգելու թէ Լօզանի գործն եղաւ Եւրոպան դուրս հանել իր ներքին դժուարութիւններէն եւ համաձայնութիւն գոյացնել այն առաջադրութիւններուն վրայ, զոր Լօզան հրաւիրուած պետութիւնները կարեւոր եւ իրագործելի նկատեցին

Մաքտոնալտ մանրամասնօրէն բացատրեց Գերմանիոյ կացութիւնը եւ շեշտեց թէ պէտք չէ մնալ Գերմանիոյ վարկին, ո՛չ ալ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ՝ անոր առեւտրական դիրքին:

Անգլիոյ վարչապետը գոհունակութեամբ հաստատեց թէ Լօզանի խորհրդակցութիւնները նպաստեր էին մերձեցում յառաջ բերել մէկ կողմէն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, միւս կողմէ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, ինչպէս նաեւ այս երկու պետութիւնները մօտեցնելու Անգլիոյ:

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը

Թուրքիոյ ընդունելութիւնը

Հաւանական կը նկատուի որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը նիստ մը գումարէ ուրբաթ օր, երկու հարցերով, — Աւստրիոյ հարցը եւ համաշխարհային տնտեսական ապագայ խորհրդաժողովը:

Աւստրիոյ մասին խորհուրդը պիտի տայ կարգ մը որոշումներ՝ գործադրութիւնը ապահովելու համար Աւստրիոյ տրուելիք միջազգային փոխառութեան:

Գալով համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին, Խորհուրդը պիտի որոշէ թէ կրնա՞յ սահմանել զայն հրաւիրելու եւ կազմակերպելու հոգը:

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ժողովը պիտի հաւաքուի երկուշաբթի օր, պաշտօնապէս ընդունելու համար իր նոր անդամը Թուրքիան: Ժողովին դիւանը առջի իրիկուն նիստ գումարելով մշակեց ընդունելութեան բանաձեւը: Ատկից զատ որոշեց նաեւ առաջարկել երկուշաբթի օրուան արտակարգ ժողովին, որ սովորական նստաշրջանը բացուի սեպտեմբեր 19ին, փոխանակ 5ին:

Գերմանիոյ ծպտուն բանակը

Գերման կառավարութիւնը երկարօրէն զբաղեցաւ պարտադիր աշխատանքի հարցով, որով պիտի կարենայ երկրին մէջ կատարել տալ հանրօգուտ մեծ աշխատանքներ եւ միեւնոյն ատեն,

(Նութերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

Ֆրանսական ազգային տօնին առթիւ, տպարանը փակ ըլլալով, ՅԱՌԱՋի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ, Յուլիս 16ին, շաբաթ օր:

ՊՈՒԼԿԱՐ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—)(o)(—

Սօֆիա հրատարակուող Թրակիացիներու օրկան «Թրակիա» թերթը թուրքեւպուլկար յարաբերութեան վրայ խօսելու առթիւ բսած է. «Պուլկարները Թրակիոյ նուիրական եւ դարաւոր իրաւունքներէն չեն կրնար հրաժարիլ եւ մինչեւ իրենց հայրենիք վերադարձը պիտի շարունակեն իրենց պայքարը: Մինչեւ որ Թրակիոյ տէր չըլլան՝ Պուլկարներու եւ Թուրքերու միջեւ անկեղծ եւ իրական բարեկամութիւն չպիտի կրնայ հաստատուիլ»: Նոյն թերթը հետեւեալ տողերով կը շարունակէ իր յօդուածը:

«Թուրքերը 1913ին 200,000 Պուլկարներ կոտորելով վտարելու իրենց բարբարոսական արարքը եթէ պատմութեան գործը կը նկատեն, շատ կը խաբուին: Անիկա Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ անդունդ մը բացած է:

«Եւ եթէ պետական մարդոց հեռատեսութեամբ չլեցուի այդ անդունդը, 1912ի դէպքերը պիտի կրկնուին: Պուլկարիոյ մէջ ամէն տեսակ կեանք եւ ազատութիւն վայելող կէս միլիոնէ աւելի հայրենակից ունեցող Թուրքեր պարտաւոր են հասկնալ այս կէտը»:

«Վազըր» այս մասին կը գրէ. — Թրակիոյ թերթին այս տողերը զարմանքով եւ ցաւով կարդացինք: Ու կը յուսանք որ պուլկար կառավարութիւնը պիտի արգիլէ այս կարգի հրատարակութիւններ, որանք երկու ազգերու յարաբերութիւնները խանգարելու բնոյթ ունին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Լօզանի աշխատանքներուն լրացումը՝ ազդանշանն եղաւ Գերմանիոյ ընտրական իսկական պայքարին:

Հիթլերեանները ամէնէն աւելի կը յարձակին իրենց գլխաւոր հակառակորդին ընկերվարականներուն վրայ: Իսկ այս վերջիններուն ընտրական կացութիւնը անձկալի չէ իրենց: Այն օրէն ի վեր որ անցան ընդդիմութեան մէջ, անոնց հեղինակութիւնը ժողովուրդին աչքին՝ աւելի բարձրացած է, եւ Արոյրէ Ճակատը որ կազմեցին մէկ քանի շաբթուան ընթացքին, կը գործէ բուռն թափով:

Իսկ կաթոլիկներու ընտրական պայքարի նշանաբանն է «Վերադարձ դէպ ի Պրիւնինկ»

Ընտրական այս պայքարը կը շարունակէ բազմաթիւ զոհեր խլել հակառակորդ բանակներէն:

Ցարդ արձանագրուած են 44 միլիոն ընտրողներ:

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Յեղափոխական շարժումը որ կը տարածուի հարաւային ամերիկեան մէկ պետութենէն միւսը՝ բնած է գլխաւորապէս տնտեսական վիճակէն: Չիլիէն յետոյ, Բերուն եւ հիմակ ալ կարգը եկած է Պրազիլիոյ, ուր շարժումը կը տարածուի արագօրէն:

Սան – Փոլոյի զինուորները միացած են ըմբոստներուն, իրենց թնդանօթներով եւ 50 օդանաւերով:

Ըմբոստները տապալեցին կառավարութիւնը:

ՊԷԼՃԻՔԱՅԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Պելճիքայի գործադուլը հետզհետէ կը տարածուի: Կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցները կոտրեցին համայնավարական գրգռութեանց թափը: Կառավարութիւնը նոր նիստի մը մէջ կրկին քննեց երկրին ընդհանուր կացութիւնը եւ հաւանութիւն յայտնեց ձեռք առնուած միջոցներուն:

ԱԶԳԵՐԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹԻՒՐՔԻԱՆ

Թիւրքիայի մուտքը Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ, այսօր, կարելի է ասել, կատարուած փաստ է: Մի փաստ, որ ո՛չ անսպասելի էր եւ ոչ զարմանալի: Զարմանալին, գուցէ, այն ձեւն է, որով Թիւրքիան առնւում է ժընեւի հաստատութեան մէջ. նոյն իսկ յետպատերազմեան ամէն տեսակ խոյասատկութիւնների վարժուած քաղաքերի համար էլ եզակի է Եւրոպայի ցուցահանած քաղոյական Թշուառութիւնը Անգորայի նկատմամբ:

Նկատեցէ՛ք, որ Թիւրքիան ինքը չէ Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ մտնել ձգտողը. Ազգերի Դաշնակցութիւնն է խնդրում Թիւրքերին՝ բարեհաճել իր անդամը դառնալու: 28 պետութիւններ՝ Ցաւնասաանի գլխաւորութեամբ՝ նախաձեռնութիւն են առանձնել «հրաւիրելու» Թիւրքիային: Ոաքի տակ են դրւել սահմանուած կանոններն ու ժամանակի ընթացքում նուիրագործուած կարգերը: Ընդունելութեան առանձին ճեպընթաց եղանակ է ստեղծւում, որով անտեսւում է կանոնադրի պահանջը՝ թեկնածու յաւկութիւնները նախօրօք յանձնաժողովի քննութեան բովից անցկացնելու եւ ձեւափոխւում են ընդունելութեան արարողութիւնները: Թիւրքիայի հասցէին ուղղւում են քծնանքի ու սիրաշահութեան գարշելի խօսքեր: «Քաղաքակիրթ մարդկութիւնը» այս անգամ էլ հոգեկան անսպակելի ազատութիւն երեւան բերեց առանց գէթ անուղ խօսքերով երեւոյթները վարագուրել ջանալու: Ի՞նչ հարկ. Ցինիզմ ե՛ւ քաղաքականութեան մէջ. մերկութիւնը այլ եւս ամօթ չէ:

Բայց ինչի՞ են ձգտում ժընեւի Օլս պխոռնները, ի՞նչ յոյսեր են կապում Թիւրքերի Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ մտնելու հետ: Ի հարկէ, անմտութիւն է հաւատալ նրանց բարոյական կամ գաղափարախօսական պատճառաբանութիւններին. Թիւրքերը ժընեւ են բերւում աւելի քան գործնական հաշիւներով: Դրամը, ինչպէս յայտնի է, արիւն չի ծծում եւ հոտ չունի: Առեւտուր կարելի է անել եւ վայրենիների հետ: Եթէ նման սկզբունքներն անվիճելի են «քաղաքակիրթ մարդկութեան» համար, ինչո՞ւ Թիւրքերին էլ չմտցնել «պարկեշտ հասարակութեան» Համակեցութեան մէջ եւ առեւտրական ու դրամական օրինաւոր փոխ - յարաբերութիւններ սկսել նրանց հետ: Թիւրքերը, այո՛, դեռ բարբարոս են, բայց «աւելի լաւ է գայլանին պահել վանդակի մէջ, քան ազատ թողնել դուրսը»:

Եւ Թիւրքերին «վանդակի մէջ» առնելով՝ ամէն պետութիւն իր ակնկալութիւններն ունի: Եւ որքա՞ն բազմազան, խաչաձեւող, բարդ ու խճճուած ակնկալութիւններ ու հաշիւներ. մէկը իր «հանրային պարտքն» է ձգտում փրկել կորուստից կամ Միջերկրական Ափերում ունեցած նախկին հմայքը եւրոպում վերականգնել. միւսը «արեւի տակ հող» է որոնում իր աճող եւ հողազուրկ զաւակների համար. երրորդը չանհետաքրքիր է փնտռում հանդարտեցնելու համար իր հսպառակ իսլամ աշխարհի խռովայոյզ մտքերը. չորրորդը Փոքր - Ասիայում կրած պարտութեան վէրքերն է տենչում դարմանել. ուրիշներ առեւտրի նոր շահաստանների յետեւից են ընկած եւ տնտեսական անհանգստութեան տագնապի այս օրերին պատրաստ են ամէն գինով...

...ջումի, միայն թէ իրենց գործադուրկ բանւորներին աշխատանք հայթայթեն եւ վաճառականներին՝ շուկաներ: Մի խօսքով, բոլորը հաշիւ ու շահ են հետապնդում Թիւրքիայում եւ դրա համար կանգ չեն առնում ոչ մի նուաստացման առջեւ: Անկարեւոր տեղ չի բռնում, բնականաբար, եւ Թիւրքերին բոլշեւիկեան ազդեցութեան շրջանից դուրս բերելու ձգտումը. ենթադրում են, որ Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ մտնելուց յետոյ Թիւրքերը հեռանալ կը հեռանան Մոսկուայից ու կը մօտենան Եւրոպայի դրամատիրական ուժերին:

Մերկ հաշիւն է, անշուշտ, եւ Թիւրքիային դէպ ի Ազգերի Դաշնակցութիւն մղողը: Եւ նրանց համար էլ, անկասկած, առաջին տեղը տնտեսական նկատումներն են բռնում: Թիւրքիայի ներքին կեանքին մօտից հետեւողները գիտեն թէ ինչ քայքայում ու քաոս է տիրում այնտեղ եւ որքա՞ն ծանր է երկրի ելեւմտական վիճակը: Արտաքին փոխառութեան բոլոր ճիգերը ի դերեւ ելան. Ամերիկան բացէ ի բաց մերժեց դրամ տալ, Մոսկուան ու Հռոմը միայն փշրանքներ կարողացան բաց թողնել, իսկ դրամատէր Եւրոպան փոխառութեան մասին որ եւ է խօսք անելուց առաջ պահանջում է մտնել Ազգերի Դաշնակցութեան «պատուաւոր հասարակութեան» մէջ: Ազգերի Դաշնակցութեան անդամ դառնալուց յետոյ միայն Թիւրքիան կարող է յուսալ փոխառութիւն կնքելու.

Փոխառութեան խնդրից զատ, Թիւրքիայի համար չափից աւելի կենսական է եւ իր երկրի արտադրութիւնների համար սպառման վայրեր գտնելը: Այսօր արտաքին շուկաները գրեթէ անմատչելի են երկրագործական Թիւրքիայի համար թիւրք. առանց այն էլ, ցածր մակարդակի վրայ գտնուող գիւղատնտեսութիւնը հիմքից կործանւում է շուկայի եւ դրամագլխի բացակայութեան պատճառով. Այս ցաւի դարմանն էլ Անգորան մտածում է գտնել Ազգերի Դաշնակցութեան միջոցով:

Բնականաբար, հաշւի մէջ են եւ քաղաքական նկատումները, որոնց կարգին, գլխաւոր տեղը բռնում է Լօզանի դաշնագրի դրած կաշկանդումը նեղուցների վրայ: Ազգային ապահովութեան համար հրամայական անհրաժեշտութիւն է այդ կապանքների վերացումը:

Այս տեսակէտից, հակառակ արտաքին շողշողուն ձեւերի, որպէս յաղթական չէ, որ Թիւրքիան գիմում է ժընեւ: Ընդհակառակը, իրերի առարկայական ընթացքը իր կամքին հակառակ մղում է նրան դէպ ի արեւմուտք, դէպ ի դրամատիրական աշխարհ: Ներքին հակասութիւններից ու փլուզումի վտանգից ազատւելու համար է փոխում մինչեւ այժմ հետեւած քաղաքականութիւնը եւ անցնում երդւեալ թշնամիների բանակը: Թիւրքերը չեն կարող անգիտանալ, հարկաւ, Եւրոպայի մտայնութիւնը իրենց մասին եւ եթէ այնուամենայնիւ յօժարում են մտնել «վանդակը», նշանակում է, իրօք, որ ծանր դրութեան մէջ են:

Բոլորովին առարկայական լինելու համար ասենք նաեւ, որ անվիճելիօրէն Թիւրքերը յաւագոյն վայրկեանին են մտնել Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար: Այն ընդհանուր դժգոհութիւնն ու անհանգստութիւնը, որով բռնուած է մարդկութիւնը, միջպետական կատաղի մրցութիւններն ու պայքարները եւ յուսախաբութիւնները խորապէս անդրադարձել են եւ ժընեւի հաստատութեան վրայ: Տասը տարի առաջ Ազգերի Դաշնակցութիւնը կամակատար գործիք էր յաղթող պետութեանց ձեռքին. այսօր, մասնաւորապէս, Գերմանիայի մուտքից յետոյ, տրամագծօրէն տարբեր փոխ - յարաբերութիւններ են բաեղծւում: Մինչեւ այժմ Անգլիային ու Ֆրանսային հաւատարմօրէն հետեւող փոքր պետութիւններից շատերը հիասթափուած, աւելի եւ աւելի յաճախում են ընդդիմադիր կողմին: Նախկին միատարրութեան հետքն իսկ չկայ. Ազգերի Դաշնակցութիւնը խարխափում է հիւանդագին տագնապի մէջ՝ անընդունակ լուծելու ներքին հակասութիւնները: Այդ անկարողութիւնը աչքի ընկաւ, մանաւանդ, զինաթափութեան եւ չին - ճապոնական բախումի խնդիրներում. երբ մի զօրաւոր անդամ զէնքի ուժով յարձակւում է թոյլ անդամի վրայ, ապանում, աւերում, թալանում է նրան, խլում նրա հողերը եւ Ազգերի Դաշնակցութիւնը մատը մատին չի խփում վերջ տալու համար այդ խայտառակութեան, ի՞նչ հմայք ու արժէք կարող է ունենալ նման հիմնարկութիւն:

Ազգերի Դաշնակցութեան ծոցում տեղի ունեցող խմորումները եւ ուժերի վերադասաւորումներն, անկասկած, չէին կարող մնալ աննկատելի եւ նրանցից ճարպիկ կերպով օգտւեց Գերմանիան: Նրանց վրայ ուշադրութիւն է դարձրել եւ Մոսկուան Լիտվինովի ողղեգրած քաղաքականութիւնը բնորոշւում է նրանով, որ, հակառակ Չիչերինին, նա չի խուսափում բուրժուական աշխարհի հետ գործակցելուց՝ «բնրդը ներսից գրաւելու» գիտաւորութեամբ Ազգերի Դաշնակցութեան վերաբերմամբ էլ Մոսկուան աւելի եւ աւելի դառնում «համակիրը» անուղղակի եւ նոյն իսկ ուղղակի ձեւով մասնակցելով նրա յանձնախմբերի եւ կազմակերպած խորհրդաժողովների աշխատանքներին: Այս քաղաքականութեան հետեւողական կարգացումը, անխուսափելիօրէն, բոլշեւիկներին էլ կը բերէ ժընեւ: Զգէտք է զարմանալ, եթէ շատ ժամանակ յետոյ Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ խորհրդային իշխանութեան ...ւելու ...րդիւ հարց էլ յարուցւի: Իսկ մինչ այդ, Մոսկուան աշխատում է աւելացնել իր կուսակիցների թիւը Ազգերի Դաշնակցութեան ներսը գաշնակից ու բարեկամ Թիւրքիայի ներկայութիւնը ժընեւում այդ տեսակէտից գրական եւ քաջալերիչ երեւոյթ է:

Հիմա կա՞յ ենթադրելու, որ Թիւրքերի ակնկալութիւնները կ'արդարանան ժընեւում: Այսինքն՝ խոշոր փոխառութիւն ու տնտեսական աջակցութիւն կը ստանա՞ն Եւրոպայից: Միայն Ազգերի Դաշնակցութեան անդամ դառնալու փաստը, ի հարկէ, բաւական չէ նման աջակցութիւն ստանալու համար: Երկրորդ պայմանը երաշխիքն է: Կարո՞ղ է Թիւրքիան տալ վստահելի երաշխիքներ: Ուրիշ խօսքով՝ կարո՞ղ է ընդառաջ գնալ Մուսոլինիի «խաղաղ թափանցման» ծրագրին, կամ գոհացնել Ֆրանսացի պարտատէրերին, կամ վերջ տալ արեւելյան հրճիգի դեր կատարելուն եւ իրապէս մտնել արեւմտեան քաղաքական համակեցութեան մէջ: Եթէ կարող է, ամենայն հաւանականութեամբ, շռայլ աջակցութիւն կը ստանայ. հակառակ դէպքում, այսօրուայ դրութիւնը ոչնչով չի փոխւի:

Եթէ, ասկայն Անգորան ընդունի Եւրոպայի թելադրած պայմանները, այդ կը նշանակէ վերադարձ դէպ ի Օսմանեան կայսրութեան ժամանակները ճիշտ է, քեմալական Թիւրքիան թոյլ չի տայ վերականգնել կապիտուլացիոնները, բայց, ըստ էութեան, Եւրոպայի պահանջած երաշխիքը ոչ այն ինչ է, եթէ ոչ առանց այդ աւելի բառը գործածելու՝ հաստատել արտաքին հակակշռի դրութիւն: Թիւրքերին դրամ տալ առանց երաշխիքի. նոյն իսկ խելագարութեան անդունդի եզրին կեցած այսօրուայ Եւրոպան կը գժւարանայ:

Այսպէս թէ այնպէս, մուտքը Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ Թիւրքիայի համար արտաքին յաջողութիւն երեւալով հանդերձ՝ յաղթական սյժի նշան չէ բնաւ: Աւելի շուտ մի նահանջ է, ներքին թուլութեան մի նոր ապացոյց:

Իսկ ի՞նչ է բերում Թիւրքիայի մուտքը Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ հայ ժողովրդի համար: Զեւականօրէն, անշուշտ, որոշ հիասթափութիւն: Ըստ հիմնական կանոնադրի՝ Ազգերի Դաշնակցութիւնը երաշխաւորում է իր անդամ պետութիւնների սահմանների անձեռնմխելիութիւնը, հետեւաբար, եւ պիտի պաշտպանէ Թիւրքիան Հայերի հողային պահանջների դէմ: Բայց, ըստ էութեան, մենք դեռ նոր տեսանք, թէ Ազգերի Դաշնակցութիւնը ինչպէ՞ս պաշտպանեց իր անդամ Չինաստանի սահմանների անձեռնմխելիութիւնը, եւ պատճառ չունենք մտածելու, թէ Թիւրքիայի վերաբերմամբ դրութիւնը կը լինի ուրիշ կերպ: Ամէն բան, վերջին հաշւով, կախուած է իրական ուժերի փոխ - յարաբերութիւնից եւ քաղաքական պայմանների դասաւորութիւնից: Եւ հայ ազգային ուժերը պարտաւոր են, միահամուռ ճիգերով եւ յամառ ու հետեւողական աշխատանքով շարունակել պայքարը յանուն հայկական հարցի վերջնական լուծման թէ՛ դուրսը եւ թէ՛ Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ:

Եթէ Ազգերի Դաշնակցութիւնը, առ հասարակ, որ եւ է արժէք պիտի ներկայացնէ, Թիւրքերի մուտքից յետոյ Հայերին արուած հանդիսաւոր խոստումներն ու յանձնառութիւնները չեն կարող անտեսել: Եթէ Ազգերի Դաշնակցութիւնը պիտի լինի անզօր եւ անարժէք մի մարմին, Թիւրքերի մուտքով էլ ոչինչ չի փոխւի այսօրուայ կացութեան մէջ:

«Դրօշակ»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Թուրք կառավարութիւնը նոր տուրք մը եւս տնօրինեց: Այդ տուրքը պիտի վճարեն այն հաստատութիւնները, որ նոր կը բացուին: Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը պատրաստած է ցուցակ մը հինգ դասի բաժնելով բոլոր այն հաստատութիւնները, որոնց բացման առթիւ տուրք պիտի գանձուի, հետեւեալ ձեւով.—

Առաջին կարգի պանդոկներու բացումէն 100 ոսկի, սրճարաններէն 12,5 ոսկի, ծաղարաններէն 10 ոսկի, անուշավաճառներէն 15 ոսկի, սինէմաներէ եւ թատրոններէ 80 ոսկի, սափրիչի խանութներէն 20 ոսկի, բաղնիքներէն 15 ոսկի, գինետուններէն 50 ոսկի:

ԹԱՒՐԻԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Ատրպատականի կենտրոնական քաղաք Թաւրիզում, ուր 8 հազար շունչ հայութիւն ունինք ներկայումս, կան երեք ազգային դպրոցներ Հայկազեան - Թամարեան, Արամեան - Աննայեան եւ Կենտրոնական - Թեմական. վերջինս միջնակարգ է, իսկ առաջին երկուսը ծխական - վեցամեայ:

Յունիս 3ին տեղի ունեցաւ Հայկազեան - Թամարեան դպրոցի ամավերջի հանդէսը. եղան յաւուր պատշաճի արտասանութիւններ՝ հայերէն, պարսկերէն եւ ռուսերէն լեզուներով, երգեր եւ մարզանքներ. տեսուչը եւ հոգաբարձութեան գանձապահը կարդացին իրենց զեկուցումները. այդ տեղեկագրերից պարզւեց, որ 1931 - 1932 թուին խաղաղ եւ բնականոն պայմաններում է սկսել դպրոցական տարին եւ այդպէս էլ վերջացել է:

Ուսման տարին սկսւել է սեպտեմբեր 15ին: Տարւայ սկիզբին ունեցել են 333 սան - սանուհիներ՝ 166 աղջիկ, 167 տղայ, իսկ տարեվերջին՝ 328 հոգի՝ 165 տղայ, 163 աղջիկ. վեց հիմնական եւ չորս զուգընթաց դասարաններ են ունեցել: Այդ 328 աշակերտ - ուհիները առանց բացառութեան աղբուր են Լիլաւա թաղում. դրանցից 207 հոգի Թաւրիզեցիներ են, 32ը Ատրպատականի զանազան գաւառներից, իսկ 69 կովկասահայ եւ տաճկահայ ծնողների զաւակներ. 28 երախայ բարեկեցիկ ընտանիքներից են, 243ը միջնակարգ ապրողներ, իսկ 77 հոգին միջնակարգ կրթութիւն ունեցող ընտանիքներից են գալիս: 233 հ տարրական, իսկ 13ը կատարելապէս «անդրապէտ» ծնողների զաւակներ են (հարիւրին 4). Թոշակաւորները 251 հոգի են. դրանք իրենց վճարումներով հազիւ են լրացնում իւրաքանչիւր աշակերտի համար եղած ծախսերի հարիւրի 50ը, իսկ կատարելապէս լրացնողները հազիւ կազմում են թոշակաւորների հարիւրին 10ը:

Աշակերտների մի խոշոր մասը, 77 հոգի՝ 23, հարիւրին 5ը, թոշակ չի վճարում. շատերը նոյնիսկ գրենական պիտոյքների օժանդակութեան կարօտ են. միայն Ատրպատականի Հայ Կանանց Միութիւնն էր, այդ նպատակով յիսուն դրամ տրամադրեց (Նոյնքան եւ Արամեան դպրոցին): Ուսման տարուան ընթացքում 180 գրադարանի օր են ունեցել, 8650 դասով: Դ. բաժանմունքից սկսած, 133 սան - սանուհիներ կարդացել են միայն 2835 գիրք. աղջիկները միջին թուով 22, իսկ տղաները քսան գիրք. օգտուել են նմանապէս եւ դրսի գրադարաններից: Ուսուցչական գրադարանից օգտուել են 33 հոգի, որոնք վերցրել են 167 գիրք:

Դպրոցը ստանում է «Արփի» (Նուէր Հայ Կարմիր Խաչից) եւ «Հայրենիք» ամսագիրը: Տեսուչ Պ. Արմենակ Աֆթանդիլեանը սրտի դառնութեամբ յիշատակեց, որ իրեն վիճակուած է եղել եւ հարկահաւաքի տխուր պարտականութիւնը: Թոշակները վճարում են վերին աստիճանի անբարեխղճօրէն, չնայած ծնողներին տրւում են ամէն տեսակի զիջումներ...

[illegible] ...ու դաստիարակչական յառաջադիմութեան ընթացքի վրայ:

Այս տեսակէտից մեր միջավայրը չափազանց անմխիթար է, այս կերպութեան հարիւրին 41ը բացարձակապէս չունեւոր ընտանիքների զաւակներ են, զուրկ ամէն տեսակ յարմարութիւններից:

Արամեան դպրոցում զբաղմունքները սկսել են սեպտեմբեր 15ին եւ տեւել են մինչեւ մայիս 28ը, ... ունեցել են 180 դպրոցական զբաղմունքի օրեր, 5508 դասով վեց ... նական դասարաններում: Այս տարի 10 օրով աւելի են պարապել ... յին դպրոցներում, որովհետեւ ... ռաշնորդուել են պարսկահայ ... սուցչական համագումարի աշակերտ... ծրագրով եւ որոշումներով: Պէտք ... սել, որ այդ համագումարի աշխատանքների շնորհիւ է, որ ... պարսկահայ դպրոցներում գոյութիւն ունի ծրագրային որոշ միօրինակութիւն, մի բան, որ չափազանց կարեւոր հանգամանք է մեր ... րոցների համար:

Ուսուցչական խումբը նախկինն է, կազմւած 10 հոգուց, որոնցից երկուսը պարսկերէնի դասատուներ են: Դասերից բացի, ազգային եր... դպրոցներում էլ, դասատուները ... տարել են եւ այլ դպրոցական ... վարժ պարտականութիւններ, ... նապէս ջերմ մասնակցութիւն ... ունեցել նաեւ դպրոցի անտեսական ... ձեռնարկների կազմակերպման ... ծում: Ուսուցիչ-ուսուցչուհիները ... րենց ստանձնած աշխատանքները ... ու պարտականութիւնները կա... րել են ամենայն բարեխղճութեամբ...

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Նոյնպէս ամառը կ'անցընեն իրենց հօտերով Քիւ - Կէօլի բարձր լեռնադաշտին վրայ, որ ունի 3300 մեդր բարձրութիւն: Ոմանք կը մշակեն ցորեն կամ գարի, բայց մեծ մասը կը սնանի իր հօտին արտադրութիւնը: Ձմեռը մանեւորի ամառ կ'իջնեն հովիտներու մէջ:

Արարատի 3475 մեդր բարձրութեան վրայ սակաւին կ'աճի բուսականութիւն. 3750 մեդրի վրայ կը գտնուին ցորեն ազգիները, որոնց տեղ կը բռնեն մարմանդներ: Իսկ 4338 մեդր բարձրութեան վրայ գտնուած են թուրքկոտեմի (Draba) սեռէն ծաղկաբեր փոքրիկ բոյսեր:

Հոն կ'աճին Ալպեան լեռներու բուսական տեսակները, բայց նուազ բազմաթիւ: Հոն անտառներ չկան. միայն Փոքր - Մասիսի 2600 մեդր բարձրութեան վրայ կը գտնուի փոքրահասակ ցարասիներու (Betula alba, bouleau) պուրակ մը, ինչպէս նաեւ անոր ստորոտը՝ կիրճին մէջ կը ծաղկին զանազան տեսակ բոյսեր, որոնց մէջ յիշուելու արժանի են Իշառուոյտ կամ Հատարակ Իշխոտ (Onobrychis sativa), Ալպեան Ճռճռուկ (Cerastium Alpinum), Իլլիրիական հրանունկ (Ranunculus Illyricus), Ամենազեղ տիփա (Erigeron pulchellus), Ընտանի սազախոտ կամ Ը. ողկուզուկ (Chenopodium urbicum), Քարբիկ զանգակածաղիկ (Campanula saxifraga), Քօշխոտատերեւ վարդ (Rosa Pimpinellifolia) եւայլն:

Մասիսի բուսաստ մարզին մէջ կ'աճին տերեփուկ կամ կապուտիկ (Centaurea Cyanus), Կանթեղենի, Քարերուկ (Saxifrage), Ցախբուկ (Physalis alkekengi), Ակնալուս (Euphrasia), Թանրոնիկ կամ սագալեզու (Sedum Telephium), Համասպրամ արեւելեան (Lychnis orientalis), Կատոմ եւ գինի:

Իսկ Ակոռիէն վեր՝ Ս. Ցակոբայ վանքին եւ աղբիւրին մօտ կ'աճին Կապուտակ լուադեղ (Conyza acris caerulea), Վաշիժակ (Veronica), Արարատեան Ճարտարուկ (Petrocalis Araratica), Իբերական Իրիկ (Iris Iberica), Հրանունկներ (Renoncule), Ալպեան աստղածաղիկ (Aster Alpinus), Քարբիկ զանգակածաղիկ, Կովկասեան լուտախոտ (Pyrethrum Caucasicum), շահոքրամ առապարի (Dyanthus petraeus), Քաղցր Կորնգան (Hedysarum Caucasicum), Կայտառածաղիկ առուոյտ, վայրի կակաչ (Tulipa Sylvestris), Միածաղիկ սերկեւլին (Cotonaster uniflora) եւ սերկեւլին (Cotonaster):

Արարատի ստորին կողերը ծածկող առաղներուն եւ հրաբխային մոխիրներուն մէջ կ'աճի անապատային տեսակ բուսականութիւն մը: Զոր հողը, որ արեւէն խանձած է, կ'անցնէ մեծ մասամբ փուշերով գինուած սակաւատերեւ զաճաճ թուփեր, որոնք հազիւ կրնան հասնիլ 1666—1866 մեդր բարձրութեան մարզը, ուրկէ վերջ կը դադրին:

ԱՐԱՐԱՏ ԼԵՌ

Զաճաճ թուփերու այս մարզը անյարմար է մշակութեան եւ անբնակ: Միեւնոյն մենութիւնը կը տիրէ ձիւնամերձ գօտին մէջ, ուր սեւ լերկ ժայռերը ծածկուած են միայն քանի մը հազուագիւտ քարմեր ու գեղին ժամուռներով, որոնցմէ 8 տեսակ ճանչցած է ժընեւցի բուսաբան Միւլլէր եւ անոնցմէ երկուքը նոր տեսակներ: Զանոնք կոչած է Araratica եւ Chantricum:

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ.— Անտառի եւ բուսաւէտ պակասին հետեւանքով Արարատի վրայ կենդանիներ շատ քիչ կը գտնուին, հակառակ բառ հայկական աւանդութեան թէ՝ ջրհեղեղէն վերջ կենդանիներու բոլոր տեսակները Արարատի գագաթէն վար իջած եւ տարածուած են երկրագունդի ամէն կողմը:

Արարատի գառիթափին վրայ տեսնուած են այծքաղ (*), ոռն (**) կամ վայրի ոչխար, տեսակ մը փոքրահասակ սրունք, կուղ, հասարակ խայտաւակ, վայրի այծեամ (*), ... լուսան կամ Քաւթարինէ (**), վայրի կատու: Մինչեւ մերձակայ գաշտերուն եւ Երասխի թաւուտներուն մէջ կարելի է գտնել մասկերներէն գայլ, բորենի եւ շնագայլ:

Արարատի ստորին գառիթափերու առաղներուն եւ հրաբխային մոխիրներուն մէջ կը վխտան կրիաներ, ... գիւներ, կարիճներ եւ գաշտերու ... տեսակ տեսակ կենդանիներ ... Թռչունները բաւական բազմաթիւ ... հազուագիւտ տեսակներ են, մա... ւորապէս արծիւ, անգղ եւ բազէ, ... պէս նաեւ ագռաւ: Իսկ ջրային ... չուններէն, Գինայ գետին ստորին ... սին մէջ կը գտնուին արաքիլ, ... հողամաղ, վայրի կաքաւ (... րագ, քաջահաւ եւն.:

Լերան ստորոտը կան զանազան ... ջատներ եւ երփներանգ թիթեռ... ներ, որոնց մէջ կը յիշուին ծծեռն... կի (Papilio machaon) եւ Papilio ... րուած տեսակները:

ՅՈՎՀ. ՔԱՔԷԼԵԱՆ
(Շար.)

(*) Capra ibex, փրանս. Bouquetin:
(**) Ovis musimon, փրանս. mouflon:

(*) Capra aegagra:
(**) Felis lynx.

...մօրմը շէշտեցին եւ միւս ստուգիչները Հայկազեան եւ Թեմականի ընկատմամբ։ Հայկազեան եւ Արամեան դպրոցներում կատարուել են կանոնաւոր մարզանքներ՝ հայ աբէններ կազմակերպութեան մարզիչների ղեկավարութեամբ։

Արամեան դպրոցում ու Դ-ասնուհիների թիւը տարւան ընթացքում եղել է 130 հոգի, 10ով աւելի անցեալ տարուանից. դրանցից 76 հոգի Թէսուրիզեցիներ են, 21 հոգի զաւառներից եւ 33 հոգի ոչ Պարսկաստանից։ Հարիւրին 71ը ծնողների խընամքի տակ են, հարիւրին 29ը հօրից որբ են, զտնւում են մօր կամ խնամակալի հսկողութեան տակ, լաւ պայմաններում են 10, հարիւրին 2ը, սանելի պայմաններում են 18, հարիւրին 6, իսկ 40, հարիւրին 2 զուրկ են ամէն տեսակի յարմարութիւններից։

Թոշակառու են հարիւրին 66ը, հարիւրին 34ը ձրիավարժ են, որոնք սակայն արձանագրուած էին զանազան բարերար անձանց կողմից, վճարելով դպրոցին նուազագոյն թոշակագրամը՝ կիսուն զամու։

Դ. Ե. եւ Զ. բաժանմունքների 82 աշակերտուհիները տարուայ ընթացքում կարդացել են դպրոցական գրադարանից 1360 կտոր գիրք, իւրաքանչիւրը միջին թուով 16,5 կտոր. Ե. եւ Զ. բաժանմունքների աշակերտները օգտուել են նաեւ դրսի գրադարաններից։

Տարուայ վերջում եղած 127 աշակերտուհիներից փոխադրւում են 87 հոգի, — հարիւրին 68,4. մնում են 31 հոգի, — հարիւրին 24,5, վկայականներ են 9 հոգի. — հարիւրին 7,1. Նըման յառաջդիմութիւնը պէտք է գոհացուցիչ նկատել. վերամսեայ դասընթացն աւարտում են այս տարի 12 հոգի։

Թէ՛ Արամեան դպրոցը եւ թէ Հայկազեանը բաց ունեն, իւրաքանչիւրը հապարական թուաւ։

(1) Յ. Ա.

Ամենալուրջ խռովութիւններէ կը վախցուի

Ամէն օր ու ամէն ժամ կը կազմակերպուին յուզումնալից միթինկներ եւ ամբոխային ցոյցեր, որոնց կը մասնակցին հազարաւոր բանուորներ ու անգործներ, ամէն սեռէ եւ ամէն տարիքէ. ժամանակավոր աչքի կը զարնէ կիներու եւ տղոց յանդուգն մասնակցութիւնը։ Հետիոտն ու ձիաւոր ոստիկանները անկարող են զսպել ամբոխին կատաղութիւնը եւ առաջքն առնել անկարգութիւններու եւ խռովութիւններու։

Մարշիէնի մէջ (Շարլըռուայի մօտ) բանուորները յարձակած են Providence անունով ծանօթ երկաթի մեծ գործարաններուն վրայ, եւ ստիպած աշխատող բանուորները մասնակցիլ գործադուլին։ Զօրս հազար բանուորներ շարունակելով իրենց յարձակումը Շարլըռուայի գործարաններուն վրայ խափած են՝ ոստիկաններու ընդդիմութեան։ Այն ատեն բանուորները քարկոծելով զանոնք, այս վերջիններս ստիպուած են կրակել, որուն հետեւանքով բազմաթիւ բանուորներ վիրաւորուած են։

Մօնթինեի-սիւռ-Սամպրի մէջ, ձիաւոր ոստիկանները ամբոխը ցրուելու համար գրոհ տուած են եւ վիրաւորած այրեր ու կիներ։

Շարլըռուայի մէջ բանուորները յարձակած են սրճարաններու եւ ոււտեստեղէնի խանութներու վրայ, եւ աւարի տուած զանոնք։ Ոստիկանութիւնը ամենամեծ դժուարութեամբ յաջողած է առաջքն առնել ընդհանուր կողոպուտի։

Ներկայիս Շարլըռուայի ամբողջ արեւմտեան մասը կը գտնուի բանուորներու տիրապետութեան տակ։ Հեռաձայնական ու հեռագրական թելերը խզուած են։

Ածխահանքերու հարիւրաւոր հորեր եւ հազարի մօտ մետաղագործական գործարաններ անգործութեան դատապարտուած են։

Մարշիէն – օ – Բօնի մէջ բանուորները կրակի տուած են գործարանատիրոջ մը գլխակի եւ արգիլած հրշէջ խումբերը օգնութեան հասնելու։ Գումարտակ մը ոստիկաններ սուրերով յարձակած են ապստամբներուն վրայ եւ անոնցմէ շատեր անխնայ վիրաւորած։

Այս առաւօտ Շարլըռուայի մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է։ Զինուորական ջոկատներ ռուլինները հրացաններուն անցուցած կը հսկեն կարգապահութեան եւ հասարակաց շէնքերուն վրայ։

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ Երկրագործի գործաւորներու ուխտիքան որոշած է ընդհանուր գործադուլ հռչակել եւ միանալ բանուորներուն։

Կացութիւնը օրէ օր սկսած է վատթարանալ եւ ծանրակշիռ հանգամանք մը առնել։ Ընդհանուր խռովութենէ կը վախցուի։ Կ'ըսուի թէ բանուորները մտադիր են Պրիւսէլի վրայ քալել։

Ամէն պատահական խռովութիւններու առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը շարժման մէջ դրած է քանի մը զօրաբանակ զինուոր։

Բանուորներուն խնդրանքն ու պահանջները հետեւեալներն են՝

1) Հռչակել ընդհանուր գործադուլ.

2) Ամէն միջոցներով ընդդիմանալ օրավարձքերու նուազումին դէմ։

3) 1932 Յունիս 19էն ի վեր հանքագործներու թօշակներէն վար դրուած գումարները վերադարձնել իրենց։

4) 50 տարեկան հասակը չանցած հանքագործներուն համար մնացեալ յաւելուած տալ վարձքերու վրայ։

5) Արգիլել հանգիստանալ հայի գինին վրայ ... ցերեկ 15 սանդիմ յաւելումին

6) Պահանջել չարունակութիւնը շաբաթական 50 ժամը առնուի ձրի բաշխման։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԻՐՈՍԿԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՖԻԼԻՊԷ, 30 Յունիս. — Կիրակի օր տեղւոյս ֆրանսական քոլէճի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Վիեննական Մխիթարեան վարժարանի ամավերջին հանդէսը։

Սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր։ Ներկայ էին ֆրանսական հիւպատոսը, ֆրանսական վարժարանի հայրերը, կրթական տեսուչներ եւլն.։

Յայտագրին մաս կը կազմէին արտասանութիւններ, խմբերգ՝ ղեկավարութեամբ Հ. Ռ. Քօսեանի, ջութակ՝ աշակերտներու կողմէ։ Հ. Ռ. Քօսեան, այս անգամ, մեր հայրենի «ռոկեմանս դաշտերը՝ Կոմիտաս վարդապետի «Կալին» երգերով։

Յետոյ, տեղի ունեցաւ վկայականներու բաշխում։ Կարդացուած տեղեկագրէն կը պարզուի, որ վարժարանը անցեալ տարին ունեցած է 165 աշակերտ։ Ասոնցմէ 8 պակասած են, որով 157ը քննութիւնները տեղի ունեցած են պետական քննիչներու ներկայութեամբ։

Վարժարանին Ծրագիր-Կանոնագրին համաձայն, վկայական կը ստանան, սակայն, այն աշակերտները, որոնք ոչ միայն պետական քննիչներու ներկայութեան կատարուած քննութիւններուն, այլ եւ եթէ հայերէն լեզուի եւ ազգ. պատմութեան մէջ ալ կարենան յաջող քննութիւն մը տալ։

Այս տարի վարժարանին նախակրթարանի բաժինը կ'աւարտեն 43 աշակերտներ (ամէնքը), իսկ 3 դասարանը 22 աշակերտներ։ Վկայականներու բաշխումէն երեւան եկաւ, որ տղոց յաջողութեանց միջինը լաւէն բարձր է, ինչ որ նըկատելի յաջողութիւն մըն է վարժարանին համար։

Վարժարանին տնօրէնը Հ. Հ. Ոսկեան խօսեցաւ արձակուրդի մասին։ Զայն նկատեց ուժերու թարմացման անհրաժեշտ շրջան մը, եւ ոչ թէ անսանձ զբօսանքի եւ ատազունքը վատնելու սահմանուած շրջան մը։ Այդ ամիսներուն, երբ տըղաքը հեռու են ուսուցիչներու հսկողութենէն, բացառապէս ծնողներու կը մնայ, ըսաւ, հսկողութեան հոգը, որպէսզի վերադարձման օրը վերագտնենք տղաքը այնպէս, ինչպէս արձակած ենք զանոնք։ Անհրաժեշտ գտաւ, նաեւ յիշեցնել թէ իրենց հաւատարմութիւնը կուսակցական գոյն չունի եւ չի կրնար ունենալ, թէ իրենք կ'երգեն թէ «Մեր Հայրենիք»ը եւ թէ «Բամ Փորոտանը» իբրեւ ազգային երգեր, եւ թէ իրենք հայ են եւ Մխիթարեան, ուրիշ ոչինչ։

Տեղի ունեցաւ խաղերգ մը՝ նուագի ընկերակցութեամբ։ Դասի վերջին պահ մը՝ գունագեղ թղթազգեստներով մանչերով եւ աղջիկներով։ Յայտագրին վերջին թիւերը կազմեցին երկու կատակերգութիւններ՝ «Փոքրիկ Սրախօսը» եւ «Երկու Անտարատները»։

Ծանօթ է, որ տեղւոյս Մխիթարեան Վարժարանը իր չորրորդ տարին է որ կը բոլորէ։ Հաւանաբար այս տարի ունենայ իր սեփական շէնքը եւս։ Մանաւանդ որ, ինչպէս կ'երեւի, յառաջիկայ տարի առնուազն պիտի կրկնապատկուի աշակերտութեան թիւը։

Թղթակից

ՀԵՐՔՈՒՄ Ե. Ա. Օ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ցաւով եւ զարմանքով կարդացինք «Յառաջ»ի 8 յուլիսի թիւին մէջ յանձնաժողովիս նախկին անդամ Գ. Գ. Վարդանեանի ստորագրութեամբ հրատարակուած բաց նամակ մը, որ քննադատութեան կ'ենթարկէ յանձնաժողովիս գործունէութիւնը եւ կ'ամբաստանէ զայն իբրեւ մարմին մը որուն մէջ քանի մը անհատներ կը շահագործեն ազգասէր եւ գործագուրկ հայրենակիցներ իրենց սեփական շահերուն համար։

Զգուշանալով այսչափով, կ'ամբաստանէ նաեւ յանձնաժողովս որ իբրեւ թէ մերժած է քննիչ յանձնախումբի մը կազմութեան առաջարկը։

Եւ իբրեւ «բացմաթիւ օրինակներէն» մէկը իր կատարած ամբաստանութեան, կը յիշէ Գ. Ա. Անտոնեանի պարագան որ, ըստ իրեն, ստացած է միայն 50 ֆր. մեր յանձնաժողովէն, եւ որուն հաշուոյն յանձնաժողովին տոմարին մէջ արձանագրուած է 250 ֆր.։

Հոս կը բաւականանանք միայն տալով գրաւոր ապացոյցները այս երկու ամբաստանութեանց անհիմն եւ ծիծաղելի զրպարտութիւններ ըլլալուն, ձգելով հանրային կարծիքին՝ յանձնաժողովիս ընդհանուր գործունէութեան գնահատութիւնը։

Յանձնաժողովս ոչ միայն չէ մերժած քննիչ յանձնախումբին կազմութիւնը, այլ զանձապահին իսկ առաջարկով, Գ. Գ. Վարդանեանի ժողովի միջոցին եւ ժողովէ դուրս կատարած անվայել եւ վիրաւորիչ յարձակումներուն վրայ, անուանած է, 5 մայիս 1932ին, իր անդամներէն բաղկացած քննիչ յանձնախումբ մը որ հաշիւներու մանրամասն քննութենէն յետոյ, հետեւեալ տեղեկագիրը խմբագրած եւ ստորագրած է 12 մայիս 1932 թուականով.

«Քննիչ մարմինս, քննելով Եղբ. Ա. Օգ. կոմիտէի հաշիւները, սկսած 1 փետր. մինչեւ մայիս 12, գտաւ շատ կանոնաւոր, ամէն մէկ ծախս ունի իր համապատասխան ընկալագիրները։ Նոյնպէս մանրամասն կերպով արձանագրուած են բոլոր մուտքի գումարները իրենց համապատասխան առաջարկով»։

Քննիչ մարմնոյ անդամներ
Մ. Թամպուրճեան Ե. Յարութիւնեան

Զբաղականանալով այսչափով, յանձնաժողովս 29 մայիսի ընդհ. ժողովին առաջարկեց անուանել երկրորդ քննիչ յանձնախումբ մը, կազմուած ընդհանուր ժողովին անդամներէն, որոնք կը ներկայացնեն Փարիզի ազգ. զանազան հասարակական եւ բարեսիրական կազմակերպութիւնները։ Ստորեւ կը հրատարակենք նաեւ այս երկրորդ քննիչ յանձնախումբին տեղեկագիրը.

«Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովի զեկոյցը — Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան Մարմինը բնորոշ Փարիզի հասարակական եւ բարեսիրական հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու Մայիս 29ին գումարուած ժողովէն ընտրուած հաշուեքննիչ Յանձնաժողովս, քննելով Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան Մարմնի հաշիւները, կը գտնէ որ.

1.— 1932 Յունուար 23էն մինչեւ 1932 Մայիս 30 գոյացած է 40,841 ֆրանք 95 սնդ. մուտք։

2.— Նպաստ բաշխուած է եւ դիւանական ծախք եղած է 41,417 ֆր. 75 սնդ.։

3 — Նպաստաբաշխումը կատարուած է Ե. Ա. Օ. Մարմնի խղճամիտ եւ կարելի եղածին չափ հանգամանօրէն կատարուած քննութենէն վերջ։

4.— Բոլոր ծախքերուն եւ նպաստաբաշխումներուն համար կան համապատասխան ստացագրեր եւ փաստաթուղթեր։

Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովս հիմնուելով այս չորս եզրակացութեանց վրայ կը փակերացնէ Ե. Ա. Օ. Մարմնի հաշիւները, սկսեալ 1932 Յունուար 23էն մինչեւ 1932 Մայիս 30»։

Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովի անդամներ՝ Հր. Կիւլիստան, Մ. Հապէշեան, Վ. Կաֆաւեան, Վ. Թաշճեան։

Յանձնաժողովս, ի տես երկու քննիչ յանձնախումբերու տեղեկագրերու առաջարկից Գ. Գ. Վարդանեանի հրաժարիլ Յանձնաժողովէն, քանի որ իր ներկայութիւնը իր անհիմն ամբաստանութիւններէն յետոյ, վիրաւորիչ կը դառնար Յանձնաժողովիս համար։ Այս պայմաններուն մէջ է որ Գ. Գ. Վարդանեան հարկադրուեցաւ տալ իր հրաժարականը, որ ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ.

Գալով իր «բացմաթիւ զայթակղեցուցիչ օրինակներէն» Գ. Անտոն Անտոնեանի պարագային, ուրիշ բան չունինք պատասխանելու եթէ ոչ յայտարարել թէ ամէնուն տրամադրութեան տակ է Գ. Անտոնեանի կողմէ ստորագրուած 24 Մարտ 1932 թուակիր 250 ֆր.ի ընկալագիր մը 5 շաբաթուան (եւ ոչ թէ հինգ ամսուան, ինչպէս կը Գ. Գ. Վարդանեան) նպաստի մը համար, ընկալագիր՝ զոր ստորագրած է Գ. Անտոնեան Յանձնաժողովիս Բ. Ատենապետին ներկայութեանը, եւ կը կրէ այս վերջինոյն ալ ստորագրութիւնը։

Աւելցնենք նաեւ թէ Գ. Անտոնեան, չհանդուրժելով այս ստահակի խայթերու մէջ, խղճմտութիւնը ունեցած է մեզ յանձնելու պատճէնը այն հերքումնագրին զոր գրկած է «Յառաջ»ի խմբագրութեան, հրատարակութեան համար։

Յանձնաժողովս իրեն կը վերապահէ Գ.Գ. Վարդանեանի մասին օրինական հետապնդումը, եթէ այս վերջինը բարեխղճութիւնը չունենայ հրապարակաւ ճանչնալու իր սխալը։

Յանձնաժողովս հանրութեան տրամադրութեանը տակ կը դնէ իր գործունէութեան վերաբերեալ բոլոր վաւերաթուղթերը եւ հաշիւները։

Ի դիմաց Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովին
Ատենադպիր Առաքել Զաքրեան

(Կնիք)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻՔԱՅԷՆ

Գործադուլը Պելճիքայի մէջ

—)(o)(—

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Յուլիս — Երեք-չորս օրէ ի վեր Պելճիքայ ճարտարարուեստական կարեւոր կեդրոններուն մէջ գործադուլ յայտարարուած է։

Գործադուլը ծագում առած է Պելճիքայ եւ Ֆրանսայի հարաւային սահմանագլուխին մօտերը գտնուած Պօրինաժի ածխահանքերէն, ուր 18,000 գործաւորներ անցեալ շաբաթավերջ գործադուլ յայտարարեցին։ Գործադուլը հետզհետէ տարածուելով Մօնսի, Շարլըռուայի եւ Լիէժի շրջաններուն մէջ, բանուորներուն թիւը քանի մը օրուան մէջ 37.000ի բարձրացաւ։

Շարժումը կը սպառնայ ծաւալիլ Պելճիքայ ամբողջ հարաւային մասին վրայ, հակառակ տեղական իշխանութիւններու կողմէ ձեռք առնուած անհամախոս միջոցներուն։ Անկարգութիւնը զսպելու համար ձիաւոր ոստիկաններուն բանակ կոչու ու կայմեր ընդացքը զայրացուցած եւ չափազանց գրգռած են բանուորները, որոնք ...յայտնութիւններու դիմած են։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՀԱՏՆԵՐՈՒ ՄԵՂՔԸ

«Արագ» (Պուքրէշ) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

Երեք դէպք մէկ շաբթուան մէջ։

Երեք դէպք՝ իրենց ալ հայ անունով վարկաբեկող։

Նախ՝ երբ խարդախ սնանկ մէկ տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի հայ կօշկակար մը։

Ուրիշ մը, մինչ իր խարդախ սնանկ, կը յանձնուի պատական իշխանութեանց։

Ու երրորդ մը, ա՛ն ալ հայ, կը ձերբակալուի՝ օտար դրամներու շահագիտութիւն ըրած ըլլալուն համար։

Ճիշդ է՝ սովորական դէպքեր բոլորն ալ, ոճիր-արկածներու այն զարհուրելի թնհուրհին մէջ՝ զոր օրը օրին կ'արձանագրէ մամուլը. դէպքեր՝ զոր ոչ իսկ խօսքի նիւթ պիտի ընէինք, եթէ Հայու հետ կապ չունենային։

Ինչ խօսք որ պարագան կը ծանրանայ երբ հայու անունը կը խառնուի, որովհետեւ բացառիկ է մեր դիրքը քիչ մը ամէք տեղ։

Հայը ուր ալ ըլլայ օտար է, օտար մը՝ որուն մուտքն անգամ համար աղերսով թոյլ կուտան, եւ զոր կը թողուն որ ազատ ապրի՝ անոր համար որ կը մեղքնան։

Այնպիսի շրջանի մը երբ օտարը ամէն տեղ աչքի փուշ է, ու անոր ամէն մէկ քայլը խէթով կը դիտուի, ո՜րքան ծանր կը կշռէ անոր մէկ սխալը։

Հայու մը յանցանքը երկիցս կ'անդրադառնայ։ Միայն անհատը ինքը չէ որ կը տուժէ, այլ եւ հայ անունը, հետեւաբար հայ տարրն ալ մէկտեղ. Հայու մը սխալը կը քաւեն միւս բոլոր Հայերն ալ մէկտեղ։

Չմոռնանք որ հիւր ենք. չմոռնանք մանաւանդ որ հիւրը զգուշ ըլլալ ստիպուած է ու խոհեմ։

Չմոռնանք որ եթէ որ եւ է երկրի մէջ ապրելու իրաւունք կ'ուզենք՝ այն յաւակնութեամբ է որ Հայը շինարար, պարկեշտ, օրինապահ տարր մը կը դառնայ իր ոտք կոխած տեղը։

Որ եթէ պետութիւններն ու ժողովուրդները կը հանդուրժեն մեր ներկայութիւնը, անոր համար է որ հող մը չունինք դառնալ պետութեան ուժին, շատ չենք զբաղեցնելու դատարանն ու ոստիկանութիւնը, ու մեր հացը կը շահինք առանց կոխկրտելու երկրին օրէնքները։

Այս պարագան լա՛ւ կ'ըլլայ որ ոչ մէկ մերինին մեր ականջներուն։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

— Այո՛, — վրայ բերաւ — քիչ մը անհանգիստ է քանի մը օրէ ի վեր...

— Ես ալ անանկ ենթադրեցի...

Սուրէն դուրս ելաւ մտահոգ վիճակի մէջ։

Սե՛պտ, շատ անգամ մթնոլորտ մը կար ճնշիչ բան մը ամէն կողմ. միտքեր շարունակ։ Դուրսէն ո՛չ մէկ լուր։ Ճշուկներ միայն։ Զար ու բարի Մանթարին մը Աստուծան «օր պաշտմուանք» կը հաղորդէ։ Զինուորները ամէն կողմ զինուորներ։ Ռուսական նահանջի լուրեր։ Զէկայցներ։ Ճի՛նա՛տ։ Կանանչ դրօշակ ու պատրաստ ամբոխ։ Կարքաթեան դահերու լուրեր։ Հինաէնդպուրկ... Տենդոտ շարժում։ Ոչ մէկ հայերէն թերթ։ Դադրած է եւ՛ տեղականը։ Տենդոտ շարժում, նաեւ, հայ համայնքին մէջ։ Օրըստօրէ մթագնող տրամադրութիւն։ Գիշերները, մութ պատուհաններու ետին՝ յուսալի ու յուսահատ սպասումներ։ «Նայէ՛, նայէ՛, ծովուն վրայ լոյս մը կայ...» «Ա՛խ, անոնք ըլլային...» «Գիշեր մը պէտք գան, էսէ Աստուած»։

Սարսափ ուրիշ պատուհանէ մը ներս։ Կամ նոյն պատուհանէն ներս քիչ յետոյ.— «Զինուորներ են» — «Այո՛, ձօոեցա՞ն» — «Ո՛չ, կ'անցնին կոր» — «Աղ'ստ, վա՛ր առ լոյսը ջ'այդէն»։ Ու սարսափի անստուգութեան ձմեռ մը ամբողջ։ Նաեւ զարունը։ Յարաբերական անկարելիութիւն շըջաններու հետ։ Գաղտնի սուրհանդակներ։ Աստա մը, անակնկալօրէն, Պոլսէն նամակ մը ստացաւ Սուրէն։ Եկած էր հինէն արուած հասցէի մը։ — այրի կնոջ մը անուան։ Վանցեաններու գիրն էր. «... Շրաժանգի մի սպասէք։ Շարժեցէք տեղւոյն պայմաններուն համաձայն։ Անդիմի հոս դարձել ենք։ Ո՛չ մէկ լուր մինչ դեռ...» — Զեխ...

Սուրէն աւելի մտահոգուեցաւ։ Աղջի օրերու իր լաւատեսութիւնը այլ եւս տեղի տուած էր յոռետեսութեան մը աւելի։ Նայինը Դիմաքեանները եկած էր ժողովէն՝ վատնգաւոր ճամբորդութիւն մը կատարելով։ Ապսած էր Կովկաս։ Հետեւ հետ շշուկներ կային կամաւորական շարժման մասին։

Նոյն օրերուն էր որ զինուորահաւաքման ճիւղի հրամանատարին մէկ հրահանգը հաղորդուեցաւ, ուղղուած զինուորական տարիք ունեցող չներկայացող Հայերուն։ Սուրէն եւս, երկու օր առաջ կանչուած զաւակներուն կը պատկանէր։ Այս պարագան Աստղիկը մտահոգ էր արտակարգ յուզման մը։ Մտնուանակ որ, գիշերը, պարտէզը, իր ու Սուրէնի հանգիստման պահուն, վերջինս յայտարարեր էր թէ ինք չէր այն անձը, որ կարող է պահուըտիլ։ Ցաւ չոր օրը ուրիշ պարագայ մը եկեր այլապէս խռովեր էր Աստղիկը։ Դաւիթ էֆէնտի վճարած ըլլալով Յակոբին զինուորական փրկագինը

— Քէպապճեանս, — ըսեր էր — ա՛լ կարգի դրի ամէն բան. տղաս քովս է. դրամը, գիտե՛ս ա, ամէն բան է աշխարհի մէջ... հիմա կը մնայ սա մէկալ զարձը գլուխ հանել... այս շաբթու անինք լմնցնենք, կապինք սա տղուս ոտքը։

Ու Քէպապճեան տուն եկեր էր վճռական որոշման մը համար։ Կանչեր էր Աստղիկը։ Խօսեր։ Ու սա, հայր, կրկին բախումը սկսեր էր առաջին բացէն։

Նոյն պահուն, Սուրէնենց պարտէզը կանգնած կը խօսէին թագուհի հանըմ եւ Սիրան։

— Սիրան, աղջիկս, ինա՞ս ես — ու կը ժպտէր թագուհի հանըմ։

— Դեռ բան չկայ մայրիկ, — կը խնդար իր կարգին, Սիրան։

— Ուղղակի ըսէ՛ որ չունինք, քու, պզտիկ մը..

— Չեմ ուզեր. Աչքս ալ չուզեր քոր...

— Ամօթ է քա, աղջիկս, հալիս ի՞չ կ'ըսէ...

Է՛, սա հալիս... մի՛նչ հալխին ըսելիքը կ'ըսեն զուն ալ... հալխին գիրին եւ. մայրի՛կ..

— Աղէ՛կ, ամա, զաւակ չունիմ ըսելով պէտք լաս օր մը.

— Հա՛, զաւակունիս ալ չէ՛ս լարկար, կարծեմ...

Ու, նոյն պահուն, լալու ձայն մը առեր էին։ Լսեր էին, երկուքն ալ։ Աստղիկին ձայնն էր։ Կը հեկեկար մանկան մը պէս, ու կը լսուէին, ուրշապէս իր բառերը։

— Կ'երթա՛մ, քանի որ այդպէս է... Ի՞նչ ընեմ այս հաւնութիւնը երբ իմ հոգիս մութ ու ազգատ պիտի մնայ...

— Աստղի՛կ, աղջի՛կս, մի այդպէս պատասխաներ հօրդ..

— Եթէ հայր է, թող մտիկ ընէ, ուրեմն, զաւկին ձայնը..

Թագուհի հանըմ ու Սիրան իրարու նայեցան։ Ու յիշեցին, բացէապէս, շատ առաջ իրենց վէճը... Մինչ նոյն պատկերն էր... Մինչ նոյն բախումը հիներուն ու նորերուն...

Սուրէնի ու Աստղիկի խռովքը աւելի շատցան, երբ տէր Մեսրոպ հայրը յայտնեց թէ Դաւիթ էֆէնտին կանչած է զինքը ու յայտնած թէ յաջորդ շաբաթ իրեկուն նշանախօսութիւնը պէտք է կատարուի։

— Մենք ալ քու ծախող ենք, Քէպապճեաննենք ալ, տէր հայր, — ըսեր էր — սանկ ստնթօրելու նշան մը կ'ուզեմ... Ցակոբս, գիտես ա, մէկ հատիկ մանչս ըլլալէն զատ, մէկ հատիկ ալ տղայ է...

Ու սակայն դէպքերը այլ ձեւով կը հասունային։

Օր մը վերջ, կուսակալը կանչելով իր մօտ Կիւրեղեան սրբազանը, յանձնարարեց «յորդորել ժողովուրդը» կատարելու իր պարտականութիւնը բարեխնամ կառավարութեան նկատմամբ եւ չանսալ դէշ խորհրդատուներու խօսքերուն...

Սրբազանը ի զուր ճգնեցաւ՝ բացատրել թէ խորհրդատուներ չկային եւ թէ հայ ժողովուրդը, ինչպէս մի՛շտ, այս անգամ եւս սիրայօժար պիտի ուզէր աջակցիլ։

Ու բաժնուեցաւ կուսակալէն, աղդուած անոր չափազանց սառն վերաբերումէն։

Կ. ՄԵՀԻԱՆ

(Շարունակելի)

հարիւր հազարաւոր անգործներ հեռացնել կեդրոններէն, ուր քաղաքական կուիւները կը շատնան։

Կառավարութեան անդամներուն մէջ, կարեւոր մաս մը կը ջանայ պարտադրել իր տեսակէտը ստեղծելու համար աշխատանքի բանակը» որ բաղկացած պիտի ըլլայ քանի մը հարիւր հազար երիտասարդներէ, 17էն 30 տարու։

"Ասոնք պիտի անցնին բժշկական քննութենէ եւ աշխատանքէ զերծ չպիտի ըլլան, եթէ բժշկական քննութիւնը չհաստատէ անոնց տկարութիւնը։

Այս աշխատաւորները պիտի կազմակերպուին զինուորական կարգապահութեամբ, նախկին սպաներու հրամանատարութեան տակ։

Կառավարութիւնը ստացած է նաեւ աշխատանքի բանակի ծրագիր մը, որ կը նախատեսէ 200,000 հոգիի կազմակերպումը, մինչեւ 500,000ի բարձրացնելու համար ի հարկին։

Այս բանակին կազմակերպումն ու պահպանումը պիտի արժէ տարեկան 200 միլիոն մառք (1 միլիառ 200 միլիոն ֆրանք)։

Տոքթ. Հ. Եազմաճեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Նէվշէհիրլեան եւ զաւակները (Լոնտոն), Այրի Տիկ. Հ. Բ. Շահպազ եւ զաւակը, Գ. Օ. Լուսինեան, Այրի Տիկին Ա. Վարդանեան եւ զաւակները (Սոֆիա), կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ զարմուհիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՒՓԻՄԷ ԵԱԶՄԱՃԵԱՆԻ

ղառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 11ին, իր բնակարանին մէջ 2 rue Béringier, Արժանթէօյ, ուր պիտի կատարուի կրօնական արարողութիւնը, այսօր Հինգշաբթի, 14 Յուլիս, ժամը 14.45ին։

Մարմինը պիտի ամփոփուի Արժանթէօյի գերեզմանատան մէջ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Շոգեկառքը կառ Սէն Լազարէն կը մեկնի ժամը 13.46ին եւ 14ին։ Թրամուէյ թիւ 40 փլաս Քլիշի-Արժանթէօյ կայարան, օթօպիւս 39)40 մատլէն Արժանթէօյ կայարան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քան լա Գօքըս, Մ. Տ.— 70։
Առնուվիլ-լէ-Կոնէս, Ռ. Մ.— 50
Փերլին, Ռ. Վ.— 100։
Թուլոն, Կրէ.— 70։
Սէն Թ'Օգան, Խաչ.— 35։
Շաւ, Ապր.— 25։
Թուլուզ, Է. Վ.— 100։
Գոլէն, Թ. Մ.— 35։
Տէսին, Գատ. Մ — 5։
Ալֆորվիլ, Ռ. Յ.— 100։
Ժուայնէօզ, Ա. Մ.— 70։
Ուբթէլ, Աք.— 70։
Մարսէյլ, Ի. Թ. — 35։
Շավիլ, Մ. Մ.— 100։
Միլան, Գարծ.— 103 լիրէթ 25։
Մարսէյլ, Ն. Ի.— 70։ Պրեկցիոյ։
Լիոն, Մէլ.— 15.
Շաթու, Չէն — 70։
Քոկըլէն, Գ. Յ.— 35։
Պէր լա Գոաշ, Վարդ.— 70։
Սէն Թրոփէզ, Հ. Զ.— 35։
Լիոն-Վէզ, Ա. Տ.— 35։
Մարիսթէլ, Գ. Ո 15։
Ռոմէնվիլ, Ա. Էրմ.— 100։
Փերլին, Բ Ռ.— 200։
Տիկուան, Համ.— 35։
Մարսէյլ, Տիկ. Ա.— 200։
Լա Շաւ, Ս. Գ.— 142.40։
Լիվըրփուլ, Գ. Գ.— 180։
Մարսէյլ, Գարծ. 936։
Ռուէյէ Վալէ Գիլ.— 35։
Քլամառ, Ժ. Ա.— 35։
Գուա Քոլոնպ, Ճէֆ.— 140։
Լիոն, Տիկ. Ս. Յ.— 140։
Լիոն, Ղ.— 30։
Քոլոնպ, Փաթ.— 35։
Արժանթէօյ, Թ. Ա.— 35։
Քրիւազ, Խաչ.— 30։
Փերլին, Ե. Տ. Մ.— 250։
Ֆրանքֆորթ, Խ. Վ.— 100
Վիլֆրանշ, Խեկ.— 110։
Սարսէլ, Խ. Վ.— 70։
Սէն Թ'Օգան, Ա. Զ.— 70։
Նիս, Մ. Տ.— 35։
Փրակա, Ն. Գ.— 100։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կարմիր Խաչի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ ընկերուհիներ, բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՀՐԱՒԷՐ

Վէնսէնի եւ շրջակայից երկսեռ հայրենակիցներուն

Դպրոցասէրի կեդրոնական վարչութիւնը՝ յառաջիկայ Սեպտեմբերին 1 Հոկտ. 1932ին Վէնսէնի մէջ մանկապարտէզ մը բանալու հաւանութիւնը պաշտօնապէս տեղեկագրած ըլլալով. Վէնսէնի եւ շրջանի երկսեռ ազգայինները ընդհ. խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 8 Ave. de Paris, Vincennes.

Ծանօթ.— Կը խնդրուի Փարիզահայ թերթերէ արտատպել ներկայ կոչը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարապետ Թումասեան, որ գտնուէր san Vincente Pueblo de Quintas Sukino, F. C. 5 Buenos Aires (Rép. Argentine)։ Իմացնել իր եղբօր՝ Լեւոն Սասունեանի, 11 rue Descartes, Asnières. Seine, France.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՆԻԷՐ-Գուա Քոլոնպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նուպարի Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil Կարեւոր օրակարգ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Գուճիկեանի բնակարանը։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Ազատամարտ եւ Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Խաժակ ակումբին մէջ։ Օրակարգ՝ Անցեալ երկու ժողովներու շարունակութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ, մեր կուսակցական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՏՈՒԿ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ արուարձաններու եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Ակնունի, Վռամեան, Զաւարեան, Համազասպ, Ընկ. Կարօ, Աւօ, Վրէժ խումբերն ու ենթակոմիտէները, նախորդ ժողովի վայրը, այսօր Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին։ Ստիպողական եւ կարեւոր օրակարգ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Գուա-Քոլոնպի Գատաննեկան մարմնի կողմէ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն

Ի ՆՊԱՍՏ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

Կը նախագահէ՝ Հ. ՄԱՃԱՌԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ եւ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Արտասանութիւններ, երգ եւ նուագ, հաճելի անակնկալներ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տը Քլիշիէն առնել 40 թիւ հանրակառքը. Սէն Լազարի կայարանէն շոգեկառք առնել եւ իջնել կառ Արժանթէօյ։

Ընտանեկան մեծ Դաշտապարահանդէս Տեսինի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Գատաննեկան մարմնի կողմէ իր կազմութեան տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Տէսինի կոմիտէին։

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Տէսինի Հայոց Ծանօթ «Գաղաղբիւրին» մօտ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, եւն.։

Կը մասնակցի Տէսինի Վառոդ «Արծիւ» Ֆանֆառ խումբը ղեկավարութեամբ Գ. Ծիրայր Խոսիկեանի։

Պարերու համար ընտիր ճազ (Լիոնէն)։ Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։ Անձրեւոտ օդի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՌԱԶՄԻԿ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի Առնուվիլի գեղեցիկ անտառներուն մէկուն մէջ Ford-Stains

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, մեներգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, եւն.։ Ճոխ պիւֆէ։

Ծանօթ.— Կառ տը Նորէն (Gare du Nord) առնել շոգեկառք ժամը 12.9, 13.27, 15.17 եւ իջնել Gare Villiers le Belle Gonesse.

Դաշտահանդէս Խանասորի Արշաւանքի առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Մարզպետ խումբին կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի Կոմիտէին։

24 Յուլիս Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30էն մինչեւ իրիկուն, Քրէփիօ-լա Բաք, գեղածիծաղ կղզիին մէջ։

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին։

Գինը խիստ ժողովրդական

Ընտանեկան Երեկոյթ

Յոանուահայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբին մէջ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Զաւեշտ «Կարմիր Խաչի բախտը», երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ

Մուտքը ազատ է

ՑՈՒԹՓՕԼԻ ԹՈՒՌՆՈՒԱ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած դերձակ եղբայրք Գասպարեաններու կողմէ

Այս կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մարզադաշտին վրայ, յաղթող խումբը պիտի ստանայ խիստ արժէքաւոր բաժակ մը (Coup. Internationale)։

Գրիմունելու համար փափաքող բոլոր հայ խումբերը մանրամասնութեանց համար պէտք է դիմեն փափաքեան եղբայրք գերձակատուն՝ 3 Juiverie, Vienne (Isère)

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Dameame, Paris (5)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

Բ Ո Բ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Վա՜յ, ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս։ — հարցրեց Բոռը ծունկի գալով նրա կողքին։ — Աստուած իմ, մի տեսէք, տիկին։

Երեխայի ուսն ու բաճկոնիկը ծածկուած էր արիւնով։

— Սա՛ տեսնեմ ի՞նչ է պատահել. — շարունակեց Բոռը քաղցր ձայնով։ — Ընկա՞ր. ո՞չ. ծեծեցի՞ն. այդպէս էլ կարծում էի. ո՞վ։

— Քեռիս։

— Հա՞. գէ, ի հարկէ։ Ե՞րբ։

— Այս առաւօտ։ Հարբած էր, եւ ես... եւ ես...

— Դու էլ ընկար ձեռքի տակ. չէ՞։ Երբ մարդ հարբած է լինում, նրա ձեռքի տակ չպէտք է ընկնել, աղաս։ Հարբածները այդ մէկը չեն սիրում. Հիմի ի՞նչ անենք այս փոքրիկին, տիկին։ Եկ լոյսին, մի ուսդ տեսնեմ։ Գրկիր վիզս, քեզ ոչինչ չեմ անի ես։ Ա՛յ, այդպէս։

Գրկեց երեխային, անց կացրեց փողոցի միւս կողմը ու դրաւ քարէ լայն ցանկորմին։ Հանեց գրպանից դանակը ու երեխայի շլաւը իր կծծքին թեքելով ճարպիկութեամբ կտրեց հագուստի պատռուած թեւը, մինչ Ջեմման բռնել էր մխտուած ձեռքը։ Ուսը սաստիկ ջարդուած էր եւ ուռած, մի խոր պատռուածք էլ ձեռքի երեսին։

— Ինչպէ՞ս է կարողացել ծեծել այսպէս մի պստոր երեխային. — ասաց Բոռը թաշկինակը փաթաթելով նրա ձեռքին, որպէս զի հագուստին չքսուի։ — Ինչո՞վ է խփել քեզ։

— Կրակի խառնիչով։ Ես փող էի խնդրում, իսկ նա վեր կալաւ խառնիչը ու խփեց։

Բոռը ցնցուեց։

— Շատ ցաւո՞ւմ. —ասաց նա մեղմ։ — Նա խփեց խառնիչով, ես էլ փախայ։ Փախայ, որովհետեւ խփում էր։

— Ու ամբողջ օրը թափառում էիր առանց բան ուտելու։

Պատասխանի փոխարէն երեխան վերսկսեց լացը։ Իսկ Բոռը վերցրեց նրան ցանկորմից։

— Բան չկայ, բան չկայ. մենք քեզ կը բժշկենք։ Միայն ինչպէս անենք որ մի կառք ճարէինք։ Վախում եմ նրանք բոլորն էլ թատրոնի առաջ գրաւած լինեն, ներկայացում կայ այսօր։ Շատ ցաւում եմ, տիկին, որ ձեզ այսպէս ման եմ ածում քաղաքում, բայց...

— Ես կը գամ ձեզ հետ։ Կարելի է օգնութեանս պէտք լինի։ Բայց կարո՞ղ էք այդպէս տանէք այդքան հեռուն. ծանր չէ՞։

— Ա՛, տանելը ոչինչ, հանգիստ եղէք։

Թատրոնի առաջ մի քանի կառք կար միայն ու բոլորն էլ վարձուած։ Ներկայացումը վերջանում էր ու հանդիսականներից շատերը արդէն գնացել էին։ Ջիտայի անունը մեծ տառերով տպուած էր պատի յայտարարութիւններին. մասնակցում էր բալէտին. Խնդրելով Ջեմմային, որ մի վայրկեան սպասի՝ Բոռը մօտեցաւ դերասանների մուտքին ու դիմեց ծառաներից մէկին

— Տիկին Րէննին արդէն գնա՞ց։

— Ո՛չ, պարոն. — պատասխանեց ծառան, զարմացած նայելով այդ լաւ հագնուած պարոնին որ մի փողոցի երեխայ էր գրկել։ — Տիկին Րէննին կարծեմ մեկնելու վրայ է։ Ահա նրա կառքը։ Ա՛յ, եւ ինքը։

Ջիտան իջնում էր սանդուղներից՝ մի հեծեալի թեւից կախուած։ Նա թովիչ կերպով գեղեցիկ էր իր բաց կարմիր թաւիշ վերարկուին մէջ, որ ձգել էր պարահանդէսի հագուստի վրայից. ջայլամի փետուրներից մի ահագին հովհար կախուած էր կողքին։ Մուտքի վրայ կանգ առաւ, քաշեց ձեռքը սպայի թեւից ու ապշած մօտեցաւ Բոռին։

— Ֆելիչէ, — բացագանչեց շունչը կտրած. — սա ի՞նչ բան է։

— Փողոցում գտայ, բոլորովին ջարդուած ու անօթի։ Պէտք է կարելիին չափ շուտ տուն հասցնել, եւ քանի որ ոչ մի տեղ կառք չի ճարւում, կը խնդրէի ձերը։

— Ֆելիչէ, այդ տարտամիկի մանուկին հօր տունը տանելու չէ՞ք։ Կանչեցէք մի ոստիկան, կը տանի ապաստանարան կամ մի այլ տեղ։ Քաղաքի բոլոր թափառականներին հօ՛ չի կարելի տուն հաւաքել։

— Երեխան հիւանդ է. — շարունակեց Բոռ, — վաղը կարելի է ապաստանարան ուղարկենք, բայց նախ եւ առաջ պէտք է տանել ու կերակրել։

Ջիտան զզւանքի մի ծամածռութիւն արաւ։

— Տեսէք, ինչպէս թեքել է գլուխը ձեզ։ Ի՜նչ կեղտոտ է, ինչպէս կարելի է։

Բիվարէց նայեց նրան կատաղած

— Անօթի՛ է, — ասաց խիստ — դուք անշուշտ չէք հասկանում, թէ դա ինչ ասել է։

— Պարոն Բիվարէց, — միջամտեց Ջեմման, — իմ բնակարանս այստեղից հեռու չէ, տանենք երեխային այնտեղ, եւ եթէ կառք գտնել չկարողանանք թող մնայ գիշերը ինձ մօտ։

Բոռը արագ դարձաւ նրան։

— Համաձա՞յն էք. — հարցրեց Ջեմման

— Ի հարկէ։ Գիշեր բարի, տիկին Րէննի.

Գնչուհին մի սառն գլխի բարեւով թափ տուաւ ուսերը, վայրացկոտ նորից սպայի թեւը, ... փէշը ու սահեց նրանց կողքով դէպի կառքը, որն իր ձեռքից խլել ... ։

— Ես վերջը կ'ուղարկեմ ... ձեր տանից, պարոն Բիվարէց. — ասաց Ջիտան, կանգ առնելով ... առաջ.

— Լա՛ւ։

Իջաւ փողոց, հասցէն տուեց ... պանին ու վերադարձաւ Ջեմմային իր բեռան հետ։

Կէտուհին քնած չէր, սպասում էր տիրուհուն. եւ լսելով պատմածը վազ տուեց շուտով տաք ջուր ... եւ ուրիշ ինչ որ պէտք էր վէրքը կապելու համար։

Երեխային աթոռին դնելով, ... ծունկի եկաւ նրա մօտ, եւ ... նելով նրանից քրքրուած հագուստը լուանում ու կապում էր վէրքերը ... ճկուն ու վարպետ։ Երբ ... լուացումը ու փաթաթեց նրան մի ... ծածկոցի մէջ՝ ներս մտաւ Ջեմման ... մատուցարանը ձեռքին

(Շար.)

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. C. Seine 278.716

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian
Redaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	45 ֆ.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒԼԻՍ 1932

16 JUILLET 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1972 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ»Ը

Եթէ դաշնագիրը չզօրեցին կազմակերպելու, հաստատելու և ամրապնդելու խաղաղութիւնը, դժուար թէ որ եւ է համաձայնագրով՝ կարենայ ըլլալ երկիրները եւ անոնց ղեկավար մարդերը իրար կապել վստահութեան կամուրջներով։

Միջազգային խառնակութիւն այս կացութեան մէջ, զուարճալի գիտ մըն է որ հրապարակ կը նետեն Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետները՝ իրենց «վստահութեան համաձայնագիր»ով։

Լօզանի ժողովէն յետոյ, որ կրնայ վերարքացուիլ... Նախկին դժուարութիւններու աւելի եւս սաստկացումով, ի՞նչ է որ կ'ուզեն իրենց այս նորութիւնով։

Հրաւիրել պետութիւնները որ իրենց միանան կարգ մը հարցերը քննելու եւ լուծելու՝ անկեղծ մտադրութեամբ։

Այդ իսկ է խնդիրը։

Արդարեւ, միջազգային փոխադարձ վստահութիւնը եթէ պէտք է թխէր ու տարածուէր մանաւանդ Լօզանէն, գիտենք սակայն թէ կնքուած համաձայնութիւնը դժուարութեամբ կը պարտկէ խոր դժգոհութիւններ

Ֆրանսա միլիառներու կորուստով փրկեց իր մեկուսացումը։ Իսկ Նիւթական հսկայ շահը զոր Գերմանիա ապահովեց Լօզանի մէջ՝ չի գոհացուներ իր քաղաքական պահանջներու ծախողութիւնը։ Պայքարն ուրեմն Գերմանիոյ կողմէ՝ Ֆրանսայի զօրեղ ընդդիմութեամբ՝ կը մնայ տակաւին եւ կը շարունակէ ըլլալ նոր վէճերու, անհամաձայնութեանց եւ անվստահութեան արտայայտութեանց հնոց մը։

Իսկ Ժընեւի զինաթափութեան ժողովը որ սայթաքումէ սայթաքում կ'երթայ իր խախուտ հանգրուանին, կենդանի պատկերը կը կազմէ անվստահութեան մթնոլորտին։

Պարզ է թէ երբ իւրաքանչիւր պետութիւն միմիայն իր կողմը կը տաշէ, իրեն համար անառարկելի փաստերու շարանով մը, երբ ամէն ճամբայ կը կորսուի խոչընդոտներու գրոհին տակ եւ այս միջավայրին մէջ է որ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագիրը՝ եկաւ դուռ բանալու խաղաղասիրական նոր ճառերու։

Անցեալ շաբթու գումարուած զինաթափութեան ընդհանուր յանձնաժողովին մէջ՝ բոլոր պատուիրակութիւնները մրցման ելեր էին առաւելագոյն գովեստ շռայլելու ամերիկեան ծրագրին, բայց եզրափակելու համար վերապահումներով...

Իսկ Անգլիա չգոհանալով առաջարկներու անպատ մթերքէն, իր կողմէ կը ներկայացնէր հակառաջարկներ։ Համակրանք՝ Հուվըրի ցամաքային զինաթափութեան ծրագրին։ Բայց մերժում նաւային զինաթափութեան առաջարկներուն, զոր կը նկատէ միմիայն նպաստաւոր Միացեալ — Նահանգներու համար։ Ֆրանսա ինքզինք նկատելով ամէնէն աւելի վտանգուած ցամաքի վրայ, կասկածով կը նայի ամէն առաջարկի որ կրնայ նպաստել Գերմանիոյ զինական զօրացման։

Ու գերբու այլանդակ շրջումով մը՝ Ժընեւի քաոսին մէջ՝ խաղաղութեան ու զինաթափութեան ճրագը կը բռնէ խորհրդային պատուիրակութիւնը...

Հուվըրի ծրագիրը ներկայացնելով մէկ կողմ իւրաքանչիւրին կողմէ ընդունելի տրամադրութիւններ՝ անպատեհութիւնն ունի կրկին արծարծելու սկզբունքի վէճեր, որոնք կը մնան խաղաղութեան քաղցր խօսքերու տարափին տակ խեղդելու իւրաքանչիւրին զինապաշտ հակումներն ու տառով՝ անգամ մը եւս ձգձգելու ժողովին աշխատանքները։

Հուվըրի առաջարկները՝ առանց իրարմէ անջատելու ծովային, ցամաքային ու օդային զինաթափութեան հարցերը, կը ձգտին օրինականացնել եւ ամրացնել իւրաքանչիւր երկրի պաշտպանութեան միջոցները՝ ոչնչացնելով յարձակողական զէնքերը։

Ընդունուած սկզբունք բոլորին կողմէ։ Բայց միայն սկզբունք որ իր գործադրութիւնը կը փնտռէ ու չի գտներ։

Ու Միացեալ — Նահանգներու Նախագահը մեկնելով այս սկզբունքէն, կ'առաջարկէ մէկ երրորդ չափով նուազեցնել բոլոր սպառազինումները, նկատի առնելով իւրաքանչիւր երկրի ներքին կարգապահական, եւ արտաքին յարձակման դէմ՝ պաշտպանութեան ուժերու պէտքերը։

Եթէ արտասանուած ճառերն իմաստ մը ունին եւ կը ներկայացնեն գործնական արժէք մը, Հուվըրի առաջարկներուն պէտք չէր մնար արդէն եւ անոնցմէ շատ առաջ, պետութիւնները կրնային համաձայնած ըլլալ գոնէ զինաթափութեան համեստ, այլ ընդհանուր ծրագրի մը շուրջ։

Հուվըրի առաջարկներուն առթիւ արտասանուած ճառերը սակայն, անգամ մը եւս ցայտուն կերպով կը շեշտեն սագրանքի, կեղծիքի եւ անվստահութեան ոգին որ կը տիրապետէ միջազգային յարաբերութեանց մէջ։

Ու այդ ոգին չէզոքացնելու ջանքերը՝ որոնց մէկ նոր փորձն է անգլօ-ֆրանսական «վստահութեան համաձայնագիր»ը, տպաւորութիւնը կը ձգեն պողպատին զարնուած կացինի հարուածներու։

Համաձայնագրին յուրը հազիւ հաղորդուած, արդէն դժգոհութեան ու կասկածի ձայներ կը բարձրանան Ամերիկայէն, որ իր դէմ ուղղուած խաղ մը կը նշմարէ։

Ու «վստահութեան» համաձայնութիւնը խախտելու յաւագոյն եղանակը կը կարծէ գտած ըլլալ՝ Ժընեւի իր պատուիրակութեան միջոցով՝ նոր եւ ուժգին յարձակում մը գործելու Զինաթափութեան ժողովին վրայ։

Ամէն մարդ վրէժ լուծելու իր եղանակն ունի աշխարհի մը մէջ, ուր ամէն բանէ վեր՝ կը տիրէ կասկածը։

Ու վստահութիւն մը որ պէտքը կը տեսնէ պայմանագրութեան մը կապուելու, պարզ է թէ նախ ինքզինքէն իսկ կը կասկածի։

Մ. Ե.

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—)(•)(—

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Զինաթափութեան ընդհ. յանձնախումբի նիստը որ ճանի մը յետաձգումներէ յետոյ, նշանակուած էր երեքշաբթի օրուան համար, բոլորովին յետաձգուեցաւ ցնոր տնօրինութիւն։

Այս յետաձգումներուն պատճառ ցոյց կը տրուի կարգ մը պատուիրակութեանց փափաքը փոփոխուած տեսնելու Գ. Պէնէշի կողմէ մշակուած բանաձեւին մէկ ճանի կէտերը։ Ամերիկեան պատուիրակութիւնը մասնաւորաբար կը պնդէ որ բանաձեւին վերջին մասը աւելի յստակօրէն ի նպաստ արտայայտուի Հուվըրի ծրագրին հանդէպ։

Միւս կողմէ, երկրորդական ուր պետութիւններ կը պահանջեն որ Գ. Պէնէշի բանաձեւը աւելի լայն տեղ տայ իրենց թելադրութիւններուն, ինչպէս օդային ռմբակոծման պարագան, զոր բացարձակապէս կ'ուզեն արգիլուած տեսնել։

✕ Զինաթափութեան ժողովին խորհրդային պատուիրակութիւնը հրատարակութեան տուաւ հետեւեալ զեկոյցը.

— Խորհրդային պատուիրակութիւնը առաջած ըլլալով յուլիս 11ին հրապարակուած բանաձեւը, Սըր Ճօն Սայմընի եւ Գ. Պէնէշի յանձնեց խորհրդային պատուիրակութեան նուազագոյն պահանջները, որոնք եթէ չընդունուին, այս պատուիրակութիւնը չպիտի կրնայ ընդունելի նկատել որ եւ է որոշում։

«Այս պահանջներուն էական սկզբունքը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով

1.— Որակական կրճատում՝ գոյութիւն ունեցող բոլոր սպառազինութեանց։ Զինաթափութեան առաջին հանգրուան 33 1/3 % առ հարիւր, բացառութիւն նկատելով փոքր պետութիւնները եւ միջազգային դաշնագրերով զինաթափուած պետութիւնները

2.— Ամբողջական ջնջում ռմբաձիգ օդանաւերու։

2.— Ամէն տեսակ յարձակողական հրասայլերու ջնջում։

4.— Սահմանափակում ցամաքային շարժուն հրետանիի, վերածելով առաւելագոյն 100 միլիմեդր փողային տրամագծի։ Նոյնպէս ծովային հրետանիի համար։

5.— Խորհրդաժողովի երկու նստաշրջաններու միջեւ գոյութիւն ունեցող ժամանակի ընթացքին, դիւանը պէտք է մշակէ 33 1/3 %ի կրճատման սկզբունքին գործադրութեան վերաբերեալ գործնական ծրագիր մը՝ պատեհագործական ճամբերու բոլոր տեսակներու զինաթափութեան համար։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ

Ամերիկեան վեթերաններ կը շարունակեն խումբ խումբ նստիլ ամերիկեան Ծերակոյտին պալատին առջեւ եւ վերջին նիզեր կը թափեն՝ իրենց թոշակառութեան վրայ՝ ուշադրութիւնը հրաւիրելու ծերակուտականներուն եւ երեսփոխաններուն, նախ քան նստաշրջանի փակումը

Լեհ գիւղացիներ

կ'ըմբոստանան

Տանեւիինը օրուան մէջ, երկրորդ անգամ ըլլալով Լեհաստանի կարգ մը շրջաններուն մէջ, գիւղացիները ըմբոստացած են ընդդէմ նոր տուրքերու։

Երկու շաբաթ առաջ, Լիսքօ գիւղին մէջ բնակիչները յարձակում գործեր էին ոստիկաններուն վրայ, որոնք եկեր էին նոր տուրքերը պարտադրելու։

Եառավի մէջ, նախորդ օր, գիւղացիները մերժեցին տուրքերը վճարել եւ ծանրօրէն վիրաւորեցին ոստիկանապետ մը։ Օգնական ուժեր հասան, որոնք սակայն ստիպուեցան նահանջել՝ գիւղացիներու սպառնական կեցուածքին հանդէպ։ Դէմ դէմի կրակ բացուեցաւ։ Երեք գիւղացիներ սպաննուեցան եւ երկու հոգի ալ վիրաւորուեցան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ՅԵՏՈՅ

«Վստահութեան համաձայնութիւն» մը

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻՋԵՒ

Երեսփ. Ժողովի արտաքին եւ եկմտական յանձնախումբերուն առջեւ զեկոյց մը տալէ յետոյ, Ֆրանսայի վարչապետը Գ. Էրրիօ մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտնեց թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած է «վստահութեան համաձայնութիւն» մը, յստակ ծրագրի մը վրայ, որ պիտի նպաստէ աշխարհի խաղաղութեան։

Ստորեւ «վստահութեան համաձայնագիր»ը։

«Լօզանի խորհրդաժողովէն բխող վերջնական համաձայնագրին յայտարարութեան մէջ, ստորագիր պետութիւնները այն յոյսը յայտնած էին թէ համաձայնութիւնը որ գոյացաւ, տեղ պիտի տայ ուրիշ նոր համաձայնութեանց, թէ այդ համաձայնութիւնները այնքան աւելի դիւրութեամբ պիտի կնքուին, որքան ժողովուրդները ուժ տան Լօզանի համաձայնութեան՝ ի նպաստ խաղաղութեան, տնտեսական եւ քաղաքական տեսակէտով։

Նոյն յայտարարութեան մէջ, ստորագիր պետութիւնները իրենց մտադրութիւնը յայտնած են ներկայ եւ ապագայ հարցերը լուծելու այն ոգիով՝ որ տուն տուաւ Լօզանի համաձայնութեան։

Այս գաղափարներէն ներշնչուելով, անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները որոշած են իրենք իսկ անմիջական եւ փոխադարձ ճիգ մը կատարել, ինչպէս պարզուած է ստորեւ.

1) Համաձայն Ազգերու Դաշինքին ոգիին, մտադրութիւնն ունին անկեղծութեամբ ճեռնարկելու կարծիքի փոխանակութեան մը՝ իրենց ծանօթ բոլոր այն հարցերուն մասին, որոնք նոյն ծագումն ունին՝ ինչ որ Լօզանի մէջ կարգադրուած հարցը եւ կը վերաբերին եւրոպական պետութեանց։ Կը յուսան թէ ուրիշ կառավարութիւններ ալ, պիտի ուզեն միանալ իրենց՝ որդեգրելու համար նոյն գործելակերպը։

2) Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները մտադրութիւնն ունին միասին եւ Ժընեւի միւս պատուիրակութեանց հետ աշխատելու, զինաթափութեան հարցին մէջ փնտռելու համար լուծում մը որ շահագրգռուած բոլոր պետութեանց համար նպաստաւոր եւ արդար ըլլայ։

3) Իրարու եւ միւս շահագրգռուած պետութեանց հետ պիտի խորհրդակցին, հաստատելու համար համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին գործնական եւ խնամուած պատրաստութիւնը։

4) Սպասելով երկու երկիրներու միջեւ առեւտրական նոր դաշնագրի մը կնքման՝ յետագային, երկու կառավարութիւնները պիտի զգուշանան որ եւ է արարքէ որ միւս երկրի շահերուն վնասելու հանգամանքը կրէ։

Իսկ Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ՝ այս համաձայնութեան մասին խօսեցաւ արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն։ Այս համաձայնութիւնն, ըսաւ, մաս չի կազմեր Լօզանի համաձայնութեան։ Նաեւ անոր յարակից կամ լուծումական համաձայնութիւն մըն ալ չէ որ հատուցումներու հարցին մէջ կնքուած համաձայնութեան շուրջ չփոթութիւն առնէ։ Այլ աւելի, եւրոպական պետութեանց ուղղուած հրաւէր մըն է կատարելու անկեղծութեամբ իրարու հետ յարաբերութիւն մշակելու եւ զանազան հարցերը լուծելու։ Ըստ Անգլիոյ արտաքին նախարարին, այս համաձայնութիւնը յոյս կայ որ միւս պետութեանց կողմէ ընդունուի նպաստաւոր տրամադրութիւններով եւ առոր հետեւանքով, կարճ ժամանակի մէջ լուծուին ներկայի դժուարութիւնները։

— «Այս համաձայնութիւնը, ըսաւ, փոխադարձ օժանդակութիւն մըն է նպաստելու որ անմիջապէս իրագործուի Լօզանի մէջ յայտնուած փափաքը՝ լուծուած տեսնելու մնացեալ հարցերն ալ։ Օրինակ, ինչ կը վերաբերի զինաթափութեան հարցին, կը կրկնեմ ինչ որ ըսի թէ մտադրութիւն ունինք Ժընեւի աշխատանքներուն մէջ գործակցելու Միացեալ-Նահանգներու պատուիրակութեան»։

Հետապնդուած նպատակին իրականացման գալով, Ճօն Սայմըն յայտնեց թէ նոյն օրն իսկ հանդիպում մը ունեցած է Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Պելճիքայի ներկայացուցիչներուն հետ, անոնց ամէն մէկուն յանձնած է համաձայնագրին պատճէնները եւ խնդրած է անոնցմէ որ իրենց կառավարութիւնները հրաւիրեն գործակցութեան։

— «Պէտքը կը տեսնեմ շեշտելու թէ համաձայնագրին երկրորդ կէտերը՝ առաջարկներ են ուղղուած գլխաւոր պետութեանց, Ժընեւի մէջ մտցնելու համար քաղաքական հանդարտութիւն մը, բոլոր վիճելի խնդիրները ենթարկելով բարեկամական եւ անկեղծ վիճաբանութեան, զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ փնտռելով բոլորին համար արդար լուծում մը, նպաստելով համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին պատրաստութեան, որ պիտի գումարուի աշնան եւ որուն կը յուսանք թէ պիտի մասնակցի Ամերիկան ալ։»

Օթթավայի խորհրդաժողովը

Քանի մը օրէն կը բացուի Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովը, որուն ժամանակաւոր պաշտօնական օրակարգը հրատարակութեան տրուեցաւ։ Վիճաբանութեան դրուելիք հարցերը բաժնուած են երեք մասի.

Ա.— Քննութիւն անգլիական կայսրութեան մաքսային եւ առեւտրական ընդհանուր քաղաքականութեան եւ կայսրութեան առեւտուրը վարող վարչական եղանակին։

Բ.— Ելմտական եւ դրամական հարցեր։

Գ.— Առեւտրական համաձայնութեանց մասին բանակցութիւններ։

ԳԵՐՄԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Գերման ընկերվարականներու կեդրոնը հանրապետութեան նախագահին Հինտէնպուրկի ուղղեց հեռագիր մը, որով ուժգնօրէն կը բողոքէ գերման կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ, որ կ'ըսէ, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ստեղծած է քաղաքացիական պատերազմի նման վիճակ մը, եւ կը պահանջէ որ մարտական կազմակերպութիւնները եւ համազգեստները արգիլուին։

Քրիստոնէական սէնտիքաներու կեդրոնը նոյնպէս Հինտէնպուրկի ուղղուած հեռագրով մը կ'անդրադառնայ քաղաքական սպանութեան ու արիւնահեղ դէպքերու յաճախակի կրկնումին եւ կը հրաւիրէ հանրապետութեան նախագահը որ քաղաքական կուսակցութեանց արգիլէ համազգեստ կրել։

✕ Պարտադիր աշխատանքի կազմակերպումի կանոնադրութեան հրամանագիրը պիտի հրատարակուի այսօր։ Կառավարական շրջանակները կը կարծեն թէ, տրամադրելի միջոցներով, այս տարուան ընթացքին, կարելի պիտի ըլլայ աշխատանքի բանակին մէջ մտցնել 120 — 130.000 անգործ երիտասարդներ։

ԿՐԻԼԷՆԿՕՅԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թայմզի Ռիկայի թղթակիցը յուլիս 11 թուակիրով կը գրէ.

— Խորհրդային Միութեան արդարադատութեան գործակատարը, Կրիլէնքօն որ յայտնի լեհական մըն է, խօսեցաւ դատաւորներու եւ Չեկայի ներկայացուցիչներու առջեւ եւ թելադրեց որ շարունակեն անխնայ պատերազմ դասակարգային թշնամիներու դէմ որ զանազան պետական հաստատութիւններու մէջ կը վխտան, մանաւանդ ապրանքի փոխանակման հաստատութեան։ Անոնք իրենց վերջնագոյն պարտականութիւնը պիտի համարեն բռնելու եւ պատժելու միջին խաւը եւ շահագէտները, որ զանազան ձեւերով սնընդեղէնի գիները կը բարձրացնեն եւ կը ծանրացնեն ընկերային պլանաւորման դժուարութիւնները։

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Պէյրութի վերջին Դատաստանական ատեանները պարտաւոր ծախողութեան փորձի ընդդէմ վեց համայնավարներու դատը ճշդուած էին.

Դատաւորը հաղորդեց տակաւին ուած պատիժը։ Երեքական շաբաթ բանտարկութեան կը դատապարտուին Զաւէն Տասուրեան, Յովհաննէս Յովհաննէսեան եւ Գրիգոր Տանտեան։ Միւս երեքը երկու ամսուան շաբաթ բանտարկութեան։

ԱՆԳԼԻԱ-ԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Անգլօ-իրլանտական վէճը որ ամիսներէ ի վեր կը տեւէ, նախորդ կէս գիշերին հասաւ իր սաստկութեան գագաթնակէտին, անգլիական մաքսային յատուկ օրէնքին կիրարկումով՝ ընդդէմ իրլանտական ներածումներուն։

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի վերջին նիստին մէջ՝ աշխատաւորական երեսփոխան մը ուշադրութիւնը հրաւիրեց երեսփոխաններուն՝ մաքսային բացառիկ օրէնքին կիրարկման վրայ, եւ յայտարարեց թէ կառավարութեան ընթացքը ներշնչուած չի տեսներ այն բարեկամեցողութեան ոգիէն, որունմէ տուն տուեր էին Լօզանի խորհրդակցութիւններուն։

Իրլանտայէն տրուած լուրերու համաձայն, երկրագործական եւ առեւտրական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ, եթէ իրլանտական կառավարութիւնը չգիմէ ազդու միջոցներու՝ օժանդակելու համար երկրագործներուն եւ արտածողներուն, այս վերջինները մէկ քանի շաբթուան ընթացքին՝ սնանկութեան դուռը պիտի հասնին։

Դարձեալ, Իրլանտայէն տրուած լուրերու համաձայն, իրլանտական կառավարութիւնը կը պատրաստուի խորհրդարանին ներկայացնելու օրինագիծ մը, որով մաքսային արտակարգ տուրքերու կ'ենթարկէ անգլիական ներածումները։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱԹԷՆՔԷՆ, ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ԵՒ ՀՌՈՄԷՆ ՎԵՐՋ՝ ԺԸՆԵՒ

Մեծ գործի վրայ են Թուրքիոյ վարիչները: Մէկ քանի ամսուան ընթացքին այս ո՛րքան տենդոտ գործունէութիւն: Մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք այս որքան փութաջուք այցելութիւն:

Առաջին կարեւոր այցելութիւնը կատարուեցաւ Աթէնք, անցեալ հոկտեմբերի սկիզբը: Միջձաւոր Արեւելքի քաղաքական պատմութեան մէջ նոր էջ մը բացուեցաւ այդ Թուականին: Ցեղապատերազմեան բարդ հարցերը կարեւոր հաշուեյարդարի մը ենթարկուեցան Աթէնքի մէջ: Մեծ պատերազմի ընթացքին Թուրքիա եւ Յունաստան ուղղակի չճակատեցան եւրոպական հողամասին վրայ: Թուրք-հելլէն թշնամութիւնը իր բոլոր ուժգնութեամբ պայթեցաւ Զինադադարի շրջանին, 1919-1922, արեանմէջ ողողելով Անատոլուի կարեւոր մէկ մասը: Հելլէններու առժամեայ յաղթանակէն վերջ — որ այնքան դիւրին եղած էր — անյուսալիօրէն աղետալի եղաւ արդիւնքը: Ո՛չ միայն Հին Յունաստանէն եկած յաղթական բանակը ամօթալի պարտութեամբ մը ծով թափուեցաւ, այլեւ Անատոլուի ամբողջ հին բնակչութիւնը, որ երկար դարերէ ի վեր, նոյնիսկ Օսմանեան տիրապետութենէն առաջ հոն հաստատուած էր, պարտաւորուեցաւ լքել իր հայրենի հողը եւ վերադառնալ հին նախահայրերու հայրենիքը:

Հայկական Հարցէն վերջ, Թուրքիա լուծած էր նաեւ յունական հարցը, որ ծանօթ էր Մէգալօ Իտէա (Մեծ Գաղափար) անունով, այսինքն՝ Միացեալ Յունաստանի ստեղծումը, Հին Ելլադայի եւ Անատոլուի միացումը, մայրաքաղաք ունենալով Պոլիսը, — Բիւզանդական կայսրութեան վերակենդանացումը: Այս գաղափարին գլխաւոր առաքեալն էր Կրետացի Վենիզէլոսը, որ տարիներէ իվեր կը վարէր իր երկրին ճակատագիրը:

Տարակոյս չկայ թէ 1922ի թրքական յաղթանակը հելլէն բանակին վրայ — չմոռնանք չէզոք աջակցութեամբ եւ մեղսակցութեամբ դաշնակիցներուն — պատմական եւ յիշատակելի պիտի մնայ մանաւանդ անոր համար, որ անոր շնորհիւ կազմուեցաւ այսօրուան միաձոյլ եւ միատարր Թուրքիան (խօսքը չենք ըներ Քիւրտերուն եւ միւս փոքրամասնութեանց): Լօզանի մէջ այս կատարուած իրողութիւնը ընդունելէ վերջ, Վենիզէլոս, Յունաստանի ազգային խաչերուն մարմնացումը, իր վերջին տարիներու քաղաքական գործունէութիւնը նուիրեց յունա-թրքական բարեկամութեան ամրապնդման: Ամբողջ տասը տարի, 1912ի Պալքանեան պատերազմէն մինչեւ 1922ի հելլէնական գրաւումը իր դիւանագիտական անժխտելի տաղանդը Թուրքան կործանելու եւ զայն բաժան բաժան ընելու յատկացնելէ վերջ, տեղի տուաւ, ընդունեց Յունաստանի պարտութիւնը եւ իրատես քաղաքականութեամբ մը այսօր մեծագոյն բարեկամն ու դաշնակիցը դարձած է երէկի մահացու թշնամիին:

Այս բարեկամութենէն կ'օգտուի Թուրքիան, որ այլեւս անգանցանելի քանակութիւն մը չի նկատուիր դիւանագիտական աշխարհի աչքին: Ընդհակառակն Մօտաւոր Արեւելքի մէջ կարեւոր ազդակ մը դարձած է, ոչ անշուշտ անոր համար որ ներքին ուժ մը կամ արժէք մը կը ներկայացնէ, այլ պարզապէս իր աշխարհագրական բացառիկ դիրքին համար: Այս հանգամանքը Սուլթաններու օրով երկար ատեն ծառայեց պետութեանց հաւասարակշռութիւնը պահպանելու եւ Օսմանեան կայսրութիւնը կանգուն մնաց ո՛չ թէ ներքնապէս ապրելու ընդունակ ըլլալուն համար, այլ որովհետեւ Մեծ պետութեանց շահը այդպէս կը պահանջէր: Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ, Աւստրօ-Հունգարիոյ կամ Գերմանիոյ քաղաքական նկատումները թոյլ չէին տար մէկ անգամէն անդամահատման ենթարկելու զայն՝ ի նպաստ մէկ կամ միւս կողմին: Մինչեւ որ բացառիկ դէպքեր պատահեցան եւ մեծերը կրցան համաձայնիլ՝ աւարի բաժանման բարդ թնճուկին շուրջ:

Այսօր ալ կացութիւնը նոյնն է: Մեծ Պատերազմի եւ Զինադադարի վերիվայրումներէն վերջ, գրեթէ բնականոն վիճակ մը ստեղծուած է Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Գերմանական կնճիռի լուծումէն վերջ, նոյն կացութիւնը պիտի ստեղծուի նաեւ Արեւմուտքի մէջ:

Այն պատճառները, որ երկար ատեն Օսմանեան կայսրութիւնը կանգուն պահեցին, շարժման մէջ դրուած են կրկին: Այս անգամ գործօնները տարբեր են:

Ռուսիան, հետեւելով ցարերու հին քաղաքականութեան եւ տարուած աշխարհագրական վիճակի պարտադրած պահանջներէն, կը շարունակէ իր անմիջական հակակշռին ու հսկողութեան տակ պահել Թուրքիան: Միայն թէ Ռոմանոֆներու մեթոտին բոլորովին հակառակ դրութիւն մը որդեգրելով, այդ հսկողութիւնը կը կատարէ ոչ թէ թշնամական, այլ բարեկամական կերպարանքի տակ: Միջազգային որ եւ է խնդրի մէջ իրենց դիրքը ճշդելէ առաջ, Էնկիւրիի վարիչները սորված են Մոսկուայի հաւանութիւնն ու հրահանգը ստանալու: Թուրքերը շատ լաւ կը գիտակցին թէ՝ առանց հիւսիսի զօրաւոր դրացիին բարեհաճութեան, վերջին ծայր վտանգուած է իրենց դիրքը: Այս ճշմարտութիւնը ամէն առթիւ կը հաստատուի, միւս աշխարհակալ պետութեանց մէջ նախանձ գրգռելու աստիճան:

Հակամարտութեան առաջնորդող այս նախանձէն կ'օգտուի Թուրքիա, իր հողային ամբողջութիւնը պահպանելու եւ միջազգային շուկային մէջ սակարկութեան առարկայ դառնալու համար:

Խորհրդային Միութենէն անմիջապէս վերջ, Թուրքիոյ վրայ հսկողութիւն կատարելու եւ զայն իր օգտին մէջ առնելու յաջողած պետութիւնն է Իտալիան: Այս հողին վրայ, Մոսկուա եւ Հռոմ համաձայնութեան եզր մը գտած են: Թուրքիան բաժնած են ազդեցութեան շրջանակներու: Կ'աշխատին թոյլ չտալ որ ուրիշներ իրենց քիթը մխրճեն Թուրքիոյ գործերուն մէջ:

Յունաստան եւ Պուլկարիա մաս կը կազմեն Միջձաւոր Արեւելքի մէջ ստեղծուած նոր խմբակցութեան, որուն ղեկը կը գտնուի պաշտօնապէս Իտալիոյ ձեռքը: Հունգարիան մէկ օղակը կը կազմէ նոյն քաղաքական շղթային:

Արեւելեան Եւրոպայի մէջ կազմուած այս նոր ուժը սկսած է կամաց կամաց ուշադրութիւնը գրաւել Արեւմտեան Եւրոպայի աշխարհակալ պետութեանց, մասնաւորաբար Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ, որոնք գերմանական ճակատին վրայ աւելի սարսափազդու եւ կարեւոր զբաղումներ ունենալով, ցարդ չէին կրցած անհրաժեշտ ուշադրութիւնը դարձնել այդ կէտին վրայ:

Հիմա որ արեւելեան ճակատին վրայ դէպքերը սկսած են զահավէժ ընթացք առնել, հիմա որ Մոսկուայէն վերջ Հռոմ ալ զօրաւոր դիրք ապահոված է իրեն Թուրքիոյ մէջ, Ֆրանսա եւ Անգլիա մրցումի եկած են Իտալիոյ հետ, Թուրքիան սիրաշահելու եւ զանազան ձեւերով անոր բարեկամութիւնը ապահովելու համար:

Բաց ի դիւանագիտական գաղտնի բանակցութիւններէ, որոնց մասին դժուար է ստոյգ տեղեկութիւններ ստանալ, կարգ մը արտաքին փաստեր թոյլ կուտան հաստատելու Անգլիոյ պետական մարդոց բարեկամական նոր տրամադրութիւնները Թուրքիոյ հանդէպ:

Նոյնը՝ Ֆրանսայի կողմէ: Մասնաւորապէս վերջին օրերս ստացուած կարգ մը տեղեկութիւններ որ եւ է կասկած չեն ձգեր Ֆրանսական նոր քաղաքականութեան նպատակներուն մասին:

Բոլոր այս խաղերուն հետեւանքն այն եղաւ, որ Թուրքիան ընդունուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Երկար ատենէ ի վեր սակարկութիւններ կ'ըլլային այս ուղղութեամբ, առանց որոշ արդիւնքի մը յանգելու: Անգլիոյ հաւանութիւնն էր այլ եւս: Մոսկուա եւ Հռոմ իրենց հաւանութիւնը տուած էին. Ու Թուրքիան այլ եւս որ եւ է պատճառ չունէր չմասնակցելու Ժընեւի արիսպագոսին:

Յուլիս 6ին Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովը արտակարգ նիստ մը գումարելով, որոշեց հրաւիրել Թուրքիան պաշտօնապէս անդամակցելու միջազգային այդ մարմնին: Այնտեղ է որ բացորոշ կերպով ի յայտ եկաւ պետութեանց նոր դիրքը Թուրքիոյ հանդէպ: Բոլոր ճառախօսները իրարու հետ կը մրցէին՝ փաղաքշական բառ մը աւելի ըսելու համար Թուրքիոյ հասցէին: Երէկի ջարդարարն ու վայրենին կը դառնար «հերոսական», «ազնուական». Անգլիոյ, Աւստրալիոյ, Ֆրանսայի, Յունաստանի, Իտալիոյ, Պարսկաստանի, Գերմանիոյ, Ճափոնի, Պուլկարիոյ, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Ռումանիայի, Հնդկաստանի, Աւստրիոյ, նոյն իսկ Քանատայի եւ Քոլոմպիոյ ներկայացուցիչները ջերմ ներբողեաններ հիւսեցին, անգամ մըն ալ ապացուցանելով բարձր սկզբունքներու, արդարութեան եւ ճշմարտութեան բացարձակ ունայնութիւնն ու սնանկութիւնը:

Մասնաւորապէս յատկանշական էր Ֆրանսայի պատերազմական նախարար Փօլ Պոնքուրի (Նախկին ընկերվարական պետ) ճառը: Նախարարը ոգեկոչեց Ֆրանսուա Ա.ի եւ Սուլթան Սիւլէյման Քանունիի միջեւ կնքուած դաշինքը 16րդ դարուն, ցոյց տալու համար թէ Եւրոպայի մէջ Ֆրանսան եղաւ առաջին դաշնակիցն ու բարեկամը Թուրքիոյ, այնպիսի ժամանակ մը, երբ քրիստոնէութիւնը տակաւին բուռն կռիւ կը մղէր իսլամութեան դէմ: Կարծես ըսել կ'ուզէր թէ Ֆրանսա հիմա ալ չուզեր առաջնութիւնը ուրիշին տալ, — մանաւանդ Իտալիոյ, որ Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ բուռն հակառակորդ մը դարձած է Ֆրանսական ազդեցութեան:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Էնկիւրիի միջնադան արտաքին գործավարը, շնորհակալութեան հեռագիր մը քաշեց անմիջապէս Փօլ Պոնքուրի հասցէին, որ կը վերջանայ սա բառերով.

«Ձեր յայտարարութիւնները կը նկատեմ բարի նշան մը թէ՝ յառաջիկային պիտի զարգանան ձեր եւ իմ երկրիս միջեւ տիրող բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնց ամրապնդումը փափաքելի է մեր կողմէ եւս նոյնքան անկեղծօրէն, որքան Ձեր վսեմութեան կողմէ»:

Երբ աստ վրայ աւելցնենք Էնկիւրիի պաշտօնական շրջանակներէն բխած կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնց համաձայն Ֆրանքօ-թրքական յարաբերութիւնները նոր զարգացման մը վրայ կը գտնուին եւ թէ Ֆրանսա կարգ մը ձեռնարկներ բրած է Թուրքիոյ հաճելի ըլլալու համար, այն ատեն դժուար չըլլար գուշակել թէ՝ Էնկիւրի ո՛րքան պիտի օգտուի զարգացող աշխարհակալ պետութեանց հակամարտութենէն, ճիշդ այնպէս ինչպէս օգտուած էր օսմանեան կայսրութիւնը, մանաւանդ Սուլթան Համիտի օրով:

Տարակոյս չկայ թէ Ժընեւ երթալով, Թուրքիա մեծապէս պիտի օգտուի, Օսմանեան Հանրային Պարտքի թեթեւցնելու կամ ջնջելու, նաեւ կարեւոր փոխառութիւն մը ապահովելու ձեւով: Ու եթէ այդ երաշխաւորութիւնները չունենար, դժուար թէ Մոսկուան արտօնէր իրեն այս քայլը:

Ամէն պարագայի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելով, Թուրքիա ժամանակաւոր կերպով կ'ապահովէ իր սահմաններուն հետ նաեւ իր քաղաքական անկախութիւնը՝ այնպէս մեծ յոյսեր ունի վերականգնելու իր տնտեսական քայքայուած վիճակը:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԷՆ
ՈՉ ՄԷԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրֆայէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն թէ աւազակութեան եւ մաքսանենգութեան գլխաւոր դրեթէ դադրած են: Հիւսիսէն հարաւ իջնեցուած կենդանիները յանձնուած են իրենց տէրերուն:

Սահմաններուն վրայ բոլոր այն գիւղերը, որոնք վնասուած էին աւազակներէն, իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն նոր կարգադրութիւններուն մասին:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՎ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Թուրքերէն լեզուով եւ արաբական տառերով գիրք մը տպուած է վերջերս Պոլսոյ մէջ: Այս գիրքը կը խօսի նոր օրէնքներուն մասին: Ոստիկանութիւնը գրաւած է տպուած բոլոր գիրքերը եւ քննութիւն կը կատարէ՝ հասկնալու համար թէ ո՛ր տպարանէն լոյս տեսած է այդ գիրքը:

ԹԱՒՐԻԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յունիս 10ին, դպրոցի փոքր բակում, տեղի ունեցաւ տարեվերջի հանդէսը, ի հարկէ աւելի շուքով, քան վերոյիշեալները:

Յեսչի պաշտօնակատար Գ. Հ. Պանիրեանի զեկուցումից իմացանք, որ ունեցել են 183 ուսման օր: Տարուայ սկզբում արձանագրուեցին 111 աշակերտ-ուհիներ, 27 տղայ, 84 աղջիկ. տարուայ ընթացքում պակսել են 10 հոգի. տարուայ վերջը ունեցել են 131 հոգի, որոնցից տղայ 52 հոգի, իսկ աղջիկ 79 հոգի: Ուսուցչական կազմից մահացել է վաստակաւոր դասատու եւ դպրանոցի տեսուչ Գասպար Յակոբեանը փետրուար 27ին, որտի հիւանդութիւնից: Բացակայութիւնների միջին թիւը 54,09 է, մինչդեռ անցեալ տարի 60 էր: Աշակերտական գրադարանից օգտուել են 74 հոգի միայն, 34 տղաներ եւ 40 աղջիկներ. 57 հոգի, դպրոցական գրադարանից չեն օգտուել, որովհետեւ աղքատիկ է գրադարանը, միջին-թուով կարդացել են իւրաքանչիւրը 17 գիրք: դրսի գրադարաններից եւս օգտուել են: Ցանկալի է համարւում, որ կազմուի դպրոցի նախկին ընթացաւարտներից դպրոցի չքաւոր սաներին օժանդակութիւն հասցնող մի միութիւն:

Քննութիւնները դպրոցում տեղի են ունեցել ապրիլ 16ից մինչեւ մայիս 31ը:

131 հոգուց (52 տղայ եւ 79 աղջիկ) փոխադրուած են ընդամէնը 80 հոգի, դրանցից 27 տղայ եւ 53 աղջիկ. մնում են 11 հոգի երկու սեռից դրանցից 8 տղայ եւ 3 աղջիկ, վերաքննելի են 39 հոգի, 16 տղայ եւ 23 աղջիկ, աղջիկների առաջադիմութիւնը շատ աւելի բարձր է, քան տղաներինը:

Աւարտական դասարանը բաղկացած էր 21 հոգուց, դրանցից 11 աղջիկ եւ 10 տղայ: Այս դասարանի աւարտահներրը ներկայացրել են աւարտական շարադրութիւններ, որոնք պէտք է համարուին նրանց ընդհանուր զարգացման մի տեսակ չափանիշը: Այն շարադրութիւնները որոնց նիւթն ընտրել են իրենք սաները, շօշափում են բազմազան հարցեր՝ գրական, հասարակական, ընկերային, առողջապահական, մանկավարժական եւ տնտեսական:

Ներկայիս 21 շրջանաւարտներով հանդերձ Ատրպատականի Հայոց թեմական Դպրոցը տուել է մեր հասարակութեանը 357 միջնակարգ կրթութեամբ անհատներ, որոնք մեծացնում են մեր հասարակութեան գիտակից շարքերը, մեր ընտանիքների բարոյական մակարդակը բարձրացնում են եւ ազնուացնում:

Պատկան մարմիններին է մնում այս օգտակար կրթական հիմնարկութիւնը դնել այնպիսի պայմաններում, որ նա լինի պատկառելի եւ աւելի մեծ չափով օգտակար, քան ներկայումս է. դրա համար հարկաւոր է դրամական ապահովութիւն, որից կատարելապէս զուրկ է թեմական դպրոցը եւ նրա այժմեան պիւտճէն հաւասար է տարրական դպրոցի պիւտճէին:

Դոկտոր Ասլանեանի կտակի համաձայն մրցանակի արժանացան այս տարի եօթ ընթացաւարտ... մաթեմաթիկական եւ հայագի... կան առարկաների մէջ ցոյց տ... իրենց յառաջդիմութեան համար...

Տարեվերջի հանդէսը ունե... գեղարուեստական բաժին... արտասանութիւններ եւ երգեր... ջիններից մէջ շատ յաջող էին «... յադեաթ» եւ «Լորիկը» (... նիք), իսկ մեներգներ երգող... կիսատուհի Մարո Բարխուդար... աչքի զարկեց իր անուշ ձայ... Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ վ... կանների բաշխումը. ապա ... տող աշակերտուհի Էլֆրիտա ... Թանգիկեանը խօսեց «Հուսկ Բա... որան իբր պատասխան «Աղջ... խօսքն ասաց Ալիս Գրիգորեան...

Այդ օրը Հոգաբարձութեան ... խանջ նախագահը՝ սրբազան Մ... թանգեանը, հակիրճ կերպով ... բայրից մեր ազգային երեք դ... ների տնտեսական նեղ կացութ... եւ հրաւիրեց ունեւորներին զօ... այդ դպրոցների բաղը, որ շատ ... բիւր թումանից անցնում է: Այ... չին արձագանգ տուին մեր բ... սիրտ ունեւորներն ու բժիշկներ... առորդաբեցին իրենց կամաւոր ... բարերարութիւնը յօգուտ ազ... դպրոցների. նրանք Գ. Ջիբ... Բուզաղեանի գլխաւորութեամբ ... տարեկան կամաւոր տուրքի ... խումբ եւ յանձն առան ծածկ... ազգային դպրոցների բացերը ... տարուայ ընթացքում. անշ... շնորհակալութեան արժանի են ... գիտակից եւ զոհաբերող ... աւուներ: Իսկ օգնականները ... նեվաճառները եթէ ցանկանան ... րաքանչիւր չէից 2-4 շահի ... կացնել յօգուտ ազգային դ... ների, այն ժամանակ մեր ազ... գիտակցութեան կանթեղները ... վառ կը փայլին տասը հոգիք... րու տակ, հետեւապէս եւ աւելի ... մեղ նեգուկը կը հանդիսանան ... ազգապահպանութեան գործում...

Եւ ուշագրաւ էր Հոգաբար... թեան գործավար ընկեր Սա... թաղէոսեանի տեղեկագիրը, որ ... կարդաց հանդէսին: Այդ տեղ... գիրն ամփոփ կերպով պատկ... նում է թեմական դպրոցի տն... կան վիճակը, շեշտելով ան... րակ հասարակական հաշուե... թեան անհրաժեշտութիւնը, ... մասնաշէք մեր իրականութեան ... ոի կողմերը: 1.— Սկսում է դպր... կան տարին, ներթապահ Հոգաբ... ձուն սպասում է դրամանշակ... սակայն արձանագրուող չկայ ... անփութութեան հետեւանքով ... ների արձանագրութիւնը շարու... ւում է մինչեւ իսկ հոկտեմբեր ... սուն. մի վերաբերմունք, որի ... ցասութիւնը մնում է անյուսա... դառնում է ոչ ցանկալի սովոր... որին կարծում ենք պէտք է ... տալ:

2.— Սկսում է աշակերպ... արձանագրութիւնը, եկող ծնող... նախիրենցպարտականութիւնն ... մարում մի համառօտ ճառով ... տայայտելու իրենցբարի տրամադ... թիւնը հանդէպ կրթական գ... Սակայն անմիջապէս այդ գաղա...

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Վարդագոյն տարմահաւը (Etourneau) մարախներու այս ջարդարարը առատ է դաշտերուն մէջ:

Արարատի թռչուններէն ԱՐԾԻՒ

Արարատի թռչուններէն ԲԱԶԷ

ՀԱՆՔԵՐ. — Արարատի կազմութեան մասին խօսած ատեննիս յիշեցինք կարգ մը հրաբխային ժայռեր, որոնցմով կազմուած են զոյգ Մասիսները կամ անոնցմէ ոմանք հրաբխային ամենահին ճեղքերէն դուրս հոսած են: Ուրեմն, Արարատի հանքերն են, ծիրանաքար, խառնաքար, խառնաքարային հողաքար, լաւա, պաղալթ եւ dolérite:

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ. — Այրարատեան դաշտէն վեր, 800 մեթր բարձրութեամբ Մեծ-Մասիսի հիւսիս արեւելեան կողին վրայ եղող վիհին (*) մօտ

Արարատի ստակերներէն ԲՈՐԵՆԻ

կը գտնուէր հին ու գեղեցկագիր Ակոռի մեծ աւանը, որ կը պատկանէր Այրարատի Մասեացոտն գաւառին:

Ակոռի կ'ոռոգուէր բազմաթիւ առուակներով, որոնց մէջ կը յիշուի Գինեայ գետը կամ Գինեգոյն գետ, որուն կը համապատասխանէ այժմեան Գաբաւունը:

Ակոռի 1600 հայ բնակչութիւն ունէր, առանց հաշուելու Քիւրտերը, որոնք աշխատանքի համար կուգային հոն:

Հայաստանի ամենագեղեցիկ եւ ամենամեծ գիւղերէն մէկն էր Ակոռի: Իր բնակիչները կը մշակէին ցորեն, գարի, առուոյտ եւ ազնուեալ հունձք կ'առնէին: Ունէին պարտէզներ, որոնց մէջ կ'աճէին պտղատու ծառեր: Արարատի կողերուն վրայ տարածուող հարուստ արօտավայրերուն վրայ կը բուծանէին բազմաթիւ հօտեր: Ջուրի ակ մը գիւղին կը հայթայթէր սքանչելի խմելի ջուր եւ կը ծառայէր պարտէզները ոռոգելու: Իսկ ձիւնհալը կը պարգեւէր առուակ մը, որ հովիտէն անցնելով կ'ունենար Վերին կամ Մեծ Գարասու գետը: Այս գետակը կ'անցնի Մասեացոտէն եւ ծանօթ է Ակոռի գետակ կամ բառ հի-

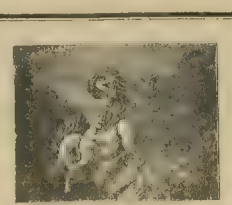

ԱՐՏԱՒԱԶԴԻ ԱԿՈՌԻԻ ՎԻՀԸ ԿԸ ԳԱՀԱՎԻԺԻ

ներքուստ՝ Գինեգոյն գետ անունով:

Մէկ քիլոմեթր վերը կը գտնուէր Ս. Յակոբի վանքը, ուր անցուցած է Բարրօ, Արարատի առաջին վերելքը կատարած միջոցին:

Վանքը կառուցուած էր յորդառատ բուսականութեան մէջտեղը եւ շնորհիւ ջուրերուն, այս վայրը դարձած էր Արարատի բուրաստանը:

Այս փոքրիկ հին վանքը, որ 800 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունէր, կը գտնուէր այն տեղը իսկ, ուր հրեշտակը երեւցաւ Ս. Յակոբի, ըստ հայկական աւանդութեան:

Ակոռի միակ գիւղն էր որ կը գտնուէր Արարատի կողին վրայ ... ուած հսկայ ճեղքի մը մօտ: Այս ... քը բացուած էր Արարատի հր... յին պայթումներու ընթացքին:

ԱՐԱՐԱՏԻ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄԸ ԵՒ Ա... ՌԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ. — 1840 Յու... 2, հինգշաբթի, արեւը մարը մտնե... կէս ժամ առաջ, հանգարտ օդով ... պայծառ երկինքով օր մը որոտ... նման ստորերկրեայ սաստիկ աղմ... մը սարսափեցուց Ակոռիի բնակիչ... րը:

ՅՈՎՀ. ԳԱՓԼԱՆԵԱ...
(Շար.)

(*) Ըստ աւանդութեան Գինոյ գետին մօտ եղող այս վիհին մէջ գահավիժած է Արտաւազդ, այս կերպով կատարուելով՝ իր հօրը Արտաշէսի անէծքը՝

«Եթէ դու յորս հեծցես յԱզատն ի վեր ի Մասիս, զքեզ կալցին քաջք, տարցին յԱզատն ի վեր ի Մասիս, անդ կացցես եւ զլոյս մի տեսցես:»

«Ազատն» մակդիրով կոչուած է Մասիս՝ Գողթան երգերու մէջ, ինչպէս Մովսէս Խորենացին կը յիշէ Արտաւազդին յիշեալ վիհին մէջ գահավիժումը պատմելով:

բական ճառին հետեւում է դժգոհութիւն նշանակուած խոշակի նկատմամբ։

Գրասենեակը աստիճանաբար նմանում է մի առեւտրական շուկայի եւ սկսում է սակարկութիւնը։ Անյաջող սակարկութեան դէպքում արգէն պատրաստ է մեր յարգելի ծնողների պատասխանը. «չէ՞ք գիջում, կը տանեմ օտար դպրոց, այդպէս եք անում, որ աշակերտներին ուրիշ դպրոց են տանում. մեղքը ձերն է, որ երեխայ անուսում մնայ» եւ այլ նման պատասխաններ եւ յանդիմանութիւն. նման վերաբերմունք ծնողների կողմից դէպի դպրոցը խիստ պէս որ պախարակելի է։

Մէկ քանի թերթեր ալ մատնանշելով գործավարը առաջ է բերում դպրոցի ել ու մուտքի ժամանակաւոր հաշիւը, որից պարզւում է որ Ատրպատականի կենտրոնական դպրանոցը բաց ունի 2400 թումանի

Օրենվաճառները զարգացին տալու օրուց սահմանուած տուրքը, միայն վերջերս կատարուած աշխատանքների հետեւանքով օրենվաճառները (Հայեր) որոշել են օգնել դպրոցներին՝ շէքին մէկ շահի տուրքով. փոխանակ նախկին չորս շահու։ Ֆրանսական կառավարութեան 1500 ֆր. օժանդակութիւնը տակաւին չի ստացուել, որ անշուշտ կը ստացուի ամէն տարուայ պէս։

Ազգային դպրոցների հոգաբարձութիւնները եւ թեմի առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեանը ո՛չ մի միջոց չեն խնայել հայթայթելու դրամական նուէրներ դպրոցների համար, քանի որ լուսաւորութեան այդ փարոսներն են մեր ազգային գոյութեան նեցուկները։

Յ. Ս.

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԲՈԼՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՀԻՄՆԱԾ ԵՆ»

—)(o)(—

Էնկիւրիի մէջ տեղի ունեցած է Թուրք պատմութեան համաժողովը, որուն նպատակն է եղած, ինչպէս կ'երեւի արտասանուած ճառերէն, փաստել թէ «բոլոր քաղաքակրթութիւնները Թուրքերը հիմնած են»։

Կ'առնենք քաղուածներ Թրքական թերթերէն՝ այդ համաժողովի աշխատանքներուն մասին։

Թուրք պատմութեան համաժողովը բացուեցաւ Էնկիւրիի Խալք Էվի մէջ։ Երկրին զանազան կողմերէն հարիւրաւոր ուսուցիչներ եկած էին այս համաժողովին մասնակցելու համար։

Կրթական գործավար Խասա պէյ ճառով մը բացումը կատարեց համաժողովին եւ նախագահութիւնը յանձնեց Եուսուֆ Աքչուրա պէյի։

Առաջին անգամ խօսք առաւ Գոյսալ(?) ուսուցչանոցի պատմութեան ուսուցիչ Իհսան Շէրիֆ պէյ, որ շնորհակալութիւն յայտնելով ըսաւ. «45 տարիներէ ի վեր պատմութիւն կ'ուսանգէմ այս երկրին զաւակներուն եւ խիստ կը յուզուիմ՝ ամէն անգամ որ կարդր կուգայ համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ Թուրքերուն կատարած դերին։ Այս յուզումիս պատճառը այն է, որ գրուած էինք գիրք մը, որ ցոյց տար աշխարհի քաղաքակրթութեան մէջ Թուրքին բռնած դերը։ Մինչեւ Մեծ Կազին այսօր վերցուց պատմութեան քօղը եւ երեւան հանեց Թուրքին իրական դէմքը»։

Երրորդ ճառախօսն էր Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան անդամներէն ուսուցչուհի Աֆէթ հանըմ, որ Թուրք պատմութիւնը լուսաբանեց նախապատմական շրջանի Թուրքերուն՝ մասին իր կատարած ուսումնասիրութիւնները բացատրելով։

Ցեղային կազմաւորումներն ու խմբաւորումները բացատրելէ յետոյ, Աֆէթ հանըմ փաստացի կերպով հաստատած է որ համաշխարհային քաղաքակրթութեան տեսակէտով Թուրք ցեղը հսկայական դեր մը կատարած է Ասիոյ մէջ։ Աֆէթ հանըմ յայտնած է նաեւ որ միջին Ասիոյ բնակիչները Թուրք էին եւ անոնց խօսած լեզուն հարազատ Թուրքերէն էր։

Նախագահին հրաւէրով բեմ բարձրացաւ Քէօփրիւլի զատէ Ֆուատ պէյ, նախ չէշտելէ յետոյ թէ իր ճիւղէն դուրս գտնուող խնդիրներու մասին կարծիք չի կրնար յայտնել, աւելցուց թէ յայտնուած նոր տեսակէտներն ու որոշումները արժանի են մասնաւոր ուսումնասիրութեան։

Անդրադառնալով Աֆէթ հանըմի յայտնած կարծիքներուն, Ֆուատ պէյ ըսաւ թէ անոնց մեծ մասը հակառակ են մինչեւ այսօր ընդունուած գաղափարներուն, բայց նկատելով որ գիտական հիմարութիւնը կրնայ փոփոխութիններ կրել, կ'արժէ ուսումնասիրութիւնները շարունակել, որով հետեւ շատ մը օրինակներ հաստատելու Թուրքերէ բաղկացած է, բաւած է։

Ֆուատ պէյ յետոյ քննադատեց այն հեղինակները, որոնք Սելճուքներու երեւումը աղէտ մը կը նկատեն իսլամական աշխարհին համար, միեւնոյն ատեն Թուրքերուն վրայ նետելով խաչակրաց արշաւանքին պատասխանատուութիւնը։

Ամէնէն վերջը խօսած է կրթական գործավար Խասա պէյը, որ բացատրելէ յետոյ թէ Միջին Ասիոյ բնիկ ժողովուրդը Թուրքերէ բաղկացած է, գործավարը ըսած է.

«Պատմութեան գիրքերը անտեսած են այն հսկայական դերը զոր ունեցած են Թուրք ցեղերը համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ։ Մեր կողմէ կատարուած քննութիւնները հաստատած են օրինակ թէ, Քրիստոսէ 12 դար առաջ Թուրքերը քարէ դարը ապրած են Միջին Ասիոյ մէջ, մինչդեռ Եւրոպացիները Թուրքերէն 5000 տարի յետոյ միայն կրցած են ազատիլ»։

Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան անդամներէն Տոքթ. Բէշիտ Կալիպ պէյ հինգ ժամ տեւող ճառ մը խօսեցաւ երկրհանուր տեսնարկ մը Թրքութեան եւ քաղաքակրթութեան պատմութեան վրայ շինիւթին շուրջ։

«Պատմութեան համաժողովը պիտի լուսաւորէ Թուրք յեղաշրջումին մութ մնացած հորիզոնները, որովհետեւ մինչեւ այսօր դժբախտաբար մեզ անտեսած ենք մեր ազգային պատմութիւնը, եւ աշխարհ անիրաւած է Թուրք ցեղը մինչեւ գրաւոր աղբիւրները ընելով անոր հասցէին։

«Պատմութիւնը բոլոր ժողովուրդներուն կը պատկանի եւ մարդկային բնանկարը կազմուած է ցեղերով»։

Այս ընդհանուր տեսութենէն յետոյ ճառախօսը բացատրեց ցեղերու կազմութիւնը եւ մասնաւոր կերպով շեշտեց Թուրք ցեղին գրաւած դիրքը պատմութեան մէջ։

Բէշիտ Կալիպ պէյ այս առթիւ հետեւեալ գաղափարները յայտնեց.

«Ցեղ» բառը գիտական ամէն տեսակ բացատրութիւններու մէջ ամէնէն աւելի գէշ վերաբերում գտած է «Թուրանեան» բացատրութեան մէջ։ Այսինքն, Թուրանեան բացատրութիւնները շատ սխալ ձեւով բացատրուած են մինչեւ հիմա։ Գիտութեան համար ամօթ մը կը կազմէ Թուրք ցեղը ներկայացնել իբրեւ մոնկոլեան ցեղէն սերած, հետեւաբար դեղին ցեղին պատկանող ազգ մը»։

Բէշիտ Կալիպ պէյ այս առթիւ յիշեց ութ տեսակ ցեղերու տիպարները, վերլուծեց անոնց իւրաքանչիւրին մասնայատկութիւնները եւ ըսելէ յետոյ թէ իւրաքանչիւր ցեղ իր մասնայատկութիւնները ունի, ծանրացաւ Ալպեան տիպարին վրայ եւ ըսաւ.

«Ալպեան տիպարին մասնայատկութիւնները ուրիշ որ եւ է ցեղէ աւելի կը պատշաճին Թուրք ցեղին։ Արդէն շատ մը գիտուններ ալ հաւատան այս ենթադրութեան։»

Ճառախօսը այս առթիւ երկարօրէն բացատրեց փրոֆ. Իօլան Տիքսընի յայտնած կարծիքները եւ շարունակեց.

«Գիտական բոլոր տուեալները, ինչպէս նաեւ մարդաբանական նորագոյն ուսումնասիրութիւնները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը հաստատեն թէ Թուրքերը կը պատկանին կարճագլուխ բնամբերին Ալպեան ցեղին։

Այս առթիւ կ'ուզեմ չեշտել մասնաւոր պարագայ մը։ Արդի Ալպեան ցեղին պատկանող Թուրքերը իրենց հաստատուած բոլոր վայրերուն մէջ յաջողած են ու կամ կանուխ տիրապետել եւ ստեղծած են արդի հոյակապ քաղաքակրթութիւնը, որուն կը հիմնուի մարդկութիւնն ու գիտութիւնը։ Այլ եւս հաստատուած է թէ արդիական քաղաքակրթութեան հիմնադիրները եղած են ուժ եւ կարողութիւն ներկայացնող այդ տաղանդաւոր ցեղին զաւակները, որոնք Թուրք կը կոչուին։

Երկրաբանութիւնն ու մարդաբանութիւնը շատ դժուարաւ կրնան փաստել թէ միւս տիպարներն ալ յաջողած են իրենց ուժերով քաղաքակրթութիւն մը կերտել աշխարհի որ եւ է մասին մէջ։ Կը նշանակէ թէ միայն եւ միմիայն Թուրք ցեղը յաջողած է քաղաքակրթութեան հիմնել։

Բէշիտ Կալիպ պէյէն յետոյ խօսք առաւ Տոքթ. Շէվքէթ Ազիզ պէյ, որ հաստատեց նախորդ ճառախօսին տեսակէտները՝ յանգելով հետեւեալ եզրակացութիւններուն.

1) Կազմախօսական տեսակէտով ոչ մէկ տարբերութիւն կայ Անատոլուի Թուրքերուն եւ Յունաստանի մէջ բնակող մարդոց միջեւ։

2) Թուրքիոյ մէջ գտնուած թրքական գանկերը կարճագլուխ բնամբերին կը պատկանին։

Ասոնցմէ զատ Շէվքէթ Ազիզ պէյ յայտնեց թէ Ալիշարի շրջանին մէջ իր կատարած պեղումներուն ընթացքին հաստատուած է թէ Հիթթեան քաղաքակրթութիւնը Թուրք ցեղին կը պատկանի։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ շարունակ կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ՆՂԱՆԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, բանի որ մեծ մասամբ տառաթղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին մէջ Տոքթ. Կ. Խանճեան խօսեցաւ գործնական մանկաբարձութեան եւ կնախտաբանութեան մասին։ Տոքթ. Զիլինկիրեան ներկայացուց ողնաշարի քննութեան արժէքը զանազան ախտաճանաչութեանց մէջ։ Տոքթ. Վ. Թորգոմեան արագ ակնարկով մը ներկայացուց Պոլսոյ Բժշկ. Համալսարանին 21 հայ դասախօսները, որոնք նպաստած են բժշկագիտական Թուրք գրականութեան հետաքրքրական բլլալով, կուտանք անունները հայ դասախօսներուն, որոնք հեղինակած են նաեւ մասնագիտական գիրքեր.

1. Գասպար պէյ Սինապեան, դասախօս ընդհ. ախտաբանութեան եւ բնախօսութեան, 1845-1870։

2. Սերվիչէն էֆէնտի, իրաւագիտական բժշկութեան եւ ներքին ախտաբանութեան, 1846-1876։

3. Փօղոս պէյ Ջօհրապեան, մանկաբարձութեան, 1849-1854։

4. Յակոբ պէյ Տավուտեան, կազմախօսութեան, 1834-1870։

5. Յակոբ պէյ Յովհաննէսեան, ակրաբանութեան, 1849-1850։

6. Ստեփան փաշա Ասլանեան, վիրաբուժութեան եւ արտաքին ախտաբանութեան, 1848-1870։

7. Աբրահամ պէյ Սազայեան, ակրաբանութեան, 1863-1876։

8. Նահապետ Ռուսինեան, բժշկական փիլիսոփայութեան եւ բժշկական պարտաբանութեան, 1874-1876։

9. Յովսէփ Նուրիճան, բժշկական պարտաբանութեան եւ բժշկութեան պատմութեան, 1877 1890։

10. Յակոբ պէյ Խանտանեան, բժշկական իրաւագիտութեան 1878-1894։

11. Միքայէլ Խորասանճեան, դարմանաբանութեան, 1878-1900։

12. Անդրանիկ փաշա Կրճիկեան, բժշկական բնագիտութեան, 1874-1894։

13. Նշան էֆէնտի Ղուկասեան, բժշկական տարրաբանութեան եւ դեղագրանութեան, 1877-1918։

14. Յովհաննէս պէյ Թաղիպեան, ախտաբանական կազմախօսութիւն, 1853-1894.

15. Վահան փաշա Մանուէլեան, դարմանաբանութեան, 1880-1902։

16. Անտոն փաշա Նաֆիլեան, միզային հիւանդութեանց դարմանաբանութեան, 1891-1898։

17. Տիգրան պէյ Անէմեան, ակնաբուժութեան, 1877-1909։

18. Ճիվան պէյ Անանեան, ականջի եւ կոկորդի հիւանդութեանց դարմանաբանութեան, 1876-1908։

19. Յովսէփ Ճէյլեան, բժշկական տարրաբանութեան, 1908-1932 (տակաւին կը դասախօսէ)։

20. Մինաս պէյ Աւետիսեան (անասնաբոյժ), ներքին ախտաբանութեան եւ ծննդաբերութեան, 1873-1906։

21. Արմենակ Գէրպէրեան (անասնաբոյժ) ախտաբանական կազմախօսութեան, 1906-1920։

Հայ Բժշկ. Միութիւնը 12 յուլիսին Լիլայի ճաշարանին մէջ հացկերոյթ մը հրաւիրած էր իր անդամները։ Սեղանին շուրջ բոլորուած էին, մօտ 40 բժիշկներ, ատամնաբոյժներ ու դեղագործներ։ Բժիշկներն ալ, ժամանակին, կղերականներուն նման, կուսակրօն էին եւ աքէմ կը հագնէին։ զաման, յուրջ եւ պատկառելի մարդիկ, որ տեսակ մը երկիւղ կը պատճառէին հիւանդին։ Բայց որքա՜ն տարբեր են հիմա բժիշկները, — ճաշասեղանին վրայ ցոյց տրուած զուարթութիւնը, սրամիտ խօսքերը, երգիծական ընդմիջումները նախանձը կրնային շարժել ճշմարիտ երգիծաբաններու։ Սեղանը կը վարէր Փրոֆ. Աղաջանեանց։ Տոքթ. Թորգոմեան ողջունելով Պոլսոյ Բժշկ. Միութեան աշխատանքները, յայտնեց թէ նոյն ծրագրին շուրջ համախմբուած են վերջերս Ամերիկայի հայ բժիշկները։ Տոքթ. Քոլոլեան, Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան կողմէ քանի մը խօսք ըրաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց ու փակեց հաւաքոյթը։

Միութիւնը վերջերս Սորպոնի մէջ հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր ընկերային աղէտներու շուրջ խօսելու. [illegible] Փրոֆ. Աշար, որ նախագահն է Ալքոլի դէմ Պայքարի Ընկերութեան, փրոֆ. Ժ.—Լ. Ֆոր, որ անդամ է Խլիրդի դէմ Պայքարի Ընկերութեան, փրոֆ. Պէրնար, որ փոխ-նախագահն է Հիւծախտի դէմ Պայքարի Ընկերութեան, փրոֆ. Կուժըրօ, որ նախագահն է Բարոյական Առողջապահութեան Ընկերութեան, փրոֆ. Թանոն, որ նախագահն է Փարիզ քաղաքի համաճարակներու դէմ պայքարի յանձնախումբին, Տոքթ. Թուլուզ, որ նախագահն է Մտային առողջապահութեան Ընկերութեան, ինչպէս նաեւ Լուի Ֆարճ։

Guérir բժշկական ամսաթերթը նկատած է հրապարակել բժշկական, մասնաւորաբար հոգեբուժական նիւթերու շուրջ, յօդուածաշարք մը, զոր կը ստորագրէ Տոքթ. Քոլոլեան, նախագահ Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան.

× Guérir բժշկական պատկերազարդ

ՄԱՄՈՒԼ

Մամուլ

«Յուսաբեր» մամուլի մասին խմբագրական մը գրելով հետեւեալ դիտողութիւններն ու խորհրդածութիւնները կ'ընէ (Յուլիս 2).

— «1526 օգոստ. 27ին, երբ Պոստոփէշթի մէջ լոյս տեսաւ անդրանիկ լրագիրը (որով Հունգարացիները Եւրոպայի օգնութեան կը դիմէին Թուրքերու դէմ), այդ լրագիրը ամբողջութեամբ կարդացին անշուշտ բոլոր անոնք, որոնք բախտը ունեցան զայն իրենց ձեռքը ունենալու։

Ու անկէ ետքը, դարեր շարունակ, ընթերցողները դարձեալ ամբողջութեամբ կարդացին այն թերթերը, որոնց կապուած էին իբրեւ ընթերցող

Մինչ այսօր, երբ թերթը իր բազմաթիւ էջերով ու բազմատեսակ բաժիններով բովանդակ աշխարհը կը ներկայացնէ, ընթերցողը թերթի մէջ այն անդին կը կարդայ, ինչ տեղի որ ինք կապուած է կեանքի մէջ։ Եթէ մարդիկ է՝ առաւելապէս թերթի մարզական մասը կը կարդայ. եթէ առեւտրական է՝ գլխաւորապէս առեւտրական բաժինին կը հետեւի. եթէ սէր ունի դէպ ի գրականութիւն՝ ապա կ'առնէ թերթը, գերազանցապէս անոր գրական բովանդակութիւնը նկատի առնելով

Այս հարցերը վերջնապէս լուծուած են եւրոպական ընթերցողներու համար։ Այդպէս չէ հայ կեանքի մէջ, ուր թերթը աւելի բան մըն է, քան լրագիրը սովորական առումով։ Սակայն նաեւ մեր կեանքի մէջ տակաւ առ տակաւ թերթը (մեր հասկացողութեամբ) կը մօտենայ լրագրին (եւրոպական առումով)։ Որով նաեւ նաեւ մեր կեանքի մէջ հայ ընթերցողը քայլ առ քայլ կը նոյնանայ եւրոպական ընթերցողին։ «Յուսաբեր»ի ծաւալով եւ անոր բովանդակութեամբ թերթերը այլ եւս անբաւական են հայ ընթերցողի պահանջները գոհացնելու որ թերթ կ'առնէ ոչ թէ զայն ամբողջութեամբ — իբրեւ լուր ու գաղափար — սպառելու, այլ անոր միայն որոշ բաժիններուն հետեւելու համար

Անցեալին մէջ ընթերցողը կուգար թերթին եւ ընթերցողը կը համակերպէր անոր «քմահաճոյքին». այսօր թե՛րթ կ'երթայ ընթերցողին եւ թե՛րթը կը համակերպի անոր քմայքին։

Այս պայմաններու տակ դժուարութիւն է խորհիլ, որ միայն գաղթաշխարհի մէջ արդէն հարիւրի կը մօտենայ թիւը հայ թերթերու եւ պարբերականներու։ Ծաւալով յաճախ թաշկինակի մեծութեամբ, բովանդակութեամբ՝ անփայլ, լուրերով՝ չորցած, գրիչներով՝ աղքատ, տեսքով՝ այլանդակ, եւ միջոցներով՝ թշուառ։

Ու կարծես հրամայական պահանջ կը դառնայ սեղմել քանակը՝ հայ մամուլի որակը բարձրացնելու եւ ընթերցողներու աւելի առատ բաժանմունքներ հայ խօսքին կապած պահելու համար.

Սեղմումով բան մը պիտի զոհուի անշուշտ, սակայն նաեւ բան մը պիտի շահուի անկասկած։ Ու մեր համոզումով շահածը շատ աւելի պիտի բլլայ զոհածէն։

Ցեղաչքէում մը անհրաժեշտ է հայ մամուլի կեանքին մէջ՝ դանդաղ, բայց անխուսափելի մահուընէ զայն փրկելու համար։

Եթէ ստորութեան մէջ կարելի է մրցիլ օտար ու փարթամ մամուլին հետ, ապա կարելի է առաւելապէս որակով, բայց երբեք քանակով

Այս կարեւորագոյն գործը գլուխ հանելու համար մեզի կը պակսի ոչ թէ կարողութիւնը, այլ միայն կամքը

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա ճակատ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի բլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

Վերադառնալով առաջնորդարան, անմիջապէս նիստի հրաւիրեց Գաւառական Ժողովը, ինչպէս նաեւ կարեւոր ազգայինները։

Երեկոյեան զանգակը հնչած էր։ Դուրսը բարա՛կ անձրեւ մը կը հեղէր։ [illegible]

ազգայիններու [illegible] Բախտօս էր։ Ամէնէն վերջ բակ մտան Դաւիթ էֆէնտին ու Բէդրոսեանը։

— Քանի մը քաղաքացիներ պարպեր են արդէն, — շշնջած Բէդրոսեան, — լաւ չեմ տեսներ վիճակը։

— Աղէկ ամմա, մեզի վստահ մը չեմ տեսներ կոր... Երդում պատառ էղաւ Օսմանը...

— Ինծի ալ առանց կ'ըսեն։

[illegible]

կոր... բան մը պէտք պըռնօքին գալ...

Հասեր էին, արդէն, առաջնորդարանի դրանը առջեւ։ Բարձրացան։ Եկած էին Դիմաքսեանը, Սուրէնը եւ ուրիշներ։ Նաեւ տէր Մեսրոպ հայրը։ Գիւղերեան սրբազան մանրամասնօրէն բացատրեց, խօսք առ խօսք [illegible] մը մէջ, կուսակալին հետ իր ունեցած տեսակցութիւնը։ Եւ կարծիքները ուզեց, [illegible] մէկ Սուրէնին, մէկ Դիմաքսեանին եւ մէկ Դաւիթ էֆէնտիին նայելով։

[illegible]

— Այո՛, այո՛, — մէջ ինկան ժողովականները։ Ամէն ժամանակ իր մարդը... Դաւիթ էֆէնտին պէտք է ի պաշտօն դնէ իր ազդեցութիւնը... նաեւ մէկ խօսքը երկու չեն ըներ... յետոյ, վերջապէս..

— Հէ՛, ձայնեց Դաւիթ էֆէնտի — մեր խօ՛սքը. մենք վա՛յ ենք... Հիմա ուրիշներ աւելի բարեկամ են, աւելի խօսքանց... Անանկ եա, էկա՛ւ վտանգը, ամա՛ն Ս. Թորոս...

[illegible]

— Ինչ.. ինչ... պէտք ունինք մի — ըսաւ [illegible] Դաւիթ էֆէնտի — ի՞նչ կը խորհիս ընել, Գրիգոր ծառայ։

— Կ'ուզենք գանենք ծառայել [illegible]

[illegible]

— Լա՛ւ, լա՛ւ, — ձեռքով ըրաւ Դաւիթ էֆէնտի, — պարոններ ըսենք... [illegible]

[illegible]

Կ. Մ[illegible]

(Շարունակելի)

Փարիզ եւ շրջակաները

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Գույճիկեանի բնակարանը։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Օրակարգի շարունակութիւն։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Թրիստափոր, Ապառած եւ Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Խաժակ ակումբին մէջ։ Օրակարգ՝ Անցեալ երկու ժողովներու շարունակութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կոմիտէն առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ, մեր կուսակցական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ԹՈՆԻՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին Օթէլ Թէրմինիւսի սրահին մէջ, 27 Րիւ հանրակարգի վերջաւորութեան դիմացը։

Ընտանեկան երեկոյթ

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ
Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբին մէջ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ
Զաւեշտ «Կարմիր Խաչի բախտը», երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ
Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՌԱԶՄԻԿ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի Առնուվիլի գեղեցիկ անտառներուն մէկուն մէջ, Ford-Stains

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, մեներգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, եւն.։ Ճոխ պիւֆէ։

Ճամբան.— Կար տը Նորէն (Gare du Nord) առնել շոգեկառք ժամը 12.9, 13.27, 15.17 եւ իջնել Gare Villiers le Belle Gonesse.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պուա-Գոլոմպի Պատանեկան միութեան կողմէ
Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն
Ի ՆՊԱՍՏ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Հ. ՄԱՃԱՌԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկերներ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ եւ Ա. ԱՐՇՐՈՒՆԻ
Արտասանութիւններ, երգ եւ նուագ, հաճելի անակնկալներ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— փօրթ տը Գլիշիէն առնել 40 թիւ հանրակառքը։ Սէն Լազարի կայարանէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Կառ Արժանթէօյ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ֆրանսահայ Կ. Խաչի ժողովը այսօր Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին։ 241 rue J. J. Rousseaux։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ ընկերուհիներ, բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՀՐԱՒԷՐ

Վէնսէնի եւ շրջակայից երկսեռ հայրենակիցներուն

Դպրոցասէրի կեդրոնական վարչութիւնը՝ յառաջիկայ Կիրակի ուրեմն 1 Հոկտ. 1932ին Վէնսէնի մէջ մանկապարտէզ մը բանալու հաւանութիւնը պաշտօնապէս տնօրինած ըլլալով. Վէնսէնի եւ շրջանի երկսեռ ազգայինները ընդհ. խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 8 Ave. de Paris, Vincennes.

Ծանօթ.— Կը խնդրուի Փարիզահայ թերթերէ արտատպել ներկայ կոչը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Առնուվիլ, Մաղ.— 30։
Գլէրմոն Ֆէրան, Լ. Թ.— 140։
Լէ Վան, Մ. Տ.— 35։
Ֆէնեճ, Կ. Ա.— .0։
Թուլուզ, Թէրզ.— 100։
Կարտան, Լ. Գ.— 70։
Գլիշի, Տիկ. Զ. Խ.— 35։
Փարիզ (2), Մ. Ռ.— 35։
Գուրպըվուա, Օ. Գ.— 70։
Նէօյեի, Գալ. .
Անվէրս, Տ. Ս. 52։
Լիոն, Փ. Ս.— 7 ։
Ժալիեկօ, Մ. Ն.— 140։
Մարսէյլ, Ժամ.— 70։

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պոնըթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ երեք ամուսնական գործի։ Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Հանգստաւէտ բոլորն օթօքառներ պիտի մեկնին 23 Յուլիս Շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 7ին Carrefour Chateaudunէն (rue du Fbg. Montmartreի եւ rue du Chateaudunի անկիւնը) վերադարձը տեղի կ'ունենայ 24 Յուլիս Կիրակի իրիկուն ժամը 10ին

ՈՒՂԵՑՈՅՑ.

Ա. օր.— Claye, Station du Maréchal Galliéni, (arrêt), Meaux, Bois Belleau (arrêt), Chateau Thierry, Dormans, Reims. déjeuner, visite de la ville et de la Cathédrale et d'une cave de champagne.

Fort de la Pompelle, Souain - Vienne le Château, Romagne - Verdun (dîner et logement)

Բ. օր.— Départ de Verdun à 7 heures du matin, visite des forts de Vaux, de Douaumont et de la Citadelle, retour par Ste Meune hauld et Suippes, déjeuner à Châlons sur Marne, Epernay, château Thierry, Meaux, Paris.

Գին.— 150 ֆր. երկու օրուան բոլոր ծախքը մէջը։ Ուխտագնացութեան մասնակցելու եւ մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել՝ Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ, 44 rue Lafayette.

ՖՈՒԹՊՕԼԻ ԹՈՒՌՆՈՒԱ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած գերմանի հայ մարզիկ փախստականներու կողմէ

Վաղը կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Ճաթող խումբը պիտի ստանայ խիստ արժէքաւոր բաժակ մը (Coupe internationale)։

Որջաններէն մասնակցիլ փափաքող բոլոր հայ խումբերը մանրամասնութեանց համար պէտք է դիմեն փախստական հայ մարզիկ գերմանացիներուն՝ 3 rue Juiverie, Vienne (Isère).

Ընտանեկան մեծ Դաշտապարահանդէս Տէսինի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան կողմէ իր կազմութեան տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ տեղւոյն կոմիտէին։

Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Տէսինի Հայոց ծանօթ «Փազ ագգիւրին» մօտ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, եւն.։

Կը մասնակցի Տէսինի Վասպ. «Արծիւ» ֆանֆառի խումբը ղեկավարութեամբ Գ. Ժիլլայր խոնկեանի։

Պարերու համար ընտիր ճազ (Լիոնէն), ճոխ պիւֆէ, մասնաւոր ցինեռաֆ։ Անձրեւոտ օդի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին։

Ընտանեկան ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Սալոնի Զօրի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, վաղը Կիրակի ժամը 2ին 14 Ավընիւ Իթալիի սրահին մէջ։
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ եւ անակնկալներ։
Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները՝ իրենց ընտանիքով եւ համակիրներով։

Մուտքը ազատ է

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԲՈՍ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Կարելի՞ է այժմ ձեր հիւանդը կերակրել.— հարցրեց նա ժպտալով՝ հայեացքը սեւեռած այն փոքրիկ տաբուրինակ չափին։ — Ինքս եմ եփել նրա ընթրիքը։

Բոսը ելաւ ոտքի ու երեսից հանած ցնցոտիները մի կծիկ չինելով ասաց

— Կարծեմ սառնիկ տակն ու վրայ արինք ձեր սենեակը։ — Այս բոլորը պէտք է այրել՝ ես վաղը նրան նոր հագուստ կը դնեմ։ Մի քիչ կոնեակ կը գտնէի ձեզ մօտ, տիկին։ Մի երկու ումպ պէտք է տալ որ խմի. իսկ ես գնամ լուամ ձեռքերս եթէ կը թոյլատրէք։

Երբ խան կերաւ թէ չէ՝ իսկոյն քնեց Բոսի թեւերի մէջ գլուխը նրա կրծքին։ Ջեմման օգնեց Կէտտին սենեակը կարգի բերելու ու նորից եկաւ նստեց սեղանին։

— Պարոն Րիվարեց, մի պատառ բան կերէք գնալուց առաջ։ Գրեթէ չընթրեցիք, իսկ այժմ խիստ ուշ է արդէն։

— Ես մեծ հաճոյքով մի բաժակ թէյ կը խմէի անգլիավարի։ Բայց խիղճ եմ անում, որ ձեզ այսպէս անհանգստացնում եմ։

— Ոչինչ։ Դրէք երեխային դիւանի վրայ, ձեզ յոգնեցնում է։ Միայն սպասեցէք, մի սաւան փռեմ բարձին։ Հիմա ի՞նչ էք մտադիր անելու։

— Վա՞ղը։ Ման գամ, տեսնեմ ուրիշ ազգական չունի այդ հարբած քեռուց զատ։ Եթէ ոչ՝ պէտք է հետեւել տիկին Րէննիի խորհրդին եւ աղքատանոցն ուղարկել։ Գուցէ աւելի լաւ կը լինէր մի քար կապէինք վիզը ու նետէինք գետը, եթէ իսկապէս կարեկցում ենք նրան, միայն շատ անախորժութիւնների պատճառ կը դառնար դա մեզ համար։ Շնորհ, Թէ տատականը։ Ա՛, քեզ անբախտ էակ, շատ աւելի անպաշտպան քան փողոցում ընկած կատուն։

Երբ Կէտտին մատուցարանը բերաւ՝ բացաւ աչքերը ու զարմացած դէմքով սկսեց նայել շուրջը. ճանաչելով Բոսին, իսկոյն դարձաւ նրան իբրեւ իր բնական պաշտպանին, իջաւ դիւանից եւ ոտքերին ծածկոցի ծալքերի մէջ խճճուած գնաց նրա մօտ կծկուելու։ Արդէն այնչափ խելքի էր եկել, որ կարողանում էր հարցեր տալ։ Ցոյց տալով նրա հաշմ ձեռքը, որով Բոսը մի կտոր կարկանդակ էր բռնել, հարցրեց.

— Ի՞նչ է դա։

— Սա՞։ Կարկանդակ։ Դո՞ւ էլ ես ուզում։ Ջէ, այս չափն էլ հերիք է։ Սպասիր վաղը, բարեկամս։

— Ո՛չ, սա՛։ — Նա մեկնեց ձեռքը ու դպաւ Բոսի ձեռքի կտրած մատներին ու մեծ սպիին։ Բոսը իսկոյն ձեռքը իջեցրեց։

— Ա՛խ, դա. դա հէնց նոյնն է, ինչ որ քու ուսը։ Խփել է մի մարդ, որ ուժեղ էր ինձնից.

— Երեւի շատ ցաւեց։

— Ա՛, չեմ յիշում. ամենայն դէպս ոչ աւելի քան միւս անգամները։ Դէ, հիմա գնա պառկիր, այսպէս ուշ գիշերով երկար չեն խօսիր։

Երբ կառքը եկաւ, երեխան նորից խոր քնել էր, եւ Բոսը, առանց նրան զարթեցնելու առաւ թեւերին եւ գիմեց դէպ ի սանդուղները։

— Դուք այսօր ինձ համար մի փրկարար հրեշտակ եղաք. — ասաց Ջեմմային կանգ առնելով սեմի վրայ, — բայց ի հարկէ դա մեզ չի խանգարի որ պայքարում կուենք, որքան սիրտներս ուզում է։

— Ես երբեք չեմ ցանկանում կռւել մէկի հետ էլ որ լինի։

— Հա՛ բայց ես ցանկանում եմ։ Կեանքը անտանելի կը դառնար առանց կռւի։ Կռիւն է երկրի աղը։ Դա նոյն իսկ կրկէսի ներկայացումներից էլ լաւ է։

Ու իջաւ սանդուղներից ատնելով թեւերի մէջ քնած երեխային։

VII

Սեպտեմբերի սկիզբներ, Մարտինին հրաւիրագիր ուղարկելով բոլորին որ գան գրական կոմիտէի ամսական ժողովին, Բոսից մի կարճ ու մատիտով գրած պատասխան ստացաւ. «Շատ եմ ցաւում, բայց գալ չեմ կարող»։ Մարտինին շատ անախորժ եկաւ այդ մերժումը մանաւանդ որ հրաւիրագրի մէջ ասուած էր՝ թէ ժողովը խիստ կարեւոր է։ Բոսի այդ տեսակ անփոյթ վերաբերումը դէպ ի գործը գրեթէ յանդգնութիւն էր թւում Մարտինիի աչքին։ Բաց ի դրանից՝ այդ օրը մի քանի նամակ էր եկել վատ լուրերով, քամին էլ փչում էր արեւմուտքից, այնպէս որ Մարտինին ամենավատ տրամադրութեան մէջ էր։ Երբ ժողովին թժիշկ Րիքարդոն հարցրեց, թէ ուր է Րիվարեցը՝ նա պատասխանեց տրտնջալով. — Նա զբաղուած է հաւանօրէն մի որ եւ է աւելի կարեւոր գործով ու գալ չի կարող, կամ չի ուզում։

— Ճշմարիտ, Մարտինի. — ասաց Գալլի գրգռուած, — դուք ամենաանարդար մարդն էք Ֆլորենցայում։ Երբ ձեզ մէկը դուր չի գալիս՝ էլ ամէն բանում սխալ էք նրան մեղադրել։ Րիվարեցը ինչպէս կարող է գալ, քանի որ հիւանդ է։

— Ձեզ ով ասաց, որ հիւանդ է։

— Միթէ չգիտէք։ Այս չորս օր է անկողնից վեր կացած չունի։

— Ի՞նչ ունի որ։

— Չգիտեմ։ Չորեքշաբթի ինձ հետ տեսակցելու էր, յետաձգեց հիւանդութեան պատճառաւ, իսկ երեկ մտայ իր մօտ ասացին որ ծանր անդ է եւ ոչ ոքի ընդունել չի կարող, կարծեմ Րիքարդոն է խնամում նրան։

— Ես ոչինչ չգիտէի։ Կը գնամ այս երեկոյ, տեսնեմ բան պէտք չունի, — ասաց Րիքարդոն։

Յաջորդ առաւօտը Ջեմմայի փոքրիկ աշխատասենեակը մտաւ Րիքարդոն գունաթափ ու յոգնած։ Ջեմման նստել էր սեղանի առաջ ու թուերի միապաղաղ մի շարք էր գում Մարտինիին, որ խոշորացոյցը մէկ ձեռքին, միւս ձեռքի սուր մատը թեթեւ նշաններ էր դնում նախ գրքի երեսին։ Ջեմման ձեռքով մի նշան արաւ, որ չխանգարէ։ Րիքարդոն գիտէր որ չի կարելի գրողի գրութիւնը ընդհատել, նստեց դիւանին ու յորանջեց, որ հազիւ էր ազատւում յոգնածութիւնից։

— 2, 4, 3, 7, 6, 1, 3, 5, 4, 1,— մայի ձայնը հնչում էր միօրինակ քնոյլի նման.— 8, 4, 7, 2, 5, 1 ... ուածր վերջացաւ, Ջեմ...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 Ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒԼԻՍ 1932

17 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1933

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԷՆ

Հրաշքը Թրքական ճակատին վրայ կը շարունակուի:

Աշխարհին զարմացնելու իրենց ձիգերուն մէջ՝ Թուրքերը ծիծաղելի դառնալէն չեն զգուշանար: Ընդհակառակն, իբր գերազանցելու ակներեւ անապարանք մը ունին, որ կը մօտենայ անպարտութեան:

Մեթոտը որդեգրուած բոլշեւիկներէն, բայց նկարագիրը Թրքական է եւ Թրքավայել:

Անցած շաբթուան Ազգ. Մեծ Ժողովի բեմէն Թուրքիոյ բնակիչներուն Թիւը, մէկ հարուածով բարձրացուցին 17 միլիոնի: Այս մեթոտը գանելէն յետոյ ինչո՞ւ կէս ճամբան մնալ, մանաւանդ որ նման յայտարարութիւնները արտակարգ ծախսի չեն կարօտիր: Ու ահա «պատմութեան համաժողով»ը, որ կոչուած բոլոր ճակատներուն վրայ վեր հանելու Թրքութեան պատմական եւ մշակութային արժէքը, նորէն մէկ հարուածով՝ զայն բարձրացնելու քաղաքակրթութեան ամէնէն բարձր գագաթը, որմէ յետոյ աշխարհի մնացեալ ազգերը:

Թուրք մտաւորականները հաւաքուած «պատմութեան համաժողով»ին մէջ կը մտածեն պատմական փաստերով: Անոնք կը մտածեն եւ կը գտնեն այսպէս.

— Ոչնչացինք եւ կոտորեցինք Հայերը: Իրաւունք ունէինք: Այո՛, Իրաւունքը կը պատասխանեն ձայն բանողները.

— Ոչնչացինք եւ Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը բարձրացուցինք 17 միլիոնի: Եղա՞ւ: Այո՛, եղաւ կը ձայնեն բոլորը:

Ուրեմն, Թրքական ճակատին վրայ ամէն բան կարելի, գլուխ կը չարժեն Թրքական «գիտուններ»ը ու կ՚անցնին գործի:

Բոլշեւիկներն ամէն քայլափոխին վկայութեան կը կանչեն Լէնինը: — «Իլիչն այսպէս ըսած է»: Հիմա Թուրքերն ալ իրենց Իլիչն ունին: — «Մուսթաֆա Քէմալն այսպէս ըսած է»: Այո՛, Քէմալն ըսած է թէ բոլոր հին քաղաքակրթութիւններու մայրը Թրքական հին քաղաքակրթութիւնն է: Ու «պատմաբաններ»ը մէկը միւսին ետեւէն բեմ կը բարձրանան Քէմալի «լուսաւոր» խօսքը պարզաբանելու եւ մանաւանդ ընդարձակելու համար:

— Հին եգիպտական քաղաքակրթութիւնը Թրքական է:

— Յունական քաղաքակրթութիւնն ու մշակոյթը Թրքական է:

Տիրապետելէ յետոյ հին քաղաքակրթութիւնները, առնելէ անձնավստահ, արշաւանքը կը շարունակեն իսլամական քաղաքակրթութեան ամբողջ հունով:

Ու կը բացագանչեն. — Ի՞նչ անարդարութիւն. համաշխարհային պատմութիւնը մինչեւ այժմ, 7րդ դարէն մինչեւ 13րդ դարուն իսլամական քաղաքակրթութիւնը վերագրած է Պարսիկներուն եւ Արաբներուն:

Ու Պատմութեան համաժողովը իր սրբազան պարտականութիւնը կը կատարէ, սրբագրելով պատմութեան սխալը:—Այդ քաղաքակրթութիւնները զուտ Թրքական էին: Թուրք ճառախօսներն այնքան վստահ են այդ որոշման ճշգութեան, որքան կը հաւատան թէ այսօր 17 միլիոն Թուրքեր կը բնակին Թուրքիոյ մէջ:

Եւ ինչո՞ւ մնալ միայն 17 միլիոն, երբ կարելի է դառնալ 150 միլիոն: Ու ահա կը գտնեն Պոլսոյ Համալսարանի մատենադարանի տնօրէնը, փրոֆ. Զայթի Փէրէնա, որ կը պարծենայ իր Թուրանական ծագումով, կը յայտարարէ թէ այժմ Հնդկաստանի մէջ կան 150 միլիոն Թուրքեր: (Ծափեր, որքան կ՚ուզէք):

Այս բոլոր ծանրագլուխ մարդոց թեթեւութիւնները մեղմացնելու համար, գոնէ մէկ հատիկ պարկեշտ Թուրք, — Պոլսոյ Համալսարանի դասախօսներէն Զէքի Վէլիտ պէյը բեմ կուգայ՝ ըսելու թէ «Ճինկիզ խանի ղաւակներուն երրորդ սերունդը ընդամէնը 25 հազար հոգիէ կը բաղկանար»: Եւ թէ՝ «կեդրոնական Ասիոյ մէջ չկան Թրքական հին քաղաքներ, որոնց տեղը անյայտ ըլլայ»:

Մէկուկէս ժամ տեւող բանախօսութենէն, միայն այս քանի մը տողերը լոյս տեսան թերթերունմէջ: Բայց այդ համարձակ արտայայտութեան դէմ բեմին վրայ կը գտնենք համաժողովի բազմաթիւ անդամները, որոնք իրենց հարուածը կ՚ուղղեն Զէքի Վէլիտին դէմ, ու կը հաստատեն թէ իր տեղն այլեւս համալսարանի բեմը չէ: Այս տեսաբաններն անշուշտ իրաւունք ունին. ի՞նչպէս կարելի է հրաժարիլ 150 միլիոն Թուրքերէն, որ այսօր կը բնակին Հնդկաստանի մէջ եւ վաղը կարող են անցնիլ Թրքական ռոմարը․․

Ահա թէ ինչպէս կը կազմակերպուի Թրքական մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան պատմութիւնը, նոր ազգն արժանի դարձնելու հին բացարձակ մեծութեան:

Մենք որքան գիտենք, Թուրքերը միայն ջարդարարութեամբ կրցած են նմանիլ իրենց նախնիքներուն: Այդ ուղղութեամբ պատմութիւնը երբեք չէ թերացած իրենց պատուին արձանագրելու իրողութիւնները: Իսկ ինչ որ կը մնայ այն մեթոտին, որ պետական տէկրէտով հարիւրաւոր միլիոնի կը բարձրացնէ Թրքութեան թիւը, հին բոլոր քաղաքակրթութիւնները Ճինկիզ խանի պապերուն կը վերագրէ եւ ւաւերական մշակոյթները Թրքականի ազդեցութեան կ՚ենթարկէ, կոչուած է ծիծաղելի էջ մը աւելցնել նորթուրքիոյ պատմութեան վրայ:

Մենք կը զարմանանք որ պատմութեան համաժողովը չի պարծենար Թրքական վաւերական մէկ հանճարով, որ Նասրէտտին Հօճանն է իր թողած գրականութեամբ: Գոնէ մինչեւ այժմ, ոչ Յոյները եւ ոչ ալ Հայերը կրցան այս հանճարեղ առակախօսը խլել Թուրքերէն:

Արդ, իրաւացի կերպով Թուրքերը կրնան պարծենալ Նասրէտտին Հօճայով, որու գրականութիւնը եւ անխնայ ծաղրանքն ինքնին բաւական պիտի ըլլային, որ Թուրք գիտնականները զգուշանային այսքան ծաղրելի ըլլալէն:

Կ. Ս.

Միացեալ Նահանգներու վերերաններու օգնութեան ծախսը

-)(o)(-

Նիւ - Եորք Թայմզ Ընկերութիւնը որ այս միջոցիս Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան ծախսը կը հաշուէ, կուտայ թիւեր որոնք ցոյց կուտան թէ հիմա Միացեալ Նահանգները մէկ տարուան մէջ վերերաններու (նախկին պաշտօնեաներու) օգնութեան համար երկու անգամ աւելի կը ծախսէ քան այն ինչ որ բրիտանական կառավարութիւնը ծախսեց 11 տարուան մէջ իր անգոյծներու ապահովագրութեան համար: Վերերաններու օգնութեան համար այս տարուան մէջ ծախսուած թիւերու գումարը կը հասնի 928,387,795 տոլարի: Մինչդեռ 1920էն մինչեւ 1931 Մեծն Բրիտանիոյ անգործներու վրայ ծախսուած է 525.000.000 տոլար:

Ընկերութիւնը կ՚ըսէ թէ 1918էն 1931 պետական եւ դաշնակցային կառավարութիւններու զանազան ձեւի օգնութիւններուն որ տրուած է նախկին պաշտօնեաներուն անոնց ստորադասներուն եւ նպաստառուներուն ընդհանուր գումարը 6.580.000.000 տոլարէն աւելի էր: Վերերաններու գործին վարիչ տնօրէնին յայտարարութեան համաձայն 1945 թիւին դաշնակցային կառավարութիւնը ծախսած պիտի ըլլայ 21.500.000.000 տոլար, գումար մը որ Միացեալ Նահանգներու պատերազմի մասնակցութեան ծախսին հաւասար:

Կորկուլովի մտային վիճակը

Ինչպէս գրեր էինք, վերաքննիչ ատեանի նախագահը մերժեց ընթացք տալ Կորկուլովի փաստաբաններու դիմումին, որով կը պահանջէին հակափորձի ենթարկել ոճրագործը, բռնուելու համար անոր մտային վիճակը:

Այս մասին, Կորկուլովի փաստաբանը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ մամուլին:

Վերաքննութեան իրենց խնդրագրին մէջ Կորկուլովի պաշտպանը ներկայացուցած էր ոճրագործին կրնօց կողմէ նշանակուած երեք ծանօթ մասնագէտներու տեղեկագիրը՝ իր ամուսնին մտային վիճակին մասին: Այդ տեղեկագիրը բոլորովին կը հերքէր դատական մասնագէտ բժիշկներու եզրակացութիւնը՝ թէ Կորկուլով ամբողջովին պատասխանատու է իր արարքներուն:

Բժիշկ Լվով պատուակալ բժշկապետ Սէնի ջիմարանոցներու, կը յայտնէր թէ քննելով իրեն ներկայացուած փաստաթուղթերը, կ՚եզրակացնէ թէ ամբաստանեալին մտային կարողութիւնները կասկածի տակ կրնան իյնալ եւ թէ նոր եւ երկարատեւ քննութիւն մը անհրաժեշտ է:

Ուրիշ բժիշկ մը, նոյնպէս համբաւաւոր մասնագէտ, յայտնած է. — — «Եթէ իր ոճիրէն առաջ իսկ, Կորկուլովը ինծի ներկայացուած ըլլային, առանց վարանումի պիտի պահանջէի որ առ ի նախազգուշութիւն, զայն հսկողութեան տակ առնեն:

Իսկ Կորկուլով, ինչպէս բոլոր խենթերը, ինքզինքը կը յայտարարէ կատարեալ խելօք մը:

Անգործութեան հարցը Ամերիկայի մէջ

Անգործութիւնը երթալով աւելի կը սաստկանայ ամբողջ Ամերիկայի մէջ: Կացութիւնը կը բարդանայ անով որ Ներակոյտ եւ Երեսփ. ժողով անելի մատնուած են 4 միլիառ փրանքի նըպաստ տրամադրող օրինագծին հետեւանքով:

Ամերիկայի ամբողջ անգործներու թիւը կը գնահատուի 10-15 միլիոն: Ոչ ոք սակայն, ո՛չ իսկ նախարարէ յստակօրէն չի գիտեր իրական ու վերջնական թիւը անգործներուն: 10-15 միլիոնը ուրեմն, ենթադրական թիւ մըն է, հիմնուած թերի վիճակագրութիւններու վրայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ժողովը

Անգլիոյ վարչապետին խնդրանքին վրայ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը արտակարգ նիստ մը գումարեց նախորդ օր, համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովի մը գումարման մասին՝ Լօզանի մէջ առնուած որոշման գործադրութեան շուրջ խորհրդակցելու համար:

Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճօն Սայմընի կողմէ ներկայացուած բանաձեւի հիման վրայ, որոշուեցաւ տնտեսական համագումարին կազմակերպումը յանձնել յատուկ յանձնախումբի մը՝ որուն պիտի նախագահէ Ճօն Սայմըն ինքը:

Յանձնախումբին պիտի անդամակցին Լօզանի հրաւէրն ուղղող Խորհուրդի անդամները:

Ժողովը յետոյ անցաւ Աւստրիոյ տրուելիք փոխառութեան հարցին: Գերմանիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը չպիտի մասնակցի փոխառութեան:

Անկէ վերջ, լսեց Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճօն Սայմընի մէկ յայտարարութիւնը՝ «վստահութեան համաձայնութեան» մասին:

ԱՆԳԼԵԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Մաքտոնալտ-Տէ Վալէրա տեսակցութիւնը

Իրլանտայի աշխատաւորական կուսակցութեան երեսփոխաններու նախագահը, որ արդէն երկու երկիրներուն միջեւ իբր միջնորդ ծառայեր էր, անակնկալ կերպով հասաւ Լոնտոն, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ վարչապետին Պ. Մաքտոնալտի հետ. Այդ տեսակցութեան ընթացքին, որոշուեցաւ Լոնտոն հրաւիրել Իրլանտայի վարչապետը: Տէ Վալերա անմիջապէս մեկնեցաւ Լոնտոն, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մաքտոնալտի հետ

Նոյն օրը արդէն կառավարական յանձնախումբը նիստ մը գումարեր էր, քննելու համար Իրլանտայի աշխատաւորական պետին կողմէ ներկայացուած առաջարկները: Վէճին պատճառը ծանօթ է: Իրլանտա կը մերժէ Անգլիոյ վճարել կալուածական եւ այլ պարտքեր՝ որոնց գումարը կը հասնի տարեկան հինգ միլիոն ոսկիի: Տէ Վալերա ընդունելով մէկտեղ իր առաջարկուած իրաւարարութիւնը, կը մերժէ վէճը ենթարկել կայսերական իրաւարար ատեանի մը, յայտնելով թէ Իրլանտա իրաւունք ունի կասկածելու անգլիական իրաւարարներու արդարադատութեան վրայ:

Սակայն, կ՚երեւի թէ գտնուած էր միջոց մը, որ երկու կողմերուն հաւանութեան կրնար արժանանալ: Անգլիա եւ Իրլանտա պիտի նշանակէին երկուքական հոգի: Իսկ այս չորսը պիտի նշանակէին հինգերորդ մը անգլիական գաղթավայրութիւններէն:

Մաքտոնալտ — Տէ Վալերա տեսակցութիւնը բաւական երկար տեւեց: Լսուեցաւ թէ Վալերա ընդունած է ուրիշ եղանակ մը, որով՝ փոխանակ հինգ հոգինոց իրաւարար ատեանի մը, կ՚առաջարկուի կազմել չորս հոգինոց յանձնախումբ մը՝ քննելու համար վէճը: Երկուքը Իրլանտացի, երկուքը Անգլիացի: Սակայն գիշերը ուշ ատեն, հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէր թէ Տէ Վալերայի եւ Մաքտոնալտի միջեւ համաձայնութիւն չէ գոյացած:

Գիւղացիներ եւ զինուորներ կը փախին

կարմիր դրախտի սահմաններէն

ՎԱՐՇԱՒԻԱ, 15 յուլիս.— Վիլնայէն ստացուած լուրերու համաձայն, ռուս գիւղացիներու եւ զինուորներու խումբ մը յաջողած է գաղտնօրէն անցնիլ խորհրդային սահմանագլուխը եւ ապաստանիլ լեհական հողը:

Զինուորները խնդրած են որ զիրենք առնեն լեհական բանակին մէջ, իսկ գիւղացիները դիմում կատարած են, երթալու համար այն լեհական գիւղերը, ուր իրենց ազգականները կը բնակին:

Բոլոր գաղթականները յայտնած են թէ՝ Ռուսիայէն փախած են այն պատճառով որ այլ եւս չէին կրնար տոկալ ժողովուրդին պարտադրուած զրկանքներուն, հողերու համայնացումէն ի վեր:

Ռումանիական ընտրութիւնները

Այսօր, Ռումանիոյ մէջ տեղի կ՚ունենան երեսփոխանական ընտրութիւնները: Իսկ յուլիս 20ին, 24ին եւ 26ին տեղի պիտի ունենան ծերակուտական ընտրութիւնները:

Քաղաքական կուսակցութեանց բազմութիւնը որ վերջին երկու խորհրդարանական շրջաններու յատկանշական կողմն եղած էր, այս անգամ ի յայտ կուգայ ընտրական ցանկերու նշանակելի յաւելումով մը:

Ներկայ պայքարին մէջ, ամէնէն աւելի ազգ. – գիւղացիականներն են որ կը կարծուի թէ պիտի յաջողին:

Զինաթափութեան ժողովը

Պ. Պէնէշի կողմէ մշակուած որոշումներու վերջնական բանաձեւը, որ պիտի փակէր զինաթափութեան ժողովի առաջին հանգրուանը, ծննեւ մէջ տեղի կուտայ զանազան բանակցութեանց: Գլխաւորապէս մեծ պետութեանց պատուիրակութիւններն են որ կը ջանան փոփոխութեան ենթարկել անոր կարգ մը կէտերը: Ցարդ ընդամէնը 14 պետութիւններ հաւանութիւն յայտնած են Պէնէշի բանաձեւին: Եւ այդ պատճառով ալ կը ջանան մշակել բանաձեւ մը, որ աւելի բազմաթիւ համախոհներ գտնէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Պէյրութի մէջ համայնավարական նոր թռուցիկներ ցրուած են, որոնք Պէյրութի քաղաքապետութեան դէմ ուղղուած են եւ զայն կը նկատեն «պուրժուազիական» կառավարութիւններու խաղալիքը: Համայնավարները, վերջը, բուռն յարձակում մը կը գործեն քաղաքապետին վրայ եւ անվայել բառեր կը գործածեն:

Այս յարձակման պատճառը եղած է, ըստ իրենց, քաղաքապետութեան կողմէ իր աշխատաւորներուն անբաւական օրավարձք տրուիլը:

Ոստիկանութիւնը խեղդելով կուսակցութիւններ կատարելով գրաւած է բաւական մեծ թիւով թռուցիկներ, սակայն կարելի չէ եղած ցարդ երեւան հանել հեղինակները:

X «Էլ Ահրամ» կը գրէ.—

Նէպրի ոստիկանները ձերբակալած են երկու պոլշեւիկ Հայեր՝ Սողոմոն Տայտըեան եւ Կարապետ Ստեփանեան, որոնք գրգռած եւ քաջալերած էին Սրահատար Օյլ եւ Շէլ ընկերութիւններու մեքենաւորներուն վրայ ռումբեր նետողները: Անոնք այժմ յանձնուած են հարցաքննիչ դատաւորին:

ԻՆՁ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԿԻՊՐՈՍԻ «ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ»ԻՆ ՄԷՋ

Ստոյգ աղբիւրէ մեզ կը տեղեկացնեն թէ Կիպրոսի Մելգոնեան կրթական հաստատութեան տնօրէնը Պ. Գ. Կիրակոսեան առիպուած է իր հրաժարականը տալ՝ աշակերտներու ճնշումին տակ:

Պ. Կիրակոսեանի կամայական ու քմահաճ ընթացքը, ուսուցիչներ եւ աշակերտներ իրարու դէմ լարելու եւ գրգռելու իր քաղաքականութիւնը ի վերջոյ զուած են լրենց ս.ա. րմր:

Տնօրէնին ասղրանքներէն զզուած աշակերտները յարձակած են իր վրայ եւ ստիպած են զինք որ հրաժարականը տայ գլուտր. ինչ որ կատարուած է: Սակայն կառավարութիւնը միջամտած է եւ հիմա գործը ինկած է դատարան:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սոֆիայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Պուլկարիոյ ելմտական վիճակը գէշ է: Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը՝ իր ելմտական յանձնաժողովին յանձնարարութեան վրայ, որոշած էր որ Պուլկարիա 100ին 50 համեմատութեամբ վճարէ իր պարտքերը: Պարտքերուն մնացեալ 100ին 50ը, պուլկար պետական դրամատան մէջ պիտի դրուէր Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցչի անունով եւ ի հարկին պիտի ծախսուէր պիւտճէին բացը գոցելու: Այս կացութիւնը վեց ամիս պիտի տեւէր եւ այս միջոցին Պուլկարիա պիտի համաձայնէր պարտապահանջներուն հետ: Բայց համաձայնութիւն չգոյացաւ, պարտատէրերը պարտապահանջները 100ին 100 պահանջեցին: Այժմ փոխատուներու ներկայացուցիչը Մարսէլ Շարլօ Սոֆիա եկած է եւ կ՚ուզէ որ իր անունով դրամատունը դրուի դրամը: Պուլկար դահլիճը չէ հաւանած: Պ. Շարլօ ձեռնունայն վերադարձած է: Թերթերը կը գրեն թէ նոր բանակցութիւնները պիտի սկսին Ժընեւի մէջ:

Երկրին ելմտական կացութեան վատթարացման պատճառը այն է, որ գիւղացին իր արտադրութիւնը չի կրնար ծախել, եւ շատ մը հաստատութիւններ փակուած են անգործութեան պատճառով: Այսօր, Պուլկարիոյ մէջ 200,000 անգործ կայ: Ժողովուրդը տուրքերը չի կրնար վճարել: Երեք միլիառ լէվա տուրքէ պակաս կայ: Պետութեան հասոյթները կը նուազին եւ երեք ամիս է որ թոշակ չէ տրուած պաշտօնեաներուն:

ՅՈՅՆ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ՝ ՍԽԱԼԻ ՄԸ ԶՈՀ

Եանեայէն տրուած լուրի մը համաձայն, յոյն ոստիկաններ որոնք գիւղացիի պէս ծպտուած էին՝ հետապնդելու համար աւազակներու խումբ մը, ինկան նետեւակազօրաց կողմէ լարուած ծուղակի մը մէջ:

Զինուորները ոստիկանները աւազակ կարծելով, կրակ բացին անոնց վրայ եւ ծանրօրէն վիրաւորեցին զանոնք:

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

4.— ՓԼՈՒԶՈՒՄ ԵՒ ՀԻՒԾՈՒՄ

Խորշակ մը համառօտած՝ կ'ուռէ Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ գլուխը։ Կ'անդամալուծէ։ Կը քամէ։ Կը մաշեցնէ։

Մուխը մարած է հինգ–վեց քաղաքներու մուխը։

Երէկ՝ բուխերիկներ կը կայծռէին մուխով։ Այսօր՝ հազարաւոր տուներ մոխիրի վրայ նստած են նոյն այդ մուխին թանձրացումէն։ Լեռնակուտակ ծխախոտ՝ կը փտի մթերանոցներուն մէջ։

Ճահճու տենդը սեւ խոտ ցանել տուեր է եղած–չեղած հողերուն վրայ։ Իսկ այսօր հացը ամէնէն սուղ բանն է Յունաստանի մէջ։ Մարդիկ օրհնութիւն կը համարեն եգիպտացորենի ալիւրը։

Կէս օրուան դադար, ժամը 1–4 (Տեղ–տեղ մինչեւ 5)։ Ցնցոտին բուն բառը չէ, պատկերացնելու համար հագուստ–կապուստը սա թշուառներուն, որ փռուած՝ փողոցներու մէջ, պատերուն տակ, սուտ քունով մը կը խաբեն իրենց անօթութիւնը։ Կամ սեւ–սեւ հաց մը ճարած, կը լափեն երկու լոլիկի եւ երեք պղպեղի հետ։

Եւ այս՝ ամէն քաղաքի մէջ։ Փողոցէ փողոց, պատկերը կը փոխուի աւելի սեւնալով։

Ու կ'երեւակայեմ պատկերը գիւղերուն, ուր ցրուած են մեր որբերը։ Պատկերը գիւղական փողոցներուն եւ սրճարաններուն, ուր հանդիպեցայ երկու տարի առաջ, եւ ուր հեռքերը փոխուած են այսօր, եթէ ոչ կորսուած։

Բայց նախ քաղաքը եւ քաղաքացին։

Ահաւասիկ չորրորդը, Տրամա, եւ հինգերորդը՝ Գավալա, ուր հայկական հազարեակներ կը հեւան։

Ուրկէ որ անցնիս, իւրաքանչիւր քաղաք ամէնէն դժբախտ կը համարէ ինքզինքը։ Փախելու տենչ մը՝ բոլորին մէջ։

Քար մը իջած է բոլորի գլխուն եւ երկանաքար մը կը քաշէ բոլորին սաքերէն։

Ու բնականաբար, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի զգետնուած է ան որ ոչ հող ունի, ոչ բուխերիկ։

Տրաման տեսեր էի երկու տարի առաջ։ Նորութիւն չէր սազնայր, այն ատեն ալ։

Բայց, հրամեցէք տեսէք այսօր, եւ բաղդատեցէք երէկուան հետ։ Գլուխները կ'երերան եւ բերանները հազիւ կը բացուին։

Գրեթէ ամբողջովին անգործ են ծխախոտի բանուորները,— չորս հազար այր ու կին։

Տարիներով ծխախոտ բռնած է արտերը, եւ այս տարի միայն գիւղացին խելք բրած է ցորեն ցանել։

Ամէն ինչ զուրկէն կուգայ։ Ձմեռ՝ կառավարութիւնը ստիպուած էր եգիպտացորենի ալիւր բաժնել։ Այն ատեն տրախմին ողջ էր։ Իսկ յառաջիկայ ձմե՞ռ, երբ տրախմին հազիւ կէս մը կ'արժէ։

Կառավարութիւնը, անդեկ ու անճար, փորձեց ուրիշ միջոց մը,— գնելով անցեալ տարուան ծխախոտ քանի մը գործարաններ բացաւ, գործ ճարելու համար բանուորներուն։

Առաջ՝ բանուորը քիթ–պռչով կ'ընդունէր օրական 100—120 տրախմին։

Կը յիշեմ որ, երկու տարի առաջ, Մակեդոնիոյ գիւղերու մեր որբերը կը նախընտրէին օրը իրիկուն ընել ազատ սրճարաններու մէջ, քան աշխատիլ օրական 60 տրախմիով։ (Այն ատեն 20 ֆրանք, իսկ այսօր՝ կէսէն ալ պակաս)։

Հիմա բանուորն ու բանուորուհին կարգի կը սպասեն օրական 25—50 տրախմիի համար։ Եւ բանուորներ կան որոնց վաստակը մէկ տուփ սիկառի ալ չի բաւեր (ամէնէն աժանը 11 տրախմի)։ Շէնքի բանուորները նախապէս կը ստանային 100—150։ Այսօր կը փնտռեն 30 տրախմին (5 ֆրանք)։

Համբերանք չունին թշուառները ոչ միայն մեր, այլ եւ բնիկներուն մէջ։ Եւ սովորական դէպքեր են բանուորական խլրտումները, ինչպէս քաղաքական եւ զինուորական դաւերը։

Թշուառութեան ամէնէն պերճախօս պատկերը կը ներկայացնեն ներգաղթի արձանագրութիւնները։

Տրաման կը հաշուէ 1200 Հայ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ՝ նորեկներ։ Քանի մը հարիւր ալ կը բանեն շրջակայ գիւղերու տարագիրները։

Արդ, ներգաղթի համար արձանագրուած են 1200 (հազար երկու հարիւր հոգի), որոնցմէ 213 հոգի միայն բախտ ունեցան մեկնելու Դ. (առայժմ վերջին) կարաւանին մէջ։ (Քսանթիի մէջ՝ 850ի վրայ արձանագրուած են 500 հոգի։ Միշտ սպասելով)։

Կանգ առած է նաեւ առեւտուրը։ Երկու–երեք տարուան ապրանք մթերուած է խանութներու մէջ, որոնց ամէնէն բանուկ յաճախորդներն են ճանճերն ու ժժեղները։

X

Աւելի բախտաւոր չէ Գավալան։ Թէեւ բախտաւոր պէտք է համարել, բաղդատելով Տրամայի հետ։ Ինչպէս որ բախտաւո՞ր է Կիւմիւլճինան, որ հսկայական հող ունի եւ միայն ծխախոտ չի ցաներ, իսկ իր սեւ օրը կուլայ Քսանթին, իր ճակատագիրը ամբողջովին կապած ըլլալով ծխախոտին։

Գավալան ալ մուխ կ'արտադրէ եւ մուխով կ'ապրի։ Բայց ահաւասիկ 12 հազար բանուորներէն հինգ հազարը միայն կ'աշխատին։ Հայկական հաստատութիւնը տարրական ապրուստ մը կ'ապահովէ երկու հարիւր բանուորներու եւ բանուորուհիներու։

Օրականները նուազուրդ՝ այստեղ ալ։ Կիները՝ 28—30, այրերը՝ 55—65 տրախմի, նախկին 100—120ի փոխարէն։

Եւ սանք բախտաւորներն են։ Անգործութեան պարագային — ձմեռ — կառավարութիւնը ամսական 300 տրախմի կը վճարէ, իբրեւ հացագին։ Որոշ սակ մը վար գնելով օրավարձերէն։

Ներգաղթի պաշտօնեան հանդիպած է նաեւ այս քաղաքը, որ կը հաշուէ 1300—1400 Հայ։ Արձանագրուած են 950 հոգի։ Շրջաններով՝ [illegible] աւելի։

Արձանագրուած են եւ կը սպասեն. առանց մեծ յոյսեր ունենալու։

X

Եւ այսպէս, խորշակ մը համառօտած, կամ հիւծախտ մը յամրընթաց, տարուէ տարի կը քամէ երակները բովանդակ Յունաստանի, բայց մասնաւորապէս Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ։

Տէտէ Աղաճը կը սպասէ եւ կը յուսայ, համակերպած իր ճակատագրին։ Կոմոտինին (Կիւմիւլճինա) թէեւ պրկուած, կը խնդայ հանճէ հանճ։ Քսանթին ի՞նչ ունի որ խնդայ։ Լեռնակուտակ ծխախոտ եւ կանակր՝ լեռներ։ Բժիշկն ու դեղագործն անգամ յուսահատած են ինչպէս միւս քաղաքներուն մէջ։ (6—7 հայ բժիշկներ՝ բացարձակ անելի մատնուած, նոր գաղթավայր կը փնտռեն, իրենց գլուխը պահելու համար)

Փլուզում եւ հիւծում, բառին բովանդակ նշանակութեամբ։ Իսկ փոխանակ՝ անսասոյց։ Տեղացին շատ աւելի յուսահատ քան նորեկը։

— Մեզի համար հաց չկայ այս երկրին մէջ,— կը փափսան տասը տարիէ ի վեր հաստատուած տարագիրները։

— Բժիշկի մը սակը 75—80 տրախմի է. բայց եթէ 8—10 ալ տաս, ձայն չես կրնար [illegible]։ Թշուառութիւնը այնքան ընդարմացուցած է որ, մինչեւ մեռնելու վտանգ չտեսնեն, չեն դիմեր։ Դիմեն ալ, [illegible] կ'անցընեն։

— Կառավարութիւնը անմատչելի գին մը նշանակած է սիկառէթի թուղթին, որպէս զի ստիպուին պատրաստ սիկառէթ ծխել։ Գիւղացին, միշտ հնարամիտ, գանձաւոր բարակ թուղթեր կը գնէ, ծխախոտ պլորելու համար։ Ի հարկէ թունաւորելով ինքզինքը

Սրճարաններն իսկ մեռած են։

X

.. Եւ սակայն, գլուխները ողջ են թէ՛ Տրամայի թէ՛ Գավալայի մէջ, ինչպէս ամէն տեղ։

Կը տեւէ դիմադրական ճիգը, դպրոցներով եւ միութիւններով։ Եւ Դաշնակցութեան ցանած սերմերով։

Տրաման կարգ մը արժէքներ կորսնցուցած է անճարութեամբ։ (Հայ Տուն, Հ. Մ. Ը. Մ.), բայց Գավալան կը պահէ եղածը։ Երկուքն ալ ունին Կ. Խաչի մասնաճիւղեր, ասորիայ հոգերու համար։ Կանգուն են Գավալայի Երիտ. Միութիւնը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Տրաման ունի դպրոց մը՝ 80—90 աշակերտով։ Տարեկան ծախքը՝ 75.000։ Բացը՝ 35.000։ Թշուառութեան վկայութիւն մը՝ այս ալ։

Գավալան կը համրէ 180 աշակերտ։ Տարեկան նախահաշիւը՝ 120.000 տրախմի։ Ոչ միայն բաց չունին, այլ եւ կը յուսան գումար մը աւելցնել։ Եւ 150.000 տրախմի ճարելով, կրցեր են ծախու առնել հին եկեղեցի մը, որ կը ծառայէ իբրեւ դպրոց եւ աղօթարան եւ որ հիմնապէս պիտի նորոգուի։

Այս չոր ու ցամաք տեղեկութիւնները դեռ ամէն բան չեն բացատրեր։

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՀԱՅՐ ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

(ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻԾԵՐ)

Մեր ամէնուն գէմքին վրայ խորհրդաւոր սաւեր մը կը թափառի։ Անուն եւ իմաստ չունի ան։ Մեզի հետ կը կրենք մեր ծնած օրէն։ Ընական ու մտերիմ, մեզմէ անբաժան է, եւ որուն խորհուրդը անմեկնելի է սակայն։

Յաւիտենական նշանակութիւն ունի ճակատի գիրը չաւրաւիր խօսքը։ Կամայ թէ ակամայ, ճակատագրապաշտներ դառնալու ստիպուած ենք բոլորս ալ, ոչ այն մտքով անշուշտ, ինչ մտքով որ կ'ընդունի արեւելքը, կրաւորական հնազանդութեան եւ մեղկութեան իր իմաստասիրութեամբ։

Յարհրդաւոր սաւերին կամ ճակտին գիրերուն իմաստն է, որ անմեկնելի է մահկանացուներուս։

Գրնայի՞ գուշակած ըլլալ կամ կարդալ գիրերուն իմաստը, երբ երեք անգամ, տարարախտ Հայր Արսէն Ղազիկեանի հանդիպեցայ, Փարիզի մէջ։

Առաջին անգամ Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամներու ընթրիքին, զոր տուեր էինք Գրիգոր Զոհրապի Ռուբէն Սեւակի եւ միւս նահատակներու յիշատակին, ուր Հայր Ղազիկեանը Վենետիկէն Սենգ ու Յարութիւն հայրերուն հետ յարաբերութեան ասպարէզ, եւ որուն՝ բարեկամուի զուգակցութեամբ մը, հրաւիրուած էր նաեւ ողբացեալ Վենետիկեանը, իբրեւ մեր գործը խորապէս սիրող եւ աշխատակից։ Երկրորդ հանդիպումս Սէն–Միշէլի պեռնուզիի կայարանին մէջն էր. իսկ վերջինը՝ Սէրի Մուրատեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ, ուր՝ այդ օրը դերասան Վահրամ Փափազեան կը խաղար Գորբատով։

Ամէն անգամ ալ անմեկնելի թախիծ մը ծանրութիւնը զգացի իր դէմքին վրայ։ Գոյսայ չէնչող վարդապետ չէր, եւ ոչ ալ, ճշմարտութեան համար իր բանավէճերուն մէջ պայքարող գիտնական։ Տարիները եւ անդադրում աշխատանքը չէին կրնար պզդած ըլլալ իր տրամադրութիւններուն վրայ. Ջզուշացայ իր մտերմութեան մէջ մտնել ու հասկնալ փորձել իր տխրութեան պատճառը։ Որովհետեւ, կը խորհէի, մենք իրաւունք չունինք մտաւորական մարդուն, մանաւանդ հայ մտաւորական մարդուն, ներքին հանգրուանը յուզել ջանալ, եւ ոչ ալ իր դժգոհութեան սահմաններ թեւակոխել։ Զէ՞ որ, տիեզերական դժգոհութեան պատճառներէն, ժամանակակից մտածող ու զգացող էակին համար ներքին ու արտաքին պատճառներ կան դժգոհութեան ու խոր՞ենկ տրամութեան, որ կ'աղնուացնէ մարդը եւ իր մտածումները։ Կը խորհէի տակաւին. ինչո՞ւ համար հետաքրքրուիլ ուրիշներուն անձնական ներքին հոգերով, երբ ունենք ու պարտինք չունինք մեղմացնելու խորունկէն բարձրացող վիշտը եւ սանձելու դժգոհութեան բոցը...։

Ամէն անգամ որ իրեն հանդիպեցայ, մեր խօսակցութեան կը յաջորդէր աւելի քան սքանչելի լռութիւն մը։ Կը զգայի, որ վարդապետը առասպելի մը կ'ապրէր, որուն չիրցայ թափանցել։ Արդեօք կանխահաս ճամբորդութեան մը նախազգացո՞ւմն էր, որ իր ծանրութեան ու մութին մէջ կը պահէր վաստակաւոր Վենետիկեանը։ Միշտ ժպտիլ փորձող արտաքինին հետ, հոգիին մէջ կը պահէր հին տխրութիւններ, բաղձանքներ եւ յիշատակներու քաղցրութիւնը, նման այն ճամբորդին, որ վերադարձի անստուգութեան մէջ, մեկնիլէ առաջ, անգամ մըն ալ կ'ուզէ սեղմել ծանօթ ձեռքեր։

Գրչի եղբայրակիցներ, հեռաւոր ու մօտաւոր աշակերտներ պիտի զգան անոր բացած կեանքին մարդասիրութիւնները։ Մեզի կը մնայ ոգեկոչել հոս անոր նկարագրին քանի մը հիմնական գիծերը, որոնք հայ մտաւորականութեան համար դասական դառնալու սահմանուած են։

Ինքը ճշմարիտ ու անկեղծ բարեկամութիւններու մարդն էր։ Զաւակին համար մեծութիւնը այս զգացումին, փորձեցէք մտնել մեր օրերու մտաւորականներու հոգիին մէջ, եւ պզտիկ պարապութիւնը եւ հոն տիրող ցուրտը։ Ինչպէս իր կենդանութեան, այնպէս ալ իր մահէն յետոյ, դուք չէք կրնար գտնել մէկը, որ անոր բարեկամութիւնը կասկածի տակ դնէ։

Անոր հոգիէն կը բացակայէր դարձեալ այն միւս զգայութիւնը, որ արհամարհանք կը կոչուի, որով կը տառապինք, հիւանդութենէ բռնուածի պէս, բոլորս ալ։ Տարեցին ու երիտասարդին, համբաւի տիրացած գրողին թէ սկսնակին հետ պահեց միշտ իր մտաւորական եղբայրակցի յարաբերութիւնը։ Իր փորձառութիւնն ու հմտութիւնը, խորհուրդն ու կարծիքը չի սակարկեր երբեք։ Աւելիս ճշմարիտ վարդապետներուն պէս համեստ էր, աղիք համեստութեամբը իր հմտութեան ու ծանօթութեան բովանդակ պաշարին։ Իր ինքնատիպ ու սահմարձակ ոճէն սիրայ կը հետեւցնել թէ արհամարհանք ունէր անձերու հանդէպ. Այս պարագան միշտ արտաքին էր եւ խաբուսիկ։

Ոճի այդ ինքնատպութիւնը եւ յանձնապաստանութիւնը առաջ կուգար ալ՝ զոր ունէր ներքին հանդէպ. անկեղծութենէն՝ որ իր հոգին կը բխէր եւ զուրգուրանքէն՝ զոր կը տածէր հանդէպ ամէն բանի, որ հայկական էր եւ մեր ազգային մշակոյթին յատուկ։ Գիտէր ատարկայական մնալ վիճարանութիւններու պահուն, գիծ մը, որ մտքի բարձրութիւն, մտաւորական մարդու կրթութիւն եւ հոգիի ունենալ կը նշանակէր։ Անոր սանձարձակ վայքն ու թափշքը մեր գրական պարտէզին մէջ մնաս պատճառելու բնոյթը չունէին, ո՛չ անձանց, ո՛չ ծառերուն եւ ոչ ալ նոյն իսկ աննշան տունկերուն։

Որովհետեւ ինքը մեր լեզուին ու գրականութեան [illegible] ցոց պարտիզպան էր, գիտակից ու մտաւորական եւ խառնուածքով սրահի ու սարեկամ, գիտակցութեամբ ու արժանաւոր կերպով։

Առանձնած գործին հանդէպ ցոյց [illegible] ժամանակ սա վերջին քանի մը տարիներուն, երբ իբրեւ աշխատակից Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներուն, գուրգուրանք եւ հոգածութենէ աւելի բան մը կը գնէր իր աշխատութեան մէջ. Ան էր, որ կը հայթայթէր մեր նիւթերը. Ամէն անգամ որ ձեռագիր տետրակները, [illegible] նամակներով, կը հանէին, առաջին հետաքրքրութիւնը կ'երթար գրուած էջերուն հանդիպակաց կողմը որ յաճախ, իր սովորական գուրգուրանքով, բառ մը կամ նախադասութիւն մը կը սրբագրէր, երբեմն ալ տեղեկութիւններով կամ ծանր բառով մը։ Միջնակական բնորոշնակութիւնը չէր իրենը։ Զէր նմաներ միջնադարեան այն վանականներու, որոնք իրենց գրչագիրներուն մէջ շատ անգամ ընդօրինակուած նիւթը կը չարաշահէին պահել։ Հայր Արսէն Ղազիկեան ծայրայեղ բծախնդիր էր։ Հեղինակին բնագիրը կը պահէր գէթ գրելով ճիշդը, հատուածները։ Այս ալ խառնուածքէն աւելի, տետրակներու ընդօրինակութեան հետեւութիւնն էր, որ մեր աւանդութիւնը կը պահէր [illegible]։

- Զեր գործը չէ, Վարդապետ, բան որ մը, որ ձեր թանկագին ժամանակը կը յատկացնէք ընդօրինակութեան։ Զէ՞ք կարծեր որ դուք ուրիշ աւելի տառին մեր գրականութեան ու բանասիրութեան։ Պէտք է գրուի [illegible] նէք Մատենագրութեան պատմութիւնը, որուն համար տարիներէ ի վեր նիւթեր կը հաւաքէք։ Նման անփոխարինելի եւ հայկական աշխատութեան մը համար, ձեզի պէս համբաւաւոր գործաւոր մը անհրաժեշտ է, եւ այն ոգին՝ զոր ցոյց տուած էք դասական մեծ գործերու թարգմանութեան առթիւ։

[illegible] ունի լուրջ տրամադրութեամբ, պէտք է կարդի դնել եւ դասաւորել ամէն բան, չէ՞ որ կը մաշինք ժամանակէն առաջ եւ ճամբորդ ենք...։ Կը կարծէ՞ք թէ ընդօրինակութեան նման պզտիկ ու կրաւորական գործ մը ընող ուրիշ ձեռքեր կը գտնուին, առաջ կը գիջին

Զփերճացուց։ Բայց ինծի համար միշտ խորհուրդ մը պիտի մնայ այդ յամառ եւ անխոնջ աշխատողին եւ վաստակաւոր մատենագրին մօտ ընդօրինակողի այնքան սովորական գեղը, հաւատարմութեամբ ու յամառութեամբ, որուն գծուար է ուրիշ անուն տալ, բայց եթէ՝ կամքի ուժ եւ համբերատար ոգի, որոնցմէ ա՛յնքան քիչ բաժին եկած է ժամանակակից նոյնքան ու որոնց մարդուն։

«Կեանք եւ Արուեստ» տարեգիրքին համար խոստացած գրի առնել իր մտերիմ ներքին կեանքը եւ աշխատութեան եղանակը։ Խոստումը կատարելու ժամանակ ու պատեհութիւն չունեցաւ հէք վարդապետը։ Բայց քիչանայի պատճէն իրեն վիճակուած վանքին մէջ, երբ ստիպուած էր ընդօրինակել։ Վանքին մատենադարանէն մինչեւ աշխատութեան խցիկը երթեւեկն, ուսերուն վրայ առած մեծադիր թերթերուն հաւաքածոները, յենուած այդ նուիրական աշխատութեան, օրուան մեծագոյն մասը։

Այդ կերպով էր որ գիրերը քովէ քով կը շարէր մարգրիտներու պէս, տողեր կը կազմէր, էջեր ու տետրակներ կը լեցնէր ու նամականին կը յանձնէր։ Ահա թէ ինչ բանի ալ ընդունակ էր ողբացեալ վարդապետը, մէկը եւ չտառուիր Վենետիկեան Միաբանութեան մեծ դէմքերէն.

Բայց անիկա Մեծ վարդապետ էր, բազմաթիւ հատորներու հեղինակն ու անխոնջ թարգմանիչը, հայագէտ ու բերականագէտ։ Այս քանի մը կցկտուր տողերով դժուար է տալ իր դիմագիծը, ա՛յնքան բազմակողմանի ու վաւերական։ Վենետիկեան Հայրերու նուիրական ուխտը [illegible] նակողի կոչումը զգացեր էր կանուխէն։ Շնորհիւ այդ ձայնին էր, որ մեր գրականութեան պարտէզին մէջ կը փոխադրէր միջազգային ծաղիկներու անմահ փունջը։ Տանդէի Աստուածային Կատակերգութիւնը (Դժոխք, Քաւարան եւ Արքայութիւն), Միլթոնի բերթուածները, [illegible] Ճիզուիտան, Վ. Ազնաւուրի Ցաւ[illegible] նոկան գրայր, Լէորարտիի Երգերը, Վիրգիլիոսի Էնէականը, Աշխարհականքը եւ Հովուականքը, Հոմերոսի Իլիականն ու Ոդիսականը, Թասսոյի [illegible] Ֆրանչէսքա Պօլէի Դիւցազներգութիւնը [illegible] Բերթողականը եւ ուրիշ բազմաթիւ գործեր, բոլորն ալ իրենց բնագիրէն

Աչքիս առջեւ ունիմ Փարիզ [illegible] ուած իր վերջին լուսանկարը, [illegible] ռակ արեւահար ճակտին [illegible] ակօսներուն, աչքերը կը պահեն [illegible] կուիս երկրա[illegible] մութիւնն ու կրակը, քիչ մը [illegible] անթեղուած կրակ, թերեւս [illegible] գուրուած աշխարհի հոգերէն [illegible] խոնջ ու արթուն աչքեր, որոնք [illegible] մէ ցոլքերն ու կենդանութիւն [illegible] ցնեցին քանի մը տասնեակ [illegible] պատկառելի հատորներու մէջ [illegible] անմեկնելի խորհուրդը ամբողջ [illegible] քին վրայ, մէկու մը պէս որ [illegible] ալ ծրագիրներու ցանցը կը [illegible] պի, թեթեւ ժպիտով մը ներդաշ[illegible] կութեան հասած, ժպիտ մը, որ [illegible] արհամարհանք է, ոչ միմիա[illegible] այլ այն ժպիտը, որ հոգիէն կը [illegible] եւ անոր պէս արդար է ու բարի [illegible] պէս գիտուն եւ ներդաշնակ։ [illegible] [illegible] կը [illegible] մէջ կորսուած է, կարծես [illegible] ուած մարմինէն, բանալու [illegible] մարդուն հոգին կարդալու [illegible] չափանիշն է ճանչնալ անհատ[illegible] խը եւ այն աչքերը, որոնք հոգի[illegible] ցոլացնեն.

Եւ մենք, [illegible] [illegible] գիտակցելով որ անգործ մենք[illegible] րուն անցերը [illegible] երկա՞ր [illegible] թափուր պիտի մնան...։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԷՆ ԱՐԴԱՐԱՄԻՏ ՕՏԱՐՆԵՐ

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելուն եւ այդ առթիւ [illegible] Պատասխանատու կողմէ եղած յայտարարութեան առթիւ [illegible] հրատարակուող «Քօլէ տը Լօզան»ի 9 Յուլիսի թիւին մէջ՝ Մարիա Միւրէ կը գրէ.

.. «Դեռ ուրիշ բան մըն ալ կը նեղէ մեզ։ Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութենէն ներս՝ մի՞թէ կը [illegible] [illegible] Հայկական հարցը։ [illegible] բառ չ'երեւար իսկ Լոզանի դաշնագրին մէջ։ Հայաստան համր մնալու դատապարտուած պիտի ըլլայ, ամէն անգամ որ ուղէ խօսիլ ժընեւի մէջ՝ «վէթօ»ով մը զարնել ի վեր գիծեր հայածողներուն։ Գ. Անտրանիկի սարքագրութեամբ եւ Հայ Քաղաքականութեան կողմէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղուած յիշատակագրի մը մէջ, վեհութեամբ տալի, անհուննապէս բանուոր սա խղճը կը գտնենք. «Այն պահուն երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձեռք կը կարկառէ Թուրքիոյ եւ զայն կը հրաւիրէ որ ներս մտնէ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը արդեօք պարտք չի զգա՞ր զգուշանալու նպաստաւոր եւ եզական այս առիթէն, որպէսզի արդիւնաւորէ Հայկական պահանջքը։

Աւելի զօրաւոր արտօք պիտի ոգեշնչէր Թուրքիոյ տուրքը [illegible] կարենայինք փառահ ըլլալ թէ հայկական ունար նկատի առնուած է եւ եթէ կարենայինք հաստատել թէ այդ ուխտը պիտի յարգուի. Ցաւօք Թուրքիա, մինեւ բերանակ [illegible] վերջ, Հայոց գաղթակայ մայր պատի պիտի ունի

Ու թերթը իր կողմէ կ'աւելցնէ.

— Միանալով Գ. Մարիա Միւրէի փափաքին, պարտք կը համարենք յիշեցնել որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը մէկին խոստումներ բրած է հայ ժողովուրդին։ 1921ին, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց յայտարարութիւն մը որ սա բառերով կը վերջանայ.

«Ժողովը թախանձանօք կը հրաւիրէ խորհուրդը որպէսզի գերագոյն խորհուրդին առջեւ պնդէ դաշնագրին մէջ ձեռք առնուելիք միջոցներուն անհրաժեշտութեան վրայ, որ ապահովելու համար Հայաստանի ապագան եւ, մասնաւորաբար, տալու համար Հայերուն՝ ազգային օճախ մը, ամբողջովին անկախ օսմանեան տիրապետութենէն»։

1924ին, Գ. Նիւթօնի Աստր կը յայտարարէր Ազգերու Դաշնակցութեան 5րդ ժողովին.

«Ազգերու Դաշնակցութեան համար պարտականութիւն եւ պատիւ է միաչ չ'հանել որ ճշմարտապէս խոստացած է վերջնական լուծում մը տալ՝ հայ ժողովուրդին օճախի եւ Հայերենիցի այնքա՞ն անձկալից հարցին։»

Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ընդ առաջ երթար Թուրքիոյ՝ առանց յիշեցնելու այս հանդիսաւոր խոստումները, խորապէս անարդարական «Վէթօ» մը պիտի ընէր, որ անշուշտ Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի չը-

ընէր այն վստահութիւնը որ[illegible] աւելի քան երբեք պէտք ունի ան[illegible]

Յ Յուլիսի «Ժուրնալ տը Ժընեւ» [illegible] կուտայ վերջին պարբերութ[illegible] «Իրաւ՛ք Թուրքիոյ» խմբագրակա[illegible] զոր ստորագրած է Ու. Մարտ[illegible] թերթին քաղաքական բաժնին [illegible] խօսելով.—

... Ճոռ մը անձերու երկրորդ [illegible] ասարութիւնը Հայաստանի կը [illegible] րարերի։ Ազգերու Դաշնակցութիւ[illegible] անդամները պիտի չկրնային մա[illegible] րան իսկ իրենց յայտարարութիւ[illegible] րը, իսկ եթէ չեն կրնար գտնե[illegible] գիտնալ, զոնէ Թուրքիա մնաց Հայերու վճռական հետաքրքրութ[illegible] պատասխանական իրաւունքը [illegible] Այն պահուն որ Թուրքիա Ազգե[illegible] Դաշնակցութեան մէջ կը մտնէ, [illegible] բամանութեանց վերաբերեալ [illegible] նոր խոստումներ պիտի չաննե[illegible] քանի որ այդ տեսակէտէն [illegible] կապուած է Լօզանի դաշնագր[illegible] Մինչեւ իսկ սխալէք նոր քաղաքա[illegible] նութիւն մը պիտի չունենայ, Ազգե[illegible] Դաշնակցութեան Քարտուղարութե[illegible] հետ, այս գետնին վրայ, իր յարաբ[illegible] րութիւնները միշտ ալ ամենա[illegible] մարդամարութեան եւ կառա[illegible] [illegible] զգամութեան մը դրոշմը կրա[illegible] [illegible] Բայց կրնանք խել որ, [illegible] գերու Դաշնակցութեան մէջ մտն[illegible] Թուրքիա ցոյց կուտայ կրկին՝ ար[illegible] րութեան իր կամքը հաշտութեան հանդէպ։ Ճոռ չեն իր հաշտասէր[illegible] սակայն անոնց կը պարտի իրա[illegible] [illegible] յաջողանքը եւ վերջապէս, [illegible] պէս որ սանոնք թագաւորները [illegible] [illegible] գաղափարութեան բնոյթ մը [illegible] տային իրենց ժողովուրդին, ինչ[illegible] որ ներած մը կը զուգադիպի միշ[illegible] խոնութեան փախուստներուն [illegible] [illegible] համար Թուրքիոյ մուտքը [illegible] գերու Դաշնակցութեան մէջ՝ [illegible] նշանակութիւն ունի յատուկ մը։

Հապա՞ Հայաստանը

Դաւիճեալ «Ժուռնալ տը Ժընեւ» [illegible] 11 յուլիսի թիւին մէջ, այս [illegible] գիծն տակ։

Գ. Քրաֆթ – Պոնար, որուն հա[illegible] վերաբերեալ տրամադրական գրութ[illegible] թիւնը ծանօթ է ամէնուս, կը գրէ՝

— Ուրեմն Թուրքիա պիտի [illegible] Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ [illegible] Լաւ, այդպէս թող ըլլայ։ Պէտք՝ [illegible] [illegible] մասշելի ըլլայ։ Ցաւօ՛ք [illegible]

Բայց ինչո՞ւ բոլոր այս անօ[illegible] բարեխօսները։ Ճիշդ է թէ [illegible] նոր չէ։ Բայց մենք ուրիշ բան կը [illegible] [illegible] Ազգերու Դաշնակցութե[illegible] Այս հրաւէրը շատերուն թերացու[illegible] կը թուի։ Ամէն վճռապաշտութիւն [illegible] զարեւ անկարելի կը դառնայ, [illegible] Ազգերու Դաշնակցութեան պարտ[illegible] կանութիւնը չէ՞ր ըլլար Թուրքի[illegible] [illegible], բոլոր ժողովուրդն[illegible] հետ արդարութեամբ եւ խաղա[illegible] թեամբ բռնկած, կ'ըսեն, անկէ [illegible]

ըելու համար յառաջընթաց խօսակցութիւն մը կախակայուած արդարութեան խնդրի մը շուրջ եւ անոր ուղղելու համար պատուոյ հարցում մը։ Մենք կը հաշուէինք այդ եզական առիթին վրայ։

Կը թուի թէ՛ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը մոռցած է ոչ միայն իր իսկ յայտարարութիւնները եւ խոստումները, այլ նաեւ այն որ ամբողջ հայ ազգով հետաքրքրուելու իրաւունքը եւ բարոյական պարտականութիւնն ունի։

Կը յիշեցնենք որ երկու միլիոնէ աւելի Հայեր կ՚ապրէին Թուրքիոյ մէջ 1914ին, որ այս թիւը մէկուկէսին իջաւ՝ ջարդերով եւ տարագրութիւններով եւ որ վերապրողները, բաց ի Թուրքիա մնացած քանի մը հազարներէ, վտարուեցան իրենց օջախներէն եւ ափրուած են պանդուխտ երկիրներու մէջ։ Ժողովուրդ մը՝ որ կը թափառի Թուրքիոյ շուրջ եւ ամբողջ աշխարհի վրայ, կառավարութեան պաշտպանութեան, առանց հայրենիքի, առանց ազգութեան, առանց կառավարութեան, առանց ազգ. անցագրի։ Ապօրինականութիւնը անոր հետ կը սակարկէն՝ մեր բազմամարդ եւ անգործութենէ զարնուած երկիրներուն մէջ։ Յաճախ կը մերժեն անոր՝ աշխատանքը եւ նոյն իսկ աշխատանքի իրաւունքը, իրաւունքը, ինչպէս նաեւ երկրէ մը ուրիշ երկիր անցնիլը. Այս է վիճակը ազատեալ ազգի մը որ իր հայրենիքը վերադառնալու ախր կը քաշէ։ Հայկական ողբերգութիւնը կը շարունակուի առ ի խայտառակութիւն մեր քաղաքակրթութեան

Չափազանց ուշ պիտի ըլլար զարմանալ այս մոռացումին. Մենք կարծեր եւ նոանդագին կը յուսանք որ արդար, պատշաճ եւ անհրաժեշտ բառը պիտի արտասանուի Թուրքիոյ ընդունելութեան հանդիսաւոր նիստին մէջ։ Ամբողջ ժողովուրդ մը՝ ա՛յդ բառին կը սպասէ, ժողովուրդ մը զոհուած, զրկուած իր բոլոր իրաւունքներէն, որուն պէտք է խնայել նոր յուսախաբութիւն մը, յուսախաբութիւն աւելի ծանր անգութ, որ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէն պիտի գար

Կը ճանչնանք պատասխանատուութիւն մը որո՛ւն կ՚իյնայ խօսելու պարտականութիւնը։ Չենք ուզեր կասկածիլ որ անիկա պիտի կանչնի եւ բաէ այդ բառը, պարզութեամբ բայց համոզումով. — Հայոց Հայաստանը։

Այս բառ մեր պատգա՛մն է։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻԱՅԷՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՊԵԼՃԻՈՅ ՄԷՋ

:–:

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, 15 Յուլիս.— Վերջին թղթակցութեամբ ընդհանուր ակնարկ մը նետեցինք Պելճիոյ մէջ տեղի ունեցած գործադուլին, եւ անկէ առաջ եկած ցոյցերուն ու խռովութիւններուն։

Այսօր ուրախ ենք յայտարարելու թէ գործադուլը կորսնցուցած է իր սուր ու վտանգաւոր հանգամանքը, շնորհիւ կառավարութեան ձեռք առած հաշտարար քաղաքականութեան, եւ խորհրդարանին միջամտութեան՝ ի նպաստ գործաւորներուն, որոնց պահանջներուն ամբողջութեամբ գոհացում տրուած է։

Միջանկեալ ըսինք թէ Պելճիոյ մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը, ինչպէս նաեւ գործաւորական կազմակերպութիւնները պատկառելի ուժ մը կը ներկայացնեն թէ՛ խորհրդարանին եւ թէ՛ ժողովուրդին մէջ։

Երէկ խորհրդարանին որոշումով կազմուեցաւ ազգային խառն յանձնախումբ մը, բաղկացած դահլիճի անդամներէն, եւ բանթրոններու ու գործաւորներու ներկայացուցիչներէն։

Այդ առթիւ գոյացած է համաձայնութիւն մը՝ հետեւեալ խնդիրներու շուրջ.

1) Օրավարձքերու կայունացում, առանց որեւէ նոր զեղչի.

2) Բոլոր բանթողները վերստին ընդունիլ իրենց նախկին աշխատութեան մէջ, առանց զեղչելու հիւանդութեան համար տրուած յաւելուածական նպաստը եւ ծերութեան տրամադրուած թոշակը.

3) Առանց որեւէ զեղչի ըստ առաջնոյն շարունակել կառավարութեան կողմէ անգործներուն տրուած նպաստները

4) Վերցնել հացի գինին վրայ դրուած սակը.

5) Արդար բաշխում աշխատանքի ժամերուն, շաբաթական առաւելագոյն 40 ժամ աշխատանք։

Վերոյիշեալ համաձայնութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է ընկերվարական զեկավար շրջանակներուն, եւ զգալի չափով մեղմած բանուորներուն գրգռութիւնը, որ վերջին օրերս իր ծայրագոյն աստիճանին հասած էր, այնպէս որ եթէ կառավարութիւնը ժամանակին ձեռք չառնէր պէտք եղած նախազգուշութիւնները, ընդհանուր ապստամբութիւնը անխուսափելի էր։

Երէկ, չորեքշաբթի, Պրիւքսէլի մէջ բախում մը տեղի ունեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան շէնքին յարակից փողոցին մէջ, գործաւորներու եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Այդ խռովութեան հետեւանքով, ցուցարարներէն երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան եւ ոստիկան մը զօրաւոր կերպով խոշտանգուեցաւ։ Եղան բազմաթիւ ձերբակալութիւններ, որոնց մէջ նաեւ կիներ։

Այդ իրարանցումին մէջ պոլշեւիք տարրերը խռովարարական մեծ գործունէութիւն մը ցոյց տուին։ Անոնց հաւաքատեղին գրաւուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ, եւ պարագլուխները ձերբակալուեցան։

Լիէժի մէջ ալ բոլշեւիկները փորձեցին խռովութիւններ յարուցանել, սակայն արգիլուեցան վիրաւոր ոստիկաններէն։

Ներկայիս կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ, կրնանք ըսել թէ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է խռովեալ վայրերուն մէջ։

Հ. ՏԷՐՈՒՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ռուբէն Մամուլեան

:–:

Անցեալները գրեր էինք թէ ի՛նչ մեծ գնահատութեամբ կը խօսէր L'Ami du Peupleի արուեստի քննադատը Ռուբէն Մամուլեանի մասին։ Այս անգամ, Les Nouvelles Littérairesի մէջ (2 յուլիս) Ա. Առնու կը ներկայացնէ Սթէվընսընի մէկ վէպը, Docteur Jekyll et Monsieur Hyde, զոր շարժանկարի ժապաւէնի վրայ է առած Ռուբէն Մամուլեան։

Հոգեբանական գործ մը, տաժ մը, որուն դերակատարներն են հերոսին երկու եսերը, — հերոսին անհատականութիւնը կը ճեղքուի, երկուքի կը բաժնուի (dédoublement de la personnalité)։ Մարդկային չութիւնը տարբաղադրելու այս փորձով, հեղինակը իր հերոսին մէջ կը մեծցնէ ու կը զարգացնէ Չարն ու Բարին, Որմիզդն ու Ահրիմանը՝ պարսկական կրօնքին մէջ։

Քննադատները կ՚ընդունին, որ Սթէվընսըն յաջողած չէր այնքան, որքան Ռուբէն Մամուլեան։ Արդարեւ, ինչպէս դիտել կու տայ Առնու, հայ արուեստագէտը կրցած է խոսանալ եւ լիութեան հասցնել գործը։ Եւ աւելի կարկառուն, աւելի յստակ, աւելի հասկնալի։

Այս առթիւ, Առնու պահ մը կը կենայ եւ այսպէս կ՚արտայայտուի Ռ. Մամուլեանի մասին.

— Այս երիտասարդ հայ բեմադրիչը, որ կազմուած է Ռուսիոյ մէջ, եւ որուն աստղը կը բարձրանայ ամէն օր, այդքան կատարեալ գործ չէր տուած տակաւին։ Ճիշդ է թէ հրաշալի գործ է City Streetsը, սակայն չէր ներկայացներ իր ամբողջականութեան մէջ այդքան ներդաշնակութիւն, եւ յաճախ տեղի կու տար նկարչականին։ Մինչ այս նոր գործին մէջ, ամէն բան լաւ է գետեղուած, վարպետ ձեռքով մը ամրացուած։ Հազուագիւտ արժանիք ունի։

Ժորժ Շահպարոնեան

— :–: —

«Փամետրայի մէջ Լիոն Պէրժէ խօսելով պարսկական երեկոյթի մը մասին, կը ներկայացնէ գեղարուեստական բաժինը, որուն կը մասնակցէր Ժորժ Շահպարոնեան։ Մասնաւորապէս իր ուշադրութիւնը կը գրաւէին «Միրահարներու Պարը» եւ «Թրտական պարը», ինչպէս նաեւ նուագախառն հէքեաթ մը, որուն հեղինակն է Ժ. Շահպարոնեան։ «Հեգինակը կ՚ընկերանար թառով, որ երեք հազար տարիէ ի վեր չափ կու տայ պարսկական երգերուն։ Այդ թառն էր դարձեալ որ Շահերու պալատէն ներս, ճանճահարներու կըռոյթով, երեք կամ եօթը աղիքով կ՚արտայայտէր անհամ երգեր։

Ժ. Շահպարոնեան, արհեստով տարրաբան կոչումով երաժիշտ, յօրինած է թառ մը 13 լարով։ Եւ բարեփոխելով այս նուագարանով ան կ՚արտայայտէ ոչ միայն իր երկրին ազգային երգերը, այլ եւ եւրոպական դասական կտորներ։ Եօթը լարերը կ՚ընկերակցին միւս վեց լարերու երգին, եւ այսպէս, այս զգայուն առեւտրագէտը, պարսիկ երաժշտութեան կու տայ նոր ու անծանօթ խաղատանք մը։ Ու նաեւ իր տուրքը կու տայ պարսկական «թեմաներուն»։ Եւ այս թառը մեզի կը բերէ թռչուններու շաղփաղփը, հրաշալի մրգաստաններու եւ ծաղկած պարտէզներու քաղցրութիւնը, եւ երգը շատրուաններուն, որ կը ցայտին կապոյտ երկնքին տակ»

ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ յուլիսի սկիզբը յաջողութեամբ աւարտած է Նանսիի դեղագործական համալսարանը Գ. Արթին Արթինեան, իսկ ատամնաբուժականը՝ Գ. Յովսէփ Թիրաքեան.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Յուլիս.— Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական միութիւնը նախաձեռնարկ եղաւ սարքելու դաշտահանդէս մը, անցեալ կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին «Սէն Թ՚Անտրէի» զովասուն ու ընդարձակ ծառաստանին մէջ։

Թէեւ հանդէսը պիտի սկսէր ժամը 3ին, բայց Տարօնցի եւ ուրիշ ընտանիքներ կանուխէն լեցուած էին դաշտը։

Սեղանները ճոխ էին ու հայկական, ու մթնոլորտն ալ հետզհետէ դարձաւ զուարթ ու խանդավառ, հաւ հոն սկսան գեղջկական պարեր, հայկական եւ այլ երգեր, յատկապէս հրաւիրուած էր հայկական նուագախումբ մը։ Խնջոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ ժամը 3ը, ու անցաւ հաճոյքով։

Դաշտին առաջ եւ բեմին ճակատը տարագիր եռագոյնը, Ֆրանսականին կողքին կը ծածանէր, իսկ առանց շուրջ, Տարօնցի նահատակ հերոսներու, Արարատի, Գէորգ Չաւուշի, Հրայրի, Աղբիւր Սերոբի ու Ջագուկի մեծադիր նկարները։

Ժամը 3ին սկսաւ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը, որուն մասնակցելու եւ կարգապահութիւնը հսկելու համար հրաւիրուած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, փոխ-խմբապետ Գ Գեղամ Փօղոսեանի ղեկավարութեամբ։

Բացման խօսքը ըրաւ օրուան նախագահ Գ. Խանոյեան, որմէ յետոյ եղան խմբերգներ սկաուտներուն կողմէ։ Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան իրենց արտասանութիւններով ու զուարճախօսութիւններով, պարոններ՝ Գ. Փօղոսեան, Ծէճեան, Բ. Պապօեան, Ն. Մանուկեան, Ոսկանեան եւ ուրիշներ, եւ օրիորդ Քէչիշեան։

Օրուան բանախօսներն էին պարոններ Շէխիկեան եւ Ճնտոյեան, որոնք մանրամասնօրէն նկարագրեցին Տարօնի կռիւները ու հերոսական անկումը, ու Սասունցիներու եւ Մշեցիներու մղած պայքարը ընդդէմ թշնամիներուն։

Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ գեղարուեստական մեծադիր նկար մը, Մայր Հայաստանը խորհրդանշող։ Հանդիսականները մեծ ոգեւորութեամբ մասնակցեցան աճուրդին, որ շահեցաւ Գ. Փօղոսեան։ Աճուրդէն գոյացաւ 305 ֆրանք։ Աճուրդը կազմակերպուած էր ի նպաստ Տարօն-Տուրուբերանցի չքաւոր հայրենակիցներու։

Աճուրդէն վերջ բեմադրուեցաւ զաւեշտ մը։

Անցորդ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Ուսանող. Միութիւնը որ կը համախմբէ մօտ 70 ուսանողներ, յունիս 30ին սարքեց շքեղ թէյասեղան մը ի պատիւ 1931-1932ի շրջանաւարտ անդամներուն։

Հայ Ուսանող. Տան մէջ 50է աւելի հայ եւ ֆրանսացի ուսանողներ մեծ ոգեւորութեամբ տօնեցին այդ ուսանողական դարձած տօնը, ուր կը նախագահէր Հայ Ուսանող. Տան Տեսուչը։

Խօսք առին հաւաքոյթին նախագահը, Վարչութեան ատենապետն ու ատենադպիրը եւ ուսանողներ։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ Վարչութեան ատենապետը կարդաց 1931-1932ի շրջանաւարտներուն անուանացանկը, որ աճաւասիկ

Մալէրեան՝ Ecole des Mines.

Յ. Դաւթեան՝ Ponts et Chaussées.

Եղիայեան՝ Travaux Publics (Ելեկտրագէտ-Երկրաչափ).

Մ. Կարապետեան՝ Ecole Supérieure d'Electricité.

Ա. Իւթիւճեան՝ Hautes Etudes Commerciales.

Թաշճեան՝ Académie Commerciale.

Թէյասեղանի ընթացքին տեղի ունեցան երգեր, հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով, արտասանութիւններ հայերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, անգլերէն եւ չինարէն լեզուներով։ Հայերէն արտասանողներուն մէջ մասնաւորապէս յաջող էր Օր. Ա. Տէր Թովմասեան։

Ներկայ մը

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՃԵՐՄԱԿ ՕՁԻՔՆԵՐ

Ռիկայէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ.—

Խորհրդային Միութեան Երիտասարդ Համայնավարներու Համամիութենական Համագումարը որ Յուլիսի սկիզբը բացուեցաւ Մոսկուայի մէջ, պաշտօնապէս արտօնեց երիտասարդ համայնավարներուն որ ճերմակ օձիք կրեն, այն պատճառաբանութեամբ որ զարգացման նոր շրջան մը սկսած է, եւ համայնավարները այլ եւս պէտք չունին վախնալու որ պարզապէս իրենց հագուստի պատճառաւ կրնան շփոթուիլ «մտաւորականներու» հետ։

Նոյ ազատութիւնը յայտարարուեցաւ Երիտասարդ Համայնավարներու Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղար Կոչէրեւի կողմէ։ Բոլշեւիկ մամուլը կ՚ըսէ թէ, Կոչէրեւ բեմին վրայ երեւցաւ ճերմակ օսլայուած օձիքով եւ նարանձէ փողկապով մը որ մէկ-երկու տարի առաջ թշնամական ծիծաղ պիտի պատճառէր իր ընկերներուն մէջ։ Ան խօսեցաւ երկարօրէն եւ լրջօրէն նուագի եւ ծաղիկներու հանդէպ սիրոյ մասին, եւ ապահովցուց համագումարը որ այսու հետեւ առանց կրնան նկատել իբրեւ համայնավարական ծրագրի մաս կազմող բաներ։

Այսպէս, կ՚ըսէ խորհրդային մամուլը, երիտասարդ համայնավարները խզեցին այն աւանդութիւնը որ կը պահանջէր իրենցմէ կրել կամ կոճկուած ռուսական շապիկ եւ կամ նաւազի շապիկ մը։ Այս կերպով թէ իրենց եւ թէ աշխարհին պարզեցին որ համայնավարները կոկիկ հագուելու եւ անձնական հանգստաւէտութեան հակառակ չեն, եւ թէ ընկերվարութիւնը չի պահանջեր իրենցմէ որ անպայման խրճիթներու մէջ ապրին եւ գործեն միշտ հրամանի տակ. թէ անոնք ժողովուրդի անզգայն հօտ մը չեն, այլ անհատներ անհատական ճաշակով եւ անհատական տաղանդով, որոնք անհատի կատարեալ զարգացման համար յատուկ պայմաններ կը պահանջեն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական բանակումը

Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտական Կեդրոն Մարմինը, այս տարի եւս կը կազմակերպէ սկաուտական ընդհ. բանակում մը ամբողջ Օգոստոս ամսուան ընթացքին՝ Նիսի շրջանին մէջ։

Հօս պարտք կը համարենք յիշեցնել մեր յարգելի ծնողներուն եւ համակիրներուն՝ որ քանի տարիներէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանակումները տեղի կ՚ունենան ամենայն յաջողութեամբ խմբապետներու անձնական հսկողութեան տակ, առանց որ եւ է վտանգի. եւ բոլոր այն սկաուտները կամ պատանիները որ մասնակցած են վերոյիշեալ բանակումներուն, մեծապէս օգտուած են բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս։

Արձանագրութիւնները արդէն իսկ սկսած են։ Բոլոր անոնք որ կ՚ուզեն արձանագրուիլ կրնան դիմել իրենց շրջանի խմբապետներուն՝ հետեւեալ հասցէներով.—

Պուա – Գոլոմպ – Անիէրի շրջանը դիմել խմբապետ Կ. Մօզեանի, 7, Rue Hoche, Bois Colombes։

Իսի-լէ-Մուլինօ, Պէլվիլ եւ Փրէ – Սէն – Ժէրվէի շրջան, Ա. Սահակեան, 55, Ave. Président Wilson, Pré-St.-Gervais։

Փարիզ, 18–19րդ թաղամասի գայլիկներ, դիմել Զարեհ Հանէսեանի, 22, Rue des Bois, Paris 19e։

Porte d'Italie, Gentilly եւ Bicêtre Սերոբ Պողպայեանի, 32, Rue Berth։

Պանթէօ – Բաշան մասնաճիւղ, դիմել Հրանդ Սրապեանի, 24, Rue Roger։

Սարսէլի մասնաճիւղ, խմբ. Ն. Անտիկեանի, 7, Rue de la Chapelle, Sarcelles։

Ալֆօրվիլի մասնաճիւղ, դիմել խմբապետներուն, Այվազեան եւ Դաւիթեան, ամէն կիրակի առտու Հայոց եկեղեցի։

Աէնվիլի մասնաճիւղ, խմբապետ Վ. Մանուկեանի, 6, Rue Gérard Toutin, Deuil

Վիլիէ-լը Պէլ մասնաճիւղ, տեղւոյն վարիչին Ա. Շիրինեանի, 4, Rue Turin, Arnouville lès Gonesses։

Վէնսէնի, Ռօնի Սու Պուա եւ Ռէնսիի մասնաճիւղերը դիմել խմբապետ Հայկ Մերկերեանի, 55, Rue de Meaux, Paris 19e։

Բաց սասի ամէն օր առաւօտները ժամը 9.30էն 12, Հ. Աբէլեանի, 226, Rue Lafayette, Paris

Բանակումի մասնակցութեան պայմաններն են, 15 օրուան համար 225 ֆրանք, իսկ մէկ ամսուան համար 400 ֆրանք։ Արձանագրութիւնները կը դադրին Յուլիս 23ին։ Անկէ վերջ կատարուած դիմումները նկատի չեն առնուիր։

Բանակումին կրնան մասնակցիլ բաց ի սկաուտներէ ալ – սկաուտ պատանիներ 7 տարեկանէն մինչեւ 13 տարեկաններ միայն։

Իւրաքանչիւր մասնակցող սկաուտ կամ ոչ – սկաուտ, պարտի ի ձեռին ունենալ բժշկական վկայագիր մը՝ զոր կրնայ ձրիօրէն ստանալ դիմելով Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին, ամէն Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները։

Փարիզի եւ Շրջանի Սկաուտական Գործադիր Մարմին

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Դ. ՄԱՍ

= Կը յանձնենք, ու կանխած կ՚ըլլանք, էֆէնտիմ։

— Ո՛չ. կը մերժենք ու արգիլած կ՚ըլլանք գալիքը — վճռական ձայնով ընդդիմացաւ Սուրէն։

= Մանգաղը մշակին ձեռքէն չեն խլեր, Դաւիթ էֆէնտի, վրայ բերաւ տէր հայրը։

— Լա՛ւ, քանի որ առանկ է. աւրիւն ձեր ի գլուխ ձեր, բսաւ կը գոռ կերպով ու ոտքի ելաւ Դաւիթ էֆէնտի։

Եւ, հակառակ սրբազանին եւ ուրիշներու պնդումներուն, մեկնեցաւ, հետն առնելով Բէկպապեանը։

Ժողովէն վերջ, Դիմաքսեանն ու Սուրէնը եկան տուն։ Կրկին լաւ չկար Պօլսէն։ Կացութիւնը հետզհետէ աւելի կը վատթարանար։ Որոշեցին ամէն գնով ընթացք չտալ գինուորական հրաւէրին։ Այդ մտադրութեամբ ալ որոշում անցուցեր էին եւ՝ առաջնորդարանի մէջ գումարուած ժողովին մէջ։ Ինքնապաշտպանութեան աշխատանքը առաջ կը տարուէր տենդօրէն։ Խորէնը ջաղացքէն քաղաք կ՚երթեւեկէր մեծ զգուշութեամբ։ Որոշ էր որ վտանգը պիտի գար։ Բայց թէ ի՛նչ ձեւով եւ երբ, ոչ ոք գիտէր։ Այս անստուգութիւնը կը տագնապեցնէր Դիմաքսեանն ու Սուրէնը։ Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ յարաբերութիւնը գաղթած էր, արդէն։ Զգուշաւոր ու լարուած վիճակ մը կը տիրէր։ Հարցումներ՝ անակնկալ ու տարակուսանք Խուսափում։ Սուրէնական պահակներ օրերէ ի վեր հայկական թաղերու շուրջ։ Քանի մը օր վերջ, զօրաբանակ մը եւս ժամանեց։ Անիկա առիթ մը եղաւ որ պահանջեն զօրքը։ Դաւիթ էֆէնտի իրար անցաւ. ուզեց որ տրամադրուի։ Մարտինը բուռն կերպով ընդդիմացաւ։ Զինուորցուներու համար տրուած պայմանաժամը լրանալու վրայ էր։ Սուրէն վարանումի մէջ — երթա՞լ թէ ոչ։ Իսկ տասը մը կուսակալէն հրաւէր մը ստացաւ Դիմաքսեան, յաջորդ օրուան համար։ Կրկին նիստ գումարեցին գիշերը Սուրէնենց տունը։ Դիմաքսեան յարմար գտաւ երթալ։ Բայց, Մարտին ու մանաւանդ Նորակազմ Զինուորական Խորհուրդի անդամները բուռն կերպով ընդդիմացան։

— Անկէլոց միս չունինք գայլին բերանը նետելիք — վրդովուեցաւ Սուրէն։ Ցեղյեղուած խօսքեր։ Աւելի ճիշդ զա՛ւ մը։ Եթէ կ՚ուզէ քեզ տեսնել, կուգայ կը տեսնուիք...

Բայց, Դիմաքսեան մտածեց ու տարակեց.

= Եթէ հարկ է զոհուիլ, կը զոհուիմ ե՛ս։ Ջանանք տեղի չտալ։ Մեզի համար մէկ Հայու կորուստ խաւաքը ցաւալի պիտի ըլլայ։ Ջանանք թելը չփրցնել։

— Հերիք է որքան սորվեցանք, Դիմաքսեան — մէջ ինկաւ տէր հայրը, — գնա եկուր, գնա եկուր... Կը տեսնուի կոր գալիքը... Եթէ չատ տնտնանք, վաղը ուշ պիտի ըլլայ...

= Այո՛, բայց, ես չեմ կարծեր որ ինծի վտանգ մը բերելու չափ յանդուգն ըլլան։

— Կարծէ՛, կարծէ՛. համոզուէ՛, նոյն իսկ։

— Մի՛շտ նոյն յամառն ես, տէր հայր։

— Իսկ դուն գեռ նո՛յն լաւատեսը...։

= Բայց, ի՞նչ կրնան ընել օր ցերեկով։ Կ՚երթամ ու կուգամ շուտով։ Մերժելը ձեռնոց նետել է... Մենք պէտք է շա՛տ զգոյշ ըլլանք եւ երբեք տեղի չտանք...

— Ճիշդ է, — ձայնակցեցաւ Արամ, — ասկէ զատ, չեմ համարձակիր Դիմաքսեանի մը փորձել այն, ինչ որ թերեւս պիտի փորձէին ուրիշի մը... Անանք չատ լաւ գիտեն թէ՛ ինչ հետեւանք կրնայ ունենալ ատիկա...

Հետեւանքը այն կ՚ըլլայ, որ իր ամենաճակատագրական պահուն այս ժողովուրդը կը զրկուի իր ամենակարեւոր ղեկավարէն, — առարկեց Սուրէն։

— Եւ սակայն, — ընդդիմացաւ կրկին Դիմաքսեան, - մենք պարտաւոր ենք փորձել մեր կարելին։ Մեզ համար, էականը խուսափիլն է հաւանական բռնկումէն։ Վտանգը մեր դուռն է ու մեր էֆէնտիները, կը նկատէ՞ք, գեռ չեն տեսներ...

= Կ՚ըմբռնե՛ն, շուտով կ՚ըմբռնեն, — չեշտեց Սուրէն, — այսօր չըմբռնեն, վաղը կ՚ըմբռնեն...

— Երբ գործը գործէն անցած կ՚ըլլայ, սիրելի Սուրէն...

Դուռը բախեցին, յանկարծ։ Ու, բոլորն ալ, տախտակամածի մը կափարիչին նեղքեւ անհետացան բոլորը, տէր հօրմէն ու Սուրէնէն զատ։ Դրան զարկը շատցաւ։ Սուրէն, ամփոփեց ինքզինքը ու ինքնավստահ քայլերով մօտեցաւ դրան։ Բացաւ։ Աստղիկն էր, — հեւբարձակ, բոլորովին շուարած, սարսափ մը սեւ աչքերուն մէջ։ Ոտքը հազիւ ներս դրած, փղձկեցաւ։ Թեւաբա՛ց, գլուխը դրաւ տէր հօրը ուսին ու սկսաւ լալ...։ Լեցուն, կոկորդային, անզսպելի յուզումով մը։ Կը դողդղար փոխարկեր բռնուած սարսափնայի մը նման... Սուրէն, ցնցուած այս անակնկալ պահէն, մօտեցաւ, թեւը բռնեց, եւ ուզեց խօսիլ։ Ներս վազեր էին, արդէն, վարպետ Ռուբէնն ու կինը։ Աննոյ, մառանի կողմէն, Դիմաքսեան, Արամ եւ ուրիշներ։ Բոլորը շուարած կը նայէին։ Կասկածելի էին։ Սոսկալի եւ զարհուրելի բան մը պատահած էր։

— Հայրս, — սկսաւ հեկեկալին, — կը խեղդեն...

- Ինչո՛ւ, ի՞նչ կայ...

Սարսափելի՛... սարսափելի՛... տուն եկաւ յուզուած եւ սրտատրոփ... Մէհմէտ պէյը եկեր էր իր գրասենեակը ու յայտներ, որ մենք կարող ենք շատ ապահով ըլլալ, քանի ինք այստեղ է... յետոյ, առաջարկեր է...

Այս... ի՞նչ է առաջարկեր...

.. Առաջարկեր է մեզ իր տունը փոխադրել...

Կ. ՄՆՋԻԿԵԱՆ

(Շարունակելի)

Ցամաքային զինաթափութեան ծրագրին մասին՝ բուռն ընդդիմութիւն մը ցոյց կուտայ ամերիկեան պատուիրակութիւնը։ Նոյն ընդդիմութիւնը կը նշմարուի նաեւ անգլիական պատուիրակութեան կողմէ, բանաձեւին կարգ մը կէտերուն դէմ։

Գէնէշի բանաձեւը գլխաւորաբար իր երեք կէտերով կը շահագրգռէ Ֆրանսան։ Նախ, որ նաւային զինաթափութեան վերաբերեալ հատուածին մէջ, քօղարկուած բառերով կը հրաւիրէ Ֆրանսան եւ Իտալիան համաձայնութեան գալու, ճշդելու համար իրենց նաւային սահմանափակման չափը, նկատի առնելով Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի դաշնագիրը եւ ընդհանուր յանձնաժողովին համար մշակուած բանաձեւը։

Գալով ցամաքային ուժին, որուն սահմանափակման հարցը եւ եղանակը պիտի քննուին յետագային, սկզբունք մը արդէն դրուած է հետեւեալ բառերով. — Ցամաքային ուժերու խիստ սահմանափակում եւ կրճատում պիտի կատարուի։ Կրճատումը կախում պիտի ունենայ իւրաքանչիւր երկրի յատուկ պարագաներէն եւ դէպքերէն»։

Այս տեսակէտն ուրեմն հիմնապէս կը տարբերի Հուվըրի առաջարկէն, որ կը նախատեսէ անպայման կրճատում։ Առկից զատ Գէնէշ նախընտրութիւն չի տար ամերիկեան ծրագրին, այլ զանոնք կը դասէ ուրիշ առաջարկներու կարգին։ Այս երկու կէտերուն շուրջ է մանաւանդ որ կը յայտնուի ամերիկեան ընդդիմութեանը։

Ելմտական միջոցներով զինաթափութեան հարցը, Գէնէշ կը ձգէ յետագային։

Դժոխային մեքենայ մը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն տրուած լուրի մը համաձայն, Պրաքիլայի մօտերը, դժոխային մեքենայ մը յանձնուած է ազգայնական – գիւղացիական կուսակցութեան երեսփոխանական թեկնածու՝ Մարկերէսքոյի ազախինին։ Մարկերէսքօ այդ պահուն իր տունը չէր գտնուեր։

Դժոխային մեքենան պահուած էր ծրարի մը մէջ։ Երբ ազախին ծրարը բանալ, պայթուցիկի պայթիւն մը լսուեցաւ։ Թեկնածուին կինն ու երկու զաւակները, ինչպէս նաեւ սպասաւոր մը ծանրօրէն վիրաւորուեր էին։ Անմիջապէս փոխադրուեցան հիւանդանոց, ուր շատ չանցած հոգեվարքի մէջ ինկան։

Բացուած քննութիւնը երեւան հանած է թէ ծայրայեղ աջակողմեաններու գործն է։

Փարիզ եւ շրջականներ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Զարտուգիր ներկայութիւն։ Օրակարգի շարունակութիւն։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կռունկը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զօհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Յ. Չէոքիւրեան եւ Թ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱՐՏԵՒԵՐ, [illegible] 10 ԽԵՆԹԸ եւ ՉԱԼԱԼ ԾԱՏԻՆ [illegible] ՎԱՄԱՍԻԱ [illegible] 20 ԹԷՐՉԱՆՕ [illegible] ՍԳՐՈՒԱԾՆԵՐ [illegible] ԿԵՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Սէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐ [illegible] 10 ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէրպէրեան 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Քասիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Աղճեան (Խաչմերուկ) 12.50, ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ, Գ. Կառվարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռոստովկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES AIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Arman Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.280

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameame PARIS (13e) — Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒԼԻՍ 1932 — 19 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	9 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1934 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 1921էն ի վեր, անցեալէն աւելի ջանքեր թափեց համերաշխութեան եւ համագործակցութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու հայ գաղութներուն մէջ, դիմագրաւելու այն արտակարգ կացութիւնը, որուն կ'ենթարկուէր տարագիր հայութիւնը։

Համերաշխութեան եւ համագործակցութեան աշխատանքը, անցած տասը տարիներու ընթացքին, եթէ մասամբ մը արմատ կը բռնէր չէզոք տարրերուն եւ անկախ խմբակներուն քով, դժբախտաբար՝ անկարելի կը դառնար քաղաքական հոսանքներու միջեւ։ Իսկ համերաշխութեան եւ համագործակցութեան խնդիրը գերազանցապէս կապ ունէր հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող կուսակցութիւններուն հետ։

Դաշնակցութիւնն անտեսելով սեփական կուսակցութեան օգտակարութիւնը եւ ստորադասելով կուսակցական շահը ընդհանուր շահին, առանց նահանջելու մինչեւ այժմ եղած ընդդիմութիւններէն, մնաց համերաշխութեան եւ համագործակցութեան կողմնակից, ուղղակի եւ անուղղակի մօտեցաւ զանազան հոսանքներուն, պարզեց գաղութներու ներկայ վիճակը, առաջարկեց ընդհանուրին ընդունելի գործունէութեան ուղեգիծեր, — որոնք կը բխէին մեր ներկայ իրականութեան անհրաժեշտութիւններէն, — եւ ջանաց համախմբել բոլորը համազգային խնդիրներուն շուրջ։

Երկար տարիներու փորձերէն յետոյ, այս տարի, հոսանքները իրականութեան հարկադրանքներէն մղուած, աւելի պատրաստ էին համերաշխութեան եւ համագործակցութեան։ Ու պէտք է ըսել թէ ժողովուրդը յոգնած մեր անկազմակերպ վիճակէն եւ շատ յաճախ անտեղի հակամարտութիւններէն, ուրախութեամբ կ'ուզէ դիմաւորել համերաշխ գործունէութիւն մը, որ ոչ միայն գաղութներու խաղաղութեան պիտի նպաստէ, այլ բոլորը պիտի մղէ շինարար աշխատանքներու, որոնց այնքան կարօտ են գաղութները։

Այդ համերաշխութիւնն ու գործակցութիւնը կ'ուշանայ սակայն, սակայն անյուսալի չէ։ Այդ ուղղութեամբ ամէն ջանք չպիտի խնայուի, որովհետեւ գաղութահայութեան համար ուժերու համախմբումը եւ գործակցութիւնը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է։

Հիմնական խնդիրներու շուրջ եղած տարակարծութիւնները չեն որ արգելք կը հանդիսանան համերաշխութեան, ընդհակառակն, անցեալէն ժառանգութիւն մնացած հին ժանգ մըն է որ կը բանի, ու ճղճիմ խնդիրները կը ստանան մեծ համեմատութիւններ ոմանց քով, եւ պառակտումը կը յաւերժանայ։

Հայ ժողովուրդի անունով խօսող հոսանքներն ու թերթերը եթէ պահ մը հանրային շահը գերադասէին, պիտի տեսնէին թէ համագործակցութեան ու համերաշխութեան մէջ, ոչ միայն հանրային ընդհանուր շահերը կ'ապահովուին, այլ նաեւ գործին մասնակցող կուսակցութիւնները կը կազդուրուին եւ կը դառնան իրենց կոչումին համապատասխանող կազմակերպութիւններ։ Այս պարագային, թերեւս ամէնէն շատ տուժողը կ'ըլլայ Դաշնակցութիւնը, սահմանափակելով իր կուսակցական ազատութիւնն ու անկախութիւնը, մինչդեռ, միւս հոսանքները, դուրս գալով իրենց նեղ շրջանակէն, կը մտնեն գործօն շրջանի մը մէջ։

Այս դրական տուեալները, դժբախտաբար յաճախ կ'անտեսուին, ու բացասական մտայնութիւնը կը շարունակուի մեր ընդդիմադիր հոսանքներուն քով։

Վերցնենք մէկ օրինակը ռամկավար մտայնութենէն, ու դուք պիտի տեսնէք թէ այս կուսակցութեան, կամ անոր զանազան մասնաճիւղերուն համար համերաշխութիւնը դատարկ խօսք մըն է. բաղձալին կը մնայ պառակտումը, կարծես թէ իրենց գոյութեան իրաւունքը միմիայն պառակտումով կարելի է արդարացնել։

«Պայքար»ը (Ամերիկայի ռամկավարներու օրկանը) կը գրէ թէ իրենք հաստատօրէն կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ։ Տեսնենք թէ ի՞նչ է այդ դիրքը.

«Գիտենք թէ ինչո՞ւ համար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը բաղձայ մեզ եւս իրեն հետ ունենալ գաղութներու մէջ։ Դաշնակցութիւնը, այսօր, ծովն ինկած անհատի մը կը նմանի որ իր փրկութեան համար կը կառչի յարդի շիւղերուն»։

Ընթերցողը տրամաբանականօրէն կրնայ եզրակացնել թէ ռամկավարներն են այդ «յարդի շիւղեր»ը, որոնց կ'ուզէ կառչիլ Դաշնակցութիւնը՝ փրկուելու համար։ Բայց «Պայքար»ի խմբագիրն առանց անդրադառնալու վերի նախադասութեան, յարդի շիւղերը կը գտնէ «հայրենասիրական տօնակատարութիւններուն» մէջ, որոնք իբր թէ կոչուած են Դաշնակցութիւնը փրկելու։

Ու ահա եզրակացութիւնը պատրաստ է ռամկավար «Պայքար»ի համար, որ կարծես թէ որ եւ է պատասխանատուութեան կոչուած չէ հայ իրականութեան մէջ։

«Այս յստակ եւ տեւական իրողութեան հանդէպ, հարկէ որ մեր ընկերները, բոլոր Հայերն ըմբռնեն թէ ոչ մէկ մերձեցում, ոչ մէկ ձեռնարկ, նոյն իսկ ամէնէն անկուսակցական նպատակին շուրջ, կարելի է ընել Դաշնակցութեան հետ, մինչեւ որ այդ կուսակցութիւնը միանգամ ընդմիշտ չհրաժարի Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի կառավարութեան դէմ որդեգրած թշնամական քաղաքականութենէն»։

Ինչպէս կը տեսնէք, տօնակատարութիւններէն սկսած մինչեւ բոլշեւիկեան փորձանքը, յարդի շիւղերէն մինչեւ Խորհրդային Միութիւնը իրար խառնուած են, առանց զգուշանքի, ու առանց տրամաբանութեան, յանգելու համար ռամկավարական տրամաբանութեան, — ոչ մէկ համերաշխութիւն եւ ոչ մէկ մերձեցում Դաշնակցութեան հետ.

Խօսինք այդ տարբերութիւններու մասին։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐԲԱՌԻ՛Ն...

)(o)(—

Ալ պէր Թիւրք,
Ալ պէր Թուրփ,
Վօ՛ւր Թուրփը Թիւրքէ,
Եապըքա՛
Եապը՛ք Թուրփու

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂ. ԱՌԱԾ

Թուրքերը կը բարբառի՛ն նորէն։

Ընդհանուր պատերազմին էր, ի՛նչքան պարծեցան, ի՛նչ մեծախօսիկութիւններ ըրին, — այն օրերուն ալ կը պնդէին եւ ի լուր աշխարհի կը յայտարարէին թէ թրքական է Հելլէններու քաղաքակրթութիւնը, ապացոյց որ Հոմերոսն ալ Թուրք է, բուն անունով՝ Էօմէր (?)։ Այն ատեն ալ պնդեցին եւ յայտարարեցին թէ հայ աշուղական երգերը հետեւողութիւններ են թրքական ժողովրդական բանաստեղծութեան։ Հիմա եւս կը պարծին ու մեծ մեծ կը նետեն, ըսելով թէ թրքական ծագում ունին եգիպտական քաղաքակրթութիւնը եւ եգէական արուեստը։ Նոյն իսկ Աֆէթ խանըմ. պատմագիտութեան նուիրուած Թրքուհին, կը յայտարարէ թէ երկիրը դեռ նոր էր պաղած, մարդկութիւնը նոր էր ծնած, երբ երեւցան Թուրքերը, (Թրքուհին մեզի չըսեր թէ ի՛նչպէս հասկցած է, որ նախապատմական այդ մարդիկը Թուրք էին, արդեօք սիւննէ՞թ եղած էին, չէպչէ՞պ կ'ուտէին, բոզբէն առած կը լուացուէի՞ն)։ Չըլլայ թէ Ադամն ալ Թուրք էր։)

Զինուորական ամէն յաղթութենէ յետոյ, քաղաքակրթական յաղթանակներ շահելու այս դիւրին փորձը ըստ ոմանց ծիծաղելի, եւ ըստ բժիշկներուն՝ ախտաբանական է սակայն. Արդարեւ նման մեծամոլութիւն ապահովաբար յայտնած չեն նոյն իսկ անոնք որ վարակուած են սիֆիլիզով։

Արտօնելով, որ Թուրքերը այսպէս մեծ մեծ բրդեն սիֆիլիզաւոր հիւանդներու մեծախօսիկութեամբ, մենք իրենց ուշադրութեանը կը յանձնենք թուրք ժողովրդական առած մը. — Երբ աժաննոց բողկն իսկ Թուրքին զարնես, դարձեալ Թուրքին համար չէ որ կը մեղքնաս, այլ բողկին, այնքա՛ն անարժէք է Թուրքը։ Եւ հիմա գլուխ մը բողկի գինն իսկ չունեցող Թո՞ւրքն է, որ, ըստ Էնկիւրիի պատմաբաններուն, ստեղծեր է (!) արուեստները եւ քաղաքակրթութիւնները։

Ո՛չ, առած մը, — որ ծանօթ է բոլոր ժողովուրդներուն, — կ'ըսէ թէ խոտ իսկ չի բուսնիր Թուրքերուն անցած հողէն, ալ ի՛նչ քաղաքակրթութիւն, ալ ի՛նչ արուեստ։

ՀԱՐԹՈՅ

ՌՈՒՍԻԱ ՍՈՎԻ ՎՏԱՆԳԻՆ ՏԱԿ

Պուքրէշէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս օրերս, Ռուսիայէն Ռումանիա եկող ճամբորդներ կը յայտնեն թէ մեծ թշուառութիւն կը տիրէ Ուկրայինայի եւ Թուրքեստանի մէջ։ Ռուսիայէն դէպ ի Պեսարապիա գիւղացիներու խմբական գաղթը կը վերագրուի սովին, որ այս վերջերս, երթալով սաստկացած է։

Ռուսիոյ հացամթերանոցի, Ուկրայինայի մէջ, կատարեալ սով է։ Միկոյեանը արտակարգ խստութեանց դիմած է՝ գիւղացիութեան մօտ գտնուած ցորենը ամբողջութեամբ բռնագրաւելու համար։ Սովահարներու մահը Ուկրայինայի քաղաքներու մէջ սովորական երեւոյթ դարձած է։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Պաղտատէն կը գրեն.— Շէյխ Պարզանի առաջնորդութեամբ տակաւին վերջացած պէտք չէ նկատել անոր սկսած շարժումը։ Ըստ երեւոյթին՝ նոր խմորումներ տեղի կ'ունենան։ Պէտք չէ զարմանալ, երբ վաղը այլ աշիրէթներ ու այլ տեղերէ շարժումներու սկսին։ Անգլիացիները ըստ երեւոյթին, որոշած են ասորական զօրամասերը փոխարինել անգլիական գունդերով, թէեւ ոչ ամբողջութեամբ։

Իրաքի քաղաքական կեանքը դեռ չմտաւ իր բնականոն հունին մէջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան

«Փըթի Փարիզիէն»ի թղթակիցը կը գրէ Ժընեւէն, յուլիս 17 թուականով.— Վաղը կէսօրէն վերջ, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը պիտի հաւաքուի արտակարգ նիստ գումարելու՝ արձանագրելու համար Ժընեւի կազմակերպութեան մասնակցելու առաջադրութեամբ իրեն ուղղուած հրաւէրին՝ Թուրքիոյ հաստատական պատասխանը եւ այսպէս Թուրքիան վերջնապէս ընդունելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Այս ընդունելութիւնը՝ ինչպէս նախորդները, տեղի պիտի տայ շարք մը ճառերու։ Ուրեմն յետոյ, իր դիւանին առաջարկով եւ թոյլ տալու համար իր անդամներուն, որոնցմէ շատերը անդամ են նաեւ զինաթափութեան ժողովին — որ վայելեն քիչ հանգիստ մը, ժողովը պիտի որոշէ մինչեւ սեպտեմբեր 19 յետաձգել իր 13րդ նստաշրջանը։

Իտալիա եւ «վստահութեան համաձայնագիր»

Փոփոխութիւններ իտալական դահլիճին մէջ

«Վստահութեան համաձայնագիր»ը որ կնքուեցաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, նախ անվստահութիւն ներշնչելէ յետոյ, հիմա համակրանքով կ'ընդունուի Իտալիոյ կողմէ։ Երբ Իտալիոյ հրաւէր ուղղուեցաւ մասնակցելու, հասկցուեցաւ թէ սահմանափակ շրջանակի մէջ եւ որ եւ է մէկուն դէմ ուղղուած համաձայնութիւն մը չէ։ Սակայն հիմա, իտալական շրջանակները կը վախնան որ Ամերիկա այն տպաւորութիւնն ստանայ թէ եւրոպական խմբակցութիւն մըն է որ կը կազմուի իր դէմ։

Քաղաքական շրջանակները համակիր մնալով մէկտեղ վստահութեան համաձայնագրին, կը թելադրեն զգուշաւոր վարմունք հանդէպ Ամերիկայի եւ խորհուրդ կու տան չճառաբանել, այլ սպասել նախագահական ընտրութեան։

Լօզանի ժողովէն առաջ, զրոյց կը շրջէր թէ իտալական դահլիճին մէջ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին։ Այս զրոյցները տակաւին կը շարունակուին։ Կ'ըսուի թէ պիտի փոխուի ելմտական նախարարը եւ ազգային պաշտպանութեան երեք նախարարութիւնները պիտի վերածուին մէկի, թէ ներկայ արտաքին նախարարը Պ. Կրանտի պիտի նշանակուի Լոնտոնի դեսպան եւ հետեւաբար, պէտք պիտի ըլլայ անոր տեղ ուրիշ մը նշանակել։

Ռումանական ընտրութիւնները

Ռումանիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները տեղի ունեցան կիրակի օր, խաղաղօրէն եւ միայն փոքր մէկ քանի միջադէպեր տեղի ունեցած են գաւառներու մէջ։

Գիւղերու մէջ, ընտրութեանց մասնակցողներու թիւը սովորականէն աւելի եղած է։ 70 առ 100ը միջին՝ մասնակցած են։ Իսկ քաղաքներու մէջ, բոլորովին հակառակը պատահած է։

Շաբաթ եւ կիրակի օր, ոգելից ըմպելիի վաճառման արգելքը, կը թուի թէ առաջքն առած է խռովութեանց եւ ծանր դէպքերու։

Ցարդ յայտնի է ընտրական 72 շրջանակներէն 20ին արդիւնքը։ Կը թուի թէ խոշոր մեծամասնութիւն մը պիտի կրնան ապահովել գիւղացիները։

Սըրը փաշա Իտալիա կ'երթայ

Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշա արձակուրդը անցընելու համար մեկնեցաւ դէպ ի Եւրոպա։ Նափոլի հանդիպելէ յետոյ, պիտի անցնի Հռոմ, ուր պիտի ընդունուի կառավարութեան կողմէ։

Ամերիկեան վեթերանները կը յամառին

Ուաշինկթընի ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ փակել նախագահական պալատին՝ Սպիտակ Տան երկաթ ցանկապատին դուռները եւ հաստատել ոստիկանական ամուր շղթայ, արգիլելու համար ամերիկեան վեթերաններու կողմէ հաւանական նոր ցոյցեր։

Վեթերանները դժգոհ են որ Ծերակոյտը իր նիստերը փակեց մինչեւ դեկտեմբեր, առանց վճռական որոշում մը տալու իրենց պահանջին մասին։

Վեթերանները կը պահանջեն 2 միլիառ տոլար։ Կը յիշուի թէ այս մասին որոշում մը քուէարկուած էր Երեսփ. ժողովին կողմէ, բայց մերժուած Ծերակոյտէն։

Գերմանական ընտրութիւնները

Կը շարունակեն զինեալ կռուել

Պերլինի մէջ շրջող զրոյցներու համաձայն, հիթլերեանները պիտի ջանան իրենց ահաբեկչական արարքներով յետաձգել տալ ընտրութիւնները, որոնց արդիւնքէն կը վախնան։

Քանի մը օր առաջ, հիթլերեան պետերէն մէկը՝ Համպուրկի մէջ արտասանուած ճառով մը հարց կու տար թէ գերման ընտրողները պիտի կրնա՞ն յուլիս 31ին մօտենալ քուէատուփերուն եւ արդեօ՞ք մինչեւ այդ օրը, վճռական դէպքեր չպիտի գային զանոնք արգիլելու.

Հիթլերեանները կը յայտնեն թէ քանի որ համազգեստ կրելու արտօնութիւն տրուեցաւ, կրնան նաեւ զէնք կրելու արտօնութիւն ալ ստանալ։ Այս կերպով, կը կարծուի թէ անոնք կը ջանան իրագործել իրենց մէկ նպատակը, — եւ իրենց միջոցներով իսկ երաշխաւորել իրենց ապահովութիւնը, — ինչ որ կը նշանակէ ահաբեկել ժողովուրդը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Լ'Էօվրը»ի մէջ կը կարդանք.

— Ահա ուրեմն Թուրքիան, որ պաշտօնապէս կը հրաւիրուի անդամակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան։

Անոր կնքահայրերն եղան Յունաստանն ու Սպանիան, երկու երկիրներ, որոնք մեծ դեր մը չեն կատարեր միջազգային կեանքին մէջ, բայց յուլիս 6ի նիստին, 16 պետութեանց ներկայացուցիչներ իրենց ուրախութիւնը յայտնեցին տեսնելու Թուրքիոյ հանդիսաւոր մուտքը՝ Ժընեւի մէջ։ Այս 16 պետութեանց մէջ են արեւմտեան ամէնէն մեծ ազգերը, որոնք մօտաւոր անցեալի մէջ, կարծեր էին թէ վերջնապէս վտարած են «Հիւանդ մարդը» Եւրոպայէն։ Պատերազմէն եւ 1920ի Սեւրի դաշնագրէն ասդին, այս որքա՛ն ճամբայ։ Պէտք է ուրախութիւն յայտնել։

Յուլիս 18ին երկուշաբթի, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը պիտի յայտարարէ քէմալական Թուրքիոյ վերջնական ընդունելութիւնը։ Յետպատերազմեան պատմութեան մէջ՝ կարեւոր դէպք մը պիտի ըլլայ այդ։ Դժբախտաբար, կարելի չէ ըսել թէ այս նոր միութիւնը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ծոցին մէջ՝ ուժ պիտի տայ ժողովրդավար ազգերու խումբին։ Բայց ի՞նչ։ Պէտք է, երկիրները առնել այնպէս՝ ինչպէս մարդերը, — ինչպէս որ են։

Ինչո՞ւ Թուրքիան այսքան ուշ կը հասնի Ժընեւ։ Ահա տասը տարի է որ կը խօսին անոր հաւանական անդամակցութեան վրայ։ 1922ի դեկտեմբերին, Լօրտ Քըրզըն չէ՞ր որ կը յայտարարէր թէ անմիջապէս որ կանոնաւորապէս խաղաղութիւնը հաստատուի Թուրքիոյ եւ Լօզանի խորհրդաժողովին մասնակցող պետութեանց միջեւ, դաշնակից պետութիւնները հաճոյքով պիտի տեսնէին Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան։ Այս խանդը երկար ատեն ուշացաւ։ Թուրքիա շատ փութկոտութիւն ցոյց չտուաւ Ժընեւ գալու, որ շատ մօտ էր Լօզանի...։ Չէր վստահեր։ Շատ կասկածոտ՝ այն մարդոց պէս, որոնք իրենց կեանքին մէջ՝ բաւական նուաստացումներ կրած են, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ կը տեսնէր յաղթական ժողովուրդներու նոյն գործիքը։

Ինչ որ անշուշտ կը մտահոգէր Էնկիւրիի կառավարութիւնը, եթէ Թուրքիա մասնակցէր Ժընեւի աշխատանքներուն, այն էր որ պիտի ստիպուէր որոշումները կիրարկել խորհուրդի մը, ուր տեւական անդամ չպիտի ունենար։ Ինչպէս հարթել դժուարութիւնը.

Այստեղ է որ արեւելեան հնարամտութիւնը ի ցոյց եկաւ։ Թուրքիա բազմապատկեց իր բարեկամ ծառայութիւնները՝ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ, այս երկու երկիրները մղեց հաշտուելու իրարու հետ եւ իր ճիգերը միացուց անոնց ճիգերուն, եւ ի վերջոյ, ելք մը գտան ու Թուրքիա, Յունաստան եւ Պուլկարիա կարգաւ մնայուն աթոռ մը պիտի գրաւէին խորհուրդին մէջ։ Միութիւնը ուժ է։

Այնքան վարանումներէ եւ զգուշութիւններէ յետոյ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելով, Թուրքիա վստահ է այնտեղ շահեր ապահովելու։ Մէկ կողմէ, կը զօրացնէ իր միջազգային դիրքը եւ կ'ամրացնէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ իր կացութիւնը եւ միւս կողմէ, կրնայ յուսալ թէ ի հարկին, Արեւմուտքը պիտի օժանդակէ իր անփայլ ելեւմուտքին։

Վերջին հարց մը կը ծագի. Խորհրդային Միութիւնը ի՞նչ աչքով կը դիտէ Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Ամէն ինչ թոյլ կու տայ մտածելու թէ Պ. Լիտվինով (որ անցեալ տարի Էնկիւրի գնաց եւ որ դեռ վերջերս, Մոսկուայի մէջ խանդավառ [illegible] փաշան եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյը) իր հաւանութիւնը յայտնած է Թուրքիոյ նոր ուղղութեան։ Ռուսիոյ շահն ալ չէ՞ պահանջեր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ունենալ իրեն հաւատարիմ գործօն անդամ մը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԸ.— Խորհրդային Հայաստան ներգաղթողներու չորրորդը կարաւանը մեկնեցաւ Վոտօքէոսս շոգենաւով, որուն համար յունական կառավարութիւնը վճարեց 400,000 տրախմիի գումար մը։

Կարաւանը կը բաղկանար 1756 ներգաղթողներէ, որոնց 350ը՝ Հին Յունաստանի, 300ը՝ Սերէզի շրջանէն, 200ը՝ Տրամայէն (բոլորին Սելանիկ փոխադրութիւնը կառավարական ծախքով) եւ 900ը՝ Սելանիկ քաղաքէն։ Վերջին պահուն 25 ընտանիքներ չուզեցին մաս կազմել կարաւանին։

Սելանիկէն ելլող երրորդ կարաւանը տպաւորիչ ու վայել ձեւով ճամբայ ելած էր։ Այս անգամուան մեկնող չորրորդ կարաւանը իր լրջութիւնը կորսնցուց, շոգենաւին պտուտակը չարժելու պէս անոռթըլի ու տղեղ կանչերու ականատես եղանք։ Կարգ մը յիմարներու պարզած կարմիր քուրջերը վատ տպաւորութիւն գործեցին թէ՛ ողջերթի եկողներուն եւ թէ՛ իշխանութեանց վրայ։ Ներգաղթի լիարզօրներուն դիւանագիտական հասկացողութիւնը աւելէ աւելի խղճալի չափանիշով կարելի չէ երեւակայել։

Չորրորդ կարաւանով Յունաստանէն Խ. Հայաստան մեկնողներուն ընդհ. թիւը 6500ի կը հասնի։ Զրոյցներ կը շրջին, թէ աշնան վերջերը հինգերորդ կարաւան մըն ալ պիտի պատրաստուի, եթէ Բարեգործականը իր օժանդակութիւնը շարունակէ։ Յայտնի չէ սակայն, թէ ամբողջովին Յունաստանէ՞ն պիտի բաղկանայ այդ կարաւանը, թէ Պուլկարիոյ եւ Ռումինիոյ ներգաղթողներն ալ մաս պիտի կազմեն անոր։ Ամէն պարագայի, Յունաստանի մէջ կարաւան մը կազմելիք ներգաղթողներու թիւ մը կայ, որոնք որքան շատ երթան այնքան լաւ է իրենց համար։

ՅՈՒՆԱՀԱՅ Գ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ.— Այս տարի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սելանիկի վարչութիւնն էր որ նախաձեռնարկ եղաւ ու կազմակերպեց յունահայ երրորդ Ողիմպիականը, որ տեղի ունեցաւ անցեալներս Ս. Ք. Ընկերակցութեան չքեղ մարզադաշտին մէջ, հոծ բազմութեան մը առջեւ։

Ողիմպիականին կը մասնակցէին Աթէնքի, Փիրէայի (միացած) եւ Սելանիկի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաւաղոյն մարզիկները։ Հին Յունաստանցիները յաղթակէս Սելանիկ եկան ու երեք օր հիւր մնացին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան մօտ։

Ողիմպիականը լաւ առիթ մը եղաւ, Հին եւ Նոր Յունաստանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղոց միջեւ եղբայրական սիրալիր կապ հաստատելու, որու ընթացքին մէջ ջոկեր եղան նաեւ երկու շրջաններու մարզական կարողութիւնները։

Ողիմպիականին կը մասնակցէին Հին եւ Նոր Յունաստանէն հաւասար թիւով մարզիկներ։ Աթէնացիները վազքերու մէջ գերազանցութիւն ցուցաբերին։ Սելանիկցիները՝ ցատկելու նետելու մէջ։ Եւ ձգեցին Աթէնացիները Սելանիկ-Աթէնք վալի-պոլի առաջինին յաղթութեամբ վերջացաւ։ Կէտերու առաւելութիւնը մնաց Սելանիկի. Մրցումներուն արդիւնքը գոհացուցիչ կարելի է նկատել։

Մարզական այս գեղեցիկ ու մխիթարական շարժումը որ կը ղեկավարուի ամ մը մարզասէր ու մարզիկ երիտասարդներու կողմէ, անգամ մը եւս եկաւ ապացուցանելու որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը ամէն օր նոր յաջողութիւններ կ'արձանագրէ՝ հակառակ աջէն ձախէն եկած կողկանձիւններուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը անշեղօրէն կը հետեւի այն ուղիին որ իրն է, նախանձէն կուրացած վարժապետները չէ որ քար դընելու համարձակութիւնը պիտի ունենան անոր առջեւ։ Անոնք շատ շատ իրենց թանաքոտ լեզուները կը մաշեցնեն։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ.— Ազգային գործերը կը շարունակեն դեռ իրենց անկերպարան ու քաոսային վիճակը։ Թեմականը ազգային խնդիրներուն կը նայի քմահաճօրէն։ Թաղական խորհուրդ գոյութիւն չունի։ Ազգային վարժարաններու հոգաբարձութիւնը ներքին տագնապի մէջ է կարգ մը վարժապետներու հանած տգեղ աղմուկին պատճառաւ, որ կը քաջալերուի Թեմականի մէջ ծուարած ու չահեկցական կապերով իրարու կապուած ծանօթ քլիքի մը կողմէ, հոգաբարձութիւնը թօթփիլահար ընելու յայտնի դիտաւորութեամբ։ Սելանիկի մէջ մարդիկ կան, որոնք ամէն չահ ունին բոլոր ճակատներուն վրայ անիշխանութիւն ստեղծելու մէջ, որպէս զի իրենց ուզած կերպով կարգադրեն իրենց անձնական գործերը, որոնք նոյնացուցած են ազգային գործերու հետ։ Այս մարդիկը, որոնք ամէն օր երդում կ'ընեն համերաշխութեան անունով, ներքնապէս ամէն կընով կ'աշխատին, ու բան գործ ըրած են, կազմալուծեալ այս վիճակը տեւականացնելու համար, ու չեն վարանիր նոյն իսկ սատանային հետ դաշնակցելու, այս կացութեան շարունակութիւնը ապահովելու համար։

Ուրախալի է ըսել սակայն, որ յուրջ ջանքեր կը թափուին այս պըտոր կացութեան վերջ մը տալու։ Այդ ուղղութեամբ կատարուած խօսակցութիւնները չուտով կը հասնին գործնական արդիւնքի մը։ Յուսալի է որ, այս խառնիճաղանճ վիճակին յաջորդէ բնականոն վիճակ, ու վերջապէս, համագործակցութեան հիման վրայ, կարմուի բոլորին վստահութիւնը վայելող ու առողջ տարրերու մասնակցութեամբ Ազգային իշխանութիւն մը իր ատորադաս մարմիններով։

Արդէն իսկ ընտրական յանձնախումբ մը կազմուած է առաջին առթիւ Թաղական խորհուրդ մը ընտրելու։ Թէեւ ընտրութեան օր որոշուած է յուլիս 17ը, սակայն հաւանաբար յետաձգուի յուլիս 24ին, կարգ մը օրինական պակասներ լրացնելու համար։

Թաղային մարմնի ընտրութիւններէն վերջ պիտի ձեռնարկուի Թեմականի մը ընտրութեան Սելանիկի եւ շրջաններու մասնակցութեամբ։

Ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք ունին 21 տարին լրացնող բոլոր հայ լուսաւորչականները։

Յուսալի է որ ուժեղ ու սրտցաւ մարմիններու ծնունդ տրուին ու անյարիրոյս տարրեր՝ որոնք արհեստ դարձուցած են ազգայինճիւթիւնը, առիթ չունենան այլ եւս մուտք գործելու ազգային գործերու մէջ, իրենց պառակտիչ դերը շարունակելու համար։

Կուսակցական.— Սելանիկի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմը ոգեւորու-

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բ.

Յունաստանի հանրապետութիւնը մանուկ է տակաւին եւ մանուկներու յատուկ բոլոր փորձութիւններու եւ դժուարութիւններուն ենթակայ է։ Հանրապետութիւնը վերջնական ձեւ առած չէ դեռ եւ ասիկա՝ պարզ այն պատճառաւ որ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը վարչաձեւէն աւելի կապուած է անձերու։ Կուսակցութիւնները քաղաքական արժէք չեն Յունաստանի մէջ։ Ժողովուրդը այս կամ այն կուսակցութեան գաղափարին ծառայելու, այլ այս կամ այն կուսակցապետին հանդէպ ունեցած կապն ու համակրանքը յայտնելու համար։ Այս է պատճառը որ կուսակցութիւնը կը ներկայացնէ կուսակցապետը եւ վերջինս ալ կուսակցութիւնը։ Տեսակ մը խանութ։ Երբ կուսակցապետը մեռնի, ամէն օր կրնայ ուղղութիւն ու գաղափար, անուն ու սկզբունք փոխել, չապիկ փոխելու պէս։ Օրինակներ շատ կան։ Եթէ պատահի որ Գ. Վէնիզէլոս, յունական չահերը նկատի ունենալով թագաւորութեան վերահաստատումը անհրաժեշտ նըկատէ, քաանըչորս ժամ յետոյ, Ազատական կուսակցութեան ծնրաչն տակոսը կը դառնայ թագաւորական։ Ոչ մէկ կածկած եւ տարակոյս այս մասին։ Սկզբունքներ եւ գաղափարներու շուրջ չէ որ վէճ ու տարակարծութիւն գոյութիւն ունի, այլ անձերու։ Վերջին տարիներուն, Գ. Վէնիզէլոս ընդհանուր աշխատանք տարաւ կուսակցութիւնը կազմակերպելու եւ զայն դնելու իր իսկական գծերուն մէջ։ Նախատեսեց որ իր մահէն յետոյ, Ազատական կուսակցութեան անունը միայն պիտի մնայ։ Նախ ստեղծեց վարչական մարմին մը, որուն կ'անդամակցին ծանօթ կուսակցականներ, ? Այս մարմնոյն նախագահութիւնը թէեւ ինք ստանձնեց, բայց կատարեալ ազատութիւն տուաւ անոր կուսակցական կազմակերպական ու ներքին խընդիրներու մասին կարգադրութիւններ ընելու։

Գործնականօրէն այս մարմինը աշխատանքի լծելու համար, Գ. Վէնիզէլոս կազմեց ազատական ակումբներ Յունաստանի բոլոր կուսակցական շրջաններու, իւրաքանչիւր շրջանին համար նշանակել տալով կուսակցական գործիչներ՝ որոնք քաղաքէ քաղաք եւ գիւղէ գիւղ պտտելով կուսակցութեան պրոպականտը կ'ընեն։ Այս բոլորէն յետոյ, կարգապահական ոգին պաշտպանելու համար, կանոնագիր մշակեց։ Յետոյ բացառիկ ուշադրութիւն դարձուց երիտասարդութեան վրայ։ Կազմեց Երիտասարդական միութիւններ, ղեկավարութիւնը յանձնելով փորձուած ուժերու։

Օրինակ գաղթական երիտասարդներու Աթէնքի միութեան մօտ գործիչ նշանակեց երեսփոխան Գ. Մարոքյսար, Իզմիրցի ծանօթ բժիշկը, որ շաբթուան մէջ երեք օր, շփում ու կապ կ'ունենայ երիտասարդութեան հետ։

Գ. Վէնիզէլոս այսքանով չի բաւականացաւ։ Ազատական երեսփոխաններուն եւ ? պաշտօն վրայ պարտականութիւն դրաւ արձակուրդի օրերուն վերադառնալ իրենց ընտրական շրջանները եւ ակումբներուն հետ համախորհուրդ, կուսակցական ? աշխատանք տանիլ, լուսաբանելով ժողովուրդը զանազան ? մասին։

Այս բոլորը ըրաւ Կրէտացի Դիւանագէտը խորհելով որ իր մահէն յետոյ ոչինչ չի պիտի մնար իր մեծ գործէն։ Գործը պահելու եւ յաւերժացնելու համար անհրաժեշտ է կազմակերպուած ուժ, իսկ այդ ուժը կարելի է միայն կազմակերպուած կուսակցութեան մէջէն ծագիլ։

Այս հաւատքով ու համոզումով է որ Գ. Վէնիզէլոս վերջին 4 տարիներուն այս ուղղութեամբ աշխատեցաւ, ուզելով ժողովուրդը կապել ոչ թէ իր անձին, այլ իր անձին միջոցաւ կուսակցութեան եւ անոր գաւանանքին։ Թէեւ ուշացած, սակայն խիստ կարեւոր քայլ մըն է ասիկա, որ անդրադարձում պիտի ունենայ հետագային Յունաստանի բախտին վրայ։ Որքան շատ կազմակերպուի Ազատական կուսակցութիւնը, այնքան ապահով ու վստահելի ձեռքերու մէջ պիտի գտնուի հանրապետական վարչաձեւը։

Ըսինք արդէն թէ հանրապետութիւնը տակաւին մանուկ է եւ պէտք ունի ատնուոներու։ Ի վիճակի չէ ծանր փոթորիկներու տոկալու, ոչ ալ դիմագրաւելու յուրջ ցնցումներ։ Որպէսզի ուժեղանայ, չափահասութեան շրջան թեւակոխէ եւ դառնայ ժողովրդական, անհրաժեշտ է որ հանրապետական հոսանքները այժմէն մտածեն այդ մասին։

Մտածեն ոչ թէ իշխանութեան գլուխ գալու, այլ ժողովուրդին մէջ հանրապետութեան գաղափարաբանութիւնը արմատացնելու մասին։ Այս ուղղութեամբ առաջին քայլը առած է Ազատական կուսակցութիւնը։ Արդարեւ, չափազանց դժուար է այս երկրին մէջ կուսակցական կարգապահութեան վարժեցնել ոչ միայն գանգուածը, այլ նաեւ մտաւորականութիւնը։ Կը բաւէ որ Գ. Քաֆանտարիս տարակարծութիւն ունենայ որեւէ հարցի մասին Գ. Վէնիզէլոսի հետ, որպէսզի հեռանայ կուսակցութենէն եւ կազմէ նոր կուսակցութիւն։ Ուրեմն Ազատական կուսակցութենէն ծնունդ առած միւս հոսանքները, որոնք ծանօթ են Քաֆանտարիսի, Գոնտիլիսի եւ Միխալաքօփուլոսի անուններով։ Սկզբունքը կամ դաւանանքը չէ որ զանոնք բաժնած է մայր կուսակցութենէն։

Բոլորը հանրապետական են, բոլո[ր] աջակողմեան, ազգայնական։ Բոլո[րին] րին ձգտումն ու մտածելակերպ[ը] նոյն է։

Բայց եւ այնպէս ունին տարբ[եր] անուններ եւ կը պահեն առանձ[ին] կազմակերպութիւն։ Եթէ խորա[նա]լու ըլլանք, պիտի տեսնենք որ [այդ] հոսանքներուն ղեկավարները [?]ուած են Գ. Վէնիզէլոսի հետ [...] ունենալէ յետոյ։ Ենթարկուած [...] կուսակցութեան, գլուխ վերցուց[ած] են անոր դէմ եւ իրենց անկախ[ու]թիւնը պահելու համար կազմած [...] առանձին կուսակցութիւններ։

Յաջորդով կը խօսինք ան[...] մասին ալ, տալով ամփոփ տ[եղե]կութիւններ անոնց գործունէութ[եան] եւ կազմակերպական կեանքի [...] ։

Ա. [...]

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտնի է, մակեդոնական շարժումը կը ղեկավարուի երկու գըլխաւոր կազմակերպութիւններու միջոցաւ։

Այդ կազմակերպութիւններէն մին՝ կը հանդիսանայ մակեդոնական եղբայրութեանց միութիւնը, որ բոլորովին լեգալ կազմակերպութիւն մըն է եւ իրեն իբրեւ կեդրոն ունի Սոֆիան։ Պուլկարիոյ մէջ ապաստան գտած 500 հազարէ աւելի Մակեդոնացիներուն մերին մարմինն է անիկա, որ իր ճիւղերը ունի Պուլկարիոյ բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր Մակեդոնացիներ կը գտնուին։ Ամերիկա գտնուող մակեդոնական ? ու ? նոյն կապ կը պահեն այս հաստատութեան հետ, որուն կ'օգնեն նիւթապէս եւ բարոյապէս։

Մակեդոնական եղբայրութիւններու կեդրոնական մարմինը ամէն տարի կ'ընտրուի, պատգամաւորական ժողովի մը մէջ, ուր կը դումարուի կանոնաւորաբար եւ որուն պատասխանատու են բոլոր տեղական մասնաճիւղերն ու կեդրոնական կոմիտէն։

Անկէ քանի մը ամիս առաջ Սոֆիայի «Թուայեալ» թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ այդ կազմակերպութեան տարեկան համագումարը, որուն մասնակցեցան ? պատուիրակներ։

Այս ժողովին, Դաշնակցութիւնն ալ կը մասնակցէր յատուկ պատուիրակութեամբ մը, իբրեւ հիւր։

Այդ համագումարին մէջ, այս տարի, կեդրոնական մարմինը ենթարկուեցաւ մեծ փոփոխութիւններու, ընտրուեցան մեծ մասով նոր դէմքեր, եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, կեդրոնական կոմիտէի երկարամեայ նախագահ՝ Տոքթ. Սթանիշէվ չվերընտրուեցաւ, իր նախագահած մարմնի կարգ մը անդամ՝ բայց ծանր սխալներուն համար։ Այդ մարմինը վերջին տարուան ընթացքին ընդունած, հիւրասիրած եւ բանակցութիւններ վարած էր Թրուամ գործիչի մը հետ, որ ի վերջոյ դուրս եկաւ իբրեւ սերբական լրտես։ Կեդր. կոմիտէին այս եւ նման անհեռատեսութիւնները անհրաժեշտ դարձուցին Տոքթ. Սթանիշէվի հրաժարականը։ Նոր կեդրոնական կոմիտէն ընտրուելով, այս անգամ իրեն նախագահ նշանակեց մակեդոն լէկալ եւ յարգուած գործիչ մը՝ Տիմի[թրի] Միխայլով, որ յանձնէն եւ պա[շտ]մութեան ուսուցիչ էր Սոֆիայի [...] միութիւնի մէջ։

ՏԻՄԻԹՐԻ ՄԻԽԱՅԼՈՎԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իր ընտրութենէն հազիւ քանի [...] ամիս անցած՝ Տիմ. Միխայլով, [յու]լիս 17ին սպաննուեցաւ Սոֆիայի [...] նուկ փողոցներէն մէկուն մէջ, ա[...] ճամանակի քանի մը հարուածներ[...]. Ս[...] ? Ս[...] նութիւնը ցարդ չկրցաւ երեւան [հա]նել ահաբեկիչները, հակառակ [...] առնուած հնարաւոր ամէն միջոցն[երուն].

Տիմիթրի Միխայլով 60 տար[եկան] էր. ան կ'աշխատէր մակեդոնա[կան] երկու հակառակորդ կողմերը հա[շտեց]նել, այդ նպատակաւ Պուլկար[իա] ցած էր եւ յաջողած տեղւոյն կա[...] հաշտեցնել եւ վերջ տալ երկու [...] ան։ Այս ուղղութեամբ անոր [...] մեծ յոյսեր գրուած էին, որովհետ[եւ] ան ամէնուն կողմէ կը նկատուէր [...] գնելի անձ մը, եւ մակեդոնական [...] քին վերջին պայքարներուն մասն[...] կից չէր եղած. մինչդեռ իր հակառ[...] կորդը Տոքթ. Սթանիշէվ կը [...] ուէր չէզոքուած կերպով կուսակից[...] համակրող, ներքին յեղափոխակ[ան] գաղանի կազմակերպութեան պ[...] Իվան Միխայլովի։ Այս սպանութ[իւ]նը՝ ահաբեկչ մըն էր հանրային [...] ծիքին համար, որովհետեւ վերջ[...] նորէն ձեռնարկներ կ'ըլլային եւ [...] նական միջոցներու դիմուած էր [...] Միխայլովին ու իր կուսակիցներ[ը] տեցնելու համար փոքրամասնու[թիւն] կազմող իր ընդդիմադիրներուն [...]։

Սպանութիւնը կը նկատուի [...] Իվան Միխայլովի հակառակորդ [...] րակին, որ այս ահաբեկումը կա[տա]րած է ինչպէս կ'երեւի ոչ այնքան [...] սպաննուածի անձին դէմ անուցած[...] ատելութենէն, այլ իբրեւ զօրաւոր [...] մը, որ կը ձգտի այն տպաւորութ[իւնը] ձգել հակառակորդին եւ հանրութ[եան] վրայ թէ՝ ընդդիմադիրները բոլ[որո]վին ալ արհամարհելի ուժ մը չ[են] թէ պէտք է հաշուի առնել զանոնք։

Կասկած չկայ թէ այս սպանու[թիւ]նը շատ սուղի պիտի նստի անոր [...] գինակ նկատուող խմբակին, [...] ըլլալով Իվան Միխայլովի եւ իր [...]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Արարատի մէկ հին խառնարանը(*), որ կը գտնուի անոր հիւսիսային զառիթափին վրայ, յանկարծ բացուեցաւ։

Գետինը ցնցուեցաւ եւ վեր բարձրացաւ ծովի ալիքներու նման՝ երկու երկվայրկեան միջնադադարով տեղի ունեցող երկրաշարժներէ, որոնք տեւեցին գրեթէ երկու ժամ անընդհատ եւ ուղղուեցան Մեծ-Մասիսէն դէպ ի արեւելք

Գոյացած ճեղքերէն դուրս ժայթքեցան կազեր եւ շոգիներ՝ անլուր սաստկութեամբ արձակելով քարերու տարափ մը, որ օդին մէջ կը սուրային ռումբերու պէս շչելով ու սուլելով եւ կ'իյնային Արարատի ստորին զաշտագետիններուն մէջ։

Արձակուած քարի կտորներէն ոմանք կը կշռէին աւելի քան 25,000 քիլօկրամ։

Շոգիին կարմիր - կապոյտ ամպերը արագօրէն կը բարձրանային Արարատի գագաթը ու իրենց գոյնը կը սեւնար բարձրերը, ուր կը տիրէր ծծումբի հոտ արձակող կարմրագոյն մուխի հսկայ սիւն մը։

Մէկ ժամ շարունակ, Արարատ ոռնալով ցնցեց հողը։ Երասխի մէջ տաք ջուրի աղբիւրներ կը ցայտէին եռալով

Բորբոքումը հազիւ մէկ ժամ տեւեց։

Ու երբ շոգիները անհետացան, երբ քարի ու ցեխի անձրեւը դադրեցաւ, գիշերային մթութիւն մը տիրեց սոսկալի աւերակներուն վրայ։

Ակոռի գեղեցիկ գիւղը եւ Ս. Յակոբայ հին վանքը անհետացած էին ու այս խաղաղ ովասիսին բնակչութիւնը թաղուած էր հրաբխային նիւթերով շինուած գերեզմանի մը տակ։

Արտեր, պարտէզներ, արօտավայրեր եւ պտղատու ծառեր թաղուած էին ցեխի ու քարերու պատանի մը տակ։

1500 Հայեր, 400 վարձուոր Քիւրտեր եւ 8 կրօնականներ կորսուեցան Ակոռիի մէջ, առանց հետք մը ձգելու եւ միակ վերապրողները՝ այս աղէտէն վերծ, բացականերն էին՝ թիւով 114 հոգի, որոնք Երասխի եզերքը անդին աղին դաշթեցին ու թշուառ եղան։

Ուրիշ քաղաքներ եւ գիւղեր աւերակ եղան հայ սրբազան լերան յանկարծական զարթնումովը, եւ աւերումը աւելի սոսկալի եղաւ անոր արեւելեան եւ հարաւային կողմը, քան հիւսիսային կողմը։ Երեւան քիչ վընասուեցաւ, հակառակ Արարատի մօտ ըլլալուն (64 քիլոմեթր), մինչդեռ շատ վնասուեցան Նախիջեւան, Գարսկաստանի մէջ Մակու եւ Թրքահայաստանի մէջ՝ Պայազիտ։

Պաշտօնական տեղեկագիրներ ցոյց կուտան թէ՝ աւելի քան 6000 տուն կործանած է Նախիջեւանի, Շարուրի եւ Օրտուպատի նահանգներուն մէջ։ Բայց վիլաէթներուն մէջ մեռած մարդոց թիւը յարաբերաբար քիչ է, որովհետեւ երկրաշարժը տեղի ունեցած է այն ժամուն, ուր մարդիկ իրիկուան զովութիւնը կը վայելէին իրենց բնակարաններէն դուրս։

Ցունցերը, որոնք Արարատի կեդրոնէն կ'ուղղուէին հիւսիս - արեւելք, զգացուած են Ուրմիոյ լիճին եւ Կասպից ծովուն եզերքները, մինչեւ Թիֆլիս։

Մերձակայ դաշտին մէջ գոյացած բազմաթիւ ճեղքեր, որոնցմէ դուրս կը պոռթկային շոգիներ, ցեխի զանգուածներ եւ աւազի դեռեր։ Ուրիշ տեղեր կը բխէին ջուրեր։

Ստորերկրեայ ուժերու ազդեցութեան տակ վեր բարձրացած է Արաքսը, որով իր ջուրը յորդած եւ ողողած է դաշտը։ Գետի հունին մէջ բացուած են բազմաթիւ լայն խոռոչներ, որոնցմէ դուրս կուգային կազեր՝ ջուրը եռացնելով ու ձեւացնելով հետաքրքրական չատրուաններ։

Երկրաշարժէն չորս օր վերջ տեղի ունեցաւ երկրորդ աղէտ մը, որ աւելի մեծ տարածութեան վրայ գործեց քան նախկինը։ Այս երկրորդ աղէտը պատահեցաւ Արարատի ստորոտը

Այն վիհը, որ ստորերկրեայ կըրակներուն ծնունդ տուած էր, ջըրուելով փոխուած էր խոր լիճի մը, որուն մէջ թափած են անձրեւի, ձիւնհալի եւ հեղեղի մը ջուրերը։

Հաւաքուած քարերուն եւ ցեխերուն համար լիճը ծառայեց իբր թումբ, որ ի վերջոյ չդիմանալով ջուրերու ծանրութեան, քանդուեցաւ։ Եւ ահա ուղղի գետ մը ահաւոր սաստկութեամբ լերան կողէն վար խուժելով՝ Գարասուի ջուրին ընթացքը փոխեց։ Այս ցեխի հեղեղը յաջորդաբար երեք պոռթկումներ կատարելով խուժեց Ակոռիի վրայ եւ աւերակ ըրաւ անոր պարտէզներուն՝ աղէտէն վերծ մնացած մասերը եւ իր անցքին վրայ քշեց տարաւ ծառեր, ժայռեր ու մարդկային ու կենդանիի դիակներ։ Ակոռիի կործանած շէնքերուն մէջ կար նաեւ սեւ լաւայէ շինուած հին հայ եկեղեցին.

Փոքրաթիւ վերապրողները, որոնք մօտէն տեսած էին առաջին աղէտը,

Ակոռիի եկեղեցին ս[...]

Ակոռիի եկեղեցին յատակագ[իծը]

դաշտագետին փախած էին, վախ[նա]լով նոր դժբախտութիւններէ. Ք[...] ուարաւաններ, որ Ակոռիի կործա[նու]մին լուրը առնելուն շտապած [...] խիստ թանկարժէք առարկաներ [...] վելու յոյսով, տեղմի գետին յան[...] ծական խուժումէն սպաննուած [...]

ՌՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Շար[ունակելի])

(*) Հրաբուխին զագաթը բացուած ճազարաձեւ ծակը, ուրկէ դուրս կը ժայթքին կրակ, մուխ, ջուրի շոգի, մոխիր, աւազ, հրաշէկ լաւա եւայլն։

...ուրդներուն հնարաւորութիւններն նաեւ գործելակերպը

Դժբախտաբար, այս սպառնալիքները կ'ունենայ այնպիսի ատեն մը՝ Մակեդոնական Ցեղ. Ներքին համակրութիւնը իրմէ հեռուցած է բնիկ քաղաքացիներու թշնամանքով ընդհ. Ներուժ կռուաբ հակառակորդներուն։ Այս անհաւասարութիւնը այլ եւս հաշտութեան եւ խաղաղութեան ամէն դուռ կը փակէ եւ երկու հակառակորդ դուռ կը բանայ նորանոր արիւնալի արամներու

ԱՐՄԷՆ

(«Հայրենիք»)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼԻՍ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

:-:

Պոլսոյ Արեւելքը կը գրէ (3 Յուլիս).

Գալըգալի Ազգ. Գերեզմանատան մէջ երէկ հոգեհանգստեան արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ վաղամեռիկ քերթող Մեծարենցի շիրիմին վրայ, անոր մահուան 24 ամեակին առիթով։

Գերեզմանատան Տնօրէնութիւնը նախապէս մաքրել տուած էր գամբարանին շուրջը, ուր կէս օրէ առաջ հետզհետէ հաւաքուած էին տարաբախտ բանաստեղծին հայրենակիցները, ազգականներն ու համակիրները։ Դժբախտ ոչ ոք կար յանուն մտաւորականութեան գրիչ շարժող ներկայացուցիչներէն, եւ հինկէն ալ Անդրանիկեանց Մեծարենցի օրուան յիշատակումը ինչպէս պիտի անցնէր

Ժամը 5ին առաջնորդը, Կրօնական Ժողովի ատենապետ Սարգիս եպիսկոպոսի նախագահութեամբ եկեղեցականներու եւ երաժշտական խումբին։ Հոգեհանգստեան արարողութեան մը հետ, երգեցողութեամբ առաջնորդուեցաւ նախ գերեզմանատան կեդրոնը, հոն կառուցուած նահատակաց կոթողին շուրջը, ուր տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան յուզիչ արարողութիւն մը։ Սարգիս եպիսկոպոս կարճ ուղերձով մը ոգեկոչեց յիշատակը հին ու նորնահատակներուն եւ յետոյ հրաւիրեց եկեղեցական դասն ու ժողովուրդը իրենց յարգանքը բերելու քիչ հեռուն թաղուող վաղամեռիկ մեծ բանաստեղծին յիշատակին։ Թափօրը նոյնութեամբ առաջացաւ եւ շրջապատեց Մեծարենցի գամբարանը, շիրիմը, ուրախ յուզիչ էր տեսնել համեստ ժողովուրդին փղձկումը, իրենց սիրելիներուն վրայ քիչ առաջ սգացող տամուկ աչքերէ հոսող արցունքը, խունկի քուլաներուն մէջէն։ Հոգեհանգստեան արարողութեան վերջ Սարգիս եպիսկոպոս ժողովրդական լեզուով մը ոգեկոչեց յիշատակը բանաստեղծին։

Յուզիչ էր նոյնպէս տեսնել որ հոն գտնուող բոլոր շրջանի ջրակիրները իրենց ջուրի ամբողջ պաշարը թափեցին անցուդարձին քերթողին շիրիմին վրայ։

Մեծարենց եթէ իր բնատանեկան դամբարանին մէջ թաղուած չըլլար, փափաքելի էր անշուշտ որ այդ անշուք անկիւնէն իր աճիւնները Շիշլիի Ազգ. Գերեզմանատունը փոխադրուէին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԱԶԳ. ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Փիրէի Կաթողիկէ վարժարանի տարեկան հանդէսին մէջ տեղեկագիր կարդաց վարժարանի աւագ ուսուցիչ Պ. Գ. Կառավարեանց, ամփոփ կերպով տալով վարժարանի անցնող տարեշրջանի կրթական գործունէութիւնը եւ ապագայի առաջադրութիւնները։ Այս տարուան ընթացքին վարժարանը ունեցած է 373 աշակերտ, որոնցմէ ներգաղթին պատճառաւ Հայաստան մեկնած են 40 հոգի։ Այս թիւը կ'ստակէս կը բաժնուի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի միջեւ։ Վարժարանը կը նայի 70 որբ աշակերտ, իսկ մնացեալին գոյացած տարեթոշակներու գումարը կը հասնի 35 հազարի, ինչ որ բոլորովին անբաւարար է կատարուած ծախքերու համար։ Գոյացած բացը կը գոցուի հայ եւ օտար անհատներու զանազան նուիրատուութիւններով։ Ուսուցչական եւ տնօրէնութեան յարաբերութիւնները եղած են սիրալիր եւ ներդաշնակ։ Վարժարանը ունեցած է երկու այցելու բժիշկներ, մին հայ, իսկ միւսը օտար, որոնք պարբերաբար այցելած եւ քննած են աշակերտութեան առողջական վիճակը. զալով կրթական մակարդակին, ան նախորդ բոլոր տարիներէ աւելի, եղած է գերազանցապէս բարձր. աշակերտները ազգային հայեցի դաստիարակութեան կողքին ուսած են նաեւ յունարէն, անգլիերէն եւ գաղղիերէն։

Այս տարի շրջանաւարտ եղած են 11 հոգի։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԱԶԳ. ԱՐԱՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սօֆիայի Ազգ. Արամեան Նախակրթարանի տարեկան տեղեկագրէն կը հասկցուի որ նախակրթարանի աշակերտութեան թիւը այս տարեշրջանին 166էն բարձրացած է 188ի, որոնցմէ 92ը մանչ եւ 94ը աղջիկ։ Վերջին 4-5 տարիներու ընթացքին աշակերտութեան թիւր կրկնապատկուած է զաւառներէ Սօֆիա հասնող եւ հոս իրենց բնակութիւնը հաստատող հայրենակիցներու շնորհիւ։

Այս տարի նախակրթարանը կ'աւարտեն 31 հոգի, որոնցմէ 17ը մանչ եւ 14ը աղջիկ։ Պետական քննիչին ներկայութեան ամավերջի հարցաքննութիւնները անցած են շատ յաջող։

ԽԱՍՔՕՎՈՅԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Խասքօվոյի Ազգ. Երկսեռ Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 26ին։

Պ. Տնօրէնի տեղեկագրէն կը պարզուի թէ, հակառակ տիրող նիւթական շատ աննպաստ պայմաններուն, վարժարանը կը բոլորէ խիստ յաջող տարի մը եւ կուտայ 22 շրջանաւարտներ։

Անկախ այս բոլորէն, այս տարի վարժարանը ունեցած է 5 դասարան 5 պաշտօնեաներով եւ 196 աշակերտներով։ Դասացուցակին մէջ առաջին անգամ ըլլալով այս տարի աւելցած են ձեռական աշխատանքի, ձեռագործի եւ գծագրութեան դասերը, որոնց արդիւնքը եղող գեղեցիկ աշխատանքները ցուցադրուած էին սրահին մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Թուրք պատմութեան համաժողովը շարունակած է իր աշխատութիւնները երկու յաջորդական նիստեր գումարելով։

Նախ բեմ բարձրացաւ Շէմսէտտին պէյ, որ բացատրելէ յետոյ թէ Թուրքերու ուշիմութիւնը ինչ աստիճան ազդած է իսլամական քաղաքակրթութեան վրայ, հետեւեալ խորհրդածութիւններն ըրաւ

«Ութերորդ եւ տասներորդ դարուն աշխարհի ամենաբարձր քաղաքակրթութիւնը կը ներկայացնէր իսլամական քաղաքակրթութիւնը, որ մայրը կը նկատուի արդիական քաղաքակրթութեան։ Յայտնի է թէ որո՞նք էին այդ քաղաքակրթութիւնը ստեղծողները։ Մինչեւ վերջերս արեւելքի եւ արեւմուտքի մէջ այն կարծիքը կը տիրէր թէ, այդ մեծ փառքն ու պատիւը Արաբներուն եւ Պարսիկներուն միայն կը պատկանէր։ Արդարեւ Թուրքերուն խօսքն անգամ չէին ըներ, կատարելապէս անտեսած էին զանոնք։ Նոյն իսկ բազմաթիւ պատմագէտներ եւ գիտնականներ այնքան յառաջ գացած են որ «Արաբական քաղաքակրթութիւն» անունով մկրտած են իսլամական մեծ քաղաքակրթութիւնը։ Մինչդեռ պատմութիւնը գիտականօրէն հաստատած է այսօր թէ Արաբները նախապէս որ եւ է քաղաքակրթութիւն չէն ունեցած։ Աւելի յետոյ սակայն, երբ Թաթարիստանի եւ Խորասանի հանք. կարծիքը սկսած են աղդեցութիւն գործել իսլամական ընկերութեան վրայ, այն ատեն ծաղկած է արաբական մշակոյթը բոլոր մարզերուն մէջ։ Հին շրջանները մէկդի ձգելով եթէ աւելի մօտաւոր շրջանները նկատի առնենք, պիտի տեսնենք թէ նոյն իսկ Քրիստոսի առաջին թուականներուն իսկ Թուրքերը ամէն տեսակէտով խիստ յառաջադէմ ու քաղաքակիրթ ազգ մը կը ներկայացնէին։

Ամենահին շրջաններուն իսկ Թուրքերը խիստ բարձր մշակոյթ մը ունեցած են։ Գիտութիւնները, գեղարուեստը, երաժշտութիւնը, ինչպէս նաեւ փիլիսոփայութիւնը խիստ բարգաւաճ վիճակ մը ունէին հին Թուրքերուն օրով։

Այս պարագան կը հաստատեն նաեւ չին պատմագիրները, որոնք կը հաւաստեն թէ Ցրդ դարուն սկիզբը (719)ին Թուրքերը խիստ յառաջացած էին փիլիսոփայութեան եւ կրօնական գիտութեանց մէջ։ Դարձեալ չինական պատմութիւնը կը վկայէ թէ 730 թուականին Թանթու անունով Թուրք գիտուն մը Չինաստան այցելելով իր հետ տարած էր բժշկական դեղեր եւ գեղագործական կազմածներ։

Հանրային կրթութիւնն ու ընդհանուր ճարտարարուեստն ալ յառաջացած ու զարգացած էին նոյն համեմատութեամբ։ Գորգագործութիւնն ու մանրանկարչութիւնը արծաթի, ոսկիի եւ գոհարեղէնի քանդակագործութիւնները շատ առաջ գացած էին 713 թուականին, երբ Սմըրգանտի Խանը Չինաստանի կայսեր այցելեց, իր հետ տարաւ դրահապատ հագուստ-

ներ, բիւրեղ գաւաթներ, շիշեր, զանազան գեղարուեստական արձաններ, պղպջակ ձուներ, ճարտար նըշուագործուներ եւ անհման պարուհիներ։

Նմանապէս Թուրք մըն էր արաբական այդ յեղափոխութեան շրջանին ընդհ. ապայակոյսի պետ Պէրմէքօղլու Հալիտը, որ անձամբ գծած ու պատրաստած է Պաղտատ քաղաքին յատակագիծը։ Այդ շրջանին էր որ Թուրք մշակոյթը ծաղկեցաւ Պարսիկ շրջանին մէջ, ուր հոծ թրքութիւն մը կար։ Նմանապէս Թուրքերը երեւան հանեցին «աթոմիզմ»ի տեսութիւնը եւ հիմը դրին նաեւ օրէնսգիտութեան։ Թուրք գիտուն մը առաջին անգամ օգեբեւութաբանական եւ աստղաբաշխական երկու գիտարաններ հիմնեց Պաղտատի մէջ։ Ասկէ զատ Թուրք գիտունները առաջին անգամ յաջողած են հիմերը դնել չափագիտութեան, երկրաչափութեան, եռանկիւնաչափութեան։ Մեծ գիտուն Ֆարապի անգամ թրքական ծագում ունէր։

Անոնցմէ յետոյ, ուրիշ Թուրք գիտուններ բարձր գիրքեր գրած էին բժշկութեան, փիլիսոփայութեան եւ բնական գիտութեանց մէջ։

Շէմսէտտին պէյ աւելցուց թէ խաչակիրներուն դէմ պայքարողներն ալ Թուրքերը եղած են։

Ցետոյ բեմ բարձրացաւ Քէօփրիւլիւզատէ Ֆուատ պէյ եւ ըսաւ.

«Պիտի աշխատիմ ընդհ. ակնարկ մը նետել Թուրք գրականութեան ամէնէն աչքառու կէտերուն վրայ։ Թուրք ցեղը կեդրոնական Ասիոյ բնիկ ժողովուրդը կը ներկայացնէ թէեւ, բայց նախապատմական շրջաններէն առաջ քաղաքակրթութիւններ հիմնած է զանազան երկիրներու մէջ։ Դժբախտաբար սակայն, մասնաւորաբար գրական արտադրութեանց մասին մինչեւ այսօր որ եւ է վճռական տեղեկութիւն չունինք։ Հետեւաբար, արդի տուեալներու համաձայն, Թուրք գրականութեան զարգացումին կրնանք հետեւիլ միմիայն ութերորդ դարէն սկսելով։

Կաղերին ցոյց տուած լուսաւոր ճամբայէն քալող արդի Թուրք սերունդը ամէն ջանք պիտի թափէ պատմութեան մութ մնացած կէտերը լուսաբանելու համար։»

Ֆուատ պէյ յետոյ հերքեց Թուրք գրականութեան մասին Եւրոպայի մէջ գոյացած կարգ մը սխալ կարծիքները եւ շեշտեց Թուրք գրականութեան կարեւորութիւնը, աւելցնելով որ Թուրք գրականութիւնը մեծ ազդեցութիւն գործած է հայկական, վրացական, հունգարական, ուքրանական, հելլէնական եւ ռումէն գրականութեանց վրայ

Քէօփրիւլիւզատէ Ֆուատ պէյէն յետոյ խօսք առաւ համալսարանի դասախօսներէն Իսմայիլ Հագգը պէյ, որ յայտնելէ յետոյ թէ կ'ուզէ Շէմսէտտին պէյի բանախօսութիւնը ամբողջացնել, ըսաւ. «Բնական գիտութիւնն ալ մէջը ըլլալով, փիլիսոփայութիւնը, ուսողութիւնը, օրէնսգիտութիւնն ու աստուածաբանութիւնը հիմնած եւ զարգացուցած են Թուրքերը։ Նմանապէս առաջին իսլամական համայնագիտարանը պատրաստուած է Թուրք գիտուններու կողմէ։ Թուրք են այն բոլոր գիտուններն ու մտաւորականները, զորս արար կը ճանչնան Եւրոպացիները։ Քրիստոնեաները Արիստոտէլի փիլիսոփայութիւնը բարեփոխած են Թուրք փիլիսոփայութեան համաձայն։ Բնաշրջումի տեսութեան մասին ամէնէն առաջ Թուրքերէն Ալըմ ուսով գիրք գրած է Գրնալըզատէ Ալի էֆէնտի, իսկ Երզրումցի Իպրահիմ Հագգը էֆէնտի Տարվինէն շատ առաջ մանրամասն գրութեամբ մը հաստատած է թէ մարդուն եւ կենդանիին միջեւ յարաբերութիւնը կը սկսի կապիկէն»։

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ 12ՐԴ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

— :-: —

«Հայրենիք» խմբագրական մը նուիրած է Հայ Կարմիր Խաչի 12րդ Պատգամաւորական Ժողովին որ գումարուած է Վուստրի մէջ Յուլիս 29ին։ Անդրադառնալով ժողովի օրակարգերուն, «Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (Յունիս 30).

— «Ցաւալիկայ տարի, եթէ նոյն իսկ տնտեսական տագնապը չմեղմանայ, կը յուսանք, թէ Կ. Խաչը ի վիճակի պիտի ըլլայ շարունակելու իր օգնութիւնները Ամերիկայէն դուրս եղող շրջաններուն, ինչպէս որ ըրած է նախորդ տարիներուն

Սակայն, Ամերիկայէն դուրս եղող շրջանները իրենց յոյսը ամբողջովին պէտք չէ դնեն Ամերիկայի վրայ եւ յառաջիկայ տարի քիչ մը աւելի գոհողութիւններ պէտք է ընեն իրենց սեփական կարիքներուն համար։ Որքան ալ տնտեսական տագնապը աղդած է նաեւ միւս շրջաններու վրայ, այսուհանդերձ այժմ անոնք աւելի լաւ վիճակ ունին, քան ասկէ քանի մը տարի առաջ։ Հայ բեկորները այժմ տեղաւորուած են մեծ մասամբ եւ կերպով մը իրենց գլուխը կը պահեն, մինչդեռ քանի մը տարի առաջ անոնցմէ շատեր ոչ հաստատուն տեղ ունէին իբր ապաստան, ոչ ալ գործ։ Եւ եթէ առաջ անոնք իրաւունք ունէին աւելի բարեկեցիկ Ամերիկայէն խոշոր օգնութիւն ակնկալելու եւ ստանալու, այժմ, երբ իրենց վիճակը քիչ մը աւելի լաւցած է, իսկ Ամերիկայինն ալ աւելի գէշցած, այլ եւս ամէն շրջան պէտք է որ հետզհետէ ջանայ իր կարիքները հոգալ իր սեփական միջոցներով եւ դուրսի ձեռնարկներուն օգնել այն չափով, որ չափով որ անոնք ընդհանուր ազգային կամ համազգային նպատակներու կը ծառայեն։

Այդպիսի ձեռնարկ մըն է, օրինակ, Փէյրութի Հայկական Ճեմարանը կամ Մելգոնեան Ճեմարանը, որոնք ոչ միայն Սուրիոյ կամ Կիպրոսի մեր գաղութներուն, այլ եւ ամբողջ հայութեան կը ծառայեն։ Հետեւաբար անոնք իրաւունք ունին հայկական բոլոր շրջաններէն ալ որոշ օգնութիւն ակնկալելու։

Դժբախտաբար, Հայ Կ. Խաչը ի վիճակի չէ ուղղակի օգնութիւն հասցնել Հայաստանի։ Ձանգեզուրի երկրաշարժէն վնասուածներուն օգնելու համար նոյն իսկ իր ղրկած դրամը կարտօրէն եւ ուղարկուելէն յետոյ, Հայ Կ. Խաչը այլ եւս չի կրնար Հայաստանը որ եւ է կերպով իր օգնութեան դաշտը դարձնել, ուստի այսուհետեւ ակամայ պիտի հարկադրուի ամբողջովին կեդրոնանայ արտասահմանի հայութեան կարիքներուն վրայ, մինչեւ որ քաղաքական պայմանները աւելի նպաստաւոր դառնան Հայաստանի օգնութեան համար։

Սակայն, արտասահմանի մէջ ալ այնքա՛ն շատ գործ կայ եւ այնքան քիչ միջոցներ, որ Հայ Կ. Խաչը գիտակցին ճիգեր պէտք է թափէ՝ գէթ ամէնէն առաջնական կարիքները հոգալու համար։

Կ'ուզենք հաւատալ, որ Հայ Կ. Խաչը այս տարի եւս ոչ միայն գեղեցիկ որոշումներ պիտի առնէ իր Պատգամաւորական Ժողովին մէջ, այլ եւ լաւագոյն կերպով պիտի կատարէ զանոնք։»

Տեսակցութիւն մը

Պ. ՖՐԱՆՔԼԷՆ ՊՈՒՅԵՈՆԻ ՀԵՏ

Պ. Դրիմիթէլ տեսակցութիւն մը ունեցած է Սէն-է-Ուազի երեսփոխան Պ. Ֆրանքլէն Պույեոնի հետ, որ ծանօթ էր իր թրքասիրական հակումներով։ Բայց ներկայիս ինքզինքը կը յայտարարէ Բարեկամ Հայերուն։ Ստորեւ այդ տեսակցութեան գլխաւոր մասերը։

Առիթէն օգտուեցայ իրեն ուղղելու համար քանի մը հարցումներ։

— Ի՞նչ գաղափար ունիք Հայոց մասին։

— Ամենալաւ գաղափարն ունիմ իրենց վրայ։

— Ի՞նչ կը մտածէք Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան ծոցին մէջ մտնելու մասին։

— Այդ բնական հետեւանքն է դէպքերուն։

— Կը կարծէ՞ք որ Հայերը կարենան յանկի դարձնել իրենց ձայնը։

— Ես այլ եւս Արտաքին Գործոց Յանձնաժողովին մէջ պաշտօն չունիմ։

— Դո՞ւք էք Կիլիկիոյ պարպումէն...

Պ. պատգամաւորը այս հարցումիս ուղղակի պատասխան մը չտուաւ, այլ յայտարարեց.

«Այդ գաղթէն վերջ՝ Հանրապետութեան Նախկին Նախագահ Պ. Միլրան որոշեց եւ ես գործադիր պաշտօնեայի մը դերը կատարեցի առանց Ես Հայերուն խորհուրդ տուի չհեռանալ Կիլիկիայէն, սակայն Հայ ղեկավարները չուզեցին գիս լսել։ Ի՞նչ կ'ըլլար եթէ յետոյ հազար Հայեր մնային հոն, շատ ալ հանգիստ պիտի ապրէին։

— Ձեր կարծիքը Պ. Պատգամաւոր, ոչ թէ միայն հանգիստ չէին մնար, այլ անոնցմէ շատերուն կը սպասէր բանտը կամ կախաղանը։

Սէն-է-Ուազի պատգամաւորը կը յայտնէ թէ ինք շատ աշխատած է Հայոց ի նպաստ, թէ այսօր ալ կը գործակցի Սուրիոյ մէջ Հայոց տեղաւորման, եւ թէ այս ամբողջին համար, Հայոց կողմէ ալ չէ տեսած որ եւ է երախտագիտութեան ցոյց։ «Ես Հայոց լաւագոյն բարեկամը եղած եմ»։

Ներկայ կացութեան մասին փոքրիկ հաստատութենէ մը վերջ՝ կ'աւելցնէ թէ Հայերս ալ արեւին տակ իրաւունք ունին հողամասի մը։

— Հիմա այլեւս չեմ խառնուիր այդ խնդիրներուն։

Կը բաժնուիմ իրմէ՝ մտածկոտ տպաւորութեան մը ներքեւ։

Դրիմիթէլ

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (141)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

— Շունը, — վրայ տուաւ զայրացկոտ Թագուհի հանըմ։

— Հայրդ ի՞նչ է պատասխանը։

Շնորհակալութիւն է յայտներ, ու մերժեր է.. Եւ սակայն, քիչ առաջ, տուն գալու ատեն, երկու ոստիկաններ փորձեր են նեղել զինքը.. ուղեր են թուղթ... Եւ ինք հեւիհեւ անցեր է Հայոց թաղը։

Ու շարունակեց լալ։ Սիրտը կը տրոփէր ու մարմինը կը դողդղար... Թուրքէ մը պաշտպանուելու կանխատեսութիւնը անօրինակ կերպով յուզեր էր զինքը։ Նստաւ բազմոցին։ Կանչնեցաւ Գրկին նստաւ. մազերը տուաւ եւեւ ու թաշկինակովը սրբեց աչքերը։ Ցետոյ, նորէն ելաւ. քանի մը քայլ առաւ, եւ, կուրծքը ծեծելէն.

— Սարսափելի՛... փրկութիւն չկայ. որկա՛ն..

— Ա՛խ, ի՞նչ ըսեմ ան հօրդ, — մտածեց Թագուհի հանըմ — ըսելու մա՛զ բուսաւ ըսելէն... անուշ լուզա՛... օձը պէտ՝ հանեն ծակէն... պաղած օձը հանէ տաքցուր քի քե՛զ կծէ...

— Է՛, հիմա ատոր սըրան չէ, Թագուհի, — դժգոհեցաւ վարպետ Ռուբէն, — նայինք ծառը փօ՞ւր պէտ՛թայ.

— Վո՞ւր պիտի երթայ, Ռուբէն, — մէջ ինկաւ տէր Մեսրոպ հայրը. — օձին փուշը արագիլը կը մարսէ.. ի՞նչ կ'ըսես, Սուրէն...

Ի՞նչ ըսէր։ Սուրէն դեռ ոչինչ կրնար ըսել։ Մինչ Աստղիկ եկեր էր իր դրանը աջեւ։ Անակնկալ մը չէին այս դէպքերը իրեն համար։ Եւ սակայն, այսքան անպատկառ ձեւով չէր սպասած։

— Ա՛խ, մօրուք չունիմ քի գիտմօրիկ ընէք — վերակաւ Թագուհի հանըմ գլուխը շարժելէն, — քեզի չէ՞ ըսեր... լարինկամ, հէ...

Բայց, դեռ նախագահութիւնը չլրացած, դրան երկրորդ զարկ մը մը ցնցեց զիրենք։

— Ո՞վ է, — ձայն տուաւ Սուրէն։

— Ես եմ, — լսուեցաւ դուրսէն։

Եւ Խորէն շնչակտուր ներս ինկաւ։ Հագած էր մինչեւ ծունկերն եւ լող մոյկեր ու կը կրէր կարճ ու հաստ բաճկոն մը։ Կանգ առաւ. բոլէ մը նայեցաւ շուրջը։ Բո՛ց կար աչքերուն մէջ։ Կուզար ջաղացքէն։ Վրան կային ալիւրի հետքեր։ Կը հեւար։ Ստոյգ կ'երեւէր որ արտասովոր արագութեամբ էր քալած։

— Խե՛ր ըլլայ, — Խորէն — հարց տուաւ Դիմաքսեան։

— Դեռ խե՞ր կը սպասէք, ընկեր Դիմաքսեան... մեզմէ սկսաւ ինչ որ կը սպասէինք...

— Այսի՞նքն...

— Եկան ձաղաքը։

— Որո՞նք... Քիչ առաջ հո՛ն էի — վրայ տուաւ Սուրէն։

— Քու մեկնելէդ ետքը... հետուէն տեսայ... Փակեցի դուռը։ Բարթող Էմմին եկած էր. ալեր կ'աղցէր Մօտեցան։ Կը խնդային ու կը խօսէին բարձրաձայն, դիշերուան սատորկ արդեւի մասին... Ցանկարծ, ձիու ձայն առի... աջ նայեցայ, երեք ձիաւորներ եկա... զարկին դուռը։

— Ջաղացքի՞ն։

— Այո՛։

— Էհ՞... բացի՞ր, — հարցուց վարպետ Ռուբէն։

— Սպասէ, ա՛յ մարդ, — իրար անցաւ Թագուհի հանըմ։

— Ձան չտուի. նորէ՛ն զարկին։ Նետուեցայ վար ու առի զէնքս։

— Զփորձէ՛իր — ըսաւ Արամ։

— Նորէ՞ն գզուշութիւն, յանքերը պատուեց Խորէն։

— Ցետո՞յ, յետո՞յ — անհանգիստ կերպով հարցուց տէր հայրը։

— Ցետոյ... փորձեցին կոտակով բանալ. անունս տուին։

— Բո՞ւ։

— Այո՛։

— Գիտե՛ն եղեր...

— Ըսին թէ քիչ մը ալեւր պէտ՝ տանին... Չբացի... սկսան հրացանի կոթով զարնել եւ սպառնալ... այն ատեն...

— Ի՞նչ...

Կրակեցի՛... մէկը ինկաւ...

Մեռա՞ւ, — առաջ անցաւ Սուրէն։

— Սատկա՛ծ...

— Օ՛խ, — բացագանչեց Թագուհի հանըմ, — ո՛չ ալարի, ո՛չ գալարի... աֆէրիմ Խորէն։

— Ջահիլութի՛ւն, — մրմնջեց վարպետ Ռուբէն։

— Մեռցնելը ճահիլութիւն է, մեռնիլը խելացիութիւն է, հէ՞, — վրդովուեցաւ տէր հայրը։

— Ցետո՞յ, հարց տուաւ Դիմաքսեան.

— Իրենք ալ կրակեցին. ես ներսէն, անոնք դուրսէն...։ Դուռը մաղ դարձաւ։ Մէկ անկիւնէն միւսը կ'անցնէի։ Քաշէ, հա քաշէ՛... հատ մըն ալ ինկաւ... երրորդ մը... ձիերը վրնջեցին... մէկը խրտչեցաւ... ծայր տուաւ նահանջ մը... ու ես մութը կոխելուն, թողուցի եւ հեռացայ... Բարթող Էմմին. մաս մը ռումբեր տարաւ իր տնակը. վաղը կը բերէ քաղաք..

Շշմած էին բոլորը։

Դիմաքսեան թելադրեց ժամանակ չկորսնցնել։ Երկտող մը խմբագրեց, ուղղուած կուսակալին.

ոկարութիւն մը պատրաստելով, զոր բարապանը պիտի տանէր յաջորդ առտու։ Ցետոյ, Խորէն ու Արամ իր հետը առնելով ելաւ դուրս, կարգ մը կարգադրութիւններու համար։

Մնացին Սուրէնը, Աստղիկը եւ Սուրէնի մայրը։ Վարպետ Ռուբէն, բոլորովին մտահոգ, նախասենեակը սկսեր էր երթալ պառկիլ։ Սուրէն ուզեց պարտէզէն տուն տանիլ Աստղիկը։ Դուրսը մութ էր։ Մութ էր և Սուրէնի հոգին։ Թէեւ, իր Աստղը եկեր էր իր քով, ու ինք դեռ կը վարանէր... Երբ պարտէզ մտան, ծղրիթներու ձայնը կը լեցնէր իրենց ականջները ու աստղեր կը քթթէին երկնակամարին վրայ։ Սուրէն ընդարմացած էր օրուան յոգնութենէն։ Թաղէ թաղ ու տունէ տուն... խորաններու պատրաստութիւն...

Հասան ցանկապատին առջեւ Կեցան կոտրած քարին վրայ։ Աստղիկ դեռ կը դողդղար ու իր ջերմ ու պաղցուն մարմինը ամբողջովին տուեր էր Սուրէնի մարմնին։

Կ. ՄՆՀԻԱՆ

(Շարունակելի)

Գերմանական ձախ շրջանակները կը պնդեն թէ հիթլերականները կ'ուզեն ստեղծել այնպիսի վիճակ մը, որ կառավարութիւնն ստիպուի պաշարման վիճակ յայտարարել ամբողջ երկրին մէջ եւ այս կերպով անկարելի դարձնել ընտրութիւնները որոնց արդիւնքին վրայ կասկածով կը նային:

*** Կիրակի օր Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, բուռն կռիւներ տեղի ունեցան: Հիթլերականները Շլէզվիկ – Հոլշթայնի իրենց մարտական խումբերը կեդրոնացուցեր էին Համպուրկի արուարձանին՝ Աթլոնայի մէջ: Ցուցարարները կռուի բռնուեցան համայնավարներուն հետ: Այս կռուին մասնակցեցան մօտ 1000 հոգի: Տուներու պատուհաններէն եւ տանիքներէն, համայնավարները կրակ բացին հիթլերականներուն վրայ, որոնք իրենց կարգին, յարձակում գործեցին տուներուն վրայ: Տեղ տեղ, յաջողեցան դռները կոտրել եւ գիրկ գիրկի կռուի բռնուիլ: Կէս գիշերին, կռիւը տակաւին կը շարունակուէր:

Տասնի չափ սպաննուածներ կան, որոնց հինգը համայնավար, վիրաւորներու թիւը տակաւին չէ ճշդուած. բայց մեծ է: Ջոհերէն շատերը երկար ատեն մնացին փողոցները, սպասելով որ զիրենք վերցնող մը ըլլայ:

Արիւնահեղ կռիւ մըն ալ տեղի ունեցաւ Պերլինի մէջ: Երիտասարդ հիթլերեան մը սպաննուեցաւ: Պերլինի մօտակայ մէկ վայրին մէջ, կացութիւնը այնքան պղտոր է որ տեղական իշխանութիւններն ստիպուեցան օգնական ուժ ուզել Փոցտամէն: Այդ վայրին մէջ 140 համայնավարներ ձերբակալուեցան:

Անգլօ-իռլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիական կառավարութիւնը հետեւեալ պաշտօնական գեկոյցը հրատարակեց անգլօ-իռլանտական վէճին մասին.

— Անգլիական կառավարութեան դիրքը հետեւեալն է Իռլանտայի ազատ պետութեան հանդէպ:

Կալուածական տարեվճարներու վէճը կը վերաբերի այն վճարումներուն, զոր Իռլանտայի կառավարութիւնը, քանի մը տարի առաջ, յանձն առեր էր եւ որոնք ատկէց ի վեր, կանոնաւորաբար կատարուած էին, իռլանտական խորհրդարանի վաւերացումով:

Իրաւարարութեան առաջարկը բխեցաւ անգլիական կառավարութենէն եւ յայտնուեցաւ Պ. Տէ Վալերայի, յունիս 10ին: Իռլանտայի կառավարութիւնն այն ատեն դժուարութիւններ ստեղծեց, հարցնելով թէ ինչպէս կրնայ կազմուիլ այդ տեսակ ատեան մը: Սակայն, այս կէտին վրայ, Իռլանտա երբեք ուղղակի բանակցութիւններու չէ մտած Լոնտոնի հետ:

Վերջին պահուն անգլիական կառավարութեան առաջարկուեցաւ որ քննութիւն մը բացուի վիճելի խնդրութեանց վրայ՝ չորս անդամէ բաղկացած կազմի մը կողմէ, երկուքը իռլանտական, երկուքը անգլիական կառավարութեանց կողմէ:

Այս առաջարկին նորութիւնը կը կայանար այն խրոզութեան մէջ որ նախատեսուած չէր թէ այս կազմին որոշումները պարտադիր պիտի ըլլային երկու կողմերուն: Երբ չորս անդամները վերջացնէին իրենց տեղեկագիրը, երկու կառավարութիւնները պիտի բանակցէին եւ մասնաւոր ոչ եւ է միջոց չէր նախատեսուած, ապահովելու համար համաձայնութեան մը կնքումը՝ այն պարագային որ բանակցութիւնները ձախողէին:

Անգլիական կառավարութիւնը՝ փափաքելով կարգադրութեամբ մը վերջացնել տարեվճարներու հարցը, պատրաստ էր իրաւարարութիւնն ընդունելու մարմնի մը որ մասնաւորաբար կազմուած ըլլար այս առթիւ:

Անգլիական կառավարութիւնը կ'առաջարկէր նաեւ որ իրաւարարութեան մասին համաձայնութեան մը կնքումէն եւ վիճելի գումարներու վճարումէն յետոյ, յատուկ միջոցները առկախուին, ինչպէս մաքսային բացառիկ տուրքերու գանձումը:

Անգլիական կառավարութեան դիրքը կը մնայ նոյնը: Տրամադիր է այս տեսակ համաձայնութիւն մը կնքելու, անմիջապէս որ ատանայ իռլանտական կառավարութեան հաղորդագրութիւնը եւ այն ատեն վէճը կը կարգադրուի:

ՆԷՕՅԻ ՍԻՒՌ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի վերջերս Անվէրսի մէջ մեռած Պ. Անտօն Ճանիկեանի մօրեղբօրորդին՝ Պ. Միքէ Փափազեան, որ վերջին անգամ կը գտնուէր Պուլկարիա (հաւանաբար Վառնա): Կը խնդրուի տեղեկութիւն տալ «Յառաջ»ի խմբագրութեան միջոցաւ Պ. Սահակ Տէր Թովմասեանի:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Հանգստաւէտ բոլման օթօքառներ պիտի մեկնին 23 յուլիս շաբաթ առտու ժամը ...
Carrefour Chateaudunէն (rue du Fbg. Montmartreի եւ rue du Chateaudunի անկիւնը)
վերադարձը տեղի կ'ունենայ 24 յուլիս կիրակի իրիկուն ժամը 10ին:

ՈՒՂԵՑՈՅՑ. —

Ա. օր.— Claye, Station du Maréchal Galliéni, (arrêt), Meaux, Bois Belleau (arrêt), Chateau Thierry, Dormans, Reims. déjeuner, visite de la ville et de la Cathédrale et d'une cave de champagne.

Fort de la Pompelle, Souain - Vienne le Château, Romagne - Verdun (dîner et logement)

Բ. օր.— Départ de Verdun à 7 heures du matin, visite des forts de Vaux, de Douaumont et de la Citadelle, retour par Ste Meune hauld et Suippes, déjeuner à Châlons sur Marne, Epernay, "château Thierry, Meaux, Paris.

Գին.— 150 ֆր. երկու օրուան բոլոր ծախքը մէջը: Ուխտագնացութեան մասնակցելու եւ ... մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել՝ Յ. ՏԱՐԱԽԱՆ, 44 rue Lafayette.

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կամիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

Գիւլլան

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԴՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Գ. Աղասեան 15 ֆրանք, ՄԱՆՈՒԹ ԴԱՒԹԻ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Դ. Զօհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԴՐՕՇՆԵՐ (Ց. Չօլաքեան եւ Թ. Սեւակ), Ա. Օհան 15, ԱՐՇԻՆԵ ՃԱՄԲԱՅ, Ստեփ. Պէրպէրեան 10, ՆՏՈՐ, երկու Մարիա Եսեանց 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Գրիգոր Պէրպէրեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՁԱՅԼԱԿՏՍԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱՅԱՆԵԻՆ, ... 20, ԹԻՐՖԱՆՕ, (Թրքական կոզումները) 25, ԱՊՐՈՒՍՆԵՐ, ... 50, ԴԻԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, ՈՒՆ 20, ԵՐԵՔ ԼԵՆԿՐՆԵՐԸ, Դ. ... 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օսեան 2 հատոր 30 ֆր., ... 2 հատոր 65 ֆր., ՍՈՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ... 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Աղամեան ... 10, ՏԱՐԻՆ ԵՐԻԼԵԱՆ, Դ. Կոստանդեան 20, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՈՒ ... 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Chanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 58-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԲԱԲ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ   Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Գնդապետը կոխեց թղթին՝ տեղը նշանելու համար ուր կանգ էին առել եւ բարեւեց Րիքարդօին:

— Բարի լոյս բժիշկ: Ի՞նչ ասակալի տեսք ունիք: Տկա՞ր էք:

— Ես առողջ եմ, միայն յոգնած: Բայց մի սարսափելի գիշեր եմ անց կացրել Րիվարէզի մօտ:

— Րիվարէ՞զի:

— Այո, չեմ քնել ամբողջ գիշերը, այժմ էլ ստիպուած եմ հիւանդներիս այցելելու: Ձեզ հանդիպեցի իմանալու համար թէ կարող էք արդեօք գտնել մէկը, որ մի քանի օր խնամէ նրան: Ես, ի հարկէ, պատրաստ եմ բոլոր ձեռքիցս եկածը անելու, բայց ժամանակ չունիմ, իսկ նա հիւանդապահ կնոջ անուանն անգամ լսել չի ուզում:

— Ի՞նչ ունի որ:

— Խիստ բարդ պատմութիւն է. Նախ եւ առաջ...

— Լաւ. շնորհակալ կը լինեմ: Րիվարէզի բոլոր դժբախտութիւնը ջղային թարթութիւններն են, բայց գլխաւորն այն է, որ դա հին ու չափազանց անխնամ թողուած մի հիւանդութեան նորոգումն է: Շատ վատ է հիմա: Հաւանօրէն հիւանդացել է հարաւային Ամերիկայի իր կռիւների ժամանակ եւ չէ բժշկել ինչպէս հարկն է. բարդ է նորից որ առողջացել է, միայն մնացել է մի քրոնիկ հակում բորբոքում տառնալու ու ամէն մի չնչին բան կարող է հիւանդութեան կրկնութիւնը առաջացնել:

— Վտանգաւո՞ր է:

— Ոչ: Միայն վատն այն է, որ հիւանդը կարող է յուսահատել ու մկնդեղ ընդունել:

— Շա՞տ է տանջւում:

— Սարսափելի: Զգիտեմ, ինչպէս է դիմանում: Ստիպուած էի գիշերը ափիոն տալու, թէեւ ատելով ատում եմ ջղային հիւանդին ափիոն տալը. բայց անհրաժեշտ էր որ մի կերպ նրան հանգստացնէի:

— Հաւանօրէն սաստիկ է ջղային:

— Այո, բայց զարմանալի տոկուն: Քանի դեռ ցաւից բոլորովին չէր կորցրել իր ինքնիշխանութիւնը, նրա հանդարտութիւնը իսկը որ ապշեցնում էր ինձ. վերջը միայն հոգիս հանեց. Եւ ի՞նչ էք կարծում, ինչքան ժամանակ է, որ տեւում է. ամբողջ հինգ գիշեր: Եւ ոչ մի մարդ մօտը, բաց ի տխմար տանտիրուհուց, որ չի էլ զարթնի քնից, եթէ ամբողջ տունը փուլ գայ. սանիք՝ եթէ զարթնի էլ, բոլորովին աւելորդ:

— Հապա նրա պարուհի՞ն:

— Տարօրինա՞կ չէ: Չի թողնում որ մօտը գայ: Մի հիւանդոտ սարսափ ունի նրանից: Այդ մարդը ընդհանրապէս ամենաանըմբռնելի էակներից մէկն է, որ ես երբ եւ իցէ տեսած լինեմ, հակասութիւնների մի ամբողջ քաոս:

Հանեց ժամացոյցը ու նայեց մտածկոտ:

— Ուշանալու եմ հիւանդանոցը. է՞. ինչ անեմ: Օգնականս այս անգամ թող առանց ինձ սկսի հիւանդների շրջանը: Ափսոս, որ առաջուց չգիտէի Րիվարէզի հիւանդութեան մասին. կարելի չէր այդ գրութեան մէջ թողնել մարդուն մի քանի գիշեր:

— Բայց ինչո՞ւ իմաց չէ տուել, որ հիւանդ է. — ընդհատեց Մարտինի: — Հասկանալի է, որ մենք առանց խրնամքի չէինք թողնել նրան այդ վիճակի մէջ:

— Ցաւում եմ, բժիշկ, — ասաց Ջեմման, — որ երէկ գիշեր չուղարկեցիք մեզնից մէկի ետեւից, փոխանակ ձեզ այդպէս ուժասպառ անելու:

— Ուզում էի Գալլիին իմաց տալ, բայց Րիվարէզը կատաղում էր այդ մտքիցս անգամ: Երբ հարցրի նրան թէ չի կամենում որ մէկն ու մէկը մօտը լինի, նա նայեց ինձ մի վայրկեան դժի պէս, փակեց աչքերը ձեռքով ու ասաց. «Նրանց ոչինչ մի ասէք, վրաս կը ծիծաղեն»: Մնացած է գլխին, որ մէկը ծիծաղում է նրա վրայ: Չկարողացայ հասկանալ բանն ինչումն է: Շարունակ խօսում է սպաներէն: Բայց չէ՞ որ հիւանդները անդրի ժամանակ աններելակայելի բաներ են խօսում:

— Ո՞վ կայ հիմա մօտը. — հարցրեց Ջեմման

— Ոչ ոք. բաց ի տանտիրուհուց ու նրա աղջկանից:

— Ես իսկոյն կը գնամ մօտը. — ասաց Մարտինի:

— Շնորհակալ եմ, իսկ ես կը հանդիպեմ երեկոյեան: Թուղթը, թէ ինչպէս պէտք է վարուէք, կը գտնէք սեղանի վրայ մեծ պատուհանի մօտ, իսկ ափիոնը կից սենեակի դարակումն է: Եթէ նորից ցաւերը սկսեն, տուէք մի անգամ էլ, բայց ոչ աւելի: Եւ կարելի եղածին չափ մի հեռու տեղում պահեցէք, թէ չէ շուտ – շուտ կ'ընդունի

Երբ Մարտինին ներս մտաւ վարագոյրներով ծածկուած սենեակը, Բոռը արագ շուռ տուաւ գլուխը դէպ ի նա եւ պարզելով այրուող ձեռքը, խօսեց իր սովորական անփոյթ թօնը արուեստակել ուզելով, թէեւ անյաջող:

— Ա՛, Մարտինի, եկել էք հայհոյելու սրբագրութիւնս: Միայն մի նեղանաք որ երէկ կոմիտէի ժողովին չէի եկած. քիչ տկար եմ եւ. .

— Թողէք կոմիտէն հանգիստ: Հէնց նոր տեսայ Րիքարդոյին ու եկել եմ հարցնելու՝ արդեօք չե՞մ կարող ձեզ օգտակար լինել:

Բոռը ջանաց դէմքին չոր ... յայտութիւն տալու:

— Իրա՞ւ. ի՞նչ բարի էք. ... չարժեր որ անհանգիստ լինէք ... լաւ չեմ զգում քիչ, ուրիշ ոչին...

— Րիքարդօն էլ այդպէս ասաց ... կարծեմ ամբողջ գիշերը ձեզ ... եղել:

Բոռը չարութիւնից կծեց շր... քը

— Ես ինձ հիանալի եմ զգում, շնորհակալ եմ. ոչինչ պէտք չէ ...

— Լաւ, ես կը նստեմ միւս ... կում, եթէ գերադասում էք ... մնալ: Դուռը բաց կը թողնեմ ... կանչել կարողանաք:

— Խնդրեմ անհանգիստ մի ... ինձ ոչինչ պէտք չէ: Ի զուր ժամա... էք կորցնելու:

— Թողէք այդ յիմարութիւնները ... ընդհատեց Մարտինին հանգիստ ... նով. — Ինչի էք ուզում ինձ խաբել: Աչք չունիմ ի՞նչ է: Պառկեցէք ... նեցէք, եթէ կարող էք:

Անցաւ կից սենեակը, ու դուռը ... թողնելով՝ գիրքը առաւ ու ...

(Շար....)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 298

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	3 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ 20 ՅՈՒԼԻՍ 1932

20 JUILLET 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1953

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

«Պայքար»ի առարկութիւններ կարդացինք: Դժբախտաբար ռամկավար կեդրոնը եւ մասնաճիւղերը շատ յաճախ նոյն ճամբաներով չեն ընթանար: Եւ ոչ միայն կեդրոնն ու մասնաճիւղերը հակառակ են, այլ մասնաճիւղերն ալ իրենք իրենց մէջ ամէնօրեայ հակառակ կեանք մը կ'ապրին:

Այս պայմաններուն մէջ, համերաշխութիւնն ու համագործակցութիւնը կը դառնան դժուարին, եթէ չըսենք անկարելի: Ռամկավար կազմակերպութեան տեսակէտները յարափոփոխ են: Անոնց տեսակէտի, սակայն, գործնական կեանքի մէջ անոնք անհամերաշխութեան դրօշակիրը կը մնան:

Երբ կը խօսինք համերաշխութեան եւ համագործակցութեան մասին, ամէնուն համար ըմբռնելի է թէ՝ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն կը պահէ իր ինքնուրոյնութիւնը, իր նպատակները եւ իր գործելակերպը, եւ կը համերաշխի ու կը գործակցի այն խնդիրներուն շուրջ, որ համազգային նշանակութիւն ունին ու կը մտնեն բոլորի պարտաւորութեանց մէջ:

Այս տեսակէտէն դատելով, անտեղի առարկութիւն մըն է ռամկավար թերթի այն պահանջը, թէ Դաշնակցութիւնը պէտք է հրաժարի բոլշեւիկեան կառավարութեան դէմ իր բացած պայքարէն, որպէս զի ռամկավարները կրնան համերաշխիլ ազգային որ եւ է խնդրի շուրջ:

Նախ, կասկածելի է ռամկավարներու բարեկամութիւնը, որ անոնք կը շռայլեն օր մը հայ ժողովուրդին, օր մը Հայաստանին, ուրիշ օր մը բոլշեւիկեան վարչութեան, երբեմն հասնելու մինչեւ Խորհրդային Միութիւնը: Ասոնք բոլորը տարբեր բաներ են: Յետոյ, նկատի պէտք է առնել նաեւ այն, որ հայ բոլշեւիկները կը մերժեն ռամկավարներու բարեկամութիւնը, եւ զանոնք կը նկատեն իրենց թշնամի: Այս իրողութիւնն ինքնին բաւական է, ցոյց տալու թէ ռամկավարներու այս առարկութիւնը չինծու է եւ անկեղծ համոզում չի բխիր:

Իրենց առարկութիւնը ջրելու համար, մենք պէտք չունինք մեր կողմէ երկար պատճառաբանութիւններ ընելու: «Պայքար»ի խմբագրականները, որ ամէն օր իրար կը հակասեն, բաւական են ցոյց տալու համար թէ ինչ որ կ'ըսեն այսօր, կը հերքէին երէկ, կամ ինչ որ ըսած էին երէկ, կը հերքեն այսօր:

Տեսէք թէ ի՛նչ կը գրէ նոյն «Պայքար»ը, երբ Դաշնակցութեան պայման կը դնէ չկռուիլ բոլշեւիկեան վարչութեան եւ գաղափարներուն դէմ:

«Պիտի օգնենք, մեր կարողութեան չափով, հայրենիքի վերաշինութեան եւ հզօրացման, սակայն անյետաձգելի պարտաւորութիւններ ունինք մեր ժողովուրդին հանդէպ, — քաղաքական պարտաւորութիւններ, եւ բարոյական պարտաւորութիւններ:

«Հարիւր հազարներով սփիւռքի մէջ ցիրուցան եղաւ այս հայութիւնը, որ երէկ իր պատմական հողամասին ազատութենէն զրկուեցաւ: Ոչ կրնանք այս զրկանքն ու անարդարութիւնը տեւական նկատել, ոչ ալ իր հողն ու տունը կորսնցուցած հայութիւնը յանձնել բոլշեւիկեան գայլերու որ գառնուկի մորթով իրեն կը մօտենան, անոր սրտէն ջնջելու համար սէրն ու զգացումը այն բոլոր բաներուն՝ զորս կորսնցուց, կորսնցնելով արեւմտեան Հայաստանը»: (Յունիս 17):

Այո՛, մենք ալ կ'ուզենք հաւատալ որ դուք քաղաքական եւ բարոյական պարտաւորութիւններ ունիք այս ցրուած ժողովուրդին հանդէպ: Ատոր համար է որ կ'ուզենք համերաշխ քալել ձեզ եւ բոլորին հետ՝ այդ ժողովուրդի տարրական շահերն ապահովելու համար:

Դուք կ'ըսէք թէ պիտի պայքարիք «բոլշեւիկեան գայլերուն» դէմ: Շատ լաւ: Մենք աւելին չենք ըսեր: Նոյն իսկ համաձայն ենք «գայլ» բառն ալ վերացնել, «բոլշեւիկ»ը բաւական յատկանշական որակական մըն է:

«Պայքար»ի ուրիշ խմբագրական մը. —«Բոլշեւիզմին ապազգային ձգտումներուն դէմ պիտի կռուինք, որովհետեւ հայ ազգին նեցուկ ենք»: (Յունիս 19):

Լաւ. մենք ալ նոյնը կ'ընենք, նոյն պատճառաբանութեամբ:

Որքան կ'ուզէք, այս ուղղութեամբ փաստեր կրնանք շարել, առնելով ռամկավար թերթերու խմբագրականներէն: Բայց պէտք է խոստովանիլ, ի պատիւ ռամկավարներուն, թէ նոյն մօտեցումը հերքող խմբագրականներն ալ նոյն օրինակին մէջ կը գտնենք՝ առատութեամբ:

Ուրեմն բոլշեւիկեան բարեկամութեան պայմանը մէկ կողմ թողունք: Դառնանք զաղութներուն, ուր գործ կայ, ու մենք պարտաւորութիւններ ունինք այս ժողովուրդին հանդէպ:

Երէկուան մէջբերումէն ընթերցողները տեսան թէ ռամկավար թերթը կը մերժէր ամէն մէկ մերձեցում, նոյն իսկ «ամէնէն անկուսակցական նպատակին շուրջ»:

Բայց նոյն «Պայքար»ը ուրիշ խմբագրականի մը մէջ հետեւեալը կը գրէ.

«Տոհմիկ դաստիարակութեան, ազգային պահպանման գործ մը կայ մեր առջեւ, որուն նուիրուած ենք բոլորս ալ, եւ ի՞նչ նամ(?)աներով ալ ըլլանք, միեւնոյն նպատակն է որ մեզ գրաւած է.

«Բայց, քանի որ նոյնն է նպատակը, ինչո՞ւ մեր զօրութիւնը կազմել այս նպատակին շուրջ յառաջ բերելով ներքին միութիւն մը սրտերու. ինչո՞ւ, աւելի խնամքով չմշակել մտերմիկ յարաբերութիւններ, որպէս զի սիրով, համակրութեամբ եւ յարգանքի զգացումներով օծուած ու բուրումնաւէտուած ըլլան մեր ազգային ծառայութեան գործերը: Այս պէտք է ըլլայ ողջմտութեան եւ հայրենասիրութեան ցոյց տուած ընթացքը, քանի որ գործունէութեան տեսակները տարբեր են. եւ մեր իրական զօրութիւնը կը բխի միմիայն ազգային նպատակի միութենէն»: (Մայիս 12):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—)(o)(—

«Յուսաբեր» խմբագրական խորհրդածութիւն մը կ'ընէր հայ մամուլի մասին, ու կը յանգէր հետեւեալ եզրակացութեան.

«Կարծես հրամայական պահանջ կը դառնայ սեղմել քանակը՝ հայ մամուլի որակը բարձրացնելու եւ ընթերցողներու աւելի ստուար բազմութիւններ հայ խօսքին կապած պահելու համար»:

Այն ժամանակ, երբ պատասխանատու հայ մամուլը ձայն կը բարձրացնէ հայ թերթերու քանակը պակսեցնելու, որպէս զի որակը բարձրանայ, ճիշդ այդ առթեն է, որ հայ թերթերու քանակը օրը օրին կ'աւելնայ: Ասկէ երկու երեք տարի առաջ բոլոր պարբերականներու թիւն արդէն 70ը կ'անցնէր: Հիմա այդ թիւը կը մօտենայ 100ի, ի փառս Հայոց ազգին:

Սփիւռքի նիւանդագին է, եւ շատ նման հայ կեանքի շատ մը մարզերուն, — որոնց կարելի է տարածուիլ, բայց ծանծաղ: Ծանծաղ գրական(?)ութեան մէջ, ծանծաղ հրապարակագրութեան մէջ, ծանծաղ ազգային գործերուն մէջ:

Եւ սակայն իւրաքանչիւրն իր տեղին մէջ թագաւորութիւն մըն է. իր փոքրիկ բալանդակութեամբ, իր վիճաբանական թէթեւութեամբ, իր դիտնագիտական «բռիչքներով».

Մեր կեանքի հորիզոններն խրամ, կտրուած են հեռաւորութեամբ, ու այդպիսով՝ առեղծուած է «աւ(?)տատ պետական» փոքրիկ դղեակներ, այնանք կաթիլ մը ջուրին մէջ կը խեղդեն հայկական կեանքը, կարծես թէ հայ կեանքը կը դառնայ իրենց փոքրիկ առանցքին շուրջը:

Եթէ մեր յառաջաւոր մամուլը այսօր, որոշ թարմութիւններու հասած է եւ կեցած է քայլ մը աւելի նետել քան նախկին հայ մամուլը, մնացած 80 առ 100ը մեր պարբերականներուն յետամնացութեան ապացոյցը կուտան եւ մեր մտաւոր շարժումը ետ կը սահին մինչեւ 1850—60ական թուականները:

Պէտք է քանդել այդ աւատատիրական փոքրիկ դղեակները, հայ միտքը կեդրոնացնելու եւ զայն ծանծաղութիւններէն ազատելու համար.

ԲԻՎԱՐԵՑ(?)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 1950ԻՆ

—)(o)(—

«Տէր Նիրր Իսթ էնտ Իսթեաթ»ի մէջ կը կարդանք որ Բրիտանիոյ Արքայական Կեդրոնական Ասիական Ընկերակցութեան տարեժողովը տեղի ունեցած է յուլիս 8ին Լոնտոնի մէջ: Այս առթիւ հանդիսաւոր ճառը խօսած է Սըր Արնոլտ Ուիլսըն, նիւթ ունենալով «Յառաջող քսան տարիները Ասիոյ մէջ. քննութիւն մը եւ գուշակութիւն մը»:

Այս քննութեան եւ գուշակութեան մէջ Սըր Արնոլտ Ուիլսըն կ'ըսէ. —

«Համաձայն վերջին վիճակագրութեան Թուրքիոյ բնակիչներու թիւն է մօտաւորապէս 13ուկէս միլիոն, բայց ոչ մէկ նշան կայ անոր յաւելման մասին: Թուրքիոյ սահմանները հաւանաբար էապէս պիտի չփոխուին 1950ին, բայց անկարելի չէ սահմանային որոշ ուղղում մը Արարատի շուրջ, անով սովետ Հայաստանի վերադարձնելու հայ ցեղի հնաւուրց հայրենիքէն որոշ մասեր, — շրջաններ որոնք այժմ բոլորովին անբնակ ու անմշակ կը մնան»:

Սըր Արնոլտ Ուիլսըն շարունակելով իր գուշակութիւնները Թուրքիոյ մասին կ'ըսէ. —

«Արեւմտականացման շարժումը, որ այժմ այնքան զօրաւոր է Թուրքիոյ մէջ, պիտի տկարանայ: Որովհետեւ արեւմտականութիւնը հաշտ չէ ազգայնականութեան հետ, որ ի վերջոյ պիտի պահանջէ զգետի եւ ազգային հաստատութեանց արտաքին արտայայտութիւնը:

«Թուրքիոյ անտեսական զարգացումը դժուար թէ նշանակելի բան մը ըլլայ յառաջիկայ 18 տարիներու ընթացքին: Նոր Թուրքիան շատ քիչ բան ունի Նոր Ասիոյ տալու: Հաւանական չէ որ Թուրքիոյ ներերկրային հանքային հարստութիւնները արագ կերպով օգտագործուին:

«Թուրքիա գլխաւորապէս երկրագործական երկիր մըն է, սակայն, կառավարութիւնը տակաւին իր ուշադրութեան գլխաւոր առարկան ըրած չէ զայն, ինչպէս ցոյց կուտայ վերջին քանի մը պիտանէներուն վրայ նետուած արագ ակնարկ մը: Մէկ քանի տարիներու յաջորդական վատ հունձքի պատճառով երկրագործական բերքը նուազած է տարուէ տարի, եւ իբր հետեւանք՝ սնանկացած են Թուրքիոյ արտածութիւնները եւ Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրի անհաւասար կշիռը ծանրացած:

«Դրամական շրջաբերութեան սեղմումները եւ բարձր մաքսերը ծանրացուցած են տնտեսական տագնապը.

Սըր Արնոլտ Ուիլսըն, հետեւեալ գուշակութիւնները կ'ընէ Սուրիոյ մասին —

«1950ին Սուրիոյ պետութիւնը հաստատուած [illegible] որ բոլորովին տարբեր ըլլայ 1932ի Սուրիայէն: Լիբանանի հանրապետութեան սահմանադրութեան կախակայումը 1932ի Մայիսին, սահմանանիշ մը պիտի դառնայ Սուրիոյ քաղաքական մէկ դժման մէջ: Օլիմպոսիկային մեծ ուղեցոյցը, որ պիտի շինուի 1930–1940 տարիներու ընթացքին մղում մը որ պիտի տրուի առեւտուրին՝ քարիւղի փոխադրութեան գծով, ընդելեկտրական ջրաբաշխութեան մէջ շահագրգռուած կողմերու, եւ այլ ծրագրեր, մեծ ազդեցութիւն մը ունեցած պիտի ըլլան Սուրիոյ բնակչութեան վրայ՝ 1950ի ժամանակներու:

«Իրենական տարրերութիւններ(?) պիտի մեղմանան. Ֆրանսացիները պիտի տիրանան, թէեւ դժուարութեամբ, կառավարական սպառնալի մը, որուն տիրացած են Ալճերիոյ, Մարոքի եւ Թունուզի մէջ, որոնք պիտի մնան 1950ին, ինչպէս 1932ին, իրենց կայսերութեան օրինակներ այն կարելիութեանց, որոնք թագուն կը գտնուին իւրացման, ձուլման քաղաքակրթութեան մը մէջ, երբ սա կը կիրարկուի ցեղերու հանդէպ, որոնք բարձր են իմացականօրէն եւ անջատուած չեն Եւրոպայէ որ եւ է անյուսալի անջրպետով մը: Արեւելքի ու Արեւմուտքի իսկական բաժանման գիծը Հնդկաստանի արեւմտեան սահմանն է:

«Կը վախնամ թէ՝ Ֆրանսացիները Սուրիոյ բնակիչները որ եւ է կերպով զոհ պիտի չգտնեն իրենց վիճակէն, բայց անոնք կամ համախմբուած պիտի ըլլան մէկ պետութեան մէջ եւ կամ պիտի խօսին այդպիսի կարելիութեան մը մասին, եւ վերջապէս յաջող կերպով դուրս պիտի գան երկայ խնամակալութենէ մը:

«1950ին քրիստոնեաներու թիւը մեծ պիտի ըլլայ մահմետականներու թիւէն, ու թէեւ պարագլուխները պիտի ըլլան գլխաւորապէս մահմետականներ, սակայն, անտեսական ու երկրագործական խնդիրներն են որ պիտի կազմեն ընթացիկ վիճաբանութեանց նիւթերը եւ ոչ թէ կրօնական տեսակէտները: Սուրիոյ մահմետականները 1950ին շատ աւելի ազդեցիկ դեր մը պիտի խաղան դրացի պետութեանց — Պաղեստինի եւ Իրաքի — խորհրդաժողովներուն մէջ, քան որ անոնք կը խաղան 1932ին:»

Այո՛, մեր ըսածն ալ ճիշդ այդ է. «Մեր իրական զօրութիւնը կը բխի միայն ազգային նպատակի միութենէն, ինչ ճամբաներով ալ ընթանանք», նոյն իսկ եթէ «բուրումնաւէտուած» չըլլայ այդ միութիւնը: Սակայն դուք ամիս մը յետոյ ճիշդ այս մօտեցման հակառակը գրեցիք եւ հակառակը գործեցիք:

Ի՞նչպէս հասկնանք ձեզ: Ո՞րն է ձեր ուղղութիւնը եւ ո՛րն է ձեր «ամուր» դիրքը, բաց ի անհամերաշխութենէն, որմէ ձանձրացած է ժողովուրդը:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Ընդհ. ժողովը տխրօրէն(?) կը հրաւիրէ խորհուրդը պնդելու գերագոյն խորհուրդին մօտ՝ դաշնագրին մէջ միջոցներ նախատեսելու անհրաժեշտութեան վրայ, պահպանելու համար Հայաստանի ապագան եւ մասնաւորապէս, Հայերուն տալու համար ազգային օջախ մը՝ որ բոլորովին անկախ ըլլայ օսմանեան տիրապետութենէն»:

(Բանաձեւ Ազգերու Դաշնակցութեան, 1921)

×

«Ընդհ. ժողովը նկատի առնելով այն իրողութիւնը թէ թուրք կառավարութիւնը կ'ընդունի Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ ըլլալու համար Ընդհ. ժողովին կողմէ իրեն ուղղուած հրաւէրը,

Հաստատելով թէ թուրք հանրապետութիւնը կը լրացնէ դաշինքի առաջին յօդուածով նախատեսուած պայմանները,

Կը յայտարարէ թէ թուրք հանրապետութիւնը ընդունուած է իբր անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ կը հրաւիրէ անոր ներկայացուցիչները մասնակցելու Ընդհ. ժողովի գանազան նիստերու աշխատանքներուն»:

(Բանաձեւ Ազգերու Դաշնակցութեան, 18 յուլիս 1932)

«Ժուռնալ»ի քաղաքական բաժնի խմբագիրը հետեւեալ թղթակցութիւնը գրած է Ժընեւէն, Թուրքիոյ մուտքին եւ ընդունելութեան առթիւ:

ԺԸՆԵՒ, 18 յուլիս.— Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը այս կէսօրէ յետոյ արտակարգ նիստի հրաւիրուեցաւ՝ ձեռնարկելու համար Թուրքիոյ ընդունելութեան: Թուրքերը գանգատելու պատճառ մը չունին: Երեք նիստ յատկացուցին իրենց: Առաջին նիստ մը ներկայացման, երկրորդ նիստ մը մուտքի հաւանութեան եւ այսօրուանը՝ ընդունելութեան: Ի՞նչ պիտի ըլլայ երբ հարցը դառնայ Բոլշեւիկներուն եւ Ամերիկացիներուն առջեւ դռները բանալու շուրջ:

Ընդունելութեան արարողութիւնը կը կայանար քուէարկութիւն մէջ բանաձեւի մը, որ ներկայացուեցաւ նախագահ Հիմանսի կողմէ

Այդ բանաձեւը քուէարկուեցաւ 43 քուէներու վրայ՝ 43 ձայնով:

Այն ատեն ներս մտցուեցան էնկիւրիէն եկած պատուիրակները: Ցուեցան որ անոնց գլուխը չի գտնուիր Թէվֆիք Րիւշտի պէյը որ արժանի պիտի ըլլար այս պատուին, որովհետեւ ան եղաւ Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին բուն թելադրիչը: Ի բացակայութեան արտաքին գործոց նախարարին, որ չէր կրցեր գալ առողջական պատճառներով, Թուրքիան կը ներկայացնէին ներքին գործոց նախարար Ճէմալ Հիւսնի եւ Ազգ. Մեծ ժողովին երեսփոխան մը՝ Նէճմէտտին Սատըք, որոնց միացած էր Պէռնի Թուրք դեսպանը:

Նախագահ Հիմանս բարի գալուստ մաղթեց Թուրք պատուիրակութեան: Յիշեց թէ առաջին անգամը չէ որ Թուրքիան կը մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքներուն: Ան հաւանօրէն գործակցած է եւրոպական միութեան նախապատրաստական յանձնախումբին եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին: Հիմա, Թուրքիա հաւասար անդամի իրաւունքով կը մտնէ մեծ ընտանիքի մը մէջ, ուր կը ջանայ մտնալ տեսլութեանց(?) եւ մրցակցութեանց յիշատակները ապահովելու համար իր բոլոր անդամներուն գործակցութիւնն ու համերաշխութիւնը:

Պ. Հիմանս յիշեց նաեւ Թուրքիոյ մեծ անցեալը եւ իր ներքին կեանքին, իր բարքերուն, իր քաղաքակրթութեան բարեփոխման դեղեցիկ ճիգը, զոր քէմալական վարչութիւնը կուզայ ընծայելու աշխարհին: Նկատի առաւ այն այն իրողութիւնը թէ Թուրքիա յայտարարեց որ որ եւ է պետութեան հետ չունի որ եւ է յանձնառութիւն, որ հակառակ ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան դաշինքին: Պ. Հիմանս իր ճառը վերջացուց գովաբանելով Ժընեւի Ընկերակցութիւնը եւ ոգին, որ կազմուած է վստահութեամբ, ուղղամտութեամբ եւ բարեկամութեամբ:

Թուրքիոյ ներքին գործոց պատասխանեց շատ սիրուն ճառով, որով մասնաւորապէս ի վեր հանեց յիշատակը խաղաղութեան մեծ առաքեալին՝ որ Արիսթիտ Պրիանն եղաւ:

Թուրք նախարարը Պրիանի յիշատակին կցեց Պ. Քէլլոկի անունը, որ պատերազմի դատապարտութեան դաշնագրին մէջ՝ անոր աշխատակիցն եղաւ: Աւելցուց թէ՝ խաղաղութիւնը Թուրքիոյ մեծ իտէալն է եւ թէ Թուրքիա սրտանց պիտի գործակցի Ազգերու Դաշնակցութեան: Թուրք նախարարը իր ճառը վերջացուց՝ յիշելով Ժընեւի մէկ համբաւաւոր քաղաքացիին խօսքը.— Չկայ աւելի ապահով միջոց ուրիշներու բարեկամութիւնը շահելու քան իր բարեկամութիւնը տալ անոնց»:

Այս տեսարանին հանդիսատեսներէն շատերը, անշուշտ հարցուցին իրենք իրենց թէ այս յուզիչ արարողութիւնը որ Թուրքիան կը նուիրագործէ իբր քաղաքակրթութեան ախոյեան, պիտի վերջանա՞յ առանց որ Պանջոյի ուրուականը յայտնուի: Եւ սակայն, եթէ կայ վայր մը ուր այս ոգին կը յաճախէ, ապահովաբար Ժընեւն է: Ուրկէ՞ էր որ ամէնէն աւելի բանաւոր(?)անք ուղղեցին Թուրքիոյ՝ Կարմիր Սուլթանին եւ հայկական ջարդերուն օրով: Առանց այդքան հեռուները երթալու, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը չէ՞ր որ 1921ին, միաձայնութեամբ կը քուէարկէր յայտարարութիւն մը որ կը վերջանար այս բառերով.

— Ընդհ. ժողովը տխրօրէն կը հրաւիրէ խորհուրդը պնդելու գերագոյն խորհուրդին մօտ՝ դաշնագրին մէջ՝ միջոցներ նախատեսելու անհրաժեշտութեան վրայ, պահպանելու համար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵԻՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

5.— ԱՆՏԷՐ ԽԼԵԱԿՆԵՐ, ՑԱՄԱՔԷ ՑԱՄԱՔ...

Մակեդո՛նիա, Մակեդո՛նիա, ո՞ւր տարիր մեր որբերը։

Ի՞նչպէս հալեցուցիր զանոնք լեռնէ լեռ, քու ճահիճներուդ եւ սարերուդ մէջ։

Ի՞նչպէս մարեցիր անոնց մուխը եւ մուխը քու զաւակներուդ, մուխ ճարելու համար աշխարհի մը որ ահա իր ոսկի ակռաներով կը խնդայ քու թշուառութեանդ վրայ...

×

Շուտով կը լրանայ տասը տարին, երբ այս տղաքը վարձու տրուեցան Մակեդոնիոյ հողագործներուն, ծխախոտ մշակելու համար։

Ամերիկացիները ցրուեցին զանոնք ծխախոտի դաշտերուն մէջ, իբրեւ մշակ։ «Բ՞ոնչպար» (?)։ Եւ տղաքը հողին փարեցան այնպէս ինչպէս եթէ իրենցն ըլլար արտը եւ իրենց՝ երկիրը։ Սորվեցան բոլոր մասնագիտութիւնները, — հերկել, ցանել, քաղել, չորցնել, զտել, կապել, մթերել, ծախել։

Լաւ տարիներուն, արդէն ամէն մէկը պահանջ ունէր հինգ հազարէն մինչեւ 15—20,000 տրախմի։ Այսպայ դրամագլուխ։ Շատեր կրցան ընկեր դառնալ հողագործին, անոր արտին վրայ սակարկելով իրենց աշխատանքը։

Ու սպասեցին որ բերքը ծախուի։ Այնքան վստահ էին հողագործին կարողութեան եւ պարկեշտութեան։ Ըսպասեցին մէկ տարի, երկու տարի. Ցուցցին տարին տասներկու ամիս, երբ, 1931ին, ծախողը ծախեց, եւ մեր որբերուն բաժինը — անոնց արիւն - քրտինքը — հալեցաւ ծախողին եւ գնողին միջեւ Փլուզում.

1930ի ամառը, արդէն յուսահատեր էին որբերը։ Ցիրուցան՝ յիսուն գիւղի մէջ, խմբովին կը դաղթէին լեռնէ լեռ, ի խնդիր աշխատանքի։ Վարձուած՝ օրական 18—21 ժամ աշխատանքի — ճիշդ կարդացէք, տասնութ եւ քսանմէկ — միշտ ալ կը փնտռուէին իրենց չարքաշութեան, պարկեշտութեան եւ կարողութեան համար։ Բայց գիւղացին ինք արդէն անճրկած կամ անբարոյացած, չատ կը գտնէր տարեկան հինգ - վեց հազար տրախմին՝ իբրեւ աշխատանքի գին։ Եւ տղաքը խոնարհեցան ամէն պայմանի առջեւ, օրական գոնէ մէկ ժամ հաց ունենալու համար։

1931ի գարնան, իրենց աղաղակը հասաւ մինչեւ Փարիզ։ Եւ մեր ազնուազո՞ւք ոստանը բարեհաճեցաւ 12 հազար ֆրանք հասցնել, իբրեւ հացագին։ Մեծ մասով իրենց ընկերներն էին, որ փութացին եղբօր բաժին հանել։

Ամառը՝ նորէն տեղափոխութիւն գիւղէ գիւղ։ Պատահական գործեր։ Ու միայն պատառ մը հաց։

Մակեդոնիոյ դաշտերուն խոտը կը լրացնէր պակասը։

Ցեռայ՝ ներգաղթ։ Դէպ ի Երկի՞ր..

Թող տուէք, ընկերներ, որ կարճ կապեմ այս չարչարանքը, այս դոհ[illegible] պատմութիւնը, — ներգաղթը։

Եթէ ներգաղթ էր — կամ աշխատաւորներու ներածում — հապա ինչո՞ւ, տակաւին այսօր, Մակեդոնիոյ դաշտերուն մէջ, քառասուն աստիճան ջերմութեան տակ, [illegible] այս տղաքը։

Եթէ բանուորներ եւ գիւղացիներ են որ կը կառավարեն Երեւանը, հապա ինչո՞ւ այս բանուորներն ու գիւղացիները, այս «բոնչպարծները» ուրուականներու պէս կը յածին օտար լեռներու վրայ։ Խոտ ծամելով եւ կում - կում ջուր պարպելով։

«Ծալէտիքոնը (?) շատ հեռու է Բրոսրքանէն, Նիքիչանէն կամ Բալխորէն։ Իսկ Շահվերտեանի օթօն, այնքան սրընթաց, այլապէս ուշադրաւ գեսպաններու կը հանդիպի Աթէնքի եւ Սելանիկի փողոցներուն մէջ։

Թերեւս օթօն ցնցուեցաւ, երբ այս տղաքը քաղաք իջան, մուրքի առժամեակ մուրալու համար։

Բայց, տերեւ չշարժեցաւ Երեւանի մէջ։ Ոչ ալ ջիղ մը՝ «կլիազօրեներու» դէմքին վրայ։

×

Մակեդո՛նիա, Մակեդո՛նիա, ի՞նչպէս հալեցուցիր մեր որբերը։

Երեք «մայրաքաղաք» ունի որբերու աշխարհը Մակեդոնիոյ մէջ, — Տրամա, Գավալա եւ Սէրէզ։

Այս քաղաքներու հին ու նոր գիւղերուն մէջ է որ վաճառքի հանուած են հազարի մօտ կարիճներ, — բոլորն ալ մէկ - մէկ չառաւեղ՝ 1915ին քանդուած երդիքներէն։

— Ի՞նչ կ'ընէք, ո՞ւր կը բանիք հիմա, կը հարցնեմ առաջին հանդիպողին։

= Մեր շրջանին մէջ (Տրամա) կը գտնուին աւելի քան հարիւր յիսուն որբեր, ցրուած՝ հետեւեալ գիւղերուն մէջ. — Կարլիկովա՝ 17 հոգի, Ջիլախօվա՝ 15, Ալիստրաթ՝ 22, Ֆոթոլիվոս՝ 5, Անկիսթա եւ շրջականեր՝ 25, Տոքսաթ՝ 15, Խորիւնէճիք՝ 15, Նուսրաթլը՝ 13, Բավիքա՝ 11, Բրոսոջան՝ 15, Տրամա (քաղաքը)՝ 20։ Գումար՝ 164։ Այս միջոցին բոլորն ալ ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղին։

— Ո՞րքան ատեն գործ կրնան ունենալ։

= Առ առաւելն երեք ամիս։ Բայց ամէն օր գործ գտնել կարելի չէ, որովհետեւ գիւղացին խեղճ է եւ շատ անգամ մինակը կ'աշխատի։ Մնաց որ, ծխախոտն ալ քիչ է այս տարի, այս շրջանին մէջ։

— Ի՞նչ օրական կը ստանան։

= Մինչեւ այսօր կը ստանային 30-40 դրախմի. իսկ այսուհետեւ՝ 20—25։ (Բաժնել 6ով, գտնելու համար ֆրանքը)։

Փակագիծ մը — 1930ին, օրական 60 տրախմին ծիծաղելի կը գտնէին, եւ 100ը՝ հազիւ տանելի։

— Իսկ ո՞րքան որբեր կան Սէրէզի եւ Գավալայի գիւղերուն մէջ։

= Սէրէզի որբերը մեծ մասով կը գտնուին Նուսքա, Սուպաշ, Տավխիթա, Սարմուսագլը, Բիւրքեօյ, Բուրխա։ Բուն թիւը չեմ գիտեր։ Գավալայի շրջանին մէջ, դարձեալ ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղին բաւական որբեր, հետեւեալ գիւղերուն մէջ. — Նիքիչան, Մեսրոպի (?), Բալխոր, Սարըչապան։

Երեք շրջաններու մէջ ցրուած որբերուն թիւն է՝ 450։ Առ առաւելն՝ հինգ հարիւր։

Իսկ ի՞նչ եղաւ մնացեալ երեք հարիւրը, քանի որ, տակաւին երկու տարի առաջ, ութ հարիւրէն պակաս չէր այս տղոց համրանքը։

Մի ծամծմէք եւ միասին ուղղենք նաեւ միւս հարցումը.

— Ի՞նչ պիտի ըլլան այս մնացորդ 450—500ն ալ, երբ գործերը դադրին։ Քանի մը ամիս յետոյ...

Պարտք սեպեցի քիչ մըն ալ քրքրել.

— Ամէնէն յուսահատական պարագային, ի՞նչ կրնան ընել այս տղաքը, քանի որ ոչ ներգաղթէն յոյս ունին, ոչ ալ ուրիշ կարգի տեղափոխութենէ մը։

= Կարելի չէ գուշակել։ Շատ - շատերը, որ մինչեւ հիմա զիմացած են, պիտի ամուսնանան յոյն աղջիկներու հետ, եւ պիտի օտարանան։

— Բայց այդքան զօրաւո՞ր է յոյն աղջիկը, 20—25—30 տարեկան երիտասարդներ հալեցնելու համար։

= Ի՞նչ կրնան ընել։ Հինգով - տասնով ինկած բացարձակապէս յոյն եւ մոլեռանդ բնակչութեան մէջ, ապրելու համար յաճախ իրենք իսկ ստիպուած են մկրտուիլ իբրեւ օրթոտոքս։

×

Երկու տարի առաջ —1930 սեպտեմբեր — այս տղոց հետ էի իրենց աշխատած գիւղերուն մէջ, — Սուպաշ (Նէա Սուլի), Վէզնիքօ, Սարմսագլը (Փէնթալոֆօ), Տավխիթա, Նուսքա, Թոփոլիանի.

Ու կը պատմէին.

— Էշու պէս կ'աշխատինք։ Ամառը հազիւ երկու ժամ կը քնանանք։

— Գիշերուան ժամը 2ին կ'երթանք դաշտ, որ շատ հեռու է եւ կ'աշխատինք մինչեւ ժամը 11։ Հազիւ երեք ժամ կը մնայ քնանալու։ «Զորպաճեան» կը պահէ մեր վաստակը։ (Տեսանք որ «չորպաճեան» յետոյ լակեց այդ վաստակը, պնակ մը ապուրի պէս)։ Իր հաշուին աշխատող չկայ, որովհետեւ արտ չկայ։

— Մեր գիւղին բնակիչները չափազանց մոլեռանդ են եւ այսքան տարի մեզ տեսնելով հանդերձ, չեն հաւատար թէ քրիստոնեաներ ենք։ «Եթէ քրիստոնեայ էք, եթէ Աստուած կը ճանչնաք, ինչո՞ւ ժամ, աէբրոէր (?) չունիք»

— Ֆրանսայէն կը գրեն թէ աւելի լաւ են։ Մենք հոս մարդու երես չենք տեսներ, մարդկութենէ ելած ենք...

— Մենք աշխարհէն ձեռք քաշած ենք։ Եթէ Ֆրանսայի մէջ թաքախտաւորներ կան, մենք ալ ազգային տեսակէտով թաքախտաւորներ ենք։

— Այս գիւղերուն մէջ օթօն մենք բերինք։ Սրճարան, խանութ մենք վարժեցուցինք։ Առաջ միայն ծերերը իրաւունք ունէին սրճարան նստելու։ Երիտասարդները հազիւ կը համարձակէին փողոցին մէջ կենալ։ Բայց, ի՞նչ օգուտ, նորէն ծուռ կը նային մեզի։ Դիմացանք ամէն տեսակ նեղութեան։ Տուն - տեղ ըլլալով, սա քարէ յատակը ունէինք. չորս - հինգ հոգի միասին կը պառկէինք, մաքառելով ջերմին, մժեղին, ոջիլին եւ աղտոտութեան դէմ։ Եւ ահա կը տեսնէք մեր վիճակը, վեց տարի յետոյ։

×

Եւ ահաւասիկ անոնց վիճակը՝ ութ տարի յետոյ, — տասն անգամ աւելի մռայլ։ Աւելի անստոյգ եւ եղերական։

Ոչ «հիւրընկալ» կը հանդուրժէ, ոչ «Երկիրը» ոտք կը դառնայ, ոչ ալ «ազգը»։

Ահաւասիկ հազարնոց մը եւս — ամբողջովին արու — հալեցաւ, կը հալի լեռներու եւ դաշտերու մէջ, առանց հայրենիք սարսափներու։ Առանց «եաթաղանի» եւ առանց կախաղանի։ Ընդհակառակն, այդ բոլորը տեսնել եւ փրկուելէ յետոյ.

Ճի՞շդ է որ «ազգին սանկեր» են ասոնք, — ինչպէս տարիներով պատմեցին Պոլսոյ մէջ։ Եւ ինչպէս կը պատմեն, տակաւին, Նոր - Քաղաքի պատաններուն վրայ...

Լալա՛կ մը ճաղատ գլխուդ, ա՛զգ իմ հայոց...

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

Փախստականի պատմութիւնը

Գրեր էինք թէ ռուսիայէն յաջողած են փախուստ տալ եւ Յունաստան հասնիլ խումբ մը ցոյներ, որոնք խորհրդային «դրախտէն» գարհուրելի դրուագներ պատմած են յունական «Մակեդոնիա» թերթին։

Ահա թէ ի՞նչ կը պատմէ անոնցմէ մէկը

Ռուսիայէն եկայ վերջերս, ուրիշ երեք գիւղակիցներուս հետ։ Զորս ալ բանտարկուած էինք Օտեսայի բանտերու «պոտրում»ներուն մէջ, որովհետեւ չէինք ուզած ընդունիլ համայնավարներու սկզբունքները եւ մտնել անոնց կուսակցութեան մէջ։ Կարելի չէ նկարագրել այն չարչարանքները, զորս քաշեցինք Օտեսայի բանտերուն մէջ։ Երկու հարիւր հոգի նետուած տեսնակի մը մէջ, որ հազիւ երկուսին քառակուսի մէթր ծաւալ մը ունի, մենք բոլորս, ոմանք գրկանքներէ, ուրիշներ անօթութենէ, իսկ մեծ մասը հեղձամահ դառնալով մեռնելու դատապարտուած էինք։

Օտեսայի բանտերուն մէջ մնացի 16 ամիս, իսկ այս 16 ամիսներու ընթացքին, թէ՛ ես եւ թէ բոլոր բանտակիցներս տեսանք այնպիսի տառապանքներ, զորս իսկ անցեալ հեռաւոր ժամանակներու աւազակները քաշած են, ինչպէս կը պատմէր մեզի գիւղի մեր ուսուցիչը։ Հատ նեղ «պոտրում»ի մը մէջ թխած էին մեզմէ երկու հարիւր հոգի։ Ոտքի վրայ իսկ սանկ լաւ մը չէինք կրնար կենալ։ Իբրեւ ուտելիք՝ մեզի ամէն օր կուտային շատ, ծիւռ եւ նոյն իսկ շատ յաճախ մարդու միս, իսկ իբրեւ ճաշ՝ օրական 300 կրամ թեփով շինուած խմոր մը, որուն կէսը հող էր։

«Այն բոլոր դատապարտեալները, որոնք թագաւորով չէին մարտնչած իրենց գիւղերուն մէջ կամ Սիպերիոյ տափաստաններուն վրայ, կը մեռնէին Օտեսայի բանտերուն մէջ։ Օտեսայի մահ ու խոնաւ գետնաններուն մէջ, 300 կրամ թեփով եւ մարդկային միսով ապրելու անկարող եւ մահամերձ մարդոց արտակեդգ հոնդիւններէն զատ ուրիշ բան չի լսուիր ամէն օր։

Ամէն օր երեք հարիւր հոգի կը մեռնին այն քսան հազար բանտարկեալներէն։ Եւ այս բանտարկեալներու դիակներուն վրայ յաճախ պառկելու կամ նստելու առիթ կը գտնեն նստելու կարողները որովհետեւ ամանք չեն կրնար ծալել իրենց ծունկերը, որոնք քար կտրած են ոտքի վրայ կենալէն, իսկ ուրիշներ, անօթութենէն կմախացած, ուժ չունին իրենց միւս կողմը դառնալու եւ նստելու իրենց եղբօր, պապին կամ բարեկամին դիակին վրայ։

Չարչարանք էր մեր կեանքը, շարունակեց Նամլիտիս, աչքերէն արցունքներ թափելով եւ ումպ մը ջուր խմելէ յետոյ, 24 ժամուան մէջ միայն երեք ժամ եկեղեցական լոյս կուտային մեզի, բայց այդ լոյսն ալ մեր աչքերը կ'այրէր։

Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ամէն օր, կը հանէին մեզ սրահ մը, համբելու համար եւ մեզի դուրս կրել կուտային մեր բանտակիցներուն դիակները։ Եւ երջանիկ էին անոնք, որ կը կենային առաջին գծին վրայ, որովհետեւ մեր անլոյս խուցը վերադառնալու հրամանը տրուելուն պէս, անոնք կը վազէին ներս ամէնէն առաջ եւ կը գտնէին անկիւն մը՝ հոն կռթնած ոտքի կենալու համար։ Միւսներուն [illegible] կը զարնէին եւ կը հրէին, որպէսզի ներս մտնեն։ Իսկ մեր խուցէն կը փակուէր երկաթեայ դուռը, բացուելու համար յաջորդ օրը, երբ մեռելները պիտի հանէին...

×

Այսքան մը՝ բանտային զարհուրանքներու մասին։ Ինչ կը վերաբերի դուրսի կեանքին, գիւղացիներու յուսահատութիւնը Ռուսիոյ մէջ հասած է իր գագաթնակէտին։ Անոնցմէ շատերը, կոլխոզներուն [illegible] պատճառով կը հետապնդուին իշխանութեանց կողմէ եւ կը ստիպուին ապաստանիլ անտառները, ուր անօթի եւ մերկ, գայլերու պէս կ'ապրին քարայրներու մէջ։ Կովկասեան Բուլթայիսի, Քրասնա Փոլեանայի, Քրասնօտարի, Ժիպի եւ այլ վայրերու անտառները, որոնց անունները չեմ կրնար հիմա յիշել, լեցուն են Ռուսիոյ շրջանի գիւղացիներով

Որքան որ կարենան, այս գիւղացիներուն ուտելիք կը հասցնեն բնակարանար իրենց միւս գիւղակիցները։ Բայց շատ անգամներ կարելի չըլլար այս, որովհետեւ Կէփէուի եւ կարմիր բանակի ամբողջ ջոկատներ կը պաշարեն անտառները եւ անմիջապէս որ անոնց չուրջը նշմարեն կասկածելի թուղթ մէկը, կը ձերբակալեն եւ կը գնդակահարեն զայն տեղւոյն վրայ։

Եղաւ ատեն մը, երբ ես ալ, գիւղացիներէս Հաճիսավայի եւ Եարկէֆիչի քահանային՝ Փափա Սթէֆանի հետ անտառ ապաստանեցայ։ Չէկիստներն ու կարմիր զինուորները անմիջապէս եւ առանց վարանումի կը սպաննէին իրենց նշմարած փախստականներ։ «Ընկերները» կարմիր բանակին մէջ վարժուած են մարդ սպանել այնքան դիւրութեամբ, որքան որսորդները նապաստակ կը սպաննեն։

Յաճախ սակայն, այս փախստականները անօթի կը մեռնին լեռներու եւ անտառներու մէջ։ Ժիպի եւ Քրասնայա Փոլեանայի ամբողջ տարածութեանց վրայ, մարդ, դիակներէ զատ ուրիշ բան մը չի տեսներ։ Մեծ մասը կէս մը կերուած վայրենի գազաններէն, ուրիշներ՝ պատառ պատառ միսերով, [illegible] դիակոյտեր, անհամար ոսկորներ ու գանկեր եւ այս բոլորին մէջ, միլիոնաւոր որդեր՝ որոնք գազաններուն եւ չէկիստներուն պակաս ձգածը կ'ամբողջացնեն։

(1)

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ ՆԵՐ

[illegible]

չէ ցարդ գրգռած են մարդ ու պահանջած նաեւ միւս թեանց հաւահաւասար առա ում ունենալու իրաւունք։

Երբ Հիթլէրի թերթերը տապարտեն ֆօն Փափէնը իր անձնական պատասխանատուութեամբ է շարժած եւ ոչ թէ վարչին հաւանութեամբ, կը լին անկասկած. վասնզի վարչ ող՝ Պերլինի հետ երկար դակցութիւններէ վերջ է որ գրած է, անշուշտ նաեւ Մարաշա նախագահին եւ դահլիճի անդա րու հաւանութեամբ։ Սակայն կողմեան կուսակցութիւններ տի չառնելով ֆօն Փափէնի բերած որոշ արդիւնքները, ընտրական պայքարին իբրեւ կը գործածեն, իրենց կարծիք ուրիշ քաղաքականութիւն

Արդ՝ իրենց բարեկամներու ճառը որոշ է. Լօզանի մէջ նուա ուած արդիւնքին հետեւանք տի կարողանան այսուհետեւ շանծամի քաղաքականութիւն

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Ակոռի գիւղը ոչ մէկ հետք պիտի ձգէր իր երբեմնի ծաղկեալ վիճակը ցուցնող, եթէ աւարառու Քիւրտեր մինչեւ հոն ճամբայ մը բացած չըլլային։ Շատ տեղեր կ'երեւէին ծակեր եւ խոռոչներ, որոնց մէջ ինքզինքնին ցոյց կուտային տանիքներուն գերանները, որոնք իբր վառելափայտ կը ծառայէին։

Իրիկուն մը ճանապարհորդի մը ընկերացող Հայերէն մին չկրցաւ իր արցունքը զսպել, երբ այդ ռիւներէն մին կրակին մէջ նետեց. որովհետեւ այդ ռիւնը իր տանը աւերակին մնացորդներէն մին էր։ Անիկա այդ տան մէջ կորսնցուցած էր իր ընտանիքին բոլոր անդամները՝ կինը, զաւակները եւ թոռները՝ ամբողջ 24 հոգի եւ ինք մնացած էր մինակ, ծեր ու թշուառ։

Հին Ակոռիի տեղէն քիչ մը վար հիմնուած է այժմ Նոր - Ակոռին, ուր կը բնակին Թաթարներ եւ քանի մը վերապրող Հայեր։ Խոտը նորէն տարածուած է հովիտին լանջիվարը (?), ուր Թաթարներ կ'արածեն իրենց հօտերը Բայց Նոյի որթատունկը չըրուաւ այլ եւս հոն, ո՛չ ալ վանքը վերականգնեցաւ իր աւերակներուն վրայ, եւ բաս ուղեւորի մը բանաստեղծական մտածումին, քրիստոնեայ ոչ մէկ զանգակ այլ եւս չէ ղօղանջած Սուրբ լերան վրայ։

Նոր - Ակոռիի ըմպելի ջուրը կը գոյանայ Արարատի սառնարանէն։ Մարգիկ ու կենդանիներ կը խմեն այս պղտոր ջուրը։ Կան աղբիւրներ, որոնց ջուրը աղահամ է։ Ինչ որ անձրեւ է Ակոռիի համար, քանի մը հազար ոտք վերը՝ Արարատի համար ձիւն է։

Նոր - Ակոռի վատառողջ է։ Իբրեւ վառելանիւթ՝ բնիկները ունին կենդանիներուն թրիքը։

Արարատ, սակայն, ոչ հալած լաւա արձակած է, ոչ ալ կրակ։ Ականատեսներու բասծին համաձայն, կարմրագոյն սիւն մը բարձրացաւ Արարատի վրայ, բայց բոց չէ արձակած, ոչ ալ նշմարուած է հրաբուխ կենդանի չողը, որ կը փայլի գիշերները՝ Վեզուվի վրայ, երբ լաւա հոսելէ իր խառնարանէն.

Եթէ Արարատ ժայթքեցուցած է հրաբխային ռումբեր եւ հողային զանգուածներ, բնաւ չէ ժայթքեցուցած հրաշէկ նիւթեր, այլ ստորերկրեայ ուժեր արձակած են խիտ բնութիւն ունեցող նիւթեր։ Թէեւ Արարատ, Արագած եւ Սեւանայ լիճին հրաբուխները լաւայի այրող անհուն գետեր հոսեցուցած են նախապատմական շրջաններուն։

ՎԵՐԵԼՔ ԱՐԱՐԱՏ — Ֆլաման երկրախոյզ Guillaume Ruysbroek *1254ին Թաթարներու լեռներէն վերադարձին երբ կ'այցելէր Արարատ լերան, «աշխարհի մայր» անունով սաւաս անոր. հաւատալով որ «ոչ ոք կրնար բարձրանալ անոր գագաթը» (*)։*

Մարգօ - Բօլօ Վենետիկցի ճանապարհորդը կը գրէ թէ՝ Արարատ հսկայ լեռ մըն է, որուն խարիսխի շրջապատը առ նուազն երկու օրէն կարելի է դառնալ եւ որուն գագաթը անհասանելի է անհալ ձիւնին պատճառաւ։

Հինէն ի վեր Հայեր համոզուած էին թէ՝ Արարատը բարձրանալը անկարելի է, որովհետեւ անոնք կը հաւատային թէ՝ հրեշտակներ կը պաշտպանէին անցքը եւ թոյլ չէին տար որ ոչ ոք բարձրանայ Նոյի լեռը։ Եւ այս առասպելը գոյութիւն ունէր ԺԹ. դարէն ի վեր, ինչպէս արդէն տեսանք Կիլեօճ Բիւյսպրէօքի վկայութեամբը։

Այս նախապաշարեալ հաւատալիքը կը գտնուի հին ուղեւորներէն բոլորին նկարագրութեանը մէջ։

Իրականութեան մէջ սակայն, Արարատի գագաթը անմատչելի էր ոչ թէ «հրեշտակներուն» արգելքին պատճառաւ, այլ անոր խարիսխէն մինչեւ գագաթը եղած միջոցը, գագաթը եղած ամբառական օդը եւ սառնիկ ցուրտը միշտ արգելք եղած են հին ատենը, որ ոչ ոք բարձրանայ հոն եւ ահա այս բանը պատճառ դարձած է հայկական յիշեալ առասպելին ստեղծումին։

Բայց շնորհիւ անվեհեր գիտուններու, երկրախոյզներու եւ աշխարհագիրներու ԺԹ. դարուն է որ Ս. Գրոց լեռը անձեռնմխելի ըլլալէ դադրած եւ այդ առասպելը վերջ գտած է այլ եւս որովհետեւ շատեր Արարատի գագաթը բարձրացան ու ասկէ վերջն ալ պիտի բարձրանան շատեր։

Ժամանակագրական կարգով կուտանք անյաջող կերպով փորձուած եւ կատարուած վերելքներուն թուականները.

1670 *Սթրիւյս (կասկածելի յուլիս 22)։*

1701 *Թուռնըֆոր 11—2 օգոստոս, հազիւ կէսը։*

1720 *Մեծն - Պետրոսի ղրկած արշաւախումբը։*

1829 *ռուս բժիշկ եւ Տորրաթ համալսարանին ուսուցչապետը Ֆրիք Բարրոդ՝ անվեհեր երկրաչափ, որուն անունը կը կրէ Մեծ-Մասիսի (Զուիցերիա) կատարներէն մէկը, առաջին անգամն է որ յաջողեցաւ ելնել Արարատի գագաթը, ուր Նոյէն վեր ոչ ոք կրցած էր բարձրանալ։ Ան կու անգամ իր փորձին մէջ ձախողած, բայց երրորդին մէջ յաջողած էր երկու ռուս զինուորներու եւ Հայերու ընկերակցութեամբ, որ մէկը «Վէրք Հայաստանի» հեղինակ Խաչատուր Աբովեանն էր։*

183? *Փայլարիսի Իպրահիմ փ*

1834 *օգոստոս 17 Անտոնոմօֆ Սպասքի* (Antonomof Spaski) *անուն բարձրացած է Արարատի գագաթ ճշդելու համար թէ՝ իրա՞ւ է որ գերը կէս օրին կ'երեւի բարձրութ գագաթէն*

1835 *Քառլ Պէհրէնս* (C. Behrens) *յուլիս եւ 9 օգոստոս։*

18.. Stoddart *անգլիացին*

1843 - 4 *Մորից Վակնէր գեր ցին մինչեւ 7000 ոտք, մայիս*

ԶՈՎՀ. ՓԱՇԱՅԵ

(Շար.)

(*) «Super Masis nullus debet ascendere, quia est mater mundi» (*Մասիսի գագաթը ոչ ոք կրնայ բարձրանալ, որովհետեւ ան աշխարհի մայրն է*)։ Նոյնպէս Օրը Ֆօն Մանտըվէլտ եւ Շարտէն ԺԷ. դարուն վերջերը Արարատի գագաթին անմատչելիութեան մասին գրած են իրենց այցելութեան միջոցին.

բունակել ու նաեւ ազգերու-խ՛ին ու գետին չահիլ. Ընտրութեանց առթիւ, ժողովրդեան անգիտակից մասսային վրայ, անտարբեր է ու անտեղեակ միջազգային հարցերէն։

Գերմանական թերթ մը կացութիւնը բացատրել կը ջանայ ըսելով թէ, Լօզանի ժողովը վերջացած ըլլալով՝ հանրային կարծիքը պէտք է լարուած մնայ ներքին քաղաքականութեան վրայ։ Միեւնոյն թերթի կարծիքով, Յուլիս 31ի ընտրութիւններուն որոշ մեծամասնութիւն մը չպիտի գոյանայ որ կարող ըլլայ անվտանգ ըլլալ արդի կառավարութեան. Թէ ազգ. ընկերվարականները բացարձակ մեծամասնութիւն մը պիտի կազմեն. Թէ աջակողմեան կուսակցութիւնները իրարու հետ համաձայնելով չպիտի կարողանան երկիրը օգտակար կերպով կառավարել, Եթէ, այս պայմաններու տակ, Լօզանի համաձայնութիւնը չվաւերացուի, ֆոն Փափէնի դահլիճը առիպուած պիտի ըլլայ քաշուիլ։ Սակայն նախագահ Հինտէնպուրկ եթէ ուզէ ամէն գնով իշխանութեան գլուխ պահել արդի կառավարութիւնը, պէտք է որ լուծէ նորընտիր Ռայխսթակը եւ նոր կոչ մը ուղղէ երկրին բնակչութեան։ Կը տեսնուի թէ բաւական սուր հեռանկարներ են առնց. եւ ասոր համար, միեւնոյն թերթը, միջոց մը միայն կ'առաջարկէ. այն է՝ ազգ. ընկերվարականները գործի գլուխ կանչել, առանց սակայն սանձարձակ ազատութիւն տալու եւ բաժնել, [illegible] որ կարող է ապագային ծանր հետեւանքներ ունենալ..

X

«Գերմանիա», կեդր. կաթոլիկներու օրկանը, որու ղեկավարն է Պրիւնինկ, շատ կծու կերպով կը քննադատէ Լօզանի գերման պատուիրակութեան վարած քաղաքականութիւնը ու կ'ըսէ թէ արդէն, ժողովի սկզբնաւորութենէն առաջ, Պրիւնինկ հողերանօրէն իր կողմն էր քաշած Անգլիան եւ Իտալիան, որոնք համաձայն էին հատուցումները բոլորովին ջնջելու։ Կը մնար Ֆրանսան որ իր գլուխը ունենալով ձախակողմեան կառավարութիւն մը կրնար զիջումներ ընել։ Եթէ ժողովը երկարաձգուեցաւ, կ'ըսէ, միջոց մը բոլորովին խզուելու վախով, եթէ Անգլիա միացաւ Ֆրանսայի որու վարչապետը «յաղթական» վերադարձաւ, յանցանքը գերման պատուիրակութեան քաղաքականութեան պակասութիւնն էր որ չկարողացաւ Պրիւնինկի գծած ուղիէն ընթանալ։

Աւելի առաջ երթալով, «Գերմանիա» կը գրէ թէ փոխանակ բոլոր ուժերը կեդրոնացնելու հատուցումները վերջնականապէս կարգադրելու խնդրին, պատուիրակութիւնը բանակցութիւնները յառաջ տարած է քաղաքական գետնի վրայ ինչ որ բոլորովին դուրս կը նկատէ կարծիքներու փոխանակութեանց շրջանակէն։ Ու կ'եզրակացնէ. «Քանի որ կառավարութիւնը օգտակար գտած է Լօզանի յօրինը գրաքննութեան ենթարկելու լրագիրները արգիլելով, պարտք կը համարենք հաստատել թէ կառավարութիւնն է որ յարձակած է ժողովրդեան կէսին վրայ՝ կոնսէն, իր ստորագրութիւնը դնելով կարգ մը կուսակցութեանց տրամադրութեան տակ, որպէս զի աշխատին, բայց ի զուր. Վերջային դաշնակիցին քաղաքական յօդուածները ջնջելու։

X

«Ֆորվէրց», սոց. դէմոկրատներու պաշտօնաթերթը որ բանակը քննադատած էր, կախակայման ենթարկուեցաւ ներքին գործոց նախարար զօր. ֆոն Շլէյխէրի կողմէ։ Այս դէպքը Շլէյխէր-սոց. դէմոկրատներու պայքարի առաջին փուլն է։ Պէտք չէ զարմանալ սակայն եթէ այս վերջինները չկարողացան շարժիլ։ Զիրենք անդամալուծողը դրամի պակասութիւնն է։ Իսկապէս իրենք շատ աւելի աղքատ են քան Հիթլէր որ մօտաւորապէս մէկ միլիոն մարդ ունի իր տրամադրութեան տակ որոնց ամէն մէկին կը վճարէ օրական երեք մարկ։

Ընտրական պայքարը իր գագաթնակէտին հասած է։ Գերմանիոյ ամէն մէկ անկիւնը մեծամեծ ազդեր, ժողովներ, միլիոնաւոր թռուցիկներ..

Հիթլէր ամէն կողմ է։ Իր անձնական սաւառնակով կը թռի ամէն կողմ։ Կ'ուզէ վերջին փորձ մը կատարել օրինաւոր կերպով հասնելու իշխանութեան գլուխ։ Իր առաջնորդները կը շրջին ժողովրդեան բոլոր խաւերուն մէջ։ «Զարթի՛ր Գերմանիա, ու փշրէ ծանր շղթաներդ»։ Մեսիան (Հիթլէր) հասած է ու վերջ պիտի տայ տառապանքներուդ։

Հիթլէրի կողմնակիցներու թիւը, Ռայխսթակի մէջ, 107 հոգի է։ Կը կարծուի թէ յառաջիկայ ընտրութիւններուն պիտի ունենան մօտաւորապէս 220էն 230 աթոռ։ Սակայն կարող են միայն կեդր. կաթոլիկներու աջակցութեամբ կառավարել (Պրիւնինկի խմբակցութիւն) որ ունի 65 անդամներ։ Զօր. ֆոն Շլէյխէրի քաղաքականութիւնը կը կայանայ այդ դաշնակցութիւնը ձախողցնելու մէջ։ Եթէ յաջողի, ի՞նչ պիտի ըլլայ արդիւնքը։

ՀՐԱՉԻԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ Թուրքիոյ մուտքին առթիւ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան կատարած դիմումը կատղեցուցած է նորէն թուրք խմբագիրները։

«Վագըթ» անդրադառնալով այս դիմումին առթիւ «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի մէջ երեւցած հայասիրական գրութեան՝ կը գրէ.—

Կարելի չէ այս լուրը կարդալ եւ չզարմանալ ամէն բանէ առաջ անոր ծիծաղելիութեան։ Ո՞ր հայ ազգը, որ նախիջեւան հողը, ո՞ր Սեւրի դաշնագիրը....։

Ահարոնեան անունը կրող այս ծիծաղելի մարդը արդեօք չի՞ գիտեր թէ Թուրքը ջարդուփշուր ըրած է Սեւրի դաշնագիրը, Երեւանի մէջ անկախ Հայաստան մը գոյութիւն ունի եւ Թուրքիոյ մէջ ալ կ'ապրին հայ հայրենակիցներ որոնք նոյն իսկ իրենց տրուելիք ուզուած փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն յօժարակամ հրաժարելով դիմացուցած են թէ Թրքական հանրապետութեան օրէնքները կ'ապահովեն իրենց հայրենակցական ամէն տեսակ իրաւունքները եւ թէ՝ այդ ծիծաղելի գործերը պարզապէս կը մերժուին Թրքական հողերու մէջ երջանիկ եւ ուրախ ապրող հազարաւոր Հայերու հայրենակցական զգացումները։

Եթէ չի գիտեր, պէտք է որ գիտնայ. իսկ եթէ հասկնալու կարողութենէ զուրկ է, պէտք է որ զարմանել տայ ինքզինքը հիւանդանոցի մը մէջ.

X «Միլլիյէթ» ալ կը գրէ այս առթիւ.— Կը հաղորդուի թէ Թուրքիոյ Ազգաժողով մտնելէն իբր անցնող կարգ մը Հայեր Ժընեւի մէջ շարժման մէջ անցած են։ Ահարոնեան ստորագրութիւնով Ազգաժողովի անդամներուն տրուած եւ կարգ մը պոլսական թերթերու մէջ հրատարակուած (?) միտքերը գրգռող այս խնդրագրով կ'ուզուի Սեւրի դաշնագրին գործադրութիւնը ի մասին Թուրքիոյ մէջ հայկական բոյնի մը կազմութեան։

Կասկած չկայ որ Ազգաժողովի շրջանակներու մէջ առիկա պիտի նկատուի Հայերու կողմէ կոչս քաղաքականութեան մը շարժումը, ինչպէս որ հոս այնպէս նկատուած է։

Դարձեալ «Վագըթ»ի մէջ Մէհմէտ Ասըմ պէյ հետեւեալ խմբագրականը գրած է, «Ժընեւէն եկող ձայն մը» խորագրով.—

«Ժուռնալ տը Ժընեւ», Թուրքիոյ Ազգաժողովին մասնակցութեան առթիւ խմբագրական մը հրատարակած է իր յուլիս 9ի թիւին մէջ։ «Ժուռնալ տը Ժընեւ», Ազգերու Դաշնակցութեան գումարման վայրը եղող քաղաքի մը մէջ հրատարակուելուն տեսակէտով, ըստ ինքեան մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունենալով հանդերձ, միջազգային խնդիրներու մասին իր բռած մեծ մասամբ անկողմնակալ խորհրդածութիւններով ծանօթ է։ Այս տեսակէտով ալ, յիշեալ թերթին խնդրոյ առարկայ յօդուածը մեր ուշադրութիւնը գրաւելու հանգամանք ունի։

Իրականին մէջ, «Ժուռնալ տը Ժընեւ» Ազգաժողովին մասնակցելու համար Թուրքիոյ եղած հրաւէրը կարելի եղածին չափ անկողմնակալ ոգով կը դիտէ։ Եւ մեր երկիրը Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մասնակցութեան հրաւիրող բնոյթ նիւթին մասին խօսած միջոցին՝ «Ժընեւի մէջ Թէվֆիք Ռիւշտի պէյի որոշ բացատրութիւնը կը գործածէ։ Եւ արձանագրելէ վերջ թէ ի՞նչպէս Թէվֆիք Ռիւշտի պէյ 1928ին, առաջին անգամ ըլլալով, Ժընեւի մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան հետ շփման մտած միջոցին մեծ տարակոյս եւ վարանում ցոյց կուտար, կը բացատրէ թէ անիկա տակաւ առ տակաւ տաքցաւ Ազգաժողովին հանդէպ եւ ի վերջոյ ստեղծեց այն նպաստաւոր մթնոլորտը որուն արդիւնքն եղաւ Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան։ Թերթը այս կերպով ցոյց կուտայ թէ այս խնդրին մէջ Թէվֆիք Ռիւշտի պէյ անձնապէս կարեւոր դեր մը կատարած է։

Մեր Զուիցերիացի պաշտօնակիցը շատ իրաւացի է այս կէտին մէջ։ Եթէ քաղաքական յաջողութիւն մըն է Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Ազգաժողովին՝ մեր արտաքին գործավարը մեծապէս ծառայած է այս յաջողութեան։ Ամէնէն առաջ անիկա է որ տեսաւ թէ Ժընեւի մէջ ստուգիւ խաղաղութեան համար աշխատող անձեր եւ ազգեր ալ կան, եւ առաջին անգամ ինքն է որ գնահատած է այն օգուտը զոր կրնայ քաղել ամէնէն անկեղծ եւ խաղաղասէր քաղաքականութիւն մը հետապնդող Թուրքիա իբր բարեկամ գործակցելով այսպիսի մարդոց եւ ազգերուն հետ։ Վերջապէս, ինքն է որ Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակին ցոյց տուած է Թուրքիոյ խաղաղասէր քաղաքականութեան անկեղծութիւնը։

Դարձեալ «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի բռած խորհրդածութեանց մէջ կար կէտ մը զոր շատ իրաւացի կը գտնենք։ Անիկա ալ այն է՝ որ Ասիոյ ու Եւրոպայի միացման կէտին մէջ նեղուցները իր ձեռքը բռնող նախկին Օսմանեան կայսրութեան եւ դարձեալ միեւնոյն կացութեան մէջ գտնուող Նոր Թուրքիոյ քաղաքականութիւնները բոլորովին ներհակ են իրարու։ Օսմ. կայսրութիւնը ջանացած է իր աշխարհագրական դիրքէն օգտուիլ՝ ազգերը իրարմէ բաժնելու կերպով։ Իսկ նոր Թուրքիա՝ ընդհակառակն, իր շահը կը փնտռէ նեղուցներու միջոցաւ ազգերը իրարու մօտեցնելու եւ իրարու միացնելու մէջ։

«Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի այս յօդուածէն գրուած մըն ալ կ'իմանանք Թէվֆիք Ռիւշտի պէյի քաղաքական անձնաւորութեան մասին։ Գրախօրձ մը՝ առանց գիտնալու Թէվֆիք Ռիւշտի պէյի ո՛վ ըլլալը, անոր ձեռագիրը քննած եւ զայն տեսնելուն պէս գրած է «Ասիկա՝ մեծ նպատակներ հետապնդող մարդու մը գիրն է։ Այս մարդը կ'ուզէ աշխարհի վրայ մեծ գործեր կատարել եւ ամբողջ աշխարհի մէջ խաղաղութիւնը իշխել տալ»։ Մեր յարգելի պաշտօնակիցը այս հատուածը արձանագրելէ վերջ, սա խորհրդածութիւնը կ'աւելցնէ. — Ճի՛շդ է։ Թէվֆիք Ռիւշտի պէյ՝ [illegible] կրնար ազգերու միջեւ առելութիւն սերմանելիք քաղաքականութիւն մը հետապնդել։ Սակայն, անիկա նախընտրեց խաղաղութեան ամենէն ճամբան։

Այս բոլոր խօսքերը գեղեցիկ են։ Միայն թէ խնդրոյ առարկայ յօդուածին վերջը կայ Հայոց վերաբերեալ հատուած մը որով ի՛նչ ըսել ուզուիլը շատ լաւ չհասկցանք։ Յարգելի յօդուածագիրն ալ կը խոստովանի թէ Թուրքիա՝ իր Լօզանի մէջ ստորագրած դաշնագրով ճշդած է իր կացութիւնը, թէ՝ արտաքին աշխարհին եւ թէ իր երկրին առջեւ։ Ինչպէս որ ցարդ կատարած է այդ կացութեան պարտադրած պարտականութիւնները, ասկէ վերջն ալ պիտի կատարէ զանոնք։

Սակայն, ինչպէս որ մեզի համար երբեք ճիշդ չէ իրարու հետ բաղդատել Թուրքիոյ Ազգաժողով մուտքը եւ հին Թագաւորներու գահակալութիւնը, նոյնպէս ալ զարմանալի կ'ըլլայ այս առթիւ կարգ մը անիմաստ կարեկցութիւններ սպասել հանրապետական Թուրքիայէ, ինչպէս Թագաւորները ընդհանուր ներում կը հրատարակէին, երբ «պալատ»... իրենց գահակալութեան առթիւ, մանաւանդ երբ խնդրոյ առարկայ գութն ու կարեկցութիւնը նպատակ ունենայ դարձեալ Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ ապրող Թուրք ազգին եւ Թրքական Հանրապետութեան արիւնին ծարաւի կարգ մը քոմիթէճիներ եւ մասնաւորէ կատաբողներ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՍԱԼՆՈՅ-ԶՈՐՑԻՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՓԱՐԻԶ, 18 յուլիս.— Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Սալնոյ-Զարի Հայրենակցական միութիւնը նախաձեռնարկ եղաւ սարքելու ընտանեկան ցերեկոյթ մը 17 Յուլիսի կէսօրէն յետոյ, 14 Ավընիւ Իթալիի սրահին մէջ։ Բացման խօսքը ըրաւ Գ. Մ. Տէր Գրիգորեան։ Խօսեցան Գ. Գ. Ա. Յակոբեան եւ Ս. Ղազարեան։

Եւ ապա սկսաւ խնճոյքը։ Զըւարթ ու խանդավառ մթնոլորտի մէջ սեղաններու շուրջ բոլորուած խումբերէն սկսան բարձրանալ հայկական երգեր։

Փաքրիկն Օր. Տէր Գրիգորեան մեներգեց։ Փաքրիկն Ս. Թօդոսեան արտասանեց «Տարօն» եւ «Աղբիւր», Ա. Յակոբեան՝ «Միութիւնը զօրութիւն է»։ Ա. Ղազարեան արտասանեց իր մէկ կտորը։ Ներկաներու փափաքին համաձայն անուրդի դրուեցաւ Աղբիւր Սերոբի նկարը։

Հանգուցականներ մեծ ազնուութեամբ մասնակցեցան անուրդին, որ շահեցաւ Գ. Ա. Մինասեան։ Գոյացաւ 260 ֆր. Փակման խօսք ըրաւ Գ. Մ. Տէր-Գրիգորեան եւ ցաւ յայտնեց որ մեծ թիւով հայրենակիցներ անտարբեր են մնացեր միութեանս ձեռնարկներուն հանդէպ։

Ցերեկոյթէն գոյացաւ 291 ֆր. զուտ շահ։ Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ։

Արմենակ Յակոբեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՐՏՕ, 14 յուլիս.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պորտոյի «Մուրատ» խումբի նախաձեռնութեամբ հոս ալ տօնուեցաւ ինչպէս ամէն տարի, հայ ժողովուրդի վեց հարիւր տարուան ստրկութեան շղթաները փշրող ու երազուած իտէալի պանծացման հանգրուանը՝ «Մայիս 28»ը։

Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1էն սկսեալ ժողովուրդը փութացած էր դաշտ, իր յարգանքի բաժինը բերելու անոնց՝ որ «Մայիս 28»ի կերտողներն էին։

Օրուան նախագահ ընկ. Հ. Աբրահամեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով։ Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ՝ Կ. Տօնէրեան, Գ. Հալճագեան։ Իր մասնակցութիւնը բերած էր Գ. Հ. Եփրեմեան իր ջութակով։ Մէջ ընդ մէջ նուագեց հայերէն ընտիր կտորներ։ Ս. Այճեան մեներգեց «Հայաստանը», «Մայր Արաքսի» ընկերակցութեամբ ջութակի։

Ընկ. Ա. Քէնտիրեան պատմական կարեւոր դրուագներ թուեց վերջին կէս դարու ազատութեան համար հերոսաբար մարտնչող սերունդներու կեանքերէն։

— Այն ահեղ ճակատամարտը զոր մղեցին մեր զմայլելի հերոսները իրենց արեան գնով, ծնցուց մանուկ Հայաստանը։ Բայց հարաւի եւ հիւսիսի գիշատիչները փոթորկեցին երկու տարեկան մեր Հանրապետութիւնը։ Այսօր մօտ մէկ միլիոն հայութիւն կը հեծէ Հայաստանի սահմաններուն վրայ՝ բոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ։ Բայց վարչաձեւերը փոփոխական են, կուգան ու կ'երթան։ Իսկ հայ ժողովուրդը փարած է Անկախութեան գաղափարին, դարձեալ պիտի տիրանայ իր ազատութեան։ Մենք [illegible] ենք առայժմ։

Անուրդի դրուեցաւ խորոված հաւ մը որմէ կոկիկ գումար մը գոյացաւ։ Ներկաներուն ըմպելի մատակարարուեցաւ։ [illegible] մինչեւ մութ առնելը, ժողովուրդը մեկնեցաւ ջերմ տպաւորութեամբ։

Թղթակից

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր,

Կը խնդրեմ որ յանուն արդարութեան հաճիք տպել ձեր թերթի յառաջիկայ թիւով հետեւեալ հերքումը.

«Յառաջ»ի 8 յուլիս թիւով իմ մասին եղած գրութիւնը թէ Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովի ինծի յատկացուցած 250 ֆրանք օժանդակութենէն 200 ֆրանքը իբր թէ ինծի չէ յանձնուած ցաւով կարդացի։ Յօդուածագիրը իրողութիւնը կը խեղաթիւրէ։ Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովի գանձապահը ոչ թէ 200, այլ 250 ֆրանքի գումարը ժամանակին փոխան ստացագրի ինծի յանձնած է։

Անտոն Անտոնեան

Քուրպըւա, 11 յուլիս

ԾԱՆՕԹ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ.— Այս անգամ թեմին տակ տեղ տալով Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովի հրաժարած անդամ, Գ. Վարդանեանի յանդգնաւորութեան եւ յանձնաժողովի հերքումին, մենք խնդիրը փակուած կը նկատենք։ Հանրային գործերու եւ երեւոյթներու ընդհատաւորութիւնները մենք կը գտնենք օգտակար, պայմանաւ որ անոնք ըլլան ճշգրիտ եւ ընդհանուրին շահը հետապնդող։ Հանրային մարմիններն իրենց իրաւունքին մէջն են երբ հրապարակաւ հաշուետուութիւնը կը յաւակնին եւ անճշտութիւնները կը հերքեն։ Այս սկզբունքային գաղափարին [illegible] աւելորդ են եւ անտեղի։

Այս խնդրի մասին մեզի հասած [illegible] ու դէմ եղած գրութիւններուն այլեւս տեղ չպիտի տանք։

ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Գ. Փաստրմաճեան Յակոբ, Կեսարացի, Ecole Violetteի շրջանը յաջողութեամբ աւարտած եւ վկայուած է իբրեւ ingénieur électricien - mécanicien, 51 շրջանաւարտներու մէջ միակ Հայը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով.

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (142)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

— Ես տուն չեմ երթար, — շշնջաց յանկարծ։

Հեկեկանք էր աւելի շատ, քան ձայն։ Ու այդ քանի մը բառերը արտասանեց տարօրէն յուզուած։ Դողդղուն ու յուսահատ։ Խեղդող ու զսպուող բան մը կար ձայնին մէջ եւ ուրուական մը աչքերուն առջեւ։ Աղմուկ մը լսուեցաւ, յանկարծ։ Կատու մը ցատկեց մէկ տանիքէն միւսը։ Աչքերը կը փայլէին մութին մէջ։ Չարիքին նման, որ կը հետեւի բոլոր երջանիկ ու երազուած պահերուն, [illegible] ու մ'անթը կը փնտռէ, ակնարկը տալու համար մեզի..

Սօւրէն չէր պատասխաներ, մինչ Աստղիկ դեռ կը հեկեկար, ու, անոր գիրգ մարմինը թեւերուն մէջ, կը շոյէր մազերն ու տաք, շա՜տ տաք դէմքը, երբ ծղրիթները կ'երգէին ու, վերը, երկնակամարին վրայ, աստղեր կը քթթէին...

Մե՞ծ. տագնապեցնող յուզումներու յուզումն էր։ Թեթեւցնող ու հեշտ միանգամայն։ Անոնցմէ, որոնք կը կուտակուին, թեւ կը ստանան եւ կը լեցնեն ու կը ճնշեն մեր կուրծքը անդիմադրելի պահու մը, մեր վարանումի քայլերուն մէջ իսկ խիզախութեան մղելով մեզ։

Եւ, այն առեն, բաներուն պէտք չէ մնար։ Խօսքը աւելորդ կը դառնայ։ Ու լռութիւնը, որ գիտէ պատնէշներ կանգնել եւ պատնէշներ տապալել, կը նետէ մեզ, յանկարծ, ցանկալիութեան անդին..

Այո՛, եւ սակայն, դեռ կը վարանէր Սօւրէն։ Մինչ Աստղիկ թեւերը կրկին տուաւ անոր ուսերուն, ու ներքուստ հզօր. անդիմադրելի ձայնով մը.

— Սօւրէն — շշնջաց — դեռ կը վարանի՞ս... մեր տանը մէջ անապահո՞վ եմ ես... Պահէ՛, պահէ՛ զիս այստեղ...

Ու իր տաք, թաւշեայ դէմքը տուաւ Սօւրէնի դէմքին, մինչ ան, [illegible] այդ անզգաստութեան մէջ այլ եւս աւելի հզօր, խիզախ ու առնական, վերցուց Աստղիկը գլուխը, [illegible] մութին մէջ անոր [illegible] աչքերուն, եւ ուժգնօրէն քաշեց իրեն այդ ալացիկ, պզտիկ, թռիչ ու գեղեցիկ հասակը, համբուրելով անոր շրթներէն, մինչ ծղրիթները կ'երգէին անտեսներուն մէջ, աստղերը կը քթթէին երկնակամարին վրայ, ու կատուն, սեւ փորձերով ակնարկող, կը նայէր իրենց՝ Չարիքին նման...

II

Յաջորդ օրը աւելի ճնշիչ էր մթնոլորտը։

Միջօրէին, Մարտինը նամակ մը ստացաւ շրջանային Թուրքիկ խումբի վարիչէն.

«Սիրելի ընկերներ,

«...Թուականիս ստացած պէտք է ըլլաք (չէին առած)։ Վ...փիւղի գիւղերը բաշխուեցան Ա..., Գ... եւ Փ...ին։ Երէկ գիշեր, Դ... տանող ճամբուն վրայ, զոհ մը եւս ունեցանք. իսկ Կոր Աղբիւրին առջեւ, սափորը ձեռքին, խոշտանգեր ու սպաններ են Ծերունի մը։ Զ...ի բնակիչները փոխադրուած են Յ...։ Խծորոնները անբաւական են։ Գրիչի շատ պէտք ունինք։ Ս...ի խումբը երէկ Գ... գնաց»։

Իրիկուան առացուեցաւ երրորդ մը։

«...Կ'ապրինք Ճակատագրական օրեր։ Հակառակ քաղաք անցնելու ձեր յանձնարարութեան, անկարելի պիտի ըլլայ գալս։ Կարելի չէ ինքնագլուխ թողուլ այս շրջանը Ն...էն անցան զինուորներ։ Մեր ծխատախոյզները տուած տեղեկութեանց համաձայն, վերին Փ...ի կոմսակը, աջ ծոցի քով, դիրք բռնած են ռուսակամներ ու զօրքեր։ Փ...ի մէջ, երեկ գիշեր, անակնկալ ձիղեկի մը ընթացքին յարձակում կատարեցին դրսեկ ֆիւրտեր։ Մերոնք դիմադրեցին։ Արշաւիրը մեր միա՛կ զոհը եղաւ»։

Երկու օր վերջ, նիւսի ընթացքին, Սօւրէն կարդաց ուրիշ մը.

«...Հակառակ մեր ձեռք առած բոլոր միջոցներուն, անկարելի եղաւ կապ հաստատել Ն...ի հետ։ Զինուորական շղթան ձիղեկիտէ կը սեղմուի։ Գ...ի շրջանի ամբողջ գիւղացիութիւնը օրինական ժամով կ'ապրի։ Երէկ Ս...էն կառք մը եկաւ, հարաւային, ձերբեց մը, կը պատմէ թէ Ն...ը ամբողջովին տեղահանուած են երկու օրուան ընթացքին եւ այրերը անջատուելով, չորս քիլոմեթր անդին բոլորը սպաննուած են։ Մենք բաւական քայլ մը դուրս չենք կրնար ելլել։ Ճի՞շդ են ներսի նահանգներու մասին շրջած զրոյցները։ Զինուորութեան կանչուած մօտ 120 երիտասարդներէ որեւէ լուր չկայ... Կ'ըսուի թէ Մուշակայ ձորին մէջ սպաննուած են... Մազի վրայ ենք։ Ցենդոտ կերպով կը պատրաստուինք։ Երէկ գիշեր հրացանաձգութիւն մը լսելի եղաւ։ Խուլ եւ հեռաւոր ձայն մըն էր։ Եօւրը 4 ժամ տեւեց։ Կ'ենթադրենք թէ Ց...ի մէջ մերոնք դիմադրած են յարձակման մը։ Հազիւ 35-40 կազմակերպուած կռուողներ կան [illegible] թէ կարենան տոկալ մինչեւ վերջ...։ Հոս շատ զգոյշ ենք։ Ստոյգ պէտք է ըլլալ ձեզի համար թէ մեր կամքէն անկախ է ու իրենք կը վախնան դէպքեր ստեղծել, ջանալով ամբողջ գործը. Վաղը կ'ուզեմ անցնիլ Կ...։ Անստոյգ ճակատագիր։ Եթէ տեղահանութեան առաջարկ ըլլայ, որոշած ենք միաձայն կերպով ընդդիմանալ։ Պատահական յուշեր կ'առնենք ցոյնց մը։ Ըստ իրեն՝ անխտիր կը պարպեն ու կը սպաննեն. [illegible] մանրամասնել։ Կը խօսին նաեւ [illegible] մասին։ Տրամադրութիւնն ու պայմանները գէշ են, բայց կորովը [illegible] կը բարձրանայ։ Բոլորը, այժմ, ճամբաներն են պատուարել մտնելու։ Չենք գիտեր ի՞նչ կը բերէ առաւօտը։ Վտանգը անխուսափելի է։ Ո՞վ գիտէ։ Թերեւս վերջինը ըլլայ այս նամակս։ Կը տեսնե՞նք կրկին զիրար... [illegible] ի՞նչ լուր... [illegible] Աչքերնիս ճամբան մնաց. [illegible] սպասող վաշտին պէս...։ [illegible] ընկերներ, եւ արիութի՛ւն։ Ջերմ համբոյրներով։

[illegible]
Կ. ՄՈՇԻՈՆ

(Շարունակելի)

Հայաստանի ապագան եւ մասնաւորաբար, Հայերուն տալու համար ազգային օջախ մը, որ բոլորովին անկախ ըլլայ օտմանեան տիրապետութենէն»:

1924ին, Պ. Կիւսթավ Ատոր, Հինգերորդ ընդհ. Ժողովին առջեւ, ըսաւ.

— Ազգերու Դաշնակցութեան պատիւն ու պարտականութիւնը կը պահանջեն չմոռնալ թէ ինչպէս ինք յանձն առած է վերջնական լուծում մը տալ հայ ժողովուրդի օջախին եւ հայրենիքին անձկալի հարցին»:

Ո՛չ մէկ ձայն բարձրացաւ ողեկոչելու համար այս յիշատակները:

Բացայայտօրէն, աւելի շահեկան էր գիտնալ թէ ընդհ. Ժողովի սովորական յառաջիկայ նիստը պիտի սկսի սեպտեմբեր 5ի՞ն թէ 19ին:

ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՌԷՆ

— Թուրքիան, Եւրոպայի ծայրը կը կազմէ քաղաքակրթութեան արտայայտութիւն մը, մտածում մը, ձեւ մը: Ծանր փորձեր անցընելէ յետոյ, ան մեծ բարեկարգումներ իրականացուց իր ներքին կեանքին, իր բարքերուն եւ իր հաստատութեանց մէջ: Նիւթական մարզին մէջ՝ նիզեր կատարեց՝ որոնք կը յայտնեն իր կորովը: Մեր մէջ անոր ներկայութիւնը պիտի զօրացնէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Թուրքիան դաշինքին մէջ պիտի գտնէ իրաւունքներ եւ երաշխիքներ, զոր կ'ընծայեն ժողովուրդներու գործակցութիւնն ու փոխադարձ օգնութիւնը: Մեր կողմէ, մեծ գոհունակութեամբ իմացանք եւ արձանագրեցինք մեր հրաւէրին ի պատասխան թուրք կառավարութեան գրաւոր հաւաստիքը, որուն համաձայն, իր կնքած դաշնագիրը չեն բովանդակեր յանձնառութիւններ՝ սրոնք անհաշտ ըլլան Ազգերու Դաշնակցութեան անդամի յանձնառութիւններուն հետ:

ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՎԱՐԻՆ ՃԱՌԷՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան նախագահին ճառին ի պատասխան, Թուրքիոյ ներքին գործավար եւ պատուիրակ Ճէմալ Հիւսնի պէյ իր ճառին մէջ ըսաւ.

— Աշխարհի բոլոր ժողովուրդներու խաղաղասիրական ձգտումներուն մասին խօսելով, բնականաբար կը մղուիմ հիացման եւ երախտագիտութեան հարկը հատուցանելու այն մեծ մարդուն յիշատակին, որուն, — խաղաղութեան — ամէնէն ազնիւ իտէալով բոցավառ՝ պերճ խօսքը, խոր ձայնը կը կարծեմ լսել տակաւին, խորհուրդին մեծ սրահին մէջ՝ ուր այլ եւս չպիտի տեսնենք: Այն պահուն, երբ ձեր առջեւ կ'ոգեկոչեմ Արիսթիտ Պրիանի յիշատակը երամայական պարտականութիւնը կը զգամ անոր անունին միացնելու նաեւ անունը ամերիկացի պետական մեծ մարդուն, որ խաղաղութեան այս հաւատարիմ սպասարկուին հետ, հոգին եւ դրդիչն եղաւ այն գործին, որուն երախտագէտ ժողովուրդները կապեցին՝ իր հեղինակներուն անունները:

«Դաշինքը զոր ամէնէն ահաւոր պատերազմով գգաստացած մարդկութիւնը պարտք սեպեց կնքել, ըսել կ'ուզեմ Պրիան — Քելլոկ դաշինքը, ծնունդ տուաւ միջազգային ազնիւ եւ հզօր խորհուրդի մը, որուն վրայ բոլորս դրած ենք մեր ամէնէն սիրելի յոյսերը»:

Խորհրդային տեղափոխութիւններ

Հայաստանէն «Ցուասրեր»ի տրուած տեղեկութեան մը համաձայն զօրքերու խորհրդաւոր տեղափոխութիւններ կը կատարուին Անդրկովկասի մէջ: Նախապէս, բոլորովին անակնկալ ձեւով, սկսան Անդրկովկասի զօրամասերը քաշել դէպ ի Սիպերիա տարին նաեւ Հայաստանէն: Իսկ այժմ սկսած են նոր զօրքեր բերել դէպ ի Անդրկովկաս: Եկողները կը պատմեն թէ նոյն ձեւի տեղափոխութիւններ կը կատարուին նաեւ Ռուսաստանի մէջ:

Երբեք վառօդի հոտը այնքան սուր չէ զգացուած այս երկրին մէջ, որքան հիմա:

Ռումանական ընտրութիւնները

Ընդհանուր ընտրութիւնները վերջացան գիւղացիական կուսակցութեան բացարձակ յաղթանակովը: 383 երեսփոխաններու վրայ 300ը գիւղացիական կուսակցութեան անդամ են:

Այս ընտրութեանց առթիւ, զանազան վայրերու մէջ տեղի ունեցած խռովութիւններու ընթացքին, սպաննուած են 3 հոգի, վիրաւորուած 30 հոգի եւ ձերբակալուած են 174 հոգի:

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիական բացառիկ մաքսատուրքերը իրլանտական ներածումներուն վրայ, տակաւին չեն տուած իրենց վերջնական արդիւնքը: Սակայն կենդանիներու, կարագի եւ հաւկիթի իրլանտական ներածումները արդէն մեծ չափով նուազած են: Ասոր պատճառն է, իրլանտական փոխվրէժի մաքսատուրքերը գործադրութեան չդրուած, կարելի եղածին չափ ապրանք մտցնել Իրլանտա:

Կարի յատուկ մոթէօրներ

1/15 ձիու ուժ մոթէօր եւ բէմանով 300 ֆրանք
1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ ճաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը

HOVHANESSIAN ingénieur
15 rue de Vienne. Paris (8)
Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՐՏԷՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Հանգստաւէտ Բուլման օթօքառներ պիտի մեկնին 23 Յուլիս Շաբաթ առտու ժամը ճիշդ 7ին Carrefour Chateaudunէն (rue du Fbg. Montmartreի եւ rue du Chateaudunի անկիւնը) վերադարձը տեղի կ'ունենայ 24 Յուլիս Կիրակի իրիկուն ժամը 10ին:

ՈՒՂԵՑՈՅՑ. —

Ա. օր. — Claye, Station du Maréchal Galliéni, (arrêt), Meaux, Bois Belleau (arrêt), Chateau Thierry, Dormans, Reims. — déjeuner, visite de la ville et de la Cathédrale et d'une cave de champagne.

Fort de la Pompelle, Souain - Vienne le Château, Romagne - Verdun (dîner et logement)

Բ. օր. — Départ de Verdun à 7 heures du matin, visite des forts de Vaux, de Douaumont et de la Citadelle, retour par Ste Meune hauld et Suippes, déjeuner à Châlons sur Marne, Epernay, château Thierry, Meaux et Paris.

Գին. — *150* ֆր. երկու օրուան բոլոր ծախքը մէջը: Ուխտագնացութեան մասնակցելու եւ աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել՝ *Յ. ՏԱՐԱԵԱՆ*, 44 rue Lafayette.

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգ. Ուսում. Միութեան կողմէ, Օգոստոս 7ին. Մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԷՏԷՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին կողմէ Օգոստոս 7ին, Կիրակի օր, Մէտէօնի անտառին մէջ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Խանասորայ Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի Վարուժան ենթակոմիտէի կողմէ: Այս Կիրակի, հանրածանօթ Վարիզէլի դաշտին մէջ: Կը խօսի Ընկ. Վ. ՁՈՒԼԱԼԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արզրումեան խումբերուն կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Զաւարեան կոմիտէի

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Կը նուագէ Շավիլի Ե. Ե. Միութեան նուագախումբը

Ժամը 4ին այցելութիւն Շավիլի գերեզմանատունը Արզրումեան ներու Շիրիմին:

Կը հրաւիրուին քոյր կոմիտէները եւ ընկերները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Վասպ. Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Տէր եւ Տիկին Միհրան Օվիկեանի, իրենց փոքրիկ աղջկան՝ ԺԱՆՆԷԹի դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ յուլիս 11ին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալանս, Տէր Ս.— 100:
Պլամոն, Յ. Ն.— 35:
Գոնտի, Մէգ.— 35:
Շավիլ, Մ. Ս.— 35:
Մարսէյլ, Սահ.— 50:
Մարսէյլ, Գործ.— 928:
Ռանքոն, Ա. Գ.— 250:
Լէօնիքկրուեօ, Տօքթ. Գ.— 225:

Կարգադրեցինք.
Բլամոն, Ա. Ջ.— 70:
Մարսէյլ, Ռաֆ.— 35.
Փարիզ, Լ. Ե.— 35:
Փոնթէ, Թ. Մ 35:
Մէօտոն, Ս. Պ. 35:
Մօպէօժ, Ե. Գ — 140:
Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ), Կար.— 140:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի վերջերս Անվերսի մէջ մեռած Պ. Անտոն Ճանիկեանի մօրեղբօրորդին՝ Պ. Միքէ Փափազեան, որ վերջին անգամ կը գտնուէր Պուլկարիա (հաւանաբար Վառնա): Կը խնդրուի տեղեկութիւն տալ «Յառաջ»ի խմբագրութեան միջոցաւ Պ. Սահակ Տէր Թովմասեանի:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameseme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

Բ Ո Ռ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Շուտով լսեց, որ Բոռը անհանգիստ սկսեց յուռ ու մուռ գալու. փակեց գիրքը ու ականջ դրաւ: Յաջորդեց մի կարճ լռութիւն, յետոյ նորից լսեցին անհանգիստ շարժումներ և ծանր ընդհատ շնչառութիւնը մի մարդու, որ սեղմել էր շրթունքները հեծեծանքը զսպելու համար: Մտաւ նորից հիւանդի սենեակը:

— Այժմ ինչով օգնեմ ձեզ, Րիվարէց:

Պատասխան չառաւ, ու մօտեցաւ անկողնին: Բոռը մի վայրկեան նայեց իրան վայրի մեռած մի հայեացքով ու լուռ ցնցեց գլուխը:

— Ցանկանո՞ւմ էք օպիում Րիքարդօն ասաց, որ տամ, երբ ցաւը սաստկանայ:

— Ո՛չ, շնորհակալ եմ, դեռ քիչ կը դիմանամ: Յետոյ, կարելի է, աւելի խստանայ:

Մարտինին թափ տուեց ուսերը ու նստեց անկողնին կից: Մի ամբողջ անվերջ ժամ լուռ դիտում էր հիւանդին: Յետոյ վեր կացաւ ու օպիումը բերաւ

— Րիվարէց, էլ այսպէս շարունակել չի կարելի: Եթէ դուք տոկալ կարող էք, ես չեմ կարող: Առէք դեղը

Բոռը ընդունեց դեղը անխօս. յետոյ շուռ եկաւ պատին ու փակեց աչքերը: Մարտինին նստեց նորից ու ականջ դրաւ նրա շնչառութեանը, որ հետզհետէ սկսեց մեղմանալ եւ հանդարտիլ: Բոռը այնպէս ուժասպառ էր եղած, որ խելոյն քնեց: Մի քանի ժամ անընդհատ պառկած էր բոլորովին անշարժ: Մարտինի մի քանի անգամ մօտեցաւ նրան ցերեկը ու երեկոյեան եւ դիտում էր նրա դէմքը, որի վրայ կեանքի ոչ մի նշոյլ չկար. եւ այնպէս տժգոյն էր ու ներս ընկած, որ Մարտինին յանկարծ սարսափ զգաց:Վա՛յ թէ յանկարծ օպիումը չափից աւելի տուած լինի: Ծռմռուած ձախ ձեռքը ընկած էր վերմակի վրայ, Մարտինի թեթեւ բռնեց ու ցնցեց որ զարթեցնի քնածին: Չկոճկած շապկի թեւը ետ ընկաւ ու բաց արաւ մի շարք խոր ու սոսկալի սպիներ, որոնք կտրատում էին նրա դաստակը արմուկից մինչեւ ձեռքը:

— Երեւակայում եմ ինչ դրութեան մէջ էր լինելու ձեռքը, երբ այդ վէրքերը թարմ էին, — հնչեց ետեւից Րիքարդոյի ձայնը:

— Ա՛, եկաք վերջապէս: Տեսէք Րիքարդօ, կարծեմ արդէն չափազանց երկար է քնում: Մի տասը ժամ կայ որ տուել եմ օպիումը ու այդ վայրկեանից իր մի մկանն անգամ չի շարժել:

Րիքարդօ կռացաւ ու ականջ դրաւ:

— Ձէ՛. սքանչելի շնչում է: Քնում է ուժերի սպառումից, որ շատ էլ հասկանալի է այդ տեսակ ցաւերից յետոյ: Բայց մինչեւ լուսաբացը ցաւը կարող է կրկնուի: Յոյս ունիմ, որ մէկն ու մէկը կը մնայ մօտը:

— Այո, Գալլին: Մարդ էր ուղարկել, թէ տասին գալու է:

— Արդէն տասը մօտերն է: Ա՛յ, զարթնում է: Առէք աղջկան, որ բուլիյօնը պատրաստ է: Հանգիստ, հանգիստ, հանգիստ, Րիվարէց: Ի՞նչ էք կռւում հետս, ես եպիսկոպոս չեմ:

Բոռը վեր թռաւ սարսափահար:

— Այժմ ի՞մն է դուրս գալու կարգը: — Հարցրեց նա արագ ու սպանեբէն: — Զբաղեցրէք հասարակութիւնը մի վայրկեան: Ես... Ա՛խ, ես ձեզ չտեսայ էլ, Րիքարդօ:

Նայեց իր չորս կողմը ու բոլորովին չհասած չինեց ճակատը:

— Մարտինի, այստեղ էք դեռ: Ես կարծում էի՝ վաղուց է գնացել էք երեւի, քնել եմ:

— Քնել էք. հէքիաթի գեղեցկուհուն նման, ուղիղ 10 ժամ, այժմ բուլիյօն կը տան ձեզ ու կը քնէք նորից:

— Տասը ժա՞մ: Մարտինի, յոյս ունեմ, որ այստեղ չէիք դուք բոլոր ժամանակը.

— Ձեզ հեռացել:Վախենում էի, որ չափից աւելի տուած լինեմ օպիումը:

Բոռը վրան մի խորամանկ հայեացք ձգեց

— Ա՛յ, ուրախ կը լինէիք: Ինչպէս հանգիստ կ'անցնէին կոմիտէի նիստերը: Եւ ձեր ինչի՞ն եմ պէտք ես, Րիքարդօ: Թողէք ինձ, ի սէր Աստծու. ես ատելով ատում եմ բժիշկների ճանկումը ապրելը:

— Լաւ, լաւ, խմեցէք այս դեղը ու ես այլ եւս հանգիստ կը թողնեմ ձեզ: Երկու օրից ձեզ մի լաւ կը զննեմ. իսկ այժմ կարծեմ ամէնից դժուարը արդէն անց է կացել: Փոխեց ձեր դէմքն էլ. խեղոյքի մէջ ընկած մեռելի էիք նման:

— Շնորհակալ եմ.արդէն ամէն ինչ անց կացաւ: Այդ եկողը ո՞վ է, Գալլի՞ն: Բոլոր շնորհքները մօտս են հաւաքել այսօր:

— Եկայ որ գիշերը ձեզ մօտ մնամ

— Չ՛, յիմարութիւն. ոչ ոքի կարիք չունիմ. գնացէք տուն. նոյն իսկ եթէ ցաւը կրկնուի էլ, միեւնոյն է օգնել չէք կարող: Հօ՞, շարունակ օպիում չեմ խմելու: Դա լաւ է միայն մի անգամ:

— Դժբախտաբար, ճիշդ էք ասում. — պատասխանեց Րիքարդօ: — Բայց ինչպէս դժուար է այդ խմաստուն վճռին հետեւելը:

Բոռը ժպտալով բարձրացրեց աչքերը

— Մի վախենաք: Եթէ այդ ճամբով գնալ ուզէի, արդէն վաղուց արած կը լինէի:

— Ամենայն դէպս ձեզ այժմ ... ձին թողնել չի կարելի. — պատասխանեց Րիքարդօ չոր: — Գնանք ... սենեակը, Գալլի, ասելիք ունիմ: ... չեր բարի, Րիվարէց. կը գամ ...

Մարտինի կամենում էր ... նրան, երբ լսեց ետեւից որ մի ... ձայն կանչում էր.

— Շնորհակալ եմ:

— Յիմարութիւն: Աւելի լաւ ... նեցէք:

Րիքարդոյի մեկնելուց յետոյ ... քանի վայրկեան էլ մնաց միւս ... կում Գալլիի հետ խօսելով: Երբ ... վերջը դուրս էր ուզում գալ, ... ինչպէս մի կառք կանգ առաւ ... տէզի դռանը ու տեսաւ մի ... կերպարանք, որ իջաւ կառքից, ... տեցաւ նրան: Ջիմմա էր եւ ... վերադառնում էր մի որ եւ է ... թից: Մարտինի բարեւեց ու մի ... քաշեց, որ կինը անց կենայ: ... դուրս եկաւ ու բռնեց մութ ... ղին, որ տանում էր դէպ ի ... Իմպերիալէ: Ցանկարծ դռները ... լսեցին իր ետեւից ու արագ ... լսեցին ծառուղիով:

(Շար. ...)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒԼԻՍ 1932

21 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1936

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿՈՒՆ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յուլիս 18ին Թուրքիան մտաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ դարձաւ անոր օրինական անդամներէն մէկը:

Թուրքիոյ ներկայութիւնը միայն բաւական է, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դառնայ այսօրէն մարմին մը ամբողջ հայ ժողովուրդի աչքին, մինչեւ այն օր, երբ հայկական պահանջներն իրենց արդար լուծումը կը ստանան:

Քառասուն երեք քուէները որ միաձայնութեամբ Թուրքիոյ մուտքը վաւերացուցին, քաղաքակրթութեան արատներէն մէկը պիտի մնայ: Իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան սոցոսկում գործօնութիւնը, Թուրքիոյ ընդունելութեան առթիւ, Ազգաժողովի պատմութեան մէջ պիտի արձանագրուի որպէս քաղաքական ՍԱԽՔԱՆՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, անպատիւ եւ նսեմացուցիչ:

Ու քանի անմիջապէս որ բոլորէն ստորագրուած եւ անտեսուած հայկական իրաւունքները կը մնան իրենց ուժին մէջ, պատգամ ու արժանի, եւ թէ՝ այսպիսի թատերական աքթերը չեն որ պիտի կրնան վերջնականապէս թաղել Հայկական Դատը:

Պարագաներու ամէնէն դաժանովը, Հայ ժողովուրդը հազար ու մէկ անիրաւութիւններ տեսած է: Տեսած է Թուրքին եւ Եւրոպային: Տեսած է ջարդերն անպատմելի, եւ կիզիչ անապատներն Արաբիոյ: Տեսած է Սեւրը, ու ապա Լօզանը: Սակայն այս տաք ու պաղ օրերուն, կատարկուած ու արհեստական, աշխարհի դարձուցած հաւատք մը կանուխէն, հայ ժողովուրդը իր արդար դատին պաշտած է:

Թուրքիոյ ընդունելութիւնը, մեր դատին հանդէպ գործուած անիրաւութիւններու փոքրագոյնը, — չնչին ու անպարտական, — կոչուած չէ սասանեցնելու մարդկային ամէնէն մեծ դատին վրայ: Ժընեւի արարողութիւնը խնդրի փակումը չէ, այլ, եթէ կ'ուզէք՝ նոր կը բացուի վարագոյր մը, ուր բեմին վրայ անիրաւուած Հայաստանը եւ արիւնոտ Թուրքիան կոչուած են նոր ողբերգութիւն մը խաղալու ամբողջ աշխարհին առջեւ:

Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներն առանց առարկութեան ընդունեցին Թուրքիան, խնդրեցին ու հրաւիրեցին զայն: Բոլորը, եթէ իրենց հաշիւր կարգադրած էին Թուրքիոյ հետ, ու կրնային այսօր ժպտերես գիմաւորել երէկուան թշնամին, որպէս զի վաղը, երբ առիթը ներկայանայ մոռնան իրենց միաձայնութեամբ եղած քուէարկութիւնը եւ նոր հաշիւ բանան Թուրքիոյ հետ, կար մէկը Ազգաժողովէն դուրս, հին իրաւատէր մը, հայ ժողովուրդը, որ իր պահանջները ձեւակերպեց եւ ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան:

Պետութիւնները ստացան հայկական պահանջագիրը, կարդացին, մտածեցին եւ թէթեւ սրտով լռեցին... մեր անուժութենէն սիրտ առած: Ապարդիւն ու օդային խօսքերէն աւելի, կը նախընտրենք այս քար լռութիւնը, ծանրացած բոլորի հոգւոյն վրայ:

Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը անապարանքով, մէկ օրուան ձեւական նիստին մէջ, Թուրքիոյ հասցէին քաղցր խօսքեր շռայլեց եւ փակեց իր նիստերը՝ արձակուրդի հանգիստը վայելելու, Հայերու անհանգստութիւնը նոր կը սկսի: Եթէ Ազգաժողովի անդամները ամառանոցներէն հանգստացած ջիղերով պիտի վերադառնան Ժընեւ՝ բազմելու քաղաքակրթուած Թուրքիոյ կողքին, հայ ժողովուրդը, ջղայնացած ու հալածական՝ սեպտեմբերին պիտի ներկայանայ «Արդարութեան» առեանին, Ժընեւ հաւաքուած քնած խիղճերը փոթորկելու:

Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ դիւանագիտական պայքարը նոր կը սկսի: Անհաւասար կռիւ մը, որովհետեւ Թուրքը կը յաղթանայ իր սուրով, եւ իր կռնակը կեցած են շահադէտ քուէարկողները: Իսկ Հայը՝ Թուղթի կտոր մը միայն ձեռքը:

Բայց այդ թուղթով հայ ժողովուրդի դատն է որ կը ներկայանայ, աւելի ծանր քան Թրքական թնդանօթները:

Սակայն մենք գիտենք թէ Եւրոպան միշտ ուզած է դատաւորը դատապեղին մէջ առնել: Տասը տարիէ ի վեր Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը հասկցնէր թէ մինչեւ Թուրքիան դատապեղին մէջ չմտնէ, կարելի չպիտի ըլլայ կրթել զայն:

Արդ, այսօր դատանը դատապեղին մէջն է: Ու մենք պատրաստ ենք այդ կենդանաբանական պարտէզի բարիքները տեսնելու:

Ուրեմն, ամէն յետոյ, Թուրքերը գոնէ Ժընեւի մէջ չպիտի ներկայանան իրենց եաթաղանով: Պայքարը դիւանագիտական է:

Եկող սեպտեմբերէն սկսած, հայ ժողովուրդը մէկ ճակատով եւ առանց ընկրկելու պիտի ներկայանայ Ազգերու Դաշնակցութեան: Քաղաքավարական ընդունելութիւնները վերջացած են: Սեպտեմբերին, հաշուի նստելու առթին է:

Եթէ Ժընեւի «խաղաղութեան առաքեալներ»ը անուշադրութեան մատնեն հայկական պահանջները եւ շարունակեն չլսել զանոնք, հայ ժողովուրդը չպիտի ընկրկի, չպիտի յուսահատի, այլ ընդհակառակն կորովի ու դիմացկուն՝ պիտի շարունակէ իր յամառ պայքարը:

Դիւանագիտական այս պայքարին մէջ, ճիշդ է որ մենք տկար կողմը կը հանդիսանանք. մենք բանակներ չունինք մեր ներկայացուցիչներուն թիկունքը կեցած: Բայց թափառական ժողովուրդ մը ունինք, որ տասնեակ հազարով կը շարժի անընդհատ Սուրիայէն Հարաւային Ամերիկա, Պարսկաստանէն Հնդկաչին ու Եւրոպա: Ու օր մը այս ժողովուրդը, յուսահատած՝ կրնայ առնել Ազգերու Դաշնակցութեան անցագիրը եւ տասը հազար հոգինոց ժողովրդական բանակով մը իր վրանները զարկել Ժընեւի դռներուն առջեւ:

Այդ ժողովուրդը, որ երեք տարի Արաբիոյ անապատներուն մէջ խաչեցաւ, չպիտի՞ կրնայ երեք շաբաթ Ժընեւի սահմաններուն վրայ կենալ՝ պահանջելու իր հայրենի իրաւունքները: Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՏԱԼԻՆ ՊԱՊ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

—)(•)(—

ՍԻՈՆ մը կը հրատարակուի Երուսաղէմի մէջ:

Յուլիսի թիւով, «կրօնական լայնախոհութեան» մասին խօսելով, յօդուածագիր մը, սար ու ձոր երկա՞ր առեն պտտցնելէ յետոյ ընթերցողը հայկական graphomanieի բոլոր նշաններովը զարդարելով իր էջերը, ոստոստուն, անյօդ ու անկապակից, յանախ անիմաստ նախադասութիւններու մէջ, յանկա՞րծ, երեսիդ կը նետէ հետեւեալ խօսքը.

— «Այսչեցուցիչ մերձաւորութիւն մը կայ միջազգայնական աղդագրութեան եւ համայնավարութեան միջեւ: Պապ մը եւ խորհրդային կառավարութեան մը պետը աւելի նմանութիւններ ունին քան թէ տարբերութիւններ...»:

Ճնորհիքով խօսելով՝ Ստալինը պապ մըն է, ուրեմն: Խալիֆան ալ՝ Երեւանի եպիսկոպոսը: Կամ փոխադարձաբար՝ Վատիկանի պապը Ստալին մըն է, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքն ալ՝ խալիֆան մը:

Սեւ պաղպաղ սիրե՞մ, հայ սուրբ գրագէ՞տ եւ փիլիսոփայ:

ՀԱՐԹԱՑ

Դատավճռութիւնը խորհրդային ճարտարարուեստի մէջ

—)(•)(—

«Թայմզի» Ռիկայի Թղթակիցը կը գրէ —

Խորհրդային բանուորական միութեանց կազմակերպութիւնը դէպ ի Խարաւային Ռուսաստան եւ Ուկրանիա դրկած է յատուկ զուլգեր նամակ կտրելու այն դասալիք բանուորներուն, որոնք ճարտարարուեստի իրենց տեղերը լքած, հազարաւորներով կը վերադառնան դէպ ի իրենց գիւղերը:

Նման ճարտարարուեստի գործավարութիւնը կը յայտարարէ թէ այս տարի բանուորներու դէպ ի գիւղ վերադարձը շատ շուտ սկսած է եւ առած է անսովոր համեմատութիւն մը: Այս երեւոյթը կը բացատրուի անով որ սնունդի մատակարարում խիստ անկանոն է, իսկ բնակութեան պայմանները անտանելի: Ուկրանիոյ մետաղի գործարաններէն արդէն 20000է աւելի գործաւորներ կորսնցուցին, որոնց մէջ կային մեծաւուն եւ ճարտար բանուորներ:

Եւրոպական Ռուսիոյ շէնքերու մէջ աշխատող եզանակի բանուորներէն 30 առ 100ը լքած են իրենց գործերը ֆաունի մը շարաթուան ընթացքին: Գարնան Մոսկուայի իշխանութիւնները վարձեցին 79.000 գիւղացիներ տուներ շինելու համար: Բայց յուլիսի վերջերն արդէն 77.000ը հալեցաւ:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ...

Նաֆայէն կը տեղեկացնեն հետեւեալ լուրը —

Ամմանի մէջ ձերբակալուեցան Իպրահիմ Ապու Խալիլ, Խալտի Շէյխ, Րըսլան Ըթուվանի եւ Մահմուտ Աստէ անուն չորս արաբներ, որոնք ամբաստանուած են Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահ Մուհամմէտ Ալի պէյը, Հագգը պէյ Ազմը եւ երեսփոխան Ջիչէֆլին մահափորձի ենթարկելու յանցանքով: Այս մահափորձի ոբաշման պատճառն է եղեր Ֆրանսացիներու հետ անոնց գործակցութիւնը.

Անդրյորդանանի ոստիկանութիւնը երբ ձերբակալած է զանոնք, անոնք նախ ուրացած են նոյն իսկ իրենց անունները: Բայց վերջը երեւան հանուած է ճշմարտութիւնը:

Ամմանի մէջ տիրող տարաձայնութեանց համաձայն, իբր թէ այս մահափորձը կազմակերպուած է ազգայնական լիտրներէն Ֆախրի պէյ Պարուտիի եւ Շիւքրի Գավաթլըի կողմէ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանքօ-սուրիական դաշնագրին ընդհանուր գիծերը

Մէկ քանի օրէ ի վեր Սուրիոյ Ֆրանսական Մարզպանը Պ. Փոնսօ Փարիզ կը գտնուի: Ֆրանսական թերթ մը կը գրէ թէ Պ. Փոնսոյի Փարիզ ներկայութիւնն այս միջոցիս, հաւանաբար կապ ունի Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ յարաբերութեանց նոր սկզբունքներու վրայ կարգադրութեան խնդրին հետ:

Ֆրանսական թերթը այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.

— Չէ մոռցուած թէ Ֆրանսա, հետեւելով Իրաքի հանդէպ Անգլիոյ օրինակին, քանի մը ամիս առաջ, Ժընեւի մէջ յայտարարեց թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի վրայ իր ստանձնած հոգատարութիւնը կրնար փոխարինուիլ Ֆրանքօ-սուրիական դաշնագրով:

Այս յայտարարութիւնը յուզման մատնեց թէ Սուրիացիները եւ թէ Ֆրանսացիները: Առաջինները՝ անոր համար որ պէտք է ուսումնասիրէին այս դաշնագրին բովանդակութիւնը, կարեւոր դրուագ մը իրենց քաղաքական կեանքին մէջ: Ֆրանսացիները՝ որովհետեւ իւրաց չահէր ունին Սուրիոյ մէջ՝ բարոյական թէ նիւթական.

Քէ տ'Օրսէն — Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը — վերջ դրաւ այս յուզման ճչելով թէ ընտ. Ֆրանսայի կողմէ Սուրիան լքելու հարց չէ որ կը ծագի, այլ հարցը պարզապէս կը դառնայ Սուրիոյ բարեշրջական պէտքը գոհացնելու շուրջ, անոր տալով ուրիշ վարչաձեւ մը քան հոգատարութիւնը, նոր վարչաձեւ մը, որ ապահովէր Ֆրանսայի շահերը եւ միանգամայն համապատասխանէր հոգատարութեան ներքեւ գտնուող շրջաններու բաղձանքներուն:

Առկէց ասդին, ջանք թափուեցաւ այս համաձայնութեան համար նոր հիմեր փնտռելու:

Ֆրանքօ-սուրիական դաշնագիրը տակաւին չէ հրատարակուած, բայց կը կարծենք թէ կը նախատեսէ հետեւեալ տրամադրութիւնները՝

1) Ապահովել Ազգերու Դաշնակցութեան մաս կազմող պետութեանց շահերը:

2) Յարգել փոքրամասնութեանց իրաւունքները (պաշտամունք, աւանդութիւններ եւայլն):

3) Յարգել, յանուն Սուրիոյ, Ֆրանսայի կողմէ ուրիշ պետութեանց հետ նախապէս կնքուած դաշնագրերն ու պայմանագրութիւնները, ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ պայմանադրուած միջազգային համաձայնութիւնները:

4) Բոլոր մարզերուն մէջ՝ մասնագէտներու աշխատակցութիւն ապահովելու համար, դիմել Ֆրանսայի:

5) Օտար պետութեանց մօտ սուրիական ներկայացուցչութեան մէկ մասը պիտի մնայ ֆրանսական հիւպատոսներու եւ դեսպաններու ձեռքը:

6) Սուրիա պէտք է Ֆրանսայի վճարէ հոգատարութեան կիրարկման ծախքերը (զրաւման բանակի եւ քաղաքային պաշտօնէութեան ծախքեր, եւայլն):

7) Սուրիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Հաւանական կը նկատուի որ դաշնագրին բնագիրը մօտ ատենէն ներկայացուի շահագրգռուած կողմերուն:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Համաձայնութեան փորձեր

Յայտնի է թէ զինաթափութեան ժողովը ամիսներու աշխատանքներէ յետոյ՝ կը սպառնար վերջ գտնել՝ առանց շօշափելի արդիւնքի:

Բայց կայ սակայն որ պետութիւններ համաձայնութեան մը կարենան գալ որոշ կէտերու շուրջ:

Ֆրանսայի վարչապետ Պ. Էրիօ այս միջոցին բուռն ջանքեր կը թափէ Ժընեւի մէջ՝ փոխադարձ զիջումներով՝ համաձայնութիւն մը գտնելու համար պետութեանց միջեւ:

Հեռագիրը կը հաղորդէ թէ, արդէն, չորս մեծ պետութեանց միջեւ, կարելի եղած է համաձայնութիւն գոյացնել հետեւեալ չորս կէտերուն վրայ.— 1. Օդանաւային ռմբակոծում, 2. Զինուորական ուժերու նուազում, 3. Կրճատում ելեւմտական, 4. Նաւային սահմանափակում:

Կը մնայ հինգերորդ կէտ մը, որուն շուրջ կարելի պիտի ըլլայ նաեւ համաձայնութիւն գոյացնել:

Չորս պետութեանց միջեւ, վերջնական համաձայնութեան գոյացումէն յետոյ, պիտի լրացուի Պէնէշի տեղեկագիրը, որ պիտի բաշխուի պատուիրակութեանց

Համաձայնութեան կէտերու մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին:

1) Եւրոպայի եւ գաղթավայրերու ռազմանակատներէն ասդին կամ անդին, ջնջում օդային ռմբակոծման: Միջազգային կանոնադրութիւն քաղաքային օդանաւերու մասին:

Ֆրանսա այս կէտին մէջ զիջում ըրած է: Հրաժարելով ռազմանակատները օդանաւով ռմբակոծելու իր պահանջէն, քաղաքային օդանաւերու վրայ հսկողութեան իրաւունք կ'ապահովէ այն պետութեանց կողմէ՝ որոնք նախապէս դէմ էին:

2) Պետութեանց միջեւ բանակցութիւններ պիտի կատարուին, զինաթափութեան ժողովին երկրորդ շրջանին պատրաստելու համար զինուորական ուժերու իրական նուազումը, նկատի առնելով իւրաքանչիւր երկրի աշխարհագրական դիրքը եւ մասնաւոր պայմանները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Քաղաքախնիր ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Պոլսահայ թերթերուն մէջ կը կարդանք —

Գըզգուլէսիի առջեւ, երկու լպիրշ նաւավարներու յարձակումներուն դէմ իր պատիւը փրկելու համար Հայուհի մը մահը աչքը առնելով ինքզինքը ծով նետած է:

Խնդրոյ առարկայ հայուհին Օր. Ազնիւ, Էրէնգիւղ կը բնակի: Այդ օրը Պոլիս իջնելու համար Գատըգիւղի նաւամատոյցը շոգենաւի կը սպասէր, երբ քարափին մօտեցաւ շոգեմակոյկ մը, որուն վարիչը կը պոռար, 10 դրուշով Պոլիս կը տանինք...

Օր. Ազնիւ հազիւ շոգեմակոյկին մէջ ոտք նետած էր, երբ շոգեմակոյկը նամբայ կ'ելլէ առանց ուրիշ յաճախորդ առնելու: Խեղճ հայուհին կը սկսի վախնալ բայց չուզեր իր վախը արտայայտել ու կը բաւականանայ ըսելով.

— Ներողութիւն, ծրար մը մոռցայ, եթէ կարելի չէ ետ դառնալ, գոնէ Հայտար փաշայի մօտեցէ՛ք, հոն դառնալ կ'ուզեմ:

Այս խնդրանքին պատասխանող չըլլար սակայն: Գըզգուլէսիի առջեւ, շոգեմակոյկին երկու աշխատաւորները, Սիւլէյման եւ Պայրամ կը յարձակին աղջկան վրայ, որ յուսահատական դիմադրութիւն մը կը փորձէ: Այդ առթիւ Օր. Ազնիւին հագուստները ու ներքնազգեստները կը պատռին: Տեսնելով որ ազատելու ուրիշ միջոց չկայ, պատուախնդիր հայուհին անակնկալ շարժումով մը ինքզինքը կ'ազատէ երկու չարագործներուն ձեռքէն եւ ծով կը նետուի: Բարեբախտաբար այդ միջոցին անկէ անցնող նաւակ մը կը տեսնէ եւ կ'ազատէ խեղճ աղջիկը, որ ուշակորոյս վիճակի մէջ Հայտար փաշայի հիւանդանոցը կը փոխադրուի:

ՄԱՐԶՊԱՆ ՓՐՈՒՍԻՈՅ ՎՐԱՅ

Ալթոնայի արիւնահեղ միջադէպերը աջակողմեան կուսակցութեանց նոր պատրուակ մը տուին պահանջելու որ Փրուսիոյ վրայ մարզպան մը նշանակուի կեդրոնի կառավարութեան կողմէ:

Պերլինի կառավարական շրջանակներէն քլսած տեղեկութեանց համաձայն, ծերման վարչապետ ֆոն Փափէն խորհրդակցութեան հրաւիրած է փրուսիական երկու նախարարներ, ուսումնասիրելու համար մարզպանութեան հաստատման հարցը:

Փրուսիական կառավարութիւնը որ իր հետ ունի հանրապետական բոլոր կուսակցութիւնները, քանզի յայտնած է թէ այդ միջոցը հակասահմանադրական է եւ կը թուէր թէ ցարդ, կեդրոնի կառավարութիւնը ընդունած էր առարկութիւնը:

Սակայն, աջակողմեան կուսակցութեանց կողմէ կատարուած ճնշումներուն հետեւանքով, կեդրոնի կառավարութիւնը, այժմ տրամադիր ըլլալ կը թուի Փրուսիոյ վրայ իր հսկողութիւնը զօրացնելու իր կողմէ նշանակուած մարզպանի մը միջոցաւ:

Փրուսիական խորհրդարանի նախագահը Քէռլ որ հիթլերեան է, ֆոն Փափէնի ուղղուած նամակով մը կը յայտնէ թէ կառավարութիւն կազմելու իր բոլոր ջանքերը ձախողած են, շնորհիւ փրուսիական սահմանադրութեան, որ վարչապետին ընտրութիւնը կը պարտադրէ խորհրդարանական մեծամասնութեամբ:

Քէռլ յայտնելէ յետոյ թէ հիթլերեան կուսակցութիւնը միշտ պատրաստ է ստանձնելու փրուսիական կառավարութեան կազմութեան հոգը, կ'առաջարկէ որ կեդրոնի կառավարութիւնը մարզպան մը նշանակէ Փրուսիոյ վրայ:

Իսկ Փրուսիոյ պետական խորհուրդը որոշեց պահանջել կեդրոնի կառավարութենէն որ արգիլէ համազգեստ կրել՝ քաղաքական կուսակցութեանց անդամներուն եւ խիստ միջոցներու դիմէ անոնց հանդէպ որ կ'անտեսեն:

ԱԿԱՄԱՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ԽՄԲ.— Թաւրիզէն ստացած ենք հետեւեալ գրութիւնը, ստորագրուած խումբ մը հայրենակիցներու կողմէ: Հրատարակութեան կուտանք նոյնութեամբ: Մեր հայրենակիցները, տարիներ անընդհատ ենթարկուելէ յետոյ բոլշեւիկեան վայրագութեանց, հագիւ փախած կարմիր «դրախտէն», եւ ապաստանած հիւրընկալ երկիր մը, չեն կրնար անշուշտ խղճի հանդարտութեամբ հանդուրժել դիտումնաւոր հրատարակութեանց, որոնք կը ձգտին ճշմարտութիւնը խեղաթիւրել եւ կարմիր վարչաձեւը ներկայացնել բոլորովին տարբեր գոյնի տակ:

Ցիշեալ հայրենակիցները բողոքի նամակ մըն ալ ուղղած են ռամկավար «Պայքար»ի, անոր Յունիս 2ի խմբագրականին առթիւ:

Գաղթականութեան անցնելուց յետոյ, յաճախ արտասահմանում լոյս տեսնող թերթերում հանդիպում ենք այնպիսի գրուածքների, որոնք ճգնում են պարզ ճշմարտութիւնը խեղաթիւրել: Նրանք իրենց գրուածքներով հեռու չեն գնում երկրում — Հայաստանում լոյս տեսած կարմիր թերթերի գրուածքներից:

Ակամայ, ստիպուած ենք սոյն երկտողով պատասխանել այն բոլոր թերթերի խմբագիրներին, թղթակիցներին, որոնք հեռու երկրից, արտասահմանում նստած, թերեւս բոլշեւիկների ալ ու ձախ շպայլած ոսկիներով կուրացած, իրենց խիղճը վաճառում են: Եւ ժամուլի մէջ ի լուր աշխարհի ցանկանում են ճշմարտութիւնը ոտնահարել, եւ այդպիսով ընթերցող հասարակութեան մոլորեցնել ու տանել սխալ ճանապարհով: Մենք գուլումի երկիրը թողնողներից ենք: Թողած գուլումի երկրում անզաստական, սովի ճիրաններում մեր բնտանիքները, երխտասարդ ու ծեր հասակում, անարգուած, մարդկութեան իրաւունքներից ոտնահարուած: Ընդհանուր թշուառութեան ծանր բեռը շալակնիս, հազիւ հազ յաջողուեց մեր ապաստան գտնել հիւրընկալող Իրանի անկիւններում:

Մի կողմից, մեր հարազատների ու բնտանիքի կարօտը սրտներումս միւս կողմից էլ տնտեսական ծանր պայմանների մէջ լինելով, նորէն չենք յուսահատում, որովհետեւ համոզուած ենք, որ վերջը մեր հողի տէրը մենք պիտի լինենք:

Բայց երբ կարդում ենք մի շարք թերթերի գրուածքները, աւելի քան զայրանում ենք թէ ինչպէս մարդիկ իրենց նեղ կուսակցական հաշիւները մաքրելու ժամանակ ամենակեղտոտ միջոցներով ճշմարտութիւնը ոտնահարում են: Ամէն մէկս իր ժամանակին պատմած ենք Թաւրիզի թղթակիցներին այն ամէնը, ինչ որ տեսած ու ապրած ենք գուլումի երկրում. սակայն Թաւրիզի բոլոր թղթակիցները, մեր պատմածների քառորդն անգամ գրի չեն առել: Իսկ այն ինչ որ գրի է առնուած եւ ուղարկուած արտասահմանեան թերթերին, բոլորը զուտ ճշմարտութիւններ են եղած:

Ականջ ունէք, լսեցէ՛ք, ո՛վ զանազան հաշիւներով տարուածներ: Մենք հէնց սկզբից, երբ բոլշեւիկները բռնի եկան ու տիրացան մեր երկրին, չը թողինք ու չհեռացանք:

Ո՛չ, այլ աչքի առաջ ունենալով Հայրենի հողի քաղցրութիւնը, համաձայնուեցինք մնալու, տարանք բոլոր զրկանքներն ու վիրաւորանքները, գէթ լինենք տանը, կպած հողին:

Զրաժանուեցինք հողից, այլ ձեռքներս առած խոփն ու մանգաղը, սկըսեցինք հերկել հողը. ստացած արդիւնքի, աշխատանքի մեծ մասը — բաժինը, տարանք ու լցրինք պետական ամբարները: Իսկ թէ դրա փոխարէնը ինչ ստացանք, յայտնի է բոլորին:

Պետութեան մեր վրայ դրած բոլոր պարտականութիւններն ճշդութեամբ կատարելով նորէն հալածուեցինք: Մեր դէմ սկսեցին հալածանք: Հալածանք ու վիրաւորանք բոլոր ճակատում. լուռ ու մունջ տարանք այդ բոլորն էլ:

Դրանով էլ չբաւականացան, սկսեցին մէկիկ մէկիկ, եւ ապա մասսայական անտեղի ձերբակալութիւններ: Ամէն շրջան ունեցել է իր անցուդարձը, որ մանրամասնօրէն գրի է առնուած իր ժամանակին թերթերու մէջ:

Մնում է փաստ, որ այսօր հազարաւոր անմեղ գիւղացիներ, անտեղի, ձերբակալուել ու ապա բանտից բանտ, Չեկայի բոլոր միջոցները իրենց մարմնի վերայ կրելուց յետոյ, աքսորուած են հեռու Ռուսաստանի բոլոր ծայրամասերը: Այսքանը չէք կարող հերքել:

Բայց դիտէ՞ք արդեօք, թէ ինչ է նրանց յանցանքը: Կամ ի՞նչ տեղի անհրագործներ են բոլորը:

Ո՛չ, չգիտէք, այդ այնքան էլ ձեզ չի հետաքրքրում, որովհետեւ շատ հեռու էք նման ճշմարտութիւններ լսելուց եւ լուսաբանելուց:

Մէկ անգամ էլ կրկնենք: Այդ բոլոր աքսորուածների յանցանքը նրանք չեն համակերպուել բոլշեւիկների մոտածելակերպին ու կոմունիստներ չեն դառել:

Ժամանակին գիւղերում, գիւղխորհուրդների անարդարացի եւ դաժան որոշումներին չեն ենթարկուել, եւ անլուր հարկերն ու տուրքերը չեն վըճարել, չեն մտել հայ բնտանիքը քայքայող, եւ այլասերող կոլխոզների մէջ:

Եւ ամենագլխաւորը, համարուել են Դաշնակցութեան կողմնակիցներ չնայած մազաչափ անգամ մեղք չունէին այդ գործում, քանի որ ինչպէս կոմունիստներին իրենց էլ յայտնի է՝ Դաշնակցութիւնը երկրում որ եւ է ակտիւ աշխատանք չունի: Իսկ եթէ այս փաստերը չեն բաւարարի, հազարաւոր դէպքեր յիշենք:

Այսօր փաստ է նաեւ որ մեր չէն գիւղերը, աւեր ու աղքատ պայմաններում կը գտնուին: Չկայ այլ եւս իրմով ապրող առողջ ու չարքաշ մշակ — գիւղացին: Նրան պոկել են հողից, մի մասին դուրս թողել, աղքատ վիճակում, իսկ շատերին քշել հեռու Մուրմանի ափերը, Սալաւկի եւ Սիբիր Ռուսաստանում մէկ անկիւն չէք գտնի ուր հայ աքսորեալի չհանդիպէք:

Շատերը, անխնամ անկարող տանելու դաժան պայմանները մեռնում են, հայրենիքի կարօտը սրտներում, «օրհնելով ձեր կեանքը» պարոնայք թերահաւատներ, նրանք մեռնում են լի հաւատով, որ մեծ զոհաբերութիւններից յետոյ, կը գայ մի օր որ մեր ցեղ ու ցան դժբախտ հայ ազգը ազատագրուած կը զգայ իրեն:

Որով եւ կը դադարի բոլոր տեսակի հալածանքն ու տանջանքը. եւ մի գեղեցիկ օր տարագրուած Հայերը կը վերադառնան եւ կը փարեն իրենց հողին:

Եւ այն օրը, վե՛հ երախտագիտութեամբ, կը յիշեն ազատութեան ճանապարհին, հեռու հիւսիսի սառցի օվկիանոսներում նահատակուածներին:

Դուք ձեր գրչով, աւելի խոր վէրք էք հասցնում, մեր առանց այն էլ վիրաւոր սրտին, քան աքինարբոս չեկիստները:

Մենք հազարաւոր, հալածուած, աքսորուած ու անարգուածներից ենք, որ ութ տարի ապրեցինք սովետական ապականուած մթնոլորտում: Կրեցինք բոլոր վիրաւորանքն ու հալածանքն, տարանք լուռ ու անտրտունջ: Բաւ չհամարելով, վերջը մի օր ձերբակալեցին տարան ու նստեցրին Չեկայում:

Չեկան բանտից բանտ, մի տարի իր հունարը, փահլիվանութիւնը, մարզանքը մեր մարմնի ու հոգու վերայ գործադրելուց յետոյ, բոլորիս էլ աքսորեց հեռու Սիբիրի յետ ընկած գիւղերը, Ակասի, Մինուսինսկի, Սվերդլովսկի, Ուփայի շրջան, ոմին երեք, ոմին հինգ տարի ժամանակով աշխատանքով:

Երեք ու հինգ ձիգ տարիները լուռ, կարիքի սուր ճիրաններում թաւալուելով ապրեցինք: Երեք տարիները բաւ չհամարեցին, տուին նորից երեք տարի, երեք ստորնացուցիչ մեռցնելու տարի:

Անկարող այլ եւս տանելու, նրանց մահացու վերջին հարուածը մեծ դժուարութիւններով թողինք աքսորավայրերս եւ անցանք Պարսկաստան:

Մի բոպէ, քաշենք վերմակը մեր աւեր ու արիւնոտ գիւղերի, եւ գնենք ի ցոյց ձեր բոլորի աչքի առաջ, իր իսկական գոյնով: Տեսէք… եւ հրճուեցէք. չէ՞ որ նրա աւերման մէջ դուք էլ ձեր մասնակցութիւնն ունէք:

Անցէք Ապարայի, Վարարփիլիայի, Շորագալի, Ղազախի, Քաւառի, Արարատի գիւղերը ամէն տեղ կը հանդիպէք մի շարք, պատերի տակ կուչ եկած, սոված, տկլոր, ամօթխած ձեռքերը կարկառած մի կտոր հաց մուրալիս շատ ու շատ հայ մանկիկների: Գիտէ՞ք, ովքե՞ր են նրանք: Նրանք մեր աքսորուածների, երբեմնի կենսուրախ ու կուչտ երեխաներն են: Անցէք նրանց մօտով, առանց խղճի խայթ զգալու: Կը տեսնէք եւ այդ զոհաբերութիւնը, քար դրած սրտներիս վերայ, մէկիկ մէկիկ զոհ կը բերենք հայ դատի ազատագրման սեղանին մեր սիրելիներին:

Բայց թոյլ չենք տայ որ մեր կրած դառնութիւնները ծաղր ու ծանակ բռնի: Մենք բոլորս այսօր մեր արդար բողոքի ձայնն ենք բարձրացնում սովետական հովերով տարուած այն թամբոլիստ թերթերի որոնց բասուկան չէ որ մեր պատմական դրամները անարգելով, թոյլ են տալիս իրենց գրչին լուրջ ընթերցող հասարակութեան եւ մոլորեցնել նրանց մտքերը:

ՄԻ ԽՈՒՄԲ ԱԿԱՆԱՏԵՍՆԵՐ

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՀԻՃԱԶԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՀԱԲԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ԻՐ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի Եգիպտոսի թղթակիցը հետեւեալ հետաքրքրական տեսութիւնը գրած է Հիճազի ներկայ շարժումին մասին.

Պիտի կարծուէր թէ Արաբիոյ անապատին վաչկատուն ցեղերը ամէնէն ուշ պիտի զգուէր տնտեսական այն տագնապէն որ ներկայիս կը ցնցէ երկրագունդը: Որովհետեւ ան կը սնանի իր ուղտերուն կաթովը եւ անապատին մէջ բուսած գարիովը: Այսուհանդերձ, իրողութիւնը այն է, որ Հիճազի մէջ Իպն Սաուտի կառավարութիւնը որ արդէն երբեք ալ ելեւմտական փայլուն պայմաններու մէջ չէ գտնուած, հիմա բոլորովին սնանկ է. կառավարական պաշտօնեաներուն եւ բանակին ամսականները ի վեր թոշակ չէ վճարուած:

Ելեւմտական տագնապը ազդեց նաեւ ծանօթ փոքրիկ ուխտագնացութեան վրայ եւ որովհետեւ Մէքքէի եւ Մէտինէի շրջանի Արաբները իրենց յոյսը դրած են ուխտաւորներէ եկած հասոյթին վրայ՝ տարուան մնացեալ մասին համար, հետեւաբար Հիճազի վիճակը դրեթէ յուսահատական դարձած է: Միւս կողմէ երաշտութիւնը որ կը տիրէ երկու տարիէ ի վեր տասնորդած է անոնց կենդանիները եւ յառաջ բերած ներկայ սովը:

Արաբական պետութեան ժողովուրդի ընդհանուր դժգոհութիւնը պատճառ եղած է որ ցաւելով վերջին այս երջանիկ պայմանները ուր անոնք կ'ապրէին Հիւսէյին թագաւորին օրով, եւ ընդհանուր ցանկութիւն կայ կառավարութիւնը փոխելու եւ կամ Հաշիմիթի արքայական ցեղը բերելու թէեւ միւս կողմէ Վահապի թագաւորը, Ապտիւլ Ազիզ Իպն Սաուտ իր եռեւ ունի Հարբ եւ Մթէյրա ցեղախումբերը, որ կրնայ 10000էն ոչ պակաս կռուող մարդ մէջտեղ հանել, եւ որովհետեւ այս ցեղերը անցեալին մէջ կուսակից եղած են Վահապի թագաւորին, ապստամբութեան յաջողութիւնը, որ Հիճազի հիւսիսային մասին մէջ սկսած է, մեծ մասամբ կախում պիտի ունենայ այս ցեղախումբերու բռնելիք դիրքէն:

Կ'ըսուի թէ անոնց հաւատարմութիւնը խախտուած է գինեալներու նպաստը չվճարուելուն հետեւանքով, եւ եթէ ապստամբները նիւթական թիկունք ունենան, Արաբին բնական ագահութիւնը կրնայ վճռական ազդակ դառնալ: Տարածայնութիւն կայ որ մեծ գումարներ կան տրամադրելի եւ Սինայի եւ Պաղեստինի Արաբներուն առաջարկուած է 6 անգլիական ոսկի ծառայութեան փոխարէն, բայց մինչեւ հիմա շօշափելի բան մը չկայ. բացի բռնելի շատ փոխա օրապահիկէ մը:

…եղած են, այնպէս որ երբ Իպն Սաուտը իր յաղթող արշաւանքէն յետոյ, կառավարութեան սանձը իր ձեռքը առաւ, այս երկու ցեղախումբերու դէմ փոխվրէժի միջոցներ ձեռք առնուեցան, եւ անոնցմէ մեծ թուով քշեցին իրենց հողերէն դուրս դէպի սահմանագլուխը. անոնց ուղտերն եւ հօտերը գրաւեցին:

Այս հողազուրկ Պէտուէվիները թափուեցան դէպի արեւմուտք, Եգիպտոսի եւ Սինայի մէջ եւ դէպի հիւսիս Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանու մէջ, եւ ապրուստի միջոցներ չունենալով անհաճոյ հիւրեր դարձան, կ'ապրէին հաշիւ փախցնելով եւ աւազակութիւն ընելով:

Ինքը Իպն Րիֆատան գնաց բնակելու Գահիրէի մօտերը, բայց այս տարուան գարնան ան անհետացաւ եւ երեւցաւ Անդրյորդանանի եւ հիւսիսային Հիճազի մէջ: Ապրիլին Գահիրէ վերադարձաւ եւ Մայիսին շարժում մը կար դէպի Հիճազը: Այս շարժումները մեկնաբանութեան պէտք չունէին, քանի որ Արաբիոյ, Սինայի եւ Պաղեստինի վաչկատուն ցեղերը չարունակ կը ճամբորդեն մէկ շրջանէն միւսը, եւ գարնան հունձքին ատեն, որ Ապրիլին սկսի կ'ունենայ. Սինայէն եւ Անդրյորդանանէն ամբողջ ցեղախումբեր կ'երթան դէպի հիւսիս՝ Պիր-Էս-Սեպայի շրջանը Պաղեստինի մէջ, ուր Պէտուէններուն արտերը այնքան ընդարձակ են եւ տէրերը անկարող են հնձելու առանց դուրսէն օժանդակութեան:

Ապստամբներու այս շարժումը կարգադրուած էր շատ գաղտնի եւ այնպիսի շրջահայեցութեամբ որ տարօրինակ կերպով անտարբեր է պէտքերին համար: Մայիս 20ին հարիւրաւոր հուէյթաթ արաբներ, որ Պաղեստինէն եւ Սինայիէն անցեր էին իբրեւ սովորական ճամբորդներ, Ագապայի ծովածոցի գլուխը հաւաքուեցան. Պաղեստինի այն հեռաւոր հարաւակողմն է, ուր տնտեսական պատճառներով ոչ ոստիկան կը պահեն եւ ոչ ալ վարչութիւն: Հոն, անոնք պատրաստ էին Սինայի ոստիկանութիւնէն եւ Անդրյորդանանի Արաբ Լէգէոնի միջամտութենէն, որոնք, եթէ ժողովի իրենց հողին վրայ տեղի ունենար, անմիջապէս պիտի կասկածէին թէ շարժում մը կը պատրաստուի:

Եգիպտոսի եւ Սինայի խումբը կ'առաջնորդէր Շէյխ Իպն Րիֆատայի տեղապահը, Սինայի թերակղզիէն անցաւ փոքրիկ 10-15 հոգինոց խումբերով եւ Ագապայի ծովածոցին գլուխը հանդիպեցաւ Հուէյթաթի եւ Ամրանի մեծ խումբի մը որ հաւաքուած էր Պիր-Էս-Սէպայի շրջանը եգիպտացիներէ արտերուն մէջ, Շէյխ Մահմուտ Ապու Թաքիքայի կողմէ եւ առաջնորդուած դէպի Պաղեստինի այն մասը ուր ոստիկանական հսկողութիւն չկայ եւ որ կը գտնուի Մեռեալ ծովուն եւ Ագապայի ծովածոցին հարաւակողմը: Մէկ դիշերուան արագ շարժումը բերաւ անոնք Անդրյորդանանի այն նեղ հողամասին մէջ, որ կը

…գտնուէր իրենց եւ Հիճազի …
… վերջերը գումարուելով գնեն …
…ւերացուց 1932 մայիս — 1933 …
…պլուտէէն, զոր պատրաստած է Ոսկան Մարտիկեան:

Այս ձեւով կը նուագի … պարտքը: Միաբանները յօժարութեամբ ընդունեցին … Ոսկան Մարտիկեան կ'աշխատի … ներ գանել, ջնջելու համար … ծուչակալը պարտքը:

Գ. Ոսկան Մարտիկեան ժամանակ մը պիտի մնայ վանքը, լծուելով այդ աշխատանքին

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

1845 Գերմանացի նշանաւոր երկրաբան Հերման Ապիխ, որ իր կեանքին մեծ մասը Կովկասի հետազօտութեամբ անցուցած է, կատարած է նոյնպէս Արարատի վերելքը՝ անոր հարաւային արեւելեան կողմէն, այսինքն, Սարդար — Պուլաղէն եւ Արարատի կազմութեան մասին լաւագոյն ուսումնասիրութիւնը ըրած է:

Ապիխ 1848, 28 օգոստոսէն 4 — 15 սեպտեմբեր կատարին մօտեցած է, իսկ 1845 օգոստոս 10ին? հասած է մինչեւ կատար:

1846 Damby Seymour անգլիացին:

1850 Tchougounoff ալ մինչեւ կատարը յուլիս 12:

1850 Խոցկով եւ Խանիքով: Աւելի ականաւոր մեծ մասնակցութեան արժանի գիտական արշաւանքն է, զոր կազմակերպած է ռուս կառավարութիւնը՝ զօրավար Խոցկովի հրամանատարութեան տակ, որուն կ'ընկերանային հինգ գիտուն, որոնց մէջն էր աստղաբաշխ Ալեքսանտրօֆ, Ապիխի հայ առաջնորդը եւ բազմաթիւ ռուս սպաներ եւ 60 զինուոր: Այս արշաւախումբը վեց օր անցուցած է Արարատի գագաթը, օգոստոս 1—9:

1850 Զաանորգա աստրեայի յետնագէտը:

1856 Սէյմուր անգլիացին:

1856 Սթիւարդ եւ Թրէյզըր յուլիս 11:

1861 Երկու անգլիացիներ:

1866 Պէյքըր եւ Թրէշֆէլտ անգլիացիներ՝ 5000 մեթր յունիս 8:

1871 Ռոստոֆ եւ Սիուէրս (Siewerss) մինչեւ 14,000 ոտք, օգոստոս 21:

1876 Ճէյմս Բրայս անգլիացին սեպտեմբեր 12, մինչեւ գագաթ:

1882 Սեվօլյով ռուսը:

1888 Մարքով եւ երիտասարդ ռուս ուսանող Իվանոֆ օգոստոս 25. անկէ վերջ խիստ մառաղատ օրերը Մոշոքէվիչ բարձրացած են Արարատ:

1889 Ռաքոլովիչ եւ ընկերք:

1892? Թ. Ճ. Ալլէն եւ Վ. Լ. Շախթլէպէն:

1893 Բօսթուխով:

1893 Հ. Գ. Լինչ, Հ. Ֆ. Գ. Լինչ եւ Ռուտոլֆ Թօկմալտէր:

1897 Ա. Օսվալտ:

ԺԸ. դարուն Թուռնըֆոր եւ աւելի վերջ Marier չեն յաջողած վերելքի համար իրենց կատարած փորձին մէջ:

Մորոցցեւ հազիւ ձիւնի սահմանին հասած՝ կոկորդէն արիւն հոսեցաւ ու մինչեւ մահը տառապեցաւ անկէ եւ վերջապէս Թօքախտ մեռաւ(*):

Պայազիտի Քուրդ Իպրահիմ փաշա, Պարսից Շահին խոստացած պարգեւէն հրապուրուած, փորձած է վերելք մը կատարել եւ սակայն չէ յաջողած:

Սկիզբէն մինչեւ մեր ժամանակները դէպ ի Արարատ 12 կարեւոր վերելք կատարուած է: Ամէնէն վերջը բարձրացողը եղած է? Նիտէրմայէր գերմանացին:

Մատենագրութիւն.— Արարատի մասին խօսող գրքերն են. Ֆր. Բարրոդ. Ուղեւորութիւն յԱրարատ = գերմ. Reise zum Ararat (Բերլին 1834, 2 հատոր), Մորից Վակնէր. Ուղեւորութիւն դէպ ի Արարատ = Reise nach dem Ararat (Շթութկարտ 1848), Բարմէլիի (Parmelee) Ուղեւորական գործը (Պոսթըն 1868), Ճէյմս Բրայս (Լոնտոն 1878), Քովալէվսքիյ և Մարքով (Բեթերսպուրկ 1889), Լըգլէր (Leclerc). Արարատ — l'Ararat (1892 Փարիզ):

(*) Խիստ զօրաւոր սիրտ եւ ջիղ պէտք է ունենալ Արարատը բարձրանալու համար:

— :-: —

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

— :-: —

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Արեւմտեան Ասիոյ կամ Մերձաւոր Արեւելքի (*) մէջ կը գտնուի Հայերու հայրենիքը՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, որ այսօր ԹԱՏՄԱԿԱՆ կամ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ անունը կը կրէ եւ անկախ չէ. բաց ի Արդի Հայաստանէն, որ մինչեւ 1918 թուականը մաս կը կազմէր սատմոկան Հայաստանի եւ սակայն այսօր ազատագրուած է:

1045ին Անի՝ Բիւզանդիոնի տիրապետութեան ենթարկուելէն, 1064ին Մեծ — Հայքի վերջնականապէս արար Ալփ — Ասլանի ձեռքը իյնալէն եւ 1074ին Բագրատունեաց վերջին թագաւոր՝ Գագիկ Բ.ի սպանման վերջ, ԺԱ. դարէն սկսեալ Հայաստանը յաղթողներու հպատակ դարձած են:

Բայց այս շրջանէն դարեր առաջ ինչպէս նաեւ վերջը, Հայաստանը յաջորդաբար ինկած է զանազան ազգերու տիրապետութեան, մինչեւ տէր ու ձեւ փոխելով, մինչեւ ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերուն անոր վերջին բաժանումը կատարուեցաւ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի եւ ԺԹ. դարուն Ռուսիոյ միջեւ, Հայաստանի մեծ մասը բաժին իյնալով Թուրքիոյ, փոքր մասը՝ Ռուսիոյ, փոքրագոյն մասը՝ Պարսկաստանի:

(Շար.)

ՅՈՎՀ. ԳԱԳԷՍԵԱՆ

(*) Փոքր-Ասիա, Հայաստան, Սուրիա, Միջագետք, Կովկաս եւլն. Մեր ձաւոր Արեւելք կ'ըսուին: Ճափոն, Չինաստան եւ դրացի երկիրներ Հեռաւոր Արեւելք կ'ըսուին:

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

Փախստականի պատմութիւններ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բայց Սիպերիան է այն վայրը, ուր մեծագոյն ոճիրները կը գործուին ի վնաս այն բոլոր մարդոց, որոնք մե՛ղք գործած են չընդունելով համայնավարութիւնը եւ մանկանցներուն չեն յանձնած իրենց զաւակները կամ չեն թոյլատրած, որ իրենց կիներուն կամ քոյրերուն վրայ անասնական կիրքեր գոհացնեն կուսակցութեան հասարակաց «ընկերները»: Օտեսայի կամ այլ մեծ քաղաքներու բանտերուն մէջ չմեռնողները անկասկած պիտի ոչնչանան Սիպերիոյ մէջ:

Աննկարագրելի է ողբերգութիւնը մարդոց, որոնք զատապարտուած են երկար ժամերով աշխատելու սառոյցներուն եւ ձիւնին մէջ, առանց հագուստի, առանց կօշիկի, օրական 300 կրամ թեփոտ հացով միայն:

Դատապարտեալները չատեր, որոնք հոգեկան ուժը չունին դիմանալու, տեսնելով թէ ի՛նչպէս, իրենցամահար ու մերկ բախտակիցները կը քաշկռտուին «ընկերներու» կողմէ, կը ծեծուին վայրագօրէն եւ յետոյ իրենց բաց վէրքերով կը ձգուին բախտին, — այո՛, անոնցմէ չատերը, իրենց խելքը կը կորսնցնեն: Ուրիշներ՝ յուսահատած այլեւս իրենց կեանքէն կ'աղաչեն իրենց ընկերներուն, որպէսզի զիրենք ողջ ողջ թաղեն...

Անօթութենէն կմախացած ուրիշներ, իրական ուրուականներ, չկարենալով իրենց ոտքերը շարժել, խոշտանգումներու տեղ նախամեծար կը սեպեն մահը: Իրենց ունեցած ուժով սողալով մինչեւ ծառերու արմատները, եւ հոն կը մեռնին: Ուրիշներ կը խնդրեն ծառ կտրող իրենց բախտակիցներէն, որպէսզի կացինով կտրեն իրենց վիզը: Եւ երբ այս քստմնելի տեսարաններուն առջեւ ամէն մարդ կը սարսռայ, «ընկեր» պահակներուն միայն բոլորովին անտարբեր եւ արհամարհական ժպիտ մը կը պտտցնեն իրենց շրթներուն վրայ:

Հարիւրաւոր դատապարտեալներկը մեռնին ամէն օր Սիպերիոյ մէջ: Դործի կը տարուին 2000 հոգի, մինչ գիշերը կը վերադառնան հազիւ 800 կամ 1000: Անյուր են զործուած ոճիրներ, որոնց համար սակայն ոչ ոք կրնայ բողոքել, որովհետեւ գիտէ որ միեւնոյն բախտը կը սպասէ նաեւ իրեն:

Ռուսական դժոխքէն փախստական Գ. Շամլիտիս կը շարունակէ.

— Զարչարանքները, զորս համառօտակի թուեցի, կը վերաբերին միայն «քաղաքական» դատապարտեալներուն: Միւսները՝ գողերը, աւազակները, սպանիչները ու զեղծարարները կը պատժուին քանի մը ամսուան բանտարկութեամբ միայն:

Անոնք, իրենց այս պատիժն ալ կը քաշեն լաւ բանտերու մէջ, զորս կը տեսնեն Ռուսիոյ մէջ չըլլող օտար թերթերու օրագրողները: Եւ ասիկա անոր համար, որ այդ գողերն ու աւազակները համայնավարներ են: Մինչ միւսները համայնավարութեան դէմ են: Եւ իշխանութիւնները, ամէն ձեւ ու միջոց ի գործ կը դնեն, որպէսզի այդ «հակայեղափոխականները» — ինչպէս կը կոչեն — ամբաստանեն ձերբակալեն եւ նետեն բանտերու պոտրումները, կամ զրկեն Սիպերիա եւ ոչնչացնեն զանոնք, առանց նոյն մէկուն հաշիւ տալու, քանի որ կրցած են նենգամիտ եղանակով մը մեղադրել զանոնք, իբրեւ «պրոլետարական սեփականատիրութեան» եւ վարչաձեւին դէմ դաւողներ:

Խորհրդային կառավարութիւնը, իր ծնչումներով, բանտարկութիւններով եւ բոլոր իրեն հակառակ եղողներու բնաջնջումով, մինչ, գիւղացիներու մեծամասնութիւնը աճարեկելու եւ զանոնք՝ կոլխոզներու կամ համայնավար կուսակցութեան մէջ գրուելու ստիպելու առարկայական նպատակը կը հետապնդէ. եւ այս առաջադրութեամբ կը հնարէ ամէն նենգամտութիւն, մեղադրելու համար մեզ, որ մենք «պրոլետարական սեփականատիրութեան» հակառակ ենք:

Իմ երկու գիւղակիցներուս՝ Մ. Եօսիֆիտիսի եւ Հ. Հաճրասվայի տառապալից բանտարկութեան պարագան պիտի յիշեմ ձեզի իբրեւ օրինակ: Համայնավար կուսակցութեան չբխանաց մարմինը զանոնք ամբաստանելու եւ մէջտեղէն վերցնելու համար հետեւեալը հնարեց.—

Անոնց պաշտօն յանձնեց— ինչպէս կը յանձնէ ամէն անոնց, որոնք կոլխոզէն դուրս մնալ կ'ընեն— որպէսզի իր հաշւոյն, երկուքը միասին ծխախոտի արտ մը մշակեն: Դաշտային ամբողջ աշխատանքի ընթացքին, կէփէյուի եւ կամերիտականներու գործակալները հետեւեցան գիւղացիներու գործին եւ ջանացին որեւէ պատրուակ գտնել զանոնք ամբաստանելու համար: Բայց որովհետեւ, հակառակ իրենց բոլոր մեքենայութեանց, չկրցան բան մը ընել, որոշեցին իրենց նպատակը իրագործել բերքի քաղին ժամանակ:

Այս նպատակին, ամէն մէկ երկրագործ, իր ծխախոտ կամ արմտիքը կը հաւաքէ, յանձնելու համար զանոնք պետական մթերանոցներուն Նոյնը ըրին նաեւ իմ երկու գիւղացիներս:

Առատ մը, Եօսիֆիտիսին առնէ եկան կէփէուի երկու գործակալներ, ծխախոտին որակը քննելու համար. Հանդարտօրէն եւ աղնիւ ընթացքով մը, որ իրենց դարմանք պատճառեց, զանազան բաներու մասին հարցումներ ըրին: Անոնցմէ մէկը, պահ մը զարձաւ Հաճրասվայէն եւ հարցուց անոր.

— Ընկե՛ր, այս ծխախոտ վեր ի վերոյ որքա՞ն կայ: Հազարի կը հասնի՞:

— Ապահովաբար կայ, եւ գուցէ աւելի ալ, երկրորդեց միւս չեկխօսը, առանց գիւղացիի պատասխանին սպասելու:

Եզան Հաճրասվար չհամարձակեցաւ իսկ բողոքել: Եօսիֆիտիսը սակայն ուզեց համոզել զանոնք, որ 800 օխայէն աւելի չի կրնար ըլլալ: Այս առարկութեան անշուշտ ընթացք չտուին չեկիստները եւ ստիպեցին երկու գիւղացիները, որպէսզի ստորագրեն յանձնառագիր մը, որուն համաձայն, երկու գիւղացիները, այսքան ժամանակի մը ընթացքին պարտաւոր են Հրջանային կազմակերպութեան կեդրոնի մթերանոցներուն յանձնել հազար օխա ծխախոտ:

Որոշուած օրը, երկու գիւղացիները իրենց բերքովը ներկայացան Սոչիի պետական մթերանոցներուն, որպէսզի իրենց ծխախոտը յանձնեն: Հոն, «ընկերները», ըստ յանձնագրի կը պահանջեն 1000 օխա ծխախոտ, — անկարելի պահանջ մը, քանի որ, ինչպէս ըսի, ծխախոտը, իրապէս 800 օխա կար ու չկար: Եւ այսպէս, «ընկերները» պատրուակը գտան մեղադրելու երկու գիւղացիները, իբրեւ «պրոլետարական սեփականութիւնը փճացնողներ» եւ առանց թոյլ տալու որ իրենց պաշտպանողականը ընեն, դատապարտեցին զանոնք 10 տարուան բանտարկութեան: Փակեցին զանոնք Օտեսայի բանտերու պոտրումներուն մէջ, ուր խեղճերը մեռան, զրկանքներու հետեւանքով:

Ուրիշ մէկ գիւղակիցս՝ Ցրացիտիսը մահուան դատապարտուեցաւ եւ անմիջապէս գնդակահարուեցաւ, որովհետեւ անօթութենէն հասած էր այնպիսի աստիճանի մը, որ կերած էր խորհրդային իշխանութեանց կողմէ իրեն տրուած ձին... Զայն եւս ամբաստանեցին իբրեւ «պրոլետարական սեփականութիւնը փճացնող» մը եւ սպաննեցին:

Եւ մինչ ամէն կերպով կ'աշխատին ոչնչացնել զանոնք, որ տրամադիր չեն հարգուելու անհատական ազատութեան մարդկային տարրական գաղափարի ոտնակոխման, միւս կողմէն կը թոյլատրեն «ընկերներուն» գործել ամէն կարգի չուայտութիւններ: Արնապղծութիւնը վարչաձեւ դարձած է այլ եւս Ռուսիոյ մէջ Մեր գիւղացի եւ համայնավար կուսակցութեան անդամ Կորայետ Փափազեանը ամուսնացաւ իր քրոջը հետ Մատթէոս Եօֆսիւգեանը շատ անգամներ քնացաւ իր զաւկին կնոջը ծոցը: Բաներ՝ որոնց կոչէկ չեն տար «ընկերները»...

— Մեր նախատոհմանումը, կ'ըսեն անոնք, աւելի բարձր բան մըն է: Մենք պիտի ձեւակերտենք եւ կրթենք ամբողջ աշխարհի բարոյականը: Պիտի ապատենք գիրեններ իրենց կապանքներէն: Եւ պիտի աշխատինք, որ աշխարհի վրայ խաղաղութիւնն ու եղբայրութիւնը տիրապետէ...

Ի՛նչ հեգնանք, ի՛նչ կեղծաւորութիւն:

ԹՈՒՐՔ ՍԻԱԶԱԿԱԽՈՒՄԲ ՄԸ ՓՃԱՑՈՒԱԾ

Ըսման Փէօր անուն Թուրք չէթէ, մը երկար ատեն, ի վեր մեծ նեղութիւններ կը պատճառէր Թուրք կառավարութեան եւ ժողովուրդը ծանծրացած էր անոր ձեռքէն: Երեսուն ոճիրներ գործած էր ան եւ չորս անգամ ալ մահուան դատապարտուած: Կառավարութիւնը խիստ հրահանգներ տուած էր զայն ձերբակալելու համար ամէն գնով:

Վերջերս ժանտարմներ ուժերու սուցեւէն փախչելով Ըսման իր աւազակներով ուզեց անցնիլ սուրիական սահման: Ռուսկայի ընդհարում ունեցաւ սահմանապահ ուժերու հետ, որու միջոցին աւազակներու մեծ մասը սպաննուեցաւ եւ մնացածներն ալ բռնուեցան:

ԹՈՒՐՔ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

Շուտով պիտի վերակազմուի թուրք լեզուական յանձնաժողովը: Կրթական գործավարութեան կողմէ այս մասին կը պատրաստուի օրինագիծ մը, որ Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ներկայացուի յառաջիկայ նստաշրջանին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵՒԱՆ-ԶԱՆԳՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԻՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Երեւանէն կը գրեն Թիֆլիզի «Պրոլետարի» 4 Յուլիս թուականով —

Ընդունելով բացառիկ նշանակութիւնը Սեւան-Զանգու խնդրին ինչպէս գիտական-ճարտարարուեստական, նոյնպէս տնտեսական տեսակէտէն, Սեւանի կոմիտէին կից կազմուեցաւ թանգարան մը:

Այս թանգարանը պիտի նպաստէ Սեւան-Զանգուի շինարարութեան, լուսաբանելով այդ հարցին հետ կապուած բոլոր խնդիրները: Նոյն ատեն, թանգարանը պիտի նպաստէ ժողովրդականացնելու Սեւան-Զանգուի աշխատանքները:

Թանգարանը պիտի ունենայ բաժին.

1. Բնապատմական, 2.— Տնտեսական եւ 3.— Մատենադարան:

ԱՐՋՆԻԿԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Երեւանի մօտ, Քանաքեռի եւ Դիւմիւշի ջրաելեկտրակայաններուն կից, արջնիկի (alumine) գործարան մը հիմնելու համար Մոսկուայէն Հայաստան է հասած մասնաւոր յանձնախումբ մը:

Այս յանձնախումբին կարծիքն այն է թէ արջնիկի գործարանը կարելի է 1933ի վերջերը ապահովել ելեկտրական ուժով շնորհիւ Հայաստանի ջրաելեկտրակայաններուն, արտադրելու համար տարեկան 10 հազար տակառաչափ արջնիկ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

«Պրոլետարի» (6 Յուլիս) կը գրէ.—

Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ «հանդիսաւոր հանդիպում» մը, Երեւանի «հարուածային» բանուորներուն եւ Յունաստանէն վերջերս գաղթած աշխատաւորներուն միջեւ: Այս «հանդիպումը» կազմակերպած էր Երեւանի քաղաքային կոմիտէն:

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղար Գեւորգ Գէորգեան, բանալով հանդէսը, ողջունեց ներկաները, մօտ 1200 հոգի, որոնց 100ը գաղթականներ: Յետոյ ճառեր արտասանեցին Ներգաղթի կառավարական յանձնաժողովի անդամները եւ կրթական գործավար Դ. Սիմոնեան:

Այնուհետեւ խօսք բարձրացան նորեկ աշխատաւորները. Քանաքեռի ելեկտրակայանին, նոր պետական թատրոնին շինութեան, մեքենայական գործարանին բանուորները Մասնաւորապէս, նորեկները կ'ըսէին թէ այլ եւս գաղթական չեն իրենք, այլ ընկերվարական վերաշինութեան շինարարութեան մասնակից աշխատաւորներ:

Ճառերէն յետոյ, խմբագրուեցաւ կոչ մը, որ ուղղուած է դրամատիրական երկիրներու հայ աշխատաւորներուն՝ հրաւիրելու համար զանոնք մասնակցիլ ընկերվարական շինարարութեան եւ պաշտպան կանգնիլ Ռուսիոյ, ընդդէմ «իմպերիալիստ»ներուն:

Հանդէսին վերջաւորութեան՝ ներկայացուեցաւ շարժանկար մը:

ՄԱՄՈՒԼ

Հայ լեզուն

«Յուսաբեր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յուլիս 9).

— «Հայր Արսէն Ղազիկեանի խնկելի յիշատակին

Տասներէկ տարի առաջ Խ. Հայաստանը որդեգրեց Մանուկ Աբեղեանի «ուղղագրութիւնը»: Այս յանդուգն աքթով Երեւանը կը փոխէր ոչ միայն մեր լեզուի ուղղագրութիւնը, այլ եւ անոր այբուբենը, հանելէ խաղաղ դուրս նետելով օ եւ է գիրերը: Այս յեղաշրջումին հետ կը ծառայէր ձեւական արդարացում ունեցող տրամաբանական կեղծ առաջն մը — «մի հնչիւնին մի գիր»

Կարծես Երեւանը տարուած էր խորհելու, թէ ինք Արարատեան Աշխարհին մէջ ոչ միայն նոր կարգեր կը հաստատէ, այլ եւ այդ հինաւուրց Աշխարհին նոր լեզու կը պարգեւէ:

Երեւանը խաբուած մոռցած էր, որ ինք գործ ունի ժողովուրդի մը հետ, որուն հոգեկան նրբին գանձը, անոր հեշտ ու հրապուրիչ բարբառը, կուսայ հնագոյն դարերէ՝ թիւր ու անտեսանելի թելերով ձուլուած ու շաղախուած ըլլալով Մեսրոպեան գիրերուն

Կապը լեզուի ու գրի միջեւ անհասկանալի մնաց Երեւանին, որ կը խիզախէր անտեսել մեր մինչեւ իսկ ալեհեր գրականութիւնը՝ նոր «ուղղագրութեան» հռչակումով կարծելով հիմը դնել նաեւ նոր «գրականութեան»:

Տասներէկ տարի առաջ, Խորհուրդներու փոթորկոտ օրերուն, «յանկերգ»ները խուլցած էին Երեւանի մէջ, ու այլ եւս ոչ ոք կ'ուզէր անձնատուր ըլլալ «դաշտին ձայնին» ցեղային այն պարզ ու վճիտ, բայց եւ հզօր ու հանդիսաւոր դանձին, որ Հայոց Լեզու կը կոչուի:

Արեղեանական յանդգնութեանց լաւագոյն պատասխանը պիտի տար ինքը կեանքը, որ իր ուրոյն օրէնքներն ու տրամաբանութիւնը ունի:

Իր նոր «ուղղագրութեամբ» Երեւանը կը յուսար լեզուի ինքնատիպ կառուցուածքին մէջ խորարմատօրէն ծառայած այս խութերը մէկէն չոկել ու հարթել.

Սակայն անկասկած էր, որ նոր «ուղղագրութեամբ» ու նոր այբուբենով հին անհարթութիւնները «շտկելով» հանդերձ՝ Երեւանը միաժամանակ նոր ու ինքնատիպ ցուցանքներ պիտի ստեղծէր, բացառաբար ի՛ր լեզուական նոր ու տարօրինակ «բարեփոխութեանց» շնորհիւ:

Եւ ահա, այս «Նորաբակ սխալագրութիւններէն» խուսափելու համար, Երեւանի «Լուսժողկոմատ»ը կը խորհի... նոր յեղաշրջում մը եւս կատարել:

Դժուար չէ երեւակայել, թէ այս նոր «ուղղագրութեամբ» — եթէ երբեք գործադրութեան դրուի ան — ի՛նչ նոր ու զարհուրելի աղանդ պիտի սկսուի մեր լեզուի ասանդական հնչումներուն, քերականութեանց, քառապատկերներուն եւ նոյն իսկ «ուղղագրութեանց» մէջ

Ցեղային պերճ ու շքեղ գանձ մը՝ Հայոց Աշխարհին խորթ իշխանութիւն մը վայրագօրէն կը տրորէ, առանց անոր բուն տիրոջ՝ հայ ժողովուրդի նոյն իսկ կարծիքն առնելու:

Ու ցաւ է տեսնել, որ լուռ է ոչ միայն բանտուած Հայրենիքը, այլ լուռ է նաեւ ազատ Գաղթաշխարհը:»

ՄԵՐ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԸ...

Լենինական Բանւոր Թերթը կը գրէ (2 յուլիս).

Փ. Ղարաքիլիսէցի Աղասի Խաչատրեանը եւ Ասքանազ Մանուկեանը «կոմունիստ» են: Զուգելով սակայն աշխատել հաւաքական գիւղատնտեսութեան բջիջներուն մէջ, զորս իրենց կուսակցութիւնն է կազմակերպեր, մեր «կոմունիստ»ները կը հեռանան գիւղէն ու կ'երթան Երեւան: Իսկ իրենց ընտանիքը կ'աշխատին գիւղին մէջ, հող ունին՝ կը մշակեն:

Յաճախ գիւղ կուգան մեր կոմունիստները, տարեճանակները կապած կը շրջին փողոցներուն մէջ ու կը վերադառնան քաղաք:

Ու գիւղացիները կը հարցնեն իրարու.

— Երբ կոմունիստները իրենք չեն մտներ կոլխոզի մէջ, ինչո՛ւ քանդեցին մեր անհատական տնտեսութիւնը եւ բռնի կը կապեն մեզ կոլխոզներուն:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԵՏ

Զկարծէք թէ հայ գաղութներուն հետ կապուելու մասին է հարցը: Ոչ եւ ոչ: Հայաստան կ'ուզէ մշակութային կապեր հաստատել օտար երկիրներու, մանաւանդ Թուրքիոյ հետ: Ահա լուրը, ինչպէս ինչպէս Երեւանէն կը հաղորդուի Բանւորի (28 յունիս). — Հայաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէին կից կազմուած է, իբրեւ մասնաճիւղը Անդրկովկասեան ընկերութեան, մասնաւոր յանձնախումբ մը, որ մշակութային կապ պիտի հաստատէ արտասահմանի հետ: Այդ յանձնախումբին մէջ կը մտնեն Զալլաթեան, Սիմոնեան, Պլեռնդեան Առաջին անդամ. Հայաստանի արողջապահական գործավարութեան թելադրանքով, նոյն յանձնախումբը Ենկիւրի զրկած է լիակատար պատկեր Հայաստանի մէջ առողջապահական պետնի վրայ կատարուած աշխատանքներուն:

Նոյն ընկերութիւնը շուտով Անատոլիոյ մէջ պիտի տայ գծագրական եւ նկարչական ցուցահանդէս մը եւ միեւնոյն պրոլետար նկարչուհի Կետուէ Կոլվիցի գծագրութեան նմոյշները: Մօտ ատենէն սակայն կ'ունենայ պարբերական բանատեղծ Ֆիրտուսիի մահուան հազարամեակը: Այդ առթիւ, նոյն ընկերութիւնը պիտի մասնակցի կատարուելիք հանդիսութիւններուն:

Եւ այժմէն Հայաստանի Պետական Հրատարակչական Ընկերութիւնը ձեռնարկած է լոյս ընծայելու Ֆիրտուսիի գործերուն ամբողջական հաւաքածոն, հայերէն լեզուով:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐՈՂ ԿԱՐԵԼԻ ՇՂԱՅԻՆ ՁԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (143)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

[illegible]

Դ. ՄԱՍ

X

Վտանգը անխուսափելի էր, նաեւ, հա՛ւ Դաւիթ էֆէնտի, տուն եկեր էր կրքոտած ու դողդղացին:

Թուրք զինուորական մարմին մը եկեր իր բացակայութեան մթերանոցներուն ամբողջ ցորենը գրաւեր էր: Նաեւ ամէն հայ խանութէ ապրանքներ, մէյ մէկ թուղթ ստորագրելով — իբրեւ «թէքալիֆը հարպիյէ»: Քաղաքը, նոյն օրը, ցնցուած էր ուրիշ լուրէ մը, — յանձնուող քանի մը զինուորցու տղաք սպանուած էին քաղաքէն դուրս Ասզին, նոյն ատուն, իր տանը դրանը առջեւ, բիրք հարուածներու տակ ու կատաղի ինքնապաշտպանութենէ մը յետոյ, անշունչ ու արիւնլուայ ինկած էր Գաբուէլ քեռին: Իսկ Մարիամ հօրքուրը, կատղած, երբ փորձած էր կացինը թուրքերուն նետել, հրացանի ուժգին կօթ մը կերած էր գանկին, եւ ինք իր վրայ դարձած, շշմած, տապալած ու, անէծքը շրթունքին, մեռած էր...

Դաւիթ էֆէնտի, տունէն ելած, եկած էր առաջնորդարան, սարսափած այն լուրէն, զոր զրկած էր ոստիկանութեան հրամանատարը թահսին պէյ, ուզելով զինքը տեսնել...: Նման ձեւով տարած էին, նաեւ, ուրիշ հայեր, որոնցմէ որեւէ լուր չկար..

— Վա՜յ շունչանորդիներ... բաւ է ասանկ... մեզի բան չկայ, հէ՞... — կը մրթմրթար, աչքերը խոշոր խոշոր բացած — ո՞ւր են տղաքը, Դիմաքսեանը, Սուրէնը...

Բարձրացաւ վեր:

Ջինուորցուներու համար տրուած պայմանաժամին վերջին օրն էր: Հոն էին բոլոր հոտնքներու ներկայացուցիչները, ծանօթ ազգայիններ, տէր Մեսրոպ հայրը, Քէպապճեան, Հասանքներու խմբապետներէն կազմուած զինուորական մարմինը կը խորհրդակցէին, եւ որոշումներ կ'առնէին:

Դաւիթ էֆէնտիի մուտքը անակնկալ մը եղաւ: Բոլորը զարմացած, նայեցան իրեն: Խօսք առած կը խօսէր Դիմաքսեանը. Բայց անմիջապէս լռեց: Ու լռութիւնը, որ իր մէջ տարակուսող ու անախորժ բան մը ունէր, տիրեց սրտերին մէջ:

Դաւիթ էֆէնտի գլխով բարեւեց ու յառաջացաւ: Շփոթած էր: Ու սեղանին քով հազիւ հասած,

— Ի՞նչ էղաւ, սրբազա՛ն, հարցուց:

= Անստոյգ վիճակ, Դաւիթ էֆէնտիս... վայրկեանները յղի են...

— Տեսա՞ր քուկինդ:

= Ո՛վ:

— Թահսին պէյը... Մեզի վտանգ չկա՛յ, հէ՞... լուր զրկեր գիս ուզեր է...

= Իրա՛ւ, — անդէն ցատկեց Քէպապճեան էֆէնտի — պիտի երթաս:

— Խե՞ղդ իմ...

Յետոյ, դառնալով կրկին Կիւրեղեան սրբազանին, — վայրկեան կորսնցնելու ատեն չէ, սրբազան, գլխաւոր ճարը նայինք. — աւելցուց:

= Քանի հինգ տարիներ կորսնցնե՛լ է վերջ, — զառնօրէն մրմնջեց տէր Մեսրոպ հայրը:

Դեռ աղչահար էին բոլորը: Դիմաքսեան եւ Սուրէն իրարու նայեցան: Մինչ, Դաւիթ էֆէնտի, առանց նստելու, ձօնեցաւ Դիմաքսեանին, եւ, տարօրինակ աչքերուն մէջ,

— Ի՞չ կ'ըսէք, — հարցուց, խելքերնիդ ի՛չ կը կտրէ կոր... աղէկ հասկցա՞ծ չիմ առներ կոր...

= Տեսնենք դէպքերը ինչ կ'ըսեն — պատասխանեց Դիմաքսեան

— Զգենք դէպքերը, ճանըմ. Դուք ի՛չ կ'ըսէք, գա՛ւ... ձեր խօսքն է կարեւորը..

Վարքն աղմուկ մը լսուեցաւ «Վի՛րն է, վերը»: Մէկ երկու հոգի ասքի ելան: Մէկը վեր վազեց: Թուղթիկ խումբէն երիտասարդ մըն էր, մեծաքաց ու շաղանակագոյն աչքերով:

— Վերի թաղը կոխել փորձեցին, — խօսքը ուղղեց Դիմաքսեանին ու Սուրէնին, — մերոնք ընդդիմացան եւ զէնքի դիմեցին:

= Սպաննուող կա՞յ:

— Ո՛չ:

Դաւիթ էֆէնտի քայլ մը առաջ եկեր էր: Ոտքի էին, նաեւ, Սուրէնն ու Դիմաքսեանը: Անստոյգ ու վտանգաւոր բան մը կար բոլորին նայուածքներուն մէջ..

— Ի՞նչ կը հրամայէք, — հարցուց երիտասարդը:

Դիմաքսեան ակնարկը տուաւ Սուրէնին: Երկուքն ալ մտածեցին պահ մը: Յետոյ, Դիմաքսեան դառնալով երիտասարդին,

— Որեւէ պատասխանատու քայլ չէք առներ, — ըսաւ. ամէն ինչ պիտի ընենք կարենալ հեռացնելու համար վտանգը այս ժողովուրդի գլխէն:

= Ո՞րն է այդ «ամէն ինչը», — մէջ ինկաւ տէր հայրը — ո՞րն է «պատասխանատու քայլը»- ըլլանք աւելի վճռական. գեն ի՞նչ զինով համբերենք. մինչեւ ե՞րբ... ալ կամք ա՞նց ճանապարհ..

Իսկ Թարթող էմմին, որ մինչեւ այն ատեն լուռ էր,

— Ես չեմ հաւնիր մեր այս ընթացքին — ըսաւ — ասիկա քաղաքականութիւն չէ, ո՛չ ալ զգուշութիւն. այլ անորոշութիւն... Քանի հոգիով, Համիտի քթին տակ, Գանք Օթօման գացինք, հոն, ահագին ժողովուրդ, մինչեւ զօրանոց պիտի չկարենա՞նք երթալ... Եթէ խորհիլ ու կշռել պէտք էր, առա՛ջ կշռէինք: Մինչ այն ատեն յանդուգն էինք, հիմա, երբ վտանգը եկեր է դուռերնիս, ու խիզախիլ պէտք է, կը մտածենք... ինչո՞ւ այս վարանքը... նոյն իսկ յարձակի՛լ պէտք է եւ ո՛չ թէ սպասել որ գան ու դիմադրենք... ինքնապաշտպանութիւնը նպատակ մը չէ, այլ՝ հարկադրանք մը. մինչ քանը հինգ տարի է նպատակ մը կը հետապնդենք մենք...

= Որովհետեւ կ'ուզենք պատմութեան անիւը դարձնել, էմմի՛, — ընդմիջեց Դիմաքսեան:

Կ. ՄԻՀՐԱՆ

(Շարունակելի)

3) Ընդունուած է պատերազմական ելեմուտքերու կրճատումը: Այս հարցով զբաղող յանձնախումբը իր աշխատանքները պիտի շարունակէ մինչեւ օգոստոս 5, մէկ ամիս դադարէ յետոյ՝ կրկին շարունակելու համար:

4) Գալով ծովային սպառազինութեանց, ընդունուած եղանակը կը հեռացնէ հինգ պետութեանց միջեւ ծովային խորհրդաժողովի մը գումարման հաւանականութիւնը, որուն դէմ էր Ֆրանսա:

Ծովային պետութեանց կողմէ ներկայացուած առաջարկները պիտի հաւաքէ եւ անոնց միջեւ կապակցութիւն պիտի հաստատէ զինաթափութեան ժողովի դիւանը:

Գերմանիա Հիթլերեան վտանգին ցակ

Անգլիական «Տէյլի Հէրալտ» Թերթին Ամսթէրտամի Թղթակիցը կը գրէ Թէ համաձայն հիթլերեան կարեւոր անձնաւորութենէ մը իր քաղած տեղեկութեանց, Հիթլեր մտադրած է իշխանութիւնը ձեռք անցընել, ինչ ալ ըլլան յուլիս 31ի ընտրութեանց արդիւնքը:

— Եթէ, բաւած է, այս հիթլերեանը ծայրայեղ աջակողմեանները, մասնաւորաբար Հիթլերի եւ Հուկէնպէրկի կուսակցութիւնները մեծամասնութիւն ապահովեն խորհրդարանին մէջ, կառավարութիւնը պիտի կազմուի Գերմանիոյ նախկին գահաժառանգ իշխանին վարչապետութեամբ: Հիթլեր չպիտի մասնակցի դահլիճին, այլ պիտի շարունակէ մնալ կուսակցութեան գլուխը: Անմիջապէս պիտի ջնջեն հանրապետական սահմանադրութիւնը:

Միւս կողմէ, եթէ այս կուսակցութիւնները չապահովեն խորհրդարանական մեծամասնութիւն, Հիթլեր կառավարութեան յանձնուած վերջնագրով մը՝ պիտի ազդարարէ որ իշխանութիւնը յանձնէ հիթլերեաններուն եւ պատերազմական նախարարութեան: Հիթլերեանները համոզուած են թէ փոն Փափէն չպիտի ընդդիմանայ այս պահանջին:

Թղթակիցը կը հաւաստէ նաեւ Թէ հիթլերեան այս վերջնագրին բոլոր մանրամասնութիւնները ճշդուած եւ մշակուած են համաձայն գերման պատերազմական նախարարին ծրագրին:

— Հիթլեր, կ'աւելցնէ, ինքզինքը բաւական ուժեղ կը զգայ իր կամքը պարտադրելու համար կառավարութեան, այն պարագային որ փորձէ ընդդիմանալ: 380,000նոց բանակի մը գլուխն անցած, ի հարկին պիտի դիմէ բռնութեան:

Արդէն, Հիթլեր, իր մարդոց յանձնած է յայտարարութիւնը որ պիտի հրատարակուի յուլիս 31ի գիշերը: Տեղական կազմերու ղեկավարները հրաման ստացած են գրաւելու հանրային շէնքերը, անթելի կայանները, օդանաւային կայանները եւ կայարանները: Յատուկ խումբեր նշանակուած են ձերբակալելու համար բոլոր ընկերվարական պետերը:

Իսկ Պերլինի քաղաքական շրջանակները այս լուրին հաւատք չընծայել կը ձեւացնեն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սեւիլը, Օր. Թ.— 140ֆ
Նիս, Խ. Գ.— 140ֆ
Սեւիլը, Ն. Ս.— 140ֆ
Մոն Թէրան, Աք.— 70ֆ Սկսանք գրկել
Լիոն, Ն. Մ.— 70ֆ
Լիոն, Վ. Ե.— 50ֆ
Փրակա, Ս. Է.— 118.15ֆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քասնթիէն (Ցունաստան)Մարտիրոս Սեւտիկեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Գարակէօզեան ատներէն Ջաւէն Սեւտիկեան, որ երկու տարի առաջ Պոլսոյ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Երիտ. Միութեան:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պօնըթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի: Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գարբիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

Վաճառք է Noisy-le-Sec*ի մէջ, կայարանէն եւ*

հանրակառքի կայանէն 7 վայրկեան հեռու փավիյոն մը երկու սենեակ, խոհանոց, մառան և bain-douche*, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝* 163 Denfert Rochereau, Noisy-le-Sec, Seine.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ենակոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան ԱրդուԹեան խումբերուն կողմէ եւ հովանաւորուԹեամբ Ջաւարեան կոմիտէի

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Կը նուագէ Շավիլի Ե. Ե. ՄիուԹեան նուագախումբը

Ժամը 4ին այցելուԹիւն Շավիլի գերեզմանատանը Արդութեան անմոռնելի Նիրհմին:

Կը հրաւիրուին քոյր կոմիտէները եւ ընկերները:

Դաշտահանդէս

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲԻ ԵՒ ՍԱԼՆՈՅ-ՁՈՐՑԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Սալնոյ-Ձորի Հայրենակցական Միութեան

Այս Կիրակի ժամը 2էն մինչեւ իրիկուն, Սէնթ Անտրէի պարտէզին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՐՓԻԱՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ԱԶԳԻՆ եւ Ց. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Յ. Ուզունեան, Գ. Փօղոսեան, Ղազարեան, Ցէսեան, եւ ուրիշներ: Պ. Խ. Դաւիթեան (երգ):

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ընտանեկան պտոյտ

կազմակերպուած Սիփան երկսեռ երգչախումբի կողմէ, իր անդամ անդամուհիներու եւ համակիրներու համար: Այս Կիրակի Փլամարի անտառ, Fontaine Ste-Marie. *Ճաշը միասին բերել: Շարժանկար պիտի առնուի:*

Ժամադրավայր Կիրակի առաւօտ 8.30էն 9, Gare Pont Mirabeau, Métro Javel, *իջնել* Meudon-Val-Fleurie- Fontaine Ste-Marie.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Խանասորայ Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի Վարուժան ենթակոմիտէի կողմէ: Այս Կիրակի, հանրածանօթ Վարիգէլի դաշտին մէջ: Կը խօսի Ընկ. Վ. ՋՈՒԼԼԻԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Դաշտահանդէս Խանասորի Արշաւանքի առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Մարզպետ խումբին կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի Կոմիտէին:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30էն մինչեւ իրիկուն, Պրէֆիւռյա Բար, գեղածիծաղ կղզիին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին:

Գիները խիստ ժողովրդական

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

Բ Ո Ւ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ   Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Սպասեցէք մի վայրկեան. — ասաց Ջիտտա:

Մարտինին ետ դարձաւ ու դէմը գընաց. կինը թեթեւացրեց քայլերը ու մօտ եկաւ դանդաղ, նրա մի ձեռքը քսւում էր շարունակ ցանկապատին: Փողոցի անկիւնից լապտերը լուսաւորում էր եւ այդ լոյսի մէջ կանգ առաւ կինը գլուխը կախ՝ մի բանից կարծես ամաչած ու ընկճուած:

— Ի՞նչ դրութեան մէջ է: — Հարցրեց առանց Մարտինիին նայելու:

— Առաւօտը շատ աւելի լաւ էր: Ամբողջ օրը քնեց ու հիմա այնպէս ուժասպառ չէ: Կարծես արդէն անց է կենում:

Կինը դեռ միչտ աչքերը չէր բարձրացնում:

— Իսկ շա՞տ էր վատ:

— Ինչքան որ կարող էք երեւակայել:

— Այդպէս էլ կարծում էի: Երբ չի թողնում որ մօտը գնամ, նշանակում է լաւ չէ:

— Յաճա՞խ է կրկնւում նրա այդ հիւանդութիւնը:

— Այնպէս, անկարգ է: Անցած ամառ Զւիցերիայում բոլորովին առողջ էր. բայց սարսափելի էր նախորդ ձմեռը, երբ Վիեննա էինք: Ամբողջ օրերով չէր թողնում մօտը գընամ: Իմ ներկայութիւնս տանել չէր կարող, երբ հիւանդ էր:

Մի վայրկեան բարձրացրեց աչքերը խօսակցի դէմքին, յետոյ նորից ցած ձգեց ու շարունակեց.

— Նա ինձ միշտ մի որ եւ է տեղ է ուղարկում, պարահանդէս, նուագահանդէս, կամ մի այլ պատրւակով, հէնց որ զգում է հիւանդութեան մօտենալը: Յաճախ էլ մտնում է սենեակ ու կղպում: Ես երբեմն վերադառնում էի գզուշ ու նստում դրան ետեւը. միայն կատաղում էր, եթէ իմանում էր վերջը: Նա շանը ներս կը թողնի, բայց ոչ ինձ, շանը ինձանից աւելի է սիրում:

Մի վիրաւորուած ու դժգոհ շեշտ կար նրա ձայնի մէջ:

— Յոյս ունիմ, որ այժմ կը լաւանայ. — ասաց Մարտինին քաղցր թօնով: — Դժիշկ Րիքարդօն լրջօրէն ըղբաղւելու է նրա հիւանդութեամբ. կարելի է որ յաջողւի ու բոլորովին ապաքինի: Ամենայն դէպս միշտ կարելի է մեղմել չարչարանքը, երբ ցաւը սկսւում է: Ուրիշ անգամ ուղղակի նրան կանչել տուէք: Շատ աւելի քիչ կը տանջւէր, եթէ մենք առաջուց գիտենայինք: Գիշեր բարի:

Ու ձեռքը մեկնեց. բայց կինը ետ կոյն ետ քաշեց իրը:

— Ձեր ինչի՞ն է պէտք նրա սիրուհու ձեռքը:

— Ինչպէս որ կը կամենաք. — պատասխանեց տղան շփոթւած:

Կինը ոտը խփեց գետին.

— Ես ատո՛ւմ եմ ձեզ, — գոչեց նա, շիկացած ածուխի պէս կայծկլտող աչքերը նրան յառած: — Ես ատում եմ ձեզ բոլորիդ: Դուք գալիս էք, խօսում էք հետը քաղաքականութիւնից, եւ նա թոյլ է տալիս որ գիշերը մօտը հսկէք, դեղերը տաք, իսկ ես դռնից նայել անգամ չեմ համարձակւում: Նա ձեր ի՞նչն է: Ի՞նչ իրաւունքով էք գալիս խլում ինձնից: Ես ձեզ ատում եմ, ատում:

Բարձր հեծկլտալով, ետ վազեց պարտէզ եւ ուժով խփեց դուռը:

«Տէր Աստուած, — շշնջում էր Մարտինին ինքնիրեն՝ իջնելով ծառուղին ի վար: — Այդ կինը իսկապէս որ սիրում է նրան: Զարմանալի բան»:

VIII

Բոռի ապաքինումը շատ արագ էր գնում: Յաջորդ շաբաթ Րիքարդօն գտաւ նրան նստած դիւանին թուրքական վերնազգեստով, Մարտինիի ու Գալլիի հետ խօսակցելիս, նոյն իսկ պտոյտի մասին էր խօսում արդէն: Բայց Րիքարդօ ծիծաղեց նրա այդ դիտաւորութեան վրայ ու հարցրեց կատակով, չէր ցանկայ արդեօք իբրեւ առաջին քայլ գնալ Ֆիեզոլէ:

— Կամ, գուցէ, կը գնաք այցելելու Գրասսինիին. — կցեց հիւանդին հեգնելու համար: — Վստահ եմ, տիկին Գրասսինի չափազանց ուրախ կը լինի, մանաւանդ հիմա, որ այդպէս տժգոյն ու նուրբ տեսք ունիք:

Բոռ դրամատիկ կերպով ձեռքերը ի բար զարկաւ:

— Աստուած իմ, դրա մասին ես չէի էլ մտածել: Տիկինը ինձ իտալացի նահատակի տեղ է դնելու եւ խօսելու է հայրենասիրութեան մասին: Ես էլ դերիս յարմարւելու համար պէտք է պատմեմ նրան, թէ ինձ բանտում կըտոր կտոր արին ու վերջն էլ նորից կպցրին իբրեւ թէեւ բաւական վատ: Նա էլ անպատճառ մանրամասնօրէն պիտի ուզի իմանալ, թէ ես ի՞նչ էի զգում այդ միջոցին: Ի՞նչ, Րիքարդօ, կարծում չէ՞ք հաւատայ. գրազ կը գամ, նրան կարելի է ամէն բան հաւատացնել: Համաձա՞յն էք. թէ ես տարւեմ, ձեզ հնդկական մի դանակ տամ. իսկ դուք էլ ինձ ձեր աշխատանոցից ապիրտի մէջ դրած մի սոլիտէր:

— Շնորհակալ եմ, մահացու գործիքները ես չեմ սիրում:

— Սոլիտէրն էլ մահացնում է, միայն թէ այնքան գեղեցիկ չէ:

— Ամենայն դէպս, բարեկամ, ես դանակի պէտք չունիմ, բայց պէտք ունիմ սոլիտէրի: Դէ, շտապում եմ: Մարտինի, մինչեւ երբ էք մնում այս թմահած հիւանդի մօտ:

— Մինչեւ երեք. ես էլ գնամ Սանմինիատօ, իսկ մինչեւ ես կը գայ տիկին Բոլլան:

— Տիկին Բոլլա՞ն: — Հարցրեց Բոռ վրդովւած: — Ո՛չ, Մարտինի, կարելի չէ: Ես չեմ կարող թողնել որ կանայք զբաղւեն ինձմով հիւանդութեամբս: Եւ ես ուր տեղ եմ ընդունելու: Հօ, նա այստեղ չի գայ:

— Որ ժամանակից էք այդպէս սկսել կանացի դարձել. — հարցրեց Րիքարդօ ժպտալով: — Տիկին Բոլլան, մեզ բոլորիս էլ խնամող քոյր է լինում: Նա հիւանդապահութիւն էր անում, երբ դեռ ինքը ժապաւէնով էր ման գալիս. ... մում է գթութեան քոյրից ... Ինչպէս կը գայ ձեր սենեակի մասին այնպէս էք խօսում ... տիկին Գրասսինին լինի: Նրա ... համար տալու էլ պէտք ... Բայց արդէն երկուս ու կէսն է ... նամ:

— Իսկ այժմ, Բիվարէս, ... ցէք ձեր դեղը մինչեւ տիկին ... — ասաց Գալլի դիւանին մօտ ... մի բաժակ ձեռքին:

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒԼԻՍ 1932

22 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1937

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԱՏԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ժընեւի անցքերը պատճառ դարձան որ հայ մամուլն արտայայտուի արտաքին քաղաքականութեան մասին, ի հարկէ այն չափով, որչափով որ ան կապ ունէր Հայկական Հարցին հետ:

Այս պարագան թող առիթ մը դառնայ վերստին հաստատութեան ենթարկելու հայ ժողովուրդի արտաքին քաղաքականութիւնը, աւելի չիտակ՝ անոր դիւանագիտական գործելակերպը:

Եթէ պետութիւն ունենայինք, մեր խօսքը պիտի ուղղէինք Հայոց արտաքին գործերու նախարարութեան: Բայց, այսօր, հայ ժողովուրդի արտաքին քաղաքականութիւնը կը վարեն բոլորն անխտիր,—ժողովուրդն իր մտայնութեամբ, թերթերն իրենց քաղաքական թելադրանքներով, քաղաքական եւ հանրային մարմինները իրենց յարմար գտած միջոցներով:

Ուրեմն, մեր խօսքը կ'ուղղենք բոլորին, հանրային կարծիքին, որովհետեւ մեր դիւանագիտութիւնը տակաւին հանրային կարծիքի շրջանէր չէ բոլորած եւ մտած գաղտնի դիւանատուն մը:

Արդ, ի՞նչ դիրք ունին հայ ժողովուրդը եւ անոր ղեկավար տարրերը հանդէպ արտաքին քաղաքականութեան, աւելի յստակ, ի՞նչպէս պէտք է հետապնդել Հայկական Դատը դիւանագիտական աշխարհին մէջ:

Հայ հաւաքականութեան քաղաքական հոգեբանութիւնը երկու ծայրայեղ նկարագրով կը ներկայանայ մեզ:

Երբեմն անհաշիւ ոգեւորութիւն եւ կատարեալ հաւատք՝ մեծ պետութիւններու խոստումներուն եւ օտար միջամտութիւններուն վրայ: Ու այդ ուղղութեամբ՝ բազմապիսի աշխատանքներ, ուժի սպառում, եւ յուսալքում:

Երբեմն ալ նոյնքան եւրոպական քաղաքականութեան հանդէպ, հաւատաւորի յուսալքում, դիւանագիտութեան անտեսում, որպէս խաբուսիկ ու անօգուտ միջոցի մը:

Մէկ ծայրէն՝ միւսը: Երադապաշտ քաղաքականութիւն մը ե՛ւ առաջինը ե՛ւ վերջինը:

Ծայրայեղ հաւատքի եւ ծայրայեղ անհաւատութեան շրջանին քննադատ միտքը գոյութիւն ունեցած է ժողովուրդին մէջ, բայց միշտ փոքրամասնութեան սեփականութիւն:

Առաջ կը հաւատային եւրոպական կառավարութիւններու, նոյն իսկ հասարակ անհատներու խօստումին:

Հիմա չենք հաւատար: Լաւ կ'ընենք:

Առաջ կը կարծէին թէ փոքրիկ ցոյցով մը Եւրոպան կարող ենք ցնցել: Եւ երբեմն ալ կը ցնցէին: Բայց առանց արդիւնքի:

Հիմա այդպիսի միջոցներուն չենք հաւատար. կը կարծենք թէ անոնց ժամանակն անցած է: Լաւ կ'ընենք:

Շատ բան կարող ենք գտնել որ վատ կ'ընէինք: Ու հիմա կրնանք մտածել թէ անոնցմէ զգուշանալը՝ լաւ ընելու նախապատրաստութիւնն է:

Լողանէն ասդին, հայկական քաղաքական հոգեբանութիւնը բեկուած է: Ինչպէս առաջ կը հաւատար օտար քաղաքականութեան եւ կը սպասէր անմիջական յաջողութիւններու, նոյն թափով եւ նոյն կիրքով այս անցած տասնամեակին հայ ժողովուրդը երես դարձուցած է դիւանագիտական եւ քաղաքական ճակատներէն: Հայ ժողովուրդի տրամադրութիւնը զօրացած է բազմաթիւ կարկառուն փաստերով:

Եւրոպային խաբեբայ է: Եւրոպական դիւանագիտութիւնը պոռնիկ է: Պետութիւններն իրենց շահերը միայն կը հետապնդեն: Դիւանագիտութիւնն առանց ուժի, նախասահմանուած ձախողանք մըն է:

Ու խօսքը երբ կ'ըլլայ Հայկական Դատին մասին, յուսալքուած մտայնութիւնը իր պատրաստի պատասխանը կու տայ, մէկ կողմ կը քշուի, օճիքն ազատած: — Հայկական Դա՞տը: Դիւանագիտութիւնը տեսանք: Դիւանագիտութենէն յոյս չկայ: Գո՛րծ, գործ: Ո՛ւժ...

Եւ որովհետեւ գործը եւ ուժը չօշափելի կերպով գոյութիւն չունին, կամ բոլորի սեփականութիւնը չեն, քաղաքական աշխատանքներէն ալ ձեռնթափ կ'ըլլան եւ անհաւատութեամբ կը դիմաւորեն դիւանագիտական որ եւ է ձեռնարկ:

Ուժի եւ գործի խնդիրը մէկ կողմ թողունք: Ամէնուն համար ալ ըմբռնելի է թէ՝ եթէ մեծ ուժեր ունենայինք, եթէ Տիգրան Մեծի բանակները առքի կենային, սուրը կը լուծէր կարեւոր խնդիրները եւ դիւանագիտութիւնը կը վաւերացնէր կատարուած իրողութիւնները: Այս «եթէ»ները մէկ կողմ թողունք:

Տեսնենք այն, ինչ որ կայ: Ըմբռնենք այն, ինչ որ իրականն է հաստատենք իրողութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին մեր մէջ եւ որոնք գոյութիւն ունին օտարներուն քով: Մենք աշխարհի քաղաքական բարքերը չենք կրնար փոխել, մենք հրաշքով վիշապազուն բանակներ պատերազմի դաշտը չենք կրնար իջեցնել:

Հետեւաբա՞ր: Պիտի գործենք մեր ունեցած ուժերով: Քաղաքականութիւնը պիտի վարենք մեր բոլոր հնարաւորութիւններով: Դիւանագիտական հետապնդումները պիտի ընենք անընդհատ, ամէն օր, ու ամէն տարի: Քաղաքականութեան մէջ բարեկամ եւ թշնամի չպիտի փնտռենք: Լաւն ու վատը չպիտի կշռենք, հաւատքն ու անհաւատութիւնը պիտի մոռնանք:

ԵՒ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆՔ ԻՐԱՏԵՍ:

Ու պիտի ըլլանք անոնցմէն Ցարատեւ կամք. յարատեւ պայքար, ամուր ու դիմացկուն ջիղերով:

Դիւանագիտական եւ քաղաքական ճակատին վրայ ընդարձակ աշխատանք կայ հայ ժողովուրդին համար: Ինչպէս փակած ենք անցեալի դիւանագիտական աշխատանքները, փակենք նաեւ Լօզանէն յետոյ եկած յուսալքումը:

Ոչ խանդավառութիւն եւ ոչ ալ յուսալքում: Քաղաքական պայքար, նոր գործելակերպով, մեր օրերու իրականութեան համապատասխան:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՎԻՃԱԿԸ

Պաշարման վիճակ Պերլինի մէջ

Ֆոն Փափէն մարզպան Փրուսիոյ

Ամբողջ Գերմանիա խռովայոյզ պահեր կ'անցընէ այս միջոցին, կեդրոնի կառավարութեան խիստ կարգադրութիւններուն հետեւանքով:

Պաշարման վիճակ յայտարարուած է Պերլինի մէջ, Փրուսիոյ կառավարութիւնը բռնութեան տակ հրաժարած է եւ ֆոն Փափէն գերման վարչապետը նշանակուած է Մարզպան Փրուսիոյ:

Կեդրոնի կառավարութիւնը հանրապետութեան նախագահին մարաջախտ Հինտէնպուրկի հաւանութեամբ՝ հրաժարեցուց փրուսիական կառավարութիւնը որ կը բաղկանար հանրապետականներէ եւ ընկերվարականներէ:

Այս նոր կարգադրութիւններով՝ սահմանադրութեան եօթը կարեւոր յօդուածները կ'անտեսուին: Ֆոն Փափէնի Փրուսիոյ մարզպան նշանակումէն զատ, կառավարութիւնը իրենց պաշտօններէն հրաժարեցուց եւ ձերբակալել տուաւ Պերլինի ընդհանուր ոստիկանապետը որ ընկերվարական մըն է, փոխ-ոստիկանապետը եւ ոստիկան զինուորներու ընդհ. հրամանատարը, որոնք իրենց պաշտօնատեղիներէն հեռացան՝ գոչելով «Կեցցէ՛ հանրապետութիւնը»:

Ֆոն Փափէնի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Փրուսիոյ ներքին նախարարը Սէվէրինկ, երբ տեղեկացաւ մարզպան նշանակող եւ պաշարման վիճակ յայտարարող հրամանագրին բովանդակութեան, ըսաւ.

— Ձեր ճանչնար այս հրամանագրին օրինականութիւնը եւ զայն կը նկատեմ անհաշտելի սահմանադրութեան ոգիին ու տառին հետ: Փրուսիոյ մէջ՝ կարգապահութիւնը աւելի չէ խանգարուած քան ուրիշ որ եւ է տեղ եւ փրուսիական կառավարութիւնը իր կարելին ըրած է յարգել տալու համար կարգապահութիւնը: Կը յայտարարեմ ուրեմն թէ միայն բռնի ուժին առջեւ տեղի պիտի տամ:

Վարչապետ ֆոն Փափէն ուզեց համոզել Սէվէրինկը թէ «հայրենիքի շահը» կը պահանջէ իրմէն որ ինքզինքը զոհէ եւ տեղի տայ առանց պայմանի:

Իսկ Փրուսիոյ ներքին նախարարը հանդարտօրէն պատասխանեց.

— Կը կրկնեմ թէ, միայն բռնութեան առջեւ տեղի պիտի տամ: Տիեզերական պատմութեան էջեր են որ կը գրուին այս պահուս եւ պիտի գիտնաք, Պ. վարչապե՛տ, թէ հանրապետական նախարար մը իր պաշտօնը չի լքեր դասալքութեամբ: Դասալիք մը չեմ եւ ցոյց պիտի տամ: Կը սխալիք, եթէ կը կարծէք թէ իմ ընթացքովս, անձնական նպատակներ կը հետապնդեմ կամ կ'ուզեմ երեւոյթը փրկել: Ինծի համար հարցը կը դառնայ հայրենասիրական պարտք մը կատարելու ե՛ւ Փրուսիոյ ե՛ւ Գերմանիոյ ծառայելուն մէջ:

Սէվէրինկի այս կտրուկ յայտարարութեան վրայ, ֆոն Փափէն չափազանց յուզուած, ուրիշ ճար չգտաւ եթէ ոչ կրկնել թէ Փրուսիոյ դահլիճը հրաժարեցուցած է եւ թէ Օթթօ Պրաուն՝ Փրուսիոյ վարչապետն ու Սէվէրինկ՝ ներքին նախարարը պէտք է անմիջապէս հեռանան իրենց նախարարութիւններէն:

Ծիշդ այդ պահուն, Փրուսիոյ վարչապետը Օթթօ Պրաուն որ չէր մասնակցեր տեսակցութեան, նամակով մը կը յայտնէր ֆոն Փափէնի թէ ինքն ալ միայն բռնութեան առջեւ տեղի պիտի տայ:

Ասոր վրայ, ֆոն Փափէն յայտնեց.

— Ինծ կը մնայ ուրեմն լրացուցիչ միջոցներու դիմել եւ պաշարման վիճակ յայտարարել:

Ինչ որ կատարուեցաւ մէկ քանի ժամ յետոյ:

Գերմանական բազմաթիւ թերթեր գրած ըլլալով թէ կառավարութեան որդեգրած միջոցները հակասահմանադրական են, գերման վարչապետը գաղտնօրէն լուր ղրկած է անոնց որ, եթէ չդադրեցնեն իրենց հակակառավարական հրատարակութիւնները, պիտի ստիպուի դադրեցնել զանոնք:

Ընկերվարական ղեկավարները փութով Պերլին կանչուեցան, ուր անընդհատ ժողով կը գումարեն:

Զրոյց կը շրջի թէ ընդհանուր գործադուլ պիտի յայտարարուի. ինչ որ եթէ իրականանայ, կրնայ բուռն կռիւներու տեղի տալ, հրաւիրել բանակին միջամտութիւնը, ու նաեւ 400,000 հիթլերեաններու միջամտութիւնը:

Կ'երեւի, այս նախատեսութեամբ է որ ընկերվարականները՝ իրենց կուսակիցներուն ուղղուած կոչով մը՝ կը հրաւիրեն զանոնք մնալ հանդարտ եւ կարգապահ:

Մուսոլինիի նոր կարգադրութիւնները

Փոփոխութիւն կառավարութեան կազմի

Քանի մը օրէ ի վեր, զրոյց կը շրջէր թէ Մուսոլինի մտադրած է մէկ քանի փոփոխութիւններ մտցնել կառավարութեան կազմին մէջ: Բայց, Իտալիոյ տիրական կարգադրութիւնը, պարզապէս կը նշանակէ ամբողջ կազմին փոփոխութիւնը:

Մուսոլինի փոխած է արտաքին, ելմտական եւ դատական նախարարները, նաեւ ուրիշ երկրորդական նախարարութիւններ, Ինքն իսկ առանձնած է արտաքին եւ տնտեսական նախարարութիւնները, բաց առաջնոյն, պահելով մէկտեղ ներքին նախարարութիւնը:

Արտաքին նախկին նախարարը Կրանտի, պիտի կոչուի Լոնտոնի դեսպան:

Կ'ըսուի թէ Մուսոլինի, յառաջիկայ հոկտեմբերին, նոր փոփոխութեան մը պիտի ենթարկէ դահլիճին կազմը:

Պարսիկ շահը Թուրքիա պիտի այցելէ

Պոլսական թերթերը կը գրեն թէ Պարսից Շահը ի մօտոյ Թուրքիա պիտի այցելէ: Թէեւ յայտնի չէ թէ ե՞րբ պիտի գայ, բայց կ'ենթադրուի որ այս այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ մէկ քանի ամսուան մէջ: Շահը պիտի ընդունուի մեծ հանդիսութիւններով եւ ցոյցերով:

Իրաք Թուրքիայէն կը պահանջէ

Պարզանի շէյխին յանձնումը

Պոլսոյ «Թան»ն կը գրէ թէ՝ կ'ըսէ Թրքական «Սոն Փօսթա», ենկիւրիէն հոն հասնող վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Ինկիլթերրայի մէջ Իրաքի դեսպանին եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ բանակցութիւններ եւ տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան, Արեւմտեան Միջագետքի մէջ ապստամբական շարժում մը կատարող եւ կառավարական ուժերուն ճնշումին ու հետապնդումին արդիւնքով Թրքական սահմանները ապաստանող Պարզանի Շէյխը եւ իր արբանեակները Իրաքի կառավարութեան յանձնելու մասին:

Սակայն, այս խնդրին մասին Թուրքիոյ տեսակէտը պարագային յարմար նկատուած է: Իրաքի կառավարութեան պիտի յանձնուին միայն Պարզանի Շէյխին հետեւորդներէն անոնք որ սովորական յանցանքներու համար դատապարտուած են: Թուրք կառավարութիւնը խարբերդ պիտի ղրկէ Պարզանի ապստամբ Շէյխ Ահմէտը որ առժամաբար հոն պիտի բնակի:

Միջագետքի կառավարութիւնը իր հրատարակած մէկ պաշտօնական ղեկոյցով կ'ըսէ թէ երկրին հիւսիսային մասին մէջ ծագած ապստամբական շարժումը նուաճուած է եւ թէ այս գործողութեան հետեւանքով այդ շրջանին մէջ համախմբուած զինուորները պիտի արձակուին եւ ասկէ վերջ, հիւսիսային Միջագետքի անդորրութիւնը ոստիկաններու միջոցաւ պիտի ապահովուի: Իրաքի կառավարութիւնը կարգ մը նոր միջոցներ ձեռք առած է, որպէս զի ասկէ վերջ ցեղերու պարագլուխները չկրնան ապստամբիլ:

Ընդհարումներ Հիճազի մէջ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՔ ԳՐԱՒԱԾ ԵՆ ԱՔԱԲԱՆ

Թրքական թերթերը կը գրեն թէ Իպնի Րէֆատի հրամանատարութեան տակ գտնուող աշիրէթները Հիճազի եւ Նէճտի կառավարութեան դէմ ըմբոստացած են: Պաղեստինէն հասած տեղեկութեանց համաձայն Շէյխ Եապրենապիտի հրամանատարութեան տակ 300 ձիաւորներէ բաղկացած ապստամբական ուժ մը յարձակում գործած է թէպ Զիպի վրայ, բայց Իպնիստի ուժերուն կողմէ զօրաւոր դիմադրութիւն մը գտած է: Ընդհարումը 6 ժամ տեւած է, ապստամբները 100է աւելի սպանեալ թողլով փախչելու պարտաւորուած են:

*** Եաֆայէն հասած վերջին լուրերու համաձայն անգլիական ուժերը գրաւած են Հիճազի պատկանող էլագապա նաւահանգիստը:

Զինաթափութեան ժողովը

Համաձայնութիւն Պէնէշի ծրագրին շուրջ

Զինաթափութեան ժողովի ընդհանուր յանձնախումբը՝ մասնակցութեամբ 57 պետութեանց ներկայացուցիչներուն, նախորդ օր նիստ գումարեց: Կը նախագահէր Հէնտըրսըն: Ընդհանուր յանձնախումբը հաւաքուած էր լսելու Պէնէշի զինաթափութեան նախագիծը: Պէնէշ իր տեղեկագրին մէջ կ'ամփոփէ բոլոր այն կէտերը՝ որոնց շուրջ վիճաբանութիւն կատարուած է եւ մանաւանդ այն կէտերը՝ որոնց մասին կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել, ինչպէս ամէնէն վտանգաւոր նկատուած զէնքերու սահմանափակման առաջարկներ, օդանաւերու ցամաքային եւ ծովային ծանր հրետանիի, քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի մասին:

Պէնէշի տեղեկագրին երկրորդ մասը յատկացուած է կնքուելիք զինաթափութեան դաշինքին գործադրութիւնը ապահովելու եղանակին՝ մնայուն յանձնախումբի մը միջոցաւ:

Այս գլխաւոր կէտերուն մասին է որ պատուիրակները պիտի հրաւիրուին քուէարկել այսօր:

Իր տեղեկագրին վերջին մասին մէջ, Պ. Պէնէշ կ'անդրադառնայ խորհրդաժողովին ապագայ աշխատանքներուն: Ժողովի յետաձգման ընթացքին, դիւանը պիտի աշխատի եւ կէտ առ կէտ պիտի ճշդէ բանաձեւի մէջ ընդունուած սկզբունքներու վերաբերեալ որոշումները:

Վերջաւորութեան, Պ. Պէնէշ կ'առաջարկէ չորս ամիս եւս երկարաձգել անցեալ տարի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին կողմէ քուէարկուած զինադուլը որ կը վերջանայ նոյեմբերին:

Պէնէշի տեղեկագրին ընթերցումէն յետոյ, խորհրդային պատուիրակը փորձեց ընդունիլ տալ ժողովին որ պատուիրակութիւնները իրաւունք ունենան կրկին վիճաբանելու տեղեկագրի ամէն մէկ կէտին շուրջ. ինչ որ մերժուեցաւ նախագահին կողմի ընդդիմութեան շնորհիւ:

Ստորեւ Պէնէշի նախագծին կարեւոր կէտերը՝ որոնց մասին համաձայնութիւն գոյացուցած են հինգ մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները:

Ընդունուած առաջին սկզբունքն է որակական զինաթափու—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՏԱՐ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Ծերակոյտին մէջ, բնիկ գործաւորներու պաշտպանութեան հարցի վիճաբանութեան ընթացքին, Ծերակոյտի յատուկ յանձնախումբին տեղեկաբերը խօսեցաւ ճառ մը, որմէ քաղուածաբար կը ներկայացնենք կարեւոր մասերը.

— Զանացի դիտել թէ Ֆրանսայի մէջ, ներկայիս, ի՜նչ կարեւորութեամբ կը ներկայանայ անգործութիւնը եւ յետոյ աշխատեցայ ճշդել մեր երկրին մէջ աշխատող օտար գործաւորներու թիւը։ Առանց զիմելու բացարձակ գնահատումներու, կարելի է հաստատել թէ մեր աշխատաւորութեան վիճակը այնքան ծանր է որ անմիջական պաշտպանութեան միջոցներ կը պահանջէ եւ թէեւ անցեալ տարուան սկիզբէն ի վեր, 350,000 օտար գործաւորներ Ֆրանսայէն մեկնած են, սակայն պէտք է գրաւինք նուազեցնելու այն մրցակցութիւնը, զոր կրնան ի գործ դնել մնացող կամ մտնել ուզող օտար գործաւորները՝ մեր ազգակիցներուն հանդէպ։

Դետինը որուն վրայ կը շարժինք այսօր, սահմանափակ է. այսինքն՝ անգործութեան հարցին չենք մօտենար ամբողջովին, փնտռելով անոր պատճառները, քննելով թէ ի՞նչ չափով երեւան եկած ու աճած է տագնապին հետեւանքով, ուսումնասիրելով բոլոր դարմանները որոնք պէտք են կռուելու համար չարիքին դէմ։

Ցարդապէս կ'աշխատինք առաջքն առնելու որ Ֆրանսայի մէջ գտնուող օտար աշխատաւորներու թիւը անգործութեան պատճառ մը չըլլայ Ֆրանսացի գործաւորներուն համար։ Մեր առաջարկած օրինագծին նպատակն ուրեմն յստակօրէն սահմանուած է։ Ան կը ձգտի յարմար միջոցներով ապահովել որ օտար գործաւորներու ներկայութիւնը կամ մուտքը Ֆրանսայի մէջ, չկարենայ մեր գործաւորներուն ձեռքէն առնել աշխատանքը, որուն պէտք ունին իրենց երկրին մէջ՝ բոլոր միւսներէն առաջ։

Ի՞նչ միջոցներով պիտի հասնինք այս արդիւնքին։

Նախ թիւը կը սահմանափակենք այն օտարներուն որոնք պիտի կրնան ընդունուիլ կարգ մը հաստատութեանց մէջ։ Ցետոյ, առանց նորութիւն մտցնելու, այլ միայն, օրէնքով մը նուիրագործելով նախընթաց հրամանագիրը, կառավարութեան միջոց կուտանք արգիլելու որ օտար գործաւորներու թիւը չափազանց համեմատութիւններ չստանայ մեր երկրին մէջ.

Գալով գործի սահմանափակման, հանրային, համայնական եւ նահանգային շուկաներուն մէջ՝ յանձնաժողովին տեսակէտը պարտադրաբար պիտի ճշդէ գործածուելիք օտար աշխատաւորներու թիւը։

Մենաշնորհով ձգուած հանրային սպասարկութեանց մէջ, — երկաթուղի եւ այլ հասարակ փոխադրական միջոցները — աւելի խիստ ենք եւ մենք իսկ կը նշանակենք օտար գործաւորներու առաւելագոյն թիւը։ Այդ հաստատութեանց մէջ՝ անոնց թիւը չպիտի անցնի 5 %ը։ Ինչո՞ւ այս խիստ սահմանափակումը։ Արդիւնաւէտ մեղի կը թուի որ այս հաստատութեանց կողմէ տրուած բոլոր գործերը կրնան կատարուիլ Ֆրանսացիներու կողմէ, առանց որ պէտք ըլլայ օտար գործաւորներու դիմելու, եւ մանաւանդ որ մեր երկաթուղիները եւ փոխադրութիւնները կը չահագրգռեն նախ մեր ազգային պաշտպանութիւնը եւ յետոյ՝ հանրային կարգապահութիւնը եւ միանգամայն խաղաղութիւնն ու արդարութիւնը կը պահանջեն այդ գործերը վերապահել Ֆրանսացիներուն։

Գալով անհատական, ճարտարարուեստական թէ առեւտրական ձեռնարկներուն, — չենք խօսիր երկրագործական ձեռնարկներուն վրայ, — որոնք պէտք է անջատ մնան առաջիններէն եւ պահեն իրենց յատուկ դրութիւնը — կը դիմենք հրամանագիրներու, որոնք համաձայն պարագաներուն, արհեստներուն եւ շրջաններուն, պիտի կրնան սահմանել օտարականներու վերապահուած համեմատութիւնը։ Այս կերպով կը պահպանենք մեր առաջարկին անհրաժեշտ առաձգականութիւնը։

Այսպէս սահմանափակել յետոյ թիւը այն օտարականներուն՝ որոնք պիտի կրնան աշխատանք ստանալ, կը գրաւինք սահմանափակելով անոնց թիւը, որոնք պիտի կրնան Ֆրանսա մտնել կամ հոս մնալ։ Անկից վերջ՝ օտարականները չպիտի կրնան Ֆրանսա մտնել եւ հոս մնալ առանց նախապարական մասնաւոր արտօնութեան, որ պիտի տրուի տեղւոյն համապատասխան հանրային սպասարկութեանց հետ խորհրդակցութենէ յետոյ։

Եզերական դէպք մը որ Ֆրանսան սուզի մտնելէ, վերջերս տուն տուաւ արդէն հրամանագրի մը, որ թոյլ կուտայ հոս առնել իրենց տրուած արտօնութիւնը՝ եթէ անոնք ժամանակ չունենան եւ բաւարար երաշխիք չներկայացնեն եկուորները։

Ահա, արագօրէն ամփոփուած մեր առաջարկը։ Աւելցնելիք բան մը չպիտի ունենայի, եթէ պէտք չզգայի բացատրութիւն տալու կարգ մը փոփոխութեանց վրայ, որոնք Երեսփ. Ժողովի վիճաբանութեանց ընթացքին՝ օրէնքին մէջ մտցուած են։

Նախ, փոխանակ յանձնառութեանց տեսակին ձգելու որ ճշդէ պետութեան, նահանգներու, համայնքներու եւ հանրային սպասարկութեանց ձեռնարկներուն մէջ աշխատող օտարականներու թիւը, Երեսփ. Ժողովը ինքն իսկ, ճշդած էր 10 %ի միօրինակ համեմատութիւն մը։

Հակիրճ կերպով ցոյց կուտամ երկու պատճառները, որոնք թոյլ չտուին որ ընդունինք այս առաջարկը։

Նախ, մեզի թուեցաւ որ կարգ մը ձեռնարկներու մէջ, այս 10 %ի համեմատութիւնը արդէն չէ գործադրուած, այնպէս որ օրէնքն այն ատեն՝ պիտի դառնար մեր ազգակիցներուն դէմ, քանի որ գործատէրերը ստիպուած պիտի ըլլային օտար գործաւորներու թիւը աւելցնելու՝ մինչեւ որ օրէնքով նշանակուած համեմատութիւնը գտնէին։

Միւս կողմէ, մտածեցինք թէ նկատի առնելով ծայրայեղ զանազանութիւնը՝ որով օտար գործաւորները տեղ կը բռնեն մեր ճարտարարուեստներուն մէջ, անոնք ենթարկել միօրինակ կանոններու, պիտի նշանակէր կարեւոր պարագաներ բանալ անոնցմէ շատերուն մէջ, եւ կարգ մը ձեռնարկուներ նետել ծանր դժուարութեանց մէջ։

Օտար գործաւորներու բաշխումը չափազանց կը տարբերի համաձայն գործերու տեսակին։

Օրինակ, բացայայտ է որ հանքերուն մէջ, կարգ մը աշխատանքներու համար, դժուարութիւն կը կրենք բաւարար թիւով Ֆրանսացի աշխատաւորներ գտնելու. կարգ մը գործերու համար, օտար աշխատաւորներու թիւը կը հասնի 70, 80, 90 %ի, Ֆրանսացի աշխատաւորներու պակասին հետեւանքով։

Եթէ բաղդատենք օտար գործաւորներու պէտքը՝ համաձայն երկրագործական կամ ճարտարարուեստական պահանջներու, ուշագրաւ տարբերութիւններու կը հանդիպինք։ Մինչդեռ, օրինակի համար, վերջին երկու տարիներու ընթացքին, 350,000 օտարականներ պակսած են ճարտարարուեստութեան մէջ, ընդհակառակն, կը տեսնենք որ երկրագործական աշխատաւորներուն թիւը զգալի կերպով մնացած է կայուն, հազիւ 10,000 հոգիի նուազումով մը։

Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, հակառակ վարչութեան ճիգերուն, գործարան մեկնող Ֆրանսացի գործաւորները գէպ ի հող վերադարձը չի կատարուիր բաղձալի թափով եւ սակաւին միշտ է ըսել թէ երկրագործութիւնը բաղդալի պակասէ կը տառապի եւ պէտք ունի դուրսէ երթալ փնտռելու օգնութիւնը եւ օժանդակութիւնը զոր չի կրնար գտնել տեղին վրայ։

Ուրիշ փոփոխութիւն մը որ մտած էր օրէնքի առաջին բնագրին մէջ, մենաշնորհեալ հանրային սպասարկութեանց հաշւոյն գործող ժամանակ ձեռնարկութիւններու մէջ աշխատող օտարականներու առաւելագոյն թիւր կը ճշդէր 5 %։

Կը մնայ երրորդ կէտ մը, որ մեզ կը բաժնէ Երեսփ. Ժողովէն

Երեսփ. Ժողովը չափազանց վեհանձնութեամբ, ուզած է առնել հինգ դասակարգ առանձնաշնորհեալ օտարականներ, որոնց համար նախապարական արտօնութիւնը հրաւէրը մը պիտի ըլլայ։ Առանք պիտի կրնան կառավարութեան պարտադրել իրենց Ֆրանսա մուտքը կամ հոս բնակութիւնը։

Նախ, այն օտարականները՝ որոնք իրենց հպատակութիւնը պահած կամ վերստացած Ֆրանսուհիներու հետ են ամուսնացած

Իրօք, առանք պիտի օգտուին այն շնորհներէն զոր կը վայելեն օրէնքով։ Ցանձնախումբին եւ կառավարութեան մտադրութիւնն էր փոարման տեսակէտէն՝ առանձնաշնորհեալ նկատել այս եւ միւս լայն դասակարգերը. սակայն մենք չուզեցինք. առով բացարձակ իրաւունք մը տուած կ'ըլլանք կարգ մը օտարականներու, որոնք, որ եւ է պարագայի մէջ՝ պիտի կրնան արգիլել հանդիսանալ օրէնքին

Կը փափաքինք որ անոնք ուրիշ օտարականներէ յետոյ վայելեն երկրին, եթէ անոնց մէկնումը անհրաժեշտ է։ Բայց չենք կրնար ընդունիլ որ անոնք իրենց բնակութիւնը պարտադրեն Ֆրանսայի, եթէ առով պիտի վնասեն մեր ազգային աշխատաւորներուն

Երկրորդ դասակարգին մէջ կը գտնենք դաշնակից բանակներու նախկին պատերազմիկները։

Անշուշտ չենք մոռնար մատուցուած ծառայութիւնները եւ միշտ մեր մտքին մէջ պիտի ունենանք շատ սիրելի կապերուն յիշատակը, որ մեզ կը կապէ այս զէնքի եղբայրներուն։

Բայց, պէտք չէ մոռնանք եւ իրենց իսկ չեն կրնար անտեսել այն անհրաժեշտութիւնները որ մեզ կը ստիպեն ապահովելու մեր Ֆրանսացի գործաւորներուն հացը։ Մեզմէ աշխատանք ուզելու համար, իրենց պատերազմի ժամանակցութիւնը օգտուիլ ուզող դաշնակից մարտիկները այնքա՞ն շատ են, որ եթէ անոնց թոյլ տայինք մնալ մեր աշխատանոցներուն վրայ, մեր քուէարկելիք օրէնքը պիտի կորսնցնէր իր ազդեցութիւնը։

Ցետոյ կուգան քաղաքական աքսորականները։ Իրօք, եթէ Երեսփ. Ժողովը պարզապէս բաւած ըլլար թէ ամէն անգամ որ քաղաքական դատապարտեալ օտարական մը մեր երկիրը գար իրողութիւնը պահելու, ի զուր չէ որ կոչ ըրած պիտի ըլլար ապաստանի իրաւունքին, զոր Ֆրանսա միշտ յարգած է։ Այդ պարագային, պիտի գտնուէինք որոշման մը հանդէպ, որ պիտի կրնար գործադրուիլ, յաւակ կայութեան մը, նախկինաւոր փառաւ մը առջեւ պիտի գտնուէինք։ Այս անսակ հարուածի մը ենթականերու թիւը բաւական սահմանափակ պիտի ըլլայ։ Բայց Երեսփ. Ժողովին պէտ գործածել «քաղաքական աքսորեալ» բացատրութիւնը՝ սահմանելու համար մեր երկրին մէջ՝ առանձնաշնորհեալ օտարականներու դասակարգ մը, պիտի նշանակէր մտնել կամայականութեան մէջ եւ ստիպել ինքզինքնիս որ դժգոհութիւններն ընդունինք բոլոր անոնց, որոնք իրենց կառավարութեան հետ տարակարծութիւններ մէջ ըլլալով, պիտի գան ապաստանութիւն խնդրելու եւ առով միասին մեր ազգակիցներուն։

Ֆրանսա, պիտի գիտնայ մնալ ազատութեան եւ մարդասիրական ապաստանութեան երկիրը։ Պիտի գիտնայ վեհանձն գտնուիլ, բայց չենք ուզեր որ մեզի պարտադրեն Ֆրանսա մուտքը կամ այնտեղ բնակութիւնը օտար աշխատաւորներու, որոնք պիտի գան աւելցնելու մեր բանուորական օջախներու թշուառութիւնը։

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մակեդոնական դատը կը ղեկավարուի երկու մեծ կազմակերպութիւններէ — մին՝ լեգալ, միւսը՝ գաղտնի.

Առջինը առաջին կիսուն տեղի ունեցած է Մակեդոնական Ներքին Յեղափոխական կազմակերպութեան գաղտնի քոնկրէն. յայտնի չէ թէ ուր, բայց շատ հաւանական է որ գումարուած ըլլայ մակեդոնական հողամասի վրայ։

Այս ուժեղ կազմակերպութիւնը Մակեդոնիոյ բոլոր մասերուն մէջ ունի իր գաղտնի մասնաճիւղերը՝ նուիրուած գատ յեղափոխական գործունէութեան, մասնաւորապէս ընդդէմ Սերպական պետութեան, որ ամէն միջոցի կը դիմէ սերպականացնելու համար իր լուծին տակ գտնուող պուլկար տարրերը։

Մակեդոնական Ներքին Յեղափոխական կազմակերպութիւնը լոյս կ'ընծայէ իր ամսօրեայ յեղափոխական օրկանը Ազատութիւն կամ մահ, որուն տարածումը արգիլուած է նաեւ Պուլկարիոյ մէջ։

Այդ թերթը իր մայիս 15 թիւով հրատարակած է կազմակերպութեան 8րդ քոնկրէին յայտարարագիրը, որ սկզմ կերպով կը գծուի կազմակերպութեան ներքին-կուսակցական եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։

Համաձայն մակեդոնական վերաքննեալ պաշտօնաթերթին, ժողովը գումարուած է շատ հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ եւ բոլորն ալ տոգորուած են եղբ ներքին վէճերը հարթելու փափաքով։ Այս տրամադրութեան իբրեւ հետեւանք եւ ու պայմանը քոնկրէն որոշած է լընդհանուր ներում տալ։

Բոլորին յայտնի է, որ Թոտոր Ալէքսանդրովի սպանութենէն յետոյ, Իվան Միխայլովի վճռով (իբրեւ պետ ներքին կազմակերպութեան) Սօֆիայի մէջ քանի մը տարի առաջ սպաննուեցաւ զօրավար Փրօթօկէրով, մեղադրուելով իբրեւ հեղինակը Թոտոր Ալեքսանդրովի սպանութեան։

Այդ թուականէն ի վեր մակեդոնական կազմակերպութիւնը երկու անհաւասար մասի բաժնուած մահացու կռիւ կը մղեն իրարու դէմ, որմէ չարաչար կերպով կը վնասեն Փրօթօկէրովի կողմնակիցները, որ րովհետեւ ամէն տեսակէտով տկար են բաղդատմամբ հակառակորդ կողմին։

Այս պայքարի ընթացքին ինկան բազմաթիւ մտաւորականներ եւ մարտական ուժեր։ Այժմ Իվան Միխայլովի թեւը որ իր ձեռքը ունի կազմակերպութեան ղեկը, իր 8րդ համագումարին մէջ որոշած է ընդհանուր ներում տալ բոլոր այն մակեդոնացիներուն, որոնք յանցաւոր են հանդէպ կուսակցութեան։ Համագումարը այս որոշումը տուած է ցոյց տալու համար վերջին անգամ մը եւս իր հանդուրժողութիւնը եւ ապա տալու մէկ վերջին անգամ մը կարելիութիւն, ուղղելու արուելու պայքարի մը ընդդէմ արտաքին թշնամին.

Համաձայն ընդհ. ներումի բանաձեւին, ներումէն կ'օգտուին անոնք որ, այս որոշման «Մահ կամ Ազատութիւն» թերթին մէջ հրատարակուելէն մինչեւ մէկ ամիս, կը դիմեն կազմակերպութեան, յայտնելով թէ խզած կապած են կապը իրենց անցեալին հետ եւ թէ սրտանց կերպով յետ այսու չպիտի արգելք ըլլան խաղաղ Մակեդոնիոյ ազատագրական շարժման։ Անոնք որ ասպագային ալ կը շարունակեն իրենց ձախողական եւ ծակայակտափոխական ընթացքը, քոնկրէն զանոնք կը յայտարարէ ժողովուրդի թշնամիներ եւ կը գործադրէ անոնց նկատմամբ կազմակերպութեան օրէնքները։

Ընդհ. ներումի որոշումը պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուեցաւ Մայիս 15ին, եւ այդ պայմանաժամը լրացած է արդէն Ցունիս 15ին

Երբ նկատի առնենք թէ ընդհ. ներումի որոշման հրատարակումէն յետոյ էր որ Սօֆիայի մէջ սպաննեցաւ Մակեդ. Եզրայրակցութեանց Ազգային Կոմիտէին նախագահը՝ Տիմիթրի Միխայլով զոր պէտք չէ շփոթել գաղտնի կազմակերպութեան երիտասարդ պետին Իվան Միխայլովի հետ — ստիպուած ենք լաւատես չըլլալ ընդհանուր ներումի արդիւնքներուն մասին. անիկա շատ շատ կրնայ մասնակի օգուտ մը ունենալ, անկէ թերեւս օգտուին որոշ անհատներ և ճակատ փոխեն, կամ չէզոքանան, բայց հաւանական չէ որ հակառակորդ խմբակը կամովին զինաթափ ըլլայ։

Աւելորդ չէ ըսել թէ առանց ունին իրենց գաղտնի ամսաթերթը «Ռէվոլուցիոնալիստ» (Յեղափոխական)։

Մակեդոնական համագումարի յայտարարագիրը՝ դատապարտելով դաշնագրութիւնները, որոնք պատճառն են ժողովուրդներու ազատութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքը ոտնակոխելով՝ մասնատելով Նէօյէի հաշտութեան դաշնագրի որով բաժան բաժան կ'ըլլայ Մակեդոնիան. քոնկրէն կը յայտարարէ թէ, պիտի շարունակէ պայքարը Մակեդոնիոյ ազատութեան եւ ժողովրդական ինքնավարութեան համար, որուն միջոցաւ միայն կրնան ծուիլ խաղաղ զարգացման պայմաններ Պալքանեան ժողովուրդներուն համար։

Իր պայքարին մէջ մակեդոնական կազմակերպութիւնը իր կը դնէ Մակեդոնիոյ բնակչութեան վրայ անխտիր, ինչպէս նաեւ կեդրոնական գաղթականութեան եւ պետութիւններուն կամ անհատներուն՝ որոնք տոգորուած են ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքով եւ Պալքանեան ինքնակ... մէջ ... խաղաղութիւն... ստեղծելու անկեղծ բաղձանքով։

«Մակեդոնիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող սարկութեան դէմ բողոքել յայտարարել, թէ, Մակեդ. Ներքին կազմակերպութիւնը պիտի բռնանայ, ի գործ դնել պայքարի միջոցները, որոնք ի գործ դրած անցեալին մէջ»։

Միւս կողմէ համագումարը... ով կը հաստատէ, թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ կատարուած ... ումները, մակեդոնական ... կազմակերպութեանց, Մակեդ... հայածուած կրկնակի ... քաղաքացիներու պատուիր... թիւններուն կողմէ մնացեր ... հետեւանք։

Ներքին կազմակերպութիւնը առաջնոյն շարունակելով պայք... սերբ եւ յոյն իշխանութեանց ... յառաջիկային ծագելիք միջ... յին բարդութիւններու ամբողջ ... պատասխանատուութիւնը կը նետէ ... վրայ։

«Համագումարը կ'ողջունէ ... թական յեղափոխական եղբայ... կազմակերպութիւնը եւ ... խրուած ժողովուրդը, ինչպէս ... Պալքանեան Թերակղզի այն ... շուած ժողովուրդները, որոնք ... մակերպուած են վերացնելու ... դաշնագրային անարդարութիւ... ը եւ ձեռք բերելու ազատ եւ ... նավար քաղաքական կեանք։

✕ Ինչպէս յայտնի է առն... ի վեր զանազան խորհրդակցու... ներու խորհրդաժողովներ ... մարուին ի գլուխ բերելու ... Պալքանեան Դաշնակցութեան ... գաղափարը, որ քաղաքական ... ջանակներու կողմէ կը նկատ... Պալքաններու խաղաղացման ... ազդու միջոցը։

Ցարդ Պալքանեան պետու... միջեւ կատարուած պաշտօնա... թէ անպաշտօն բանակցութիւ... ու խորհրդակցութիւնները ... գրական հետեւանք չեն ... Մակեդոնական քոնկրէն ալ ... յուսահատ է այդ բանակցութիւնն...

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 10 [8]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս երեք անհաւասար մասերու բաժնուած Հայաստանի մասերէն իւրաքանչիւրը կոչուած է Թրքահայաստան(*), Ռուսահայաստան եւ Պարսկահայաստան, տիրող պետութեան անունով։

Սակայն այս բաժանումէն առաջ Հայեր Կիլիկիա գաղթելով՝ բնիկ յոյները իրենց եպատակեցուցած եւ Ռուբէն Ա.ի առաջնորդութեամբ 1081ին հոն հիմնած են հայկական անկախութիւն, որ տեւած է մինչեւ 1375։

Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ անկախութիւնները վերջ գտնելէն յետոյ Հայեր անկախ Հայաստան չեն ունեցած մինչեւ 1918 թուականը։ Բայց Մեծ-Պատերազմի (1914–1918) վերջաւորութեան մօտ՝ 1918 մայիս 28ին Ռուսահայաստանի մէկ մասը ազատագրուելով՝ 12,000 քառակուսի քիլօմէթր տարածութեան վրայ կազմուեցաւ արդի Հայաստանը եւ ունեցաւ իր հանրապետական հայ կառավարութիւնը, որ 1920ին փոխուեցաւ։

Սոյն փոքրիկ Հայաստանի վրայ նոր հողերու յաւելումով՝ իր տարածութիւնը հասաւ մօտաւորապէս 30,000 քառակուսի քիլօմէթրի։

Եւ բէեւ կառավարութեան փոփոխութենէն առաջ Սեւրի (Ֆրանսա) դաշնագրով Թրքահայաստանէն Կարինը, Վանը եւ Բաղէշը տրուեցաւ Հայերու, բայց Թուրքեր յանձնած չ'ըլլալով այդ նահանգները Հայերուն ցարդ կը մնան իրենց գրաւման տակ.

Ներկայ գիրքով նախ պիտի ծանօթանանք Պատմական Հայաստանին, մէջն ըլլալով 1918էն առաջ եղող Ռուսահայաստանը, որ տակաւին չէր ազատագրուած, ապա Կիլիկիոյ եւ ամէնէն վերջ Ներկայ Հայաստանին։

Ա. ՏԵՂԸ.— Հայաստան կը գտնուի արեւելեան երկայնութեան(*) 36–45 եւ հիւսիսային լայնութեան 36–42աստիճաններուն միջեւ կամ ուրիշ խօսքով՝ կ'իյնայ Սեւ, Միջերկրական եւ Կասպից ծովերու միջեւ եւ կը կազմէ Ասիոյ արեւմտեան մասը։

ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Հայաստանի երկայնութիւնն է՝ արեւելքէն արեւմուտք 1000 քիլօմէթրէն աւելի, իսկ լայնութիւնը՝ հիւսիսէն հարաւ շուրջ 500 քիլօմէթր։ Տարածութիւնն է 250 հազար քառակուսի քիլօմէթր(*)։

Բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ.— Հայաստան Ասիայէն 175 անգամ փոքր է, Ամերիկայէն՝ 171 անգամ, Եւրոպայէն՝ 40, Ափրիկէէն՝ 121,8. իսկ Աւստրալիայէն 36 անգամ։ Իսկ Պելճիքայէն 8 անգամ մեծ է։

Գ. ՍԱՀՄԱՆ.— Հայաստանի սահմաններն են. հիւսիսէն՝ Սեւ ծով եւ Վրաստան, հարաւէն՝ Պարսկաստան, Միջագետք, Սուրիա եւ Միջերկրական ծով, արեւելքէն՝ Պարսկաստան եւ Կասպից ծով, արեւմուտքէն՝ Փոքր Ասիա եւ Միջերկրական ծով։

Դ. ԴԻՐՔ.— Հայաստան լեռնոտ երկիր մը ըլլալով եւ գտնուելով միանգամայն Սեւ, Կասպից եւ Միջերկրական ծովերուն միջեւ, կազմած է տեսակ մը լեռնակղզի (*) ծովին մակերեսէն 3–8000 ոտք բարձրութեամբ։ Այս կեդրոնական բարձրութիւնը կ'իջնէ աստիճանաբար, քանի սահմանածայրերուն մօտենանք։ Կը տեսնենք թէ՝ Հայաստան լեռնադաշտ մըն է, զոր Եւրոպացիներ կը կոչեն Հայկական բարձրաւանդակ (**)։

Ե. ՀՈՂԻՆ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆԸ.— ... յատուկ նշանաւոր է իր հողին ... րութեան անկանոնութեամբ ... շատ փոխուած ու տակնուվրայ ... է իր յանախադէպ երկրաշարժ... եւ հրաբխային պոռթկումներ... անոնց մէջ նշանաւոր են Արարատ... րան պոռթկումները, որոնց ... կը վկայեն հրաբխային լճերէն ... նոյ ծով եւ Գեղամայ լիճ։

Զ. ԼԵՌՆԵՐ.— Հայաստանի ... ւորագոյն լեռներն են. Ա. ... րարատ (*) կամ Մասիս, որ ... դագաթ ունի, Մեծ-Մասիս եւ ... Մասիս։

(*) Օտարներ «Տաճկահայաստան» կ'անուանեն այս մասը, «Թուրքիա» անունին համաձայն տալով «Տաճկաստան» անունը, ինչ որ ճիշդ չէ։ Օտարներ ալ «Թուրքիա» անունին տեղ կը գործածեն Թրքաստան կամ Թուրքաստան, որ բոլորովին սխալ է. որովհետեւ Թուրքաստան անունով ուրիշ երկիր մը գոյութիւն ունի Ասիոյ մէջ՝ Կասպից ծովին արեւելեան կողմը եւ կը պատկանի Ռուսիոյ։

(*) Այս հաշիւը կը պատկանի բուն Հայաստանի կամ Մեծ-Հայքի, եթէ Կիլիկիա եւ Փոքր-Հայքն ալ միասին առնենք, այն ատեն պիտի ըսենք թէ՝ Հայաստան կը գտնուի արեւելեան երկայնութեան 32–45 աստիճաններուն միջեւ, անշուշտ Փարիզի միջօրէականէն հաշուելով։

(*) Հայաստան ընդարձակուած է Նախքան գՔրիստոս Բ. դարուն։ Իսկ մէկ դար յետոյ Մեծն Տիգրան Բ.ի օրով աւելի ընդարձակուեցաւ, բայց կարճ ժամանակի մը համար։

(*) Քառլ Ռիթթէր գերման երկրաբանը այսպէս կոչած է Հայաստանի բարձրաւանդակը։ Լեռնակղզի (Berg-insel — Պէրկ-ինզէլ)։

(**) Plateau arménien (փրանս.). Armenian plateau (անգլ.), Armenische plateau (գերմ.)։ Հայաստանի հողը Միջագետքէն սկսեալ մինչեւ Կուր գետ աստիճանաբար կը բարձրանայ ու Սեւ ու Կասպից ծովերուն միջեւ պարսպաձեւ բարձրանալէ յետոյ յանկարծ կանգ կ'առնէ։

(*) Հայ անունը Մասիս է, ... բարատեան Նահանգին մէջ ... լուն համար օտարներէն կոչ... Արարատ լեռ, որ կը նշանակէ ... րատեան Նահանգի լեռը։ Արարատ... Նոյեր բուն դաշտին անունն է, ... վերջը շրջակայ գաւառներուն ... լով կազմեց Հայաստանի տասն... նահանգներէն մին, որուն ... կոչուեցաւ նաեւ այս լեռը։

ՅՈՎՀ. ՓԱՓ...

(Շար...)

[illegible]

ԱՐՄԷՆ

(Հալէպէն)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՆՉՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

— :·: —

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԽԱՐՊԻՆ, 3 Յուլիս.— [illegible]

[illegible]

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՓԱԿՈՒՄ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

:·: —

ՄԻԼԱՆՕ, 16 յուլիս. — [illegible]

ՀԱՄԳ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԴՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ամառնոցի ճանդէս

Վիէն, 16 յուլիս — [illegible]

Ն. Գայլ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ԴԱԴՐԵՑՈՒԱԾ

Խորհրդ. իշխանութեանց կեղր. պաշտօնաթերթի, Պրաւդայի Յունիս 27 թուին մէջ կը կարդանք.

«Երկրորդ Հնգամեակի ծրագիրներու մշակման աշխատանքները կը յետաձգուին»

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԽՈՒՐ ԵՂԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

«Ալիք» (Թէհրան) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (7 յուլիս).

[illegible]

Ահա այս հանգամանքն է, որ այսօր մեզ բոլորիս պիտի սթափեցնէ եւ գրգէ որ առաջ քաշուող մեր համայնքի հասարակական միճակը, որ ինչպէս առանք, այնքա՞ն տխուր է, այնքան մտահոգիչ»

Երեւանի դրամ կը դրկէ Մոսկուա

Թող չըսեն թէ Մոսկուա դրամ կը ճամբէ Երեւան (ո՞վ է ճամբողը): Իր կարգին, Երեւան եւս, առնել ա. տեսն, փոխառութիւն անունով, իր բնակչութեան աղքատիկ գրպանէն կը փրցնէ կարեւոր գումարներ ու կը կը դրկէ Մոսկուա եղբայրօրէն ըսել թէ ինչ կը գրեն Երեւանէն առ. *Բանուոր.*— «Երեւանի աշխատաւորները մեծ յաղթանակ մը տարին ճնգ. ամեակին 4րդ աւարտական տարուան փոխառութեան ծախսման. վրայ: Բանուորներն ու վարձուորները կատարած են իրենց պարտքը ճարիւրին 103 ճամեմատութեամբ: Յունիս 20ին փոխառութեան ճուաքուած գումարը կը ճամնէր 3 միլիոն 800 ճազար րուբլի: Տակաւին կը շարունակուին փոխառութեան արձանագրութիւնները: Աւելի եւս արագացնելու ճամար այդ արձանագրութիւնները, գործի լծուած են կոմունիստ երիտասարդները, ընկերակցութիւնը, կուսակցական մարմինները, կենտրոնական բաժնի պաշտօնէութիւնը: Լենինականէն եւս կը ճաղորդեն թէ շրջանին մէջ գիւղացիները շատ դժուարութեամբ կը ճամաձայնին արձանագրուիլ փոխառութեան:

ՍԵՐՈՒՆԴԸ, ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Գ. Հրանդ Դերձակեան, մասնակցելով Aéronautiqueի բարձրագոյն վարժարանի մուտքի քննութեանց, *առաջին* ճանդիսացած է բազմաթիւ օտարականներու մէջ, թէ գրաւոր եւ թէ բերանացի քննութեանց մէջ

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (144)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Դ. ՄԱՍ

— Այն ատեն, չենք պատմութեան ձայնը եւ ոչ թէ տառատ. [illegible]

Կ. ՄՕՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

թիւնը, քանի որ կը նախատեսէ ծանր հրետանիի եւ յարձակողական հրասայլերու ջնջումը կամ սահմանափակումը:

Ընդունուած է նաեւ քաղաքային բնակչութեանց քաղաքներու եւայլն, յարձակման միջոցներու ջնջումը:

Պայմանագրութեան կիրարկման հսկողութիւնը պիտի կատարուի մնայուն յանձնախումբի մը կողմէ: Բոլոր տէրութիւնները որ պիտի աւելցնեն իրենց զէնքերը, պարտաւոր պիտի ըլլան իմաց տալ միւս պետութեանց:

Գալով ծանր հրետանիի հարցին, չորս պետութեանց ներկայացուցիչները (Ամերիկա, Ֆրանսա, Իտալիա, Անգլիա) վերջին հաւաքոյթի մը ընթացքին, համաձայնած են որոշ կէտերու շուրջ, որոնք պիտի մտնեն զինաթափութեան պայմանագրութեան մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՈՉ – ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔՆԵՐԸ.— Խորհրդային Միութեան կեդր. գործ. կոմիտէի նախագահութիւնը վաւերացուց 1932 փետրուար 5ին, Լեհոնիոյ հետ կնքուած ոչ – յարձակման դաշինքը, ինչպէս նաեւ յունուար 31ին, Ֆինլանտայի հետ կնքուած ոչ – յարձակման դաշինքն ու անոր կից պայմանագրութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ.— Ամերիկեան աշխատանքի Դաշնակցութեան նախագահը Ամերիկայի անգործներու թիւը կը գնահատէ 11 միլիոն եւ կը յայտնէ թէ խորհրդարանին կողմէ՝ իբր անգործութեան նպաստ քուէարկուած գումարը անբաւարար է: Խորհրդարանը քուէարկած է 2 միլիառ 122 միլիոն տոլար:

ԻՐԱՔԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.— Անգլիական զօրագունդը որ Եգիպտոսէն Իրաք ղրկուած էր, զսպելու համար անգլիական օդանաւային կայանի առջի պահակները, կրկին պիտի վերադառնայ Եգիպտոս՝ օդանաւերով:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ.— Յունաստանի ելմտական նախարարը նախարարաց խորհուրդին ներկայացուց Ամերիկայի յոյն դեսպանին մէկ հեռագիրը, որով կը յայտնէ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը ընդունած է յետաձգումը յունական պարտքի վճարման որ պէտք է կատարուէր յուլիս 1ին; Վճարումը յետաձգուած է երկու եւ կէս տարի:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Գերման համայնավարներու օրկանը, ցանկը կը հրատարակէ անոնց որ սպաննուած կամ վիրաւորուած են 18 յունիսէն ասդին, պատահած կռիւներու ընթացքին: Կը յիշուի թէ այդ թուականին էր որ հրատարակուեցաւ քաղաքական կուսակցութեանց համազգեստ կրելու արտօնութիւն տուող հրամանագիրը: Ցարդ, այդ կռիւներուն մէջ սպաննուած են 112 հոգի. իսկ վիրաւորուած են 1170: Այրոնայի վերջին կռուին մէջ ծանրօրէն վիրաւորուած 4 հոգի մեռան: Որով սպանեալներու թիւը կը բարձրանայ 116ի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նաւասարդ Գրագէտներու Բարեկամներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 6ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Զ Օ Հ Ր Ա Պ Ի

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Գ Ի Ն՝ 20 Ֆ Ր Ա Ն Ք

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

Դաշտահանդէս

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲԻ ԵՒ ՍԱԼՆՈՅ-ՁՈՐՑԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Սալնոյ-Ձորի Հայրենակցական Միութեան

Այս Կիրակի ժամը 2էն մինչեւ իրիկուն, Սէնթ Անտրէի պարտէզին մէջ

Կը նախագահէ՝ Գ. ԱՐՓԻԱՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Գ. Գ. ԱԶԳԻՆ եւ Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Գ. Գ. Յ. Ուզունեան, Գ. Պօղոսեան, Ղազարեան, Ֆէսճեան, եւ ուրիշներ: Գ. Խ. Գաւիթեան (երգ):

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Դաշտահանդէս Խանասորի Արշաւանքի առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Մարզպետ խումբին կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի Կոմիտէին:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30էն մինչեւ իրիկուն, Բրէփիօ-լա Բաք, գեղածիծաղ կղզիին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին:

Գինները խիստ ժողովրդական

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Հ.Մ.Ը.Մ.ին մարզադաշտին վրայ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱՊԼԻԿԵԱՆ

Գնդակի մրցում Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի եւ Լիոնի խումբերուն միջեւ

Ձախ պիւֆէ դաշտին վրայ

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ-Գոլոմպ Քոլոնպի կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նուազոն, Փօթօրիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

Գուատ

Ս. ԷԹԻԷՆԻ Անտօք ենթակոմիտէի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Դուրեան Գրադարանի սրահը. ներկայանալ անզամատոմսերով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ.

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արդութեան խումբերուն կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Զաւարեան կոմիտէի

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Կը նուագէ Շավիլի Ն. Ն. Միութեան նուագախումբը

Ժամը 4ին այցելութիւն Շավիլի գերեզմանատունը Արդութեան ամոլներու Շիրիմին:

Կը հրաւիրուին բոլոր կոմիտէները եւ ընկերները:

Ընտանեկան պտոյտ *կազմակերպուած Սիփան երգեցիկ խումբի կողմէ, իր անդամ անդամուհիներու եւ համակիրներու համար: Այս Կիրակի Քլամարի անտառը.* Fontaine Ste-Marie. *Ճաշը միասին բերել: Շարժանկար պիտի առնուի*

Ժամադրավայր Կիրակի առաւօտ 8.30էն 9, Gare Pont Mirabeau, Metro Javel, *իջնել* Meudon-Val-Fleurie- Fontaine Ste-Marie.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Խանասորայ Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի Վարուժան ենթակոմիտէի կողմէ: Այս Կիրակի, հանրածանօթ Վարիզէլի դաշտին մէջ: Կը խօսի Ընկ. Վ. ՉՈՒԼԼԷՐԵԱՆ.

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ զաւկին ԳՐԻԳՈՐ ԽՐԻՄԵԱՆի (2 տարեկան) դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Սէն Թ՛էթիէն

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լորէթ. Բաք.— 35.

Շէրպուրկ. Մ. Հ.— 35.

Պօքէր. Բ. Ե.— 35.

ԴԳՐՈՅԱՄԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ Ընկերութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Միլանէն՝ Գ. Թօքաթեանի միջոցաւ հանգանակուած գումար 2162 փր., Անվէրսէն՝ Տիկնանց Միութենէն եւ Տիկին Մ. Իփէքճեանէն 3000ական պելճ. փր., Տիկիններ Ն. Մսըրեան եւ Ա. Մսրեանէ 2000ական փր., Տիկին Արտէմ Թօփալեանէ 1000 փր., 2 անկողնոց ծածկոց եւ 40 մէթր կտաւ Գ. Գ. Գ. Տէմիրճեանէ եւ Ա. Համբարձումեանէ 1000ական փր., Նիսէն՝ Պ. Յ. Ջամէրրէն 500 փր. փրանք, Սաւր Փօրթէն՝ Տիկին Ս. Գույումճեան 5 անգլ., Ժընեւէն՝ Պ. Է. Ջամէրրէնի միջոցաւ հանգանակուած 350 փրանք:

Ե. Ա. Օ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ նուիրատուութեանց ցանկին շարունակութիւնը:

Նախորդ գումար 27425 փր. 65 ս., Տիկին Ս. Գույումճեան «Southport» (Անգլիա) 5 անգլիական ոսկի, մի ռմն 100 փր., Տօքթ. Մ. Տիմիթեան (Նարայր), Տօքթ. Պօղոսեան, Գ. Գ. Կիւրճեան եղբարք (կօշիկ), Տէիրմէնճեան եղբարք (կօշիկ), Տիլսիզեան, Լ. Թօփալեան 50ական, Ա. Պէզազեան, Վ. Փափազեան, Կ. Միքայէլեան, Գասպարեան եւ Բանիքեան 30ական, Մանճեան եւ Գալփաքեան 25ական, Սարաֆեան, Տէրվիշեան, Մ. Պէնլոեան, Էֆպէրեան եղբարք, Ժ. Գարաեան, Յ. Մարգիվանեան Վ. Բարունակեան, Գ. Նալպանտեան, Է. Արթինեան, Ս. Նափուճեան, Գ. Թէրզեան, Վ. Մօզիլեան, Օ. Սարաֆեան եւ Տիկին Մախոխեան 20ական փր.: Ուրիշներ 10 եւ 5 փր.: Անցեալ տարուան Գործադրական Յանձնաժողովէն մնացած գումար 4272 փր.: Աղքատախնամի կողմէ նուէր 4,090 փր.: Գումար 41 հազար 331 փր. 95 սանդիմ:

Ամէն նուիրատուութիւն ղրկել գանձապահին հասցէին՝ Խ. Քէպապճեան, 14 rue Jean Bart à Courbevoie, (Seine).

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական բանակումը

Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտական վերին Մարմինը, այս տարի եւս կը կազմակերպէ սկաուտական ընդհ. բանակում մը ամբողջ Օգոստոս ամսուան ընթացքին՝ Նիսի շրջանին մէջ.

Հոս պարտք կը համարենք յիշեցնել մեր յարգելի ծնողքներուն եւ հայրենակիցներուն՝ որ քանի տարիներէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանակումները տեղի կ'ունենան ամենայն յաջողութեամբ խմբապետներու առջեւ լուրջ հսկողութեան տակ. առանց որ եւ է վտանգի. եւ բոլոր այն սկաուտները կամ պատանիները որ մասնակցած են վերոյիշեալ բանակումներուն, մեծապէս օգտուած են բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս:

Արձանագրութիւնները արդէն իսկ սկսած են: Բոլոր անոնք որ կ'ուզեն արձանագրուիլ կրնան դիմել իրենց շրջանի խմբապետներուն՝ հետեւեալ հասցէներով.—

Պուա – Գոլոմպ – Անիէրի շրջանը դիմել խմբապետ Կ. Մօզաեանի, 7, Rue Hoche, Bois Colombes:

Իսի–լէ–Մուլինօ, Պէլվիլ եւ Փրէ – Սէն – Ժէրվէի շրջան, Ս. Սահակեան, 55, Ave.Président Wilson, Pré-St.-Gervais:

Փարիզ, 18–19րդ թաղամասի գայլիկներ, դիմել Զարեհ Հանէսեանի, 22, Rue des Bois, Paris 19e:

Porte d'Italie, Gentilly եւ Bicêtre Սերոբ Պալպալեանի, 32, Rue Berth:

Պանեէօ – Քաշան մասնաճիւղ, դիմել Հրանդ Սրապեանի ,24, Rue Roger: Bagneux (Seine)

Սարսէլի մասնաճիւղ, խմբ. Ե. Անտիկեանի, 7, Rue de la Chapelle, Sarcelles:

Ալֆորվիլի մասնաճիւղ, դիմել խմբապետներուն, Այվազեան եւ Դաւիթեան, ամէն կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցի:

Անկիէնի մասնաճիւղ, խմբապետ Վ. Մանուկեանի, 6, Rue Gérard Toutin. Deuil:

Վիլիէ–լը Պէլի մասնաճիւղ, տեղւոյն վարիչին Ա. Շիրինեանի, 4, Rue Turin, Arnouville les Gonesses:

Վէնսէնի, Ռօնի Սու Պուա եւ Ռէնուիի մասնաճիւղերը դիմել խմբապետ Հայկ Մերկերեանի, 55, Rue de ... Paris 19e:

Բաց աստի ամէն օր առաւօտ ժամը 9.30էն 12, Հ. Արէլեանի, ... Rue Lafayette, Paris:

Բանակումի մասնակցութեան ... մաններն են, 15 օրուան համար ... փրանք: Իսկ մէկ ամսուան համար ... փրանք: Արձանագրութիւնները ... դադրին Յուլիս 23ին: Անկէ վերջ ... տարուած դիմումները նկատի չ... նուիր:

Բանակումի կրնան մասնակցիլ ... ի սկաուտներէ ոչ – սկաուտ ... ներ 7 տարեկանէն մինչեւ 18 ... րեկաններ միայն:

Իւրաքանչիւր մասնակցող ... կամ ոչ – սկաուտ, պարտի ի ... ունենալ բժշկական վկայագիր ... զոր կրնայ ձրիօրէն ստանալ դի... Հայ Տիկնանց Միութեան կամ ... չի մասնաճիւղին, ամէն Երկ... եւ Ուրբաթ առաւօտները:

Փարիզի եւ Շրջանի Սկաու...

Գործադիր Մարմին...

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քասնիթիէն (Յունաստան) ... տիրոս Աւետիսեան կը փնտռէ իր ... եղբայրը. Գարակէօզեան ... Զաւէն Աւետիսեան, որ երկու ... առաջ Պոլսոյ կը գտնուէր ... կացնել՝ Union Jeunesse ... nienne, 80 rue Veni... Xantie, Grèce.

— Ատափազարցի Սա... Մանուէլեան կը փնտռէ իր ... բարի Տէր Մանուէլեան որ 192... գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ ... թին Տէր Մանուէլեանի, Che... Cérisiers, Ecully, (Rhône).

Վարձու է Noisy-le-S... *մէջ, կայարա... հանրակառքի կայանէն 7 վա... հեռու փոքրիկ մը երկու ... խոհանոց, մառան և* bain-d... *կազ, ջուր, ելեկտրական ... Մանրամասնութեանց համար ...* 163 Denfert Rochereau, ...sy-le-Sec, Seine.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHA...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ **(55)**

Բ Ո Ւ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Կարցրէք: — Բոռը պրգուած տրտամութեան մէջ էր, ինչպէս յատուկ է ապաքինող հիւանդներին, ու իր անձնական բժիշկներին, կարգին չարչարում էր:

— Ինչո՞ւ էք ինձ տանջում այդ յիմար բանով, երբ ցաւերը անց են կացել:

— Հէնց դրա համար, որ էլ չվերադառնան: Չէ որ չէիք ուզի՝ ցաւը կրկնուի տիկին Բոլլայի առաջ ու նա է, սափրիչ ձեզ օգնում տալու:

— Սատանի բժիշկ, եթէ ցաւը գալու է կը գայ. դա առամի ցաւ չէ, որ վախեցնէք ձեր հեղուկներով: Դրանք այնքան կ'օգնեն, ինչքան մի խղճալիք ցնցուղի ջուրը հրդեհի ժամանակ: Բայց ի հարկէ տեղի եմ տալու:

Աւաւ բաժակը ձախ ձեռքով, ու տօկալի աչքերի տեսքը յիշեցրեց Գալլիին նախորդ խօսակցութիւնը

— Ի դէպ, — հարցրեց նա. — ինչպէս է եղել որ ձեզ այդպէս ջարդոտել էք. պատերազմում, հաւանօրէն:

— Չէ որ հէնց քիչ առաջ պատմում էի ձեզ գաղտնի բանտերի մասին ու...

— Այդ բացատրութիւնը տիկին Գրասինիի համար: Բայց, լրջօրէն. դրանք բրազիլիական արշաւանքի հետքերն են, չէ՞:

— Այո, այնտեղ էլ եմ ստացել, յետոյ էլ ձախողանք եմ ունեցել որսի գնալիս վայրի տեղերում, այլ եւ ուրիշ արկածներ:

— Հաւանօրէն ձեր ուսումնական արշաւանքի ժամանակ: Կարծեմ դժուար օրեր էք անցկացրել:

— Ի հարկէ, վայրի երկիրներում ապրել չես կարող առանց ամէն տեսակ արկածների, — ասաց Բոռը անփոյթ մի թոնով, — եւ այդ արկածներն էլ ամէն անգամ հաճելի չեն լինում:

— Բայց եւ այնպէս չեմ հասկանում ինչը կարող էր ձեզ այդպէս ջարդոտել: Գուցէ միայն մաքառումը վայրի գազանների հետ Ա՛յ, այդ օրինակ ձեր ձախ ձեռքին:

— Ա՛խ, հա. մի որսի հետեւանք են դրանք: Հասկանո՞ւմ էք, եւ արձակեցի հրացանը...

Լսուեց զանգ բաղխումը:

— Սեղանը կարգի՞ է, Մարտինի, հա՞: Այն ժամանակ խնդրեմ բացէք դուռը: Ինչպէս բարի էք տիկին: Ներեցէք, որ ոտքի ելնել չեմ կարող ձեզ դիմաւորելու:

— Ի սէր Աստծու մի բարձրանաք, ես հիւր չեմ: Ես մի քիչ կանուխ եկայ, Ջեմսէ. գուցէ պէտք է շտապէք

— Դեռ մի քառորդ կարող եմ մնալ: Տւէք ինձ ձեր վերարկուն տանեմ միւս սենեակը: Զամբի՞ւղն էլ տանեմ

— Զգոյշ, թարմ ձուեր կան մէջը: Կէտտին էր բերել այս առաւօտ Մօնդէ – Օլիվէտտօից: Մի քանի հատ էլ ծննդեան վարդեր կան այդտեղ ձեզ համար, պարոն Րիվարէզ, գիտեմ որ ծաղիկը սիրում էք:

Նստեց սեղանի մօտ, սկսեց ցօղուները մաքրելու որ ջուրը դնէ:

— Է՞ , Րիվարէզ, — ասաց Գալլին, — շարունակեցէք ձեր որսի արկածը: Կանգ առիք հէնց սկզբին:

— Հա: Գալլին ինձ հարցնում էր Հարաւային Ամերիկայում իմ անց կացրած կեանքի մասին, տիկին. ես էլ պատմում էի թէ ինչպէս մնացեր ձախ ձեռքս: Դէպքը պատահեց Պերույում, գնում էինք գետի հունով: Բիթակը քաշեցի, բայց չարաքեց. գուրս եկաւ որ վառօդը թացել էր Իսկ գազանը, ի հարկէ, չէր սպասելու որ ես իմ անզգուշութիւնը ուղղէի, եւ ահա մեր ընդհարման հետեւանքը:

— Սարսափելի է.

— Է՛, ոչ այնչափ, հաւատացէք: Ի հարկէ, շատ անախորժ բաներ էլ են գալիս մարդու գլխին յաւերի հետ միասին, բայց ընդհանրապէս առած բաքանչելի կեանք էր: Ա՛յ, օրինակ, օձերի որսը...

Ու շարունակում էր այդպէս, մէկ անեկդոտը միւսի ետեւից, մէկ արժանթինեան պատերազմի մասին, մէկ բրազիլեան գիտական արշաւի, մէկ որսորդական արկածներ կամ հանդիպումներ վայրենիների հետ ու վայրի գազանների: Գալլին լսում էր մի երեխայի յարումով, որին կախարդական հէքեաթներ են պատմում եւ շարունակ ընդհատում էր նրան զանազան հարցերով: Մի զգայուն նէապոլցի էր նա ու սիրում էր ամէն տեսակ յուզիչ լուրեր: Ջեմման հանել էր զամբիւղից իր բանւածքը ու գլուխը կախ ալխատում էր լուռ: Մարտինի մռայլ էր ու անհանգիստ շարժւում էր աթոռի վրայ: Նրան դուր չէր գալիս պատմիչի պարծենքոտ ու ինքնավստահ շեշտը: Թէեւ ակամայ զարմանք էր զգում այդ մարդու դիմաց, որը այդպէս արութեամբ դիմանում էր ֆիզիքական տանջանքին, բայց արտանց չէր սիրում նրան ու նրա խօսելու ձեւը:

— Ա՛յ, հրաշալի կեանք է լինելու. — բացագանչեց Գալլի մի միամիտ նախանձով ու հառաչեց: — Զեմ հասկանում ինչպէս կարողացաք Բրազիլիայից հեռանալ: Բոլոր երկիրները այլ եւս ձեզ այնպէս ձանձրալի են թւելու:

— Ամէնից հետաքրքիրը Պերուն էր եւ Էկուատորը, — ասաց Բոռ: — Ա՛յ իսկապէս որ զարմանալի աշխարհ: Ճիշդ է, շատ է շոգ, մանաւանդ ափին ու դժուար է կլիմային ... լը, բայց տեղի գեղեցկութիւնը ... ցնցում է ամէն երեւակայութ...

— Իսկ ինձ թւում է. — ասաց ... լին, — որ կեանքի կատարեալ ... տութիւնը մի վայրի երկրում ... ւելի հրապուրիչ է բնութեան ... գեղեցկութիւնից: Այնտեղ մարդ ... սէս խորն է զգալու իր մարդ ... արժանաւորութիւնը, ինչպէս ... ուրիշ տեղ մեր այս խիտ բնակ... քաղաքներում

— Այո, — պատասխանեց ... այսինքն...

Ջեմմա բարձրացրեց հայեա... բանւածքից ու նայեց նրան ... յանկարծ թունդ կարմրեց ու ... առւ խօսքի կէսին: Ցաջորդեց ... լռութիւն:

— Միթէ նորի՞ց սկսում է ... հարցրեց Գալլի վախով.

— Ա՛, ոչ ոչինչ: Արդէն ... Մարտինի:

— Այո, գնանք, Գալլի: ... ենք:

Ջեմմա դուրս եկաւ նրանց ... գնելու, եւ իսկոյն էլ վերա... ձեռքին մի բաժակ կաթ ձու...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒԼԻՍ 1932
23 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1938 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳԵՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Չորեքշաբթի օր, Յուլիս 20ին, Գերմանիոյ պատմութիւնը շահավէժ արագութեամբ թաւալեցաւ, պատմական դէպքերը ոգորդական տեսարաններով ընթացան եւ ազդանշանը տուին քաղաքական մեծ տագնապի մը, որ կարող է քաղաքացիական կռուի փոխուիլ:

Ֆոն Փափէն, բնաւ երեւոյթին պարզամիտ ու անվնասական, այլ էապէս՝ յանդուգն ու անհեռատես գործիքն էր որ առաջ քաշեցին աջակողմեան եւ յետադիմական տարրերը: Ինչ որ չպիտի կրնային ընել Հինտէնպուրկ իր բարձրութենէն եւ Հիթլեր իր բանակներով, բրաւ առաջ քաշուած ֆոն Փափէն, թիկունքէն մղուած այն ուժերէն, որոնք պատրաստ են կռուի մտնելու, որպէս զի Գերմանիոյ օրինական կառավարութիւնը պաշտպանելու համար:

Պետական հարուածը կը կատարէ օրուան վարչապետը, կը զանազանէ պաշտօնական բանիւրը Փրուսիոյ պետութեան. կառավարութեան անդամները (ընկերվարական) բռնի ուժով դուրս կը քշէ իրենց պաշտօնատուններէն, զինուորական վիճակ կը հռչակէ Պերլինի շրջանին մէջ եւ գործերը կը ղեկավարէ զինուորական նախարարութեան վարիչներու միջոցաւ:

Պատմական այդ օրուան վերջին տեսարանը կը փակուի երեկոյեան ժամը 6—7ին, երբ Փրուսիոյ ներքին նախարար Սէվրրինկ (ընկերվարական) եւ իր գործակիցները սուինաւոր զինուորներու պաշտպանութեան տակ կը թողուն իրենց գրասենեակները, «Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը» գոչելով:

Այսպիսով կը պայթի գերմանական ներքին տագնապը, որ այս վերջին տարին սուր բնոյթ առած էր:

Գերմանական քաղաքական կեանքը Վէյմարի սահմանադրութեամբ կը մտնէր ընկերվարութեան եւ գերման դեմոկրատական ազդեցութեան տակ: Արտաքին քաղաքական պայքարներուն հետ միասին կը փոթորկէր Գերմանիոյ ներքին կեանքն ալ: Վէյմարէն մինչեւ Ֆոն Փափէն Գերմանիա տագնապներ անցուց՝ աջէն ու ձախէն: Համայնավար շարժումը քանիցս երկիրը յուզեց, քաղաքացիական կռուի տեսարաններ պարզեց, բայց չընդհանրացաւ: Յետադիմական շարժումներն ալ անպակաս եղան, բայց խեղդուեցան իրենց բոյնին մէջ:

Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ ընկերվարական ընտանիքին մէջ ամէնէն լաւ կազմակերպուած եւ ամէնէն ստուար կազմակերպութիւնն է, Վէյմարէն մինչեւ Յուլիս 20ը, եղաւ գերման հանրապետութեան հիմնական սիւնը, կրեց պետական շէնքը իր ուսերուն վրայ. աջակցեցաւ եւ համագործակցեցաւ դեմոկրատիկ տարրերուն հետ, կեդրոնականաց եւ հաւասարակշռող ուժը հանդիսացաւ, եւ կրցաւ պահպանել հանրապետութիւնը աջէն ու ձախէն եկած հեղեղատներէն:

Գերման Սօսիալ—Դեմոկրատիան, բլլալով զօրաւոր եւ կարգապահ, էր նաեւ լայն համագործակցութեան կողմնակից, ընդհանրապէս դեմոկրատիկ կուսակցութիւններուն հետ, բարեշրջումեան ճանապարհով քալելու դէպ ի պետական կատարելութիւնը եւ ատրիճանական կերպով իրականացնելու ընկերվարական պահանջները: Ընկերվարական կուսակցութիւնը տիքատուրայի դէմ էր, ու այդ ուղղութեամբ՝ կուրծք կուտար թէ աջէն եւ թէ ձախէն եկած միջամտութեանց: Այս փափուկ կացութեան մէջ Սօսիալ—Դեմոկրատիան հետզհետէ բռնեց տեղատուութեան ճամբան: Համայնավարներն իրենց բաժինն առին եւ քալեցին, ու աստիճանաբար կերպով խլեցին այդ մեծ ընտանիքին պատկանող հինգ միլիոն քուէները. Ընկերվարական կուսակցութիւնը կամաց կամաց իր բացարձակ մեծամասնութենէն կ՚իջնէր համեմատական մեծամասնութեան, ու աւելի վերջը կը դառնար կեդրոնի այն կուսակցութիւններուն, որոնք իր հետ միասին Վէյմարի սահմանադրութիւնը կը պաշտպանէին:

Այս աստիճանական վայրէջքի կողքին, եթէ համայնավար շարժումը կը մնար կայուն աստիճանի վրայ, թեւ կ՚առնէր յետադիմական-ազգայնական շարժում մը Հիթլերի ղեկավարութեամբ եւ կարճ ժամանակի մէջ տասնամեայ հաւասարակշռութիւնը կը խախտէր:

Նախագահական եւ փրուսիական ընտրութիւններէն առաջ Հիթլերեան շարժումն անհամբերութիւնը ցոյցկուտար իշխանութեան գլուխ գալու՝ պետական հարուածով մը: Նախագահական ընտրութեան մէջ մօտ 14 միլիոն քուէ շահելէ եւ փրուսիական խորհրդարանի մէջ տասնեակ մը պատգամաւորները հարիւրէն աւելի բարձրացնելէն յետոյ, Հիթլերեանները պահ մը յուսացին օրինական ճանապարհով իշխանութեան գլուխ գալու եւ անկէ յետոյ կատարելու այն յեղաշրջումները, որոնք իրենց ծրագրին մէջ կը մտնէին:

Բայց Հիթլերի յաջողութիւնները հասնելով իրենց գագաթնակէտին, ցոյց տուին մէկ ուրիշ իրողութիւն, որ թէեւ դժուարութեամբ, սակայն հանրապետականները պիտի կրնային պահպանել հաւասարակշռութիւնը

Յուլիս 31ի ընտրութիւնները, հակառակ տեղի ունեցած բռնութիւններուն, չէին խոստանար կատարելալ յաջողութիւն մը յետադիմականներուն

Ու ահա կը պայթի գերմանական տագնապը իր լայնութեամբ եւ ծանրութեամբ: Որովհետեւ հարուածը կ՚իջնէ գերման Սօսիալ-Դեմոկրատիային, որ խարիսխն էր հանրապետական Գերմանիոյ, եւ պահապանը Վէյմարի սահմանադրութեան: Պետական հարուածը կ՚ուզէ ապահովել յետադիմութեան տիրապետութիւնը, առանց սպասելու ընտրութիւններու արդիւնքին:

Այս քայլով, Գերմանիա կը մտնէ զինեալ բռնութեան եւ զինեալ յեղափոխութեան նոր եւ անակնկալներով լի շրջանի մը մէջ: Ընկերվարականները յետադիմականներու բռնկցուցած հրդեհին մէջ չնետուեցան: Անոնք կը սպասեն Յուլիս 31ի ընտրութեան:

Կ. Ս.

—

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՍ ՀԱՅ ՉԵՄ, ԿԱԹՈԼԻԿ ԵՄ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ հայկաթոլիկ համայնքին կողմէ, վարչութիւնը թուրք թերթերուն ուղղուած նամակով մը՝ կը պախարակէ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը որ բողոք է ներկայացուցեր ժրնեւ. Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին առթիւ:

Նամակը կարդացինք զզուանքով. Գրութեան ոճն ու բովանդակութիւնը չեն որ զզուանք կը պատճառեն. այլ մանաւանդ հոգին որ տուն տուեր է անոր: Ո՛չ թէ անոր համար որ այդ հոգին կաթոլիկինն է: Այլ մանաւանդ որ ան կը յատկանշէ զանգուած մը Հայերու, վաղ՝ Հայութեան լուսագոյն օրերուն, ու վատթար՝ անոր մենավատ օրերուն:

Կաթոլիկի, յուսաուրչականի հարց չունինք անշուշտ այս թերթին մէջ. Ու մենք չէ որ պիտի ժխտենք կաթոլիկ Հայերու մեծ տուրքը ազատագրական պայքարին եւ հայ մշակոյթին — հիմնաքարը ամէն ազատութեան ու ազատագրութեան:

Ու չենք ալ պահանջեր որ Համիտներէն ու Թալէաթներէն յետոյ, Քէմալներու եւ Քէմալիկներու մականին տակ կծկուած Թուրքիոյ Հայերը՝ համակ լուռ [illegible] [illegible] [illegible] որ [illegible] մեր [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] որ [illegible] գանէ թէ թրքական տապարը չզանազանեց Հայուն հաւատացեալը, աղանդաւորը թէ անկրօնը.

Ցիշեն գանէ թէ աքսորի եւ ջարդի ճամբաներուն վրայ՝ բոլոր կոտորուող Հայերը հաւասարապէս քաշեցին Հայ անունին մեղքը... ու Պոլսին հայատակները աւելի լաւ օրեր չտեսան քան Լուսաւորչի հետեւորդները..

Յիշեն գանէ եւ լռեն:

Ո՛վ իւրենցմէ կը պահանջէ հաւատարմութեան հաւաստիքներ եւ ո՛վ կը հաւատայ, ո՞ր թուրքը իրենց անկեղծ ընտանիքներուն, որոնց ո՛չ մէկ թուրք պէտք ունի, քանիներու համար՝ օտարին հանդէպ յաւիտենական առեւտրութեան ուանդական ճամբէն:

Ժամանակին, գիտենք թէ շատ կաթոլիկներ հայ չէին. պարզապէս կաթոլիկ էին:

[illegible] որ [illegible] կը տեսնէ Պոլսոյ կաթոլիկ համայնքին վարչութեան մէջ արեան նոյն աւազանին մէջ մկրտութիւնէն յետոյ ալ:

Ս. Կ.

ՉԻՆՆԷՐ ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

Ուաշինկթընէն տրուած լուրի մը համաձայն այդտեղի չինական դեսպանը յայտնած է թէ չինական կառավարութիւնը բողոքած է Ճէհոլի վրայ կատարուած ճափոնական յարձակման դէմ:

Չինական դեսպանին զեկոյցը կը յայտնէ թէ ճափոնական զօրախումբերը գործածած են զրահապատ կառախումբեր եւ ռմբաձիգ օդանաւեր սպաննելով եւ վիրաւորելով բազմաթիւ Չինացիներ:

Դեսպանին զեկոյցը կ՚աւելցնէ. — Չինու-ճափոնական վէճը ներկայիս կ՚ուսումնասիրուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ. բայց Ճափոն, կը թուի թէ որոշած է ծանրացնել կացութիւնը եւ իրօք, նպատակ որ այդպէս ըլլայ՝ յարձակում գործելով Ճէհոլի վրայ: Նման յարձակման մը առջեւ, ստիպուած ենք դիմադրել՝ գործածելով մեր տրամադրելի բոլոր ուժերը:

*** Թոքիոյէն տրուած լուրի մը համաձայն, Քաօ Եուէնկի ճափոնական ուժերու հրամանատարը համաձայնութիւն մը կնքած է չինական ուժերու հրամանատարին հետ, Ճէհոլի առջեւ նոր կռիւներու առաջքն առնելու համար:

Նանքինի եւ Փէքինի մէջ մեծ յուզում կը տիրէ: Կը կարծեն թէ Ճէհոլի կացութիւնը չափազանց վտանգուած է, նկատելով որ մաս մը ճափոնական ուժեր մեկնած են Մուքտէնէն՝ անծանօթ ուղղութեամբ:

Վ,ԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԲՌՆԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Ֆոն Փափէն կը մախրապետէ

Պաշարման վիճակի յայտարարութենէն ի վեր, հանդարտութիւն կը տիրէ Պերլինի եւ Փրուսիոյ մէջ:

Նախորդ գիշեր բախումներ տեղի ունեցան համայնավարներու եւ ոստիկաններու միջեւ: Մէկ հոգի սպաննուեցաւ, բայց առհասարակ, ժողովուրդը կը շարունակէ հանդարտ մնալ:

Համայնավար ղեկավարները հաւաքուեր էին խորհրդակցութեան համար: Նախ որոշեր էին ընդհանուր գործադուլ պատրաստել. սակայն ընկերվարականներու ընդդիմութեան առջեւ, յետոյ այս ծրագիրը եւ գոհացան փողոցներու ցրուել տալով յեղափոխական թռուցիկներ:

Սակայն ոստիկանութիւնը գրաւեց թռուցիկները եւ ձերբակալեց գրուողները

Ոստիկանութիւնը գրաւեց նաեւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը:

Ընկերվարականները չափազանց վերապահ կը մնան այն պահէն ի վեր որ իրենց հաղորդուեցաւ կարգախօսը. — Յարգեցէք կարգապահութիւնը. Թոյլ մի տաք որ ձեզ գրգռեն:

Իսկ Հիթլերի մարտական խումբերը երկու օրէ ի վեր կը մնան իրենց զօրանոցներուն մէջ, կազմ ու պատրաստ, ի հարկին օգնելու համար ոստիկանութեան: Որովհետեւ, վրայ կը շրջէր թէ համայնավարները որոշած են յարձակում գործել Պերլինի ոստիկանութեան վրայ եւ թէ պաշարման վիճակի յայտարարութիւնն է որ ձախողեցուցած է այս որոշման գործադրութիւնը:

Հիթլերեան պետերը մտադրած են պահանջել կառավարութենէն որ լուծէ համայնավար կուսակցութիւնը: Անոնք կը յուսան թէ այդպէս ալ չպիտի ըլլայ ընտրութիւններէն առաջ: Սակայն ֆոն Փափէն կը վարանի. որովհետեւ կը վախնայ որ համայնավարները իրենց լուծումէն յետոյ, յուլիս 31ի ընտրութեանց, իրենց քուէները կեդրոնացնեն ընկերվարականներուն վրայ եւ այդ կերպով աւելի ուժեղացնեն զանոնք:

ՓՐՈՒՍԻԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃԸ

Փրուսիոյ կառավարութեան բոլոր անդամները յայտնած ըլլալով թէ իրենք կը մերժեն հրաժարեցնել վարչապետին եւ ներքին նախարար Սէվրրինկի, ֆոն Փափէն ստիպուեցաւ նարերը փնտռել անոնց տեղ:

Ֆոն Փափէն իր կազմած նոր դահլիճին առաջին նիստին մէջ՝ իբր մարդասպան յայտնեց թէ որոշած է բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներ հրաժարեցնել Փրուսիոյ 12 նահանգներու վարչութիւններէն

Այս կերպով փրուսիական նահանգներու նախագահներէն 5-6ը, որոնք ընկերվարական են, պիտի հեռացուին իրենց պաշտօններէն, ինչպէս նաեւ ոստիկանական բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներ:

ԲՈՂՈՔՆԵՐ

Փրուսիոյ նախկին դահլիճին անդամները խորհրդակցութիւն մը ունեցան քննելու համար կացութիւնը եւ որոշեցին պահել բողոքը զոր ներկայացուցեր էին կայսերական ատեանին եւ Հինտէնպուրկի ուղղուած հեռագրով մը պահանջեցին որ, մինչեւ ատեանին որոշումը, մեղմացնէ պաշարման վիճակը: Հեռագրէն զատ, վարչապետին ուղղուած նամակով մը, մեղադրեցին զայն որ չէ յարգած սահմանադրութիւնը:

Պավիէրայի կառավարութիւնն ալ իր կարգին բողոքելով ֆոն Փափէնի ոտնձգութիւններուն դէմ, դիմած է կայսերական ատեանին: Պավիէրայի բողոքին միացած է նաեւ Քարլսրուհէի կառավարութիւնը

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Իրենց պաշտօններէն հեռացնելէ յետոյ Պերլինի ընդհանուր ոստիկանապետը, փոխանորդը եւ ոստիկան զինուորներու հրամանատարը, ֆոն Փափէն զանոնք կը հետապնդէ իբր հրաժարեցման հրամանին դէմ անսաստող:

Փրուսիոյ իր մարդպանութեան առաջին օրն իսկ, ֆոն Փափէն հրաժարեցուցած է 24 հանրապետական բարձր պաշտօնատարներ, որոնք հաւատարիմ Վայմարի սահմանադրութեան, կրնային խափանել Փափէնի բռնապետական գործունէութիւնը:

Զինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ընդհ. յանձնաժողովը իր նիստը շարունակեց, քննելու համար Պ. Պէնէշի տեղեկագիրը:

Այդ նիստին մէջ, Իտալիոյ պատուիրակը զօրավար Պալպօ, որ օդանաւով հասեր էր Հռոմէն, պաղ ջուր լեցուց իր ճառով: Նախորդ օր հեռագիրեր հաղորդեր էին թէ գլխաւոր կէտերուն շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է մեծ պետութեանց միջեւ, որոնց կարգին Իտալիա:

Բայց Իտալիոյ պատուիրակը յուսախաբ ըրաւ բոլորը, յայտարարելով թէ

— Իտալական պատուիրակութիւնը ստիպուած է յայտնելու որ կատարուած ջանքը ի զուր է և յամենայն դէպս, չարդարացներ ամբողջ աշխարհի յոյսերն ու բաղձանքները: Ուրեմն չեմ մասնակցիր այս քուէարկութեան:

Իտալիա ուրեմն երեսի վրայ կը ձգեր մեծ պետութեանց հետ նախապէս իր գոյացուցած համաձայնութիւնը:

Իսկ խորհրդային պատուիրակը Լիտվինով ինչպէս կը սպասուէր, շարունակեց բառ առ բառ, ժողովին աշխատանքները խափանելու իր փորձերը, ամէն մէկ կէտի դէմ ներկայացնելով առաջարկներ ու փոփոխութիւններ:

Ֆրանսայի վարչապետը պիտի խօսի այսօր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

:-:

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ Ինկիլիզի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Իզմիրի երեսփոխան Մահմուտ Էսատ կարգ մը յայտարարութիւններ բրեր էր ստրկական հողերու մասին, մեծ մեծ ճառելով թէ 50,000 տարի ալ անցնի չեն մոռնար իրենցմէ խլուած հողերը.

Դամասկոսի «Ալիֆ Պաա» թերթը հետեւեալ արժանաւոր պատասխանը կուտայ Մահմուտ Էսատի եւ անով Թուրքերուն:

Ալեքսանտրէթ արաբական մայրաքաղաքը եղող Հալէպի նաւահանգիստն է: Ըստ իր աշխարհագրական դիրքին, Ալեքսանտրէթ կը պատկանի Սուրիոյ: Ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ Թուրքերը կարօտով կը նային մեր այս հողամասին:

Է՛յ Էֆէնտիներ, ձեր հայրենիքին մէջ հազարաւորներով Արաբներ կան. դուք արդեօք անոնց կրօնական եւ ազգային ազատութիւնը յարգեցի՞ք. մինչեւ անգամ դուք ստիպեցիք զանոնք որ ձեզի պէս հագուին եւ արաբերէն չխօսին, է՛յ Էսատ պէյ, երէ հող կը փնտռէք, եթէ ձեր հայրենիքին մասերը կ՚ուզէք, ձեր աչքերը տնկեցէք այն հողերուն, որոնք օտարներ արիւնով ներկուած են, կարօտ քաշեցէք Ռումէլիի, Մերտինի, ամբողջ պալքանեան երկիրներու Միջերկրականի կղզիներուն վրայ, որոնց ժամանակին յաղթութիւնը պատմուած էր արաբի սուրով եւ արիւնով:

Սակայն, ո՛վ Թուրքեր, ինչո՞ւ չէք փնտռեր եւ կարօտը չէք քաշեր ձեր բազուկներու անկարողութեան երեսէն եւ ձեր ձեռքով կորսուած այդ հողամասերուն եւ զանոնք ալ Ալզաս-Լօրէն չէք կոչեր:

Ես ալ հիմա Էսատ պէյի նման պիտի ըսեմ:

Հիւսիսային Սուրիան, Տիարպէքիր, Կիլիկիան, բոլորն ալ առանց արաբական երկիրներ են եւ կտրուած են Արաբներու սրտէն. կարօտով կը դիտենք զանոնք եւ որքան ալ երկար տարիներ անցնին պիտի չմոռնանք զանոնք: Ինչպէս Ֆրանսացիները 50 տարի չմոռցան Ալզաս-Լօրէնը, մենք ալ 50,000 տարի եթէ անցնի չպիտի մոռնանք մեր սրտէն կտրուած այս հողամասերը:

Է՛յ Թուրքեր, եթէ դուք այսօրուան ձեր յաջողութիւններով կը պարծենաք մե՞զ ձեզի, որովհետեւ այդ յաղթութիւնը ուրիշին կը պարտիք: Ֆրանսան Կիլիկիան ձեզի ձգեց ամբողջ հարստութիւններով, զինամթերքներով եւ պաշարով: Հնդկաստանի իսլամները միլիոններ զրկեցին ձեզի եւ վերջապէս օտարներ ուրիշի հաշւոյն օգնեցին ձեզի:

Մենք կը ճանչնանք Թուրքերը եւ իրենց էնթրիկները: Այժմ երբ անոնք Ալեքսանտրէթի մասին կը խօսին, ո՞վ գիտէ ի՞նչ դաւեր կը հնարեն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Խալիլ Մենթեշ պէյ, Աթէնքի թուրք դեսպանատան առեւտրական կցորդը, երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Յունաստանի ազգային տնտեսութեան նախարարին հետ: Տեսակցութիւնը դարձած է կնքուած առեւտրական դաշնագիրներուն եւ այն միջոցներուն շուրջ որոնք ձեռք պիտի առնուին զարգացնելու համար երկու երկիրներու միջեւ առեւտրական փոխանակութիւնները:

Խալիլ պէյ առաջարկած է նախարարին գործադրել ամենալայն սահմաններու մէջ Քլիրինկի մեթոտը, խնդրոյ առարկայ փոխանակութեան մէջ, եւ կնքել նոր դաշինքներ:

Նախարարը խոստացած է ուսումնասիրել հարցը ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ:

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլիվիոյ մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ: Մայրաքաղաքին բնակչութիւնը փողոցէ փողոց կը շրջի եւ պատերազմի յայտարարութիւն կը պահանջէ ընդդէմ Փարակուայի կառավարութեան:

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ ԴԷՄ

2.— ՌՈՒՍԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ (*)

Հայերին մնում է վաղօրօք օգուտ քաղել իւրեանց դրութիւնից։

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Ցօղուածաշարքիս մէջ, չափազանց ընդարձակ գլուխ մըն է այս, սակայն չպիտի անտեսեմ, կ՚անհրաժեշտ համար հայկական պայքարին։ Աչա թէ ինչու՝ զանց կ՚առնեմ պատմութիւնը այն պայքարին, զոր Ռուսերը կը կատարէին, հինէ՛ն ի վեր, ընդդէմ Եւրոպայի։ Կը յիշեցնեմ, սակայն, պատերազմները բիւզանդական կայսրութեան դէմ։ Ցետոյ Հայաստանը փոքր Մ. Եւն Պետրոսի, որ, ընդհակառակն, մօտեցաւ Եւրոպայի, մայրաքաղաքը տարաւ «քաղաքակրթութեան» աշխարհին սահմանները եւ այնուհետեւ Մէն Փեթերպուրկը դարձաւ շաղակրատ խնամքներու պատուհանը։ Եկան բոլշեւիկները, մոլեգին չարժումով մը փակեցին այդ պատուհանը, եւ հայհոյելով խնամի Եւրոպային՝ դէպ ի Ասիա, Մոսկուա տարին իրենց մայրաքաղաքը։

Այդ օրերէն ի վեր, Ռուսիա երդուեալ ախոյեանն է Եւրոպայի։

×

— «Ի՜նչ մեծ դժբախտութիւն պիտի ըլլար, եթէ պատճառ մը հնարեցնէր Ռուսերը Եւրոպայէն, եւ անոնց յանձնէր Ասիան»

Միշլէի հախատեսութիւնն է այն վտանգին մասին, որ այսօր իրողութիւն է։

Եւ Ռընան, նոյնքան մարգարէական, այսպէս կ՚ամբողջացնէր պատկերն այդ «մեծ դժբախտութեան»։

— «Ըլլալը, նման Ցայտնութեան գրքին վիշապին, որ իր պոչովը կ՚առնէր աստղերը, օր մը իր հակէն պիտի քաշէ Կեդր. Ասիոյ հօտը, Թիմուրլէնկներու եւ Ճինկիզ խաններու հին յաջորդները»։

Իրողութիւն է, հիմա, այս նախատեսութիւնն ալ։

Ճիշդ է թէ 1905ի ռուս յեղափոխութիւնն ալ խօսեցաւ Արեւելքի ժողովուրդներու հոգիին, բայց մասնաւորաբար 1917ի յեղափոխութիւնն է, որ այդ ժողովուրդները ոտքի կը հանէ ահա, կը պինէ զանոնք սրոշ թշնամութեամբ մը։ 5 դեկտեմբեր 1920ին, Բագուի մէջ, արեւելեան ժողովուրդներու համագումարին բեմէն, բոլշեւիկները պատերազմ կը յայտարարէին եւրոպական աշխարհակալութեան դէմ։ Նարիմանով, իր բացման խօսքով, բացէ ի բաց կ՚ըսէր. — «Կրօնական հրաւէր մըն է այս համագումարը, անգլիական եւ Ֆրանսական աշխարհակալութեանց դէմ ուղղուած»։

Ու Զինովիեւ, նոյնքան կատաղի, կը յայտարարէր նոյն համագումարին միձարանութեանց ընթացքին. — «Աշխ, պիտի վարենք աշխարհակալ Անգլիոյ կոկորդին, մեր ծունկը պիտի դնենք իր կուրծքին»։ Ու կ՚աւելցնէր. — «Ճշմարիտ յեղափոխութիւնը պիտի արծարծի այն ատեն, երբ մեզի միանան ...... միլիոնները Ասիոյ ժողովուրդները, որ կը բնակին Ասիոյ մէջ։ Միայն ու միայն Արեւելքի ժողովուրդներն են, որ պիտի ......ն բախտը պատերազմին՝ ընդդէմ աշխատանքին ու դրամատիրութեան»։

Սակայն մեզ չա՞տ կը հետաքրքրէ այն առաջելութիւնը, որ Ռուսերը կուտան իրենք իրենց՝ վարելու համար այդ «սուրբ պատերազմը», տապալելու համար Եւրոպան եւ ազատագրելու համար Ասիան։

Այդ առաքելութեան Թելադրանքը, կը Թուի թէ, կուգայ ռուսական գրականութենէն Արզամաս, Դոստոյեւսկի, իր Դնեպրը վէպին մէջ, այսպէս կը խօսեցնէ ուսանող Շատովը.

— Գիտէ՞ք թէ ո՛վ է հիմա, աշխարհի մէջ, աստուածընտիր միակ ժողովուրդը, որ կոչուած է վերանորոգելու երկիրը, փրկելու յանուն Նոր Աստուծոյ մը։

— Ռուս ժողովուրդն է այդ ժողովուրդը, կը պատասխանէ Շատով իր հարցումին։

Ռուս բոլշեւիկ բանաստեղծները կը պնդե՞ն, ահա, աւելի քան Շատովները, երբ բացայայտ ներշնչումով մը երգելու կը կանչուին Սկիւթացիներ, բնական ցեղը, որ պիտի առաջնորդէ Ասիան։

Բանաստեղծ Ալեքսանդր Բլոկ, որ անձնապան եղաւ, (կ՚ըսեն թէ անօթութեան պատճառով), կը գինովնար՝ մտածելով որ Սկիւթացի մըն է ինք.

— Այո՛, Սկիւթացիներ ենք մենք, այո՛, Ասիացիներ ենք մենք, մթին եւ անյագ աչքերով։

Ու բանաստեղծ Եսէնին, ու բանաստեղծ Կլուեւ, «գիւղացիական յեղափոխութեան ...... Սոփելով»։ ...... «Արեւմտաքանդ» բանակ մը կը կազմենք մենք, երկրի դորտին վրայ»։ Կամ. «Ո՞վ իմ հայրենիքս, ոչինչ աւելի լաւ է, ոչինչ աւելի գեղեցիկ է, որքան կոխել աչքերդ»։ Իսկ ռուս գրաքոս մը, Իվանով Ռազումնիկ, խօսելով սկիւթացուս այս քերթողներուն մասին, կը մարգարէանայ ...... «Յեղափոխական սկիւթացութիւնը մոխիրի պիտի վերածէ ամբողջ աշխարհը»։ Փառաբանելով սկիւթական ցեղը, որ պիտի վարէ կռիւը Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ, բանաստեղծ Տիւտչեւ կը գրէր թէ «ոչ կարելի է բախկցութիւն, ոչ ալ գինադադար այս երկու թշնամիներուն միջեւ, մէկուն կեանքը մահն է միւսին»։

Եւ թշնամութիւնը, որ գոյութիւն ունի Ռուսիոյ եւ Եւրոպայի միջեւ, որքա՜ն ռուսական է իր խորքով, թէ բոլշեւիկներու գիրքն իսկ հանդէպ Եւրոպայի, որքա՜ն թաթաւուն է սլաւական ...... ոգութեամբ, անվիճելի կը դառնան՝ երբ յիշենք թէ սպիտակ ռուս գրողներն ալ նոյնքան խանդավառութիւն կ՚արտայայտեն իրենց թշնամութեանը մէջ հանդէպ Եւրոպայի։ Այսպէս «Վմենովիս» անունով գրական շարժումը (ռուսական թարգմանութեամբ՝ նշանակէտներու փոփոխութիւն), ինչպէս նաեւ Նականունէ Ւերթը (Պերլին) իրենց ուղղութեան եւ վարդապետութեան մէջ պայքար կը Թելադրեն արեւմուտքի դէմ։ Ցիշեցէք նաեւ սկիւթացի Կորկու, որ ...... թշնամութեան մը ...... հանդէպ Եւրոպայի եւ մոլեանդ սէրովը ասիական արեան, որ կը խայտայ իր երակներուն մէջ.

Գրականութեան այս թելադրանքին հետ, կենդանի էր նաեւ աւանդութիւնը ռուսական հին քաղաքականութեան, որ, Ռոմանոֆներէն բերնով ...... կայսրին Պաւլի, կ՚ըսէր. «Ռուսիա ոչ մէկ յարաբերութիւն պէտք է մշակէ ......ուրիշ պետութեանց հետ, առեւտրական յարաբերութիւններէ զատ»։ Այսպէս ուրեմն, Լեւոնտիեւի դիտողութեամբ, կռիւը ռուսական բոլշեւիզմին ու եւրոպականութեան միջեւ՝ հակամարտութիւնն է կռիւին սլաւականութեան եւ բիւզանդականութեան միջեւ։ Եւ թող հայ մտաւորականներն ալ լաւ ըմբռնեն թէ բոլշեւիզմին մէջ սլաւական մոթիվներ կան, ինչպէս դիտել կուտայ Ուստրիալով։ Աւար ապացոյցը՝ այն պայքարը, որ արդի Հայաստանի մէջ ծանօթ է «ռուս մեծապետական ազգայնականութեամբ», սկիւթական հրէշ մը, որ չատ ...... կը փախցնէ կովկասեան փոքրիկ հանրապետութիւնները։

Ցաջորդ ալ պայքարի ձեւերը, զոր կը գործածէ արդի Ռուսիան հանդէպ Եւրոպայի, աւելի եւս խտացնելով նոր գոյնը որ իր վրայ առած է երեմնի «ճերմակ» աղջեր։

ԱՅՎԱՁԵԱՆ

(*) Այս նիւթին շուրջ կազմուած ընդարձակ մատենագրութենէ մը, կը յիշեմ հետեւեալ գիրքերը, իբրեւ գլխաւոր աղբիւրներ.—

1.— Boris Mirsky, — LES SCYTHES, quelques théories russes sur la crise européenne.

2.— Maurice Muret, — LE CRÉPUSCULE DES NATIONS BLANCHES, մասնաւորաբար Le défi bolchéviste et le triomphe des Scythes, ինչպէս նաեւ Le dragon dans les étoiles գլուխները։

3.— Basile Nikitine, — LA RUSSIE ET LE CONFLIT ORIENT - OCCIDENT (Les Appels d'Orient, փետր. — մարտ 1925)։

ԶՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ՖԱՐԱՄՈՒՇԽԱՆԱ

Հակառակ որ ճանչցուած եմ հեգնողը անոնց որ մեր ոսկեղէն լեզուին կը խառնեն ռուսական թիթեղէ եւ ժանգոտ երկաթներէ ձուլուած բառերու խժալուր աղմուկը, «Մայրամպազիչէն եսք», ահա քեզի երկրորդ օտար բառ մը, այն ալ վերնագիր։

Բայց Գրական Ակումբը արձակուրդի մէջ էր Յաճախ հաճոյքը ունեցեր եմ քաշքշելու խմբագրական բարեկամս, երբ կուլտուրական կամ սոցիալական որեւէ զեկոյց օրեկտի կամ սուբեկտիւօրէն քննադատած ատեն բոյց տալ օտար փրազէօլոգիայի մէջ իյնալու տենդէնց, առիթ տալով իմ կրիտիկային եւ ինտէրվէնցիային։

Բարեբախտաբար, ինչպէս ըսի, արձակուրդի մէջ ենք, իսկ վերամուտին մոռցուած կ՚ըլլայ — գոնէ, այդ է յոյսս — օտար բառ մը վերնագիր ընտրելու յանցանքս։

Ֆարամուշխանա...

Մեղք որ կարելի չէ թարգմանել զայն, ոչ ալ հայերէն կոկիկ անուն մը կերտել, մինչեւ այնքա՜ն պէտքի բառ է մեր իրականութեան համար։

Բայց կարելի է բացատրել։

Կը յիշէ՞ք Վանակը, Թէհրանի ետեւ, Տամաւէնտի հրաշափառ լեռան կողերուն թառած հայ գիւղը, ուր Վարդավառը անցուցինք անգամ մը, հայ գիւղական պարերու եւ ցուրենի արեւոտ դաշտերուն գեղին ծփանքին մէջ, գլուխնիս լաւ մը ...... Միրզա Գասպարի ......

Արդ՝ հին ատեն Վանակի մօտերը, անտառոտ բարձունքի մը վրայ առանձնացած էր Զըլլը Սուլթանի ամարանոցը։ Կը պատմուի որ Նաս...

Ցետոյ տարօրինակ շշուկներ, անպատկառ բացեկներու նման, սկսան հիւսուիլ խորհրդաւոր ամառանոցին շուրջը։ Թեհրանցիները յափշտակեան բանաստեղծեր — կը պնդէին որ շատ գիշեր անծանօթ ստուերներ գաղտագողի կ՚անցնէին Թածրիշի եւ Կուլհաքի անտառներէն, կը սպրդէին Զիլլի պարտէզներէն ներս, եւ ծեր պալատականներն առանձնութիւնը կը բաժնէին մինչեւ որ հնչէր արեւածագը աղջնոց ...... ցնծութիւնը։

...... հասան պալատ եւ ցնցուեցին Նաոբէնտրին Շահի մշտաբ. Թուն կասկածները։ Զերբակալուեցան գիշերուան ստուերներէն մէկ քանին։ Արեւի լոյսին տակ, սակայն, անոնք փոխակերպուեցան .... կրօնապետներու կամ հին դիւանագէտներու։

.... կասկածոտ Շահին սարսափը։ Եւ այդ սարսափին աւելի եւս սաստկանալը ...... մտածումին առջեւ թէ չպիտի կրնար մէկ մէկ մեռցնել օդակ նուիրել այդ գլուխներուն։

— Ի՞նչ կ՚ընէիք, ի՞նչ խօսեցաք, ի՞նչ ըսուեցաք։

Պատասխանը նոյնն էր, յուսահատեցնող միօրինակութեամբ։

— Այդ տունէն ներս ինչ խօսք, ի՞նչ խորհուրդ որ մտնէ, կը դառնապարտուի յաւիտենական մոռացութեան։ Ուրիշ կը յիշենք։

Եւ ապրուեց, որ կը մերժէ պարտուած զգալ, կարծեց Տամաւէնտի ...... ՀԿ... ......

Հրաշալիք կամ ահաւոր ժամեր։ Բայց ոտքդ անկէ դուրս դնելէ ետք մոռցած ես ամէնքն ալ... Ի՞նչ հեքեաթ, որ արեւելքը միայն կրնայ ծնիլ։

Գիրքը, սակայն, որուն մէջ ժամանակին կարդացեր եմ այս իրավէպը, կը յայտնէր թէ Տամաւէնտի խմաստասէր առանձնակեացին մօտ ......, սիկհիմնա յանկան առաջին Օթեակը, հիմնուած համբաւաւոր ճայսոն՝ Մալքում խանի կողմէ։

×

Գիտենք որ, արեւելքի խորհրդաւոր աստղին տակ ծնած, ձեզի համար յաճախ իրական կեանքէ առօրեայ մէկ դրուագն է ինչ որ հեքեաթ կը թուի մեզի։ Բայց մի կարծէք թէ ատոնց բացարձակ առանձնաշնորհն ունիք։

Փաստ՝ մենք ալ ունինք Ֆարամուշխանա։ Եւ մէկի տեղ շատերը, հոգ չէ որ ձերինը գեղեցիկ ըլլայ, մերինները այլանդակ եւ ողբերգական։

Գաղութներու «Ֆարամուշխանա»ները

Սկսինք հայ մամուլէն։ Խմբագիրներ ունինք որ ապքերնին հազիւ թերթէն դուրս նետած, կը մոռնան թէ ներսը ինչ ըսեր, ինչ էին պիտի ըլլալ։

— Ախպէր ջան, դուք չէիք որ երէկուան թիւով Թուրքին հացին իւղ քսողը։ Ինչո՞ւ մեծ երազի եւ վրէժի կրակը կը թափէք այսօր ձեր խեղճ բարեկամին գլխուն։

Հարցուցէ՛ք եւ մարդը ձեր երեսին պիտի նայի շուարած.

— Չեմ յիշեր։ Մեր մամուլէն ներս ինչ խօսք, ինչ խորհուրդ կամ սկզբունք որ մտնէ, կը դատապարտուի յաւիտենական մոռացութեան։ Ուրիշ կը յիշենք.

......

Սա ողբերգական էր։ Բարեբախտաբար կայ նաեւ զաւարճալին։

Թերթ մը ունինք — անունովը չըլլայ, մինչեւ չճանչցող չկայ — որուն չորս պատերէն ներս մտած քանի՜ հարիւր անմեղ զոհեր, նամակ, յօդուած, հարցում կամ փոքր ծրար, դատապարտուած են յաւիտենական մոռացութեան։

Այդ թերթը մեզմէ ովկիանոսով մը բաժնուած բարեբախտաբար — գործակալ մը ունի Փարիզի մէջ։

— Եղբայր, կ՚ըսէր այս վերջինս անցեալ օր, երէկ նամակ մը առի Երկինքէն ինկածի նման սարսափական տեղեկութիւն կ՚ուզեն հարցի մը մասին, որուն համար հինգ ամիս առաջ ես ինքս գիտեր եմ իրենց քանի մը նամակներով, ամէնքն ալ անպատասխան մնացած։

Կարդալ ......

Զարնենք Փարիզի ժամուն դուռը։

— Ի՞նչ կը բանիք ներսը. բարեկա՛մ, ի՞նչ կը խօսիք, ի՞նչ կը մտածէ «ազգը», ի՞նչ լուր սա եօթը հարիւր հազար փրանքէն...

— Պատուոյ խօսք. մօնշէր, հիմա ......

Ո՜ սուրբ գուրս գրի, ներսի դարձէն ոչինչ կը յիշէ.
պուանէն ներս ամէն խօսք խորհուրդ նոյնիսկ ...... պարտաւոր է յաւիտենական ցութեան. Ֆարամուշխանա...

Անցնինք Մարսէյլի ժամուն...

Կատարեալ ընելու համար բանքը, անոր դուռները փակեց «յարաբերար»։ Բայց ......ինեց եւ հիմա ինչո՞ւ փակ ......ելի չէ՞ր աւելի աժան ...... աստղեկ ինքզինքնիս ...... ջեւ։ Ինչո՞ւ, ի՞նչ խորհուրդ ...... դաղտնիք կը ծածկէ ...... տօի լռած ժամը, կամ ...... գնուած հաշիւներ...

Անցնինք, մեղք է գրել...

Ֆարամուշխանա՛...

...... մեր ....կանութ... Կեդր... մը դարսուն մը ...... այնինչ գիւղին վարի ...... նահանգական Ընդհանուր ...... դրան առջեւ.

Գիտենք, նոր կնիք ...... կանոնագիր մը եւ ...... ուած հանդէսի մը ...... չեւը կայ ներսը։

— Բայց առանց դո՛ւ ...... բաժնուեցաք, ի՞նչ կը ...... կը գործէք, որո՞ւ կուտա... չինները...

Աւելորդ հարցեր։ «Ան...... դեր, առանց ամէն մէկ ...... մէկ թաղինը, քիչ աւելի ...... իւրաքանչիւր տունի հայ...... կան Ընդհանուր Միութի...»

×

....ուր է ընթերցողին լեզուն...

— Իսկ ժեծազո՛յնը ...... խորհրդաւո՛րը մեր ...... բականութեան Ֆարամուշ...

... Բայց հաւատացէք ...... զգամ որ ինկած եմ ...... կախարդական ազդեցութ...... եւ մոռցած թէ ինչ ...... գրել.

Ֆարամուշխանա՛...

ԼԵՒՈՆ Մ...

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ԱՌ...

(Բիւզանդ Կանաչեան...)

Այս օրերուն Հռոմի մէջ ...... ննեայ ազգային երկրաչափ...... ներու ցուցահանդէսը։

Այս ցուցահանդէսին կը ...... նաեւ մէկ երկու օտար ...... Մէկը հայ մը, Բիւզանդ Կան... ուսանող Հռոմի գեղարուեստ... դպրոցի, նկարչական ճիւղ... ......

.... եւ մեր ազգային մեծ ու փոքր շատ մը հաստատութիւնները։

...... գայ կը խոստանայ։ Այլաք... մլատ են օտար արուեստ... համար։

Գեղեցիկ է յղացումը ...... «Մոզիկներու վայրը» ...... տառին մէջ։ Առաջին կարգ... գիկներու մեծ փունջ մը... հզօր ցոլացումով Անոնց...

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ 23 ՅՈՒԼԻՍ 1932

ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

(«ԽԼԻՐԴԻ ՇԱԲԱԹ»ԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Շարունակենք «Խլիրդի Շաբաթ»ին առթիւ ծանօթ մասնագէտներու կողմէ պատրաստուած յօդուածներու ամփոփումը

Անուանի Ֆրանսական Կաճառի անդամ եւ Մոնփելիէի Հակախլիրդային Կեդրոնին Տնօրէն փրոֆ. Ե. Ֆորկի յօդուածը որ ցոյց կուտայ թէ «ԻՆՉ ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱԼ ԱՄԷՆ ԿԻՆ ԱՐԳԱՆԴԻ ԽԼԻՐԴԻՆ ՄԱՍԻՆ»։

Դուք կինե՛ր, որ քառասուն տարեկանին կը մօտենաք, եւ անձկութեամբ կ՚արտէք առաջին խոչումը կամ առաջին ճերմակ մազը, հակեցէք, չա՛տ աւելի ուշադրութեամբ հակեցէք անկանոն արիւնահոսութիւններու երեւումին վրայ, որ ձեր արգանդին մէջ զարգացող ուռի մը սկզբնաւորութիւնն ու զարգացումը կրնայ յայտնել։

Արդարեւ, վտանգը կրնայ շատ ծանր ըլլալ։ Գիտցէք — ոչ թէ վախնալու, այլ ժամանակին զգուշանալու համար — որ արգանդի խլիրդը ամէնէն յաճախադէպն է կանացի խլիրդներուն, եւ թէ ան ամէն տարի աւելի քան 25.000 կին կը մեռցնէ Գերմանիոյ մէջ, 31.000 Ամերիկայի եւ մօտ 20.000 Ֆրանսայի մէջ։ Եւ այս այնպիսի տարիքի մը ուր ընտանիքի մօր անհետացումը՝ առաջին պարագայ մը կը թողու տան մէջ եւ կը կազմալուծէ զայն։ Ըստհետեւ խլիրդի վտանգը ամէնէն աւելի կը սպառնայ 35—55 եւ մանաւանդ 35էն 45 տարեկան կիներուն։

Արթուն եւ ուշադիր եղէ՛ք, բայց մի՛ վախնաք։

Միշտ մտաբերեցէք ամերիկացի մեծ վիրաբոյժի մը, Գլեռկլաուդ խորհուրդը. «Եթէ հիւանդութենէն պիտի վախնաք, ջանացէք հիւանդութեան սկիզբին իսկ վախնալ, եւ այդ երկիւղը թող մղէ ձեզ բժշկական քննութեան»։

Կ՚ըսեն թէ ժողովուրդին նուիրուած այս յայտարարութիւնները կրնան խլիրդի վախը, սարսափը տարածել եւ մտահոգութեանց յառաջ բերել. Բայց .... աւելի վտանգաւոր է, քան վհհեբառելու անձկային երկիւղը

Մանաւանդ որ անզգամէն հետ կուտանք ապահովիչ նշանը։ Գիտցէ՛ք եւ ձեր շուրջը կրկնեցէ՛ք որ բոլոր խլիրդներէն ամէնէն բուժելին հաւանաբար արգանդի խլիրդն է, եթէ սկիզբէն դարմանուի։ Ակնառու մասնագէտներու կողմէ ......կան վերջերս հրատարակուած վիճակագրութիւններ ցոյց կուտան որ ներկայիս արգանդի խլիրդ ունեցող հինգ կիներէն չորսը կարելի է արմատապէս բուժել, վիրահատութեամբ կամ ճառագայթմամբ։ Մինչդեռ տասը տարի առաջ .... կրնային բուժել։

Բայց, լաւ հասկցէք։ Այս քաջալերական արդիւնքները կախում ունին բացարձակ պայմանէ մը. արգանդի խլիրդը ամէնէն բուժելի խլիրդներէն մէկն է, պայմանաւ որ դարմանումը շատ կանուխ կիրարկուի։ Ամբողջ խնդիր չէ. այլ շարաթ եւ օրի խնդիր է։ Անմիջապէս որ կասկածելի նշանով մը յայտնուի, պէտք է քննել եւ դարմանել։

Հետեւաբար, պէտք է ուշադիր ըլլալ արգանդի ամէնէն անշան՝ բայց անկանոն արիւնահոսութեան, նոյն իսկ երբ բնու ցաւ չկայ (որովհետեւ ցաւ պատճառող խլիրդը արդէն անբուժելի է), կամ ձեր ընդհանուր առողջութիւնը խանգարուած չէ (որովհետեւ կարելի է յառաջացած խլիրդ ունենալ եւ երկար ատեն երեւութապէս առողջ մնալ, չնիհարիլ, չգունատիլ)

Մի՛ ուշացնէք ձեր դարմանումը կամ մի խուսափիք անկէ ժողովրդական նախապաշարումներով, որոնք ողբութեան պատ մը կը քաշեն հիւանդին եւ զայն բուժելու հաւանականութիւններուն միջեւ։

Քանի՛, քանի՛ պարագաներ կը ծանրանան եւ անբուժելի կը դառնան անհոգութեան, անտեղի ամօթխածութեան, ծմարտութեան երկիւղին եւ անհրաժեշտ որոշումը ձգձգելու հետեւանքով։ Զգուշացէք դրացիներու, պառաւ կիներու, սաոր կամ անոր պատմութիւններէն. «Ես ալ ձեզի պէս էի, պիտի ըսեն ձեզի, եւ ինքնիրեն անցաւ»։ Երբ հիւանդներուն կը հարցնենք թէ ինչո՞ւ ուշացուցին բժշկական քննութիւնը եւ թողուցին որ անցնի կանխահաս դարմանումին ժամը, աւա՜ղ միշտ իրենց անհոգութիւնը յարմար ...... պատասխանները կը ստանանք. «Չէր ցաւեր եւ չէի կարծեր որ ծանր բան մըն էր»։ Իսկ երբ նոյն հարցումը կ՚ուղղենք «չըլլանք» դարմանելու մօտ եղող կիներուն, կ՚ըսեն. «Կը կարծէի թէ այդ արիւնահոսութիւնները «չըլլանքի» հետ կապ ունէին, եւ պիտի անհետանային անոր դադարումէն յետոյ»։

Քանի զոհեր բրած է չըջանի դադարման այս նախապաշարումը։ Քանինե՜ր մեռած են որովհետեւ հաւատք ընծայած են չարչաթաններուն, թերթերու չորրորդ էջին վրայ ծանուցուած այլազան դեղերուն, որոնք իրրեւ թէ չըջանի դադարէն յառաջ եկած խանգարումները կը բուժեն։ Քանինե՜ր անտեղի ամօթխածութեամբ մը կամ վիրաբուժութենէն վախնալով, խուսափած են բժշկական քննութենէն, որ միայն պիտի կրնար ցոյց տալ անյետաձգելի դարմանումի մը անհրաժեշտութիւնը եւ կամ հանդարտեցնել զանոնք իրենց վիճակին մասին։

Եթէ անհոգ գտնուիք անկանոն արիւնահոսութիւններուն հանդէպ եւ բժշկական քննութիւնը ձգձգելով ժամանակ կորսնցնէք, գիտցէք որ խլիրդը ժամանակ չի կորսնցներ։ Ան արագօրէն կը գլէ, կ՚անցնի իր շրջանակը, իր սահմանը, այսինքն՝ բուժելիութեան շրջանը, կը տարածուի արգանդին դրացի հիւսուածքներուն, խողերուն եւ գործարաններուն, եւ հեռանալ աւելի հեռուն։ Բուժանականութիւններն ալ ...... բար կը նուազին, եւ ի վերջ ...... բարուժութիւնը, ոչ չողայ...... մը կրնան փրկել հիւանդը։

Արդ, ... մեր ...... ոին, բանախօսութիւններու ......ցիկներուն, մեր «զգուշացէք» ...... գիտէ՞ք թէ ներկայիս ...... ժամանակին կը դիմեն բժշ...... նութեան, ճիշդ այն ատեն ...... հիւանդութեան առաջին շր...... կը գտնուի, այն շրջանին՝ ...... անդներուն 100էն 70—80ը ...... արմատապէս բուժել։ Հ... հայ կիներուն մէկ հինգե...

Խլիրդի բուժումն ...... արգիլքն է ժողովուրդին ...... բութիւնը, նախապաշարում... անոնց հետեւանքով բժշկական...... թեան ու դարմանումին ուշ...

Մենք բժիշկներս՝ կոչ... ծուած վիրաբուժութեամբ ... դարմանուած կրնանք ...... ժամ ապահովել, եթէ ...... մեզի դիմէք, եթէ կանու... Իսկ այդ, կիներ, ձեզմէ ... անի։

Ամփոփից՝ ՏՈՔԹ. Լ. ...

կավաճառ կին մը մարդու մը դէմ կանգնած, դարձեալ գոյնի խաղերով: Նոյնը կը տեսնուի հրապարակին խռնութիւնը: Անձրեւարգելներու տակ նստարաններ, ուր բազմած են ծերունի մարդիկ: Այս վերջինները լաւ գետեղուած են:

Թելադրիչ է անով որ կը ներկայացնէ ծերութեան եւ երիտասարդութեան հակադրութիւնը: Անոնց բաղդատութեան եզրերը: Մէկ կողմէ տղեկները հպարտ, փայլուն, ինքնագոհ, մանաւանդ կոյսի թարմութեան պէս հրահրող: Մինչ անդին մարդիկ՝ թառամած կքած ու խոնջէնքի հասած:

Այս պատկերը արժանացած է ընդհանուր համակրանքի, ցուցահանդէսին մէջ:

Բիւզանդ ունի նկար մը եւս, որ կը ներկայացնէ գլուխ մը, ջղուտ, խելացի եւ խոհուն աչքերով, բաց ու արտայայտիչ ճակատով: Վերջապէս գլուխ մը հրաշալի կերպով [illegible], որ կը հանգչի գեղեցիկ ուսերու վրայ: Այս նկարին հետաքրքրական կողմերը վրձնին խաղերն են: [illegible] նկարչութեան ներշնչումը:

Բիւզանդ այս նկարով դուրս կ'ելլէ [illegible] ու կը փախչի միօրինակութենէն, որ կը ճնշէ դպրոցական պատերը:

Ուրիշ մըն ալ, «Գործէն վերջը», ուր իրապէս կրցած է ներկայացնել յոգնութեան խորհուրդը, ձեռքերը գրպանը, աչքերը երկինքին: Հեռուն գիւղական տուներու շարք մը, որոնց վրայ արեւը կ'ուզէ տիրապետել մարդուն ձեռակերտներուն: Հոն կը շնչէ համեստութեան եւ մեծութեան հակադրութիւնը: Համեստ՝ գիւղը, մեծ՝ արեւը: Պզտիկ փողոց մը, առջեւը տուներու հանդարտութեան մէջ, շուքեր կը խաղան: Նկարչական իր գոյներով, բայց ճարտարապետական իր թելադրականութեամբ:

Բոլոր այս նկարները կը կրեն խաւաքական շունչ, հարուստ գոյն, բայց հոգեբանական արտայայտութիւնը նուաղ: Վերջին [illegible] Ֆրանսական դպրոցին, որ հոգին կը խանդնէ գծի մը կամ գոյնի գեղեցկութեան համար: Պէտք ունէր որ Բիւզանդ աւելի խորանար իր մտածումներուն հոգիին, այսինքն անոնց ներքին ապրումներուն, ցաւին, կարօտին, սպասումին կամ մեծութեան, տարբերու ներաշխարհին մէջ:

Ասիկա թերութիւն մը չէ, այլ թերութեամբ մը թերեւս, զոր կ'արժէ իր ուշադրութեանը յանձնել:

Եւ ըսենք, որ անի եւ ուսանող այս խոստումը, որ Բիւզանդն է:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԶԵԿՈՅՑ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

— :-: —

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Երբ որ հրատարակեցինք Միութեան ներկայ եւ յառաջիկայ գործունէութեան Ուղեգիծ – Ծրագիրը, որ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ, մեծ ակնկալութիւններ ունէինք, քաջ գիտնալով որ հայ ժողովուրդը իր նեղ օրերուն իսկ իր լուման չի զլանար ազգօգուտ մեծ ձեռնարկներու: Բայց համաշխարհային տնտեսական տագնապը այնպիսի ահաւոր համեմատութիւններ առաւ, որ մինչեւ իսկ բարեկեցիկ գաղութներ ծանրօրէն կրեցին անոր հետեւանքները, եւ երէկուան բարեգործ համայնքները դարձան նոյնպէս կարօտ իրենց կարգին, ինչպէս որ, մեծ պատերազմին հետեւանքով, Թուրքիոյ բարդուած հայութեան պատահեցաւ, շատ աւելի առատօրէն:

Որքան որ ցաւալի է որ առաջադրուած մէկէ աւելի օգտաշատ ձեռնարկներու իրագործումը այդպիսով անհնարին դարձաւ, գէթ առ այժմ, սակայն եւ այնպէս երկու ազգային ձեռնարկներ կը մնան առանձնապէս առանցքը մեր Միութեան, եւ անոնք, որպէս ազգապահպանումի գերագոյն ազդակներ, չեն կրնար յետաձգուիլ որ եւ է պատճառով: Մին՝ Հայաստանի ներգաղթը եւ Նուպարաշէնը, եւ միւսը՝ գաղութահայ կրթական գործը, որոնց երկուքն ալ Միութիւնը պարտի աւելի տիրաբար հետապնդել այսուհետեւ, որովհետեւ, ինչքան ալ աննպաստ ըլլան ներկայ պայմանները, անկէ իրաւունք չունի վհատելու եւ ճարահատ կանգ առնելու նոյն [illegible] առջեւ:

Ամէն Հայու համար օրուան կարգախօսը պարտի ըլլալ ուրեմն Հայաստանի ներգաղթը եւ Հայ Մշակոյթը, եւ եթէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը արտասահմանի մէջ կը ստանձնէ ազգային փրկութեան այդ երկու մեծ գործերուն նախաձեռնութիւնը, այն վստահութեամբ է որ ամէն Հայու սիրտին խօսող այդ հրաշալի ծրագիրներուն համար Միութեան պիտի տրամադրուին նիւթական կարելիութիւններ, որովհետեւ անոնց իրագործումը կը պահանջէ համազգային լարում մը:

Թող ուրեմն ամէն Հայ չզլանայ իր լուման ազգապահպանումի եւ հայրենաշինութեան այս կրկին ձեռնարկներուն համար, որպէս զի Միութիւնը հետզհետէ իր ամբողջ ուշադրութիւնը եւ հոգածութիւնը կեդրոնացնէ այդ կենսական մարզերուն վրայ, առանց այլապէս եւ աւելի երկար ատեն իր արդէն անձուկ միջոցները [illegible] համար, որ հիմնական [illegible] օգուտ չունին ազգային [illegible]:

Այդ փրկութեան հիմնաքարերուն կազմութեան համար, բաց ի մասնաւոր նուիրատուութիւններէ եւ հանգանակութիւններէ, [illegible] Նաեւ Պաշտպանի դրութիւնը, որ Զինադադարէն ի վեր այնքան բարեբար դեր մը կատարած է Միութեան որբերու պաշտպանութեան գործին մէջ: Այս թուականէն սկսեալ Մասնաճիւղերը պիտի արձանագրեն «Պաշտպաններ», Ներգաղթի եւ Մշակոյթի Պաշտպաններ, կամ առանձնապէս «Ներգաղթի Պաշտպան» եւ «Մշակոյթի Պաշտպան» նուիրատուներ, որ յանձն պիտի առնեն գէթ երեք տարի կանոնաւորապէս տարեկան գումար մը վճարել: Այդ Պաշտպանները, որպէս անձնական համակրողներ, պիտի կազմեն իսկապէս Միութեան փրկութեան բանակը: Անոնց իւրաքանչիւրը, պատճառ պիտի ըլլայ, որպէս իսկական մեկենաս, մէկ եւ թերեւս աւելի հայ մանուկի ազգային կրթութեան սատարելու, մէկ կամ աւելի հայ գաղթականի Հայաստան փոխադրուելուն, ինչ որ գոհունակութեան եւ հպարտութեան դրոշմական առիթ մը պիտի ըլլայ Մշակոյթի եւ Ներգաղթի Պաշտպաններուն համար:

Անոր սրտնիցի պատեհութիւն մը ազգասէր Հայերու համար, գործնական գետնի վրայ կատարելու համար իրենց պարտականութիւնը, ոչ թէ սովական բարեգործութեան համար, այլ ազգաշինութեան կենսական գործի մը համար, որուն առաջնակարգ կարեւորութիւնը անխտիր կ'ըմբռնէ ամէն ողջամիտ եւ հեռատես Հայ:

×

Հայաստանի ներգաղթին առաջին մասը արդէն յաջողապէս իրագործուեցաւ: Վեց ամսուան ընթացքին, 30 Դեկտեմբերէն մինչեւ 2 Յուլիս, Լիոնի – պատուիրակ քաղ. Շահվերտեանի ղեկավարութեամբ, Յունաստանէն փոխադրուեցան հայրենադարձ 6242 գաղթականներ եւ անմիջապէս տեղաւորուեցան Հայաստանի աշխատաւորական ու շինարարական զանազան կեդրոններուն մէջ, մաս մըն ալ Նուպարաշէնի մէջ:

Այժմ պիտի ձեռնարկուի կանխորոշուած երկրորդ խումբին ներգաղթին, որուն այս անգամ մաս պիտի կազմեն 4000 գաղթականներ, բաց ի Յունաստանէ, Պուլկարիայէ եւ Սուրիայէ եւս: Թէեւ կառավարութիւնը որոշած է այսպէս շարունակել զանգուածային ներգաղթը, սակայն անոր յաջողութիւնը կախում ունի գաղութահայութեան տրամադրելիք նիւթական օժանդակութենէն, քանի որ բնականաբար հարցը մէկ օրէն միւսը չի կրնար լուծուիլ, քան զի ահագին ծախքի եւ ժամանակի կարօտ գործ մըն է:

Մեր Միութիւնը, որ առաջին օրէն լծուեցաւ ներգաղթին, ցարդ ջանք չխնայեց կատարելու իր պարտականութիւնը, տուեալ պայմաններու սահմանին մէջ սիրայօժար տրամադրելով իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը: Անիկա 6242 գաղթականներուն փոխադրութեան, պարէնաւորումին եւ այլ պէտքերուն համար ծախսեց 1500 անգլ. ոսկիի գումար մը: Այժմ որ, Անգլիական հոգածութեան կազմակերպութիւնները իրենցմէ ակնկալուած օգնութիւնը տրամադրած չըլլալնուն պատճառաւ՝ Նանսէնեան Միջազգ. Օֆիսը անոնց բաժինն ալ վճարած ըլլալով յաջորդ խումբին փոխադրութեան պիտի չկարենայ մասնակցիլ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնն է որ միայնակը պիտի ստանձնէ 4000 գաղթականներուն փոխադրութեան կամ պարէնաւորումի եւ այլ բոլոր ծախքերը. նոյնպէս Միութիւնն է որ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի որբերուն, Հալէպէն եւ այլ կարգ մը գաղթականներուն, ինչպէս նաեւ Հ. Օ. Կ.ի յանձնարարած Ֆրանսայի գաղթականներուն մինչեւ Հայաստան փոխադրումի ծախքերն ալ պիտի հոգայ: Բաց աստի, Միութիւնը անյապաղ Հայաստան պիտի ուղարկէ, բնակարաններու շինութեան գործին սատարելու ժամանակութեամբ, մաս մը շինուածներ եւ երկու ինքնաշարժ [illegible], մինչեւ որ կարելիութիւն ունենայ աւելի եւս ընդարձակելու այս ուղղութեամբ իր օժանդակութեան բաժինը:

Եթէ աւելի մեծ համեմատութեամբ մեր Միութիւնը չկրցաւ սատարել ներգաղթին, սակայն եւ այնպէս անիկա միակ հայ կազմակերպութիւնն է որ գործօն դրամական գործակցութեան առջեւ չկասեցաւ, ինչպէս որ տարիներ առաջ եւս յաջողեցաւ մասնակցելու ներգաղթի նախակ ձեռնարկներուն եւ որոնց վերջինագոյնին համար 1926ին իր ուղղած կոչին միայն Ամերիկայէն պատասխանեցին 12,000 անգլիական ոսկի փութացնելով: Վասն զի հարար, եթէ մէկ կողմէն գերագոյն պէս ներգաղթին սատարելու բնոյթը ունեցող Նուպարաշէնի շինարարական աշխատանքները պետական օգնութեամբ արագօրէն յառաջ կը տարուին, մեր Միութիւնը պիտի կրնայ շատ աւելի մեծ թափով մղուիլ առ ներգաղթին, որ ինչքան փրկաւէտ, նոյնքան բազմածախս ձեռնարկ մըն է, եթէ իր հրապարակած կոչը գէթ այսուհետեւ արտասահմանի մէջ գտնէ պէտք եղած արձագանգը, եւ Ամերիկայի մէջ վերջերս փորձուած ճիգին նման՝ ուրիշ գաղութներու մէջ եւս այդ մասին հայրենասիրական լուրջ ջանք մը կատարուի, հանգանակութեամբ կամ այլ միջոցներով, եւ Հայրենակցական Միութիւնները եւս մեզի չզլանան իրենց օգնութիւնը:

×

Ինչպէս յայտնի է, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնական նպատակներէն մին է, եթէ ոչ գլխաւորագոյնը, հայ ազգային մշակոյթը: Պատերազմէն առաջ, կրթական մարզին մէջ, իր ունեցած արդիւնաւէտ գործունէութիւնը իր պատմութեան ամէնէն փայլուն մէկ էջը կը կազմէ, երբ Վանի Վարժարանոցին եւ Տէօրթ – Եօլի Որբանոց – Վարժարանին հետ կը պահէր 39 նախակրթարաններ, թրքախօս, քրտախօս եւ արաբախօս գիւղերու մէջ: Պատերազմի ընթացքին, իր կարեւորագոյն կրթական ձեռնարկը եղաւ Բոր – Սայիտի գաղթավայրին մէջ Սիսուան վարժարանները՝ ուր մինչեւ 2400 որբ եւ տարագիր մանուկներ վայելեցին ամէն տեսակ հոգատարութիւն: Զինադադարէն ասդին, մեր Միութիւնը գերադրապէս լծուած ըլլալով որբերու փրկութեան եւ պաշտպանութեան ծանրահոգ աշխատանքին, որուն համար միայն 1919ին յաջողեցաւ 50,000 անգլ. ոսկիի գումար մը գոյացնել, իր այդ սրբախնամ դժուարին գործին հետ զուգընթացաբար կազմակերպեց կրթական մարզը եւս, բազմաթիւ որբանոց – վարժարաններով եւ արհեստանոցներով, որոնց մէջ հազարաւոր որբեր պատսպարուեցան եւ դաստիարակուեցան, արհեստ սորվեցան եւ ամուսնացան: Բայց ցեղը յաւերժացնող գովելի նախանձախնդրութեամբ մը հետզհետէ գաղութներու մէջ աւելցաւ թիւը սեփական վարժարաններու, դժբախտաբար մեծագոյն մասը զրկուած [illegible] անյարմարութիւններով եւ նիւթական անբաւականութիւնով, այնպէս որ, քաջալերելու համար այդ ուղղութեամբ կատարուած գովելի աշխատանքը, Միութիւնը հարկ տեսաւ կրթական վարկերով նպաստել, գլխաւորաբար Սուրիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ կարգ մը վարժարաններուն, որոնց թիւը յանգած է 90ի:

Այսուհանդերձ այլ եւս ժամանակը եկած ըլլալով հիմնական բարեփոխութեան մը ենթարկել Միութեան ընդգրկած այս ուղղութիւնը եւ լրջօրէն կազմակերպել իր կրթական գործունէութիւնը՝ Միացեալի որդեգրած ուղղութեան համաձայն, Փարիզի մէջ նշանակուեցաւ Կրթական Յանձնախումբ մը, որուն մասնակցող ձեռնհաս անձնաւորութիւնները այս պահուս կ'ուսումնասիրեն այդ կենսական հարցը, օգտուելով այն տեղեկագիրներէն զոր Սուրիոյ պատուոյ քննիչ Լ. Զէնեան, Յունաստանի ներգաղթի առժ. գործիչ – պատուիրակ Օ. Թագէոսեան եւ մանկավարժական Միութեան Ընդհ. քննիչ Միք. Ալիճահ յաջորդաբար Կեդր. Վարչութեան ուղղած են: ուշադրու ծախս[illegible]թուփիններով եւ թելադրութիւններով:

Մշակուած ծրագրին համաձայն, հետզհետէ կրթական նպաստի վիճակի դրութիւնը սահմանափակելով, Միութիւնը պիտի հետամուտ ըլլայ կազմել սեփական վարժարաններու ցանց մը, ճիշդ այնպէս ինչպէս որ Միացեալն ու Միութիւնը այնքան արդիւնաւորապէս կ'ընէին, ուսման միօրինակ ծրագրի մը հիման վրայ ուղղակի կառավարելով անոնց վարչութիւնն ու հոգածութիւնը: Առանց զատ, ինչպէս կ'ընէ Փարիզի մէջ եւ այլուր, աւելի լայն սահմանի մէջ պիտի կազմակերպէ հայերէնի ձրի դասախօսութիւններ, մանաւանդ գաղութներուն մէջ ուր կարելի չէ հայ վարժարաններ հիմնել կամ պահել: Մէկ խօսքով, Միացեալ Ընկերութեան երբեմնի գործն է որ պիտի վերահաստատուի, անմիջապէս որ սկսուած ուսումնասիրութիւններ լրանան եւ ինչ չափով որ Միութիւնը նիւթապէս ի վիճակի ըլլայ գլուխ հանելու ազգովին բաղձացուած սոյն մշակութային գործը, որ անհերքելիօրէն գաղութներու մէջ ազգապահպանումի հզօրագոյն սատարն է (*).

×

Ամէն. սրտցաւ Հայու ազգասիրութեան եւ պարտաճանաչութեան կը յանձնենք ներկայ Զեկոյցով պարզուած կրկին ծրագիրները, Ներգաղթ եւ Մշակոյթ, յուսալով որ Հ. Բ. Ը. Միութեան այս նախաձեռնութիւնը կը գտնէ ամենալայն համակրանք եւ խրախոյս գաղութահայութեան բոլոր շրջանակներուն մէջ անխտիր:

Հայը Հայ պահել իր հայրենի հողին վրայ հաստատելով, եւ Հայը գաղութներու մէջ Հայ պահել իր մայրենի լեզուն սորվեցնելով:

(*) Յառաջիկայ Դեկտեմբերէն սկսեալ, «Որբերու Կիրակի»ի տեղ պիտի կազմակերպուի «Մշակոյթի Օրը» Նուիրագործող ժողովրդային տարեկան Նուիրահաւաքութիւն:

Ինչ աւելի գեղեցիկ գործ այսօր եւ վաղը, գաղութահայութեան համար:

ԾԱՆ.— Ներգաղթի եւ Մշակոյթի Պաշտպան մը տեղւոյն Մասնաճիւղին կը վճարէ տարեկան առ նուազն 250 ֆրանք, 10 տոլար կամ 2ուկէս անգլ. ոսկի:

ՄԱՄՈՒԼ

Պիղատոսները

—)(o)(—

«Արազ» (Պուքրէշ) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 10).

Յուլիս 18ը սեւ տառերով պիտի արձանագրէ աշխարհի պատմութիւնը:

Այդ օրն է որ Թուրքիա իր հանդիսաւոր մուտքը կ'ընէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Այդ օրն է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր բարոյական սնանկութիւնը կը տօնէ հանդիսաւոր արարողութեամբ մը, եւ քաղաքակիրթ աշխարհը կը նուիրագործէ իր պոռնկութիւնը:

Հայ ժողովուրդը շատ ալ անակնկալի չեկաւ իմանալով պաշտօնական հրաւէրը զոր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը ուղղեց Էնկիւրիի, նոյն իսկ առանց սպասելու որ ան պաշտօնական դիմումը ընէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուելու համար:

Անակնկալի չեկաւ հայ ժողովուրդը՝ որովհետեւ ան արդէն կը ճանչնայ նեխութիւնը որ ծածկուած աշխարհի խղճմտանքին մէջ:

Զոհերուն դիակին վրայ իրենց մազերը փետտող նոյն այդ մարդիկն են որ այժմ այլ եւս իրենց դիմակը հանած՝ Թուրքիոյ կը բանան իրենց սիրալիր գիրկը, ու զայն Ժընեւ կը կանչեն. Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնադրին իսկ չփոթեցնող տարօրինակ անապարանքով մը, որ լեզու է հանել «Մաթէոսի թղթակիցն» անգամ:

Ալ միամիտ չենք արդարութիւնը ուզելու համար Ժընեւի Արիսպագոսէն՝ ուր մեծերուն շահերն է որ կը վճռեն աշխարհի բախտը, եւ ուր մամոնան է որ կը սակարկէ Ազգերու Ուխտին մէջ հռչակուած նշանաբանները:

Միամիտներ չենք նաեւ հաւատալու համար որ հայ ժողովուրդը կրնայ հին մուրհակներ մէջտեղ դնելով, հին ճառերն ու բանաձեւերը յիշեցնելով կամ իր զոհերուն ոսկորները փռելով Ժընեւի փողոցներուն մէջ՝ արգիլել Թուրքիոյ մուտքը քաղաքակիրթ ազգերու ընտանիքէն ներս:

Ուզեցինք միայն անգամ մըն ալ յիշեցնել այն կեղծիքը որ ծածկուած էր երէկուան հայրերներուն մէջ, ու նենգութիւնը որ աշխարհը կը կառավարէ այսօր, ինչպէս կառավարեր էր երէկ:

Ուզեցինք ըսել եւ մեր ժողովուրդին որ ա՛լ չհաւատայ ճառերուն եւ խոստումներուն, ու աշխարհը ճանչնայ այնպէս ինչպէս որ է, իր կեղծիքովն ու տիղմով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ը Կրընոպլի մէջ

— :-: —

Նախորդ թղթակցութեամբ գրած էինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերակազմութեան եւ անոր գտած ընդունելութեան մասին:

Ուրախ ենք որ նոյն յարատեւութեամբ զօրանալու վրայ է: Այս առթիւ յիշել կուտայ թէ Յուլիս ամսուան մէջ է որ խաղացող մը իրաւունք ունի խումբը փոխելու Ֆրանսայի մէջ:

Ատոր համար եթէ կան Կրընոպլի շուրջ, ֆրանսական խումբերու մէջ խաղացող հայ երիտասարդներ, որոնք կ'ուզեն անդամակցիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, պէտք է շուտով դիմեն խումբին քարտուղարին Գ. Սողոմոնեանի, Chemin de la Pleine, Croix Rouge, Grenoble.

× Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի ունենայ իր առաջին մրցումը յառաջիկայ Օգոստոս 14ին:

Ա.

ՄԱՆՋՈՒՐԻՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Մանչուրիական սահմանագլուխին վրայ, վախ կայ որ չինական եւ ճափոնական զօրախումբերու միջեւ, վերսկսին բախումները: Կ'ըսուի թէ ճափոնցիները կը սպառնան Նուանճիլ Նահոյի շրջանը: Վեց ճափոնական օդանաւեր ռմբակոծեցին Քաօ–Եանկը: Չինական ուժեր կը համախմբուին այդ շրջանը, դիմադրելու համար ճափոնցիներու հաւանական յարձակման:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (145)

ԵՐԳԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

= Քանի որ աստանկ է... էգաւ ըլլալիքը... անանկ ալ պլա՛ մեռնինք, անանկ ալ... ըսել է դուք ամէնքս համար կ'աշխատիք եղեր ա՛է... մենք...

Ու, աւելի մօտենալով Սուրէնին ու Դիմաքսեանին,

— Բաւական զէնք կա՞յ, — հարցուց:

= Մարդուած տղաց կէսին բաւելու չափ:

— Մնացա՞ծը,

= Զուռնա:

— Էհ՛, չե՞նք կրնար գտնել. Դրամ.. ես պատրաստ եմ ունեցածս տալու.

= Բայց քու ունեցածդ հիմա այլ եւս քուկդ չէ, Դաւիթ էֆէնտի — ընդմիջեց տէր Մեսրոպ. գլուխը երերցնելէն:

— Ինչո՞ւ...

Ու պատասխանը, նոյն պահուն, բերաւ Դաւիթ էֆէնտիի տանը ծառան, խելագար ու սարսափած ներս խուժելէն ու պոռալէն.

— Էֆէնտի... էկան... քեզ ուզեցին... քաղաքին բաշիբօզը միւտի Յակոբէն առին...

Էհ...

. Տալ չուզեց... նետուեցան վրան

Ո՞ր Յակոբի՞ս...

· ... Նոյն ալ առին տարին:

Ի՞նչ . Յակ.. Յակո՞բս... քաշան.. Յակ..

Ու սառ կտրեցաւ Դաւիթ էֆէնտի, մեծցած աչքերով, խելակորոյս արտայայտութեամբ, շնչակտուր, շուարուն, ականապիշ ու դողդողացող ձեռքերով, քարացած սրահին ճի՞շդ մէջտեղը. գլուխը բռնած վեր, ամէնքին ուշադրութեանը առարկայ ու կարծես խելագարելու մօտ:

— Ըսել է — կմկմաց էն. — տանս մեր փարային... մեր զաւկին... աչք տնկած են եղեր ա՛է... հասկցուեցաւ... ալ ի՞նչ փարա կ'անէ... ըսել է... հայ ըլլալնիս է եղեր բուն յանցանքնիս... Յակոբս... Յակ... Յակ... քացաւ.. մեզի բան չկա՛յ, հէ՜... մեզմէ ակսառ, հա՞... զէնք չունեցաւ...

Եւ, աչքերը դարձան ու խաւարցան, կարմրեցաւ, ուռեցաւ, նայեցաւ շուրջը խելացնոր ու կատաղի նայուածքով, ու վճռական թափով մը ֆէսը քաշեց գլխէն, կատաղօրէն զարկաւ զայն գետին, եւ կոխկրտելով վրան անզուսպ զայրոյթով մը.

— Ա՛ս խաֆայէն քաշեցինք — պոռաց — ա՛լ էֆէնտի չկայ... ալ հա՛յը հայ, հա՛յը... հիմա էս պլա՛ կռուիմ... էս ալ զէնք մը կ'ուզեմ, Դիմաքսեան... Յակոբս... քացան...

Ու մինչ, ընդհանուր ու անփոփոխ այդ լռութեանը մէջ, տէր հայրը, մօտեցած Դիմաքսեանին, ընկճուած ու սրտաբեկ.

— Սա երկաթ ամէ եկ ի մերսութիւն, — կ'ըսէր, լալագին երեկոյեան զանգակը հասաւ, տիրականս.

Ու սրահը լեցնող այդ մեծաղմուկ ղանգիւնէն ուժգնօրէն ազդուած, Դաւիթ էֆէնտի աւելի շփոթեցաւ, նայեցաւ հեղ մը եւս շուրջը, ու,

— Ծէ՛րուեր, աէ՛րուեր, — պոռաց — կեցուր սա զանգահան... զանգահան... կեցուր սա մեղքին ձայնը... չեմ ուզեր... զանգահան չինելու տեղ քէշէց...

Ու բոլորովին խելակորոյս, ինքզինքէն ելած, սեւ ու մարգարտանման արցունքի կաթիլներ իր թարթիչներուն տակ, խառն ի խուռն իր մազերը փետտելէն սկսաւ վազել դէպի դուռ, բայց Սուրէն նետուեցաւ յանկարծ, առաւ զայն իր ուժեղ բազուկներուն մէջ, եւ ձայնին մէջ գորովագին շեշտ մը, իսկ աչքերուն բոցավառած ջերմութիւն մը արտայայտելէն բառ,

— Եթէ զաւկիդ մէկը տարին, ձորեցրա՛յր, ալսանց. քա՛վ է միւսը...:

Եւ գրկեց զայն զաւկի մը պէս, հարազատ զաւկի մը պէս, ամէնքին խորո՛ւնկ յուզումին մէջ, ու մինչ երկուքը լեցուած աչքերով կը սեղմէին իրար,

Թէպապնեան, շուարա՛ծ, կանգներ կը պատին առջեւ ու կը նայէր անոնց, մտածելէն թէ արդեօք անոնցմէ ո՞րն էր արդար, եւ ո՞րը մեղաւոր, իսկ տէր հայրը շրթնասաց քանի մը բառեր կը կրկնէր.

— Ոսկը յանկերաց իմաց եւ մարմին ի մարմինէ իմոյ...

III

— Միւս կողմը, միւս կողմը... հաս պէտք չկայ... աշխատեցէք աչքէն թող չտալ...

= Փլա՛ւ. Գ. Սուրէն. թնդանօթէ՛ն փլաւ...

— Նոր մը շինեցէք... շուտ...

Ծը՛շ . պո՛ւմ..

Փամփուշտը չառաւ Սուրէն ծակեցաւ խրամին մէջ.

— Աղէ՛ Գայծառ, անգին ա ջուր տուր.. հո՛ն, հո՛ն, Սերոբենց կողմը..

Վը՛ժ... վը՛ժ...

«Հուռռա»...

— Զարկէ՛ք, տղա՛ք..

— Նոր լուր կա՞յ վերի Թաղէն.

— Այո՛. փաքսիմաթ ուզած էին. տարին աղաքը.

Կուռ'ռ...: Փլա՛ւ, պատ մը եւս փլաւ Փաշի՛.

Մէկը ինկաւ.

— Հոգ չէ, հոգ չէ. թուխն է... փոխադրեցէք.

— Դո՛ւն անցիր անոր տեղը, Յարութիւն...

Կիներ. Տղաներ. Սափորներով ջուր. Երգ մը հաւ: Անդին պատնէշ մը. Եւ երգ, երգ մը կոկորդալից՝

Մենք պէտք է կռուինք
Եւ ոչ լաց լինինք...

Վը՛ժ... վը՛ժ...

Փոխ հարուած մը — պո՛ւմ...

Ազգին կորուստը

— Սա թնդանօթները լեցո՛ւ — կառուզներէն մին է պատ մը եռին, միայն գլուխը դուրս հանած...

— Թուղթ՛, անոր ալ հոգիին պիտի տեսնենք...

· · Մեզմով յետ գնենք...

— Երգեցէ՛ք, տղա՛ք...

Այսքան դար լացինք,
Ո՞վ է լսողը...

Կ. ՄԵՀԻԱՆ

(Շարունակելի)

Բացում Օթթաւայի խորհրդաժողովին

Օթթաւայի կայսերական խորհրդաժողովը բացուեցաւ նախորդ օր:

Գոլտուինի առաջարկով նախագահ ընտրուեցաւ Գանատայի վարչապետը Պէննէթ որ Անգլիոյ վեհապետին ուղղուելիք ուղերձ մը քուէի դրաւ: Պատուիրակները պահ մը չփոթի ենթարկուեցան, երբ տեսան թէ Իրլանտայի պատգամաւորները ոտքի ելան, ուղերձը ստորագրելու համար:

Անկից յետոյ, նախագահը Պէննէթ, պարզեց իր կառավարութեան տեսակէտը:

— Գանատա, ըսաւ, կ'առաջարկէ բնդարձակել մաքսատուրքէ զերծ կայացած արտադրութեանց ցուցակը՝ Միացեալ – Թագաւորութեան համար, պահպանելով մէկտեղ նախընտրական մաքսատուրքը որ գոյութիւն ունի ի նպաստ Անգլիոյ, կարգ մը ապրանքներու համար, որոնց պէտք ունի Գանատա եւ որոնց արտադրութիւնը կը կազմէ Անգլիոյ մասնագիտութիւնը. փոխարէն, Գանատա կը պահանջէ պահել նախընտրական մաքսատուրքը կարգ մը նախանիւթերու համար, որոնք կը ներածուին մեծ քանակութեամբ:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արդուեան խումբերուն կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Զաւարեան կոմիտէի

Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Մոնփարնասի կայարանին քովի անտառը

Կը նուագէ Շավիլի Ն. Ն. Միսաքեան նուագախումբը

Ժամը 4ին այցելութիւն Շավիլի գերեզմանատունը Արդուեան անդամներու Շիրիմին:

Կը հրաւիրուին քոյր կոմիտէները եւ ընկերները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տօքթ. Հ. Եազմաճեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Նէվշէհիրլեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ այրի Տիկ. ԽԻՓԻՄԷ ՆԱԶՄԱՃԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի Մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ, ժամը 4ին, 71 Ավընիւ Քլէպէռ: Կարեւոր օրակարգ: Նոյն օրը ժամը 4.30ին տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողով որ կը համարուի օրինական, անկախ ներկաներու թիւէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Առափազարցի Յարութիւն Տէր Մանուէլեան կը փնտռէ իր՝ քոյրը Արաքսի Տէր Մանուէլեան որ 1927ինկը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ Յարութիւն Տէր Մանուէլեանի, Chemin des Cérisiers, Ecully, (Rhône).

— Կը փնտռուի Գրիգոր Գարաօղլան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Hovaguimian Agop, 3bis Rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

Սէթիֆ, Լ. Ի.— 140:
Նիս, Վ. Գ.— 5:

Վաճառ է Noisy-le-Secի մէջ, կայարանէն եւ հանրակառքի կայանէն 7 վայրկեան հեռու փավիյոն մը երկու սենեակ, խոհանոց, մառան և bain-douche, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ 163 Denfert Rochereau, Noisy-le-Sec, Seine.

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինոյի կայարանին մօտ պոնըթիրրի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի: Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

ՆԷՕՅԵԻ ՍԻԽՌ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Գուա տը Գուրպըվուա մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10 - 15.000 Ֆր., 5 փիէս 15 - 20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու: Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ: Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Գօրաժ) Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), Հեռաձայն՝ Marcadet 56 - 63: Փափաքողներու կը ղրկուի շէնքին պատկերազարդ գրքոյկը:

Ծախու է փլաս Սէն Միշէլի քով խանութ մը՝ մառանով եւ սենեակով մը: Ջուր, ելեկտրականութիւն եւ W. C.:

Պայմաններու համար դիմել Աշոտ Տէր-Կարապետեանին, 17, Rue Damesmes Paris 13: ամէն օրէ յետոյ ժամը 1-6

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Համախմբումը բոլոր օթօքարները պիտի մեկնին այսօր Շաբաթ առտու ժամը ճիշդ 7ին Carrefour Chateaudunէն (rue du Fbg. Montmartreի եւ rue du Chateauduni անկիւնը)

Վերադարձը տեղի կ'ունենայ 24 ցուլիս կիրակի իրիկուն ժամը 10ին

ՈՒՂԵՑՈՅՑ.

Ա. օր.— Claye, Station du Maréchal Galliéni, (arrêt), Meaux, Bois Belleau (arrêt), Chateau Thierry, Dormans, Reims. – déjeuner, visite de la ville et de la Cathédrale et d'une cave de champagne.

Fort de la Pompelle, Souain - Vienne le Château, Romagne - Verdun (dîner et logement)

Բ. օր.— Départ de Verdun à 7 heures du matin, visite des forts de Vaux, de Douaumont et de la Citadelle, retour par Ste Meune hauld et Suippes, déjeuner à Châlons sur Marne, Epernay, château Thierry, Meaux et Paris.

Գին.— 150 Ֆր. երկու օրուան բոլոր ծախքը մէջը: Ուխտագնացութեան մասնակցելու եւ աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել՝ Յ. ՏԱՐԱԵԱՆԻ, 44 rue Lafayette.

Փարիզ եւ շրջակաները

Յ. Հ. Դ.

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Մութիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն.

Գաւառ

Ս. ԷԹԻԷՆԻ Անտօք Ենթակոմիտէի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Դուրեան Դրաղարանի սրահը. Ներկայանալ անդամատետրերով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Ընտանեկան պտոյտ կազմակերպուած Սիփան երգեխ երգչախումբի կողմէ, իր անդամ անդամուհիներու եւ համակիրներու համար: Վաղը Կիրակի Քլամարի անտառը, Fontaine Ste. Marie. Ճաշը միասին բերել: Շարժանկար պիտի առնուի:

Ժամադրավայր Կիրակի առաւօտ 8.30էն 9, Gare Pont Mirabeau, Métro Javel, իջնել Meudon-Val-Fleuri, Fontaine Ste-Marie:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Խանասորայ Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի Վարուժան ենթակոմիտէի կողմէ, Վաղը Կիրակի, հանրածանօթ Վարինգէնի դաշտին մէջ: Կը խօսի Ընկ. Վ. ՋՈՒԼԱԼԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Դաշտահանդէս

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲԻ ԵՒ ՍԱԼՆՈՅ-ՁՈՐՑԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Սալնոյ-Ձորի Հայրենակցական Միութեան

Վաղը Կիրակի ժամը 2էն մինչեւ իրիկուն, Սէնթ Անորէի պարտէզին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՐԹԻՒՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՍԶԳԻՆ եւ Յ. ԱՍՎԱԶԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Յ. Ուզունեան, Գ. Պօղոսեան, Ղազարեան, Ֆէսճեան, եւ ուրիշներ: Պ. Խ. Գաւիթեան (երգ):

Մուտքը ազատ է

Դաշտահանդէս Խանասորի Արշաւանքի առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Մարզպետ խումբին կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի Կոմիտէին:

Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30էն մինչեւ իրիկուն, Քրէփիօ-լա Բաք, գեղածիծաղ կղզիին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին:

Գիները խիստ ժողովրդական

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ

Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Հ.Մ.Ը.Մ.ին մարզադաշտին վրայ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ

Ֆութպոլի մրցում Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի եւ Լիոնի խումբերուն միջեւ

Ճոխ պիւֆէ դաշտին վրայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Խմեցէք, խնդրեմ. — ասաց նա մեղմ, բայց վճռաբար. ու նորից նստեց իր գործին:

Բոռ հնազանդ կատարեց պատուէրը:

Մի քանի ժամուայ չափ լուռ էին երկուսն էլ: Յետոյ Բոռը դարձաւ շատ կամաց.

— Տիկին Բոլլա:

Տիկինը նայեց նրան. Բոռ մեղ էր տալիս ծածկոցի ծոպերից ու չէր բարձրացնում աչքերը.

— Դուք չհաւատացիք, չէ՞, ինչ որ ես պատմում էի:

— Մի վայրկեան անգամ չեմ կասկածել, որ այդ բոլորը հնարած բան է. — պատասխանեց կինը հանգիստ:

— Եւ կատարեալ իրաւունք ունիք: Ամբողջ ժամանակը ստում էի:

— Այսինքն, երբ պատմում էիք պատերազմի մասին.

— Այո, նոյնպէս եւ բոլոր միւսները: Ես երբեք պատերազմի չեմ եղած, իսկ ինչ վերաբերում է արշաւին, ճիշդ է, այդ վերաբերում, ի հարկէ, արկածներ պատահել են, ու պատմածներս շատերը ճիշդ են, միայն այնտեղ չէ որ ձեռքս հաշմ է դարձել: Մի սուտ մէջ բռնեցիք դուք ինձ, լաւ է ես խոստովանեմ միւսները:

— Միթէ ուժերի աւելորդ կորուստ չէք համարում այդքան սուտեր հնարելը. — ասաց տիկինը: — Ինձ թւում է, աշխատելը չարժէ:

— Ի՞նչ արած: Անգլիական առածը գիտէ՞ք, չէ՞. «Մի՛ հարցնի ու չեն ստի»: Ինձ բնաւ ախորժելի չէ մարդ խաբելը, բայց պէտք է մի բան պատասխանեմ, երբ հարց են տալիս, թէ ուր եմ ձեռքս վնասել. իսկ եթէ պէտք է մի բան հնարել, պէտք է անեմ կարելի եղածին չափ հետաքրքիր: Տեսա՞ք ինչպէս գոհ եկան իմ պատմածներս Գալլիին:

— Միթէ դուք աւելի գերադասում էք դուք գոհ Գալլիին, քան թէ խուսափել ձմարտութը:

— Ճշմարտի՞տը: — Եւ Բոռը նայեց նրան՝ ձեռքին բռնած ծոպի փետտած մի կտորը: — Միթէ դուք կ'ուզէիք, որ ես այդ մարդոց ասէի ճշմարտի՞տը: Աւելի լաւ է լեզուս պոկ տամ:

Յետոյ աւելացրեց մի զարմանալի կերպով երկչոտ ու ընդհատուող ձայնով:

— Ես մինչեւ հիմա դեռ ոչ ոքի չեմ ասել ճշմարիտը, բայց կ'ասեմ ձեզ, եթէ լսել ցանկանում էք:

Կինը լուռ վէրն հրեց ձեռքի բանուածքը: Նա մի խոր տրտմիկ բան էր տեսնում այդ տարօրինակ, անզրաւիլ չոր մարդու մէջ, որը այդպէս յանկարծ ուզում էր թափ տալ իր հոգին մի կնոջ առաջ, որին համարեա էր ճանաչում եւ դէպ ի որը ունեցած զգացումը բարեկամական չէր:

Յաջորդեց մի երկար լռութիւն: Ջեմման նայեց նրան: Բոռ յենւել էր մօտի փոքրիկ սեղանին ու ծածկել էր աչքերը առողջ ձեռքովը. ու Ջեմման նկատեց, թէ ինչպէս ջղաձգօրէն լարւել էին մատները ու ինչպէս ուռել էր յուզումից դաստակի սպիի երակը: Ջեմման մօտեցաւ ու մեղմ ձայնով տւաւ նրա անունը: Բոռ ամբողջ մարմնով ու բարձրացրեց գլուխը:

— Ես մ–մոռացայ — ասաց նա կակազելով, — պ–պատմէի պ–պիտի ձեզ...

— Այն արկածը ուր դուք այդպէս մնացեցաք: Բայց եթէ անախորժ է ձեզ...

— Արկա՞ծը. ա՛խ, կոտրածի համար էք ասում: Ոչ մի արկած էլ չկար. կար միայն մի կրակի խառնիչ:

Ջեմման ապշած յառեց աչքերը: Բոռ ողորկեց ձեռքով եւ նետեց մազերը ու ժպտում նայում էր նրան:

— Չէ՞ք նստի: Մօտեցրէք ձեր աթոռը, խնդրեմ: Այնպէս ցաւում եմ, որ չեմ կարող ձեզ ծառայել: Ճշմարիտ, որ մտածում եմ. այն ժամանակը ես ուղղակի մի գիւտ կը լինէի Ռիքարդոյի համար, եթէ նրա ձեռքն ընկնէր իմ թշւառութիւնը: Նա իսկը որ մի ժողութիւն ունի դէպ ի ջարդուած ոսկորները, իսկ այն ժամանակ իմ վրաս ջարդուած էր այն ամէնը, ինչ որ կարող է ջարդուած լինել, բայց առած միայն վիզս:

— Եւ ձեր արութիւնը. — աւելացրեց Ջեմման: — Բայց գուցէ դուք այդ յատկութիւնը դասում էք ձեր անխորտակելի մասերի թւում:

Բոռ շարժեց գլուխը:

— Ոչ. իմ արութիւնս էլ յետոյ միայն մի կերպ կարկատեց միւսների հետ միասին: Այն ժամանակ նա էլ ջարդուած բոլորովին, ջարդ ու փշուր եղած ամանի պէս. ամէնից սարսափելին էլ դա է արդէն: Հա, ձեզ սկսեցի կրակի խառնիչի պատմութիւնը: Դա պատահել է մօտ տասներեք տարի սրանից առաջ, Լիմայում: Ասում էի, որ Պերուն աքանչելի երկիր է այնտեղ ապրելը ախորժելի. միայն մի չքաւորի համար, ինչպիսին ես էի այն ժամանակ, այդ կեանքը նուազ ախորժելի էր: Նախ Արժանտինում էի, յետոյ, անցայ Չիլի. թափառում էի ամէն կողմ ու մեծ մասով քաղցած: Վալպարայզօից մեկնեցայ տաւար փոխադրող մի նաւով, ուր ծառայում էի օրավարձով: Լիմում աշխատանք բռնել չգտայ. դրա համար էլ գնացի Կալլօի նաւարանները բախտս փորձելու: Ի հարկէ, բոլոր այդ տեսակ նաւահանգիստներում կան կեղտոտ անկիւններ, ուր հաւաքւում են ամ իջնող նաւաստիները եւ ուղեւորները:

Մի քանի ժամանակ յետոյ ծառայում եղական խաղատներից կում: Պէտք է խոհարարութիւն նէի, բիլեարդ խաղացողների համար պահէի, ծառայէի նաւաստիներին եւ նրանց կանանց. մի մասնաւոր ախորժելի զբաղում չէր, բայց ես գոհ ուրախ էի. գոնէ ուտելու բան կար եւ ես միջոց ունէի մարդու երեսներ տեսնելու ու լսելու մարդկային ձայներ, ինչ որ լինէր: Գուցէ դուք մտածէք, դա մի մասնաւոր ուրախութիւն չէ, միայն ես այն ժամանակ նոր ոտքի էլել դեղին տենդից, եւ երկար ժամանակ սարսափելի խրճիթում մնալուց ընկած միայնակ պառկել ուղղակի սարսափում էի մենակ մտքերից: Մի անգամ գիշեր ինձ հրամայեցին, որ գոնից դուրս ձգեմ հարբած նաւաստի, որ սկսել էր աղմուկ բարձրացնել: Հաւանօրէն նա օրը իջել էր ափ, տանուլ էր տւել բոլոր փողը ու սաստիկ կատաղած էր: Ես ի հարկէ պարտաւոր էի հրամանը կատարելու, որ տեղից չի զրկւելու նորից քաղցած չմնամ

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 274,286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ 1932

24 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1939 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿԱՆ ԽՕՍՔ

ՔԵԱԼԼԱԳԷՕԶՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մեր աչքը դարձնենք դէպ ի Հայաստան, որ այնքան մօտ է մեր սրտին, բայց այնքան հեռու մեր աչքերէն:

Իրական կեանքը որ հոն կը թաւալի, կրնար մեր ամէնօրեայ գրառումներուն նիւթ դառնալ: Հայ ժողովուրդը կրնար եւ պարտաւոր էր ամէն օր քննել իր երկրի խնդիրները, քննադատել երեւոյթները, ցուցմունքներ ընել իր սեփական ժողովուրդի կեանքի կազմակերպութեան մասին, մէկ խօսքով նոյնանալ Հայութեան եւ Հայ հայրենիքին հետ, արինոտիլ անոր ցաւերով եւ հրճուիլ անոր յաջողութիւններով: Բայց Հայաստանը Չինաստան դարձած է տարագիր հայութեան համար:

Կոյրնտեսութեան համապարած «քեալլագէօզութիւն»ը յայտնի է բոլորին: Նահանջներն այդ ճակատին վրայ իրար խաչաձեւեցին: Միշտ անկանոն ու միշտ աղետալի: Անհաշիւ համայնացումներու կործանիչ արդիւնքները, ամէնէն առաջ, իրենք բոլշեւիկները հաստատեցին: Այդ առթիւ հրատարակեցին կ. կոմիտէի Մարտ 26ի եւ Մայիս 27ի հրահանգ – որոշումները, վերջ տալու «քեալլագէօզութիւն»ներուն եւ նա վերադարձնելու հարկադրաբար հանրայնացուած անասունները:

Բոլշեւիկեան ղեկավարութիւնը համայնացման գործը գլուխ բերելու համար հրապարակ քաշած էր իր ամբողջ կազմը եւ զայն մղած էր ծայրայեղ խելայարութեան, գլխատելու գիւղական այն տարրերը, որոնք իրենց աշխատանքով կենդանութիւն կու տային մեր գիւղատնտեսական հայրենիքին: Այդ տարրը անխնայ հալածանքի ենթարկուեցաւ, որպէս կուլակ: Գործը տարուեցաւ այնպէս, որ բոլշեւիկեան տարրերը հայ գիւղաշխարհին մէջ հիմնեցին նոր կուլակութիւն մը, բոլշեւիկեան կուլակութիւնը:

Ու այժմ այդ կուլակութեան դէմն է որ պայքարը բացուած է: Որոշումներն ու հրահանգները արուած են ամիսներ առաջ, սակայն հայկական գիւղերը կը մնան տակաւին կոմունիստ կուլակներու ճանկերուն մէջ: Երէկ կը սորուէին որպէս կուլակներ, այսօր կը սորուին նորեկ կուլակներէն, որոնք անկախ աւատապետներ դարձած են իրենց շրջաններուն մէջ եւ կ'անտեսեն բոլշեւիկեան ղեկավարութեան հրահանգները:

Պատկերը պարզենք «Խորհ. Հայաստան»ի փաստերով: Թերթի Յուլիս 5ի թիւը, այդ ուղղութեամբ գունագեղ ցուցահանդէս մըն է: Վերնագիրները ամբողջ թերթին լայնքը կը բռնեն: — «Վճռական պայքար իրենց սխալների վրայ յամառողների դէմ», «Ցամառութիւն, որ արժանի է ջախջախման»...:

«Համ. կ. կ. Կենտկոմի Մարտի 26ի նշանաւոր որոշումից յետոյ անցել է ուղիղ 3 ամիս 10 օր: Այդ ժամանակամիջոցը միանգամայն բաւական էր, որպէս զի ուղղուէին մեզ մօտ թոյլ տրուած կոպիտ սխալները եւ խիստ պատասխանատուութեան կանչուէին սխալների վրայ յամառողները: Սակայն, պէտք է ասել, որ մեր մի շարք շրջաններում դեռ բացակայում է բոլշեւիկեան պայքարը Կ. Կ.ի այդ մարտական որոշման կենսագործման համար:»

Ինչպէս կը տեսնէք, բոլշեւիկեան բոլոր հրահանգները մարտական են: Սակայն բոլշեւիկեան շարքերը քանդելու եւ գլխատելու համար պատրաստ են մարտականօրէն հրահանգները իրագնել եւ նոյն իսկ անդին անցնիլ, բայց աղէտը կայնեցնելու կամ շինարարութեան համար եղած հրահանգները «մարտականօրէն» թղթի վրայ կը մնան:

«Վէդիի շրջկոլտնտեսութեան նախագահը եւ շրջանի պատասխանատու ընկերները սկզբից եւ եթ այն տեսակէտի վրայ են կանգնած, թէ «առ հասարակ Վէդու շրջանում չեն կատարուել այնպիսի սխալներ, որոնց մասին նշում է Մարտի 26ի որոշումը»: Եւ բնականաբար, սեփական սխալները սքողելու ցանկութեամբ թափանցուած այս յայտարարութիւնը յաջորդում է Մարտի 26ի որոշումը կոլտնտեսականներից զաղտնի պահելու, նրա մասսայականացումը բացարձակապէս խափանելու օպորտունիստական պրակտիկան»:

«Մինչդեռ՝ շրջանային կենտրոնից հեռու ընկած լեռնային այդ գիւղերի կոլտնտեսութիւններում, կատարուած են ամենախայտառակ աղաւաղումներ»:

Այս խարդախութիւնը արձանագրելէ յետոյ, թերթը նոր փաստեր կ'արձանագրէ.

«Իսկ Ղարախաչում մեր քեալլագէօզները շատ աւելի հեռու են գնացել, այնտեղ մինչեւ իսկ որոշում են կայացրել կոլտնտեսականների «կամաւոր համաձայնութեամբ»(??) հանրայնացնել բոլոր կովերն ու մանր անասունները»:

«Խորհ. Հայաստան»ը, ինչպէս կը տեսնէք մեզմէ առաջ կ'անցնի ցոյց տալու քեալլագէօզութիւնները եւ ծաղրելու «կամաւոր համաձայնութիւններ»ը:

«Վէդու շրջանի կոլտն. նախագահ ընկ. Խաչիկ Սարգսեանը քեալլագէօզաբար պատռում է կանոնագրութիւնը եւ շպրտում գետին, յայտարարելով, թէ «այս կանոնագրութիւնը դուք թարս էք հասկացել եւ նա ձեզ չի վերաբերում» ու փակում է ժողովը»

Կոմունիստ կուլակներու այս ցանկը տարածուած է ամբողջ Հայաստանի մէջ: Կարգադրութիւնները հէնց առաջին օրէն թարս են ըմբռներ, ինչ որ կը համապատասխանէր իրենց կուլակային ցանկութիւններուն: Ու հիմա երբ կ'ուզեն որ թարս չըմբռնէ, մարդը զինուած կոմունիստական իր իրաւունքներով գիւղական բազմութիւնները կը ճնշէ, — «Դուք թարս էք հասկանում...»:

Հայաստանի գիւղացիութիւնը բոլշեւիկեան տաք ու պաղ ջուրերէն հարուելով, կամաց կամաց ոսկոր կը դառնայ: Օր մը վերին իշխանութեան հրահանգներով կը հալածուի եւ կը զրկուի իր մէկ կովէն, ուրիշ օր մը նորէն կը հալածուի տեղական նախագահէն, որ չի ուզեր վերին իշխանութեան հրահանգը գործադրել:

Եւ սակայն իշխանութիւնը կը գործէ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ

Բարեգործականի զեկոյցը, որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի երէկուան թիւին մէջ, կրթական գործի մասին յուսադրիչ խօստումներ կը բերէ մեզ:

Ուրախ ենք որ Բարեգործականը իր զեկոյցով կը շեշտէ թէ կրթական գործը Միութեան գլխաւորագոյն նպատակն է: Ուրախ պիտի ըլլանք աւելի, եթէ գործով իսկ ապացուցանեն անոր կարեւորութիւնը:

Այժմ հարցապնդում չենք ըներ եւ ոչ ալ քննութեան կ'ուզենք ենթարկել Բարեգործականի ամբողջ կրթական ուղղութիւնը: Կը բաւականանանք պարզ հարցումով մը.

— Ո՞րքան էր Բարեգործականի պիւտճէն՝ յատկացուած այն 90 դպրոցներուն, որոնց յիշատակութիւնը կայ զեկոյցին մէջ:

— Ո՞րքան պիւտճէ կը նախատեսէ յառաջիկայ տարին, Բարեգործականի դպրոցները իրն Միացեալ Ընկերութեան ձեւով, սեփական ցանցի մը վերածելու համար:

Թիւեր պէտք են, որպէս զի կարելի ըլլայ դատողութիւն մը ընել Բարեգործականի կրթական գործին մասին, եւ թելադրանքներ ներկայացնել, որոնք կրնան օգտակար հանդիսանալ կրթական գործով զբաղուող յանձնաժողովներուն քով:

ԲԻՒԼԱՐԻՑ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

— :-: —

Մոսկուայի մարդիկը ամէն աշխատանք կը թափեն տարածուելու համար նուաճուող երկիրներու մէջ եւ հիմնելու նոր մասնաճիւղեր: Որքան աւելի ստորական հակադութիւն ու արգելք, անոնք այնքան աւելի եռանդուն գործունէութեան կը ձեռնարկեն:

Սուրիոյ եւ Պաղեստինի բոլշեւիկները ահա, աւելի ամուր ծրագրի մը հիման վրայ գործելու համար, միացած են ու կազմած մէկ նախատ: Կը տեսնուի որ, այս վերջերս անոնք իրենց կեդրոնը փոխադրած են Պաղեստինի եւ Անդրյորդանան: Մեռեալ ծովու եւ ելեքտրական ընկերութեան գործաւորները հրաւիրած են գործադուլի, սակայն ընդհանուր ապահովութեան պաշտօնատունը խիստ հետապնդումներէ վերջ արգիլեց անոնց գործունէութիւնը: Ասոր վրայ 20 համայնավար լիտրներ, միեւնոյն խառնակութիւնները փորձելու համար կ'որոշեն հովանաւորեալ երկիրներ անցնիլ եւ Նաքուրայի սահմանը կուգան: Սահմանապահ ուժեր արգիլեցին անոնց մուտքը Լիբանանեան հող: Ուրիշ սահմաններէ անոնք փորձեցին Լիբանան անցնիլ, սակայն ձերբակալուեցան պաղեստինեան սահմանապահ ուժերու կողմէ եւ փոխադրուեցան Հայֆա: Ցետ խուզարկութեան անոնց քովէն գտնուեցան բազմաթիւ թռուցիկներ, որոնք կառավարութեան դէմ ըմբոստութեան կը հրաւիրեն գործաւորները: (Աղդակ)

Պարզանի շէյխին զինակիցները

~)(•)(~

Շէյխ Ահմէտ Պարզանի զինակիցներէն Տէրվիշ աղայի ղեկավարութեան ներքեւ 50 հոգինոց քիւրտ ապստամբ խումբ մը, Պէյթ Շէպապ գիւղի թրքական պահակախումբին յանձնուած է: Այս աւազակները, էնկիւրիի որոշումով դրկուած են Մարաշի կուսակալութեան շրջանները, ուր բնակութիւն պիտի հաստատեն:

Թուրք թերթեր կը ներքեն անգլիական աղբիւրէ բխած այն լուրը թէ՝ Շէյխ Ահմէտ պիտի յանձնուի անգլիական կամ իրաքեան իշխանութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՌՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Պերլինի ոստիկանապետին ձերբակալումը

Բռնատիրութիւնը հետզհետէ կը հաստատուի Գերմանիոյ մէջ եւ կը ջանայ ամրացնել իր դիրքը: Զօրավար Ֆոն Ռունտշթէտ որուն պաշտօնն է գործադրել Ֆոն Փափէնի դահլիճին հրահանգները, կրկին ձերբակալել տուաւ Պերլինի նախկին հանրապետական ոստիկանապետը, ոստիկան – զինուորներու հրամանատարը եւ ոստիկանական երկրորդ խումբին հրամանատարը:

Առաջին հարցաքննութեան ընթացքին, երեք ձերբակալեալները բուռն կերպով բողոքեցին այս կամայական ձերբակալման դէմ, յայտարարելով թէ որ եւ է պատճառ չկայ նման կարգադրութեան մը եւ թէ որ եւ է ընդդիմութիւն իսկ չեն բրած զօրավար Ռունտշթէտի բռնատիրական կարգադրութիւններուն դէմ:

Ընդառաջ երթալով հիթլերեաններու պահանջին, Գերմանիոյ ներքին նախարարը նոր հրամանագրով մը փախաբութեան կ'ենթարկէ հրապարակային ցոյցերու վերաբերեալ կարգադրութիւնները:

Ֆոն Փափէն, Շթութկարտի մէջ ժողովի հրաւիրեց գերման պետութեանց վարչապետները:

Լեհաստան ոչ-յարձակման դաշինքը կնքուեցաւ

Ռումանիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ ստացուած հեռագրեր կը յայտնեն թէ Լեհաստան երէկ ստորագրեց Խորհրդային Միութեան հետ՝ փոխադարձ նկատի իբ ոչ – յարձակման դաշինքը: Այս դաշինքին ստորագրումը յետաձգուած էր, թոյլ տալու համար Ռումանիոյ որ, Խորհրդային Միութեան հետ նոյն նպատակով բանակցութեանց ելք մը գտնէ:

Լեհաստանի ներկայացուցչին միջնորդութեամբ; ռուսեւռումէն բանակցութիւններն իրօք սկսեր էին ժընեւի մէջ Լիտվինովի եւ Թիթուլեսքոյի միջեւ:

Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ նախապէս կատարուած բանակցութիւնները ձախողեր էին, այն պատճառով որ Պեսարապիոյ հարցին մէջ՝ երկու կողմերը չէին կրցեր համաձայնութեան գալ: Նոր բանակցութիւններն ալ կ'երեւի նոյն պատճառով ձախողած են: Արդ, Լեհաստան ինքզինքը ազատ զգացած է ստանձնելու կնքելու ոչ – յարձակման դաշինքը՝ Ռուսիոյ հետ:

Ֆաշիստական ծանր միջադէպ մը

Այգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին սրահին մէջ, զինաթափութեան ժողովի սրահէն երկու քայլ անդին, մէկ քանի օրէ ի վեր նիստ կը գումարէ միջխորհրդարանական Միութիւնը:

Վերջին նիստին մէջ, ծանր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ, հետեւեալ պարագաներու տակ:

Ժողովին ատենակալ իտալական պատուիրակութեան անդամներէն մէկը, ճառ մը կը խօսէր, պաշտպանելով այն տեսակէտը թէ ներքին օրէնսդրութեան վերաբերեալ հարցերը պէտք չէ խառնել ժողովուրդներու միջեւ արդարութեան հարցերուն, երբ Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովի անդամ եւ ընկերվարական յայտնի դէմքերէն Ռընոտէլ գոչեց.

— Ֆաշիստ պատգամաւորը արդարութիւնը կ'ոգեկոչէ: Արդարութիւն չկայ հոն, ուր ոչ ազատութիւն կայ, ոչ ալ հանրային կարծիքի հսկողութիւն»:

Այս խօսքին վրայ, բոլոր իտալացի պատուիրակները ոտքի ելած, պահանջեցին որ Ռընոտէլ ետ առնէ իր խօսքը: Սակայն ան պատասխանեց.

— Ցարգանօք կը յայտնեմ իտալացի ժողովուրդին, բայց դաս չեմ ընդունիր Մաթէոդին սպանող վարչաձեւի մը ներկայացուցիչներէն»:

Ռընոտէլի այս պատասխանին վրայ, իտալացի պատուիրակները գոչեցին.

— Անկցի՜ Ֆրանսան որ ապաստան կու տայ փաշիստներու բաղանիչներուն:

Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահը ի զուր ջանաց հանդարտեցնել. մինչ արդէն, զինաթափութեան ժողովի իտալացի պատուիրակներն ալ եկեր ու միացեր էին իրենց հայրենակիցներուն. Իտալական պատուիրակութեան նախագահը պահանջեց որ Ռընոտէլ ետ առնէ իր խօսքերը եւ ներողութիւն խնդրէ. Ռընոտէլ մերժած ըլլալով, վէճն ու աղմուկը կրկին սկսան, մինչեւ որ նախագահը ստիպուեցաւ փակել ժողովը:

Այս միջադէպին վրայ, զինաթափութեան ժողովի իտալական պատուիրակութեան պետը զօրավար Պալպօ, հեռաձայնեց Մուսոլինիի: Որմէ յետոյ, ներկայացաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան, յայտնելու համար որ Ազգերու Դաշնակցութեան հիւրի հանգամանքովը, իտալական կառավարութիւնը կը պահանջէ Ռընոտէլի վտարումը: Հակառակ պարագային, կառավարութիւնը ետ պիտի կանչէ իր պատուիրակութիւնը:

Կատաղի յեղափոխութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պեսարապիոյ ոստիկանութիւնը յաջողած է երեւան հանել լրտեսական մեծ կազմակերպութիւն մը, որ կը գործէր բոլշեւիկ կառավարութեան հաշւոյն. Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Ձերբակալուած անձերուն մէջ կը գտնուի բոլշեւիկեան սուրհանդակ մը, որ սերտ յարաբերութիւն ունէր Կիեւի ղեկավարին հետ ուղղակի:

Ձերբակալուած լրտեսները պիտի յանձնուին պատերազմական ատեանին:

Տիկին Կուրկուլով կը սիրէր իր ամուսինը

- :-: --

Ձաշակի խնդիր է եւ հետեւաբար անվիճելի. Ոճրէն վերջն իսկ, եւ թերեւս ո՞վ գիտէ, եւ մանաւանդ անկից յետոյ, Տիկին Կուրկուլով կը շարունակէ սիրել իր ամուսինը՝ եւ ողբալ անոր սպառող դառն ճակատագիրը:

Կուրկուլովի դատը կը սկսի վաղը, Փարիզի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ:

Իսկ Տիկին Կուրկուլով սպասելով դատավարութեան ելքին, որ առաջուց յայտնի է, արդէն կու լայ իր սիրականին գլխուն վրայ...

— Եթէ բախտ է, գիտնալու որ ամուսինս ծրագիրը էր Տումէրի սպանութիւնը, կ'արգիլէի զայն մեկնելէ. նոյն իսկ եթէ պէտք ըլլար խնճիլներս սպաննել: Իմ խեղճ Փօլս, աւելցուցի է. այլ եւս չպիտի տեսնեմ զինքը: Ինչ պիտի ընեն հիմա անոր:

Տիկին Կուրկուլով Մոնաքոյի իրենց տան կարասիները ծախելէ յետոյ, անցած է Լիոն ուր կ'ապրի իր եղբօրը քով:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Զինաթափութեան ընդհ. յանձնաժողովին մէջ, Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ պարզեց ֆրանսական տեսակէտը զինաթափութեան հարցին մէջ:

Պատերազմական վարկերու կրճատումը անհրաժեշտ կը թուի, կը յայտնէ Պ. Էրիօ, որպէս զի դէպ ի տնտեսագիտական վտանգը դառնալու եւ զինաթափութիւնը կարելի ըլլայ հակակշռել ելեւմտական ճամբով: Արդէն Ֆրանսա 10 առ 100 կրճատում մը առաջարկած է Երեսփ. ժողովին, իր զինուորական ծախքերուն վրայ:

Հաստատելէ յետոյ թէ, արդէն բոլորին համաձայնութեամբ արգիլուած է քիմիական եւ մեքրոպային պատերազմը, Պ. Էրիօ, ուրախութեամբ յայտնեց նաեւ թէ կարելի եղած է համաձայնութիւն գոյացնել որ քիչքուի օդանաւային ռմբակոծումը, պայմանաւ որ միջազգային յատուկ կազմակերպութիւն մը հսկէ, արգիլելու համար որ քաղաքային օդանաւերը ի հարկին չգործածուին պատերազմական պէտքերու:

Գալով բանակներու ուժին, Պ. Էրիօ Հուվըրի ծրագրին դէմ կը ներկայացնէ երեք դիտողութիւններ:

1) Բանակ ըսելով պէտք է հասկնալ ոչ միայն կառավարական կազմակերպուած ուժերը, այլ եւ գաղտնի ուժերը, այն ոչ-բանակային կազմակերպութիւնները, որոնք մարտական հիմերու վրայ դրուած են:

2) Մեծ ու փոքր ազգեր չկան, այլ պարզապէս ազգեր կան: Հետեւաբար, անպատեհ պիտի ըլլայ զինուորական ուժի չափանիշ բանել ժողովուրդներու թուական չափանիշը: Այդ կերպով, մեծ ազգերը այնքան ուժ իրաւունք պիտի ունենային, որ միշտ բռնապետականի տակ պիտի բռնէին փոքր ժողովուրդները:

3) Հուվըր չէ նախատեսած թէ կրնան գործակցիլ այն ժողովուրդները, որոնց բանակային ուժը պիտի նուազի՝ համաձայն իր ծրագրին: Այս վրտանգը գոյութիւն ունի արդէն:

ՌՈՒՍԵՒ ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Թոքիոյէն տրուած լուրի մը համաձայն, քաղաքում մը տեղի ունեցած է ճափոնական երկու օդանաւերու եւ բոլշեւիկեան հեծելազօր նաւու մը միջեւ:

Երկու կողմերը կրակ բացած են իրարու վրայ: Երեք ճափոնցիներ վիրաւորուած են:

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի երէկուան թիւին երկրորդ էջին մէջ Լ. Մեսրոպի՝ յօդուածին «Տան ծառայութեան» կարդալ *Տան մաքրութեան*: Անոյշ թերթ՝ *Անոյշ թերթ*:

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

Զ.— ԽԵ՛ԼՔԴ ՍԻՐԵՄ, ԽՆԱՄԻ . . .

Կամաց – կամաց, բայց համատարած վարակումով կը փրթի կենսական ջիղ մը՝ մեր գաղութներուն մէջ: Եւ մասնաւորապէս այստեղ:

Հետզհետէ կ՚օլորուի, կը կծկուի, կը պարպուի երակը՝ ինքնաբերութեան: Դուք ըսէք՝ ինքնապաշտպանութեան:

Եթէ ուրիշ ո՛ր եւ է փաստ վիճելի համարուի, ահա՛ ներգաղթին պարզած համայնապատկերը:

Կատարեալ շարժանկար: Ե՛ւ ձայնաւոր, ե՛ւ բազմաձայն: Մինչեւ իսկ երգեցիկ:

— Այսպէս չընենք, դժգոհութիւն կը պատճառենք, չեն առներ.

— Այսպէս ընենք, որպէս զի չյարկանեն...

— Այս տարի չտօնենք, մարդիկը ծուռ կը նային...

— Տօնենք, բայց դրօշակ չպարզենք...

— Ապրիլեան ոգահանդէ՞ս, ծաղկեպսա՞կ, — այո՛, բայց առանց եռագոյն ժապաւէնի: Միայն հելլենականը կը բաւէ:

Կամկար հոգեբանութիւն մը վարակեր է աս ու ան: Մասնաւորապէս ան՝ որ ժամ ու դպրոց կը կառավարէ, եւ ան՝ որ կը սիրէ «ազգ» հոլովել խանութէն մինչեւ սրճարան:

Եւ անպատճառ չարամիտներ չեն բոլորն ալ: Ոչ ալ «ներքին Թուրքեր», — ինչպէս կը սիրեն կոչել շարք մը ընկերներ:

Ընդհակառակն, կան շատ մըն ալ բարեմիտներ, որոնք նախապատերազմեան յիշատակներով կ՚ապրին: Կը կարծեն թէ ո՛րքան ծռին, այնքան կը շահին, ո՛րքան տեղի տան, այնքան դէպ ի քեզ կուգան:

Թշուա՜ռ, ցաւագար «ջաղացպանութիւն» մը, որ աւելի ուժ կուտայ բուն թշուառականներուն: Երեւանէն եկած, կամ տեղին վրայ բուսած բարակներուն:

×

Փորձէ վիճիլ — անշուշտ բարեմիտներուն հետ — եւ երեսդ կը նային սրտառուչ հեզութեամբ:

— Եթէ մէկը ձեր տունը հիւր գայ, եւ պայման դնէ որ ինք ձեր տիկնոջ հետ առանձին քալէ, իսկ դուն՝ խոհանոցը, սպասուհիին հետ, կ՚ընդունի՞ս:

— Ի՞նչ կ՚ըսես, բարեկամ, խե՞նդ եմ, ես արժանապատուութիւն չունի՞մ, իմ տանս տէրը, անոր կարգ ու սարքին տնօրինողը ես չե՞մ...

— Եթէ տունը սուգ ունենաս, եւ այդ մարդը — հիւրը — առաջարկէ որ ճաշի ատեն Ծաղկածտ զարնեն, ի՞նչ կ՚ըսես:

— Թեւէն բռնելով դուրս կը նետեմ

— Եթէ այդ մարդը, հոգ չէ թէ իշխանաւոր, պահանջէ «սանճաքը» չերփեռով գերեզմանատուն երթալ, կամ հոճա մը կանչել հարսնիքիդ...

— Գլխուն կը փաթթեմ «սանճաքը» կամ Փրկիչին ճամբան ցոյց կուտամ:

— Իսկ երբ քեզի պայման կը դնէ որ ազատօն չկատարես, կամ կատարես առանց ծաղկեպսակի եւ նուիրական խորհրդանշանի մը, երբ կը լղրճէ քու անկախութեանդ յիշատակը, երբ կ՚անարգէ եւ կ՚ուզէ որ դուն ալ անարգես թափուած արիւնը, շահուած յաղթանակը, տառապանքը, փառքը, բոլոր ազնիւ տենչերն ու ազգային արժէքները, երբ, կ՚ըսեմ, համարակ վարձակալի տեղ անգամ չի դներ քեզ, քու տանդ մէջ, եւ քեզ կը հանէ ողջերուն եւ մեռելներուն դէմ, ափ մը շնորհներու ձեռքով, ի՞նչ կը բանես դուն...

— Էֆէնտիս, իրաւունք ունիս. բայց եթէ չհամակերպինք, ներգաղթը կը դադրեցնեն:

— Կը համակերպէի՞ր, երբ Թուրքը պահանջ կը դնէր ընդունիլ «հազգր տինը», կամ յանձնել կինդ ու աղջիկդ:

... Ու կը յիշեմ դրուագ մը՝ մեր անմահ Շահրիկեանէն:

Բաց ու գոցի կռիւ: Փոթորիկ՝ բաժակ մը ջուրի մէջ:

Վիճաբանական ժողով ունինք: Երիտասարդ մը — ռամկավար — կը մեղադրէր թէ Դաշնակցականները ազգին խաղաղութիւնը կը վրդովեն, բաց ու գոցի խնդիր յարուցանելով:

Շահրիկեան.— Պարոն, դու «շոգիկաս» (տրամաբանութիւն) կարդացե՞լ ես:

Ընդդիմախօսը.— Ի՞նչ կապ ունի, կարդացեր եմ թէ ոչ:

Շ.— Ուղիղ պատասխան տուր, չի կարելի խուսափել:

Ը.— Կարդացեր եմ:

Շ.— Էս օրերից առաջ, եկեղեցիները բանախօսութիւնների համար բա՞ց էին թէ գոց:

Ը.— Բաց էին:

Շ.— Մե՞նք ասացինք որ փակեն:

Ը.— Ո՛չ:

Շ.— Ապա երբ ձեզ պէս յիմարները ասեն որ փակեն, մենք չասէի՞նք որ բանան:

Տղան փլաւ կեցած տեղը:

×

Այսպէս եւ այսօր:

Մինչեւ հիմա բնական էր ամէն ինչ, — ե՛ւ ապրիլեան ոգահանդէսը՝ բոլոր ստորոգելիներով: Ե՛ւ Մայիս 28ը: Ե՛ւ «Մեր Հայրենիքը»: Ե՛ւ եռագոյնը:

Իսկ այսօր՝ ամէն ինչ դարձեր է կռուախնձոր: Եւ ամէն տարի ու ամէն տեղ ունինք պատմութիւններ աղի, անլի, թթու կամ լեղի:

Պատմութիւններ՝ բոլորովին արհեստական: Եւ անարժան:

Սառուցեալ հով մը փչեց Երեւանէն: Եւ սառեցան ոչ միայն սիրտերը, այլ եւ միտքերը:

Այն աստիճան որ, տարամերժօրէն ազգային արժէքներ անգամ — սուտ թէ փառք — դարձան... դաշնակցական:

Ո՜ղջ ըլլար Շահրիկեանը, եւ հարցնէր նոյն անողոք տրամաբանութեամբ.

— Էս օրերից առաջ ազգային տօներ ու փառքե՛ր էին ապրիլեան ոգահանդէսը, Մայիս 28ը, եռագոյնը, «Մեր Հայրենիքը»:

— Այո՛, բոլորն ալ ազգային, ոչ թէ կուսակցական սեփականութիւններ:

— Մե՞նք ասացինք որ դադարեցնեն, անարգեն, խափանեն:

— Ո՛չ:

— Ապա երբ դուք ասացիք որ դադարեցնեն, մենք չասէի՞նք որ շարունակեն...

... Եւ երբ դուք այդ բոլորը մոռնալու, ժխտելու, փողոց նետելու չափ կը զոհականաք, մենք չկենայի՞նք ձեր ճամբուն վրայ, թօթուելով ձեր ուսը:

— Halte-là! Ամէն բան բայց ո՛չ այս մէկը: Եթէ դուք տէր չէք ըլլար մեր ազգային — ոչ կուսակցական — արժէքներուն, պահակները արթուն են: Պահակները չպիտի հանդուրժեն այս ինքնուրացման կամ դաւաճանութեան:

Մեղքը մերը չէ. անէծք՝ ուրացողին: Եւ բոշային:

×

Ծաղկեպսակ մը եռագոյն երիզով՝ կը դառնայ ազդանշան, խանգարելու համար ապրիլեան ոգահանդէսը Սելանիկի մէջ

Ուրիշ մը, Քսանթիի մէջ, քէն ու ատելութիւն կը սերմանէ:

Ճշդում մը, — որովհետեւ ոչ թէ եռագոյն պարզեր էին Քսանթիի ոգահանդէսին, այլ ծաղկեպսակ մը տարած՝ եռագոյն ժապաւէնով: Եւ ոստիկանութիւնը չէր համարձակած քակել – հանել, ինչպէս մատնանշեր ու պահանջեր էին օրուան իմաստունները, — նոր ժամանակներու Դրան էֆէնտիներ):

Նոյն կծկուած, կռճկուած հոգեբանութիւնը՝ միւս քաղաքներուն մէջ, — Ամա՜ն, Թագաւորը չբարկանայ:

Խե՛լքդ սիրեմ, խնամի...

Մաշ, խոհարէ՛, ստրա՛ ուզածիդ չափ: Կը շահիս միայն մէկ բան, — անպատիւ անուն մը:

Խաղաղութիւն՝ գաղութներու մէջ, եւ կարելի եղածին չափ մերձեցում՝ Երեւանի հետ: Այո՛:

Բայց, ոչ մեր արժանապատուութեան գնով:

Ոչ թէ քծնելով, շողոմելով, սողալով, այլ փոխադարձաբար ճանչնալով ու յարգելով:

Երեւանը իրաւունք չունի սակարկելու իր տարրական պարտականութիւնը — ներգաղթ:

Եւ թող զգուշանայ արթնցնել վիրաւոր առիւծը որ կը քնանայ հալածական բազմութիւններու սրտին մէջ: Երկիրէ երկիր եւ քաղաքէ քաղաք:

Երեւանը ամէն բան չէ: Եւ ի զուր կը փորձէ տանտէր դառնալ գաղութներու մէջ, թեւին տակ առած՝ զանազան միջնորդներ եւ մունետիկներ:

Հերի՛ք է որքան խոցոտեցին մեր արժանապատուութիւնը, խաղալով մեր համբերութեան հետ:

Ինքնապաշտպանութիւնը, խնամի՛, հրատապ խնդիր մըն է գաղութներուն համար: Մանաւանդ հիմա որ ներգաղթ կը ծախեն: Մանաւանդ ասկէ վերջը:

Ճգնաժոր ժողովուրդի մը վերջին մնացորդն է ձեր դիմացը: Թո՛յլ տալ որ օտարոտի տարրեր վրդովեն անոր հոգին, — կը նշանակէ մեղսակից դառնալ քստմնելի դաւադրութեան մը:

Թո՛ղ դաւադրեն Հոգեւորականք, աղան ու էֆէնտին:

Բայց դո՛ւն, երիտասա՛րդ, սարսափէ վաղուան դատաստանէն:

Եւ երբ կը պնդես թէ «դուրսէն մարդիկ եկան եւ մեզ այս վիճակին բերին», — մի՛ մոռնար որ, այս անգամ, խնկական դաւադիրներ, «աղէնտներ» եւ «աֆէրիստներ» եկած են դուրսէն, զարմանազան դիմակներով: Եկած նստած են մեր կուրծքին վրայ, ու կը փորեն, կը ճեղքեն մեր գոյութեան հիմերը: Քե՛զ ալ, միւսն ալ կապելով իրենց սայլին

Մի՛ մոռնար, եւ սթափէ:

Որովհետեւ, ինքնապաշտպանութեան կռիւ է — գոյամարտ վերջին մնացորդին:

Վա՜յ անոր որ կ՚իյնայ այդ պայքարի անիւներուն տակ:

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԳՐԱԿԱՆ ՀՈՐԻԶՈՆ

ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

ՌՈՍՏԱՆԻԿ

(Տպագրութիւն Թօփալեան 1932)

— :•: —

Մեծ, ոգեկոչական անունի մը տակ նիհար, բայց կուռ, ջղուտ տետրակ մը:

Միակ «պօէմա» մը, որ կը յիշեցնէ ձեզ ճանապարհը, գետը, հէքեաթը, հոգեկան տաղը: Ճանապարհը՝ զոր իւրաքանչիւր մարդ կը կրէ իր մէջը խուսափուկ բայց կայուն. որ կը ձգուի հորիզոնէ հորիզոն, արեւելքէ՝ արեւմուտք, եւ որ սակայն դուրս չի կրնար գալ մարդու սահմանէն. որովհետեւ աշխարհի չորս ծագերը, բոլոր կողմերը մարդուն մէջն են, ինչպէս նաեւ ամէն մեկնակէտ, ամէն հանգրուան:

Ռոստանիկի «պօէմա»ն հէքեաթունակ տաղերգութիւն մըն է. այն՝ որ մարդկային է գերազանցապէս ու մշտնջենական. տաղը մեր ներքին կրկնակ ու խոտոր ձգտումներուն. պայքարը՝ մեր երկու եսերուն, մին՝ որ կը փախի, միւսը՝ որ կը կառչի, կը մնայ. անառակ որդին՝ հաւատարիմ զաւակին դէմ. երկուքին պայքարը ու հաշտութիւնը — արդեօ՞ք հաշտութիւնը — միեւնոյն հարկին տակ:

Կարելի է թերեւս իմացական բանաձեւի մը վերածել այդ հոգեկան հակասութիւնը. ահաւասիկ: Իւրաքանչիւրը մեզմէ, այսինքն, մարդը՝ մեզմէ իւրաքանչիւրի մէջ (անհրաժեշտ է այս ճշդումը), յանձնուած է երկու հակոտնեայ ուժերու. կեդրոնաձիգ ուժը՝ որ մեզ կը կապէ մեր բնաշխարհին, մեզ կը խտացնէ մեր ինքնութեան շուրջը, ու կեդրոնախոյս ուժը՝ որ մեզ կը դարձնէ աշխարհին, մեզ կը ցրուէ այլուրի, հեռուի, անյայտի ուղղութեամբ

Անոնք, այդ ակը եւ այդ տենչանքը, մեր հաւատարմութիւնը եւ մեր ընդվզումը, — հայրենապաշտութիւնը եւ հեռախոյզը — այո՛, ահա ատոնք կը հրահրեն զմեզ, կը չարչրկեն մեր հոգին, ինչպէս գինին՝ կը գինովցնեն մեր մտածումը, զայն միանգամայն քամելով ու ծիւրելով: Վերջապէս այդ երկու բեւեռներու միջեւ կը տատուբերի մեր ճակատագիրը:

Այդ տատանումը հոգեկան է անշուշտ. հակառակ մեր բոլոր տեղափոխութիւններուն, գերագոյն երթեւեկը մեր մէջն իսկ է. եթէ յաջողինք աշխարհն իսկ ճանչնալ մեր ափին նման, անմատչելի ճանապարհորդութիւնը, կրկին, ա՛յն է զոր անհանգիստ ուղեւորը կ՚ընէ ու պիտի ընէ միշտ իր ներքին բաւիղին մէջ... (բայց... թերեւս... երանի հոգւով աղքատներուն որոնք ոչ բաւիղ կը կրեն, ոչ ճանապարհ, վասն զի անոնցն է արքայութիւնը):

Ռոստանիկ այս վերջին աղքատ երանելիներէն չէ, ան թափառական Հրեան է կարծէք որ ցուպը ձեռք առած է փնտռելու համար գանձը, իմաստը. երիտասարդ բանաստեղծը ամէն կողմ փնտռել վերջ, իր բնաշխարհին, իր ներաշխարհին մէջ զայն գտած ըլլալու երեւոյթը ունի...

...«Տեսել՝ որքան երկիր ու հող,
այնքան կենցաղ ու մոլութիւն
Եւ որքան մարդ՝ այնքան իշխող,
Նոյնքան աղէտ ու խնդութիւն:
Տեսել եմ ես ու գնացել, յետոյ դարձել՝ դարձել էլի
Քո դէմքումն եմ դէմքս գտել վերածնւող իմ Նայիրի:»

Բայց արդեօ՞ք, Ռոստանիկ արդարեւ յանգա՞ծ է այդ ինքնագիտակցութեան...

Երիտասարդ բանաստեղծը թող թոյլ տայ ինծի ըսել թէ ես պիտի սիրէի տարբեր անունի մը տակ որակել իր քերթուածը. անմիտ, ծիծաղելի պահանջկոտութի՞ւն մը ասիկա. թերեւս. բայց «Արեւելքէն Արեւմուտք» ուղեգիծ մըն է, որ ըստ իս չի համապատասխաներ իր հոգեկան ապրումին. այդ եզրերուն մէջ չէ սահած իր զգացա–իմացական արկածախնդրութիւնը:

Անկասկած, Արեւելքի և Արեւմուտքի հակադրութեան հարցը մէկն է մեր ժամանակի մտահոգութիւններէն. իւրաքանչիւրը այդ զոյգ աշխարհներէն մթնոլորտ մը կը ներկայացնէ, զգալու, իմանալու, կեանքը ապրելու ու զայն բացատրելու ինքնուրոյն եղանակ մը. ո՞ւր նետել մեր խարիսխը. ո՞ր հորիզոնէն սպասել աստղերու ծագումը. խորհուրդներու եւ քերթողներու առջեւ ի՜նչ անվերծանելի տարածութիւն, այդ Արեւելքը՝ իր խորհուրդներով, այդ Արեւմուտքը՝ իր լուծումներով.

Այդ գետնին վրայ չի թաւալիր սակայն Ռոստանիկի պօէման, որքան կրցայ ըմբռնել զինքը. իր ծիրը աւելի լայն, իր ներշնչումի ակունքները շատ աւելի խոր ու թաղուն են, ինչպէս ջանացի բացատրել նախապէս.

Ռոստանիկի պօէման չի տանիր մեզ ափէ մը դէպ ի դիմացի ափը, այլ կեդրոնէ մը դէպ ի իր շրջագիծը, որ կը փախի ու կը լայննայ... Նայիրիէն՝ Աշխարհ. արտէն՝ դէպ ի երեւակայութիւն, երազ...

Ռոստանիկ սակայն նոյն կենդանութեամբ, նոյն ուժգնութեամբ չէ կրցած տալ խորհուրդը այդ զոյգ տեսիլքներուն. ամէն անգամ երբ ան կ՚երգէ հայրենիքը, իր պատկերները կը թեւաւորուին, իր բառերը ցեղային եւ յորդ աւիւններով կը թրթռան ու հայրենիքի երեւոյթը կը ծաղկի, կը բոցավառի հիւսիսափայլի մը նման.

«Իր գոյնզգոյն ժապաւէնով հնադարեան այս սրբութեան».

Ռոստանիկի հայրենիքը — Նայիրին — իր երկիրը չէ միայն, իր բնանկարներով, իր եղանակներու փոփոխութեամբ, իբրեւ հող, ջուր, կանաչ, ձիւն եւ արեւ. այդ հայրենիքը չէ նաեւ ժամանակին պաստառին վրայ ինկած մեծ պատկերը՝ [illegible] արիւնով ու աճիւնով նկարուած: Ռոստանիկի Նայիրին այդ ամէնը ըլլալով հանդերձ, ալ աւելին է. աւելին՝ ենթակայական, մտացածին հայրենիքն է, զոր ամէն ոք կը հիւսէ ինք իր մէջ իր մանկութեան իմացած հէքեաթներով, առասպելներով, երգերով... այդ ներանձնական, երազունակ հայրենիքը ինքն իր մէջ. ասով է մանաւանդ որ կը ճոխացնենք ու կ՚ընդլայնենք մեր նիւթեղէն, մեր պատմական ծննդավայրը. ահա այսպէս է որ մեր հոգին կ՚ընկճուի, մեր բնաշխարհի երեւոյթներուն հետ. ու հայրենիքը կը վերածուի վերջ ի վերջոյ որքան արտաքին, նոյնքան ալ ներքին սրբութեան մը, գանձի մը:

Ռոստանիկի պօէման իր առաւելագոյն թափին կը հասնի երբ հայրենիքի այդ բարդ զգայնութիւնը կ՚ուզէ արտայայտել. խանդավառութեամբ, յուզումով բաբախուն են իր հայրենակարօտ ոգեկոչումները.

«Ո՛, լուսաբեր ու կապտաչեայ իմ մանկութիւն, իմ պա՛րզ աշխարհ,
Նախնական իմ մտածումի, երազների պտո՛ւղ քնար...

. . . . .

«Ո՛, գիւղն, իմ գիւղ, կարօտների փեթակս Ամրան, Աշնան՝ ամսի
Ձմռան՝ ծաղկած ծխերի, ծխերու տակ տաքո՛ւկ փարախ —
Ներաշխարհն իմ, լո՜յսն իմ մանկան, [illegible] կապոյտ բոյն...

. . . . .

Ռոստանիկ նոյնքան զօրեղ չէ երբ կը փորձէ տալ Տարաշխարհի զգայնութիւնը. այդ մասին իր հոգեկան փորձառութիւնը անբաւարար է. ան այնքան սերտօրէն չփուած, խմորուած չէ կարծէք ոգեկան Արտասահմանի հետ, որքան իր սեփական ենթահողին հետ. որոշ չափով բնական, հասկնալի է ատիկա. այդ պատճառաւ չենք զարմանար երբ Ռոստանիկ, շփոթ ու մոլորուն, կը կանգնի երկրի տեսարանին առջեւ, որպէս մէկը, որ կորանցուցած է գնկը եւ ճամբան, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ կը մնայ ընելիք...

«Կանցներ իմ մե՛րկ, իմ արնաներկ,
իմ չյանգած ու բոցբոցող
Որբոն՛ւ հետ, յոյսերու հետ, վէրքերու հետ բոլոր բոլոր...

Իր շուրջը կը թեւածեն այն ատեն հարցեր, ուրուականներու, ցայգաթռչուններու նման. անոնց մղձաւանջը կը ծանրանայ իր ոգւոյն.

«Ո՞ւր էի ես, ինչո՞ւ եկել, ինչպէ՞ս եւ ո՞ւր էի գնում...»:

Յ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ»Է՛Ն

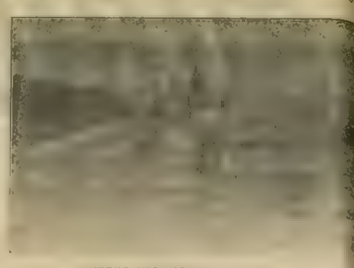

ՄՇՈՅ ՍՈՒԼԹԱՆ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ
որուն լուսանկարը Մշեցի հայ մը յաջողած խոյսցնել տալ... ընթացքին:

Ու իր փախուստը, աշխարհը ճանչնալու իր մեծ փափաքը կը յանգի այսպէս տարակոյսի մը, իմացական կնճիռի մը. այն ատեն կը մնայ միայն մէկ ելք — նահանջ, տեղատուութիւն. ու գաղթական թռչունին նման Ռոստանիկ, իր թեւերը կը բանայ կրկին դէպ ի ետ, դէպ ի մանկութեան գարունին:

Ռոստանիկի պօէման, իբրեւ յղացական կշռոյթ, կը յիշեցնէ [illegible]ներու գնացքը. համր, [illegible], հանդիսաւոր: Ալեքսանդրեան չափականութիւնը, զոր ընդգրկած է յիմքին, կը պատշաճի արդարեւ իր հոգեկան ծփանքին. այդ դասական չափով անկարելի է արտայայտել մեր ժամանակի [illegible] զգացական թմայլները, որոնք [illegible] են, անյայտակից. Ռոստանիկ սակայն՝ իր խորքով, իր զգայնութեամբ, իր ոճով արեւելցի մըն է գերազանցապէս. աշխոյժ մը՝ մոլորած՝ երկաթուղային գնացքին մէջ. [illegible] «Ձորանդի կնոջ»... Բայց ի՞նչ փոյթ թէ տեսարանը կը սահի, կը հասնի իր շուրջ, իր աչքերուն տակ. ան, [illegible] այդ շարժումին կը հակադրէ արեւելցիի սառոյկ ոգի մը, որ կը դիտէ անխռով, անտարբեր, ու կը թողու իրերը՝ իրենց գնացքին...

«Ես չգիտեմ թէ հիմա ո՞վ ուր է հասել, ո՞ր մէկ ծովում
Ո՞վ է խարխափ ննջել եւ ո՞վ դեռ յուսալից թիավարում.
Ո՞վ որքան զուր հոսք է վատնել, թաղել քանի՛ երազ անցին,
Եւ ի՞նչ մի նոր բան է գտել, որ չի՛ կորցրել նոյն նամբին...»:

Ռոստանիկ գրական խառնուածք մըն է ուժեղ, որ անկեղծ է, զգայուն ու միամտօրէն խանդոտ. արեւելքի իմաստուն եւ մեծավայելուչ [illegible]ներէն լեցուած է իր կուրծը. իր պօէման եթէ չի խանդավառեր, չակերծեր մեզ, բայց մեզի կուտայ հանդարտ խոհը մը. կուտայ մեզի՝ եթէ ոչ թարմ պտուղ, զէթ արեւի տակ չորցած գաղձ ու ծանր մրգեր:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՈՍԿԻԷ ՎԱՐԴԸ

(Հայկական հէքիաթ)(1)

— :•:

Ատենօք, գիւղի մը մէջ կ՚ապրէր աղքատ ընտանիք մը: Այս ընտանիքին ունեցածը չունեցածը արտ մը ըլլալուն, ստիպուեցան ծախել զայն՝ իրենց ապրուստը կարենալ ապահովելու համար: Ու արտը ծախեցին դրացիին, որ զոյգ մը եզներ միայն ունէր:

Օր մը, արտին նոր տէրը սկսաւ հերկել ու արօրը յանկարծ զարնուեցաւ կարծր առարկայի մը: Երբ ծռեցաւ ու նայեցաւ, տեսաւ որ ոսկիով լեցուն կարաս մըն է: Շինականը պատուաւոր մարդ էր, գնաց արտին առաջին տիրոջը եւ յանձնարարեց զալ՝ վերցնել իր ինչքը: Մեծապէս զարմացաւ, սակայն, երբ վերջինը մերժեց ըսելով:

— Ես քեզի ծախեցի արտը [...]րով, ինչ որ կար անոր մէջ [...] կը պատկանի:

— Բայց, դուն ինծի ծախ[...] միայն արտը — պատասխան[...] տէրը. ոսկին քեզի կը պատ[...]

Ու երկարօրէն վիճեցին[...] ջոյ որոշեցին երթալ թագաւոր[...] յոն թագաւորին ու պատմե[...] [...] մաքուր նկարագիրը տեսն[...] երկար խորհեցաւ թէ ի՞նչ [...] ընէր եւ լուծում մը տալ [...] Եւ ի վերջոյ վճռեց:

— Զաւակ ունի՞ք, — հարց[...] զատերը

— Այո, — պատասխան[...] ես մանչ ունիմ, իսկ ան՝ աղ[...]

Այդ պարագային, ձե[...] հրամայեմ իրար հետ ամուսն[...] ձեր զաւակները ու դրամները [...] անոնց:

Ու հրամանը կատարուեց [...] հարսնիք մը ըրին: Կա[...] ատն մը [...] Ու զաւակները ապրեցան [...] [...] կին, [...]

Օր մը, թագաւորին որդի[...] տի եղաւ ու անյոյս [...] պատկերներուն պարտէզներ[...] Տեսաւ աղջիկ մարդը եւ [...] զայն փրցնելու համար, բայց [...] եղաւ զարմանքը, երբ վարդը [...] րացաւ, ու ինք չկրցաւ [...] զել: Ու այդ բանը կրկնուեցա[...] նի մը անգամներ, մինչեւ որ [...] յորդին բարկացաւ եւ հր[...] իր ծառաներուն՝ փճացնել [...] զը:

Յետոյ, վերադարձաւ պա[...] եղելութիւնը պատմեց իր հօ[...] դաւորը կանչեց իր բոլոր [...] տուններու ու հարցուց անոնց ինչպէ՞ս տեղի ունեցած էր այդ [...] նը: Իրենց պատասխաններէն [...] րենք չեն կրնար լուծել այդ [...] եւ թէ արքայազունը միայն [...] պի կրնայ շրջիլ աշխարհը [...] բոլորը հարցաքննելու եւ [...] համար ամէն ինչ:

Արքայազունը ճամբայ [...] հարցաքննելու համար [...] Գնաց, գնաց, ու հասաւ պառ[...] քով: Ու անոր պատմեց կա[...] նր: Պառաւը պատասխանեց [...] [...] կրնայ պատա[...] միայն ամենօրայ ծերունի [...] կ՚ապրի մօտակայ քաղաքը [...] [...] ծերուն[...] քը ու գտաւ այդ ծերուն[...] Ջինս, սակայն, զինքը զրկեց աւելի մեծ եղբօրը մօտ, որ [...] ուրիշ քաղաք մը: Թագաւոր[...] երբ գնաց գտաւ երկրորդ ծե[...] [...] կա աւելի երիտասարդ [...] քան իր փոքր եղբայրը: Թագ[...] եւ չկրցաւ պատասխանել [...] քը զրկեց երէց եղբօրը [...] կ՚ապրէր ծովեզրը:

Ու, այսպէս, թագաւոր[...] գնաց մեծ եղբօրը մօտ [...] աւելի զարմացաւ՝ տեսնելով [...] վերջինը աւելի երիտասարդ [...] քան իր միւս եղբայրները:

Այն ատեն, արքայազուն[...] ցուց.

— Վարդի մասին [...] տտանալէ առաջ, ես կ՚ուզեմ [...] թէ դու եղբայրներուդ [...] րիտասարդը ինչո՞ւ աւելի[...] կ՚երեւաս:

— Քու այդ հարցմանդ [...] պատասխանեմ, որդեակ,— [...] ծերունին— բայց, նախ [...] չենք. որովհետեւ դուն իմ հի[...]

Ու անոնք նստան ու [...] իսկ ծերունիին կինը սփռո[...]

(1) Այս հէքիաթը, իբրեւ հայկական հէքիաթ, հրատարակած է պուլկարերէն պատկերազարդ պարբերաթերթ մը՝ Սէտմիցա: Առաջին անգամն է որ կը հանդիպիմ նման հէքիաթի մը: Չգիտեմ ունի՞նք իրապէս նման հէքիաթ մը, թէ ուրիշներէ վերագրուած է մեզի

Կ. Մ.

ԽՄԲ. — Հայ գաւառներուն մէջ շատ ծանօթ է այս հէքիաթը իր զանազան վարիանտներով:

տարկել։ Երբ լաւ մը կշռացուն ծերունին իր կնոջ յանձնարարեց մառանէն ձմերուկ մը բերել։ Կինը բերաւ ձմերուկը, բայց ծերունին զայն կրկին դրկեց ... ժամ։ Ու մէկ ձմերուկի համար զայն 12 անգամ մառան ուղարկեց։

Ու երբ կնոջմէն ձմերուկը եւս, ծերունին սկսաւ պատմել.

— Ես գիտէի թէ իմ մառանիս մէջ միայն մէկ ձմերուկ կայ։ Հակառակ ատոր, կինս 12 անգամ զրկեցի։ Եւ որովհետեւ ան չափազանց բարի է, բնաւ չառարկեց։ Անոր համար այդ բարութեանը կը պարտիմ իմ թարմ տեսքս։ Իմ կրտսեր եղբօրս կինը չար է. այդ պատճառով շատ ծեր կ'երեւայ եղբայրս։

Ու հիմա լսէ վարդին մասին։

Այդ երկու աղքատ մարդիկը արտակարգօրէն մաքուր ու պատուախնդիր գիւղացիներ են։ Անոնք արտին մէջ գտած են ոսկի, բայց իրենցմէ ոչ ոք ուզած է առնել զայն։ Այն ատեն, ամուսնացուցած են իրենց զաւակները, ու ոսկին տուած անոնց։ Աստուած ուզած է վարձատրել անոնց բարութիւնը ու հրամայած որ անոնց պարտէզին մէջ բուսնի ոսկիէ վարդը։ Եւ երբ դուն ծռած ես՝ քաղելու համար զայն, վարդը բարձրացած է, որովհետեւ ոչ ոք իրաւունք ունի ձեռք երկնցնելու ուրիշի մը երջանկութեանը, այլ պէտք է ձգտի ստեղծելու իր սեփական երջանկութիւնը.

Այն ատեն, Թագաւորազունը ամչցաւ իր ընթացքէն, ու, վերադառնալով պալատ առատօրէն վարձատրեց աղքատ գիւղացիները։

Թարգմ.՝ Կ. Մ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՌԸՆԷ ՊԱԶԷՆ

Չորեքշաբթի օր, մեռաւ Ռընէ Պազէն, որ ծնած էր 26 Դեկտեմբեր 1853ին, Անժէի մէջ։

Անժէի կաթոլիկ համալսարանին իրաւագիտութեան այս փրոֆէսօրը, ծանօթ է իբրեւ վիպագիր։ Մեծ թիւ մը կը կազմեն իր վէպերը. — Ժիշնու՝ Հողը որ կը մեռնի, Ցորենը որ կ'աճի, Իր ամբողջ Ոգիով, Անջուր սէր, Ժիրոմ Ծօրաքօյոս, Տիկին Քորանթէն, Արկածախնդրութիւն, Ցալերէները։ Այս վերջինը վերածուած էր նաեւ թատերգութեան, որուն ներկայացումը արգիլած էր ֆրանսական կառավարութիւնը զգուշանալով գերմանական տրտունջներէն։ Թարգմանուած է հայերէնի (Ա. Կէնճեան)։

Հայրենասէր գրող մըն էր Ռընէ Պազէն, աւանդապաշտ վերարկուով մը։ Բայց ինչ որ գեղեցիկ կը դարձնէ զինք, այն էր որ ունէր հողին մասին Գաւառացիի այդ յատկանիշը. Հողապաշտութիւնը, զինք տարած է նկարագրելու գաւառի կեանքը, ֆրանսական գիւղերուն մէջ, ուր անցեալը կը յամենայ ծանր անուշահոտութեան մը նման։ Պազէն, սակայն, մշակած էր նաեւ ընկերային գրականութիւնը։ Թէեւ կը մնայ կաթոլիկ, ազէկ բարոյաշունչ կառուցումն իր գրականութեան։

Ունի նաեւ քննադատական փորձեր, եւ իբրեւ աշխատակից ֆրանսական թերթերու (Journal des Débats, L'Echo de Paris, Revue des Deux Mondes), բազմաթիւ յօդուածներ։

Անդամ էր Ֆրանսական Ակադեմիային

ԴԻՄԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս մէկէ աւելի գիրքեր լոյս տեսան դիմագիտութեան մասին (physiognomonie), որ պահ մը մոռացութեան տրուած էր։ Յիշենք, նոր լոյս տեսած ուսումնասիրութիւններէն. Տոքթ. Թրէնէլի (բժշկապետ Սէնթ Ան յիմարանոցին) մէկ յօդուածը եւ Տոքթ. Լուի Քորմանի (Ջլախտաբոյժ Սալփէթրիէր հիւանդանոցի) մէկ խոշոր գիրքը։ Տոքթ. Թրէնէլ կ'ուսումնասիրէ, «Էսքիւլափ» բժշկա-գրական հանդէսին մէջ, Լուի Ֆիլիփ Թագաւորին գլուխը, որ տանձի պէս սրածայր ձեւ մը ունէր (oxycéphalie familiale héréditaire, հիւանդութիւն մը, որ կը գտնուի Հապսպուրկներու արեան մէջ)։

Իսկ Տոքթ. Լուի Քորման (Դէմքեր եւ նկարագիրներ) մէկիկ մէկիկ կ'ուսումնասիրէ դէմքին զանազան մասերը եւ նկարագիրը, որ կը տրուի դէմքի այս կամ այն ձեւին։ Վիպագիրները ծանօթ են կզակի ձեւի մը, որ կ'արտայայտէ կամքի ուժ։

Ահա թէ ինչ կը նշանակէ, ըստ Տոքթ. Քորմանի, բթամատին մեծութիւնը կամ կարճութիւնը։ Անոնք, որ կարճ բթամատ ունին, կը գործեն իրենց սիրտով, իսկ անոնք որ խոշոր բթամատ ունին, կը գործեն իրենց գլխով։ Հետաքրքիրները թող փնտռեն ու կարդան աւելին։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսացի երիտասարդ գրող մը, Ֆիլիփ Սուփօ, որ պահ մը մասնակցած էր ռոմանտիներու շարժման եւ յառաջապահներու գինովութեան, հիմա կ'երեւի ... conciergeներու թերթին՝ «Լը Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ, թէեւ հետաքրքրական է իր յօդուածը։

Ֆ. Սուփօ կ'ուսումնասիրէ Մ. Նահանգներու երիտասարդութեան հոգեբանութիւնը եւ կը նկատէ որ տարօրինակ je-m'en-foutisme մը պաշարած է յետպատերազմեան սերունդին հոգին։ Անդամարութեան եւ հաւատքի պակաս, հմայաթափութիւն եւ նահանջականութիւն, — ահա գլխաւոր յատկանիշները Ամերիկայի նոր երիտասարդութեան։ Ոմանք կ'ենթադրեն ու կը վախնան, որ հոգեկան այս տագնապը աւելի եւս կը խորանայ եւ յուսահատութեան կը հասնի։ Ուրիշներ լաւատես են, եւ կը կարծեն թէ վաղանցուկ երեւոյթ է այս։ Այսուհանդերձ որոշ է, որ գէշ ազդեցութիւն մը պիտի թողու երիտասարդներու յետպատերազմեան այս ձանձրախտը։

Հոգեկան այս քայքայումը, կարողի նուազումը, ուժերու անարիւնութիւնը, վերջապէս իմացական այս նիհարութիւնը հետեւանք է տնտեսական տագնապին։ Բայց ոմանք կը մեղադրեն նաեւ ամերիկեան համալսարանները, որոնք, ամերիկեան գեղարուեստներու նման, (ուր կը ծախեն ամէն բան, օճառ, ածելի, սիկար, պաղպաղակ, գիրք, բայց երբեք գեղ), կը սորվեցնեն ամէն բան, առանց երբեք զարգացում շնորհելու ուսանողին։ Այնպէս որ երիտասարդը, դպրոցէն դուրս, շուարած ու շփոթած, չի գիտեր թէ ինչ ընէ։

Ընդունինք, որ յետպատերազմեան երիտասարդութեան հոգեկան տագնապը տարածուն երեւոյթ մըն է, եւ մեր հայ երիտասարդութիւնն ալ վարակուած է։

Ժամանակի հիւանդութիւն։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՆԻԷՐ, 19 յուլիս.— Անիէր-Պուա Քոլոնպի Պատանեկան Միութիւնը, անցեալ կիրակի դաշտահանդէս մը սարքած էր, ի նպաստ Ս. Մ. Դրամադարանին։ Հակառակ օդի աննպաստ ըլլալուն, կոկիկ բազմութիւն մը պատասխանած էր մեր պատանիներու հրաւէրին։

Առանց մանրամասնօրէն նկարագրելու դաշտահանդէսը, անդրադառնանք օրուան տպաւորութեան։

Դաշտի մէկ անկիւնը համախմբուած խումբ մը պատանիներ կը զուարճանան.. «Մեր հայրենի ք»․ Խումբը հետզհետէ կը ստուարանայ, կուրծքերը կ'ուռին, դէմքերը արտամաւթեամբ կը համակուին, տրամութիւն մը, որ վաղահաս պէտք է նկատուէր այդ պատանիներու համար, սակայն անոնք կը զգան, արդէն զգանութիւնը որ կը ծնի զրկուած ազգի գիտակցութենէն։

Ու յանկարծ, ձայներ ու աղաղակներ,— աշխարութի՞ւն, պատանին է որ կը խօսի.— «Մենք պիտի քալենք, այն ճամբէն ուրկից, անցեր են մեր հայրերը»։

Այո՛, մեր պատանիները գիտեն թէ ինչ կ'ուզեն։ Անոնք գիտեն թէ իրենց զոհերն են աննախընթաց եղեռնին։ Ու այսօր, այս օտար ափերուն վրայ, ուր զուարճութեան համար լաւագոյն պայմաններ կան, անոնք կ'ուղղուին դաշտերը, որպէսզի վերապրին անցեալը, եւ ուխտեն անվարան քալել դէպի հայկական ապագան։

Այն որ յաղթել կ'ուզէ, արդէն յաղթանակին հասած է.

Ահա սերունդ մը որ յաղթել կ'ուզէ, ցեղին ձայնն է որ կը խօսի իր մէջ մինչ հեռաբանը ու յարատեւելու աննկուն կամքով։

Անիէրի Պատանեկան Միութիւնը արդէն առած է իր առաջին յանդուգն քայլը ու կ'ուխտէ քալել այդ ճամբէն։ Մեր հայրենակիցներուն կը մնայ քաջալերել այս Միութիւնը, ու մտցնել իրենց պատանի զաւակները այս Միութեան մէջ։ Արդեօք ո՞ր հայ մայրերու կուրծքին տակ չի բաբախեր, յիշատակը անցեալին, ո՞ր հայը չուզեր որ իր զաւակը, իր հարազատ մեծ հօր պատկերը մեծնայ, ու քալէ այն ճամբէն, ուրկէ ինքն է քալեր, ուրկէ իր ցեղն է անցեր, յամառ ու անյողդողդ կամքով, ապրելու անվհներ վճռականութեամբ։

Պատանի մը

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տաղաչարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԷՍԻՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՏԷՍԻՆ ... յուլիս ... կիրակի, տեղի ունեցաւ Տէսինի Հ. Ց. Դ. Պատանեկան Միութեան դաշտահանդէսը խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Հակառակ ամպամած երկինքին՝ մեր պատանի ընկերները որոշեր էին անպայմանօրէն տօնելու իրենց միութեան հիմնադրութեան երրորդ տարեդարձը։ Իւրաքանչիւրը իր պարտականութեան գլուխը՝ կարգապահ ու գիտակից, կազմակերպած էին սոյն հանդէսը։

Հանդէսին վայրը՝ քառորդ ժամ հեռու Տէսինի մետաքսի գործարանէն՝ գեղեցիկ պարտէզ մըն է հսկայ կաղամախիներու շուքին տակ։ Պաղուկ ու մաքուր ջուրով մը որ մեր հայրենի լեռներն ու ջուրերը կը յիշեցնէ։

Դաշտի վայրը զրօշազարդուած էր եռագոյն դրօշներով։ Իսկ մուտքի երկու խոշոր ծառերու վրայ կը ծածանէին հայկական ու ֆրանսական զոյգ եռագոյնները։

Հանդէսը բացուեցաւ ժամը 3ին, «Մեր Հայրենիք»ով զոր նուագեց Տէսինի Վառաշ. «Արծիւ» ֆանֆառի խումբը ղեկավարութեամբ Պ. Ժ. ...րիկեանի։

Յետոյ օրուան նախագահ ընկ. Թորոս Հէքիմեան հակիրճ կերպով բացատրեց հանդէսին նպատակը, յիշեց Կլատսթոնի նշանաւոր խօսքը թէ «Հայուն ծառայելը քաղաքակրթութեան ծառայել է», եւ աւելցուց «երբ օտար այսպիսի բարձր անձնաւորութիւններ այսպէս կը գնահատեն մեզ, ինչ պէտք է ընենք մենք որ հարազատ ժառանգորդները կը յաւակնինք ըլլալու այս ազգին։ Պէտք է արժեցնենք մեր վրայ դրուած յոյսերը. մենք բացայայտ կը յայտարարենք թէ պիտի պայքարինք անխնայ բոլոր անոնց դէմ որոնք խոչընդոտ կը հանդիսանան մեր ազատութեան գաղափարին իրագործման», եւ յորդորեց ներկայ պատանիները բոլորուելու Պատ. Միութեան շուրջ, որ միակ կազմակերպութիւնն է պատանեկութիւնը ուծացումէ փրկելու, եւ հայ ոգիով դաստիարակելու եւ ներշնչելու։

Նուագախումբի մը հայկական ու ֆրանսական մէկ քանի երգերէն յետոյ արտասանեց ընկ. Անդրանիկ Մարգարեան «Հայ դրօշը»։ Մեներգեց ընկ. Ն. Խաչատուրեան եւ բանախօսեց ընկ. Ա. Մելքոնեան։ Ընկ. բանախօսը ծանրացաւ ընդհանրապէս հայ ծնողներու վերապահուած դերին վրայ, պարտք դրաւ իւրաքանչիւր ծնողքի իրենց փոքրիկները մեծցնելու հայ ոգիով որպէսզի այս հիւրընկալ բայց օտար հորիզոններու տակ զերծ մնան ձուլումի վտանգէն, յորդորեց վստահելու իրենց պատանիները Հ. Ց. Դ. Պատ. Միութեան որ Դաշնակցութեան շունչին տակ ու անոր կարմիր հնոցին մէջ թրծուին ու դաստիարակուին, դառնալու համար ապագային մէկ մէկ մաքուր ու կարգապահ Դաշնակցականներ։

Բանախօսութենէն յետոյ սկսան պարերը որոնք տեւեցին մինչեւ իրիկուն ուշ ատեն։

Դադարի մը պահուն ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ խորոված հաւ մը՝ որ բարձրացաւ մինչեւ 365 ֆրանքի։ Շահեցաւ Սեբաստացի հայրենակից մը։ Հանդէսը փակուեցաւ նուագախումբին «Մշակ բանուոր»ով, արեւուն վերջին ճառագայթներուն տակ, կոկիկ հասոյթ մը ապահովելով Միութեան որ պիտի ձեռնարկէ գրադարանի մը բացման։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ ու ոգեւորուած։ Փափաքելի է որ Պատ. Միութիւնը յաճախ կազմակերպէ նման հանդէսներ։

Գ. Պ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ «ԱՐԵՒ»ԻՆ ԵՒ ԻՐԵՆ ՊԷՍ ՄՏԱԾՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ստորագրեալներս զայրոյթով կարդացինք Եգիպտոսի ռամկավար կուսակցութեան պաշտօնական օրկան «Արեւ»ի մէջ Լիոնէն գրուած թղթակցութիւն մը։ Որպէս թէ Տէսինի եւ Լիոնի Տարօնցիները (Մշեցի) չկրնալով հանդուրժել Հ. Ց. Դաշնակցութեան արարքներուն, խմբովին հրաժարած են։ Մէկ մասը կազմած է Հօկի մասնաճիւղ մը, իսկ միւս մասը միացած է Ռամ. Ազատ. Ակումբին։

Նախ, «Արեւ»ն ու իր թղթակիցը թող ուտեն եւ վերջը փառք տան Աստուծոյ։ Մենք ստորագրեալ Տարօն-Տուրուբերանցիներս կուզենք անգամ մը եւս «Արեւ»ի եւ իր թղթակիցներու երեսին նետել մեր նախատինքը։ Ոչ մէկ ատեն, եւ ոչ մէկ մարդ, իրաւունք ունի Տարօնցիներու անունով խօսելու։ Թող լաւ գիտնան որ իրենց իրաւասութեան սահմաններէն դուրս է այդքան սանձարձակ առաջերթալը։ Տարօն-Տուրուբերանցին ոչ մէկ ատեն կրնայ ուրանալ իր անցեալի յեղափոխական փառքերը եւ իր եւ իր ազգին պատիւ բերող՝ յեղափոխական կուսակցութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Ի հարկէ բացառութիւն կը կազմեն խարերաները, շահամոլները ու մրիւկէրութեան ետեւէն վազողները։ Այդ տեսակ մարդիկ ամէն շրջանի մէջ ալ կը գտնուին։

Տարօն-Տուրուբերանցին եղած է հաւատարիմ իր ազգին եւ իր Հայրենիքին, հաւատարմօրէն կառչած է միացեալ եւ անկախ Հայաստանի ազատագրումին, եւ տակաւին պիտի մնայ այդ Նպատակին կառչած, քանի որ ինք եւ իր հետ 700,000 հայութիւնը ցրուած է չորս հովերուն։

Ընդամէնը 2-3 անձնչան մարդիկ, իրենց անձնական շահու բերումով ասդին ու անդին թղթակցութիւններ կը հասցնեն նախ շահագործելով Տարօնի անունը եւ յետոյ ցոյց տալու որ իրենք Դաշնակցական էին եւ հեռացան։ Այդ մարդիկը Դաշնակցական ալ չէին, կամ 4-5 տարի առաջ, իրենց անպարտաճանաչութեան պատճառով զարկուած էին կուսակցութեան անդամութենէ։ Ահա, այդ տեսակ մարդոց խօսքին հաւատալով է որ Ռամկավարները ու Հօկերը պիտի յուսան նոր մասնաճիւղեր կամ ակումբներ կազմակերպել։

Արամ Սարգիսեան, Փիլոս, Մ. Սարգիսեան, Յ. Մաղօեան, Ա. Յովհաննէսեան, Զօհրապ Պետրոսեան, Ս. Ջաֆարեան, Արշակ Յակոբեան, Պետրոս Խամսեան, Մ. Գրիգորեան, Յարութիւն Մուրատեան, Ռուբէն Գինեոյեան, Գարեգին Քրոտեան։

Տէսին, 17 յուլիս

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՏԻԿԻՆ ՎՈՅՉԻԿ ՔԷՕՓՐԻՒԼԵԱՆ

Տիկին Վոյչիկ Քէօփրիւլեան, նշանաւոր լեհ երաժշտագիտուհին, Յունիս 23ին Լիլի radioին մէջ կէս ժամ խօսած է հայկական երաժշտութեան վրայ, եկեղեցական եւ գեղջկական եւ ներկայացուցած է հայ երաժշտութեան disqueներ, ի միջի այլոց «Անտունի»ն եւ «Արեւ Թըռվում եմ»։ Այնպիսի յաջողութիւն ունեցած է, որ radioին տնօրէնութիւնը ստացած է բազմաթիւ նամակներ ունկնդիրներու կողմէ, որոնք իրենց գոհունակութիւնը յայտնած են այդ disqueներուն համար (Օր. Մ. Բաբայեանի կողմէ երգուած)։ Օգոստոսի 10ին ժամը 22.30 Տիկինը դարձեալ լեհերէն լեզուով պիտի խօսի լեհական ժողովրդական երգին մասին։ Փարիզի մէջ դիւրութեամբ պիտի լսուի ռատիոյով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ընտրողական Կեդրոնական Յանձնախումբի կողմէ վարչական ժողովի նախագահ եւ կաթողիկոսական փոխանորդ Կարապետ Սրբազանի յանձնուած տեղեկագիրէն կը հասկցուի թէ բոլոր շրջաններու մէջ ալ ընտրութիւնները եղած են կատարեալ կանոնաւորութեամբ եւ օրինաւորութեամբ եւ ընտրութեան մասնակցած են իրենց ազգային տուրքը վճարող 602 Լիբանանցի ազգայիններ։

Ս Ի Ն Ա Կ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (146)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Դ ՄԱՍ

Նորէն պայթում։ «Ինկա՜ւ, ինկա՜ւ շան լակոտը». «Հա՛ա մըն ալ...» Հաւասա ...

Մեզ ի՞նչ շատ բերեց
Արցունքի ծովը...
Մեզ ի՞նչ շատ բերեց...

Ա՜հ...

— Ի՞նչ եղաւ, Հմայեա՛կ։

— Բան չկայ... ոտքս է... կ'անցնի...

Մեզ ի՞նչ շատ բերեց
Արցունքի ծովը...

Փամփո՛ւշտ, Մարտի՛կ, շարժէ՛ ...ակ...

— Էկա... հո՛փ...

X

Առջին, եկեղեցւոյ բակը, Ցալապետն է.

— Տո՛ւր ինծի, Արթին աղբար... քիչ մըն ալ է՛ս քաշեմ... ըլլայ նէ ո՛ըլլայ...

Տան-տան-տան, տան-տան-տան

— Ա՛ս նայինք, Կարապետ...

— Հա... ըլլայ նէ ո՛ըլլայ... ըլլայ նէ ո՛ըլլայ.

— Քաշէ՛ Կարապետ... հա՛, ասանկ...

Տան տան տան, տան-տան-տան.

X

— Ի՞նչ է աս զամբանան...

— Եկեղեցիէն է, Պ. Սուրէն։

— Ինչո՞ւ։

— Որպէսզի բոլորը խմբուին... հաւաքուին...

— Ինչպէ՞ս... ըսէք թող դադրեցնեն... զամբանան, զամբանան, միշտ զամբանան... եկեղեցի գացինք զամբանայով, դպրոց գացինք զամբանայով... կռուի՞ ալ զամբանայով... Փո՛ղ, փո՛ղ թող հնչեցնեն..

Ծռեցաւ։ Կրկին լեցուց հրացանը։

X

Մութը կոխեց։ Սուլումներ։ Կայծեր։ Քանի մը աղաք թաղամասերը բամբող ճամբուն վրայ։ Մօտեցան Թուրք դիրքերուն։ Դիակներ փոտռեցին։ Պատն։ Զինուորներ էին։ Քաշեցին։ Հանեցին զգեստները ու եկան։ Համազգեստաւորներու թիւը հասաւ 37ի։ Պիտի օգտագործեն։

Հետեւեալ թաղերէն աղաղակ մը։ Իբրաբանգում։ Թուրքին խումբ մը հասաւ Կոկորդ կոկորդի կռիւ մը։ Ինկաւ ազդագէն մին, դէմքին կէսը սուրի մը շեղբէն տալով։ Խորէն, գայլի կատաղութեամբ մը նետուեցաւ։ Սուրը մխեց։ «Ա՛խ»... Ոգեց մը դուրս թափեցաւ։ «Ղալէն, զալէն» — «Մի՛ ձգէք աէքեննի, տղա՛ք»։ Հաւասա՛...

Կռուեցէ՛ք, տղերք, կռուեցէ՛ք քաջ
քաջ...

Գո՛ւմ։ Բոց մը ու փոս մը։ Նորէն փաչի։ Տուն մը սկսաւ այրիլ։ «Ասգին, ասգին... ձգեցէք թող այրի... Ճամբան լաւ բռնեցէք...

Վը՛ժ..

Անվեհեր կանգնած՝ Թշնամույն առաջ...

Ցանկալի է մեզ՝ միշտ ազնիւ մահը

— Մահը չէ՛, տղա՛ք... ի՞նչ սխալ նախապաշարմունք է այդ, մեր երգերուն մէջ... Կեանքը, ըսէք, կեանքը։ Հերիք է որքան մահ ու զոհ երգեցինք։

Ցանկալի է մեզ միշտ ազնիւ կեանքը...

Վը՛ժ... վը՛ժ...

— Ո՛չ «ազնիւ կեանք» բողոքը... չարասի՛րտ կեանքը։

Ցանկալի է մեզ՝ չարասիրտ կեանքը...

Վազգէնը պատռուած շալիկով։ Փոշի դէմքին ու վրան գլուխը։ Հեռի հեռ։ Մուրճ մը ձեռքին։

— Եղբա՛յր, հայրենիք չի զար կոր։ Ըսինք ազգին չի զար կոր։

Ռումբ մը։ Ծնցում։ Փու՜ֆ։ Վարդան Ռուբէն կանգնած է դեռ։ Փղաւսանիքէն։ «Պալէ՛ պէ մարդա... ասդին էքօ՛, Ռուբէնն — «Դացէք դուք. անդին գացէք դուք. աս տունը էգուեղներով շինած է պապս... աս տունը...»

Գո՛ւմ։

«Ան փլի, ես ա տակը, էթալ չկա՜յ. ան էրի՜ ես ա մէջը...»

Վը՛ժ։

«Պալէ՛, ըսի, Ռուբէն»։

«Աս սիւնը տակը գնեմ Ը՜հ... հա՛ չէօլլէ՛։ Հա՛ նորէն փլցուցէք։ Մէկալ զա՛վի բռնէ, Ռուբէն։ Հա՛ նորէն փլցուցէք։ Ռուբէնը քանի՛ անգամ շինած է աս տունը...»

Խուժում մը։ Նորէն ինկաւ մէկը։

— Սուրէն, Սուրէն, — Աստղիկն է, զգո՛յշ... գլուխդ։

Ցեղդ գնա քուն, Աստղիկ... մի զառուրիր անմուգմէ։ Նորէն խուժում, լո՜յս, լուսարձակում։ Ցոլքեր մութին մէջ.

— Տղաքը դարձան, տղաքը դարձան...

— Ի՞նչ ըրեր են։

— Գոմակը առեր են։ Թուրքերը իրենց դիրքերէն կարծեր են։

— Է՛է։

— Փառաւո՛ր ջարդ մը։

«Հեռացա՛ն։ Խայտնք։ Փախցնեն ու հալածողները։ Վա՛յ անպիտան։ Նա՛, նա՛.. մութին մէջ ա՛ն է։ Ռոցին աշէ... հա՛ տէ... օ՛խ

— Ի՞նչ եղաւ։

— Ինկաւ ՝ազան... հուռա՛... երգեցէք, տղա՛ք.

Հեռաւոր երկիր, նստած գունդէն

Փո՛ւմ։ Կո՛ւնկո՛ւնկո՛ւ։ Փլուզում։ Վիրաւորուող եղա՛ւ.

Կնիկ մը ջուր տուած ատեն։

Հայրենեաց բարդին, մօտուստ եւ
տղեակ...

Քարոզ քաջայի...

Նորէն լոյս եթերին մէջ։ Գոչում։ Աղմուկ։

— Ինկա՛ւ, ինկա՛ւ... հարիւր անգամ ըսինք որ ազգին զայ...

— Ո՞վ...

— Վարպետ Ռուբէնը։

— Պ. Սուրէ՛ն. հայրդ.

— Քաշեցէք ապահով տեղ մը։ Հայրը ինկաւ, որդին ողջ է...։

. . . .

Լուսցաւ։ Դադար։ Թաղումներ։

— Հաց ուզող կա՞յ...

Կ. ՄՍՀԻԿՆ

(Շարունակելի)

Փարիզ եւ շրջակայքներ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Միութիւնիթէի սրահնմէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Օրակարգի շարունակութիւն։

ԱՆԻէՌ-Պուա Քոլոնպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւզուն, Փոթօրիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ։

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արզուֆեան խումբերուն կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Զաւարեան կոմիտէի

Այսօր Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Մոնփարնասի կայարանին քովի անտառը

Կը նուագէ Շավիլի Ն. Ն. Միութեան նուագախումբը

Ժամը 4ին այցելութիւն Շավիլի զերեզմանատունը Արզուֆեան ամուլ-ներու Շիրիմին։

Կը հրաւիրուին ցոյր կոմիտէները եւ ընկերները։

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

կազմակերպուած Շավիլի Ն. Ն. Միութեան կողմէ

7 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը

ԴԱՏՇԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան կողմէ

31 Յուլիս Կիրակի ժամը 14էն 22, Վարժարանին պարտէզը

1 Bld. du Nord, Le Raincy

Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ

վարժարանին սանուհիներուն կողմէ

ջազպանտ՝ ծանօթ խումբ.— պար, Յոխ պիւֆէ։

Շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխում

փափաքողները կրնան առտուընէ գալ իրենց Ցաշով միասին։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել Օփերայէն կամ Ժան-Ժօրէսէն 21A եւ Կար տը լ'Էսթէն Կարկանի գիծը եւ իջնել Րէնսի-Փամփլոնի Շոգեկառքը՝ առաւօտեան ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 12.06, կէսօրէ վերջ ժամը 2, 4 եւայլն։

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի դէմ ապաստարան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քասնթիէն (Յունաստան) Մարտիրոս Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը։ Գարակէօզեան ամսերէն Զաւէն Աւետիսեան, որ երկու տարի առաջ Պոլսոյ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Union Jeunesse Arménienne, 80 rue Venizelos Xantie, Grèce.

— Առափազարցի Ցարութիւն Տէր Մանուէլեան կը փնտռէ իր քոյրը Արշալոյս Տէր Մանուէլեան որ 1927ին կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել՝ Ցարութիւն Տէր Մանուէլեանի, Chemin des Cérisiers, Ecully, (Rhône).

— Կը փնտռուի Գրիգոր Գարաօղլեան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Hovaguimian Agopի, 3bis Rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գարծ.— 776։
Շալէթ, Թ. Ժ.— 35։
Լա Թօշէլ, Ա. Ա.— 70։

Վարձու են Ալֆորվիլի մէջ, շոգեկառքի կայարանէն քանի մը վայրկեան հեռու եւ հանրակառքին կայարանին դիմացը, օդասուն յարկաբաժիններ՝ մէկ սենեակ եւ մեծ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել, 10 rue Etienne Dolet, Alfortville.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԳՏՆԵՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

CHEZ JOSEPH

91 Rue Moncey

Պանդոկ ամէն յարմարութիւններով

Istituto Nazionale Delle Assicurazoni

Գործակալութիւն «Opéra»

18 Chaussée d'Antin, Փարիզ (9)

Հեռ. Provence 82-48

Կեանքի ապահովագրութիւն, կենսաթոշակ՝ չափաւոր սակով։ Կ'ուզուին գործունեայ աշխատակիցներ։

Վարձու է Noisy-le-Secի մէջ, կայարանէն եւ հանրակառքի կայանէն 7 վայրկեան հեռու փավիյոն մը երկու սենեակ, խոհանոց, մառան և bain-douche, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ 163 Denfert Rochereau, Noisy-le-Sec, Seine.

Ծախու է փլաս Սէն-Միշէլի քով խանութ մը՝ մառանով եւ սենեակով մը։ Ջուր, ելեկտրականութիւն եւ W. C.։

Պայմաններու համար դիմել Տէր-Կարապետեանի, 17, Rue Damesmes, Paris 13։ Կէս օրէ յետոյ ժամը 1-6։

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Դիմեցէ՛ք

ՎԱՐԴԱՆ Ս. ԹԷՄՈՒՐՃԵԱՆԻ

76 Rue Bernard du Bois, 76 MARSEILLE

ԻՐԱՒԱԲԱՆ ԵՒ ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ

Կուտայ ձրի խորհրդակցութիւն։

Շնորհիւ իր տասը տարուան փորձառութեան, կը կատարէ արագ եւ խղճամիտ՝

Ամուսնական, ամուսնալուծման, ֆրանսական, անուններու սրբագրութեան, ժառանգական, հպատակութեան գործեր։

Ընկերութիւններու եւ միութիւններու վաւերացում։

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 11—12, երեկոյ 5—7։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՐՈՆԻ, ԳՈՒՃԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ

բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՏՈՒՐՔԵՐ ԵՒ ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ձեր համարակալութեան, տուրքի գործողութեանց եւ առեւտրական ձեւակերպութեանց համար դիմեցէք

Դաւիթ Թաճիրեանի

6 Passage Violet, Paris (10) — ԱՄԻՍԸ 50 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

"ՖՕԹՕ ԵՆՕ"

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

Etude de Me BERNARD WAHÉ **(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)**

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) — Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, Ֆրանսայի մէջ փոխանակ արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ քրէական դատերուն մէջ, կուտայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 11Ա։ Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Plomberie Couverture

Eau, Gaz, Appareils sanitaires, installation dégout

Անմրցելի գինով։ Ցանձնարարութիւնները կ'աւարտին որոշուած օրը։ Գոհացում կը տրուի ամենադժուարահաճներուն։

դիմել՝ A. TATOULIAN, 12bis rue Eli, Gentilly, Seine

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Դ. Զոհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Յ. Չէօկիւրեան եւ Ի. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ. Միքայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Ժորժ Սանդ 20, ԹԷՐՖԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, ԱՓՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Ղ. Մելոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ն. Ռուսեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէռնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Բանսիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալոճեան (Թոզմերի) 12.50, ՏԱԻՐԴ ԽԻՈԼԵԱՆ, Դ. Կատվարենց 20. ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռոստոմեկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՑՈՒՆ ՀՐԱՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր։

ՎԱՐՁՈՒ Է Քոլոմպ լէ Վալէ կայարանին մօտ գեղեցիկ յարկաբաժին մը՝ 3 սենեակ, խոհանոց, տէպարա, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, տարեկան վարձք 3000 ֆրանք։

Դիմել Հ. Աբէլեանի, 236 Rue Lafayette, Փարիզ, մէթրօ Լուի Պլան, հեռ. Nord 88-06 եւ 95-79։

CABINET V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

54, Rue La Fayette, Paris (9) (Métro Cadet) Tél. PROVENCE 87-53

Կ'ստանձնէ Առեւտրական, Քաղաքական, Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր։ Իրաւաբանական խորհրդակցութիւններ, բոլոր դատական եւ վարչական գործերու համար, գրաւոր կամ բերանացի։ Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ վարչական եւ իրաւական դիմումներ։ Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուագրի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը։ Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման գատերու համար։ Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն։ Դիմեցէք եւ պիտի գտնէք ամէն գոհացում։ Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)

Metro: Pigalle — Tél. Marcadet 76-65

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8։ Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցի

44 Rue Poissonnière. — Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ճաշարան CAUCASE

23 Rue de la Huchette, Métro St. Michel

Թուրքական եւ արեւելեան համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած յայտնի խոհարարներու կողմէ։ Ճաշի միջոցին անընդհատ նուագ

Prix Fixe — 4 պնակ կերակուր՝ 6 ֆրանք

Հրաւէր բոլոր փափկանաշակներուն

ճաշարան ԳԱՌԼՕ

34 Rue St Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ։ Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն։ Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

Մետաքսեղէն եւ բաւիճներ

Unis et inprimés, soie naturelle et artificielle

ՄԱՐՇԷՅԻ ՅԱՏՈՒԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

26 Rue des Capucins եւ 2 Rue Romarin, LYON

Հեռաձայն Burdeau 34-07, Հեռագրական հասցէ Fermanef, Lyon

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՕՍԷՃԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ Լէժիոն Ֆրանս, առողջապահ. նախարարութենէն

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59 54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, ջղանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, լուսակարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաշիճախտային խորգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ ցինուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելագրական եւ ... եան միթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս արտաց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Տոքթ. Մ. Քէօսէճեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ հիւանդներուն։

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

RÉALISATION IMMOBILIÈRE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, յի կնքել անձնատուութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու։

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով։

Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70է եկամուտ կ'ապահովենք։ Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ։

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 3էն 6.30։

Նշանեան 20, Passage Prado, (Մէթրօ Սէն-Դընի)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R C Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒԼԻՍ 1932

26 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1940 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՄԸ

(ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Անցած շաբթու երկու խմբագրականներով անդրադարձանք Դաշնակցութեան եւ Ռամկավարներու յարաբերութեանց մասին, սահմանափակելով այդ յարաբերութիւնները մեր ազգային ներքին կեանքի մէջ համերաշխութեան եւ համագործակցութեան առաջադրութեամբ։

Սակայն առկախ հաշիւ մը մնաց. խօսինք այդ մասին։

Ռամկավար օրկանները քանիցս արտայայտուած են այն մասին թէ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այժմ, կը նմանի ծովն նետուած մարդու մը, որ յարդի շիւղին կը կառչի։ Ուատով ուզած են բացատրել Դաշնակցութեան մերձեցումը ռամկավար հոսանքին։ Դեռ երէկ, «Պայքար»ը իր խմբագրականով նոյն միտքը կը յայտնէր, ըսելով թէ «մենք գիտենք ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ իր հետ ունենալ Ռամկավար կուսակցութիւնը»։

Անշուշտ, այս հիմնաւորումով ռամկավար օրկանները, եթէ ոչ հայ հասարակութեան, գոնէ ռամկավար մտայնութեան հետեւողներուն կ'ուզեն հասկցնել թէ իրենք կը հանդիսանան փրկարար գօտի մը (յարդի շիւղ՝ իրենց բառերով), որուն կը կառչի Դաշնակցութիւնը, խեղդուելէ փրկուելու համար։

Եթէ համերաշխութեան եւ համագործակցութեան խնդիրը կը ձախողի այս մտայնութեան հետեւանքով, կ'ուզէինք որ ռամկավարները եւ մեզ կարդացող հանրութիւնը յստակ ու որոշ գիտնար նաեւ այս կարգի փոխ–յարաբերութեան մասին։

Ա.— Քաղաքական – յեղափոխական պայքարի համար ռամկավարները, որպէս ֆիզիքական ուժ մը, արժէք չեն ներկայացներ։

Բ.— Մեծ քաղաքական գործերու համար նիւթական ուժ հրապարակ չեն բերած եւ չեն կրնար բերել։

Գ.— Ազգային ազատագրութեան եւ ընկերային յեղաշրջումներու յառաջադէմ եւ յստակ սկզբունքներ չունին եւ հայ հանրային կարծիքին վրայ տիրական ազդեցութիւն մը չի նշմարուիր։

Դ.— Բոլշեւիկեան հակատին դէմ թէ՛ սկզբունքային եւ թէ գործօն շարժումի համար, ռամկավարները ոչ միայն օգտակար չեն Դաշնակցութեան, — որ ինքզինքը տէրը կը համարէ հայ աշխատաւորութեան, այլ կը թուլցնեն թէ՛ բարոյապէս եւ թէ ֆիզիքապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարական պայքարը։

Արդ, այս պայմաններուն մէջ, ռամկավար հոսանքը ի՞նչ օժանդակութիւն կրնայ բերել Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որպէս զի այս վերջինս կուսակցականօրէն զօրանայ։ Ոչինչ։

Անցեալ տասնամեայ պատմութիւնը բոլորին աչքին առջեւն է։ Այդ ժամանակաշրջանին ռամկավարներն ու միւս հոսանքները Դաշնակցութեան դէմ պայքարի ճակատ մը կազմեցին։ Դաշնակցութիւնն, այդպիսով, հանդիսացաւ տիրական կուսակցութիւնը, իսկ միւս հոսանքները մնացին ընդդիմադիրի վիճակին մէջ։ Փաստերը ցոյց տուին, որ այդ ընթացքին, Դաշնակցութիւնը կուսակցական գաղափարաբանութեամբ եւ կազմակերպական իր ընդարձակ ցանցով զօրացաւ անհամեմատօրէն։

Գաղութներուն մէջ, նոյն իսկ Պոլսէն ու Իզմիրէն սկսած, Դաշնակցութիւնը այնքան ուժեղ, կարգապահ եւ տիրական կազմակերպութիւն ունեցած չէ անցեալին մէջ։ Այս արդիւնքն ինքնին, կը նշանակէ թէ ռամկավարներու գործելակերպը, — թուլացնելու Դաշնակցութիւնը կուսակցականօրէն, — իր նպատակին չէ հասած, եւ հակառակ արդիւնքը տուած է։

Իրողութիւններու լոյսին տակ, ուրեմն, մենք կը տեսնենք թէ Դաշնակցութիւնը պէտք չունի ռամկավար հոսանքին գործակցութեան՝ կուսակցականօրէն ուժեղնալու համար։ Միւս կողմէ, բացայայտ է նաեւ այն, որ ռամկավարները համերաշխութեան եւ համագործակցութեան չընդառաջելով, չեն կրցած տկարացնել Դաշնակցութիւնը եւ չեն կրցած զայն յանձնել ջուրի ալիքներուն, որ երթայ խեղդուի։

Ուրեմն, հետաքրքրական է գիտնալ թէ՝ «բանն ինչումն է»։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հրապարակ դնելով համերաշխութեան եւ համագործակցութեան առաջարկը, կը ձգտի գաղութներու ներքին կեանքի բնականոն կազմակերպութեան, կը բաղձայ համախմբել բոլոր կենսունակ տարրերը ազգային – մշակութային շինարար աշխատանքի մը շուրջ, կը հաւատայ թէ ներկայ ծանրակշիռ օրերուն, հայ ժողովուրդը ներքին ինքնապաշտպանութեան պէտք ունի, չկլանուելու համար։ Այս բոլորը, ինչպէս կը տեսնենք, հայ ժողովուրդի հաւաքական շահը նկատի ունին։ Այդտեղ, այս կամ այն կուսակցութիւնը նպաստաւորելու խնդիրը հաշուի առնուած չէ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ընդհանուր այս շահերուն ընդառաջելով, կը կրճատէ իր կուսակցական ազատութիւններէն մանք, զօրացնելու համար հաւաքական կազմակերպութիւնը։ Որովհետեւ Դաշնակցութեան փրկութեան գօտին հայ ժողովուրդն է, ամէն բանէն վեր։ Եթէ հայ ժողովուրդը կազմակերպուած ու հզօր չէ, մեր հզօրութիւնն աննպատակ է։

Ահա, այս գերագոյն նպատակին համար է որ մենք կ'ուզենք մեր հետ ունենալ թէ՛ ռամկավարները եւ թէ միւս հոսանքները, որոնք ազգապահպանման գործին համամիտ են։ Համերաշխութիւնն ու համագործակցութիւնը, այս պարագային, մեր ներկայ գաղութահայ իրականութեան մէջ, կրնան հրաշք գործել, որովհետեւ, այս ժողովուրդը հոգեկան խաղաղութեան պէտք ունի, ուժերու համախմբման պէտք ունի, հաւաքական կարգապահութեան պէտք ունի։ Այս գործին մէջ, ռամկավարներն ու միւս հոսանքները, որպէս մտայնութիւն՝ ուժ մը կը ներկայացնեն։ Ու մենք կ'ուզենք որ այդ ուժը հայ ժողովուրդի հաւաքական բարօրութեան համար ի սպաս դրուի։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՍԹԱԼԻՆ

Պատմութեան մէջ բազմաթիւ են դէպքերը, երբ մէկը, յանկարծ, կը բարձրանայ օտար կայսրութեան մը գահը։ Այսպէս Հայեր յաջողած են բազմիցս բիւզանդական կայսրութեան գահը, դառնալով աւելի Յոյն, քան ո եւ է հարազատ Յոյն։

Հիմա Ստալին եւս, ծագումով Վրացի, բազմելով ռուսական կարմիր կայսրութեան գահը, (կամ ռուսական կայսրութեան կարմիր գահը), դարձեր է արդէն աւելի Ռուս, քան ո եւ է հարազատ Ռուս։

Այդպէս կը վկայեն իր յայտարարութիւնները։

— Մեր երկրէն թիզ մը հող չենք զիջիր օտարին, եւ թիզ մը հող չենք ուզեր օտարէն, կ'ըսէր առիթով մը։

Վրաս գրէ իր անկեղծութիւնը թէ, թիզ մը հող չուզեր խլել օտարէն. հապա հայկական հողերը՞, որ խլեցին մեզմէ։ Բայց այստեղ կարեւորն այն չէ, որով, հարազատ Ռուսի մը պէս, կամ իրեն ցարերուն նման, կը խօսի «իր» հողերուն մասին։

Հետաքրքրական է նաեւ իր մէկ նոր յայտարարութիւնը կոմունիստ երիտասարդներու 7րդ համագումարին առթիւ.

— Եղէք մեր մօտ՝ համամիութենական կոմունիստ կուսակցութեան արժանաւոր որդիներ։ Կեցցէ՛ կոմունիստ երիտասարդներու ցեղը։

Յայտարարութեան առաջին մասը կոմունիստի վայել ձեւով չէ ըսուած։ Այլ պահպանողական հին մարդու մը, որ մեծ յարգանք ունի բնտանիքի, մասնաւորապէս մօր գաղափարին։ Մեր գիտցածն այն է թէ համայնավար երկրին մէջ վաղուց մոռցուած է մայրութեան յիշատակը։

Իսկ գալով «կոմունիստ երիտասարդներու ցեղ» բացատրութեան, կը հաւատանք թէ այնքան նիշդ է նման ցեղի մը գոյութիւնը, որքան Ստալինի հարազատ ռուս երեւնալը։

ՀԱՐԹՈՅ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

— :-: —

Թէհրանէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, դաւաճանական եւ լրտեսական արարքներով դատապարտուած 32 հոգիներու դատավարութիւնը վերջացաւ։ Դատապարտուածներէն տասը հոգի Հայեր են։

Մահուան դատապարտուած է Գասպար Մելիքեան։

15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է Յովհաննէս Անջելօ։

10ական տարի բանտարկութեան դատապարտուած են՝ Պօղոս Մելիքեան եւ Արամ։

3ական տարի բանտարկութեան դատապարտուած են՝ Սարգիսէլ Սարվարեան, Հայկազ Ներսէսեան և Մկրտիչ Ցակոբեան։

Ցական ամիս բանտարկութեան՝ Արտաշէս Մելիքեան եւ Վահան Ներսէսեան։

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ԶԻՆՈՒԻ ԳԱՂՏՆՕՐԷՆ

— :-: —

Անգլիական « Տէյլի Թէլէկրաֆ » թերթը կը գրէ թէ իր քաղած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, Իտալական կառավարութիւնը գաղտնօրէն զինել կուտայ 14 պատերազմական նաւեր։

Անգլիական թերթը կը գրէ թէ ապրիլ 29ին, Իտալիոյ ծովային նախարարը Երեսփ. ժողովին մէջ յայտներ էր թէ կառավարութիւնը նաւային նոր շինութեանց ծրագիր չպիտի ներկայացնէ, մինչեւ որ յայտնի չըլլայ զինաթափութեան ժողովին արդիւնքը, կարծուեր էր թէ այս մարտանաւերու շինութիւնը կը կատարուի համաձայն 1930ի նաւային խորհրդաժողովի մէջ ընդունուած ծրագրին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓԱԿՈՒՄ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Զինաթափութեան ժողովը իր փակման նիստը գումարեց շաբաթ օր, լսելով Պէնէշի բանաձեւին մասին զանազան պատուիրակներու յայտարարութիւնները։

Ռուսաստանի պատուիրակը Գ. Փօլիթիս, հաւանութիւն յայտնելով մէկտեղ բանաձեւին, ըսաւ թէ կը փափաքէր որ անիկա աւելի յստակ տրամադրութիւններ բովանդակէր։

Իսկ Թուրքիոյ ներկայացուցիչը կարգ մը վերապահումներ ընելով մէկտեղ որոշ կէտերու մասին, յայտնեց թէ պիտի քուէարկէ բանաձեւին ամբողջութիւնը։

Ճառերէն յետոյ, Պէնէշի ծրագիրը քուէարկութեան դրուելով զինաթափութեան ընդհ. յանձնաժողովին մէջ, ստացաւ 41 քուէ, երկու դէմ. 8 ձեռնպահ։

Դէմ քուէարկեցին Գերմանիա եւ Ռուսիա։ Ձեռնպահ մնացին Իտալիա, Թուրքիա, Աֆղանիստան, Ալպանիա, Աւստրիա, Պուլկարիա, Չինաստան, Հունգարիա։

Քուէարկութենէն առաջ, Չինաստանի ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը ամբողջովին համամիտ է Պէնէշի բանաձեւին, բայց քանի դեռ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չէ լուծած չինեւ ճափոնական վէճը, Չինաստան չի կրնար որ եւ է յանձնառութիւն ստանձնել։

Նիստը փակելէ առաջ, ընդհանուր յանձնաժողովը որոշեց բապառազինումներու դադարը երկարաձգել չորս ամիս եւս, մինչեւ ուրեմն փետրուարի վերջը։ Այդ թուականին է որ զինաթափութեան ժողովը պիտի վերսկսի իր աշխատանքներուն։

Օթթաւայի խորհրդաժողովը

Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովի յարաբերութեանց յանձնախումբի նիստին մէջ, իրլանտական պատուիրակները յայտնեցին թէ չպիտի մասնակցին նիստերուն, երբ խորհրդակցութեան դրուի Անգլիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց հարցը։ Սակայն անոնք պիտի մասնակցին յանձնախումբի միւս նիստերուն, երբ քննուի գաղթապետութեանց միջեւ առեւտուրի բարւոքման հարցը։

Խորհրդաժողովի ընդհ. քարտուղարութեան յայտարարութիւններու հիման վրայ, զանազան պատուիրակութեանց միջեւ կատարուած բանակցութիւնները թոյլ տուած են լուծելու բազմաթիւ հարցեր։ Այնպէս որ կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ խորհրդաժողովը փակել օգոստոսի կէսերուն։

Իրլանտական պատուիրակութիւնը որոշեց չմասնակցիլ ընդհանուր վիճաբանութեանց, այլ ամէն մէկ երկրի պատուիրակութեան հետ կատարել առանձին բանակցութիւններ։

Խորհրդաժողովը առ այժմ իր ամբողջ ուժերը պիտի կեդրոնացնէ առաջին յանձնախումբին աշխատանքներուն վրայ։ Այս յանձնախումբն է որ կ'ուսումնասիրէ կայսերական առեւտուրի զարգացման հարցը եւ անոր կարեւորութիւնը կը շեշտուի անով որ բոլոր նախարարները կը մասնակցին յանձնախումբին՝ իբրեւ անդամ։

Այս յանձնախումբին աշխատանքները դիւրացնելու համար, կազմուած են քանի մը մասնախումբեր։

Անգլօ-իրլանտական մաքսային կռիւը

Ցապաղեցաւ հրատարակութիւնը այն օրէնքին, որով, իրլանտական կառավարութիւնը բացառիկ մաքսատուրքերու կ'ենթարկէ Անգլիայէն Իրլանտա մտցուած ապրանքները։

Իրլանտայի վարչապետը Տէ Վալերա տակաւին չէ հրաւիրած նախարարաց խորհուրդը, վերջնապէս վաւերացնելու համար մաքսատուրքի ենթարկուած ապրանքներու ցանկը։

Տակաւին չի գիտցուիր թէ ի՞նչ իմաստ ունի այս յապաղումը. սակայն կ'ըսուի թէ Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ, կողմնակի բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան, որոնց հետեւանքով, բանակցութիւնները կրնան հաւանաբար վերսկսիլ։

Այսու հանդերձ, հաւաստացողներ ալ կան թէ բացառիկ մաքսատուրքերու կիրարկումը չի կրնար շատ ուշանալ, ինչ ալ ըլլայ խօսակցութեանց կամ բանակցութեանց արդիւնքը եւ կը սպասուի որ առաջին ցանկը հրատարակուի այսօր։

Տէ Վալերա մտադիր է հականգլիական մաքսատուրքերը գործադրել աստիճանաբար եւ իր ծրագրին յլի գործադրութիւնը կապուած է զանազան պետութեանց հետ առեւտրական համաձայնութիւններ կնքելու համար, կատարուող բանակցութեանց ելքին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շթութկարտի մէջ, գերման վարչապետը ֆոն Փափէն, երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ գերման պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ եւ ջանաց փարատել անոնց վախերը, հաւատալով թէ Փրուսիոյ դէմ ձեռք առնուած միջոցները չպիտի գործադրուին ուրիշ պետութեանց վրայ եւ թէ կեդրոնի կառավարութիւնը պիտի յարգէ անոնց իրաւասութիւնները։ Յայտնեց թէ պաշարման վիճակը քիչ ատենէն պիտի վերնայ եւ թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յուլիս 31ին, ինչպէս որոշուած էր։

Ֆոն Փափէնի զեկոյցէն յետոյ, վիճաբանութիւն մը բացուեցաւ։ Մասնաւորաբար հարաւային Գերմանիոյ պետութեանց ներկայացուցիչները խստօրէն քննադատեցին կեդրոնի կառավարութեան քաղաքը։

Պավիերայի եւ գերման ուրիշ երկիրներու մէջ, անվստահու–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Կաթողիկոսական ընտրութիւնը

— :-:

(ՍԻՓ. ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

.. Յուլիս 11

Երեւանէն նոր եկած մէկը՝ քիչ մը սէր ունենալով դէպ ի եկեղեցին եւ մօտէնից ծանօթ լինելով Էջմիածնի անցուդարձին հետեւեալը կը պատմէ կաթողիկոսական ընտրութեան մասին.

— Երեւանում Սահակ Տէր Գաբրիէլեանն իր շրջապատով մտահոգուած են կաթողիկոսական ընտրութեամբ վախենալով, որ եթէ ընտրութիւնը չկատարեն, գաղութներում իրենք ազդեցութիւն չեն ունենայ եւ բաց ի դրանից արտասահմանից դիւանները նորս գալը կը դադարի։ Այդ իսկ պատճառներով էլ դիմած են Մոսկուա եւ խնդրած Ստալինէն, որպէս զի թոյլ սայ չեկիստ եպիսկոպոսներից մէկուն կաթողիկոս ընտրել.

Թիւ 58 չեկիստ Ղըլտճեան եպիսկոպոսը անյարմար թեկնածու կը նկատուի, երբ Միսրոպ եպիսկ. Տէր–Մովսէսեանը ինքն իրեն մէջտեղ կը դնէ պահանջ դնելով.— Ես ձեր զանի եմ, զիս Սպահանէն քշեցին որպէս խորհրդային կարգերուն ջերմ կողմնակից, ես խիստ հակադաշնակցական եմ, որոնց ընտրութիւններին չեն՝ բողոքի մասնակցեն։

«Ինչո՞ւ Ֆրանսան թոյլ տուաւ Սաղ եպիսկոպոսը կաթողիկոս ընտրել. Անգլիան թոյլատրեց Օրմանեանին Միաբանութեան իրենց համար պատրիարք ընտրեն, մի՞թէ խորհրդային կառավարութիւնը իրաւունք չունի ասելու Էջմիածնի Միաբանութիւնը, իր կաթողիկոսը ընտրելու

Գեւորգեան խորհուրդը իր տեղակալով կը պնդեն համազգային ընտրութիւն կատարելուն վրայ. իսկ Միսրոպ եպիսկոպոսը հակառակը կը պնդէ եւ Չեկայի խորհուրդ կուտայ հակառակող հոգեւորականներին Գիւտ եպիսկոպոսի օրը ձգել, որպէս զի խելքերնին գլուխնին գայ։

Այդպէս էլ Սահակ Տէր–Գաբրիէլեանը իրեն շրջապատող մունետիկներով, Միսրոպ եպիսկոպոսի թեկնածութիւնը առաջ կը քաշեն ընտրութիւն կատարել տալու նոյ, սեղմ շրջանակի մէջ, առանց արտասահմանի հայութեան մասնակցութեան եւ հակառակ տեղակալի ու Գեւորգեան խորհուրդի անդամներու կարծիքներուն.

Իսկ թէ ինչե՞ր է խօսացել Միսրոպ եպիսկոպոսը Չեկայի, այդ ամէնքիս էլ յայտնի է, — կ'ուզէ կաթողիկոս ըլլալ եկեղեցին քանդելու համար.

✕

Կաթողիկոսական ընտրութեան մասին պոլսահայ թերթերը կուտան հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Էջմիածնէն հասած հրաւէրները նոյեմբեր 10ին կատարուելիք կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար։ Այս նամակները 24 օր յապաղումով հասած ըլլալէն կը հաւկցուի որ նեաագրէն անմիջապէս յետոյ հրաւէրներն ալ թղթատարին յանձնուած են.

Ազգային մարմիններու կողմէ ընտրելի պատգամաւորներու մասնակցութեան մասին որ եւ է նոր հրահանգ չէ տրուած, որովհետեւ արդէն բնական կանոնին մէջ տրամադրութիւնները կան եւ ասկէ առաջ այդ հրահանգը ղրկուած ըլլալով Պոլիս, անոր համաձայն պատգամաւորներ պիտի ընտրուին։

Չէ յիշատակուած թէ վեհէի գործադրութիւնը ինչ պայմաններով պիտի կատարուի, կամ ընտրուած, որ եւ է պատգամաւոր իր պաշտօնին վերաբերեալ գիրը ներկայացնելով անմիջապէս պիտի կրնա՞յ վեհէ ստանալ թէ ոչ պատգամաւորներու անունները պիտի ներկայացուին եւ յետոյ անոնց անունով վեհէ պիտի առնուի։

Այս կէտին համար ալ պէտք եղած հարցումը ըլլալով, պիտի հասկցուի իրողութիւնը, որ ասկէ առաջ եղած հրաւէրին առթիւ ալ շփոթութեան տեղի տուաւ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԻՐՔԸ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ ԱՊՐՈՂ ԹՈՒՐՔ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՆԴԷՊ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.— Քէմալական Թուրքիան ի՞նչ ազդեցութիւն կրնայ ունենալ Թրքական ցեղի խումբերու վրայ, որոնք՝ Ասիոյ այլազան շրջաններուն մէջ՝ ինքնավար պետութիւններ կազմած են, ի՞նչ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ օտար տիրապետութեան տակ ապրող Թուրք փոքրամասնութեանց հանդէպ:

Այս երկու հարցերը, թէեւ ցարդ, բացէ ի բաց չեն տրուած, սակայն մեծ կարեւորութիւն ունին: Թուրք մամուլը անոնցմով զբաղած է պատահաբար: Թերթերը կը յաւակնին եւ ղեկավարները կէս – պաշտօնապէս կը ճանաչեն անոնց թէ, Թուրքերը իրենց համակրութիւնը պահելով մէկտեղ Եւրոպայի կամ Ասիոյ ուրիշ շրջաններն ապրող իրենց ցեղակից եղբայրներուն հանդէպ, բնաւ չեն շահագրգռուիր անոնց քաղաքական կամ ընկերային կացութեամբ եւ ոչինչ կ'ընեն ոչ թէ այս ցրուած խումբերը միացած խուրձի մը վերածելու, այլ անոնց միջեւ, ազգային նկատումով՝ հաստատելու համար կապակցութիւն մը, որ զօրաւոր զէնք մը պիտի կազմէր Թուրքիոյ ձեռքին մէջ:

Բայց, միւս կողմէ, անոնք որ կ'ըսեն թէ իրազեկ են Թուրքիոյ գործերուն, կը յամառին անոր վերագրել ընթացք մը, որ անտարբերութեան քօղին տակ կը հետապնդէ ոչ թէ ծաւալման փափաք մը, այլ աւելի, բարոյական տիրապետութեան իղձ մը՝ Թուրքիայէն դուրս ցրուած Թրքական ծագումով ժողովուրդներուն վրայ:

Այսու հանդերձ, ցարդ, որ եւ է արարք, որ եւ է յայտարարութիւն լոյս չէ սփռած Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան վրայ, ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի կամ Ասիոյ Թրքական ցեղախումբերուն հանդէպ՝ իր դիրքին: Անոր ղեկավարները չեն անտեսեր սակայն այս հարցը, որ ազգագրական ուսումնասիրութեան ձեւին տակ, վերջերս ծեծուեցաւ Ազգ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարին մէկ բանախօսութեան մէջ՝ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած համագումարի մը առթիւ: Կ'արժէ քանի մը շահեկան մանրամասնութիւններ քաղել այս բանախօսութենէն:

Թուրք ցեղը որ մօտաւորապէս 50 միլիոն հոգի կը ներկայացնէ ցրուած է Ասիոյ, Միջին Արեւելքի, պալքանեան քանի մը շրջաններու, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ մէջ: Բայց ո'չ մէկ տեղ այնքան խիտ է որքան Անատոլուի մէջ:

Թուրք անունին տակ ցոյց կը տրուին Ասիոյ զանազան ժողովուրդները, որոնք Թուրք լեզուէն սերած զանազան բարբառներ կը խօսին: Անոնք բոլոր Թրքական ծագում ունենալով մէկտեղ, կորսնցուցած են իրենց ցեղային յատկանիշներէն մաս մը՝ աւելի բազմաթիւ ուրիշ տարրերու հետ շփումով: Ուրեմն ճիշդ չէ Թուրք անունը տալ միայն Անատոլուի բնակիչներուն, որոնք ժամանակին կը նշանակուէին Օսմանլը անունով եւ զոր, հետզհետէ սովորութիւն կը դառնայ կոչել Քէմալի դրացի շրջաններուն մէջ:

Միայն Ասիոյ բնակիչներուն վրայ խօսելով, Թրքական ծագում ունեցող ժողովուրդները կամ բնակչութիւնները ցրուած են յաջորդական իրադարձութեանց հետեւանքով, որոնց ենթարկուած են, աւելի բազմաթիւ եւ հետեւաբար աւելի զօրեղ զանգուածներու մէջ ցրուած այս տարրերը: Օմանք, «Եաքուտ» կոչուած Թուրքերը կը բնակին Սառուցեալ ովկիանոսի շրջանները: Ուրիշներ աւելի բազմաթիւ «Թիւրքմէններ»ը կը բնակին Պարսկաստան եւ դրացի պետութեանց հողերուն մէջ, առանց հաշուելու հարաւային Հնդկաստանի «Ճաղ»երը, Աֆղանիստանի Ճէմշիտները եւայլն: Եւրոպայի մէջ են Ռուսիոյ, Թրակիոյ եւ Պալքանեան զանազան պետութեանց Թուրքերը:

Այս բոլոր Թուրքերը կրնանք դասաւորել երեք գլխաւոր խումբերու մէջ, արեւելեան, կեդրոնական եւ արեւմտեան, որոնց իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէ՝ ժամանակին եւ միջոցին մէջ՝ որոշ շարունակականութիւն մը, ինչպէս նաեւ, ցեղային եւ լեզուական բաւական զգալի նկարագրերու նմանութիւն մը:

Առաջինին մէջ կը մտնեն նախ Ասիոյ հիւսիս—արեւմ. կողմը՝ Եաքուտները, յետոյ հարաւ—արեւելեան ժողովուրդները որոնք Թաթար կը կոչուին: Վերջապէս դէպ ի աւելի հարաւ, կը գտնենք արեւելեան Թուրքեստանի ցեղախումբերը (Թարանճի, Մաչին, Փալու) աւելի կամ նուազ խառնուած Արիականներուն կամ Մոնկոլներուն եւ ամէնէն վերջը, Չինաստանինները, Եէկուռները, Տալարը: Կեդրոնական խմբակցութիւնը կազմուած է ամէնէն առաջ, հիւսիս – արեւմուտքը՝ Ռուսիոյ զանազան Թաթարներէն, Քըրղըզներէն եւ Խօզղէքներէն: Բաց ի Վոլկայի կամ Ղրիմի կարգ մը Թաթարներէն որոնք Թուրք լեզուն կը խօսին, այս խմբակցութեան ցեղախումբերը, թերեւս ամէնէն հարազատ ներկայացուցիչներն են Թուրք ցեղին: Անոնցմէ օմանք լքած են իրենց մայրենի լեզուն. բայց տակաւին կը պահեն Թրքական տիպարը: Վոլկայի ուրիշ Թաթարներ խառնըւած են Ռուսերու կամ Ֆիններուն: Պէտք է նոյնպէս այս խումբին վրայ Պաշքիրները աւելցնել Ռուսիոյ հարաւ – արեւելքի Չուվաշները եւ Պաշքիրները Ֆիննօ – ուկրանեան ժողովուրդներ, որոնք աւելի կամ նուազ խառնուած են Հարազատ Թուրքերուն:

Զգենք որ ամբողջ արեւելեան եւ հարաւային Ռուսիոյ մէջ, գլխաւորաբար Վոլկայի աւազանին մէջ, կարելի է ճանչնալ Թրքական տիպարը՝ շատ մը բնակչութեանց մէջ, որոնք այսօր ռուս կը նկատուին, որովհետեւ կը խօսին ռուսերէն եւ ընդունած են ռուսական կրօնքը, բայց մնացած են Թուրք կամ Ֆիննօթուրք իրենց Ֆիզիքական յատկանիշներով: Այս բնակչութիւններն արդէն, շատ մը վայրերու մէջ՝ իրենց մայրենի լեզուն կորսնցուցած են ո'չ թէ երկար ատենէ ի վեր:

Երրորդ խումբին կամ արեւմտեան խումբին մէջ կը մտնեն Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի Թիւրքմէնները, Ղրիմի, Կովկասի եւ Ազրբէջանի Թուրքերը եւ վերջապէս Անատոլուի եւ Թրքական Թրակիոյ Թուրքերը՝ որոնք այլ եւս Օսմանցի չեն կոչուիր, այլ Քէմալի: Ուրիշ Թիւրքմէններ հաստատուած են Աֆղանիստան:

Գալով Պարսկաստանի Թուրքերուն, անոնք կը կազմեն այս երկրին բնակչութեան 1/5 մասը եւ կը ներկայացնեն նուաճող ցեղը, որ իրերու յեղաշրջումով՝ ենթարկուած է պարտուած ցեղին: Արդէն Պարսկաստանի տուած են բազմաթիւ շահեր: Թուրք կարեւոր մէկ ճիւղը, որ կը համրէ մէկ միլիոն հոգի, հաստատուած է Ազրբէջանի մէջ: Անդրկովկասի Թուրքերը կը զանազանուին –իրենց բարոյական յատկութիւններով և միւս Թուրք ցեղախումբերու հետ իրենց յարաբերութեանց ընթացքին՝ միայն անոնց լեզուն է որ կը գործածուի: Թրքական ուրիշ խումբեր — ոչ այնքան բազմաթիւ, ցրուած են Կասպից ծովու եզերքին վրայ, Տաղըստանի մէջ, եւ Վոլկայի տափաստաններուն մէջ

Ղրիմի Թաթարները արժանի են մասնաւոր յիշատակութեան մը, այն պատճառով որ դրացի մահմեդական ժողովուրդներուն մէջ յարգ կը վայելեն: Անոնք կը նկատուին ամէնէն աշխատասէր, ամէնէն [illegible] եւ ուղղամիտ ժողովուրդը՝ ամբողջ Թերակղզիին մէջ:

Ասիոյ Թուրք խմբակցութեանց այս արագ թեւումը շահեկան չէ միայն ժողովրդագրութեան տեսակէտով: Այլեւս քաղաքական տեսակէտով, քանի որ այս բոլոր ցրուած զանգուածները կրնան օր մը նոյնքան տարրեր կազմել՝ համաթուրանական նոր փրոփականտի մը:

Այսու հանդերձ, Անատոլուի իրենց եղբայրներուն կողքին ապրող բոլոր Թուրք խմբակցութիւնները ուրիշ տեսակի կարեւորութիւն մը կը ներկայացնեն, անոնց հետ իրենց ուղղակի շփումներուն եւ միջադէպերուն պատճառով, որոնց ծնունդ կուտան Թուրքիոյ եւ ուրիշ պետութեանց միջեւ, ուրիշ երկիրներու Թուրքերուն եւ Անատոլուի իրենց ցեղակիցներուն երբեմն յարեւնման, յաճախ հակամարտ շահերը: Նկատի ունենալով մօտիկութիւնը, պարագան նոյնն է նաեւ Թուրք փոքրամասնութեանց համար, որոնք կը բնակին Թուրքիոյ սահմանակից երկիրները, Պուլկարիա, Յունաստան, Ռումանիա, Եուկօսլաւիա, Ալպանիա:

Ի՞նչ է ուրեմն հետաքրքրական քաղաքական յատկանիշը զոր Թուրքիա կը կապէ նոյն լեզուի, նոյն կրօնքէ, նոյն ցեղէ այս դրացի փոքրամասնութեանց, եւ ի՞նչ զգացումներ է որ կը տածեն Թուրքիոյ ներկայ ղեկավարները հանդէպ արտասահմանի իրենց եղբայրներուն:

Պոլսոյ համալսարանին մէջ նոր բանախօսութեան մը ընթացքին, Ազգ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը Րէճէպ պէյ, զգուշաբար եւ անշուշտ խոհեմութեամբ, առանց խորացնելու ուրուագծեց կառավարութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը՝ հանդէպ Թուրքիայէն դուրս ապրող Թուրքերուն:

Ըստ հանրապետական վարչաձեւի սկզբունքներուն, յայտարարեց Րէճէպ պէյ, Թուրք ազգը կրնայ կազմուիլ միմիայն հանրապետութեան հողին վրայ ապրող քաղաքացիներէ: Ցեղագրական տեսակէտով Թուրք ժողովուրդներ, որոնց քաղաքական ճակատագիրը տարբեր է, չեն կրնար իրենք զիրենք յայտարարել Թուրք ազգային, ինչպէս կ'ըմբռնէ քէմալական վարչաձեւը:

Առաջին վերլուծութեամբ, ասիկա կը նշանակէ թէ Թուրքիա կը մերժէ համաթուրանական գաղափարը, որ այնքան սիրելի էր Իթթիհատի եւ թէ երկրին սահմաններէն ներս՝ բացարձակապէս ազգայնական ըլլալով մէկտեղ, ան անտարբեր է իր սահմաններէն դուրս ապրող Թուրքերուն համար:

Հեռո՛ւ ատկէ: Բայց, մասնաւորաբար փափուկ նիւթի մը մէջ մտնելէ աւելի, Ազգ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը աւելի, զգացական գոյնի մը տակ պարզեց Թուրքիոյ հետաքրքրութիւնը Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ ցրուած Թուրքերուն հանդէպ: «Ջերմ համակրութիւն» մըն է որ ըսաւ, Թուրքիա կը տածէ այս բոլոր տարրերուն հանդէպ:

Այս յայտարարութիւնը իմաստուն եւ ճարտար քաղաքականութիւն մըն է: Թուրք փոքրամասնութեանց կամուրջները չի կտրեր, ընդհակառակն, անոնց մէջ այն համոզումը կը պահպանէ թէ կը հետաքրքրուին իրենցմով եւ ուրիշ պետութիւններն ալ մտահոգուելու պէտք չեն ունենար: Զգենք որ իր ներքին հոգերով այնքան կլանուած Թուրքիան, չպիտի կրնար հետապնդել Իթթիհատի քաղաքականութիւնը:

Անշահախնդրութիւնը զոր կ'ուզէ ցուցադրել Րէճէպ պէյի յայտարարութիւնը, վերջնական չէ ուրեմն եւ Ազգի ընդհանուր քարտուղարը կը նկատէ թէ Ասիոյ եւ Եւրոպայի բոլոր Թուրքերը միացնող կապերը ցեղագրական, պատմական եւ լեզուական տեսակէտով ուսումնասիրելի հարցեր են. բայց ներկայիս՝ ոչ քաղաքական տեսակէտով:

Երկրին ճակատագիրը վարող այս Ազգ կուսակցութեան ծոցին մէջ կատարուած յայտարարութիւններէն կը հասկցուի ուրեմն, Թուրքիոյ արդի քաղաքականութիւնն է բաց երեւոյթին անգիտանալ արտասահմանի Թուրքերը, բայց միշտ մտածել անոնց վրայ, տեսաբանօրէն եւ գիտականօրէն զբաղիլ անոնցմով, սպասելով որ դէպքերու ընթացքը եւ միջազգային կացութիւնը այլապէս տնօրինեն:

Տ. ՎԱԼԵՐԻ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Երկրագործութեան ծառայել՝
Հայրենիքին ծառայել է:
ՊՂԱՅԱՆ

Կը քննադատեն Հայ Գիւղատնտեսականը, որ հոյլ մը հայ երիտասարդներ նետեց երկրագործական ասպարէզին մէջ համալսարանական կրթութիւն ջամբելով անոնց:

Քալիֆորնիոյ մէջ, իր հայրենակիցները մեր շնորհալի սանին՝ Մշեցի Գեղամ Գէորգեանին (Գեղամ-Գեղակ) օձիքին փաթթուելով, իր երեսն ի վեր կը պոռան.—

— Երկրագործութիւն, ատ ալ բա՞ն էր որ գնացիր սորվեցար. «Տէնթիսթ», «դոքթոր», «աւուգաթ» չեղնէի՞ր, անուշէն, գացիր եկար չեղած պոչ բռնեցիր:

Քալիֆորնիայէն ծառուօրական մը անուղղակի կերպով կը հարուածէ Հայ Գիւղատնտեսականը, մեր երիտասարդներուն համար յանձնարարելով միայն զինուորական կրթութիւնը:

Ուրիշ Մասիս — Ա. Աճարեանի գրիչով — կը հարուածէ խելօքիկ Արագածը.

— «Ջուր մի՛ լար, պառաւ, աշխարհն այսպէս է, այսպէս էլ կը մնայ, քանի անապատների չէկ զալլի հոգին կեանքին ղեկավար օրէնք կը մնայ. Փէշէրդ եա փռել ու նստել անհոգ Գիւղերը, պառաւ, որ մեղրի փեթակ. ցորենի ամբար, առատառատ հարս, ծաղկափթիթ կոյս, փառաւոր թոռներ, դաւթան ու ակօս, հօտաղ հօրովել քաղ պէտ զնդան պատմութեան հէքիաթ են լոկ, քանի սուրը կայ, վէրջապէ ծարտափանձ»

Ինչպէս կը տեսնուի, գժգոհութիւնը ընդհանուր է: Աշխատաւոր դասակարգէն մինչեւ ծառուօրական դասակարգը քէն ըրած ըլլալ կը թուին հանդէպ գիտական երկրագործութեան:

Գեղամ Գէորգեան՝ իր Մշեցի աշխատաւոր հայրենակիցներուն կը պատասխանէ «Մայր Արաքսի» տխուր երգը գաւառի...ն երգելով.

Մայր Արաքսի ափերով
Ուղիղ մէջքով գնում եմ.
Հողի ծոցից ծիծաղներ
Ցեղիս համար ցանում եմ...

Այս «հացին երգօտը» Գէորգեան Մշու Սուլթան Ս. Կարապետի քաջազն հայորդիներուն առջեւ կը հիւսէր գիտական երկրագործութեան փառքը:

Հոյլ մը երիտասարդներուն դաստակին վրայ գիտական երկրագործութեան ոսկի ապարանջանը անցընելով, նպատա՞կ ունէինք արդեօք անոնց մէջ մեռցնել մարտադաշտին, ինչ որ ենթադրել կուտայ Քալիֆորնիայի մեր ծառուօրական բարեկամին ահազանգը:

Մենք Հայ Գիւղատնտեսականի հըրատարակած «Երկրի Գիւղատնտեսական Մատենաշար»ին երկրորդ թիւին մէջ պարզած ենք մեր տեսակէտը, որ հետեւեալն է.

«Սկիզբէն ի վեր Հայը եղած է քաջամարտիկ զինուոր, որովհետեւ եղած է քաջ մշակ: Իր ուժը առած է հողէն եւ հողին ուժը անպարտելի է:

«Հայը այն վաղ հաւատքը ունի թէ քաջերու սահմանները, ո՛չ միայն իրենց զէնքերն են, այլ նաեւ իրենց արօրները, որոնց շնորհիւ նորոյծ մշակութեան ենթակայ արտերը, անառիկ բերդերը կը կազմեն Հայրենիքին:

«Հայոց խորհրդապատկերը կրնանք գծել այսպէս. Հրացան ուսընդանալ եւ սուրն ի ձեռին, յառաջ կը մղէ իր ինքնաշարժ արօրը՝ աչքերը յառած սահմաններուն»

Ահա մեր տեսակէտը, որուն համայնապատկերը կրնանք ամփոփել սա դասական պարբերութեան մէջ.

— Սուրով եւ արօրով:

Զա՞նազանել ո՛չ մին եւ ո՛չ միւսը եւ միեւնոյն թափով ծրագրել մին կամ միւսը Հայ երիտասարդութեան շարքերուն մէջ: Այլ խօսքով չթողուլ որ կէսը հակի մի կամ միւս կողմը, ի վնաս [...]կամ միւսին:

Մե՛նք ուզեր պատմութիւնը [...]լով համոզիչ օրինակներ շարել հաս[...] գանի օրինակ մը բաւական է: [...] լապէս գինուորական ազգ մը եղող [...]քիան, օրէ օր կը հալի: Ու այդ պատճառով, իրենց ազգային [...] տեղը՝ նամըզ Քէմալ բռած է: միայն գինուորութեամբ զբաղող կը նմանի այն ծառուն, որ իր [...] կ'ուտէ»

Համաշխարհայնութեան սերունդ [...] ենք. Լաւագոյնին ձգտումի պատմութեան շատ անգամ մեզ կը գլոր[...] փառանդութեան խարխափումին մէջ:

Հայ Գիւղատնտեսականը՝ արդի[...] գաղափարականութիւն քարոզելով, երբե[...] պատրաստ ունեցած չէ ծառուօրական մեռցնել հայ երիտասարդներու[...] Ընդհակառակն իր նպատակը եղ[...] այդ ծառուօրական ոգին վառ պահել[...] բոլոր շքեղութեամբը արծարծել՝ քաղաքականութեան շնորհիւ անա[...] պահելով Հայուն շքնաղ նկարագիրը[...]

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓ[...]

Աղեքսանդրիա

ՑՐՈՒԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

ՄԱՐՈՔԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՌԻԱՊԱԹ, 19 Յուլիս.— Մարո[քի] գաղութն ալ, ինչպէս աշխարհի [...] հայ գաղութները. Նիւթական [...] պայմաններէն հալածուելով, [...] հիմ գտնելու այս հեռաւոր աւա[...] րուն վրայ օրապահիկ մը ճարելու [...] ամ:

Սակայն Հայու իրենց ազգային[...] բացքը, յարատեւ աշխատանքի [...] եւ վաճառականական ճարպիկ[...] պատճառաւ դարձած են որ կամաց [...] բաւական լաւ դիրքի մը տէր [...]:

Մարոքի հայութեան ընդհանու[ր] 100—150ի մէջն է, որոնք ցրուա[ծ] գլխաւոր քաղաքներուն մէջ [...] Քազապլանքա, Ռապաթ, Ֆէս, Մ[...] Մազական, Մօկատոր, եւայլն: Մե[...] սամբ կը զբաղին արհեստագործութեամբ [...] նպարավաճառութեամբ:

Բոլորն ալ ազգային անկեղծ [...] ցումներով տոգորուած են, բոլո[...] բաղձանքն է տեսնել Մայր Հայ[...]նը միացած ու անկախ: Երբ [...] ուիթը հնչէ, իրենք առաջին [...] ները պիտի ըլլան երթալու հայ[...] սուրբ եւ բաղձալի երկիրը, որոն[...] բացած հողին վրայ Թրքական [...] եւ խարդախ հալածանքէն ձգած [...] խած են իրենց բնտանեկան [...] օճախը:

Այս տարի Քազապլանքայի հայ [...] ճառականներէն Պ. Գրիգոր Յարու[թ]եան Մարոքի հայութիւնը յայտ[...] (ֆրանսական ազատագրման տօնի[...] ի մի հաւաքելու գեղեցիկ գաղ[...] յղացաւ: Այս առթիւ նոյն օրը [...] քաղաքներէն հաւաքուեցան [...] կոչուած վայրը:

Նախատօն կանուխ մաս մը [...] նակիցներ երթալով նոյն վայրը [...] անդամ մը պատրաստած էին:

Մինչեւ ցերեկ բոլոր քաղաք[...] հաւաքուած ընտանիքները եւ [...] ները թիւով 50 հոգի. նստած այլ[...] ու ֆրանսական եւ հայկական [...]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Անոնք իրարմէ 800 մէթր հեռու են ու բաժնուած՝ 2705 մէթր խորութեամբ կիրճով(*) մը: Միւս լեռներն են՝ չորս գագաթով Արագած, Սուկաւ կամ Սուկաւէտ(**), Բիւրակնեան (պինկէօլ), որուն բարձրագոյն գագաթն է Սրմանց, Ծաղկանց(***) կամ Ծաղկէոյ՝ Նպատ գագաթով, որուն ստորոտը կը գտնուի պատմական Ջիրաւ դաշտը, Սիփան կամ Մասիք, որ կը նմանի Արարատի, Վարագ, Գըրգուռ (*), Պարխար, Տաւրոս լեռներ, Արգէոս, Սիւնեաց կամ Զանգեզուրի լեռներ. Արցախի կամ Ղարաբաղի լեռներ եւայլն:

Հայաստանի ամենաբարձր լեռն է Մեծ–Մասիս, որ ունի 5120 մէթր բարձրութիւն, Փոքր–Մասիս ունի 3960, իսկ Արագած ունի 4094 մէթր բարձրութիւն:

Այս լեռներուն մէջ ամենափառաւոր ու վսեմ տեսք ունեցողը Արարատն է, որուն համար ըսուած է Հին–Աշխարհի հրաշալիքը: Հայերուն նուիրական լեռը եւ անոնց ներշնչարանը եղած է ան:

Գեղեցիկ բլուրներ կան Թորթումի մէջ: Անոնց վրայ կ'աճին ամէն տեսակ պտղատու ծառեր:

Արագած, Արարատէն վերջ Հայաստանի բարձր լեռն է. Իր գագաթը ծածկուած է մշտնջենական ձիւնով: Ունի չորս գլխաւոր կոնաձեւ գագաթներ: Իր ստորոտը տարածուող հողը շատ բարեբեր է շնորհիւ իր առատ աղբիւրներուն: Իր գագաթներուն եւ կողերուն վրայ ունի 10է աւելի լիճեր: Արագածի առատ ջուրերէն կազմուած են իր զանազան կողերուն վըրայ բազմաթիւ ջրվէժներ:

Իր վրայ եղող լիճերէն մեծագոյնը եւ բարձրագոյնը կը գտնուի արեւելեան կողմը եւ կը կոչուի Գարակէօլ արեւմտեան կողմի լիճերէն մեծագոյնը կը կոչուի Գըզըլ Կէօլ. միւսները կ'իյնան հարաւային արեւմտեան կողմը եւ մէջտեղերը:

Արագած խիստ ազանչելի տեսարան մը կը ստանայ մայիսէն մինչեւ սեպտեմբերի վերջը, իր ջուրերովը, մաքուր ու առողջարար օդովը, գոյնզգոյն քաղցրաբոյր ծաղիկներովը, որոնց մէջ զեղին տեսակները շատ են բայց կան նաեւ հիրիկ, կակաչ, զանգակածաղիկ, դղիծածաղիկ, հայկական տատասկ, ինչպէս նաեւ արեւածաղիկ, վայրի կակաչ, արեւելեան մեխակ, կովկասեան հրանուկ, վուշի եւ մոլոշի տեսակ եւլն.: Կենդանիներէն կան վայրի այծեամներ եւ վիթեր:

Օտարներն ալ հիացած են անոր գեղեցկութեանը վրայ: Իր ծաղիկներուն նեկտարովը պատրաստուած մեղրը շատ բնտիր է:

Հայաստանի լեռներուն ամէնէն օգտակարը կրնայ համարուիլ Արագած: Հինէն ի վեր բարիք միայն տեսած ենք անկէ, մինչ Հայերուս համար սրբազան համարուող Արարատէն [...] նաններ տեսած ենք. բայց [...] ցին պէս կ'ըսենք. «Գէշ բա[...] իմ հայրենիքս ըլլայ»:

Է. ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐ. — Հայա[...] լեռներէն շատերը հրաբուխ եղ[...] ժամանակին, բայց այսօր անոնք [...] րած են եւ մաս կը կազմեն այլ[...] 300) մարած հրաբուխներուն:

ՅՈՎՀ. ՓԱՓԱԶ[...]

(*) Ըստ գերմանացի Ապիխ երկրաբանի:

(**) Բագրեւանդ գաւառի այս լեռը Սրբոց Ոսկեանց անունը առած է, ուր բնակելու պատճառաւ: Իր նոր անունն է Քէօսէ տաղ:

(***) Այրարատի Ծաղկոտն գաւառին մէջ այս ծաղկալի լեռը կը կոչուի Ծաղկէոյ կամ Ոսկի, Ոսկեանց ճգնաւորներուն անունով, հոն ճգնած եւ նահատակուած ըլլալնուն պատճառաւ: Այս լեռներուն մէկ ճիւղն ալ կը կոչուի Շահապիվան, ուրկէ կը բխի Եփրատ գետի Մուրատ կոչուած ճիւղը: Ծաղկոտն կը համապատասխանէ այժմու Տիատին գաւառին:

(*) Հայ աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ՝ Ջրհեղեղէն անմիջապէս վերջ Նոյի տապանը Գրգուռ լեռան վրայ հանգչիլ ուզելով ըսած է.

«Գրգո՛ւռ, գրգո՛ւռ, ընդունէ զիս.»
—Գնա՛ ի Մասիս, զի բարձր է քան զիս:»

պատասխանած է Գրգուռ: Եւ տապանը հանգչած է, ըստ աւանդութեան, Մասիսի վրայ: Այս պատճառաւ Պարսիկներ Արարատը կոչած են Կոհ–ի–Նուհ (Նոյի լեռ), իսկ Իտալացիներ կոչած են զայն Monte dell' arca di Noe =Մօնթէ տէլլ՝ արգա տի Նոյէ=Նոյի տապանի լեռ:

ԱՐԱԳԱԾ լեռը Ալեքսանդրապոլէն դիտուած

Կարդացէք եւ Տարածեց[էք] «ՅԱՌԱՋ»ը

...ջիններով զարդարուած սեղանին շուրջ ...ճաշ եւ հաճոյալից կատակներով մի ...թնոլորտի մը տակ ճաշի սկսան։

Առաջին գաւաթները պարպուեցան ...Ֆրանսացի եւ հայ ժողովուրդներու կենացը, որմէ յետոյ ուղերձ մը կարդաց Գ. ...Լաճէ Ցէյիրմէնճեան որով կը փափաքէր տեսնել հայ ազգը ազատ եւ ինքնավար ինչպէս աշխարհի բոլոր ազգերը։

Ցետոյ խօսք առաւ յոյժ վաճառական Գ. Գըրքքեսէլի, որ յիշեցուց թէ ...պէտք չէ մոռնալ ֆրանսական ...ասպետութեան հոգի հանդէպ ցոյց ...ուած անկեղծ հիւրընկալութիւնը, մինչ ...ն առեն երբ ուրիշ ազգեր ամուր փակեր էին իրենց դռները թրքական երկ...րորդ տարագիրէն փախած հազարաւոր հայ ընտանիքներուն առջեւ։

Այս խօսքերէն յետոյ ներկաներու ...փաքով, Օր. Թագուհի Գոլօյեան երգեց քանի մը հայկական երգեր, ինչպէս ...Կռունկը», «Տէլէհաման»ը եւլն։

Օրիորդին երգերուն յուզիչ ելեւէջներուն հետ միասին, ներկաներու զգացումները գացին դէպի հեռաւոր անցեալը, դէպի սպիտակափառ Արարատի ստորոտները, ուր երբեմն իրենց նախահայրերը ու իրենք ապաստանած երգեր են ...կարօտի եւ զգացումի անուշ երգեր։ Եւ պահ մը բոլորին ալ աչքերը լեցուեցան արցունքով։

Եւ այսպէս, քանի մը ժամեր եւս սա...ցան ազգայնական այս տաքուկ մթնոլորտին մէջ, մինչեւ որ հանդիպակաց ...եռներու կատարներէն ծածկէն մարոքեան արծաթափայլ լուսինը երեւցաւ լուսեղէն ափսէի մը նման։

Բոլորն ալ գոհ տրամադրութեան տակ հրաժեշտ առին իրարու, ուրիշ առթիւ ...կին ի մի հաւաքուելու խոստումով։ Եւ բաժանումի այս պահուն ահա օդին մէջ լսուեցաւ հայ պատանիներու ...ռաջ կուրծքէն փրթած «Լուսին չկար»ը։

Փափաքելի է որ յաջորդ հաւաքոյթ մը տեղի ունենայ Հայաստանի ազատութեան 14րդ տարեդարձին առթիւ։ Կըսենք 1933 Մայիս 28ին։

Հ. Ս.

ԹՈՒՐՔԻԱ

«150 ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՒՐՔԵՐ ԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԻՍ»

Թուրք պատմութեան համաժողովը նորէն շարունակեց իր աշխատութիւնները։ Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան անդամներէն Փրօֆ. Սատրի Մագսուտի պէյ «Պատմութեան ազդակները» նիւթին շուրջ բանախօսութիւն մը կատարեց։ Ցետոյ, Պուտափէշթի հանրային համալսարանի Արեւելեան Հրատարակութեանց բաժնի տնօրէն Փրօֆ. Զայթի Ֆաքէնա «Հնդիկ Ազգական ցեղերը» նիւթին շուրջ խօսեցաւ։

Համաժողովին ներկայ էին Հանրապետութեան Նախագահն ու վարչապետը, որոնք մինչեւ վերջը ունկնդրեցին ճառերը։

Փրօֆ. Սատրի Մագսուտի պէյ իր բանախօսութեան ընթացքին ի մէջ այլոց հետեւեալ գաղափարները յայտնեց.

«Մարդկութեան պատմութեան ուղղութիւնը ճշդելու խնդրին մէջ բոլոր ընկերաբանները համաձայն են։ Անոնց կարծիքով կարելի չէ միայն մասնակի ազդեցութիւնները նկատի առնել եւ թէ պէտք է հաւաքաբար քննել բոլոր պատմական եւ ընկերային դէպքերը. Մասնաւոր կարեւորութիւն պէտք է տալ նաեւ բնապատմական եւ աշխարհագրական խնդիրներուն, որոնց քննութիւնը մեծապէս լուսաբանած է շատ մը պատմական կարեւոր դէպքեր։ Պատմութեան կարեւոր ազդակ մը կը հանդիսանան նաեւ տնտեսական յարաբերութիւնները։ Այլեւս հաստատուած է որ սխալ է «Աստուածային կամքի տեսութիւնը»։

Սատրի Մագսուտի պէյէն յետոյ խօսք առաւ Պուտափէշթի հանրային համալսարանի Արեւելեան Հրատարակութեանց ճիւղի տնօրէն Փրօֆ. Զայթի Ֆաքէնա, որ մագական լապտերով հնդկական փաստաթուղթեր ներկայացուց, երկար բացատրութիւններ տալով անոնց մասին, յայտնելով թէ Հնդիկները իրենց հին նուիրական գիրքերուն մէջ յաճախ խօսած են Էֆրաշիաբ անուն Թուրք Թագաւորի մասին, ինչ որ կը հաստատէ թէ Թուրքերը Հնդիկներէն շատ առաջ բարձր քաղաքակրթութիւն մը ունեցած էին Կեդր. Ասիոյ մէջ։

Փրօֆէսէօրը յետոյ ցեղային տեսակէտով վերլուծեց Հնդիկները եւ ըսաւ.— Այսօր Հնդկաստանի մէջ կատարուած պեղումները անժխտելի կերպով հաստատած են թէ Թուրք ցեղ մը Հնդկաստանի մէջ մինչեւ գերակշիռ դերը ունեցած է եւ թէ ներկայիս Թուրք ցեղին պատկանող 150 միլիոն մարդիկ կան Հնդկաստանի մէջ։

Այս առթիւ պարծանքով կը յայտնեմ թէ իմ պատկանած ցեղս Հունգարներն ալ սերած են Ալթայ ցեղէն գաղթած Վօտուլ Թուրքերէն։ Այս հաշուով բառին բովանդակ իմաստով բոլորս ալ Թուրք ենք։ Հունգար բանախօսը այս առթիւ զանազան երկիրներու մէջ իր կատարած համբորդութեանց, քննութեանց եւ պեղումներուն վերաբերեալ նկարներ եւ վաւերաթուղթեր ներկայացնելով հաստատեց իր խօսքերը։

Յաջորդ նիստի ընթացքին, Պոլսոյ համալսարանի դասախօսներէն Ջէվաթ Վէլիտի պէյ, բեմ ելլելով յայտնեց թէ խնդրոյ առարկայ շրջաններուն քրիստոնէութիւն գոյութիւն ունեցած չէ կեդրոնական Ասիոյ մէջ։ Բանախօսը մէկուկէս ժամ տեւող ճառ մը խօսելով աշխատեցաւ փաստել թէ ոչ միայն քրիստոնէութիւն գոյութիւն ունեցած չէր, այլ եւ Ճինկիզ Խանի զաւակներուն երրորդ սերունդը, ընդամէնը 25 հազար հոգիէ կը բաղկանար։ Բանախօսը աւելցուց թէ կեդրոնական Ասիոյ մէջ չկան Թրքական հին քաղաքներ, որոնց տեղը անյայտ ըլլայ։

Տօքթ. Րէշիտ Կալիպ պէյ պատասխանեց Ջէվաթ Վէլիտի պէյի յայտնած կարծիքներուն, հերքեց զանոնք եւ հետեւեալը յայտարարեց.

«Քրիստոնէութեան խնդրին մասին Ջէվաթ Վէլիտի պէյի յայտնած տեսակէտները ոչ մէկ գիտական հիմ ունին։ Այն հեղինակներն ու գիտունները, որոնց վկայութեան դիմած էր բանախօսը, ընդհակառակն իրեն դէմ կը վկայեն։ Աւելի կը հաւկցուի թէ Ջէվաթ պէյ իր յիշած գիրքին անունները միայն լսած է առանց կարդացած ըլլալու զանոնք։ Մինչդեռ կարելի չէ գիտութիւն սորվիլ «քաթալոկ»ով։

Ջէվաթ Վէլիտի պէյ ըսաւ թէ «պատրաստ, անհիմն եւ մէթոտի հետ անհաշտ ձեռնարկ մըն է Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան կատարած գործը։ «Ջէվաթ պէյ զուր տեղը կը ճգնի նման բնոյթ մը տալու մեր ձեռնարկին, որ առանց այլ եւ է մասնաւոր նպատակ մը հետապնդելու կ'աշխատի պատմութեան ընթացքն ու կարգ մը շրջաններ լուսաբանել միջազգային գիտական աշխարհի կողմէ հանչցուած գիտական գէնքերու վկայութեամբ։ Արդարեւ մեր ուսումնասիրութեանց ընթացքին մենք յիշած ենք ոչ միայն գիտունները անունները, այլ եւ ճշդած ենք անոնց գիրքերուն անունը եւ էջերուն թիւը...։ Վերապահութեամբ, ըսի-ըսաւով գիտութիւն չըլլար։

Ձենք կրնար հանդուրժել որ ուղիղ մտածումը եւ ճիշդ դատողութիւնը ապաւինող մեթոտներով պատրաստուածին մեր այժմու եւ վաղուան սերունդները, որոնց պիտի յանձնենք Թուրքիոյ ապագան ու ճակատագիրը։ Թուրք Հանրապետութեան համալսարանի ամպիոնները կրնան պատուել միմիայն անոր պատիւին ու փառքին համապատասխան արժէքի կարողութեան տէր գիտական մարդիկ»։

ՈՒՐԻՇ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ցետոյ բեմ բարձրացաւ Սըվազի երեսփոխան եւ Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան անդամ Շէմսէտտին պէյ, որ Ջէվաթ Վէլիտի պէյի փաստերը հերքէ յետոյ անդրադարձաւ անոր անձնական կեանքին ու անցեալին, եւ ըսաւ.

«Այն միջոցին երբ Ռուսիոյ մէջ ցարական իշխանութիւնը կը տապալէր եւ բոլոր ազգերը կը փորձէին տէր դառնալ իրենց ճակատագրին, Ռուսիոյ մեր ցեղակիցներն ալ Թրքական համաժողով մը գումարած էին Ռուսիոյ մէջ։ Համաժողովի ատենագրութիւններէն որոշ կերպով կը թափանցէր թէ Ջէվթի վէլիտի պէյ մեծ դեր մը կատարած էր Թուրքերու ազատագրութեան եւ Միութեան ձգտող այդ ձեռնարկը ձախողեցնելու գործին մէջ։ Ջէվթի վէլիտի պէյ միեւնոյն բացասական դերը կ'ուզէ խաղալ նաեւ այս համաժողովին մէջ, որ գումարուած է ազգային բարձր նպատակով մը»։

ՊՈԼՍՈՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ Հ. Հ. ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Թրքական «Վագըթ»ի մէջ հետեւեալը կը կարդանք վերի խորագիրներուն տակ.—

Երէկ Թուրք-Հայ Կաթոլիկ Վարչական Ժողովի նախագահութենէն նամակ մը առինք։ Այս նամակը վերջերս արտասահմանի մէջ, յանուն հայ փոքրամասնութեանց շարժելով Ազգամուղով եւ կամ հոս հոն գիւղացիները խաբել կը պարապէ եւ կ'ըսէ թէ անոնք միայն իրենց շահերուն համար կը գործեն։ Ուշագրաւ եղող այս նամակը նոյնութեամբ կը հրատարակենք.—

«Այնպիսի առեն մը՝ երբ մարդկութիւնը չքաւորութեան մէջ կը տուայտի, եւ երբ մարդկութեան ծառայող բոլոր մեծ պետութիւնները Ժընեւի մէջ իրարու հանդէպ բազմաթիւ զոհողութիւններ ընելով ամբողջ մարդկութեան բարօրութիւնը ապահովելու մարդկայնական նպատակով ժողով գումարած են, մամուլին մէջ արձագանգ գտած գրութիւններէն խորին ցաւով վերահասու եղանք թէ Փարիզ բնակող եւ իր հանճարեղ ու զուարճութեամբը զբաղող Ա. Անտրոնեան ստորագրող մէկ մը, յիշատակագրով մը հայ ազգին մասին կարգ մը պահանջումներ ըրած է։

«Անկէ հինգ տարի առաջ, Թրք. բարերարութիւն յեղաշրջումէն վերջ, հայ ազգին եւ մասնաւորաբար մեր հասարակութեան անդամներուն եւ մեր Հանրապետական կառավարութեան գթոտ ու գուրգուրոտ հովանիին տակ ապրող ազգերու կեանքը, պատիւը եւ ինչքը մասնաւոր օրէնքներով ապահովուած են եւ այս պատճառներու բերմամբ ալ ամբողջ քրիստոնեայ ազգերու նման մենք՝ Հայ Կաթոլիկ համայնքիս ազգն ալ՝ փաստացի պատճառաբանութիւններով պարզած էինք մեր կառավարութեան թէ կը հրաժարինք մեր փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն։

«Սակայն, ինչպէս կը հասկնանք մամուլին մէջ եղած հրատարակութիւններէն, ո՛չ մէկ առեն հայ ազգին զգացումներուն թարգման ըլլալու հանգամանքը չունեցող եւ նոյն իսկ անիծապարտ նպատակով մը տրուած այդ յիշատակագրով եղած պահանջումները կատարելապէս նզովանքով կը մերժենք։ Եւ եթէ Ա. Անտրոնեան անուն անձը հիւլէի չափ կապ մը ունի իր ազգին հետ, մարդկային պարտականութիւն կը նկատենք ազդարարել իրեն որ ամէնէն պատուաւոր ընթացքն է միանալ Երեւանի մէջ կատարելապէս ազատութեան մէջ ապրող իր ազգակիցներուն։

«Հայ Կաթոլիկ համայնքիս ազգը մարդկային պարտականութիւն կը համարի իրեն՝ ազդարարել իրենց գծած բաղձանքները հետապնդող եւ իրենց ընթացքով անձնական շահեր ապահովելու նպատակին միայն ձգտող այս կարգի մարդոց որ գոնէ ասկէ վերջ յանուն մարդկութեան խուսափին ազգին միաւորները խափելէ եւ կառավարութեան գթոտ ու գուրգուրոտ թեւին տակ ապաստանող եւ կատարեալ խաղաղութեան մէջ ապրող ազգը անգամ մըն ալ աղէտի անդունդը մղելէ։ Հայ Կաթոլիկ ազգը՝ որ անխախտ յարումով եւ հաւատարմութեամբ կապուած է Թուրքիոյ Հանրապետութեան, կ'անիծէ առելութեան սերմ ցանող բաղձանքներ սնուցանող այսպիսի մարդկային թշնամիները։

Հայ Կաթոլիկ Աշխարհական Վարչութիւն

Ատենապետ՝ Տօքթ. Վ. Գասապեան։ Անդամ՝ Թ. Լուսարարեան։

Կը խնդրուի յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ...

ԿԱՐՏԱՆ, 17 Յուլիս.— Անգործութեան տագնապին մասին յաճախ գրած եմ «Յառաջ»ի։ Տագնապը կը շարունակուի նոյն թափով։ Իբրեւ մխիթարական երեւոյթ, արձանագրենք որ, Կարտանի Աշխատաւորական Մէնսիքան միջոցներ ձեռք առած է գործ հայթայթելու համար այն գործաւորներուն, որոնք հանքը կ'աշխատին 3-4 օր շաբաթական։ Իսկ մնացեալ պարապ օրերուն ալ հանրային շինութեանց պիտի աշխատին, — ճամբաներու նորոգութիւն, նոր շէնքերու կառուցում եւլն.։ Գնահատելի է այս պարագան, բայց եւ այնպէս, միեւնոյն ատեն ալ անբաւական պարզ անոր համար որ, արձանագրուած գործաւորներուն, — հայ թէ օտարի, — հազիւ թէ ամիսը մէկ հեղ աշխատելու կարգ գայ, որովհետեւ թուական կարգով է։ Նոյն իսկ ուշ կարգ գալուն համար է որ, շատերը չեն ուզեր արձանագրուիլ։ Աւելցնեմ նաեւ որ, այս պատճէնութիւնը մի միայն հանքագործներուն համար է, ուրիշ անգործներ չեն կրնար օգտուիլ։ Գործաւորական տագնապի մասին խօսելու յատուկ, հարկ է նաեւ քանի մը տող գծերու մէջ ներկայացնել առեւտրականը որ, մխիթարական երեւոյթ մը չի պարգեւեր ներկայ պայմաններու մէջ։

Կարտանի գաղութի հաստատման մասին գրած եմ իր կարգին, կցելով անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ու ծանօթութիւններ՝ զանազան գործունէութեանց շուրջ.— կուսակցական եւլն.։

Բայց մինչեւ ցարդ որեւէ թղթակցութիւն երեւցած չէ առեւտրական կացութեան շուրջ։ Մենք Հայերս սեփական գործեր ընելու մարմաջն ունինք, երբ մանաւանդ քանի մը հարիւր կամ հազար ֆր. կը խլրտայ մեր գրպանին մէջ։

Ինչպէս Ֆրանսացի զանազան շրջաններու մէջ, նոյնպէս ալ Կարտան-Գիվէռի հայ գաղութը շրջապատուած է հայ խանութպաններու խիտ ցանցով մը։ Սափրիչ, կօշկակար, դերձակ, հացագործ, սրճարան եւայլն, մինչ քով քովի, մէկը միւսին չարին հակառակ, գործին ու աշխատանքին արգելք հանդիսացող։ Այս պարագան առեւտրական կեանքի մէջ ամէնէն ցաւալի կողմն է, զոր կ'ուզենք մատնանշել հրապարակաւ։ Ազգային հաւաքական շահերու, ընդհանուր պահանջներու ու բաղդերու ժամանակ իրարու չենք մօտենար, միացեալ կուռ ու ուժեղ ճակատ մը կազմելու մեր թշնամիին դէմ. սակայն ու կարմիր ջարդերու յորձանքին առաջքը առնելու։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ ազգային ընդհանուր շահերէն աւելի գերադաս են անհատական ու սեփական շահերը։ Պարագան նոյն է նաեւ առեւտրական կեանքի մէջ։ Այդ վարակիչ գաղափարէն ազդուած է նաեւ Գիվէռ-Կարտանի գաղութը։ Ճիշդ է անշուշտ որ մեր հայրենակիցները ապրուստ հոգալու համար հազար ու մէկ դժուարութիւններ կը քաշեն։ Միայն սա կ'ուզէինք իրենց ուշադրութեան յանձնել։ Արդէն Կարտանի գաղութը հազիւ 900-1100ի համրանք մը ունի։ Ունի իր նպարավաճառները։ 7 հոգի, 6 շրջուն վաճառորդ, 5 փերեզակ, սրճարաններ, կօշկակարներ, պաղպաղակ ծախողներ եւայլն։ Երեւակայեցէք անգամ մը, փոքրաթիւ գաղութի մը համար այսքան առեւտրականներ ունենալ... իսկապէս որ շատ է։ Ձնայած ասոր սակայն, կան ալ որ գոհ-հեռգոհէ հրապարակ կ'ելլեն, միւսին չըրածը, ինքը յաւակնութեամբ։ Մինչդեռ՝ «եթէ ծնի կ'ըսես հիմա կը մեռնի»... Մէկը միւսին դէմ նիզակ ճօճել, ամառ, շատ անգամ վնասով ապրանք ծախել, (խօսքս շրջուն վաճառորդներուն համար է)։ Զրի երկջամներով չէ որ առեւտրականը պիտի կարենայ իր ապագան «շինել» այլ խոհեմ գործառնութեամբ, մաքուր ու անթերի սպասարկութեամբ, այսպէս «աժան» եւ «ձրի» ցուցադրութիւնները դէպի սնանկութիւն կ'առաջնորդեն։ Այս բոլորը մէկկողմ ձգելով՝ կայ նաեւ ուրիշ պարագայ մը եւս որ կ'ուզենք հոս յիշատակել, այդ այն է, տեղացիներու հետ մրցակցութիւնը։ Գէշ ու սխալ սովորութիւն մըն ալ ասիկա է։ Տարիներու փորձառութեամբ օժտուած ու խոշոր դրամագլուխի տէր եղած տեղացի խանութպաններու դէմ մրցումի ելլել, աններելի յանցանք մըն է զոր կը գործեն մեր հայրենակիցները։ Իրարու դէմ մղուած մրցակցութենէն է որ յաճախ մեր առեւտրականները սնանկացան։ Մենք պիտի թելադրէինք մեր հայրենակիցներուն, որ եւս կենան նման մրցակցութենէ, եւ իրարու գործ խանգարելու չելլեն։

Լ. Գեղամի

30 թուրք ընտանիքներ կաթոլիկ պիտի ըլլան

— :•: —

Բուրսայի մէջ Գակիրլ Թէֆիքուլա 20 տարեկան եւ Հասան Մէհմէտ ալ նոյն տարիքով, թանգ կերպով իրարու կը սիրահարին։ Բայց աղջկան հայրը կը հակառակի։ Սիրահար զոյգերը փախչի եւ գաղտնի կը դիմէ հօճային, պսակուելու համար։ Հօճան սակայն կը մերժէ։ Գակիրլէի հայրը կը դիմէ դատարան, որ կը վճռէ թէ աղջիկը պէտք է վերադարձնել հօրը տունը։

Բայց սիրահարները չեն հնազանդիր եւ յաջորդ օրն իսկ ինքնաշարժով կ'երթան մինչեւ Վայսըքիւյի լիճը եւ կը նետուին անոր մէջ, ինքնասպան ըլլալու համար։ Ձկնորսներ կը տեսնեն զանոնք եւ շատ դժուարութեամբ կ'ազատեն զանոնք սառյց մահէ։ Ոստիկանատուն տարուելով, ...տեւալ սիրահարները կը յայտարարեն թէ իրարմէ չեն կրնար զատուիլ, կամ պիտի ամուսնանան կամ պիտի մեռնին։

Իշխանութիւնը շուարած է ինչ ընելը չգիտնալով իսկ ...ւիր անագաք։ Շատ մը զաւմակիցներ կը միջամտեն, բայց անօգուտ. Հօճան եւս չի պսակեր։ Ցուսահատ սիրահարները այս անգամ կը դիմեն կաթոլիկ քահանայի մը, որ կը համաձայնի նախ մկրտել զանոնք եւ 15 օր յետոյ պսակել։

Կաթոլիկ քահանայի վարմունքը մեծ ուրախութիւն պատճառեց կողմնակից մահմետականներու, որոնցմէ 30 ընտանիքներ որոշած են եղեր կաթոլիկութիւնը ընդունիլ, եթէ քահանան իր խոստումը կատարէ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (148)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Դ. ՄԱՍ

— Տուէք քովի խցաւը... ջո՛ւր տուէք, ջո՛ւր...

— Դեռ չեկա՞ւ Տալապեանը...

— Ո՛չ։

— Աղբո՛ւրը։

— Գոցած են... կըյերը են ջուրը... քար մը նետէ սա սալօրի ծառին. թթո՛ւ է... եւ շատ մեծ...

— Հօ՛փ... ինկաւ։

— Կե՛ր, հայու տղայ, կե՛ր...

Տալապեան, անա- հետ հետ, աչքերը բացած, արիւնլուայ։ Եկաւ, կեցաւ, երկրաց։ Շփոթ բան մը աչքերուն մէջ։ Որեւէ՝ երեսին, ձեռքերուն, պատառուած գանկ մը ուսերուն վեր...

— Աղբուրը... ջուրը...

Դեռ կը հեւայ. արիւնը կը հոսի. ինկաւ...

— Ջու...րը... գացի... գըն...ւոր...ները... Թոյն... գցեցին... տեսայ... գլխուս փայտ... փախայ... հասան... նորէն փայտ... փախայ... ճամբան... ջուրը... Թոյն. Ջուրը... մի՛... մի՛... ջուրը... Թոյն...

Աննա քուրիկը վազեց. թաս մը ջուր ձեռքը։

— Կարապե՛տ։

Բայց, Կարապետ ծնօտը հազի՛ւ շարժեց, աչքը բացաւ վերջին անգամ. ուզեց ձեռքը վեր առնել. տեսաւ Ջուրն ու Աննան... եւ շունչը փչեց Աննային ու թաս մը ջուրին քով, աչքը Ջուրին հառած։

Եւ ահա նորէն խոյանք մը։ Սեկտոր Վերոնիկայ։ Աչո՛ւմն է։ Սահակը։ «Հասէ՛ք, տղաք, ելէք խրամներէն»։ Անդրէին երգ մը

դաշնակցական խումբ գնանք մենք Սասուն...

— Տղաք հասան խանտամն։ Մի՛ խնայէք։

Մեզի կը սպասեն մեր հայ եղբայրներ.

— Սուրէն, Սուրէն։

— Համմէ հօրեղբայր։

— Բան մը կ'ուզէ՞ք։

— Ոչ... քաշուէ զան ասկէ. մի կենար ասքի, կրակին առջեւ։

— Բան մը կ'ուզէ՞ք։

Դաւիթ էֆէնտի կանգնած է գետ Կուրծքը բաց, առանց ֆէսի, փողկաթափ, այլանդակ դէմքով ու փոզը ինկած ուլքերով։

Փամփո՛ւշ, փամփո՛ւշ, Դաւիթ էֆէնտի։

— Փամփո՞ւշ։

Աւելի այլայլեցաւ։ Ցուցուեցաւ։ Աչքերը աւելի խոշորցան։

Հեռուէն ուրիշ ձայներ.

Ցալուրիկի զաւակ ենք քաջ...

Գո՛ւմ... վը՛մ...

— Գաղէ՛, հօրեղբայր, գետին պառկէ։

Ձայնը բարձրացաւ։ Մոռնցաւ Խոովեցաւ Դաւիթ էֆէնտին։ Նայեցաւ Սուրէնին։ Ասոնք ալ միացան։

Քաղցու պէս չենք Թուլամորթ...

— Ոչ, այլ եւս չենք թուլամորթ։

— Հա՛ւ, երգեցէք, տղաք։ Սուրէն, պիտի յաղթե՞նք։

— Այո՛, այո՛...

— Ի՞նչ պիտի ընենք ժողովուրդը։ Մէկ մասը զոհուեցաւ։

— Այո՛... ժողովուրդը։

— Ինք ի՞նչ ըրաւ, իրեն համար այդ ժողովուրդը, Դաւիթ էֆէնտի, — ձայն մըն է խրամէն։

— Ժողովուրդը... ժողովուրդը պիտի պաշտուի, հօրեղբայր... բայց, յեղափոխութիւնը պիտի յաղթէ։

— Ճի՛շդ է... Սուրէն, գլուխդ...

— Դուն պառկէ, հօրեղբայր։

Գո՛ւմ... վը՛մ...

— Ինկա՛ւ... Դաւիթ էֆէնտին ինկաւ...

— Տարէ՛ք, շո՛ւտ, հօրս քովը տարէք...։

X

Բոլորը էմմին գետ չլզցնեցաւ։ Ի՞նչքան արագ անցաւ այս կռիւը։

Էմմի՛, վէրքերը ինչպէ՞ս են...

— Կրակի կտոր, կրակի կտոր։ Դիմացինները աւելի կարեր է։ Ձեզ տեսնեմ։ Պիտի յաղթենք։ Ձեզի չէ՛ր ըսեր թէ կը յաղթենք, թէ որ անձնուրաց մէկ մարդ ունենանք... Հա՛յ կեցի վարպետ Սուրէն... Տունին հետ, հէ՛..

— Հայրը գնաց, աղան ողջ է։

= Հայրը գնաց իր գլխէն, տղան մնաց իր գլխէն։ Կեցցե՛ս, Սուրէն... Անխնա՛յ տղա՛ք... ինկաւ, նա՛... շատ մըն ալ ինկաւ... Ծօ՛, Կարապե՛տն է սա...

- Այո՛... ջուրին ճամբան, աչքը ջուրին ճամբան մնաւ... բայց, լա՛ւ փրկեց մեզ... տղաքը բացեր են ջուրին ճամբան։

Գո՛ւմ...

— ...Օաք, էմմի... լա՛ւ փրկեց մեզ..

= Մի՛ խօսիր, քաշէ տղայ...

Վը՛մ... վը՛մ...

Փոշի։

— ...Անխնայ ջարդ առեր են տղաքը։

= Ջո՞ւրը...

— Դեռ պղտոր է... աղյո՛ր, քար մը ծառին...

X

«Հուռռա՛»..

— Օսման էֆէնտին չէ՛ տեսնա... սա խոժոռ ծերո՞ւկն ալ... վա՛յ շան լակոտ։ Հիւանդիկան մարդ, հէ՞... ո՞ւր ես, վարպետ Սուրէն... դուն գացիր, ան դեռ կը կռուի...

Պառկեցո՛ւր սա շունը։

Վը՛մ..

— Հատ մըն ալ քաշէ...

— Մեղք չէ՞ փամփուշտին, ատ սատկած ուղտին։

— Նա, նա, հասաւ նորէնը... ո՛ւհ... լաւ իջեցուց... ինկաւ, ինկաւ... սատկեցաւ շունը։

Գո՛ւմ...

Աղմուկ նորէն։ Բոց վառի թաղէն ծխէր։

«Վառո՛ւն, վառո՛ւն։ Խուլ ձայներ...

Տղոցը փամփուշտը հատեր է, Գ. Սուրէն... փամփուշտ կ'ուզեն։

Մեզի ալ, Գ. Սուրէն։

— Գետնուղիէ ճամբով բերել տուէք եկեղեցիէն...

Նորէն աղմուկ։ Ճիչեր։

— Օգնութիւն կ'ուզեն աջ կողմէն։

= Այն կողմը տղաք, 15 հոգի այն կողմը... Արշակ, առ գնա խմբակդ...

— Փամփո՛ւշտ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

թիւնը կը տեւէ տակաւին, եւ առանց կասկածի ենթարկելու գերման վարչապետին բարի տրամադրութիւնները, անոր յայտարարութիւններուն դէմ կը դնեն Հիթլերի վերջին յայտարարութիւնները, որոնք սպառնալիքով լեցուն են հանդէպ գերման երկիրներուն:

Պրունշվիքի մէջ, հիթլերեան հաւաքոյթի մը բացուած, երկու երեսփոխաններ յայտնեցին դեռ նոր, թէ յուլիս 31ի ընտրութիւններէն յետոյ, հիթլերեան մարտական խումբերը պիտի քալեն Պերլինի վրայ եւ թէ ինչ ալ ըլլայ ընտրութեանց արդիւնքը, Հիթլեր պիտի գրաւէ իշխանութիւնը:

Միւս կողմէ, հիթլերեանները կը շարունակեն խռովութիւն ու գրգռութիւն սերմանել:

Հիթլերեան հաւաքոյթէ մը վերադարձին 800 մարտիկներ, Սիլեզիոյ մէկ քաղաքին մէջ մտան հանրապետականներու ակումբը եւ ատրճանակներով սպաննեցին հանրապետական մը եւ վիրաւորեցին 12 ուրիշներ:

Պերլինի մէջ, «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» թերթին խմբագիրներէն մէկը յարձակում կրեց հիթլերեաններու կողմէ: Ծանրօրէն վիրաւորուած գլխէն, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ. իսկ յարձակողները փախուստ տուին:

*** Փրուսիոյ կառավարութեան բացած դատը ընդդէմ կեդրոնի կառավարութեան, սկսած է Լայփցիկի դատարանին առջեւ, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցնելով ժողովուրդին մէջ: Հարցին հիմնական քննութենէն առաջ, դատարանը պիտի տայ ժամանակաւոր որոշում մը, թէ մինչեւ վճռին արձակումը, պէ՞տք է վերցնել կեդրոնի միջամտութիւնը Փրուսիոյ վրայէն:

Այս ժամանակաւոր որոշումը դիւրացնելու համար, փրուսիական կառավարութիւնը մեղմացուցած է իր բողոքը եւ կը պահանջէ որ՝

1) *Կեդրոնի կառավարութեան մարզպանը չկրէ փրուսիական նախարարի կամ Փրուսիոյ վարչապետի տիտղոսը.*

2) *Փրուսիական նախարարներէն չխլէ անոնց նախարարի հանգամանքը.*

3) *Մարզպանը եւ իր ներկայացուցիչները տեղը չբռնեն փրուսիական նախարարներուն, Փրուսիան ներկայացնելու համար Կայսերական Խորհուրդին մէջ.*

4) *Պաշտօնեաներու վերջնական նշանակման կամ հրաժարեցման չձեռնարկէ:*

Փրուսիական կառավարութիւնն ուրեմն, առ այժմ չի պահանջեր որ մարզպանը բոլորովին հեռացուի, այլ պարզապէս կը պահանջէ անոր իրաւասութեանց սահմանափակումը:

Դատարանը երեք հարցումներ ուղղեց կեդրոնի կառավարութեան ներկայացուցիչներուն:

1.— Ի՞նչ չափով կեդրոնի կառավարութիւնը կը կռթնի սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին վրայ: 2.— Յուլիս 20ի հրամանագիրը ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի ունենայ Կայսերական Խորհուրդին մէջ՝ փրուսիական ներկայացուցչութեան վրայ: 3.— Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ կեդրոնի կառավարութեան բազմաթիւ յայտարարութիւնները թէ Փրուսիոյ ինքնավարութիւնը չպիտի վնասուի, եւայլն:

Կեդրոնի կառավարութեան ներկայացուցիչը՝ փոխանակ յստակ պատասխաններ տալու, ծածուկ սպառնալիքներ կարդաց.

—Կեդրոնի կառավարութիւնն, ըսաւ, այնքան ամբողջէն համոզուած է Փրուսիոյ կառավարութեան դէմ իր ձեռք առած միջոցին սահմանադրական նկարագրին, որ չեմ կրնար լայնօրէն անդրադառնալ այն հետեւանքներուն, որոնք կրնան բխիլ դատարանին աննպաստ մէկ որոշումէն:

Կը կարծուի թէ կեդրոնի ներկայացուցիչը ասով ուզած է հասկցնել որ կառավարութիւնը նկատի չպիտի առնէ դատարանին որոշումը, եթէ իրեն աննպաստ ըլլայ:

Ռումանական ընտրութիւնները

Ռումանիոյ ծերակուտական ընտրութիւններուն մասին, որոնք տեղի ունեցան կիրակի օր, կը տրուին հետեւեալ տեղեկութիւնները: Պիտի ընտրուէին 71 ծերակուտականներ: Ընտրութեանց արդիւնքը գիւղացիական կուսակցութեան կ'ապահովէ նշանակելի յաղթանակ մը, ինչպէս երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ: 71ի վրայ, 69ը գիւղացիականներ են: Ծերակուտական այս առաջին ընտրութենէն յետոյ, երկրորդը պիտի կատարուի այսօր:

Բոլշեւիկ գործաւորներու դժգոհութիւնը

Խորհրդային Ռուսիոյ մէջ ուտելիքի պակասը հետզհետէ աւելի կը սաստկացնէ բանուորներու դժգոհութիւնը՝ Լենինկրատի մէջ, գործաւորներու եւ պարենաւորման կազմակերպութեանց միջեւ բացուած կռիւը՝ սուր կերպարանք առած է: Այս վերջին օրերս, պարենաւորման 83 խանութներ փակուած են, ապրանքի չգոյութեան պատճառաւ: Գործաւորները խստօրէն կը բողոքեն ժամանակի կորուստին դէմ, որուն ստիպուած են ենթարկուիլ, սպասելու համար որ կարգը իրենց գայ ուտելիք ստանալու:

Կառավարութիւնը նոր հրամանագրով մը փոփոխութեան պիտի ենթարկէ պարենաւորման ներկայ դրութիւնը: Ամէն մէկ գործարան ինքն իսկ պիտի հայթայթէ իր գործաւորներուն պաշարը: Պարէնի տոմսերը պիտի վերցուին: Պիտի մնայ միայն հացի տոմսը: Գործարաններուն հրահանգ տրուած է հաւաքոյթ մը կազմակերպել՝ գործաւորներու մասնակցութեամբ, այս վերջիններուն բացատրելու համար թէ իրենք իսկ պէտք է կազմակերպեն իրենց պարենաւորումը:

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն. Օրակարգի շարունակութիւն.

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ռուազոյի, Քոթարիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ,* Գ. Զոհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Յ. Ջէօկիւրեան եւ Թ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ,* Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԷՏՔԸ,* Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ,* Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ,* Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐՖԱՆՕ,* (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ,* Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ,* Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ,* Ղ. Ծերենց 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ,* Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺՊԻՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ,* Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ,* Քասիմ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ,* Յ. Աւոնեան (Ռոզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԽԻՈԼԵԱՆ,* Գ. Կառվարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ,* Ռոստոմիկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

Տեղին մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է

Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆ
41, Maison l'Aurore, DÉCINES, (Isère)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան յարգոյ անդամներէն, որ բարեհաճին ներկայ գտնուիլ Ընկերութեան տարեկան ընդհ. ժողովի ԻԳ. նիստին, որ պիտի գումարուի 1932 Սեպտեմբեր 8, Ուրբաթ օր, ժամը 5.30ին յօզան, Միութեանս Նախագահ Մէթր Հ. Պէրժիէի գրասենեակին մէջ, 4 rue du Grand-Chêne.

Կը ծանուցուի միանգամայն թէ՝ այն պարագային, որ առաջին անգամ օրինական մեծամասնութիւն չի գոյանայ, նախագահ պիտի նկատուի իբր երկրորդ հրաւէր եւ ըստ այնմ նիստը օրինաւորապէս պիտի գումարուի 1932 Սեպտեմբեր 16ին, Ուրբաթ օր, նոյն ժամուն եւ նոյն վայրը:

Օրակարգ՝ Ընդհ. տեղեկագիր 20րդ տարեշրջանի (1931). վաւերացում 1931 տարեշրջանի հաշուեկշիռի, ատենաւոր հաշուեքննիչի, վաւերացում կեդր. վարչ. ժողովի նորընտիր անդամներու. բարեփոխում հիմն. կանոնագրի (յօդ. 10 եւ 27):

կեդր. վարչ. ժողով

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Ազգասէրներու ընկերութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ Պ. Յակոբ Փափազեանի անհրաժեշտ Պ. Պողոսեան Մուշեղեանի մահուան առթիւ Պ. Գէորգ Մոսկիչեան կատարած է 50 ֆր ի նուիրատուութիւն մը ի նպաստ ազգասէրներու

Աշխատութիւն

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը ստացած է հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները.

Արծաթ էջեր եւ Գեղանկարներ՝ Զարգարեան. Պանդուխտի կեանքէն՝ Հրանտ, Գեղամ Տ. Կարապետեանի Տարօնի Աշխարհը, Գեղամ Բարսեղեանի Ամբողջական գործը, Ա. Արփիարեանի Ամբողջական գործը, Գրիգոր Զօհրապի ծանօթ դէպքեր եւ պատմուածքները, *Մ. Վարանդեանի* Մուրատը, Պերճ Պռօշեանի Պատրոբլէն վերջը, Ռէնի Գնդակահարուածները, Վազգէն Շուշանեանի Ամրան գիշերները, Հ. Ջուլհայեանի Լռած ջրաղացը, Պէնիուրը.

Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 7.30էն 9ը, բացի Շաբաթէ եւ Կիրակիէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնիկէն Յովհաննէս Մարտիրոս Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Գարաբէտեան սաներէն Ջաւէն Աւետիսեան, որ երկու տարի առաջ Պոլսոյ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Union Jeunesse Arménienne, 80 rue Venizelos Xantie, Grèce.

— Ատափազարցի Յարութիւն Տէր Մանուէլեան կը փնտռէ իր քոյրը Աբաքսի Տէր Մանուէլեան որ 1927ին կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ Յարութիւն Տէր Մանուէլեանի, Chemin des Cérisiers, Ecully, (Rhône).

— Կը փնտռուի Գրիգոր Գարապօղլեան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Hovsep Agopé, 3bis Rue Ernest Renan ...ville, (S. et O.).

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (1...)
Le Gérant H. STEPH...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԲՈԹ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց նաւաստին երկու անգամ ուժեղ էր ինձնից — հազիւ քսանըմէկ տարեկան էի այն ժամանակ, բաց ի դրանից ձեռքումս էլ մի վառարանի խառնիչ ունէի բռնած:

Բոռ կանգ առաւ մի վայրկեան, մի տարօրինակ հայեացք ձգեց կնոջ դէմքին ու շարունակեց.

— Անտարակոյս ուզում էր հէնց տեղնուտեղը ինձ սպաննել, բայց իր դիտաւորութիւնը իրագործել չկարողացաւ. զարմանալի անշնորհք մարդիկ են այդ նաւաստիները: Նա ինձ ճիշդ այնքան ողջ թողեց, ինչքան անհրաժեշտ էր ապրելու համար:

— Իսկ միւսները մէջ չմտա՞ն: Միթէ բոլորը վախենում էին մէկից:

Բոռը նայեց նրան ու ծիծաղեց:

— Միւսնե՞րը: Այսինքն խաղացողնե՞րն ու տէրե՞րը: Ինչպէս ոչինչ չէք հասկանում: Չէ՞ որ դրանք նեգրեր էին, Չինացիք ու ամէն տեսակ տականք, իսկ ես նրանց ծառան էի, նրանց սեփականութիւնը: Նրանք կանգնել էին շուրջը եւ ի հարկէ զուարճանում էին: Այդ տեսակ դէպքերը այնտեղ զուարճութիւն են համարւում. եւ դա իսկապէս որ զուարճալի է, եթէ մարդ պատահմամբ ինքը չէ զուարճութեան առարկան:

Ջեմման ցնցուեց:

— Եւ ինչո՞վ վերջացաւ:

— Ճշմարիտը չեմ կարող ասել: Այդ կարգի արկածներից յետոյ սովորաբար կորցնում է մարդ յիշողութիւնը մի առժամանակ: Մօտերքում ապրելիս է լինում մի ծովային անգամ հատ, որին եւ կանչում են. երեւի մէկն ու մէկի աչքովն է ընկնում, որ ես դեռ բոլորովին մեռած չեմ: Մարդը ինձ մի կերպ սանցնում է, Բիքար դոյի առնելով, բաւականին վատ, բայց, կարելի է, որ այդպէս է ասում բժշկական նախանձից: Այսպէս թէ այնպէս, երբ ես ուշքի եկայ, մի տեղացի պառաւ ինձ իր մօտն առաւ. քրիստոնէական բարեսրտութիւնից դրդուած, տարօրինակ է, չէ՞: Պառաւը սովորաբար կծկուած էր լինում խրճիթի դռանը, ծխում էր իր սեւ ծխամորճը, թքում էր գետնին եւ ինչ որ մրթմրթում քթի տակ: Բայց եւ այնպէս մի խիստ բարի կին էր. ասում էր, որ ես կարող եմ հանգիստ մեռնել եւ որ ոչ ոք ինձ չանհանգստացնի: Միայն հակառակութեան ոգին դեռ շատ ուժեղ էր մէջս. վճռեցի կենդանի մնալ, թէեւ բաւական դժուար խնդիր էր նորից դէպ ի դուրսի լոյս աշխարհը մագլցելը եւ երբեմն թւում էր ինձ, որ չէր էլ արժի: Պառաւի համբերութիւնը զարմանալի էր: Շատ երկար պառկած մնացի նրա խրճիթում մօտ չորս ամիս, խելառում էի ու ոռնում ականջը ցաւող արջի պէս: Լաւ էր ցաւում, իսկ մանկութիւնից փճացած բնաւորութեան տէր եմ եղած, ինձ երեւս են ասել տանը:

— Իսկ յե՞տոյ:

— Յետոյ մի կերպ կազդուրուեցի ու դուրս եկայ աշխարհ: Ինձ չէր վրդովում այն, որ ես այնպէս օգտւում էի խեղճ կնոջ բարեսրտութիւնից, այդ տեսակ բաների մասին ես այլ եւս չէի էլ մտածում, միայն նրա մօտը էլ համբերել չէի կարողանում: Այժմ դուք խօսում էք իմ արութեան մասին. ինձ այն ժամանակ էիք տեսնելու: Ցաւը ընդհանրապէս սաստկանում էր երեկոները, մթնշաղին, իսկ ամբողջ ցերեկը պառկած էի ես ու դիտում, թէ ինչպէս արեւը հետզհետէ վար ու վար էր խոնարհւում... Ա՛խ, դուք հասկանալ չէք կարող: Ես դեռ հիմա էլ առանց սարսափի արեւմուտը տեսնել չեմ կարող:

Բոռը լռեց:

— Եւ ահա այդպիսով, — սկսեց կրկին, — ճամբի ընկայ մի ուրիշ տեղ ինձ աշխատանք որոնելու: Ես կը գժուէի, եթէ Լիմում մնայի: Առաջ գնացի Կուզկօ, իսկ յետոյ... Ճշմարիտ չգիտեմ, ինչու համար եմ պատմում ձեզ այս բոլոր հին անցած, գնացած բաները. դրանք մինչեւ անգամ հետաքրքիր էլ չեն:

Ջեմման բարձրացրեց աչքերը ու նայեց նրան մի խոր ու լուրջ նայուածքով.

— Խնդրեմ, ինձ հետ այդ թօնով մի խօսէք. — ասաց նա:

Բոռ կծեց շրթունքները ու սկսեց նորից ծոպերը փետտելու:

— Շարունակե՞մ: — Հարցրեց մի վայրկեան յետոյ:

— Այո՛, եթէ կամենում էք: Միայն վախենում եմ, որ այդ բոլորը յիշելը ծանր է լինելու ձեզ համար:

— Միթէ մտածո՞ւմ էք, երբ լուռ եմ: Դա աւելի է վատ: Միայն չկարծէք, թէ անցեալի յիշողութիւններ հալածում են ինձ: Ամէնից վատն այն էր, որ այլ եւս ինձ իշխել չէի կարողանում:

— Ձեզ լաւ չեմ հասկանում:

— Ամէնից վատը այն էր, որ իմ քաջութեանս վերջը հասաւ, ու դուրս եկաւ որ վախկոտին մէկն եմ:

— Բայց մի սահման կայ վերջապէս ամէն համբերութեան:

— Այո՛, եւ ով մի անգամ անց է կենում այդ սահմանից, էլ գիտենալ չի կարող, թէ երբ նորից կը դառնայ նրան:

— Կարո՞ղ էք ինձ ասել, — ասաց Ջեմման անվճռաբար. — ինչպէս եղաւ որ դուք միայնակ Ամերիկա ընկաք քսան տարեկան հասակում:

— Շատ պարզ: Իմ հայրենիքում կեանքս սարքելու էր հրամայ... պով, իսկ ես թողի բոլորը ... խայ:

— Ինչո՞ւ:

Բոռը նորից ծիծաղեց սուր ... հատ մի ծիծաղով:

— Ինչո՞ւ: Անշուշտ նրա ... որ ես մի անմիտ ու հպարտ ... Մեծացել էի հարուստ տան ... այնպէս շփացրուած էի ... սակ հոգածութեամբ, որ ... ինձ համար վարդագոյն բամ... չինուած թւում ու շաքարած ... տոյ մի անգամ էլ նշմարեցի ... մարդը, որին ես բացարձակապէս ... տահացել էի, ինձ խաբել էր ... պատահեց ձեզ. ինչո՞ւ այդպէս ... ցէք:

— Ոչինչ շարունակեցէք:

— Նշմարեցի, որ ինձ խաբ... եւ ուզում են հաւատացնել ... մարիտ չէր, մի շատ պարզ ... պէս տեսնում էք: Բայց, չէ՞ ... սացի, որ ես երխտասարդ էի ... պարտ, եւ կարծում էի, որ ... ների տեղը դժոխքն է: Փախայ ... ու գնացի Հարաւային Ամերիկա ... կորչեմ, կամ մի կերպ գլուխ ... հեմ:

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ	ԵՌԱՄՍԵԱՑ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	180 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒԼԻՍ 1932

27 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1941

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱԹՈԼԻԿ ԵՒ ՀՈԿՃԻ «ԱԶԳԵՐ»Ը

Երէկուան «Յառաջ»ի մէջ հրատարակեցինք Փարիզի Հայ Կաթոլիկ Աշխարհական Միութեան նամակը ուղղուած Վարչութեան:

Հայ ժողովուրդի մէկ մասնիկի (հաւաքականութեան խմբակին՝ ներկայացուցիչներու նպատակի դէմքը կը պատկերանայ այս նամակին մէջ: Հանրածանօթ սարսափելի դէմքն է, որ հայոց պատմութիւնը յաճախ սեւերով շրջանակած է, այսօր ալ կուգայ պղտորելու մեր ազգային նկարագիրը, իր միշտի ծանրութեան եւ իր իրաւունքի արդարութեան մէջ:

Տասնեակ տարիներ գումարեցէք իրարու վրայ: Հայ կեանքի բոլոր ալքումներն ու գարծերն իրարու քով շարեցէք. ազգային վերածնունդի բոլոր մարզերը մանրակրկիտ քննութեան առէք, դուք պիտի տեսնէք կատարեալ բացակայութիւնը այս դէմքերուն, որոնք այսօր «կաթոլիկ ազգ»ի անունով կը խօսին:

Բայց մեր պատմութեան սեւ էջերը թերթատեցէք, նոզկալի արարքները հաշուի առէք, դուք ներկայ պիտի գտնէք հայոցի կաթոլիկ եւ ոչ կաթոլիկ հակազգային տմարդի դէմքը, ազգն ուրացող՝ բայց ազգի անունով խօսող, ժողովուրդը դաւաճանող՝ բայց անոր իրաւունքներէն ճառող: Ու այս ամէնը՝ կեղտոտ լաւայ մը թափելու հայկական պատմութեան ամէնէն գգալուն էջերուն վրայ:

Հարկադրանքի՝ Թրքական տիրապետութեան, ուր կ՚ապրին անոնք, շատ բան իմրոնելի կը դարձնէ: Բայց, փոխանակ, կծկըուելու գոյութեան պահպանութեան սահմանին մէջ ու յարմարելու միջավայրին, անոնք վատօրէն իրենց նկարագիրը կը ցուցադրեն քաղաքական այնպիսի խնդիրներով, որոնք հայ ազգի հաւաքականութեան կը մնային, առանց օգուտ մը բերելու իրենց ճղճիմ գոյութեան: Անոնք իրենց մասնութեամբ եւ գործով պոկուած կը նկատուին հայ զանգուածէն, եւ «Թուրք օղլու Թուրք» գոռալով, կ՚աղօթեն Մուսթաֆա Քէմալի արեւշատութեան: Լաւ: Այսպէս ալ մնացէք: Ո՞վ կը հարկադրէ ձեզ, որ բաց ի «Թուրք հանրապետութիւնը» փառաբանելէն, փառաբանէք բոլոր մեծ պետութիւնները՝ միայն անոր համար որ Հայկական հարցը անտեսեն:

«Այնպիսի ատեն մը՝ երբ մարդկութիւնը չքաւորութեան մէջ կը տուայտի, եւ երբ մարդկութեան ծառայող բոլոր մեծ պետութիւնները ժրնեւի մէջ իրարու հանդէպ բազմաթիւ զոհողութիւններ ընելով ամբողջ մարդկութեան բարօրութիւնն ապահովելու մարդկայնականնպատակով գումարուած են... խորինցաւով վերահասու եղանք թէ Ա. Ահարոնեան անուն անձ մը, յիշատակագրով մը հայ ազգին մասին կարգ մը պահանջումներ բրած է»:

Այս Թշուառական «ներկայացուցիչներ»ը մոռցած են բանալու թէ «մարդկութեան ծառայող» մեծ պետութիւնները, «հայ կաթոլիկ հաւատարիմ ազգն» ալ երջանիկ դարձնելու համար ժողովի նստած են:

Այդ «Հայ Կաթոլիկ հաւատարիմ ազգ»ի ներկայացուցիչները կը գրեն.—«Փառնացի պատճառաբանութիւններով պարզած էինք մեր կառավարութեան թէ կը հրաժարինք մեր փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն»:

Ու կ՚աւելցնեն. — «Եթէ Ա. Ահարոնեան անուն անձը հիւլէի չափ կապ մը ունի իր ազգին հետ, մարդկային պարտականութիւն կը նկատենք ազդարարել իրեն որ երթայ միանայ իր ցեղակիցներուն, որոնք կատարեալ ազատութեամբ կ՚ապրին Երեւանի մէջ»:

Այս մարդիկ որ հիւլէի չափ հազիւ կապ մը ունէին հայ ազգին հետ, այդ հիւլէ կապն ալ կտրեցին, հրաժարեցան փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն եւ հազար կտոր եղան ցոյց տալու իրենց թրքութիւնը, այժմ, չբաւականանալով այդ նսեմ վիճակով, հրապարակ կուգան խորհուրդ տալու արտասահմանի ամբողջ հայութեան որ լաւ եւ չհետապնդէ իր արդար դատը, որ այս օրերուն, կրկնակի յուզումի մատնած է հարիւր հազարաւոր զանգուածները:

Տեղն է, (աւելին չըսելու համար), այս մարդոց ըսել իրենց բառերով, «ամէնէն պատուաւոր ընթացքը» պիտի ըլլար այն, որ հայ հաւաքականութենէն կտրուելէ յետոյ, գիտնայիք լռել եւ կապուած մնալ «կատարեալ ազատութեան մէջ ապրող ձեր Թուրք ազգակիցներուն հետ»:

Բայց երեւոյթը մասնակի չէ: Հայոց պատմութեան սեւ էջերը պարզարող դաւաճանի դէմքերն ամէն կողմ կը սողան, առանց ենթակայ ըլլալու նոյն իսկ Քէմալի լուծին:

Լոյր կուգայ Տէրինէն. Հօհի գործակալները գործի վրայ են. գրձադրանք պրձարան կը սողոսկին, գրամ կը հանդանակեն. գիւղէր ինչո՞ւ համար — Մէկը գրելու ժրնեւ՝ բողոքելու Հ. Հ. Պատուիրակութեան յիշատակագրին դէմ եւ ըսելու թէ՝ «Հօհի Ազգ»ը Թուրքիայէն որ եւ է պահանջ չունի.

Շարեցէք իրարու եւեւէ «Հայ Կաթոլիկ հաւատարիմ ազգ»ը, Հօհի եւ Թուրքի «ազգեր»ուն քով, եւեր հայ ժողովուրդի պարնեբուն պատկերը ամբողջին թերի կը մնայ: Մութ անկիւնները պրպտեցէք, ու դուք պիտի տեսնէք ամէն տեսակի եւ գոյնի հրէշներ, որոնք իրենց հաշուին կտոր մը միս ու արիւն կը փրցնեն հայ ազգի մարմինէն եւ կը խօսին այդ ժողովուրդի անունէն միայն այն ատեն, երբ պէտք ըլլայ տանահարել վիրաւորուած ու արիւնաքամ հայ ազգը:

Հայ ժողովուրդն այնքան դժուարութիւններու չպիտի մատնուէր Թուրքիոյ դէմ իր ունեցած պայքարին մէջ, եթէ ներքին հրէշն այսքան գարշելի եւ օձուենի բնաւորութեամբ՝ իր դանիչը չցցէր ամէն անգամ, երբ հայ ժողովուրդը վտանգի ենթարկուէր:

Մի՞թէ պարզ չէ, որ հայ ժողովուրդը ինկերին եւ ժրնեւի համոզելէ առաջ, պարտաւոր է այս բազմագլխանի «ազգեր»էն ազատիլ:

Կ. Ա.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԵԿԻՍՏ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Կաթողիկոսական ընտրութեան խնդիրը, երկու տարի առաջ, մինչեւ այս օրերուն հրապարակ դրուած էր եւ այն կարծիքը կը տիրէր թէ մէկ երկու ամիսէն տեղի պիտի ունենար ընտրութիւնը:

Արտասահմանի մամուլի մէկ մասը ուրախութեամբ արձանագրեց խորհ. Հայաստանի «բարեացակամութիւնը» այս պատմութեան առթիւ: Այդ ուրախութիւնը շատերուն փորը մնաց... երկու տարիէ ի վեր:

Հիմա, նորէն ուրախութիւն եւ իրարանցում:

Մենք անտարբեր ենք: Անտարբեր՝ պոլշեւիկեան կարգերու բերումով:

Հրապարակի վրայ կը մնան արտասահմանի եկեղեցականները եւ Հայաստանի պոլշեւիկները:

Արտասահմանի խայութիւնը կը կարծէ թէ էջմիածին կ՚երթայ «ամենայն Հայոց» կաթողիկոսը ընտրելու:

Իսկ պոլշեւիկները, որ ճարպիկ խաղեր կը խաղան գաղութահայութեան հրակներուն վրայ, կամ թոյլ չպիտի տան որ ընտրութիւնը տեղի ունենայ, կամ, եթէ ընտրութիւնը թոյլատրեն, պիտի ընտրեն չեկիստ կաթողիկոս մը:

Ու ամէնէն հաւանականը այս վերջին ենթադրութիւնն է: Հայ պոլշեւիկները, հաւատարիմ իրենց քայքայման ծրագրին, պիտի աշխատին ոչ միայն ծաղրանկարի մը վերածել տասնեւհինգ դարերու պատկառելի հաստատութիւն մը, այլ պիտի ուզեն Չեկայի անբարոյականութիւնը փոխադրել էջմիածին, որպէս զի կաթողիկոսութիւնը փիզիքապէս դառնայ ծաղրելի, ու բարոյապէս՝ նողկալի:

Պոլշեւիկեան հետեւողական պայքարի մէկ փուլն է, որ տեղի պիտի ունենայ էջմիածնի մէջ. «եկեղեցականներու բարեհաճութեամբ եւ կարգ մը եկեղեցականներու նոյնութ փառասիրութեամբ:

Բարի վայելում երկու կողմերուն համար:

ԲԻԳԱՐԷՑ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին Փօլ Տումէրի սպանիչ՝ Փօլ Կորկուլովի դատավարութիւնն սկսաւ երկուշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 1ին, Փարիզի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ:

Սովորական ձեւակերպութիւններէն յետոյ, որոնք լրացուեցան արագօրէն, կարդացուեցաւ ամբաստանագիրը, որմէ յետոյ նախագահը ձեռնարկեց ամբաստանեալին հարցաքննութեան:

Հարցաքննութենէն առաջ, Կորկուլովի պաշտպան փաստաբանը որ ինչպէս կը յիշուի, նախապէս պահանջ դրեր էր մասնագէտներու կողմէ հակափորձի ենթարկել Կորկուլովի մտային ընդունակութիւնը այս անգամ ալ պահանջ դրաւ որ, երեք մասնագէտ յիմարաբոյժներու թոյլ տրուի որ խօսակցին ամբաստանեալին հետ, դադարներու ընթացքին:

Դատարանին նախագահը մերժեց առարկելով որ ըստ օրէնի, ստիպուած է մերժել այդ առաջարկը, քանի որ յիշուած մասնագէտները կը ներկայանան իբր վկայ եւ գինքը չեն կրնար խօսակցիլ մեղադրեալին հետ:

Աւելցնենք յետոյ, նախագահը սկսաւ սովորական հարցաքննութեան եւ անոր կեանքին գլխաւոր դրուագները յիշելէ յետոյ, կ՚անդրադառնայ անոր առաջին ամուսնութեան: 1919ին էր: Ռոստովի մէջ՝ կ՚ամուսնանայ աղջկան մը հետ, որուն հետ դերասանութիւն կ՚ընէր: Երկու ամիսէն զայն կը լքէ ու կը հեռանայ:

— Ճիշդ չէ, կ՚ըսէ Կորկուլով: Լարինսքայա գացեր էի, ալիւր փնտռելու. որովհետեւ շատ անօթի էինք: Այստեղ, Չեկան զիս հալածեց:

— Սպասէ՛, կը ձայնէ նախագահը, մի՛ անապարեր: Ռոստովի մէջ, քաղաքականութեամբ չէ՞իր զբաղած:

Ո՛չ, երբեք: Բոլշեւիկներու թշնամի էի:

— Ձեր առաջին կինը կը յայտնէ թէ ընկերվարական էիր եւ կերենսկիի համակիր:

— Անիկա ճիշդ է:

— Լազարէֆ անունով վկայ մը կայ որ կը յայտնէ թէ ձեզ տեսած է այն համայնավարներուն հետ, որոնք զինքը չարչրկած են:

Կորկուլով որ ցարդ, հարցումներուն կը պատասխանէր մեղմ ու հանդարտ ձայնով, յանկարծ կը գրգռուի եւ ձայնը կը բարձրացնէ.

— Անիկա զրպարտութիւն է, զրպարտութիւն մը որ պէտք է պատժել: Ես գաղափարապաշտ, ռամկավար ու հայրենասէր եմ: Հակառակ իմ աղքատութեանս, չէի կրնար ծախել իմ կուսակցութիւնս եւ գաղափարս: Թշնամիներս ուզեցին զիս անպատուել:

Ու կը սկսի անկապ ճառի մը, զոր կ՚ընդհատէ նախագահը.

— Քու կուսակցութեանդ մասին կը խօսինք յետոյ:

Ռոստովէն, Կորկուլով կ՚անցնի Մինսք եւ կը լքէ իր կինը...

— Ո՛չ, ո՛չ, կինս չլքեցի: Ստիպուեր էի փախուստ տալ, քանի որ Չեկան զիս կը հալածէր: Պէտք եղաւ որ գիշեր ատեն անցնիմ հակայ անտառներէ: Սահմանագլուխին մօտ, խումբի մը միացայ եւ անոնց հետ անցայ: Ռուսիկաններ կրակեցին եւ կին մը սպաննուեցաւ:

Կորկուլով հասած է Վարշաւիա առանձին, աղքատ, հոն կը գտնէ իր հին ուսուցիչներէն մէկը որ խոստ կուտայ իրեն երթալու Փրակա եւ իր բժշկական ուսումը լրացնելու:

Փրակայի մէջ, Կորկուլով կը յաճախէ բժշկական համալսարանը եւ կ՚ամուսնանայ իր սափրիչին աղջկան հետ:

— Այս կերպով, կը հաստատէ նախագահը, երկու կին առած կ՚ըլլայիր: Բայց այս վերջինը՝ փոքր գրամօժիտ մը ունէր...

— Կը կարծէի թէ առաջին կինս մեռած էր: Իրեն գրած նամակներս առանց պատասխանի մնացեր էին:

Սակայն Կորկուլով՝ գէշ ամուսին է: Կը ծեծէ իր կինը եւ ուտելէ վերջ անոր դրամօժիտը, զայն կը ձգէ թշուառութեան մէջ:

— Ճիշդ չէ: Այդ օրերուն, կը գրէի իմ մէկ վէպս — Խազախի մը վէպը — : Ինքզինքս ամբողջովին տուեր էի իմ գաղափարիս: Ես կ՚ուզէի իմ գաղափարիս համար մեռնիլ: Կինս զիս խենթի տեղ կը դնէր:

— Հիմա ձգէ՛ գաղափարդ. կարգը կուգայ ատոր:

Կորկուլով, սենեակի մը մէջ կը ծանօթանայ ծերուկ օրիորդի մը, տգեղ բայց հարուստ: Օրիորդը շուտով կը դառնայ Կորկուլովի սիրուհին:

— Ճիշդ չէ, կը գոչէ Կորկուլով: Իմ սիրուհիս չէ եղած այդ կինը: Ան իմ առաջին աշակերտուհիս էր. ահա թէ ինչո՞ւ կը սիրէի զայն: Ան էր որ ամէնէն առաջ գնահատեց իմ գաղափարիս մեծութիւնը: Դրամ տուաւ որ գիրք հրատարակեմ եւ ինծի համար, գրամեքենայ մը գնեց:

ԲԺԻՇԿ ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ...

1929ին, Կորկուլով կը ստանայ բժշկական վկայագիր:

Սակայն, փոխանակ պարկեշտօրէն բժշկութեամբ զբաղելու եւ իր հացը հանելու, Կորկուլով առիթներ կը ստեղծէ ոստիկանութեան հետ խնդիրներ ունենալու... Գիշեր մը իր տան մէջ վեց ձեռք աորճանակ կը պարպէ, անոր համար որ սենեակի մը դուռը բաց էր գտեր: Կ՚իյնայ նաեւ բռնաբարման մեղադրանքի մը տակ: Շիտակ է սակայն որ Կորկուլով դատ կը բանայ զրպարտիչներուն դէմ եւ անպարտութիւն կը շահի:

— Համայնավարներու մէկ սադրանքն էր զիս վարկաբեկելու համար: Կ՚ուզէին զիս կորսնցնել մատնել:

Կայ նաեւ վիժման պարագաներ: Բժիշկ Կորկուլով, կ՚երեւի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶԵԼԼԵՆԵՒԳԵՐՄԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

:-: —

Յունաստանի Նիմտակամ եւ ազգ. տնտեսութեան նախարարներուն կողմէ ստորագրուեցաւ ծրագիր մը որուն համաձայն, մինչեւ Գերմանիոյ հետ առեւտրական համաձայնութեան մը գոյացումը, այս երկու երկիրներու միջեւ առեւտրական յանձնառութիւնները պիտի ընթանան ապրանքներու փոխանակութեան հիման վրայ:

Այս առթիւ յունական Ազգ. Դրամատան հրահանգուած է Գերմանիայէն ներածուած ապրանքներուն համար շահծ չտալ: Միեւնոյն միջոցը գործադրած է նաեւ գերման կառավարութիւնը:

Յունաստանի ազգ. տնտեսութեան նախարարը գերման դեսպանին հետ ունեցած է խորհրդակցութիւն մը առեւտրական՝ համաձայնութեանց մասին, որուն հիման վրայ պիտի հաստատուին այս երկու երկիրներու միջեւ յառաջիկային գոյանալիք առեւտրական յարաբերութիւնները:

Համաձայնութեան գործադրութեան համար պատրաստուած եւ ստորագրուած է որոշմնագիր մը որ յաջողութեան տրուելէ յետոյ պիտի գործադրուի: Համաձայնութիւնը կը նախատեսէ անպայման գրասենեակի մը բացումը: Փոխանակութեան խնդրոյն ամբողջական կարգադրութեան համար, յառաջիկային Յունաստան պիտի գայ Բայխսպանքի մէկ ներկայացուցիչը:

Գալով՝ ծխախոտի հարցին, անոր նկատմամբ գոյացած համաձայնութիւնը ի գործ պիտի դրուի: Այդ համաձայնութեան համեմատ, ծախուած ծխախոտին հարիւրին 30ը պիտի վճարուի տրախմիով իսկ մնացած 70ը փոխանակելի ապրանքներով:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

:-: —

Պուլկար համայնավարները տեղական պատրաստութիւն կը տեսնեն Սոֆիայի եւ գաւառներու մէջ Օգոստոս 1ի, պոլշեւիկեան հակապատերազմական ցոյցերու համար եւ այդ նպատակով բազմաթիւ կոչեր ու թռուցիկներ կը տպեն, որոնց մեծ մասը ոստիկանութիւնը կը գրաւէ:

Ներքին նախարարի հրամանով բացարձակապէս կ՚արգիլուին այդ նպատակով գումարուելիք բոլոր բացօթեայ եւ գոց ժողովները: Նոյնպէս արգիլուած է այն ժողովը, որ Յուլիս 28ին տեղի պիտի ունենար Սոֆիայի մէջ, Նոյն թուականին ժրնեւի մէջ բացուելիք հակապատերազմիկեան խորհրդաժողովին առիթով: Արգիլեալ երկու ձեռնարկութիւններն ալ Գ. Միջազգայինի հրահանգով կը կատարուին:

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

— :-:

Փրուսիոյ կառավարութեան Գերմանիոյ կեդրոնին դէմ բացած դատը՝ Լայփցիկի դատարանին առջեւ, վերջացաւ առաջին յաղթանակովը փոն Փափէնի:

Լայփցիկի գերագոյն ատեանը մերժեց Փրուսիոյ նախկին կառավարութեան խնդրանքը, Փրուսիոյ վրայէն վերցնելու գերման կեդրոնի կառավարութեան միջամտութիւնը, մինչեւ որ ատեանը վերջնական վճիռ տայ:

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈՄՊԷՅԻ ՄԷՋ

:-:

Հնդիկ ազգ. խորհուրդի անդամները դարձեալ սկսած են խլրտիլ Պոմպէյի մէջ, ուր կը գտնուի կառավարութեան ձեռքը:

Սակայն, հնդիկ ազգայնականներու այս ծրագիրը յայտնուած ըլլալով, ոստիկանութիւնը ժամանակ ունեցած էր միջոցներ ձեռք առնելու եւ ձերբակալեց վաթսունի չափ անձեր: Խորհուրդին անդամներէն 3 հոգի դատապարտուեցան մէկական տարի բանտարկութեան եւ 100ական րուփի տուգանքի: Միւսներէն շատերը դատապարտուեցան 4—5ական ամիս բանտարկութեան:

ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

— :-: —

Ուաշինկթընի Նախագահական Սպիտակ Պալատին առջեւ հսկող վեթերաններուն եւ ոստիկաններուն միջեւ կռիւ ծագեցաւ: Ոստիկանութիւնը կարճ պայմանաժամ մը տուեր էր վեթերաններուն, հեռանալու այն շէնքերէն, որոնք իրենց տրամադրուած էին ժամանակաւոր բնակութեան համար, կառավարութեան կողմէ:

Իբր բողոքի նշան՝ կառավարութեան այս որոշման դէմ, վեթերանները քանիցս փորձեցին քալել Սպիտակ Պալատին վրայ: Սակայն ոստիկանները բռնած էին փողոցները: Երկու կողմերը կռուի բռնուեցան: Բազմաթիւ վեթերաններ ձերբակալուած են:

ՕԹԹԱՎԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

— :-: —

Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովը կ՚աշխատի դանդաղօրէն: Մաքսային յանձնախումբը առաջին նիստ մը գումարեց եւ որոշեց կազմել մասնախումբեր, քննելու համար կայսրութեան ներքը կիրարկուելիք մաքսատուրքերու հարցը:

Դրամական հարցին մասին, գաղթավայրերու ներկայացուցիչներուն մէջ տիրող կարծիքն այն է թէ քանի չլուծուի դրամական հարցը, նախընտրական մաքսատուրքերու մասին տրուած որոշումները մեծ արժէք չպիտի ներկայացնեն:

ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դժբախտներու կարաւանէն

ԹԱՒՐԻԶ, 9 յուլիս

Այսօր Առաջնորդարան բերին մերկ վիճակում Հայաստանից ճողոպրած վեց որբեր.

1.— Լեւոն Մանուկեան, 18 տարեկան, Փոլսեցի, Աթէնքէն մեկնած։

2.— Հէնօ Դովլաթեան, 17 տարեկան, Խասգիւղցի, Իզմիրի շրջան, Սելանիկէն մեկնած։

3.— Կարապետ Առաքելեան 25 տարեկան, Ատանացի, Սելանիկի Բուլէֆի որբանոցէն։

4.— Արսէն Ջամբիկեան, 18 տարեկան, Խաչ գիւղացի, Իզմիրի շրջան, Կորնթոսի Բուլէֆի որբանոցէն, Սելանիկէն մեկնած։

5.— Կարապետ Թարտանեան, 25 տարեկան, Իզմիրցի, Սելանիկէն մեկնած։

6.— Եղիշէ Պաղտասարեան, 18 տարեկան, Շուլավերցի, Ալէք-Փօլի Ամերիկեան որբանոցէն։

Սրանք էլ նախկին որբերու պէս իրենց կեանքը Արաքսի ալիքներուն յանձնելով բոլորովին մերկ վիճակում հազիւ հազ կարողացած են անցնիլ Պարսկաստան։ Առաջին պարսկական գիւղում, Պարսիկները տեսնելով նրանց վիճակը մէկ-մէկ շապիկ ու ներքնավարտիկ են տուած անոնց մերկութիւնը ծածկելու համար։

Հաճոյքով չէ, որ գրում ենք սոյն տողերը եւ երբեք է մենք չենք ցանկանում որ Հայաստանից որ եւ է մէկ Հայ թողնի իր հարազատ հողը ու բախտի քմահաճոյքներին ենթարկուի օտար հորիզոններում, սակայն անմիջապէս մօտ լինելով նրանց, չենք կարող աչքերնիս փակել եւ պարտք կը զգանք նրանց իսկական վիճակը պատկերացնել այնպէս, ինչպէս որ կայ։

Առաջնորդարանի օգնութեամբ, որբերու զգեստներու եւ սննդի խնդիրը կարգադրուեց։ Մի քանի օրից նրանց կ'ուղարկեն Սալմաստի շրջանը։

Ահա թէ ի՞նչ կը պատմեն որբերը իրենք։

— Աթէնքում լոյս տեսնող «Նոր Շարժում» թերթի մէջ երբ կարդացինք Շահվէրտեանի եւ «Հօկ»ի յայտարարութիւնները Հայաստան գնացողներու մասին, ոգեւորուած գնացինք «Հօկ»ի գրասենեակը հական նկար ներկայացրինք եւ անկետային թերթիկները լցնելով արձանագրուեցանք։

«Նախ քան մեր Ցանամատանէն ճամբայ ելնելը, Շահվէրտեանը անվերջ ժողովներ կը գումարէր, մեզանից ամէն մէկը իր արհեստի եւ մասնագիտութեան շուրջ հարցումներ կ'ընէր, իսկ Շահվէրտեանը ճարպիկօրէն մէկիկ մէկիկ կը պատասխանէր եւ Հայաստանը դրախտ կը պատկերացնէր ասելով— Հայաստանում անգործութիւն գոյութիւն չունի, գործի համար փայտէ մարդ կը փնտռենք, իսկ մթերքները առատ են, որ արտասահմանի մէջ էլ բաժին կը հանենք»։

«Մենք Շահվէրտեանի սառածներին հաւատացինք։ Ծիծղ է լքելինք Հայաստանը ինչ վիճակի մէջ կ'ապրէր, բայց որ ռուսական տարբանքներ կը բերէին Ցանամատան ծախելու, այդ փաստ էր, հէնց դրանով էլ մենք խաբուեցինք։

«Նոր Շարժում» թերթի մէջ մեր անունները դուրս գալուն պէս մենք տխուր տրամադրութեամբ հեռացանք Պիրէյոսի նաւահանգիստը եւ յունուարին 1932 թուին ճամբայ ելանք։

Մինչեւ Բաթում երգելով եւ «կեցցէ՛ խորհրդային կարգերը» պոռալով գնացինք, այնքան ոգեւորուած էինք, որ առաւօտեան նաւի մէջ դրօշակ պարզելուց եւ երեկոյեան իջեցնելուց «Ինտերնացիոնալը» կ'երգէինք։

«Բաթումում մեզ նաւէն իջեցուցին եւ իրար գլխու թափելով տեղաւորեցին տաղաւարներու մէջ, 5 օր այդ վիճակում պահելէ յետոյ, արձանագրեցին ու նորէն անասուններու պէս վագոնները ածեցին ու ճամբայ դրին դէպի Հայաստան։ Մեր վագոններու վրայ գրած էր թէ ով որտեղ պիտի իջնէ։ Մեր ընկերներից մի քանի հոգի Սարդարապատ իջան, իսկ մենք անցանք Երեւան եւ տեղաւորեցինք Ժողտան մէջ։ Երկու օր հանգիստ յետոյ, մեզ տարան աշխատանք կատարելու։ Ջնայած մենք արհեստաւորներ էինք, կօշկակար, սափրիչ, շօֆէր, ծխախոտի մասնագէտ, բայց տարան եւ հող փորել տուին ասելով.— Խորհրդային երկրում դուք բանուոր պիտի լինիք, մեզ արհեստաւորներ այնքան էլ պէտք չեն, դուք առաջին շաբաթը պիտի Լէնինի համար աշխատէք։

Այդպէս էլ եղաւ։ Երեք օր Լէնինի եւ Կոմկուսի համար աշխատեցինք եւ որ եւ է վարձատրութիւն չստացանք։

Հայաստան ոտք դրած օրուանից սննդի հարցը մեզ կը նեղէր, մեծ դժուարութիւններով օրական վեց հարիւր կրամ հաց կը ստանայինք, իսկ տրուած կերակուրները այնքան գէշ էին, որ չէինք կրնար ուտել։ Որպէսզի քաղցած չմնայինք, օգնական շրջանում մեր ունեցած դրամներով հաց կը գնէինք. իսկ երբ դրամներս վերջացաւ, զգեստներնիս կը ծախէինք եւ սուղ արժէքներով հաց ու զանազան մթերքներ կը գնէինք, սակայն այդ էլ երկար չտեւեց։ Վերջին օրերը անօթութիւնը մեզ կը նեղէր, իսկ երբ բոլշեւիկ ղեկավարներին կը բողոքէինք այդ իրողութիւններու դէմ, նրանք մեզ կը պատասխանէին.— Մեր երկրում այդպէս պիտի ապրել, մեր երկիրը լորտերու երկիր եւ բուրժուաներու երկիր չէ»։

«Ուրեմն խորհրդային երկրում կամ «յեղափոխական» իրաւակարգում արհեստաւորը իրաւունք չունի իր արհեստով զբաղելու եւ բանուորութիւն պիտի անէ, իսկ թէ անօթի է դամ հագուստեղէն չունի, այդ չի հետաքրքրի կոմունիստ ղեկավարներին։

Եթէ Շահվէրտեանն էլ մեզ Ցանամատանում այդպէս բռէր, այն ժամանակ մեզնից եւ ոչ մէկը չէր արձանագրուել Հայաստան երթալու։ Մեզ պարզապէս խաբեցին։

Չորս ամիս ապրեցանք Հայաստանում եւ ծանօթացանք սոսկալի կարգերուն։ Այն յայտարարութիւնները որ Ցանամատանում ըրաւ Շահվէրտեանը, նրանցից եւ ոչ մէկը չտեսանք։ Իսկ դրա փոխարէն տեսանք բռնութիւններ, հալածանք, անօթութիւն ու մերկութիւն։ Ժողովուրդը անհարմար վիճակում կ'ապրէր, որեւէ մէկու երեսին ժպիտ չէք տեսնի։ Առաջին եւ երկրորդ կարգ ունեցող գաղթականութիւնը դառն վառ վիճակի մէջ կ'ապրի։ Ամբողջ իր ունեցածքը սպառեր է սովից ազատուելու համար, բոլորն էլ իրար երես նայելով կանիծեն իրենց պատճառ եղողներին։

Սկզբնական շրջանում կառավարութիւնը կը հետաքրքրուէր գաղթականութեան վիճակով սակայն վերջերս, այդ էլ չկայ. պէտք է ասել որ այժմ գաղթականութիւնը ինքն է երես դարձնում այս կամ այն պաշտօնեային հանդիպելու։

Մեծ յուսերով գնացինք Հայաստան, բայց հազիւ 4 ամիս ապրելով, վերջը փախուստի ճամբան բռնեցինք։

Շատերին կարող է խորթ թուալ մեր գրածները եւ նոյն իսկ մեզ կը մեղադրեն։ Սակայն այդպիսիները եթէ գնային Հայաստան եւ գէթ մէկ ամիս ապրէին, նոր կը համոզուէին որ մեր ասածները չափազանցութիւններ չեն։

Այսօր էլ եթէ Հայաստանի չինական պարիսպները քանդելու լինին, հաւատացէք մէկ հոգի չի մնայ այնտեղ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

— :-: —

Համաշխարհային տնտեսական տագնապի մասին բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ կատարուած են, որոնց մէկ քանիներուն ամփոփումը տուինք «Յառաջ»ի մէջ։

Այս անգամ ,Բէժոն Բաթնօթը անուն ֆրանսացի երիտասարդ երեսփոխան մը, որ Երրորդ գահլիճին մէջ պաշտօնի կոչուած է իբր նախարար Ազգային տնտեսութեան, 200 էջնոց շահեկան գիրք մը հրատարակած է համաշխարհային տագնապին մասին։

Ցիշեալը նախեւառաջ կը խօսի ամբողջ աշխարհի մէջ ներկայիս գոյութիւն ունեցող տագնապին տարածութեան եւ սաստկութեան վրայ. կ'ըսէ թէ 1815—1914, այսինքն վերջին դարու ընթացքին, մարդկութիւնը ենթարկուեցաւ տնտեսական չորս մեծ տագնապներու։

Վաթերլոյի պատերազմէն եւ Փարիզի դաշնագրութենէն յետոյ, 1815ին Անգլիա լայնօրէն օժտուած ըլլալով մեքենաներով, կրցաւ մրցիլ եւրոպական ցամաքամասին վրայ գոյութիւն ունեցող առեւտրական ու ճարտարարուեստական ձեռնարկներու հետ։

1848ին, ֆրանսական յեղափոխութեան իբր հետեւանք, տնտեսական տագնապը Փարիզէն սկսելով տարածուեցաւ Ֆրանսայի եւ եւրոպականներ քաղաքներուն մէջ. Տագնապին բնոյթը ճարտարարուեստական, վաճառականական ու դրամական էր, եւ անոր կ'ընկերանար տեւական գործազրկութիւն մը։

1860ին, Միացեալ Նահանգներու անկախութեան պատերազմին հետեւանքով, բամպակէ սով տիրեց, ինչ որ տագնապ առաջ բերաւ հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ, եւ անոր կողմ տարածեց թշուառութիւն աղքատութիւն.

1875ին, երբ հակազդեցութիւն ազատ-փոխանակութեան սկզբունքին գործադրութեան, մեծ ու ընդհանուր տագնապ մը առաջ եկաւ, որ շարունակուեցաւ մինչեւ ընդհանուր պատերազմ (1914-1918)։

Տագնապին պատճառներու մասին կարծիքները կը տարբերին։ Շատեր տագնապը կը վերագրեն գերարտադրութեան, եւ դայն արդիւնք կը նկատեն մեքենաներու օգտատուական կատարելագործութեան։ Գ. Բաթնօթը սակայն կը նկատէ մեքենաներուն վերագրել գործազրկութեան եւ տնտեսական տագնապներուն պատասխանատուութիւնը։ Իր կարծիքով տագնապին բուն պատճառը պէտք է փնտռել դրամատիրական դրութեան յոռի կազմակերպութեան մէջ։

Արդարեւ, դրամատիրական տնտեսութեան անիշխանական ու անկազմակերպ վիճակն է աղբիւր ամէն չարեաց եւ խռովութիւններու։ Հեղինակը այդ առթիւ կը թուէ օրինակներ, որոնցմէ հատ մը միայն կուտանք։

Միացեալ Նահանգներու մէջ կօշիկներու տարեկան սպառումը 300 միլիոն հաշուուած է. արդ, անոնցմէ տարին 900 միլիոն կ'արտադրուի, այսինքն ժողովուրդին իրական պէտքէն երեք անգամ աւելի։

Իրերու այս կացութեան հետեւանքով, արտադրողներու միջեւ առաջ կուգայ պայքար մը, որուն չկրնալով տոկալ տկարները՝ կը սնանկանան, այն ատեն գործարանները կը ստիպուին փակել իրենց դռները, եւ բազմաթիւ աշխատաւորներ անգործ մնալով՝ կը մատնուին թշուառութեան։

Բաթնօթը առանց համակիր մը ըլլալու բոլշեւիկ վարդապետութեան, կ'ընդունի թէ հաւաքական դրութիւնը (collectivisme) չի ներկայացներ վերոյիշեալ անպատեհութիւնները։ Գործնական ծրագրի վրայ հիմնուած հաւաքական տնտեսութիւն մը լաւագոյն դարմանն է տագնապին։ Գիտութիւնը ըլլալով միակ անփոխանակելի միեւնոյն ատեն միակ յանձանձողն է։ Բոլշեւիկ Ռուսիոյ մէջ չենք հանդիպիր ընկերութիւններու, որոնք միեւնոյն հողամասին վրայ գտնուած երկաթուղիի տարբեր գիծեր միեւնոյն ատեն շահագործեն եւ իրարու հետ մրցին, գիներու զեղչով կամ հանգստաւէտութեան պայմաններով։ Հո՛ն գոյութիւն չունի նաեւ մրցակցութիւն՝ օդանաւային սպասարկութիւններու, ծովային փոխադրութիւններու եւ ցամաքային ճամբորդութիւններու մէջ։

Ուրիշ խօսքով, հաւաքական տնտեսութիւնը կը պատշաճի իրական պէտքերու, կ'արտադրէ միայն պէտք եղածը, եւ այդ պարտադիր սահմանումով կը դադրին չհակակշռուած արտադրութեան սովորական խանգարումները

Ասկէ զատ, հաւաքական տնտեսութիւնը բնական օրէնքով աւելի կատարեալ անդրադարձում կ'ունենայ միջազգային մարզին մէջ, քան թէ ազգային հողի վրայ։ Առավ մէջտեղէն կը վերնան տարապայման մրցակցութիւնները, եւ խոշոր դրամատէրներու ու գործարանատէրներու կազմէ կազմակերպուած թրոսթներն ու քառթէլները։

Հակառակ հաւաքական դրութեան ներկայացուցած վերոյիշեալ առաւելութիւններուն, հեղինակը կ'ընդունի թէ այդ սկզբունքը գործնականին մէջ կը բախի դժուարութիւններու եւ անյաղթելի արգելքներու։ Գործարանը այն ատեն պիտի փոխուի զօրանոցի, գործաւորներու ազատութիւնը պիտի կաշկանդուի եւ անոնք պետութեան հսկայ մեքենային անիւներուն տակ պիտի ճզմուին խեղճ մրջիւններու նման.

Հեղինակը շարունակելով իր տեսութիւնները, տագնապին իսկական պատճառը կը վերագրէ դրամական տագնապին։ Կ'ըսէ թէ ամէն բանի գինը սահմանուած է աշխարհիս վրայ գտնուած ոսկիին քանակով։ Երբ ոսկին առատ է, ապրանքներուն գիները բարձր են, ինչպէս նաեւ գործաւորներուն թոշակները, որով կեանքը աժան է ու բարգաւաճ։

Երբ ոսկիի նուազութիւն կայ, գիները անկում կը կրեն եւ անկէ տագնապ առաջ կուգայ։ Ըստ իրեն, տագնապին դարմանն է վերադարձ դէպ ի երկ-մետաղական (bi-métalliste) դրութիւն, այսինքն հաստատումը ոսկի մետաղին եւ արծաթ մետաղին արժէքներուն օրինական յարաբերութեան։

Պէտք է ընդունիլ թէ՝ ներկայիս աշխարհի դրամական պէտքերուն համար ոսկիի նուազութիւն գոյութիւն ունի։ Դարերու ընթացքին, արծաթը եղած էր դրամական դրութեան խականիշ չափանիշը. ոսկին կը գործածուէր միայն միջազգային վճարումներու համար, երբ լրացուցիչ դրամ։ Այնուհետեւ, արծաթին առատութեան պատճառաւ, ոսկին իբր խարիսխ ընդունուեցաւ դրամական դրութեան։

Կեդրոնական եւ Հարաւային Ամերիկայի, ինչպէս նաեւ Չիլիի, Հնդկաստանի, Չինաստանի եւ Մեքսիկայի մէջ մեր օրով առատ մթերքներ կան արծաթ մետաղի։ Այդ երկիրներուն բնակիչները ստիպուած են սահմանափակել իրենց գնումները Եւրոպայի մէջ, որովհետեւ ոսկի դրամին պատճէշը արգելք կը հանդիսանայ անոնց։

Ամփոփելով մեր խօսքը, ըսենք թէ հեղինակը կը կարծէ որ եթէ արծաթ մետաղին սրուէ իր գնման կարողութիւնը, գործերը վերստին պիտի առնեն իրենց նախկին բնականոն ընթացքը եւ տագնապը պիտի փարատի։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

Դուրեանի մահուան 60ամեակը Հայաստանի մէջ

:-: —

Այս տարի լրացաւ մեր քնարերգակներէն մէկուն՝ Պետրոս Դուրեանի մահուան 60ամեակը (ծն. 1851 եւ մեռած 1872ին)։

Խորհրդ. Հայաստանի Պետհրատի գեղարուեստական բաժինը ձեռնարկած է մօտ օրէրս տպագրութեան յանձնելու Դուրեանի գրական ժառանգութեան լաւագոյն նմոյշները՝ բնտիր բանաստեղծութիւնները։

Ժողովածուին խմբագրութիւնը յանձնուած է Ալազանի եւ Վ. Նորենցի։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՐԱՔ

Իրաքի հայ գաղութը

Այժմ Իրաքի հայութեան ընդհանուր թիւն է՝ համաձայն ազգային պաշտօնական ստացուած տեղեկութիւններու 10,000 շունչ կան վայրեր, որոնց մասին տեղեկութիւններ կը պակասին. Գաւառական գաղթականներու թիւը կը հասնի 1200—1300ի։

Պասրայի եւ Հալւբէգքի շրջաններու մէջ կեդրոնացած են շուրջ 50 տանտկաւէ գաղթականներ, մեծ մասամբ Վասպուրականէն եւ Ջէզիրէն։ Ասոնք ունին իրենց եկեղեցին ու դպրոցը։ Կը զբաղին մեծ մասամբ արհեստներով, մասամբ նաեւ հողագործութեամբ եւ առեւտուրով։

Զախոյի եւ Մուսուլի շրջանին մէջ կան 100 տունէ աւելի քրթախօս հայեր։ Ունին եկեղեցի եւ դպրոց։ Կը զբաղին մեծ մասամբ երկրագործութեամբ, եւ քիչ համեմատութեամբ մանր առեւտուրով եւ արհեստներով։ Այդ կողմի հայերը կը [illegible]։

Սուլէյմանիէի մէջ կան 10—15 տուն հայեր, Արբիլի մէջ՝ 8—10 տուն։ Քիրքուք 130 տուն, 5—600 շունչ։ Այս վերջիններն յատկապէս մեծ մասամբ քարիւղի ընկերութեան մէջ կը գործեն, որոնցմէ շատերը ունին բարձր եւ պատասխանատու պաշտօններ։

Ընդհանուր առմամբ բարեկեցիկ են։

Պասրայի մէջ կան 1900 հայեր, որոնց այստեղ փոխադրուեցան նաեւ Օմարի շրջանէն, ազգ. իշխանութեան եւ Գ. Հ. Շաղոյեանի ջանքերու շնորհիւ։ Տեղաւորուած են երկու քէմփերու (վրանաքաղաք) մէջ Մարգիլի (Նաւահանգիստ) եւ Պասրայի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Գր. Լուսաւորիչ Այա Սոֆիայի մէջ

«Լոս Անճըլըս էկզամինըր»ի Մայիս 22, կիրակնօրեայ հանդէսին մէջ երեւցած կ. Պոլսոյ Այա-Սոֆիա մզկիթի պատերէն երեւան եկած երեք լաւագոյն մնացած մոզայիքներու պատկերները։ Սոյն յօդուածը գետեղուած է «Էկզամինըր»ի մէջ Ամերիկայի հնաւէտներէն դրամ ճարելու նպատակաւ որով պատկերին մէջ ու կից արձանագրուած լատին գրութիւնը Փափիոֆ ԱրմենԱիաք յատկապէս լուսաբանուած չէր այդ յօդուածին մէջ, այլ միայն յիշուած էր Սէնթ Կրեկորիոս։ Խալեցի արթիաթի մը յանձնուած է այդ գործը, որ քերելով 500 տարիներէ վեր ծեփուած ու գոցուած այս մոզայիքները ի հանդէս բերաւ Հռովմայեցի Յուստինիանոս Ա.ի ժամանակ շինուած հրաշակերտը։ Թուրքիա պաշտամունքի տան այս պատկերները վարագոյրով կը ծածկէին ... Փոփիոֆ ԱրմենԱիաքի մոզայիքը ... դատելով Տրանիտարի մոզայիքէն հայատիպ է եւ հայրապետական ... բական շրջանակ ունի իր գլխուն շուրջ։ Այս մոզայիքները, ըստ յօդուածագրին, 560ական թուականներու լրացած են եղեր։ Երեք մոզայիքներէն լաւագոյնը Այա-Սօֆիայի ... կիթին գմբէթը զարդարող — ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [10]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս լեռներուն հրաբուխ եղած ըլլալուն ապացոյցը անոնց ներքին կազմութիւնն է, որ մեծ մասամբ պազալթ բոլորած կարծր քարէն ձեւացած է. այս քարը սովորաբար հրաբուխներու մօտերը կը գտնուի ու իրեն հետ խառն կը գտնուին չէյաքար, լաւա, ծիրանաքար, որոնք հաւասարապէս հրաբխային ժայռեր են եւ արդէն այդ ժայռերուն բոլորն ալ գոյութիւն ունին Հայաստան (*)։

Լեռներէն ոմանց գագաթի ձագարաձեւ փոսերը կրնան ապացուցանել երբեմնի անոնց հրաբուխ եղած ըլլալը։

Իսկ Հայաստանի հրաբուխներուն գործունէութեան իբր ապացոյց կը ծառայեն Հայաստանի մէջ անցեալին պատահած յաճախակի երկրաշարժները, ինչպէս նաեւ գտնուած անհամար ջերմուկները։

Հայաստանի հրաբուխներն են. Արցախի լեռները, Գեղամայ լիճին չորս կողմի լեռները, Վանայ ծովին հիւսիսը եղող Սիփան, արեւմուտքը եղող Նեմրութ, Արագած, Մեծ-Մասիս եւ Կարնոյ հիւսիսը՝ Սարըչամ։ Թոնտուրէկ, որ Հայաստանի ամէնէն կենդանի հրաբուխն է եւ տակաւին շատ տեղերէ կ'արձակէ ջրային ու ծծմբային գոլորշիներ։ Կը գտնուի Բայազիտ քաղաքէն 3—4 փարսախ հեռու՝ դէպ ի Վանայ ծով։ Իր գագաթը կը նմանի ճիշդ Վէզուվի գագաթին։

Նեմրութի վերջին բորբոքումն ու ժայթքը կը յիշուի 1441ին. Արագածի վերջին բորբոքումը եղած կը կարծուի Արշակունեաց հարստութեան սկիզբը։ Իր լաւաները հոսեցուցած է մինչեւ Երասխ գետը։ Այժմ գագաթներէն մէկուն վրայ ձեւացած է Գաղտկէօլ լիճը։

Մեծ-Մասիսի վերջին բորբոքումը եղած է 1840 յունիս 20ին հինգշաբթի օր, արեւը մարը մտնելէն քիչ թէ կէս ժամ առաջ եւ ահագին աւերներ գործած է Նախիջեւանի կողմերը։ Արձակած է 100 կենդինարէ աւելի մեծութեամբ քարեր, հողի անձրեւ, մուխ, շոգի, որոնք կէս ժամ վերջ դադրած են։ Իր կողին վրայ շինուած Ակոռի հայ գիւղը անհետացած եղած է իր 1500 բնակիչներովը Մեծ-Մասիսի արձակած նիւթերուն եւ գոյացած տիղմին տակ։

Արգէօս լեռը, որ Կեսարիոյ մօտն է, Քրիստոսէ մինչեւ 300 թուականը կը բորբոքէր, այժմ մարած է ու իր գագաթը ծածկուած է մշտնջենական ձիւնով (*)։

Արցախի մէջ Դայծոյ – ծառ ջեր[մ] անունը եւ 1140ին Գանձակի երկրաշարժն ու կործանումը ցոյց կուտան թէ՝ հոն ալ հրաբխային պոռթ... ներ տեղի ունեցած են։

Ը. ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐ — Հայաստանի մէջ հին ատենը բազմաթիւ երկրաշարժներ պատահած են։ Բայց մէնէն աւելի փնասուորը եղած է [illegible] քաղաքը, որ 800 տարուան մէջ հինգ անգամ տեղի ունեցող երկրաշարժներէն իր պարիսպներովը միասին հիմնայատակ կործանած եւ մօտաւորապէս 100,000է աւելի [illegible] սպանուած է։ Օր մը միայն եօթն [illegible] կամ երկրաշարժ տեղի ունեցած [illegible]րիզայի մէջ։

(*) Հայաստանում շատ տեղեր կը գտնուին ծիրանաքարէ ժայռեր. ինչպէս Սալբրու լեռներում մէջ, Երեւանի եւ Նախիջեւանի միջեւ կը բարձրանան կարմիր ծիրանաքարի բրգաձեւ ժայռեր եւ բլուրներ, որոնց մէջ կը գտնուին ձայնաքար (phonolite)։ Իսկ Մեծ-Մասիս գրեթէ ամբողջութեամբ ծիրանաքարի միակտուր զանգուած է։ Խառնաքարային ժայռեր կը գտնուին Նախիջեւանի եւ Օրդուպատի միջեւ, Երասխի հովիտին մէջ, իսկ Բարդող լեռը (Թախալըբու) ամբողջութեամբ խառնաքարային եւ օձաքարի (serpentine) կազմութիւն։ Հայաստանի մեծագոյն լեռները դուրս տուած են հրաբխային ժայռերէն խառնաքար (granite), լաւա, ծիրանաքար եւ կըճայ։ Լէնինականի բլուրները կազմուած են մասնաւորապէս թերթաքարէ (ardoise)։

(*) Իտալիոյ մէջ Վեզուվ լեռը երկար ատեն մարած ըլլալով՝ իր շուրջը ծաղկեալ քաղաքներ ու գիւղեր կային։ Բայց Քրիստոսի 79 թուականին յանկարծ բորբոքելով՝ իր մոխիրներուն եւ աւազներուն տակ ծածկած է 70է աւելի քաղաքներ եւ գիւղեր, որոնց մէջ նշանաւոր էին Պոմպէյ, Հերքուլանում եւ Սթաբիէս։ Յի[...] հետաքրքրական են ամբողջ Պոմպէյի աւերակները, զորս երեւան հանած են պեղումներով։

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

(Շար.)

ՎԱՆԱՅ ԼԻՃԸ ԵՒ ՆԵՄՐՈՒՏ ԼԵՌԸ

տոս Կ'իյնէ Աշխարհին» — Նստած Դաւիթի Դամակեան գահին վրայ եւ հոսանքին Թաղաւոր Կ'երկրպագէ անոր առաջ, ու քովը շրջանակի մէջ, Մարիամ Աստուածածին ալ կողմ, ու Գաբրիէլ հրեշտակապետ ձախ կողմն են Աճառարեկ կարեւոր պատմական գիրս մը — չճնուած՝ Հռոմայեցի կայսրէն, յունական ոստանին մէջ Հայերուն Պասքի մասին: Զարդարանքը խրխնտակած է:

ՍՈՒՐԻԱ

Հալէպի արդի վիճակը

«Յուսաբեր» կը հրատարակէ լաւատեղեակ ճամբորդի մը տեղեկութիւնները Հալէպի մասին. —

«Տագնապը սաստիկ է հոս եւ մէկէ աւելի պատճառներով: Նախկին Հալէպը չէ մնացեր. գործերը մեռած են, առեւտրական գործառնութիւնները՝ առօրեական գործած եւ վարկը՝ գրեթէ ոչնչացած: Անկողմ այս ամէնուն նաեւ զարհուրելի երաշտը, որ ծանրօրէն վնասած է հիւսիս-արեւելեան գիծը [...]»

[...]

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

Ոզգալլա ծոռն

(183 կօշկագործարաններէն 49 կը պատկանի Հայերու)

«Հայ Վաստակ» (Պոսթըն) յունիսի թիւէն կը տեղեկանանք, որ Ս. Փաւլոյի (Պրազիլիա) մեծածախառատուններէն է գործարանատէր ... Ոզգալլա ծոռն, բնիկ Հալէպցի, որուն ծրնողքը գաղթած են Սասունէն, Ոզգալլայի գործարանին մէջ 300 հայ եւ օտար գործաւորներ կ'աշխատին:

«Ցաւալի է սակայն, — կը գրէ «Հ. Վաստակ», — որ իր մայրենի լեզուին եւ ուղղիկ պատմութեան անտեղեակ է»:

Ս. Փաւլօ քաղաքի 183 կօշիկի գործարաններէն 49 կը պատկանին Հայերու:

Քաղաքին մէջ արեւելեան գորգերու միակ ներածողը հայ է:

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

Դուրեան պատրիարքին ձեռագիրները

«Սիոն»ի վերջին թիւէն (Յուլիս) կը տեղեկանանք թէ Հանգուցեալ Դուրեան պատրիարքի ձեռագիրներու արկղը բացուած է եւ պատրիարքի կողմէ դասաւորուած եւ ցուցակագրուած են ձեռագիրները:

Վանքին Ուսումնական Խորհուրդը շուտով կարգադրութիւններ պիտի ընէ, հրատարակելի գործերու տպագրութեան համար:

ԵԳԻՊՏՈՍ

Հազար եգ. ոսկի Երուսաղէմի տպարանին

«Արեւ» կը հաւաստէ թէ Եգիպտոսի Ցովակիմեան երկաթեղէնի հանրածանօթ հաստատութիւնը ընդառաջ երթալով Երուսաղէմի պատրիարք Թորգոմ արքեպսկ.ի առաջարկին, յանձն առած է Ս. Յակոբայ վանքին տպարանական ամբողջ կազմուածքը արդիական մեքենաներով օժտել մօտ 1000 եգիպտական ոսկի արժէքով, որոնք Եւրոպայէն Երուսաղէմ պիտի ղրկուին ի մօտոյ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔՄՆԱՆՔԸ

ԽՈՐՀՐԴ. ՌՈՒՍԻՈՅ

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մուտքին առթիւ, Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին մէջ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ բացատրութիւններ տալով, կարդացած էր խորհրդային Ռուսիոյ Էնկիւրիի դեսպանին [...]

[...]

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցութիւնը չի կրնար արգիլք մը կազմել ապագայ զարգացմանը բարեկամական այն անկեղծ յարաբերութեանց որոնք բարեբաստիկ կերպով հաստատուած են խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, իրենց անկախութեան համար ձեռնարկուած պայքարին միջոցին. բարեկամական յարաբերութիւններ որոնց կենսունակութիւնը կը պարզուի ամէն մէկ նոր հանգրուանի մէջ:

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան միացումը՝ ո՛չ մէկ կերպով կրնայ պակսեցնել եւ չպիտի պակսեցնէ այդ յարաբերութեանց վրայ հիմնուած եւ 17 դեկտ. 1925ին Փարիզի մէջ կնքուած դաշնագրին եւ 17 դեկտեմբեր 1929ին ստորագրուած եւ նախորդը լրացնող փրոթօքոլէն ծագում առնող փոխադարձ յանձնառութեանց կարեւորութիւնը: Թուրքիոյ հանրապետական կառավարութիւնը երջանիկ է՝ այստեղ անգամ մը եւս հրապարակաւ հաստատելով այդ յանձնառութիւնները. —

1. Թուրք կառավարութիւնը՝ վերոյիշեալ մուրհակներու եւ մասնաւորաբար 1925ի դաշնագրին Ա. եւ Բ. յօդուածներուն մէջ յայտնած ըլլալով թէ համոզուած ըլլալով որ անոնք ոչ մէկ կերպով վնաս պիտի կրնան հասցնել Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտէն ծագում առնող յանձնառութեանց եւ թէ այս Դաշնակցութիւնը սկզբունքով միջազգային անհամաձայնութեանց հաշտարար ու արդար եղանակով կարգադրութիւնը ապահովելու յատկացուած կազմակերպութիւն մը ըլլալով, որոշած է իր բոլոր միջոցներով գործակցիլ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հիմը կազմող այս գաղափարին իրականացման համար:

Սակայն հակառակ Թուրքիոյ կառավարութեան ենթադրութեանց, եթէ որ եւ է ժամանակ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ խնդրոյ առարկայ խաղաղութեան սկզբունքին հակառակ եւ միմիայն խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան դէմ ուղղուած հակումներ առնուին, Թուրքիա իր ամբողջ ուժով պիտի ընդդիմանայ այդ կարգի հակումներու:

2. Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելէն վերջ, անոր Ուխտին արտօնութեանց գործադրութեան վերաբերեալ 16 եւ 17րդ յօդուածներուն համաձայն իր առանձնատիք պարտաւորութեանց անկեղծ յարգանք ընծայելով, Թուրքիա այս կերպով չի կրնար որ եւ է վնաս պատճառել խորհրդային Միութեան մասին զգուշութիւն ունեցող Թրքական քաղաքականութեան սկզբունքներուն:

[...]

Այս մասին պէտք է նկատի առնել խորհրդային Միութեան 5րդ յօդուածը: Համաձայն այդ Միութեան դէմ ուղղուած [...] այս մասին կարելի է դիմել Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելուն համար ընդհ. ժողովին կողմէ եղած հրաւէրին Թուրք կառավարութեան տուած 1932 յուլիս 9 թուակիր պատասխանին այս խնդրին վերաբերեալ հատուածներուն

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տաղաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 23 Յուլիս. - Անգործութիւնը կը շարունակէ իր աւերը գործել: Շատ քիչեր 8-9 ամիս պարապ մնալէ վերջ, տեղ մը կրցան տեղաւորուիլ, այն ալ պայմանաժամով. «Երկու-երեք շաբաթուան գործ կայ միայն...» այս քիչերուն փոխարէն շատերուն ալ դուրս ձգուեցան: Գործերու թուլութենէն ամէնէն աւելի ազդուած են արուեստական մետաքսի գործարանները, կօշիկի գործարանները եւ մեծ գեղջ կ'ըլլեն իրենց արտադրած ապրանքին վրայ:

Սա վերջին քանի մը շաբթուան ընթացքին, արդէն քանի մը հայկական նպարավաճառներ ստիպուեցան փակել իրենց խանութները: Բնական է, կարելի չէր աւելի առ կալ: Իսկանունք որոնք կը շարունակէին, աւելի լաւ վիճակի մէջ չեն եւ ստիպուած են մեծ վնասով ծախել իրենց ապրանքները:

Նոյն վիճակին մէջ են նաեւ դերձակները:

[...]

Կոչ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Նկատելով որ հայ կեանքի մէջ, հայ մայրերն ալ կրնան որոշ չափով օգտակար հանդիսանալ այլերու կողքին, նկատելով որ մանաւանդ, հայ մայրը որպէս ընտանեկան քաղցրիկ բոյնը ծաղկեցնելու կոչուող զօրաւոր ազդակ, առաւելագոյն չափով կրնայ իր լայն մասնակցութիւնը բերել ազգային եւ կրօնական կրկնակ նուիրական գետնի վրայ, Լիոնի հայ գաղութէն խումբ մը տիկիններ եւ օրիորդներ խորհրդակցական ընդհանուր ժողովի մը ընթացքին, նախաձեռնութեամբ եւ նախագահութեամբ Վարդան քահանայ Ժամկոչեանի, ուխտելով հիմնեցինք տեղւոյս մէջ «Հայ Մայրերու Օրը» որ պիտի տօնուի, ամէն տարի, Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման օրը. եւ առ այդ՝ տեղի պիտի ունենայ [...]

[...]

Քաղցր է մեզ յուսալ որ հայ մայ-

Տէր եւ Տիկին ԳՈՒՇԱՓՃԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց աղջկան ՄԱՏԼԷՆի:

18 Յուլիս 1932 Իսի-լէ-Մուլինօ

րերը, սիրով ընդառաջ երթալով մեր այս համեստ բայց խիստ նուիրական եւ ազգօգուտ ձեռնարկին եւ կոչին, պիտի ջանան իրենց ջանքերը խառնել մերիններուն, յօգուտ մեր տառապեալ եւ բազմակարօտ ազգին, մանաւանդ ցիր ու ցան եղած հայ գաղութներուն:

Ի դիմաց «Հայ Մայրերու Օր»-ուան Կազմակերպիչ Յանձնախումբի, Ատենապետուհի՝ Թերեզա Կիւլպէնկեան, Ատենադպրուհի՝ Հայկուհի Գայթանճեան:

Հասցէ — Eglise Arménienne, 75, Ave. Berthelot, Lyon (Rhône), France.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր,

Կարդացի ձեր թերթին մէջ իմ յուլիս 2ի Լիոնի համերգին վերաբերեալ Գ. Գ. Գեստրոսեանի «գրութիւնը»: Անշուշտ թերթի մը էջերուն մէջ գործի մը կամ աշխատանքի մը մասին կարծիք յայտնելու ազատութիւնը կարելի չէ կաշկանդել, բայց եւ այնպէս պէտք է որ այդ կարծիքները ըլլան խղճամիտ եւ արդար:

[...]

Կը կարծեմ թէ սոյն գրութիւնը պէրճախօս վերջակէտ մը կարելի է նկատել, որպէս լուսաբանութիւն Յառաջի յարգելի խմբագրութեան եւ ընթերցողներուն եւ պատշաճ պատասխան մը Գ. Գեստրոսեանի:

Ա. Գ. Մելքոնեան

Լիոն, 21 Յուլիս

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (149)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

— Եղանակով, բերբերով, ակռանաբով...

[...]

լաւ կը չահէր յղի կիներ վիժեցնելով, մինչեւ որ գործը երեւան ելաւ եւ ինքն ալ ինկաւ ոստիկանական հսկողութեան տակ:

— Դաւ մըն ալ այդ էր ինծ դէմ, զիս հեռացնելու համար երկրէն:

Ու երրորդ անգամ ըլլալով, կ'ամուսնանայ:

— Ներեցէք ինծ, կ'ըսէ ամբաստանեալը: Երրորդ կինս խենթ էր, խենթ. բոլոր կարասիները տակն ու վրայ կ'ընէր եւ ուրիշ մարդերու կ'երթար, քանի մը գաւաթ խմելէ յետոյ...

— Կը ծեծէիր կինդ.

— Զրպարտութի՜ւն: Անկարելի բան է:

Բայց այլ եւս, Կորկուլովի կացութիւնը անտանելի դարձած էր: Շատ գէշ տեղեկութիւններ կը տրուէին իր մասին: Բժշկութիւն ընելու իրաւունքէն կը զրկեն զինքը:

— Հարկաւ: Այդ քաղաքին բոլոր բժիշկները համայնավար էին: Բոլորը միացած կը դաւէին իմ գաղափարիս դէմ: Ահա ճշմարիտ պատճառը ..

Սակայն երեւան կը հանուի վիժման նոր պատմութիւն մը: Կինը մեռած է: Դատական հետապնդման կ'ենթարկուի բժիշկ Կորկուլով որ յանկարծ փախուստ կուտայ:

— Ըսուեցաւ թէ Փրակայի մէջ համայնավար ուսանողներու հետ շատ կը տեսնուէիք:

Այդ ալ սուտ է.

Իրօք, համայնավար թերթ մըն է որ առաջին անգամ պայքար կը բանայ վիժեցնող բժիշկին բժիշկին դէմ. եւ նախագահը կ'աւելցնէ.

— Եթէ, իրօք, պոլշեւիկներուն բարեկամ ըլլայիք, անոնք չէր որ ձեզ պիտի երեւան հանէին: Կանանչ կուսակցութիւնը հիմնած էք: Ի՞նչ է ատիկա:

Այս անգամ, Կորկուլով ոտքի եւ խանդավառ, տաք չեչտով, կուրծքը հասարակութեան դարձուցած կը պոռայ.

— Ֆրանսա՛, մտիկ ըրէ զիս, Ֆրանսա...

— Կեցի՛ր, կեցի՛ր, կը ձայնէ նախագահը, դեռ ատենը չէ եկած մեծ ճառդ կարդալու: Աւելի յետոյ: Ուրեմն կանա՞նչ էիր:

· Շիտակ է: Ես իմ գաղափարիս առաքեալն էի:

— Աշակերտներ ունէի՞ր:

— Այո՛. երեսուն հոգի: Բայց անոնք ալ զիս լքեցին, զիս մատնելու եւ զիս կողոպտելու համար:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փրակայէն Կորկուլով կ'անցնի, աւելի ճիշդը փախուստ կուտայ Ֆրանսա, ուր կրնար մնալ 15 օր շնորհիւ Նանսէնեան անցագրին: Ոստիկանութիւնը հրաման կուտայ մեկնելու: Կորկուլով կ'անցնի Մոնաքօ:

— Ի՞նչպէս կ'ապրէիր Ֆրանսայի մէջ, կը հարցնէ նախագահը.

— Քիչ մը դրամ ունէի, բայց թշուառ կ'ապրէի: Մի՛շտ, մի՛շտ կը զբաղէի իմ քաղաքական գաղափարովս...

Սակայն դրամի պէտք ունի. գաղափարը չի կշտացներ մարդը եւ 1931ի յուլիսին, Պուլոնիի մէջ կը կարգուի զուիցերիացի աղջկան մը հետ, որ իրեն կը բերէ 40,000 Ֆր.ի դրամօժիտ մը: Ու այս անգամ աւելի եռանդով կը զբաղի քաղաքականութեամբ:

— Ինչպէս միշտ, ինչպէս միշտ, կը հաստատէ Կորկուլով եռանդագին:

Ցարաբերութեան կը մտնէ երկու հայրենակիցներու հետ Քրբուշոֆ եւ Աճանոֆ եւ անոնց հետ կը հիմնէ եռապետութիւն մը, որ պէտք է գլուխն անցնի «Մեծ Ռուսիոյ Միութեան»: Կորկուլով ինքզինքը կը յայտարարէ դիկտատոր եւ մէկուն պէս որ արքը չապանած, մորթը ծախելու կ'ելլէ, արդէն իրեն կամքին ու քմահաճոյքին ենթարկուած կը տեսնէ Մեծն Ռուսիոյ 150 միլիոն ժողովուրդը:

Արդէն իր յատուկ դրօշը չինած եւ Միութեան համար ալ քայլերգ մը յօրինել տուած է: Սակայն, նորէն դաւաճանները կը լքեն զինքը՝ մինակ, միմինակ իր «մեծ ու գեղեցիկ» գաղափարին հետ:

— Ես հանճար մըն եմ: Ես արուեստագէտ մըն եմ. իմ մեծ ու գեղեցիկ գաղափարս ունէի եւ զիս չհասկցան:

Սակայն մարդը վհատիլ չի գիտեր: Հեռացողներուն տեղ նորեր կը գտնէ. որոնք կարգաւ ու յաջորդաբար կը լքեն զինքը: Ու մոռնալու համար դառնութիւնը որ կը կրէր իր «դաւաճան» հայրենակիցներէն, Կորկուլով ինքզինքը կուտայ խաղի:

— Շիտակ է: Շատ տխուր էի: Իմ մեծ գաղափարս առաջ չէր քալեր:

Եւ վերջապէս, որոշումը կուտայ: Պիտի գործէ մինակը. իր հայրենիքը պիտի փրկէ ինքն իսկ, իր անհատական ուժով: Մայիս 3ին կտակը կը պատրաստէ: 4ին կը մեկնի Փարիզ, 300 ֆրանք ձրգելով կնոջը, որ յղի է:

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Մայիս 5ին Փարիզ էիր, կը հարցնէ նախագահը. Ի՞նչ ըրիր:

— Նօթր - Տամի եկեղեցին գացի եւ աղօթեցի գաղափարին համար, զոր Աստուած տուեր էր ինծ:

Սակայն, Կորկուլով, այս ջերմեռանդ աղօթքէն յետոյ, փողոցը հանդիպած կնոջ մը հետ, պանդոկ մը կը մտնէ: Բայց հազիւ սենեակ մտած, կը ձամբէ կինը: Պարզապէս զայն հետը տարած էր որպէս զի պանդոկ մտած ատենը, ինքնութեան թուղթ տալու չստիպուի: Եւ ամբողջ գիշերը կը գրէ — Հանրապետութեան նախագահը սպաննող կանանչ կուսակցութեան նախագահին յիշատակները—:

Կորկուլով կը խոստովանի թէ Մոնաքոյէն երբ կը հեռանար, գիտէր թէ սպաննելու կ'երթար:

— Սպանութեան գաղափարը ե՞րբ ծագեցաւ մտքիդ մէջ:

Երբ տեսայ որ, կը պատասխանէ սպանիչը Փ. Տումէր կ'երթար նախագահելու գրքերու տօնավաճառին: Ան էր, միշտ ան էր որ կը վարէր Ռուսիոյ դէմ քաղաքականութիւնը: Մտածեցի. — Պէտք է բողոքել, պէտք է մեռնիլ բողոքելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան քաղաքականութեան դէմ:

«Ես սպաննեցի Հանրապետութեան նախագահը, բայց ո՛չ Փօլ Տումէրը: Սպաննեցի այն մարդը որ Ռուսիոյ դէմ քաղաքականութիւն կը վարէր:

— Երկու երկիրներ կ'ատէիր, կ'ըսէ նախագահը Չեխօսլովաքիան եւ Ֆրանսան, ուրկէ արտաքսուած էիր քու յանցանքովդ: Արդեօ՞ք չուզեցիր վրէժ լուծել: Հիմա պարզէ քու քաղաքական պատճառներդ:

«ՖՐԱՆՍԱ՛, ՄՏԻԿ ԸՐԷ՛ ԶԻՍ»

Այս անգամ, Կորկուլով հասած է իր նպատակին. ճառը որ պատրաստած էր պիտի կրնայ արտասանել նախագահին իսկ արտօնութեամբ: Ու տաք չունչով, եռանդագին կը սկսի.

— Ֆրանսա՛, մտիկ ըրէ՛ զիս, Ֆրանսա՛: Կնանքս փրկել չեմ ուզեր. այս ոճրէն առաջ, ես արդէն մեռած էի, այլ եւս չկայի... Ֆրանսա՛. մտիկ ըրէ՛, Ֆրանսա՛: Ես իմ փօլ Կորկուլովը, պետը ազատարար մեծ կուսակցութեան: Պատերազմի պահուն, երեք ճակատի վրայ կռուեցայ: Պատուանշան առի: Հայրենասէր խաղաղ մըն էի եւ քաղաքականութեամբ չէի զբաղեր: Տեսայ որ ռուսական միապետութիւնը դաւեց ժողովուրդին. շատ տառապեցայ, շա՛տ...

«Ֆրանսա՛, մտիկ ըրէ՛ զիս, Ֆրանսա՛: Ես իմ գաղափարիս առաքեալն եմ: Իմ ոճիրս, մէկ բողոքն է յանուն դժբախտներու, որոնք կը սպասեն անդին: Իմ ոճիրս բողոքն է 100 միլիոն ռուս բանտարկեալներու: Եւ ես, իբր պետ ազգային կուսակցութեան, պէտք էր որ գործէի եւ փրկէի իմ հայրենիքս եւ կրօնքս: Եւ ձեզ կը պոռամ. — Կանգ առէք: Այլ եւս մի՛ գրէք: Մտածեցէք ռուս սովամահ միլիոնաւոր մանուկներուն: Մտիկ աչքեւ բերէք իմ հայրենակիցներուս արիւնն ու արցունքները: Ռուս ժողովուրդը բոլշեւիկ չէ: Պէտք է զայն ազատել: Ես էի որ զայն պիտի փրկէի»:

Հարցաքննութիւնը վերջացած ըլլալով դատաւորը սկսաւ լսել վկաները:

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԴԻՎԻՒՆԻ ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէն ընկերոջ. ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմի ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի մէջ:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը Փնտռուի Յովակիմեան Յակոբ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Karaoglanian Krikor, 3bis rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Մ. Ֆ.— 70:

Տէսին, Յ. Գ.— 35:

Վալանս, Գարծ.— 363:

Փաշան, Աղ.— 280:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒՀԻ մը պատրաստ է տեւէ տան մէջ աշխատանք ստանձնելու, իբր կառավարիչ կամ հիւանդապահուհի: Դիմել խմբագրատուն: Մատչելի պայմաններ:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

Բ Ո Ւ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Գրպանումս ոչինչ չկար, մի բառ անգամ չգիտէի տեղացիների լեզուից, ու ոչինչ չունէի հաց աշխատել կարողանալու համար բաց ի սպիտակ ձեռքերից ու փափկած կեանքի սովորութիւններից: Հետեւանքը եղաւ, որ ես խրեցի իսկական դժոխքը, փոխանակ երեւակայականի: Ու խրեցի շատ խորը, ճիշդ հինգ տարի առաջ Դիբբրէսի ուսումնական արշաւանքից, որը եւ նորից կեանքի վերադարձրեց ինձ:

— Հի՞նգ տարի. սարսափելի է: Եւ դուք բարեկամներ չունէիք:

— Բարեկամնե՞ր, Ե՛ս — բացագանչեց նա մի յանկարծակի գրգռումով. — ես երբեք բարեկամ չեմ ունեցած:

Մի վայրկեան յետոյ կարծես ամաչեց իր խստութիւնից ու շարունակեց.

— Լուրջ չկարծէք: Իսկապէս ասած, ես չափազանց սեւ նկարեցի իմ ստարութեան մէջ անց կացրած կեանքս. առաջի երկու տարին ամենեւին այդպէս վատ չէր: Երիտասարդ էի, ուժեղ եւ հիանալի կերպով ճամբայ էի բաց անում ինձ համար, մինչեւ որ այդ անիծած նաւաստին ջարդուեց ինձ: Այդ ժամանակից սկսած էլ աշխատանք գտնել չէի կարողանում: Վառարանի խառնիչը զարմանալի կերպով վարպետ գործիք է գործածել գիտեցող մարդու ձեռքին, իսկ ոչ ոք ի հարկէ տեղ տալ չի ուզում հաշմանդամ մարդուն:

— Ուրեմն ի՞նչ էիք անում այն ժամանակ:

— Ինչ որ կարողանում էի: Մի ժամանակ ապրում էի պատահական աշխատանքով նեկրերի շաքարեղէգի տնկարաններում, բեռնակրութիւն էի անում: Շատ հետաքրքիր է ի մէջի այլոց, որ ստրուկները միշտ աշխատում են իրենք էլ իրենց ստրուկը ճարեն. մի նեկրի համար աւելի հաճոյալից բան չկայ քան մի սպիտակ ստրուկի վրայ ծիծաղելը: Բայց այդտեղ էլ ես բախտ չունեցայ. կաղութեանս պատճառով չէի կարողանում արագ աշխատել ու ոչ մի կերպ ուժս չէր պատում շատ ծանր բաները վերցնելու. բաց ի դրանից շարունակ կրկնւում էր ջերմս եւ ինչ որ մի ուրիշ անիծած հիւանդութիւն: Մի քանի ժամանակից յետոյ գնացի արծաթի հանքերը ու ջանացի այնտեղ աշխատանք ճարելու, այդ էլ չեղաւ: Տէրերը ծիծաղում էին ինձ աշխատանքի վերցնելու մտքերն անգամ, իսկ աշխատաւորները սարսափելի կերպով հալածում էին ինձ.

— Ինչո՞ւ:

— Հէնց այնպէս, մարդկային բընաւորութիւն: Տեսնում էին, որ միայն մի ձեռք ունիմ պաշտպանելու համար: Զգուելի մարդիկ են բոլորը, խառնուրդ ցեղեր, մեծ մասով նեկրեր ու զամբոներ, սարսափելի հնդկական կուլիներ: Վերջապէս այդ բոլորից ձանձրացած սկսեցի թափառելու ուր որ աչքս կտրում էր միշտ յուսալով որ մի գործ կը ճարեմ:

— Ուրո՞վ, վիրաւո՞ր:

Բոլը նայեց նրան մի տանջւած խորհուրդ նայուածքով

— Քաղցած էի. — ասաց նա:

Ջեմման չուռ տուաւ գլուխը, ու ծընօտը յենեց ձեռքին: Քիչ յետոյ Բոլ նորից սկսեց խօսելու ու ձայնը հետըզհետէ դարձաւ աւելի ու աւելի մեղմ:

— Գնում էի ու գնում, քիչ էր մընում դժէւքի մահ գալուց, բայց դրանից էլ ոչինչ դուրս չեկաւ: Հասայ էկւատոր, իսկ այնտեղ ամէն տեղից աւելի վատթար էր: Երբեմն թեթեւագործութիւն էի անում, բաւական լաւ թիթեղագործ եմ ես, կամ դէս ու դէն էին ուղարկում զանազան յանձնարարութիւններով, կամ գոմերն էին մաքրել տալիս: Երբեմն նոյն իսկ... էլ չգիտեմ ինչ: Եւ վերջապէս, մի անգամ...

Նրա նուրբ թուխ ձեռքը սեղմեց դարձաւ բռունցք ու զարկաւ սեղանին, իսկ Ջեմման բարձրացրեց գլուխը ու վրդովւած նայեց: Նրան դարձրած էր Բոլի կիսադէմը, ու կինը տեսաւ թէ ինչպէս խփում էր նրա քունքի երակը արագ ու անհաւասար

Ջեմման թեքւեց քիչ դէպ ի նա, ու հպելով նրա ձեռքին, ասաց սիրալիր.

— Լաւ է՝ թողնէք. սարսափելի է:

Բոլը անհաստատ նայուածքը ձգեց նրան, շարժեց գլուխը ու շարունակեց ամուր ձայնով.

— Մի անգամ հանդիպեցի մի շրջուն կրկէսի: Յիշո՞ւմ էք այն ներկայացումը, ուր միասին գնացել էինք. Ամերիկեան կրկէսը ճիշդ այդ տեսակի էր, միայն աւելի կոպիտ ու աւելի անպատկառ: Ջամբոնները նման չեն նրբացած Ֆլորենտացոց, նրանց միայն կոպիտն ու կեղտոտն է դուր գալիս: Ի հարկէ, ներկայացման մէջ մտնում էր եւ ցուլամարտը: Կրկէսի խումբը կանգ էր առել գիշերելու մեծ ճամբի վրայ. ես մօտեցայ ողորմութիւն խնդրելու: Սաստիկ շոգ էր ու հազիւ էի շարժւում քաղցից. հասայ թէ չէ նրանց վրանների ուշքս գնաց: Այն միջոցին ես մի տարօրինակ սովորութիւն ունէի՝ ամէն բանից խուսափելով ուշքս գնում էր, կարծես մէջ սեղմուած աշակերտուհու նման: Ինձ վերցրին, կոնեակ ուին, ուին ուտեցրին, իսկ յաջորդ առաւօտ առաջարկեցին ինձ...

Լռեց կէ՛ւն մի ակնթարթ:

— Նրանք պէտք ունէին մի կուզիկի, կամ մի որ եւ է այլանդակի, որի գլխին նետէին փաղցի երեխանե[...] րենց նարինջներն ու բանանի կեղ[...] ները, մի որ եւ է ծաղրի առարկ[...] նեկրերի համար: Այն գիշերը [...] տեսաք խեղկատակին Ա՛յ, այդ[...] մի խեղկատակ էի ես ամբողջ եր[...] տարի: Դուք հաւանօրէն ամէն [...] սակ մարդասիրական զգացումներ [...] տածում դէպ ի նեկրերն ու Չինա[...] ները. սպասեցէք, մինչեւ որ մի [...] գամ նրանց ձեռքը ընկնէք: Ես [...] րեցի զանազան խաղեր. պէտք [...] չափ այլանդակ չէի, բայց ճարը [...] տան, շինեցին մի արուեստական [...] եւ չահագործեցին հետ եղածին [...] այս ձեռքն ու ոտքը: Ջամբոնն[...] այնքան էլ պահանջկոտ չեն: Ձ[...] է որ նրանց մի կենդանի էակ [...] չարչարելու: Բաց ի դրանից՝ խեղ[...] տակի հագուստը լրացնում էր [...] ւորութեան թերին: Միակ դժուա[...] թիւնը իմ հիւանդութիւնս էր, որ [...] ճախակի արգելում էր բեմ գալ[...] գալու: Երբեմն, երբ կրկէսի վար[...] բարկացած էր լինում, պնդում էր [...] բեմ ելնէի նոյն իսկ ցաւիս բռնած ժամանակը, եւ կարծես հանդիսականները ամէնից աւելի այդ ներկայացումներն էին սիրում:

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒԼԻՍ 1932

28 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1942 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Երիտասարդ նոր սերունդ մը կը հասուննայ ֆրանսահայ գաղութին մէջ, աննշմար, բայց յարատեւ։ Ու որպէս ինքնայատուկ խաւ մը մեր մտաւորական յաջորդականութեան՝ խիստ ուշագրաւ է եւ արժանի լուրջ վերաբերմունքի։

Երբ երիտասարդութեան մասին կը խօսինք, ընթերցողներու ուշադրութիւնը կ'երթայ այն երիտասարդութեան, որ անցեալ տասնամեակին հասակ նետեց շարժական ժողովուրդին հետ, իր ինքնայատուկ նկարագիրը կազմեց եւ իր ինքնուրոյն արտայայտութիւններն ունեցաւ հայ գործօն կեանքին մէջ։ Այդ երիտասարդութիւնը իր մանկութիւնն ապրեցաւ Ասիական դժոխքին մէջ, իր պատանեկութիւնը կազմեց Զինադադարի խանդավառ օրերուն, ու ժողովուրդին հետ արմատախիլ՝ աշխարհէ աշխարհ՝ երիտասարդութեան յուզումնալից տարիները բոլորեց։ Թռիչքներն ու անկումները այս երիտասարդութեան՝ համեմատական էին անոր անցեալին, փոթորկալի կեանքին եւ անոր վիճակուած դժբախտ երիտասարդութեան։

Այս երիտասարդութեան տասնամեակը փակուած պէտք է համարել 1930ին։ Երիտասարդութիւնը պատմական ժամանակաշրջան մը ունի, կու գայ փոթորիկի պէս, կը պոռթկայ ու շատ յաճախ կը պաղչայ, միշտ նոր ուխտ մը տալով իր շրջապատին, եւ կ'անցնի։ Կ'անցնի ու տեղ կը զիջէ հասուն սերունդին շարքը, իր հասուն պտուղը տալու, տալու ցոյցի։

Գաղութիւնը փակած է այս երիտասարդութեան ժամանակաշրջանը։ Սակայն անոնք կը յամենան պատասխանատուութեան սահմանները մտնելու։ Ու շրջապատն ալ, առ ի չգոյէ նոր երիտասարդութեան մը, առ այժմ հինով կը բաւականանայ։ Այս իրողութիւնը մեր մէջ առաջացած է այն անբնական կեանքի շնորհիւ, որ մեր ժողովուրդին վիճակուած է։ Սերունդներու յաջորդականութիւնը իր հունին մէջ չէ։ Այլապէս բոլորի դէմքը պիտի դառնար դէպ ի այն նոր սերունդը, որ այսօր մեր երիտասարդութիւնը կը կազմէ, որ իր կրթութիւնը լրացուցած է կամ լրացնելու վրայ է ֆրանսական միջնակարգ դպրոցներուն մէջ։

Ու այս նորահաս սերունդը ոչ միայն իր երիտասարդութեամբ մեր կեանքի թարմութիւնն է, այլ իր ստացած միջավայրով եւ ստացած կրթութեամբ՝ կրկնակի նորութիւն մըն է մեր մտաւոր կեանքին մէջ։

Այդ սերունդի սկզբնաւորութիւնը եթէ 1930էն հաշուենք, իր յաջորդական խաւերով մինչեւ 1940 թուականը մեր կեանքը պիտի գունաւորուի այս նորահաս երիտասարդութեամբ։

Ու այժմ, այս նոր սերունդը մեզի կը ներկայանայ իր ուսանողական եւ աշակերտական հանգամանքով։ Հանրային կեանքի մէջ անոնք սկաուտական շարժումին կը մասնակցին մասամբ միայն։ Քաղաքական հասողումը անծանօթ կը մնայ, թէեւ կարելի է ըսել թէ ընդհանուր մտայնութեամբ՝ ազգային հակումներ ունին, տակաւին չբիւրեղացած ու չխորացած։ Գրական եւ մտաւորական արտայայտութիւնները տակաւին չեն արձանագրուած։ Բայց երբ կը մօտենանք այդ պատանիներուն կը զգանք որ լինելութիւն մը կը զարգանայ ձեր աչքին առջեւ։

Նկարագիրը կազմաւորուող այս սերունդին նուազ բարդ է, քան նախորդին, բայց իր ունեցած հիմնական գծերով՝ աւելի ամուր է եւ անձնավստահ։ Կրթութիւնը կանոնաւոր է եւ ծանօթութիւնները դասական։ Ան զինուած է ամէն կերպ՝ աչքառու մտաւորական խաւ մը դառնալու հայ իրականութեան մէջ։ Հայերէն կը խօսի եւ քիչ չափով ծանօթ է հայ լեզուին։ Սակայն անոր կը պակսի հայկական ուսման բաւարար չափը, որպէս զի հայ լեզուով ու հայեցի արտայայտութեամբ կրնայ դրսեւորել իր ներքին ապրումները եւ գիտական պաշարը։

Արդ, այս նորահաս սերունդն է, որ ասկէ յետոյ գուրգուրանքի առարկայ պիտի դառնայ։ Փոխանցման շրջանի այս երիտասարդութիւնը եթէ իր ստած կրթութեան հետ, ամուր կապերով կապուի հայ մտաւորականութեան, հետաքրքրուի հայ հանրային կեանքով ու ապրումներով, իւրացնէ հայ լեզուն եւ անով ծանօթանայ հայ գրականութեան եւ պատմութեան, ան պիտի կազմաւորուի կրկնակի արժէքով։

Ամերիկահայութիւնը, այժմ, կարելի է ըսել հոգեկան եւ կաղմախօսական տագնապ մը կ'անցընէ։ Հին ու նոր սերունդները գրեթէ իրար չեն ըմբռներ։ Երկու տասնեակ տարի առաջ երբ հետզհետէ նոր սերունդը կը հասուննար, կապակցութեան եւ յաջորդականութեան մասին քիչեր մտածեցին։ Ու այժմ մամուլին մէջ հին սերունդը հարցումները կը գրէ հայերէն, իսկ նոր սերունդն անոր կը պատասխանէ անգլիերէն։ Լաւ է ուշ քան երբեք։ Ուրախ ենք, որ գոնէ այժմ լուրջ ձեռնարկներ կ'ըլլան կամուրջ մը նետելու հին ու նոր սերունդին մէջ։

Իսկ Ֆրանսահայ նոր երիտասարդութիւնը որ հարիւրեակներով մեր կողքին իր հասակը կը բարձրացնէ, առաջին նոր սերունդն է, իսկական կամուրջ մեր եւ գալիք սերունդներու միջեւ։

Ուրեմն, այս սերունդին վրայ պիտի կեդրոնացնենք մեր բոլոր ուշադրութիւնը։ Եթէ մենք կրցանք մեր կապերը ամրացնել անոր երիտասարդ թափին, եթէ մենք կրցանք զայն պատրաստել այն աստիճանին, որ ան բռնէ անցնող հայ մտաւորականութեան տեղը, կարող ենք ըսել թէ յաջորդ նոր սերունդներու յաջորդականութիւնը եւ հայկական կեանքի կապակցութիւնը ապահովուած է։

Այս օրուան նոր սերունդը ոչ միայն մեր ներկայ տասնամեակը պիտի գունաւորէ, այլ վաղուան յառաջապահը պիտի հանդիսանայ աւելի լաւ ու աւելի պատրաստուած, քան մեր սերունդը։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԱՐՁԱՆԱԿԱՆ»

— :-: —

Վանայ Հայկազունէն նորէն ծ. վ. Լազարեանի կենսագրութեան ու նամակագրութեան հաւաքածոյին առաջինն է այս։ Ուրկէ՞ ուր, պատմագէտ Գէորգ Մեսրոպ դառնաւորեր, հրատարակեր ու յառաջաբան մըն ալ գրեր է այս գրքին, որ մօտ 300 էջ ունի։

Գէորգ Մեսրոպ վերէն վար լուալէ յետոյ հայ բոլոր պատմագիրները, Խորենացիէն մինչեւ Լաստիվերցի, կը հաստատէ կարեւորութիւնը տեղական յուշերու արձանագրութեան որ հիմա *մօտա* է դարձած։ Իբրեւ այդ պիսի գործ, թանկագին վկայագիր մըն է Լազարեան վարդապետի գիրքը, կ'ըսէ Գէորգ Մեսրոպ։

Պատմուած դէպքերուն «ճարտարութեան», ենթադրութեան «...կիծութեան» մասին Գէորգ Մեսրոպի վկայականը կարդալէ յետոյ, երբ կը թղթատենք վարդապետին բերած նիւթերը, անոնց մէջ կը գտնենք բարոյէ հետաքրքրական, կարեւոր, «համով – հոտով» մասեր։

Սակայն նախ կը զարմանանք, թէ վարդապետ ինչո՛ւ իրենին կատակ մանրամասնութիւններ, որոնք կը... չունին, — օրինակ ի՞նչ հարկ զգալ, թէ իր մօրը մանկութեան ընկերներէն եղած են Ոստանիկ Մարգարեան եւ ուրիշներ, մանաւանդ Ոստանիկ Մարգարեանը, որ հարուստ աղջիկներ յղացած է։ Վարդապետը կ'ուզէ ըսել թէ այսպիսի նշանաւոր բարեկամներ ունեցած է իր մայրիկը։ Յետոյ իբրեւ հարազատ, ստոյգ, նշմարելի գրող, վարդապետ, — բոլոր վարդապետներուն նման քարոզ մը կարդալով սրածայր օրագրողի մը, որ Նշանտոն կ'որոնէ, — կը պատմէ թէ «մեր մեծամեծ գրողներէն շատ եւ շատեր ճողված եւ առանց պատանքի մնացած են, Մանսանեանի, Պարոնեանի եւ վերջերս Արփիարեանի եւ Թէոդիկի անմաններս»։

Իսկ Թէոդիկի անօթի ... առանց պատանքի՞ թաղուեցաւ Լեւոն Թէոդիկ, — տես ապրիլ պատանք մը փոխանակ «ՀէՖեարհնութ», ... վերջին ամբողջական աշխարհական մը, ինչպէս Ագաթանգեղոս, Զենոբ Գլակ, Յովհան Մամիկոնեան, կամ ... սորերու աշխարհաց մը, ինչպէս Լաստիվերցի, Առաքել Դաւրիժեցի», ահա Լազարեան վարդապետ ստոյգ տեղեկութիւններու վրայ հիմնուած կը գրէ թէ անօթի մեռաւ, եւ հարազատ վկայագրութիւնով մը կ'աւելցնէ թէ առանց պատանքի թաղուեցաւ։

Պատմութիւնը ստոյգ գրուած կ'ըլլար, սակայն, երբ Գէորգ Մեսրոպ մեզի ըսէր թէ որքա՛ն է Լազարեան վարդապետին հարստութիւնը, որ ան կտակեր է Հ. Բ. Ը. Միութեան իբրեւ «անձեռնմխելի գումար», եւ որքան յատկացուցած է այս գրքին հրատարակութեան։

Այս ըսել չէ երբեք թէ Լազարեան վարդապետին գիրքը որ եւ է արժէք չունի։ Ամենեւին, համով – հոտով պատմելու ընդունակութիւն ունի վարդապետ, ինչպէս ամէն վանեցի անպայման եւ ստուգապէս կ'ունենայ ձիրք մը, շնորհք մը։

Ընդունակութենէ զրկուած վանեցիներ չկան։

ՀԱՐԹՈՅ

Ծովային խորհրդաժողով

— :-: —

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը խօսուի ծովային խորհրդաժողովի մը մասին, ծնունդ առած զինաթափութեան խորհրդաժողովէն, որ նպատակ պիտի ունենայ մօտեցնել մէկ կողմէ անգլիական տեսակէտը Հուվըրի առաջարկին, միւս կողմէ ֆրանսական եւ իտալական առաջարկները։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐ ՋԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Պաշարման վիճակը վերցուած բայց...

Գերմանիա կը պատրաստուի վերակազմել իր բանակը

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Գերմանիոյ քաղաքական տենդը հասած է արդէն մտահոգիչ աստիճանի մը։ Հեռագիրները, որ կը հասնին Պերլինէն, կը մատնեն խռովքը, որ կ'աճի երկրին մէջ։

Երեքշաբթի, կէսօրին, մարաջախտ Հինտէնպուրկ, նախագահ Հանրապետութեան, ստորագրեց հրամանը վերցնելու պաշարման վիճակը, որ դրուած էր, 20 յուլիսէն ի վեր, Պերլին քաղաքին եւ Պրանտէպուրկ նահանգին վրայ։ Բնական կեանքի այս վերադարձը չի փոխեր երբեք, սակայն, կացութիւնը երկրին մէջ։ Ընտրական պայքարը կը շարունակուի մեծ եռանդով ու կրակով։ Կուսակցութեանց թեկնածուներուն հակաճառութիւնները բորբոքած լեզու մը ունին։

Տոքթ. Պրիւնինկ, որ ընդդիմադիր ճակատը նետուեցաւ յետոյ ցոյց տալու պայքարող մարդու իր յատկութիւնը, գրաւած է ամէնուն ուշադրութիւնը։ Ընտրական իր ճառախօսութիւններուն աւելի շատ մարդիկ ներկայ կ'ըլլան, քան Հիթլերի որ եւ է մէկ ցոյցին։ Պոխումի մէջ կատարեալ մեծարանքներու արժանացաւ, երբ կ'արտասանէր իր ճառը։ Նման ունեցած չէր ներկաներու բազմութիւնը, որ խռնուած էր մարզադաշտին մէջ, նոյն իսկ հակառակ մուտքի սակերու գնոյն սղութեան։ Մօտ վաթսուն հազար կը հաշուէին թիւը ներկաներուն, որոնք կ'ունկնդրէին կրօնական երկիւղածութեամբ։ Բայց եւ այնպէս ոչ մէկ նոր բան բուռն գերման կառավարութեան նախկին պետը, գոհացաւ քննադատելով քաղաքական իր հակառակորդները։

Պրիւնինկի համակիրները ջերմաջերմ ու խանդավառ ցոյցեր ըրին, երբ նախկին պետը հեռացաւ մարզադաշտէն։ Ժողովրդականութեան յանկարծական այս աճումը կը կարծուի թէ կը ծագի արդարութեան հարկ մը տալու զգացումէն եւ ի հեճուկս մարաջախտ Հինտէնպուրկի, որ ստիպած էր եւ գրեթէ բռնի առած էր Պրիւնինկի հրաժարականը։ Ու վերջապէս այս խանդավառութիւնը արտայայտութիւնն է այն յաջողութեան, զոր տարին կաթոլիկները, անցեալ կիրակի։

Գերմանիոյ պատերազմական նախարարը կը յայտարարէ

Զօրավար Ֆոն Շլայխէր, պատերազմական նախարար, երեքշաբթի գիշեր ռատիոյով ճառ մը խօսեցաւ, ուղղեալ Գերմանիոյ ժողովուրդին։ Զօրավարը բացէ ի բաց յայտարարեց թէ Գերմանիա մտքը դրած է վերակազմել իր բանակը բոլորովին նոր հիմերու վրայ, համաձայն ըլլան կամ ոչ Վերսայլի դաշնագիրը ստորագրողները։ Եւ յետոյ խիստ եւ կծու յարձակում մը կատարեց Ֆրանսայի դէմ։ Ահա գլխաւոր գիծերն այդ ճառին.

— Ըսի արդէն, թէ բոլոր ուժերս պիտի նուիրեմ այդ նպատակին, — գերման բանակը ընդունակ դարձնել պաշտպանելու իր երկրին սահմանները։ Այդ առթիւ ձախերը քննադատեցին զիս ըսելով թէ մինչեւ հիմա բաւական կազմակերպուած ենք այդ ուղղութեամբ։ Կը զարմանամ, որ Գերմանիոյ մէջ մարդիկ կան հաւատացող թէ մեր ներկայ բանակը բաւական է պաշտպանելու համար հայրենիքին սահմանները։ Բայց իրականին մէջ Եւրոպայի երկիրներէն ոչ մէկը Գերմանիոյ նման նուազ պաշտպանուած է։ Գերմանիա ի՞նչպէս կրնայ պաշտպանել իր սահմանները։ Տեսականօրէն երկու եղանակով։ Նախ այնպէս մը կարգադրելով, որ միւս երկիրներն ալ իրենց սպառազինութիւնը սահմանափակելով մեր չափով միայն զինուած մնան։

Սակայն Ժընեւի վերջին վիճաբանութիւններէն յետոյ, աշխարհի վրայ մարդ չկայ այլ եւս որ հաւատայ նման լուծման մը։

Երկրորդ եղանակն է վերակազմել մեր բանակը, որ մեզի ապահովութիւն ներշնչէ մեր սահմաններուն պաշտպանութեան տեսակէտէն։ Մենք կ'ընտրենք վերջին այս եղանակը, — վերակազմել եւ նորոգել գերման բանակը։

Ճառին մնացեալ մասը, իր կարեւորութեան պատճառով, պիտի տանք վաղը ամբողջութեամբ։

ՅԱՆՈՒՆ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Այլ եւս բացարձակ կը նկատուի պաշտօնանկութիւնը ոստիկանական հրամանատար Էնքէի, որ ձերբակալուած էր իբրեւ պետութեան ապահովութեան դէմ դաւադիր։ Ձերբակալուած կը մնայ նաեւ գնդապետ Հայմանսպէրկ, նոյն ամբաստանութեամբ, զոր կը բերէր ոստիկանական սպայ մը, Շումախէր։ Թէեւ անաւանակութեան դատ բացուած է Շումախէրի դէմ։

Երեքշաբթի կէսօրէն ետք, Փրուսիոյ փոխ-մարզպան Պրախթ իշխանութեանց ղրկեց երկու հրամանագիր։ Առաջինով հրահանգ կու տայ, առանց կողմնակալութեան եւ որ եւ է կէտ խախտելու, գործադրել սեղմումները, որ դրուած են մամուլի, ընկերակցութիւններու եւ հաւաքոյթներու ազատութեան վրայ, «ապահովելու համար ընտրական ազատութիւնը»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կը լսենք թէ ծանօթ նկարիչ Գ. Մելքոն Թէպապեանեան դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր կողակիցը Տիկին Երանիկ Թէպապեանեանը։

Կորկուլովի դատավարութիւնը

:-: -

Ա. նիստին Կորկուլով ամբողջովին իրեն գիրքը բացատրեց եւ անընդհատ անդրադարձաւ իր գաղափարներուն։

Լսուեցան վկաներ, որոնք ներկայ էին ոճիրի պահուն եւ անոնց վկայութիւնը նեղիչ չէր Կորկուլովի։ Սակայն Բ. նիստին մէջ լսուեցան այն ուսու վկաները որոնք բացայայտ պարագաներու մէջ ճանչցած են ոճրագործը։

Կորկուլով առ հասարակ յստակ եւ որոշ հարցումները չի ըմբռներ։ Ինքը յայտնած էր թէ պատերազմի ճակատին վրայ ճանչցած է զօրավար Միլլէրը։

Այս վերջինը վճռականօրէն կը հերքէ Կորկուլովի այս պնդումը եւ կը գտնէ թէ անկարելի էր որ 1914ին ան զինքը ճանչցած ըլլայ։

Ոստիկանապետ Կիյյոմ խօսեցաւ իր առաջին հարցաքննութեան մասին, որպէս առաջին վկայ, եւ ըսաւ թէ փախիզի մէջ ան ընդունուած էր իբր կարգ մը հայրենակիցներու կողմէ եւ խնամուած էր շատ մը հիւանդներ։

Նախագահին հարցման վրայ Կիյյոմ կը շարունակէ.

— Կորկուլով գիտէ թէ՝ երբ գիտցուէր իր ինքնութիւնը, զինքը պիտի ղրկէին յիմարանոց մը։ Յիմարանոց մը մարդ միշտ չի մնար։

Կորկուլով կը պատասխանէ.

— Ես իմ կեանքս զոհած եմ. Ես բան չեմ յիշեր։

Ընդհանուր դատախազ Տօնա – Կիկ կը յայտնէ թէ արդարութիւնը չի կրնար հիմնուիլ ոստիկանութեան վարկածներուն վրայ։ Կորկուլով կը յայտնէ թէ ինքը գործած է մագնիսացած վիճակի մը մէջ։

Ազգային պաշտպանութեան նախկին նախարար Փիէթրիի վկայութիւնն առնուելէն յետոյ, լսուեցաւ մանաւանդ քննիչի ցուցմունքը Կորկուլովի գործածած զէնքի մասին, որ առաջուց փորձած էր։

Այս բոլորէն յետոյ առեւան կանչուեցաւ վկայ Լազարէֆ, որու վկայութիւնը զգայացունց էր։

Այդ վկայութիւնը կու տանք առանձին։

Ռուս-լեհական ոչ յարձակողական դաշինքը

Երէկ Մոսկուայի մէջ ռուս-լեհական ոչ-յարձակողական դաշինքի ստորագրութեան առթիւ Ռումանիոյ արտաքին գործոց նախարարութիւնը յայտարարեց թէ այս դաշինքը չի նշանակեր որ Լեհաստանը կ'ուզէ բաժնուիլ Ռումանիայէն։

Ինչպէս Լեհաստան պաշտօնապէս վստահեցուցած է Ռումանիան թէ այդ դաշինքը չպիտի վաւերացուի լեհական Սէյմի կողմէ, մինչեւ որ նման դաշինք մը չկնքուի Ռումանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ։

ԳԵՐՄԱՆ ԱՌԱԳԱՍՏԱՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երեքշաբթի կէսօրէն յետոյ գերման դպրոց – առագաստանաւ մը, Նիոբէ, ընկղմեցաւ Պալթիկ ծովուն մէջ, փոթորիկի մը հետեւանքով։

Առագաստանաւը ունէր 650 տակառաչափ տարողութիւն, 46 մեդր երկայնք եւ 9 մեդր լայնք։ Նաւուն մէջ կային ծովային 6 սպաներ, 18 ուսանող սպաներ, 25 ենթասպաներ։

Օգնութեան հասաւ նաւ մը, որ կրցաւ ազատել 40 հոգի։

Երկու ջրասուզանակներ եւ Քէօլն յածանաւը ի զուր շրջեցան ծովուն վրայ, եւ գիշերը իջաւ, թաղելով ամէն յոյս փրկելու միւս նաւազները։

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

7.— ԵՐԳ ՄԸ, ԱՐԱՄ, ԵՐԳ ՄԸ, ԱԼԻՍ

Թէ մէկ ազգ իրան որ էս աշխարհում չպահի,
Թշնամուն խէբը գերի կ՚ըլի,
Աստուած էլ երան աչքից կը գցի:
Խ. Աբովեան

Թրքական սահմանագիծէն մինչեւ Կրետէ, այս հրաշագեղ աշխարհամասին ամբողջ տարածութեան վրայ, հայկական երգն ալ, կցկտուր բառեր եւ եղանակներ ժողված, կը հեծկլտայ կուրծքերու տակ

Առաջին գանգուածին հետ, որ կ՚անցնէր 65,000ը, երգն ալ եղած է բնատուր եւ ծաւալուն:

Բայց հիմա որ նօսրացած է բազմութիւնը եւ կը տարուբերի 25—30 հազարի միջեւ, երգն ալ կը տառապի սրտի եւ արիւնի հիւանդութենէ:

Թերեւս անոր համար որ, մնացորդ համբանքները մեծ մասով Փոքր Ասիան ու Թրակիան կը ներկայացնեն. Երկու շրջաններ, որոնք լայն չփուած չունեցան հայժողովրդականներգերուն հետ: Գոնէ անոնց վարպետներուն հետ:

Այս ճակատն ալ կը համրէ բախտաւորներ եւ անբախտներ:

Ալեքսանդրապոլիսը (Տէտէ Աղաճ) քանի մը տարի յաջորդաբար քամած է բանաստեղծ — երաժիշտ մը, մեր Կառվարենցը, որ ունի աշակերտներ: Իսկ պատահական այցելութիւններ վայելած են միւս քաղաքները: Եւ երգի ու երգչախումբի մնացորդներ:

Բայց, կը նուաղի, կը հատնի, կը հեւայ երգը: Կամ կը կարմրի արիւնքի հասած աղջկան մը պէս:

Քանի մը տարի ալ, — եւ աղօտ կամկածելի հետքեր պիտի մնան մարդապետէն թէ վարպետէն:

Ձեմ խօսիր արհեստով երգիչներու, մենաշնորհեալներու մասին Ակնարկս՝ ժողովուրդի մասին է: Մանաւանդ նոր սերունդի մասին, որ կը մեծնայ թերնէ բերան փոխանցուած եւ ուժասպառ երգերու արձագանգին տակ:

Ամէն տեղ ալ, նորէն, կը գիրակշռէ յեղափոխական — հայրենասիրական երգը: Նոյն իսկ նախակրթարանին ու մանկապարտէզին մէջ...

Բայց, հետզհետէ հեռաւոր յիշատակի մը տպաւորութիւնը կ՚ընէ ժողովրդականը

Բոլորը — խօսքը խոնարհ խաւերու մասին է — բոլորն ալ գիտեն «Կարկուտ Տեղացը», «Կրակ Տեղացէքը», «Իբրեւ Արծիւը», «Մեր Հայրենիքը» ու «Բամ Փորոտանը»:

Բայց, քիչեր ձայն կ՚առնեն — կուռած, երբ յիշեցնես «Կուժն առայծը», «Ծիրէր ցոլէր», «Համբարձում Եայլան», «Դութանները», «Հորովելը»: Եւ դեռ այնքան թրթռուն, կենսուրախ եւ մահերժ եղանակներ: Սայեաթ Նովայէն մինչեւ Վարդապետը եւ դեռ ուրիշ նորերը:

Եւ անշուշտ կսկիծ մը կ՚ունենաս, երբ կը տեսնես բնիկը՝ որ գուրգուրանք կը խռնուի ո՛ր եւ է անկիւն, երբ երգի մը ձայնը կ՚առնէ: Ինչպէս Պուլկարիոյ մէջ: (Թերաւէս աղբրւած՝ գերմանական դաստիարակութենէն

Գաղթական Ցայները չկարենալով դիմադրել արեւելեան, Թրքաբարբառ երգերու հմայքին, բառերը փոխած եւ եղանակները պահած են: Իսկ տեղացին ունի իր ժողովրդական երգերը. որոնք դժբախտաբար գոց գիրքեր են մերիններուն համար: Ինչպէս ամէն տեղ:

Ու «չարգիտն» կը չարունակէ չոյել չրթներն ու թեւերը:

×

— Երգ մը Արամ, Երգ մը, Ալիս...
— Գիտեմ... չեմ գիտեր... Եղանակը գիտեմ, բառերը չեմ յիշեր...

Բայց ի՞նչ է մեղքը այս երիտասարդներուն եւ աղջիկներուն: Ո՞ւր տեսան, ո՞ւր լսեցին: Քանի՞ տարեկան էին, երբ եկան: Իսկ բոլորը ալ գիտէք թէ ո՛ւրկէ եկան...

Մեղքը, նորէն, տարէցներու հոտին: Անոնց որ գիտե՛ն, կրնա՛ն, բայց կը նախընտրեն օտարկուած պողոտաներն ու զպզպուն բեմերը:

Եկեղեցի չինողներ ունեցանք եւ «դպրաց դասե»րու չապիկ հագցնողներ:

Բայց, չունեցանք զարտուղի դէմք մը, որ փառասիրութիւն համարէր սատանձնել հայ ժողովրդական երգին ծաւալման հոգը՝ ի սփիւռս աշխարհի: Մանաւանդ աչքէ հեռու գաղութներու մէջ:

Չունեցանք համապատասխան կազմակերպութիւն մը:

Կազմակերպութիւն մը, որ յանձն առնէր քանի մը շրջուն երաժիշտներ ապահովել անճար գաղութներուն համար:

Ինքնապաշտպանութեան ազդակ մըն է երգն ալ: Ինչպէս գիրը: Ինչպէս կռիւը

Լեռնականութեան սրտառուչ... [illegible] ներ ունինք ամէն կողմ: Թերթ ու գիրք՝ հասած տեղը:

Իսկ մտածող չկայ երգի մասին, որ ամբողջ բազմութիւններ կը վարակէ անմահական սարսուռով մը, եւ որ ահա կը նահանջէ մուժի հարսի մը թոթովանքով:

Իսկ եթէ չունենայի՛նք Դաշնակցութիւնն ալ, որ աջէն — ձախէն ժողված երգերն ու եղանակները կը քշէ կը տանի մինչեւ ո՛ւր որ կը հասնի իր ձայնը... Հոգ չէ թէ անարուեստ: Եւ յաճախ սեռուցիկ:

Մխիթարեանները Աստուածաշունչ կը բաշխեն ու կը քարոզեն զարտուղ քրիստոնէութիւն:

Մենք մեր ազգային արժէքներու ծաւալումն ու պարզացումն անգամ բեռ կը համարենք:

Թուրքը սկսած է ժողովրդական երգեր հաւաքել: Թրքական հոչակել ու տարածել՝ ինչ որ մնացած է արինաղանգ աւերակներու մէջ:

Մենք՝ այս ընթացքով՝ ափ ի բերան պիտի մնանք վաղը, եթէ հայերէնէ թուրքերէնի թարգմանուած եղանակներ հրամցնեն մեզի, իբրեւ ժողովրդական երգ:

Եւրոպացին՝ կեցած տեղը կը ծափահարէ հայ ժողովրդական երգը: Ու միշտ կը փնտռէ:

Մենք՝ «Արշինով» կը գոհանանք:

×

Ձեմ գիտեր ինչո՞ւ այնքան ծանր եկաւ ինծի այս եղանակը, ամառնային գիշերուան մէջ.
Փոխուա՛ծ են ժամանակները.
Ցոյնը կորսնցուցա՛ծ է իր առնակունութիւնը...
Փոխա՛ծ է խաղուստն ալ...
Մոռցա՛նք ծիրտատուղն ու ալած տուկը.

(Գոնէ այսպէս թարգմանեց բարեկամս):

Արդեօք անո՞ր համար որ, այս ողբը աւելի շատ մեզի կը պատշաճի...

Բայց, մենք միայն ողբեր չունինք.
Էսօր ուրբաթ է, պաս է,
Սրտիկ արծաթէ թաս է...
. . . .
Աշխարհ մարդու չի մնար...

Քիչ մը պայծառութիւն, հէ՛յ մարդիկ: Եւ ինքնասիրութիւն:

Երգեր ունինք արեւշող: Երգեր չէնշող ու ըմբոստ: Եւ երգեր վճիտ ու կարկաչուն, ինչպէս վտակները մեր հայրենիքին.

Եւ եթէ ճիշդ է որ հայրենիքին համար կը պահենք այս բազմութիւնները, չէ՞ք վախնար որ վաղը ամայանի մեր երկինքը — մեր հոգին ալ միասին — առանց երգի: Մոռցած՝ բոլոր երգերը որ գոյն տուին մեր աչքերուն եւ չեչտ՝ մեր հաւատքին:

Ժողովուրդ մը որ վարժուած է երգելով մեռնելու, չի կրնար ապրիլ առանց երգելու:

Եւ եթէ կրցանք բարբարոսութեան մէջ փրկել երգը, ի՞նչպէս պիտի կրնանք զիջել անոր նուաղումն ու թաղումը՝ ազատ երկնքի, բաց արեւի տակ:

Թէ մէկ ազգ իրան որ էս աշխարհում չպահի...

ՇԱՏԻՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՆՋՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԽԱՐԲԻՆՈՒՄ

ԽԱՐԲԻՆ, 30 Յունիս. Համաձայն Խարբինի հայ հասարակութեան Ապրիլ 24ի ընդհանուր ժողովի որոշման՝ տեղիս աղօթատան մէջ Պատարագից յետոյ կատարւեց ընդհանուր հոգեհանգիստ եւ ապա դրա հետ միասին մեծ ազգային սգատօնը, նուիրուած լինելով 1915 թւի մեծ եղեռնի ժամանակ զոհ գնացած նահատակների յիշատակին։

Այդ առթիւ ընտրուած կարգադրիչ յանձնաժողովը երկու օր առաջ բաց էր թողել մի յուղիչ թռուցիկ։

Այս կոչը ստանալուց յետոյ աղօթատան բակի եւ սրահի մէջ հաւաքուած էր հոծ բազմութիւն, որի ներկայութեամբ վարչութեան նախագահ՝ Բժ. Ստ. Մղաեսեանը ռուսերէն լեզուով յուզաբարբեց սգահանդէսի բացումը, որից անմիջապէս յետոյ հայ երիտասարդներից ու օրիորդներից կազմուած երգեցիկ խումբը մեծ յաջողութեամբ երգեց «Մեր Հայրենիքը»։ Հանդիսականները բոլորն էլ ոտքի ելան եւ մեծ յուզմունքով ու ուշադրութեամբ լսեցին մեր ազգային երգը։

Դրանից յետոյ բանախօսեց գաղութիս անդամ՝ Պ. Համազասպ Պասկեանը, որը օրւան նիւթ ընտրելով մեր ազգային մեծ վիշտը, իր մտածուած եւ ազդեցիկ ճառը սկսեց Գ. Զօհրապի հետեւեալ խօսքերով՝ «Վիշտը միակ ինչքն է, որ մարդ կը յոժարէր. մինչեւ անգամ կը պահանջէր որ ուրիշին հետ բաժնել»։

— Այդպէս էլ մենք այսօր, ասաց բանախօսը՝ հաւաքուել ենք այստեղ մեր ազգային վիշտն ու ցաւը միմիանց հետ բաժանելու..

Վերջացնելով իր խօսքը, նա հրաւիրեց հասարակութեան ուշադրութիւնը այն բանի վրայ, որ հայրենիքից հեռու աստանդութեան մէջ Հայերիս սպառնում է մի նոր վտանգ եւս, այն է՝ մեր մատաղ ու երիտասարդ սերունդի օտարացման եւ այլասերման վտանգը, որին նա 1915 թւի թրքական «կարմիր» ջարդից յետոյ անւանում է «սպիտակ ջարդ» եւ միաժամանակ դիմելով բոլոր ներկայ գտնւող հանդիսականներին, յորդորում է նրանց՝

—«Աշխատեցէք ձեր զաւակներին անպայման եւ ամէնից առաջ մայրենի լեզուն սովորեցնել, իսկ ապա ձգտեցէք եւ միշտ վառ պահէք նրանց հոգու մէջ ազգային ոգին եւ սէրը դէպի մեր հայրենիքն ու ազգութիւնը, եւ այդպիսով հեռու պահէք նրանց օտարացման եւ այլասերման վտանգից»։

Սրանից յետոյ, Երիտասարդական Միութեան անունից կարդացին ուղերձներ Պ. Պ. Հր. Թառամեան եւ Աշոտ Տէր-Յակոբեան։ Փոքրիկ Կարինէ Պասկեանը հայերէն լեզուով արտասանեց Շահանի «Վերջին Աղօթքը»։ Մի ուրիշ զարմացք փոքրիկ Օր. Դանզուրեան կարդաց ռուսերէն լեզուով մի հայ կնոջ պատանդութեան գրական պատկերը։ Տիկին Կատարինէ Քանանեանը մեներգեց «Նազէի օրօրը»։

Բացի սրանցից տեղի ունեցան մի շարք արտասանութիւններ էլ թէ հայերէն եւ թէ ռուսերէն լեզուով, որոնց մէջ ամենաուժեղ յուզիչ տպաւորութիւնը թողեց Պ Յակ. Յակոբեանի կարդացած Ա. Ահարոնեանի «Աշուղը» բանաստեղծութիւնը

Քիչ մնաց մոռանայի ասել, որ Սգահանդէսին ներկայ էր նաեւ պատահաբար Խարբինում գտնւած 1915 թւի սարսափներին ենթակայ, բայց հրաշքով ազատւած կենդանի վկան՝ մեր հայրենակից Պ. Կարապետ Մլաթթեանը (Արղնի - Մատէնցի) որը կարդաց գրի առնւած իր յուշերից մի քանի կտորներ միայն, մէջ բերելով շատ ծանր եւ սոսկալի տեսարաններ քստմնելի անցեալից

Ամենից վերջը երիտասարդական խումբը երգեց «Բամ Փորոտան» քայլերգը եւ Բժ. Սա. Մղաեսեանը փակման կարճ խօսքից յետոյ՝ յայտարարեց սգահանդէսը փակուած։

Ներկայ գտնւող խուռն բազմութիւնը որ սովորաբար չարունակ այսպէս չէր ժողովւել եւ ոչ էլ համախմբւել իր աղօթատան ու ազգային հիմնարկութեան շուրջը, այսօրւայ իր տեսածից յետոյ, թէեւ շատ ծանր տպաւորութեան տակ, բայց եւ այնպէս գոհ սրտով սկսեց ցրւել ժողովատեղից

Շատերի կողմից ցանկութիւն է յայտնւած Վարչութեան, որ այսպիսի հաւաքոյթներ տեղի ունենան ազգային տան մէջ յաճախակի...։

Օրւայ աչքի ընկնող դէպքերից մէկն էլ այն էր, որ ազգային սգատօնին չէին եկել մասնակցելու, ցոյց տալով դրանով իրենց փայլուն բացակայութիւնը, կառուխատական հայերով տարւած մի քանի ազգայիններ, համախոհներ, որոնք այժմ, ինչպէս երեւում է, իրենց հրաժարւած են համարում ո՛չ միայն նախկին վարչութեան կազմից, այլ նաեւ առհասարակ համայնքի ասմբրական անդամներ լինելուց։

Բայց ո՛չինչ։ Նրանց հեռանալուց յետոյ Խարբինի հայ հասարակութիւնը ոչինչ չի՛ կորցնի, այլ ընդհակառակը՝ իր մէջ չունենալով խռովարարներին, դեռ շա՛տ բան կարող է շահել նոյնիսկ։ Դրան իբրեւ ապացոյց՝ հասարակութեան վերջին երկու ընդհանուր ժողովները, վարչական մարմինների նոր ընտրութիւնները եւ վերջապէս վերջերս յիշւած ազգային տօնը, որոնց իր մասնակցութիւնը ցոյց տւեց մեծ սիրով եւ ուրախութեամբ ամբողջ հայ գաղութը։

Իսկ նրանց՝ խռովարարների օրով նման բազմամարդ ժողովներ եւ կամ ազգային հաւաքոյթներ տեղի ունեցե՞լ են... երբե՛ք։

Եւ մենք բոլորովին էլ չենք ափսոսում նրանց հեռանալը հայ ժողովուրդից։

Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Գովելի ձեռնարկ մը

—)(o)(—

«Յառաջ»ի յուլիս 10ի թիւին մէջ, կարդացի «Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, Ամերիկայի Պատգամաւորական Ցրդ Ժողովին առած որոշումը։ Ժողովը որոշած է երկու Տարօնցի աշակերտներ ունենալ Պէյրութի Հայ Ճեմարանին մէջ, եւ այդ առթիւ քուէարկած է 500 տոլար։

Ազգասիրական գովելի ձեռնարկմըն է, զոր որոշած է Տարօն–Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Պատգամաւորական ժողովը։ Կ՚արժէ որ այս կարեւոր ձեռնարկը, խթան եւ ուղեկից դառնայ բոլոր հայրենակցականներուն եւ մանաւանդ Տարօն–Տուրուբերանցիներուն, սիրունելու, իրար քով գալու, եւ տեսակ մը «Մէկ Հայ՝ մէկ ոսկի» ֆոնտ ստեղծելու, եւ գիտութեան տաճարին, Դուրան – Բարձրաւանդակի առաքեալներ հասցնելու։

Բացայայտօրէն պէտք է խոստովանիլ, որ այս մարզին մէջ, մենք Տարօնցիներս, շատ ետ ենք մնացած։

Եթէ հարեւանցի ակնարկ մը նետենք մեր փառաւոր անցեալին վրայ, պիտի տեսնենք, որ Ոսկեդարէն, Տարօնը իր ծոցին մէջ սնուցած էր Հայ Մշակոյթի եւ գրականութեան հսկայ փաղանգ մը, Սահակ–Մեսրոպ, Մ. Խորենացի, Դաւիթ անյաղթ փիլիսոփայ, Եղիշէ, Խաչատուր Տարօնացի եւայլն։ Իսկ այժմ, երբ ամբողջ աշխարհը յառաջդիմած է, եթէ փորձենք բաղդատութեան դնելու, կը տեսնենք որ 15 երկար ու ձիգ դար անցնելէն յետոյ, մենք՝ առանձնապէս Տարօնցիներս փոխանակ յառաջդիմելու, շատ եւ ցաւալի է ըսել շատ ետ ենք մնացած, գիտական մարզին մէջ։

Ի հարկէ տիրող բռնակալ ռէժիմը, եւ վատ պայմանները, մեղ թոյլատու չեն եղած։

Եւ Տարօնը իր ամբողջ ուժն ու կարողութիւնը թափած է իր կեանքին ու ինչքին սպառնացող վտանգը կանխելու։ Բայց այդ պատճառ մը չէ, որ այսօր ձեռնածալ նստինք։

Տարօնի աշխարհը պէտք է սրգեւրէ եւ օգտագործէ այս գեղեցիկ ձեռնարկը, եւ անընդհատ աշխատի հասնելու եւ այս մարզին մէջ, իր մրջնային աշխատանքը միւս թեւին, ո[...] է յեղափոխական գերմարդկային գո[...] հողութիւնը։

Տիրող բռնակալութեան օրերուն Տարօնցին, յանուն նաեւ Թաւրիզի եւ ազգային շահերու, ամբողջ թափով հրապարակ նետուած, եւ կռուած է առաջին շարքերու վրայ, Հայութեան սեղանին վրայ դնելով ամէն ինչը, [...] տուած է այս կէս դարու ընթացքին անմահ հերոսներու շարան մը, որոնք այսօր փառք եւ պարծանք են իրենց ցեղին։ Այս մէկ երեսը։

Այժմ դառնանք միւս երեսին Բայց երբ եկած է հաշուեյարդարի պահը, եւ դերերը փոխուած են, նա կռուի դաշտը, տեղի տուած է գիտական սեղանին շուրջ բոլորուելու պէտքին եւ օրուան պահանջներու մասին մտածելու եւ խորհելու, այստեղ Տարօնցին, հակառակ իր բուռն փափաքին, չէ կրցած գրաւել իր արժանի դիրքը։

Ամերիկայի Ցրդ Պատգամաւորական ժողովը մատը դրած է բուն վէրքին վրայ, եւ գտած մեր մարմնոյն թոյ[...] կողմը։

Ապագայ հեռանկարը աչքի առջեւ ունենալով, պէտք չէ մոռնալ որ ցրուած ենք, ու տարտղնուած համայնական ուժեղ մշակոյթ ունեցող երկիրներու մէջ։ Պէտք է աւելի ու[...] զգաստ ըլլանք ներկայ սերունդը [...] պահելու, մինչեւ որ իրականանայ մեր ամէնուս սրտին խոյզը [...] Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը

Մ. ԿԱՂՆԵԱՆ

Կիպրոսի Մելքոնեան որբանոցին կռիւը

—)(o)(—

Գրած էինք թէ Կիպրոսի Մելքոնեան որբանոցին մէջ կռիւ մը ծագած էր տնօրէն Կիրակոսեանի եւ որբերու միջեւ։ Այս վերջինները յանձնուած էին ոստիկանութեան։

Այս առթիւ տնօրէն Պ. Գ. Կիրակոսեան յունիս 8 թւով Հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Ալեքսանդրեան Կ. Մելքոնեանի —

«Առաջնորդութեամբ կարգ մը ուսուցիչներու բարձրագոյն է. դասակարգի մեծ մասը փորձեց զիս խեղդել եւ բռնադատել որ Գրասենեակս տամ։ Ոստիկանութեան գինով ըմբոստներէն ոմանք արգելափակել տուի։ Վտարումներու պիտի բ[...] կախմ»։

Նիկոսիոյ մէջ հրատարակուող յունական թերթ մը կը գրէ հետեւեալը։

Ունիս 8ին Այս–Բարտագի Մելքոնեան որբանոցի ազատ յարձակում մը գործեցին տնօրէն Պ. Գր. Կիրակոսեանի վրայ։ Եօթը տարի է որ այս հաստատութիւնը գոյութիւն ունի եւ ասիկա առաջին դէպքն է։ Պատմ[...] որ, քանի մը մեծ աշակերտներ [...] կազմակերպութիւն մը պահանջեր տնօրէնութենէն որ համաձայն [...] նուեցաւ իրենց։ Մեր մէկ թղթակից որբերէն իմացած է թէ այս ցո[...] դիմամբ ըրին որ Կեդրոնի մէջ [...] մացուի թէ իրենց պահանջները [...] հացուց չեն ստանար։

Երէկ Պ. տնօրէնին դիմեցինք եւ մացանք հետեւեալը։ Ուսուցիչներ ոմանք պահանջած են որ իրենց [...] մանագրութիւնը նորոգուի։ Բայց [...] նորէնը մերժեց անոնց պահանջները [...] Անոր վրայ ներկայ որբերէն [...] տպաւոր մը իջեցուց տնօրէնին, [...]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐ. — 1. Արարատի եւ Երեւանի երկրաշարժ. 341, 862, 894, 1319, 1679, 1681. 1819, 1827, 1840 եւ 1872 թուականներում: 1679ի երկրաշարժի սաստկութենէն Երեւանի մէջ շատ շէնքեր կործանած եւ 8000 հոգի սպաննուած է:

2. Կարին եւ Սեւնիք. 728, 1659: Սեւնիք վայոց ձոր գաւառի երկրաշարժը՝ Ը. դարու սկիզբը տեւած է 40 օր եւ 10,000 հոգի գետնի տակ թաղուած են (735): Կարին. 728. 1659, 1791, 1843, 1850, 1852, 1860, 1861, 1901 – 1902:

Դուին. 854ին մէկ գիշերուան մէջ 12,000 անձ մեռած. 869ին մէկ տարի տեւած եւ 120,000 անձ մեռած է. միւս երկրաշարժները պատահած են 858ին եւ 893ին. վերջին երկրաշարժէն կործանած է Դուին եւ մեռած են 70,000 հոգի: 4. Երզնկա. 1011, **1045, 1168, 1236**, 1251, **1268, 1281**, 1287, 1289, **1356, 1374, 1458, 1482, 1584**, 1784, 1930 (Դեկտեմբեր): 1045ին ամբողջ քաղաքը կործանեցաւ, 1168ին մեռան 12,000 հոգի, 1236ին այլ եւ այլ շէնքեր կործանեցան, 1268ին 15 հազար անձ փլատակներու տակ մնացին, 1281ին ամբողջ քաղաքը կործանեցաւ, 1356ին օր մը միայն *հօթն* անգամ քաղաքն ու շրջակաները ցնցուած են, 1374ին պարիսպները կործանեցան, 1458ին աւերակներու եւ գետնի տակ թաղուեցան 32,000 հոգի, 1482ին 30,000 անձ մեռան, 1584ին ամբողջ քաղաքը քանդուեցաւ եւ 15,000 անձ մեռաւ. 1930ին հայ չկար հոն: 5. *Արցախ*. 1140ին Գանձակ քաղաքը կործանած է. իսկ Ալհարակ լեռը փլչելով տեղը կազմուած է համանուն լիճը (*): 6. *Կիլիկիա*. Հեթում Ա. թագաւորի օրով՝ 1269ին տեղի ունեցած է ամենաադետալի երկրաշարժը: 7. *Վան եւ Խլաթ*. 1276, 1441, 1649: 8 *Վան*. 1276, 1441, 1646, **1648**, 1649. 1701, 1704, 1715, 1791: 1648ին շատ բուռն եղած է Վանի մէջ, ուր հիմնայատակ կործանած են պարիսպներ, եկեղեցիներ եւ սպաննուած են բազմաթիւ անձեր. տեւած է 2 ապրիլէն մինչեւ յունիսի վերջերը: Վանի շրջակաները աւանակներ եւ ագիւրներ ցամքած ու ոմանք ալ նոմրանին փոխած են: Նոյնպէս Վասպուրականի Անձեւացեաց գաւառին մէջ Արեգներ լեռը շարժէն կործանելով՝ գիմացի ձորը լեցուցած է: 9. *Դաւրէժ*. 1641 1646, 1791, 1859, 1872: 10. *Քղի*. 1666ին մեծ երկրաշարժ, ուրկէ վնասուեցաւ քաղաքը եւ բնակիչներէն շատեր զարկեցին: 11. *Բասեն*. 1700ին սաստիկ երկրաշարժ. Երասխ իր ընթացքը փոխելով՝ ուրիշ տեղէ հոսիլ սկսած է: 12. *Մարզուան* 1822ին բուռն երկրաշարժ: 13. *Եւդոկիա*. 1825ին քաղաքը շատ վնասուած է: 14. *Շիրակ*. 1927ին բուռն երկրաշարժ. մարդկային զոհեր: 15. *Սիւնիք*. 1931 մարդկային զոհեր:

Թ. ՍԱՌՆԱՐԱՆՆԵՐ (*) — *Հայաստան, հակառակ իր բազմաթիւ բարձր լեռներուն, առատ գետերուն եւ աղբիւրներուն, եւ մանաւանդ քանի մը լեռնային լիճերուն, համեմատաբար քիչ ու փոքր սառնարաններ ունեցած է:*

Ուղեւորներու կողմէ մասնաւորապէս յիշուած են Արարատի սառնարանը, որուն երբ ապացոյց կը ծառայէ կարծր քարերէ (*) կազմուած իր կողերուն յղկուած ըլլալը. այս կողերը արեւի ճառագայթներուն տակ կը փայլին: Մինչդեռ այս երեւոյթը լեռան բարձր մասերուն մէջ չփոխեանութիւնը որովհետեւ լեռան կողէն դէպ ի վար սահող սառոյցի պատառին զօրաւոր շփումը անոր վարի մասերուն վրայ երկարատեւ եւ աւելի կ՚ըլլայ, որով վարի մասերուն ժայռերը աւելի կը յղկուին ու կը փայլին:

Սառնարանի երեւոյթներ տեսնուած են նաեւ Հայ. Տաւրոս լեռներուն եւ պատահած են ու կը պատահին ցարդ Զանգեզուրի, Կովկասու, Ուրալ, Քիօլէն եւ Գորտոլեան լեռներու մէջ:

Գեղամայ լիճին արեւմտեան մասնական լերան վրայ:

Ժ. ԲՆԱԿԵԼԻ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆՆԵ[Ր] — Այրարատ նահանգի Մազգած գ[աւառ]ին մէջ Մազկեօյ կամ Մազկէ [լեռ]ներուն մէջ 3284 մեդր բարձրութ[եան] վրայ կը գտնուի Սրբոց Ոսկեանց [...] նութեան եւ նահատակութեան վայ[ր]. Իսկ Սուկաւէտի վանքը կը գտ[նուի] 2923 մեդր բարձրութեան վրայ (*) Գաչգալէ բնակելի է 2891 մեդր բար[ձր]ութեան վրայ, Կարին՝ 1864 մեդր Կարս՝ 1689 մեդր: Իսկ կործանած [...] կոսի գիւղը կը գտնուէր 800 մե[դր] բարձրութեան վրայ:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱ[Ն]
(Շար[ունակելի])

(*) Կը գտնուի Արցախի Ջրաբերդ գաւառին մէջ եւ բաժնուած է երկու մասի: Վերի մասը կը կոչուի *Ըանծու* ծով (Աստուծոյ ծով): Ունի երեք տեսակ ձուկ:

(*) Մշտնջենական ձիւնով ծածկըւած լեռներու ձիւնը երբեմն վերասառուցման (regel) հետեւանքով միազանգուած տեսակին պատառ մը կազմելով լերան կողէն վար կը խուժէ ահագին ժխորով: Այս պատառին տակի երեսին մէջ ամրացած մանր ու մեծ քարեր լերան կողը կը յղկեն, եթէ ան կազմուած է կարծր ժայռերէ, իսկ փուխեռական ծածածուռ ակօսիկներ կը բանան. եթէ այդ ժայռերը կակուղ ըլլան: Սառնարաններ

(*) Մասիսի ժայռերուն մէջ խստաքար (Trachyte) անուն կարծր քարը յաւ կը յղկուի եւ հետեւաբար յաւ ալ կը փայլի

(*) Հնդկաստանի Թաքարա գի[ւղը] կը գտնուի 4344 մեդր բարձրութ[եան] վրայ: Հնդկաստան սաստիկ տաք [երկիր] լալուն պատճառաւ, այդ բարձր[ու]թեան վրայ օդը մեղմ կ՚ըլլայ [...] մառը:

ձգեց զայն եւ ամէնքը վրան խոյացան ու ծեծեցին զայն: Միւս ուսուցիչներն ալ միջամտելով հազիւ կըրցան ազատել զինքը եւ ոստիկանութեան լուր տրուեցաւ:

Տնօրէնին յայտարարութիւնը

Փարիզէն հրահանգ ունիմ բոլոր պաշտօնեաներու եւ ուսուցիչներու պայմանագրութիւնները չվերանորոգելու: Անոնք ալ վախերնէն մեծ որբերը դրդեցին որ ապտակեն զիս: Ահա բուն պատճառը: Ես տղաքը յանդիմանեցի եւ ասկէ ծագեցաւ դէպքը ու ոստիկանութեան լուր տուի:

Ոստիկանները Բէլէպ էֆ. ի առաջնորդութեամբ հասնելով տղաքը հանդարտեցուցին:

15 որբեր Նիկոսիոյ ոստիկանատունը տարուեցան եւ բանտարկուեցան մինչ ուրիշներ դպրոցի մէջ արգելափակուեցան:

Հարցաքննութիւնները կը շարունակուին.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԺԱՐ ՄԸ ՊԷՏՔ Է ԽՈՐՀԻԼ

:-:

ՎԻԷՆ, 25 Յուլիս.— Տարիներէ ի վեր, կը կարդանք հայ թերթերուն մասնաւորապէս «Յառաջ»ի մէջ անկանոն թուղթ ունեցող հայ բանուորներու վիճակի մասին: Եւ քանի-քանի անգամներ նոյնպէս թերթերու միջոցաւ եւ ուրիշ միջոցներով, խնդրանքներ, յորդորներ եղած են մեր զանազան մարմիններուն, որ գիտեն ուր որ անկ է, եւ այս թշուառ կացութեան մէկ դարմանը գտնելով, բոլոր անկանոն թուղթ ունեցող հայ բանուորները ազատ են այդ մղձաւանջէն:

Բայց, ըստ երեւոյթին, դժբաղդաբար մինչեւ այսօր որ եւ է մարմնի կողմէ ֆրանսական իշխանութեան մօտ կատարուած դիմումներու արդիւնքը չտեսնուեցաւ: Թանի որ մենք երկիր մը չունինք, մեր թուղթերը անկանոն են, զայն չեն տար: Ուրեմն, ի՞նչ պիտի ըլլայ այս կարգի հայրենակիցներուն վիճակը. պէտք է ընտանիքով, երախաներով, փողոց նետուին անօթի մնալու՞ որ ազատուին. թէ վերջապէս ճար մը պէտք է գտնել: Անշուշտ շատեր կան որ յանցաւոր են որովհետեւ կանուխէն եկած են Ֆրանսա, բայց անկանոն ձգած են իրենց ինքնութեան թուղթերը: Նորայէկու ժամանակէն տարիներ անցած է եւ չեն նորոգած, եւլն., եւ այսօր մեծ դժուարութեան կը մատնուին իրենց թուղթերը կանոնաւորելու համար, եւ չեն յաջողիր:

Իսկ շատեր ալ կան որ ամուսիններուն գրոհ երթալով, եկած են Ֆրանսա ուր չեն յաջողած կանոնաւոր թուղթ առնել. վատնած են հակայ գումարներ, բայց ապարդիւն:

Այս կարգի հայրենակիցներուն թիւը այսօր Վիէնի մէջ աւելի քան տասնեակ մըն է: Շատերը բազմանդամ ընտանիքի տէր, անցեալ տարի անգամ մը գործէ հանուեցան: Մէկ քանի հոգի կարողացան իրենց թուղթերը կանոնաւորել, եւ մնացածն ալ իրենց երէսփոխաններու նորոգելով կրկին, կերպով մը գործի եղան եւ կ'աշխատէին մինչեւ այսօր: Գործատէրը միշտ բարեացակամ գտնուելով աչք գոցած էր նըմանօրինակ թուղթ ունեցողներու հանդէպ, միայն թէ պետական քննութիւններ կամ խստութիւններ չըլլային:

Բայց անհամ դժբաղդաբար, կառավարութեան միջոցաւ բոլորը կրկին դուրս նետուեցան Պ. Բելէի կօշիկի գործարանէն եւ որ եւ է յոյս մը, ապաւէն մը չունենալով շուարած են: Մէկը չորս զաւակներու տէր, ամէնէն մեծը 13 տարեկան կ'աշխատի 10-12 ֆրանքով, ի՞նչ պիտի ընեն, եւ ինչպէ՞ս պիտի ապրին: Ուրիշ մը չորս հոգինոց ընտանիքի տէր ո՛չ մէկ աշխատող ձեռք ունի, երրորդը այրի մը չորս զաւակներով, եւ ամէնէն մեծը 7-8 տարեկան. եւ այսպէս ինչպէս քիչ առաջ քան տասնեակ մը հոս Վիէնի մէջ, հապա՞ ուրիշ տեղեր: Այսօր Ֆրանսայի մէջ հարիւրներու կը հասնին նման թուղթ ունեցողներու թիւը, որոնք թշուառութեան մատնուած են:

Վերջապէս ասոնց մասին մեր վերին մարմինները պէտք է ճար մը մտածեն, եւ մասնաւորապէս Գաղթականաց Օֆիսներուն ուշադրութեան կը յանձնենք այս շատ կարեւոր կէտը: Անկանոն թուղթ ունեցողները — գէթ հոս Վիէնի մէջ — քանի մը տեսակ են՝

Ա.— Անոնք որ իրենց ծննդեան երկրէն վիզէ առած եւ եկած են Ֆրանսա իբրեւ վաճառական կամ առեւտրական, խորհելով թէ հոս գալէն վերջ կը յաջողին բանուորական թուղթ առնել եւ չեն յաջողած:

Բ.— Թրանզիթ եկողներ, որ հոս մնացած են, եւ արդէն այդ ձեւով Ֆրանսա եկած են եւ այլեւս հոս մնացած, չեն գացած այն երկիրը ուրուն համար վիզէ առած են:

Գ.— Ինչպէս բոլոր, անոնք որոնք ժամանակին եկած են, բայց իրենց անփութութեան պատճառաւ այսօր կանոնաւոր թուղթ չունին իրենց ձեռքը:

Ն. Դալ.

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆԹ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ'ԷԹԻԷՆ, 26 Յուլիս.— Յուլիս 16 շաբաթ իրիկուն Ս. Աստուածածնայ մատուռին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Ազգ. Միութեան քառամեակի հաշուետուութիւնը: Վարչութեան ատենապետ Պ. Օննիկ Պաբուեան ժողովը բացուած յայտարարեց ներկայացնելով երեք օրակարգեր, Ա.— Հաշուետուութիւն-գեկոյց. Բ.— Դիւանագիտական ... Գ.— Լիոնի գաւառական ժողովը:

Չորս ամսուան ընթացքին, վարչութիւնը իր կարելին ի գործ դրած է հաւասարակշռելու համար ելեւմուտքը, տուրքէ եւ զանազան նուէրներէ գոյացած է 4155 ֆր. 20 սնթ. իսկ որպէս ելք եղած է 3767 ֆր. 95 սանթիմ, մինչեւ սեպտեմբեր 15 մատուռին վարձքը վճարուած ըլլալով ինչպէս նաեւ վարդապետին յուլիսի ամսականը 400 ֆր., պատրաստ՝ գանձը կը գտնուի 388 ֆր. 25 սանթիմ:

Գալով բարոյական գործունէութեան վարչութիւնը՝ գաղութիս մէջ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութեանց հետ համախորհուրդ կազմակերպած է համազգային օգատօնը (Ապրիլ 11)24): Հանրապետութեան նախագահ Փօլ Տումէրի սպանութեան առթիւ, կատարել տուած է հոգեհանգստեան պատարագ, որուն հրաւիրուած էին զինուորական եւ քաղաքական բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ տեղական թերթերէն «Mémorial»-ի խմբագիրը որ երկու անգամ իր թերթին միջոցաւ ներբողականներ հիւսեց Հայերուս մասին:

Պ. խմբագիրը շարունակ չփման մէջ ըլլալով Ազգ. Միութեան վարչութեան հետ, փափաք յայտնած է աւելի մօտէն ծանօթանալու մեր գրականութեան, ցեղային պատմութեան, կրօնքին եւ մեր աւանդական սովորութիւններուն: Վարչութիւնը արդէն շատ ջանքեր կը թափէ այս ուղղութեամբ մատուցելու գրքեր առաջարկելով Փարիզէն, ներկայացնելու իրեն: Բան մը որ կրնայ արդէն լաւագոյն նպաստաւոր ըլլալ գաղութիս հայ հասարակութեան:

Յովհաննէս վարդապետ Տէրհաճեան մօտ 2 տարի գաղութիս մէջ պաշտօնավարելէ յետոյ, այսօր ֆիզիքական տկարութիւն առարկելով հրաժարական ներկայացուցած է: ժողովականները թէր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, պնդեցին որ հոս առնէ, վարդապետը անդրդուելի մնաց իր որոշումին վրայ: Հետեւաբար պարտք զգուեցաւ Վարչութեան վրայ որ տարիներէ իվեր եղած ու իրենց չարքաշ աշխատութեամբը մէջտեղ բերուած մատուռը չզոցելու համար, քահանայ մը բերելու աշխատիլ:

Լիոնի գաւառական ժողովը հրաւէր կը կարդայ որպէսզի Սէնթ'էթիէնը միանայ իրեն, սակայն գաւառականը իր արդէն կանոնագիր-ծրագիր դրկած չըլլալով, ժողովականները արդէն եզրակացութեան չկրցան յանգիլ: Կը սպասուի լուսաբանութիւններու:

× Գործերը վերաբացուելու ալ մէկ յոյս կայ հոս: Ընդհանրապէս գործարանատէրերը զգալի կերպով կը կրճատեն աշխատանքի ժամերը: Հանքագործները շաբաթը 3 օր միայն կ'աշխատին, այն ալ շատ անուշահ օրավարձքով:

Հարգանցի

ԱՅՍՔԱ՛Ն ԱԼ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

ՑԻՄԻՆ, 25 Յուլիս.— Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ Թուրքիոյ մուտքի առթիւ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցած յուշագիրը, Թուրքիային յատուկ կառուցուած է նաեւ մեր կարմրուկները եւ խանգարած անոնց քուննն ու հանգիստը:

Իրենց կեդրոնէն եկած տպագիր եւ կնքեալ յատուկ հրահանգի մը վրայ, տեղւոյս Հօկճիններու պետը՝ դաղութիս մէջ միամիտներու ներկայանալով, ըսած է հանգանակութիւն կատարել զանազան անուններու տակ, — անդամներու եւ խեղճ ընտանիքներու համար — բայց արդիւնքը յանձնելու այն պատուիրակութեան ծախքերուն, (մէկը ֆրանսացի Հանրի Պարպիւս եւ միւսը Հայ, որու անունը անյայտ է դեռ) որոնք պիտի դրկուին եղեր Ժընեւ համայնավարներու կողմէն, Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացնելու հետեւեալ երկու խնդիրները, թէ՝ 1.— Մենք Հայերս Թուրքիային որ եւ է քաղաքական պահանջ եւ դատ չունինք: 2.— Որ Պ Ալ. Խատիսեան ամբողջ Թրանսահայութիւնը ծախած է Թրանսային, սակայն մենք չենք ուզեր ծախուիլ եւ միայն հոս, այլ կ'ուզենք բոլորս ալ Հայաստան երթալ: Հանգանակութեան բուն իմաստը յայտնուելով, ժողովուրդին մէջ խոր դժգոհութիւն մը ստեղծ է խմորուիլ հանդէպ Հօկճիններուն, եւ անոնք որոնք մասնակցած էին հանգանակութեան անգիտակցաբար այժմ մարդուկին սենեակը բռնած են կը պահանջեն դրամները, հակառակ պարագային ոստիկանութեան յանձնելու սպառնալիքով:

Հայաստանի անկախութեան երգաւլեալ թշնամիներէն եւ Ապրիլ 24ի Մեծ Եղեռնին նահատակուած մէկ միլիոն հայ նահատակներու արբաղան յիշատակը անարգողներէն մինչեւ օրս աւելի տեսակ ստորնութիւն եւ դաւաճանութիւն տեսանք. սակայն բնաւ չէինք կարծեր որ պիտի կրնան այսքան առաջ երթալ

Հարկ զատեցինք հրապարակաւ յայտնել այսքանը, զգուշացնելու համար միւս գաղութները:

Վ. Նժդեհ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր. Յուլիսի թիւ, ծոխ բովանդակութեամբ.—

Վիգէն Ջլակ՝ Լռենք ոզջ մեան...

Արմէն Անոյշ՝ Անհասկլի:

Կոստան Զարեան՝ Բանկօօպը մասութի ոսկորները:

Արմ. Տիգրանեան Աճարոնեան՝ թմախիծ:

Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը:

Ս. Թափառական՝ Հայրենի գիւղս

Արամայիս Սրապեան՝ Մի հայրը հոգւոյս:

Լեւոն Շանթ՝ Օշին Պայլ:

Մ. Գ.՝ Ռուբէնի աչքերը:

Ա. Աճարոնեան՝ Պատմութեան զաւերից:

Վահրամ Թոփեան՝ Մանածի թելը:

Խաչիկ Թաշճեան՝ Սրէջն ու վարդը:

Արշակ Ալպոյաճեան՝ Հայերը եւ տպագրութիւնը:

Ա. Խատիսեան՝ Թաղաքապետի մը յիշատակներէն:

Վահան Մինախորեան՝ Նոր Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը:

Ա. Գիւլխանդանեան՝ Հայ-Թաթարական ընդհարումները Բագուի մէջ:

Ն. Բերբերեան՝ Դամառ Թաթիպալ

Ա. Արեղեան՝ Ազգագրական առասպելական տարր Մովսէս Խորենացւոյ պատմութեան մէջ:

Վահրիճ՝ Թուրք ազգային դրամաները:

Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն)

Մ. Օ.՝ Ամերիկահայ կեանք:

Ա. Ա.՝ Գրախօսական:

Տարեկան բաժնեգին, արտասահման 5 տոլար: Դիմել 13-15 Shawmut Str. (U. S. A):

ՄԱՄՈՒԼ

Առաջարկ մը

—)(o)(—

«Յուսաբեր այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (1 յուլիս).

— «Դիտեցէք թէ ինչպէս ազգերը կը գուրգուրան իրենց վաստակին վըրայ — զարկ տալ սեփական տնտեսութեան. երկիրը դարձնել ինքնաբաւ. շատ արտածել ու քիչ ներածել. արգելք ըլլալ ներածումին այն բոլոր ապրանքներուն, որոնք գոհացում կուտան պէտքանքի պահանջներուն. մինչեւ նախապատուութիւն տալ տեղական արտադրութեանց (եթէ անոնք մինչեւ իսկ ցած են որակով). ապրանքի ձեւին տակ օտարը ներս չառնել դուրսէն. կարճ, — տնտեսական ամուր հիմ ունենալ, քաղաքական անսասան պատուանդան ունենալու համար: Եւ այս նպատակով ազգերը խնայողութեան այս օրէնքները կը կիրառեն ոչ միայն տնտեսութեան, այլ եւ արուեստի բոլոր ճիւղերուն նկատմամբ

Լա՛ւ սեփական երգիչդ:

Քաջալերէ՛ հարազատ քանդակագործդ:

Գուրգուրա քու ցեղակից վրձինին վրայ:

Ծանօթէ նախ ցեղակցի՛դ թատրոնը ու վարժարէ նախ քո՛դ ազգակից գերասանը:

Նախապատուութիւն տուր այն ժամանակէն, որ պատրաստուած է քո՛ւ հայրենիքիդ մէջ եւ դարձուած քո՛ւ գերասաններուդ միջոցով

Ու այս զգացումը ուռճացող ալիքներով կը ծաւալի ու կը տարածուի կեանքի բոլոր մարզերուն վրայ, — սկսեալ ... մինչեւ անհատական համեստ հաստատութիւնները, եւ արուեստի մեհեաններէն մինչեւ մասնաւորներու անշուք կրպակները:

Այս զգացումը հարազատ զարմն բոլորին, բայց խորթ ու անըմբռնելի մնաց մեր ժողովուրդին:

Աւելին: ծիրգ հակառակ բովանդակութեամբ այլ զգացում մը արմատացաւ մեր ժողովուրդի մէջ, որ ամէնքէն աւելի պէտք ունէր միաձոյլ ամբողջութիւն կազմելու եւ ջերմօրէն գուրգուրալու իր արդար քրտինքի իւրաքանչիւր կաթիլին վրայ:

Թող ձեզ մոլորանքի չմատնէ այն յուզիչ սէրը, որ հայ ժողովուրդի խոնարհ խաւերը տակաւին կը շարունակեն տածել դէպ ի ցեղային վաստակն ու ազգային արժէքները

Այդ խաւերէն զատ, միւս բոլոր տարրերը, մանաւանդ անոնք, որոնք արծաթ ու ոսկի ունին դիզած, ցաւ կը զգան՝ երբ ցեղակցի արդար ճիգը կը վարձատրեն, ու կը հպարտանան՝ երբ նոյն վարձատրանքը օտարին կը բերեն

Այս զգացումը կուգայ հնագոյն դարերէ, այն մթին օրերէն, երբ արեւը խաւարեցաւ մեր երկնակամարին վըրայ եւ երբ Հայը ապաստանը գտաւ օտարին առջեւ: Իր ուսերուն բազմած խորթ իշխանաւորը անհետ ուսերէն դէպ ի վար, դէպ ի անոր հոգեկան աշխարհը սահեցաւ, եւ հոն ալ հաստատուեցաւ անոր

Առէք միայն հայ թատրոնը, դարաւոր հաստատութիւն մը, որուն հզօր տաղանդներէն մէկը, Սիրանոյշ, տակաւին երէկ, վաթսունամեայ գործունէութիւն մը ձգելով իր ետին, մըտաւ գերեզման:

Սիրանոյշներ ունեցանք, բայց մէկ հատիկ իսկ հայ թատրոն չունեցանք...

Մինչ տասնամեակներու ընթացքին, երկրէն մինչեւ գաղութները, բազմաթիւ թատրոնական չէնքերու բիւրապատիկ փոխարժէքը թափեցինք օտարին գրպանները:

Արդ, հնարաւոր չէ՞ գէթ այս պարագային հաճելին հաշտեցնել օգտակարին: Ընել այնպէս, որ հայ քաղաքացին իր հոգեկան վայելքին դահլիճն արամադրէ, երբ այդ ծախսէն բաժին պիտի հանուի նաեւ հայ հաստատութեան:

Ինչո՞ւ չխորհիլ մեր արդար վաստակի լաւագոյն օգտագործման մասին:»

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«Բոսէ»ի ներկայացումը

Մեզի կը հաղորդեն թէ մօտ օրէն փարիզահայ բեմին վրայ մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի «Բոսէր», Մ. Մարութեանի կողմէ, փարիզ Մարսիլահայ Սեատուհայի, մասնակցութեամբ Տիկին Երանուհի Բաղալի.

«Բոսէր որ ներկայիս իբրեւ թերթօն կը հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ եւ կը կարդացուի մեծ հետաքրքրութեամբ, թատերախաղի վերածուած է Գ. Մարութեանի եւ առաջին անգամ ըլլալով պիտի խաղցուի Փարիզի մէջ:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (150)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

Ու կը կռուէր անօրինակ եւ իր ամէնէն գեղեցիկ թափով մը: Մա գերը ցրիւ եկած, շնչասպառ, մեծապաց աչքերով, հագուստները կիսով մը պատռուած եւ անվերջ իջեցնելէն իր բռունցքները Մէհմէտի քթին, բերնին, քունքերուն, ճանկռոտելէն դէմքն ու ձեռքերը...: Իր նեցքին զայրոյթէն եկող անզիմադրելի ընդվզումով մը, խառնուր, նոյն իսկ, անոր վիզը, երբ ան փորձեց գրկել զինքը, ծռելով գլուխը...: Այն ատեն, Մէհմէտ վրդովուեցաւ, ընկրկեցաւ, ուզեց ամփոփուիլ ու մինչ պիտի փորձէր, թերեւս, օգտագործել այր մարդու իր ամբողջ ուժը, Աստղիկ անկիւնը նշմարեց ուրագ մը, որուն սուր շեղբը կը փայլէր, եւ բռնկական ասպուամով մը վազեց, խլեց ուրագը, վերադարձաւ եւ զօրեղ թափով մը իջեցուց Մէհմէտի գանկին, երբ ան, միեւնոյն պահուն, նոյնքան զօրեղ հարուած մը տուաւ Աստղիկի կուրծքին, եւ այդ էգ ու գեղուղէշ հասակը եւս տատանեցաւ, թուլակ մը ունեցաւ, աչքերը մթագնեցին ու ինկաւ գետին...

..Յետոյ, երբ աչքերը բացաւ, ինքզինքը գտաւ վերը՝ սենեակին մէջ: Տեսաւ Մէհմէտի մայրը, ու ան դիմացը, անկողնին մէջ, գլուխը ամբողջովին կապուած...: Զինուորական բժիշկ մը կանգներ էր անոր վերեւ: Երիտասարդը, աչքերը փակ եւ ուշակորոյս, կը հեւար կարճ ու արագ արտաշնչումով մը: Ու դուրսէն, հրացաններու ձայները կուգային դեռ. բայց հիմա աւելի նուազ ու աւելի հեռանուազ...

Աստղիկ բանտարկուած էր այդ սենեակին մէջ, ու իր դէմ, անկողնին մէջ, անհարկը երբեմն իրեն ուղղելէն, կը շարունակէր անշարժ մնալ Մէհմէտս հազիւ կը խօսէր:

Առաջիկ. յաջորդ օրը, երեկոյեան, լսեց Մէհմէտի մօրն ու բժիշկին մէկ խօսակցութիւնը, որու համաձայն, հայերը, բուռն յարձակումէ մը վերջ որ կոչուած էր ճակատագրական ըլլալ կառավարութեան համար, վրայ հասնող օգնական ուժերուն առջեւ ստիպուած են եղեր տեղի տալ, ալ կողմէն մինչեւ գօրանոցները հասնելէ, դէշ Չորդ մը առնէ ու այն թաղերու Թուրք բնակչութիւնը անխնայօրէն կոտորելէ յետոյ. սակայն, կռուողները հարկադրուեր են լքել քաղաքը, իրենց հետ առնելով մաս մը բնակիչներէն. իսկ մնացեալները 8 ժամուան ընթացքին կոտորուած են...

Երրորդ օրը, առաւօտեան, անակնկալ մը եղաւ իրենց համար, երբ նոր ցնցում մը զգացին, ուժեղ պայթիւնէ մը վերջ, ու անոր յաջորդեց աղաղակ մը.

— Կուզան կոր, կուզան կոր...

Աստղիկ սենեակին էր դեռ ու կը մերժէր անունը առնել: Նոյն օրը գտեր էին Օսման էֆէնտիի դիակը, զոր քաշեր էին սպաննուած գիշերը եւ որ, սպանութենէն վերջ, մնացեր էր լայնանիստ շէնքին եզերեայ մէկ մասին փլատակներուն տակ...: Աստղիկ սրտատրոփ կը սպասէր ազատութեան: Աղմուկը կը շատնար. խուճապը մեծ համեմատութիւններ կը ստանար, ու անվերջօրէն դռներ կը բացուէին...: «Մեկնեցէ՛ք փախէ՛ք...»: Պայթիւն մը եւս, ահաւոր: Ուժգին ցնցում մը: Հատ մըն ալ: Մէհմէտ աչքերը բացած կը նայէր Աստղիկին: Աստղիկ կ'ուզէր դուրս գալ, բայց գիտէր որ դուռը կղպած են իր վրայ:

Թաղաքը գրեթէ պարպուեցաւ խուճապով, աղաղակներով, ցնցումով, ու Աստղիկի մէջ վերածնաւ վերահաս փրկութեան յոյսը: Բայց, յաջորդ օրը առաւօտեան, որ թշնամի նաւեր եկած ռմբակոծած են քաղաքը, ուզած են զօրահանուել ձեռնարկել. թրքական ուժերը փախած են, առնելով բնակչութենէն խաչեր մաս մը իրենց հետ, փախուստի ատեն մարտանաւը ռմբակոծած ու կիսով-չափով Չարդած է գիրենք, ու երբ ամէն կողմ զատարկուած է՝ մարտանաւերը մեկնած են...:

IV

Սառեցնրուն լերան մը կուշտին: Վարէն, ձորէն, քառարշաւ գնացք մը ձիաւորներու: Լերան գագաթը լուսին մը, բոլորանձեւ ու մեծղի, ու անոր դէմ, չորքոտանի ու սեւ ամպ մը. կարծես արջ մը, որ դունչը երկարեր է հասած տանձի մը:

Մեզը: Լեռնածաղիկներ ծծած մեղուի պղինձա՛կ մեզը լեռներուն վրայ: Խոխոջիւն: Սոխակի մը դայլայլը երբեմն, ու սօսաւիւնը սադարթներուն: Մե՛զմ գեփիւռ մը:

Ու քառարշաւ սլացքը հա՛ն կաժառներուն:

Սուլիչ մը:

Գնացքը դանդաղեցաւ: Վրնջիւն: Ուրի՞շ ձի մըն ալ:

— Հա՛, ճի՛շտ էս տեղ էր, խմբապետ, — ձայնով ցոյց տուաւ կաժառներէն մին, խալբախը ծունկին դնելով. — ճիշտ էս տեղ էր, անգամ մը, Անդրանիկ փաշան ասրովը Թաթուց զապթիէ մը գլուխը...:

— Հն, անոր ալ գարկածը, — ձայնեց ուրիշ մը:

— Բայց, լա՛ւ Չարդ էր էն օրուանը...

— Երէկուա՛նը... դէ՛շ էր երէկուանը, — մպտեցաւ խմբապետը:

— Ծունչանորդին, ճիշտ որ անցայ միւս կողմը — ակսաւ պատմել երրորդ մը: Ձիուն բաշերը շոյելէն, — մէկ էլ կ'ուզեմ գլուխ մը գիտակներուն մէջէն. տեսայ ձեռքը երկարեր, Թուրը կը քաշէ, սատկած գինուորին... էս քու հոգդ, մօրդ... մէ՛կ միւսցի խանչերս կոնկին, փորէն դուրս էկաւ...

— Միւսը չես ըսեր, լակո՛տ... ի՞նչ գտար վրան, տեսնեմ...

— Խա՛չ վկայ, խմբապետ...

— Սո՛ւս... հիմա նայիլ կուտամ ճեպդ, ծոցդ...

Ու խումբը, ընդհանուրի ծիծաղին մէջ, շարունակեց յառաջանալ, հիմա աւելի դանդաղ: Ոմանք երգ մը ծայր տուին: Երկար ու յախուռն կռիւներէ վերջ, սահմանէն ադին, տեղեկացեր էին թէ հայկական ուրիշ թեւ մը պիտի միանար իրենց Թ...ի մէջ:

Կ. ՄԵՀՐԵԱՆ

(Շարունակելի)

Երկրորդով կը հրահանգէ.

1.— Ոստիկանութեան գլխաւոր ջանքը պէտք ըլլայ, ընտրութիւններէն առաջ եւ ետք, ինչպէս ընտրութեանց ժամանակ, ապահովել հանրային կարգապահութիւնը:

2— Ոստիկանութեան իրաւունքը. գործածելու իրենց զէնքերը, բաւական է ապահովելու համար ոստիկաններու անհատական պաշտպանութիւնը եւ պետութեան հեղինակութիւնը:

Ինչպէս կը տեսնուի, պաշարման վիճակին վերացումը ձեւականութիւն է պարզապէս, այնպէս որ ի զօրու կը մնան տակաւին այն սեղմումները, որ դրուած են անհատներու եւ կարծիքի ազատութեան վրայ եւ խափանուած կը մնան կարգ մը օրաթերթեր: Հակառակ ոստիկանական այս խիստ կարգադրութիւններուն, խռովութիւններ ու ցոյցեր տեղի ունեցած են զանազան գաւառներու մէջ: Այսպէս Քէօլնի, Քոպլէնցի, Տիւսէլտորֆի, Էսսէնի, Համպուրկի մէջ, ազգայնականները յարձակած են հանրապետականներուն եւ համայնավարներուն վրայ: Այս հինգ քաղաքներուն մէջ ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեց: Բախումներու ընթացքին սպաննուած են երկու հանրապետականներ, եւ վիրաւորուած են բազմաթիւ ուրիշներ: Հիթլերականները եւս ունին վիրաւորներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 rue J. J. Rousseau: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը Փնտռուի Յովակիմեան Յակոբ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Karaoglanian Krikor, 3bis rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Գ. Թ.— 141 ֆրանք:
Անիէռ, Սիլ.— 70:
Վիվիէ, Ա. Ք.— 35:
Պուա Քոլոմպ, Տօնէլ.— 70:
Ալֆորվիլ, Ուզ.— 80:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Dameme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Յ.

Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԳԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմի ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի մէջ:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներըվաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին: Օրակարգ՝ դեկալց պատգամաւորներու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մի անգամ, յիշում եմ, ցաւից ուշքս կորսուի ներկայացման ճիշդ մէջտեղում, երբ կրկին ուշքի եկայ, հասարակութիւնը խնդել էր գլխիս ճիչ ու աղմուկով ու ինձ դէս ու դէն էին գլորում...

— Վերջ տուէք, էլ չեմ կարող: Ի սէր Աստծու, վերջ տուէք:

Ու կինը ելաւ ոտքի, մատները ականջը կոխած: Բոռ կանգ առաւ ու տեսաւ որ նրա աչքերում արցունք փայլեցին.

— Է՜, ինչ ապուշն եմ ես. — ասաց նա կիսաձայն:

Ջեմման հեռացաւ նրանից ու մի առժամանակ կանգնած էր լուսամուտի առաջ: Երբ ետ նայեց, Բոռը նստել էր, արմուկը սեղանին ու ձեռքով դէմքը ծածկած: Երեւի, նա մոռացել էր Ջեմմայի ներկայութիւնն անգամ. եւ Ջեմման առանց ոչինչ ասելու կամաց նստեց նրա կողքին: Երկար լռութիւնից յետոյ վերջապէս խօսեց Ջեմման, բառերը դանդաղ ձիգ տալով.

— Ձեզ մի հարց եմ ուզում տալ:

— Այո՞: — Ասաց Բոռ առանց տեղից շարժւելու.

— Ինչո՞ւ այն ժամանակ ձեզ մահու չտուիք:

Բոռ նայեց զարմանքով:

— Ձեզանից մի այդ տեսակ հարց ես չէի սպասում: — Ասաց նա: — Իսկ իմ գո՞րծն. ո՞ւմ թողնէի.

— Ձեր գո՞րծը: Այո՛, հասկանում եմ: Քիչ առաջ խօսում էիք վախկոտութեան մասին: Եթէ դուք այդ բոլորի բովից անց էք կացել ու շարունակում էք դեռ ձեր նպատակին դիմելու, կը նշանակէ դուք ամէնից քաջ մարդն էք աշխարհիս երեսին:

Րիվարէզ նայեց, ծածկեց աչքերը ձեռքով ու ամուր սեղմեց Ջեմմայի ձեռքը: Մի խոր լռութիւն, որ կարծես էլ երբեք վերջ չէր ունենալու պատեց նրանց շուրջը:

Յանկարծ մի թարմ, մաքուր սոպրանօ հնչեց ցածր այգուց, եւ լսւեց ֆրանսերէն ուրախ մի երգի կտոր.

«Eh, Pierrot! Danse Pierrot!
Danse un peu, mon pauvre Jeannot!
Vive la danse et l'allégresse!
Jouissons de notre bell' jeunesse!
Si moi je pleure ou moi je soupire,
Si moi je fais la triste figure —
Monsieur, ce n'est que pour rire!
Ha! Ha, ha, ha!
Monsieur, ce n'est que pour rire!»

Հէնց առաջին բառերին Բոռ ետ նետւեց մի խուլ հառաչանքով: Ջեմման բռնեց նրա ձեռքը եւ ուժեղ սեղմեց, այնպէս, ինչպէս սեղմում են մի ծանր անզգայացման ենթարկւողի ձեռքը:

Երբ երգը կտրւեց ու այգուց հնչեցին ծիծաղի ու ծափահարութեան ձայները, Բոռ նայեց Ջեմմային մի վիրաւորւած անասունի հայեացքով:

— Այո՛, Ջիտան է, — ասաց նա դանդաղ, — իր բարեկամ սպաների հետ: Անցած գիշեր Րիքարդոյի գալուց առաջ ուզում էր ներս գալ: Նա կը խեղդարկէի, եթէ նրա ձեռքը ինձ դպչէր:

— Բայց չէ որ նա չգիտէ, — առարկեց Ջեմման մեղմ, — եւ ենթադրել անգամ չէ կարող, թէ ինչն է ձեզ ցաւ պատճառողը:

— Նա էլ այնպէս է, ինչպէս բոլոր կրէօլուհիները, — պատասխանեց Բոռը ցնցւելով: — Յիշո՞ւմ էք նրա դէմքը այն գիշերը, երբ մենք ազատ երեկոյի հետ էինք գրաղւած: Այդպէս է լինում բոլոր կրէօլուհիների դէմքը, երբ ծիծաղում են:

Պարտէզից լսւեց ծիծաղի մի նոր պոռթկում: Ջեմման վեր կացաւ ու բացաւ պատուհանը: Ջիտան կեցած էր ուղիի մէջտեղում Գնդապետի ձգել, էր գլխին ոսկեթելով բանւած մի շարֆ, ու ձեռքումը բարձր բռնած էր մի փունջ մեխակ, որը խլելու համար կռւում էին երեք երիտասարդ հեծեալները:

— Տիկին Րէննի. — ասաց Ջեմման: Ջիտայի դէմքը մթագնեց:

— Ի՞նչ էք կամենում, տիկին. — հարցրեց նա, շուռ գալով եւ բարձրացնելով աչքերը անվստահ:

— Կարելի չէ՞ր արդեօք, որ ձեր բարեկամները մի քիչ աւելի ցած խօսէին: Պարոն Րիվարէզը խիստ տկար է:

Գնչուհին գետին ձգեց մեխակները:

— Հեռացէք, — դարձաւ նա սպաներին: — Vous m'embêtez, messieurs!

Ու դանդաղ ելաւ այգուց դէպ ի ճանապարհը: Իսկ Ջեմման փակեց լուսամուտը:

— Գնացին. — ասաց նա դառնալով Բոռին:

— Շնորհակալ եմ: Շատ եմ ցաւում, որ ձեզ անհանգստութիւն պատճառեցի:

— Ի՞նչ անհանգստութեան բան կայ:

Բոռը իսկոյն նկատեց նրա ձայնի վարանքը:

— Բա՞յց. — ասաց նա: — Դուք ձեր Փրազը չվերջացրիք, տիկին Բոլլա: Ձեր մտքում մի ինչ որ «բայց» մնաց:

— Եթէ տեսնում էք ինչ որ մարդոց մտքումն է, էլ պէտք չէ վշտանալ, երբ այդ մտքերը իմանաք: Անշուշտ, իմ գործը չէ, միայն հասկանալ չեմ կարողանում...

— Իմ զզւանքս դէպ ի տիկին Րէննին, Դա երեւում է միայն այն ժամանակ, երբ...:

— Ո՛չ, ես չեմ հասկանում, ինչպէս էք դուք կարողանում նրա ընկերակցութիւնը, քանի որ այնպէս զզւում էք: Ինձ թւում է, որ վիրաւորական է նրա համար թէ իբրեւ կին եւ թէ...

— Կի՞ն: — Եւ ծիծաղեց մի թօնով: Այդ դուք նրա՞ն էք կին անւանում: Madame, ce n'est que pour rire!

— Ա՜, սիրուն բան չէ, — Ջեմման: — Դուք իրաւունք չունիք նրա մասին այդ եղանակով խօսելու առաջ էլ որ լինի, բայց մանաւանդ մի կնոջ առաջ:

Բոռ չուռ եկաւ, ու մնաց պառկած լայն բաց արած աչքերը լուսամուտի դուրս մայր մտնող արեւին յառած: Ջեմման ոտքի ելաւ ու ձգեց վարագոյրը, որ Բոռը նայել չկարողանայ արեւի մայր մտնելուն, յետոյ նորից ու վեր առաւ իր բանւածքը:

— Լամպը վառե՞մ. — հարցրեց քիչ յետոյ:

— Սպասեցէք քիչ էլ: Այսպէս աւելի լաւ է:

(Շար.)

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒԼԻՍ 1932
29 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	[illegible]
Ասիա, Եգիպտոս, Յունաստան, Եւ այլն	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1943 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 39-ՐԴ ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎԻ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի 39րդ Պատգամաւորական Ժողովը որ գումարուեցաւ յուլիս 3ին եւ վերջացաւ 10ին, երեւոյթ մըն է, որքան կուսակցական, նոյնքան ազգային, որ մեծ խորհրդաւորութեան կը մղէ:

Կուսակցական կազմակերպական նշանակութիւնը շրջանային այս պատգամաւորական ժողովներուն մեծ է ե՛ւ անոնց գաղափարակցական նշանակութեամբ, ե՛ւ քաղաքական ըմբռնումներու ճշդումով ու մանաւանդ՝ կարգապահական հսկողութեամբ: Այդ շրջանային ժողովները հաւաքական փորձառութեան, մեր կուռ [illegible] կիրարկման, կը ստեղծեն [illegible] ժամանակաւոր խորհրդարաններ են, տարին անգամ մը հաւաքուելու, հսկողութեան ենթարկելու կազմակերպութեան գործերը, աւելի յստակ ու որոշ դարձնելու մեր քաղաքականութիւնը եւ գծելու յաջորդ տարուան գործնական եւ տեսական աշխատանքները:

Ամերիկայի Պատգամաւորական Ժողովը, ինչպէս նաեւ միւս գաղութներուն մէջ գումարուած շրջանային ժողովները մեր կուսակցութեան համար հաւաքական կամքի դարբնոցներ են, որոնց ոչ միայն Դաշնակցութեան նպատակները կը յստակուին եւ կենդանանան, այլ կարգապահութեան, միակամութեան, որոշ ծրագրի մը եւ կանոնագրութեան մը ուխտեալ բանակներու իրար չ[illegible] հաստատութիւնն է, որ Դաշնակցութեան բարոյականը կը մարմնացնէ, աւանդութիւնները կը կիրարկէ, եւ կամովին պարտականութեան եւ հնազանդութեան կը մղէ ամէնքը:

Ամէն անգամ, մեր կազմակերպութիւնը թարմացած ու երիտասարդացած դուրս կուգայ այս ժողովներէն, եռանդուն ու անկեղծ՝ տարի մը եւս շարունակելու աշխատանքը, որ բոլորինն է, մեծին եւ փոքրին: Ու ամէն անգամ, աւանդութիւնը կը հաստատուի՝ միշտ բարոյական գրաւական մը, ու անբարոյականութիւնը կը հալածուի՝ անխնայ ու անողոք: Աւանդութիւն եւ Դաշնակցական յեղափոխական բարոյականը այն անանուն բիւրեղն է, ուր հազարաւոր գոհար հոգիներ միաձուլուած են, մարմնով ստանձնուած կամ մեռած գացած են, բայց իրենց ոգիով փոխանցուած են անոնց, որ հաւատաւոր ու հաւատարիմ կը քալեն այդ աւանդութեան ետեւէն:

Ու Դաշնակցութեան աւանդութիւնը ամէն բան է: Հզօր ու անառիկ բերդ մը: Բարոյական ըմբռնում մըն է, բայց մեր կազմակերպութեան շօշափելի մարմինը դարձած է ամուր երկաթէ գօտիով մը:

Ուշադրութիւն դարձուցէք Ամերիկայի գաղութին: 39 տարի անընդհատ, Դաշնակցութեան Պատգամաւորական Ժողովը գումարուած է: 39 տարուան փորձառութիւնները, բարոյական երեւոյթները, զոհաբերող գործիչներն ու ընկերները, խստաբարոյ կարգապահութեան հարիւրաւոր օրինակները եկած ու իրարու միացած են, Պատգամաւորական ժողովի բարոյական դիմագիծը կազմելու համար: Ու այդ բարոյական հարստութեամբ, Ամերիկայի Դաշնակցութեան Պատգամաւորական Ժողովը հազար դժուարութիւններ հարթած է, անկարգապահութիւնները զսպած է, յանցաւորները պատժած է, արժէքաւորները գնահատած է, ու դարձած է հեղինակութիւն:

Ու բնաւ որ Ամերիկայի սենատը երբեք այն արժէքն ու ազդեցութիւնը չունի ամբողջ ամերիկեան ազգին համար, որքան Դաշնակցութեան Պատգամաւորական Ժողովն ունի Դաշնակցական ընկերներուն եւ համակիրներուն համար: Ամերիկեան սահմանադրութիւնը ամերիկեան ժողովուրդի աչքին երբեք այն անձեռնմխելի սրբութիւնը չէ նկատուած, որքան Դաշնակցութեան կանոնագրութիւնը Դաշնակցականներու աչքին:

Երբ կ'ըսենք Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի մարտական կուսակցութիւնն է, ե՛րբ ուրիշները կը խոստովանին թէ անոր ուժը իր զինուորական եւ բարոյական կարգապահութեան մէջն է, ե՛րբ մեր հակառակորդները մեր միակամ պատուարներուն առջեւ կը ջլատուին մեր անկոտրուն կամքէն, մեր հաւաքական միատեսակ ըմբռնումներէն եւ մեր անհուն զոհաբերութեան ոգիէն, պէտք է ետ դառնալ, ու մտածել 39 տարուան կարգապահութեան դարբնոցի մասին: Ոգին այդ շէնքին մէջն է, ուր բոլոր լաւ յատկութիւնները, զոհաբերէն աւելի արժէքաւոր, հոն հաւաքուած են ու դարձած կուսակցութեան բարոյական հարստութիւնը, իսկ վատութիւնը (մարդկային նկարագրի բոլոր տկարութիւնները) հալածուած է կամայ ու ակամայ: Կամայ, որովհետեւ բարոյականն ինքնին կամք մըն է: Ակամայ, որովհետեւ բարոյականը հարկադրական է, պարտադիր՝ մեր կուսակցութեան մէջ:

Այո՛, անգիր օրէնքները մեր կուսակցութեան, բոլորէն անբացատրելի, բայց բոլորին հասկնալի, գրաւոր օրէնքներուն հետ միասին կը կազմեն մեր կուռ կազմակերպութեան ամրակուռ շաղախը:

Այս ներքին կուսակցական ուժը, ազգային ուժ մըն է: Դաշնակցութեան պատգամաւորական ժողովներն ու գործադիր մարմինները ցրուած հայութեան իրարու օղակող հաստատութիւններ են, մեր ազգային անկազմակերպ կեանքին մէջ՝ ովասիսներ, որոնք առ ի չգոյէ պետական կազմակերպութիւններու, կենսունակ տարրերը շարժման մէջ կը դնեն, քաղաքական եւ պետական գիտակցութեան կը վարժեցնեն. տեսակ մը ազգային խորհրդարան կը հանդիսանան, ուր հայ մարդը մասնաւոր եւ նեղ հորիզոնէն դուրս կը հանեն՝ մղելու զայն որ ընդհանուր եւ համազգային խնդիրներով զբաղի:

Ձեռնթափ ու ցիրուցան բազմահազար զանգուածներուն մէջ, պատգամաւորական ժողովները հայկական կեանքը թարմացնելու եւ հաւաքական ճիգը գործօն դարձնելու լաւագոյն երեւոյթներն են:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Երեք օր տեւելէ յետոյ վերջացաւ Կորկուլովի դատավարութիւնը:

1.— Կորկուլով յանցաւո՞ր է՝ սպաննած ըլլալով Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահը, Տումէր: — Այո՛:

2.— Կանխամտածութեամ՞բ կատարուած է մարդասպանութիւնը: — Այո՛:

Եւ երդուեալ դատաւորները (12 հոգի) 10 ձայնով մահավճիռ տուին Կորկուլովի:

Ընդհ. դատախազ.— Պարոն երդուեալ դատաւորներ, կրնայ անգամ մըն ալ կրկնուիլ այս ոճիրը: Այնպէս մը ըրէք, որ ուրիշ Կորկուլովներ երեւան չելլեն: Այլ եւս հանդարտ է ձեր խիղճը, ինչպէս իմս, լսելէ յետոյ վկայութիւնները: Իմ կարմիր պատմուճանս զինուորական զգեստ մը չէ: Ես չեմ հնազանդիր մարդոց, չեմ հնազանդիր կառավարութիւններուն, որոնք կը փոխուին ու կ'անցնին, ոչ իսկ օրէնքին, այլ միայն իմ խղճիս: Չգիտի պաշտպանէի վճիռ մը, որ անարդար է: Անողոք է իմ պարտականութիւնս: Պարոն երդուեալ դատաւորներ, ազգը ձեզմէ կը սպասէ ձեր վճռոյ խստութեամբ, որովհետեւ վստահութիւն ունի ձեր վրայ: Օտար ոճրագործի մը ձեռքը սուգի մէջ դրաւ մեր դրօշը: Իմ [illegible] ոսկին սեւով է պատած: Կը պահանջեմ յանուն իմ երկրին. Այս մարդը պէտք է յանձնուի դահիճին: Ուրիշ ամէն լուծում իմ [illegible] կը ներկայանայ իբրեւ աններելի սրբապղծութիւն մը եւ անարգանք մը ազնիւ բնութենիքի մը հանդէպ:

Յետոյ խօսեցան պաշտպան փաստաբանները.

ՈՒՃԷ.— Մենք կը պաշտպանենք, հակառակ իր ընդդիմութեան, այն որ իր վիրաւոր ուղեղին բանդագուշանքովը չդադրեցաւ մահ խնդրելէ: Շնո՛րհ, պարոն երդուեալ դատաւորներ, շնո՛րհ այս մարդուն, որ շարժած է բանդագուշանքով, մղուած է ներքին սատանայի մը ուժով:

ԺԷՐՕ.— Խօսքի վաճառականներ չենք, այլ միայն արդարութեան օգնականներ: Այս դէպքին խորը կը տեսնուի հայրենասիրական կիրքի մը մոլորումը: Կը հասկնայի՝ եթէ ժողովուրդը տեղն ու տեղը լինչի ենթարկէր Կորկուլովը: Սակայն հոս պէ՛տք է դատել եւ ոչ թէ պարզօրէն պատժել: Կամ, այն ատեն, հանեցէք ձեր պատմուճանները, նետեցէք ձեր կարմիր թիկնոցները, պարոն երդուեալներ: Շնորհ կ'աղերսեմ յանուն տիկին Կորկուլովի, որ երկու ամիսէն մանուկ Կորկուլով մը պիտի ծնի: Եւ ո՛վ գիտէ, օ՛ Շէյքսփիրեան պարագայ, թերեւս մանուկը ծնէր այն պահուն, երբ իր հայրը կը բարձրանար կառափնատ:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Աւելցնելիք բան մը ունի՞ք, Կորկուլով:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ.— Արդարութենէն կը խնդրեմ, որ մահուան դատապարտէ զիս, որովհետեւ ֆրանսական կառավարութիւնը մեռցուց իտէալս, ֆաշիստականութիւնս եւ հայրենիքս, առանց իմ իտէալիս, ես ի՞նչպէս ապրիմ:

Երդուեալները քիչ յետոյ «այո՛» պատասխանեցին երկու հարցումներուն, որ տրուեցան իրենց: Վերջացած էր: Մահուան վճիռը կարդացուեցաւ:

Լսուեցաւ Տիկին Կորկուլովի լացը:

Ծերակուտական Պօրայի յայտարարութիւնը

Պօրահ, որ Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնախումբի նախագահն է, յայտարարեց թէ համաշխարհային տնտեսական համաժողովը որ պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ, կրնայ գումարուիլ Ուաշինկթընի մէջ: Ըստ իրեն անհրաժեշտ է որ տնտեսական համաժողովը չզբաղի պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու խնդիրներով. Եւ նախագահական ընտրութիւններու հետանկարը բաւարար պատճառ մը չէ որ նման համաժողով մը յետաձգուի նոր նախագահին ընտրութենէն յետոյ:

Ուաշինկթընէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ ծերակուտական Պօրահն որ հանրապետականներու ղեկավարն է, ճառ մը արտասանած է, եւ կը պահանջէ զինաթափութիւնը Եւրոպայի, որպէս նախապատրաստութիւն մը համաշխարհային տնտեսական համաժողովին, որ համաձայն Պօրահի եզրակացութեան, պիտի քննէ պատերազմական պարտքերու խնդիրը:

Միւս կողմէ չի կարծուիր որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը նախաձեռնարկ ըլլայ վերաքննութեան ենթարկելու պատերազմական պարտքերը:

Կացութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Ճառը, զոր արտասանեց գերման պատերազմական նախարարը, զանազան մեկնութիւններու առարկայ դարձաւ գերման մամուլին մէջ:

Մասնաւորաբար անսպասելի էր յարձակումը, զոր զօրավար Ֆոն Շլայխէր ուղղեց Ֆրանսայի այն ամբաստանութեամբ, որ «արեւմտեան դրացին» կը սպառազինուի շարունակ յանուն... զինաթափութեան.

— Այդ ընթացքին համար էր անշուշտ, շարունակեց պատերազմական նախարարը, եթէ Շթրէզէման, —զոր կարելի չէ մեղադրել երբեք յարձակողական եւ ռազմասիրական նպատակներով— կեղծաւոր անուանեց իր հարեւանը: Եւ Գերմանիոյ մէջ, կը կարծեմ թէ շատ քիչեր կան, որ այդ կարծիքը չյայտնեն: Այսուհանդերձ յաճախ կը պատահի, որ Ֆրանսա վար առնէ իր դիմակը: Այդպէս եղաւ վերջերս, երբ պատերազմական ելմտացոյցի տեղեկագիրը հաստատեց թէ Ֆրանսա այնպէ՛ս ամրացուցած է իր սահմանին ամբողջ երկայնքը, որ իրապէս անառիկ դարձած է եւ կրնայ դիմադրել ամենէն զօրաւոր թնդանօթներուն: Եւ հիմա բաղդատեցէք այս յայտարարութիւնը այն դիրքին ու յուզման հետ, զոր ցոյց տուաւ ֆրանսական պատուիրակութիւնը Ժընեւի մէջ: Միայն միջազգային քաղաքավարութիւնն է, որ կ'արգիլէ ինծի արժանի անուն մը տալ այս ընթացքին: Միւս կողմէ այս իրողութիւնները կը թելադրեն բաղդատութիւն մը ընել Գերմանիոյ ապահովութեան միջոցներուն հետ, աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել՝ Գերմանիոյ ապահովութեան միջոցներու պակասին հետ:

Յետոյ, Զօր. Ֆոն Շլայխէր, մէջբերումներ ընելով Լոյտ Ճորճի մէկ գիրքէն, իր կասկածն յայտնելով զինաթափութեան արտայայտութիւններու մասին, աւելցուց թէ Գերմանիա իր ապահովութեան կը հասնի միայն վերակազմելով իր բանակը.

— Մենք այդ է որ պիտի ընենք, պիտի վերահաստատենք գերման բանակին նախկին ուժը, քանի կը մերժեն մեզի հաւասարութիւնը եւ ապահովութիւնը: Թերեւս ոմանք առարկեն թէ նիւթական անձկութիւն կը կրենք, եւ դժուար է վերակազմել բանակը: Կը պատասխանեմ, — արդիական բանակ մը, որ կրնայ ծառայել իր նպատակին, աւելի սուղ չպիտի նստի, որքան ներկայ բանակը, որ Վերսայլ տուաւ մեզի, իր յիմար սեղմումներուն պատճառաւ աւելորդ ծախքեր պարտադրելով մեզի: Ահա թէ ինչո՛ւ կը կռուինք, Վերսայլի դաշնագրութեան կնքումէն ի վեր, ֆրանսական տեսակէտներուն դէմ, որ կ'ուզեն գերման բանակը դարձնել ոստիկանական խումբ մը:

Վերջացնելով իր ճառը, Զօր. Ֆոն Շլայխէր ըսաւ թէ կը հրճուի, տեսնելով որ գերման երիտասարդութիւնը ճիգեր կը թափէ կարծրացնելու իր միտքն ու մարմինը, շնորհիւ մարզանքներու, զինուորական կարգապահական փորձերու եւ զանազան ֆիզիքական յոգնութիւններու:

— Ճիշդ է թէ յիմարութիւններ գործուեցան ու կը գործուին զանազան հայրենասիրական ընկերակցութիւններու մէջ: Սակայն այդ մասին մեղադրանքի խօսք ըսելու իրաւունք չունին անոնք, որ Վերսայլի դաշնագիրով մեզի արգիլեցին զինուորական պարտաւորիչ ծառայութիւնը, եւ տնտեսական հրամանագիրներով ու դարմանումի յօդուածներով մեզ դատապարտեցին գործազրկութեան սխալոր տագնապի մը:

× Գերման մամուլը շատ բնական կը գտնէ զօրավարին այս յայտարարութիւնը: Ձախերը կը քննադատեն միայն յայտարարութեան խիստ եղանակը: Իսկ մեծ օրաթերթ մը, ծափահարելով այս «առնական» ճառը, «հիմա կը սպասենք, կը գրէ, Ֆրանսայի կատաղութեան ճիչերուն»:

Ընկերվարական «Ֆորվէրց» նոյնքան ուրախ է, երբ կ'ըսէ. — Մինչեւ հիմա կառավարութեան «զօրաւոր մարդը» ծանօթ էր իբրեւ լռակեաց: Հիմա հակառակն է, որ կը հաստատէ: Իսկ ֆրանսական թերթերը կը գրեն թէ այս ճառը կրնայ խոր անդրադարձումներ ունենալ միջազգային յարաբերութեանց վրայ:

Կայսրը պիտի վերադառնա՞յ Գերմանիա

Լոնտոնէն կը գրեն թէ ընկերվարական երեսփոխան մը, Ֆ. Վոս, իր կառավարութեան ուղղած է հետեւեալ հարցումը.

— Ներքին եւ արտաքին նախարարները լուր ունի՞ն այն զրոյցներէն, որ կը շրջին, թէ շուտով միապետութիւնը պիտի վերահաստատուի Գերմանիոյ մէջ, թէ գերման զանազան կուսակցութիւններ յարաբերութեան մէջ են նախկին կայսեր հետ: Եւ եթէ ճիշդ է, նախարարները ձեռք առա՞ծ են որ եւ է միջոց՝ յարգելու համար խոստումը, որ տրուած է 1920ին, թէ Հոլանտա թոյլ չպիտի տայ քաղաքական օտար գործունէութեան:

Իսկ միւս կողմէ Վիյնկոպ հետեւեալ հարցումը ուղղած է դատական նախարարին. — Կառավարութիւնը կրնա՞յ մեզի ըսել թէ ինչ միջոց ձեռք առած է գերման նախկին կայսեր գործունէութեան հանդէպ, երբ ան 19 յուլիսին, հակառակ օտարական մը ըլլալուն մեր երկրին մէջ, գերման զօրանցքի մը առթիւ, ողջոյնի հեռագիր մը ղրկեց ստորագրելով «կայսր եւ թագաւոր», ինչ որ իր նշանակութիւնը ունի խռովեալ ներկայ ժամանակներուն մէջ:

Ռումանիոյ դահլիճի տագնապը

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ թագաւորը, ունկնդրութեան կանչելով ազգային գիւղացիական կուսակցութեան նախկին նախագահը Մանիու, հրաւիրած է ստանձնել իր դահլիճը կազմելու պաշտօնը: Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ նոյն կուսակցութեան ներկայ նախագահը հրաժարած ըլլալով, հաւանաբար Մանիու վերընտրուի իբրեւ նախագահ, այնուհետեւ կազմելու համար նոր դահլիճը:

Ծանր վիճակ Ռուսիոյ մէջ

Ճամբորդ մը, որ նոր արտասահման անցած է, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

Շատ ծանր է Թուրքեստանի վիճակը: Շարք մը վայրերու մէջ սովը տարածեր է արդէն իր թեւերը: Վոլկայի հացաշատ շրջաններէն Սամարան օրհասական վիճակ կ'ապրի: Անօթութեան պատճառով շատ մը տեղեր բանուորները չեն կրնար աշխատիլ: Մերթ ընդ մերթ բողոքները կ'արտայայտուին գործադուլներով: Եկուորները սարսափելի գոյներով կը նկարագրեն Սիպերիոյ վիճակը: Համագործակցականները կիսով կրճատեր են այն մթերքները, որ պետութեան հաշուին կուտային բանուորութեան: Գողութիւնը համագործակցականներու եւ պետական այլ հիմնարկներու մէջ օրինականացած երեւոյթներու շարքն անցած է:

Զարհուրելի վիճակի մէջ է բնակարանային հարցը: Բնակարան չկայ. երջանիկ է նա, ով որ չորս պատ ունեցող սենեակի մէջ, անկիւն մը ունի պառկելու համար:

Սովխոզներու (խորհրդային տնտեսութիւն) դրութիւնը վատ է: Աւելի ծանր է կոլխոզներու (համայնական տնտեսութիւն) վիճակը: Այս վերջինները ուղղակի կը քայքայուին: Վերջին հրամանագիրները, որոնք իրաւունք կուտային կոլխոզներուն եւ մասնաւոր տնտեսութիւններուն որ իրենց աւելցածը ազատօրէն վաճառեն, դժուար թէ կրնան դրութիւնը քիչ շատ բարեփոխել:

Հարիւր հազարաւոր մարդիկ աքսորի մէջ [illegible] պարտադիր աշխատանքներ կը կատարեն: Ճիշդ չէ որ այստեղ անգործութիւն չկայ: Տասնեակ հազար մարդիկ, իրենց գլուխը կորսնցուցած, տեղէ տեղ կը թափառին՝ կտոր մը չոր հաց ճարելու համար:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիայէն վերջ Գերմանիան է որ ունեցաւ իր... Լօզանը, յաղթուածներու քաղաքն է այդ գեղեցիկ քաղաքը ... Ալիքի կամ Վերսայլի մէջ գիւղեր յաղթուածը, ... 1922ին Թուրքիա ... Լօզանի մէջ յաղթական ... Վերսայլի դաշնագրին ... Ֆրանսական քաղաքականութիւնը ... 15 տարուան ընթացքին։

Եւ Ֆրանսական քաղաքականութիւնը այդքան մեծ կորուստ արձանագրած չէր ... 52 ... 132 միլիառ ... 37 միլիառ մարք ... 25էն մինչեւ 55 միլիառի ... Keynes ... 37 միլիառ ... 52 կ'ընէ 18,5 միլիառ ... 100 միլիառ ֆրանք ... 17 միլիառ մարք ... 1,5 միլիառով ... 5×1 ... 2,7 միլիառով ...

Հանրապետութեան ... (անընթեռնելի մաս)

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԷՆ ՆԵՐՍ

Քանի մը օրէն հայ ժողովուրդը ... Ֆրանսայի ... (Eiserne Front) ... (165,000 ...) ... 31) ...

ՊԼՏՈՒՊԻ

... Mlle Minerey, ... Ecole Communale ... 1920 ... 67 ... 51 ... 83 ... 31 ... 5 ... 2400 ֆրանք ... 9 ... Communale ... Mlle Minerey ...

Communale ...

Հասոյթ		
1928-29 Դպր.	Տրլ.	560,433
1929-30	»	838,423
1930-31	»	260,454
		1,659,327

Ելք		
1928-29 Դպր.	Տրլ.	320,065
1929-30	»	530,408
1930-31	»	852,341
		1,737,854

Ազգային օժանդակութիւն 517,776; Հանգանակութիւններ ...; Նուէր եւ բաժանորդ ...; Ազգային կոմանրքը ...; Մասնաճիւղեր ...; ... 88,427.65 ...

ՀՐ. ԱԼՆԱՆԵ

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահը. — ... Լազարէֆ. — ... 1920 ... 26ին ... 28ին ... 29ին ... 300 ... 11ին ... 160 ... 20 ... 15 ... 8 ...

Նախագահ. — 1920էն ի վեր ...

Լազարէֆ. — ...

1920 ... 13ին ...

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ խաղաղական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺԱ. ՑԱՄԱՔԻՆ ՑԱՆՑԱԼԸ. — Վանայ ծովին ջուր ... 800 ... (10) ... (*) ...

(*) Զուիցերիա 100 ...

(*) Վանայ ծովին ջուրը ... 1841ին ... 10—12 ... 1847ին ... 1850, 1863, 1875 ... 1898ին ... 1896ին ... 1893ին ... 1896ի ... 1838ին ...

(*) Անձրեւի ջուրը ... (infiltration) ...

ԺԲ. ԱՂԵՐ ԵՒ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ. — ... 2063 ... (*) ... (Ծաղկեալ) ...

ԺԳ. ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐ ԵՒ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԵՐ. — ... 30—50 ...

ԺԴ. ՁՈՒԿԵՐ ԵՒ ԼԻՃԵՐ. — ...

(*) ... De la Rue 1653ին ... Armenia vetus in Quattuor Partes distincta ad Tempora Justiniani Imp. ... Arsissa Palus et Arsanias Lacus ... Palus Thospitis ... Arsissa Palus ... Arsanias Lacus ...

... (100 մետր) ... (Borate de Soude) ... (ablette) ... (*)։

(*) Այս ձուկին գիտական անունն է Cyprinus Tarichi ...

ՑՈՎՀ. ԳԱՓԱՔՃԵԱՆ

(Շար.)

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք

«ՅԱՌԱՋ»ը

Նախագահ — Ինչ՞ է ճանչցա՞ր Կորկուլովը։

Լազարէֆ (լալով) — Հա՛ա ի՞նչ գիտէք թէ անհարկելութիւնը ի՞նչ է. Այդ բանը չի մոռցուի՛ր։

Նախագահ — Ինչէ՞ն կը ճանչնաս որ աս Կորկուլովն է։

Լազարէֆ — Կորկուլով պատերազմէն առջեւ տեսնելէ առաջ, դրան եւ իրեն, անոր ձայնը ճանչցայ։ Եւ երբ դարձաւ, այլ եւս կասկած չունեցայ։ Կը հաստատեմ թէ չեկիստ մըն է եւ կեղծող մը։

Դատաւոր — Ձեր վկայութեան ծանրութիւնը կ'իմանա՞ք։

Լազարէֆ — Ես կը հաստատեմ թէ այն անձը, որ հոս կը գտնուի, այն նոյն մարդն է, որ զիս չարչրկեց։

Նախագահ — Ի՞նչ կ'ըսէք դուք, Կորկուլով։

Կորկուլով — Սուտ է, զրպարտութիւն է։ Ես այդ մարդը երբեք տեսած չեմ, վճարուած է։ Ողբերգութի՛ւն։ Կ'ուզեն զիս անպատուել։

Գ. Հանրի Թօրօ — Աւելի մեկ շաբաթ առաջ, այս նոյն վկային այցելեց Ֆրանսացի ոստիկանապետ մը, որ իրեն ցոյց տուաւ Կորկուլովի նկարները եւ որ ինք չճանչցաւ։

Այս խօսքին վրայ, Կորկուլով սկըսաւ հեծկլտալ եւ լալ. «Արդարութի՛ւն է»։

Լազարէֆ ուրիշ յիշատակութիւն մը ըրաւ այլ եւս։ Ընդհ. դատախազը տեղի ունեցաւ եւ լռեց թէ իր կարծիքը վերջ պիտի յայտնէ։

Յետոյ լսուեցաւ Բոլշեվիկի, Թուղթ ... Թարգմանիչ. Բուլղարիի բառս թէ Կորկուլովը կը ճանչնայ Փոլոկային։

Բուլղարիի — Երբ Կորկուլով, պահ մը Թուրքիա մեկնելէ յետոյ, վերադարձաւ Փրանսա, առաւ դրամով արտաքին «կանոնաւոր կուսակցութիւնը» կազմակերպել, բոլոր ընկերներուն «Զգուշացէք, մատնիչ կ'ըլլայ» ըսաւ։

Կորկուլով — Սուտ է։ Այս մարդը կառավարական միապետական մըն է։

Նիստը պահ մը ընդհատելէ յետոյ, դատավարութիւնը կը վերսկսի յիմարութեան վկայութեամբ։ Առաջին անգամ կը լսուին Տոքթէօրներ Ժէնիլ-Փէրրէն, Էրիւէլ, Թուլ եւ Միւլոյար։

Տոքթ. Ժէնիլ — Փէրրէն — Քննեցինք Կորկուլովի կատարեալ ազատութեամբ։ Մեզի ըսին որ «երբ հաստատէք թէ խենթ մըն է, յիմարանոց պիտի ղրկուի, թէ խելքը գլուխն մէկն է, դատարան պիտի ղրկուի»։ Մեր քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ Կորկուլով մտային խանգարման ոչ մէկ նշան կը ներկայացնէ, թէեւ ունի մտաւորապէս մտային վիճակ մը, առանց երբեք ախտաբանական ըլլալու։ Առիթ ցեղային պատճառ մը միայն կրնայ ունենալ։ Մենք կը գտնուինք Ռուսի մը առջեւ, կովկասեան Ռուսի մը, որ արագօրէն հասեր է իմացական մըշակոյթի մը, առանց սակայն մարսելու։ Աւելի հոգեբանական մասնայատկութիւններ, ինչպէս կը մտնէ իր սէրը դրականութեան մասին։ Աստով կը բացատրուին նաեւ իր երեւակայութեան քմայքները։

Այսպէս, հարցուցինք Կորկուլովի թէ ի՞նչ ամբաստանութիւն է, որ կ'ուղղէ իրեն, Լինտպէրկի զաւկին մահուան առթիւ։ «Չմա՛յց» պատասխանեց ան։

Յետոյ Տոքթ. Ժէնիլ — Փէրրէն աւելցուց թէ Կորկուլով կը ներկայացնէ նոյն հոգեբանութիւնը, որ ունին կարգ մը տարագիրներ, վտարանդի-

ները, առանց հոգեախտաբանական ըլլալու։ Այդ։ «Եթէ Չեխոսլովաքիոյ մէջ «խենթ» կ'անուանեն գիրքը այն կիները, զորս Կորկուլով լսած է, այդ բացատրութիւնը ժողովրդական արտայայտութիւն մըն է միայն, բայց ոչ գիտական»։ Դիտել կը տրուի որ Տոքթ. Լով խենթ կը համարի Կորկուլովը։ Ֆրանսացի յիմարաբոյժը կը պատասխանէ.

— Մենք ալ խօսեցանք Տոքթ. Լովին հետ, եւ տեսանք, որ Տոքթ. Լով ցոյց կուտար այն նոյն նշանները, զորս կը տեսնէք Տոքթ. Կորկուլովի վրայ։ (Ընդհանուր ծիծաղ)։ Բայց Տոքթ. Լով խենթ չէ, ընդհակառակն հրաշալի մարդ մըն է. Եթէ կը ներկայացնէ նոյն նշանները, անոր համար է, որ Ռուս է եւ Սլաւի մտայնութիւն ունի։

Տոքթ. Ժէնիլ — Փէրրէն գիտել կուտայ նաեւ, որ Տոքթ. Լով «վարժապետութիւն» փորձեր է ընել ոգեբուժական հարցերու մասին։ Ու վերադառնալով Կորկուլովի քննութեան.

— Ո՛չ, հալածեալ ալ չունի (persécuté), ոչ ալ մեծամիտ (paranoïaque).

Կորկուլով, որ կը շարժէր գլուխը, կը պատասխանէ.

— Կեթութիւն չեմ փնտռեր հոս, արժանիք քաղաքական կռիւի մէջ գիտութեան խօսք չեն ըներ։ Սակայն կը յայտնեմ, որ այս Ֆրանսացի բժիշկը իրիկուն չունի երբեք. Այս մարդը չէ քննած զիս։ Զէ ուսումնասիրած մտային վիճակս. Ոչ իսկ բացկերակս բռնած։ Ես ալ բժիշկ եմ, բայց ոչ իրենց բժիշկ, ոչ ալ արուեստակիցի նախանձով է, որ կը խօսիմ։ Զեն քննած զիս այս մարդիկը, հարցուցէք թէ ինչու ազատանցի նախագահը, բան մըն ալ չեն գիտեր այդ մասին։

Տոքթ. Ժէնիլ — Փէրրէն, պատասխանելով հարցումի մը, կ'ըսէ թէ իրենց բժշկական Սէն Նահանգի յիմարանոցներուն, չպիտի յաժարէր իր հիւանդներուն մէջ պահել նման մէկը։

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԵՐՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ ՆԵՐՍ

— :•: —

«Ժընեւյան Թիւնակիրներ մէջ կը կարդանք.

Բազմաթիւ պետութիւններու կողմէ Թուրքիան հրաւէր առաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու։ Բառ իւ, այս երեւոյթը մեծ նշանակութիւն մը չի ներկայացներ, բայց ան յիշողութիւններ կ'արթնցնէ եւ հոս հոն ալ բողոք կը բարձրացնէ։ Նախ Հայաստանի բարեկամներուն բողոքը։ Հայաստանի մասին այլեւս չեն մտածեր, եւ շատ ալ քիչ կը խօսին այսօր։ Ո՛վ կը յիշէ հեռաւոր հալածանքները, ջարդերը, որ կարմիր սուլթանին օրով արեւմուտքը կը սարսռացնէր։ Այդ միջոցին Խուրքերը քրիստոնեայ Եւրոպային մէջ շատ բարեկամներ չունէին, բացի գանազան շարժառիթներէ, Փիէռ Լօթի եւ Կիյեօմ II։

Ներկայիս, Հայաստանը մեռած է։ 1921ին Ազգերու Դաշնակցութեան Ժողովը յայտարարութիւն մը կը քուէարկէր որ հետեւեալ խօսքով կը վերջանար.

«Ժողովը անյապաղ կը հրաւիրէ Խորհուրդը որ առնէ գերագոյն խորհուրդին որպէսզի պաշտպանէ Հայաստանի ապագան եւ տայ Հայերուն ազգային օճախ մը բոլորովին անկախ օսմանեան գերիշխանութենէն»։

Իր կարգին Սեւրի դաշնագիրը 88րդ յօդուածով կը ճանաչէր թէ՝ «Ինչպէս արդէն ըրած են միւս զինակից պետութիւնները, Թուրքիան ալ կը յայտարարէ թէ ինքն ալ կը ճանչնայ Հայաստանը իբրեւ անկախ եւ ազատ պետութիւն մը»։

1923ին Լօզանի դաշնագիրը որ Ուշիի մէջ ստորագրուեցաւ, յիշատակութիւն իսկ չէր ըներ Հայաստանի մասին իբրեւ ազատ եւ անկախ պետութիւն մը։ Մեր օրերուն արդէն ամէն բան արագ կ'անցնի։

Արդ, Թուրքերուն Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելով՝ կը ցնդի այն վերջին յոյսը որ ունէին դեռ Հայերը ազատելու որ արդարութիւնը կը գործադրուի, եւ ակնկալելու Ժընեւի կողմէն որ Մուստաֆա Քէմալ փաշայի հանրապետութեան սահմանէ, նախքան իբր մուտքի պայման, որպէսզի հայկական ուշացած անկախութիւնը ճանչնայ։

Այս մուտքը շատերու մէջ կը յարուցանէ այն վախը թէ Թուրքիոյ եռին եւ անոր դիմակին տակ խորհրդային Ռուսիան է որ կ'ուզէ առհիլ Ժընեւէն ներս։ Այս կէտին մէջ, երեւոյթներ հիմա չեն ներկայացներ, Մոսկուայի ղեկավարները արդէն Ազգերու Դաշնակցութիւնը իբր անարժէք բան ցոյց կուտան։ Անոր մէջ մտնելով Թուրքիան Ռուսերու աչքին անոր փոխանորդն է որ կը բարձրացնէ։

ՇԱՒԻԼԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

— :•: —

(Խանասորի արշաւանքի առթիւ)

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արդութեան խումբը, ամէն տարի, Յուլիսի վերջերը, հաւատարմութեամբ կը կատարէ Խանասորի արշաւանքի յիշատակին նուիրուած դաշտահանդէսը։ Ամէն տարի, ընկերներն ու համակիրները կը համախմբուին պահ մը Իշխանի եւ Սաթենիկի շիրիմին շուրջ, վերապրելու Խանասորի մեծ հերոսներու յիշատակը։

Այս տարի խումբ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Շավիլի անտառը եւ ուրախ օր մը անցուց մինչեւ ուշ ատեն։ Նուագ, պար եւ խմբական երգերը ուրախ մթնոլորտ մը ստեղծած էին։

Ժամը 4ին բազմաթիւ ընկերներ եւ համակիրներ անտառէն շարժուեցան դէպի գերեզմանատուն, ուր խօսեցաւ ընկեր Գերասիմ Բալայեան, որ կամաւորական շարժման օրերուն զինակիցը եղած է Իշխանին։

Ընկեր Բալայեանի ճառին քանի քանի մը կարեւոր մասերը կ'ամփոփենք ստորեւ.

«Իշխանը եւ Սաթենիկ Դաշնակցութեան հիմնադիր սերունդին կը պատկանէին։ Անոնք այն անկեղծ զինուորներն էին, որ երգերու մէջ պաշտուեցան, ժողովուրդն անոնցմով խանդավառուեցաւ, ու անոնք յեղափոխական կռիւներով եւ Խանասորի արշաւանքով զիմադրութեան կարողը ներշնչեցին հայութեան։ Գեղեցիկ եւ գնահատելի ձեռնարկ մըն է Շավիլի Արդութեան խումբի այն սովորութիւնը, որ մեզ ամէն տարի ուխտի կը բերէ այս գերեզմաններուն առջեւ, ու նոր սերունդը պէտք ունի խանդավառուելու մեր հին հերոսներու ոգիով։ Անոնք մեռած եւ հեռացած են մեզմէ, բայց անոնց ոգին եւ խօսքը կը մնայ, ու նոր սերունդը պէտք է իր ուսերուն վրայ առնէ անոնց թողած գործը եւ յառաջ ընթանայ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ի ոգիով։

«Այս շիրիմներուն այցելութիւնը տխրութեամբ մեր սիրտը կը լեցնէ։ Մենք ամէն տարի Շավիլի այս տօնին, կը զգանք որ մեր հայրենիքը ազատ ու անկախ չէ, այլապէս Իշխանը եւ Սաթենիկի գերեզմանները Հայաստանի Պանթէոնի մէջ պիտի ըլլային, որովհետեւ անոնք քառասուն տարի անընդհատ հայրենիքի ազատութեան համար կռուեցան։

Յետոյ յիշատակեց գեղեցիկ դրուագ մը կամաւորական շարժումէն, երբ Իշխանը իր բանակով երբ կը շարժէր դէպի Վան, առաջին զգացումը կ'ըլլար վերապրիլ Խանասորի հին ու գեղեցիկ օրերը, ուր փառքամիտ ֆէտայիներ, առանց թնդանօթի եւ բանակի, հրաշքներ կը գործէին։

Ընկեր Բալայեան վերջացուց ճառը Խանասորի հերոսներու յիշատակը յարգելով եւ հրաւիրելով ընկերներն ու համակիրները որ հաւատարիմ մնան հայ ժողովուրդի ազատագրութեան ուխտին։

— Այս յարգանքի ցոյցէն յետոյ, ժողովուրդը վերադարձաւ անտառ, ուր խումբերու բաժնուած՝ ուրախացաւ մինչեւ ուշ ատեն։

Շավիլի Ե. Ե. Միութեան նուագախումբը կը նուագէր ընդհանուր գոհունակութեան մէջ։

Արդութեան խումբի ընկերները գեղեցիկ դաշտահանդէս մը կազմակերպած էին։

Ներկայ մը

ՄԱՄՈՒԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ 39ՐԴ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

—)(o)(—

«Հայրենիք» վերի խորագրով խմբագրական մը կը նուիրէ Դաշնակցութեան Ամերիկայի 39րդ Պատգամաւորական ժողովին (Յուլիս 14).

— «Անցեալ կիրակի, ամսոյս 10ին, փակուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի 39րդ Պատգամաւորական Ժողովը։

Օրակարգի վրայ եղած տեղական եւ ընդհանուր ազգային բազմաթիւ հարցերու քննութիւնը այնքան երկար ժամանակ առաւ, որ շաբաթուան մը աշխատանքները մինչեւ կիրակի առաւօտ վերջացնելու համար պէտք եղաւ վերջին օրը ամբողջ գիշերը անընդհատ նիստ ունենալ։

Հայ ժողովուրդի ներկայ վիճակը հասկնալի պատճառներով թոյլ չէր տար, որ մեր քաղաքական կուսակցութիւնները հրապարակային քննութեան առարկայ դարձնեն իրենց պատասխանատու մարմիններու ժողովներուն օրակարգի վրայ եղող հարցերը։ Սակայն, կուսակցական մամուլն ու հրապարակային ժողովները կուզան չափով մը իրազեկ պահելու հանրային կարծիքը այն որոշումներու եւ ձգտումներու մասին, որոնցմով համակուած են մեր քաղաքական կուսակցութիւնները ընդհանրապէս եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մասնաւորապէս։

Այդ սահմաններուն մէջ կրնանք ըսել, թէ Ամերիկայի մեր շրջանը 39րդ Պատգ. Ժողովէն յետոյ եւս, անդրդուելի կը մնայ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի իր քաղաքական խոյալի դիրքին վրայ եւ անվերապահ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ շարունակելու պայքարը այդ խոյալի իրականացման համար այն բոլոր միջոցներով, զորս ժամանակը եւ պայմանները կրնան նպատակայարմար ու արդիւնաւոր դարձնել։

Թերեւս, վերջին տասնամեակի ընթացքին մեր ունեցած փորձը եւ միջազգային կեանքին մէջ կատարուած փոփոխութիւնները կը պարտադրեն պէտք եղող ուղղումներ ենթարկելու մեր կազմակերպութեան գործելակերպն եւ կիրարկած միջոցները։ Օրինակ, Հնաւոր Արեւելքի շարունակ ատրտնայն հետեւանքով Խորհրդային Միութեան ստացած պատշաճ ապանայիքը կրնայ մղել Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերին մարմինները վերադնահատութեան ենթարկելու մեր քաղաքականութիւնը Խորհրդային կառավարութեան հանդէպ։ Կամ Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելը կրնայ ստիպել մեզ վերադնահատութեան ենթարկել մեր մինչայժմեան գործելակերպը Ժընեւի հանդէպ։

Սակայն, այս բոլորը պատճառ չեն, որ մենք լքենք մեր գլխաւոր նպատակները եւ կրկնապատկուած եռանդով չձգտինք իրագործել զանոնք, թէկուզ փոխուած գործելակերպով եւ տարբեր միջոցներով։

Պատգ. Ժողովի փակման առթիւ Վուստրի մէջ կայացած հրապարակային մեծ ժողովին ներկայ եղող խուռն բազմութիւնը եւ անոր արտասովոր խանդավառութիւնը նկատ անգամ մը եւս ցոյց տալու, որ մեր ժողովրդական զանգուածը շարունակ կենդանի կերպով կը հետաքրքրուի Դաշնակցութեան խօսքով ու ընելիքով եւ կը շարունակէ անոր հետ կապել ազատ, անկախ ու միացեալ հայրենիքի իր քաղաքական երազի իրականացման յոյսը։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՄԸ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հայի՞ս յիշէք Նուպրական այս օրը.
Յուլիս ամսուն 25ին կատարեցէք մեր տօնը...

ԼԻՈՆ, 25 Յուլիս. — Մեր ազգային տօներու կարգին, իր որոշ ու պատշաճ տեղը գրաւած է նաեւ Խանասորայ արշաւանքին տարեդարձը։

Ամէն տարի Յուլիսի մէջ թէ Օգոստոսի սկիզբները, տարագիր բազմութիւններ, հայրենիքի կարօտը իրենց ցաւոտ սրտին, պահիկ մը մոռցած օրուան հոգերը, հաւատաւոր ուխտագնացներու նման, կը դիմեն դէպի դաշտ, կատարելու հերոսներու տօնը։ Պարտականութիւն մը, որ խորապէս կարեւոր է մեզի համար, վերյիշելու անցեալը եւ ներշնչուելու մեր հին հերոսական կեանքով։

Եւ «Կարկուտ Տեղացը խմբակ»-ը շարականի մը քաղցրութեամբ, ամէն տարի մէկ անգամ դուրս կը պոռթկայ ամէն հայ սրտէ։ Լիոնի մէջ, հերոսներու տօնակատարութիւնը կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. «Մարզպետ» խումբին կողմէ, համանուագութեամբ տեղական կոմիտէին։ Հանդէսը տեղի ունեցաւ Բոֆֆիօ-լա-Բար գեղածիծաղ կղզիին մէջ, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան 8.15։

Կէս օրէն յետոյ, ժամը 2ին, արդէն դաշտ կը հասնէր երկրորդ կառաշարը եւ սկսան պարն ու խնջոյքը։ Սեղաններու շուրջ հաւաքուած հայրենակիցները ստեղծեցին ջերմ մթնոլորտ մը։ Ասդին կը նուագէր եւրոպական նուագը եւ հայկական դոլերը կը պարէին «Վայոց» ու «Թանգօ»։ Անդին արեւելեան «ուտի» ու «քեմանչի»ն, հոն ալ «կովանօ»ն ու «զուրնա»ն։ Քիչ անդին տեղի կ'ունենային մարզական ու զանազան խաղեր։ Տրամադրութիւնները բարձր եւ սրտերը ուրախ էին, կ'ըսէր թովիչ նուագ մը ազդեր, աշխարքը մեռնիլ կայ, ի՞նչ որ կրնայ ըրէք։

Այս խանդավառութեան մէջ, բազմութեան կեդրոնը կանգնած՝ առօր պատշաճ ճառ մը խօսեցաւ ընկեր Կարապետ Տայեան, որ կը թելադրէր չյուսահատիլ օրուան զառն երեւոյթներէն, այլ աւելի ամուր կերպով կառչիլ մեր հաւատքին ու մեր ազգային դատին։

Ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ խաղացած հաւ մը, որ ապահովեց կլորիկ գումար մը։ Շահեցաւ Գ. Կարապետ Աշըգեան։

Արեւելեան եւ եւրոպական պարերը տեւեցին մինչեւ երեկոյեան ուշ ատեն։ Օրուան մթնոլորտը այնքա՛ն հաճելի էր, որ ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ եւ կը տրտնջային որ այդ օրը ժամերը շատ սահեցան։

Երեկոյեան ուշ ատեն, հայրենաշունչ երգերով վերադարձանք տուն հերոսներու շունչը մեզ հետ, եւ բնութեան բարիքները վայելած։

Երնէ՛կ թէ գար օրը, երբ մեր տօները պիտի կատարէինք մեր հայրենի կապուտակ երկինքին տակ։

Միսաք-Մերզէ

ՄԱՅՐ ՄԸ Կ'ՈՒՏԷ ԻՐ ՁԱՒԱԿԸ

Պերլինի թերթերը Պուտափէշթէն կը ստանան հետեւեալ սարսռազդեցիկ եւ տխուր լուրը.—

Հունգարիոյ մէջ գիւղացի կին մը զաւակ մը ծնաւ, սակայն քիչ վերջ կորսուեցաւ երախան։ Կառավարութիւնը լուր առաւ եւ քննարկեց կինը։ Հարցաքննութեան միջոցին կինը յայտնեց որ մորթած է երախան եւ կտոր կտոր ընելով կերած է։ Առաջին օրը, ըսած է գիւղացի կինը, անոր կուրծքին միսերը եփեցի եւ հինգ սոխեկան աղջկանս հետ կերայ. հետեւեալ օր Թոքերը եւ գլուխը կերանք. երրորդ օր ոտքի սեւ միսերէն քօֆթէ շինեցի եւ այսպէս կերանք եւ լմնցուցինք։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

Իրենք կը յառաջանային լուսնին արծաթ շղարշին տակ, այդ խոր լռութեան մէջ, կտրելով ընդարձակ ձորը, մինչ մեղմ հովը կը սրսփացնէր սաղարթները ու հեզասահ ջուրի մը խոխոջիւնը կը խառնուէր իրենց երգին։

— Ես ըսէ, տեսնեմ, Սաքօ, — դարձաւ խմբապետը սպիտակ ձիով մէկուն — մինչեւ ցարդ քանի հատի հաշիւ մաքրած ես...

Սաքօն Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղէն էր, Մուրատի հէքեաթանման հերոսութիւններէն հմայուած։ Ունէր ժանկօլեան վայրագ դիմագիծ մը, աչքերը ցցուն ու շրթները ուռած, չափազանց լայն կուրծքով, որուն տակ բարի ու հեզ սիրտ մը կը բաբախէր։ Նախ եղած էր Քեռիի խումբին մէջ։ Երբ խարոյկի մը շուրջ կը նստէին, տղաքը, խնդալով, «Սաքօ», կը կատակէին, ծնելէդ 9 ամիս մը առաջ հօրմէդ թէ թաթարներ անցած ըլլալու են...

Խմբապետին հարցումին վրայ, Սաքօ ռունգերը կլորցուց եւ, ծածրակը քերելէն,

— Վալլահի, խմբապետ պատասխանեց, — հէսապը գիրը կը գտնեմ... էս չկա՛յ — ցոյց տուաւ սեւ աչքերով, մէջտեղէն եւ կէս քիթով մէկ ուրիշը որ ետեւէն մը ունէր վրան, եւ խաչաձեւ փամփշտակալներ, իսկ դէմքը կորսուած էր իր գլխէն մեծ խալպախի մը մէջ։ Էս չկա՛յ, մեր ամէնքէս ալ էւել սրբենախուան է... ինչպէս անխնայ է, սանքիմ հաւ կը կտրէ...

Քիչ յետոյ անցան կամուրջ մը։ Ծառի մը բունին փակած տուներ մը նշմարեցին։ Մօտեցան։ Մէկը ցատկեց ձիէն ու բռնեց։ Թուրք գիւղացի մըն էր։ Կը դողար սարսափէն։ Բերին խմբապետին մօտ։ Հարցափորձեցին ու տեղեկացան թէ իրենց երթալիք քաղաքին մէջ այժմ զօրք չկար։ Թէ երէկ կրկին, լուր եկած «Մոսկօֆները կուգան» ու ամէնքը փախուստ տուած էին...

— Փշեցէ՛ք, տղա՛ք. — լսուեցաւ խմբապետին ձայնը։

Ու երբ այդ սպիտակ լռութեանը մէջ ձիերու արագ դոփիւնը կրկին արձագանգեց մթաստուեր լեռներէն, սեւ աչքերով, միջահասակ, կէս քիթով ու խաչաձեւ փամփշտակալներով եղող թեւտգէմ կամաւորը մնաց ետ, ձին արագօրէն մօտեցուց ծառին, եւ ճիւղերուն ներքեւէն քաշելով Թուրքը դուրս, սուրը իջեցուց վզին։ Եւ որովհետեւ ձիուն գլուխը արգելք կ'ըլլար տեսնելու տանը, ձախ դարձուց զայն, «Հա՛, տա՛նկ, տեսնեմ սա վարդան արիւնը մրմռալէն, ու յետոյ, տապանդակելով ձին, հասաւ խումբին, որ անտրինակ արագութեամբ կ'արշաւէր։

Ծայգալոյսէն քիչ վերջ էր որ բլուրը անցան ու մօտեցան քաղաքին։ Հասան ջաղացք։ Խմբապետը յանձնարարեց անմիջապէս երկու թեւերու բաժնուիլ եւ զգուշօրէն յառաջանալ։ Ջաղացքին մօտ տնակ մը կար։ Ամայի էր։ Ուշել յառաջացան։ Խմբապետը կ'երթար առջեւէն ուղիղ քաղաքի կեդրոնը տանող ճամբով։ Կանգ առաւ տան մը առջեւ, որ պղտիկ գաւիթով մը ճամբէն կ'ելլէր աջ։ Դուռը կռնակի վրայ բաց էր։ Ներս մտաւ։ Տղաքը բռներ էին քովընտի փողոցները։ Դեռ ոչ մէկ շշուկ։ Հոկա՛յ գերեզմանատան մը նման։ Առաջ անցաւ։ Աջին խոհանոցը կար։ Պարապ հնոցը մը։ Հոս ու հոն սառեցած հացեր, կտոր կտոր կազմածներ։ Մոռուած գան... շունչ մը տուաւ Մարտն ու հին հրաց մը կար... գետինը խաբուած մը... կրկին հառաչեց... Արագօրէն դուրս ելաւ։ Աւելի յառաջացան։ Նախընտրեցին ուղիղ անցնիլ Հայոց թաղը։ Հասան եկեղեցի։ Շրջակայքը ամբողջովին այրած էր։ Փառք, փլատակ, ծա՛ռ հաւ մը, խրամներու հետքեր... կը մնար միայն զանգակատունը, դարաւոր ու ասեղնագործ կեանքէ մը եւ հերոսական մարտնչումէ մը յետոյ յաւիտենապէս լռած այդ հայկական ընդարձա՛կ թաղամասին վրայ... լուռը կախուած մնացեր էր...։ Վերմակեան քայլեր։ Կործանուած ու Թուխ կամարը կանգնած մնացեր էր վայրի շաղգամակներին տակ. մօտեցան աղբիւրին։ Ցամքած էր։ Վեր նայեցաւ։ Փլատակ մը մնացեր էր հեկա՛յ գլխուցէն

Հասան ուրիշ տան մը առջեւ։ Հի՛ն տուն մը փլատակներուն առջեւ։ Ծամբան հազիւ հազ կը նշմարուէր։ Թնդանօթ մը ճեղքեր էր հողը ու բացած էր գետնուղին։ Խմբապետը կը քալէր, իր ձին սատած ուրիշի մը։ Կեցաւ պահ մը։ Ու չհաւատաց թէ երբեմն չէն ու ծաղկած բնակչութիւն մը կար հոն, եւ որ հիմա չկա՛յ, ամբողջովին չկա՛յ այլ եւս...

Ձախ դարձին։ Մտան թրքական թաղամասը։ Սկսան յառաջանալ աւելի զգոյշ ու շրջահայեաց։ Քանի մը սառուցներ տանելէ ներս փախան։ Բռնեցին մէկը։ Գնչու մըն էր.

— Զինուոր կա՞յ, — հարցուց խմբապետը։

— Ո՛չ։

— Ո՞ւր գացին։

— Չե՛մ գիտեր։

— Ե՞րբ մեկնեցան։

— Ութ օր առաջ։ Մեռելները վերցուցին... յետոյ, լսեցին որ Ռուսերը կուգան, ամէնքը փախան. .

— Բնակիչ կա՞յ։

— Որոշ թիւով։

Քիչ մը եւս յառաջացան։ Թուրք երիտասարդ մը տեսան։ «Մաքրեցին»...

Չէնքին ձայնէն բնակիչները իրար անցան։ Պատուհանէ մը, թուխ ու սեւաչուի դէմք մը երեւցաւ։ Ցետոյ, հիչ մը։ Վեր նայեցան։ Ու ադմուկ մը տանը մէջ...։ Շարունակեցին քալել։ Բոպէ մը վերջ, սակայն, դուռ մը բացուեցաւ, հասակաւոր աղջիկ մը դուրս նետուեցաւ։ Նայեցաւ շուրջը, նետուեցաւ, կեցաւ, ու ետեւ նայող քանի մը կամաւորներու զարմացական նայուածքին տակ, թեւաբաց, հերարձակ ու շնչակտուր վազեց ու անլսելի բան մը պոռաց, այլայլուած ու խոտվ աչքերուն մէջ...։

Կ. ՄՆՋԻԿԵԱՆ

(Շարունակելի)

Տիար Մելքոն Քէպապճեան եւ որդին՝ Պ. Նուպար Քէպապճեան, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները, սրտի ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց կողակցին, մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆԻԿ Մ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը Շաբաթ, 30 Յուլիս առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, Hôtel-Dieu-ի հիւանդանոցը, 25 Quai de Corse (մէթրօ՝ Սիթէ)ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի եւ ամփոփուի Թիէի գերեզմանատունը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 rue J. J. Rousseau: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ամսագիր, Յուլիսի թիւ, ճոխ բովանդակութեամբ.—

Վիգէն Գլակ՝ *Լենոնք ողջ մեան...*

Արմէն Անոյշ՝ *Անհատելի:*

Կոստան Զարեան՝ *Բանկօօպը մաժուլթի ոսկորները:*

Արմ. Տիգրանեան-Աճարոնեան՝ *Թախիծ:*

Համաստեղ՝ *Սպիտակ ձիաւորը*

Ս. Թափառական՝ *Հայրենի գիւղը:*

Արամայիս Սրապեան՝ *Մի հոգեկ հոգւոյս:*

Լեւոն Շանթ՝ *Օշին Պայլ:*

Մ. Գ.՝ *Ռաբէլի աչքերը:*

Ա. Աճարոնեան՝ *Պատմութեան դասերից:*

Վահրամ Սոֆեան՝ *Մանածի թել:*

Խաչիկ Թաշճեան՝ *Երէկն ու վաղը:*

Արշակ Ալպոյաճեան՝ *Հայերը եւ տպագրութիւնը:*

Ա. Խատրակեան՝ *Քաղաքապետի մը յիշատակները:*

Վահան Մինախորեան՝ *Նոր Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը:*

Ա. Գիւլխանդանեան՝ *Հայ-Թաթարական ընդհարումները Բագուի մէջ:*

Ե. Բերբերեան՝ *Դաժան Բախտը:*

Ա. Աբեղեան՝ *Ազգագրական առասպելական տարրը Մովսէս Խորենացու Հայոց պատմութեան մէջ:*

Վահրիճ՝ *Թուրք ազգային դրամատուններ:*

Ա. Աթամ՝ *Հայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն):*

Մ. Մ. *Ամերիկահայ կեանք:*

Ա. Ա.՝ *Գրախօսականներ:*

Տարեկան բաժնեգին, արտասահման 5 տոլար: Գինը 13-15 Shawmut Str. (U. S. A):

Փարիզ եւ շրջակաները

Դ. *ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէն ընկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմի ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:*

ԱՆԻԷՌ-Գոլա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գամ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Բէֆիւսլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին 11 rue Saint Martin d'Hères, Café Chez Louis ներքնասրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսով: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

Լանսէյի ընկերներէն Սիմոն Փափազեանէ կը խնդրուի ներկայ գլլալ այս ժողովին:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ, Հրայր, Գայծակ, Առաքել եւ Գայլ Վահան խումբերու ընկերները այս Կիրակի ժամը 5.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Նիկոլ Դուման, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, St. Cloud-ի անտառին մէջ, անցեալ տարուան տեղը (Passage à Niveau):

Կը նախագահէ՝ Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը նուագէ Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան նուագախումբը: Պար, դաշտային խաղեր եւայլն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Հանրակառք թիւ 2 եւ 25, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ շոգենաւ. իջնել Pont St. Cloud.

Մուտքը ազատ է

Դաշտապարահանդէս Մարսէյլի մէջ

Հ. Յ. Դ. Գատ. Միութեան 8րդ տարեդարձի առթիւ: Մասնակցութեամբ Գուլ. Օտտոյի եւ Սէն Լուի քոյր մասնաճիւղերու, հովանաւորութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, St. André Bar Bel Vedere-ի պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ «Արօր» նուագախումբը, Օր. Մանուշ Մարտիրոսեան, ընկերներ Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Թորոսեան, Ս. Աստեան: Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ֆանթէզի:

Մուտքը ազատ է

Առնել Փլաս Սատի Գարնօէն 36 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Սէնթ Անտրէ, ուրկէ պիտի առաջնորդուին հանդէսին վայրը:

Երգահանդէս Վիէնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երգչախումբի կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրգլը կաթոլիկ սրահին մէջ:

Ծայտագիր.— Կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Դ. Ղազարեան, Ռ. Պարթեւեան եւ Պ. Պետրոսեան:

Տեսինի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է

Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԻԻՍԵԱՆ

41, Maison l'Aurore, DÉCINES, (Isère)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Աղաւնեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զոհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Յ. Չէօկիւրեան եւ Թ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՍ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽՆՁՈՐ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐԶԱՆՕ*, (Ռիգալնդրինի կայսրութիւն) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԴԻՑԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Լ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ն. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քամիլ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալոեեան (Ռոզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Գ. Կաւափլեանց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ռոստոմեան 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, **51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65**, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԲՈՒ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Երբ արդէն չատ էր մութ աշխատելու համար, Ջեմման փաթաթեց ձեռագործը ու դրեց զամբիւղը: Մի առժամանակ նստած էր ձեռքերը ծալած ու հանգիստ դիտում էր Բոռի անշարժ դէմքը:

Երեկոյեան աղօտ լոյսը ընկնելով նրա դէմքին մեղմացրել էր նրա կոշտ հեգնոտ ու ինքնավստահ արտայայտութիւնը ու խորացրել բերնի կողքի տրամիկ ծալքը.

Մտքի մի տարօրինակ զուգորդութեամբ, Ջեմման յիշեց յանկարծ Արթուրի յիշատակին իր հօրը կանգնեցրած խաչը ու վրայի տապանագիրը.

«Բոլոր ալիքներն ու մրրիկները անցան իմ վրայով»:

Անցաւ մի ամբողջ ժամ այդ խորին լռութեան մէջ: Վերջապէս կինը վեր կացաւ ու կամաց դուրս ելաւ սենեակից: Եւ երբ վերադարձաւ լամպը ձեռքին՝ կանգ առաւ մի ակնթարթ, կարծելով թէ Բոռը քնած է: Բայց նա չուռ եկաւ, երբ լոյսը ընկաւ դէմքին:

— Ձեզ մի բաժակ սուրճ եմ պատրաստել. — ասաց նա լամպը ցած դնելով:

— Բաժակը դրէք սեղանին ու մօտ եկէք մի վայրկեան:

Բոռը իր ձեռքի մէջն առաւ նրա երկու ձեռքը:

— Ես մտածում էի ձեր խօսքերի վրայ. — ասաց նա: — Դուք իրաւունք ունիք, կեանքի մէջ իմ խճճուած կծիկս գեղեցիկ չէ: Բայց մտածեցէք, մարդ միշտ չի հանդիպում այնպիսի մի կնոջ որին կարող է սիրել, իսկ ես սարսափելի դրութիւնների մէջ եմ եղած: Ես վախենում եմ...

— Վախենո՞ւմ էք:

— Մութից: Երբեմն չեմ համարձակւում մենակ մնամ գիշերը: Պէտք է մի որեւէ կենդանի շօշափելի բան զգալ մօտս: Կատարեալ խաւարը, ուր... Ոչ, ոչ, դա չէ: Դա միայն խաղալիք դժոխքն է: Խնդիրը ներքին խաւարն է. այնտեղ չկայ լաց ու ատամների կրճտոց, այլ միայն լռութիւն... լռութիւն:

Աչքերը լայնացան: Իսկ Ջեմման նստած էր անձայն, հազիւ շնչելով, մինչեւ որ Բոռ խօսեց նորից:

— Այս բոլորը ձեզ համար ֆանթազի է միայն, չէ՞: Դուք ինձ հասկանալ չէք կարող: Աւելի լաւ ձեզ համար: Բայց ես պէտք է ձեզ ասեմ, որ կը գժուէի, եթէ մենակ ապրել փորձէի: Ինձ չատ խիստ մի դատէք. եւ այնքան էլ բոլորովին կորչիլ մի արնաւոր չեմ, ինչպէս որ դուք ինձ երեւակայում էք գուցէ:

— Ես ձեզ դատել չեմ կարող, — ասաց նա: — Ես այնքան չեմ տանջուել, ինչքան դուք: Ես էլ շատ ծանր բաներ եմ քաշել, միայն մի քիչ ուրիշ տեսակի, եւ ինձ թւում է, նոյն իսկ վստահ եմ, որ մարդ վախի ազդեցութեան տակ երբ մի խստասիրտ ու անարգար բան է անում, վերջը զղջում է չարաչար: Բայց այդ բոլորի հակառակ, դուք զարմանալի կերպով դիմացել էք. եւ ձեր տեղը բոլորովին կ'ընկնէի հոգեպէս, կ'անիծէի Աստծուն ու կը մեռնէի:

Բոռ դեռ միշտ բռնած էր նրա ձեռքը.

— Ասացէք, — հարցրեց նա ցած ձայնով, — դուք ձեր կեանքումը արել էք երբեք իսկապէս խստասիրտ մի բան:

Կինը ոչինչ չպատասխանեց, բայց կախ ձգեց գլուխը ու արցունքի խոշոր կաթիլներ ընկան Բոռի ձեռքին

— Ասացէք, — շշնջեց նա դողդողալով, միշտ աւելի ու աւելի սեղմելով կնոջ ձեռքերը: — Ասացէք: Չէ՞ որ ես ձեզ ասացի իմ ամբողջ վիշտս:

— Այո՛, մի անգամ, չատ տարի առաջ... Արել եմ ես խստասիրտ մի բան, այն էլ մի մարդու վերաբերմամբ, որին աշխարհիս երեսին ամէն բանից աւելի եմ սիրել:

Բոռի ձեռքերը դողում էին սաստիկ, բայց նրա ձեռքերը բաց չթողին:

— Նա իմ ընկերս էր. — շարունակեց կինը, եւ ես հաւատ ընծայեցի ոստիկանութեան սարքած անհեթեթ բամբասանքին: Ապտակեցի նրան, երբեւ մի մատնիչի եւ նա գնաց ջուրն ընկաւ: Յաջորդ օրը իմացայ որ անմեղ էր բոլորովին: Գուցէ այս միակ յիշողութիւնը աւելի ծանր լինի քան ձեր կրած բոլոր տանջանքները: Ես սիրով կը տայի որ աջ ձեռքս կտրեն, միայն թէ փոխել կարողանայի, ինչ որ եղել կատարուել է:

Արագ ու սպառնալից մի փայլ խաղաց Բոռի աչքերում, մի բան, որ Ջեմման դեռ երբեք չէր տեսել նրա դէմքին: Եւ արագ անսպասելի մի շարժումով խոնարհեց գլուխը ու համբուրեց Ջեմմայի ձեռքը:

Ջեմման ետ քաշեց զարմանքը դէմքին:

— Ո՛չ, — ասաց տխուր: — Միւս անգամ երբեք այդ տեսակ բան չանէք: Դա ինձ ցաւ է պատճառում:

— Իսկ դուք կարծում էք ցաւ չէ՞ք զգացել այն մարդը, որին դուք սպաննել էք:

— Այն մարդը, որին ես սպաննե՞լ եմ...: Ա՛խ, ահա Ջեզարէն դռանը. ես... ժամանակ է որ գնամ...

. . . .

Երբ Մարտինի սենեակ մտաւ, Ջեմման արդէն հեռացել էր: Բոռ պառկած էր, իսկ նրա կողքին սեղանի վրայ դեռ ձեռքը չտուած սուրճի բաժակը: Նա կամաց խօսում էր ինքն իր մէջ տալով խօսքերը անհեթեթ ու... խուր:

IX

Մի քանի օր յետոյ, Բոռը ... ու սովորականից աւելի կաղալով ... առաւ հանրային գրադարանի ընթերցարանը ու պահանջեց Մօնտանելի կարդինալի քարոզները: Րիկարդօն, որ նստած կարդում էր կից սեղանին, բարձրացրեց աչքերը: Նա շատ էր սիրում Բոռին, միայն չէր կարողանում հաշտուել նրա տարօրինակ ու ... կուսակրօնութեան հետ:

—Դուք նորից յարձակում էք պատրաստում խեղճ կարդինալի վրայ ... հարցրեց քիչ չարացած:

— Սիրելիս, ինչի համար դուք միշտ վատ մտքեր էք վերագրում մարդոց: Դա վայել չէ քրիստոնեայի: Ես մի տեսութիւն եմ պատրաստում ժամանակակից աստուածաբանութեան մասին նոր լրագրի համար.

— Ի՞նչ նոր լրագիր: — Րիկարդօն ... ունքերը կիտեց:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	–

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒԼԻՍ 1932

30 JUILLET 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1944

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Գործազրկութիւնը որ համաշխարհային տագնապի ամէնէն գայթակղիչ երեւոյթն է, իւրաքանչիւր երկրի ներքին կեանքի ժամանակաւոր կերպը կը կազմէ։

Հայերը՝ Թափառական եւ պատահականութեան ենթակայ, աւելի մեծ սաստկութեամբ տագնապը կ՚ապրին։

Ուրիշները կազմակերպուած ազգ ու պետութիւն են։ Պետութիւններն իրենց հօկայական միջոցներով եւ հասարակական հաստատութիւններով լծուած են գործի, մեղմացնելու գործազրկութեան աղէտը։

Իսկ Հայերն անհատական ճիգէն անդին չեն անցնիր։ Կարծես թէ անհատէն ու փոքրիկ խմբակներէն անդին, չեն տեսներ կէս միլիոնէ աւելի ժողովուրդ մը, որ Թափուած է օտար պատերուն տակ եւ կ՚ապրի իր առօրեայ աշխատանքով։

Եւ այսօր, օտարին համար աշխատանք չկայ, կամ նուազ է։ Եւ օտարներուն մէջ, ամէնէն առաջին հարուածը կը ստանան Հայերը, որ անտէր են։

Գաւառներէն հասած ձայները, որոնք մասնակի ճիչի մը արտայայտութիւնը կը թուին, եթէ իրարու վրայ գումարենք՝ համապատկերը ողբերգական կը դառնայ։ Եւ որովհետեւ հայ ժողովուրդը շատ ողբերգութիւններ տեսած է, վարժուած է սորվել՝ իր հաւաքական աղաղակը բարձրացնել միայն այն ատեն, երբ բոլորը աղէտի ենթակայ են, բոլորը սովի եւ անգործութեան մատնուած են։ Այսինքն, դարմանը ուշ է հասած է։

Մինչդեռ մեր շրջապատը բազմաթիւ օրինակներ կու տայ, ուրեմն կրնայինք դատ առնել, դիմադրել համար թէ ինչպէս կազմակերպուած ուժերով աղէտները կը կանխարգիլեն, երբ մենք, Հայու վերջին խելքով, աղէտի աւերներ կ՚ողբանք եւ մասամբ մը միայն կրնանք դարմանել, իւր կարողութիւն այն ատեն, երբ արդէն ուշ է. եւ իրար կ՚անցնինք անկանոն ու անկազմակերպ ձեւով։

Գործազրկութիւնը եւ անկանոն Թուղթերու խնդիրը, պատճառ կը դառնան բազմաթիւ մարդիկ, որոնք տեղէ տեղ կը չարժուին, ամէն դուռ կը բախեն, անորոշութեան մատնուած։

Եւ մենք կը գոհանանք մեր նախնական միջոցներով։ Եւ եթէ աղաղակ չլսենք, խաղաղութիւնը կատարեալ կ՚ըլլայ մեր խիղճերուն։

Մինչդեռ պէտք է գիտակցինք որ հայ ժողովուրդը հաւաքականօրէն՝ տառապանքով կ՚ապրի։ Տնտեսական ծիրանդը չատերու աչքին չերեւար։ Առօրեան, առօրեայ դոհունակութեան մը կապած է բոլորը։ Հին խնայողութիւնները մաշեցան. շատերը սնանկացան։ Այդ բոլորի տեղ միջակ ապրուստ մը կարելիութիւնը բանեց, որ միշտ պատահականութեան ենթակայ է։ Իսկ այսօր գանազան գաղութներուն մէջ բազմութիւններ կան, որ թշուառութեան մատնուած են։ Ֆրանսահայ գաղութի գործազրկութիւնը թէեւ մեծ համեմատութիւններ չէ առած, սակայն նշանն ալ չատ ծանր է։

Ի՞նչպէս դիմաւորեցինք կամ կը դիմաւորենք այսօր աղէտը։

Ընդհանուր ողջոյն ունին մէջ հաղորդ՝ «Եղբայրական Օգնութեան» մարմին մը։ Ցոյց կար որ ան դառնայ կեդրոնական կազմակերպութիւն մը, իր ճիւղերը տարածէ գաւառները, հանդիսանայ գրասենեակ մը, որ ոչ միայն օգնութեան գործը կազմակերպէ, այլ աշխատանք գտնէ, հետեւի երկրի գործատեղիներուն եւ ըստ այնմ հրահանգներ տայ գործաւորներուն, որպէս զի պարապ չթափառին տեղէ տեղ։ Եւ ոչ միայն այսքան, այլ պիտի կրնայ հետամուտ ըլլալ կանոնաւորելու մեր հայրենակիցներու Թուղթերը, գաղթականներու գրասենեակներուն հետ համախորհուրդ։ Բազմաթիւ աշխատանքներ, որոնք իրարու կապուած են, որոնք հաւաքական պատասխանատուութեամբ կրնան լուծուիլ, որոնք ուժերու համախմբումի կը կարօտին։

Սակայն, որովհետեւ տակաւին աղէտը հայկական համեմատութիւններ չէ առած, մեր բարի սովորութեամբ Թուլցանք։ Մարմինը հետզհետէ տկարացաւ։ Օգնութիւնը չկազմակերպուեցաւ։ Օժանդակութիւնը եղաւ խիստ չնչին։ Անտարբեր մնացին անոնք որ կրնային հարիւր ֆրանք տալ եղբայրական օգնութեան մը համար։

Այս պայմաններուն մէջ աւանդական հայկական ճամբան պատրաստ էր։ Եւ «Եղբայրական Օգնութեան» մարմինը բռնեց այդ ճամբան։ Լուծուեցաւ ու գործը յանձնեց Աղքատախնամին։

Անգործութեան չափ, մեր ազգային նկարագրի տեսակէտէն, նոյնքան ողբերգական է այս երեւոյթն ալ։

Մենք եղբայրական օգնութեան անընդունակ ենք։ Որովհետեւ օգնութիւնը եւ այն ալ եղբայրական՝ կազմակերպութիւն կը պահանջէ, տեւական կամքի պէտք ունի, եղբայրական զգացումներու կեդրոնացման կը կարօտի։

Մենք, այսօր տակաւին, այսքան աղէտներէ եւ աղետալի փորձառութիւններէն յետոյ օգնութիւն կազմակերպելու անընդունակ ենք։

Բայց ընդունակ ենք աղքատախնամի։ Հայ ժողովուրդը պէտք է միշտ աղքատ ներկայանայ։ Անոր միայն կարելի է ողորմութիւն տալ։ Ի հարկէ երբ որ կայ, եւ երբ որ կը բարեհաճին։

Հիւանդանոց, անկելանոց եւ աղքատախնամ։ Նայեցէք մեր բացուած քասկերուն, ու պիտի տեսնէք, այն քանի լումաները, որ դուրս կուգան, կ՚երթան վիրաւորական ձեւով՝ մեռնիլը երկարաձգելու մարդոց, որ դատապարտուած են հիւանդանոցի եւ անկելանոցի մէջ ապրելու կամ՝ նկուն ու եւէ զրկուած, աղքատ տեսնելի երեւոյթով կը ներկայանան՝ դուռը չարժելու աղքատախնամներուն։ Մինչդեռ, կայտառ, երիտասարդ ու աշխատասէր այս բազմութիւնը եղբայրական օգնութեան պէտք ունի, աշխատանքի պէտք ունի։ Եւ մենք պարտաւոր ենք այդ գործը կազմակերպել։

Կ. Ս.

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԱԿԷ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

— :-: —

Ամերիկայի Ծախկին պատերազմիկները գրեթէ պաշարած են Ճախարարական պաշտօնատուններըը Ուաշինկթընի մէջ։ Ոստիկանները անցեալ օր ուզեցին հեռացնել անոնցմէ մէկ խումբը, երբ բախում մը տեղի ունեցաւ։ Եւ տաս պատերազմիկներու փանգըռւածը սկսաւ քալել Սպիտակ Տան վրայ։ Երկարէ ցանցեր լարուեցան, ոստիկանական եւ զինուորական ուժերը ստուարացուցին։ Հարկ եղաւ նոյն խնդրել օժանդակութիւնը բանակին։ Գնդացիրներ դրուեցան այն շէնքերուն դէմ, ուր գտնուած էին պատերազմիկները։ Հեծելազօրքը յարձակեցաւ մասամբ մաքրել «գրաւեալ գօտին»։ Այս բախումներուն ընթացքին, ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ գործածել արտասուաբեր ռումբեր նոյն իսկ կրակել։ Վիրաւորուեցան բազմաթիւ պատերազմիկներ. կան նաեւ սպաննուածներ։

Նախագահ Հուվըր կը յայտարարէ թէ պատերազմիկները ենթակայ չեն առանձ, այլ իրենց մէջ ոճրագործներ ալ կան, ինչպէս համայնավարներ, որոնք տարբեր նպատակներ կը հետապնդեն։

Միւս կողմէ Ճախկին պատերազմիկներու պետը կը յայտարարէ թէ «պիտի երթան մինչեւ ծայրը, մինչեւ որ [illegible]»

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՔՈՒԷ ՊԻՏԻ ՏԱՆ ԿԱԹՈԼԻԿ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

:-:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Բազաքակալի թղթակիցը կը կարծէ թէ յառաջիկայ կիրակի օրուան ընդհանուր ընտրութիւններուն Գերմանիոյ Հրեաները, որ մինչեւ հիմա մեծ մասամբ ընկերվարական կուսակցութեան կը քուէարկէին, այս անգամ իրենց ձայները պիտի տան կաթոլիկ կուսակցութեան։

Հրեաները կարծիքով նիւթերեսանները հակահրէական քայլերուն դէմ կաթոլիկները են որ իրենց թիւով [illegible] աղդեցութեամբ պատուար կրնան հանդիսանալ։

ՏՆԻՒԵՍԹԷՐ ԿԸ ԿԱՐՄՐԻ

Պուքրէշէն հեռագիր մը կու տայ նրկարագրութիւնը արիւնալից նոր դէպքի մը, որ տեղի է ունեցեր Տնիեսթէրի վրայ։ Նաւակ մը ռուսական գետեզերքէն կ՚անցնի ռումանական գետեզերք։ Երեք կին եւ երկու մանուկներ կային նաւուն մէջ։ Երբ գետին մէջտեղը կը հասնին, կարմիր սահմանապահները կը Ճշմարեն եւ կրակ կը բանան Ճաւուն վրայ։

Փախստական երեք կիները ու երկու մանուկները ոչնչացան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏԵՆԴԸ

Ընտրութեանց Ճախօրեակն է։ Գերման քաղաքական կուսակցութիւնները տենդագին գործունէութեան մէջ։ Միթինկները ու Ճառերը իրարու կը յաջորդեն ամէն կողմ։

Միւս կողմէ, ֆոն Փափէն կը շարունակէ «տակել» Փրուսիոյ Ճախարարները։ Փրուսիոյ Ծախկին վարչապետը, Օթթօ Պրաուն, Ճամակ մը ուղղելով ֆոն Փափէնի՝ անգամ մը եւս կը բողոքէ որ մէկիկ մէկիկ պաշտօնանկ կ՚ըլլան իր ընկերները։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Դաւալուի ցեմենտի գործարանին մէջ աշխատող Ռուսաստանի խորհրդային բերուած մասնագէտները գործադուլ են յայտարեր, կանոնաւոր ռնունդ չառնելու պատճառով։

Կառավարութիւնը Երեւանէն մէկ վաշտ զօրք ուղարկելով, գործադուլը ճնշած եւ ղեկավարները խստօրէն պատժած է։ Զօրքի եւ բանուորներու միջեւ ընդհարումներ տեղի ունեցած են։ Երկու կողմէն ալ վիրաւորներ կան։

Հայաստանի արոշ շրջաններուն մէջ ապստամբներ երեւցած են։ Կառավարութիւնը մտահոգուած է զանոնք լիկւիտացիայի ենթարկելու խնդրով։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱՔՆՆԵԼ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՖՈՆ ՓԱՓԷՆԻ ՀԵՏ

Անցեալ օր, United Press-ի թղթակիցը, Պերլինի մէջ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Ֆոն Փափէնի հետ։

Գերմանիոյ վարչապետը առաջին առթիւ կը յայտարարէ թէ գերման ժողովուրդը պէտք է վերստանայ իր տեղը արեւուն տակ բարոյական, քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտներով, եթէ փափաքելի է որ արագ դարձ մը կատարէ դէպ ի բարգաւաճում եւ բարօրութիւն։

Ատոր համար ալ անհրաժեշտ է նախ ջնջել այն սեղմումները, որ դրուած են Գերմանիոյ վրայ Վերսայլի դաշնագրով։ Եւ յետոյ Գերմանիոյ վերադարձուին նախկին գաղութները։

Այլապէս, առանց Թերանալու եւ առանց դադարելու, պայքար պիտի մղուի վերաքննել տալու համար այն արձանագրութիւնը, որ «խաղաղութեան դաշնագիր» կը կոչուի։

«ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼ ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱԿԸ»

Շարունակելով իր յայտարարութիւնները, Գերմանիոյ վարչապետը ուզեց ծշդել նաեւ իր երկրին տեսակէտը ապառազինութեանց հարցին մէջ։ Եւ ըսաւ թէ Գերմանիա պարզապէս կ՚ուզէ տեսնել ապահովութիւնը իր սահմաններուն, որոնք շատ հեռու են պաշտպանուած ըլլալէ այնքան որքան են Ֆրանսական սահմանները։ Վերջապէս տալ միջոցներ Գերմանիոյ ապահովութեան եւ պաշտպանութեան։ Անիկա չի նշանակեր թէ կը պահանջուի բանակ մը այնքան ստուարաթիւ, որքան է Ֆրանսականը։ Գերմանիոյ պահանջն է բարոյական հաւասարութիւն զինուորական հարցին մէջ եւ իրաւունք՝ ունենալու արդիական զինուորական կազմակերպութիւն մը։

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

Ինչ կը վերաբերի գերմանօ-ֆրանսական յարաբերութիւններուն, ֆոն Փափէն յայտնեց թէ երբեք չէ առաջարկած զինուորական դաշնակցութիւն մը երկու երկիրներուն միջեւ, այլ միայն գիտել տուած է Էռիոյի թէ, ըստ իրեն, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պետական վարիչներուն միջեւ պարբերական խօսակցութիւնները պիտի կրնային նպաստել փարատելու ամէն կասկած եւ ապահովելու երկու երկիրներու ապահովութիւնը։ Ըստ Գերման վարչապետին, այս հանդիպումները աւելի օգտակար են, քան միջազգային մեծ համաժողովները։

Ֆոն Փափէն այսանց գիտել տուաւ որ Գերմանիա չիկրնար ըմբռնել թէ ինչու Ֆրանսա շատ կը սեղմէ «ապահովութեան» վրայ, երբ գոյութիւն ունին Լոքարնոյի Դաշնագիրը, Պրիան-Քէլլոկ համաձայնագիրը, Հանսաի ապաքէն գօտին։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գերման վարչապետը, յետոյ անդրադառնալով իր երկրին ներքին փոթորկումներուն, ըսաւ թէ չափազանց կարեւոր հարցերու առջեւ կը գտնուի Գերմանիոյ ներքին քաղաքականութիւնը, այնքան որ ներկայիս երկրորդական կը համարուի մտածել միապետութեան վերահաստատութեան կարելիութիւններուն մասին։ Աւելի շատ կը սպառնայ, ընդհակառակն, համայնավարական շարժումը։ Այնպէս որ կառավարութեան առաջին գործերէն մին է կռուիլ համայնավարական մտքերու զարգացման դէմ։

Երդուեալ դատաւորներէն մէկը կ՚ըսէ թէ Կորկուլով յիմար չէ

Երդուեալներէն մէկը ցաւելով յայտարարած է թէ՝ Կորկուլովի մասին եղած մեղմացուցիչ պարագաները միաձայնութեամբ չեն մերժուած։

Կորկուլովը յիմար չէ, կ՚ըսէ, ընդհակառակն ամէն բան ցոյց կու տայ որ մտաւորապէս առողջ մըն է։

Ընդհանուր դատախազին կարդացած այն նամակը որ գրուած էր Պոլէն՝ Կորկուլովին, ուրիշ ռուս գաղթականի մը կողմէ, եւ որ կը շնորհաւորէր անոր գործած ոճիրը, ինչպէս նաեւ յայտնութիւնը այն վէպին որ գրուած էր Պարիզի մէջ ուրիշ Ռուսի մը կողմէ որ կը յայտնէր նախագահին սպանութիւնը գործուած ռուս գաղթականի մը կողմէ որ ոճիրը միակ միջոցը կը նկատէ աշխարհը ազատելու Ռուսիայէն, մեր վրայ աւելի խոր տպաւորութիւն Թողուց քան տիկին Կորկուլովի ներկայութիւնը, որ այնքան ալ ցնցող չէր։ Ես անոր լալը իսկ չտեսայ։

Մեր խղճութեան պատճառը սպանեալին անձնաւորութիւնը չէր միայն, ով որ ալ ըլլար զոհը, ես միեւնոյն քուէն պիտի տայի։

Էռիոյի բողոքը Ֆոն Շլայխէրի

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ ԸՐԱԾ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Էռիօ իր մօտ կանչեց գերման դեսպան Ֆոն Հօշը եւ բողոքեց այն անմիտ յարձակումներուն դէմ որ Շլայխէր ըրաւ Ֆրանսայի դէմ իր արտասանած մէկ ճառին միջոցին։

Ֆոն Շլայխէր «միջազգային քաղաքականութիւն» ըսուած աւանդական օրէնքները անտեսելով՝ չէ վարանած կոչել զինաթափութեան վերաբերեալ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը կեղծաւոր։

Էռիօ ցոյց տուաւ Ֆոն Հօշի թէ ինչքան անպատեհ էր ֆոն Շլայխէրի ըրած յարձակումը Ֆրանսայի դէմ, եւ այդ կ՚ընէր այնպիսի ատեն մը, որ կը զուգադիպէր Լօզանի եւ Ժընեւի համաձայնութիւններուն և Գերմանիոյ Ֆրանսեւանգլիական դաշինքին միանալէ յետոյ։

Արդէն չորեքշաբթի երեկոյ Գերմանիոյ Փրանսական դեսպանը ներկայացաւ կառավարութեան եւ Շլայխէրի ճառին մասին «ճշդումներ» պահանջեց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ

— :-: —

Հինգշաբթի առաւօտ Սանթէի բանտը փոխադրուած է մահապարտ Կորկուլով։ Այժմ բանտարկուած կը մնայ մասնաւոր խուցի մը մէջ, լաւ պաշտպանուած, ուր հագիւ մտած, լոգանք մը յետոյ, խաղաղ ու եանդարտ, խնդրեց վերսկսիլ իր ընթերցումները, մասնաւորաբար պահանջեց Տոսրոյեւսկիի Ոճիր եւ Պատիժը, Սէլվիօ Փելլիքոյի Բանտերը։ Փիշերն անցուցեր էր անծեղյօւ իր դատաւորներուն։ Երբ կը պատրաստուէր իր խուցը մտնել, չմոռցաւ հսկիչին յայտնել իր տպաւորութիւնները կատարուած դատավարութեան մասին։

Հինգշաբթի կէսօրէն յետոյ, պաշտպան փաստաբան Ժէրօ այցելութեան գնաց, առնելու համար Կորկուլովի հաւանութիւնը վճռաբեկ ատեանին դիմելու։ Այս առթիւ, փաստաբանը թղթակիցի մը յայտնեց թէ վշտացած չէ դատաւորներուն դէմ, սակայն կը սպասէ... դիազննութեան։ «Կ՚ուզէի խաբուած ըլլալ, արովհետեւ, իմ կարծիքովս, խենթի մը գլխատումը մարդասպանութիւն է։ Վախնամ, ըսաւ թէ մարդկային բժիշկը անտանիշան մը գտնէ այս դժբախտին գանկին մէջ. Այսուհանդերձ այս դատավարութիւնը կը թելադրէ, որ օրէնք մը դրուի՝ ընդունելու համար փորձաքննութիւն մը մտային խանգարման պարագաներու մասին»։

ՄԱՑՔԻԼ ԱՌԼԷՆ

Նիւէն անգլիական մամուլին կը հեռագրեն թէ ծանօթ գլոպէտ հայագէտ Մայքլ Արլէն ինքնաշարժի արկածի մը ենթարկուած է եւ թեթեւ վէրքեր ստացած է։ Այժմ կ՚ապաքինի իր բնակարանին մէջ։

ԳԻՆԻԻ ԳԵՏ ՄԸ Կ՚ՆՐԿԱՐԻ ԴԷՊԻ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ֆրանսացի եւ ամերիկացի վաճառականները, շատ հաւանական գտնելով որ Միացեալ Նահանգներու նոր ընտրութիւններէն յետոյ վերցուի ոգելից ըմպելիներու արգելքը, մեծ գործունէութիւն ցոյց կու տան։ Եւ ֆրանսացի վաճառականները հարիւր հազարներով տակառ պատրաստած կը սպասեն, գետի պէս հոսեցնելու համար Պորտոյի եւ Պուրկոնեի գինին Ատլանտեանի վրայէն։

ԻՍԼԱՆՏԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Տէյլի Էքսփրէս» կը յայտնէ թէ Տպլինէն ստացուած լուրերու համաձայն, կարող է պատահիլ որ Տէ Վալերան ուզէ դիմել անմիջապէս ընդհանուր ընտրութիւններուն, որպէս զի իր կուսակցութիւնը կարենայ ստանալ բացարձակ մեծամասնութիւն մը խորհրդարանին մէջ, առանց կախում ունենալու աշխատաւորականներէն։

ՄԱՆԻՈՒ ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ԿԱԶՄԵԼ ԴԱՀԼԻՃԸ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Վայտա Վոյվոտ թագաւորին ներկայացուց իր հրաժարականը. Թագաւորը Մանիուի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։ Վայտա Վոյվոտ պատրաստակամութիւն յայտնեց ստանձնել պաշտօն մը Մանիուի դահլիճին մէջ։

ԳԵՐՄԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները իրենց համակրանքը կը յայտնեն ֆոն Փափէնի՝ իր ճառին առթիւ։ Եւ արդար կը գտնեն, որ Գերմանիա կը պահանջէ վերստանալ նախապատերազմեան զինուորական իր ուժը եւ ինքնիշխանութիւնը։ Միայն թէ կը վախնան, որ Գերմանիա կ՚անապարէ շուտ հասնիլ իր նպատակին։ Այսպէս, կ՚ըսեն, սխալ ըրաւ Գերմանիա պահանջելով զինուորական ուժի հաւասարութիւն Ֆրանսայի հետ, ինչ որ խռովեց ֆրանսական հանրային կարծիքը։

ՌՈՒՍ-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ ԿԱՐՈ՞Ղ Է ՊԱՏԱՀԻԼ

Եթէ Ճափոն պատերազմ մը սկսի Ռուսիոյ դէմ, իր հակառը կարող է գտնել 1904էն շատ աւելի տարբեր հակառակորդ մը։ Այդ թուականին, քանի մը յաղթականներ բաւական եղան տապալել վհատ, խանգարուած եւ անպատրաստ երկիր մը։ Օտար մասնագէտներ, որոնք ոչ մէկ համակրութիւն ունին, ոչ բոլշեւիկութեան եւ ոչ ալ Ռուսիոյ հանդէպ, շատ հեռի են հաստատելէ թէ՝ Ճափոն, կարող է պատերազմը շահիլ սովետներու դէմ

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ, այսու հանդերձ, պատերազմի մը պարագային, Չինաստանի եւ Ճափոն զինուորներու ու գործաւորներու դերը։ Ոչ ոք չի կրնար կանխատեսել։ Կը թուի սակայն թէ՝ Ճափոն կառավարութիւնը չկրնալ համարձակի Ռուսիոյ վրայ յարձակիլ. Ճշմարիտ է որ, Ֆաշիստ զինուորականները պատրաստ են ամէն արկածախնդրութեանց։ Բայց, հակառակ ամէն բանի, Մոսկուայի «Խաղաղական Սակարանը» անմիջական պատերազմ մը ծագելուն համակարծիք չէ։ Ճափոն չի կրնար ռուսական հողամասը ոտնակոխ ընել՝ առանց վստահ ըլլալու Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միաժամանակ եւ հաւաքական գործակցութեան։ Արդ՝ այդ հաւաստիքները գոյութիւն չունին։

Ֆրանսա եւ Լեհաստան համակրական յարաբերութիւններ ունին Ճափոնի հանդէպ։ Այս վերջնոյն տնտեսականութիւնը թէ դիւանագիտութիւնը վեր բռնուած ըլլալ կը թուին Ֆրանսայի կողմէ։ Այսու հանդերձ, Ֆրանսա պէտք չէ ուզէ, հաւանականօրէն, համաշխարհային նոր պատերազմ մը ծագելու պատճառ ըլլալ, աւելի սարսափելի քան նախկինը... Գալով Լեհաստանի, որ տնտեսական եւ քաղաքական ծանր տագնապ մը կը բոլորէ, իւրաքանչիւր զինուորական կոխ., իր համար, վտանգի կ'ենթարկէ նոյն իսկ իր գոյութիւնը։ Չի կարծուիր թէ հակառակնատական կուսի մը կուզայ հաստատել այս պարագան, տրամաբանական եւ բնական, թէ Լեհաստանի մէջ, հանրային կարծիքը աւելի զբաղած է Գերմանիոյ անցուդարձերով, քան Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ հաւանական կռուով մը։

Հիթլերեաններու, Գրզեսնեաց Սապատարաններու եւ գերման ազգայնականներու գծաւմները զօրաւոր կերպով կը մտահոգեն մարաջախտ Փիլսուտսքի շրջանակը։ Նոյնպէս ֆրանքօ – գերման պատահական միաձայնութեան մը ազդակները։ Իրականութեան մէջ, տնտեսական տագնապին չնչառաբումը, Ֆրանքօ – գերման նման համաձայնութեան մը ճամբուն վրայ արգելք մը կը ներկայացնէ։ Միւս կողմէ, Լեհաստանի կրած դժուարութիւններուն առթիւ, Ֆրանսայի ըրած վերապահումը ուղղակի անհանգստութեան մատնած է ասոր — մանաւանդ երբ Ֆրանսայի բարձրագոյն սպայակոյտի աչքառու անհատներ հարց դըրած են թէ՝ Լեհաստան պետութիւնը տկարացած ըլլալով, պատերազմի մը պարագային՝ «ոտնակոխ» ըլլալու վըտանգին տակ չի՞ գտնուիր արդեօք...

Բոլշեւիկները ամէն ինչ ի գործ դըրած են Լեհաստանի բարեկամութիւնը գրաւելու համար։ Ճափոնն ալ բազմաթիւ փոխատուութիւններ ըրած է Վարշաւայի։ Սակայն, կը թուի թէ չի կրնար բոլորովին վստահ ըլլալ Լեհաստանի թիկունք կանգնելուն վըրայ... Միեւնոյն անդրադարձումները կը պատշաճին Ռումանիոյ։ Ընդհակառակն, Ճափոնի վարչապետին սպառնութիւնը, զինուորական կուսակցութեան յարատուն ազդեցութիւնը, Շանկհայի պարպումը — որով ճափոնական մեծ ուժ մը ազատ կ'ըլլայ — Ճափոն սպայակոյտի դիրքը եւն., կը մտահոգեն բոլշեւիկեան [illegible], ինչպէս նաեւ սովետական Ռուսիոյ հանրային կարծիքը։

Անշուշտ. Ստալին չի գոհանայ կանխատեսելով թէ Ճափոն, թեր ու դէմ խնդիրներ կշռելէ վերջ, յարձակումէ մը կարող է ետ կենալ։ Լաւ յայտնի է որ պատերազմի մթնոլորտը ազգերը կը մղէ կատարեալ անզգուշութիւններու. Կարմիր ղեկավարները չեն կրնար ուրեմն ապագան կառուցանել՝ յենլով միայն Ճափոնի երկդիմի խելացութեան վրայ։ 1931 սեպտեմբերին, Ճափոն կարող էր դիւրութեամբ գրաւել Ռ. Ռուսիոյ ծովային նահանգները։ Խաղաղականի եզերքին երկարող սահմանները այնքան տկար կերպով պաշտպանուած էին։

Վեց ամիսներ շարունակ սովետները ջերմօրէն աշխատեցան Ծայրագոյն Արեւելքի իրենց դիրքերը ամրացնել Օդային առաջնակարգ տորմիղ մը հոն է կեդրոնացած։ Ճափոնական յարձակման մը պարագային, այդ տորմիղը չպիտի գոհանայ միայն յարձակուած հողամասը պաշտպանելով, պիտի փորձէ նաեւ փճացնել թշնամիին զինուորական կայանները, որոնք կը գտնուին հոն՝ Ճափոնի մէջ։ Վլատիվոստոք նաւահանգիստը ընդծովեայ ծուղակներով պաշտպանուած է։ Այսօր, ծովային նաւահանգիստներուն տիրանալու համար, Ճափոն բանակը պարտաւոր է ամիսներով պատերազմիլ։ Միայն Վորոշիլով կարող է այդ մասին որոշել սահմաններէն ներս, ապա դնելու համար զանոնք բնաբնակ բանակի մը առաջ, գերազանցապէս աւելի լաւ զինուած, եւ որ, համաձայն ամերիկեան մասնագէտներու կարծիքին, կը բաղկանայ 150.000 հոգիէ։ Արդ, պարտութիւն մը կարող է անհաշիւ վնասներ տալ Ճափոնի։

Ամէն պարագայի տակ, եթէ ռուս-ճափոն պատերազմ մը չծագի մինչեւ այս տարուան սեպտեմբերի վերջը, այս տարի այլ եւս վախ չկայ։ Կլիմայական պարագաները կը դժուարացնեն, չըսելու համար անկարելիութեան կը մատնեն զինուորական գործողութիւնները։ Մինչեւ այդ, Ռ. Ռուսիան կը տեսնէ իր զինուորական պատրաստութիւնները։ Հակառակ գաղտնի կերպով շրջապատուած ըլլալուն, կը կարծուի թէ աշխատանքներու թափը քիչ մը դանդաղած է։ Քանի ամառը կը վերջանայ, նոյնքան սովետական ջղագրգռութիւնը կը հանդարտի։

Ինքնապաշտպանութեան ձեռնարկները, Ռ. Ռուսիոյ մէջ, առաջ բերած են անխուսափելի դրկանքներ։ Միրենաներ եւ առօրեայ պէտքերու յատկացուած գործարաններ այս ի սպառամթերք կը հայթայթեն։ Քաղքենի ժողովուրդը զրկանքի ենթարկուած է յօգուտ զինուորականին։ Ռուս գիւղացիները շուկայէն քաշած են իրենց արտադրութիւնները։ Պատերազմի վախը, ուրեմն, աններեւ կերպով կը խանգարէ տնտեսական ծրագիրը ձախողը ամրացնելով յաճախ եռեւք տըկարացնելու վտանգ կը ծագի։

Իրականին մէջ, Ռուսերը կը մնան մտահոգ, դիտելով որ Ճափոնի տնտեսական շահը անհամեմատօրէն աւելի փոքր է խաղաղութեան մէջ, քան պատերազմի մը ընթացքին։ Անոնք կը փորձեն երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարելաւել, մանաւանդ մշակութային գետնին վրայ։ Սովետ բազմաթիւ գրագէտներ եւ արուեստագէտներ մօտ ատենէն այցելութիւն մը պիտի տան իրենց ճափոն ընկերակիցներուն։ Միւս կողմէ, Ռուսիա կը փափաքի ոչ – յարձակման դաշինք մը կնքել Ճափոնի հետ։ Առաջարկութիւնը եղած է Լիտվինովի եւ Գարախանի կողմէ, Ճափոնի Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակին որ Մոսկուայէն կ'անցնէր։ Բայց այդ առաջարկը գլուխ չէ եկած, Ճափոն դաշինք կնքելու մտադրութիւն չունենալուն համար։

Ռուսիոյ դիրքը կրնայ բարելաւուիլ եւ խաղաղութեան ազդակները աւելնալ եթէ Միացեալ Նահանգները Ռուսիոյ ի նպաստ միջամտութիւն մը ընեն։ Ամերիկեան այդ միջամտութեան հաւանականութիւնը կը զգայէ Ճափոն զինուորականները։ Միացեալ Նահանգները թէեւ չեն սիրեր բոլշեւիկները, սակայն, եթէ կ'ուզեն խաղաղականեան պատերազմէ մը խուսափիլ, պարտաւոր են Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ յարաբերութիւնները բարւոքել։ Բնական է նաեւ որ Ծայրագոյն Արեւելքի խաղաղեցումը առիթ կուտայ Ռ. Ռուսիոյ, իր տնտեսական շուկան բարւոքել։ Այս պատահականութիւնը կը սարսափեցնէ Մ. Նահանգները։ Իսկապէս, Ուաշինկթընի վարիչներու աչքին, [illegible] թիւնը կը թուի դժուարին։

Ճափոնական յարձակողականութիւնը Խաղաղականի մէջ, Մ. Նահանգներու համար բետ մը կը ներկայացնէ։ Այժմ, ամերիկեան բոլոր նաւատորմը կեդրոնացած է Խաղաղականի մէջ։ Հակաճափոնական շարժումը կը վերսկսի... Չինաստան աւելի նուազ կը գնէ եւ ամերիկեան [illegible] թիւնը մնասեր՝ կը կրէ։ Հակառակ «Այատ Անցքի» դաշինքի պայմանին, Մանչուրիան կ'արգիլափակուի բոլորովին եւ, ոչ ամերիկեան ապրանքները եւ ոչ ալ դրամագլուխը հոն չեն կարող արտածուիլ։ Այս բոլոր տնտեսական դժուարութիւնները յառաջ կուգան Ճափոնի սախական երկրամասին վրայ ծաւալումէն եւ ցոյց կուտան թէ վերոյիշեալ երկիրներու միջեւ պատերազմ մը միշտ հաւանական կը թուի։

Ճափոնական մամուլէն որոշ մաս մը կը յայտնէ թէ «Ամերիկայի կարգն ալ պիտի գայ»։ Ճափոն պատերազմիկներ չեն գիտեր թէ իրենց առաջին կռիւը Ռ. Ռուսիոյ դէ՞մ պիտի մղեն, թէ Ամերիկայի։ Սովետական մամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս խիստ յայտարարութեանց։ Թերեւս հակամերիկեան շարժումը Ճափոնի եւ հակաճափոնականներու [illegible] Ամերիկայի մէջ, դրդապատճառ ըլլան որպէս զի, Ամերիկան, դիտումնաւոր կերպով զօրացնէ իր սպառազինութիւնները պատերազմի մը առջեւ գտնուելու հաւանականութեամբ։ Ինչ ալ ըլլայ, այս խնդիրը պիտի արծարծուի աւելի սուր կերպով, Ամերիկայի մէջ, նախագահական ընտրութիւններէն յետոյ

Եթէ ռուսամերիկեան մերձեցումը չիրագործուի, Մոսկուա պէտք է միայն իր ուժերուն վստահի։ Ռուսիոյ եռամեայ գործունէութիւնը Սիպերիոյ մէջ, այս տարուան սկիզբէն ի վեր, թոյլ կուտայ սովետներուն աւելի կորովի եւ յաւակ լեզու մը գործածել Ճափոնի հանդէպ։ Ճափոնական կառավարութիւնները ազդուած են կարմիր բանակի այս ամրապնդումին, ինչպէս նաեւ Մանչուրիան «խաղաղեցնելու» ձեռնարկին մնացած դժուարութիւններէն։ Տարիներ պէտք են որպէս զի այս երկիրը շահու ալ զիւր գտնայ Ճափոնի.

Եզրակացնելով, պատերազմի վախը կախուած կը մնայ Դամոկլեան սուրի մը պէս եւ ռուս ղեկավարները իրաւունք ունին, թերեւս, պատրաստութիւն տեսնելով։

Ն. ՀՐԱՉԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՇՈՒԿԱՆ

Թաւրիզի առեւտրական հրապարակը նախընթաց ամիսներու հետ, պէտք է ասել, որ թոյլ է։ Այդ էլ թերեւս արդիւնք է Եւրոպայում դեռ եւս քաղաքական ու տնտեսական խնդիրներու վերջնականապէս պարզուած չլինելուն եւ Ամերիկայում շարունակուող տնտեսական տագնապին։ Ընդհանրապէս Թաւրիզի շուկան զգալի բարւոքումներ ցոյց չի տալիս։ Ինչպէս կար 1928—29 թուականներին

Ջոր մրգեղէնի պահանջը նախորդ ամիսներու բաղդատմամբ աւելի պակաս եղած է, այդ պատճառով էլ վերջերս այդ նոյն տեսակի ապրանքների արժէքների մէջ որոշ նուազում եղած է։ Այս ամսու սկզբներին մի կարգ ընկերութիւններ նոր ձեռնարկներ կատարած են հին սաւդան Բալիֆարնիայի սիստեմով պատրաստելու՝ եւրոպական շուկաներու համար։ Նման ձեռնարկ կատարող ֆիրմաներից մէկն է Շուէտական ընկերութիւն մը որ կը կոչուի — Persiskaya Kompanie «Aptiobolag», որու կենտրոնը Ստոքհոլմն է։ Իսկ Պարսկաստանի գլխաւոր բաժանմունքը Թեհրանում։ Բաց ի այդ ընկերութիւնից, կան նաեւ մի շարք հայ ընկերութիւններ, որոնք վերջերս, այն էլ գործի առեւտուր թուլանալուց յետոյ, այս եւ նման ձեռնարկներ սկսած են անել։ Ջոր մրգեղէնի (սալոր, խաղ, ծիրան, եւն.) գլխաւոր կենտրոնը ամբողջ Պարսկաստանի համար՝ կարելի է համարել Ատրպատականը, այսպէս օրինակ, միմիայն Ուրմիայի եւ Մարաղայի շրջանից տարեկան առ նուազն մի քանի հարիւր հազար փութ չոր միրգ է դուրս գալիս։ Իսկ միւս շրջաններն ալ իրենց չափով կ'արտադրեն, սակայն այս տարուան բերքը ըստ շրջաններից ստացուած տեղեկութիւնների ցրտից որոշ չափով ազդուել է։ Իրազեկներու կարծիքով [illegible] այս տարուան բերքը անցեալ տարուան բերքի կէսին հաւասարի։

Պարսկական չոր միրգը ըստ տեղեկութեանց, արդէն Եւրոպայում, մասնաւորապէս Համպուրգի շուկայում բաւական լաւ հրապարակ գտած է։ Անցեալներում եւ այժմ եւրոպական շուկաներում պարսկական չոր մրգեղէնին մրցակիցը եղել է Թրքականը, մասնաւորապէս Իզմիրի շրջանի մրգեղէնը։ Սակայն շնորհիւ Պարսկաստանում աշխատող կարգ մը հայ ֆիրմաներու մասնագիտօրէն թափած աշխատանքներուն, երթալով աւելի լաւ հիմունքներու վրայ է դրւում մրգեղէնի պատրաստելու եւ արտահանելու գործը

Գորգի առեւտուրը վերջին ամիսներում համեմատաբար նախկին ամիսներու հետ, աւելի պահանջ եղած է նոր տեսակի ապրանքների վրայ. իսկ հին (անտիկ) կէս հին (սիմի անտիկ) կամ արժէքաւոր ապրանքների, գրեթէ պահանջ եղած չէ։

Թաւրիզի շուկայում գնողներ եղած են՝ Եգիպտոսի, Սուրիայի, Պաղեստինի, Գերմանիայի եւ այլ երկիրների շուկաների համար, որոնց մէջ աչքի է զարնուել գերմանական «Փեթակ» ընկերութիւնը եւ շուէտական ընկերութիւնը

Վերջինս որոշ պայմանագրութիւն ունենալով կառավարութեան հետ, աւելի մեծ յարմարութիւններ ունի ապրանքներ արտահանելու։ Որովհետեւ պարսկական առեւտրական մենաշնորհի օրէնքով ներածողը պարտաւոր է նոյն չափով եւ արտահանել, այդ իսկ պատճառով էլ այս ընկերութիւնը երկաթեղէն, մեքենաներ ինչպէս նաեւ մասեր է ներմուծում եւ դրանց փոխարէն գորգ, միրգ, աղիք եւ այլ պարսկական ապրանքներ է արտահանում։

Վերջին ամիսներում Ամերիկայի [illegible]կայից, հրապարակի վրայ գնողներ չկային, բաց ի մէկ – երկու ֆիրմաներից, որոնք պարբերաբար քիչ քանակութեամբ միայն գնումներ կը կատարին

Ենթադրողներ կան, որ յառաջիկայ սեպտեմբերից Ամերիկայի շուկայում բարւոք վիճակ կը լինի եւ նորից այս շուկայի գորգերու պահանջը կը զգացնի։

Ընդհանուր ակնարկ եթէ ձգենք գորգի առեւտուրի վերջերս եղած թուլութեան վրայ, շատ պարզ կերպով կրնանք տալ պատճառները, որոնք հետեւեալներն են —

1) Ընդհանուր տնտեսական տագնապը

2) Եւրոպայի պետութիւններու փոխ – յարաբերութիւններն ու անվստահութիւնները, ընդհանուր պատերազմական պայքարները վճարմանց անկարելիութիւնը

3) Սովետական վաճառամարտերը։

4) Առեւտրական մենապաշի սիստեմը։

Սակայն այս բոլորը անցողակի երեւոյթներ են, նորէն վստահ կարելի է ասել, որ պարսկական գորգը իր սովորական պահանջը, ինչպէս անցեալներում ունեցած է, նորէն պիտի ունենայ եւ ինչպէս տեղական թերթերը յայտնում են, այժմ Աւստրիայում Չեխոսլովակիայում, Եուկոսլաւիայում եւ այլուր խիստ պահանջ կայ եւ լաւ արժէքներով ծախուած են [illegible]կական գորգերը։

Օտար դրամներու արժէքը [illegible] բարձրացաւ։ Այսպէս օրինակ [illegible] լիական ստերլինը 108 — 110 [illegible] չուրէ. տոլարը 29—30 [illegible] ֆրանքը՝ 120—123ի չուրէ։

ԴՈՒՆԵ[illegible]

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս երէկ գրեցինք, Ֆր[illegible] յիմարաբոյժները կը մերժեն [illegible] նել թէ խենթ է Կորկուլով, [illegible] փաստաբանները, Նեզարոսեան [illegible] կ'ուզեն։

ԺԻՐՕ.— Ես հոս եկած եմ [illegible] ցնելու համար Կորկուլովի [illegible] նաւանդ պաշտպանելու համար [illegible] տութիւնը Երեք յիմարաբոյժներ [illegible] կայութեան պիտի կանչեմ, [illegible] տելու համար թէ Կորկուլով [illegible] անհաւասարակշիռ, անպատասխան[illegible] տու է։

ՌՈԺԷ.— Տոքթ. Ժէնիլ – Փ[illegible] կը պնդէ թէ խենթ չէ Կորկուլով [illegible] նա՞յ մեղք բան մը թէ խելացիի [illegible] է այն, զոր գրած է Կորկուլով [illegible] րելով որ զինք լուանին մատ[illegible] մասնաւոր գործիքով մը։

ՏՈՔԹ. ՓԻՐՐԷՆ.— Առանց [illegible] ունենալու թէ խենթ պիտի կարծ[illegible] կը յայտնեմ որ այնքան ալ յիմար [illegible] տանում չէ այդ։

ՏՈՔԹ. ԹՐԻԻՆԼ.— Կորկուլով [illegible] մէկ հիւանդութիւն ունի, որ [illegible] ուած ըլլալ սիֆիլիզի։

Ցետոյ վկայութեան կանչուեց Տոքթ. Ռոկ որ Ֆիրրաք, որ [illegible] պատասխանատուու կը համարէ [illegible] կուլովը։

Իսկ պաշտպան բժիշկներէն [illegible] Լոկը ըսաւ թէ Կորկուլով [illegible] կէս խենթերէն (cas - frontière, [illegible]

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ (արցունք աչքեր[illegible]) — Միայն այս մարդը հասկցա[illegible] ճշմարիտ բժիշկն է ան։ Այլ [illegible] նամ մեռնիլ, ինչպէս առաջ[illegible] ինչպէս զինուոր մը պատւոյ [illegible] վրայ։

Ցետոյ կը կանչուի Տոքթ. Թուլ[illegible] որ կը մերժէ կարծիք յայտնել [illegible] անոր համար, որ չուզեր յիմարաբ[illegible] արուեստակիցներու հետ կռուիլ [illegible] տայ անոր համար որ տեհրամեր[illegible] երկար ժամանակ քննութեան [illegible] առնել Կորկուլովը։

Գ. Նիսոմին, ընդհ. դատախազը [illegible] կիդրէն կը նկարագրէ Կորկուլ[illegible] կեանքը։ Ու կը վերջացնէ իր ա[illegible] տանութիւնը ծանր պահանջով մը [illegible]

ԺԻՐՕ.— Պէտք է քիչ մըն ալ [illegible] քանութեամբ մօտենալ հարցին, [illegible] սովետական դեսպանը...

Խօսքը կ'ընդհատուի։ (Ռուս [illegible] պանը մասնաւոր արտօնութիւն [illegible] ցած էր ներկայ գտնուելու դատա[illegible] րութեան. Այդ արտօնութիւնը [illegible] ուած էր իրեն, աթոռ մը պատրաստ[illegible] ուած դատաւորներուն ետեւ)։

Երբ բոլոր վկաները կ'աւարտ[illegible] րենց խօսքը, ընդհ. դատախազը [illegible] կուլովը կ'անուանէ «սարսափելի [illegible] Ռասփութին» — գգայստէր, [illegible] նական, մոռացար, դրական [illegible] յատկութիւններով, բազմաթիւ[illegible]

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 30 ՅՈՒԼԻՍ 1932

ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

("ԽԼԻՐԴԻ ՇԱԲԱԹ,,ԻՆ ԱՌԹԻՒ)

«ՊԷՏՔ Է ԲՈՒԺԵՆՔ ԽԼԻՐԴ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐԸ» կը գրէ ՓՐՕՖ. ՀԱՐԹՄԱՆ, անդամ Ֆրանսական Բժշկական Ակադեմիային։ Ահա իր յօդուածին կարեւոր մասերը։

Ֆրանսայի մէջ ամէն տարի 40.000 հոգի կը մեռնին խլիրդի հետեւանքով։ Եթէ չհաշուենք մանուկները, 16 տարեկանէն յետոյ մեռնողներէն 10էն 1ը խլիրդէն կը մեռնի։ Այս ահագին մահացութեան պատճառը այն է որ հիւանդները շատ ուշ կը դիմեն բժիշկին, որ այլ եւս անկարող է բան մը ընելու։ Ահա թէ ինչու ժողովուրդը խլիրդը կը նկատէ սարսափելի եւ անբուժելի հիւանդութիւն մը, այն աստիճան որ ընտանիքներուն մէջ մարդ չի համարձակիր անոր անունը արտասանել, ինչպէս թոքախտ բառը, ասկէ 30—40 տարի առաջ։

Այդ թուականներուն, թոքախտ բառը անմիջապէս մտարերել կուտար հալումաշ եղած, վերջին աստիճանի հասած խեղճ հիւծախտաւորները թոքախտաւորը անբուժելի կը նկատէր. չէին փորձեր բուժել, այլ կը ջանային ամոքել։ Այդպէս չէ սակայն այսօր։ Ժողովուրդը գիտէ որ թոքախտը բուժելի է երբ ժամանակին կը դարմանուի։ Այլ եւս չեն ծածկեր հիւանդութիւնը, այլ կը խնամեն զայն, եւ շատ մը հիւանդներ կը բուժուին։

Նոյնը պէտք է ըլլայ խլիրդի համար։

Սկզբնական շրջանին խլիրդը տեղական հիւանդութիւն մըն է, բայց կամաց կամաց իր շրջանակէն դուրս կ'ելլէ եւ, ի վերջոյ, ամէն կողմ կը տարածուի։ Այդ շրջանին այլ եւս բուժելի չէ, գէթ ներկայիս։ Բայց եթէ ժամանակին դարմանուի, վիրահատութեամբ կամ շողադարմանումով, շատ անգամ վերջնականապէս կը բուժուի։ Ներկայիս, եթէ հիւանդներուն հարիւրէն հազիւ 25 կամ 30ը կը բուժուին, պատճառը այն է որ ուշ կը դիմեն բժիշկին։ Որովհետեւ կամ գործողութենէ կը վախնան, կամ անբուժելի կը նկատեն խլիրդը, կամ չեն գիտեր թէ խլիրդ ունին, մանաւանդ որ սկզբնական շրջանին ԽԼԻՐԴԸ ՑԱՒ ՉԻ ՊԱՏՃԱՌԵՐ։

Մինչ բորբոքում յառաջ բերող եւ յաճախ անվնաս հիւանդութիւն մը, ցաւ կը պատճառէ եւ կը մտահոգէ տանջուող հիւանդը, խլիրդը, ընդհակառակն, բնաւ չի ցաւիր, երբեմն յառաջացեալ շրջանին իսկ, եւ պատճառ կ'ըլլայ որ հիւանդը անհոգ գտնուի եւ թողու որ անբուժելի դառնայ։

Կինե՛ր, զգուշացէ՛ք ստինքներու անցաւ կարծրութիւններէն։ Զգուշացէ՛ք արիւնի անբնական հոսումներէն, դաշտաններէն։

Հիւանդնե՛ր, անհոգ մի՛ գտնուիք լեզուի եւ շրթունքներու մնայուն վէրքերուն, մորթային փոքրիկ ուռերուն, մարսողական տեւական խանգարումներու եւ աղեփոքրի հանգէպ, մանաւանդ երբ կը պատահին 40–45 տարեկանին։

Ժամանակ մի՛ կորսնցնէք օծանելիքներով (pommade) եւ դեղերով, որոնց վճարուած ծանուցումները կը կարդանք թերթերուն մէջ։ Ներկայիս չունինք ոչ եւ է դեղ որ կարենայ խլիրդը հալեցնել եւ անհետացնել։

Անմիջապէս որ խլիրդը յայտնի ըլլայ, պէտք է ոչնչացնել զայն, պարագային համեմատ վիրահատութեամբ կամ շողադարմանումով։

Յիշեցէ՛ք միշտ որ սկզբնական շրջանին լաւ դարմանուած խլիրդը, գըրեթէ առյաւէտ եւ վերջնականապէս կը բուժուի։

«ԽԱՐՈՒՍԻԿ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎՏԱՆԳ»ի մասին կը գրէ Տոքթ ԿՈՒՆԱԵՒ Սթրասպուրկի Հակախլիրդային Կեդրոնին Տնօրէնը.

Ահաւասիկ անոր յօդուածին ամփոփումը։

Ներկայ ժամուն, խլիրդը բուժելու երկու միջոցներ միայն կան։ Վիրահատութիւն եւ ռատիոմով ռէնթ-կենեան ճառագայթներով շողադարմանում։

Որ եւ է ուրիշ դարմանում, որ կը կիրարկուի ոչ – բժիշկներու կողմէ կամ նոյն իսկ բժիշկներու ձեռքով, ԽԱՐՈՒՍԻԿ է, եւ ճակատագրականօրէն դէպ ի գերեզման կ'առաջնորդէ դժբախտ հիւանդներ, որոնք պիտի կրնային բուժուիլ վիրահատութեամբ կամ շողադարմանումով։

Բազմաթիւ են դարմանումի այն մեթոտները, զորս կը գործածեն ամէն տեսակ մարդիկ — բնաբուժներ, մագնիսացնողներ, ելեկտրականացընողներ, եւայլն։ Շատերը կը կարծեն գտած ըլլալ բոյս մը, դեղ մը, օծանելիք մը (մէհլէմ) որ իբրեւ թէ անվրէպ կը բուժէ խլիրդը։ Ոմանք անկեղծ են իրենց հաւատքին մէջ, եւ անխոհախնդիր։ Ուրիշներ ժողովուրդին դիւրահաւատութիւնը կը շահագործեն եւ հարստութիւն կը դիզեն։

Անհամար չինուկներ և պատուասեներ փորձուած են եւ կը փորձուին Ամէն տեսակ գործարաններու (լեարդ, փայծաղ, ներծորային գեղձեր, եւն.) հիւթեր ներարկուած են եւ կը ներարկուին։ Ոչ մէկը արդիւնք տուած է։

Քիմիական բոլոր միջոցները, հանքային եւ ոչ – հանքային բազմատեսակ նիւթեր եւ աղեր կիրարկուած են. մինչեւ ապարդիւն։ Քանի մը տարի ի վեր մակնեզիումի աղերով (chlorure de magnesium) սնուցած են խլիրդ ունեցողները։ Ոչ մէկ խլիրդ բուժուած է այդ դեղով։ Նոյն իսկ մակնեզիումի կանխարգելիչ ազդեցութիւնն իսկ, զոր վերջին տարիներու ընթացքին չափազանցեցին, խնդրական է։

Այս մեթոտները կամ դեղերը երբ կը կիրարկուին հիւանդի մը որ յառաջացած վիճակի մէջ կը գտնուի, որ անբուժելի է, մեծ վնաս չկայ։ Բայց երբ անոնք կ'ենթարկուին խլիրդին սկզբնական շրջանին մէջ գտնուող հիւանդները, այսինքն անոնք որ վիրահատութեամբ կամ շողադարմանումով բուժուելու մեծ հաւանականութիւն ունին, այդ պարագային հիւանդին մահուան պատճառ կ'ըլլան, որովհետեւ ժամանակ կորսնցնել կուտան եւ անբուժելի շրջանին կը հասցնեն հիւանդութիւնը։

Եւ սակայն, ամէն օր այդ դեղերու ծանուցումը կը կարդանք թերթերու մէջ, ծանուցումներ որոնք խլիրդի անվրէպ բուժումը կը հաւաստեն [illegible] ինչ կամ այնինչ մեթոտով կամ [illegible] ղով։

Ուրիշներ գոյնզգոյն ճառագայթներ արտադրող (մանիշակագոյն, [illegible] մաս, անդրմանիշակագոյն, եւայլն) լամբարներ կը յանձնարարեն։ Կան որ իբրեւ թէ ռատիոմի հեղուկ [illegible] րունակող բարձեր կամ գործիքներ [illegible] ծախեն։

Տակաւին զանց կ'առնեմ խլիր[illegible] մասին ուրիշ վարկածներ եւ դարման[illegible] նումներ, որոնք կը յիշեցնեն Մի[illegible] Դարու արտառոց հաւատալիքները։

Դժբախտաբար հիւանդները [illegible] դիւրաւ հաւատք կ'ընծայեն այդ [illegible] նուն եւ ի զուր իրենց կեանքը [illegible] կուտան.

Պէտք է միանգամ ընդմիշտ [illegible] պահել որ ներկայիս խլիրդի [illegible] դարմանումներ են պարագային [illegible] մեծմաս վիրահատութիւնը, ռատիոմ [illegible] եւ ռէնթկենեան ճառագայթները, [illegible] րոնք 70—80 առ հարիւր կը բուժ[illegible] խլիրդը, եթէ ժամանակին կիրար[illegible] կուին։

Ամփոփեց՝ ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱ[illegible]

ժիտ ուտող, կեղծ խենթ, բոլշեւիկ մը չէ ան, այլ անիշխանական մը։ Եւ օտարական մը։ Փարիզ չի կրնար նշանաւորութեան դաշտ ծառայել այս օտարականներուն։ Եթէ չեն ուզեր հասկնալ, թող մեկնին կամ վտարենք։

Եւ ամբաստանող կողմն ու պաշտպանները մէկիկ մէկիկ կը թուեն պատմական ոճիրները։

Ինչպէս երէկ գրեցինք, երդուեալները մահավճիռ տուին։ Մահավճիռը կարդացուած պահուն, Կորկուլով կուրծքը բաց, կը պոռայ.

— Գերմանները շատ մը Ֆրանսացի սպաննեցին եւ դեռ կը պատին Ֆրանսայի մէջ։ Սպաննեցէք զիս, բայց հրացանով գինուորի պէս

— Մահավճռին գործադրութենէն շատ առաջ պիտի հասկնայ ընդհ. դատախազը, թէ ո՛վ իրաւունք ունէր, ե՞ս թէ ինք, կ'ըսէ ժէրօ։

X Կորկուլով պիտի ստորագրէ" խնդրագիր մը, դիմելու համար վճռաբեկ ատեանին։ Դեռ յայտնի չէ։ Եթէ ստորագրէ, գերագոյն դատարանը պիտի որոշէ, (15 օրուանէն առաջ, արձակուրդը չսկսած), ինչ որ անհրաժեշտ է այդ պարագային։ Եւ մահավճռին գործադրութիւնը կը մնայ օգոստոսի վերջերը։

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ռուսիա կը պատրաստուի մեծ. նոր յարձակման

«Տէյլի Մէյլ» կը հրատարակէ որոշումներ, որ տրուած են սովետական արտաքին առեւտուրի գործավարներու համաժողովին մէջ. վերջերս գումարուած։ Այդ արձանագրութիւնները ցոյց կու տան, որ Ռուսիա կը պատրաստուի երկրորդ եւ աւելի խիստ տնտեսական կռիւի մը, վաճառամարտ աշխարհի շուկաներուն, մանաւանդ Անգլիոյ դէմ։

Միւս կողմէ հրահանգ տրուած է կոլխոզներուն՝ տալ այն արդիւնաբերութեան միայն, որ արտածելի է։

Ցնոր կառավարութիւնը արտօնուած է մանաւոր մարդիկ ղրկել արտասահման՝ մօտէն վարելու համար վաճառումները։ Բոլոր սովխոզներն ու կոլխոզները (գիւղատնտեսութեան պետական ու համայնական ընկերները) դրուած են զինուորական հսկողութեան տակ, գեղեկատարելու համար պլանը։

Լոնտոն մեկնած են վեց բոլշեւիկներ, կազմակերպելու համար վաճառամարտը Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ, ուր սովետական գործունէութիւնը աւելի եւս ծաւալ պիտի առնայ։

Անցեալ տարուան վերջը, կ'ըսէ «Տէյլի Մէյլ», Ռուսիոյ արտածած ապրանքներուն իբրեւ փոխարժէք՝ սովետները ստացած են 5400 միլիոն ֆրանք։

Չինաստանի ելմտական տագնապը

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ չինական ելմտական նախարարը, Սունկ, յայտարարած որ երկրին ելմտական կացութիւնը ծայր աստիճան անձկութիւն կը պատճառէ։ Յուլիս ամսուան եկամուտը, — մաքսային հասոյթները, որ միակ աղբիւրը կը կազմեն գոցելու կնքուած փոխառութիւնները, — ցոյց կու տայ 25 միլիոն ֆրանքի բաց մը։

Սունկ այս կացութեան պատասխանատուութիւնը կը նետէ ապօրինաւոր ճափոնական զինուորական գործողութիւններուն վրայ, որ կատարուեցան Մանչուրիոյ մէջ։ Արդարեւ երբ կռիւներն սկսան, Մանչուրիոյ մաքսային գործունէութենէն զրկուեցաւ Չինաստան։

Այս իրողութենէն ազդուած են նաեւ երկրին դրամատուները եւ առեւտրական հաստատութիւնները։ Այնչափ որ երբ չարունակուի տագնապը եւ աւելնայ բացը, Նանքինի կառավարութիւնը ոչ մէկ յոյս կրնայ ունենալ թէ որ եւ է ելք կը գտնուի արնուհեսեւ Նանքինգային ուսանողական մեղուներու նպատակէին երկրին պետականգանձին, գանցինցուցած են ամէն վճարում, աւելի եւս սաստկացնելով տագնապը։

Ինչե՞ր կ'ընեն սովետ գործակալները

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց համայնավարմը, որ հնախօսով, հեռագիրներով եւ նամակներով խռովութիւն կը պատճառէր ամսարաններուն մէջ։ Համայնավարը կը պատկանէր մասնաւոր կազմակերպութեան մը, թերեւս սովետական, որ կ'աշխատի տագնապ առաջնել՝ կարեւոր դրամատուններուն վարկը ժողովուրդին մէջ։ Այս կազմակերպութիւնը կը գործէ մանաւանդ Օհիոյի, Միչիկընի, Ինտիանայի եւ Իլլինոյսի մէջ։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

Սպանիոյ յոյզերը

Զարկուշաբթի մեծ միթինկ մը գումարուեցաւ Սեւիլի ընդարձակ մէկ կրկէսին մէջ, ուր ներկայ էին 20,000 հոգի, մասնաւորաբար մանրավաճառներ, քաղքենիներ ու պաշտօնեաներ։ Միթինկը կազմակերպուած էր վաճառականներու դաշնակցութեան կողմէ։ Հռետորները դէմ արտայայտուեցան այն ինքնավարական առանձնաշնորհներուն, որ տրուած էին Գաթալոնցիներուն։ Հողագործական կուսակցութենէն երեսփոխան մը, իր ճառին մէջ, կը յայտարարէր թէ հանրային կարծիքը դէմ է այդ առանձնաշնորհներուն, որովհետեւ կը վտանգեն Սպանիոյ անդամատութենէն։

Միթինկը հանդարտ անցաւ։ Ու երբ վերջացաւ, դրան առջեւ երեւցան 16-18 տարեկան բանուորներ, որոնք կը պոռային.

— Կեցցէ՛ հանրապետութիւնը, մա՛հ միապետականներուն, կեցցե՛ն ազատ եւ անկախ Գաթալոնցիները։

Հեռագիրը այս առթիւ կը յիշատակէ դժուարութիւնները, որոնց առջեւ կը գտնուի Մատրիտի կառավարութիւնը, գլխաւորաբար կրթական հարցերու մէջ տեղական թոյլտուութիւններու մասին։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

:-:

Շաբաթ. կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, «Նաւասարդ» Ակումբի մէջ, Գահիրէի հայուհիները հաւաքոյթ մը կազմակերպեցին, Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ Թուրքիոյ մուտքին դէմ բողոքելու համար։

Հաւաքոյթին ընթացքին խօսեցան Տիկիններ Ռ. Օհանջանեան, Տ. Գալըգճեան եւ Շ. Թերզեան, որոնք հայ կնոջ խորունկ վրդովումը յայտնեցին հայ ցեղի արիւնոտ թշնամիին հանդէպ ցոյց տրուած այս բարեացակամութեան համար։ Անոնք յիշեցին հայ ժողովուրդին առհասարակ, եւ հայ կնոջ՝ մասնաւորաբար, կրած անհուն տառապանքները, եւ իբրեւ կին, իբրեւ մայր, իբրեւ քոյր իրենց բողոքը յայտնեցին հայ ժողովուրդի արդարացի իրաւունքներուն այս շահախնդիր ուրացումին համար։ Յուշեր պատմեցին հայ մանուկներու, կիներու, հայ այրերու կրած տառապանքներէն եւ ուժգնօրէն պահանջեցին հայութեան թափած արեան գինը,— հայ Դատի լուծումը։

Օրուան բանախօսները պարզելով հանդերձ պետութեանց այս գաւեճանական արարքը եւ հակամարդկային վերաբերումը՝ հայ Դատի հանդէպ, չէշտեցին պայքարի յարատեւ շարունակման անհրաժեշտութիւնը. Չյուսահատելով միանգամայն հայ կնոջ հաւանգածին մասնակցութիւնը այդ սրբազան պայքարին։

Ցեռոյ ընդունուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը, ընդհանուր ծափահարութեանց մէջ.—

Գահիրէի հայուհիները, Յուլիս 6ին հրապարակային ժողովին մէջ քննելով Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը Ազգաժողովին.-

ա) Բուռն կերպով կը բողոքեն այն ուրացումին դէմ, որ Ազգաժողովը երեւան բերաւ դէպի Հայ Դատը, անոր նկատմամբ չգործադրելով իր սահմանած յանձնառութիւններէն եւ ոչ մէկը։

բ) Նուիրական կը հռչակեն հայ ժողովուրդի իրաւունքները հայ հայրենիքի նկատմամբ։

գ) Քաղաքակիրթ աշխարհէն կը պահանջեն արդար վարձատրանքը իրենց միլիոնաւոր զաւակներու թափուած արիւնին, ի խնդիր հայ ընինքի ազատութեան։

դ) Ու կը յայտարարեն, որ պիտի շարունակեն սրբազան վրէժի զգացումը ներշնչել իրենց զաւակներուն, քանի դեռ աշխարհը կը շարունակէ օծրագործին ներել իր գործած անօրինակ եղեռնը եւ զլանալ ճանչնալ նահատակ ու աստանդական ժողովուրդի մը իրաւունքը իր դաւաւոր հայրենիքին վրայ։

Ժողովը որոշեց այս բանաձեւը ղրկել Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ հրապարակութեան տալ հայ մամուլին մէջ։

ԻՐԱՆ

ՀԱՅ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Գ. Գրիգոր Եղիկեան գեղեցիկ գործ մը ձեռնարկած է Թէհրանի մէջ ան է՝ հրապարակային դասախօսութիւններով զարկ տալ երկու ցեղակից ժողովուրդներու եղբայրութեան։

Իր երկրորդ դասախօսութեան, որուն ներկայ եղած են նաեւ բազմաթիւ Պարսիկներ, հրապարակ եկած է Իրանի այժմու արտաքին գործերու նախարարի եղբայրը՝ Գ. Ֆրուղի, որ կը դասախօսէ օտար գրականութեանց մասին մայրաքաղաքի պետական վարժարաններու մէջ, եւ, ընդարձակ ու հմտալից ճառով մը պատասխանելով Գ. Գ. Եղիկեանի, ի միջի այլոց, յայտարարած է.

«Ինչ որ ալ եղած ըլլայ տակայն ինչեր ալ պատահած ըլլան երկու եղբայրակից ազգերու միջեւ, այնուամենայնիւ անոնք իրարու եղբայր ըլլալէ չեն դադրիր։ Մենք, Պարսիկներս, մեծ եղբայրներ ենք, իսկ Հայերը՝ փոքր եղբայրներ։ Փոքր եղբօր կրած դժբախտութիւնները պատճառ չեն, որ մեծ եղբայրը, որ աւելի երջանիկ պայմաններու մէջ կը գտնուի, զանոնք մոռնայ. ընդհակառակն ան պէտք է ջանայ փոքր եղբայրն ալ հասցնել իր բախտաւորութեան։ Քաղաքականութիւն ընելու համար չէ որ, կ'ըսեմ ասիկա. իրաւ է որ Պարսկաստանի մէջ ապրող Հայերը մերն են, եւ մենք մե՛րը կը նկատենք, իսկ արտասահմանի մէջ ապրող Հայերը՝ մեր եղբայրներն են»։

Այս յայտարարութիւնը հայ եւ օտար ունկնդիրներու կողմէ ընդունուեր է բուռն ծափերով։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի Վանդամ Փափազեանի Պերլին գտնուելուն առթիւ, Գաղթային վարչութիւնը հաւաքոյթ մը սարքած էր ամսոյս 22ին։ Վ. Փափազեան քանի մը արտասանութիւններ բրաւ իր ծանօթ գերերէն եւ ի մէջ այլոց յուշագրեց ներկաներու Հայաստանի շինարարական աշխատանքներու մասին։

Փափազեան կը յայտնէր թէ ղրկուած է Խորհրդային Միութեան կողմէ, եւրոպական քաղաքներու մէջ ցոյց տալու համար, թէ խորհրդային երկրի մէջ ազատական կողմերուն ներկայացումն ալ բարձր աստիճանի մը վրայ կը գտնուի։ Դժբախտաբար իր ծրագրած ներկայացումները ստիպուած է առ այժմ քաղաքական պատճառներով յետաձգել եւ նախապէս այցելել ուրիշ քաղաքներ, ինչպէս Վարշաւիա, Ռիկա, եւայլն

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԽՈՐԸ

Կեսարիոյ առաջնորդական տեղապահ Գուրմայեան Տէրը, «Արեւելք»ի մէջ կը նկարագրէ իր պտոյտները Թուրքիոյ զանազան վայրերու մէջ՝ ուր վերջերս այցելութեան գացած էր հայ բնակութիւն։ Տեղ մըն ալ կը պատմէ.—

Կառքերնիս կը կեցնենք Քէլէրի Հայոց հիւղակներուն մօտ։ Մարդիկը՝ այրեր, կիներ ու լաճեր՝ ամէնքը դուրս կը խուժեն իրենց հիւղակներէն եւ կը փաթթուին մեր ձեռքերուն, փէշերուն եւ ծոցուքներուն ու արցունքներով կը թրջեն մեզ։

Գիւղին մեծը, Զատիկ Քեհեան, կը բերէ մեզի անղանի նմանող բան մը, որուն վրայ կը դնեն թոնիրի սեւ փիտէններ եւ բերան չսեղմուելիք գզալներ, արձանով լեցուն ամաններուն մօտ, որոնք չեն կլայեկուած թերեւս պատերազմի տարիներէն ի վեր։

7 տուն Քէլէրցիներ թիւով 50 հոգի, հողերու ու փոշիներու մէջ կը տառապէին խեղճ ու կրակ ապրուստով։ Ցաճոբղ տառուն գիւղէն կ'ելլենք համդիպակաց լերան վրայ կը բարձրանանք եւ հոն պատուական քուն մը կը քաշենք, յետոյ կաթ կը խմենք. կաթնապուր եւ մածուն կը ճաշակենք միջտ ձեռքով եւ չորս մատներով ու կը կշտանանք։ Ժամերգութիւն եւ աղօթք ու մկրտութիւն կ'ընենք, խոստովանանք եւ հաղորդութիւն, յետոյ դրացի Ալպանացիներու հետ տեսութիւն, եւ բարի դրացիութեան համար երկու կողմին յորդոր, խրատ եւ ապա մեկնում տեղի կ'ունենայ։

Ողջերթի եկող ալպանացի հօճա էֆէնտիին կը հարցնեմ թէ ինչպէս կ'ապրին եւ ի՞նչ կ'ընեն մերինները։

«Էֆէնտի, կ'ըսէ մարդը, չարքաշ, աշխատասէր եւ հնազանդ մարդեր են այս մարդիկը, բայց հող չունին, որ վար ու ցան ընեն։ Կը զարմանանք որ, կ'աւելցնէ հօճան, հակառակ հող չունենալնուն, գիւղին ծայրը մերիններէն լքուած անբերրի ու անջուր արտերը կը ցանեն ու տղրուանին կը ճարեն։ Ձեր ցեղը առկուն եւ դիմացկուն է։ Այս մարդիկը աշխատասէր են, բայց մուհապպէթ չունին։ Անոնք չէն ու չող գիւղի մը հուսկ յետին մնացորդներն են, որոնք առնին ունեւոր մարդիկ են եղեր»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբին տարեկան թէյասեղանը բարձրուած էր անցեալ կիրակի ժամը 3ին, «Միրիա» ճաշարանի սրահը։ Ներկայ էին 30ի մօտ անդամներ։ Ընդհ. քարտուղարը ներկաներուն բարի գալուստ մաղթելէ յետոյ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ.

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերը Ֆրանսայի մէջ կը գործեն 11 տարիէ ի վեր։ Ա. խումբը ունեցած է իր փառքի օրերը, ինչպէս նաեւ իր անկման շրջանը։ Իր փառքի օրերուն չափուած է Olympique de Marseilleի եւ S. O. Montpellierի Ա. խումբերուն դէմ։ Առաջինէն 1ի դէմ 2, իսկ երկրորդէն 4ի դէմ 3 նշանակէտով պարտուելով։ Ցետոյ մէկ քանի տարի անկումի շրջան մը բոլորելէ վերջ, վերսկսած է քայլ առ քայլ յառաջանալ ու վերստին գրաւել Ֆրանսայի զօրաւորագոյն խումբերու կողքին իր դիրքը։ Անցեալ տարի, ֆրանսական մարզական թերթերու կողմէ յայտարարուած է Ֆրանսայի օտար խումբերու ամենազօրաւորներէն մին։ Իր խաղը նկատուած է բարձր դասակարգի խաղարկութիւն, խիստ ճարպիկ, պատուաւոր եւ հետաքրքրական, մեծապէս գնահատուած ֆրանսացի հանդիսատեսներու մօտ։

Dépêche de Bresը, 17 Սեպտ. կը գրէր.—

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կազմուած է առաջնակարգ խաղացողներէ, որոնք դիւրաւ տեղ պիտի գտնէին Փարիզի լաւագոյն խումբերուն մէջ։ Ամբողջ շաբաթը ծոն ծոն ցրուած եւ զբաղած իրենց գործի ծոցերով, այս երիտասարդները կիրակի իրարու քով կու գան իրենց սիրելի խաղը խաղալու, որ ճշմարիտ ընտանեկան ծաւարոյթի մը երեւոյթը կը ստանայ։ Անոնք այս գոհունակութիւնը կը նախընտրեն, քան երթալ անծանօթ պէս փայլիլ օտար խումբերու մէջ»։

Fertoise, 15 Հոկտ. կը գրէր.

«Ցիշենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողներուն պատուաւոր եւ մաքուր խաղը, որ գիրենք բարձրացուց մեր աչքին ու արժանացուց մեր ջերմ գնահատանքին։ Այս ափ մը երիտասարդները ճշմարիտ ֆութպոլիստներ են, եւ միջազգային խումբերու վայել արուեստագէտներ»։

Ouest Eclaire, 26 Հոկտ. կը գրէր

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները, վարպետ եւ ճարպիկ դարձուածքներով, իրենց ծիակառակորդը յաճախ խաղի բերելով ու արագօրէն յառաջանալով խիստ ծանր գործ մը պարտադրեցին մեր պաշտպանողական գծին։ Հայերը կը յարձակին, գետնին երեսէն կարճ «փասներով» եւ արագ։ Իրենց շարժունակութիւնը խիստ մեծ է ու դժուար է զիրենք կասեցնել իրենց յառաջացման մէջ։ Ըսելորդ է ըսել որ գնդակին կրնան վարել ամէն դիրքի մէջ, ի յայտ բերելով իրենց գնդակի արուեստագէտներու ճշմարտութիւնը»։

Հ. Մ. Ը. Մ. «համաշխարհային» այս կազմակերպութիւնը միայն Ֆրանսայի մօջ ունի 24 ֆութպոլի խումբեր, որոնք կը խաղան Փարիզի, Մարսէյլի, Լիոնի, Վիէնի, Սէն Շամոնի, Տէսինի, Տրակինեանի եւ Կրընոպլի մէջ։ Վերջին երեք տարուան մէջ այն Փարիզի խումբերը կատարած են 214 մրցումներ, համբորդելով 36,540 քիլոմեթր տեղ։ Ստացուած են 1161 նշանակներ եւ գրուած 1225 նշանակներ ու 73 հեռացումներ։ Ծախսուած է 58,945 ֆր. 55,952 ֆր. մուտքի փոխարէն։

Անցեալ շրջանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը միայն կատարած է 13,527 քիլոմեթր ճամբորդութիւն, խաղալով 25 մրցումներ, որոնց 12ը յաղթանակ, 9ը պարտութիւն եւ 4ը հաւասար։

Սոյն հաշուետուութենէն վերջ ընդհ. քարտուղարը բաժակը բարձրացուց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստներուն կենացը, բարեմաղթութիւններ ընելով յաջորդ շրջանին համար։

Ներկաները խանդավառուած խոստացան իրենց բոլոր ճիգը թափել Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը մաքուր եւ բարձր պահելու համար։ Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ անմիջապէս նկարել փորձերու, եւ ամէն ոք մեկնեցաւ խիստ գոհ տպաւորութեան տակ։

Ներկայ մը

ՏՆՏԵՍ. ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Պրիւքսէլէն կը գրեն թէ պելժ արտաքին նախարարը եւ ֆրանսական դեսպանը փոխանակեցին ստորագրուած դաշնագիրը դրամական փոխադրութիւններու եւ զանազան առեւտրական շահերու վրայ դրուած տուրքերուն մասին, գործադրելի օգոստոս 1էն սկսեալ։ Միւս կողմէ լուր կը տրուի, որ ֆրանսական կառավարութիւնը կրճատած է մաքսը, որ կը գանձուէր պելժիական ներածուած պտուղներէն եւ բանջարեղէններէն։ Նոյն ձեւով պելժ կառավարութիւնն ալ աւելցուց մաքսը, որ կը գանձուէր ֆրանսական ներածուած պտուղներէն ու բանջարեղէններէն։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (152)

ԵՐԴՈՒՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

Աղօթակ մըն էր անիկա աւելի շատ, քան կռինչ մը։ Կոտտակուած յորդան, արտասուահեղձ պաղթկում մը։

Ամբաստանը կեցաւ, ետ դարձաւ, նայեցաւ, եւ, արագօրէն ձիէն իջնելով, վազեց դէպի աղջիկը, որ կը հեւար ու կ'ուզէր բաներ մը ըսել, բայց յուզումը կ'արգիլէր զինքը...

— Աստղի՛կ...

Գ. Ա՛ւ ա՛գ...

— Մինա՛կ ես...

— Այո՛... Ի սէր Աստուծոյ, ազատեցէք զիս... առէ՛ք զիս, — ձեռքովը ցոյց տուաւ շէնքը, որուն պատուհանէն երկու աչքեր կը նայէին վար, վարագոյրին արանքէն...

Նոյն պահուն, Աստղիկ նայեցաւ շուրջը։ Բայց, բոլէտալէս ցնցուեցաւ Զարհուրանքէն յետոյ անակնկալ հրճուանքին յաջորդող սոսկումով մը ետ ետ գնաց իրեն մօտեցող ու զինքը շրջապատող կամաւորներուն միջեւ տեսնելով միջահասակ, սեւ աչքերով, կեռ քիթով, թուխ, ծափրճեխ վրան, ու գլխին մեծ խալփախով մէկը, որ, խառ՛վք մը իր սեւ աչքերուն մէջ, կը նայէր իրեն։ Ու աղջիկը, իր բուլէական յուզումին մէջ, նետուեցաւ, ծնդմուեցաւ Արագին, ու արտասուաթոր շնչեց։

— Նազար ըը...

— :-: -

Ե. ՄԱՍ

1

Երեւանի Աբովեան փողոցին մէջ, կառք մը կանգ առաւ։ Մայիսեան գեղածիծաղ արեւ մը ոսկի ջուր էր երկյարկանի տուներուն վրայ ու յամառիա ինքնաշարժ մը կը մոտար քանի մը քայլ անդին։

Սուրէն արագօրէն իջաւ կառքէն, բարձրացաւ շէնքի մը սանդուխներէն ու մտաւ խորհրդարան։

Զինուորներ պահակ կը պատէին դրանը առջեւ։ Նրբանցքները լեցուն էին ունկնդիրներով։ Նաեւ օթեակները օտար պետութեանց ներկայացուցիչներով։ Սուրէն ուշացած էր, նիստը գրեթէ վերջանալու վրայ։ Այսուհանդերձ, գնաց ու գրաւեց իր տեղը։ Ինք Թրքահայ նահանգի մը երեսփոխանն էր։ Այսօր յաղթած էր, որովհետեւ մաս մը Տաւրուսի գաղթականներ Զանգեզուրի մէջ տեղացի Թուրք տարրին հետ բախում մը ունեցած էին եւ ինք, ուրիշ ներկայացուցչի մը հետ, մեկնած էր հոն կառավարութեան կարգադրութեամբ, նպատակ ունենալով հետաքննել Ենկիւրիի գործակալները, որոնք վերջերս աւելի յաճախակի կ'երթեւեկէին Թուրքիայէն Հայաստան։

Այդ օրերուն, նախահաստատ Հայաստանի հանրապետութեան մէկ ծայրէն միւսը կը տիրէր անօրինակ թշուառութիւն։ Սո՛վ, գաղթականութիւն, ճնշում դրացի պետութիւններու կողմէ։ Սուրէն սիրոր անօրինակ կերպով ամլած էր եղերական ու ազնուազարմ պատկերներու առջեւ։

Երբ խորհրդարան մտաւ, վարչապետը գեկուցում մը կու տար Վրաստանի հետ իրենց ունեցած բանակցութեանց մասին։ Սուրէն մտադրած էր ու գեռ անկատար ձգած ծրագրի մը հոգը կը նեղէր իր միտքը։ Սրահը լուռ էր ու երբեմն ձախակողմէն, էս էո երեսփոխան Ամիրխանեան, որ իրմէ երկու աթոռ անդին էր, ընդմիջումներ կ'ընէր։

Վարչապետին յետոյ հարցապնդման մը պատասխանելու սկսաւ ներքին նախարարը։ Տալով մանրամասն տեղեկութիւններ կառավարութեան ծրագրած նորդաթը մասին. աւելցնելով թէ հակառակ ուժերոց սովին ու թշուառութեան, հասանքը գէպի երկիր, չափազանց կ'անէ ու Վրաստանը գլխաւոր արգելքը կը հանդիսանայ երկրի պաշտօնաւորման։ Կառավարական երեսփոխաններէն ոմանք սկսան ալ մկել՝ «Վրաստանի տմարդի այս քայլէն վրդովուած, մինչ Ամիրխանեան, ոտքի ելլելով,

— Պ. նախարար, — ըսաւ — չէ՞ք դալիս իմ հարցապնդման։

— Այո՛, անցնում եմ, արդէն։

— Մի՛ ստնուք, սակայն։

— Ո՛չ, անցնում եմ հասարակ քայլերով.

— ... Բայց, հզմելով Թուրք ընդհանրութիւնը ձեր քայլերի ներքեւ...

— Հերի՛ք է, լռեցաւ մեծամասնութեան կողմէ։

Սուրէն խիստ ակնարկ մը նետեց Ամիրխանեանին, զայրոյթ ու բոց աչքերուն մէջ։ Իսկ Ամիրխանեան, առանց ուշադրութիւն դարձնելու կառավարական երեսփոխաններու դժգոհութիւններուն,

— Ես ճշգրիտ տեղեկութիւններ ունիմ որ — աւելցուց — պատերազմական նախարարի կարգադրութեամբ, այս երկրի ժողովրդի շահերի պաշտպանութեան նուիրուած խորհրդարանի մի անդամ շրջագայում է զանազան թրքաբնակ նահանգներ եւ յատուկ կարգադրութիւններ է անում...

— Լռեցէ՛ք, — ձայն մը լսուեցաւ։

— Պ. նախագահ, — ուրիշ մըն էր։

— ... Նման ճնշման էք ենթարկում, նաեւ, — վերսկսաւ Ամիրխանեան, — Մայիս մէկի առթիւ ձերբակալուած գաղափարական մարդկանց, որոնք իրենց համոզումների խաղաղ արտայայտութիւնն են բերել...

— ... Եւ պատրաստում են հո՛ղ — ընդմիջեց Մելիքթանգեան անկիւնէն, այժմ բոլորովին ապիտակամաց պատկառելի ու առաջելական դլուխը շարժելէն, սրահին կիսաստուերին մէջ — այո՛, պատրաստում են հող, Մոսկուայի ոտնձգութիւնների դէմ...

— Դա ոտնձգութիւն չէ... դա եղածուած ու փրկարար շարժումն է, որ փրկել է ցարիզմի կրունկների ներքեւ խեղդուող Մեծ Ռուսաստանը, եւ հետեւաբար նրա գալուստը առաջին ողջունողները մենք պէտք է լինենք... .

Կ. ՄՆՀԻՆՆ

(Շարունակելի)

Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը Օթթավայէն կը հեռագրէ.—

Անգլիական պատուիրակութեան ներկայացուցած պահանջներն են՝ անգլիական արտածումները դէպի իր գաղթավայրերը պէտք է ենթակայ ըլլան նուազագոյն մաքսի, փոխանակ գաղթավայրերէն Անգլիա մտած ապրանքներու վրայ նախապատուութեան տոկոսը բարձրացնելու: Աոր փոխարէն, օտար երկիրներէ ներմուծուած եւ գաղթավայրերէն արտադրութեանց հետ մրցող ապրանքներու վրայ Անգլիա կը խոստանայ ուղղակի տուրք դնել:

Այս սիստեմին առաւելութիւնները պիտի ըլլան. ա) Անմիջական օգնութիւն գաղթավայրերուն. բ) Համաշխարհային առեւտուրի խախտումը նուազ եւ դանդաղ տեղի պիտի ունենայ. գ) Աշխարհ պիտի մղուի աստիճանաբար օրդեգրելու մաքսերու յառաջադիմական նուազումի քաղաքականութեան

Անգլիա դէմ է օտար ապրանքներու ներմուծման վրայ օրինական արգելք դնելու պահանջին, զոր կը ներկայացնեն գաղթավայրերը, այդ քայլը նկատելով անցանկալի բազմաթիւ կողմերով:

Խորհրդաժողովի բացումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով անգլիական պատուիրակութիւնը քննեց Գանատայի հետ Քէնէթի կողմէ եղած առաջարկները, ըստ որի Գանատա պիտի թոյլատրէ անգլիական ապրանքներու ազատ մուտքը, բայց այն ապրանքներէն, որոնք աւելի աժան կ'արտադրուին Անգլիոյ մէջ: Այդ ապրանքներուն վրայ մաքս մը պիտի դրուի, երկու երկիրներու գիները հաւասարեցնելու համար:

Ց. Գաւառ

Հ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ԺԸՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 11 rue Saint Martin d'Hérés, Cafe Chez Louis ներքնասրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսով: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

Լանսէյի ընկերներէն Սիմոն Փափազեանէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ, Հրայր, Կայծակ, Առաքել եւ Գայլ Վահան խումբերու ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 3.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 rue J. J. Rousseau: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պօնիթըրիի խանութ մը, մէջը դրուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի: Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

Կարի յատուկ մեքենաներ

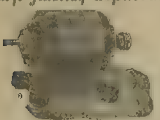

1/10 ձիու ուժ մօթէօր եւ լեսթամ 300 ֆրանք
1/8 » » » : » 350 ֆրանք

Աժան եւ ճաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեամբ վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչէն

HOVHANESSIAN Ingénieur
15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5:

Ծախու է

փլաս Սէն-Միշէլի քով խանութ մը մառանով եւ սենեակով մը: Ջուր, ելեկտրականութիւն եւ W. C.

Պայմաններու համար դիմել Ցէր-Կարապետեանի, 17, Rue Damesme, Paris 13: կէսօրէ յետոյ ժամը 1-6:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Դաշտապարահանդէս Մարսէյլի մէջ

Հ. Յ. Դ. Գատ. Միութեան 8րդ տարեդարձի առթիւ: Մասնակցութեամբ Գուլ. Թոտոի եւ ՍԷՆ Լուի զոյը ժամանցիներու. ծովանաւորութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի կոմիտէին, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, St. André Bar Bel Vederի պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

կը մասնակցին՝ «Օրօր» Նուագախումբը, Օր. Ցանոյշ Մարտիրոսեան, ընկերներ Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Թորոսեան, Ս. Աւտոեան: Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ֆանթէզի:

Մուտքը ազատ է

Առնել Փլաս Սադի Գարնօէն 36 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Մէնթ Անտրէ, ուրկէ պիտի առաջնորդուին հանդէսին վայրը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած վարպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, վանի Ապրիլեան ճերոսամարտի 17րդ տարեդարձի առթիւ: Վաղը կիրակի կէսօրին ժամը 12էն երեկոյեան 8ը, թիւսէի «Պադ-Աղբիւրին» մօտ:

կը մասնակցի վասպ. «Արծիւ» ֆանֆառ խումբը, ղեկավարութեամբ Պ. ... Խոփկեանի: Գեղարուեստական ձոխ բաժին, արտասանութիւն, երգ, նուագ, եւայլն:

Կը Նախագահէ՝ Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Պարերու համար ընտիր ճազ, ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով
Անձրեւոտ օդի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիին

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԻ
«ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂՒՈՅՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

7 Օգոստոս 1932, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն երեկոյեան ժամը 8
Պ. Կարապետ Կարինեանի պարտէզին մէջ

Sentier des Bas-Longchamps

Ճոխ պիւֆէ: Պար, երգ, զուարթ անակնկալներ մանկապարտէզի փոքրիկներուն կողմէ:

ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն մասնաճիւղին կողմէ:

Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, St. Cloudի անտառին մէջ, անցնելու տարուան տեղը (Passage à Niveau):

Կը Նախագահէ՝ Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը նուագէ Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան նուագախումբը: Պար, դաշտային խաղեր եւայլն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Հանրակառք թիւ 2 եւ 25, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ շոգենաւ, իջնել Pont St. Cloud.

Մուտքը ազատ է

Երգահանդէս Վիենի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երգչախումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրփըր կաթոլիկ սրահին մէջ.

Յայտագիր.— Կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Դ. Ղազարեան, Ա. Պարթեւեան եւ Գ. Պետրոսեան:

Պուա Քոլոմպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի
Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ սրճարանին մէջ

CAFE ARARAT
345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

ԿԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԻ

Առեւտրական մեծ վայր մը, յարմար ամէն տեսակ առեւտրական գործի, մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառմանց համար: Պուլվարի անկիւն, կայարանին, քարափին եւ Մարսէյլի կեդրոնին մօտ: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, բնակութեան համար յարկաբաժին, հեռաձայն: Տարեկան վարձք՝ 10000 ֆր., պայմ՝ 8 տարի, գին՝ 80000 ֆր., վճարման դիւրութիւններ, քանի մը օրէն տրամադրելի: Դիմել Պ. ԳէՈՐԳ ՍԻՄՈՆԵԱՆի, 64 rue Bernard du Bois, Marseille.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան կողմէ
Վաղը Կիրակի ժամը 14էն 22, Վարժարանին պարտէզը
1 Bld. du Nord, Le Raincy

Վալս գուկս. խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ
Ջազպանտ՝ ծանօթ խումբ.— պար, ճոխ պիւֆէ,

Շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխում

փափաքողները կրնան առտուընէ գալ իրենց ճաշով միասին

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել Օփերայէն կամ Ժան-Ժորէս 21A եւ Գար տը լ'Էսթէն Կարկանի գիծը եւ իջնել Րէնսի-Փավիյոնս Շոգեկառքը՝ առաւօտեան ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 12.06, կէսօրէ վերջ ժամը 2, 4 եւայլն:

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի դէմ ապաստարան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԲՈՒ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մի բաց գաղտնիք էր, որ շուտով մամուլի նոր օրէնքներ էին սպասւում եւ որ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը պատրաստւում էր ասլշեցնելու քաղաքը մի արմատական լրագրի հրատարակութեամբը, սակայն այդ մասին դեռ պէտք չէր որ խօսէին:

— Ի հարկէ «Մրիկաների լրագրի» համար, կամ «Եկեղեցական օրացոյցի»:

— Կամաց, Րիվարէց. խանգարում ենք ուրիշներին

— Եթէ այդպէս է վերադարձէք ձեր բժշկականութեանը եւ թողէք ինձ իմ աստուածաբանութեանս հետ: Ես, հօ, չեմ արգիլում ձեզ, որ ջարդուած ոսկորներ դրստէք, թէեւ այդ մասին շատ աւելի բան գիտեմ, քան դուք:

Նստից ու խորասուզուեց քարտերի ընթերցման մէջ: Գրադարանապետներից մէկը մօտեցաւ նրան:

— Պարոն Րիվարէց, դուք կարծեմ անդամ էիք Դիւբրէյի արշաւախմբին, որը Ամազոն գետի ակունքներն էր ուսումնասիրում: Արդեօք բարի չէիք լինի ու հանէիք մեզ նեղ դրութիւնից: Մի տիկին պահանջում է այդ արշաւի հաշուետուութիւնը, որ այժմ կազմարարի մօտն է:

— Ի՞նչ է ուզում իմանալ:

— Ուզում է միայն՝ թէ ե՞րբ է ըսկսել արշաւանքը եւ ե՞րբ է հասել էկւատոր:

— Արշաւախումբը Փարիզից ուղի ընկաւ 1837ի աշնան, 1838ի ապրիլին անցաւ Կւիտօյով, երեք տարի մնացինք Բրազիլիա, յետոյ իջանք Րիօ եւ վերադարձանք Փարիզ 1841ի ամառը: Ուզո՞ւմ էք նոյնպէս առանձին գիւտերի թւերը:

— Ոչ, շնորհակալ եմ, ուրիշ ոչինչ հարկաւոր չէ: Բոլորը նշանակեցի: Բեպպօ, տար այս տոմսակը տիկին Բոլլային: Շնորհակալ եմ, պարոն Րիվարէց, ներեցէք որ ձեզ անհանգստացրի:

Բոռը եւ ընկաւ իր բազկաթոռին մի անախորժ զարմանքով

«Նրա ինչի՞ն է պէտք այդ տեղեկութիւնները, թէ երբ են անց կացել էկւատորից...»:

Ջեմման տուն գարձաւ տոմսակը ձեռքը:

«1838ի ապրիլին... Արթուրը մեռաւ 1833ի մայիսին: Հինգ տարի...»

Ու սկսեց գնալ ու գալ սենեակի մէջ: Նա վատ էր քնել վերջին գիշերը ու սեւ շրջանակներ էին երեւում եկել աչքերի տակը:

«Հինգ տարի: Եւ ընտանեկան փարթամ պայմաններ... եւ մէկը, որին նա վստահացել էր՝ խաբել էր նրան... Նրան խաբում էին եւ նա իմացաւ»:

Ջեմման կանգ առաւ ու երկու ձեռքով բռնեց գլուխը: Ա՛, գուցէ յիմարութիւն է: Անկարելի բան, անհեթեթ:

«Բայց չէ որ այն ժամանակ որոնեցին ամբողջ աւազանը: Հինգ տարի. դեռ քսանըմէկ տարեկան չկար երբ պատահեց նաւաստու կռիւը. կը նշանակէ մօտ 19 տարեկան էր, երբ անից փախաւ: Չէ՞ որ ինքն ասաց «տարի ու կէս»: Եւ նրա այդ կապոյտ աչքերը, մատների այդ ջղային շարժումը: Եւ ինչո՞ւ համար է այդպէս կատաղած Մոնտանէլլիի դէմ: Հինգ տարի... հինգ տարի...: Եթէ միայն վստահ լինէր, որ նա խեղդուած է, եթէ մէկը տեսած լինէր նրա դիակը: Այն ժամանակ գուցէ մի օր հին վէրքը դադարէր ցաւելուց եւ յիշողութիւնները կորցնէին իրենց սարսափը: Կարելի է, մի քանի տարի յետոյ կարող լինէր առանց ցնցւելու յիշէր անցեալը»:

Այդ յիշողութիւնը թունաւորել էր նրա ամբողջ երիտասարդութիւնը: Օրէ օր, տարէ տարի կռիւ էր մղել խղճահարութեան դէւի հետ: Նա երբեք չէր մոռացել, որ իր կեանքի գործը դեռ ապագայումն է. ու միշտ փակել էր աչքերն ու ականջները անցեալի սպառնալից տեսիլքի հանդէպ: Ու օրէ օր եւ տարէ տարի ծովի երեսին լողացող այդ խեղդուած մարմնի պատկերը բաց չէր թողել նրան, ու նրա սրտումը ծնել էր մի վշտահար անզուսպ ձիչ: «Ես սպանեցի Արթուրին. Արթուրը մեռաւ»: Երբեմն այնպէս էր թւել, որ այդ ծանրութիւնը անտանելի է: Իսկ այժմ տենչում էր որ պատրաստ էր իր կեանքի կէսը տալու, միայն թէ նորից նոյնը զգար: Այնքան երկար քաշ էր տուել այդ տանջանքը իր հոգում, որ արդէն ընտելացել էր: Բայց եթէ յանկարծ բանից դուրս գար, որ ինքը ձգել էր նրան ոչ թէ ջուրը, այլ...

Նստեց ու ծածկեց դէմքը ձեռքերով: Խաւարել էր իր կեանքը Արթուրի մահովը. բայց ի՞նչ, եթէ նրան մահից էլ աւելի մի սոսկալի բան լինէր տւած...

Ոտքշաքի ու անողոք կերպով յիշել, սկսեց նրա անց կացրած կեանքի ամբողջ դժոխքը քայլ առ քայլ: Այդ բոլորը այնպէս կենդանի նկարւում էր իր դէմ, կարծես ինքն էր ապրել ու զգացել: Մերկացած հոգու ողորմելի դողը, մահից աւելի ծանր ծաղրը, մենութեան սարսափը, ճնշող, դանդաղ ու անողոք տանջանքներ: Այնպէս կենդանի պատկերացնում էր այդ բոլորը, կարծես նրան կից նստած էլ եղել հնդկահնդ խրճիթում, կարծես նրա հետ տանջւել էր արծաթի հանքերում, սրճատանը, տնկարաններում, սարսափելի կրկէսում:

«Կրկէ՞ս»...

Ոչ, գոնէ այդ հրէշային ենթադրութիւնից պէտք է որ ազատւի, թէ ոչ կը գժւի:

Բացաւ գրասեղանի փոքրիկ ... ը: Այնտեղ մի քանի յիշատակներ կային, որոնց ոչնչացնել չէր համարձակւած: Նա առ հասարակ չէր սիրում այդ տեսակ մանր — մանր տիմէնտալ իրերի հաւաքելն ու հեղը. այս անգամ նա տեղի էր իր բնաւորութեան աւելի թոյլ մասին, որ ուրիշ պայմաններում ... ու ձիգ էր պահում: Ու շատ հազ... ձեռք տալիս այդ իրերին, որոնք ... եալն էին յիշեցնում:

Հիմա սկսեց դուրս հանելու ... մէկիկ: Ջիովաննի առաջին նամակը, նրա մեռած ձեռքում եղող ծաղիկը, նրա մանկական մազերի մի գուրը եւ չորացած մի տերեւ իր գերեզմանից: Գզրոցի բոլորովին տակին էր Արթուրի փոքրադիր դանկարը, տասը տարեկան ... կից, մնացած միակ կենդանագիրը: Ջեմման վերցրեց ու նայում էր մանկական գեղեցիկ գլխին:

(Շար.)

::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. C. Seine 276.388

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՅՈՒԼԻՍ 1932

31 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1948 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

(ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայ գործազուրկներուն մասին խօսելով, երէկ կ'ըսէինք թէ մինչեւ այժմ եղած ձեռնարկներն անզօրացուցիչ էին:

Բաւական չէ մատնանշել վէրքը, այլ անհրաժեշտ է միջոցներ գտնել՝ զայն դարմանելու համար:

Անգամ մը եւս կրկնենք որ գործազրկութիւնը մեծ աղէտ մըն է եւ կրնայ մէջքը կոտրել մեր շարք մը գաղութներուն, մասնաւորապէս Ֆրանսահայութեան, որ հետզհետէ ամրացած գաղութ մը կը դառնար: Եթէ մինչեւ հիմա, հայ թափառական բազմութիւնները տեղէ տեղ կը շարժուէին ժամանակաւոր բոյն մը հիմնելու, եթէ ճիգեր կը թափէին եկեղեցի եւ դպրոց մը ունենալու, եթէ հազար կոտր կ'ըլլային շէնքերու համար, հիմա պիտի կրկնապատկեն իրենց ջանքերը, հաւաքական գործակցութեամբ պահպանելու ամրացած գաղութները, պիտի ջանան տնտեսական քայքայման դիմադրելու. որովհետեւ տնտեսական միջակ ապահովութենէ մը յետոյ միայն հայ գաղութը պիտի կրնայ պահպանել իր բարոյական դիմագիծը:

Արդ, ներկայ տնտեսական տագնապը համաշխարհային բնոյթ ունի: Տնտեսական եւ քաղաքական բարդութիւններն այնքան ծանր են, որ ոչ մէկ պետութիւն եւ ոչ մէկ գիտնական կարող է ըսել թէ երբ կը վերջանայ ներկայ տնտեսական տագնապը:

Գործազրկութեան հովն ամէնէն ուշ սկսաւ փչել Ֆրանսայի վրայէն: Սխալ պիտի ըլլար այսօր — վաղուան յոյսերով օրօրել ժողովուրդը: Կարող է պատահիլ որ գործազրկութիւնը հետզհետէ աճի Ֆրանսայի մէջ, որ իր առաջին ազդեցութիւնը պիտի ունենայ Հայերուն վրայ:

Տնտեսական այդ հարուածը անհատական դժբախտութիւն մը չէ: Այլ խոշոր հարուած մը մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան: Ու ահա կը հետեւի ազգապահպանման մտահոգութիւնը:

Ազգապահպանման առաջին եւ նախնական գործը մեր ժողովուրդի ֆիզիքական հաւաքականութիւնն է: Այդ հաւաքականութիւնը երբ պահպանուած է եւ կ'աշխատի, բարոյական ազգապահպանումը կը մնայ իր հունին մէջ, անշուշտ, նորէն սիստեմաթիք աշխատանքով:

Սահմանափակուելով միայն Ֆրանսայի հայութեամբ՝ պիտի ըսենք թէ ազգապահպանման այս աշխատանքը ոչ աղքատախնամի գործն է եւ ոչ իսկ «Եղբայրական Օգնութեան» յանձնախումբի մը գործը: Եօթանասուն հազարի հասնող գաղութի մը բախտը կարելի չէ յանձնել պատահականութեան: Այլ պէտք է ստեղծել ազգային պատասխանատու մարմին մը, որ ամբողջ գաղութի տնտեսական եւ բարոյական տագնապովը զբաղի, եւ տէր հանդիսանայ այս բազմութիւններուն:

Շատ յաճախ խօսած ենք ազգային մարմիններու կազմակերպութեան մասին: Այսօր այդ խնդիրը չէ որ նորէն կ'արծարծենք: Այլ, ներկայ ծանր կացութեան բերումով, կ'ուզենք որ մեր ցիր ու ցան ազգային — եկեղեցական մարմինները, գաղթականական գրասենեակները, Բարեգործականը, հայրենակցական միութիւնները, հասարակական այլ կազմակերպութիւնները, մամուլը եւ կուսակցութիւնները բացառիկ ելոյթ մը ընեն՝ յատուկ ազգային մարմին մը կազմելու Փարիզի մէջ, որուն մասնակցին բոլոր հաստատութիւնները, որուն կուսակցութիւնները բերեն իրենց համերաշխութիւնն ու համագործակցութիւնը, որուն կրնայ դիմել այս թափառական հայութիւնը, եւ ամէնէն վերջը, որուն պէտք է լսել:

Այսինքն, այդ մարմինը պէտք է ըլլայ հեղինակաւոր: Ու անոր հեղինակութիւնը պէտք է ընդունին բոլոր այն հաստատութիւնները, որոնք կը մասնակցին այդ մարմնի գոյութեան, կուսակցութիւնները պէտք է զօրավիգ հանդիսանան անոր, որովհետեւ ան պիտի կատարէ համազգային գործ մը, ու ժողովուրդը պիտի ենթարկուի անոր կարգադրութիւններուն, որպէս ազգային իշխանութեան մը: Այս պարագային միայն մարմինը կ'ունենայ հեղինակութիւն:

Ինչ որ կը պակսի մեզ, դրամը չէ միայն, այլ, ամէնէն առաջ՝ հեղինակութիւնը: Հեղինակաւոր մարմին մը կրնայ դրամ գտնել, ու մանաւանդ՝ կրնայ գործ տեսնել, որ դրամէն աւելի բան մըն է այս պարագային:

Հայ աշխատաւոր բազմութիւնները աղքատախնամի պէտք չունին: Աղքատախնամը կրնայ իր խնամքը շարունակել՝ աչքէ չփախցնելով հիւանդներն ու անտէր թշուառները: Բայց գործազրկութիւնը համատարած աղէտ մըն է, որուն դարմանը գործ գտնելուն մէջ կը կայանայ: Այս ամուր բազուկներուն գործ գտնելը, զանոնք տեղաւորելը, անոնց ապօրինի թուղթերու հարցը վերջնական ձեւով մը կարգադրելը հեղինակաւոր մարմնի մը գործն է եւ բնաւ չի նմանիր «օգնեցէք աղքատ տնանկին»:

Այսպիսի մարմնի մը անհրաժեշտութիւնը բոլորն ալ կ'ընդունին: Մեր դժգոհանքը ամէնքն ալ կը յայտնեն, մեր արտացաւութիւնը բոլորն ալ ունին: Եւ սակայն իրերը կը մնան իրենց նախկին վիճակին մէջ: Գիտակից ու կորովի նախաձեռնութիւն մը պէտք է, գործը գլուխ բերելու համար: Հրապարակը բաց է: Այդ նախաձեռնութիւնը կրնան ստանձնել Մարսէյլի եւ Փարիզի ազգային — եկեղեցական մարմինները, միացած Լիոնի ազգային միութեան հետ: Բարեգործականը կարող է ստանձնել նախաձեռնութիւնը, իր հետ ունենալով գաղթականական գրասենեակները: Եւ եթէ այդ մարմինները յամենան, մամուլը կարող է նախաձեռնարկ ըլլալ, որ մասամբ կուսակցական համերաշխութեան նշանը պիտի ըլլար, գոնէ այս գործին մէջ:

Կ'ուզէինք որ կիրակնօրեայ այս խօսքը լսուէր շատերէն եւ կեանքի կոչուէր:

Կ. Մ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

— :-: —

Այսօր, St.-Cloud-ի անտառին մէջ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը:

Կարմիր Խաչը մանուկներու պաշտպանութեան գեղեցիկ գործին լծուած է: Դաշտահանդէսի եկամուտը պիտի երթայ այդ նպատակին:

Հանրութիւնը մեր ժողովուրդի ներքին կարիքներուն անտեղեակ է: Մինչդեռ Կ. Խաչի մասնաճիւղերը, որ տարածուած են ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ, հետամուտ են տեսնելու այդ կարիքները եւ բերելու իրենց անմիջական օգնութիւնը:

Մանուկներու պաշտպանութիւնը անտեսուած է ոչ միայն մեր ժողովուրդէն ընդհանրապէս, այլ նոյն իսկ ծնողքներէն: Ու Կ. Խաչը որ գերազանցապէս տիկիններու եւ օրիորդներու կազմակերպութիւնն է, յատուկ ուշադրութիւն տուած է իր խնամքին առարկան դարձնել մանուկները:

Հիւանդ երախաներու խնամքը, զանոնք ծիւրումէ փրկելու ուշադիր աշխատանքը, անկարողներու զաւակներուն դպրոցական պիտոյքներ հայթայթելը, առ հասարակ մանուկներուն հայերէն սորվեցնելու ճիգը — հիմնական պարտականութիւն մըն է, որ ստանձնած է Հայ Կարմիր Խաչը, հանդիսանալով հաւաքական ծնողքը այդ մանուկներուն:

Ահա, այս գեղեցիկ նպատակներուն օժանդակելու համար Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը դաշտահանդէս կու տայ, ուրախ կիրակի մը անցնելու, հայ ընտանիքներն ի մի հաւաքելու, երգի ու պարի հաճոյքը տալու բոլորին, որպէս զի փոքրիկ գումար մը աւելցնէ՝ ուրախացնելու այն մանուկները, որոնք պաշտպանութեան պէտք ունին:

Փարիզի հայ ժողովուրդը, որ շատ անգամ խուռներամ բազմութեամբ լեցուած է թատրոնները, երբեմն առանց բարոյական վարձատրութեան եւ առանց նիւթական արդիւնքի. պիտի գիտնա՞յ վայելել գեղեցիկ դաշտահանդէսի մը, հոգեպէս հրճուելու եւ միւս կողմէ բարոյապէս հպարտանալու որ հայ մանուկներու պաշտպանութեան գործին բերած է իր մասնակցութիւնը:

ՐԻՎԱՐԷՑ

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

—)(•)(—

Ուրբաթ երեկոյ, ֆոն Փափէն ռատիոյով ճառ մը խօսեցաւ, ուղղեալ ամերիկեան ժողովուրդին: Նախ ըսաւ, որ «արտասահմանի մէջ իրական գաղափար մը չունէին թէ քաղաքական երկու ծայրայեղ հոսանքներու, աջերուն եւ ձախերուն միջեւ ստեղծուած կացութիւնը կը ներշնչէր քաղաքացիական պատերազմի ի՛նչ մեծ սպառնալիք մը;

Համայնավարները յաջողած էին փրուսիական ոստիկանութեան մէջ կազմել յարձակողական ուժեղ կորիզներ: Վերջին խռովութիւնները արդիւնք էին անոնց հակօրինական գործունէութեան: Ոչ մէկ կառավարութիւն կրնար հանդուրժել այդ կացութեան, առանց կորսնցնելու իր հեղինակութիւնը»:

Վարչապետը հաւաստեց, որ ներկայիս այլ եւս վախ չկայ նոր խռովութիւններէ: Յետոյ բացատրեց այն պատճառները, որ զինք մղեցին խիստ միջոցներու դիմել Փրուսիոյ մէջ, աւելցնելով թէ Փրուսիոյ լիազօր ներկայացուցիչի մը անուանումը առժամեայ կարգադրութիւն մըն է միայն, թէ գերման կառավարութիւնը երբեք խորհած չէ ջնջել անոր ինքնավարութիւնը:

Վերջապէս ըսաւ թէ Վերսայլի դաշնագիրն է գլխաւոր եւ առաջին պատճառը երկրին յուսահատութեան, տառապանքներուն եւ դժգոհութեան, որ կը տիրեն Գերմանիոյ մէջ, թէ գերման ժողովուրդը ոչինչ կը ցանկար այնքան ջերմօրէն, որքան ապրիլ խաղաղութեամբ, սակայն չի կրնար ըմբռնել թէ տակաւին, պատերազմէն 14 տարի յետոյ, կը մերժուին այն բոլոր իրաւունքները, զորս կը վայելեն պետութիւնները: Այսու հանդերձ արդար կը կարծէ պահանջել այդ իրաւունքները: «Չկայ Գերմանացի մը, որ չընդվզի Վերսայլի դէմ: Նոյնքան դժգոհ է գերման երիտասարդութիւնը, որ, տնտեսական ներկայ կացութեան պատճառով, ենթարկուած է ծանր զրկանքներու»:

ՈՒ՞Ր ՊԵՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Գրած էինք թէ ամերիկացի ծերակուտական Պորահ, փոխանակ Լոնտոն կատարելու, կ'առաջարկէր Ուաշինկթընի հրաւիրել տնտեսական խորհրդաժողովը:

Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանը, Մէլլըն, ուրբաթ օր երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ, Ուաշինկթընի մէջ, նախագահ Հուվըրի հետ, պատերազմական պարտքերու հատուցման եւ միջազգային քաղաքական ու տնտեսական կացութեան մասին:

Նոյնպէս կը հաղորդուի, որ Ուաշինկթընի անգլիական դեսպանն ալ, մօտ օրէն վերադառնալով Լոնտոն, խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենայ Մաքտոնալտի հետ: Նման խորհրդակցութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանին ու Էռիոյի միջեւ: Այս ամէնը ցոյց կու տան, որ գետին կը պատրաստուի խորհրդաժողովին համար: Թէ ո՛ւր պիտի գումարուի այդ, Լոնտոնէն հեռագիր մը յոյս կը յայտնէ, որ ընդունուի Պորահի առաջարկը: Պորահ նոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ամերիկեան կառավարութեան հետ դարձեալ իր առաջարկին մասին:

Մաքտոնալտ եւս յայտարարեց թէ Անգլիացիները կը նախընտրեն խորհրդաժողովը գումարուած տեսնել Լոնտոնի եւ ոչ թէ Ժընեւի մէջ, Անգլիոյ ազգային հեղինակութեան համար, բայց եթէ Ամերիկա փափաք յայտնէ գումարել Ուաշինկթընի մէջ, յօժար է ընդունելու առաջարկը:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» հաւանական կը կարծէ որ Միացեալ Նահանգները ստանձնեն տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողովն հրաւիրելու գործը, ահա թէ ինչո՛ւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կ'ուշացնէ հրաւիրագիրներու պատրաստութիւնը: Այն յանձնախումբը, որ պաշտօն ունի մշակելու խորհրդաժողովին օրակարգը, հաւանաբար հաւաքուի սեպտեմբերին, կամ հոկտեմբերի սկիզբը:

Միւս կողմէ, Ուաշինկթընէն հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը հրաւիրագիր մը ստացաւ Ազգերու Դաշնակցութենէն՝ մասնակցելու համար տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողովին:

ԻՐԱՔ Կ'ՈՒԶԷ ՄՏՆԵԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ժընեւէն կը հաղորդեն, որ անգլիական կառավարութիւնը, Իրաքի հոգատարութեան հարցին մասին, գրութիւն մը ղրկած է Ազգերու Դաշնակցութեան դիւանին: Նոյն ատեն Իրաքի վարչապետը եւս պաշտօնական գրութեամբ մը կը խնդրէ ընդունիլ Իրաքի անդամակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան: Այս առթիւ անգլիական կառավարութիւնը կ'առաջարկէ Ազգերու Դաշնակցութեան դիւանին, օրակարգի վրայ դնել այդ խնդրանքը, քննելու համար յառաջիկայ նստաշրջանին:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Չհաստատուեցաւ լուրը թէ վարչապետ Վայտա հրաժարած է: Միւս կողմէ կը հաղորդեն, որ Մանիու մերժած է ընդունիլ նախագահութիւնը իր կուսակցութեան, ինչպէս կազմութիւնը դահլիճին: Գիւղացիական կուսակցութիւնը հաւանաբար իրեն նախագահ ընտրէ փոխանորդը Միհալաքէ: Վարչապետութեան թեկնածու կը նկատուի դարձեալ Վայտա, որ կը մերժէ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄԷԿ ՍԻՐՏ, ՄԷԿ ՀՈԳԻ

Ժողովուրդն ալ կ'ուզէ վերազինել բանակը

Համաձայն յայտարարութեան մը, որ կը բխի գերման պաշտօնական շրջանակներէն, կառավարութիւնը ամբողջովին կ'իւրացնէ տեսակէտները, զորս արտայայտած էր Զօր. Ֆոն Շլայխէր: Այս առթիւ կ'աւելցուի որ տեսակէտի ոչ մէկ տարբերութիւն գոյութիւն ունի վարչապետ Ֆոն Փափէնի եւ պատերազմական նախարար Ֆոն Շլայխէրի միջեւ: Նոյն իսկ գերման ժողովուրդին գրեթէ ամբողջութիւնը կանգնած է կառավարութեան ետեւ, այս հարցին մէջ:

Կը հաւաստուի, որ երբ Պերլինի ֆրանսական դեսպանը կը դիմէ գերման ներքին նախարարին՝ լուսաբանութիւն պահանջելու համար Ֆոն Շլայխէրի ճառին կարգ մը կէտերուն մասին, կը պատասխանուի թէ Ֆոն Փափէնի դահլիճին անդամները նոյն կարծիքն ունին պատերազմական նախարարին արտայայտած բոլոր տեսակէտներուն մասին, «համոզուած ըլլալով գերման բանակը վերազինելու անհրաժեշտութեան մասին, երբ Զինաթափութեան խորհրդաժողովը չկարենայ, կարճ ժամանակի մը մէջ, ձեռք ձգել գոհացուցիչ արդիւնք մը»:

Միւսկն ըլլալով, «Էքսէլսիոր»ի թղթակիցը Պերլինէն կը գրէ թէ Ֆոն Շլայխէրի ճառը պատճառ դարձած է կառավարութեան մէջ ծանր վիճաբանութիւններու, թէ Ֆոն Փափէն ընդվզումով կարդացած է ճառը:

Նոյն թղթակիցը կ'աւելցնէ, որ Ֆոն Շլայխէր, նախանձագին ցանկալով բարձրանալ Հիթլէրի նման, ջանալով ամլութեան դատապարտել գերմանա-ֆրանսական համաձայնութեան մը ամէն յոյս ի նպաստ իտալական — գերմանական — ռուսական դաշնակցութեան մը, ուզեր է խօսիլ գերման ցեղային զգացումներուն, ընդդէմ Ֆրանսայի:

Նախկին պատերազմիկները նահանջեցին ծանր կռիւներէ յետոյ

Երէկ գրեր էինք, թէ ամերիկեան նախկին պատերազմիկները, որ պաշարած կամ գրաւած էին Ուաշինկթընի կառավարական պաշտօնատուները, բախումի մը հետեւանքով տեղի տուին զինուորական միջամտութեան:

Նախկին պատերազմիկները, Ուաշինկթընի գլխաւոր պողոտային մէջ, կղմինտր նետեցին ոստիկաններուն վրայ: Յանկարծ լուր եղաւ թէ արուարձաններէն 100 պատերազմիկներ փութով կը յառաջանան՝ օգնելու համար իրենց ընկերներուն: Ոստիկանութիւնը ամէն միջոց առաւ, արգիլելու համար պատերազմիկներուն յարձակումն ու յառաջացումը: Այդ ընթացքին, բախում մը տեղի ունեցաւ եւ վիրաւորուեցան երկու պատերազմիկներ, ինչպէս ոստիկան մը: Ընդհարումը հետզհետէ սպառնական դարձաւ: Ոստիկանութիւնը հարկ տեսաւ խնդրել օժանդակութիւնը զինուորական իշխանութեան: Նախագահ Հուվըր հրամայած ըլլալով, ամէն հաւանականութեան դէմ, «մաքրել» քաղաքը, զինուորները դիրք բռնեցին պատերազմիկներուն դէմ գնդացիրներով ու հրասայլերով: Հեծելազօրքն ալ հասնելով օգնութեան, շուտով պարպուեցան բոլոր պաշտօնատուները, որ գրաւուած էին: Ոստիկանութիւնը, որ կը մասնակցէր այս գործողութիւններուն, արտասուաբեր ռումբեր կը նետէր ըմբոստներուն վրայ: Այս պահուն, հրդեհ ծագեցաւ ըմբոստներու բանակատեղին մէջ, թէեւ կարելի եղաւ մարել շուտով:

Զինուորները, մաքրելէ յետոյ քաղաքը, յառաջացան մինչեւ ըմբոստներու գլխաւոր բանակատեղին, Անակոստիա գետին մօտ, Ուաշինկթընէ 8 քիլոմեթր հեռու:

Յարձակման ընթացքին հրդեհ ծագեցաւ բանակատեղին մէջ, որ այրեցաւ: Զինուորները քշեցին ընդմիշտ ըմբոստները: Ներկայիս գետին կամուրջները պաշտպանուած են հրասայլերով:

Ընդհարման միջոցին ըմբոստներէն սպաննուեցաւ մէկ, ծանրապէս վիրաւորուեցան երկու, թեթեւ վէրքեր ստացան 4 հոգի: Զինուորներէն մէկ հոգի ձեռքէն այրուցք ստացաւ, 2 հոգի կազէն վնասուեցան, ոստիկան մը կղմինտրով վիրաւորուեցաւ: Ըմբոստները կը գանգատէին, որ իրենք զէնք չունէին, ոչ իսկ դանակ, բայց իշխանութիւնը զէնք կը գործածէր:

Կարգը վերահաստատուած է շնորհիւ Հուվըրի վճռական հրահանգին:

Կարմիր Խաչը կ'աշխատի իր միջոցներով օջախ վերադարձնել նախկին պատերազմիկները, որոնք քալելով, իրենց ընտանիքին հետ, եկեր էին հեռուներէն:

Այսուհանդերձ սպառնական հեռագիրներ հասած ըլլալով Սպիտակ Տուն, զինուորական ջոկատ մը կը հսկէ շրջակայքը: Իսկ ոստիկանութիւնը, շարունակելով իր հետապնդումները, 40 հոգի ձերբակալեց իբրեւ մեղսակից ըմբոստներու շարժման:

Միւս կողմէ, ըմբոստները, ցրուած ըլլալով հանդերձ, մինչեւ վերադարձը իրենց ընտանեկան օջախը, պիտի սպառնան նոր խռովութիւններ յարուցանել:

Պատերազմական պարտքերու վճարման հարցը

Ծանօթ է, որ, Հուվըրի առաջարկով, մէկ տարի յետաձգուած էր պատերազմական պարտքերու վճարումը: Արդէն կ'աւարտի այդ մորաթորիոմին պայմանաժամը: Եւ ֆրանսական կառավարութիւնը ստիպուած է մտնել նոր խորհրդակցութեան մը: Ահա թէ ինչո՛ւ վրոյց կը շրջի թէ ֆրանսական ելմտական արդի նախարարը դեսպան անուանուած է Ուաշինկթընի, փոխարինելով Փօլ Քլոտէլը, եւ ուրիշ նախարար մը եւս՝ դեսպան Լոնտոնի: Այս եր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԵՒԻՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

8.— ՏԱՍԵՐԿՈՒ ԺԱՄ ՊԱՏՈՒՀԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ճեպընթացը կը սուրայ…

Ի՛նչ հեզնութիւն: Ճեպընթացը արագութիւն կը մուրայ ժանգահար, անդամալոյծ երկաթներէ, որոնք լալագին կը ճռչան խարխուլ, խորտուբորտ հողակոյտերու ճնշումին տակ:

Ճեպընթացը կը սուրա՜յ 25—30 քիլոմեդր արագութեամբ: Հառաչելով, բրթմնջելով, յորանջելով: Երբեմն ցնցուելով եզան սայլի մը պէս: Կամ աջ ու ձախ տատանելով, ինչպէս հարբեցը քսան քիլոնոց մսակոյտը որ ահա կ'անցնի դիմացէն, իր ճարպին խառնուած՝ արիւն, քրտինք եւ փոշի:

Ճեպընթացը կ'ըլլի ինչպէս հարսանեկան թափոր մը: Եւ դուն ամէն պատեհութիւն ունիս կարդալու պատմութիւնը անոր անցած ճամբաներուն: Կայարաններուն, գիւղերուն եւ քաղաքներուն: Սելանիկէն մինչեւ Ալեքսանդրուպոլիս: Եւ փոխադարձաբար

×

Եթէ կարելի ըլլար կազմակերպել ցուցահանդէս մը թշուառութեան, անճար՝ համակերպութեան եւ աղտ ու կեղտի, ապահովաբար մրցանիշ պիտի կոտրէր աշխարհի այս մասը: Անշուշտ եւրոպական ցամաքամասին վրայ: (Տակաւին ունինք Թուրքիան, եւ մեր աշխարհ Հայաստանը):

Բառերը կ'ըմբոստանան, բառերը կը պարպուին, երբ կը փորձես անոնց ուժին ապաւինիլ, պատկեր մը տալու համար:

Պատերա՜զմ է թէ խաղաղութիւն, — չես կրնար զանազանել: Թերեւս պատերազմ՝ խաղաղութեան մէջ:

Անշուշտ այս ճամբաներուն վրայ աւելի կենդանութիւն կը տիրէր պատերազմի շրջանին: Իսկ հիմա, կը թուի թէ ճակատամարտի մը յաջորդող փըլուզումն է աչքիդ առջեւ: Յորտակում եւ աւեր: Փոշիթաթաւ չքաւորութիւն, որուն յատակին վրայ կը դունատի վերջին տասը տարիներու վիրաւորութեան ճիգը: (Երկու հազար նոր գիւղեր եւ աւաններ շինուած են պատերազմէն յետոյ, առանց հաշուելու բազմաթիւ յաւելումներ հին քաղաքներու վրայ):

Առաջին կայարանը, դէպ ի արեւելք կամ դէպ ի արեւմուտք: Յուժա՛ն, խուժա՛ն:

Թօթուեցէք բառին անարգական իմաստը եւ միայն պահեցէք միայն պատկերը:

Հրմշտուք: Վայրի կանչեր: Ժխոր մը խառնաձայն եւ զանազան ուտելիքներու մատուցում՝ մուրացիկ շարժուձեւերով:

Ահա երկու մարդ. եւղերու մէջ թաթխուած: Մէկ-մէկ կրակարան իրենց վիզէն կախ: Քանի մը կտոր միս՝ փայտէ ձողիկներու վրայ, կը խորովեն ու կը ծախեն: Կը խորովեն, խորովեր են քրտինքն ու փոշին իրար շաղուած: Ու բարեացակամ չէզոքութեամբ ժպտելով ճանճերու եւ մժեղներու կենակցութեան:

Բոլոր կարգերէն, ինչպէս կայարանին մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, մարդիկ աջ ու ձախ կը թքնեն: Կը խնջեն հանդիսաւորապէս: Բայց խորովածը կը ծախուի: Գաշարը հատաւ արդէն: Առանց սակարկութեան:

Ահա ուրիշներ, — մէկ-մէկ տախտակ անցուցած՝ իրենց վիզերուն, քանի մը տասնեակ ձուկ՝ տախտակներուն վրայ, խառնի խուռն կը խուժեն պատուհաններուն առջեւ:

«Վայրենապէս» աւարի կը տրուի պաշարը: Շատ քիչերը քիթ — բերան կ'ընեն: Պայմանաւ որ միտքին առած ըլլան իրենց ուտելիքը: (Թէեւ, այս «շնորհքով» մարդիկն են որ, ամէնէն աւելի կը թքնեն, կառախումբէն ներս թէ դուրս):

Եւ մանուկնե՜ր, մանուկնե՜ր աղտ ու կեղտի մէջ թաթխուած: Մանուկներ բոկոտն եւ գլխաբաց: Քառասուն կարկատան՝ հագուստի մնացորդի մը վրայ: Տղայ թէ աղջիկ, ութէն տասներհինգ տարեկան: Տակաւին աւելի փոքրերը՝ փոշիներու մէջ թաւալուն: Կանուխէն զրկուած՝ ոչ միայն գուրգուրանքէ, այլ եւ լուացքէ: Հասարակ ջուրէն:

Վաճառորդներ են ասոնք ալ, — քանի մը տուփ գլանիկ, հինգ չէր ըմպելի, կամ կուժ մը ջուր:

— Սառը ջուրը խմո՞ղը… կը հնչէ հին յիշատակ մը, Երեւանի այգիէն:

Մանուկներ, անոնք ալ, սահմանէ սահման նետուած: Ու կանուխէն փողոց ինկած, ի խնդիր հացի…

Եւ ի՛նչքան կարծրացած են: «Ի տղայ տիոց», անխնայ պարնուելով կեանքի պայքարին: Ցեղ — պատերազմեան սերունդ: Ճակատագրական պատահաս՝ թշուառական մարդկութեան մը որ ճարպ կը քամէ նոյն իսկ մանուկներու քրտինքէն:

Դրամը ձեռքը՝ բաժակ մը ջուր կ'աղերսէ պատառ մը:

Ջրավաճառ մանուկները որոշեր են կուժով ծախել ջուրը, եւ չեն շարժիր իրենց տեղէն: Պառնը կը թախանձէ: Մենք ալ, նշանացի, ուժ կուտանք:

Անօգո՛ւտ: Կառախումբին պահակ սպան կը հրամայէ պատուհանէն:

Ո՞վ ես դուն, հէ՞յ: Զօրանոց չէ այստեղ:

Սպան ինքն ալ կը խնդայ, անզօր՝ այս կրաւորական դիմադրութեան առջեւ զոր կազմակերպած է մանուկներու թշուառութիւնը:

Արդա՞ր է որ բոլորս ալ կամացուկ մը մեր պատեանին մէջ քաշուինք, այս վայրենի, այս բնական ըմբոստութեան առջեւ:

Ինքնապաշտպանութիւն, «սրբազան ատելութիւն»: Այո՛, թշուա՛ռ, անճա՛ր մանուկներ:

Թող ծարաւէն տառապի պատուար, քառասուն աստիճան տաքին մէջ, որպէս զի երիկունը պատառ մը հաց կըծեն այս տղաքը:

— «Աղտո՛տ լակոտներ», կը քրթմնջեն շնորհքով մարդիկը, ինքնագոհ ամբարտաւանութեամբ:

Կը մոռնա՞ն շնորհքով մարդիկը, ով եւ ակական լակոտները կ'արածին իրենց տուներուն մէջ: Սալոններու մէջ եւ ատնտուններու գիրկը: Կաթ ու մեղրով սնած, բայց յաճախ կարօտ՝ ծնողեան փկայութի մը:

×

Ճեպընթացը կը սուրայ…

Ահա երկրորդ կայարանը: Չորրորդը, վեցերորդը, տասներորդը: Վերջակէտ:

Չկա՞յ մ'ը եւ է փոփոխութիւն:

Ի՞նչպէս թէ: Սար ու ձոր՝ հրաշագեղ: Դաշտեր՝ արդէն բեռնաւոր: «Ասոք ցորեն կարմրահատ»: Հատաղ մը — պատանի — քիչ անդին: Երիտասարդ մշակ մը եւ արեւուն տակ եփած մանկամարդուհի մը՝ խուրձի մը կուշտին: Անշուշտ կուշտ կուշտի, քիչ յետոյ, երբ ճեպընթացը առնէ տանի անպատկառ խոյուածքները քաղքենի մարդոց: Լիճ մը՝ որ շատ կը յիշեցնէ մեր Սեւանը: Անընդախոր կիրճեր, ուր անընդհատ դղակ տեղացած է տարիներ, տարինե՛ր առաջ, Փէսին ու Խաթաղանին դէմ: Եւ օրհնալիր բարեւը՝ մշակներուն:

Բայց, կա՞յ մ'ը եւ է փոփոխութիւն, կայարանէ կայարան:

Կայ ու չկայ:

Չկայ՝ իբրեւ ընդհանուր պատկեր: Կայ՝ իբրեւ գունաւորում կամ այլազանութիւն:

Ահա տես — նոյն իսկ հայկական բեկորներ, իրենց կապոցներուն հետ կծիկ եղած՝ դիմացի պատին տակ (Սէրէզ): Բիւթանացի կիներ՝ աւանդական շալվարով եւ սեւ լչարշով (եաշմա): Մանուկներ՝ կարկատաններու մէջ ամփոփուած: Արեւուն տակ եւ փոշիներու մէջ:

Ո՞ւր կ'երթան: Ի՞նչ բանի կը սպասեն:

— Ներգա՛ղթ: Այլապէս քստմնելի շարժանկար մը՝ ճամբուս վրայ: Բոլոր ճամբաներուն վրայ:

«Փախի տարի՞ն»: Է՛յ, մօտաւորապէս:

Բեկոր մը՝ սա երիտասարդն ալ, բոլորովին անծանօթ գիւղի մը կայարանին մէջ: Յատնուած՝ շալակաւոր բեռնակիրներուն, շրջուն վաճառորդներուն եւ մուրացկաններուն: Ո՛րբ մը:

Եւ քանի որ անունը տուի, լաւ է ճամբան շարունակել պարկեշտ լռութեամբ:

×

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այսքան հիւանդութիւն կը ճարակի այս լեռներուն եւ դաշտերուն մէջ:

— Նախ ճահճատենդը: Մակեդոնիան վարակուած է ճահիճներով եւ մժեղներով: Պատերազմէն յետոյ լուրջ ձեռնարկներ եղան չորցնելու: Կառավարութիւնը պայմանաւորուեցաւ օտար ընկերութիւններու հետ: Բայց, տարուէ տարի սնանկանալով, չի կրնար վճարել իր ստորագրած գումարը, եւ գործերը կը կաղան: Գրեթէ դադրած են այսօր:

— Իսկ ինչո՞ւ ընդհանրապէս գունատ են մարդիկ, այս արեւուն տակ: Մինչդեռ յունական ուրիշ քաղաքներու մէջ…

— Անընդհատ պատերազմները քայքայած են ժողովուրդին ողնայարը: Բանակ բանակի ետեւէ անցած է այս դաշտերէն ու գիւղերէն, ցանելով սերմերը սեռական հիւանդութեանց: Վարակում՝ ամէն ճակատի վրայ: Թշուառութիւնն ու չան — տանջանք յոգնութիւնն ալ՝ իրենց կարգին: Մարդիկ իրենց կաշին կ'ուտեն պատառ մը հացի համար: Եւ քանի որ սահման չունի համբերութիւնը, ծիւրումը կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ:

×

… Ուրկէ՞ եկան այս Եանքենները, — երկու մանկամարդուհի, երիտասարդ մը եւ երախայ մը՝ չորս ամսուան: Վերէն վար մերկ: Միայն բարակ շապիկ մը՝ կանանց: Սակայն մէն ալ՝ իբրեւ օրօրոց:

— Տիկին, երախան պիտի մսի: Դուռ, պատուհան բաց են: Կծու հով մը կը փչէ…

— Ոչի՞նչ: Ազա՜տ պէտք է մեծնայ:

Ու սրունքներէն բռնած, ինչպէս Փարիզի մանկանոցներուն մէջ, կը քաշէ կուրծքին վրայ, առանց սրբարարութեան կը բանայ յորդահոսան ստինքները, եւ կաթ կուտայ հինգ էրիկ մարդու առջեւ:

— Տիկին, երախան պիտի մսի…

— Ի՞նչ վախկոտ էք, դուք, Արեւելքցիներդ: Վտանգ չկայ ազատ բնութեան մէջ:

Եւ նորէն սրունքներէն բռնած, կը նետէ սակառին մէջ: Ոչ մէկ ծածկոց՝ վրան: Միայն շղարշ մը սակառին բերանը, փոշիէն պաշտպանելու համար:

Իսկ հայրը հպարտութեամբ կը ցուցնէ շարք մը լուսանկարներ՝ քաշուած՝ Մակեդոնիոյ դաշտերուն մէջ: Լճի մը ափը: Առուակի մը ծոցը: Յոտերուն վրայ:

Ու կը սարսռամ, յիշելով մեր խանձարուրները կապոց — կապոց: Որ կապոցներու վերածեցին մեր երախաները:

Ո՞վ հաշուեց մեր ֆիզիքական եւ բարոյական կորուստը՝ խանձարուրի ծալքերուն տակ:

Միայն Թո՞ւրքն է յանցաւոր, եթէ գլխուն զարնուած, ծուռ ու մուռ եւ նկուն սերունդ մը ունինք այսօր իսկ…

— Տիկին, պատուհանը գոցեմ, կամ դուռը…

— Եթէ ուրիշ դուռ մը կայ, խնդրեմ այն ալ բացէք: Ազատ, ազա՛տ…

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԶՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ԽԱՅԵԱՄԴԱՉԻ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐ)

Առիթը եկած է որ զգացնել տամ ձեզի բացարձակ գերազանցութիւնը որ ձեր վրայ ունինք, մենք՝ Փարիզի հայ մտաւորականներս: Դուք, ասիական խաւարին մէջ խարխափումներով միայն կրնաք հերկել հայկական մշակոյթի գետինը: Մե՛նք: Մենք, մանաւանդ Փարիզի բաղդաւոր մտաւորականներս, պէտք է գիտնաք միանգամ ընդմիշտ թէ ստիպուած ենք վերէն վար նայիլ ձեր գրական ճիգերուն վրայ:

Քաղաքացիներ համաշխարհային լոյսի այս կեդրոնին, կը բաւէ որ շարժենք մեր ձեռքը օդին մէջ, իբրեւ ճանճ որսալու գիտութեան մասնիկները, կամ շնչենք Փարիզի մեծ պողոտաներուն օդը՝ մարսելու համար գրական արուեստի ամենավերջին խօսքը: Այնպէ՛ս, առանց աշխատելու, առանց սորվելու, նոյն իսկ քնացած ատեն:

Ու երեւակայեցէք որ մեր մէջ դէմքեր ունինք որ քսան, քառասուն տարի այդ լուսաճառճերը բռնեցէ եւ քնացած են. հիմա դարձած են հայ գրական արուեստի բարձունքներ եւ գագաթներ (հոգ չէ թէ քիչ կամ շատ ճաղատ): Ի՛նչ յանդգնութիւն բաղդատութեան դնել ինքզինքնիդ մեզի հետ: Մե՛նք…

Ձեզի կը մնայ հետեւիլ մեզի, օրինակել մեր շարժումները եւ մեզմէ սորվիլ գրագէտ համբաւ շինելու խորհրդաւոր արուեստը զոր ձեռք բերած ենք շնորհիւ մեր փարիզցի ըլլալու առաւելութեան: Շրջապատուած գիտութեան եւ արուեստի ծովերով, համալսարան, դասախօսութիւն, թերթ, այս ասոնցմէն մէջ ոչինչ չէ պակսած մեզի, հասնելու համար մեր այսօրուան վիճակին, առանց նոյն իսկ առանց առջեւէն անցնելու:

Առիթը եկած է որ առաջին դասը տամ ձեզի, ո՛վ Իրանի իմ բարեկագուրկ գրող-կարդացող բարեկամներս: Ջանացէք օգտուիլ:

×

Մեր այսօրուան նիւթն է, ինչպէս պիտի սկսէր իր նիւթը փնտռող քարոզիչը. «Արուեստ գրական բանավէճի»: Թէ ինչպէս կ'ըմբռնենք քննադատութիւնը. ինչ ճարպիկ շարժումներով կը խուսափինք դիմացինին հարուածներէն եւ թէ, վերջապէս, ինչ ձեւով վերջնական պարտութեան կը մատնենք մեր հակառակորդը:

Մեր մէջ ընդունուած եւ նախապատրաստուած պայմաններն են՝

1.— Քննադատուած հարցերու վրայէն լռելեայն անցնիլ:

2.— Եթէ կարելի չըլլայ այդ բանը, ջանալ նիւթէն շեղիլ եւ վէճին ընթացքը փոխել: Ճիշդ ինչպէս ձեր պարտիզպանը, կոյամ Ալին, Թիակի ճարպիկ մէկ հարուածով առուին ընթացքը կը փոխէ ծաղիկներու ածուները ոռոգած ատեն:

3.— Հակառակորդին գլխուն թափել այնչափ երկարալուտ եւ մանուածապատ փաստեր — հոգ չէ թէ իրար չբռնեն, — այնչափ խօսք — հոգ չէ թէ սնամէջ, — որ դիմացինդ պարտասած, գրիչը նետէ եւ գոչէ. «Մեղա՛»: Իրաւունքը քուկդ է, միայն թէ լռէ»:

4.— Գրել առ նուազն վեց յօդուած:

5.— Ունենալ հայհոյանքի ամենահարուստ բառարան մը: Կը յանձնարարեմ պըսակուած բանաստեղծներու վերջին հրատարակութիւնը, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ»:

6.— Ստուգել — բանավէճի սկսելէ առաջ — հակառակորդիդ ուր ծընած ըլլալը եւ անձնականին դպչող մանրամասնութիւնները:

Աւելի հասկնալի ըլլալու համար խօսինք օրինակներով, ամենաթարմերը որոնց մէջ վերի սկզբունքները կիրարկուած են զմայլելի ճշդութեամբ:

Բարեկամս, Չիթունի յանդգնեցաւ քննադատել ուրիշ մէկ բարեկամս, Զօպանեանի մէկ գործը: Կարդացիք: Բայց, վստահօրէն ձեզմէ ոչ ոք այնքան անհամբեր սպասեց հակառակորդի հարուածին, որքան ես: Ի՛նչ պիտի պատասխանէր Զօպանեան «Անաւոր մայրերը» «խափշիկ» ներկած ըլլալու յանցանքով բռնուելէն ետքը:

Վստահ մեր մեծ «բանաստեղծ»ին կռուելու յատկութեան եւ ճարպիկութեանը վրայ. կ'ուզէի սորվիլ թէ ինչպէս կարելի էր ամենաանպատեհ կացութենէ մը դուրս գալ… փառքով: «Աշխարհ՞ք է». կը մտածէի, օրինակը կրնայ պատահիլ որ նոյն նեղութեանը մէջ իյնամ»:

Եւ հարուածը իջաւ: Զօպանեան վեց յօդուած նետեց Չիթունիի գլխուն, պարզապէս գերազանցելով ինքզինքը: Մեզմէ ամէնէն յանդուգն կռուողը չպիտի կրնար վեց տող գրել «խափշիկ» մայրերը պաշտպանելու համար:

Ու յետոյ ջախջախիչ փաստերը՝ գունագեղ, «զմայլելի» հայհոյութեանց շարք մը, որուն մէջ ամէնէն տկարն էր «Չիթունի որ Վանցի մըն է» բացագրութիւնը:

Այդ օրէն ասդին Չիթունի գրական կրկէսին վրայ դիա՛կ մըն է…

×

Սա՛, որո՞ւ մտքէն կ'ան որ Զօպանեանի գործերին տածներուն յաջորդ զոհը պիտի լար այս տողերը գրողը:

Կ'արժէ որ պատմեմ, նոր մախաղ մը ունիք սորվելիք ուեստ գրական բանավէճի» վրայ:

Կը յիշէք անշուշտ ձեռնար խայեամագին որուն նախերգ սխալ զանուելով եւ թերգմ անճանի պարտախաղով: Որոն ծափեր մեր մտաւորականն ամէնէն ծանր կարծուած գլ րուն պատկանող ձեռքերէ: ներ:

Յետոյ առաջին արար՝ Գրա Ակումբին մէջ Զօպանեանի ցած խայեամագին: Մեր գաւոր գերասանը ոչ մէկ տանք խնայած էր ներկաներ բանաքաղ ձգելու Բանգէա բախորհուրդ երեւալու իր դիցիկ ծիքերը ցուցադրելու վրայ գալով վերէն վար փա րով զարդարուն: Միայն թէ փատուրները ամապարանքով չէն վերցուած, սխալ շարուած Գոյնը քիթին վրայ, գլխնը րին վրայ:

Ամբողջ կեանքը գիտութեան մեծ ոստանը չափչփած մեր համար աններելի էր նորեկ բարի այս կոպիտ սխալը:

Բողոքեցի:

Բողոքեցի, կրայց զգուշ եւ վախով: Չիթունիի գիւղ նոր փռուած էր: Իր կարդաց մէջէն մատնանիշ ըրի միայն մը փաստը, սխալ տեղ զբուած յին անանկներ որ շատ աւելի ծաղկի էին եւ անվայել ձեռնածուի իր հին համբաւին դարձնելու համար վախեր թիւնս կը բաւէ կարծեմ խօսքը թեւածող թռչուն մըն է նոր տէրը մինչ կրնայ ըսել թռչունը երբեք իմս չէ եղած

Կը տեսնէ՞ք, ո՛վ պարս բարեկամներս, տարիներով իմաստ Բլգար աշակերտելու չէ անցած: Դատելով յետագայ քերէն, զովեստ ունիմ միայն գալիք իմ խոհեմ եւ իմաստ զգուշաւորութեանս հանդէպ

×

Իմ քննադատութեանս առաջ երկու գլխաւոր կէտերն էին՝

Առաջին՝ Զօպանեան Խայեա քառեակներուն ու վաւերակ թեան մասին վճիռ կ'արձակ Մինչդեռ Փրոֆ. Գրաւէն, արեւ գիտութեան տիտանը, իր մէջ 5 էջ կը յատկացնէր այդ ցին առջեւ իր անկարողութ խոստովանելու համար: Չէ՞ եղ բնականաբար մը որ այդ հարցը ծած ըլլալու յաւակնութիւնը նալ, բացի մէկէն …մեր Ուբեր պանեանէն:

Երկրորդ՝ իր գրական արուե հասկացողութիւնը կը կարծէ շատոնց անանկացած, հակառա թուաբանական խօշոր սխալ Իբրեւ նորագոյն փաստ արուե հրաշալիք կը ներկայացնէր որոնց մէջ

Ուքան կը նկատեմ՝ ամէն կողմ
Աչքին մէջ հոտում կայ կոտոր
տէն.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՌՈՒՍ ԳԱՂՏՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՆՑԱՆՔԸ ՑԱՐԻՆՆ Է, ՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՍԿՍԱՒ

Այս հիւանդկախ մարդն էր, որ պատերազմն սկսաւ Գերմանացիներուն հետ: Եթէ չփորձէր ազատել ապուշները, եթէ տեղը նստէր անտարբեր, ամբողջ Եւրոպան պիտի նետուէր Ռուսիոյ ոտքերուն: Սակայն ուզելով փրկել, յանուն իր նախահայրերուն, սա անտաշ Սերպերը, անդունդ ինկաւ:

ՅԱՆՑԱՆՔԸ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆՆ Է

Կորսնցնելէ յետոյ Ռուսիան, յաղթութիւնը, փառքը եւ Պոլիսը, ռուս ռամկավարները, իրենց կարգին, գըժոխք գացին:

ՎԱ՜Յ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ

Ջհուտները, իրենց ուրախութենէն խենթեցած, իրենց ք…քը կը զովեն: Թաղեցին կրօնքը եւ ահա կ'օրհնեն սատանան: Թոյլ տուէք անգամ մը, որ Չեքիստները խօսին Մովսէսի հայրենակիցներուն հետ: Ալ կը բաւէ այս ձեւակերպութիւնները: Շատ երկար ըրին: Յաղաղաւէրական առանց որ եւ է նուազախումբի, հապո՜ն ջախջախենք այս գինովները, — ջհուտնե՜րը:

Եւ թող գետի պէս հոսի ջհուտներու արիւնը:

… ԵՒ ԼԵԹՈՆՆԵՐՈՒՆ

Ինծի տուէք իշխանութիւնը: Անմիջապէս անխնայ պիտի քանդեմ ձեր բոլոր գիւղերը, ո՛վ Լեթոնացիներ իսկ ձեզ ալ պատառ պատառ պիտի ընեմ:

… ԵՒ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ

Ժանտա՛խտ ըլլայի պատուհասելու համար ռուս ժողովուրդը: Հրէ՛շ, բռնաւո՛ր, Թիապո՛րտ, արժանի ես միայն խարազանի, եւ պիտի խարազանուիս արդէն, վստահ եղիր, օ՜ պժգալի ժողովուրդը Ռուսիոյ: Հասէ՛, հասէ՛ ինչպէս որ կրնաս, վայրենի եւ դեռ չեմ գիտեր ի՛նչ ժողովուրդ: Ահա ճամբուդ ծայրը համայնավար ք…ը:

Օ՜, իմ բարկութիւնս կը հոսի Նիագարայի նման: Մարտի հրաւէր կը կարդամ իմ հայրենիքիս:

ՎԱ՜Յ ՔԵԶ, ԵՒՐՈՊԱ՛

Սրբկայութեան փոթորիկ մը պայթեցաւ Նեվայի եզերքը եւ սաստիկ կը փչէ քամին:

Ահա կարմիր Ռուսիան առանց բազուկի, առանց սրունքի, առանց գլուխի: Մնացեր է միայն ո…ոք, եւ առանց ամչնալու կը ս…ոէ, իսկ Եւրոպան, տխմարը, կը կարծէ թէ Ռուսիան է, որ կը խօսի:

— Փու, փու, փու, կը ս…ոէ Ռուսիան:

— Ֆի, Ֆի, Ֆի, կը հառաչէ Եւրոպան:

Ո…ով այս խօսակցութիւնը ինծի խնդուք կը պատճառէ: Յաղաղեցնելու համար հին աշխարհը, անհրաժեշտ է զինուորական միջամտութիւն մը կատարել իբրեւ դրեխ, արեան փորքշուքը պիտի ողողէ Եւրոպան, որ պիտի պոռայ հեղձամղձուկ. — «Փրկեցէք զիս, փրկեցէ՜ք»: Սակայն ուշ է այլ եւս: Որովհետեւ ոչ Նիքոլան ողջ է, ոչ ալ կայսերական Ռուսիա կայ: Ի՞նչ է կարծիքը Եւրոպայի: Վայ գլխուն, շատ մօտիկ ըրինք իրեն Իր հաշիւն ալ պիտի մաքրենք: Ցըմեցէ՛ք թշնամին: Ցատա՛ք քառարշաւ:

Պիտի գայ ժամը, երբ դուք ներս պիտի քաշէք ձեր պոչը, անատուններ: Ռուսիա պիտի վերցնէ հրացանը եւ պիտի նետուի ձիուն կռնակը: Պիտի յառաջանայ մինչեւ … (?) … եւ դուք, ինչպէս Անգլիացիները, պիտի ստիպուիք անցնիլ ծովուն միւս կողմը: Եթէ բաղդատէք մեզի հետ, Լէնկթիմուրները տխուր հրեշտակներ պիտի համարէք: Մեր համազգեստները պիտի կարմրին թշնամիին արիւնով: Պիտի եփենք Փարիզը, Եւրոպային այս բոզանոցը, ինչպէս սունկ մը:

ՎԱ՜Յ ՁԵԶ, ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐ

Կ'ուզէի Լէնկթիմուրն ըլլալ, որպէս զի սուրէ անցընէի ամբողջ Եւրոպան: Իրենց արեան մէջ պիտի խեղդենք Անգլիացիները, մեր թշնամիները:

… ԵՒ ՁԵԶԻ՛, ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐ

Կ'ուզէի հսկայ մը ըլլալ, կռունկիս տակ ճզմելու համար բոլոր Գերմանացիները, որոնք յաջողեցան թունաւորել Ռուսիան կարմիր գինովութեամբ:

ԻՍԿ ՁԵԶ, ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ

Ձեզմէ ոմանք բզիկ բզիկ պիտի ընէի ակռաներովս, մնացածն ալ գծովքին կղզին պիտի ղրկէի:

Առնօք, ձեր աքսորեալները մեր երկրին մէջ ամէն կողմ ապաստան գըտան, խաղաղութիւն, օթեւան ու սնունդ: Իմ նախահայրս ամէն առաւօտ Ֆրանսացի զապուռն մարքիզի մը կը խմցնէր ընտիր ըմպելի մը, հաւկիթի դեղնուցով եւ շաքարով պատրաստուած:

Իսկ դուք, Ֆրանսացիներ, հիմա մեր հեծելազօրաց սպաները Ռընոյի ծակը կը նետէք, որ բշաքնջուին:

Դժբախտաբար Ռուսը խելքը գլուխը չի ժողվեր եւ սատանան զինք կը մղէ այն երկիրը (Ֆրանսա), ուր իրեն դէմ կը տրտնջայ վեներախտաւոր ապուշը, Ֆրանսացին:

ՎԱ՜Յ ՄԻԼԻՈՒԿՈՎԻՆ

Միլիուքով կը մոռնայ, որ համբերութիւնը սահման մը ունի: Կը բոցավառի՜ վրէժխնդրութեան կրակը:

Ապազէն մարդիկ աշխատեցան կործանել մեր բանակը: Բայց կան ջոկատներ, որ չպիտի լքեն երբեք իրենց զէնքը:

Եւ Սեւալը (*) ժպիտով մը կը ղրկէ քեզի, իսկ իր տարեան չպիտի վրիպի երբեք:

ՎԱ՜Յ ՏԻԿԻՆ ՔՈՒՍՔՈՎԻՆ (**)

Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, սա էգ շունը քան պճնասէր է: Ու կը հաչէ դէմ: Սակայն ես միջոց մը գիտեմ ռեցնելու հաչող շունը, — տարբ կը: Թերեւս վախէն մեռնի: Այ կան համար ռուսական հեծելա ներու տարճանակը չէ, որ պիտի ծածեմ, այլ խումփիկի մը տարբ կը: Յանջա՛, էգ շուն, հրէա նազկիտուհի:

ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԸ ՈՐ…

Ք…քի աղուոր կտոր մը իր չահտութիւնը արժանի էր գա մէջ, կայլի մը մօտ: Լծուած հզ շուքին մէջ մտած, մանրիշակի գո տանր ու կը կանչէր. — «Միգ մըն եմ»: Միապետական մըն է լի հակառակորդներէն:

(Շար.)

(*) Հեղինակը այսպէս կ'անու իսֆգիսֆ:

(**) Կինն է տնօրէնին թերթի մը («Վերջին Լուրեր»), հրատարակուի Փարիզի մէջ:

ԱԿՆԱՐԿ

Աչքերս ճիմակ երէկուան պէս
Ալ չ'ին Թալթեր արեւելքին
Ու կոպերս ալ ծանր մարմին
Ջգողական ոյժ մը կարծես
Արդ կը քաշէ դէպի գետին…:

Քեզ տեսնելու ախտովը յուռ
Վարակուեցան աչքերս արդէն
Թարթիչներուդ այգուոյն մէջէն
Ինկող խաղողն աչքերուդ տո՛ւր,
Ջայն դեղի տեղ աչքերս ըմպեն…:

Կոպերուս տակ ճիւանդանոց՝
Պառկած լոյսերն արեգակին,
Ի՛նչ դեղերու կը կարօտին,
Աչուըներուդ՝ առջեւն անոնց,
Բաց դռները դեղարանին…:

Դուն փոխանցիկ ճիւանդութիւն
Աչքերուս մէջ, աչքերուս մէջ
Քիչ մը քեզի տայիր ալ վերջ,
Ջանոնք գոցած վրադ՝ ուր դուն
Իբրեւ Նեկտար, անոնք առէջ…:

Գ. ՃԻՋՄԷՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ՎԷՐՏԷՆ

— :-: —

Ֆրանսական ճակատի Հայ Կամաւորներու Միութիւնը դեղեցիկ մտածումով մը, որ ցոյց կուտայ այդ Միութեան անդամներուն հոգեկան բարձրութիւնը…

…

Ինչպէս կը տեսնէք կը շարունակուի «Խայտառակապագիրն»։ Գառնիկ Ֆնտգլեան քսանըհինգ տարի եւսքը բեմին վրայ։ Երկրորդ աթար։ Նկարագրութիւնը յաջորդով։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

…

ԹՈՒՐՔԻԱ

Սանասարեան խանի դատի մասին

— :-: —

Յուլիս 2ին, Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ Ատեանին Հուզուգի ճիւղին կողմէ հաղորդուած էր Սանասարեան խանի վճիռը, որ կուսակալութեան փաստաբաններուն երեք առարկութիւններուն ալ կը պատասխանէր։

Նախ «միւթէվէլլիւթեան խնդիրը», որուն համար Վճռաբեկ Ատեանի նոյն ճիւղը կ'ըսէ թէ արդէն իսկ լուծուած եւ փակուած խնդիր մըն է, իր լուծումը ստացած ըլլալով նոյն իսկ Վճռաբեկի Ընդհ. Մարմինէն։

Երկրորդ՝ իրաւասութեան խնդիրը, որ պատճառաբանութեամբ կը մերժէ, քանի որ սկզբունքով չընդունիր որ լքեալ գոյքի խնդիր գոյութիւն ունենայ։

Երրորդ՝ լքեալ գոյքի պարագայ, որուն համար կ'ըսէ թէ գոյութիւն չունի, քանի որ միւթէվէլլի մը կայ, որ կը գտնուի իր պաշտօնին գլուխը եւ պարտաւոր է մատակարարել վաղըֆը։

Իսկ Չորրորդ՝ կ'աւելցնէ որ, եթէ ճիշտ է որ վաղըֆը չկգործադրուիր, պէտք է քննուի թէ իր նպատակին կը ծառայէ՞ թէ ոչ։

Այս վերջին կէտը պիտի քննուի Պոլսոյ Հուզուգի Բ. դատարանին կողմէ դատարաններու դադարէն յետոյ։

Բայց կուսակալութեան փոխանորդներէ մէկը, նոյն օրը դատարան գտնուելով, եւ այս վճիռը ի ներկայութեան իրեն հաղորդուելով յայտարարած է որ «թեմիհի զարար» պիտի ընէ մերժուած կէտերը։

Այս քննութիւնը դադարէն առաջ ըլլայ թէ վերջ, չարգիլեր որ Պատրիարքարանի փոխանորդները Պոլսոյ Հուզուգի դատարանին առջեւ ներկայացնեն իրենց փաստերը Սանասարեան կտակին գործադրութեան եղանակի մասին՝ ոչ միայն այս դատը սկսելէ վերջ, այլ եւ անկէ առաջ ալ։

…

Հայկական եւ Հայրենասիրական երգերով։ Հեռուներէն Հայաստանցի ընկեր մը կուգայ կը գտնէ մեզ, եռագոյնին առաջնորդուած։

Մերոնց ծառուղիներու մէջէն կը շարունակենք մեր ճամբան դէպ ի Փարիզ, ուր կը հասնինք կիրակի իրիկուան ժամը 8.20ին։

Կամաւորներու Միութիւնը կրկնապէս շնորհաւորելի է։ Անիկա պէտք ունի ժողովուրդի քաջալերութեան։ Եւ ժողովուրդը վստահ ենք թէ չպիտի լքէ զայն, տարուէ տարի աւելի լայն մասնակցութիւն բերելով անոր բոլոր գեղեցիկ ու գնահատելի ձեռնարկներուն։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

— :-: —

Քանի մը շաբաթ առաջ էր, չատերուն պէս օտար հողին յանձնեցինք. Գ. Տօնապետ Քօլոյեանը, 21 տարեկան Բոլուցի։

Ինծ պէս բոլոր հայրենակիցներն ու ծանօթները, ժողովեցան, կոծեցին ու կը կոծան։

Որքան զգալի է բացակայութիւնդ, սիրելի Տօնապետ։ Ջկան այլեւս քու ոգեւորիչ եւ յուսատու խօսքերդ, որով կ'ոգեւորէիր մեզ եւ յոյսով կը լեցնէիր մեր սրտերը։ Ես որ քեզմէ կրկնապատիկ տարէց ու փորձառու, հաւատա՛, կ'ամչնայի երբ փոխանակ ես քեզի՝ դուն գիս կը խրախուսէիր։ Այն ի՛նչ կարոտակէզ արտայայտութիւն էր հայրենիքի մասին։ «Չմի չպիտի մեռնիմ, մինչեւ հայրենիքիս արեւանները հողին իմ մէկ կաթիլ արիւնս չխառնեմ…»։ Արդեօք հայրենիքիդ բուռն զգացո՞ւմ էր, որ քեզ այրեց եւ յանձնեց օտար հողին մուրատդ փորդ թողլով։

Բայց սիրելի Տօնապետ, մենք ալ քու ուխտդ պիտի հետեւինք, պիտի ապրինք հայրենի յուշերով, պիտի ապրեցնենք եւ կարելի եղածին չափ ցոյց պիտի տանք այդ լուսաշող ճամբան մեր սերունդին, ինչ որ քու միակ իղձդ ու հաւատքդ էր։

Յգա՛ք, աշխատինք հայ մեծցնել մեր նոր սերունդը, մինչեւ ուխտեաց երկիր, անուշ հայրենիք ժամանումը։

Ցարգանք շիրմիդ եւ հանգիստ ոսկորներուդ։

Մ.Գալստեան

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Գերմանիոյ կառավարութիւնը մըտադիր է վաղն իսկ ներկայացնել տնտեսական իր նոր ծրագիրը, որ աշխատանք կը խոստանայ գործազուրկներուն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑԵՂԻ ՈԳՈՒ ՇԱՐԺԸ, Գ. Նժդեհ, տպգր. Սօֆիա, գին 55 լէվա։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (153)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Ե. ՄԱՍ

…

կու դեսպաններուն ալ տրուած է մասնաւոր առաքելութիւն մը բանակցութիւն վարելու անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց հետ պատերազմական պարտքերու վճարման հարցին մասին:

Ֆրանսական պաշտօնական շրջանակները կը պնդեն թէ որեւէ անհրաժեշտութիւն չկայ փոխելու Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի դեսպանները: Այսուհանդերձ սոյգ է, որ կառավարութիւնը լրջօրէն կը զբաղի պարտքերու հատուցման խնդրով:

Ուաշինկթընէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ծերակուտական Կլաս, տեսակցութեան մը ընթացքին, բացէ ի բաց յայտարարեց թէ պէտք է վերաքննել պատերազմական պարտքերու խնդիրը: Եւ յիշեցուց թէ քանի մը շաբաթ առաջ, նման առաջարկ մը ներկայացուցած է Ծերակոյտին, պարտքերու վերաքննութիւնը նկատելով անհրաժեշտութիւն մը յանուն իր երկրին շահերուն:

— 3—4 տարի առաջ, երբ կը ջանէինք կարգադրութեան եղանակ մը գտնելու հարցը Անգլիոյ հետ, ճառ մը խօսելով՝ բողոքեցի եւ ըսի թէ Շէյլոքի պէս կը շարժինք: Եթէ պատերազմին միւս ժողովուրդները իրենց արիւնը թափեցին, մենք ալ մեր դրամը սպառեցինք: Եթէ անոնք զոհ տուին 16 միլիոն հոգի, վիրաւոր կամ սպաննուած, մենք ալ կորսնցուցինք 200,000 հոգի: Երբ իրենց միացանք, անոնք կը կռուէին երեք տարիէ ի վեր: Բայց մեր միջամտութենէն առաջ եւ վերջը, պատերազմը տեղի կ'ունենար յանուն քաղաքակրթութեան փրկութեան:

Ինչպէս ծանօթ է, Ծերակուտական Պորահ եւս կը պահանջէ վերաքննել պատերազմական պարտքերը, եւ ստացած է բազմաթիւ հեռագիրներ, որոնք համամտութիւն կը յայտնեն իրեն: Նոյնպէս շատ է թիւը ծերակուտականներու եւ երեսփոխաններու, ինչպէս նաեւ ժողովրդային ներկայացուցիչներու, որոնք, երէկ այս առաջարկին հակառակորդ, այսօր կը գտնուին Պորահի կողքին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն մասնաճիւղին կողմէ։

Այսօր Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, St. Cloud-ի անտառին մէջ. անցեալ տարուան տեղը (Passage à Niveau)։

Կը նախագահէ՝ Գ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը նուագէ Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան նուագախումբը: Պար, դաշտային խաղեր եւայլն։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Հանրակառք Թիւ 2 եւ 25, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ շոգենաւ, իջնել Pont St. Cloud.

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Գալրօցասէրի Սանուց Միութեան կողմէ

Այսօր Կիրակի ժամը 14էն 22, Վարժարանին պարտէզը

1 Bld. du Nord, Le Raincy

Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ միրուն անակնկալներ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ

Ճաշարան՝ ծանօթ խումբ.— պար, ճոխ պիւֆէ։

Շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխում

Փափաքողները կրնան առտուընէ գալ իրենց ճաշով միասին:

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել Օփերայէն կամ Ժան-Ժորէսէն 21A եւ հար ալ լ'Էսթէն Կարկանի գիծը եւ իջնել Րէնսի-Փավիյօն։ Շոգեկառքը՝ առաւօտեան ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 12.06, կէսօրէ վերջ ժամը 2, 4 եւայլն։

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի դէմ ապաստարան:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂԻՈՅՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ

Նախագահութեամբ՝ Գ. ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

7 Օգոստոս 1932, կիրակի առաւօտ ժամը 9էն երեկոյեան ժամը 8 Պ. Կարապետ Կարինեանի պարտէզին մէջ

Sentier des Bas-Longchamps

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Թատրոն՝ ԺՈՐԺի եւ Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ: Պար, երգ, զուարթ անակնկալներ մանկապարտէզի փոքրիկներուն կողմէ:

ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պարի, Վ. Փ.— 78 լիրէթ։
Գլէնտէյն Ֆէրան, Թագ.— 140։
Մարսէյլ, Դորժ.— 92Յ։
Փարիզ, Ա. Բ.— 40։
Լիոն, Տ. Տ.— 82։
Լիոն, Հ. Մ. Ը. Մ.— 30։
Լա Պօզա, Դարս.— 70։
Անիէռ, Է. Ճ.— 35։
Սէն Շամօն, Գ. Ա.— 140։
Լէ Լիլա, Հ. Ճ.— 35։

ՆԷՕՅԷԻ ՍԻՒՌ-ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պուա տը Պուլօնեի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10-15,000 ֆր., 5 փիէս 15-20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու: Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ։ Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Պօքս)։ Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine: Մանրամասնութեանց համար գրել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17). Հեռաձայն՝ Marcadet 56-63: Փափաքողներու կը ղրկուի շէնքին պատկերազարդ գրքոյկը։

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant ***H. STEPHAN***

Դասախօսութիւն

6 Օգոստոս Շաբաթ օր ժամը 8.30ին Musée Social, 5 rue Las-Case սրահին մէջ (Մէթրօ Սոլֆէրինօ)։

Իշխան ԴԱՒԻԹ ՎԱՉՆԱՁԷ պիտի խօսի ռուսերէն լեզուով «ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՐՑԸ» նիւթին շուրջ։ Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն:

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպութեամբ ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ եւ ՍԱՐԻՄ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆԻ

7 Օգոստոս 1932 կիրակի գիշեր ժամը 9ին

Studio Rudolf սրահին մէջ, **6bis rue Campagne Première**

(Métro: Raspail et Vavin)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ

(Զաւեշտ 3 արար, Յ. Յ. Պարոնեանի)

Կը մասնակցին Փարիզի լաւագոյն դերասանները

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը

Մուտք՝ 5 եւ 10 ֆրանք

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Զ. Ո. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ եւ համանուագութեամբ իր Կեդր. Վարչութեան, 21 Օգոստոսին, Կիրակի օր։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վարպետականի Հայր. Միութեան կողմէ, վանի Ապրիլեան ճերոսամարտի 17րդ տարեդարձի առթիւ: Այսօր կիրակի կէսօրին ժամը 12էն երեկոյեան 8ը, Քիւսէի «Պագ-Աղբիւրին» մօտ:

Կը մասնակցի վասպ. «Արծիւ» ֆանֆառ խումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Խօրիկեանի: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, երգ, նուագ, եւայլն:

Կը Նախագահէ՝ Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Պարերու համար ընտիր ճազ, ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով

Անձրեւոտ օդի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիին